

France

22.02.1919

FRAGMENTA

ARISTOTELIS

COLLEGIT DISPOSUIT ILLUSTRAVIT

ÆMILIUS HEITZ

IN GYMNASIO ARGENTORATENSI LITT. ANT. PROFESSOR

PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN-DIDOT,

INSTITUTI FRANCIÆ TYPOGRAPHO, VIA JACOB, 56.

FRAGMENTA

ARISTOTELIS

FRAGMENTA

ARISTOTELIS

PARISIIS. — EXCUDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

France

29
n. S.

FRAGMENTA

ARISTOTELIS

COLLEGIT DISPOSUIT ILLUSTRAVIT

ÆMILIUS HEITZ

IN GYMNASIO ARGENTORATENSI LITT. ANT. PROFESSOR

PARISIIS

EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT

INSTITUTI FRANCIÆ TYPOGRAPHO

VIA JACOB, 56

M DCCC LXIX

PRÆFATIO.

Duodecimus jam agitur annus, quum vir clarissimus C. Bussemakerus qui hujus voluminis primæ parti præfatus est, fragmentorum quotquot e deperditis Aristotelis scriptis reperiri possent editorem sese promisit. Quominus autem statim manum inchoando operi admoveret, in causa fuit certamen literarium eo ipso tempore ab illustri Academia Berolinensi institutum. Etenim quæ quum egregia Aristotelis scriptorum editione parata optime de his studiis meruisset, illam quoque laudem sibi præripi noluit, ut quidquid sub philosophi nomine a græcis romanisve scriptoribus allatum esset, in unum quasi corpus collectum lucidoque ordine dispositum edi curaret. Neque spes quam ita excitabat optato effectu destituta est. Vix tamen in publicos usus emissa collectione Aristoteleorum fragmentorum, sub hoc titulo : *Aristoteles Pseudepigraphus edidit Val. Rose*, Lipsiæ, 1863, quam senatus Berolinensis præmio dignam judicaverat, quum, ineunte statim anno subsequenti, supremum diem obiit, præmatura morte abreptus, vir doctissimus qui hujus Aristoteleorum operum editionis absolvendæ curam susceperat. Hoc sane acerbo et insperato casu factum est, ut humanissimus *Bibliothecæ græcæ* conditor, Ambrosius Firminus Didot, vir mea laude superior, quem unicum græcarum literarum in Gallia sospitatorem omnes norunt, ad me, quem in idem certamen de quo supra diximus, descendere ausum, non prorsus imparatum audiisset, provinciam Bussemakeri morte derelictam detulerit. Ad perficiendum vero munus, quod, fateor, non invitus mihi imponi passus sum, duo sunt quæ adhuc restabant : fragmentorum scilicet collectio, deinde index absolutissimus in omnia philosophi scripta. De hoc indice, mox edendo, ut spero, cujus longe maximam par-

tem, ingenti plane labore atque diligentia confectam in suis chartis reliquerat Bussemakerus, quædam suo loco præfabimur : nunc de ipsa fragmentorum editione dicemus, in quibus colligendis illustrandisve nullam plane operam posuerat vir doctissimus.

Reputantibus nobis sive auctoritatem ipsius Aristotelis sive permagnum fragmentorum numerum quæ e deperditis ejus libris apud varios scriptores dispersa leguntur, mirari profecto liceret, ante hanc nostram ætatem, non majorem curam ad ea colligenda atque explananda adhibitam esse, nisi omnibus satis notum esset, superstites quoque philosophi libros, per duorum fere sæculorum spatium, plus justo neglectos apud philologos jacuisse. Postquam enim primo post renatas literas sæculo, Aristotele plus quam semibarbaro scholasticorum expulso, veri et germani philosophi scripta sive græce sive in latinum jam sermonem conversa edi cœperunt, multi de his studiis egregie meruere, inter quos præcipue Theodorum Gazam, Bessarionem, Petrum Victorium memorasse sufficiet. Mox tamen hic ardor deferbuit, neque ante hoc nostrum sæculum redintegrata est apud philologos librorum Aristoteleorum lectio. Inde factum est, ut, licet lætissimum proventum Aristotelicorum hæc nostra ætas attulerit (post Buhlium enim et G. Schneiderum Saxonem nominandi sunt Brandis, I. Bekker, Trendelenburg, Spengel, Bonitz, Thurot, Rassow, Vahlen, Torstrick), haud paucæ adhuc restent quæstiones de philosopho ejusque scriptis quæ nondum ad liquidum perductæ sint. Neque hoc mirum est, quum tot sint superstites Stagiritæ libri, qui manum emendatricem exspectent, plerosque viros doctos, qui in his studiis castra, ut ita dicam, locaverunt, in illis edendis recensendisque occupatos, de deperditorum librorum reliquiis minus sollicitos fuisse. At si utilis est universa diligentia quæ in componendis et coordinandis deperditorum operum reliquiis versatur, nullum esse profecto in tota antiquitate scriptorem, ad cujus accuratam sinceramque notitiam magis referat, quam Aristotelem, affirmare minime dubito. Neque solum hic loquor de incredibili pæne voluminum numero quæ ab eo

conscripta esse comperimus, nec de argumentorum quæ tractavit mira varietate, sed quum scribendi genere atque forma ad normam Socraticorum atque Platonis accedente eum usum esse constet, quum præterea et quamdam sententiarum in deperditis libris expositarum differentiam deprehendere liceat, jam quasi alterum habebimus Aristotelem ab eo quem e superstitibus scriptis noscere licet diversum. Inde factum est ut multa male perverseque de Aristotele ejusque scriptis in vulgus prolata sint, ob deperditorum ejus scriptorum ignorantiam. Quod si præsertim fragmentorum quotcunque ex iis servata sunt collectionem paulo locupletiorem ante oculos habuissent, qui Strabonis et Plutarchi fidem, in iis quæ de Aristotelis librorum post ejus mortem fortuna narrant, elevare aggressi sunt (1), lenius fortasse de hac re statuissent. De qua tamen re fusius disputare non hujus est loci, sed de illis potius videndum erit quorum cura in deperditos Aristotelis libros collata notabilior fuit.

Utilitatem de qua dixi perspiciendo, bene de Aristotele meruit gravissimus philosophi insectator, Franciscus Patricius. De hoc enim viro, in quem multi propter iniquissimum odium quo erga Aristotelem flagrabat, suo quodam jure invecti sunt, verissimum esse puto judicium Jordani ita dicentis in libro *Recherches sur les traductions latines d'Aristote*, p. 220, ed. alt. : « Esse Patricium inter præstantissimos sæculi XVI auctores et literariarum rerum historiæ et philosophiæ Aristotelicæ apprime gnarum, cujus Discussiones Peripateticæ eorum, qui post ipsum de Aristotele scripsissent, plerisque scribendi materiam suppeditassent. » Quod et de

(1) De veritate eorum quæ a Strabone l. XIII, p. 608, et Plutarcho in Vita Syllæ c. 26, narrata sunt, majorem partem scriptorum Aristotelis et Theophrasti ad Syllæ usque tempora delituisse, primus dubitavit auctor, quisquis ille fuit, libelli : *les Aménitez de la critique, ou Dissertations et Remarques nouvelles sur divers points de l'antiquité ecclésiastique et profane*, Paris, chez Florentin Delaulne, 1717 ; cf. *Journal des Savants*, année 1717, t. LXI, p. 655 s. Similem sententiam amplexi sunt Brandis, *Ueber die Schicksale der Aristotelischen Schriften*, in *Rhein. Mus.* t. I, p. 236 ss., 259 ss. : Stahr, *Aristotelia*, Halle, 1832, t. II, p. 511, multique alii.

ipso Casaubono valet, qui quum acerbis verbis operam quam in colligendis deperditorum philosophi librorum reliquiis collocaverat Patricius perstrinxisset (1), ultra eam haud progressus, illa tantummodo fragmenta suæ editioni subjunxit, quæ majore diligentia quam judicio in *Discussionibus Peripateticis* collecta erant. Horum fragmentorum farrago, quorum numerus LX non excedit, quum amplius DC hæc nostra collectio præbeat, in omnibus quæ secutæ sunt Aristotelis operum editionibus usque ad Duvallianam ultimam a. 1654 repetita est. Post duorum fere sæculorum intervallum primus quæstionem de Aristotelis libris deperditis redintegravit Buhlius, in dissertationibus : *de Aristotelis librorum qui vulgo in deperditis numerantur ad libros superstites rationibus*, inserta in *Commentatt. hist. et philos. Acad. Gotting.*, t. XV, et *de Distributione Aristotelis librorum in exotericos et acroamaticos ejusque rationibus et causis*, Gotting., 1786, repetita in Aristotelis operum editione a Buhlio inchoata, quibus plura tamen turbavit quam ad liquidum perduxit. Feliciori jam successu partem quæstionis illustravit Brandisius, e cujus indefesso labore tot postea bonæ frugis in Aristotelem redundavit, in dissertatione sua inaugurali : *De perditis Aristotelis libris de Ideis et de Bono sive Philosophia*, Bonnæ, a. 1823 edita. Historicorum deinde librorum fragmenta, post satis levem Neumanni curam, *Aristotelis Rerum publicarum reliquiæ*, Heidelb., 1829, cf. *Aristotelis de Republica Atheniensium*

(1) Ejus verba leguntur ad calcem fragmentorum in editione Aristotelis operum Lugduni apud G. Læmarium a. 1590, et sæpius expressa : « Hæc tibi, lector, librorum Aristotelis non exstantium fragmenta, pauca illa quidem de multis, quæ pridem studiose collecta et emendata habemus, placuit nunc ὅσον γεύματος χάριν exhibere, tantisper dum liceat per otium omnia simul in unum conducta, emendata et conversa a nobis in eorum gratiam qui his epulis delectantur, publici juris facere. Nam qui ante nos hanc provinciam susceperunt, ita negligenter et imperite (quod res ipsa μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιεῖσα testatur) eam sustinuerunt, ut non minus reprehendendi videantur, quod negotio se immiscuerunt quod non intelligebant, quam laudandi, quod de literis bene mereri voluerint. Sed nos de illis et cum illis alias favente Deo Opt. Max. agemus, et egregias istas Discussiones Peripateticas accurate discutiemus. »

fragmenta coll. ill. Van Dijk, Ultraj., 1843, ita edidit C. Müllerus in *Historicorum græcorum fragmentis*, t. II, quæ hujus Bibliothecæ pars sunt, ut nihil fere aliis agendum reliquerit, præsertim post ea quæ supplevit Bournot, *Philologus*, t. IV, in his felicior, mea quidem sententia, quam in iis de quibus idem disputavit in dissertatione inscripta : *Platonica Aristotelis opuscula*, Putbus, 1853.

Hæc, si excipias leviora nonnulla et in transcursu quasi dicta, vel quæ silentio præterire præstat, sicuti quæ a Titzio infelicissime somniata sunt in libello : *De Aristotelis operum serie et distinctione*, Lipsiæ, 1826, omnia fere sunt quæ de Aristotelis deperditis libris a viris doctis disputata erant, antequam Rosii collectio edita esset. De qua quid sentiam alio loco significavi atque in hac ipsa editione sæpius dicam. Etsi cetera omnia satisfaciant, doctrina summa, multiplex lectio, acumen ingenii, non solus sum qui doleam talem hunc virum, sæpius notissimi illius quod a Pindaro dictum est : Μὴ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ immemorem fuisse, multo autem magis hac opinione sibi mentem imbuisse, quam vereor ut cuidam persuaserit, licet eam jam antea in libro *de Aristotelis librorum ordine et auctoritate*, Berol., 1854, summa pervicacia defenderit, scilicet quæcunque sub Aristotelis nomine servata sint fragmenta, ea ad unum omnia falsariis nescio quibus deberi. Quo fere tempore edita est Rosii collectio, quæstionem de Aristotelis dialogis egregie illustravit J. Bernays, *die Dialoge des Aristoteles, in ihrem Verhältniss zu seinen übrigen Werken*, Berlin, 1863. Hujus viri quantum sit acumen in enodandis difficillimis quæstionibus, quanta felicitas in indagandis et pervestigandis deperditorum librorum reliquiis, non opus est ut pluribus persequar satisque ostendunt cetera quæ de Aristotele conscripsit sive in *Rhein. Museum n. F.*, t. VIII, p. 561 : *Ergänzung zu Aristoteles' Poetik*, sive in dissertatione : *Grundzüge der verlorenen Abhandlung des Aristoteles über Wirkung der Tragödie*, Breslau, 1857.

Sed de aliis satis jam dicta sunt : nunc quamnam ipsi in eden-

dis Aristotelis fragmentis secuti simus, breviter exponenda est ratio.

Inter omnes qui in tota antiquitate fecunditatis laude floruerunt scriptores, non ultimum certe locum obtinet Aristoteles. Numerus librorum quos conscripsisse dicitur, varie indicatus est. Quum enim Diogenes Laertius, V, 34 : (Συγγράμματα) τὸν ἀριθμὸν ἐγγὺς ἥκει τῶν τετρακοσίων, τὰ ὅσα γε ἀναμφίλεκτα· πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται συγγράμματ' αὐτοῦ καὶ ἀποφθέγματα, ἀγράφου φωνῆς εὐστοχήματα et Auctor anonymus Vitæ a Menagio primum editæ, ad calcem Diogenis Laertii, ed. Didot, p. 13, 7 : Συνέγραψε βιβλία ἐγγὺς υ', de hac re consentiunt, longe aliter se habent, quæ apud veterem quemdam philosophi interpretem leguntur, qui etsi ipse Græcus non fuit, tamen sua pleraque græcis fontibus debet. Ita igitur David in Aristot. Categ., p. 22, A, 11, Brandis : Τῶν Ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων πολλῶν ὄντων, χιλίων τὸν ἀριθμόν, ὥς φασι Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ἀναγραφὴν αὐτῶν ποιησάμενος καὶ τὸν βίον αὐτοῦ και τὴν διάθεσιν et rursus ib., p. 24, A, 19 : Τῶν Ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων χιλίων ὄντων τὸν ἀριθμόν, ὡς Ἀνδρόνικος παραδίδωσιν. Ptolemæum qui Philadelphus cognominatus est, de cujus incauto ardore quo Aristotelis Theophrastique libros coemerat nota sunt quæ cum apud Galenum in Comment. II de Natura hum., p. 128, tum apud Ammonium Comm. in Categor., p. 28, A, 43, Brand., Davidem ib. 14, Simplicium p. 2, E narrantur, de Aristotelis vita et scriptis commentarios reliquisse, omnes ignorant, nisi quod talis liber a Dschemaluddino (cf. Wenrich, *de Auctorum græcorum versionibus et commentariis syriacis, arabicis, armeniacis, persicisque*, Lipsiæ, 1842, p. 237, et Casiri, *Bibliotheca arabico-hispanica*, t. I, p. 304) et auctore Vitæ Marcianæ Aristotelis, p. 8, ed. Robbe, Lugd. Batav., 1861, Ptolemæo cuidam, nullo tamen adscripto cognomine, tribuitur. Ptolemæum igitur Ægypti regem male huc delatum arbitror. Quod vero ad Andronicum attinet, si, ut puto, maximam partem vera sunt quæ de ejus curis in Aristotelis librorum editione collatis apud Strabonem et Plutarchum narrantur, nihil sane est quod miremur, numerum librorum phi-

losophi, ejus testimonio multo ampliorem indicari, quam qualis apud Hermippum cujus auctoritate nititur index qui est apud Diogenem Laertium et Anonymum, indicatus erat. Quod tamen haud ita dictum velim, ac si hunc ipsum numerum mille voluminum pro vero atque sincero accipiendum esse censeam. Quot libri revera ab Aristotele conscripti sint ignorare me facile patior, dummodo hoc unum concedatur in indice Diogenis Laertii et Anonymi, cujus librorum summa proxime ad numerum quem ipsi indicant accedit, quadringentorum scilicet voluminum, nequaquam omnia philosophi scripta contineri.

Alia est quæstio cum hac arctissime conjuncta nec minus impedita. Quis enim speret se satis perspicacem fore, ut germana et supposititia Aristotelis scripta, qualia jam in antiquitate multa fuisse pro certo habeo, discernere valeat : nisi si quis fortasse ariolando gaudeat, aut, desperando rem aliter decerni posse, in extremam quamdam sententiam abeat, omnia sive falsa, sive vera et genuina reputans? Neque solum loquor de libris quorum nudos tantummodo titulos in indicibus positos habemus, sed etiam quum de iis scriptis philosophi agitur quæ et aliunde nobis innotuerunt non minus iniqua est nostra conditio. Etenim ad unum fere omnes qui deperditum quemdam Aristotelis librum laudant, nihil de ejus argumento ambituve addunt, neque indicare præterea curant quonam jure philosopho adscriptus sit. Hanc igitur quæstionem plerumque ne attingendam quidem putavi. Quidquid sub Aristotelis nomine ex antiquitate servatum est, sub uno eodemque titulo ejus fragmentorum complecti maluimus, segregatis tantummodo nonnullis quæ quin errore sive etiam aperta fraude Aristoteli supposita sint neminem dubitaturum fore spero.

Duo vero sunt genera scriptorum quæ sub Aristotelis nomine circumferuntur de quibus nihil hîc curavimus. Quum enim per magnam partem temporis quod medium ævum appellari solet, Stagiritæ nomen quasi ipsam scientiam repræsentaret, factum est ut eo mirum in modum abuterentur non solum Arabes, sed et doc-

tores scholastici. Nec jocosissimus in hoc genere poeta nostras comicus est apud quem nescio quis Aristotelem in capite de pileis laudans inducitur. Vix minus ridiculi sunt tractatuum tituli quales in bibliothecis adhuc reperiuntur Aristotelis nomen ementientes : *de Arte notaria, de Conductibus aquarum, de Ciromantia* (cf. Rose, *Arist. Pseudepigr.*, p. 606), ut alia sive astrologica sive alchymica, quæ vocantur, taceam. Talia nosse eorum refert qui in historiam scholasticorum inquirunt, cum germano vero Aristotele nihil commune habent. Nec magis conferunt ad accuratiorem philosophi notitiam quæcunque ex arabicis plerumque fontibus derivata, sive in antiquioribus quibusdam editionibus typis expressa sunt, sive in codicibus exstare dicuntur. Ex quo genere quæ notissima sunt breviter hîc recensebo.

Opus quod inscribitur : *Aristotelis libri XIV de secretiore parte divinæ sapientiæ secundum Ægyptios,* additis præterea his verbis : *qui illius metaphysica vere continent, cum Platonica magna ex parte convenientia,* ultimum editum est a Jacobo Carpentario, infensissimo Petri Rami adversario, Lutetiæ Parisiorum, a. 1571, et ex ejus editione repetitum legitur in editionibus Casaubonianis et Duvallianis. Nullius tamen pretii hanc Carpentarii editionem esse ex ipsius confessione apparet. Infelici enim studio abreptus sermonem latinum *paulo tolerabiliorem* reddendi, idem illud commisit quod in vetere versione libri secundi OEconomicorum a Leonardo Aretino factum erat (cf. infra, p. 152), idque quum neque exemplar arabicum possideret, neque ipsius linguæ cognitione instructus esset. Itaque si quis in hos libros accuratius inquirere cupiat, nisi arabice exstent, recurrendum ei erit ad primam eorum editionem quam Petrus Nicolaus Faventinus quidam curavit Romæ a. 1519 hoc titulo : *Aristotelis theologia s. mistica philosophica secundum Ægyptios noviter reperta et in latinum redacta.* Præfatus est huic editioni in epistola ad Leonem X Franciscus Roseus Ravennas, qui narrat se quum Damasci habitaret, in hos libros incidisse quos Abanema Saracenus in arabicam linguam transtulisse diceretur. A

se vero rogatum Mosem Rovam, medicum quemdam Cyprium linguæ arabicæ peritissimum eos in latinum sermonem transtulisse. Quæ vero versio quum stylo juxta arabicum indigesto ac ob imperitiam latinitatis et dictionem incompositam illiterato conscripta esset, eos latinitate donatos esse ab editore. Quid in his veri quid falsi insit dijudicare nequeo. Rem sicuti narratur, ita habere se posse, simile exemplum librorum de Plantis demonstrat. Fac autem omnia vera esse, fœtum hominis christiani e sexto septimove post Chr. n. sæculo habebis, pro opere falsarii ex initio sexti decimi, quæ M. Lutheri fuisse videtur sententia, ita in Epistola d. 7 Dec. 1519 scribentis : *Attulit D. Johannes Hessus ex Italia Theologiam Aristotelis mysticam, nuper in Syria, ut scribunt, repertam, hoc est per sycophantum aliquem somniatam*, *ut ego sentio*. De Palæphato horum librorum auctore cogitare, quem Suidas Θεολογίαν Αἰγυπτιακήν scripsisse testatur, sicuti Patricius in *Discussionibus Peripateticis*, fol. 17, recto, ed. Venet., 1571, suspicatus est, nulla est satis idonea causa, multæ autem quæ vetant. Ceterum idem Patricius quum l. l. hos libros Aristoteli abjudicasset, sibi ipsi inconstans, eos e versione Petri Nicolai, hoc titulo : *Mystica Ægyptiorum et Chaldæorum a Platone voce tradita, ab Aristotele excepta et conscripta Philosophia*, recudi curavit in opere inscripto *de Universis Philosophia*, Ferrariæ, 1591, et Venetiis, 1593.

Liber *de Proprietatibus Elementorum* sive *de Causis Proprietatum Elementorum* inscriptus, nunquam quod sciam seorsim typis excusus est : legitur vero in latinis Aristotelis editionibus, Venetis, a. 1496, t. II, a. 1551 et 1562, t. VI. Ex arabico translatum fuisse, satis ostendunt specimina quæ attulit Jourdain, *Recherches sur les traductions d'Aristote*, ed. sec., p. 182 et 444.

De auctore et de variis inscriptionibus libri *de Causis*, qui sub hoc titulo in iisdem editionibus legitur, egregie disputavit Jourdain l. l., p. 183 ss. cf. p. 445. Ex arabico sermone translatum esse testatur D. Thomas, qui in eum commentatus est. Eo, ut et hoc addam, quasi veri Aristotelis scripto, usus est F. Magnanus Bono-

niensis in *Synopsi effatorum Aristotelis*, Bononiæ, 1668, p. 274 et 288. Ex arabico item fonte fluxit liber *Secretum secretorum Aristotelis ad Alexandrum M., de regum regimine, de sanitatis conservatione, de physiognomonia,* sub quo titulo editus est ab Alexandro Achillino medico, in *Opere septisegmentato*, Bononiæ, 1501 et 1516. Ejus codices duos arabicos in Bibliotheca Parisiensi exstantes memorat Jourdain l. l. p. 186, multæque versiones latinæ sive totius operis sive etiam singularum ejus partium propriis titulis inscriptarum (cf Jourdain, l. l., p. 117), tertio et præsertim quartodecimo sæculo scriptæ in bibliothecis asservantur. Nec minus in alias linguas translatum esse constat. Cf. Rose, *de Aristotelis librorum ordine et auctoritate*, p. 183, sq.

Accedunt et alia quædam non majoris auctoritatis scripta, liber *de Pomo* inscriptus, qui legitur hebraice Rivæ Tridenti, 1562, impressus, latine vero in ed. Veneta a. 1496, t. II (cf. Erasmi præfat. in Aristot. ed. Basileens. a. 1531), *de Perfecto Magisterio et de practica lapidis philosophici ad Alexandrum*, in *Theatro chemico*, Argentor. 1659, t. III, p. 76, et V, p. 787. De his vero cunctis non minus quam de libro *de Lapidibus* quem frequentissime laudat Vincentius Bellovacensis in Speculo suo naturali aliisque nonnullis, fusius disputet qui de Aristotele vere pseudepigrapho quæstionem tractare voluerit.

At si, ut confido, tale hoc scriptorum genus nemo facile desiderabit, in hac editione, quæ est prima totius Aristotelis, omittenda non erant quæcunque apud ipsum Aristotelem ad deperdita ejus scripta referri possunt testimonia, licet maximam partem talia sint, ut ex iis satis certo dijudicari nequeat, utrum libros quos designare videtur philosophus revera conscripserit an solum conscribere in animo habuerit. Jure profecto mirari licet, nec hoc Brandisium v. cl. in suo libro *Geschichte der gr. röm. Philosophie*, t. II, 2, p. 97, fugit, Aristotelem in superstitibus suis libris tam raro eorum mentionem injecisse qui nunc inter deperditos numerandi sunt. In hujus rei causas accuratius inquirere operæ fortasse

pretium erit; nullo tamen modo concedam, hoc Aristotelis silentio illorum librorum auctoritatem infirmari et infringi.

Vides quam multæ quamque graves sint quæstiones quas in hac præfatione vix ac ne vix quidem attingere potuimus. Quod si sperandum est, nos unquam plura et præsertim certiora sive de Aristoteleorum librorum in antiquitate fortuna habituros, sive etiam de ipsis initiis a quibus profectus doctrinam suam admirandam exstruxerit philosophus, ad hoc quin maximi momenti futura sint in ea quæcunque ad deperdita ejus scripta pertineant accuratius quam hucusque factum est inquirere, equidem minime dubito.

Scribebam Argentorati, Idibus Novembribus, anni MDCCCLXVIII.

CONSPECTUS LIBRORUM

E QUIBUS

FRAGMENTA SERVATA SUNT.

ADDENDA.

Quum maxima pars hujus collectionis fragmentorum typis jam expressa esset, allatus est nobis liber : *Mélanges de littérature grecque,* Paris, 1868, editus ab E. Millero, cujus viri felici industriæ tam multa jam debent literarum græcarum studiosi, et plura, ut spero, mox debituri sunt. Fragmenta duo ex Aristotelis Rebuspublicis Delphensium et Methonæorum quarum prior adhuc ignota erat, e Collectionibus Proverbiorum a Millero editis petita, suis locis inserere potuimus. Alia vero nonnulla quæ ad Aristotelem illustrandum conferunt hic adscribemus, additis præterea nonnullis quæ aliunde nobis innotuerunt.

Dial. de Justitia fr. 1, p. 20, hæc addenda sunt e Σουητίνου Τραγκύλου περὶ Βλασφημιῶν, καὶ πόθεν ἑκάστη, l. l. p. 416 Miller, qui ipsa jam verba Aristotelis præbere videtur: Εὐρύβατος· ὁ πανοῦργος, καὶ Εὐρυβάτης ὁ αὐτός. Ἦν δὲ Ἐφέσιος ὑποχείριος Κροίσου, ὃς αὐτομολήσας ὡς Κῦρον, καὶ προδοὺς τὰ τοῦ Κροίσου ἀπόρρητα, αἴτιος ἐγεγόνει τῆς πορθήσεως τῶν Σάρδεων. Ἀριστοτέλης δ' ἐν πρώτῳ περὶ Δικαιοσύνης κλέπτην αὐτὸν γεγονέναι φησίν, ἁλόντα καὶ δεθέντα, καὶ δεῖξαι προτραπέντα παρὰ τῶν φυλάκων, ὅπως διὰ τῶν τοίχων ἀνιὼν εἰς τὰς οἰκίας παρέρχοιτο· λυθεὶς οὖν ἐγκεντρίδας ὑποδησάμενος καὶ τοὺς σπόγγους λαβών, ἀνέβη τε ῥᾷστα καὶ τὸν ὄροφον ἐξελθὼν φυγὰς ᾤχετο.

Athen. Respubl. 41 (410), p. 235. Multo plura quam apud Harpocrationem et Suidam leguntur præbet Etymologici Magni codex Florentinus (Marc. 304) a Millero collatus l. l. p. 103 : Εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν καὶ ἐξ ἀφανῶν καταστάσεως· ὄνομα δίκης ἐστὶν ἣν ἐποιοῦντο τινὲς ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων καὶ γνωρίσαντες· ἠνάγκαζον δὲ διὰ τῆς δίκης τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι τὰ σῦλα καὶ παρὰ τίνος ὠνήσαντο ταῦτα, καὶ εἰ μὲν τὸν πωλήσαντα πατέρα (φανερὰ conj. Mill.) ἐδείκνυεν, ὁ ἀγὼν πρὸς ἐκεῖνον ἐγένετο· εἰ δὲ μὴ πρὸς αὐτὸν τὸν ἔχοντα ἀπεφέροντο καὶ πρὸς τὸν ἄρχοντα (ἐλαγχάνοντο fort. inser. Miller.) αἱ γραφαὶ καὶ τῆς ἐξ ἀφανῶν καταστάσεως· ἐκλήθη δὲ οὕτως ἡ δίκη διότι ὑπὲρ τοῦ ἐμφανίσαι τὰ σῦλα καὶ τὸν πωλήσαντα ἐγένετο. In his pro πατέρα, aperte πρατῆρα corrigendum est, ita ut πωλήσαντα male e glossa additum sit. Cf. Lexic. rhetor. p. 246, 4 Bekker, ubi hoc ipso lemmate : εἰ μὲν πρατῆρα ἐπεδείκνυεν, scriptum est.

Corcyr. Resp. 135 (505), p. 264, add. Proverb. Collect. III, ap. Millerum, p. 377, ιδ', ubi legitur : ὡς καὶ Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ ἐν τῇ Κερκυραίων Πολιτείᾳ.

Lacedæmon. Resp. fr. 160 (530), p. 270 : Schol. Aristoph. Thesmoph. 600 ad verba : Κρυπτὸς ἐγκαθήμενος : ἀντὶ τοῦ κεκρυμμένος. Καλοῦνται μὲν γὰρ καὶ κρύπται

(κρυπτεῖαι Bernhardy) παρὰ Πλάτωνι τῷ φιλοσόφῳ καὶ παρ' Εὐριπίδῃ καὶ ἐν ταῖς τῶν Λακεδαιμονίων πολιτείαις. Καὶ ἐν Θάσῳ ἀρχή τις κρύπτεται (κρυπτευταί Bernh.), ubi hæc annotat Nauckius : « Euripidis mentio jam Dindorfio (cf. Poet. Scen. fr. Eurip. 1111) suspecta fuit; fortasse legendum καὶ παρ' Ἀριστοτέλει ἐν ταῖς τῶν Λακεδ. Πολ. »

Fragmentum anonymum in Etymol. M. p. 426, 17 : Πρὸ τοῦ Δία κτήσασθαι τὴν Ὀλυμπίαν παρὰ τῆς γῆς, αὐτὴν παρειλήφεσαν Ἥλιός τε καὶ Κρόνος. Γνώρισμα δὲ τοῦ κτήματος κοινό; ἐστι βῶμος ἀμφοῖν αὐτοῖν ἐν Ὀλυμπίᾳ. Σύμβολον δὲ καὶ τόδε· τοῦ μὲν, ὁ Κρόνιος λόφος καλούμενος, τοῦ δὲ Ἦλις μέχρι τοῦ νῦν καλουμένη ἐπώνυμον τοῦ θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ Αὐγείας τῆς χώρας ἐβασίλευσε, μοίρας οὔσης Ἡλίου, παῖς αὐτῷ ὤν, in cujus fine ἐν τῷ περὶ Ὀλυμπιονικῶν legitur in codice Florentino (qui præterea varias lectiones præbet πρὶν τὸν Δία, ἐπώνυμα τῶν θεῶν, Ἡλίου, Ἡλίου παῖς αὐτὸς ὤν), quod Aristotelis esse suspicatur Millerus l. l. p. 154, vix huic tribuerim quippe cujus liber Ὀλυμπιονῖκαι inscriptus nude seriem victorum præbuisse videtur.

Lectorem præterea monitum volo factum esse in sequentibus, ut bis idem fragmentum duobus locis positum reperiatur. Quæ enim habet Julianus Orat. VII, p. 412 Petav. imprudenti mihi accidit ut jam dialogo de Philosophia adscripta (fr. 49 d), iterum Epistolis tribuerem (fr. 642). Idem error commissus est in Plinii loco Hist. Nat. II, 101, qui simul in Problèmatis physicis (fr. 350) et in iis quæ medicinam spectant (fr. 365) conspicitur.

DE INDICIBUS LIBRORUM ARISTOTELIS

EORUMQUE AUCTORITATE.

Quum tria sint omnino testimoniorum genera, e quibus deperditorum Aristotelis scriptorum notitiam haurire liceat, quæ de his apud ipsum philosophum leguntur, tabulæ deinde librorum qui in antiquitate sub Aristotelis nomine perferebantur, postremo varia e deperditis libris ejus fragmenta, per occasionem ab antiquis scriptoribus allata, quæstionem a tabulis incipiendam duximus, quas primum integras apponemus, de singularum ætate, rationibus, auctoritate, quam brevissime disputaturi.

Inter hosce vero indices ut antiquissimum, ita et longe præstantissimum eum esse quem Diogenes Laertius in vita philosophi exscripsit, neminem fugere poterit. Causam ob quam hunc integrum apposuerit, illis tantum omissis libris de quibus ambigeretur (cf. V, 34 : Δῆλον ἐκ τῶν προγεγραμμένων συγγραμμάτων, ἃ τὸν ἀριθμὸν ἐγγὺς ἥκει τῶν τετρακοσίων, τά ὅσα γε ἀναμφίλεκτα), ipse hisce declaravit verbis V, 21 : Συνέγραψε δὲ (ὁ Ἀριστοτέλης) πάμπλειστα βιβλία, ἅπερ ἀκόλουθον ἡγησάμην ὑπογράψαι διὰ τὴν περὶ πάντας λόγους τἀνδρὸς ἀρετήν. Sed si dignus est, qui ob talem curam jure laudetur Diogenes, melius etiam de nobis meriturus fuisset, si singula librorum genera, quod alias facere consuevit, inter se distinxisset. Quod tamen quum a primo conditore hujus tabulæ factum esse, satis manifesta demonstrent indicia, ordinem quem ille in recensendis singulorum librorum titulis observaverit, quoad conjiciendo licet, indicare conati sumus, eadem usi distributione quam plane similes apud Diogenem Laertium (cf. V, 80, 86) indices præbent. Numeri deinde singulis titulis appositi eorum seriem in altero, qui Anonymi vocatur, indice declarant ut facilius inde perspiciatur quid utrique peculiare sit. Asterisco autem ita usi sumus, ut semel additus illos designaret titulos, quorum mentio alibi quoque occurrit, repetitus vero, qui ad superstites philosophi libros pertinere videntur; inter cancellos vero positus asteriscus (*) tales indicat libros, e quibus etsi non nominantur, fragmenta tamen fortasse servata sunt. Duplicem denique cancellis inclusum (**) illis apposuimus titulis, de quibus minus certum est, an ad superstites libros referri debeant.

In scribendis Diogenis Laertii verbis secuti sumus recensionem, quam post Cobetum, ex antiquissimorum codd. Laur., Marc., aliorumque recentiorum collatione instituit Rosius. Cf. ejus *Aristoteles Pseudepigraphus.* Lips. 1863, p. 11.

(ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ.)

* Περὶ Δικαιοσύνης, α', β', γ', δ'. (1)
* Περὶ Ποιητῶν, α', β', γ'. (2)
* Περὶ Φιλοσοφίας, α', β', γ'. (3)
(*) Πολιτικοῦ α', β'. (4)
5 * Περὶ Ῥητορικῆς ἢ Γρύλλος, α'. (5)
(*) Νήρινθος, α'. (6)
* Σοφιστὴς, α'. (8)
Μενέξενος, α'. (10)
* Ἐρωτικὸς, α'. (12)
10 * Συμπόσιον, α'.
(*) Περὶ Πλούτου, α'. (7)
* Προτρεπτικὸς, α'. (14)

(DIALOGI ET EXHORTATIONES.)

De Justitia, I, II, III, IV.
De Poetis, I, II, III.
De Philosophia, I, II, III.
Politici I, II.
5 De Rhetorica sive Gryllus, I.
Nerinthus, I.
Sophista, I.
Menexenus, I.
Amatorius, I.
10 Convivium, I.
De Divitiis, I.
Cohortatorius, I.

* Περὶ Ψυχῆς, α'. (13)
* Περὶ Εὐχῆς, α'. (9)
15 * Περὶ Εὐγενείας, α'. (11)
Περὶ Ἡδονῆς, α'. (15)
* Ἀλέξανδρος ἢ ὑπὲρ Ἀποίκων, α'. (14)
* Περὶ Βασιλείας, α'. (16)
* Περὶ Παιδείας, α'. (18)

(ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.)

20 * Περὶ τἀγαθοῦ, α', β', γ'. (20)
Τὰ ἐκ τῶν Νόμων Πλάτωνος, α', β', γ'. (23)
* Τὰ ἐκ τῆς Πολιτείας, α', β'.
(*) Οἰκονομικός, α'. (17)
Περὶ Φιλίας, α'. (24)
25 (*) Περὶ τοῦ Πάσχειν ἢ Πεπονθέναι α'.
Περὶ Ἐπιστημῶν, α'. (26)
Περὶ Ἐριστικῶν, α', β'.
Λύσεις ἐριστικαί, δ'. (27)
Διαιρέσεις σοφιστικαί, δ'. (29)
30 Περὶ Ἐναντίων, α'. (30)
Περὶ Εἰδῶν καὶ Γενῶν, α'. (31)
Περὶ Ἰδίων, α'.
Ὑπομνήματα ἐπιχειρηματικά, γ'. (21)
Προτάσεις περὶ ἀρετῆς, α', β', γ'. (32)
35 Ἐνστάσεις, α'. (34)
Περὶ τῶν Ποσαχῶς λεγομένων ἢ κατὰ πρόσθεσιν, α'. (35)
(*) Περὶ Παθῶν ὀργῆς, α'. (28)
(**) Ἠθικῶν α', β', γ', δ', ε'. (37)
(*) Περὶ Στοιχείων, α', β', γ'. (33,
40 Περὶ Ἐπιστήμης, α'.
Περὶ Ἀρχῆς, α.
Διαιρέσεις, ιζ'.
Διαιρετικῶν α'.
(Περὶ) Ἐρωτήσεως καὶ Ἀποκρίσεως, α', β'. (38
45 Περὶ Κινήσεως, α'.
Προτάσεις, α'. (36)
Προτάσεις ἐριστικαί, δ'. (39
Συλλογισμοί, α'.
** Προτέρων Ἀναλυτικῶν α', β', γ', δ', ε', ς', ζ', η', θ'. (41)
50 ** Ἀναλυτικῶν ὑστέρων μεγάλων α', β'. (42)
* Περὶ Προβλημάτων, α'. (43)
** Μεθοδικά, α', β', γ', δ', ε', ς', ζ', η'. (44)
Περὶ τοῦ Βελτίονος, α'. (45)
Περὶ τῆς Ἰδέας, α'. (40)
55 Ὅροι πρὸ τῶν Τοπικῶν, α', β', γ', δ', ε', ς', ζ'.
Συλλογισμῶν α', β'. (46)
Συλλογιστικὸν καὶ ὅροι, α'. (47)
Περὶ τοῦ Αἱρετοῦ καὶ τοῦ Συμβεβηκότος, α'. (48)
(**) Τὰ πρὸ τῶν Τόπων, α'. (49)

De Anima, I.
De Precatione, I.
15 De Nobilitate, I.
De Voluptate, I.
Alexander sive de colonis, I.
De Regno, I.
De Institutione, I.

(COMMENTARII CERTO QUODAM ORDINE DESCRIPTI.)

20 De Bono, I, II, III.
Excerpta e Legibus Platonis, I, II, III.
Excerpta e Republica, I, II.
Œconomicus, I.
De Amicitia, I.
25 Quid sit tolerare sive tolerantia, I.
De Disciplinis, I.
De his quæ in contentionem cadunt, I, II.
Solutiones eorum quæ in contentionem cadunt, IV.
Divisiones sophisticæ, IV.
30 De Contrariis, I.
De Speciebus et Generibus, I.
De Propriis, I.
Commentarii epichirematici, III.
Propositiones de virtute, I, II, III.
35 Objectiones, I.
De his quæ variis modis dicuntur sive secundum propositionem, I.
De Perturbationibus iræ, I.
De Moribus, I, II, III, IV, V.
De Elementis, I, II, III.
40 De Scientia, I.
De Principio, I.
Divisiones, XVII.
Divisibilium I.
De Interrogatione et Responsione, I, II.
45 De Motu, I.
Propositiones, I.
Propositiones contentiosæ, IV.
Syllogismi, I.
Priorum Analyticorum I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX.
50 Analyticorum posteriorum magnorum I. II.
De Problematis, I.
Methodica, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII.
De Meliori, I.
De Idea, I.
55 Definitiones ante Topica, I, II, III, IV, V, VI, VII.
Syllogismorum I, II.
Syllogisticum et Definitiones, I.
De Optabili et Accidenti, I.
De iis quæ ante Topica sunt, I.

60 Τοπικῶν πρὸς τοὺς ὅρους α', β'. (51)
Πάθη, α'. (61)
Διαιρετικὸν, α'.
Μαθηματικὸν, α'.
Ὁρισμοὶ, ιγ'. (52)
65 Ἐπιχειρημάτων α',β'. (53)
Περὶ Ἡδονῆς, α'.
Προτάσεις, α'.
Περὶ Ἑκουσίου, α'. (50)
Περὶ Καλοῦ, α'. (54)
70 Θέσεις ἐπιχειρηματικαὶ, κε'. (56)
Θέσεις ἐρωτικαὶ, δ'. (57)
Θέσεις φιλικαὶ, β'. (58)
Θέσεις περὶ ψυχῆς, α'. (59)
Πολιτικὰ, β'. (60)
75 ** Πολιτικῆς ἀκροάσεως ὡς ἡ Θεοφράστου, α', β', γ', δ', ε', ς', ζ', η'. (61)
Περὶ Δικαίων, α', β'. (55)
* Τεχνῶν συναγωγὴ, α', β'. (62)
** Τέχνης ῥητορικῆς α', β'. (63)
Τέχνη, α'. (64)
80 Ἄλλη Τεχνῶν συναγωγὴ, α', β'.
Μεθοδικὸν, α'.
* Τέχνης τῆς Θεοδέκτου συναγωγὴ, α'. (65)
** Πραγματείας Τέχνης ποιητικῆς, α', β'. (66)
Ἐνθυμήματα ῥητορικὰ, α'. (67)
85 Περὶ Μεγέθους, α'. (68)
Ἐνθυμημάτων διαιρέσεις, α'. (69)
Περὶ Λέξεως, α', β'. (70)
Περὶ Συμβουλίας, α'. (71)
Συναγωγῆς, α', β'.
90 Περὶ Φύσεως, α' β', γ'. (72)
Φυσικὸν, α'. (73)
* Περὶ τῆς Ἀρχυτείου φιλοσοφίας, α', β', γ'. (74)
Περὶ τῆς Σπευσίππου καὶ Ξενοκράτους, α'. (75)
* Τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων. (76)
95 ** Πρὸς τὰ Μελίσσου, α'. (77)
Πρὸς τὰ Ἀλκμαίωνος, α'. (78)
Πρὸς τοὺς Πυθαγορείους, α'.
** Πρὸς τὰ Γοργίου, α'. (80)
(**) Πρὸς τὰ Ξενοκράτους, α'. (-φάνους).
100 ** Πρὸς τὰ Ζήνωνος, α'.
* Περὶ τῶν Πυθαγορείων, α'. (79)
** Περὶ Ζώων, α', β', γ', δ', ε' ς', ζ', η', θ'. (82)
* Ἀνατομῶν α', β', γ', δ', ε', ς', ζ'. (84)
* Ἐκλογὴ Ἀνατομῶν, α'. (85)
105 Ὑπὲρ τῶν συνθέτων Ζώων, α'. (83)
Ὑπὲρ τῶν μυθολογουμένων Ζώων, α'. (86)
Ὑπὲρ τοῦ μὴ Γεννᾶν, α'. (81)
* Περὶ Φυτῶν, α', β'. (87)
Φυσιογνωμονικὸν, α'. (87)
110 Ἰατρικὰ, β'. (89)

---

60 Topicorum ad definitiones, I, II.
Perturbationes I.
Divisibilium I.
Mathematicum, I.
Definitiones, XIV.
65 Epichirematum, I, II.
De Voluptate, I.
Propositiones, I.
De Voluntario, I.
De Pulchro, I.
70 Quæstiones epichirematicæ, XXV.
Quæstiones amatoriæ, IV.
Quæstiones de amicitia, IV.
Quæstiones de anima, I.
Politicorum II.
75 Politicæ auditionis ut et Theophrasti, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII.
De Justis, I, II.
Artium compendium, I, II.
Artis Rhetoricæ I, II.
Ars, I.
80 Aliud Artium compendium, I, II.
Methodicum, I.
Artis Theodectis compendium, I.
Tractatio de arte poetica, I, II.
Enthymemata rhetorica, I.
85 De Magnitudine, I.
Enthymematum divisiones, I.
De Dictione, I, II.
De Consilio, I,
Collectionis, I, II.
90 De Natura, I, II, III.
Physicum, I.
De Archytea philosophia, I, II, III.
De Speusippi et Xenocratis, I.
Excerpta e Timæo et Archyta.
95 Adversus Melissum. I.
Adversus Alcmæonem, I.
Adversus Pythagoreos, I.
Adversus Gorgiam, I.
Adversus Xenocratem (*-phanem*), I.
100 Adversus Zenonem, I.
De Pythagoreis, I.
De Animalibus, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX.
Anatomorum I, II, III, IV, V, VI, VII.
Ecloga Anatomorum, I.
105 De Animalibus compositis, I.
De fabulosis Animalibus, I.
De non Gignendo, I.
De Plantis, I, II.
Physiognomonicum, I
110 Medicinalia, II.

Περὶ Μονάδος, α'. (91)
Σημεῖα χειμώνων, α'. (90)

(ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.)

Ἀστρονομικὸν, α'. (92)
Ὀπτικὸν, α'. (94)
115 Περὶ Κινήσεως, α'. (93)
Περὶ Μουσικῆς, α'. (95)
Μνημονικὸν, α'. (100)
* Ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν α', β', γ', δ', ε', ϛ'. (97)
Ποιητικῶν α'. (99)
120 Φυσικῶν κατὰ στοιχεῖον λη'. (101)
Ἐπιτεθεαμένων προβλημάτων α', β'.
* Ἐγκυκλίων α', β'. (104)
** Μηχανικῶν α'. (105)
Προβλήματα ἐκ τῶν Δημοκρίτου, ζ'. (107)
125 Περὶ τῆς Λίθου, α'.

(ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ.)

Παραβολαὶ, α'. (109)
Ἄτακτα, ιϐ'. (110)
Ἐξηγημένα κατὰ γένος, ιδ'. (112)
* Δικαιώματα, α'. (111)
130 Ὀλυμπιονῖκαι, α'. (113)
Πυθιονῖκαι, α'.
(Περὶ) Μουσικῆς, α'. (114)
Πυθικὸς, α'.
Πυθιονικῶν ἔλεγχοι, α'.
135 Νῖκαι Διονυσιακαὶ, α'. (116)
Περὶ Τραγῳδιῶν, α'. (117)
* Διδασκαλίαι, α'. (118)
Παροιμίαι, α'.
Νόμος συστατικὸς, α'. (119)
140 Νόμοι, α', β', γ', δ'. (120)
** Κατηγορίαι, α'. (121)
** περὶ Ἑρμηνείας, α'. (122)
Πολιτεῖαι πόλεων δυοῖν δεούσαιν ρζ' [κοιναὶ] καὶ ἴδιαι, δημοκρατικαί, ὀλιγαρχικαί, ἀριστοκρατικαί, τυραννικαί. (124)

(ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.)

* Ἐπιστολαὶ πρὸς Φίλιππον. Σηλυμβρίων Ἐπιστολαί. * Πρὸς Ἀλέξανδρον Ἐπιστολαί, ϛ'. * Πρὸς Ἀντίπατρον, θ'. Πρὸς Μέντορα, α'. Πρὸς Ἀρίστωνα, α'. Πρὸς Ὀλυμπιάδα, α'. Πρὸς Ἡφαιστίωνα, α'. Πρὸς Θεμισταγόραν, α'. Πρὸς Φιλόξενον, α'. Πρὸς Δημόκριτον, α'. (126)
145 Ἔπη, ὧν ἀρχή· « Ἁγνὲ θεῶν πρέσϐισθ' ἑκατηϐόλε. » (127)

De Monade, I.
Signa tempestatum, I.

(PROBLEMATA).

Astronomicum, I.
Opticum, I.
115 De Motu, I.
De Musica, I.
Memoriale, I.
Quæstionum Homericarum I, II, III, IV, V, VI.
(«) poeticarum I.
120 («) physicarum secundum literarum ordinem XXXVIII.
Problematum perspectorum I, II.
(«) encyclicorum I, II.
Mechanicorum I.
Problemata e Democrito, VII.
125 De Lapide, I.

(COMMENTARII.)

Parabolæ, I.
Miscellanea, XII.
Exposita secundum genus, XIV.
Jura, I.
130 Olympionicæ, I.
Pythionicæ, I.
De Musica, I.
Pythicus, I.
Pythionicarum indices, I.
135 Victoriæ Dionysiacæ, I.
De Tragœdiis, I.
Didascaliæ, I.
Proverbia, I.
Lex commendatitia, I.
140 Legum I, II, III, IV.
Categoriæ, I.
De Interpretatione, I.
Mores atque Instituta civitatum CLVIII, singulatimque de populari paucorumque et optimatum et tyrannorum imperio.

(EPISTOLÆ ET CARMINA.)

Epistolæ ad Philippum. Selymbriorum Epistolæ. Ad Alexandrum Epistolæ, IV. Ad Antipatrum, IX. Ad Mentorem, I. Ad Aristonem, I. Ad Olympiadem, I Ad Hephæstionem, I. Ad Themistagoram, I. Ad Philoxenum, I. Ad Democritum, I.
145 Carmina quorum initium : « *Sancte Deum arcitenens antiquissime.* »

Ἐλεγεῖα, ὧν ἀρχή· « Καλλιτέκνου μητρὸς θύγατερ. » (128)

Γίνονται αἱ πᾶσαι μυριάδες στίχων τέσσαρες καὶ τεσσαράκοντα πρὸς τοῖς πεντακισχιλίοις καὶ διακοσίοις ἑβδομήκοντα.

Sequitur jam alius index haud multum absimilis, et ex eodem, ut videtur, fonte derivatus, addito tamen appendice amplior. Servatus est in Anonymi cujusdam vita Aristotelis, Ἀριστοτέλους βίος καὶ συγγράμματα αὐτοῦ inscripta, de qua ita Ægidius Menagius qui eam primus in lucem protulit, in Observationibus ad librum V Diogenis Laertii, p. 202 : *Hanc Aristotelis vitam incerti auctoris mecum olim communicavit Philippus Loialtæus nostras* (1), *quam unde habuerit mihi non liquet. Eam viderat Octavianus Ferrarius, teste Nunnesio : qui quidem Nunnesius ea uti quondam prodiret optabat.* Hæc vita, quam ex ampliore opere Hesychii Illustris de claris Philosophis excerptam esse, satis probabili argumento a Rosio demonstratum est (cf. *de Aristotelis librorum ordine et auctoritate*, Lips. 1854. p. 40), in codice Bibliothecæ Ambrosianæ R 117 (Cf. Rose, *Aristot. Pseudepigr.*, p. 708 et add. ad pag. 10) invenitur, et in alio codice, quem in insula Patmo exstare indicavit Tischendorfius v. cl. (cf. *Wiener Jahrb. der Litt. Bd.* 110. *Anz. Bl.* p. 17 et ejusdem *Reise in den Orient*, II, p. 231).

Numeri uncis inclusi titulorum sedem in priore indice declarant.

Περὶ Δικαιοσύνης, δ'. (1)
Περὶ Ποιητῶν, γ'. (2)
Περὶ Φιλοσοφίας, δ'. (3)
Πολιτικὸν, α'. (4)
5 Περὶ Πολιτικῆς ἢ Γρύλλος, γ'. (5)
Νήρινθος, α'. (6)
Περὶ Πλούτου, α'. (11)
Σοφιστικῆς α'. (7)
Περὶ Εὐχῆς, α'. (14)
10 Μενέξενος, α'. (8)
Περὶ Εὐγενείας, α'. (15)
Ἐρωτικὸς, α'. (9)
Περὶ Ψυχῆς, α'. (13)
Προτρεπτικὸν, α'. (12)
15 Περὶ Ἡδονῆς, α'. (16)
Περὶ Βασιλείας, α'. (18)
Οἰκονομικὸν, α'. (23)
Περὶ Παιδείας ἢ Παιδευτικὸν, α.' (19)
Συλλογισμῶν α'. (48)
20 Περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, α'. (20)
Περὶ Ἀρχῶν ἢ Φύσεως, α'.
Ἀλέξανδρος ἢ ὑπὲρ Ἀποικιῶν, α'. (17)
Τὰ ἐκ τῶν Νόμων Πλάτωνος, β'. (21)
Περὶ Φιλίας, γ'. (24)
25 Περὶ Ἐπιστημῶν, α'. (26)
Περὶ Εἰδῶν, α'. (31)
Λύσεις ἐριστικαὶ, δ'. (28)
Περὶ Πάθους ὀργῆς, α'. (37)
Διαιρέσεις σοφιστικαὶ, α'. (29)
30 Περὶ Ἐναντίων, α'. (30)
Ὑπομνημάτων ἐπιχειρητικῶν γ'. (33)
Προτάσεις περὶ ἀρετῆς, β'. (34)

Elegi quorum initium : « *Formosa sobole florentis filia matris.* »

Omnes efficiunt myriades versuum quadraginta quattuor supra quinquies mille ducentos septuaginta.

ANONYMI INDEX.

De Justitia, IV.
De Poetis, III.
De Philosophia, IV.
Politicum, I.
5 De Politica sive Gryllus, III.
Nerinthus, I.
De Divitiis, I.
Sophisticæ I.
De Precatione, I.
10 Menexenus, I.
De Nobilitate, I.
Amatorius, I.
De Anima, I.
Cohortatorius, I.
15 De Voluptate, I.
De Regno, I.
Œconomicus, I.
De Institutione sive Institutio, I.
Syllogismorum I.
20 De Bono, I.
De Principiis sive Natura, I.
Alexander sive de coloniis, I.
Excerpta e Platonis Legibus, II.
De Amicitia, III.
25 De Disciplinis, I.
De Speciebus, I.
Solutiones disputatoriæ, IV.
De Perturbatione iræ, I.
Divisiones sophisticæ, I.
30 De Contrariis, I.
Commentariorum epichirematicorum III.
Propositiones de virtute, II.

(1) Cf. Menagiana ed. Amst. 1694 p. 168 : *J'ay connu un avocat de notre ville d'Angers qui s'appelloit Loyauté.*

Περὶ Στοιχείων, γ'. (39)
Ἐνστάσεις. (35)
35 Περὶ τῶν Ποσαχῶς λεγομένων ἢ τῶν κατὰ πρόθεσιν, α'. (36)
Προτάσεων α'. (46)
Ἠθικῶν κ'. (38)
Περὶ Ἐρωτήσεως καὶ Ἀποκρίσεως, α'. (44)
Προτάσεων ἐριστικῶν α'. (47)
40 Περὶ Ἰδέας, α'. (54)
Ἀναλυτικῶν προτέρων θ'. (49)
Ἀναλυτικῶν ὑστέρων β'. (50)
Προβλημάτων. (51)
Μεθοδικά. (52)
45 Περὶ τοῦ Βελτίονος, α'. (3)
Συλλογισμῶν β'. (56)
Συλλογιστικῶν ὅρων α'. (57)
Περὶ Αἱρετοῦ καὶ Συμβαίνοντος, α'. (58)
Τὰ πρὸ τῶν Τόπων, α'. (59)
50 Περὶ Ἑκουσίων, α'. (58)
Τοπικῶν πρὸς τοὺς ὅρους καὶ πάθη, α'. (60, 61)
Ὁρισμῶν βιβλία, ιγ'. (64)
Ἐπιχειρημάτων β', (65)
Περὶ Κάλλους, α'. (69)
55 Περὶ Δικαίων, β'. (76)
Θέσεις ἐπιχειρηματικαί, ἐν βιβλίοις κε'. (70)
Θέσεις ἐρωτικαί, ἐν βιβλίοις δ'. (71)
Θέσεις φιλικαί, ἐν βιβλίοις β'. (72)
Θέσεις περὶ ψυχῆς, ἐν βιβλίῳ α'. (73)
60 Θέσεις πολιτικαί, β'. (74)
Πολιτικῆς ἀκροάσεως κ'. (75)
Τεχνῶν συναγωγή, α'. (77)
Τέχνης ῥητορικῆς γ'. (78)
Τέχνης α'. (79)
65 Τέχνης τῆς Θεοδέκτου συναγωγῆς ἐν γ'. (83)
Τέχνης ποιητικῆς, β'. (82)
Ἐνθυμημάτων ῥητορικῶν α'. (84)
Περὶ Μεγέθους. (85)
Ἐνθυμημάτων καὶ Αἱρέσεων. (86)
70 Περὶ Λέξεως καθαρᾶς, α'. (87)
Περὶ Συμβουλῆς, α'. (88)
Περὶ Φύσεως, α'. (90)
Περὶ Φυσικῶν, α'. (91)
Περὶ τῆς Ἀρχύτου φιλοσοφίας, γ'. (92)
75 Περὶ τῆς Σπευσίππου καὶ Ξενοκράτους, α'. (93)
Ἐκ τῶν Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου, α'. (94)
Πρὸς τὰ Μελίσσου, α'. (95)
Πρὸς τὰ Ἀλκμαίωνος, α'. (96)
Περὶ τῶν Πυθαγορείων, α'. (101)
80 Πρὸς τὰ Γοργίου, α'. (98)
Περὶ τοῦ μὴ Γεννᾶν. (107)
Περὶ Ζῴων, θ'. (102)
Περὶ τῶν συνθέτων Ζῴων, α'. (105)

De Elementis, III.
Objectiones.
35 De his quæ variis modis dicuntur sive secundum propositionem, I.
Propositionum I.
Ethicorum XX.
De Interrogatione et Responsione, I.
Propositionum contentiosarum I.
40 De Idea, I.
Analyticorum priorum IX.
Analyticorum posteriorum II.
Problematum.
Methodica.
45 De Meliori, I.
Syllogismorum II.
Syllogisticarum definitionum I.
De Optabili et Accidenti, I.
Quæ ante Topica sunt, I.
50 De Voluntariis, I.
Topicorum ad definitiones et perturbationes I.
Definitionum libri XIII.
Epichirematum II.
De Pulchritudine, I.
55 De Justis, II.
Quæstiones epichirematicæ, in libris XXV.
Quæstiones amatoriæ, in libris II.
Quæstiones de amicitia, in libris II.
Quæstiones de anima, in libro I.
60 Quæstiones politicæ, II.
Politicæ auditionis XX.
Artium compendium, I.
Artis rhetoricæ III.
Artis I.
65 Artis Theodectis compendium, in libris III.
Artis poeticæ II.
Enthymematum rhetoricorum I.
De Magnitudine.
Enthymematum et Electionum.
70 De pura Dictione, I.
De Consilio, I.
De Natura, I.
De Naturalibus, I.
De Archytæ philosophia, III.
75 De Speusippi et Xenocratis, I.
Excerpta e Timæo et Archyta, I.
Adversus Melissum, I.
Adversus Alcmæonem, I.
De Pythagoreis, I.
80 Adversus Gorgiam, I.
De non gignendo.
De Animalibus, IX.
De Animalibus compositis, I.

Περὶ Ἀνατομῶν, ς'. (103)
85 Ἐκλογὴ τούτων, α'. (104)
Περὶ τῶν μυθολογουμένων Ζῴων, α'. (106)
Περὶ Φυτῶν, β'. (108)
Φυσιογνωμονικὰ, β'. (109)
Περὶ Ἰατρικῆς, β'. (110)
90 Συμμαχίας χειμώνων α'. (112)
Περὶ Μονάδος, α'. (111)
Ἀστρονομικὸν, α'. (113)
Περὶ Κινήσεως, α'. (115)
Ὀπτικὸν, α'. (114)
95 Περὶ Μουσικῆς, α'. (116
Πέπλον.
Ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν ζ'. (118)
Ἀπορημάτων θείων α'.
Ποιητικὸν, α'. (119)
100 Μνημονικὸν, α'. (117)
Φυσικῶν λη' κατὰ στοιχεῖον. (120)
Μεταφυσικὰ, κ'.
Προβλημάτων ἐπιτεθεαμένων. (121)
Ἐγκύκλιον, β'. (122)
105 Μηχανικὸν, α'. (123)
Κύκλον περὶ ποιητῶν, γ'
Προβλημάτων Δημοκριτείων β'. (124)
Περὶ τῆς Λίθου, α'. (125)

Παραβολῶν α'. (126)
110 Διατάκτων ιβ'. (127)
Δικαιωμάτων πόλεων α'. (129)
Ἐξητασμένων κατὰ γένος ιδ'. (128)
Ὀλυμπιονικὰς, βίβλους ἐν ᾧ Μέναιχμον ἐνίκησεν. (130)
Περὶ Μουσικῆς, α'. (132)
115 Ἐλέγχων σοφιστικῶν ἢ περὶ ἐριστικῶν νικῶν.
Διονυσιακῶν ἀστικῶν καὶ Ληναίων προοιμίων α'. (135)
Περὶ Τραγῳδιῶν, α'. (136)
Περὶ Διδασκαλιῶν, α'. (137)
Νόμων συστατικῶν α'. (139)
120 Νομίμων δ'. (140)
Κατηγοριῶν α'. (141)
Περὶ Ἑρμηνείας. (142)
Προτέρων Ἀναλυτικῶν β'.
Πολιτείας πόλεων ἰδιωτικῶν καὶ δημοκρατικῶν καὶ ὀλιγαρχικῶν, ρνη'. (143)
125 Συσσιτικῶν προβλημάτων γ'.
Ἐπιστολὰς, κ'. (144)
Ἔπη, ὧν ἀρχή· « Ἁγνὲ θεῶν πρέσβισθ' ἑκατηβόλε. » (145)
Ἐλεγεῖα ὧν ἀρχή· « Καλλιτέχνου μητρὸς θύγατερ. » (146)

De Anatomis, VI.
85 Horum Ecloga, I.
De fabulosis Animalibus, I.
De Plantis, II.
Physiognomonica, II.
De Medicina, II.
90 Tempestatum societatis I.
De Monade, I.
Astronomicum, I.
De Motu, I.
Opticum, I.
95 De Musica, I.
Poeticum.
Quæstionum Homericarum VII.
Quæstionum divinarum I.
Poeticum, I.
100 Mnemonicum, I.
Physicorum XXXVIII secundum literarum ordinem.
Metaphysica, X.
Quæstionum perspectarum.
Encyclicum, II.
105 Mechanicum, I.
Cyclum de Poetis, III.
Problematum Democriteorum II.
De Lapide, I.

Parabolarum I.
110 Miscellaneorum XII.
Jura urbium, I.
Exquisitorum secundum genus, XIV.
Olympionicas libros, in quo vicit Menæchmum
De Musica, I.
115 Elenchorum sophisticorum sive de contentiosis victoriis.
Dionysiacorum urbanorum et Lenæorum procemiorum I.
De Tragœdiis, I.
De Didascaliis, I.
Legum commendatitiarum I.
120 Legitimorum IV.
Categoriarum I.
De Interpretatione.
Priorum Analyticorum II.
Mores atque Instituta civitatum idioticarum et democraticarum et oligarchicarum.
125 Convivalium Problematum III.
Epistolas, XX.
Carmina, quorum initium : *Sancte deorum, veneranda longe jaculans.*
Elegiæ, quarum initium : *Pulchra arte præditæ matris filia.*

(ΑΛΛΟΣ ΠΙΝΑΞ.)

Περὶ τῶν Σόλωνος ἀξόνων, ε'.
Περὶ Μακροβιότητος.
Εἰ δήποτε Ὅμηρος ἐποίησε τὰς Ἡλίου βοῦς.
Ἀπορήματα Ἡσιόδου, ἐν α'.
5 Ἀπορήματα Ἀρχιλόχου, Εὐριπίδου, Χοιρίλου, ἐν βιβλίοις ς'.
Ἀπορημάτων ποιητικῶν α'.
Αἰτίας ποιητικάς.
Προβλημάτων Ὁμηρικῶν ι'.
Φυσικῆς Ἀκροάσεως ιη'.
10 Περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς, β'.
Περὶ Μετεώρων, δ', ἢ Μετεωροσκοπικά.
Περὶ Πλούτου, α'.
Περὶ Τύχης, γ'.
Περὶ Ῥητορικῆς τῆς μετὰ [τὰ] φυσικά, ι'.
15 Περὶ Ζώων ἱστορίας, ι'.
Περὶ Ζώων κινήσεως, γ'.
Περὶ Ζώων μορίων, γ'.
Περὶ Ζώων γενέσεως, γ'.
Περὶ τῆς τοῦ Νείλου ἀναβάσεως.
20 Περὶ τῆς ἐν τοῖς μαθήμασιν Οὐσίας.
Περὶ Συσσιτίων ἢ Συμποσίων.
Περὶ Δόξης.
Περὶ Ἀρετῆς.
(ἢ) Περὶ Φωνῆς.
25 Περὶ Συμβιώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικός.
Νόμους ἀνδρὸς καὶ γαμετῆς.
Περὶ Ἰατρικῆς, ζ'.
Συμμίκτων Ζητημάτων οβ', ὥς φησιν Εὔκαιρος ὁ ἀκουστὴς αὐτοῦ.
Πέπλον· περιέχει δὲ ἱστορίαν σύμμικτον.
30 Περὶ Χρόνου.
Περὶ Βασιλείας.
Περὶ Παιδείας.
Περὶ Ὄψεως, β'.
Περὶ Ἠθῶν Νικομαχείων ὑποθήκας.
35 Περὶ Ἀλεξάνδρου, η'.
Περὶ Ῥήτορος ἢ Πολιτικοῦ.
Τέχνην ἐγκωμιαστικήν.
Θαυμασίων Ἀκουσμάτων.
Ἐγκώμια ἢ ὕμνους· διάφορα.
40 Ἐρωτικῶν ς'.
Περὶ Εὐγενείας, α'.
Περὶ Ἀνθρώπου Φύσεως.
Περὶ Κόσμου Γενέσεως.
Νόμιμα Ῥωμαίων.
45 Νομίμων βαρβαρικῶν συναγωγή.

ΨΕΥΔΕΠΙΓΡΑΦΑ.

Ἀνατομὴ ἀνθρώπου.

(ALIUS INDEX.)

De Solonis axibus, V.
De Longævitate.
Num umquam Homerus Solis boves finxerit?
Quæstiones Hesiodeæ in I.
5 Quæstiones de Archilocho, Euripide, Chœrilo, in libris III.
Quæstionum poeticarum, I.
Causas poeticas.
Problematum Homericorum IX.
Physicæ Auscultationis XVIII.
10 De Generatione et Corruptione, II.
De Meteoris, IV, sive Meteoroscopica.
De Divitiis, I.
De Fortuna, III.
De Rhetorica metaphysices, X.
15 De Animalium historia, X.
De Animalium motu, III.
De Animalium partibus, III.
De Animalium generatione, III.
De Nili incremento.
20 De Disciplinarum essentia.
De Conviviis aut Symposiis.
De Gloria.
De Virtute.
De Voce.
25 De Convictu viri et feminæ.
Leges viri et nuptæ.
De Medicina, VII.
Variarum Quæstionum LXXII, ut dicit Eucærus ejus auditor.
Peplum; continet autem variam historiam.
30 De Tempore.
De Regno.
De Institutione.
De Visu, II.
Argumenta Ethicorum Nicomacheorum.
35 De Alexandro, VIII.
De Rhetore sive Politico.
Artem laudatoriam.
Mirabilium Auscultationum.
Encomia sive hymni, varia.
40 Amatoriorum VI.
De Nobilitate, I.
De Hominis Natura.
De Mundi Origine.
Instituta Romanorum.
45 Institutorum barbaricorum collectio.

FALSO INSCRIPTA SUNT.

Anatome hominis.

Ἀπολογία εὐσεβείας πρὸς Εὐρυμέδοντα.
Γεωργικά.
Ἐγκώμιον λόγου.
5 Μαγικόν.
Περὶ Σωφροσύνης.
Ἀλεξάνδρου ἐγκλησία.
Ἐγκώμιον πλούτου.
Πρὸς Ἀλέξανδρον.
10 Περὶ Μεθόδου.

Tertium indicem, et ipsum a græco, ut videtur, auctore conscriptum, sed duplici versione multis in locis ita corruptum, ut plerumque nullus satis commodus e verbis sensus elici possit, ideo omittere noluimus, quod nonnulla in illo inveniuntur ad dijudicandam hanc totam quæstionem non inutilia fortasse. Hæc autem tabula in arabici cujusdam scriptoris, Dschemaluddini, a. 1172 p. Chr. nati, exstat opere de viris eruditione claris, quod ultra trecentorum virorum eruditorum vitas, secundum literarum seriem digestas, complectitur. E quo quum primum a Casirio, in *Bibliotheca arabica Escurialensi*, T. I, p. 304 sqq., editus esset librorum Aristoteleorum index, iterum publici juris factus est e codice bibliothecæ Cæsar. Palatinæ Vindobonensi a Wenrichio, in commentatione *De auctorum græcorum versionibus et commentariis syr. arab. armen. persicisque*, Lips. 1842. Hujus versionem latinam secuti sumus, additis tamen iis quæ vel apud solum Casirium inveniuntur, vel quæ ab eo aliter expressa sunt.

Horum librorum recensioni fidem atque auctoritatem adjecit indiculus, quem Ptolemæus in libro in Agallim (vel *Agalliam*) *repræsentat* (Hæc apud Casirium in fronte indicis leguntur).

Exhortatio ad philosophiam, *libri III* (*Munimenta philosophiæ*, *libri III*, Casiri).
Liber Sophista nuncupatus.
De Justitia, *libri IV.*
De Institutione morumque elegantia, *libri IV* (*De pietatis exercitationibus ac de moribus viro cuique accommodatis*, *libri IV*, Cas.).
5 *De Generis Nobilitate*, *libri IV.*
De Poetis, *libri III* (deest apud Cas.).
De Regno, *libri V* (deest apud Cas.).
De Bono, *libri V.*
De Archytæ philosophia, *libri III.*
10 *De Lineis insecabilibus*, *libri III.*
De Justis, *libri IV.*
De Contrariis ac Diversis, *libri IV* (*De Demonstrationibus ac Propositionibus contentiosis*, *libri IV*, Cas.).
De Amore, *libri III.*
De Ideis, utrum exsistant necne, *libri III.*
15 *Compendium operis Platonici de Regimine civitatum*, *libri II* (*De Regimine sanitatis*, *libri II*, *qui sunt Platonici operis compendium*, Cas.).
De Voluptate, *liber I.*
De Motu, *libri VIII.*
Quæstiones epichirematicæ, *libri II.*
De arte poetica secundum Pythagoræ ejusque sectatorum placita, *libri II* (*sec. Pythagoram ejusque sectatores*, Cas.).
20 *De Spiritu animali*, *libri III.*
Epistolæ, *libri III.*
De Nilo Ægyptiaco, *libri III.*
De Animalium captura, nec non de locis, quibus deversantur atque delitescunt, *liber I* (*De aucupio, piscatu et venatu, ubi de animalium locis et cubilibus*, *liber I*, Cas.).
Concilium artium, *liber I* (*Collectio artium*, *liber I*, Cas.).
25 *De Rebus amatoriis*, *libri III.*
De Interpretatione, *liber I*, *qui dialecticæ est secundus.*
Analyticorum priorum, *libri II.*
Analyticorum posteriorum, *libri II.*
(*De Sophisticis Elenchis*, *liber I.* Cas.).
30 *Ethicorum quæstiones majores*, *libri II.*
Ethicorum quæstiones minores, *Eudemo inscriptæ*, *libri VIII.*
De Republica, *libri VIII.*
Artis rhetoricæ, *libri III.*
Physicæ auscultationis, sive *doctrinæ naturalis*, *libri VIII.*
35 *De Cælo et mundo*, *libri IV* (*libri X*, Cas.).
De Generatione et Corruptione, *libri II.*
De Meteoris, *libri IV.*
De Anima, *libri III.*
De Sensu et Sensibili, *liber I.*
De Memoria et somno, *liber I* (1).

(1) Cf. Suidas apud quem v. Μνήμη, Aristoteles ἐν τῷ περὶ Μνήμης καὶ Ὕπνου καὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς laudatur.

Apologia pietatis adversus Eurymedontem.
Georgica.
Laus orationis.
5 Magicum.
De Prudentia.
Alexandri accusatio.
Laus divitiarum.
Ad Alexandrum.
10 De Methodo.

40 *De Animalium motu eorumque anatomia, libri VII.*
De Animalium natura, libri XV.
De Partibus vitalibus, libri IV.
De Generatione animalium, libri V.
De Animalium motu locali, sive incessu, liber I.
45 *De Longitudine et brevitate vitæ animalium, liber I.*
De Vita et Morte, liber I.
De Plantis, libri II.
Metaphysicorum, libri XIII.
De Materia quæstiones, liber I.
50 *Quæstiones physicæ, libri IV.*
Divisiones, libri XXVI. Argumentum libri ita indicatur : *Tractat in hoc libro de temporis, animi atque cupiditatum divisionibus, de agente, patiente et actione, de amore, de boni generibus, in quibus alia, quæ intellectu percipiuntur, alia quæ in animo, alia quæ extra animum sunt : denique de bonitate atque malitia, necnon de variis disciplinis artibusque.*
Platonis jusjurandum, libri IV (De Platonis testamento, libri VI. Cas.).
De Divisione conditionum, quæ requiruntur de dicendo, libri III (De divisione et conditionibus in dicendo, libri III. Cas.).
De Contradictione, ubi docetur antecedentia contradictionis ex ipsa disputatione esse petenda, libri XXXIX (De contradictoriis, ubi docet contradictori antecedentia ex ipso adversarii argumento esse petenda, sive in ipsum retorquenda, libri XXXIX. Cas.).
55 *Objecta amatoria sive de rebus amatoriis, liber I.*
Objecta physica, quæ dicuntur θέσεις μουσικαί, *liber I (Argumenta physica de musica theses dicta, liber I.* Cas.).
De Locis, unde argumenta petenda sunt, liber I.
Definitiones, libri XVI.
De Rebus ad definitionem pertinentibus, libri IV (De rebus divisibilibus, libri IV. Cas.).
60 *Definitiones topicæ, liber I (Topicorum ad definitiones, liber I.* Cas.).
Descriptio definitionum topicarum, libri III.
Definitionum descriptio, libri II (De differentiis topicis, libri II. Cas.).
(*Terminorum descriptio, libri II.* Cas.).
Quæstiones, libri XXVIII (1).
65 *Prolegomena in problemata, libri II* (deest ap. Casir.).
Quæstiones orbiculares, in præceptorum usum.
Præcepta, libri IV (De testamenti periglomata (sic). Cas.).
Memoriale, libri I.
Quæstiones medicæ, libri V.
70 *De Alimentorum regimine, liber I.*
De Agricultura, libri XV.
De Humoribus, liber I.
De Siccitate, liber I.
De Accidentibus universalibus, liber I.
75 *De Meteoris, libri III.*
De Generatione animalium, libri III.
De Verborum significatione, libri II (De Propositionum sensu, libri II. Cas.).
De Propositionibus, libri XXXIII (De Thesibus, libri XXIII, item liber alter de eodem argumento. Cas.).
De civitatum regimine, liber I, in quo de complurium populorum atque civitatum regimine tractatur, quarum numerus CLXXI.
80 *Commentarii, qui inscribuntur* ὑπομνήματα, *libri XVI.*
De Contradictionibus, liber I (De contrariis, id est, rationes epichirematicæ. Cas.).
Epitaphia heroum quæ Pepli nomine censentur, libri VI.
De Tempore, liber I.
Aristotelis Epistolæ, quas in VIII libros contulit Arctas.
85 *De Urbium moribus, libri II.*
Epistolæ aliæ, quas XX libris Andronicus invenit, præter illas, quæ in libro V Andronici de Aristotelis scriptis memorantur (Aliæ Epistolæ, libri XX recensuit Andronicus, præter illas, quæ in libro V Andronici memorantur. (Cas. addens: *ubi et Aristotelis librorum index occurrit*).
Quæstiones de Homeri versibus maxime reconditis, libri X.
De universo Medicinæ sensu, liber I (De universa Medicina, liber I, Iatrice inscriptus, Cas.).

Eandem hanc inconditam sane titulorum farraginem, in opere apud illos qui in hisce studiis versantur celebratissimo, Lexicon bibliographicum inscripto, repetiit Hadschi Chalifa, Constantinopolitanus, qui a. 1658 p. Chr. n. supre-

(1) In alio codice Dschemaluddini LXVIII numerantur libri teste Wenrichio l. l. p. 153.

mum diem obiit. Libris a Dschemaluddino recensitis adjunxit aliorum seriem, quos vero tales esse ostendunt qui enumerantur tituli, ut omni fere auctoritate destituti sint. Apponamus tamen et illos, quales apud Wenrichium l. l. p. 158 sq. leguntur, ne quid omnino desideretur :

De Physiognomonia, liber.
De Syllogismis, libri II.
De Siderum arcanis, liber.
De Numeris liber.
5 *De Vino ejusque potu ac inebriandi vi, quæstiones XXII.*
De Sanguinis profusione.
De Fallacia, sive *de Patrociniis fallacibus.*
Exhortationes.
De Lapidibus.
10 *De Coitu.*
De Metallifodinis.
De Arteriarum pulsu.
De Objectis, libri XXXIV.
De Stellis labentibus.
15 *Timæus, de scientia magica ad modum Græcorum.*
De Sanitate et Morbo.
De Universi natura, ad Alexandrum.
De Definitionum contradictione, libri II.
De Demonstratione, libri II.
20 *De Relatis.*
De Grammaticis arcanis.
Mille verba de astrologia judiciaria.
De Speculo.
De Summo Imperio.
25 *Liber apologeticus.*
De Vincente et victo, quærente et quæsito, ad Alexandrum Magnum.

Collatis inter se hisce tabulis, facile apparebit a Diogene exscriptam ceteris longe præstantiorem esse, cum propter ipsum titulorum quos recenset numerum, tum quod in ea singuli majore cum cura describuntur, quanquam nec hæc ita diligens fuit, ut Diogenis exemplo pristina catalogi forma satis fideliter expressa videatur. Ad hanc proxime accedit quæ Anonymi vocatur, vix tantopere discrepans quominus ex eodem fonte derivata esse existimanda sit. Quem et ipsum in Dschemaluddini catalogo quodammodo agnoscere licet. Eo vero libentius adducor ut hisce omnibus unam communemque originem tribuendam esse contendam, quod nullo modo mihi persuadere possum, numerum eorum qui data opera in antiquitate indices omnium librorum, quos vel conscripserat Aristoteles, vel qui sub ejus nomine circumferebantur, condiderint, revera tantum fuisse, quantum a nonnullis indicatum reperio. Deinde vero, si cum illo quod in simili plane re ab Hermanno Usenero rectissime observatum est, in *Analectis Theophrasteis*, Lips., 1858, p. 24 : « Omnibus antiquorum πινάκων reliquiis, si librorum tabulas ab ipsis scriptoribus aut discipulis familiarissimis confectas, ut par est, excipias, id proprium est quod ea tantum quæ certis in bibliothecis sive Alexandrina sive Pergamena sive aliis collecta erant respici solent volumina », ea conjungimus quæ narrant Athenæus, Epit., I, p. 3, A, Galenus in Hippocrat. De nat. hom., I, 42, Aristotelis interpretes, Ammonius in Categ. f. 9 verso, David, ib., p. 28, A, 11, de cura, licet parum cauta, quam in coacervandis voluminibus Aristotelis nomine inscriptis Ægypti reges posuerant, quin jam Alexandriæ condita fuerit tabula Aristoteleorum librorum nullo modo dubium videri poterit, nisi credas illos qui vel Alexandrinis bibliothecis præerant, vel quibus ad illas aditus patebat, minus studiosos fuisse in recensendis et enumerandis Aristotelis libris, quam in coemendis Ptolemæos. At talem originem manifeste prodit index Diogenis : quî enim aliter fieri potuerit, ut longe maxima pars librorum Aristotelis, qui hodie superstites sunt, in illo desiderentur, equidem ego nullo modo video. De auctore autem indicis si quærimus, nullus est ad quem commodius referatur, etsi de eo nullum disertum testimonium exstat, quam ad Callimachi discipulum, Hermippum Smyrnæum, peripateticum. Nam quum, ut duobus in locis scholiasta Theophrasti declarat, in finem Metaphys. p. 323, ed. Brandis : Τοῦτο τὸ βιβλίον Ἀνδρόνικος μὲν καὶ Ἕρμιππος ἀγνοοῦσιν· οὐδὲ γὰρ μνείαν αὐτοῦ ὅλως πεποίηνται ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν Θεοφράστου βιβλίων· Νικόλαος δ' ἐν τῇ Θεωρίᾳ τῶν Ἀριστοτέλους μετὰ τὰ φυσικὰ μνημονεύει αὐτοῦ λέγων εἶναι Θεοφράστου, item in finem septimi libri De plantarum historia : Θεοφράστου περὶ Φυτῶν ἱστορίας τὸ η΄. Ἕρμιππος δὲ περὶ Φρυγανικῶν καὶ Ποιωδῶν, Ἀνδρόνικος δὲ περὶ Φυτῶν ἱστορίας (1) (τὸ η΄ addendum est), tabulam scriptorum Theophrasti condiderit, quis minorem illum curam scriptis Aristotelis ceterorumque philosophorum quorum vitas narraverat impendisse credet? Cave autem illud objicias, Alexandrinorum animos a severioris studiis philosophiæ abhorruisse, quum

(1) Addendus est hic locus Hermippi fragmentis apud Müllerum, Hist. græc. t. III, p. 46 collectis.

ipse index, qui apud Diogenem exstat, hujus rei præclarum quoddam documentum præbeat, neque talis certe sit ut recte Andronico aliive, qui ad ipsa doctrinæ peripateticæ penetralia accesserit, tribuatur.

Optime autem factum est ut de cura, quam ille vir, peripateticæ doctrinæ vere sospitator, in Aristotelis libris posuerat, egregium exstet testimonium Porphyrii, qui de editione scriptorum Plotini quam ipse paraverat quum loqueretur, exemplum se Apollodori et Andronici secutum esse hisce declarat verbis, Vita Plotini, c. 24 : Ὧν ὁ μὲν Ἐπίχαρμον τὸν κωμῳδογράφον εἰς δέκα τόμους φέρων συνήγαγεν, ὁ δὲ τὰ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου εἰς πραγματείας διεῖλε τὰς οἰκείας ὑποθέσεις εἰς ταὐτὸ συναγαγών. Quæ nemo facile de omnibus, sive Aristotelis sive Theophrasti, libris dicta esse contendet. Ut enim de solo Aristotele loquar, πραγματεῖαι, quæ hîc vocantur, nullæ aliæ sunt quam quas hodie quoque in manibus habemus, logica nempe, physica, metaphysica, ethica; quas vero e variis scriptis scriptorumve partibus consarcinavit et in unum quasi corpus redactas edidit Andronicus, qui sive primus eorum partem in lucem protulit, siquidem notissimæ narrationi apud Strabonem XIII, p. 609 et Plutarchum in Vita Syllæ, c. 26, fides habenda est, sive novis, iisque melioribus exemplaribus collatis, emendavit et novo tantummodo ordine disposuit.

Sed utcunque de hac obscurissima ac minime adhuc persoluta quæstione statuendum est, illud certe concedas oportet, hujus ab Andronico institutæ divisionis ne levissimum quidem vestigium in Diogenis Laertii indice inveniri, præterquam quod, ut jam supra dictum est, in eo desideratur longe maxima pars illorum librorum, quos hodie habemus, quosque solos fere respicere solent qui post Andronicum vixerunt peripateticæ doctrinæ sectatores. Nulla igitur causa est cur de Andronico cogitemus, contrariæ vero multæ sunt, nisi tamen si quis tantum auctoritatis tribuat Plutarchi verbis, affirmantis l. l. Andronicum ἀναγράψαι τοὺς νῦν φερομένους πίνακας, ut hoc uno teste et sponsore omnem controversiam sublatam censeat. Verum fac esse omnia, ut ille narrat, minime tamen inde consequetur, Diogenem, qui sexcentis in locis Hermippum nominavit, de Andronico vero plane silet, non illius quoque indice uti potuisse. Multo autem verius illud puto, Plutarchum, suo more, minus accurate locutum esse, ita ut πίνακες quos vocat nihil aliud sint quam πραγματεῖαι Porphyrii, ipsumque Andronicum nullum novum indicem omnium scriptorum Aristotelis confecisse, sed in libris, quos, teste Gellio, Noct. Att. XX, 5 et Dschemaluddino (apud Wenrich. *De auctorum græc. versionibus arab. syriac. armen.* Lips., 1842, p. 157 : *Epistolæ aliæ, quas XX libris Andronicus invenit præter illas, quæ in libro V Andronici de Aristotelis scriptis memorantur*, sive ut apud Casirium editum est, p. 308 : *Aliæ Epistolæ, libri XX recensuit Andronicus, præter illas quæ in libro V Andronici memorantur : ubi et Aristotelis librorum index occurrit*), de Aristotele conscripsit, cum multis aliis, ut exempli causa testamento Aristotelis, quod jam Hermippus dederat (cf. Athen. XIII, p. 589, C et XV, p. 696, F), tabulam quoque ab Hermippo conditam mutuam sumpsisse.

Non magis autem quam ab Andronico, ab illis qui postea vixerunt Peripateticis novi indices Aristotelis librorum conscripti esse videntur : in tali enim re nec Nicolaus Damascenus, nec Adrastus nominandi sunt (1). Unus igitur restat Ptolemæus, cujus *indiculus in libro ad Agallim* (vel *Agalliam*, quod nomen, ut γνωρίμου Aristophanis Byzantii, in schol. Venet. A ad Iliad. σ, 490 legitur; cf. Eustath. ad Iliad. p. 1156, 38), in fronte indicis Dschemaluddini, apud Casirium, in *Biblioth. arab. hisp.*, t. I, p. 304 laudatur. Eundem Ptolemæum cum Andronico conjunctum, auctor vitæ Marcianæ, p. 8. ed. Robbe exhibet : Καὶ τελευτᾷ ἐκεῖσε διαθήκην ἔγγραφον καταλιπών, ἣ φέρεται παρά τε Ἀνδρονίκῳ καὶ Πτολεμαίῳ μετὰ [τῶν] πινάκ[ων] τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. Quod si fides ulla habenda esset Davidi Armenio, omnis jam de hoc Ptolemæo sublata foret dubitatio : hæc enim ille in Aristot. Categ. p. 22, A, 11 : ... τῶν Ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων πολλῶν ὄντων, χιλίων τὸν ἀριθμὸν (2), ὥς φησι Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἀναγραφὴν αὐτῶν ποιησάμενος καὶ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τὴν διάθεσιν. In his insignem latere errorem nemo est quin videat, ita ut sive inter illos scriptores quibus Ptolemæis nomen fuit, quærendus sit cui hunc librum tribuamus, sive, quod magis fortasse verisimile erit, Ptolemæi nomen Philadelphi recte se habere, sed falso hic pro Hermippo illatum conjiciamus, quod, quominus probabilitatis quandam speciem habeat, vix impediet titulus libri, qui huic personato Ptolemæo ab eodem Dschemaluddino tribuitur (cf. Wenrich.

(1) De hac re vide quæ a nobis disputata sunt in libro : *Die verlorenen Schiften des Aristoteles.* Lips. 1865. p. 38 sqq.

(2) Cf. eund. ib. p. 24, A, 19 : τῶν Ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων χιλίων ὄντων τὸν ἀριθμόν, ὡς Ἀνδρόνικος παραδίδωσιν.

l. l. p. 237) : *De Aristotelis vita, morte scriptorumque ordine*, quippe quæ omnia facile ex uno eodemque fonte fluxisse potuerint.

Quæ si vere a nobis disputata sunt, jam illud perspicitur, quid de indicis quem communem ceterorum fontem et originem habemus auctoritate atque fidę statuendum sit. Si enim nihil aliud continet tabula apud Diogenem Laertium servata, quam titulos illorum librorum, qui ineunte fere altero post philosophi mortem sæculo, ejus nomine inscripti, in Alexandrina bibliotheca asservabantur, quibus et alii dubiæ fidei, quorum mentionem se consulto prætermisisse testatur Diogenes, additi erant, tale habemus testimonium, cui propter antiquitatem nullo modo omnis fides deroganda est, etsi multæ sint gravesque causæ quibus ejus auctoritas minuatur. Jam enim illud ex ipso indice perspicuum est, inter ipsos philosophi libros, tales apponi qui e majoribus tantum modo excerpti erant. Nec minor deinde ex illorum narrationibus oritur dubitatio, qui testantur non parvum numerum librorum, per fraudem Aristotelis nomine inscriptorum, Ægyptiis et Pergamenis regibus oblatum esse. Quibus si addis ipsam difficultatem dignoscendi auctores tot voluminum absque nominibus traditorum, errore mque e temerariis criticorum conjecturis ortum, non negabis satis amplam materiem dubitationis superesse. Ex altera tamen parte, haud pauca sunt, quæ non plane inconsideratam illius fuisse demonstrent operam, qui hanc tabulam condidit. De qua profecto melius judicaremus, si et illorum librorum titulos adjicere non omisisset Diogenes Laertius, quos ut supposititios a ceteris segregaverat auctor indicis. Etsi igitur libenter concedam haudquaquam omnes qui in hoc indice recensentur libros pro genuinis haberi posse, tamen affirmare non dubito, si excipias illos de quibus supra jam diximus e majoribus excerptos, reliquorum vix unum alterumve esse, de quo satis validis argumentis demonstrari possit revera eum Aristoteli abjudicari debere. Quod autem plane aliter se habet, si vel Appendicem qui post Anonymi indicem legitur, vel præcipue Dschemaluddini catalogum cum antiquiori illo longeque præstantiori conferimus. Sed de his satis jam dicta sunt, in re præsertim, in qua, testimoniorum ob penuriam tam sæpe ad conjecturas confugiendum est.

ARISTOTELIS FRAGMENTA.

DIALOGI.

In Aristoteleorum illa librorum divisione, quam ex uno eodemque, satis antiquo vero, ut videtur, fonte desumptam, plerique exhibent interpretes, qui sive ad Categorias, sive ad ipsam Aristotelis philosophiam præfationes scripsere, eorum scriptorum quæ συνταγματικὰ vocantur, et quæ ipsa ὑπομνηματικοῖς opponuntur, duplex esse genus statuitur. De hac re ita David Armenius in Categ. p. 24, B, 10 Brand.: Τῶν δὲ συνταγματικῶν τὰ μέν εἰσιν αὐτοπρόσωπα, ἃ καὶ ἀκροαματικὰ λέγονται, τὰ δὲ διαλογικὰ, ἃ καὶ ἐξωτερικὰ λέγονται· καὶ ὡς μὲν αὐτοπρόσωπα ἀντίκεινται τοῖς διαλογικοῖς, ὡς δὲ ἀκροαματικὰ ἀντίκεινται τοῖς ἐξωτερικοῖς, cum quo consentiunt Ammonius in Categ. f. 7 recto, Simplicius ib. f. 1, E ed. Basil., Joannes Philoponus ib. p. 35, B, 37 Brand. Quod si cum his conjungimus quæ paulo post apud eundem Davidem dicta sunt, l. l. v. 19 sq., eo scilicet dialogica ab acroamaticis differre, quod in illorum scripta sint gratiam, qui a philosophia alieni sunt, philosophumque in illis probabilibus tantum modo, non ad severiorem demonstrationis rationem adstrictis argumentis usum esse, sive quæ, teste Davide, l. l. v. 33, Alexandri Aphrodisæi sententia fuerat, in acroamaticis libris Aristotelem quæ sibi ipsi visa sint exposuisse, in dialogicis vero quæ aliis; deinde quæ iidem de genere dicendi magis perspicuo afferunt, quo, ut in epistolis, ita et in dialogis usum esse Aristotelem affirmant, jam omnia fere habemus testimonia de hoc scriptorum genere apud antiquos philosophi interpretes obvia. Cum eorum de hac re nimia brevitate et illud optime congruit, quod in omnibus eorum copiosissimis commentariis vix semel iterumve ex Aristotelis dialogis nonnulla proferuntur. Cujus quidem rei nulla alia quærenda est causa, quam quod, excepto fortasse Alexandro Aphrodisæo, ceteris omnibus philosophi interpretibus, quos hodie legimus, fama tantum modo obscuriore quadam innotuisse videntur Aristotelis dialogi. Unde et illud accidit, ut, licet pauca de illis afferant, nonnulla minus recte de iis tradidisse videantur. De hac tamen re postea dicemus, nunc ad illa jam transeundum est testimonia, quæ de Aristotelis dialogis apud alios inveniuntur antiquos scriptores, qui sive ipsi hoc genus philosophi librorum lectitare potuerant, sive aliorum de iis judicia retulerunt. Quorum utrum Basilius fecerit incertum est, in cujus epistola 167, t. III, p. 187, C ed. Paris., hæc occurrunt: Τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων οἱ τοὺς διαλόγους συγγράψαντες, Ἀριστοτέλης μὲν καὶ Θεόφραστος εὐθὺς αὐτῶν ἥψαντο τῶν πραγμάτων, διὰ τὸ συνειδέναι ἑαυτοῖς τῶν Πλατωνικῶν χαρίτων τὴν ἔνδειαν· Πλάτων δὲ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ λόγου ὁμοῦ μὲν τοῖς δόγμασι μάχεται, ὁμοῦ δὲ καὶ παρακωμῳδεῖ τὰ πρόσωπα, Θρασυμάχου μὲν τὸ θρασὺ καὶ ἰταμὸν διαβάλλων, Ἱππίου δὲ τὸ κοῦφον τῆς διανοίας καὶ χαῦνον, καὶ Πρωταγόρου τὸ ἀλαζονικὸν καὶ ὑπέρογκον. Ὅπου δὲ ἀόριστα πρόσωπα ἐπεισάγει τοῖς διαλόγοις, τῆς μὲν εὐκρινείας ἕνεκεν τῶν πραγμάτων κέχρηται τοῖς προσδιαλεγομένοις, οὐδὲν δὲ ἕτερον ἐκ τῶν προσώπων ἐπεισκυκλεῖ ταῖς ὑποθέσεσιν, ὅπερ ἐποίησεν ἐν τοῖς Νόμοις.

Etsi vero non ita multa sunt, quæ ex hac cum Platonicis Aristoteleorum dialogorum comparatione colligi possunt, illud tamen extra dubitationem positum videtur, minorem artem Aristotelis et Theophrasti dialogos, præsertim in effingendis interlocutorum moribus, ostendisse, sed quum magis in rebus ipsis doctrinisque exponendis versarentur, præterea procemiis instructos fuisse, quibus Platonici dialogi carebant. Qualia vero hæc procemia fuerint, quibus, præter Theophrastum, Heraclidem quoque Ponticum, qui et ipse Aristotelis discipulus fuit, usum esse testatur Proclus in Platonis Parmenidem, p. 54 ed. Cousin, et quidem ita, ut uterque justam reprehensionem non effugerint, quum, ut dicit, παντελῶς ἀλλότρια τὰ προοίμια τῶν ἑπομένων essent, optime a Cicerone docemur, qui se in hac re Aristotelis morem imitatum esse affirmat. Quum enim ab Attico rogatus esset, ut Varroni locum in libris De republica tribueret, id se in dialogo propter temporum rationem facere non

posse respondit, statim vero addit, Ep. ad Att. IV, 16 : *Itaque cogitabam, quoniam in singulis libris utor procemiis, ut Aristoteles in iis quos* ἐξωτερικοὺς *vocat, aliquid efficere ut istum non sine causa appellarem.* Ex hoc vero loco (cum quo cf. Epist. ad Att. XVI, 6, et XIII, 32) fortasse explicanda sunt quæ apud eundem Ciceronem alibi leguntur, Ep. ad divers. I, 9, 23 : *Scripsi igitur Aristotelis more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputationibus ac dialogo de Oratore,* ita ut, quæ hîc disputationes vocantur, nihil aliud sint quam ipsa illa prooemia, in quibus ipsius auctoris exponitur sententia. Quod si verum est, non jam huic loco alter repugnabit, in quo ita Cicero, Epist. ad Att. XIII, 19, 4 : *Sunt etiam de Oratore nostri tres, mihi vehementer probati. In eis quoque eæ personæ sunt, ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Julius frater Catuli, Cotta, Sulpicius. Puero me hic sermo inducitur, ut nullæ esse possent meæ partes. Quæ autem his temporibus scripsi* Ἀριστοτέλειον *morem habent : in quo sermo ita inducitur ceterorum, ut penes ipsum sit principatus. Ita confeci quinque libros* περὶ τελῶν, *ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni,* περιπατητικὰ *M. Pisoni darem.* Ad hos vero quum tertius accedit locus, in quo rursus de *Aristoteleo more* loquitur Cicero, de Oratore III, 21, 80 : *Sin aliquis extiterit aliquando, qui Aristoteleo more in utramque partem possit dicere, et in omni causa duas contrarias orationes, præceptis illius cognitis, explicare aut hoc Arcesilæ modo et Carneadis contra omne quod propositum sit disserat; quique ad eam rationem adjungat hunc rhetoricum usum moremque exercitationemque dicendi, is erit verus, is perfectus, is solus orator;* tria sunt, nisi fallor, quæ Aristoteli in scribendis dialogis propria fuisse dicit Cicero : primum, ejus singulos dialogos e duabus quasi partibus constitisse, et ita quidem ut cuique libro præmitteretur procemium; deinde ipsum Aristotelem in dialogo partes egisse; postremo vero, contrarias in illis sententias éxpositas fuisse auctoremque in eo a Platone, Arcesilao ceterisque Socraticis diversum fuisse, ut, quid ipse sentiret, ostenderet (cf. Cic. de Orat. III, 18, 67).

Ex his satis liquet nullo modo probari posse a Rosio nuper prolatam opinionem, quam etsi sæpius affirmet (cf. p. 25 et alibi), nullo tamen satis firmo argumento probat: scilicet in dialogis, quæ Aristoteli tribuuntur, Socratem ipsum loquentem inductum fuisse. Hæc enim sententia, ut jam ex immutata dialogorum ratione, non amplius Socraticorum, minus probabilis fit, plane evertitur non solum Ciceronis verbis quæ jam supra ex Epistolis ad Attic. XIII, 19, 4 attulimus, sed et iis quæ in Epistola ad Quintum fratrem, III, 5, scripsit, nempe ipsi Aristoteli in iis quæ de republica et præstante viro scripserit, id est, sive in dialogo de Justitia, sive in illo qui Πολιτικὸς nominabatur, suas partes fuisse. Nec minus egregium de hac re Procli exstat testimonium apud Joannem Philop. De mundi ætern. II, 2, fol. B, 1 verso, quod infra inter fragmenta dialogi de Philosophia apposuimus. Ceterum de personis quas Aristoteles in dialogis induxerit, veræne an fictæ fuerint, nihil amplius compertum habemus, nisi quod de hac re ex antiquiore fortasse fonte acceptum tradit Joannes Philoponus in Categor. p. 36, B., 28 : Ἐν δέ γε τοῖς διαλογικοῖς, ἃ πρὸς τοὺς πολλοὺς αὐτῷ γέγραπται, καὶ ὄγκου φροντίζει τινὸς καὶ περιεργίας λέξεων καὶ μεταφορᾶς, καὶ πρὸς τὰ τῶν λεγόντων πρόσωπα σχηματίζει τὸ εἶδος τῆς λέξεως, καὶ ἁπλῶς ὅσα λόγου οἶδε καλλωπίζει τὴν ἰδέαν, quæ tamen, vereor, non minus temere dicta sunt quam quæ cum apud Ammonium in Categor. f. 4 recto : Διαλογικὰ δὲ ὅσα μὴ ἐξ οἰκείου προσώπου συνέγραψεν, ἀλλ' ὥσπερ ὁ Πλάτων ὑποκρινόμενος ἑτέρων πρόσωπα, tum apud alios philosophi interpretes de ejus dialogorum laudibus leguntur. Quod si illos silentio prætermittimus locos, in quibus illud tantum modo affirmatur, in dialogis multo magis perspicuo usum fuisse dicendi genere Aristotelem, afferendi hîc præsertim erunt Themistius, qui ita in Orat. XXVI, p. 319, D Hard : Καὶ οἱ μὲν δημωφελεῖς καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἐσκευασμένοι (λόγοι, id est dialogi) οὐ παντάπασι φωτός τε εἰσὶν ἀνάπλεῳ καὶ διαυγεῖς· καὶ τὸ ὠφέλιμον αὐτῶν ἀτερπὲς καὶ ἀνήδονον, ἀλλ' ἐπικέχυταί Ἀφροδίτη, καὶ Χάριτες ἐπανθοῦσι τοῦ ἐφολκὸν εἶναι, et, qui ex hoc vel simili fortasse loco profecit, David. in Categ. p. 26, B, 35, cujus verba egregie ita emendavit Bernays, *die Dialoge des Aristoteles*, p. 137 : Ἐν μὲν τοῖς διαλογικοῖς τοῖς ἐξωτερικοῖς σαφής [ἐστιν], ὡς πρὸς τοὺς ἔξω φιλοσοφίας διαλεγόμενος, ὡς δὲ ἐν διαλεκτικοῖς (scribendum videtur διαλογικοῖς) ποικίλος ταῖς μιμήσεσιν, Ἀφροδίτης ἐννόμου γέμων (pro eo quod editum est : Ἀφροδίτης ὄνομα τέμνων) καὶ χαρίτων ἀνάμεστος. His vero atque talibus, luxuriantibus quasi laudibus, vix multum juvamur, ut rectam atque sinceram Aristoteleorum dialogorum imaginem animo informemus. Ecce vero rursus multo locupletiorem et integriorem testem habemus Ciceronem, cujus, licet contrarium nonnulli affirmare conati sint, quæcumque de Aristotelis dicendi genere attulit, ad solos dialo-

gos pertinent. De his igitur accipienda sunt, quæ apud illum de Aristotelis sive *subtilitate* sive *copia* leguntur, de Divin. II, 1, Oratore c. 1; ad hos præclara illa laus est referenda, qua Academ. II, 41, Stoico *syllabatim dicenti*, Aristoteles *aureum flumen orationis fundens* opponitur. Nec minus in eosdem solos cadunt *ornamenta illa orationis* Platonis, Aristotelis et Theophrasti, propter quorum neglectionem severe notatur Epicurus, de Finibus I, c. 14, aut *dicendi illa brevitas et suavitas*, quam cum Cicerone de Inventione I, 2, cf. de Oratore I, 11, laudat etiam Quintilianus de Inst. Orat. X, 1, 83, ipsa denique *pigmenta Aristotelis*, de quibus loquitur in Epist. ad Attic. II, 1, quæ nihil aliud sunt atque illæ χάριτες quas laudat Demetrius de Elocutione § 128, cui frustra contra codicum auctoritatem Aristophanis nomen obtruserunt editores (1). Quid, quod et quæ duobus in locis apud Dionysium Halicarnasseum leguntur de Aristotele judicia, De verb. copia c. 24 : Φιλοσόφων δὲ, κατ' ἐμὴν δόξαν, Δημόκριτός τε καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης (ἀξιοθέατοί εἰσιν). Τούτων γὰρ ἑτέρους εὑρεῖν ἀμήχανον ἄμεινον κεράσαντας τοὺς λόγους, præsertim vero in Cens. vett. script. c. 4 : Παραληπτέον δὲ καὶ Ἀριστοτέλη εἰς μίμησιν τῆς τε περὶ τὴν ἑρμηνείαν δεινότητος καὶ τῆς σαφηνείας, καὶ τοῦ ἡδέος καὶ πολυμαθοῦς· τοῦτο γάρ ἐστι μάλιστα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς λαβεῖν, rectius ad dialogos quam ad cetera philosophi scripta referentur. Quod si quæ apud Dionem Chrysostomum de his referuntur, Orat. LIII, p. 634 Emper. : Καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Ἀριστοτέλης, ἀφ' οὗ φασὶ τὴν κριτικήν τε καὶ γραμματικὴν ἀρχὴν λαβεῖν, ἐν πολλοῖς διαλόγοις περὶ τοῦ ποιητοῦ διέξεισι, θαυμάζων αὐτόν, ὡς τὸ πολύ, καὶ τιμῶν· ἔτι δὲ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός, τούτων δὲ πρότερος Πλάτων πανταχοῦ μέμνηται, jam omnia testimonia habebimus, quæ de hoc Aristotelis scriptorum genere ab antiquis tradita sunt, nisi quis, quod nobis quidem verisimile videtur, de his quoque accipienda putet quæ in Epit. Athen. II, p. 60, D, leguntur : Ὅτι Κηφισόδωρος ὁ Ἰσοκράτους μαθητὴς ἐν Τοῖς κατὰ Ἀριστοτέλους, τέσσαρα δ' ἐστὶ ταῦτα βιβλία, ἐπιτιμᾷ τῷ φιλοσόφῳ, ὡς οὐ ποιήσαντι λόγου ἄξιον τὸ παροιμίας ἀθροῖσαι, Ἀντιφάνους ὅλον ποιήσαντος δρᾶμα τὸ ἐπιγραφόμενον Παροιμίαι. Hæc enim verba vereor ut illorum opinioni faveant, qui, ut a C. Müllero, Fragm. Hist. gr. t. II, p. 188, factum est, Aristoteli proverbiorum collectionem tribuerunt, collato titulo in Diog. L. indice (138) Παροιμίαι, α'. Multo illud verisimilius puto Aristotelem a Cephisodoro ob frequentiam proverbiorum irrisum fuisse, quæ in dialogis adhibuerit. Cf. infra fr. 4 dial. de Philosophia, et de Cephisodoro cf. C. Müller. Fragm. Hist. gr. t. II, p. 85, et Bernays. l. l. p. 151.

(1) Cf. Blass, *die griechische Beredsamkeit in dem Zeitraum von Alexander bis auf Augustus*, Berlin, 1865, p. 51.

Sed jam ad aliam quæstionem transeamus et quidem sæpius tractatam : num qui vocantur apud philosophum ἐξωτερικοὶ λόγοι, de dialogis intelligendi sint. De hac re, si Ciceronem audimus testem, vix ulla dubitatio esse poterit. Cujus a multis impugnatam auctoritatem nuper defendere suscepit, acutissimi vir judicii, Bernaysius, in libro jam supra laudato, *die Dialoge des Aristoteles*, Berlin, 1863, in quo, post ea quæ de hac re nostra quidem memoria Madvigio, in excursu ad Ciceron. de Finibus, V, 5, 12, Ravaisson, *Essai sur la Métaphysique*, t. I, p. 229, Zellero, *Geschichte der Philosophie der Griechen*, t. II, p. 2, pag. 101, Thurot, *Etudes sur Aristote*, p. 210, Rosio aliisque disputata sunt (1), illud demonstrare conatus est, Aristotelem in omnibus iis locis, quibus ad ἐξωτερικοὺς λόγους provocat, certum quendam e suis dialogice scriptis libris designare voluisse. Huic vero sententiæ cum ea quæ jam supra attulimus Ciceronis verba, tum præcipue favent quæ idem in libris de Finibus V, 5, 12, dicit : *De summo autem bono, quia duo genera librorum sunt* (*Aristotelis et Theophrasti*), *unum populariter scriptum, quod* ἐξωτερικὸν *appellabant; alterum limatius, quod in commentariis reliquerunt, non semper idem dicere videntur, nec in summa tamen ipsa aut varietas est ulla, apud hos quidem quos nominavi, aut inter ipsos dissensio*, præterea vero antiquorum fere omnium philosophi interpretum consensus, τὰ ἐξωτερικὰ nihil aliud quam dialogos esse affirmantium (cf. David. in Categ. p. 24, B, 10, Amm. ib. f. 7 recto, Simplic. ib. f. 1, E, Joann. Philop. ib. p. 35, B, 37 Brand).

Quod si tamen ex ipsius Aristotelis verbis dijudicare quæstionem aggredimur, jam major quædam relinquetur obscuritas. Aut enim illud concedi necesse erit, non semper idem significare apud Aristotelem, quos vocat ἐξωτερικοὺς λόγους, aut latiore sensu hæc verba usurpata fuisse, ita ut non de dialogis, sed fortasse ne de solis libris quidem accipi possint. Quod ostendent qui hîc in censum vocandi sunt Aristotelis loci, quorum qui sequuntur, Ethic. Nicom. I, 13, 9 : Λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς (τῆς ψυχῆς

(1) Bernaysii sententia impugnata est a Forchhammero, *Aristoteles und die exoterischen Reden*, Kiel, 1864 et Spengello, *Aristotelische Forschungen*, *Ites Heft*, München, 1864, p. 13, sqq.

scil.) καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις ἀρκούντως ἔνια καὶ χρηστέον αὐτοῖς. Ibid. VI, 4, 1 : Πιστεύομεν δὲ περὶ αὐτῶν (περὶ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς πράξεως scil.) καὶ τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις. Polit. III, 4, 4 : Τῆς ἀρχῆς τοὺς λεγομένους τρόπους ῥᾴδιον διελεῖν· καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διοριζόμεθα περὶ αὐτῶν πολλάκις. Ibid. VII, 1, 2 : Νομίσαντας οὖν ἱκανῶς πολλὰ λέγεσθαι καὶ τῶν ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις περὶ τῆς ἀρίστης ζωῆς, καὶ νῦν χρηστέον αὐτοῖς, tales ferme sunt, ut illorum opinioni non repugnent, qui de dialogis, ab ipso philosopho editis, intelligendos esse arbitrantur. Quin et in hanc sententiam interpretanda esse ea quæ alibi de ideis dicit philosophus, Metaphys. XII, 1, 2 : Τεθρύλληται γὰρ τὰ πολλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων, satis magna ex iis oritur probabilitas, quæ jam supra memoravimus Procli apud Joannem Philoponum verba (cf. infra fragmenta dialogi de Philosophia, 14), cum quibus conjungendus est similis plane Plutarchi locus, adv. Colotem c. 14 : Τάς γε μὴν ἰδέας, περὶ ὧν ἐγκαλεῖ τῷ Πλάτωνι, πανταχοῦ κινῶν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ πᾶσαν ἐπάγων ἀπορίαν αὐταῖς, ἐν τοῖς ἠθικοῖς ὑπομνήμασιν, ἐν τοῖς φυσικοῖς, διὰ τῶν ἐξωτερικῶν διαλόγων, φιλονεικότερον ἐνίοις ἔδοξεν ἢ φιλοσοφώτερον ἐκ τῶν δογμάτων τούτων ὡς προθέμενος τὴν Πλάτωνος ὑπεριδεῖν φιλοσοφίαν· οὕτω μακρὰν ἦν τοῦ ἀκολουθεῖν.

Ab his vero, quos hucusque laudavimus, plane diversa est ratio loci in libris Physicorum, IV, 10, 1 obvii, ubi, de tempore locuturus, ita Aristoteles : Πρῶτον δὲ καλῶς ἔχει, inquit, διαπορῆσαι περὶ αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων, πότερον τῶν ὄντων ἐστὶν ἢ τῶν μὴ ὄντων, εἶτα τίς ἡ φύσις αὐτοῦ. Hic enim per ἐξωτερικοὺς λόγους aperte illa designat, quæ ipse per totum sequens caput exposuit. Alia quoque neque minor inde oritur difficultas, quod et in iis scriptis, quæ, etsi cum Aristoteleis cohærent, alium tamen auctorem habere manifestum est, ἐξωτερικοὶ λόγοι nominantur. Hoc duobus locis in Ethicorum libris, qui Eudemii vocantur, factum est, quorum priore I, 8, 5, ubi hæc de ideis : Εἰ δὲ δεῖ συντόμως εἰπεῖν περὶ αὐτῶν, λέγομεν ὅτι πρῶτον μὲν τὸ εἶναι ἰδέαν μὴ μόνον ἀγαθοῦ ἀλλὰ καὶ ἄλλου ὁτουοῦν λέγεται λογικῶς καὶ κενῶς· ἐπέσκεπται δὲ πολλοῖς περὶ αὐτοῦ τρόποις καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας, illud saltem docemur, quid in hoc dicendi genere ἐξωτερικοῖς λόγοις opponatur. Hunc vero non minus quam alterum, qui initio statim libri secundi legitur : Πάντα δὴ τἀγαθὰ ἢ ἐκτὸς ἢ ἐν ψυχῇ, καὶ τούτων αἱρετώτερα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ, καθάπερ διαιρούμεθα καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, quum ex omni parte illis respondeant, quos ex ipsius Aristotelis libris ductos, priores apposuimus, totam hanc quæstionem potius turbare quam illustrare, non facile negabis.

Restat ut quædam de duobus aliis locis addamus, in quibus, etsi loquendi genus, quo utitur philosophus, minus fortasse obscurum est, non tamen ab omnibus conceditur dialogorum mentionem ab eo fieri. Quum in primo libro de Anima c. 4, § 1, ad eorum sententiam pergeret, qui animam harmoniam esse putarent, ita locutus est philosophus : Καὶ ἄλλη δέ τις δόξα παραδέδοται περὶ ψυχῆς, πιθανὴ μὲν πολλοῖς ἧττον τῶν λεγομένων, λόγους δ' ὥσπερ εὐθύνας δεδωκυῖα καὶ τοῖς ἐν κοινῷ γιγνομένοις λόγοις (cod. τοῖς ἐν κοινῷ λεγομένοις)· ἁρμονίαν γάρ τινα αὐτὴν λέγουσι, ubi antiqui interpretes ad unum omnes hoc in dialogis Phædone et Eudemo factum esse affirmant (cf. Eudemi fr. 8) : ita ut qui aut de solis Platonicorum sermonibus, quæ est Rosii sententia, aut de iis disputationibus, quales homines elegantiores instituere soleant, quam tuetur interpretationem novissimus librorum Aristotelis editor, Torstrick, cogitari possit, minime videam, præsertim quum et aliunde constet de harmonia disputatum fuisse in Eudemo (cf. fr. 8 et 10). Nec tamen ideo ex omni parte probare possum, quæ de hoc loco acute, ut solet, disputavit Bernays, in libro sæpius jam laudato, p. 14 ss., qui, quum egregie Aristotelis verba ita restituisset, ejecto aperto glossemate : Καὶ ἄλλη δέ τις δόξα παραδέδοται περὶ ψυχῆς, πιθανὴ μὲν πολλοῖς οὐδεμιᾶς ἧττον τῶν λεγομένων, ὥσπερ εὐθύνας δὲ δεδωκυῖα καὶ τοῖς ἐν κοινῷ γιγνομένοις λόγοις, de solo Eudemo hic agi demonstrare conatus est, sed subsistendum esse puto in iis quæ ex antiquiore procul dubio commentario ad hunc locum protulit Simplicius fol. 14, A (cf. fr. 8) : ita ut, quod et de ἐξωτερικοῖς λόγοις valet, philosophus consulto loquendi genere usus esse existimandus sit, quod, quum latius pateret, non solum quos ipse populariter conscripserat libros, sed et aliorum complecteretur (1).

(1) De hac re quod nuper observatum est a viris clarissimis et de Aristotelis interpretatione meritissimis, C. Thurot, *Revue critique*, Paris, 1866, t. II, p. 199, et Bonitzio, *Zeitschrift für die œsterr. Gymn.*, Wien, 1866, p. 777 et 812, nempe præsens verbi tempus γιγνομένοις nostræ huic interpretationi repugnare, ideoque verba philosophi in hunc sensum accipienda esse : *disputationes in commune institutæ*, id quominus rectum esse putem, doctissimorum virorum, quos nominavi, vix a me impetrare poterit auctoritas. Ne enim illud objiciam, verba γιγνομένοις λόγοις a corruptionis quadam suspicione libera non esse, quippe pro quibus in cod. Vatic. 1026 et apud Joannem Philoponum.

Aliter vero de ultimo qui restat loco statuendum esse nemo facile negare poterit, nisi si quis verborum Aristotelis sensum ad opinionem detorquere aggressus erit. Quum enim philosophus ita dixisset in Poetica, c. 15, § 15 : Ταῦτα δὲ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τούτοις τὰ παρὰ τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ, καὶ γὰρ κατ' αὐτὰς ἔστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις· deinde vero addidisset : εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς, non minus hoc fit perspicuum de alio quodam libro, nec vero, ut locum Rosius interpretatus est, de iis quæ superioribus partibus ejusdem libri dicta erant, locutum esse poetam, quam illud, hunc librum vix alium esse posse quam dialogum de Poetis, ita, ut nisi postea additus esse demonstretur locus, tenemus jam testimonium, quo tota illa quæ de Aristotelis dialogis, quasi supposititiis et philosopho indignis, nuper exposita est sententia concidet.

Sed missa jam tota hac disputatione, qua quidem res adumbrari potius quam absolvi potuit, ad singulos dialogos pergamus. In recensendis iis e quibus fragmenta servata sunt, secuti sumus ordinem quo apud Diogenem enumerati sunt, nisi quod ad ultimos attinet titulos, quos meliore ordine servasse videtur Anonymus.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ.

Ad nullos alios libros quam ad dialogum περὶ Δικαιοσύνης, quem primum uterque recenset index (*de Justitia*, l. IV, Dschemal., 4), referri posse, quæ post satis magnam lacunam in Ciceronis libris de Republica III, c. 8, leguntur : ... *et reperiret et tueretur; alter autem de ipsa justitia quattuor implevit sane grandes libros. Nam a Chrysippo nihil magnum nec magnificum desideravi, qui suo quodam more loquitur, ut omnia verborum momentis, non rerum ponderibus examinet. Illorum fuit heroum, eam virtutem, quæ est una, si modo est, maxime munifica et liberalis, et quæ omnes magis quam sepse diligit, aliis nata potius quam sibi, excitare jacentem et in illo divino solio non longe a sapientia collocare. Nec vero illis aut voluntas defuit (quæ enim iis scribendi alia causa, aut quod omnino consilium fuit?), aut ingenium, quo omnibus præstiterunt*, cum et alia omnia indicant, tum, qui integris Ciceronis de Republica libris usus est, Lactantius, apud quem sæpius Aristotelis opus respicitur, licet ipsi Lactantio e Cicerone tantum innotuerit. Ita enim ille, Institt. V, 17 : *Nam Plato et Aristoteles honesta quidem voluntate justitiam defendere cupierunt, effecissentque aliquid, si conatus eorum bonos, si eloquentiam, si virtutem animi et ingenii, divinarum quoque rerum doctrina juvisset;* ibid. c. 14 : *Carneades autem, ut Aristotelem refelleret atque Platonem, justitiæ patronos, prima illa disputatione collegit ea omnia, quæ pro justitia dicebantur, ut posset illa, sicut fecit, evertere;* Institt. Epit. ad Pentad. c. 55 : *Plurimi quidem philosophorum, sed maxime Plato et Aristoteles, de justitia multa dixerunt, asserentes et extollentes eam summa laude virtutem, quod suum cuique tribuat, quod æquitatem in omnibus servet, et quum ceteræ virtutes quasi tacitæ sint, et intus inclusæ, solam esse justitiam, quæ nec sibi tantum conciliata sit, nec occulta, sed foras tota promineat, et ad bene faciendum prona sit, ut quamplurimis prosit;* et paulo post : *Nec immerito exstitit Carneades, homo summo ingenio et acumine, qui refelleret istorum orationem et justitiam, quæ fundamentum stabile non habebat, everteret : non quia vituperandam esse justitiam sentiebat, sed ut illos defensores ejus ostenderet nihil certi, nihil firmi de justitia disserere.* Ne vero credas male hic Carneadem pro Chrysippo induci, quippe quem Platonis et Aristotelis de justitia doctrinam impugnasse affirmet Plutarchus (cf. infra fragm. 4), tenendum est Lactantium de altera illarum notissimarum disputationum loqui, quam, improbante Catone, Romæ habuerat Carneades.

De horum librorum argumento, proxime ad Platonicos libros de Republica accedenti, de quibus, teste Proclo in Platon. Rempubl., p. 349 sq. Basil., multi ita statuerant, illos præcipue in quæstione de justitia versari, cf. Bernays, l. l. p. 48 sqq.

λεγομένοις legatur, me non videre confiteor, cur tunc præterito tempore δεδωκυίας dixisset Aristoteles, nec διδούσης? Quod si falsa opinione decipior, errorem condonabunt viri humanissimi, in re tam lubrica præsertim commissum, et qui mihi, ut nunc video, cum Julio Pacio, haud spernendo Aristotelis interprete, communis est. Cf. ejus comm. in l. l. de Anima, p. 202 ed. Hanov. 1596.

E LIBRO PRIMO.

1.

Suidas : Εὐρύβατος· πονηρός· ἀπὸ τοῦ πεμφθέντος ὑπὸ Κροίσου..... Νίκανδρος Αἰγιναῖον Εὐρύβατον (λέγει) πανουργότατον, οὗ μνημονεύει Ἀριστοτέλης ἐν α' περὶ Δικαιοσύνης. Δοῦρις δὲ ἐν δ' τῶν περὶ Ἀγαθοκλέα ἀπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἑταίρου (fr. 38 Müll.)· καὶ Ἀριστοφάνης Δαιδάλῳ..... Λέγεται τὸν Εὐρύβατον κλέπτην ὄντα, εἱρχθέντα καὶ παραφυλαττόμενον, ἐπειδὴ συμπίνοντες ἔλυσαν αὐτὸν οἱ φυλάσσοντες καὶ ἐκέλευσαν ἐπιδείξασθαι τὴν ἐπὶ τοὺς οἴκους ἀναρρίχησιν, τὸ μὲν πρῶτον διωθεῖσθαι· δεομένων δὲ ὡς οὐ βουλόμενον, ἐπεὶ μόλις ἀνέπεισαν, περιθέμενος τοὺς σπόγγους καὶ τὰς ἐγκεντρίδας ἀναδραμεῖν εἰς τοὺς τοίχους· ἀναβλέποντες δὲ ἐκεῖνοι καὶ θαυμάζοντες τὰς τέχνας, λαβεῖν αὐτὸν τὸν ὄροφον καὶ ὑπερβάλλοντα, πρὶν ἐκεῖνοι κύκλῳ περιέλθωσι, διὰ τοῦ τέγους καταπηδῆσαι.

Eadem apud Apostolium Prov. VIII, 12 (ubi tamen male ἐν πρώτῃ περὶ Δικαιοσ.) et Arsenium, XXV, 16. Narrationem totam apud Aristotelem exstitisse colligas, si fides adhibenda est, e Gregorio Corinthio ad Hermogenem περὶ Μεθόδου δεινότητος, c. 19, t. VII, part. 2, p. 1277 Walz. (cf. Anonym. ad eundem, t. V, p. 568 Walz.) : Εὐρυβάτου πρᾶγμα (quæ verba sunt Demosthenis Or. de Corona § 24)· ὁ Εὐρυβάτης (ὁ δὲ Εὐρύβατος παλίμβ. cod. Monac.) οὗτος παλίμβολος γέγονεν ἀνήρ· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης κλέπτην μὲν αὐτὸν γενέσθαι, ἁλόντα δὲ ἐπ' αὐτοφώρῳ δεθῆναι καὶ δημοσίᾳ φυλάττεσθαι· κἄπειτα τοὺς φυλάττοντας ἐπιθυμοῦντας θεάσασθαι, ὅπως διὰ τῶν τοίχων ἀνιὼν εἰς τὰς οἰκίας παρίοι (πάρεισι Mon.), λύσαντάς τε (τέως recte Mon.) αὐτὸν ἐπιδείκνυσθαι παρακαλεῖν· τὸν δὲ τάς τε ἐγκεντρίδας ὑποδυσάμενον (ὑποδησάμενον conj. Reiskius) καὶ τοὺς σπόγγους λαβόντα, ἀναβῆναί τε ῥᾷστα, καὶ τὸν ὄροφον τῆς οἰκίας ἐξελεῖν, εἶτα ἐν ὅσῳ περιῄεσαν οἱ φύλακες ἑτέρωθεν, ὅπως λάβοιεν (καταλάβοιεν Mon.) κατιόντα, οἴχεσθαι φεύγοντα· ἄλλοι δέ φασιν ἄνδρα τοῦτον εἶναι Ἐφέσιον. De qua re vide Ephorum apud Suidam (fr. 100 Müll.), Harpocrat. s. v., Eustathium ad Odyss. p. 1864.

E LIBRIS INCERTIS.

2.

Demetrius de Elocutione § 28 : Οὔτε ὅητα ἐν δεινότητι χρήσιμα τὰ τοιαῦτα (ὁμοιοτέλευτα), ὡς ἔδειξα, οὔτε ἐν πάθεσι καὶ ἤθεσιν· ἁπλοῦν γὰρ εἶναι βούλεται καὶ ἀποίητον τὸ πάθος, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἦθος. Ἐν γοῦν τοῖς Ἀριστοτέλους περὶ Δικαιοσύνης ὁ τὴν Ἀθηναίων πόλιν ὀδυρόμενος εἰ μὲν οὕτως εἴποι ὅτι· « Ποίαν τοιαύτην πόλιν εἶλον τῶν ἐχθρῶν, οἵαν τὴν ἰδίαν πόλιν ἀπώλεσαν », ἐμπαθῶς ἂν εἰρηκὼς εἴη καὶ ὀδυρτικῶς· εἰ δὲ παρόμοιον αὐτὸ ποιήσει· « Ποίαν γὰρ πόλιν τῶν ἐχθρῶν τοιαύτην ἔλαβον, ὁποίαν τὴν ἰδίαν ἀπέβαλον, » οὐ μὰ τὸν Δία πάθος κινήσει, ἀλλὰ τὸν καλούμενον κλαυσιγέλωτα. Τὸ γὰρ ἐν πενθοῦσι παίζειν κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ τὰ τοιαῦτα ἐν τοῖς πάθεσι κακοτεχνεῖν ἐστίν.

Ut majorem etiam clausularum, de quibus loquitur rhetor, vim efficeret, Muretus in *Variis Lectionibus*, l. I, c. 16, non male conjecit pro ἔλαβον, ἀπέλαβον. Ceterum mihi nullo modo persuadere possum priorem locum, non vero posteriorem ab Aristotele in dialogo positum fuisse, ut Rosius et Bernaysius l. l. p. 49 voluerunt. Minime tamen vituperatio in ipsum Aristotelem cadit, sed in illum, qui a Demetrio ὁ ὀδυρόμενος τὴν Ἀθηναίων πόλιν vocatur, sine dubio rhetor aliquis, cujus ridiculum dicendi genus cavillatus erat Aristoteles. Cf. Theophrast.

E LIBRO PRIMO.

1.

Nicander Æginæum Eurybatum fuisse tradit hominem callidissimum, cujus meminit Aristoteles in primo de Justitia. Hic Eurybatus versutus homo fuit. Aristoteles autem narrat illum latronem fuisse, in ipso vero furto deprehensum in vincula conjectum et in publica custodia habitum esse. Deinde vero custodientes, spectare cupientes, quomodo per parietes in ædes ascenderet atque penetraret, vincula illi detraxisse atque ut ostenderet hortatos fuisse. Illum igitur, aptatis sibi spongiis et stimulis, facillime ascendisse tectumque ædium attigisse, deinde dum custodes, ut eum deprehenderent, ex alia parte circumirent, descendisse atque in fugam se dedisse.

E LIBRIS INCERTIS.

2.

Talia vero (quæ Græci ὁμοιοτέλευτα vocant) quoties acres esse volumus, utilia non sunt, sicut ostensum est, neque etiam in affectibus et moribus. Simplex enim debet esse affectus, neque in eo adscitum aliquid : eodem modo et mores. Quare, qui apud Aristotelem, in iis quæ de Justitia scripsit, rempublicam Atheniensium deplorat, sic si dixisset, nullo adhibito ornatu : « Qua tali urbe hostium potiti sunt, qualem suam propriam amiserunt », cum affectu utique dixisset et lugubriter. Sin si-

ap. Dionys. de Lysia, c. 14 : Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ Λέξεως γραφεῖσι τῶν τε ἄλλων καταμέμφεται τῶν περὶ τὰς ἀντιθέσεις καὶ παρισώσεις καὶ παρομοιώσεις καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις σχήματα διεσπουδακότων, καὶ δὴ καὶ τὸν Λυσίαν ἐν τούτοις καταριθμεῖ, cum ipsius Theophrasti verbis : (τῶν ἀντιθέσεων) τὸ ἴσον καὶ τὸ ὅμοιον παιδιῶδες, καθαπερεὶ ποίημα, διὸ καὶ ἧττον ἁρμόττει τῇ σπουδῇ, quæ aperte in Isocrateos dicta sunt.

3.

Boethius in Arist. de Interpret. ed. sec. sive majorum Comment. l. I, f. 85, B ed. Venet. 1499 ; p. 298 ed. Basil. 1570; e Porphyrii commentario in librum de Interpretatione : *Sed Porphyrius hanc ipsam plenius causam originemque sermonis hujus ante oculos collocavit, qui omnem apud primos philosophos de significationis vi contentionem litemque retexuit. Ait namque dubie apud antiquorum philosophorum sententias constitisse, quid esset proprie quod vocibus significaretur. Putabant namque alii res vocibus designari..... alii vero incorporeas quasdam naturas..... alii vero sensus, alii imaginationes significari vocibus arbitrabantur. Quum igitur ista esset contentio apud superiores et hoc* (*hæc* Basil.) *usque ad Aristotelis pervenisset ætatem, necesse fuit, ut qui nomen et verbum significativa esse dicturus erat* (*esset diffiniturus* Basil.), *prædiceret quorum ista designativa sint. Aristoteles enim nominibus et verbis res subjectas significari non putat, nec vero sensus vel etiam imaginationes; sensuum* (*sensum* Basil.) *quidem non esse significativas voces nomina et verba in opere de Justitia sic* (*sic* omisit Basil.) *declarat dicens* : Φύσει γὰρ διηνέχθησαν τά τε νοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα, *quæ interpretari latine potest* (legendum est sive *potes*, sive supra *quod*) *hoc modo : Natura enim sunt diversa intellectus et sensus. Differre igitur aliquid arbitratur sensus atque intellectus, sed qui passiones animæ a vocibus significari dicit, is non de* (*de* om. Basil.) *sensibus loquitur. Sensus enim passiones corporis sunt... Neque magis de imaginationibus, ut probatur in libris de Anima* (III, c. 8). *Intellectus igitur vult.* Conferre jubet Rose Aristot. Ethic. Nicom. X, 5 ; III, 10, Ethic. Eudem. III, 2, Problem. XXXIII, 7. Vide præterea Trendelenburg. in comm. ad Arist. de Anima III, 3, § 3.

4.

Plutarch. de Stoicor. repugn. c. 13 : Ἀλλ' αὐτός γε πάλιν (ὁ Χρύσιππος) ἐν τῷ τρίτῳ περὶ Δικαιοσύνης φησὶν ὅτι δικαιοσύνην ἀναιροῦσιν οἱ τέλος ὑποτιθέμενοι τὴν ἡδονήν· οἱ δὲ μόνον ἀγαθὸν εἶναι λέγοντες οὐκ ἀναιροῦσιν..... Ib. c. 15 : Πάλιν ἐν μὲν τοῖς περὶ Δικαιοσύνης ὑπειπὼν ὅτι τοὺς ἀγαθὸν ἀλλὰ μὴ τέλος τιθεμένους τὴν ἡδονὴν ἐνδέχεται σώζειν καὶ τὴν δικαιοσύνην.... Ἐν δὲ τοῖς πρὸς Πλάτωνα, κατηγορῶν αὐτοῦ δοκοῦντος ἀγαθὸν ἀπολιπεῖν τὴν ὑγείαν, οὐ μόνον τὴν δικαιοσύνην φησὶν ἀλλὰ καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ἀναιρεῖσθαι καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας, ἂν ἢ τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν ὑγείαν ἤ τι τῶν ἄλλων, ὃ μὴ καλόν ἐστιν, ἀγαθὸν ἀπολίπωμεν. Ἃ μὲν οὖν ῥητέον ὑπὲρ Πλάτωνος, ἐν ἄλλοις γέγραπται πρὸς αὐτόν. Ἐνταῦθα δ' ἡ μάχη καταφανής ἐστιν, ὅπου μέν, ἂν μετὰ τοῦ καλοῦ τις ὑποθῆται καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, σώζεσθαι δικαιοσύνην λέγοντος, ὅπου δὲ πάλιν τοὺς μὴ μόνον, τὸ καλὸν ἀπολιπόντας, αἰτιωμένου τὰς ἀρετὰς ἁπάσας, ἀναιρεῖν. Ἵνα δὲ μηδ' ἀπολογίαν ὑπολίπῃ τοῖς ἐναντιώμασιν, Ἀριστοτέλει περὶ Δικαιοσύνης ἀντιγράφων, οὔ φησιν αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ὅτι, τῆς ἡδονῆς οὔσης τέλους ἀναιρεῖται μὲν ἡ δικαιοσύνη, συναναιρεῖται δὲ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἑκάστη· τὴν μὲν γὰρ δικαιοσύνην ὑπ'

---

militer desinentes syllabas in membrorum clausulis fecerit : « Quam enim urbem hostium talem ceperunt, qualem suam hoc bello amiserunt », nullum mehercule affectum movebit, nec misericordiam, sed clausigelota qui Græcis dicitur (i. e. *fletum cum risu*). Nam in lugentibus ludere, ut proverbio fertur, hujuscemodi in affectibus, pravo est artificio uti.

4.

Ipse autem Chrysippus tertio de Justitia libro dicit, justitiam ab iis tolli, qui voluptatem pro summo bono habeant, qui tantum bonum esse dicant, nihil ei nocere..... In illis quæ contra Platonem scripsit, quum eum reprehendisset, qui sanitatem inter bona reliquisse videretur : non justitiam modo sed et magnanimitatem et temperantiam et omnes reliquas virtutes sublatum iri affirmat : si voluptatem, aut bonam valetudinem, aut aliam ullam rem, quæ non sit absolute honesta, in bonorum censu haberi patiamur. Quæ pro Platone dici possunt alibi a nobis contra eum scripta sunt. Hic autem repugnantia est manifesta. Uno enim in loco dicit, si quis una cum honesto etiam voluptatem dicat esse bonum, salvam esse justitiam : altero, nisi solum honestum pro bono habeatur, omnes tolli virtutes. Ac ne quam suis repugnantiis relinqueret excusationem, contra Aristotelem de justitia scribens, non recte eum dicere inquit, si voluptas pro fine statuatur, tolli justitiam et una ceteras omnes virtutes. Justitiam enim vere sublatum iri : reliquæ quin maneant

E LIBRO PRIMO.

1.

Suidas : Εὐρύβατος· πονηρός· ἀπὸ τοῦ πεμφθέντος ὑπὸ Κροίσου..... Νίκανδρος Αἰγιναῖον Εὐρύβατον (λέγει) πανουργότατον, οὗ μνημονεύει Ἀριστοτέλης ἐν α' περὶ Δικαιοσύνης. Δοῦρις δὲ ἐν δ' τῶν περὶ Ἀγαθοκλέα ἀπὸ τοῦ Οδυσσέως ἑταίρου (fr. 38 Müll.)· καὶ Ἀριστοφάνης Δαιδάλῳ..... Λέγεται τὸν Εὐρύβατον κλέπτην ὄντα, εἱρχθέντα καὶ παραφυλαττόμενον, ἐπειδὴ συμπίνοντες ἔλυσαν αὐτὸν οἱ φυλάσσοντες καὶ ἐκέλευσαν ἐπιδείξασθαι τὴν ἐπὶ τοὺς οἴκους ἀναρρίχησιν, τὸ μὲν πρῶτον διωθεῖσθαι· δεομένων δὲ ὡς οὐ βουλόμενον, ἐπεὶ μόλις ἀνέπεισαν, περιθέμενος τοὺς σπόγγους καὶ τὰς ἐγκεντρίδας ἀναδραμεῖν εἰς τοὺς τοίχους· ἀναβλέποντες δὲ ἐκεῖνοι καὶ θαυμάζοντες τὰς τέχνας, λαβεῖν αὐτὸν τὸν ὄροφον καὶ ὑπερβάλλοντα, πρὶν ἐκεῖνοι κύκλῳ περιέλθωσι, διὰ τοῦ τέγους καταπηδῆσαι.

Eadem apud Apostolium Prov. VIII, 12 (ubi tamen male ἐν πρώτῃ περὶ Δικαιοσ.) et Arsenium, XXV, 16. Narrationem totam apud Aristotelem exstitisse colligas, si fides adhibenda est, e Gregorio Corinthio ad Hermogenem περὶ Μεθόδου δεινότητος, c. 19, t. VII, part. 2, p. 1277 Walz. (cf. Anonym. ad eundem, t. V, p. 568 Walz.) : Εὐρυβάτου πρᾶγμα (quæ verba sunt Demosthenis Or. de Corona § 24)· ὁ Εὐρυβάτης (ὁ δὲ Εὐρύβατος παλίμβ. cod. Monac.) οὗτος παλίμβολος γέγονεν ἀνήρ· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης κλέπτην μὲν αὐτὸν γενέσθαι, ἁλόντα δὲ ἐπ' αὐτοφώρῳ δεθῆναι καὶ δημοσίᾳ φυλάττεσθαι· κἄπειτα τοὺς φυλάττοντας ἐπιθυμοῦντας θεάσασθαι, ὅπως διὰ τῶν τοίχων ἀνιὼν εἰς τὰς οἰκίας παρίοι (πάρεισι Mon.), λύσαντάς τε (τέως recte Mon.) αὐτὸν ἐπιδείκνυσθαι παρακαλεῖν· τὸν δὲ τάς τε ἐγκεντρίδας ὑποδυσάμενον (ὑποδησάμενον conj. Reiskius) καὶ τοὺς σπόγγους λαβόντα, ἀναβῆναί τε ῥᾷστα, καὶ τὸν ὄροφον τῆς οἰκίας ἐξελεῖν, εἶτα ἐν ὅσῳ περιῄεσαν οἱ φύλακες ἑτέρωθεν, ὅπως λάβοιεν (καταλάβοιεν Mon.) κατιόντα, οἴχεσθαι φεύγοντα· ἄλλοι δέ φασιν ἄνδρα τοῦτον εἶναι Ἐφέσιον. De qua re vide Ephorum apud Suidam (fr. 100 Müll.), Harpocrat. s. v., Eustathium ad Odyss. p. 1864.

E LIBRIS INCERTIS.

2.

Demetrius de Elocutione § 28 : Οὔτε ῥητὰ ἐν δεινότητι χρήσιμα τὰ τοιαῦτα (ὁμοιοτέλευτα), ὡς ἔδειξα, οὔτε ἐν πάθεσι καὶ ἤθεσιν· ἁπλοῦν γὰρ εἶναι βούλεται καὶ ἀποίητον τὸ πάθος, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἦθος. Ἐν γοῦν τοῖς Ἀριστοτέλους περὶ Δικαιοσύνης ὁ τὴν Ἀθηναίων πόλιν ὀδυρόμενος εἰ μὲν οὕτως εἴποι ὅτι « Ποίαν τοιαύτην πόλιν εἶλον τῶν ἐχθρῶν, οἵαν τὴν ἰδίαν πόλιν ἀπώλεσαν », ἐμπαθῶς ἂν εἰρηκὼς εἴη καὶ ὀδυρτικῶς· εἰ δὲ παρόμοιον αὐτὸ ποιήσει· « Ποίαν γὰρ πόλιν τῶν ἐχθρῶν τοιαύτην ἔλαβον, ὁποίαν τὴν ἰδίαν ἀπέβαλον, » οὐ μὰ τὸν Δία πάθος κινήσει, ἀλλὰ τὸν καλούμενον κλαυσιγέλωτα. Τὸ γὰρ ἐν πενθοῦσι παίζειν κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ τὰ τοιαῦτα ἐν τοῖς πάθεσι κακοτεχνεῖν ἐστίν.

Ut majorem etiam clausularum, de quibus loquitur rhetor, vim efficeret, Muretus in *Variis Lectionibus*, l. I, c. 16, non male conjecit pro ἔλαβον, ἀπέλαβον. Ceterum mihi nullo modo persuadere possum priorem locum, non vero posteriorem ab Aristotele in dialogo positum fuisse, ut Rosius et Bernaysius l. l. p. 49 voluerunt. Minime tamen vituperatio in ipsum Aristotelem cadit, sed in illum, qui a Demetrio ὁ ὀδυρόμενος τὴν Ἀθηναίων πόλιν vocatur, sine dubio rhetor aliquis, cujus ridiculum dicendi genus cavillatus erat Aristoteles. Cf. Theophrast.

E LIBRO PRIMO.

1.

Nicander Æginæum Eurybatum fuisse tradit hominem callidissimum, cujus meminit Aristoteles in primo de Justitia. Hic Eurybatus versutus homo fuit. Aristoteles autem narrat illum latronem fuisse, in ipso vero furto deprehensum in vincula conjectum et in publica custodia habitum esse. Deinde vero custodientes, spectare cupientes, quomodo per parietes in ædes ascenderet atque penetraret, vincula illi detraxisse atque ut ostenderet hortatos fuisse. Illum igitur, aptatis sibi spongiis et stimulis, facillime ascendisse tectumque ædium attigisse, deinde dum custodes, ut eum deprehenderent, ex alia parte circumirent, descendisse atque in fugam se dedisse.

E LIBRIS INCERTIS.

2.

Talia vero (quæ Græci ὁμοιοτέλευτα vocant) quoties acres esse volumus, utilia non sunt, sicut ostensum est, neque etiam in affectibus et moribus. Simplex enim debet esse affectus, neque in eo adscitum aliquid : eodem modo et mores. Quare, qui apud Aristotelem, in iis quæ de Justitia scripsit, rempublicam Atheniensium deplorat, sic si dixisset, nullo adhibito ornatu : « Qua tali urbe hostium potiti sunt, qualem suam propriam amiserunt », cum affectu utique dixisset et lugubriter. Sin si-

ap. Dionys. de Lysia, c. 14 : Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ Λέξεως γραφεῖσι τῶν τε ἄλλων καταμέμφεται τῶν περὶ τὰς ἀντιθέσεις καὶ παρισώσεις καὶ παρομοιώσεις καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις σχήματα διεσπουδακότων, καὶ δὴ καὶ τὸν Λυσίαν ἐν τούτοις καταριθμεῖ, cum ipsius Theophrasti verbis : (τῶν ἀντιθέσεων) τὸ ἴσον καὶ τὸ ὅμοιον παιδιῶδες, καθαπερεὶ ποίημα, διὸ καὶ ἧττον ἁρμόττει τῇ σπουδῇ, quæ aperte in Isocrateos dicta sunt.

3.

Boethius in Arist. de Interpret. ed. sec. sive majorum Comment. l. I, f. 85, B ed. Venet. 1499 ; p. 298 ed. Basil. 1570 ; e Porphyrii commentario in librum de Interpretatione : *Sed Porphyrius hanc ipsam plenius causam originemque sermonis hujus ante oculos collocavit, qui omnem apud primos philosophos de significationis vi contentionem litemque retexuit. Ait namque dubie apud antiquorum philosophorum sententias constitisse, quid esset proprie quod vocibus significaretur. Putabant namque alii res vocibus designari..... alii vero incorporeas quasdam naturas..... alii vero sensus, alii imaginationes significari vocibus arbitrabantur. Quum igitur ista esset contentio apud superiores et hoc* (*hæc* Basil.) *usque ad Aristotelis pervenisset ætatem, necesse fuit, ut qui nomen et verbum significativa esse dicturus erat* (*esset diffiniturus* Basil.), *prædiceret quorum ista designativa sint. Aristoteles enim nominibus et verbis res subjectas significari non putat, nec vero sensus vel etiam imaginationes; sensuum* (*sensum* Basil.) *quidem non esse significativas voces nomina et verba in opere de Justitia sic* (*sic* omisit Basil.) *declarat dicens* : Φύσει γὰρ διηνέχθησαν τά τε νοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα, *quæ interpretari latine potest* (legendum est sive *potes*, sive supra *quod*) *hoc modo : Natura enim sunt diversa intellectus et sensus. Differre igitur aliquid arbitratur sensus atque intellectus, sed qui passiones animæ a vocibus significari dicit, is non de* (*de* om. Basil.) *sensibus loquitur. Sensus enim passiones corporis sunt... Neque magis de imaginationibus, ut probatur in libris de Anima* (III, c. 8). *Intellectus igitur vult.* Conferre jubet Rose Aristot. Ethic. Nicom. X, 5 ; III, 10, Ethic. Eudem. III, 2, Problem. XXXIII, 7. Vide præterea Trendelenburg. in comm. ad Arist. de Anima III, 3, § 3.

4.

Plutarch. de Stoicor. repugn. c. 13 : Ἀλλ' αὐτός γε πάλιν (ὁ Χρύσιππος) ἐν τῷ τρίτῳ περὶ Δικαιοσύνης φησὶν ὅτι δικαιοσύνην ἀναιροῦσιν οἱ τέλος ὑποτιθέμενοι τὴν ἡδονήν· οἱ δὲ μόνον ἀγαθὸν εἶναι λέγοντες οὐκ ἀναιροῦσιν..... Ib. c. 15 : Πάλιν ἐν μὲν τοῖς περὶ Δικαιοσύνης ὑπειπὼν ὅτι τοὺς ἀγαθὸν ἀλλὰ μὴ τέλος τιθεμένους τὴν ἡδονὴν ἐνδέχεται σώζειν καὶ τὴν δικαιοσύνην.... Ἐν δὲ τοῖς πρὸς Πλάτωνα, κατηγορῶν αὐτοῦ δοκοῦντος ἀγαθὸν ἀπολιπεῖν τὴν ὑγείαν, οὐ μόνον τὴν δικαιοσύνην φησὶν ἀλλὰ καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ἀναιρεῖσθαι καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας, ἂν ἢ τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν ὑγείαν ἤ τι τῶν ἄλλων, ὃ μὴ καλόν ἐστιν, ἀγαθὸν ἀπολίπωμεν. Ἃ μὲν οὖν ῥητέον ὑπὲρ Πλάτωνος, ἐν ἄλλοις γέγραπται πρὸς αὐτόν. Ἐνταῦθα δ' ἡ μάχη καταφανής ἐστιν, ὅπου μὲν, ἂν μετὰ τοῦ καλοῦ τις ὑποθῆται καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, σώζεσθαι δικαιοσύνην λέγοντος, ὅπου δὲ πάλιν τοὺς μὴ μόνον, τὸ καλὸν ἀπολιπόντας, αἰτιωμένου τὰς ἀρετὰς ἁπάσας, ἀναιρεῖν. Ἵνα δὲ μηδ' ἀπολογίαν ὑπολίπῃ τοῖς ἐναντιώμασιν, Ἀριστοτέλει περὶ Δικαιοσύνης ἀντιγράφων, οὔ φησιν αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ὅτι, τῆς ἡδονῆς οὔσης τέλους ἀναιρεῖται μὲν ἡ δικαιοσύνη, συναναιρεῖται δὲ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἑκάστη· τὴν μὲν γὰρ δικαιοσύνην ὑπ'

---

militer desinentes syllabas in membrorum clausulis fecerit : « Quam enim urbem hostium talem ceperunt, qualem suam hoc bello amiserunt », nullum mehercule affectum movebit, nec misericordiam, sed clausigelota qui Græcis dicitur (i. e. *fletum cum risu*). Nam in lugentibus ludere, ut proverbio fertur, hujuscemodi in affectibus, pravo est artificio uti.

4.

Ipse autem Chrysippus tertio de Justitia libro dicit, justitiam ab iis tolli, qui voluptatem pro summo bono habeant, qui tantum bonum esse dicant, nihil ei nocere..... In illis quæ contra Platonem scripsit, quum eum reprehendisset, qui sanitatem inter bona reliquisse videretur : non justitiam modo sed et magnanimitatem et temperantiam et omnes reliquas virtutes sublatum iri affirmat : si voluptatem, aut bonam valetudinem, aut aliam ullam rem, quæ non sit absolute honesta, in bonorum censu haberi patiamur. Quæ pro Platone dici possunt alibi a nobis contra eum scripta sunt. Hic autem repugnantia est manifesta. Uno enim in loco dicit, si quis una cum honesto etiam voluptatem dicat esse bonum, salvam esse justitiam : altero, nisi solum honestum pro bono habeatur, omnes tolli virtutes. Ac ne quam suis repugnantiis relinqueret excusationem, contra Aristotelem de justitia scribens, non recte eum dicere inquit, si voluptas pro fine statuatur, tolli justitiam et una ceteras omnes virtutes. Justitiam enim vere sublatum iri : reliquæ quin maneant

αὐτῶν ὡς ἀληθῶς ἀναιρεῖσθαι, τὰς δ' ἄλλας ἀρετὰς οὐδὲν κωλύειν ὑπάρχειν, εἰ καὶ μὴ δι' αὑτὰς αἱρετὰς, ἀλλ' ἀγαθάς γοῦν καὶ ἀρετὰς ἐσομένας· εἶτα ἑκάστην ἐξ ὀνόματος προσαγορεύει..... Τίς οὖν τούτου πρὸς λόγους ἰταμώτερος γέγονεν, ὃς δυεῖν τῶν ἀρίστων φιλοσόφων ἐγκέκληκε τῷ μὲν ὅτι πᾶσαν ἀρετὴν ἀναιρεῖ, μὴ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν ἀπολιπὼν, τῷ δ' ὅτι, τῆς ἡδονῆς τέλος οὔσης, οὐ πᾶσαν ἀρετὴν ἄνευ τῆς δικαιοσύνης σώζεσθαι νομίζει; Θαυμαστὴ γὰρ ἡ ἐξουσία, περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων διαλεγόμενον ἃ τίθησιν αὐτὸς ἐγκαλῶν Ἀριστοτέλει, ταῦτ' ἀναιρεῖν πάλιν Πλάτωνος κατηγοροῦντα. In libro adversus Stoicos, c. 25, de eodem Chrysippo ita loquitur Plutarchus : Ἐν δὲ τοῖς περὶ Δικαιοσύνης εἰ μέν τις ὑπόθοιτο τὴν ἡδονὴν τέλος, οὐκ οἴεται σώζεσθαι τὸ δίκαιον· εἰ δὲ μὴ τέλος ἀλλ' ἁπλῶς ἀγαθὸν, οἴεται.

Sententias impugnatas a Chrysippo ad dialogum περὶ Ἡδονῆς referre maluit Zeller, *die Philosophie der Griechen*; t. II, 2, p. 73, 88. Cf. Bernays, l. l. p. 152 seq.

5.

Proclus schol. in Hesiod. Opp. v. 359, p. 194 Gaisford (Plutarchi Opp. ed. Dübner, t. V, p. 23) : « Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρόν ». Δοκεῖ μὲν ἀπηρτῆσθαι τοῦτο τοῦ προρρηθέντος· ἔχει δὲ καὶ συνέχειαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὅτι κἂν ᾖ σμικρὸν τὸ ἀφαιρεθὲν, παχνοῖ τὸν ἀφαιρεθέντα διὰ τὴν ἀκούσιον ἀφαίρεσιν, ἐπήγαγεν ὅτι τὸ σμικρὸν ἐπισωρευόμενον μὲν μέγα τι γίνεται, ἀφαιρούμενον δὲ εἰς τὸ μηδὲν καταλήγει· ὥστε εἰκότως λυπεῖ καὶ τὸ σμικρὸν ἀφαιρούμενον. Καὶ εἰ τοῦτο ἀληθὲς, ὀρθῶς Ἀριστοτέλης ἔλεγεν, ὅτι χείριστον τῶν ἐν τῷ βίῳ τὸ μὴ παρὰ τοῦτο λεγόμενον. Εἰ γὰρ καταφρονοῖτο ὡς μικρὸν ἕκαστον καὶ ἐπιλέγοιμεν Μὴ παρὰ τοῦτο, κακῶς πράξομεν. Ἐν μὲν οὖν οἰκονομίαις λιμώξομεν τοῦτο ἀεὶ ἐπᾴδοντες· ἐν δὲ τῇ διαίτῃ νοσήσομεν, πολλάκις μὲν παρορῶντες τὸ ὀρθὸν, λέγοντες δὲ ταύτην τὴν φωνήν· ἡ γὰρ καθ' ἓν ἕκαστον ἔλλειψις μεγάλην ἀθροίζει τοῖς παρορῶσι τὴν βλάβην.

Hæc e Plutarchi in Hesiodum commentariis ducta esse putat Wyttenbachius fr. X, 17. De dicto μὴ παρὰ τοῦτο eundem conferas in notis ad Plutarch. De sent. profectu in virtute, t. VI, 1, p. 607.

Præter hos locos, ad Aristotelis de Justitia libros libenter retulerim quæ apud Joannem Stobæum, tribus locis, nullo indicato libro, ex Aristotele, de θυμῷ disputante laudantur. Quod ut faciam præcipue Plutarchi adducor verbis, qui quum de Platonis sententia, manifeste ea quæ in libris de Republica, quibus simillimos fuisse diximus Aristotelis de Justitia, l. X, p. 439-441 disputata sunt respiciens, disseruisset, ita pergit, de Virtute morali c. 3 : Ταύταις ἐχρήσατο ταῖς ἀρχαῖς ἐπὶ πλέον Ἀριστοτέλης, ὡς δῆλόν ἐστιν ἐξ ὧν ἔγραψεν· ὕστερον δὲ τὸ μὲν θυμοειδὲς τῷ ἐπιθυμητικῷ προσένειμεν, ὡς ἐπιθυμίαν τινὰ τὸν θυμὸν ὄντα καὶ ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως. Τῷ μέντοι παθητικῷ καὶ ἀλόγῳ μέχρι παντὸς ὡς διαφέροντι τοῦ λογιστικοῦ χρώμενος διετέλεσεν, οὐχ ὅτι παντελῶς ἄλογόν ἐστιν, ὥσπερ τὸ αἰσθητικὸν ἢ τὸ θρεπτικὸν καὶ φυτικὸν τῆς ψυχῆς μέρος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅλως ἀνήκοα λόγου καὶ κωφὰ τρόπον τινὰ τῆς σαρκὸς ἐκβεβλάστηκε, καὶ περὶ τὸ σῶμα παντελῶς καταπέφυκε· τὸ δὲ παθητικὸν οἰκείου λόγου στέρεται καὶ ἄμοιρόν ἐστιν, ἄλλως δὲ, τοῦ λογιζομένου καὶ φρονοῦντος εἰσακούειν, καὶ τρέπεσθαι πρὸς ἐκεῖνο καὶ ὑπείκειν καὶ κατασχηματίζεσθαι πέφυκεν, ἐὰν μὴ τέλεον ᾖ διεφθαρμένον ὑφ' ἡδονῆς ἀμαθοῦς καὶ ἀκολάστου διαίτης. In quo loco illud præcipue notatu dignum puto, Aristotelem sibimet ipsi opponi, ita ut, quum primum Platonis sententiam probasset scriptisque expressisset, postea eam immutaverit, quæ res ut a multis significatur, ab ipso Plutarcho paulo post in eodem libro, c. 7, apertissimis declaratur verbis : Ἀλλ' αὐτός τε Ἀριστοτέλης, Δημόκριτός τε καὶ Χρύσιππος ἔνια

---

nihil impedire, etsi non per se expetendæ, bonæ tamen et virtutes. Deinde singulas nominatim recenset... Quis autem unquam majore protervitate in disputando usus est quam Chrysippus, qui duos præstantissimos philosophos accusavit, alterum, quod non solum honestum pro bono ponens, omnem virtutem tollat : alterum, quod, virtute pro fine reputata, præter virtutem etiam reliquas virtutes exscindi censet. Mirabilis enim est licentia, iisdem de rebus disserentem, quæ ponit Aristotelem culpans, eadem rursus in accusando Platone abolere.

5.

Si quidem enim parvum parvo addideris..... Hoc præceptum, quanquam videtur disjunctum ab antecedente, habet tamen cum eo nexum. Nam quum dixisset, ablatum quamvis parvulum, tamen dolorem afferre ei a quo aufertur, propter involuntariam ablationem, subjungit : Etiam parvulum continuo congestum tandem magnum quoddam fieri; imminutum demendo in nihilum abire, itaque non sine ratione etiam parvulum ablatum afferre dolorem ei a quo aufertur. Atque hoc si verum est, recte dixit Aristoteles pessimum esse in vita gubernanda illud dictum : *Quid tum postea, nil hoc refert* : nam si unumquodque negligamus dicentes : *Nil hoc refert*, male nobis erit : in re familiari administranda esuriemus, in victu regendo ægrotabimus, hoc semper accinentes dictum, eandemque

τῶν πρόσθεν αὐτοῖς ἀρεσκόντων ἀθορύβως καὶ ἀδήκτως καὶ μεθ' ἡδονῆς ἀφεῖσαν.

6.

Joann. Stob. Floril. XX, 65 : Ὁ θυμός ἐστι πάθος θηριῶδες μὲν τῇ διαθέσει, συνεχὲς δὲ τῇ λήψει, σκληρὸν δὲ καὶ βίαιον τῇ δυνάμει, φόνων αἴτιον, συμφορᾶς σύμμαχον, βλάβης συνεργὸν καὶ ἀτιμίας, χρημάτων ἀπώλεια, ἔτι δὲ καὶ φθορᾶς ἀρχηγόν. Eadem Maxim. c. 19, apud quem pro λήψει θλίψει legitur.

7.

Joann. Stob. Floril. XX, 55 : Ἀριστοτέλους· Ὥσπερ ὁ καπνὸς ἐπιδάκνων τὰς ὄψεις οὐκ ἐᾷ βλέπειν τὸ κείμενον ἐν τοῖς ποσὶν, οὕτως ὁ θυμὸς ἐπαιρόμενος τῷ λογισμῷ ἐπισκοτεῖ καὶ τὸ συμβησόμενον ἐξ αὐτοῦ ἄτοπον οὐκ ἀφίησι τῇ διανοίᾳ προλαβεῖν (ita Rosius pro vulg. προσλαβεῖν). Eadem Maxim. Conf. c. 19, ubi pro βλέπειν, προβλέπειν et ita quoque pro προλαβεῖν.

Apte comparat Rose quod simile dictum est apud Philodemum de Ira, in Volum. Hercul. t. I, Oxon. 1824, col. 74 : Παρὰ δ' ἑνὶ Πασικράτει λέγεται τ[ὸ] τὴν φυσικὴν ὀργὴν μὴ μόνον κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν λυπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπισκοτεῖν τοῖς λογισμοῖς ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς κ... Nimis acute tamen, vereor, idem suspicatur hunc Pasicratem Rhodium, cujus nomen egregie restituit, pro eo quod in apographo Oxoniensi et in altera collectione Herculan. volum. Neapol. 1861, t. I, fol. 61 legitur κασικρατει, qui discipulus Aristotelis fuit, filius vero Boethi Eudemi fratris (cf. Schol. Aristot. p. 589, A, 40 Brand. et Asclep. ibid. p. 520, A, 7), auctorem fuisse libri, qui postea Aristotelis nomine inscriptus est.

8.

Joann. Stob. Florileg. XX, 47 : Ἀριστοτέλους· Ἦ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τῶν ἐν ὀργῇ διαπραττομένων ἁπάντων ὁ λογισμὸς ἀποδημεῖ φεύγων τὸν θυμὸν ὡς πικρὸν τύραννον; Eadem Maximus, c. 19.

II. ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΤΩΝ.

Libros περὶ Ποιητῶν (α' β' γ' Diog. L. 3, γ' Anon. 3; *de Poetis, libri* III, Dschemal. 6) dialogica forma conscriptos fuisse testatur auctor Vitæ Aristotelis Marcianæ, p. 2 Robbe : Ἕως μὲν οὖν ἔτι νέος ἦν, τὴν τῶν ἐλευθέρων ἐπαιδεύετο παιδείαν, ὡς δηλοῖ τὰ γεγραμμένα αὐτῷ Ὁμηρικὰ ζητήματα καὶ ἡ τῆς Ἰλιάδος ἔκδοσις, ἣν δέδωκε τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ ὁ περὶ Ποιητῶν διάλογος καὶ τὸ περὶ Ποιητικῆς σύγγραμμα καὶ αἱ ῥητορικαὶ τέχναι, quæ ita expressit vetus interpres : *Aristoteles autem juvenis adhuc exsistens doctrinam eloquentiæ docebatur, ut declarant Homerica commenta scripta ab eo et Iliadis dictamen, quod dedit Alexandro, et dialogus de Poetis et tractatus de Poetica et Rhetorica.* Ceterum duplicem potius fuisse librorum inscriptionem cum ex simili conjicias titulo, qui inter Heraclidis Pontici scripta laudatur, apud Diog. Laert. V, 88 : Περὶ ποιητικῆς καὶ τῶν Ποιητῶν α', tum inde præcipue, quod iidem libri, quattuor locis περὶ Ποιητῶν, tribus vero περὶ Ποιητικῆς nominantur. Nec minus certum est, duplicem hanc inscriptionem iis quæ de horum librorum argumento ex superstitibus fragmentis conjicere licet, unice convenire, quippe quorum propositum non in recensendis solum poetis, ut a nonnullis creditum est, continebatur, sed, quum de ipsius artis poeticæ natura disseserent, haud ab eo diversum erat quod postea tractavit philosophus in libris de Poetica, quorum sive pars sive excerptum inter Aristotelis scripta servatum est.

Plura de his libris a Bernaysio, l. l. p. 10 sqq. acute disputata sunt, qui et illud demonstrare aggressus est (p. 5), verba philosophi, Poetic. c. 15, 15 : Ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τού-

---

cantilenam repetentes, rectum agendumque negligentes. Nam omissio singulorum negotiorum magnam damni summam colligit negligentibus.

6.

Iracundia est perturbatio immanis affectione, dura et violenta potentia, cædium causa, calamitatis socia, jacturam concilians et dedecus, pecuniarum pernicies, ad hæc perditionis origo.

7.

Ut fumus mordicans oculos non videre sinit, quæ pedibus adjacent, sic iracundia oboriens rationem offuscat et quæ bona habitura mens fuerat a ratione, iis non sinit ipsam iracundia sine labore ac molestia potiri.

8.

Nonne vides ab omnibus quæ per iram committuntur rationem recedere atque fugere iracundiam, tanquam acerbum tyrannum?

τοις τὰ παρὰ τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ· καὶ γὰρ κατ' αὐτάς ἐστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις· εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς, [illegible] nihil aliud spectare posse quam ad hos de Poetica [illegible] Poetis dialogos. De hac re jam supra diximus.

E LIBRO PRIMO.

1. (9.)

Diogen. Laert. III, 48 : Διαλόγους τοίνυν φασὶ πρῶτον γράψαι Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην· Ἀριστοτέλης δ' ἐν πρώτῳ περὶ Ποιητῶν Ἀλεξαμενὸν Στυρέα ἢ Τήιον, ὡς καὶ Φαβωρῖνος ἐν Ἀπομνημονεύμασιν (Frag. 15 Müller).

Athen. XI, p. 505, B : Ἐγκώμια αὐτοῦ (Menonis a Xenophonte vituperati) διεξέρχεται ὁ τοὺς ἄλλους ἁπαξαπλῶς κακολογήσας (ὁ Πλάτων), ἐν μὲν τῇ Πολιτείᾳ Ὅμηρον ἐκβάλλων καὶ τὴν μιμητικὴν ποίησιν, αὐτὸς δὲ τοὺς διαλόγους μιμητικῶς γράψας, ὧν τῆς ἰδέας οὐδ' αὐτὸς εὑρετής ἐστιν. Πρὸ γὰρ αὐτοῦ τοῦθ' εὗρε τὸ εἶδος τῶν λόγων ὁ Τήιος Ἀλεξαμενός, ὡς Νικίας ὁ Νικαεὺς ἱστορεῖ (Hist. gr. Fragm. t. IV, p. 464), καὶ Σωτίων. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ περὶ Ποιητῶν οὕτως γράφει· « Οὐκοῦν οὐδὲ ἐμμέτρους τοὺς καλουμένους Σώφρονος μίμους μὴ φῶμεν εἶναι λόγους καὶ μιμήσεις, ἢ τοὺς Ἀλεξαμενοῦ τοῦ Τηίου τοὺς πρώτους γραφέντας τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων; » ἄντικρυς φάσκων ὁ πολυμαθέστατος Ἀριστοτέλης πρὸ Πλάτωνος διαλόγους γεγραφέναι τὸν Ἀλεξαμενόν.

Probare non possum quod in verbis Aristotelis Meinekius, quem secuti sunt Rosius et Bernaysius, pro πρώτους, προτέρους scripsit, quum jam antea Bakius in *scholicis Hypomnematis*, t. II, p. 52, πρότερον conjecisset. Non enim video cur hic πρώτους dicere non potuerit philosophus, apud quem Metaphys. l. I, c. 2 § 7, c. 3, § 2, τῶν πρώτων φιλοσοφησάντων, ibid. § 5 : τοὺς πρώτους θεολογήσαντας, de Partt. animall. I, c. 1, t. III, p. 222, 22 : οἱ ἀρχαῖοι καὶ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες legimus, eodem plane sensu atque quo in Metaph. I, c. 3, § 2, dictum est : τοὺς πρότερον ἡμῶν εἰς ἐπίσκεψιν ἐλθόντας καὶ φιλοσοφήσαντας περὶ τῆς ἀληθείας. Cum Aristotelis verbis optime convenit locus notissimus in capite primo libri de Poetica § 8 : Οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς Σώφρονος καὶ Ξενάρχου μίμους καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λόγους, cujus interpretationi, qualem nuperrime dedit Teichmüllerus, *Aristotelische Forschungen*, Halle, 1867, p. 10 sqq., minime favent quæ apud Athenæum leguntur. Quæ vero sequuntur fragmenta, quorum communis fons Favorinus fuisse videtur, ostendunt similem plane in dialogo de Poetis disputationem fuisse atque illam quæ in Poetica I. l. inveniuntur.

2. (10.)

Diogen. Laert. III, s. 37 : Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης τὴν τῶν λόγων ἰδέαν αὐτοῦ (τοῦ Πλάτωνος) μεταξὺ ποιήματος εἶναι καὶ πεζοῦ λόγου.

Ad eundem Aristotelem fortasse referenda sunt quæ a Cicerone in Oratore c. 20, § 67 dicta sunt : *Itaque video visum esse nonnullis Platonis et Democriti locutionem, etsi absit a versu, tamen, quod incitatius feratur et clarissimis verborum luminibus utatur, potius poema putandum quam comicorum poetarum : apud quos, nisi quod versiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis*. Aristotelem secutus esse videtur Themistius, Orat. XXVI, p. 319, A Hard., ubi Plato dicitur λόγου ἰδέαν κερασάμενος ἐκ ποιήσεως καὶ ψιλομετρίας.

3. (11.)

Diogen. Laert. VIII, 51 : Ἐμπεδοκλῆς, ὥς φησιν Ἱππόβοτος, Μέτωνος ἦν υἱὸς τοῦ Ἐμπεδοκλέους, Ἀκραγαντῖνος. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Τίμαιος... καὶ Ἕρμιππος... Λέγει δὲ καὶ Ἐρατοσθένης ἐν τοῖς Ὀλυμπιονίκαις τὴν πρώτην καὶ ἑβδομηκοστὴν Ὀλυμπιάδα

DE POETIS.

E LIBRO PRIMO.

1.

Dialogos primum Zenonem Eleaten scripsisse ferunt. Aristoteles vero in primo de Poetis Alexamenum Styreum sive Teium, sicut et Favorinus in Commentariis tradit. — Aristoteles in libro de Poetis ita scribit : « Igitur ne metris quidem comprehensos Sophronis mimos, qui vocantur, nonne dicemus esse sermones et imitationes, aut Alexameni Teii dialogos, qui primi conscripti sunt Socratici sermones ? » Quibus verbis perspicue declarat doctissimus Aristoteles ante Platonem scripsisse dialogos Alexamenum.

2.

Orationis Platonis genus inter carmen et pedestrem orationem medium tenere ait Aristoteles.

3.

Empedocles, ut ait Hippobotus, Metonis filii Empedoclis filius fuit, Agrigentinus. Idem et Timæus... et Her-

νενικηκέναι τὸν τοῦ Μέτωνος πατέρα, μάρτυρι χρώμενος Ἀριστοτέλει. Ἀπολλόδωρος δ' ὁ γραμματικὸς ἐν τοῖς Χρονικοῖς φησὶν ὡς·

Ἦν μὲν Μέτωνος υἱὸς, εἰς δὲ Θουρίους
αὐτὸν νεωστὶ παντελῶς ἐκτισμένους
ὁ Γλαῦκος ἐλθεῖν φησίν·

εἶθ' ὑποβάς·

Οἱ δ' ἱστοροῦντες ὡς πεφευγὼς οἴκοθεν
εἰς τὰς Συρακούσας μετ' ἐκείνων ἐπολέμει
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους — — ἀγνοεῖν
τελέως ἐμοὶ δοκοῦσιν· ἢ γὰρ οὐκέτ' ἦν
ἢ παντελῶς ὑπεργεγηρακὼς, ὅπερ
οὐ φαίνεται.

Ἀριστοτέλης γὰρ αὐτὸν, ἔτι δ' Ἡρακλείδης ἑξήκοντα ἐτῶν φησὶ τετελευτηκέναι. Ὁ δὲ τὴν πρώτην καὶ ἑβδομηκοστὴν Ὀλυμπιάδα νενικηκὼς κέλητι τούτου πάππος ἦν ὁμώνυμος, ὥσθ' ἅμα καὶ τὸν χρόνον ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου σημαίνεσθαι.

Idem VIII, 74 : Περὶ δὲ τῶν ἐτῶν Ἀριστοτέλης διαφέρεται· φησὶ γὰρ ἐκεῖνος ἑξήκοντ' ἐτῶν αὐτὸν τελευτῆσαι· οἱ δ' ἐννέα καὶ ἑκατόν. Ἤκμασε δὲ κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα.

Aristotelis auctoritas ab Eratosthene ideo adhibita fuerat, ut probaretur Empedoclem patrem Metonis et Empedoclem philosophum non unum eundemque fuisse, quod qui credebant centum et novem annos eum natum decessisse arbitrabantur ; Aristoteles vero narraverat eum sexagenarium obiisse. Rectius igitur ad libros de Poetis hoc fragmentum referemus, quam ad Olympionicas, ut a C. Müllero factum est, fr. 263. In priore Diogenis loco, quum vulgo male pro Ἡρακλείδης, Ἡράκλειτος legeretur, Clinton. Fast. Hellen. Olymp. 84, 1, Eratosthenem Aristotelis quoque testimonio usu[redacted]credidit, ut Glauci usus est (cf. de [redacted]ch. vit. X Oratt. I, 20 : Εἰσὶ δ' οἱ κα[redacted]ύκου τοῦ Ῥηγίνου περὶ Ποιητῶν βιβλίον εἰς ..φῶντα ἀναφέρουσιν), ita versus constituens :

Ἀριστοτέλης γὰρ αὐτὸν ἑξήκοντ' ἐτῶν,
ἔτι θ' Ἡράκλειτον, φησὶ τετελευτηκέναι.

De re cf. Aul. Gell. N. Att. XVII, 21 et Eusebii Chron. Olymp. 81 et 86.

4. (12.)

Diogen. Laert. VIII, 57 : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ Σοφιστῇ (dialogo) φησὶ πρῶτον Ἐμπεδοκλέα ῥητορικὴν εὑρεῖν, Ζήνωνα δὲ διαλεκτικήν· ἐν δὲ τῷ περὶ Ποιητῶν φησιν ὅτι καὶ Ὁμηρικὸς ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ δεινὸς περὶ τὴν φράσιν γέγονε, μεταφορικός τ' ὢν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ ποιητικὴν ἐπιτεύγμασι χρώμενος· καὶ δὴ ὅτι γράψαντος αὐτοῦ καὶ ἄλλα ποιήματα τήν τε τοῦ Ξέρξου διάβασιν καὶ προοίμιον εἰς Ἀπόλλωνα, ταῦθ' ὕστερον κατέκαυσεν ἀδελφή τις αὐτοῦ (ἢ θυγάτηρ, ὥς φησιν Ἱερώνυμος), τὸ μὲν προοίμιον ἄκουσα, τὰ δὲ Περσικὰ βουληθεῖσα διὰ τὸ ἀτελείωτα εἶναι. Καθόλου δέ φασι καὶ τραγῳδίας αὐτὸν γράψαι καὶ πολιτικά. Eadem e Diogene Eudocia Viol. p. 170. Quæ in Pseudo-Arist. Probl. XXI, § 22 laudantur Empedoclis Περσικὰ, pro Φυσικὰ posita esse videntur.

---

mippus... Dicit et Eratosthenes in Olympionicis septuagesima prima Olympiade vicisse Metonis patrem, Aristotelis utens testimonio. Apollodorus autem grammaticus in Chronicis sic ait :

Erat Metonis filius : quem Thurios
Glaucus migrasse conditos nuperrime
est auctor.

Deinde post pauca .

At qui ferunt venisse profugum domo
urbem Syracusas et arma in Atticos
his consociasse — — nil mihi
prorsus videntur scire : namque tum quidem
aut mortuus erat aut senecta languidus :
quod non probabile.

Nempe Aristoteles et Heraclides scribunt, eum anno ætatis sexagesimo obiisse. Qui vero septuagesimam et primam Olympiadem vicerat eques, eodem censebatur nomine, ita ut simul tempus ab Apollodoro significetur.

De ætate vero (Empedoclis) Aristoteles dissentit : ille enim sexaginta annorum eum obiisse ait ; alii centum et novem annos vixisse contendunt.

4.

Aristoteles vero in Sophista primum Empedoclem rhetoricæ inventorem ait, Zenonem vero dialecticæ. In libro autem de Poetis asserit Homericum fuisse Empedoclem et elocutione multum valuisse, translationibus item ac ceteris artis poeticæ feliciter tractandæ præsidiis usum ; addit etiam hoc, quod, quum et alia poemata scripsisset et Xerxis transitum et hymnum in Apollinem, ea postmodum ignibus tradiderit soror quædam ipsius (sive filia, ut narrat Hieronymus), hymnum quidem imprudens, Persica autem prudens ac sciens, quod ea imperfecta essent. Omnino tragœdias illum præterea scripsisse refert et Politica.

Ἴου τῆς νήσου (τὸν Ὅμηρόν φασι γεγονέναι)... Ἀποθανεῖν δὲ αὐτόν φασιν ἐν Ἴῳ τῇ νήσῳ ἢ νόσῳ ἢ τῷ τῶν ἁλιέων αἰνίγματι, καὶ αὐτῷ ἐπιγραφῆναι τόδε· Ἐνθάδε κτλ.

Anon. Vita Homeri, p. 28, 4 Westerm. : Ὅμηρος... ἦν... τὸ γένος... κατὰ δὲ Βακχυλίδην καὶ Ἀριστοτέλην τὸν φιλόσοφον Ἰήτης. (Cf. Welckerum in libro : *der epische Cyklus*, p. 158 et Crameri Anecd. Paris, t. III, p. 98, 15), Tzetzes in Iliad. Exegesi, p. 8, 5 Herm. : τῷ δὲ σοφῷ Ἀριστοτέλει Ἰήτης τάχα δοκεῖ (Ὅμηρος), διὰ τὸ ἐν Ἴῳ τεθάφθαι.

EX INCERTIS LIBRIS.

8. (16.)

Antiattic. in Bekkeri Anecdd. gr., t. I, p. 101, 32 : Κυντότατον· Ἀριστοτέλης περὶ Ποιητικῆς, « Τὸ δὲ πάντων κυντότατον. » Ad similitudinem Homerici κύντερον, quod et apud Platonem occurrit, fictum videtur.

9. (17.)

Procli Chrestom. apud Photium, cod. 239 : Εὑρεθῆναι δὲ τὸν διθύραμβον Πίνδαρος ἐν Κορίνθῳ λέγει, τὸν δὲ ἀρξάμενον τῆς ᾠδῆς Ἀριστοτέλης λέγει Ἀρίονα, ὃς πρῶτος τὸν κύκλιον ἤγαγε χορόν.

Ad Aristoclis Rhodii libros περὶ Ποιητικῆς (cf. Fragm. Hist. gr., t. IV, p. 329) et hoc et sequens fragmentum referendum esse censet Rosius, nulla, ut mihi quidem videtur, satis idonea addita causa. Rem vero ab Aristotele et in Politiis tangi potuisse minime negabo. Eadem narrant Herodotus, I, 23 : Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον... ἐόντα κιθαρῳδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύτερον καὶ διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Schol. Pind. in Olymp. XIII, 25 : ἔστησε δὲ αὐτὸν (τὸν χορὸν) πρῶτος Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος. Schol. Aristoph. Aves, v. 1403 : Ἀντίπατρος δὲ καὶ Εὐφρόνιος ἐν τοῖς Ὑπομνήμασί φασι τοὺς κυκλίους χοροὺς στῆσαι πρῶτον Λᾶσον τὸν Ἑρμιονέα, οἱ δὲ ἀρχαιότεροι Ἑλλάνικος καὶ Δικαίαρχος Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον. Cf. Schneidewin, *de Laso Hermionensi*, Gotting. 1843, p. 12.

10. (18.)

Schol. Bobiens. in Cicer. Orat. pro Archia, p. 358 Orelli : *Alternos igitur versus dicit elegiacos, metris scilicet dissentientibus varios. Primus autem videtur elegiarum carmen scripsisse Callinus. Adjicit Aristoteles præterea hoc genus poetas Antimachum Colophonium, Archilochum Parium, Mimnermum Colophonium, quorum numero additur etiam Solon Atheniensis, legum scriptor nobilissimus.*

Hæc, quæ e Didymi fluxisse videntur copiis, ut et his similia, quæ de origine carminis elegiaci in Etymol. Gud. p. 180, 8, Etym. Orion. p. 58, 10, apud Marium Victor. de Metris, l. III, p. 2555 Putsch. inveniuntur (cf. M. Schmidt, *Didymi Alexandr. Fragmenta*, p. 387), non minus fortasse quam quod præcedit fragmentume libro historici argumenti ducta sunt.

11. (19.)

Themistius Orat. XXVI, p. 316, C Hard. : Ἀλλὰ καὶ ἡ σεμνὴ τραγῳδία μετὰ πάσης ὁμοῦ τῆς σκευῆς, καὶ τοῦ χοροῦ, καὶ τῶν ὑποκριτῶν, παρελήλυθεν εἰς τὸ θέατρον; καὶ οὐ προσέχομεν Ἀριστοτέλει ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ὁ χορὸς εἰσιὼν ᾖδεν εἰς τοὺς θεούς, Θέσπις δὲ πρόλογόν τε καὶ ῥῆσιν ἐξεῦρεν, Αἰσχύλος δὲ τρίτον ὑποκριτὴν (cod. A Dindorfii, ὑποκριτής) καὶ ὀκρίβαντας, τὰ δὲ πλείω τούτων Σοφοκλέους ἀπελαύσαμεν καὶ Εὐριπίδου;

Minime cum his consonare quæ in libro de

---

tum fuisse tradunt et in ea mortuum esse sive morbo, sive ænigmate piscatorum, et hæc illi inscripta fuisse : Terra, etc.

Homerus erat genere Ieta secundum Bacchylidem et Aristotelem philosophum.

Sapienti vero Aristoteli videtur Homerus Ieta fuisse, propterea fortasse quod in insula Io sepultus est.

EX INCERTIS LIBRIS.

8.

Aristoteles in libris de Poetica : « Impudentissimum (*proprie* cani simillimum) omnium. »

9.

Dithyrambum Pindarus Corinthi inventum esse dicit, carmen vero lyricum Aristoteles inceptum esse ab Arione, qui primus cyclicum duxit chorum.

11.

Sed et gravis ipsa et severa tragœdia cum omni simul apparatu, cum choro et actoribus in theatrum pervenit? Nec Aristoteli credimus, quum ait, initio chorum ingredientem in deorum aliquid præconium cecinisse, Thespin vero, prologum et sermocinationem inseruisse, Æschylum vero tertium actorem et pulpitum; cetera nos a Sophocle et Euripide accepisse?

Poetica, c. 4, § 17, dicta sunt : Καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασεν· τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς, nemo est quin videat. Neque tamen puto, ut multi voluerunt, Themistium hîc memoria lapsum esse, aut de iis loqui voluisse quæ Aristoteles in Poëtica dixerit, in qua nulla Thespidis mentio facta est. Cum illis vero, quæ de numero actorum ab Æschylo inventorum narrat Themistius, optime conferri possunt quæ in Anonymi cujusdam vita Æschyli leguntur, p. 121, 81 Westerm. : Τὸν δὲ τρίτον ὑποκριτὴν αὐτὸς ἐξεῦρεν (Αἰσχύλος), ὡς δὲ Δικαίαρχος ὁ Μεσσήνιος Σοφοκλῆς. Aliter de hoc loco statuentes conferas Ritterum in comm. in Aristot. Poet., p. 115, Düntzerum, *Rettung der Aristot. Poetik*, p. 15, Eggerum, *Histoire de la critique chez les Grecs*, p. 139, n. 3, Roseum, *Arist. Pseud.*, p. 79. Cf. Bernays, l. l. p. 139.

12. (20.)

Proclus in Platon. Remp., p. 360 ed. Basil. (in capite inscripto : περὶ ποιητικῆς... τὰ Πλάτωνι δοκοῦντα) : Πρῶτον εἰπεῖν χρὴ καὶ διαπορῆσαι περὶ τῆς αἰτίας δι' ἣν οὐκ ἀποδέχεται τὴν ποιητικὴν ὁ Πλάτων... δεύτερον τί δήποτε μάλιστα τὴν τραγῳδίαν καὶ τὴν κωμικὴν οὐ παραδέχεται καὶ ταῦτα συντελούσας πρὸς ἀφοσίωσιν τῶν παθῶν, ἃ μήτε παντάπασιν ἀποκλίνειν δυνατὸν μήτε ἐμπιμπλάναι πάλιν ἀσφαλές, δεόμενα δέ τινος ἐν καιρῷ κινήσεως, ἣν ἐν ταῖς τούτων ἀκροάσεσιν ἐκπληρουμένην ἀνενοχλήτους ἡμᾶς ἀπ' αὐτῶν ἐν τῷ λοιπῷ χρόνῳ ποιεῖν... Ib. p. 362 : Τὸ δὲ δεύτερον (πρόβλημα), τοῦτο δ' ἦν τὸ τὴν τραγῳδίαν ἐκβάλλεσθαι καὶ κωμῳδίαν ἀτόπως, εἴπερ διὰ τούτων δυνατὸν ἐμμέτρως ἀποπιμπλάναι τὰ πάθη καὶ ἀποπλήσαντας ἐνεργὰ πρὸς τὴν παιδείαν ἔχειν, τὸ πεπονηκὸς αὐτῶν θεραπεύσαντας. Τοῦτο δ' οὖν πολλὴν καὶ τῷ Ἀριστοτέλει παρασχὸν αἰτιάσεως ἀφορμὴν καὶ τοῖς ὑπὲρ τῶν ποιήσεων τούτων ἀγωνισταῖς τῶν πρὸς Πλάτωνα λόγων, οὑτωσί πως ἡμεῖς ἑπόμενοι τοῖς ἔμπροσθεν διαλύσομεν... Δεῖν μὲν οὖν τὸν πολιτικὸν διαμηχανᾶσθαί τινας τῶν παθῶν τούτων ἀπεράσεις καὶ ἡμεῖς φήσομεν, ἀλλ' οὐχ ὥστε τὰς περὶ αὐτὰ προσπαθείας συντείνειν, τοὐναντίον μὲν οὖν ὥστε χαλινοῦν καὶ τὰς κινήσεις αὐτῶν ἐμμελῶς ἀναστέλλειν, ἐκείνας δὲ ἄρα τὰς ποιήσεις πρὸς τῇ ποικιλίᾳ καὶ τὸ ἄμετρον ἐχούσας ἐν ταῖς τῶν παθῶν τούτων προκλήσεσι πολλοῦ δεῖν εἰς ἀφοσίωσιν εἶναι χρησίμους· αἱ γὰρ ἀφοσιώσεις οὐκ ἐν ὑπερβολαῖς εἰσιν ἀλλ' ἐν συνεσταλμέναις ἐνεργείαις, σμικρὰν ὁμοιότητα πρὸς ἐκεῖνα ἔχουσαι ὧν εἰσιν ἀφοσιώσεις.

Iamblichus de Mysteriis, I, 11, p. 39 ed. Parthey : Ἔχει δ' ἔτι ταῦτα καὶ ἄλλον λόγον τοιοῦτον. Αἱ δυνάμεις τῶν ἀνθρωπίνων παθημάτων τῶν ἐν ἡμῖν πάντῃ μὲν εἰργόμεναι καθίστανται σφοδρότεραι, εἰς ἐνέργειαν δὲ βραχεῖς (βραχεῖαν conj. Bernays.), καὶ ἄχρι τοῦ συμμέτρου προαγόμεναι χαίρουσι μετρίως καὶ ἀποπληροῦνται καὶ ἐντεῦθεν ἀποκαθαιρόμεναι πειθοῖ καὶ οὐ πρὸς βίαν ἀποπαύονται. Διὰ δὴ τοῦτο ἔν τε κωμῳδίᾳ καὶ τραγῳδίᾳ ἀλλότρια πάθη θεωροῦντες ἵσταμεν τὰ οἰκεῖα πάθη καὶ μετριώτερα ἀπεργαζόμεθα καὶ ἀποκαθαίρομεν, ἔν τε τοῖς ἱεροῖς... θεραπείας οὖν ἕνεκα τῆς ἐν ἡμῖν ψυχῆς καὶ μετριότητος τῶν διὰ τὴν γένεσιν προσφυομένων αὐτῇ κακῶν λύσεώς τε ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ ἀπαλλαγῆς χάριν τὰ τοιαῦτα προσάγεται.

De his locis, quorum priorem primus indicavit F. Robortellus in Aristot. Poetic., p. 54, ed. Florent. 1548 (cf. Lobeck *Aglaoph.*, p. 688 sqq.), alterum, ad quem Th. Gale, collato notissimo loco de καθάρσει in Aristot. Poetica, c. 5, annotaverat, nescio quo testimonio usus, « philosophum ex professo de καθάρσει in tertio de Poetice libro egisse, » iterum protraxit H. Barker, in Epist. crit. ad Arcadium de Accentibus, p. 255 ed. Lips., fusius disseruit Bernays, in libro : *Grundzüge der verlorenen Abhandlung des Aristoteles über Wirkung der Tragœdie, Breslau*, 1857. Quod si et huic concedatur deperdito quodam Aristotelis scripto usos esse Proclum et Iamblichum, non tamen inde sequitur partem fuisse librorum de Poetica, quum et ipsius Procli disputatione, et aliis rationibus de quibus infra videbimus, potius ad Politicorum libros deducamur. Utcunque vero de hac re statuendum erit, jam illud manifestum est, neutro in loco aliud quid quam ipsam ab Aristotele prolatam sententiam contineri, quam licet pluribus et aliis partim verbis Iamblichus præcipue exponat (præter locum supra exscriptum cf. quos Bernays. laudat, p. 160, 169), nullo tamen modo evinci poterit, hanc explicationem ipsi Aristoteli tribuendam esse, præsertim quum Proclus non solum Aristotelem nominet, sed illi

12.

Alterum problema hoc erat : tragœdiam et comœdiam inepte a Platone e civitate ejectas esse : siquidem per has licet affectus moderate implere, impletis vero strenue ad disciplinam uti, sanando quidquid in iis peccat. Hoc vero et Aristoteli et illis qui hæc poemata contra Platonem defendere aggressi sunt, plures reprehendendi ansas dedit.

adjungat τοὺς ὑπὲρ τῶν ποιήσεων τούτων (tragœdiam et comœdiam scil.) ἀγωνιστάς, id est Peripateticos.

III. ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

Quod Bernaysius de dialogica forma librorum, qui in prima parte indicis Diogenis L. et Anonymi recensentur (Diogen. Laert. 3, Anonym. 3; cf. Dschemalud. 3), acute suspicatus erat, id, quod ad libros περὶ Φιλοσοφίας attinet, verissimum esse, nunc diserto Prisciani philosophi testimonio comprobatur. In præfatione enim Quæstionum Naturalium ad Chosroem Persarum regem, primum edita a v. cl. Quicherat, *Bibliothèque de l'École des Chartes*, 3ᵉ *série*, t. IV, p. 248, deinde a Dübnero, in Plotino ed. Didot ad calcem, hæc de fontibus suis posuit, p. 553 : *Ex Platonico enim Timæo Phædoneque et Phædro et Politia et aliis convenientibus disputationibus assumpta atque confecta sunt, et actionibus* (πραγματείαις) *Aristotelis de physica et de cœlo et de generatione et corruptione et* μετεώρων, *similiter quoque ex his quæ sunt de somno et somniis et ex his quæ quasi in dialogis scripta sunt de philosophia et de mundis.* Sed nec hoc opus fuerat argumento, ut illorum error argueretur, qui, ut olim Petrus Marsus, Sam. Petitus (*Miscellan.*, l. IV, 9), Buhlius (*de Aristot. libris deperd.*, p. 108, 110), Titzius (*de Aristot. libr. serie*, p. 74, 84), novissime autem Krischius (*Forsch. auf dem Gebiete der alt. Philos.*, p. 263 sqq.), demonstrare aggressi sunt, hosce libros περὶ Φιλοσοφίας iis contineri, qui hodie Μετὰ τὰ φυσικὰ inscribuntur, quum nihil eorum, quæ ut ex opere de Philosophia desumpta afferuntur, in his inveniri possit. Non magis enim, ut tribus tantum modo exemplis defungar, de Orphei carminibus, quam de auctore notissimæ illius sententiæ Γνῶθι σεαυτὸν, aut de Magis antiquioribus quam Ægyptiis (cf. infra fr. 1, 3, 5), in Metaphysicis locutus est philosophus. Nec is tamen solus error est in quo multi versati sunt, sed et in similem plane nonnullos induxerunt Simplicius et Joannes Philoponus. Ex iis enim quæ illi ad Aristotelis verba, de Anima, I, 2, § 7 : Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ Φιλοσοφίας [λεγομένοις] διωρίσθη (scil. ἡ ψυχή), adscripserunt, primus fol. 5 verso : Περὶ Φιλοσοφίας μὲν νῦν λέγει τὰ περὶ τἀγαθοῦ, alter vero, f. C, 1 verso : Τὰ περὶ τἀγαθοῦ ἐπιγραφόμενα περὶ Φιλοσοφίας λέγει, orta est apud multos opinio, libros Aristotelis περὶ Φιλοσοφίας ab iis, qui περὶ τἀγαθοῦ inscripti erant, non diversos fuisse. In quo illis fraudi fuit, quod non satis bene perspexerunt Aristotelem non de proprio quodam scripto, sed de Platonicis de Bono sermonibus locutum esse. De his vero postea accuratius videndum erit, nunc jam ad hanc aliam accedamus quæstionem, ipsene Aristoteles in superstitibus libris dialogi de Philosophia mentionem fecerit necne. De hac autem re nulla fortasse dubitatio esset, nisi ab ipsis philosophi interpretibus injiceretur, uno ore, excepto Themistio, affirmantibus in verbis Aristotelis Natur. Auscult., II, 2, § 10 : Διχῶς γὰρ τὸ οὗ ἕνεκα· εἴρηται δὲ ἐν τοῖς περὶ Φιλοσοφίας, τὰ περὶ Φιλοσοφίας nihil aliud designari quam Ethicam ad Nicomachum scriptam; cf. Simplic. in Arist. Physic., f. 67, verso, Joann. Philopon., f. p. 15, Schol. cod. Paris. n. 1947, apud Brandis. p. 349, b, 22. Quem errorem non aliunde natum puto, quam e verbis, quæ in Paraphrasi posuit Themistius, fol. 24 verso : Καὶ ὅτι διχῶς τὸ τέλος ἐν τοῖς Ἠθικοῖς (cf. Eth. Nic. in.) λέγεται, ad præcedentia apud philosophum, l. l. ἐσμὲν γάρ πως καὶ ἡμεῖς τέλος, spectantibus, non vero ad sequentia εἴρηται δὲ ἐν τοῖς περὶ Φιλοσοφίας, quæ in suis libris non invenisse videtur Themistius, quum nulla illorum in ejus Paraphrasi mentio occurrat. Quod igitur innumeris locis in philosophi libris factum est, et hîc accidisse credo, et quidem ita, ut illis περὶ Φιλοσοφίας Metaphysica designarentur, omisso fortasse verbo πρώτης, quod in loco, simili interpolationis suspicioni obnoxio, de Animal. motione, c. 6 init., legitur : Περὶ μὲν τοῦ πρώτου κινουμένου καὶ ἀεὶ κινουμένου, καὶ πῶς κινεῖ τὸ πρῶτον κινοῦν, διώρισται πρότερον ἐν τοῖς περὶ πρώτης Φιλοσοφίας. Talis vero fraudis multo etiam illustrius suppeditat exemplum Asclepius, qui in introductione ad Metaphysica, p. 519, b, 19 Brand., ex Analyticis posterioribus hæc verba affert, « Ὡς εἴρηταί μοι ἐν τοῖς περὶ σοφίας λόγοις, » quorum, ut cum Varrone loquar, nec vola nec vestigium in nostris libris occurrit.

Si hæc vere a nobis disputata sunt, sequitur inde, ut non magis dialogi de Philosophia quam ceterorum disertam fecisse mentionem Aristoteles putandus sit, vix enim opus est ut moneam, falsam esse illorum opinionem, qui verba philosophi de Partt. Anim., I, 16 (p. 223, 30) : Ἴσως δ' ἄν τις ἀπορήσειε, ποίαν λέγουσιν ἀνάγκην οἱ λέγοντες ἐξ ἀνάγκης· τῶν μὲν γὰρ δύο τρόπων οὐδέτερον οἷόνθ' ὑπάρχειν, τῶν διωρισμένων ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν, ita accipiunt quasi de libris de Philosophia conscriptis sermo fieret. Quid enim sint τὰ κατὰ φιλοσοφίαν διωρισμένα optime ex com-

paratione similium locorum intelligetur, Physic. I, 8, 1, Polit. III, 7, 1, Ethic. Eudem. I, 8, 5, quibus addi potest Eth. Eud. I, 6, 2.

Etsi vero ignoro cur philosophus quasi consulto omiserit eodem modo, ut ad ceteros suos libros passim provocat, ita et dialogos nominare, nihilo tamen magis adduci possum, ut Rosii rationibus concedam, cum ceteris omnibus et hunc de Philosophia dialogum spurium et supposititium opus fuisse affirmantis. A tali vero opinione tam longe absum, ut contra gravissimam in hoc dialogo jacturam factam esse contendam, quippe quem in multis haud imparem libris Metaphysicorum, in nonnullis etiam locupletiorem fuisse, tot fide dignissima ex antiquitate testimonia comprobent. Ceterum cf. quæ de horum librorum argumento egregie disputavit Bernays. l. l. p. 100 sqq.

E LIBRO PRIMO.

1. (21.)

Diogenes Laert. I, 8 : Ἀριστοτέλης δ' ἐν πρώτῳ περὶ Φιλοσοφίας καὶ πρεσβυτέρους εἶναι (τοὺς Μάγους scil.) τῶν Αἰγυπτίων· καὶ δύο κατ' αὐτοὺς εἶναι ἀρχάς, ἀγαθὸν δαίμονα καὶ κακὸν δαίμονα, καὶ τῷ μὲν ὄνομα εἶναι Ζεὺς καὶ Ὠρομάσδης, τῷ δὲ Ἅδης καὶ Ἀρειμάνιος. Φησὶ δὲ τοῦτο καὶ Ἕρμιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Μάγων, καὶ Εὔδοξος ἐν τῇ Περιόδῳ, καὶ Θεόπομπος ἐν τῇ ὀγδόῃ τῶν Φιλιππικῶν. Cf. Metaphys., l. XIII, 4, § 4, Eudemus ap. Damascium de Principiis, p. 384.

2. (22.)

Plinius, Hist. nat. XXX, 2 : *Eudoxus qui inter sapientiæ sectas clarissimam utilissimamque eam* (*magicam* scil.) *intelligi voluit, Zoroastrem hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit. Sic et Aristoteles.*

Melius hoc puto referetur ad primum librum dialogi de Philosophia quam ad Magicum, ad quem Rose retulit. E Plinio Isidorus Orig. VIII, 9, 1; de cujus errore a Hrabano Mauro, de Universo, t. I, p. 204, et Burleio, in Vitis Philosoph., de Zoroastre philosopho, exscripto, cf. Rose, *de Aristot. libr. ord.* p. 85.

3. (23.)

Joannes Philop. in Arist. de Anima, I, 5, 15: Ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς καλουμένοις ἔπεσι, fol. F, 3, recto: Λεγομένοις εἶπεν, ἐπειδὴ μὴ δοκεῖ Ὀρφέως εἶναι τὰ ἔπη, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς περὶ Φιλοσοφίας λέγει· αὐτοῦ μὲν γὰρ εἰσὶ τὰ δόγματα, ταῦτα δή φησιν Ὀνομάκριτον ἐν ἔπεσι κατατεῖναι. Codd. et ed. ὄνομα κρεῖττον ἐνέπεσε. Pro κατατεῖναι mallem καταθεῖναι.

Cicero de Natura deorum, I, 38 : *Orpheum poetam docet Aristoteles nunquam fuisse et hoc Orphicum carmen Pythagorei ferunt cujusdam fuisse Cercopis.* Nullo modo illud dicere voluit Aristoteles, quæ sententia Ciceronis verborum esse potest, Orpheum nunquam exstitisse, sed non ejus fuisse carmina quæ sub ejus nomine circumferebantur. Similis fortasse error latet apud Suidam s. Ὀρφεύς : Ὀδρύσης ἐποποιός· Διονύσιος δὲ τοῦτον οὐδὲ γεγονέναι λέγει.

4. (24.)

Synesius Encom. Calvit., c. 22 : Εἰ δὲ καὶ ἡ παροιμία σοφόν. Πῶς δ' οὐχὶ σοφὸν περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησίν, ὅτι παλαιᾶς εἰσὶ φιλοσοφίας (v. l. ἱστορίας) ἐν ταῖς μεγίσταις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα; Simillimus locus est Metaphys., XI, 9, § 13. Cf. Bernays, *Theophrastos Schrift über die Frœmmigkeit,* Berlin, 1866, p. 170.

5. (25.)

Porphyrius ἐκ τοῦ περὶ τοῦ Γνῶθι σαυτόν, in Joann. Stobæi Florileg., XXI, 26 : Τί ποτε ἦν

DE PHILOSOPHIA.

E LIBRO PRIMO.

1.

Ægyptiis antiquiores magos esse Aristoteles auctor est in primo de Philosophia libro, duoque secundum illos esse principia, bonum dæmonem et malum : alterum ex his Jovem et Oromasdem, alterum Plutonem et Arimanium dici. Quod Hermippus quoque in primo de Magis ait et Eudoxus in Periodo et Theopompus Philippicorum libro octavo.

3.

In carminibus Orpheo tributis dicit Aristoteles, quod Orphei non esse putat, ut ipse in libris de Philosophia dixit. Orphei enim sunt sententiæ, illas vero Onomacritus versibus dicitur expressisse.

4.

Proverbiis quoque sapientia inest. Cur autem non ita esset, quum de proverbiis dicat Aristoteles, reliquias esse veteris sapientiæ quæ in maximis calamitatibus hominum perierit, ob aptam brevitatem servatas?

5.

Qualenam fuerit et a quo profectum sacrum illud Pythicum præceptum, quod deo supplices futuros, cognoscere sese jubet?... Sed sive Phemonoe... sive Phanothea..

ἄρα, καὶ τίνος τὸ ἱερὸν πρόσταγμα τὸ ἐν Πυθοῖ, ὃ γνῶναι ἑαυτὸν τοῖς τοῦ θεοῦ δεησομένοις προσαγορεύει ;... Ἀλλ' εἴτε Φημονόη... εἴτε Φανοθέα... εἴτε καὶ Βίαντος ἢ Θαλοῦ ἢ Χίλωνος ἦν ἀνάθημα... εἴτε Κλεάρχῳ (deest hoc fragm. ap. Müller.), παρεκτέον μᾶλλον τοῦ μὲν Πυθίου φράζοντι εἶναι παράγγελμα, χρησθῆναι δὲ Χίλωνι τὸ ἄριστον ἀνθρώποις μαθεῖν πυνθανομένῳ· εἴτε καὶ πρὸ Χίλωνος ἦν ἔτι ἀνάγραπτον ἐν τῷ ἱδρυθέντι νεῷ μετὰ τὸν πέτρινόν τε καὶ χαλκοῦν, καθάπερ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ Φιλοσοφίας εἴρηκε.

Non aliter Clemens Alex. Strom., I, 14, 60, p. 129 Sylb. : Τὸ μὲν οὖν Γνῶθι σαυτὸν οἱ μὲν Χίλωνος ὑπειλήφασι, Χαμαιλέων δὲ ἐν τῷ περὶ Θεῶν Θαλοῦ, Ἀριστοτέλης δὲ τῆς Πυθίας.

6. (26.)

Plutarch. adv. Colot., c. 20 : Ὁ δὲ Ἡράκλειτος ὡς μέγα τι καὶ σεμνὸν διαπεπραγμένος, « Ἐδιζησάμην, φησίν, ἐμαυτόν. » Καὶ τῶν ἐν Δελφοῖς γραμμάτων θειότατον ἐδόκει τὸ Γνῶθι σαυτόν, ὃ δὴ καὶ Σωκράτει ἀπορίας καὶ ζητήσεως ταύτης ἀρχὴν ἐνέδωκεν (cf. Plat. Alcib. I, p. 124), ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Πλατωνικοῖς εἴρηκε.

Num hæc recte ad libros de Philosophia referantur dubitari licet, quum, quæ a Plutarcho vocantur Πλατωνικά, libri περὶ τ'Ἀγαθοῦ esse possint.

7. (27.)

Clemens Alex. Strom., I, 14, 61 : Τὸ δ' « Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα », Κλεομένης μὲν ἐν τῷ περὶ Ἡσιόδου Ὁμήρῳ φησὶ προειρῆσθαι διὰ τούτων·

Δειλαί τοι δειλῶν τε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι (Od. θ, 351).

Οἱ δὲ περὶ Ἀριστοτέλη Χίλωνος αὐτὸ νομίζουσι, Δίδυμος δὲ Θαλοῦ φησιν εἶναι τὴν παραίνεσιν. Cf. M. Schmidt, *Didymi Chalc. fragm.*, p. 373. Diodor. Exc., IX, 14 : Ὅτι Χίλων ἀφικόμενος εἰς Δελφοὺς καὶ καθάπερ ἀπαρχὰς ποιούμενος τῷ θεῷ τῆς ἰδίας συνέσεως, ἐπέγραψεν ἐπί τινα κίονα τρία ταῦτα· Γνῶθι σεαυτὸν, καὶ Μηδὲν ἄγαν, καὶ τρίτον Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. Quorum secundum Aristoteles tribuit Chiloni, τὸ Χιλώνειον vocans, Rhetor. II, 12, 14.

8. (28.)

Harpocration, s. v. Ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι· Δημοσθένης προοιμίοις δημηγορικοῖς. Σοφοκλῆς μὲν οὖν ἐν ταῖς Ἐλεγείαις Σόλωνός (cf. Bergk. Lyrici Gr. p. 572 ed. 1866) φησιν αὐτὸ εἶναι ἀπόφθεγμα, Θεόφραστος δ' ἐν τῷ [περὶ] Παροιμιῶν καὶ Ἀριστοτέλης Βίαντος.

Hæc, licet in Ethicis Nicom. V, 1, 16, legatur : Καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ τὸ τοῦ Βίαντος, ὅτι ἀρχὴ ἄνδρα δείξει, ad quæ vet. int. : Οἱ μὲν Χίλωνι τιθέασι τὴν γνώμην, οἱ δὲ Βίαντι, ὅτι ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσι, sive ad libros de Philosophia, sive ad Politiam quandam, Prienensium fortasse (cf. Ros. l. l. p. 536) spectant, quum Ethicorum libri minime inter illos sint, quorum testimonium a veteribus, id est Alexandrinis grammaticis, e quibus copias suas derivavit Harpocration, adhiberi soleat. Nec minus oportet illum, qui primus in hac re auctoritate Aristotelis usus est, sive is Didymus sive alius quis fuit, ante oculos habuisse locum, in quo de Biante auctore illius dicti, plura et magis diserta tradita erant, quam quæ quasi transcursu in Ethicis dicta sunt. Librum Aristotelis περὶ Παροιμιῶν, de quo cogitabat Maussacus in notis ad l. l. Harpocrationis, revera exstitisse nullo satis certo

---

sive Biantis aut Thaletis hoc velut anathema sit... sive Clearcho potius credendum est, qui hanc sententiam ab ipso Pythio responsam ait Chiloni roganti, quid hominibus optimum esset edoceri, sive ante Chilonis ætatem fuerit inscriptum fundato templo post lapideum et æreum, ut Aristoteles in libris de Philosophia meminit.

Nosce te ipsum, alii ut Chilonis dictum acceperunt, Chamæleon in libro de Diis ut Thaletis, Aristoteles ut Pythiæ.

6.

Heraclitus quidem tanquam re magna et præclara gesta, *Quæsivi*, inquit, *me ipsum*. Et inter ea quæ Delphis scripta sunt, maxime divinum illud creditum est, *Noris te ipsum* : idque hujus dubitationis et inquisitionis Socrati ansam dedit, ut ait in Platonicis Aristoteles.

7.

Illud : *Sponde, noxa præsto est*, Cleomenes quidem in libro de Hesiodo dicit prius dictum fuisse ab Homero his verbis :

Miseræ pro miseris etiam sponsiones ad spondendum :

Aristoteles vero existimat id fuisse Chilonis ; Didymus autem dicit admonitionem fuisse Thaletis.

8.

Magistratus virum demonstrat : Demosthenes in Exordiis concionum. Sophocles in Elegiis apophthegma hoc tribuit Soloni : sed Theophrastus in libro de Proverbiis et Aristoteles, Bianti.

testimonio comprobatur. De ipso proverbio cf. Diogenian. II, 94; Apostol. IV, 1; XVIII, 32.

9. (29.)

Etymol. M. p. 722, 16 : Σοφιστής· κυρίως ὁ σοφιζόμενος· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης σοφιστὰς λέγει τοὺς ἑπτὰ σοφούς· ἐλέχθη δὲ καὶ ὁ ἐθελοφιλόσοφος σοφιστής, ὁ δὲ τῷ ὄντι σοφός· ὅθεν ἐπεπόλαζε λέγειν· « Φιλοσόφει

ὄφρ' εὖ γιγνώσκῃς ἠμὲν θεὸν ἠδὲ σοφιστήν »

(Il. E, 128). Νῦν σοφιστὰς τοὺς διατριβῶν προϊσταμένους. Οὕτως Ἀπολλώνιος (Ἡλιόδωρος cod.Marc.) ἐν Ἐξηγήσει τῶν Ἡροδότου γλωσσῶν. Cf. Diog. Laert. I, 12 : Οἱ δὲ σοφοὶ καὶ σοφισταὶ ἐκαλοῦντο. Schol. ad Iliad. o, 410 : Οἱ γὰρ παλαιοὶ πάντας σοφοὺς σοφιστὰς ἐκάλουν. Iamblich. vit. Pythag. c. 18, 83 : Ἔστι δὲ αὕτη ἡ αὐτὴ τῇ τῶν ἑπτὰ σοφιστῶν λεγομένῃ σοφίᾳ.

10. (30.)

Sextus Emp. adv. Dogm. IV, 46 : Μὴ εἶναι δὲ (κίνησίν φασι scil.) οἱ περὶ Παρμενίδην καὶ Μέλισσον, οὓς ὁ Ἀριστοτέλης στασιώτας τε καὶ ἀφυσίκους κέκληκεν· στασιώτας μὲν ἀπὸ τῆς στάσεως, ἀφυσίκους δὲ ὅτι ἀρχὴ κινήσεώς ἐστιν ἡ φύσις, ἣν ἀνεῖλον φάμενοι μηδὲν κινεῖσθαι.

Ad dialogum de Philosophia retulit hæc Bernaysius, l. l. p. 98. Ceterum στασιώτας Parmenidem et Melissum vocaverat jam Plato in Theætcto p. 181, A, unde Rosius, p. 118, suspicatus est apud Sextum nomen Aristotelis ex errore pro Platonis positum fuisse. Nihil tamen obstat quominus magistrum in hoc secutus sit Aristoteles, præsertim quum eosdem solus ἀφυσίκους appellasse videatur.

11. (31.)

Diog. Laert. II, 45 : Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης Μάγον τινὰ ἐλθόντα ἐκ Συρίας εἰς Ἀθήνας τά τε ἄλλα καταγνῶναι τοῦ Σωκράτους, καὶ δὴ καὶ βίαιον ἔσεσθαι τὴν τελευτὴν αὐτῷ.

12. (32.)

Diog. Laert. II, 23 : Καὶ Πυθώδε ἐλθεῖν (τὸν Σωκράτην scil.) Ἀριστοτέλης φησίν· ἀλλὰ καὶ εἰς Ἰσθμόν, ὡς Φαβωρῖνος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἀπομνημονευμάτων.

13. (33.)

Cicer. Tuscul. Disput. III, 28, 69 : *Itaque* Aristoteles *veteres philosophos accusans, qui existimavissent philosophiam suis ingeniis esse perfectam, ait eos aut stultissimos aut gloriosissimos fuisse, sed se videre quod paucis annis magna accessio facta esset, brevi tempore philosophiam plane absolutam fore.* Eadem ex Cicerone Lactantius Inst. divin. III, 28.

E LIBRO SECUNDO.

14. (34.)

Proclus apud Joannem Philoponum c. Proclum de Mundi æternitate, II, 2, fol. B, 1, verso ed. Venet. 1535 : Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πρόκλος ἐν πολλοῖς τε ἄλλοις τὴν τῶν φιλοσόφων (Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους scil.) διαφωνίαν διαφερόντων τῇ περὶ τῶν ἰδεῶν ὑποθέσει φιλαλήθως ὡμολόγηκεν. Ἐν γοῦν τῷ λόγῳ ὃν ἐπέγραψεν Ἐπίσκεψις τῶν πρὸς τὸν Πλάτωνος Τίμαιον ὑπ' Ἀριστοτέλους ἀντειρημένων, ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ταῦτά φησιν ἐπὶ λέξεως· « Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ὄνομα δυσχεραίνει τοῦ

9.

Aristoteles sophistas vocat septem sapientes.

10.

Non esse autem motum dicunt Parmenides et Melissus, quos Aristoteles vocavit statores et non physicos; statores quidem a statione, non physicos autem, quoniam natura est principium motus, quem sustulerunt dicentes nihil moveri.

11.

Refert Aristoteles magum quendam ex Syria profectum Athenas et alia Socrati infausta prædixisse et mortem violentam ei futuram.

12.

Aristoteles et Delphos venisse narrat Socratem : Isthmum quoque Favorinus in primo Commentariorum adiisse refert.

E LIBRO SECUNDO.

14.

Ipse vero Proclus cum in multis aliis tum et in doctrina de ideis Platonis et Aristotelis dissensionem ingenue fatetur. In libro quidem quem inscripsit : Exploratio eorum quæ ab Aristotele contra Platonis Timæum dicta sunt, primo capite, hæc sunt ipsa ejus verba : « Aristoteles vero et illud ipsum improbat quod exemplaria ideæ vocantur, metaphorice hoc dictum esse affirmans, at multo magis impugnat universe doctrinam quæ ideas inducit et præcipue *ipsum-animal*, ut in Metaphysica scripsit. Neque scio an ille vir aliud ex iis quæ a Platone dicta sunt æque rejecerit ac doctrinam de ideis, nec solum in logicis scriptis « inania figmenta » ideas vocans, sed et in Ethicis *ipsum-bonum* impugnans et in Physicis quum ad ideas generationes referri nolit, ut in

παραδείγματος (Metaph. I, 9, 8), μεταφορικὸν αὐτὸ λέγων καὶ πολλῷ μᾶλλον πρὸς τὸ δόγμα μάχεται καὶ ἁπλῶς τὸ τὰς ἰδέας εἰσάγον καὶ διαφερόντως πρὸς τὸ αὐτοζῷον, ὡς ἐν τῇ Μετὰ τὰ Φυσικὰ (πραγματείᾳ scil.) γέγραφε (VII, 16, 7). Καὶ κινδυνεύει μηδὲν οὕτως ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἀποποιήσασθαι τῶν Πλάτωνος ὡς τὴν τῶν ἰδεῶν ὑπόθεσιν οὐ μόνον ἐν λογικοῖς τερετίσματα τὰ εἴδη καλῶν (Anal. poster. I, 22. § 8), ἀλλὰ καὶ ἐν Ἠθικοῖς (Eth. Nic. I, 4), πρὸς τὸ αὐτοαγαθὸν διαμαχόμενος, καὶ ἐν Φυσικοῖς οὐκ ἀξιῶν τὰς γενέσεις εἰς τὰς ἰδέας ἀναφέρειν, ὡς ἐν τοῖς περὶ Γενέσεως λέγει καὶ Φθορᾶς (II, 9), καὶ ἐν τῇ Μετὰ τὰ φυσικὰ πολλῷ πλέον, ἅτε περὶ τῶν ἀρχῶν πραγματευόμενος, καὶ κατατείνων μακρὰς κατηγορίας τῶν ἰδεῶν, ἐν τοῖς πρώτοις, ἐν τοῖς μέσοις, ἐν τοῖς τελευταίοις τῆς πραγματείας ἐκείνης, καὶ ἐν τοῖς Διαλόγοις σαφέστατα κεκραγὼς μὴ δύνασθαι τῷ δόγματι τούτῳ συμπαθεῖν, κἂν τις αὐτὸν οἴηται διὰ φιλονεικίαν ἀντιλέγειν. » Οὕτω καὶ ὁ Πρόκλος λαμπρᾷ τῇ φωνῇ τὴν διαφωνίαν τῶν φιλοσόφων ὡμολόγηκεν.

Hinc ea fortasse illustrantur quæ apud eundem Joannem Philoponum, cui hoc insigne Procli testimonium debetur, legimus, in Aristot. Analyt. post. f. 53, verso, p. 228, B, 16 Brand., ad locum ab ipso Proclo laudatum, I, 22, 8, ubi ideas philosophus τερετίσματα vocat: Ἱστορεῖται δὲ ὅτι καὶ ζῶντος τοῦ Πλάτωνος καρτερώτατα περὶ τούτου τοῦ δόγματος (τῶν ἰδεῶν scil.) ἐνέστη ὁ Ἀριστοτέλης τῷ Πλάτωνι. Ex eodem vero fonte quo Proclus, Plutarchus quoque hausisse videtur, adversus Coloten, c. 14: Τάς γε μὴν ἰδέας, περὶ ὧν ἐγκαλεῖ τῷ Πλάτωνι, πανταχοῦ κινῶν ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ πᾶσαν ἐπάγων ἀπορίαν αὐταῖς ἐν τοῖς ἠθικοῖς ὑπομνήμασιν, ἐν τοῖς φυσικοῖς, διὰ τῶν ἐξωτερικῶν διαλόγων, φιλονεικότερον ἐνίοις ἔδοξεν ἢ φιλοσοφώτερον ἐκ [**] τῶν δογμάτων τούτων, ὡς προθέμενος τὴν Πλάτωνος ὑπεριδεῖν φιλοσοφίαν· οὕτω μακρὰν ἦν τοῦ ἀκολουθεῖν, ubi, nescio an jure, ante ἐν τοῖς φυσικοῖς, ἐν τοῖς μετὰ τὰ φυσικὰ inseri voluit Bernaysius, l. l. p. 46, quum, ut citandi modus demonstrare videtur, e scriptore sua habuerit Plutarchus, illa ipsa Μετὰ τὰ φυσικὰ denominatione antiquiore. Cum illo διὰ τῶν ἐξωτερικῶν διαλόγων, quod a suspicione corruptionis per glossatorem inductæ non alienum est, conferri vix possunt quæ apud Davidem in Aristot. Categor. p. 26, B, 35 Brand.: ἐν μὲν τοῖς διαλογικοῖς τοῖς ἐξωτερικοῖς, leguntur, quippe quæ per appositionem, ut vocant, dicta sunt.

15. (35.)

Syrianus in Aristot. Metaphys. XII, 9, apud Brandis. scholia in Arist. Metaph. Berol. 1837, p. 322, 4: Ἐπεὶ ὅτι καὶ αὐτὸς (ὁ Ἀριστοτέλης scil.) ὁμολογεῖ μηδὲν εἰρηκέναι πρὸς τὰς ἐκείνων (τῶν Πλατωνικῶν πρὸ τοῦ Ξενοκράτους scil. cf. Bonitz. in comm. ad Metaph. p. 544) ὑποθέσεις μηδ' ὅλως παρακολουθεῖν τοῖς εἰδητικοῖς ἀριθμοῖς, εἴπερ ἕτεροι τῶν μαθηματικῶν εἶεν, μαρτυρεῖ τὰ ἐν τῷ β' τῶν περὶ τῆς Φιλοσοφίας ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον· « Ὥστε εἰ ἄλλος ἀριθμὸς αἱ ἰδέαι, μὴ μαθηματικὸς δέ, οὐδεμίαν περὶ αὐτοῦ σύνεσιν ἔχοιμεν ἄν. Τίς γὰρ τῶν γε πλείστων ἡμῶν συνίησιν ἄλλον ἀριθμόν; » Ὥστε καὶ νῦν ὡς πρὸς τοὺς πολλοὺς τοὺς οὐκ εἰδότας ἄλλον ἢ τὸν μοναδικὸν ἀριθμὸν πεποίηται τοὺς ἐλέγχους, τῆς δὲ τῶν θείων ἀνδρῶν διανοίας οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐφήψατο. Ex Alexandro hæc ducta videntur. Verbis Syriani usus erat Brandis, *De perditis Aristotelis libris de Ideis et de Bono sive Philosophia*, Bonnæ 1823, p. 47.

16. (36.)

Schol. in Proverbia Salomonis, cod. Paris.

---

libris de Generatione et Corruptione, et multo magis in Metaphysicis quum ibi de principiis agat, initio, medio et fine horum librorum, et in Dialogis ubi non dubiis verbis pronuntiavit, se non posse cum illa opinione consentire, etiamsi quis credat se propter contentionis studium illi obloqui. » Ita et Proclus clara voce dissensionem philosophorum fatetur.

Narratur etiam vivente Platone acerrime propter idearum doctrinam ab Aristotele impugnatum esse Platonem.

Ideas autem Platonicas Aristoteles ubique incessens dictis, in Moralibus, in Naturalibus Commentariis, in Dialogis exotericis, visus est quibusdam majore contentionis quam sapientiæ studio id fecisse, ut qui sibi proposuisset philosophiam Platonis contemnere: tantum abest ut eum fuerit secutus.

15.

Quia quod etiam ipse Aristoteles fatetur nihil dixisse contra Platonicorum (*ante Xenocratem*) suppositiones, nec omnino insequi ideales numeros, si sint a mathematicis diversi, testantur quæ in secundo libro de Philosophia hoc modo se habent: « Quare si alius numerus sunt ideæ, sed non mathematicus, nullam de ipso intelligentiam haberemus, quis enim e maximo saltem numero nostrum alium numerum intelligat? » Quare et nunc contra multos alium numerum non cognoscentes, quam ex unitatibus constitutum facit redargutiones; divinorum autem virorum sensus nec omnino attigit.

16.

Aristotelis. Sive unum est principium sive multa. Si

174, f. 46 recto : Ἀριστοτέλους· ἡ ἀρχὴ ἢ μία ἢ πολλαί. Καὶ εἰ μὲν μία, ἔχομεν τὸ ζητούμενον· εἰ δὲ πολλαὶ, ἢ τεταγμέναι ἢ ἄτακτοι. Ἀλλ' εἰ μὲν ἄτακτοι, ἀτακτότερα τὰ ἐξ αὐτῶν. Καὶ οὐκ ἔστι κόσμος ὁ κόσμος, ἀλλ' ἀκοσμία· καὶ ἔστι τὸ παρὰ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν μὴ ὄντος· εἰ δὲ τεταγμέναι, ἢ ἐξ ἑαυτῶν ἐτάχθησαν, ἢ ὑπὸ ἔξωθεν τινὸς αἰτίας. Ἀλλ' εἰ μὲν ὑφ' ἑαυτῶν ἐτάχθησαν, ἔχουσί τι κοινὸν τὸ συνάπτον αὐτὰς, κἀκεῖνο ἡ ἀρχή.

Qui hanc primus e codice protulit argumentationem, Rosius (cf. l. l. p. 185), eam primum subjecerat titulo περὶ Ἀρχῆς, ex indicibus tantum noto. Propius fortasse ad veritatem accedit, quod idem in Additam., p. 710, conjecit, e dialogo de Philosophia desumptam esse.

17. (37.)

Cicero de Finibus, II, 12, 39 : *Primum* (*semovendas putabo sententias* scil.) *Aristippi Cyrenaicorumque omnium, quos non est veritum in ea voluptate, quæ maxima dulcedine sensum moveret, summum bonum ponere, contemnentes istam vacuitatem doloris. Hi non viderunt, ut ad cursum equum, ad arandum bovem, ad indagandum canem, sic hominem ad duas res, ut ait Aristoteles, ad intelligendum et agendum esse natum quasi mortalem deum; contraque ut tardam aliquam et languidam pecudem, ad pastum et ad procreandi voluptatem hoc divinum animal ortum esse voluerunt; quo nihil mihi videtur absurdius.*

18. (38.)

Sextus Empir. adv. Dogm. III, 20-22 : Ἀριστοτέλης δὲ ἀπὸ δυοῖν ἀρχῶν ἔννοιαν θεῶν ἔλεγε γεγονέναι ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀπό τε τῶν περὶ τὴν ψυχὴν συμβαινόντων καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων. Ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῶν περὶ τὴν ψυχὴν συμβαινόντων διὰ τοὺς ἐν τοῖς ὕπνοις γινομένους ταύτης ἐνθουσιασμοὺς καὶ τὰς μαντείας. Ὅταν γάρ, φησιν, ἐν τῷ ὑπνοῦν καθ' ἑαυτὴν γένηται ἡ ψυχὴ, τότε καὶ ἴδιον ἀπολαβοῦσα φύσιν προμαντεύεταί τε καὶ προαγορεύει τὰ μέλλοντα. Τοιαύτη δέ ἐστι καὶ ἐν τῷ κατὰ τὸν θάνατον χωρίζεσθαι τῶν σωμάτων. Ἀποδέχεται γοῦν καὶ τὸν ποιητὴν Ὅμηρον ὡς τοῦτο παρατηρήσαντα· πεποίηκε γὰρ τὸν μὲν Πάτροκλον ἐν τῷ ἀναιρεῖσθαι προαγορεύοντα περὶ τῆς Ἕκτορος ἀναιρέσεως (Il. π, fin.), τὸν δ' Ἕκτορα περὶ τῆς Ἀχιλλέως τελευτῆς (Il. χ, 58, ss.). Ἐκ τούτων οὖν, φησιν, ὑπενόησαν οἱ ἄνθρωποι εἶναί τι θεὸν, τὸ καθ' ἑαυτὸ (ὂν θεῖον καθ' ἑαυτὸ ὄν. Bern.), ἐοικὸς τῇ ψυχῇ καὶ πάντων ἐπιστημονικώτατον. Ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων· θεασάμενοι γὰρ μεθ' ἡμέραν μὲν ἥλιον περιπολοῦντα, νύκτωρ δὲ τὴν εὔτακτον τῶν ἄλλων ἀστέρων κίνησιν, ἐνόμισαν εἶναί τινα θεὸν τὸν τῆς τοιαύτης κινήσεως καὶ εὐταξίας αἴτιον. Τοιοῦτος μὲν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης.

Hæc cum fragm. 19 non male Eudemo tribuerat Krische, l. l. p. 17 et 304 : potius tamen, præeunte Brandisio, *Geschichte der gr.-ræm. Philosophie, B.* II, 2, *erste Hælfte*, p. 84, ad dialogum de Philosophia referenda sunt.

19. (39.)

Ultima, quæ tantummodo indicavit Sextus Empiricus, ex ipsius Aristotelis verbis expressisse videtur Cicero, de Natura deorum, II, 37 : *Certe ita temere de mundo effutiunt, ut mihi quidem nunquam hunc admirabilem cœli ornatum, qui locus est proximus, suspexisse videantur. Præclare ergo Aristoteles : « Si essent, inquit, qui sub terra semper habitavissent bonis et illustribus domiciliis, quæ essent ornata signis atque picturis instructaque rebus iis omnibus, quibus abundant ii qui beati putantur, nec tamen exi-*

---

unum, habemus id quod quæritur; si multa, sive ordinata sive inordinata sunt. Si sunt inordinata quæ ex illis gignuntur, etiam magis inordinata sunt et mundus non est mundus (κόσμος, id est *ordo*) sed ordinis defectus (ἀκοσμία). Et id viget quod contra naturam est, quum id quod secundum naturam est non sit. Si ordinata, sive a semet ipsis ordinata sunt sive ab externa causa. Sin autem a semet ipsis ordinata sunt, habent aliquid commune quod ea connectit, id vero principium.

18.

Aristoteles autem dicebat ex duobus principiis ortam esse dei notionem inter homines, nempe et ex iis quæ in anima accidunt et ex sublimibus. Ex iis quidem quæ in anima accidunt propter divinos ejus in somnis afflatus et divinationes. Quando enim, inquit, in somnis anima per se fuerit, tunc sua propria recepta natura et divinat et futura præsagit. Talis est autem etiam dum in morte separatur ab iis quæ corpus habent : admittit enim Homerum quoque poetam, ut qui hoc observaverit. Fecit enim Patroclum quidem, dum interimeretur, prædicentem cædem Hectoris, Hectorem autem Achillis. Ex his ergo, inquit, suspicati sunt homines, deum esse aliquid quod ex se est, simile animæ, et est omnium scientissimum. Sed et ex sublimibus : nam quum contemplati essent solem quidem interdiu circumeuntem, noctu autem ordinatum aliarum stellarum motum, existimarunt esse deum aliquem, auctorem hujus motionis et ordinis. Atque hæc quidem Aristoteles.

E LIBRO SECUNDO.

5. (13.)

Macrobius Saturn. [illegible]8, 19 : *Morem vero Ætolis fuisse uno tantummodo pede calceato in bellum ire, ostendit clarissimus scriptor Euripides tragicus, in cujus tragœdia quæ Meleager inscribitur, nuntius inducitur describens, quo quisque habitu fuerit ex ducibus, qui ad aprum capiendum convenerant. In eo hi versus sunt :* (vid. Fragm. Eurip. 531 Wagner.).... *in qua quidem re... non reticebimus rem paucissimis notam : reprehensum Euripidem ab Aristotele, qui ignorantiam istud Euripidis fuisse contendit, Ætolos enim non lævum pedem habere nudum, sed dextrum. Quod ne affirmem potius quam probem, ipsa Aristotelis verba ponam ex libro quem de Poetis secundo subscripsit. In quo de Euripide loquens sic ait :*

Τοὺς δὲ Θεστίους κόρους τὸν μὲν ἀριστερὸν πόδα φησὶν Εὐριπίδης ἐλθεῖν ἔχοντας ἀνυπόδετον· λέγει γοῦν ὅτι·

> ... τὸ λαιὸν ἴχνος ἦσαν ἀνάρβυλοι ποδός,
> τὸν δ' ἐν πεδίλοις ὡς ἐλαφρίζον γόνυ
> ἔχοιεν [ὃς δὴ πᾶσιν Αἰτωλοῖς νόμος]·

ὡς δὴ πᾶν τοὐναντίον ἔθος τοῖς Αἰτωλοῖς· τὸν μὲν γὰρ ἀριστερὸν ὑποδέδενται, τὸν δὲ δεξιὸν ἀνυποδετοῦσιν· δεῖ γάρ, οἶμαι, τὸν ἡγούμενον ἔχειν ἐλαφρόν, ἀλλ' οὐ τὸν ἐμμένοντα.

E LIBRO TERTIO.

6. (14.)

Diogen. Laert. II, 46 : Τούτῳ (τῷ Σωκράτει) τις, καθά φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τρίτῳ περὶ Ποιητικῆς, ἐφιλονείκει Ἀντίλοχος Λήμνιος καὶ Ἀντιφῶν ὁ τερατοσκόπος, ὡς Πυθαγόρᾳ Κύλων Κροτωνιάτης (cf. VIII, 49)· καὶ Σύαγρος Ὁμήρῳ ζῶντι, ἀποθανόντι δὲ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος· καὶ Κέρκωψ Ἡσιόδῳ ζῶντι, τελευτήσαντι δὲ ὁ προειρημένος Ξενοφάνης· καὶ Πινδάρῳ Ἀντιμένης ὁ Κῷος, Θάλητι δὲ Φερεκύδης καὶ Βίαντι Σάλαρος Πριηνεύς, Πιττακῷ Ἀντιμενίδας καὶ Ἀλκαῖος, Ἀναξαγόρᾳ Σωσίβιος καὶ Σιμωνίδῃ Τιμοκρέων.

Multa in hoc loco ante Cobetii editionem in nominibus propriis turbata erant, quæ singula referre tædet. Ceterum minime affirmare velim ad Aristotelis auctoritatem ob alia quam ob ea quæ de Socrate narrantur provocatum esse a Diogene.

7. (15.)

Pseudo-Plutarch. De vita Homeri c. 3. (Plutarchi Opp. ed. Dübn. t. V, p. 101) : Ἀριστοτέλης δέ, ἐν τῷ τρίτῳ περὶ Ποιητικῆς, ἐν Ἴῳ, φησί, τῇ νήσῳ, καθ' ὃν καιρὸν Νηλεὺς ὁ Κόδρου τῆς Ἰωνικῆς ἀποικίας ἡγεῖτο, κόρην τινὰ τῶν ἐπιχωρίων γενομένην ὑπό τινος δαίμονος τῶν συγχορευτῶν ταῖς Μούσαις ἐγκύμονα, αἰδεσθεῖσαν τὸ συμβὰν διὰ τὸν ὄγκον τῆς γαστρός, ἐλθεῖν εἴς τι χωρίον τὸ καλούμενον Αἴγιναν· εἰς ὃ καταδραμόντας λῃστὰς ἀνδραποδίσαι τὴν προειρημένην, καὶ ἀγαγόντας εἰς Σμύρναν οὖσαν ὑπὸ Λυδοῖς τότε, τῷ βασιλεῖ τῶν Λυδῶν ὄντι φίλῳ τοὔνομα Μαίονι χαρίσασθαι· τὸν δὲ ἀγαπήσαντα τὴν κόρην διὰ τὸ κάλλος, γῆμαι· ἣν διατρίβουσαν παρὰ τῷ Μέλητι, καὶ συσχεθεῖσαν ὑπὸ τῆς ὠδῖνος, ἔτυχεν ἀποκυῆσαι τὸν Ὅμηρον ἐπὶ τῷ ποταμῷ. Ὃν ἀναλαβὼν ὁ Μαίων ὡς ἴδιον ἔτρεφε, τῆς Κριθηίδος μετὰ τὴν κύησιν εὐθέως τελευτησάσης. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος καὶ αὐτὸς ἐτελεύτησε. Τῶν δὲ Λυδῶν καταπονουμέ-

---

E LIBRO SECUNDO.

5.

Aristoteles in secundo de Poetis libro dicit : Euripides Thestii filios venisse ait lævum pedem non calceatum habentes. Ita enim dicit :

> ... sinistri pedis vestigia nudi,
> altero calceati erant, ut genu flexile haberent,
> qui omnium Ætolorum mos est.

Verum plane contrarius mos apud Ætolos obtinet; nam pedem sinistrum calceant, dextrum nudum relinquunt, ac omnino patet pedem ducentem, non vero alterum, levem esse oportere.

E LIBRO TERTIO.

6.

Cum eo (Socrate scilicet), ut refert Aristoteles in tertio de Poetica, æmulo studio certabat quidam Antilochus Lemnius, et Antiphon prodigiorum interpres, quemadmodum et cum Pythagora Cylon Crotoniata, viventique cum Homero Syagrus, vita functo Xenophanes Colophonius; cum Hesiodo vivente Cercops, cum defuncto Xenophanes idem, cujus modo meminimus : cum Pindaro Amphimenes Cous, cum Thalete Pherecydes, cum Biante Salarus Prienensis, cum Pittaco Antimenidas et Alcæus, cum Anaxagora Sosibius et cum Simonide Timocreon.

7.

Aristoteles libro tertio de Poetica prodit in insula Io, quo tempore Codrus Nelei filius coloniæ in Ioniam ducendæ præfuit, puellam a genio quodam ex eorum numero, qui cum Musis choros ducunt, compressam, quum facti eam propter intumescentem uterum puderet, concessisse in regionem quandam nomine Æginam. Ibi

νων ὑπὸ τῶν Αἰολέων, καὶ κρινάντων καταλιπεῖν τὴν Σμύρναν, κηρυξάντων τῶν ἡγεμόνων τὸν βουλόμενον ἀκολουθεῖν, ἐξιέναι τῆς πόλεως, ἔτι νήπιος ὢν Ὅμηρος ἔφη καὶ αὐτὸς βούλεσθαι ὁμηρεῖν· ὅθεν ἀντὶ Μελησιγενοῦς Ὅμηρος προσηγορεύθη. Γενόμενος δ' ἐν ἡλικίᾳ καὶ δόξαν ἐπὶ ποιητικῇ κεκτημένος ἤδη ἐπηρώτα τὸν θεόν, τίνων τε εἴη γονέων καὶ πόθεν· ὁ δὲ ἀνεῖλεν οὕτως·

Ἔστιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρίς, ἥ σε θανόντα
δέξεται· ἀλλὰ νέων ἀνδρῶν αἴνιγμα φύλαξαι.

Φέρεται δὲ καὶ ἕτερος χρησμὸς τοιοῦτος·

Ὄλβιε καὶ δύσδαιμον· ἔφυς γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι·
πατρίδα δίζηαι· μητρὸς δέ τοι, οὐ πατρός ἐστι
μητρόπολις ἐν νήσῳ ἀπὸ Κρήτης εὐρείης,
Μίνωος γαίης οὔτε σχεδὸν οὔτ' ἀποτηλοῦ.
Ἐν τῇ σὴ μοῖρ' ἐστὶ τελευτῆσαι βιότοιο,
εὖτ' ἂν ἀπὸ γλώσσης παίδων μὴ γνῷς ἐπακούσας
δυσξύνετον σκολιοῖσι λόγοις εἰρημένον ὕμνον.
Δοιὰς γὰρ ζωῆς μοίρας λάχες, ἣν μὲν ἀμαυρὰν
ἠελίων δισσῶν· ἣν δ' ἀθανάτοις ἰσόμοιρον,
ζῶντί τε καὶ φθιμένῳ· φθίμενος δ' ἔτι πολλὸν ἀγήρως.

Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον πλέων ἐς Θήβας ἐπὶ τὰ Κρόνια, ἀγὼν δὲ οὗτος ἄγεται παρ' αὐτοῖς μουσικός, ἦλθεν εἰς Ἴον. Ἔνθα ἐπὶ πέτρας καθεζόμενος ἐθεάσατο ἁλιεῖς προσπλέοντας, ὧν ἐπύθετο εἴ τι ἔχοιεν. Οἱ δὲ, ἐπὶ τῷ θηράσαι μὲν μηδὲν, φθειρίζεσθαι δὲ διὰ τὴν ἀπορίαν τῆς θήρας, οὕτως ἀπεκρίναντο·

Ὅσσ' ἕλομεν λιπόμεσθ', ὅσσ' οὐχ ἕλομεν φερόμεσθα,

αἰνισσόμενοι ὡς ἄρα οὓς μὲν ἔλαβον τῶν φθειρῶν, ἀποκτείναντες κατέλιπον, οὓς δ' οὐκ ἔλαβον ἐν τῇ ἐσθῆτι φέροιεν. Ὅπερ οὐ δυνηθεὶς συμβαλεῖν Ὅμηρος διὰ τὴν ἀθυμίαν ἐτελεύτησε. Θάψαντες δὲ αὐτὸν οἱ Ἰῆται μεγαλοπρεπῶς τοιόνδε ἐπέγραψαν αὐτοῦ τῷ τάφῳ·

Ἐνθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει,
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον.

Cum hac narratione conferenda sunt quæ ab aliis traduntur, partim diversa, ut a Pseudo-Herodoto Vita Homeri, p. 18, 65 Westerm., ubi dicit Homerum non Thebas sed Athenas navigasse, et Proclo, p. 25, 27; 28, 20; 30, 37, 43. De Aristotele vero philosopho non magis erat cur dubitaret C. Müllerus, quam de tertio libro περὶ Ποιητικῆς, quod in πρώτῳ περὶ Ποιητῶν mutari voluit. De qua re supra jam diximus. Aristotelis sententia de Homeri patria a multis memorata est. Gellius Noct. Att., III, 11 : *De patria quoque Homeri multo maxime dissensum est : alii Colophonium, alii Smyrnæum, sunt qui Atheniensem, sunt qui Ægyptium dicant fuisse; Aristoteles tradit ex insula Io natum;* Vita Homeri ed. Iriarte, p. 233 (p. 31, 5 Westerm.) : Τιμόμαχος δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ἐξ

---

a prædonibus, qui eo excursionem fecissent, captam ductamque in Smyrnam urbem tunc Lydis subjectam, Lydorum regi Mæoni, socio suo, dono datam ab eoque pulchritudinis causa in matrimonium assumptam. Mox quum ad Meletem fluvium degens partus doloribus circumveniretur, accidisse ut Homerum juxta ipsum flumen pareret. Critheide continuo e partu mortua, infantem susceptum et ut suum enutritum a Mæone : quem ipsum etiam haud multo post obiisse. Porro Lydi ab Æolibus bello pressi, quum Smyrnam relinquere decrevissent, eorumque principes per præconem edixissent, ut quicunque ipsos sequi vellent urbe egrederentur, Homerum puerulum etiamnum dixisse, se quoque velle ὁμηρεῖν, id est *sequi*. inde pro Melesigene Homerum appellatum. Adultus jam et poetica arte nomen consecutus, de parentibus et patria deum consuluit; isque sic respondit :

Insula Ios matris patria est, vita hæc quoque functum
accipiet : sed tu juvenile ænigma caveto.

Alterum quoque oraculum tale fertur :

Felix et miser, ad sortem quia natus utramque
perquiris patriam : matris tibi, non patris exstat
patria, in undoso jacet hæc Ponto insula, Cretæ
non adeo vicina et non longe usque remota.
Hic te fata tua cogent decedere vita,
quum pueri ignotis obscurum ambagibus olim
sermonem involvent, teque hunc evolvere possent;
quippe duplex vita fatum tibi contigit, orbum
luminibus; superis Musa immortalibus æquat :
post mortem te vita manet secura senectæ.

Non multo post tempore Thebas navigans ad Saturnalia, quod ibi certamen musicum celebratur, Ium venit. Ibi saxo insidens, piscatores vidit adnavigantes, eosque interrogavit, num quid haberent. Illi quod nihil cepissent, sed capturæ penuria et otio pediculos legissent, ita responderunt :

Non capta afferimus, fuerant quæ capta relictis,

ænigmate significantes, se quos cepissent pediculos, eos occisos reliquisse, quos vero non cepissent eos se in vestibus suis secum ferre. Quod quum Homerus conjectando assequi non posset, præ animi dolore mortuus est. Ienses eum magnifice sepeliverunt, hac addita sepulcro inscriptione:

Terra sacrum caput hic divini occultat Homeri,
Heroum egregias qui dixit carmine laudes.

Timomachus et Aristoteles Homerum in insula Io na-

Ἴου τῆς νήσου (τὸν Ὅμηρόν φασι γεγονέναι)... Ἀποθανεῖν δὲ αὐτόν φασιν ἐν Ἴῳ τῇ νήσῳ ἢ νόσῳ ἢ τῷ τῶν ἁλιέων αἰνίγματι, καὶ αὐτῷ ἐπιγραφῆναι τόδε· Ἐνθάδε κτλ.

Anon. Vita Homeri, p. 28, 4 Westerm. : Ὅμηρος... ἦν... τὸ γένος... κατὰ δὲ Βακχυλίδην καὶ Ἀριστοτέλην τὸν φιλόσοφον Ἰήτης. (Cf. Welckerum in libro : *der epische Cyklus*, p. 158 et Crameri Anecd. Paris, t. III, p. 98, 15), Tzetzes in Iliad. Exegesi, p. 8, 5 Herm. : τῷ δὲ σοφῷ Ἀριστοτέλει Ἰήτης τάχα δοκεῖ (Ὅμηρος), διὰ τὸ ἐν Ἴῳ τεθάφθαι.

EX INCERTIS LIBRIS.

8. (16.)

Antiattic. in Bekkeri Anecdd. gr., t. I, p. 101, 32 : Κυντότατον· Ἀριστοτέλης περὶ Ποιητικῆς, « Τὸ δὲ πάντων κυντότατον. » Ad similitudinem Homerici κύντερον, quod et apud Platonem occurrit, fictum videtur.

9. (17.)

Procli Chrestom. apud Photium, cod. 239 : Εὑρεθῆναι δὲ τὸν διθύραμβον Πίνδαρος ἐν Κορίνθῳ λέγει, τὸν δὲ ἀρξάμενον τῆς ᾠδῆς Ἀριστοτέλης λέγει Ἀρίονα, ὃς πρῶτος τὸν κύκλιον ἤγαγε χορόν.

Ad Aristoclis Rhodii libros περὶ Ποιητικῆς (cf. Fragm. Hist. gr., t. IV, p. 329) et hoc et sequens fragmentum referendum esse censet Rosius, nulla, ut mihi quidem videtur, satis idonea addita causa. Rem vero ab Aristotele et in Politiis tangi potuisse minime negabo. Eadem narrant Herodotus, I, 23 : Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον... ἐόντα κιθαρῳδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύτερον καὶ διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Schol. Pind. in Olymp. XIII, 25 : ἔστησε δὲ αὐτὸν (τὸν χορὸν) πρῶτος Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος. Schol. Aristoph. Aves, v. 1403 : Ἀντίπατρος δὲ καὶ Εὐφρόνιος ἐν τοῖς Ὑπομνήμασί φασι τοὺς κυκλίους χοροὺς στῆσαι πρῶτον Λᾶσον τὸν Ἑρμιονέα, οἱ δὲ ἀρχαιότεροι Ἑλλάνικος καὶ Δικαίαρχος Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον. Cf. Schneidewin, *de Laso Hermionensi*, Gotting. 1843, p. 12.

10. (18.)

Schol. Bobiens. in Cicer. Orat. pro Archia, p. 358 Orelli : *Alternos igitur versus dicit elegiacos, metris scilicet dissentientibus varios. Primus autem videtur elegiarum carmen scripsisse Callinus. Adjicit Aristoteles præterea hoc genus poetas Antimachum Colophonium, Archilochum Parium, Mimnermum Colophonium, quorum numero additur etiam Solon Atheniensis, legum scriptor nobilissimus.*

Hæc, quæ e Didymi fluxisse videntur copiis, ut et his similia, quæ de origine carminis elegiaci in Etymol. Gud. p. 180, 8, Etym. Orion. p. 58, 10, apud Marium Victor. de Metris, l. III, p. 2555 Putsch. inveniuntur (cf. M. Schmidt, *Didymi Alexandr. Fragmenta*, p. 387), non minus fortasse quam quod præcedit fragmentum e libro historici argumenti ducta sunt.

11. (19.)

Themistius Orat. XXVI, p. 316, C Hard. : Ἀλλὰ καὶ ἡ σεμνὴ τραγῳδία μετὰ πάσης ὁμοῦ τῆς σκευῆς, καὶ τοῦ χοροῦ, καὶ τῶν ὑποκριτῶν, παρελήλυθεν εἰς τὸ θέατρον; καὶ οὐ προσέχομεν Ἀριστοτέλει ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ὁ χορὸς εἰσιὼν ᾖδεν εἰς τοὺς θεούς, Θέσπις δὲ πρόλογόν τε καὶ ῥῆσιν ἐξεῦρεν, Αἰσχύλος δὲ τρίτον ὑποκριτὴν (cod. A Dindorfii, ὑποκριτής) καὶ ὀκρίβαντας, τὰ δὲ πλείω τούτων Σοφοκλέους ἀπελαύσαμεν καὶ Εὐριπίδου;

Minime cum his consonare quæ in libro de

---

tum fuisse tradunt et in ea mortuum esse sive morbo, sive ænigmate piscatorum, et hæc illi inscripta fuisse : Terra, etc.

Homerus erat genere Ieta secundum Bacchylidem et Aristotelem philosophum.

Sapienti vero Aristoteli videtur Homerus Ieta fuisse, propterea fortasse quod in insula Io sepultus est.

EX INCERTIS LIBRIS.

8.

Aristoteles in libris de Poetica : « Impudentissimum (*proprie* cani simillimum) omnium. »

9.

Dithyrambum Pindarus Corinthi inventum esse dicit, carmen vero lyricum Aristoteles inceptum esse ab Arione, qui primus cyclicum duxit chorum.

11.

Sed et gravis ipsa et severa tragœdia cum omni simul apparatu, cum choro et actoribus in theatrum pervenit? Nec Aristoteli credimus, quum ait, initio chorum ingredientem in deorum aliquid præconium cecinisse, Thespin vero, prologum et sermocinationem inseruisse, Æschylum vero tertium actorem et pulpitum; cetera nos a Sophocle et Euripide accepisse?

Poetica, c. 4, § 17, dicta sunt : Καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασεν· τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς, nemo est quin videat. Neque tamen puto, ut multi voluerunt, Themistium hîc memoria lapsum esse, aut de iis loqui voluisse quæ Aristoteles in Poëtica dixerit, in qua nulla Thespidis mentio facta est. Cum illis vero, quæ de numero actorum ab Æschylo inventorum narrat Themistius, optime conferri possunt quæ in Anonymi cujusdam vita Æschyli leguntur, p. 121, 81 Westerm. : Τὸν δὲ τρίτον ὑποκριτὴν αὐτὸς ἐξεῦρεν (Αἰσχύλος), ὡς δὲ Δικαίαρχος ὁ Μεσσήνιος Σοφοκλῆς. Aliter de hoc loco statuentes conferas Ritterum in comm. in Aristot. Poet., p. 115, Düntzerum, *Rettung der Aristot. Poetik*, p. 15, Eggerum, *Histoire de la critique chez les Grecs*, p. 139, n. 3, Roseum, *Arist. Pseud.*, p. 79. Cf. Bernays, l. l. p. 139.

12. (20.)

Proclus in Platon. Remp., p. 360 ed. Basil. (in capite inscripto : περὶ ποιητικῆς... τὰ Πλάτωνι δοκοῦντα) : Πρῶτον εἰπεῖν χρὴ καὶ διαπορῆσαι περὶ τῆς αἰτίας δι' ἣν οὐκ ἀποδέχεται τὴν ποιητικὴν ὁ Πλάτων... δεύτερον τί δήποτε μάλιστα τὴν τραγῳδίαν καὶ τὴν κωμικὴν οὐ παραδέχεται καὶ ταῦτα συντελούσας πρὸς ἀφοσίωσιν τῶν παθῶν, ἃ μήτε παντάπασιν ἀποκλίνειν δυνατὸν μήτε ἐμπιμπλάναι πάλιν ἀσφαλές, δεόμενα δέ τινος ἐν καιρῷ κινήσεως, ἣν ἐν ταῖς τούτων ἀκροάσεσιν ἐκπληρουμένην ἀνενοχλήτους ἡμᾶς ἀπ' αὐτῶν ἐν τῷ λοιπῷ χρόνῳ ποιεῖν... Ib. p. 362 : Τὸ δὲ δεύτερον (πρόβλημα), τοῦτο δ' ἦν τὸ τὴν τραγῳδίαν ἐκβάλλεσθαι καὶ κωμῳδίαν ἀτόπως, εἴπερ διὰ τούτων δυνατὸν ἐμμέτρως ἀποπιμπλάναι τὰ πάθη καὶ ἀποπλήσαντας ἐνεργὰ πρὸς τὴν παιδείαν ἔχειν, τὸ πεπονηκὸς αὐτῶν θεραπεύσαντας. Τοῦτο δ' οὖν πολλὴν καὶ τῷ Ἀριστοτέλει παρασχὸν αἰτιάσεως ἀφορμὴν καὶ τοῖς ὑπὲρ τῶν ποιήσεων τούτων ἀγωνισταῖς τῶν πρὸς Πλάτωνα λόγων, οὑτωσί πως ἡμεῖς ἑπόμενοι τοῖς ἔμπροσθεν διαλύσομεν... Δεῖν μὲν οὖν τὸν πολιτικὸν διαμηχανᾶσθαί τινας τῶν παθῶν τούτων ἀπεράσεις καὶ ἡμεῖς φήσομεν, ἀλλ' οὐχ ὥστε τὰς περὶ αὐτὰ προσπαθείας συντείνειν, τοὐναντίον μὲν οὖν ὥστε χαλινοῦν καὶ τὰς κινήσεις αὐτῶν ἐμμελῶς ἀναστέλλειν, ἐκείνας δὲ ἄρα τὰς ποιήσεις πρὸς τῇ ποικιλίᾳ καὶ τὸ ἄμετρον ἐχούσας ἐν ταῖς τῶν παθῶν τούτων προκλήσεσι πολλοῦ δεῖν εἰς ἀφοσίωσιν εἶναι χρησίμους· αἱ γὰρ ἀφοσιώσεις οὐκ ἐν ὑπερβολαῖς εἰσὶν ἀλλ' ἐν συνεσταλμέναις ἐνεργείαις, σμικρὰν ὁμοιότητα πρὸς ἐκεῖνα ἔχουσαι ὧν εἰσὶν ἀφοσιώσεις.

Iamblichus de Mysteriis, I, 11, p. 39 ed. Parthey : Ἔχει δ' ἔτι ταῦτα καὶ ἄλλον λόγον τοιοῦτον. Αἱ δυνάμεις τῶν ἀνθρωπίνων παθημάτων τῶν ἐν ἡμῖν πάντη μὲν εἰργόμεναι καθίστανται σφοδρότεραι, εἰς ἐνέργειαν δὲ βραχεῖς (βραχεῖαν conj. Bernays.), καὶ ἄχρι τοῦ συμμέτρου προαγόμεναι χαίρουσι μετρίως καὶ ἀποπληροῦνται καὶ ἐντεῦθεν ἀποκαθαιρόμεναι πειθοῖ καὶ οὐ πρὸς βίαν ἀποπαύονται. Διὰ δὴ τοῦτο ἔν τε κωμῳδίᾳ καὶ τραγῳδίᾳ ἀλλότρια πάθη θεωροῦντες ἵσταμεν τὰ οἰκεῖα πάθη καὶ μετριώτερα ἀπεργαζόμεθα καὶ ἀποκαθαίρομεν, ἔν τε τοῖς ἱεροῖς... θεραπείας οὖν ἕνεκα τῆς ἐν ἡμῖν ψυχῆς καὶ μετριότητος τῶν διὰ τὴν γένεσιν προσφυομένων αὐτῇ κακῶν λύσεώς τε ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ ἀπαλλαγῆς χάριν τὰ τοιαῦτα προσάγεται.

De his locis, quorum priorem primus indicavit F. Robortellus in Aristot. Poetic., p. 54, ed. Florent. 1548 (cf. Lobeck *Aglaoph.*, p. 688 sqq.), alterum, ad quem Th. Gale, collato notissimo loco de καθάρσει in Aristot. Poetica, c. 5, annotaverat, nescio quo testimonio usus, « philosophum ex professo de καθάρσει in tertio de Poetice libro egisse, » iterum protraxit H. Barker, in Epist. crit. ad Arcadium de Accentibus, p. 255 ed. Lips., fusius disseruit Bernays, in libro : *Grundzüge der verlorenen Abhandlung des Aristoteles über Wirkung der Tragœdie, Breslau*, 1857. Quod si et huic concedatur deperdito quodam Aristotelis scripto usos esse Proclum et Iamblichum, non tamen inde sequitur partem fuisse librorum de Poetica, quum et ipsius Procli disputatione, et aliis rationibus de quibus infra videbimus, potius ad Politicorum libros deducamur. Utcunque vero de hac re statuendum erit, jam illud manifestum est, neutro in loco aliud quid quam ipsam ab Aristotele prolatam sententiam contineri, quam licet pluribus et aliis partim verbis Iamblichus præcipue exponat (præter locum supra exscriptum cf. quos Bernays. laudat, p. 160, 169), nullo tamen modo evinci poterit, hanc explicationem ipsi Aristoteli tribuendam esse, præsertim quum Proclus non solum Aristotelem nominet, sed illi

---

12.

Alterum problema hoc erat : tragœdiam et comœdiam inepte a Platone e civitate ejectas esse : siquidem per has licet affectus moderate implere, impletis vero strenue ad disciplinam uti, sanando quidquid in iis peccat. Hoc vero et Aristoteli et illis qui hæc poemata contra Platonem defendere aggressi sunt, plures reprehendendi ansas dedit.

et intelligentia oriretur, in quo etiam de animis cujus generis essent quæreretur, Zeno id dixit esse ignem.

In his multa sunt partim ab Aristotelis doctrina, qualis repræsentatur in libris qui hodie leguntur, aliena, partim ita dicta ut manifestum fiat Ciceronem sensum verborum Aristotelis non semper perspexisse, quippe qui quid sit apud hunc ἐντελέχεια ignoraverit (cf. Klotz, in comment. ad l. l. Disput. Tuscul. I, 10). Attamen quum sive ipse Cicero, sive quos sequitur, ut Phædrus Epicureus, alio genere librorum plerumque usi esse videntur quam quos habemus, præsertim vero dialogis, rei magis consentaneum puto et hanc de quinto elemento doctrinam, cujus nonnisi obscura quædam vestigia in superstitibus philosophi libris inveniuntur, (cf. Krische, *Forschung. auf dem Gebiete der alt. Philosophie*, p. 308), uberius in dialogo de Philosophia expositam fuisse arbitrari. Nec minus inde fortasse derivata sunt quæ de hac re tam sæpe posteriores referunt, inter quos præcipue nominandi erunt Joannes Stobæus et qui Placita Philosophorum, sub Plutarchi nomine perlata, congessit, quos vero manifeste constat, in suis Excerptis alio quoque loco (cf. supra fragm. 24) quædam e dialogo de Philosophia tradidisse. Cf. Joann. Stob. Eclog. Physic. I, 22, p. 486 Heeren : Ἀριστοτέλης πρῶτον αἰθέρα ἀπαθῆ, πέμπτον τι σῶμα, μεθ' ὃν παθητὰ πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ, τελευταίαν δὲ γῆν, qui et alio loco I, 2, p. 64, Aristolem ipsum τὸ πέμπτον σῶμα nuncupasse confirmat, quod revera nusquam a philosopho, in libris quidem superstitibus, factum esse constat (cf. Spengel, *De Aristotelis libro decimo Hist. Anim. et incerto auctore l.* Περὶ κόσμου. Heidelb. 1843, p. 14). Similia habent quoque Pseudo-Plutarch. Plac. Phil. II, 7 et Atticus apud Eusebium Præpar. Evang. XV, 38, ne de iis loquar, qui inde profecti sunt, ut absurdam quandam de providentia divina opinionem Aristoteli tribuerent, ut apud Clement. Alex. Stromat. V, 14, p. 252 Sylb., Hippolyt. Refut. omn. hæres. IV, 19, p. 352 Dunker., aliosque factum est.

30. (49b.)

Censorinus De die natali, 18, 11 : *Est præterea annus, quem Aristoteles maximum potius quam magnum appellat, quem solis et lunæ vagarumque quinque stellarum orbes conficiunt quum ad idem signum, ubi quondam simul fuerunt, una referuntur; cujus anni hiems summa est cataclysmos, quam nostri diluvionem vocant, æstas autem ecpyrosis, quod est mundi incendium; nam his alternis temporibus mundus tum exignescere tum exaquescere videtur.*

Censorinum in hoc loco non Aristotelis verba Meteorol., I, 14, 20 : Πάντων τούτων αἴτιον ὑποληπτέον ὅτι γίγνεται διὰ χρόνων εἱμαρμένων, οἷον ἐν ταῖς κατ' ἐνιαυτὸν ὥραις χειμών, οὕτω περιόδου τινὸς μεγάλης μέγας χειμὼν καὶ ὑπερβολὴ ὄμβρων, sed libros de Philosophia excerpsisse, demonstrare conatus est Bernays, *Theophrastos Schrift über die Frœmmigkeit*, Berlin 1866, p. 170.

31 (49c).

Ad eundem dialogum fortasse non sine jure referas quod sequitur fragmentum ab eodem indagatum l. l. p. 117 :

Synesius Dio, ad calcem Dionis Chrysost. ed. Dind. t. II, p. 334, 6 : Ἀριστοτέλης ἀξιοῖ· « τοὺς τελουμένους οὐ μαθεῖν τι δεῖν ἀλλὰ παθεῖν, δηλονότι γενομένους ἐπιτηδείους »

Vide tamen ne hîc non de veris mysteriis, ut Lobeck. *Aglaopham.* p. 145 et Welcker, *Griech. Götterlehre*, t. II, p. 536, arbitrati sunt, verba fecerit Synesius, sed simili loquendi genere usus sit quo et multi alii, inter quos sufficiat nominasse Themistium, Orat. XXVI, p. 319, D, Hard., Simplicium in Arist. Physic. f. 2 recto, Joannem Philoponum in Categor. p. 36, B, 38, David. ib. p. 27, A, 20, Plutarchum vit. Alex. c. 7, de Iside et Osiride, c. 18, quibus omnibus mos est talibus uti verbis quum interiorem, quam vocant, Aristotelis doctrinam significare volunt. Cf. tamen Julian. Orat. VII, p. 440 Petav.

32. (49d).

Julian. Orat. VII, p. 442 Petav. : Πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν ὁ τῶν θεῶν εἵνεκεν εἰς Ὀλυμπίαν βαδίζων, ὁ τῷ Πυθίῳ πεισθεὶς καὶ φιλοσοφήσας ὥσπερ Σωκράτης ὕστερον, ὡς Ἀριστοτέλης· φησὶ γὰρ καὶ αὐτὸς εἶναι Πύθιον οἴκοι παρ' ἑαυτῷ, ὅθεν αὐτῷ καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς φιλοσοφίαν ἐγένετο, μὴ παριέναι τῶν ἀνακτόρων εἴσω, καὶ μάλα ἀσμένως εἰ μὴ τοῦτο ἐξέκλινε τὸ ὑποθεῖναι νόμοις ἑαυτὸν καὶ δοῦλον ἀποφῆναι πολιτείας. Ἀλλὰ διὰ τί μὴ ταύτην εἶπε τὴν αἰτίαν, ἐκ τῶν

31.

Aristoteles postulat ut qui mysteriis initiantur non discant aliquid, sed aliquo modo afficiantur et disponantur, nimirum ut apti reddantur.

32.

Aristoteles dicebat domesticum se apud se Pythium habere a quo ad philosophiam capessendam incitatus fuisset.

ἐναντίων δὲ τῶν παραιρουμένων οὐ σμικρὰ τῆς τῶν μυστηρίων σεμνότητος;

Vix recte verba ὡς Ἀριστοτέλης expungenda esse censuit Petavius, ita ut quæ sequuntur de Socrate accipienda essent. Supra enim dixerat Julianus, p. 439 : Τίς δὲ ἡ Πλάτωνος; ποδαπὸς δὲ ἦν ἐν τούτοις (περὶ τῶν θεῶν ὀνόματα scil.) Ἀριστοτέλης; ἆρ' οὐκ ἄξιον αὐτὸ ἰδεῖν;

Ad dialogum de Philosophia potius hunc locum referendum puto quam ad epistolam, quod Rosio placuit.

IV. ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ.

De hoc dialogo Πολιτικοῦ α' β', Diog. L. (4), Πολιτικὸς α', Anon. (4), accipienda videntur quæ a Cicerone dicta sunt de Finibus V, 4, 11, in enumeratione librorum Aristotelis et Theophrasti de re publica : *Omnium fere civitatum non Græciæ solum, sed etiam Barbariæ, ab Aristotele mores, instituta, disciplinas, a Theophrasto leges etiam cognovimus* (cf. Diog. Laert. V, 44 : Νόμων κατὰ στοιχεῖον κδ'). *Quumque uterque eorum docuisset, qualem in re publica principem [esse] conveniret, pluribus præterea conscripsisset, qui esset optimus rei publicæ status, hoc amplius Theophrastus quæ essent in re publica inclinationes et momenta temporum* (Diog. Laert. V, 45 : Πολιτικὸς πρὸς τοὺς καιροὺς α' β' γ' δ'), *quibus esset moderandum, utcunque res postularet.* Eundem fortasse librum tangit in epistola ad Quintum fr., III, 5 : *Hi libri* (*De optimo statu civitatis* et *de optimo cive*) *quum in Tusculano mihi legerentur audiente Sallustio, admonitus sum ab illo multo majore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de republica, præsertim quum essem non Heraclides Ponticus sed consularis, et is qui in maximis versatus in republica rebus essem. Quæ tam antiquis hominibus* (*Africani et amicorum* scilicet) *attribuerem, ea visum iri ficta esse... Aristotelem denique quæ de republica et præstante viro* (*cive* conj. Bern.) *scribat ipsum loqui. Commovit me et eo magis quod maximos motus nostræ civitatis attingere non poteram, quod erant inferiores quam illorum ætas qui loquebantur.*

Vide tamen ne hîc potius de libris περὶ Δικαιοσύνης loqui existimandus sit Cicero. Magis etiam incertum est num ad hunc dialogice scriptum librum referendum sit, quod in Anonymi Proleg. ad Porphyrium, apud Cramer. Anecd. Paris. t. III, p. 425 legitur : Διὰ δὲ τὸ πολιτικὸν γέγραπται αὐτῷ πολιτικός, licet simili modo apud eundem Œconomicus nominetur, fortasse et ipse inter dialogos referendus. Cf. David Proleg. p. 25, B, 1.

V. ΠΕΡΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ Η ΓΡΥΛΛΟΣ.

Titulus dialogi apud Diog. L. (5) περὶ Ῥητορικῆς ἢ Γρύλλος α', apud Anonym. (5) Περὶ Πολιτικῆς ἢ Γρύλλος γ', quod sine dubio e præcedenti titulo Πολιτικὸν α' corruptum est. Qui dialogo nomen dedit, Gryllus ille Xenophontis filius est, ut ex ipsius Aristotelis verbis, e proœmio ut videtur desumptis, apud Diogenem Laertium (cf. fr. 1) patet. Verisimile igitur fit dialogum non ita multum post pugnam apud Mantineam (Olymp. 104, 3) conscriptum fuisse, quo tempore tertium et vigesimum ætatis annum agebat Aristoteles. Nec minus hoc fortasse suspicari licet, contra Isocratem disputasse in hoc dialogo Aristotelem, quum et hunc inter illos fuisse, qui ἐγκώμια Grylli conscripsissent, Hermippus doceat, apud Diogen. Laert. II, 55. Inde et illud perspicitur, satis probabilem conjecturam esse Bernaysii l. l. p. 157, ad hunc dialogum referentis, præter Quintiliani locum Instit. III, 13, Dionysii de Isocrat. Judic. c. 5, p. 576 Reisk.; cf. infra fragmenta libri Τεχνῶν Συναγωγὴ inscripti

1. (51.)

Diogen. Laert. II, 55 : Φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης ὅτι ἐγκώμια καὶ ἐπιτάφιον Γρύλλου μυρίοι ὅσοι συνέγραψαν, τὸ μέρος καὶ τῷ πατρὶ χαριζόμενοι.

2. (52.)

Quintil. Institt. Orat. II, 17 : *Transeamus igitur ad eam quæstionem quæ sequitur, an rhetorice ars sit. Quod quidem... ex iis quæ præcepta dicendi tradiderunt nemo dubitavit ... sed cum his philosophi et Stoici et Peripatetici plerique consentiunt.* § 4. *Equidem illos qui contra disputarunt non tam sensisse quod dicerent quam exercere ingenia materiæ difficultate credo voluisse...* § 5. *Quidam naturalem esse rhetoricen volunt.* § 7. *Nihil quod ex arte fiat ante artem fuisse...* § 11. *Non esse artis id quod faciat qui non didicerit, dic re autem homines et qui non didicerint...* § 14.

DE RHETORICA SIVE GRYLLUS.

1.

Refert Aristoteles Grylli encomia atque epitaphia tunc innumeros scripsisse, patri quidem partem laudum gratificantes.

Aristoteles ut solet quærendi gratia quædam subtilitatis suæ argumenta excogitavit in Gryllo.

VI. ΝΗΡΙΝΘΟΣ.

Dialogus Νήρινθος α' inscriptus apud Diog. Laert. (6) et apud Anon. (6), cum cujus titulo Rosius confert Suidæ glossam : Κήρινθος πόλις καὶ ὄνομα κύριον, fortasse non diversus fuit ab eo quem Κορίνθιον appellat Themistius.

(53.)

Themistius Orat. XXXIII, p. 295, B. Hard.: Οὗτος ὁ ἀνὴρ μικρὰ ὁμιλήσας τῇ ἐμῇ εἴτε σπουδῇ εἴτε παιγνίᾳ, ταὐτὸν μικροῦ ὑπέμεινε πάθος Ἀξιοθέᾳ τῇ φιλοσόφῳ καὶ Ζήνωνι τῷ Κιττιεῖ καὶ τῷ γεωργῷ τῷ Κορινθίῳ. Ἀξιοθέα μὲν γὰρ ἐπιλεξαμένη τι τῶν ξυγγραμμάτων ἃ Πλάτωνι πεποίηται ὑπὲρ Πολιτείας, ᾤχετο ἀπιοῦσα Ἀθήναζε ἐξ Ἀρκαδίας καὶ Πλάτωνος ἠκροᾶτο λανθάνουσα ἄχρι πόρρω ὅτι γυνὴ εἴη, ὥσπερ ὁ Ἀχιλλεὺς τοῦ Λυκομήδους· ὁ δὲ γεωργὸς ὁ Κορίνθιος τῷ Γοργίᾳ ξυγγενόμενος, οὐκ αὐτῷ ἐκείνῳ Γοργίᾳ ἀλλὰ τῷ λόγῳ ὃν Πλάτων ἔγραψεν ἐπ' ἐλέγχῳ τοῦ σοφιστοῦ, αὐτίκα ἀφεὶς τὸν ἀγρὸν καὶ τὰς ἀμπέλους, Πλάτωνι ὑπέθηκε τὴν ψυχὴν καὶ τὰ ἐκείνου ἐσπείρετο καὶ ἐφυτεύετο. Καὶ οὗτός ἐστιν ὃν τιμᾷ ὁ Ἀριστοτέλης τῷ διαλόγῳ τῷ Κορινθίῳ. Τὰ δὲ ἀμφὶ Ζήνωνος ἀρίδηλά τέ ἐστι καὶ ᾀδόμενα ὑπὸ πολλῶν, ὅτι αὐτὸν ἡ Σωκράτους Ἀπολογία ἐκ Φοινίκης ἤγαγεν εἰς τὴν Ποικίλην.

VII. ΣΟΦΙΣΤΗΣ.

Diogen. Laert. (7), Σοφιστής, α'. Anonym. (8) male Σοφιστικῆς, α'. *Liber sophista nuncupatus,* Dschemalud. (2). Conferri possunt Platonis Πρωταγόρας ἢ Σοφισταί, Diog. Laert. II, 59, et ejusdem Σοφιστής.

1. (54.)

Diog. Laert. VIII, 57 : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ Σοφιστῇ φησὶ πρῶτον Ἐμπεδοκλέα ῥητορικὴν εὑρεῖν, Ζήνωνα δὲ διαλεκτικήν. Id. IX, 25 : Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Σοφιστῇ εὑρετὴν αὐτὸν (τὸν Ζήνωνα scil.) γενέσθαι διαλεκτικῆς, ὥσπερ Ἐμπεδοκλέα ῥητορικῆς. Eadem Eudocia Violar. p. 170 et 204. Cf. Diogen. L. III, 48.

Sextus Empir. adv. Dogmat. I, 6 : Ἐμπεδοκλέα μὲν γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ πρῶτον ῥητορικὴν κεκινηκέναι, ἧς ἀντίστροφον εἶναι τὴν διαλεκτικὴν (Rhet. I, 1.)... Παρμενίδης δ' οὐκ ἂν δόξαι τῆς διαλεκτικῆς ἀπείρως ἔχειν, ἐπείπερ πάλιν Ἀριστοτέλης τὸν γνώριμον αὐτοῦ Ζήνωνα διαλεκτικῆς ἀρχηγὸν ὑπείληφεν. Illud κεκινηκέναι ex Aristotele fluxisse videtur, ut testatur Quintil. III, 1, 8 : *Nam primus post eos, quos poetæ tradiderunt, movisse aliqua circa rhetoricen Empedocles dicitur,* cum his apte contulit Spengel, Συναγ. τεχν. p. 23, verba de Soph. Elench. c. 34, 54 : Τισίας μὲν μετὰ τοὺς πρώτους (τοὺς ῥητορικοὺς λόγους ποιήσαντας scil.).

2. (55).

Diog. Laert. VIII, 63 : Φησὶ δ' αὐτὸν (τὸν Ἐμπεδοκλέα scil.) καὶ Ἀριστοτέλης ἐλεύθερον γεγονέναι καὶ πάσης ἀρχῆς ἀλλότριον, εἴ γε τὴν βασιλείαν αὐτῷ διδομένην παρῃτήσατο, καθάπερ Ξάνθος ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγει, τὴν λιτότητα δηλονότι πλέον ἀγαπήσας. Τὰ δ' αὐτὰ καὶ Τίμαιος εἴρηκε, τὴν αἰτίαν ἅμα παρατιθέμενος τοῦ δημοτικὸν εἶναι τὸν ἄνδρα. Cf. Eudoc. Violar. p. 107.

Xanthus quinam ille fuerit incertum, cf. Hist. gr. Fragm. ed. Müller. t. I, p. 44. Non autem video quomodo de melico poeta, quem Stesichoro

---

NERINTHUS.

Ille igitur vir quum parumper sive seria illa mea sive ludicra tractasset, eodem fere modo repente est affectus, quo Axiotheam philosophiæ magistram et Zenonem Citticum et Corinthium agricolam fuisse accepimus. Nam Axiothea postquam e Platonis libris quos ille de Republica scripsit, nescio quem legisset, subinde ex Arcadia Athenas profecta est, ibique diu pro femina non agnita, ut Achilles Lycomedi, sic Platoni operam dedit. Agricola vero ille Corinthius, quum forte in Gorgiam incidisset, non ipsummet Gorgiam dico sed eum librum quem ad convincendum sophistam Plato scripsit, illico agrum vitesque deserens, animum suum excolendum Platoni tradidit, doctrinæque illius semina ac satus excepit. Atque is est quem Aristoteles dialogo illo, qui Corinthius inscribitur, celebratum reliquit. Nam quæ Zenoni contigerunt, perspicua sunt et decantata ab omnibus, quemadmodum illum Socratis Apologia ex Phœnicia in Porticum exciverit.

SOPHISTA.

1.

Aristoteles in Sophista refert primum Empedoclem rhetoricæ inventorem esse, Zenonem vero dialecticæ.

2.

Fuisse Empedoclem inprimis liberum atque ab omni imperandi fastu remotissimum Aristoteles tradit, siquidem oblatum sibi regnum recusavit, sicuti Xanthus in libris de ipso meminit, simplicitatem vitæ carius amplectens. Eadem et Timæus refert, causam simul adjiciens cur ita popularis fuerit.

antiquiorem fuisse dicit Ælianus Var. Hist. IV, 26 (cf. Athen. XII, p. 513, A), cogitare potuerit Rosius. Ceterum rectius fortasse C. Müllerus retulit hoc fragmentum ad Agrigentinorum Rempublicam.

3. (56.)

Diogen. Laert. IX, 54 : Κατηγόρησε δ' αὐτοῦ (Πρωταγόρου scil.) Πυθόδωρος Πολυζήλου, εἷς τῶν τετρακοσίων. Ἀριστοτέλης δ' Εὔαθλόν φησιν. Cf. Arist. Ethic. Nicom. IX, 1, § 5 A. Gell. Noct. Att. V. 10. Diog. Laert. IX, 56 : Λέγεται δέ ποτ' αὐτὸν ἀπαιτοῦντα τὸν μισθὸν Εὔαθλον τὸν μαθητὴν, ἐκείνου εἰπόντος· Ἀλλ' οὐδέπω νίκην νενίκηκα, εἰπεῖν, Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἂν νικήσω, ὅτι ἐγὼ ἐνίκησα λαβεῖν με δεῖ· ἐὰν δὲ σὺ, ὅτι σύ, quæ fortasse ea sunt ob quæ supra, e Favorino ut videtur, laudaverat Aristotelem Diogenes alio hîc fonte usus.

VIII. ΕΡΩΤΙΚΟΣ.

An recte ad Dialogum Ἐρωτικὸς α' apud Diog. Laert. (9) et apud Anonym. (12) referantur quæ apud Athenæum XV, p. 674, B, ex Aristotele ἐν δευτέρῳ Ἐρωτικῶν citantur, ideo dubium videri poterit, quod in alia parte indicis iterum nominantur Θέσεις ἐρωτικαὶ δ' Diog. Laert. (71), Θέσεις ἐρωτικαὶ ἐν βιβλίοις δ' Anon. 57. Cf. Ἐρωτικῶν ς' in appendice ad indicem Anonymi (40). Duplicem titulum Dschemaluddinus quoque recenset : *de Rebus amatoriis libri* III (25), et *Objecta amatoria sive de rebus amatoriis, liber* I (55). Facile tamen fieri potuit, ut sive ipse Athenæus, sive librarius in errorem inciderit, quum statim postea Aristonem ἐν δευτέρῳ ἐρωτικῶν· Ὁμοίων afferat, itaque legendum sit Ἀριστοτέλης ἐν Ἐρωτικῷ. Quæ præter duos Athenæi locos huic Dialogo Rose adscripsit fragmenta, e Plutarcho petita, ea cum C. Müllero potius e Rebuspublicis excerpta arbitror.

1. (57.)

Athen. XV, p. 674, B : Ἀριστοτέλης δ' ἐν δευτέρῳ Ἐρωτικῶν καὶ Ἀρίστων ὁ Περιπατητικὸς, Κεῖος δὲ τὸ γένος, ἐν δευτέρῳ Ἐρωτικῶν Ὁμοίων φασὶν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι διὰ τοὺς περὶ τὸν οἶνον πόνους τῶν κεφαλαλγιῶν δεσμοὺς εὕρισκον τοὺς τυχόντας, τῆς τῶν κροτάφων συνδέσεως ὠφελεῖν δοκούσης· οἱ δ' ὕστερον ἅμα τῷ κροτάφῳ προσέβαλόν τινα καὶ κόσμον οἰκεῖον τῇ παρὰ τὸν οἶνον διαγωγῇ, μηχανησάμενοι τὸν στέφανον. Βέλτιον δὲ διὰ τὸ πάσας τὰς αἰσθήσεις ἐν τῇ κεφαλῇ εἶναι ταύτην στεφανοῦσθαι ἢ διὰ τὸ συμφέρειν ἐσκεπάσθαι καὶ συνδεδέσθαι τοὺς κροτάφους πρὸς τὸν οἶνον. Conferri possunt quæ apud eundem Athenæum XV, p. 675, E, ex Andrea medico a Philonide et ab Apollodoro ἐν τῷ περὶ Μύρων καὶ Στεφάνων, de coronarum inventione traduntur. Simile argumentum in Symposio Aristoteles (cf. fr. 1) tractaverat.

2. (58.)

Athen. XIII, p. 564, B : Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ἔφη τοὺς ἐραστὰς εἰς οὐδὲν ἄλλο τοῦ σώματος τῶν ἐρωμένων ἀποβλέπειν ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν οἷς τὴν αἰδῶ κατοικεῖν. In præcedentibus testimoniis Aristonis Cei ἐν δευτέρῳ τῶν Ἐρωτικῶν Ὁμοίων et Clearchi ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἐρωτικῶν usus erat Athenæus. Ex Athenæo procul dubio hausit Eustathius ad Iliad. p. 923 18. Rom.: Ἀριστοτέλης γὰρ φιλοσοφώτατα οἰκητήριον αἰδοῦς εἶναι τοὺς ὀφθαλμούς, et ad Odyss. p. 1754, 40 : Εἴληπται δὲ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐρρέθη, ἐξ Ἀριστοτέλους, φαμένου τὴν αἰδῶ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι, οὐ γνωμικῶς, ὡς ἡ παροιμία βούλεται, ἀλλὰ φυσικῶς ἄλλως καὶ ἀστείως, οἷα τῶν αἰδημόνων καὶ ἐξ αὐτῆς ὄψεως χαρακτηριζομένων, οἳ ἐφ' οἷς αἰδεῖσθαι χρὴ χαλῶσι τὰ βλέφαρα καὶ βλέπειν ἀτενὲς ὀκνοῦσιν, etsi in Problem. XXXI, 3, p. 272, 3, proverbium ἐν ὀφθαλμοῖς γὰρ αἰδώς, afferatur.

3. (58b.)

Boethius de Consolat. III, 15, p. 1034 ed. Basil. 1570 : *Quod si, ut Aristoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia quæque penetrarent, nonne introspectis visceribus,*

3.

Accusavit Protagoram Pythodorus Polyzeli filius, unus ex quadringentis. Aristoteles vero Euathlum fuisse dicit.

AMATORIUS.

1.

Aristoteles vero in secundo libro Eroticorum, et Ariston Peripateticus, natione Ceus, in secundo Eroticorum Similium, aiunt : « Veteres propter incommoda e vino oriunda proximis quibusque vinculis uti cœperant, quum devinctio temporum prodesse videretur : posteriores vero simul ornatum etiam quendam temporum adjecerunt, qui compotationis oblectationi conveniret coronam invenientes. Præstat autem, quoniam omnes sensationes in capite sunt, hoc coronari, quam tegi et constringi inter potandum tempora propter utilitatem. »

2.

Similiter Aristoteles dixit amatores nullam aliam corporis partem in amasiis respicere nisi oculos : quippe in quibus habitet pudor et modestia.

illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimum videretur?

Hæc vix ad ea spectant, quæ apud Aristotelem de Gener. et Corrupt. I, c. 10, § 7, leguntur, ubi ut quorundam doctrinam de mixtione impugnaret eo utitur argumento : Τῷ Λυγκεῖ δ' οὐθὲν μεμιγμένον, sed potius ad dialogum, e quibus locum a Boethio allatum supra jam vidimus. Ut vero ad Eroticum referrem adductus sum simillimo loco in quo Arnobius de deorum amoribus agens ita dixit, adversus Gentes IV, 23 : *Cutes, viscera, pituita atque omnis illa proluvies intestinorum sub involucris constituta, quam non modo Lynceus ille penetrabili acie possit horrescere, verum etiam quivis alter sola vel cogitatione vitare.*

IX. ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ.

Tituli Συμπόσιον α' apud Diogenem Laert. (10) mentio, apud Anonymum omissa est, nec huc sine dubio trahendus est qui in sola appendice ad Anonymi indicem legitur (21), περὶ Συσσιτίων ἢ Συμποσίων. Symposii Aristotelis cum aliis meminit Plutarchus Quæst. Conviv. I, pr. 3 : Ἀλλὰ καὶ τῶν φιλοσόφων τοὺς ἐλλογιμωτάτους ἀντιμαρτυροῦντας ἔχειν Πλάτωνα, καὶ Ξενοφῶντα, καὶ Ἀριστοτέλην, καὶ Σπεύσιππον, Ἐπίκουρόν τε καὶ Πρύτανιν, καὶ Ἱερώνυμον καὶ Δίωνα (fort. Βίωνα) τὸν ἐξ Ἀκαδημίας, ὡς ἄξιόν τινος σπουδῆς πεποιημένους ἔργον ἀναγράψασθαι λόγους παρὰ πότον γενομένους, quem locum expressisse videtur, ut sæpe, Macrobius, Saturn. VII, 3, 23 : *Quum videas, inquam, anceps esse omne scommatum genus, suadeo in conviviis in quibus lætitiæ insidiatur ira, ab hujus modi dictis facessas et magis quæstiones convivales vel proponas vel ipse dissolvas. Quod genus veteres ita ludicrum non putarunt, ut et Aristoteles de ipsis aliqua conscripserit et Plutarchus et vester Apulejus, nec contemnendum sit quod tot philosophantium curam meruit*, etsi minime negare velim, quæ de Aristotele dicta sunt a Macrobio, ea potius alii cuidam philosophi libro, Νόμοι συμποτικοὶ vel Συσσιτικὸς inscripto, de quo postea videndum erit, convenire. Quæ Rosius præterea ad Aristotelis Symposium referre conatus est Plutarchi verba, Non posse suaviter vivi sec. Epic. c. 13 : Τί λέγεις, ὦ Ἐπίκουρε; κιθαρῳδῶν καὶ αὐλητῶν ἕωθεν ἀκροασόμενος εἰς τὸ θέατρον βαδίζεις, ἐν δὲ συμποσίῳ Θεοφράστου περὶ συμφωνιῶν διαλεγομένου καὶ Ἀριστοξένου περὶ μεταβολῶν καὶ Ἀριστοτέλους (ita corrig. pro Ἀριστοφάνους) περὶ Ὁμήρου, τὰ ὦτα καταλήψῃ ταῖς χερσὶ δυσχεραίνων καὶ βδελυττόμενος; εἶτ' οὐχ ἐμμελέστερον ἀποφαίνουσι τὸν Σκύθην Ἀτέαν, ὃς Ἰσμηνίου τοῦ αὐλητοῦ ληφθέντος αἰχμαλώτου καὶ παρὰ πότον αὐλήσαντος, ὤμοσεν ἥδιον ἀκούειν τοῦ ἵππου χρεμετίζοντος; ea, ut quæ supra c. 12 leguntur : γράφειν περὶ Ὁμήρου καὶ περὶ Εὐριπίδου, ὡς Ἀριστοτέλης, καὶ Ἡρακλείδης, καὶ Δικαίαρχος, rectius fortasse ad Quæstiones Homericas pertinere arbitrabimur, licet Homerum in Convivio non magis prætererit Aristoteles quam id in Platonico Symposio factum esse videmus.

1. (59.)

Athenæus XV, p. 674, F : Ὡς εὐανθέστερον γὰρ καὶ κεχαρισμένον μᾶλλον τοῖς θεοῖς παραγγέλλει (ἡ Σαπφὼ scil.) στεφανοῦσθαι τοὺς θύοντας. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ Συμποσίῳ φησὶν ὅτι οὐδὲν κολοβὸν προσφέρομεν πρὸς τοὺς θεούς, ἀλλὰ τέλεια καὶ ὅλα· τὸ δὲ πλῆρες τέλειόν ἐστι, τὸ δὲ στέφειν πλήρωσίν τινα σημαίνει. Ὅμηρος,

> Κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο
> (Il. α, 470)

καὶ

> Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει (Od. θ, 170)·

τοὺς γὰρ αὖ τὴν ὄψιν ἀμόρφους, φησίν, ἀναπληροῖ ἡ τοῦ λέγειν πιθανότης. Ἔοικεν οὖν ὁ στέφανος τοῦτο ποιεῖν βούλεσθαι. Διὸ καὶ περὶ τὰ πένθη τοὐναντίον παρασκευάζομεν· ὁμοπαθείᾳ γὰρ τοῦ κεκμηκότος κολοβοῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς τῇ τε κουρᾷ τῶν τριχῶν καὶ τῇ τῶν στεφάνων ἀφαιρέσει.

Eadem ex Athenæo Eustath. in Iliad. p. 1138, 47, nonnullis tamen in fine additis : ἔοικεν οὖν ὁ στέφανος τοῦτο βούλεσθαι ποιεῖν, καθὸ καὶ Ὠκεανῷ χθὼν ἅπασα δίκην νήσου ἐστεφάνωται. Διὸ ἐν τῷ

CONVIVIUM.

1.

Sappho monet coronari sacra facientes, quia pulchrius hoc et magis gratum diis. Aristoteles vero in Convivio scribit : Diis nihil mancum offerimus, sed perfecta et integra. Coronare vero completionem quandam et perfectionem significat. Homerus :

> Pueri pateras coronaverunt vino;

et

> Sed deus formam verbis coronat.

Nam adspectu deformibus, ait, id quod deest supplet orationis facundia. Videtur igitur corona intelligi hoc facere. Quare in luctu contrarium instituimus. Nam veluti compatientes cum defuncto, mutilamus nos ipsos tonso capillo et detracta corona.

πενθεῖν τἀναντία ποιοῦμεν· ὁμοπαθείᾳ γάρ, φησί, τοῦ κεκμηκότος κολοβοῦμεν ἡμᾶς κουρᾷ τε τριχῶν καὶ στεφάνων ἀφαιρέσει. Cf. Schol. Theocrit. Id. III, 21 : Στεφάνοις ἐχρῶντο ἐν τοῖς συμποσίοις, ὥς φασιν Ἀριστοτέλης, εὐετηρίαν καὶ ἀφθονίαν αἰνιττόμενοι τροφῶν· στέψαι γὰρ τὸ πληρῶσαι, ὡς Ὅμηρος·

Κοῦροι δὲ κρατῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο (Il. α, 470).

2. (60.)

Athen. V, p. 178, F : Ἀπρεπὲς γὰρ ἦν, φησὶν Ἀριστοτέλης, ἥκειν εἰς τὸ συμπόσιον σὺν ἱδρῶτι πολλῷ καὶ κονιορτῷ. Δεῖ γὰρ τὸν χαρίεντα μήτε ῥυπᾶν, μήτε αὐχμεῖν, μήτε βορβόρῳ χαίρειν καθ' Ἡράκλειτον. Δεῖ δὲ καὶ τὸν πρῶτον εἰς ἀλλοτρίαν οἰκίαν ἐρχόμενον ἐπὶ δεῖπνον, μὴ γαστρισόμενον εὐθὺς ἐπὶ τὸ συμπόσιον χωρεῖν, ἀλλά τι δοῦναι πρότερον τῷ φιλοθεάμονι καὶ κατανοῆσαι τὴν οἰκίαν. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο παρέλιπεν ὁ ποιητής·

Αὐτοὶ δ' εἰσῆλθον θεῖον δόμον, οἱ δὲ ἰδόντες
θαύμαζον κατὰ δῶμα διοτρεφέος βασιλῆος·
ὥς τε γὰρ ἠελίου αἴγλη πέλεν ἠὲ σελήνης
δῶμα καθ' ὑψερεφὲς Μενελάου κυδαλίμοιο (Od. δ, 43).

Fortasse jam quæ antecedunt apud Athenæum, l. l. E : Πάντα δ' ὢν ἀκριβὴς Ὅμηρος, καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο οὐ παρέλιπε, τὸ δεῖν θεραπεύσαντα τὸ σωμάτιον, καὶ λουσάμενον, ἰέναι πρὸς τὸ δεῖπνον. Ἐπί τ' οὖν τοῦ Ὀδυσσέως εἶπε, πρὸ τῆς παρὰ Φαίαξι θοίνης·

Αὐτόδιον δ' ἄρα μιν ταμίη λούσασθαι ἄνωγεν·
(Od. θ, 449)

ἐπὶ δὲ τῶν περὶ Τηλέμαχον·

Ἐς ῥ' ἀσαμίνθους βάντες ἐυξέστας λούσαντο
(Od. δ, 48),

ex Aristotele desumpta sunt. Aristotelis mentio supra jam p. 186, E (cf. Schweigh. not. tom. V, p. 186) occurrerat; ubi tamen, si locum accuratius inspicimus, facile interpolatoris manum agnoscemus. Apud Athenæum enim : Ἡμεῖς δὲ νῦν περὶ τῶν Ὁμηρικῶν συμποσίων λέξομεν. Ἀφορίζει γὰρ αὐτῶν ὁ ποιητὴς χρόνους, πρόσωπα, αἰτίας. Τοῦτο δὲ ὀρθῶς ἀπεμάξατο ὁ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων, οἳ κατ' ἀρχὰς τῶν ξυγγραμμάτων ἐκτίθενται τὴν αἰτίαν τοῦ συμποσίου, καὶ τίνες οἱ παρόντες. Ἐπίκουρος δὲ οὐ τόπον, οὐ χρόνον ἀφορίζει, οὐ προλέγει οὐδέν. Δεῖ οὖν μαντεύσασθαι, πῶς ποτ' ἄνθρωπος ἐξαπίνης ἔχων κύλικα προβάλλει ζητήματα, καθάπερ ἐν διατριβῇ λέγων. Ἀριστοτέλης δὲ ἄλουτον καὶ κονιορτοῦ ἥκειν πλήρη τινὰ ἐπὶ τὸ συμπόσιον ἀπρεπὲς εἶναι (desunt in antiquis edd. hæc duo verba ἀπρεπὲς εἶναι) φησίν. Ἔπειθ' ὁ μὲν Ὅμηρος ἐκδιδάσκει, τίνας κλητέον, etc., quum legantur, nullo modo cum reliquis cohærere quæ hic de Aristotele memorantur patet.

X. ΠΕΡΙ ΠΛΟΥΤΟΥ.

Ad hunc dialogum a Diog. Laert. (11) et ab Anon. (7) in indicem relatum, præter duo sequentia fragmenta, tertium e Joanne Lydo, de Mensibus IV, 62, desumptum pertinere conjecit Rosius, quod tamen potius ex Epistolis fluxisse videtur. Pro Ἐγκώμιον πλούτου, quod in sola appendice Anonymi inter pseudepigrapha memoratur, fortasse corrigendum est Ἐγκώμιον Πλάτωνος.

1. (61.)

Philodemus de Virtut. et Vitiis IX, col. XXI, p. 58 apud Gœttling. in ed. Aristot. Œconomic. Jenæ, 1830. (Metrodori sunt verba) : Ὅ[π]ερ Ἀριστοτέλ[ης] ἔπαθεν [κατὰ] τὸν ἐν τῷ περὶ π..... λόγον ὑπὲρ τοῦ τὸν [μ]ὲν [ἀγα]θὸν ἄνδρα καὶ χρηματιστὴν [φαῦ]λον, ὡς ὁ Μητρόδωρος [ἀ]πέδειξεν. Editor Neapolitanus : Κατὰ τὸν ἐν τῷ περιπάτῳ διάλογον. Gœttling. κατὰ τὸν ἐν τῷ περὶ πολιτικῆς λόγον, ad Ethicam Nicomach. IV, c. 1 referens. Rosius κατὰ τὸν ἐν τῷ περὶ πολιτείας λόγον, collato Aristotele Polit. I, c. 8-10. Multo magis arridet Spengelii (*Abhand. der Münchn. Akad.* t. V, p. 449) conjectura ἐν τῷ περὶ πλούτου, quum Metrodorus, ut Chrysippus ejus fere æqualis, potius dialogum citaverit quam Politicorum libros, quorum qui primus mentionem fecit Alexander est Aphrodi-

---

2.

Est enim indecorum, ait Aristoteles, in convivium venire cum multo sudore et pulvere. Debet enim homo paulo cultior nec sordere, nec squalere, nec gaudere luto, ut ait Heraclitus. Porro qui primum in alienam domum ad cœnam venit, is non debet explendo ventri unice intentus statim ad convivium pergere, sed prius etiam nonnihil dare spectandi cupiditati et ædes contemplari. Nam ne hoc quidem prætermisit poeta :

Illi vero intrarunt augustam domum; videntesque
Admirabantur per ædes regis Jovis-alumni.
Instar enim solis splendor erat sive lunæ,
Domum per excelsam illustris Menelai.

DE DIVITIIS.

1.

Quod Aristoteli accidit secundum ea quæ in libro de Divitiis de viro bono sed quæstus faciendi male perito, ut ostendit Metrodorus.

sieus. Cf. Spengel, *die Herculanensischen Rollen, Philologus Supplem.* t. II, p. 513.

2. (62.)

Plutarch. Pelopid. c. 3 : Τῶν γὰρ πολλῶν, ὡς Ἀριστοτέλης φησὶν, οἱ μὲν οὐ χρῶνται τῷ πλούτῳ διὰ μικρολογίαν, οἱ δὲ παραχρῶνται δι' ἀσωτίαν, καὶ δουλεύοντες οὗτοι μὲν ἀεὶ ταῖς ἡδοναῖς, ἐκεῖνοι δὲ ταῖς ἀσχολίαις διατελοῦσιν.

Ad eundem hunc locum respicit Plutarch. de Cupiditate divitiar. c. 8 : Σὺ δ' οὐκ ἀκούεις, φήσομεν, Ἀριστοτέλους λέγοντος, ὅτι οἱ μὲν οὐ χρῶνται, οἱ δὲ παραχρῶνται; καθάπερ οὐδετέρου προσήκοντος· ἀλλ' ἐκείνους μὲν οὐκ ὠφελεῖ τὸ οἰκεῖον οὐδὲ κοσμεῖ, τούτους δὲ καὶ βλάπτει καὶ καταισχύνει. Cf. Eth. Nicom. IV, c. 1.

3. (63.)

Cicero de Officiis, II, 16 : *Itaque miror quid in mentem venerit Theophrasto, in eo libro quem de Divitiis scripsit. In quo multa præclare, illud absurde. Est enim multus in laudanda magnificentia et apparatione popularium munerum, taliumque sumptuum facultatem fructum divitiarum putat. Mihi autem ille fructus liberalitatis, cujus pauca exempla posui, multo et major videtur et certior. Quanto Aristoteles gravius et verius nos reprehendit, qui has pecuniarum effusiones non admiremur, quæ fiunt ad multitudinem deliniendam. At ii qui ab hoste obsidentur, si emere aquæ sextarium mina cogerentur, hoc primo auditu incredibile nobis videri omnesque mirari, sed quum attenderint, veniam necessitati dare : in his immanibus jacturis infinitisque sumptibus nihil nos magno opere mirari, quum præsertim neque necessitati subveniatur nec dignitas augeatur, ipsaque illa delectatio multitudinis sit ad breve exiguumque tempus eaque a levissimo quoque. In quo tamen ipso una cum satietate memoria quoque moriatur voluptatis. Bene etiam colligit hæc pueris et mulierculis et servis et servorum simillimis liberis esse grata, gravi vero homini et ea quæ fiunt judicio certo ponderanti probari posse nullo modo.* Male hîc apud nonnullos editum est *Aristo Ceus.*

XI. ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ.

Προτρεπτικὸς α', quem recensent Diog. L. (12) et Anonym. (14), diversus, ut puto, ab illo scripto quod habet Dschemaludd. (1) : *Exhortatio ad philosophiam, libri* III, sive ut titulus apud Casirium exstat : *Munimenta philosophiæ, libri III,* ad dialogum de Philosophia potius referendum, non dialogica forma conscriptum fuisse, inde fortasse suspicari licet, quod regulo Cyprio Themisoni inscriptum erat, in cujus familiaritatem venisse Aristotelem ob Eudemum Cyprium non male conjecit Krische, l. l. p. 16. De Themisone regulo, non alio fortasse atque navarcho Antigoni, de quo Polyb. V, 79, 12; 82, 10, Diodorus Bibl. Hist. XIX, 62, cf. Athen. VII, p. 289, F. X, p. 438, D, Ælian. Var. Hist. II, 41, et Engel, *Geschichte von Kypros,* Berlin 1841, t. I, p. 694.

Quæ a Rosio disputata sunt ut demonstraret nullam auctoritatem tribuendam esse Zenonis testimonio apud Teletem (cf. fr. 64; de Teletis ætate cf. Niebuhr, *Rhein. Mus.* t. I, p. 159 ss.), quo illud tantum probari affirmat, antiquissimo jam tempore Aristotelis libellos exstitisse quorum catalogum scripserit Andronicus nunc deperditorum, recte vere inscriptos fuisse minime evinci, ea ut cuidam satisfaciant vix verendum erit. Licet enim et illud concedamus, fictam esse hanc omnem Zenonis de Cratete narrationem, cui non absimilis est quæ de ipso Zenone narratur apud Diogen. L. VII, 2, sq., non tamen inde consequitur et ipsum de quo narratur librum necessario fictum et supposititium fuisse.

1. (64.)

Joann. Stobæi Floril. 95, 21 : Ἐκ τῶν Τέλητος ἐπιτομή. Ζήνων ἔφη Κράτητα ἀναγινώσκειν ἐν σκυτείῳ καθήμενον τὸν Ἀριστοτέλους Προτρεπτικὸν, ὃν ἔγραψε πρὸς Θεμίσωνα τὸν Κυπρίων βασιλέα λέγων ὅτι οὐδενὶ πλείω ἀγαθὰ ὑπάρχει πρὸς τὸ φιλοσοφῆσαι· πλοῦτόν τε γὰρ πλεῖστον αὐτὸν ἔχειν ὥστε δαπανᾶν εἰς ταῦτα, ἔτι δὲ δόξαν ὑπάρχειν αὐτῷ. Ἀναγινώσκοντος δὲ αὐτοῦ τὸν σκυτέα ἔφη προσ-

2.

Major pars hominum, ut ait Aristoteles, aut non utitur divitiis suis, qui sunt illiberali et sordido præditi ingenio; aut ob profusionem iis abutitur : quorum alteri negotiis, alteri voluptatibus nunquam non sunt dediti.

PROTREPTICUS.

1.

Zenon ait Cratetem in sutrina sedentem Aristotelis Protrepticum legisse, quem ille scripsit ad Themisonem Cypriorum regem, inquiens nemini tot commoditates ad philosophandum obtigisse. Nam opes eum habere plurimas unde sumptus facere possit ad excolendum ingenium et gloria celebrem esse. Hæc eo legente sutorem auscultasse calceos interim suendo : tum Cratetem dixisse : Operæ pretium mihi facturus esse videor, Philisce, si ad te sermonem hortatorium scripsero. Video enim tibi plus com

ἔχειν ἅμα ῥάπτοντα καὶ τὸν Κράτητα εἰπεῖν· Ἐγώ μοι δοκῶ, ὦ Φιλίσκε, γράφειν εἰς σὲ προτρεπτικόν· πλείω γὰρ ὁρῶ σοι ὑπάρχοντα πρὸς τὸ φιλοσοφῆσαι ὧν ἔγραψεν Ἀριστοτέλης.

2. (65.)

Alex. Aphrod. in Arist. Top. p. 80 (p. 266, A, 15 Brand.) : Ἔστι δὲ ἐφ' ὧν καὶ πάντα τὰ σημαινόμενα λαμβάνοντες ἔστιν ἐπὶ πάντων αὐτῶν ἀνασκευάζειν τὸ κείμενον· οἷον εἰ λέγοι τις ὅτι μὴ χρὴ φιλοσοφεῖν, ἐπεὶ φιλοσοφεῖν λέγεται καὶ τὸ ζητεῖν αὐτὸ τοῦτο εἴτε χρὴ φιλοσοφεῖν εἴτε καὶ μή, ὡς εἶπεν αὐτὸς (ὁ Ἀριστοτέλης) ἐν τῷ Προτρεπτικῷ, ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν φιλόσοφον θεωρίαν μετιέναι, ἑκάτερον αὐτῶν δείξαντες οἰκεῖον τῷ ἀνθρώπῳ, πανταχόθεν ἀναιρήσομεν τὸ τιθέμενον. Ἐπὶ μὲν οὖν τούτων κατ' ἄμφω ἐνδέχεται δείκνυσθαι τὸ προκείμενον, ἐπὶ δὲ τῶν πρώτων παραδειγμάτων οὐκ ἐπὶ πάντων ἀλλ' ἢ δι' ἑκατέρου ἢ ἔκ τινων.

Anon. schol. περὶ τῶν εἰδῶν πάντων τοῦ συλλογισμοῦ, e cod. Paris. 2064 apud Rosium : Τοιοῦτος δὲ (παρασυνημμένος scil.) καὶ ὁ Ἀριστοτέλους λόγος ἐν τῷ Προτρεπτικῷ· εἴτε φιλοσοφητέον εἴτε μὴ φιλοσοφητέον, φιλοσοφητέον. Ἀλλὰ μὴν ἢ φιλοσοφητέον ἢ οὐ φιλοσοφητέον· πάντως ἄρα φιλοσοφητέον. Τοιοῦτος καὶ ὁ Πλάτωνος ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ. Cf. Olympiod. in Plat. Alcib. p. 145 Creuz., qui respicere videtur Theætetum, p. 170.

Olympiod. in Plat. Alcib. p. 144 Creuz. : Καὶ Ἀριστοτέλης μὲν ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἔλεγεν ὅτι εἴτε φιλοσοφητέον, φιλοσοφητέον· εἴτε μὴ φιλοσοφητέον, φιλοσοφητέον, πάντως δὲ φιλοσοφητέον. Elias Proleg. Philos. p. 7, A, 13 Brandis. Cf. Cram. Anecdd. Paris. t. IV, p. 391 : Ἡ καὶ ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἐπιγεγραμμένῳ, ἐν ᾧ προτρέπει τοὺς νέους πρὸς φιλοσοφίαν. Φησὶ γὰρ οὕτως· Εἰ μὲν φιλοσοφητέον, φιλοσοφητέον, καὶ εἰ μὴ φιλοσοφητέον, φιλοσοφητέον· πάντως ἄρα φιλοσοφητέον. Τουτέστιν εἰ μὲν γὰρ ἔστι, πάντως ὀφείλομεν φιλοσοφεῖν οὔσης αὐτῆς· εἰ δὲ μὴ ἔστι, καὶ οὕτως ὀφείλομεν ζητεῖν πῶς οὐκ ἔστι φιλοσοφία. Ζητοῦντες δὲ φιλοσοφοῦμεν, ἐπειδὴ τὸ ζητεῖν αἰτία τῆς φιλοσοφίας ἐστίν. David Prolegom. Philos. p. 13, A, 2 Brand. coll. c. codd. Pariss. 1900, 2723, 2089 a Rosio : Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ἔν τινι προτρεπτικῷ αὐτοῦ συγγράμματι, ἐν ᾧ προτρέπεται τοὺς νέους ἐπὶ φιλοσοφίαν, λέγει ὅτι εἴτε μὴ φιλοσοφητέον, φιλοσοφητέον, εἴτε φιλοσοφητέον, φιλοσοφητέον, πάντως δὲ φιλοσοφητέον. Τουτέστιν ὅτι εἰ λέγει τις μὴ εἶναι φιλοσοφίαν, ἀποδείξεσι κέχρηται, δηλονότι φιλοσοφεῖ· μήτηρ γὰρ τῶν ἀποδείξεων ἡ φιλοσοφία. Εἴτε λέγει εἶναι φιλοσοφίαν, πάλιν φιλοσοφεῖ· ἀποδείξεσι γὰρ κέχρηται δι' ὧν δείκνυσιν οὖσαν αὐτήν κτλ.

Argumentationem qua usus erat Aristoteles retulit Cicero in Hortensio (de quo libro quid sibi velint quæ leguntur apud Trebell. Pollion. in Vita Gallieni Salonini, c. 2 : *Nec ignota esse arbitror quæ dixit M. Tullius in Hortensio, quem ad exemplum Protreptici scripsit,* vix dijudicari licet) teste Lactantio, Instit. divin. III, 16 : *Ciceronis Hortensius, contra philosophiam disserens, circumvenitur arguta conclusione, quod, quum diceret philosophandum non esse, nihilo minus philosophari videbatur : quoniam philosophi est, quid in vita faciendum, vel non faciendum sit, disputare.* Ejusdem meminit Quintilianus Inst. Orat. V, 10, 70 : *Interim duo ita proponantur, ut utrumlibet electum idem officiat, quale est : « Philosophandum est etiam si non est philosophandum ».* Cf. præterea Arrian. Disputat. Epictet. II, 25.

XII. ΕΥΔΗΜΟΣ.

Quem duplici titulo memorant dialogum Plutarchus Consol. ad Apollon. c. 27 et Simplicius in Aristot. de Anima fol. 62 recto, Εὔδημον ἢ περὶ ψυχῆς, hujus nonnisi περὶ Ψυχῆς α' titulum in indicibus apponunt Diog. Laert. (13) et Anonymus (13), ceteri vero sive Eudemum vocant sive dialogica tantum forma a libris de Anima distinguunt. De occasione qua scriptus est dialogus, ita narrat Plutarchus vita Dionis c. 22 : Συνέπραττον δὲ (τῷ Δίωνι scilicet, quum armis Syracusas reverti conaretur, Olymp. 106, 4) καὶ τῶν πολιτικῶν πολλοὶ καὶ τῶν φιλοσόφων ὅ τε Κύπριος Εὔδημος, εἰς ὃν Ἀριστοτέλης ἀποθανόντα τὸν περὶ ψυχῆς διάλογον ἐποίησε, καὶ Τιμωνίδης ὁ Λευκάδιος. Συνέστησαν δὲ καὶ Μίλταν αὐτῷ τὸν Θεσσαλόν, ἄνδρα μάντιν καὶ μετεσχηκότα τῆς ἐν Ἀκαδημείᾳ διατριβῆς. (Cf. Plato Epist. VIII, Diodor. Bibl. XVI, 36). Dialogum non ita multo post obitum Eudemi conscriptum esse verisimillimum est. Num etiam post obitum Platonis (Ol. 108, 1) fuerit, id non magis affirmare auderem quam quod idem Rosius statuit, sermonem habitum inter Platonem et Eudemum fuisse, præ-

---

moditatum ad philosophandum esse, quam Themisoni Aristoteles obtigisse scripserit.

2.

Aristoteles dixit in Protreptico : Utrum philosophiæ operam navare deceat necne, omni modo philosophiæ ope quærendum est.

sente auctore dialogi, ita ut, quæ a Cicerone narrantur (cf. fragm. 66), in procemio fuissent, quod jam olim Krische l. l. p. 15 suspicatus erat. Quæ tamen omnia nullo satis firmo argumento defendi possunt; haudquaquam enim illud video, cur non et Eudemo jam mortuo dialogus haberi potuerit inter ejus amicos, ita ut non ipse locutus sit, sed de illo et de præmatura ejus morte sermonis initium duceretur. Sed de his varie judicari potest, dijudicari vero non poterit.

Ipsum dialogi argumentum satis illustrant quæ ex eo servata sunt fragmenta.

1. (66.)

Cicero de Divinat. I, 25 : *Quid? singulari vir ingenio Aristoteles et pæne divino ipsene errat an alios vult errare, quum scribit Eudemum Cyprium familiarem suum iter in Macedoniam facientem Pheras venisse, quæ erat urbs in Thessalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur : in eo igitur oppido ita graviter ægrum Eudemum fuisse, ut omnes medici diffiderent : ei visum in quiete egregia facie juvenem dicere fore ut perbrevi convalesceret paucisque diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipsum autem Eudemum quinquennio post domum rediturum. Atque ita quidem prima statim scribit Aristoteles consecuta et convaluisse Eudemum et ab uxoris fratribus interfectum tyrannum; quinto autem anno exeunte, quum esset spes ex illo somnio in Cyprum illum ex Sicilia esse rediturum, prœliantem eum ad Syracusas occidisse; ex quo ita illud somnium esse interpretatum, ut quum animus Eudemi e corpore excesserit, tum domum revertisse videatur.*

E loco Ciceronis hæc desumpta sunt ubi de somniorum apud philosophos mentione loquitur, ut Socratis in Critone p. 44, et Xenophontis in Expedit. Cyri III, 1, 11; IV, 3, 8. De Eudemo supra diximus.

2. (67.)

David. Proleg. in Arist. Categor. p. 24, B, 10: Τῶν δὲ συνταγματικῶν (βιβλίων τοῦ Ἀριστοτέλους) τὰ μέν εἰσιν αὐτοπρόσωπα, ἃ καὶ ἀκροαματικὰ λέγονται, τὰ δὲ διαλογικὰ, ἃ καὶ ἐξωτερικὰ λέγονται. Καὶ ὡς μὲν αὐτοπρόσωπα ἀντίκεινται τοῖς διαλογικοῖς, ὡς δὲ ἀκροαματικὰ ἀντίκεινται τοῖς ἐξωτερικοῖς. Πάντας γὰρ ἀνθρώπους ὠφελεῖν βουλόμενος ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραψε καὶ πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους τῇ φιλοσοφίᾳ ἐξ οἰκείου προσώπου.... Ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς ἀνεπιτηδείους πρὸς φιλοσοφίαν τὰ διαλογικά. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἀκροαματικοῖς ἅτε δὴ πρὸς ἄνδρας μέλλοντας φιλοσοφεῖν διαλεγόμενος πιθανοῖς (ἀναγκαστικοῖς, ἐν δὲ τοῖς ἐξωτερικοῖς πιθανοῖς conj. Brand.) κέχρηται λόγοις. Κατασκευάζων δὲ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς κἀν τοῖς ἀκροαματικοῖς δι' ἀναγκαστικῶν λόγων κατασκευάζει, ἐν δὲ τοῖς διαλογικοῖς διὰ πιθανῶν εἰκότως· φησὶ γὰρ ἐν τοῖς περὶ Ψυχῆς ἀκροαματικοῖς (de Anima, I, 4, 13).... ἐν δὲ τοῖς διαλογικοῖς φησὶν οὕτως, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, ἐπειδὴ αὐτοφυῶς πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ σπένδομεν χοὰς τοῖς κατοιχομένοις καὶ ὄμνυμεν κατ' αὐτῶν, οὐδεὶς δὲ τῷ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντι σπένδει ποτὲ ἢ ὄμνυσι κατ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἄλλην διαφορὰν λέγει τῶν ἀκροαματικῶν πρὸς τὰ διαλογικὰ, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἀκροαματικοῖς τὰ δοκοῦντα αὐτῷ λέγει καὶ τὰ ἀληθῆ, ἐν δὲ τοῖς διαλογικοῖς τὰ ἄλλοις δοκοῦντα, τὰ ψευδῆ. Ἀλλ', ὦ Ἀλέξανδρε, ἔστιν εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο φιλοσόφου· τὸ γὰρ ψεῦδος μὲν ἑλέσθαι, ἀφανίσαι δὲ τὸ ἀληθὲς οὐ θεμιτόν·

EUDEMUS.

2.

Syntagmaticorum vero librorum Aristotelis, aliorum talis est ratio ut in illis propria persona loquatur philosophus, qui et acroamatici vocantur, alii vero sunt dialogici, qui et exoterici dicuntur. Et ut ii in quibus e propria persona loquitur, oppositi sunt dialogica forma conscriptis, ita acroamatici exotericis. Quum enim omnes homines juvare vellet Aristoteles, propria persona iis scripsit qui ad philosophiam idonei sunt... scripsit vero dialogicos et in illorum usum qui ad philosophandum parum idonei sunt. At in acroamaticis utpote ad illos locutus qui ad philosophiam nati sunt, cogentibus argumentis utitur, in exotericis vero probabilibus. Quum autem illud agit ut animi immortalitatem probet, in acroamaticis necessaria argumentatione demonstrat, in dialogicis vero probabili verisimiliter. Dicit enim in iis quæ de Anima acroamatice conscripta sunt (de An. I, 4, 13)... in dialogicis vero ita loquitur: animum immortalem esse propterea, quod naturaliter omnes homines in honorem defunctorum libemus et per illos juremus, quum tamen nullus illi libet qui nusquam sit, neque per illum juret. Alexander autem aliter acroamaticos a dialogicis differre dicit, in acroamaticis enim philosophum illa dicere quæ ipsi videantur atque vera, in dialogicis contra quæ aliis videantur atque falsa. Sed, o Alexander, illi dici potest, istud philosophum non decere: non enim fas est falsum præferre, verum autem occultare:

Inimicus enim mihi ille vir æque ac inferni portæ
Qui aliud quidem ocultat in animo, aliud vero dicit.

Hoc autem ideo dixit Alexander, quod ratione præditam animam mortalem esse vult. Aristoteles vero in dialogicis præcipue videtur proclamare immortalitatem animi. Talem

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ἀνὴρ ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν,
ὅς κεν ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δ' ἐνίπτει
(Il. ι, 312).

Τοῦτο δὲ εἶπεν Ἀλέξανδρος ἐπειδὴ τὴν λογικὴν ψυχὴν βούλεται φθαρτὴν εἶναι· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς διαλογικοῖς μάλιστα δοκεῖ κηρύττειν τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς· ἵνα οὖν μὴ σχῇ ἐλέγχοντα τὸν Ἀριστοτέλην, διὰ τοῦτο εἶπε τοιαύτην διαφοράν.

3. (68.)

Themist. in Arist. de Anima Par. III, 5, f. 90, B, t. II, p. 196, 21 ed. Spengel, Lips. 1866 : Καὶ οἱ λόγοι δὲ οὓς ἠρώτησε (Plato, in Phædone scil.) περὶ ψυχῆς ἀθανασίας εἰς τὸν νοῦν ἀνάγονται σχεδόν τι οἱ πλεῖστοι καὶ ἐμβριθέστατοι, ὅ τε ἐκ τῆς αὐτοκινησίας· ἐδείχθη γὰρ ὡς αὐτοκίνητος μόνος ὁ νοῦς, εἰ τὴν κίνησιν ἀντὶ τῆς ἐνεργείας νοοίημεν· καὶ ὁ τὰς μαθήσεις ἀναμνήσεις εἶναι λαμβάνων, καὶ ὁ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότητα. Καὶ τῶν ἄλλων δὲ τοὺς ἀξιοπιστοτέρους δοκοῦντας οὐ χαλεπῶς ἄν τις τῷ νῷ προσβιβάσειεν, ὥσπερ γε καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ Ἀριστοτέλους ἐξειργασμένων ἐν τῷ Εὐδήμῳ. Ἐξ ὧν δῆλον ὅτι καὶ Πλάτων τὸν νοῦν ἀθάνατον μόνον ὑπολαμβάνει τῆς ψυχῆς τι καὶ αὐτὸν ὄντα, φθαρτὰ δὲ τὰ πάθη καὶ τὸν τούτοις ἐνόντα λόγον, ὃν Ἀριστοτέλης παθητικὸν νοῦν ὀνομάζει.

4. (69.)

Proclus in Plat. Timæum V, p. 338 Basil. : Τὴν ψυχὴν τῷ σώματι συνῆψεν ἀμέσως, πάντα τὰ περὶ καθόδου ψυχῆς ὑπεκτεμὼν προβλήματα, τὸν προφήτην, τοὺς κλήρους, τοὺς βίους, τὰς αἱρέσεις, τὸν δαίμονα, τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς λήθης κατασκήνωσιν, τοὺς ὕπνους, τὸ πόμα τῆς λήθης, τὰς βροντάς, καὶ πάντα ὅσα ὁ ἐν Πολιτείᾳ μῦθος διεξῆλθεν. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτῆς ἐν τούτοις παραδώσει, τὰ δείματα, τοὺς ποταμούς, τὸν Τάρταρον, τοὺς ἀγρίους ἐκείνους καὶ διαπύρους δαίμονας, τοὺς ἀσπαλάθους, τὸ στόμιον, τὴν τρίοδον, τοὺς δικαστάς, περὶ ὧν ὅ τε ἐν Πολιτείᾳ καὶ ὁ ἐν Γοργίᾳ καὶ ὁ ἐν Φαίδωνι μῦθος ἀνεδίδαξεν. Τίς οὖν, φαίης ἄν, αἰτία τῆς τούτων παραλήψεως; ὅτι, φήσω, τὸ πρέπον διασώζει τῇ τοῦ διαλόγου προθέσει καὶ τῆς περὶ ψυχῆς θεωρίας ὅσον φυσικὸν ἐν τούτοις παραλαμβάνει τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ὁμιλίαν παραδιδούς. Ὁ δὴ καὶ Ἀριστοτέλης ζηλώσας ἐν τῇ περὶ ψυχῆς πραγματείᾳ φυσικῶς αὐτὴν μεταχειριζόμενος, οὔτε περὶ καθόδου ψυχῆς οὔτε περὶ λήξεων ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ἐν τοῖς διαλόγοις χωρὶς ἐπραγματεύσατο περὶ αὐτῶν καὶ τὸν προηγούμενον κατεβάλλετο λόγον. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων.

5. (70.)

Proclus in Plat. Rempubl. apud Maium in Spicilegio Rom. t. VIII, p. 705 : Λέγει δὲ καὶ ὁ δαιμόνιος Ἀριστοτέλης αἰτίαν δι' ἣν ἐκεῖθεν μὲν ἰοῦσα ἡ ψυχὴ δεῦρο ἐπιλανθάνεται τῶν ἐκεῖ θεαμάτων, ἐντεῦθεν δὲ ἐξιοῦσα μέμνηται ἐκεῖ τῶν ἐνταῦθα παθημάτων. Καὶ ἀποδεικτέον τοῦ λόγου· φησὶ γὰρ οὖν καὶ αὐτός, ἐκ μὲν ὑγείας εἰς νόσον ὁδεύοντας λήθην ἴσχειν τινὰς καὶ αὐτῶν τῶν γραμμάτων ὧν ἐμεμαθήκεισαν, ἐκ νόσου δὲ εἰς ὑγείαν ἰόντα μηδένα πώποτε τοῦτο πάσχειν· ἐοικέναι δὲ τὴν μὲν ἄνευ σώματος ζωὴν ταῖς ψυχαῖς κατὰ φύσιν οὖσαν ** (lacuna in codice) σημαίνει τὰς μὲν ἐκεῖθεν ἰούσας ἐπιλανθάνεσθαι τῶν ἐκεῖ, τὰς δὲ ἐντεῦθεν ἐκεῖσε τῶν ἐνταῦθα διαμνημονεύειν. Lacunam codicis quod ad sententiam ita explevit Rose : ὑγείᾳ, νόσῳ δὲ τὴν ἐν σώματι. Ὅθεν σημ.

6. (71.)

Augustinus C. Julianum Pelag. IV, 78 : *Videntur autem non frustra christianæ fidei propinquasse, qui vitam istam fallaciæ miseriæque*

---

igitur differentiam statuit, ne contradicentem haberet Aristotelem.

3.

Rationes fere exquisitiores omnes et validiora argumenta quæ a Platone in dialogo de immortalitate animæ sunt perscripta ad intellectum referuntur..... Demum si diligenter attenderis ceteras quoque rationes quæ paulo firmiores gravioresque habeantur, convenire omnes et congruere huic intellectui comperias, quemadmodum et illæ, quas ipsemet Aristoteles in Eudemo complexus est.

4.

Aristoteles in Pragmatia de Anima id (*quod Plato in Timæo fecerat*) æmulatus, naturaliter quæstionem aggressus neque de descensu animæ in corpus neque de exitu locutus est. In dialogis vero peculiariter de his egit, et quasi fundamento jecit quæ supra dixi argumenta (*id est fabulas de anima quibus Plato in Politia, in Gorgia, in Phædone usus fuerat*).

5.

Dicit et divinus Aristoteles causam cur illinc huc accedens anima, eorum quæ ibi spectentur obliviscatur, quum hinc egressa ibi meminerit eorum quæ hic passa fuerit. Et demonstrandum de argumento : dicit igitur idem eorum qui ex sanitate in morbum veniant quosdam in oblivionem incidere litterarum quas ipsi didicissent, quum nemo unquam qui ex morbo in sanitatem revertisset tale quid passus sit.

Similem vero esse vitam sine corpore animis, quum naturaliter sit (*sanitas : morbo autem illa quæ est in corpore. Unde*) ostendit animas illinc venientes eorum quæ ibi fiant oblivisci, eas vero quæ hinc, ibi eorum quæ hic fiant meminisse.

plenissimam non opinati sunt nisi divino judicio contigisse, tribuentes utique justitiam conditori, a quo factus est et administratur hic mundus. Quanto ergo te melius veritatique vicinius de hominum generatione senserunt, quos Cicero in extremis partibus Hortensii dialogi velut ipsa rerum evidentia ductus compulsusque commemorat. Nam quum multa quæ ridemus et gemimus de hominum vanitate atque felicitate dixisset, ex quibus humanæ, inquit, vitæ erroribus et ærumnis fit, ut interdum veteres illi sive vates sive in sacris initiisque tradendis divinæ mentis interpretes, qui nos ob aliqua scelera suscepta in vita superiore pœnarum luendarum causa natos esse dixerunt, aliquid vidisse videantur verumque sit illud quod est apud A r i s t o t e l e m *, simili nos affectos esse supplicio atque eos qui quondam, quum in prædonum Etruscorum manus incidissent, crudelitate excogitata necabantur, quorum corpora viva cum mortuis, adversa adversis accommodata quam aptissime colligabantur; sic nostros animos cum corporibus copulatos, ut vivos cum mortuis esse conjunctos.*

Hæc ad dialogum Eudemum pertinere vidit Krischius, *Forschungem auf dem Gebiete der alten Philosophie*, p. 17, rectius quam O. Müllerus, qui in libro *die Etrusker*, t. I, p. 368, ubi de more, quem Aristoteles tetigerat, loquitur, ad Τυρρηνῶν *Νόμιμα* retulerat.

7. (72.)

Plutarch. Consol. ad Apollon., c. 27 : Πολλοῖς γὰρ καὶ σοφοῖς ἀνδράσιν, ὥς φησι Κράντωρ, οὐ νῦν ἀλλὰ πάλαι κέκλαυσται τἀνθρώπινα τιμωρίαν ἡγουμένοις εἶναι τὸν βίον καὶ ἀρχὴν τὸ γενέσθαι ἄνθρωπον συμφορὰν τὴν μεγίστην. Τοῦτο δὲ, φησὶν Ἀ ρ ι σ τ ο τ έ λ η ς, καὶ τὸν Σειληνὸν συλληφθέντα τῷ Μίδᾳ ἀποφήνασθαι. Βέλτιον δ' αὐτὰς τὰς τοῦ φιλοσόφου λέξεις παραθέσθαι. Φησὶ δ' ἐν τῷ Εὐδήμῳ ἐπιγραφομένῳ ἢ περὶ ψυχῆς ταυτί·

« Διόπερ, ὦ κράτιστε πάντων καὶ μακαριστότατε, καὶ πρὸς τῷ μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι τοὺς τετελευτηκότας νομίζομεν καὶ τὸ ψεύσασθαί τι κατ' αὐτῶν καὶ τὸ βλασφημεῖν οὐχ ὅσιον, ὡς κατὰ βελτιόνων ἡγούμεθα καὶ κρειττόνων ἤδη γεγονότων· καὶ ταῦθ' οὕτως ἀρχαῖα καὶ παλαιὰ διατελεῖ νενομισμένα παρ' ἡμῖν, ὥστε τὸ παράπαν οὐδεὶς οἶδεν οὔτε τοῦ χρόνου τὴν ἀρχὴν, οὔτε τὸν θέντα πρῶτον, ἀλλὰ τὸν ἄπειρον αἰῶνα τυγχάνουσι διὰ τέλους οὕτω νενομισμένα· πρὸς δὲ δὴ τούτοις διὰ στόματος ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ὁρᾷς, ὡς ἐκ πολλῶν ἐτῶν [ἐκ] παλαιοῦ χρόνου περιφέρεται θρυλούμενον. — Τί τοῦτ'; ἔφη. — Κἀκεῖνος ὑπολαβών· ὡς ἄρα μὴ γίνεσθαι μὲν, ἔφη, ἄριστον πάντων, τὸ δὲ τεθνάναι τοῦ ζῆν ἐστὶ κρεῖττον. Καὶ πολλοῖς οὕτω παρὰ τοῦ δαιμονίου μεμαρτύρηται· τοῦτο μὲν ἐκείνῳ τῷ Μίδᾳ λέγουσι δήπου μετὰ τὴν θήραν, ὡς ἔλαβε τὸν Σειληνὸν, διερωτῶντι καὶ πυνθανομένῳ, τί ποτέ ἐστι τὸ βέλτιον τοῖς ἀνθρώποις καὶ τί τὸ πάντων αἱρετώτατον, τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲν ἐθέλειν εἰπεῖν, ἀλλὰ σιωπᾶν ἀρρήτως· ἐπειδὴ δέ ποτε μόλις πᾶσαν μηχανὴν μηχανώμενος προσηγάγετο φθέγξασθαί τι πρὸς αὐτὸν, οὕτως ἀναγκαζόμενον εἰπεῖν· « Δαίμονος ἐπιπόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα, τί με βιάζεσθε λέγειν ἃ ὑμῖν ἄρειον μὴ γνῶναι; μετ' ἀγνοίας γὰρ τῶν οἰκείων κακῶν ἀλυπότατος ὁ βίος· ἀνθρώποις δὲ πάμπαν οὐκ ἔστι γενέσθαι τὸ πάντων ἄριστον οὐδὲ μετασχεῖν τῆς τοῦ βελτίστου φύσεως· ἄριστον ἄρα πᾶσι καὶ πάσαις τὸ μὴ γενέσθαι· τὸ μέντοι μετὰ τοῦτο καὶ τὸ πρῶτον τῶν ἄλλων ἀνυστόν, δεύτερον δὲ τὸ γενομένους ἀποθανεῖν ὡς τάχιστα. » Δῆλον οὖν ὡς οὔσης κρείττονος τῆς ἐν τῷ τεθνάναι διαγωγῆς ἢ τῆς ἐν τῷ ζῆν οὕτως ἀπεφήνατο. »

Varie hoc fragmentum post Wyttenbachium a viris doctis tentatum est, præsertim a Bernaysio, *Rhein. Mus.*, t. XVI, p. 236 sqq. et nu-

---

7.

Multi enim, ut ait Crantor, iique sapientes viri, non nunc primum, sed pridem deploraverunt res humanas, supplicium judicantes vitam hanc esse, et summæ calamitatis loco ducentes, nasci hominem. Hoc ipsum Aristoteles ait, Silenum, quum captivus ad Midam adduceretur, pronuntiasse. Cujus hæc sunt (præstat enim ipsa philosophi verba apponere) in Eudemo, sive libro De animo inscripto :

Quamobrem, inquit, præstantissime omnium et beatissime, cum felices censemus et beatos, qui vita hac defuncti sunt, tum nefas putamus quicquam de iis falso aut contumeliose dicere : quippe qui melioris jam præstantiorisque naturæ facti sint compotes. Atque hæc nostra sententia ita vetusta est et antiqua, ut et tempus quo cœperit et ejus auctor prorsus ignorentur, sed ab infinita æternitate continenter est propagata. Ad hæc vides in ore hominibus esse jam inde ex antiquis temporibus tritum illud et circumferri. — Quodnam? inquit ille. — Quod, inquit ille, excipiens sermonem, omnium optimum est non nasci : præstat autem mortuum esse quam vivere : ejusque rei multis sunt divinitus perhibita testimonia. Atque huc pertinet, quod narratur, Silenum a Mida isto captum, et post venationem ei sciscitanti, quidnam optimum homini maximeque expetendum esset, principio respondere noluisse, altumque silentium observasse. Tandem vero quum omni artificio adhibito, adduxisset illum ut aliquid responderet, ita coactum dixisse : *Ærumnosi genii et gravis fortunæ, in diem durans semen, quorsum me cogitis ea dicere, quæ vobis nescire erat melius? maxime enim vacantes dolore vivunt, qui sua ignorant mala. Hominibus autem omnino optimum est*

perrime a Vahlenio, ib., t. XXII, p. 145 sqq. Quod l. 5, legitur ἡγούμεθα uncis inclusit Bernays., eadem medicina usus l. 9 in verbis τυγχάνουσι-νενομισμένα, in prioribus ἀλλά, in ἀλλ' ἢ mutato. Contra Vahl. pro νενομισμένα νενομικότες conjecit. Interpolatoris manum tertium sibi deprehendere visus est Bernays. l. 10, cui tribuit verba ἐκ πολλῶν ἐτῶν, in seqq. pro παλαιοῦ χρόνου eleganter sane παλαίφατόν τι conjiciens. Melius tamen loco consuluisse videtur Vahl. altero ἐκ in καὶ mutato et collato Arist. Polit. II, 2, 10, ubi eodem plane modo philosophus : χρὴ προσέχειν τῷ πολλῷ χρόνῳ καὶ τοῖς πολλοῖς ἔτεσιν. L. 20, ἀρρήτως, quod tuetur Vahlen. l. l., Rauchensteinius, *Rhein. Mus.*, t. XVII, p. 465, præeunte jam Reiskio, in ἀρρήκτως mutaverat. Bernays. coll. Platonis Cratylo p. 407, D, Republ. VII, p. 535, B, Axiocho p. 365, A, ἀρρήτως reponi jubet. Idem l. 22 pro ἀναγκαζόμενον, ἀναγκάζοντα et l. 27 pro ἄριστον γάρ, ἄρ. ἄρα, magis feliciter quam quod conjecit Thurot, *Études sur Aristote*, p. 242, verba l. 28, τὸ μέντοι-ἀνυστόν, post φύσεως inserenda esse.

Cum prioribus conferri poterunt quæ leguntur in Aristot. Polit. l. VII, 1, § 5 : Μάρτυρι τῷ θεῷ χρώμενος, ὃς εὐδαίμων μέν ἐστι καὶ μακάριος. Ex Aristotele sine dubio hausta sunt quæ de Sileno memorat Cicero Tuscul. I, 48, § 114 : *Affertur etiam de Sileno fabella quædam, qui quum a Mida captus esset, hoc ei muneris pro sua missione dedisse scribitur : docuisse regem, non nasci homini longe optimum esse, proximum autem quam primum mori.* Simile colloquium Sileni et Midæ narraverat Theopompus fragm. 74-77, de quo conferas Wichers, Theop. Fragm. p. 162.

8. (73.)

Joann. Philoponus in Arist. de Anima I, c. 4, fol. E, 1 recto : Μεμψάμενος ὁ Ἀριστοτέλης κοινῶς τοὺς περὶ ψυχῆς ἅπαντας εἰπόντας ὅτι μηδὲν περὶ τοῦ δεξομένου αὐτὴν σώματος διελέχθησαν ... οἰκείως ἀκόλουθον τούτοις περὶ ψυχῆς δόξαν συνάπτει. Εἰς ταὐτὸ γάρ τινες ἀποβλέψαντες ὅτι οὐχ ὡς ἔτυχε τὸ σῶμα ψυχῆς μετέχει· ἀλλὰ δεῖ τοιᾶσδε κράσεως, ὥσπερ καὶ ἡ ἁρμονία οὐχ ὡς ἔτυχε τῶν χορδῶν ἐχουσῶν (fort. ἠχουσῶν) γίνεται, ἀλλὰ δεῖ τοσῆσδε τάσεως, ἐνόμισαν καὶ τὴν ψυχὴν ἁρμονίαν εἶναι τοῦ σώματος καὶ πρὸς τὰς διαφόρους τοῦ σώματος ἁρμονίας τὰ διάφορα εἴδη τῶν ψυχῶν εἶναι. Ταύτην οὖν ἐκτίθεται τὴν δόξαν καὶ διελέγχει. Καὶ τέως μὲν αὐτὴν τὴν δόξαν μόνην ἐν τούτοις ἱστορεῖ, μετ' ὀλίγα δὲ καὶ τοὺς λόγους δι' ὧν εἰς ταύτην ἐκεῖνοι τὴν δόξαν ὑπήχθησαν τίθησιν. Ἤδη δὲ καὶ ἐν ἄλλοις πρὸς ταύτην ἀντεῖπε τὴν δόξαν, λέγω δὴ ἐν τῷ Εὐδήμῳ διαλόγῳ, καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι πέντε τισὶ κέχρηται ἐπιχειρήμασι πρὸς ταύτην ἐνιστάμενος τὴν δόξαν ..... Id. fol. E, 1 verso : Αὗται μὲν οὖν αἱ πέντε ἐπιχειρήσεις αἱ Πλάτωνος. Κέχρηται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς ἤδη εἶπον, ἐν τῷ Εὐδήμῳ διαλόγῳ δύο ἐπιχειρήσεσι ταύταις, μιᾷ μὲν οὕτως· « Τῇ ἁρμονίᾳ, φησὶν, ἔστι τι ἐναντίον, ἡ ἀναρμοστία· τῇ δὲ ψυχῇ οὐδὲν ἐναντίον. Οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἁρμονία ἐστίν. » Εἴποι δ' ἄν τις πρὸς τοῦτο, ὅτι τῇ ἁρμονίᾳ ἐναντίον οὐκ ἔστι κυρίως ἐναν-

---

non nasci, neque participem fieri præstantioris naturæ. Præstantissimum igitur et viris et mulieribus est non nasci. Proximum vero huic, et earum rerum quæ in hominis potestate sunt prima est, quam celerrime mori. Manifestum vero est sic eum pronuntiasse, quod melior sit mortuorum, quam vivorum conditio.

8.

Jam in aliis Aristoteles eorum opinionem impugnaverat qui dicunt animam harmoniam esse, scilicet in Eudemo et ante eum Plato in Phædone quinque usus est argumentis ad hanc refellendam sententiam... Ut supra jam dictum est, usus est Aristoteles in dialogo Eudemo duobus his argumentis, quorum primum hoc est : « Harmoniæ, inquit, aliquid est contrarium discrepantia : animæ vero nihil est contrarium : anima igitur non est harmonia »... secundum vero : « Harmoniæ corporis (*id est bonæ dispositioni*) contrarium est perturbatio. Perturbatio vero animati corporis, morbus, imbecillitas, deformitas : e quibus morbus est intemperies elementorum, imbecillitas similarium, deformitas instrumentariorum. Si igitur perturbatio morbus, imbecillitas et deformitas est, harmonia sanitas, robur, pulchritudo. Animus autem nihil horum est, scilicet neque sanitas neque robur neque pulchritudo. Animam enim et Thersites, licet maxime deformis sit, habet : non est igitur harmonia anima. » Et quidem ita ibi. Hic vero (*in libris de Anima scil.*) quattuor usus est argumentis quæ ad evertendam istam opinionem valent, quorum tertium secundum est eorum quæ in Eudemo profert.

Sed et alia quædam opinio de anima tradita est probabilis quidem compluribus nullâ minus earum de quibus dictum est, reprobata tamen et explorata et in communibus et in propriis de hac re sermonibus. Dicunt enim nonnulli harmoniam illam esse : harmoniam enim temperationem ex compositione contrariorum esse dicunt et corpus e contrariis compositum esse. Illud ergo quod hæc contraria, calida dico et frigida, humida et sicca, dura et mollia, quæcunque aliæ sunt primorum corporum repugnationes, ad coalitum et consortium revocat, nihil aliud esse quam animam, quemadmodum sonorum harmonia grave et acutum conciliat. Probabilis quidem oratio, sed eam et Aristoteles et Plato multis in locis redarguerunt.

τίον ἀλλὰ στέρησις ἀόριστος· καὶ τῇ ψυχῇ δ' ὡς εἴδει τινὶ οὔσῃ ἔστι τι ἀντικείμενον ἀόριστον. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ φαμὲν τὴν τοιάνδε ἁρμονίαν μεταβάλλειν εἰς τὴν ἀναρμοστίαν, οὕτω καὶ τὴν τοιάνδε στέρησιν μεταβάλλειν εἰς ψυχήν. Δευτέρᾳ δέ· « τῇ ἁρμονίᾳ, φησὶ, τοῦ σώματας ἐναντίον ἐστὶν ἡ ἀναρμοστία τοῦ σώματος, ἀναρμοστία δὲ τοῦ ἐμψύχου σώματος νόσος καὶ ἀσθένεια καὶ αἶσχος· ὧν τὸ μὲν ἀσυμμετρία τῶν στοιχείων ἡ νόσος, τὸ δὲ τῶν ὁμοιομερῶν ἡ ἀσθένεια, τὸ δὲ τῶν ὀργανικῶν τὸ αἶσχος. Εἰ τοίνυν ἡ ἀναρμοστία νόσος καὶ ἀσθένεια καὶ αἶσχος, ἡ ἁρμονία ἄρα ὑγεία καὶ ἰσχὺς καὶ κάλλος. Ψυχὴ δὲ οὐδέν ἐστι τούτων, οὔτε ὑγεία φημὶ οὔτε ἰσχὺς οὔτε κάλλος· ψυχὴν γὰρ εἶχε καὶ ὁ Θερσίτης αἴσχιστος ὤν. Οὐκ ἄρα ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἁρμονία. » Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ἐκείνοις· ἐνταῦθα δὲ τέσσαρσι κέχρηται ἐπιχειρήσεσιν ἀνασκευαστικαῖς τῆς δόξης ταύτης, ὧν τὸ τρίτον ἐστὶ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ Εὐδήμῳ δεύτερον ... Id. fol. E, 2 recto (ad verba Aristotelis, de Anima I, c. 4, § 4 : « Ἁρμόζει δὲ μᾶλλον καθ' ὑγιείας λέγειν ἁρμονίαν καὶ ὅλως τῶν σωματικῶν ἀρετῶν ἢ κατὰ ψυχῆς ») : Τοῦτο τρίτον ἐπιχείρημα· ἔστι δὲ τὸ δεύτερον τῶν ἐν τῷ Εὐδήμῳ. Ὅτι δὲ ἁρμονία ἡ ὑγίεια ἔδειξεν ἐν ἐκείνοις ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς νόσου. Εἴπομεν δὲ ἀνωτέρω τὴν ἀγωγὴν τοῦ συλλογισμοῦ.

Brevius hæc eadem tangit Simplicius in Arist. de Anima, in hoc a Joanne Philopono discrepans quod et fortasse Platonis Phædonem innuere putat Aristotelem, f. 14 recto : Ἐν κοινῷ δὲ γενομένους λόγους τοὺς συμμέτρως καὶ τοῖς πολλοῖς ἠρωτημένους καλεῖ, αἰνιττόμενος μὲν ἴσως καὶ τοὺς ἐν Φαίδωνι, λέγων δὲ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ διαλόγῳ τῷ Εὐδήμῳ γραφέντας ἐλεγκτικοὺς τῆς ἁρμονίας. Eudemum etsi non nominat, tamen aperte innuit Themistius in Paraphrasi f. 70 recto, t. II, p. 44, 3 ed. Spengel. : Καὶ ἄλλη δέ τις δόξα παραδέδοται περὶ ψυχῆς πιθανὴ μὲν οὐδεμιᾶς ἧσσον τῶν λεγομένων, δεδωκυῖα δὲ εὐθύνας καὶ ἐξητασμένη καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις. Λέγουσι γάρ τινες αὐτὴν ἁρμονίαν· καὶ γὰρ τὴν ἁρμονίαν κρᾶσιν καὶ σύνθεσιν ἐναντίων εἶναι καὶ τὸ σῶμα συγκεῖσθαι ἐξ ἐναντίων· τὴν οὖν τἀναντία ταῦτα εἰς συμφωνίαν ἄγουσαν καὶ ἁρμόζουσαν, θερμὰ λέγω καὶ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ καὶ ξηρὰ καὶ σκληρὰ καὶ μαλακὰ καὶ ὅσαι ἄλλαι ἐναντιώσεις τῶν πρώτων σωμάτων, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὴν ψυχήν, ὥσπερ καὶ ἡ τῶν φθόγγων ἁρμονία τὸ βαρὺ καὶ τὸ ὀξὺ συναρμόζει. Πιθανότητα μὲν οὖν ὁ λόγος ἔχει, διελήλεγκται δὲ πολλαχοῦ καὶ ὑπ' Ἀριστοτέλους καὶ ὑπὸ Πλάτωνος. Καὶ γὰρ ὅτι τὸ μὲν πρῶτον τοῦ σώματος, τουτέστιν ἡ ψυχὴ, ἁρμονία δὲ ὕστερον, καὶ ὅτι τὸ μὲν ἄρχει καὶ ἐπιστατεῖ τῷ σώματι καὶ μάχεται πολλάκις, ἁρμονία δὲ οὐ μάχεται τοῖς ἡρμοσμένοις, καὶ ὅτι τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἁρμονία μὲν δέχεται, ψυχὴ δὲ οὔ, καὶ ὡς ἁρμονία μὲν σωζομένη οὐ προσίεται ἀναρμοστίαν, ψυχὴ δὲ κακίαν προσίεται, καὶ ὅτι εἴπερ τοῦ σώματος ἡ ἀναρμοστία νόσος ἐστὶν ἢ αἶσχος ἢ ἀσθένεια, ἡ ἁρμονία τοῦ σώματος κάλλος ἂν εἴη καὶ ὑγίεια καὶ δύναμις, ἀλλ' οὐ ψυχή. Ταῦτα μὲν ἅπαντα εἴρηται ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐν ἄλλοις (a Platone scilicet in Phædone, ab Aristotele vero in Eudemo)· ἃ δὲ νῦν Ἀριστοτέλης φησὶ, τοιαῦτά ἐστιν ... Ib. p. 46, 13 Speng. : Ὅτι μὲν οὖν οἱ λέγοντες ἁρμονίαν τὴν ψυχὴν οὔτε ἐγγὺς ἄγαν, οὔτε πόρρω τῆς ἀληθείας βάλλειν ἂν δόξειεν, καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ἐκ τῶν ἐν ἄλλοις δῆλόν ἐστιν.

Eudemi ad hunc locum Aristotelis mentionem fecit quoque Sophonias in Paraphrasi, laudatus a Trendelenburgio, in comment. ad Arist. de Anima p. 265, Georgius Pachymeres, Philosophiæ l. VII, 1, 1, p. 186, lat. versionis Phil. Bechii, Basil. 1560 (fol. 128 recto cod. Paris, 1929, teste Rosio) in ridiculum ille lapsus errorem : *Qui vero fingunt animam esse harmoniam, ut Plato in Eudemo ostendit, ita figmentum suum componunt*); Theodorus Metochita in Paraphr. p. 201 vers. lat. H. Pantaleonis, Basil. 1562 : *Sed et Plato quidem, et Aristoteles eam alibi confutat pluribus*, nec minus Olympiodorus in Plat. Phædonem p. 142, 1 ed. Finckh, allatus jam a Patritio *Discuss. Peripat.* I, p. 94 (cf. Fragm. Arist. in ed. Duvalii p. 684, A, et Wyttenbach. ad Plat. Phædon. p. 249) : Ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Εὐδήμῳ οὕτως ἐπιχειρεῖ· τῇ ἁρμονίᾳ ἐναντίον ἐστὶν ἡ ἀναρμοστία· τῇ δὲ ψυχῇ οὐδὲν ἐναντίον· οὐσία γάρ· καὶ τὸ συμπέρασμα δῆλον. Ἔτι, εἰ ἀναρμοστία τῶν στοιχείων τοῦ ζῴου νόσος, ἡ ἁρμονία εἴη ἂν ὑγίεια, ἀλλ' οὐχὶ ψυχή. Id. ib. p. 142, 5 : Ὅτι ἐν τοῖς περὶ Ψυχῆς (I, c. 4) οὕτως· ἡ ψυχὴ τοῦ ζῴου μία ἑκάστου· αἱ δὲ ἁρμονίαι πολλαί· καθ' ἕκαστον γὰρ μέρος· καὶ τὸ συμπέρασμα· ἡ ψυχὴ κινεῖ τὸ σῶμα· ἡ δὲ ἁρμονία κινεῖται, καὶ εἰ κατὰ συμβεβηκός· οὐκ ἄρα ψυχή. Τὸ τρίτον ταὐτὸν τῷ ἐν Εὐδήμῳ δευτέρῳ. Cum priore loco conf. Alexand. Aphrod. in Arist. Topica, p. 168 (280, B, 46 Brand.) : Οὕτως ἐπεὶ

Ac primum prior est anima corpore, harmonia vero posterior. Anima deinde imperium habet in corpus et dominatur et sæpe contra illud pugnat, harmonia autem non pugnat contra ea quæ conciliavit. Item harmonia modo intenditur, modo remittitur, quod non accidit animæ. Harmonia præterea, quamdiu exsistat, perturbationem non admittit, anima vero admittit vitium. Postremo si perturbatio harmoniæ in corpore morbus est, sive infirmitas sive turpitudo, harmonia corporis pulchritudo, bona valetudo et vires esset, sed non anima. Hæc vero omnia a philosophis alibi dicta sunt : quæ autem nunc Aristoteles dicit talia sunt..... Qui igitur dicunt harmoniam esse ani-

ἁρμονίᾳ μὲν ἀναρμοστία ἐναντίον, ψυχῇ δὲ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ ἁρμονία, ὡς Πλάτων ἐπεχείρησεν ἐν τῷ Φαίδωνι.

9. (74.)

Simplicius in Arist. de Anima, l. III, fol. 62 : Ὁ μὲν οὖν Πλάτων καὶ ἐπὶ πάντων εἴωθεν ὁμωνύμως τά τε εἴδη καὶ τὰ κατ' αὐτὰ εἰδοποιούμενα προσαγορεύειν. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὅταν μὲν μεριστὸν τὸ εἰδοποιούμενον ᾖ, φυλάττεται τὴν ὁμωνυμίαν διὰ τὴν πολλὴν τοῦ μεριστοῦ πρὸς τὸ εἶδος ἀμέριστον ὂν ἀπόστασιν· τὴν δὲ λογικὴν ψυχὴν ὡς μὴ μόνον ὁριζομένην ἀλλὰ καὶ ὅρον οὖσαν· μεταξὺ γὰρ ὡς τοῦ ἀμερίστου καὶ μεριστοῦ ἄμφω πως οὖσα, οὕτω καὶ τοῦ ὅρου καὶ τοῦ ὁριζομένου ἀμφότερον ἐμφαίνουσα, τὸ μὲν ὡς ἀνελιττομένη, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀεὶ κατὰ ὅρους μετάβασιν καὶ διὰ τὴν τῶν ἀνειλιγμένων πάντων εἰς ἓν (ita Rosius pro ὂν) συναγωγὴν ὡς παρισουμένη (correxit Rosius pro παρισουμένην) τῷ ὁρίζοντι νῷ. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ Εὐδήμῳ διαλόγῳ εἶδός τι ἀποφαίνεται τὴν ψυχὴν εἶναι, καὶ ἐν τούτοις ἐπαινεῖ τοὺς τῶν εἰδῶν δεκτικὴν λέγοντας τὴν ψυχήν, οὐχ ὅλην ἀλλὰ τὴν νοητικὴν ὡς τῶν ἀληθῶν δευτέρως εἰδῶν γνωστικήν· τῷ γὰρ τῆς ψυχῆς κρείττονι νῷ τὰ ἀληθῆ εἴδη σύστοιχα.

10. (75.)

Plutarch. de Musica c. 22 : Δεδειγμένου δὲ ὅτι ὁ Πλάτων οὔτ' ἀγνοίᾳ οὔτ' ἀπειρίᾳ τὰ ἄλλα παρῃτήσατο, ἀλλ' ὡς οὐ πρέποντα τοιαύτῃ πολιτείᾳ, δείξομεν ἑξῆς ὅτι ἔμπειρος ἁρμονίας ἦν. Ἐν γοῦν τῇ ψυχογονίᾳ τῇ ἐν τῷ Τιμαίῳ ... **Id. c. 23 :** Ὅτι δὲ σεμνὴ ἡ ἁρμονία καὶ θεῖόν τι καὶ μέγα Ἀριστοτέλης ὁ Πλάτωνος ταυτὶ λέγει· « Ἡ δὲ ἁρμονία ἐστὶν οὐρανία τὴν φύσιν ἔχουσα θείαν καὶ καλὴν καὶ δαιμονίαν· τετραμερὴς δὲ τῇ δυνάμει πεφυκυῖα, δύο μεσότητας ἔχει, ἀριθμητικήν τε καὶ ἁρμονικήν· φαίνεταί τε τὰ μέρη αὐτῆς καὶ τὰ μεγέθη καὶ αἱ ὑπεροχαὶ κατ' ἀριθμὸν καὶ ἰσομετρίαν· ἐν γὰρ δυσὶ τετραχόρδοις ῥυθμίζεται τὰ μέλη. » Ταῦτα μὲν τὰ ῥητά. Συνεστάναι δ' αὐτῆς τὸ σῶμα ἔλεγεν ἐκ μερῶν ἀνομοίων, συμφωνούντων μέντοι πρὸς ἄλληλα. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς μεσότητας αὐτῆς κατὰ τὸν ἀριθμητικὸν λόγον συμφωνεῖν· τὸν γὰρ νέατον πρὸς τὸν ὕπατον ἐκ διπλασίου λόγου ἡρμοσμένον, τὴν διὰ πασῶν συμφωνίαν ἀποτελεῖν. Ἔχει γάρ, ὡς προείπομεν, τὸν νέατον δώδεκα μονάδων, τὸν δὲ ὕπατον ἕξ, τὴν δὲ παραμέσην συμφωνοῦσαν πρὸς ὑπάτην καθ' ἡμιόλιον λόγον ἐννέα μονάδων, τῆς δὲ μέσης ὀκτὼ εἶναι μονάδας ἐλέγομεν. Συγκεῖσθαι δὲ διὰ τούτων τῆς μουσικῆς τὰ κυριώτατα διαστήματα συμβαίνει, τὸ δὲ διὰ τεσσάρων ὅ ἐστι κατὰ τὸν ἐπίτριτον λόγον, καὶ τὸ διὰ πέντε ὅ ἐστι κατὰ τὸν ἡμιόλιον λόγον, καὶ τὸ διὰ πασῶν ὅ ἐστι κατὰ τὸν διπλάσιον. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸν ἐπόγδοον σώζεσθαι, ὅς ἐστι κατὰ τὸν τονιαῖον λόγον. Ταῖς αὐταῖς δ' ὑπεροχαῖς ὑπερέχειν καὶ ὑπερέχεσθαι τῆς ἁρμονίας τὰ μέρη ὑπὸ τῶν μερῶν καὶ τὰς μεσότητας ὑπὸ τῶν μεσοτήτων, κατά τε τὴν ἐν ἀριθμοῖς ὑπεροχήν, καὶ κατὰ τὴν γεωμετρικὴν δύναμιν συμβαίνει. Ἀποφαίνει γοῦν αὐτὰς Ἀριστοτέλης τὰς δυνάμεις ἐχούσας τοιαύτας, τὴν μὲν νεάτην τῆς μέσης τῷ τρίτῳ μέρει τῷ αὐτῆς ὑπερέχουσαν, τὴν δὲ ὑπάτην ὑπὸ τῆς παραμέσης ὑπερεχομένην ὁμοίως, ὡς γίνεσθαι τὰς ὑπεροχὰς τῶν πρός τι· τοῖς γὰρ αὐτοῖς μέρεσιν ὑπερέχουσι καὶ ὑπερέχονται. Τοῖς γοῦν αὐτοῖς λόγοις οἱ ἄκροι τῆς μέσης καὶ παραμέσης ὑπερέχουσι καὶ ὑπερέχονται, ἐπιτρίτῳ καὶ ἡμιολίῳ. Τοιαύτη δὴ ὑπεροχή ἐστιν ἡ ἁρμονική. Ἡ δὲ τῆς νεάτης ὑπεροχὴ καὶ τῆς μέσης κατ' ἀριθμητικὸν λόγον ἴσῳ μέρει τὰς ὑπεροχὰς ἐμφαίνουσιν, ὡσαύτως καὶ ἡ παραμέση τῆς ὑπάτης· τῆς γὰρ μέσης ἡ παραμέση κατὰ τὸν ἐπόγδοον λόγον ὑπερ-

---

mam neque nimis prope neque procul a veritate abesse videntur, quod et ex iis quæ nunc dicta sunt et quæ aliis locis dicuntur apparet.

9.

Ipse quidem Plato in omnibus etiam consuevit tum formas, tum quæ per ipsas formantur æquivoce appellare. Aristoteles autem quando formatum sit divisibile, vitat æquivocitatem idque ratione magnæ distantiæ divisibilis ipsius ad formam, quæ indivisibilis est. Rationalis vero anima non tantum est determinata, sed etiam terminus est. Nam quum in medio divisibilis et indivisibilis sit collocata, et quodammodo sit utraque, sic utramque partem ostendit tum termini tum determinati. Alterum quidem ostendens, quia convoluta est, alterum autem quia per terminos semper pertransit, propterque contractionem in unum omnium convolutorum, ut quæ adæquetur determinanti intellectui. Atque ideo in Eudemo quoque dialogo (de anima a se conscripto, *additur in lat. vers. Evangelistæ Lungi Asculani, ed. Venet.*) affirmat animam esse formam quandam et in illis quidem commendat eos, qui dicebant animam esse formarum susceptivam, non totam quidem animam, sed intellectivam tantum, utpote cognoscentem formas veras secundo modo. Veræ namque formæ sunt ejusdem ordinis cum præstantiori animæ intellectu.

10.

Sed demonstrato, Platoni neque ignorantiam neque imperitiam in causa fuisse ut quædam rejiceret, verum id eum fecisse, quia indecora ea reipublicæ judicaret esse, jam nunc ostendemus, eum harmonicæ rei peritum fuisse. In animorum igitur procreatione quæ in Timæo est... (C. 23.) Quod autem harmonia res sit divina, veneranda, magna, Aristoteles, Platonis discipulus, his verbis confirmavit : « Harmonia res est cœlestis, ejusque natura

ἔχει. Πάλιν ἡ νεάτη τῆς ὑπάτης διπλασία ἐστὶν, ἡ δὲ παραμέση τῆς ὑπάτης ἡμιόλιος, ἡ δὲ μέση ἐπίτριτος πρὸς ὑπάτην ἥρμοσται. Καὶ τοῖς μὲν μέρεσι καὶ τοῖς πλήθεσι καὶ κατ' Ἀριστοτέλη ἡ ἁρμονία οὕτως ἔχουσα πέφυκε (c. 24). Συνέστηκε δὲ φυσικώτατα ἔκ τε τῆς ἀπείρου καὶ περαινούσης καὶ ἐκ τῆς ἀρτιοπερίσσου φύσεως, καὶ αὐτὴ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς πάντα· αὐτὴ μὲν γὰρ ὅλη ἀρτία ἐστὶ, τετραμερὴς οὖσα τοῖς ὅροις, τὰ δὲ μέρη αὐτῆς καὶ οἱ λόγοι ἄρτιοι καὶ περισσοὶ καὶ ἀρτιοπέρισσοι· τὴν μὲν γὰρ νεάτην ἔχει ἀρτίαν ἐκ δώδεκα μονάδων, τὴν δὲ παραμέσην περισσὴν ἐξ ἐννέα μονάδων, τὴν δὲ μέσην ἀρτίαν ἐξ ὀκτὼ μονάδων, τὴν δὲ ὑπάτην ἀρτιοπέρισσον ἐξ μονάδων οὖσαν. Οὕτω δὲ πεφυκυῖα αὐτή τε καὶ τὰ μέρη αὐτῆς πρὸς ἄλληλα ταῖς ὑπεροχαῖς τε καὶ τοῖς λόγοις, ὅλη τε ὅλῃ καὶ τοῖς μέρεσι συμφωνεῖ (c. 25). Ἀλλὰ μὴν καὶ αἱ αἰσθήσεις αἱ τοῖς σώμασιν ἐγγιγνόμεναι διὰ τὴν ἁρμονίαν αἱ μὲν οὐράνιαι θεῖαι οὖσαι, μετὰ θεοῦ τὴν αἴσθησιν παρεχόμεναι τοῖς ἀνθρώποις, ὄψις τε καὶ ἀκοὴ, μετὰ φωνῆς καὶ φωτὸς τὴν ἁρμονίαν ἐπιφαίνουσι· καὶ ἄλλαι δ' αὐταῖς ἀκόλουθοι, ᾗ αἰσθήσεις, καθ' ἁρμονίαν συνεστᾶσι· πάντα γὰρ καὶ αὗται ἐπιτελοῦσιν οὐκ ἄνευ ἁρμονίας, ἐλάττους μὲν ἐκείνων οὖσαι, οὐκ ἄπο δ' ἐκείνων· ἐκεῖναι γὰρ ἅμα θεοῦ παρουσίᾳ παραγιγνόμεναι τοῖς σώμασι κατὰ λογισμὸν, ἰσχυράν τε καὶ καλὴν φύσιν ἔχουσι (c. 26). Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ὅτι τοῖς παλαιοῖς τῶν Ἑλλήνων εἰκότως μάλιστα πάντων ἐμέλησε πεπαιδεῦσθαι μουσικήν.

11. (76.)

Clemens Alex. Strom., VI, 6, 53 : Ἰσίδωρός τε ὁ Βασιλείδου υἱὸς ἅμα καὶ μαθητὴς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν τοῦ προφήτου Παρχὼρ Ἐξηγητικῶν καὶ αὐτὸς κατὰ λέξιν γράφει· « Φασὶ δὲ οἱ Ἀττικοὶ μεμηνῦσθαί τινα Σωκράτει παρεπομένου δαίμονος αὐτῷ, καὶ Ἀριστοτέλης δαίμοσι κεχρῆσθαι πάντας ἀνθρώπους λέγει συνομαρτοῦσιν αὐτοῖς παρὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνσωματώσεως, προφητικὸν τοῦτο μάθημα λαβὼν καὶ καταθέμενος εἰς τὰ ἑαυτοῦ βιβλία, μὴ ὁμολογήσας ὅθεν ὑφείλετο τὸν λόγον τοῦτον. »

---

divina et pulchra. Quum autem sit facultate quadripartita, duas habet medietates, arithmeticam et harmonicam; appareique partes ejus, magnitudines et exsuperantias numero et mensuræ æqualitate constare. Nam in duobus quadrichordis cantilenæ sua modulatione concinnantur. » Atque hæc sunt verbis ejus expressa. Corpus porro ejus constare dicit ex partibus dissimilibus, sed quæ inter se consonent, quin et medietates earum arithmetica proportione consentire. Nam ima chorda ad summam proportione dupla coeunte, confici diapason consonantiam, quum hypate VI, nete XII numero repræsentetur. Paramese sesquialtera proportione hypatæ respondet, eique IX congruere, mediæ VIII diximus. At enim intervalla musicæ præcipua constare his rationibus certum est, diatessaron sesquitertia, diapente sesquialtera, diapason dupla proportione : interim etiam conservari rationem sesquioctavam, qualis est IX ad VIII et tonum exprimit. Jam id quoque accidit, ut harmonicæ partes a partibus et medietates a medietatibus secundum excessum arithmeticum et vim geometricam superentur atque ipsa superent. Atque has proprietates sic declarat Aristoteles : ut neta triente major sui, quam mese, sit : et eadem portione paramese hypaten excedat. Itaque relatio quædam intervallorum, sive discriminum, conficiatur, quum termini æqualibus portionibus superent mesam et paramesam et aliis superentur : utrobique sesquialtera et sesquitertia proportionibus rem gerentibus. Atque hæc est, quam harmonicam vocant auctionem. Nete autem a mesa, et paramese ab hypata, arithmeticis intervallorum discriminibus distant. Nam paramese mesam sesquioctava ratione excedit. Rursum nete ad hypatam dupla est, paramesam hypata semel ejusque semissem valet; et mesa ad hypatam est sesquitertia. His ergo partibus atque numeris harmonia de Aristotelis sententia componitur. Idem optime ex infiniti et finiti, paris et imparis, atque pariter imparis natura eandem constituit ejusque partes. Tota enim par est, quum constet quattuor terminis : partes ipsius proportionibus continentur, quorum termini sunt pares, impares, pariterque impares. Nete enim par est, quia XII numero exprimitur, paramese impar, quia IX, mesa pariter par, quia VIII. His ergo rationibus atque partibus conflata harmonia, sibi toti, omnibusque partibus consonat. Sed et sensus, qui ob harmoniam corporibus innati sunt, cælestes alii et divini, qui cum deo sensum præbent hominibus visus et auditus, cum voce et lumine harmoniam ostendunt : et alii sensus, horum comites, quatenus sensus sunt, secundum harmoniam constant. Nihil enim ne ipsi quidem sine harmonia conficiunt : minores sane illis, non tamen absque illis. Illi enim simul cum adventu dei præsto adsunt juxta rationem, et validam pulchramque habent naturam. Porro autem ex his planum fit, primis Græcis haud injuria id præcipuæ curæ fuisse, ut musicæ disciplinæ adolescentes imbuerent.

11.

Isidorus Basilidis simul filius et discipulus, in primo libro Expositionum Prophetæ Parchor ipse quoque scribit ad verbum : « Dicunt autem Attici quædam significata fuisse Socrati, dæmone eum consequente. Dicit etiam Aristoteles, omnes homines uti dæmonibus, qui eos sequuntur eo tempore quo migrent in corpus, quam quum a prophetis accepisset doctrinam, et in suos transtulisset libros, non tamen unde accepisset eam confitetur. »

XIII. ΠΕΡΙ ΕΥΧΗΣ.

Titulus περὶ Εὐχῆς α' apud Diog. Laert. (14) et apud Anon. (9) legitur. Ad hunc audacius referre conatus est versum e Varronis Eumenidibus fr. XXVI Riese :

Hospes, quid miras nummo curare Serapim?
Quid? quasi non curet tanti item Aristoteles?
Aut ambos mira aut noli mirare deum me
De eodem.

Jos. Scaliger, in libro quem sub nomine Yvonis Villiomari in locos controversos Rob. Titii edidit, IX, 12. Eodem plane modo ut hîc, Aristotelis nomen pro cujuslibet philosophi positum est apud eundem Varronem in Satura inscripta *Testamentum,* apud Gell. N. Att., III, 16, 13 (fr. 4 Riese).

1. (77.)

Seneca Quæst. Nat. VII, 30, 1 : *Egregie Aristoteles ait nunquam nos verecundiores esse debere, quam quum de dis agitur. Si intremus templa compositi ... quanto hoc magis facere debemus quum de sideribus, de eorum natura, de stellis disputamus, ne quid temere, ne quid imprudenter aut ignorantes adfirmemus aut scientes mentiamur.* Hæc ad dialogum de Philosophia retulit Bernays, l. l. p. 166.

2. (78.)

Simplicius in Arist. de Cælo, f. 235, cod. Paris. 1910 apud Rosium : Ὅτι γὰρ ἐννοεῖ τι καὶ ὑπὲρ τὸν νοῦν καὶ τὴν οὐσίαν ὁ Ἀριστοτέλης δῆλός ἐστι πρὸς τοῖς πέρασι τοῦ περὶ Εὐχῆς βιβλίου εἰπὼν, ὅτι ὁ θεὸς ἢ νοῦς ἐστιν ἢ ἐπέκεινά τι τοῦ νοῦ.

In edit. Aldina fol. 118 verso hæc ita expressa sunt : Ὅτι μὲν γὰρ νοεῖ τι καὶ ὑπὲρ τὸν νοῦν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν δῆλός ἐστι παρὰ τοῖς ἐσχάτοις τοῦ βιβλίου περὶ Προσευχῆς διαρρήδην λέγων· ὅτι ὁ θεὸς ἢ νοῦς ἐστιν ἤ τι καὶ ὑπὲρ νοῦν, quum in versione latina Guil. de Moerbeke, quam, ut A. Peyron ostendit, in *Fragm. Empedocl. et Parmenid.* Lips. 1810, p. 9, græcam fecit, qui Simplicium edidit, legantur (ed. Veneta, 1555, f. 74 recto) : *Quod enim intelligat aliquid et supra intellectum et supra substantiam Aristoteles manifestans* (-*us*) *est in calce libri de Oratore plane dicens quod deus aut intellectus est aut et aliquid ultra intellectum.* In his tamen male *de Oratore* pro *de Oratione* legitur, ut e verbis apparet quæ post finem vitæ Aristotelis latine versæ in multis codicibus adscripta sunt, cf. Arist. ed. Buhle, t. I, p. 59, quæ emendatiora e cod. Paris. lat. 7695, A, edidit Rosius (cf. *de Aristot. librorum ordine* p. 247) : *Fecit autem et Aristoteles librum de Oratione. Unde Simplicius : Quod enim intelligat et aliquid supra intellectum et super substantiam Aristoteles, manifestus est apud finem libri de Oratione plane dicens, quod deus aut intellectus est aut est aliquid ultra intellectum.*

XIV. ΠΕΡΙ ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ.

De auctore dialogi περὶ Εὐγενείας α', quem præter utrumque indicem (Diog. Laert. 15, Anonym. 11, cf. Dschemalud. (6) *de generis Nobilitate, libri IV*) Athenæus et Diogenes Laertius laudant et ex quo majora excerpta præbet Joannes Stobæus, solus dubitat Plutarchus, vel quem secutus videtur Panætius, libri mentioni his verbis additis εἰ δὴ τὸ βιβλίον ἐν τοῖς γνησίοις Ἀριστοτέλους θετέον. Quare vero id factum sit quum causa ignoretur, nisi tamen suspiceris Panætium, qui et de Socraticorum quorumdam dialogis dubitaverat (cf. Diog. Laert. II, 64), tali modo Socrati illatam criminationem diluere studuisse, de re ipsa non liquet. Ipsa vero fragmenta Aristotele nullo modo indigna sunt cum propter sententiarum acumen tum propter verborum elegantiam.

1. (79.)

Joann. Stob. Floril. 86, 24 : Ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ Εὐγενείας. Ὅλως περὶ εὐγενείας ἐγὼ ἀπορῶ, τίνας χρὴ καλεῖν τοὺς εὐγενεῖς. — Εἰκότως γε, ἔφην, τοῦτο σὺ διαπορῶν. Καὶ γὰρ παρὰ τῶν πολλῶν καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν σοφῶν τὰ μὲν ἀμφισβητεῖται τὰ δ' οὐ λέγεται σαφῶς, εὐθὺς τὰ περὶ τῆς

DE PRECATIONE.

2.

Manifestum est Aristotelem intelligere aliquid supra intellectum et substantiam ex his quæ in calce libri de Precatione dixit : « Deus est sive intellectus aut aliquid ultra intellectum. »

DE NOBILITATE.

1.

De nobilitate autem ego plane dubito quosnam oporteat appellare nobiles. — Nec immerito, inquam, tu dubitas. Nam et apud vulgus et apud sapientes quædam in dubium vocantur et quædam non perspicue dicuntur et ita statim

δυνάμεως· λέγω δὲ τοῦτο, πότερον τῶν τιμίων ἐστὶ καὶ τῶν σπουδαίων ἢ καθάπερ Λυκόφρων ἔγραψε κενόν τι πάμπαν. Ἐκεῖνος γὰρ ἀντιπαραβάλλων ἑτέροις ἀγαθοῖς αὐτήν, Εὐγενείας μὲν οὖν, φησίν, ἀφανὲς τὸ κάλλος, ἐν λόγῳ δὲ τὸ σεμνόν· ὡς πρὸς δόξαν οὖσαν τὴν αἵρεσιν αὐτῆς, κατὰ δ' ἀλήθειαν οὐθὲν διαφέροντας τοὺς ἀγεννεῖς τῶν εὐγενῶν.

In his secuti sumus Wyttenbachii et Luzacii emendationes : quorum ille ad Plutarchi Moralia t. V, p. 968, σὺ διαπορῶν pro εὖ, quæ est lectio codd., scripsit, hic vero in *Lectt. Att.* p. 87, κενόν et εὐγενείας, pro καινόν et εὐγένειαν. Post nomen Λυκόφρων in ed. Trincav. Ven. 1536, additur ὁ σοφιστής. Hujus mentionem nemo, quod sciam, præter Aristotelem fecisse videtur, cf. Physic. I, c. 2, § 15 (cf. Simplic. ad h. l. f. 20), Metaphys. VII, c. 6, § 6 (cf. Pseudo-Alex. Aphrod. p. 533, 18 Bonitz), Polit. III, c. 5, § 11, Rhetor. III, c. 3, § 1 et § 2, c. 9, § 7, de Soph. Elench. c. 16, § 16 (cf. Alex. Aphrod. ad h. l. f. 38).

2. (80.)

Joann. Stob. Floril. 86, 25 : Ἐν τῷ αὐτῷ. Ἀμφισβητεῖται δὲ καθάπερ καὶ περὶ τοῦ πηλίκον ἀγαθόν ἐστιν, οὕτω καὶ τίνας δεῖ καλεῖν εὐγενεῖς. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γονέων εὐγενεῖς εἶναι νομίζουσι, καθάπερ καὶ Σωκράτης· διὰ γὰρ τὴν Ἀριστείδου ἀρετὴν καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ γενναίαν εἶναι. Σιμωνίδην δέ φασιν ἀποκρίνασθαι διερωτώμενον τίνες εὐγενεῖς, τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων· καίτοι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσιν ὁ Θέογνις οὐδ' ὁ ποιητὴς ὁ ποιήσας ὡς ὅτι

τὴν μὲν [γὰρ] εὐγένειαν αἰνοῦσιν βροτοί,
μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖσι πλουσίοις.
(Cf. Euripidis Fragm. ed. Wagner. Thyestes, 393).

Ἦ πρὸς Διὸς οὐχ αἱρετώτερος ὁ πλουτῶν αὐτὸς, ἢ οὗ ὁ πρόπαππος ἢ τῶν προγόνων τις πλούσιος ἦν, αὐτὸς δὲ πένης; — Πῶς γὰρ οὔ; εἶπε. — Καὶ δέοι δ' ἂν κηδεύειν τοῖς πλουσίοις μᾶλλον ἢ τοῖς εὐγενέσιν· εὐγενεῖς γὰρ οἱ παλαιοί, κρείττους δὲ οἱ νῦν. Οὐκ οὖν ὁμοίως κἄν τις ὑπολαμβάνῃ οὐ τοὺς εὐγενεῖς εἶναι τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων ἀλλὰ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν πάλαι; κρείττων γὰρ ἂν δόξειεν ἀρχαίας ἀρετῆς πρόσφατος καὶ μετέχειν μᾶλλον ἕκαστον πατρὸς ἢ προπάππου, αἱρετώτερον δ' αὐτὸν εἶναι σπουδαῖον ἀλλ' οὐ τὸν πρόπαππον ἢ τινα τῶν ἄλλων προγόνων. — Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. — Ἆρ' οὖν οὐκ ἐπεὶ ἐν μηδετέρῳ τούτων ὁρῶμεν τὴν εὐγένειαν, σκεπτέον ἄλλον τρόπον; — Τίνα τοῦτον δήποτε; — Σκεπτέον δή, ἔφην. Τὸ εὖ σημαίνει τι δήπου τῶν ἐπαινετῶν καὶ σπουδαίων, οἷον τὸ εὐπρόσωπον καὶ εὐόφθαλμον· ἀγαθὸν γάρ τι ἢ καλὸν σημαίνει κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. — Πάνυ γε, εἶπεν. — Οὐκ οὖν εὐπρόσωπον μέν ἐστι τὸ ἔχον ἀρετὴν προσώπου, εὐόφθαλμον δὲ τὸ ὀφθαλμοῦ ἀρετήν; — Οὕτως, εἶπεν. — Ἀλλὰ μήν ἐστι γένος τὸ μὲν σπουδαῖον, τὸ δὲ φαῦλον ἀλλ' οὐ σπουδαῖον. — Πάνυ γε, εἶπε. — Σπουδαῖον δέ γέ φαμεν ἕκαστον κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν εἶναι, ὥστε καὶ γένος σπουδαῖον ὡσαύτως. — Οὕτως, εἶπε. — Δῆλον ἄρ', ἔφης, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐγένεια ἀρετὴ γένους.

In his plura quæ in codd. corrupta sunt e criticorum conjecturis emendavimus. Quod post l. 8, ἐκ πάλαι πλουσίων, additur φάναι, nihili est, nec opus videtur pro eo ut Rosius conjiciebat φύντας corrigere. Poeta cujus versus afferuntur Euripides est, ut ex ipso Joannis Stobæi Floril. XCII, 3, apparet. Pro δέοιτ' l. 15, quæ lectio codd. est dedimus cum Halmio, *Lect. Stobens.*, I, 22 δέοι δ'. Ro-

---

de potentia quam nobilitas habeat. Hoc autem dico, pretiosa et studio digna sit an, ut Lycophron scripsit, aliquid omnino inane. Ille enim quum eam cum aliis bonis conferat non apparere dicit nobilitatis præstantiam, magnificentiam vero in verbis esse, ita ut ad famam appelletur, revera autem ignobiles nihil a nobilibus differant.

2.

Dubitatur autem, quemadmodum de ipsius boni essentia, ita et quosnam oporteat appellari nobiles. Aliqui enim nobiles putant esse, qui ex bonis parentibus nati sint, ut etiam Socrates. Nam propter virtutem Aristidis etiam filiam ejus generosam esse dicunt. Simonidem vero interrogatum, qui essent nobiles, respondisse dicunt, illos qui majoribus longo tempore locupletibus nati essent. Etsi secundum hoc dictum non jure succensent neque Theognis, neque poeta qui dixit :

Homines laudant quidem nobilitatem,
Affinitates autem potius ineunt cum ditioribus.

An hercle non præstat ille qui dives ipse fuerit, quam qui proavum aut alium inter majores suos divitem habuerit, at ipse pauper sit? — Qui aliter? inquit. — Et oporteret affines fieri divitum potius quam nobilium : nobiles enim sunt prisci homines, nostri vero temporis meliores. Atqui similiter aliquis ita secum reputaverit, non esse nobiles ex majoribus olim divitibus natos, sed ex bonis jam longo tempore. Virtus enim recens antiquiori melior esse videtur, et unumquemque plus a patre suo quam ab avo accepisse. Præstat autem, si quis ipse virtutis amator sit, quam si talem avum aut alium ex majoribus habuerit. — Recte loqui me dixit. — Nonne igitur, inquam, quandoquidem in istorum neutro nobilitatem deprehendimus, alia ratione eam inquiremus? — Quanam ista? — Quoniam nobilitas græce εὐγένεια vocatur, considerandum quod εὖ dictio aliquid laude studioque dignum

sius δέοι γ'; αὐτὸν l. 21, pro αὐτοῦ ut in codd. est Gesnerus, l. 23, λέγειν in λέγεις a Cobetio mutatum *Mnemos.*, t. IX, p. 140. Paulo post pro ἐνίοτε ut in codd. δήποτε Halm. l. l. Rosius αἰνίττει. Idem post σκεπτέον, pro δ' quod in codd. est δὴ dedit. Ἔφης vero pro ἔφην emendatio est Luzacii in *Lectt. Att.* p. 89.

3. (81.)

Joann. Stob. Floril., 88, 13 : Ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ Εὐγενείας. Φανερὸν τοίνυν, ἔφην ἐγώ, περὶ ὧν πάλαι διηπορησάμην, διὰ τί ποτε οἱ ἐκ πάλαι πλουσίων ἢ οἱ ἐκ πάλαι σπουδαίων εὐγενέστεροι δοκοῦσιν εἶναι μᾶλλον τῶν σύνεγγυς τἀγαθὰ κεκτημένων. Αὐτὸς γὰρ ἐγγύτερος σπουδαῖος ὢν ἢ πάππου σπουδαίου τετυχηκώς, ὥστ' εἴη ἂν εὐγενὴς ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ. Καί τινες εἰρήκασιν οὕτως ἐκ τοῦ διελέγχειν προσποιούμενοι τὸν συλλογισμὸν τῆς εὐγενείας, ὥσπερ φησὶ καὶ Εὐριπίδης, οὐχὶ τῶν ἐκ πάλαι σπουδαίων εὐγένειαν φάμενος εἶναι, ἀλλ' ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἁπλῶς. Τὸ δ' οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ὀρθῶς ζητοῦσιν οἱ τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν προτιθέντες. Τὰ δ' αἴτια εἴπομεν, τουτέστιν ὅτι ἡ μὲν εὐγένειά ἐστιν ἀρετὴ γένους, ἡ δ' ἀρετὴ σπουδαῖον· σπουδαῖον δ' ἐστὶ γένος, ἐν ᾧ πολλοὶ σπουδαῖοι πεφύκασιν ἐγγίνεσθαι. Συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον, ὅταν ἐγγένηται ἀρχὴ σπουδαία ἐν τῷ γένει· ἡ γὰρ ἀρχὴ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ παρασκευάζειν οἷάπερ αὐτή· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον, ποιῆσαι οἷον αὐτὴ ἕτερα πολλά. Ὅταν οὖν ἐγγένηται τοιοῦτος εἷς τις ἐν τῷ γένει καὶ οὕτω σπουδαῖος ὥστ' ἔχειν τὸ ἀπ' ἐκείνου ἀγαθὸν πολλὰς γενεάς, τοῦτο σπουδαῖον ἀνάγκη εἶναι τὸ γένος. Πολλοὶ γὰρ ἔσονται σπουδαῖοι ἄνθρωποι, ἄν τε ἀνθρώπων ᾖ τὸ γένος, ἄν τε ἵππων, ἵπποι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων. Ὥστ' εὐλόγως οὐχ οἱ πλούσιοι οὐδ' οἱ ἀγαθοί, ἀλλ' οἱ ἐκ πάλαι πλουσίων ἢ ἐκ πάλαι ἀγαθῶν εὐγενεῖς εἶεν ἄν. Ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος τἀληθῆ. Ἀρχὴ γὰρ ἄνωθεν πάντων. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' οἱ ἐκ προγόνων ἀγαθῶν εὐγενεῖς πάντως, ἀλλ' ὅσοις τυγχάνουσιν ἀρχηγοὶ τῶν προγόνων ὄντες. Ὅταν μὲν οὖν αὐτὸς ἀγαθὸς, μὴ ἔχῃ δὲ τοιαύτην δύναμιν τῆς φύσεως ὡς τίκτειν πολλοὺς ὁμοίους, οὐκ ἔχει ἡ ἀρχὴ τοιαύτην δύναμιν ἐν τούτοις... Ἀρετὴ τοῦ γένους καὶ εὐγενεῖς οἱ ἀπὸ τούτου τοῦ γένους ὄντες, οὐκ ἐὰν ὁ πατὴρ εὐγενὴς ᾖ, ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γένους. Οὐ γὰρ δι' αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐγέννησεν ἀγαθόν, ἀλλ' ὅτι ἐκ τοιούτου γένους ἦν.

Quæ hic leguntur verba : Ὅστις ἀνὴρ ἀγαθός a Gesnero posita sunt pro lectione cod. A οἷς τισιν, vel ed. Ven. οἷς τὶς ἀνὴρ ἀγαθός. Pro ἀλλ' ὅσοις, codd. ὅσοι, in quibus etiam pro οὐκ ἔχει ἡ ἀρχή, οὐκ ἔχει ἀρχήν legitur, quod Gesnerus emendavit. Cum verbis : τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον κτλ. quodammodo conferri possunt quæ in libris de Anima II, c. 4, leguntur, cum totius vero loci sententia optime congruit quod dictum est Polit. IV, 6, 5 : ἡ γὰρ εὐγένειά ἐστιν ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετή.

---

significet, ut εὐπρόσωπον (*faciem pulchram habens*), εὐόφθαλμον (*pulchris oculis ornatum*). Bonum enim aut pulchrum aliquid his verbis indicatur. — Maxime vero. — Videlicet εὐπρόσωπον est, quod faciei, εὐόφθαλμον, quod oculi virtutem habet? — Sic est, inquit. — Porro genus aliud laudabile est, aliud vile, studioque indignum. — Ita profecto. — Laude autem studiove dignam rem quamlibet virtutis suæ merito vocamus : itaque genus etiam laudabile similiter nominandum est. — Nominandum, dixit. — Constat igitur, inquam, nobilitatem generis virtutem esse.

3.

Nunc igitur de illis constat, quæ pridem in dubium vocavimus, quam ob causam ex majoribus olim aut divitibus aut bonis nati, nobiliores videantur esse illis, qui bona propinquiora possident. Propinquius autem bona possidet, qui ipse bonus fuerit, quam qui avum habuerit virtutis studiosum. Itaque nobilis fuerit quicunque bonus est. Sic enim aliqui syllogismo colligunt, redarguere cupientes illos qui aliter sentiunt. Euripides etiam nobilem esse ait, non qui majoribus longo jam tempore bonis natus sit, sed qui vir bonus ipse fuerit simpliciter. Quod quidem non ita se habet, sed recte quæstionem instituunt, qui virtutem antiquam præponunt. Causas autem diximus : quoniam videlicet nobilitas virtus est generis, virtus autem res laudabilis studioque digna est. Item genus, in quo multi studiosi bonique fuerint, laudem studiumque meretur. Fit autem tale genus, quum principium ejus laudabile fuerit. Principium enim hanc facultatem habet ut multa efficiat quale ipsum est. Hæc enim vis est principii ut plurima quale ipsum est efficiat. Quum igitur unus talis in aliquo genere fuerit, adeoque bonus, ut virtus ab ipso in multas ætates transfundatur, hoc certe genus omni laude studioque dignissimum erit. Sic enim permulti fient studiosi homines, si genus humanum sit, si equorum vero equi, atque aliis animalibus eadem est ratio. Proinde merito non divites, neque boni, sed qui a priscis divitibus aut antiquis bonis descenderint, nobiles judicandi sunt, si veritatem inquiras. Omnium enim principium longa retro origine deducitur. At neque simpliciter nobiles sunt, qui a bonis majoribus nati fuerint : sed illi tantum qui progenitores seu generandi auctores esse possunt. Si quis igitur ipse bonus est, non pollet autem hac naturæ facultate, ut multos sibi similes generet, principii rationem ad posteritatem non habet... Generis nobilitas et

4. (82.)

Diog. Laert., II, 26 : Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης δύο γυναῖκας αὐτὸν (τὸν Σωκράτην) ἀγαγέσθαι, προτέραν μὲν Ξανθίππην, ἐξ ἧς αὐτῷ γενέσθαι Λαμπροκλέα· δευτέραν δὲ Μυρτὼ, τὴν Ἀριστείδου τοῦ δικαίου θυγατέρα, ἣν καὶ ἄπροικον λαβεῖν, ἐξ ἧς γενέσθαι Σωφρονίσκον καὶ Μενέξενον. Οἱ δὲ προτέραν γῆμαι τὴν Μυρτώ φασιν· ἔνιοι δὲ καὶ ἀμφοτέρας σχεῖν ὁμοῦ, ὧν ἐστὶ Σάτυρός τε καὶ Ἱερώνυμος ὁ Ῥόδιος. Φασὶ γὰρ βουληθέντας Ἀθηναίους διὰ τὸ λειπανδρεῖν συναυξῆσαι τὸ πλῆθος, ψηφίσασθαι γαμεῖν μὲν ἀστὴν μίαν, παιδοποιεῖσθαι δὲ καὶ ἐξ ἑτέρας, ὅθεν τοῦτο ποιῆσαι καὶ Σωκράτην.

Plutarch. Vit. Arist., c. 27 : Δημήτριος δ' ὁ Φαληρεὺς καὶ Ἱερώνυμος ὁ Ῥόδιος καὶ Ἀριστόξενος ὁ μουσικὸς καὶ Ἀριστοτέλης, εἰ δὴ τὸ περὶ Εὐγενείας βιβλίον ἐν τοῖς γνησίοις Ἀριστοτέλους θετέον, ἱστοροῦσι Μυρτὼ θυγατριδῆν Ἀριστείδου Σωκράτει τῷ σοφῷ συνοικῆσαι, γυναῖκα μὲν ἑτέραν ἔχοντι, ταύτην δ' ἀναλαβόντι χηρεύουσαν διὰ πενίαν καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεομένην. Πρὸς μὲν οὖν τούτους ἱκανῶς ὁ Παναίτιος ἐν τοῖς περὶ Σωκράτους ἀντείρηκεν.

Athen. XIII, p. 556, A : Ἐκ τούτων οὖν τις ὁρμώμενος μέμψαιτ' ἂν τοὺς περιτιθέντας Σωκράτει δύο γαμετὰς γυναῖκας, Ξανθίππην καὶ τὴν Ἀριστείδου Μυρτὼ, οὐ τοῦ δικαίου καλουμένου, οἱ χρόνοι γὰρ οὐ συγχωροῦσιν, ἀλλὰ τοῦ τρίτου ἀπ' ἐκείνου. Εἰσὶ δὲ Καλλισθένης, Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, Σάτυρος ὁ Περιπατητικὸς, Ἀριστόξενος, οἷς τὸ ἐνδόσιμον Ἀριστοτέλης ἔδωκεν ἱστορῶν τοῦτο ἐν τοῖς περὶ Εὐγενείας. Εἰ μὴ ἄρα συγκεχωρημένον κατὰ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο τότε διὰ σπάνιν ἀνθρώπων, ὥστ' ἐξεῖναι καὶ δύο ἔχειν γυναῖκας τὸν βουλόμενον..... ἀντεῖπε δὲ τοῖς λέγουσι περὶ τῶν Σωκράτους γυναικῶν Παναίτιος ὁ Ῥόδιος.

De duplici Socratis matrimonio uberrima est disputatio Luzacii, in libro *Lectiones atticæ, sive de* Διγαμίᾳ *Socratis*, Lugd. Batav. 1809, qui et posteriores nominat scriptores apud quos hujus rei mentio facta est.

XV. (ΠΕΡΙ ΗΔΟΝΗΣ.)

Libri περὶ Ἡδονῆς inscripti bis mentio apud Diogenem fit, primum inter dialogos (16), quo loco et apud Anonymum nominatur (15, cf. Dschemaluddin. 18, *de Voluptate, liber I*), deinde vero (66), ubi in cod. Laur. περὶ Ἡδονῶν α' legitur. In catalogo scriptorum Theophrasti, p. 5, 5 apud Usener. *Analecta Theophrastea*, affertur titulus : περὶ Ἡδονῆς ὡς Ἀριστοτέλης α', et statim post περὶ Ἡδονῆς ἄλλο α'. Theophrastum περὶ Ἡδονῆς laudat Athenæus XII, p. 511, C et 526, D quum de auctore libri alibi ambigit, VI, p. 273, C : Χαμαιλέων ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ περὶ Ἡδονῆς· τὸ δ' αὐτὸ βιβλίον καὶ ὡς Θεοφράστου φέρεται· et VIII, p. 347, E : Θεόφραστος ἢ Χαμαιλέων ἐν τῷ περὶ Ἡδονῆς. Duo igitur de Voluptate libri exstitisse videntur, quorum alterius auctor sive Aristoteles sive Theophrastus habebatur, alterius vero sive Theophrastus sive Chamæleon.

Quæ sequuntur fragmenta ad nullum aptius referri posse puto librum, quam ad dialogum περὶ Ἡδονῆς. Philoxeni dictum ipse Aristoteles in Ethic. Nicom. III, 10, 9, tangit, ubi de voluptate loquitur (cf. Ethic. Eudem., III, 2, Problem., XXVIII, 7), Sardanapali vero mentionem Theophrastus in dialogo περὶ Ἡδονῆς fecerat, teste Athenæo, XII, p. 511, C. Cf. quæ e dialogo Heraclidis Pontici περὶ Ἡδονῆς apud eundem leguntur, p. 512, A.

---

nobiles qui ex illo sunt genere oriundi. Non sufficit autem patrem esse virum excellentem, sed antiquum generis auctorem talem fuisse oportet. Neque enim pater per se bonum genuit, sed quia ex tali genere erat.

4.

Duas illum (Socratem) uxores duxisse, priorem Xanthippen, ex qua Lamproclem genuerit; alteram Myrtonem, Aristidis illius justi filiam, quam et sine dote acceperit, quæque ipsi Sophroniscum Menexenumque pepererit, Aristoteles auctor est. Alii Myrtonem illum prius duxisse, nonnulli utrasque simul habuisse tradunt, ex quibus et Satyrus est et Hieronymus Rhodius.

Demetrius Phalereus, Hieronymus Rhodius, Aristoxenus musicus et Aristoteles (si modo liber de Nobilitate inter germanos est Aristotelis libros recensendus) Myrto tradunt Aristidis ex filia neptim a Socrate illo sapiente domum acceptam : habuisse quidem illum aliam uxorem, verum eum hanc ob inopiam viduam et omnium rerum egenam recepisse. Ceterum refellit hæc abunde Panætius in libris quos de Socrate scripsit.

His positis non injuria quispiam arguat eos qui uxores duas Socratem habuisse prodiderunt, Xanthippen nimirum et Myrto, Aristidis, non cognomento Justi filiam (repugnant enim tempora), sed ejus qui ab eo tertius est. Auctores ejus rei sunt Callisthenes, Demetrius Phalereus, Satyrus Peripateticus, Aristoxenus : quibus ad id scribendum ansam dedit Aristoteles, qui libro de Nobilitate literis id mandavit... His qui de duabus Socratis uxoribus scripserunt, contradixit Panætius Rhodius.

1. (83.)

Athen. Epit., I, p. 6, D : Ἄλλοι δὲ φίλιχθυν τὸν Φιλόξενόν φασιν. Ἀριστοτέλης δὲ φιλόδειπνον ἁπλῶς, ὅς καὶ γράφει που ταῦτα· « Δημηγοροῦντες ἐν τοῖς ὄχλοις κατατρίβουσιν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν τοῖς Θαύμασι καὶ πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ Φάσιδος ἢ Βορυσθένους καταπλέοντας, ἀνεγνωκότες οὐδὲν πλὴν εἰ τὸ Φιλοξένου Δεῖπνον οὐδ' ὅλον.

2. (84.)

Athen., VIII, p. 335, F : Τί γὰρ τῶν ἐπιτρῖψαι δυναμένων παρέλιπεν ὁ καλὸς οὗτος ἐποποιὸς (Ἀρχέστρατος scil.) καὶ μόνος ζηλώσας τὸν Σαρδαναπάλλου τοῦ Ἀνακυνδαράξεω βίον, ὃν ἀδιανοητότερον εἶναι κατὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ πατρὸς Ἀριστοτέλης ἔφη. Ἐφ' οὗ τοῦ τάφου ἐπιγεγράφθαι φασὶ Χρύσιππος τάδε·

Εὖ εἰδὼς ὅτι θνητὸς ἔφυς τὸν θυμὸν ἄεξε.
Κεῖν' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα, καὶ σὺν ἔρωτι
Τέρπν' ἔπαθον· τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια πάντα λέλυνται.....

Cicero Disputat. Tuscul., V, 35 : *Ex quo Sardanapali opulentissimi Syriæ regis error agnoscitur, qui incidi jussit in busto :*

Hæc habeo quæ edi quæque exsaturata libido
Hausit : at illa jacent multa et præclara relicta.

Quid aliud, inquit Aristoteles, in bovis, non in regis, sepulcro inscriberes? Hæc habere se mortuum dicit, quæ ne vivus quidem diutius habebat quam fruebatur. Cf. de Finibus II, 32, 106 : *Corporis autem voluptas si etiam præterita delectat, non intelligo cur Aristoteles Sardanapali epigramma tanto opere derideat, in quo ille rex Syriæ glorietur se omnes secum libidinum voluptates abstulisse. Quod enim ne vivus quidem, inquit, diutius sentire poterat quam dum fruebatur, quo modo id potuit mortuo permanere?*

Alias inscriptiones e Clearcho περὶ Βίων affert Athenæus, XII, p. 529, A et ex Aristobulo, XII, p. 530, A : Ἐπιγεγράφθαι δὲ αὐτῷ Ἀσσυρίοις γράμμασι· « Σαρδανάπαλλος Ἀνακυνδαράξεω παῖς, Ἀγχιάλην καὶ Ταρσὸν ἔδειμεν ἡμέρῃ μιῇ. Ἔσθιε, πῖνε, παῖζε· ὡς τἄλλα τούτου οὐκ ἄξια. » Quinque tantum versus, ex iis qui apud Athenæum leguntur, habet Diodorus, II, 23; duos vero quos laudat Cicero græce ita exhibet Strabo, XIV, p. 672 : Καὶ δὴ καὶ περιφέρεται τὰ ἔπη ταυτί·

Ταῦτ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα καὶ μετ' ἔρωτος
Τέρπν' ἔπαθον· τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια πάντα λέλειπται.

Cf. Davisius ad Cic. Tusc., V, 35, Næke ad Chœrili Fragm., p. 196, sqq.

XVI. ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ.

Ad dijudicandam quæstionem quanam forma conscriptus fuerit περὶ Βασιλείας liber, cujus titulus inter dialogos apud Diogenem (18) et Anonymum (16) legitur, præcipue valent quæ duobus in locis de eo a Cicerone dicta sunt. Ita enim ille de consilio quod aliquandiu agitaverat, mittendæ ad Cæsarem cohortatoriæ sive suasoriæ epistolæ, Ep. ad Attic., XII, 40, 2 : Συμβουλευτικὸν *sæpe conor : nihil reperio : et quidem mecum habeo et* Ἀριστοτέλους et Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον : *sed quid simile? Illi et quæ ipsis honesta essent scribebant et grata Alexandro. Ecquid tu ejusmodi reperis? Mihi quidem nihil in mentem venit.* Susceptum vero consilium plane se abjecisse cum Ep. XIII, 31, tum præsertim XIII, 28, 2, hisce testatur verbis : *De epistola ad Cæsarem, jurato mihi crede, non possum : nec me turpitudo deterret, etsi maxime debeat. Quam enim turpis est assentatio, quum vivere ipsum turpe sit nobis? Sed ut cœpi, non me hoc turpe deterret, ac vellem quidem : essem enim qui esse debeam, sed in mentem nihil venit. Nam quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium et doctorum suasiones, vides quibus in rebus versentur : adolescentem, incensum cupiditate verissimæ gloriæ, cupientem sibi aliquid consilii dari quod ad laudem sempiternam valeret, cohortantur, ad decus non deest oratio.* Quæ si, ut e sequentibus fragmentis apparet, ad librum περὶ Βασιλείας referenda sunt, non jam de dialogo cogitandum erit, sed de cohortatoria quadam epistola sive oratione, qualis Theopompi quoque liber fuit, cum quo a Cicerone conjungitur. At hunc Athenæus semel, IV, p. 230, B, Συμβουλαὶ πρὸς Ἀλέξανδρον, in altero vero loco, XIII, p. 595, A, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀλέξανδρον vocat. Ad

---

DE VOLUPTATE.

1.

Philoxenum alii piscium amantem dicunt; Aristoteles vero nude cœnarum studiosum; qui etiam alicubi sic scribit : « Qui in circulis conciones habent, totumque diem præstigia spectant et cum iis versantur qui e Phasi aut Borysthene huc adpellunt : legerunt autem nihil quidquam, nisi forte Philoxeni Cœnam, ac ne eam quidem totam!

2.

Sardanapalum, Anacyndaraxæ filium, obscuriorem reddi adjecto patris nomine Aristoteles dixit.

ipsa vero Ciceronis verba, de quibus ambigi nullo modo potest, accedit testimonium magis etiam disertum Ammonii qui vocatur, Proleg. in Categor. f. 9 verso (p. 35, B, 14 Brand.) : Μερικὰ μὲν οὖν ἐστὶν, ὅσα πρός τινα ἰδίᾳ γέγραπται, ὡς ἐπιστολαὶ ἢ ὅσα ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος περί τε βασιλείας καὶ ὅπως δεῖ τὰς ἀποικίας ποιεῖσθαι γεγράφηκε, in quibus illud tantum falsum esse videtur, quod dicitur Aristotelem ab Alexandro rogatum fuisse ut de regni officio scriberet.

De arabica libri περὶ Βασιλείας versione, quæ in codice Vaticano sub hoc titulo : *Epistola Aristotelis ad Alexandrum magnum de regio regimine*, exstare dicitur, cf. Dressel, *Philologus*, t. XVI, p. 353, et præterea quæ narrat Minoïdes-Mynas, in notis ad Gennadium contra Plethonem, p. 173.

1. (85.)

Pseudo-Ammon. Vita Aristot., f. 5 verso (p. 11, 45 Westerm.) : Τῷ δ' Ἀλεξάνδρῳ καὶ περὶ Βασιλείας ἔγραψεν ἐν ἑνὶ μονοβίβλῳ, παιδεύων αὐτὸν ὅπως δεῖ βασιλεύειν.

Eadem brevius Joann. Philoponus (cf. Vit. Marc., p. 5 Robbe) : Ἵνα δὲ καὶ πάντας ἀνθρώπους εὐεργετήσῃ, γράφει τῷ Ἀλεξάνδρῳ βιβλίον περὶ Βασιλείας, διδάσκων ὅπως βασιλευτέον. Ὅπερ οὕτως ἔδρασεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου ψυχὴν, ὡς λέγειν ὅτε μὴ ὠφέλησέ τινα· « Σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα, οὐδένα γὰρ εὖ ἐποίησα. »

2. (86.)

Plutarch. de Alexandri Fort. aut Virt. I, c. 6 : Οὐ γὰρ, ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῷ (τῷ Ἀλεξάνδρῳ scil.), τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἡγεμονικῶς, τοῖς δὲ βαρβάροις δεσποτικῶς χρώμενος· καὶ τῶν μὲν ὡς φίλων καὶ οἰκείων ἐπιμελούμενος, τοῖς δὲ ὡς ζῴοις ἢ φυτοῖς προσφερόμενος, πολεμοποιῶν φυγῶν ἐνέπλησε καὶ στάσεων ὑπούλων τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλὰ κοινὸς ἥκειν θεόθεν ἁρμοστὴς καὶ διαλλακτὴς τῶν ὅλων νομίζων etc.

Inde patet de Aristotele intelligenda esse et quæ ex Eratosthene apud Strabonem, l. I, p. 116, afferuntur : Ἐπὶ τέλει δὲ τοῦ ὑπομνήματος (cf. Bernhardy, Eratosthenica, p. 70, LVI), οὐκ ἐπαινέσας τοὺς δίχα διαιροῦντας ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων πλῆθος εἴς τε Ἕλληνας καὶ βαρβάρους καὶ τοὺς Ἀλεξάνδρῳ παραινοῦντας, τοῖς μὲν Ἕλλησιν ὡς φίλοις χρῆσθαι, τοῖς δὲ βαρβάροις ὡς πολεμίοις, βέλτιον εἶναί φασιν ἀρετῇ καὶ κακίᾳ διαιρεῖν ταῦτα... διόπερ τὸν Ἀλέξανδρον ἀμελήσαντα τῶν παραινούντων, ὅσους οἷόν τ' ἦν ἀποδέχεσθαι τῶν εὐδοκίμων ἀνδρῶν καὶ εὐεργετεῖν. Cf. Aristotel. Polit., III, 4.

3. (87.)

Themist. Orat., VIII, p. 107, C Hard. : Πλάτων μὲν οὖν, εἰ καὶ τὰ ἄλλα ταῦτα θεῖος καὶ αἰδοῖος, ἀλλὰ τοῦτόν γε ἀτεχνῶς ἀποκεκινδυνευμένως προήκατο λόγον (de Republ., p. 473, D), ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν. Ἐλήλεγκται δὲ ὁ λόγος καὶ δέδωκεν εὐθύνας τῷ χρόνῳ. Ἄγασθαι δὲ ἄξιον Ἀριστοτέλην, ὅτι μικρὸν τὰ Πλάτωνος ῥήματα μεταθεὶς τὸν λόγον πεποίηκεν ἀληθέστερον· φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βασιλεῖ, οὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι φάσκων, ἀλλὰ καὶ ἐμποδὼν, τὸ δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν εὐπειθῆ καὶ εὐήκοον· ἔργων γὰρ ἀγαθῶν τὴν βασιλείαν ἐνέπλησεν, οὐχὶ ῥημάτων. Cf. Isocrat. Epist. V, 3, Dio Chrysost., Orat. II, 26.

DE REGNO.

1.

Alexandro scripsit de Regno librum singularem, quo eum quæ regis officia essent docuit.

Ut autem et omnibus hominibus universaliter benefecerat, scripsit Alexandro librum unum de Regno, docens ipsum qualiter oporteat regnare; et in tantum movit animam Alexandri ad faciendum, quod dicebat : Quod non benefeci aliquibus hodie non regnavi (*vetus versio latina*).

2.

Aristoteles jubebat Alexandrum Græcis se tanquam principem, barbaris tanquam dominum præbere, et illorum quidem ut amicorum et domesticorum curam gerere, his tanquam brutis aut stirpibus uti.

3.

Plato quidem, licet cetera omnia divinus ac venerabilis, hanc tamen sententiam periculose admodum emisit, non prius hominibus mala desitura, quam aut philosophi regnent, aut reges philosophentur. Quam quidem sententiam temporis ipsius experientia convicit ac redarguit. Aristotelem autem potius admirari par est, qui Platonis verba paululum immutans, veriorem sermonem expressit : totum illud philosophari non modo regi non necessarium, sed et impedimento esse dictitans : satis autem esse, si vere philosophantibus pareat atque obsequatur : factis enim præclaris, non verbis regnum impleverit.

XVII. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Η ΥΠΕΡ ΑΠΟΙΚΩΝ.

Cum libro περὶ Βασιλείας conjungitur alius qui apud Diogenem (17) vocatur Ἀλέξανδρος ἢ ὑπὲρ ἀποίκων α', et rectius fortasse apud Anonymum (22) Ἀλ. ἢ ὑπὲρ ἀποικιῶν, etiam in commentario ad Categorias Ammonio adscripto, f. 9 verso, p. 35, B, 14 :

(88.)

Μερικὰ μὲν οὖν ἐστιν, ὅσα πρός τινα ἰδίᾳ γεγραπται, ὡς Ἐπιστολαὶ ἢ ὅσα ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος περί τε βασιλείας καὶ ὅπως δεῖ τὰς ἀποικίας ποιεῖσθαι γεγράφηκε.

XVIII. ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Περὶ Παιδείας α', Diog. Laert. (19), περὶ Παιδείας ἢ Παιδευτικὸν, α', Anon. (22), *de Institutione morumque elegantia, libri IV*, Dschemaludd. (4).

1. (89.)

Diogen. Laert., IX, 53 : Καὶ πρῶτος (ὁ Πρωταγόρας scil.) τὴν καλουμένην τύλην, ἐφ' ἧς τὰ φορτία βαστάζουσιν, εὗρεν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Παιδείας· φορμοφόρος γὰρ ἦν, ὡς καὶ Ἐπίκουρός που φησί. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἤρθη πρὸς Δημόκριτον, ξύλα δεδεχὼς ὀφθείς. Cf. Suidas, s. v. κοτύλη. Aul. Gell. N. Att., V, 3.

2. (90.)

Plutarch. Quæst. conv., VIII, 10, 1 : Προβλήμασιν Ἀριστοτέλους φυσικοῖς ἐντυγχάνων Φλῶρος εἰς Θερμοπύλας κομισθεῖσιν, αὐτός τε πολλῶν ἀποριῶν, ὅπερ εἰώθασι πάσχειν ἐπιεικῶς αἱ φιλόσοφοι φύσεις, ὑπεπίμπλατο καὶ τοῖς ἑταίροις μετεδίδου, μαρτυρῶν αὐτῷ τῷ Ἀριστοτέλει, λέγοντι τὴν πολυμάθειαν πολλὰς ἀρχὰς ποιεῖν. Reiskius πολλὰς [ἀποριῶν] ἀρχὰς, rectius fortasse quam Wyttenbachius, qui ταραχὰς scribi voluit.

3. (91.)

Joann. Stob. Floril. III, 54 : Ἀριστοτέλους. Νόμιζε (νομίζειν δεῖ cod. Max.) τὴν εὐδαιμονίαν οὐχ ἐν τῷ πολλὰ κεκτῆσθαι γίγνεσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ τῇ ψυχῇ εὖ διακεῖσθαι. Καὶ γὰρ οὐδὲ τὸ σῶμα αὐτὸ (οὐ τὸ Bernaysius) τὸ λαμπρᾷ ἐσθῆτι κεκοσμημένον φαίη τις εἶναι μακάριον, ἀλλὰ τὸ τὴν ὑγείαν ἔχον καὶ σπουδαίως διακείμενον, κἂν μηδὲν τῶν προειρημένων (παραρτημάτων conj. Bernays.) αὐτῷ παρῇ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ ἐὰν ᾖ πεπαιδευμένη, τὴν τοιαύτην καὶ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον εὐδαίμονα προσαγορευτέον ἐστίν, οὐκ ἂν τοῖς ἐκτὸς ᾖ λαμπρῶς κεκοσμημένος αὐτὸς μηδενὸς ἄξιος ὤν. Οὔτε (οὐδὲ Bern.) γὰρ ἵππον κἂν ψέλλια χρυσᾶ καὶ σκευὴν ἔχῃ πολυτελῆ (αὐτὸς add. Bern.) φαῦλος ὢν, τὸν τοιοῦτον ἄξιόν τινος νομίζομεν εἶναι, ἀλλ' ὃς ἂν διακείμενος ᾖ σπουδαίως, τοῦτον μᾶλλον ἐπαινοῦμεν. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ χείρων εἴη, καταγέλαστος ἂν γένοιτο, τὸν αὐτὸν τρόπον οἷς πλείονος ἀξίαν τὴν κτῆσιν εἶναι συμβέβηκε τῆς ἰδίας φύσεως, ἀθλίους τούτους εἶναι δεῖ νομίζειν. Καὶ τοῦτο κατ' ἀλήθειαν οὕτως ἔχει· τίκτει γὰρ, ὥσπερ φησὶν ἡ παροιμία, κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξου-

---

ALEXANDER SIVE PRO COLONIS.

Particularia appellantur scripta Aristotelis quæcunque proprie ad aliquem scripta sunt, ut Epistolæ, vel quæ ab Alexandro Macedone rogatus sive de Regno sive de ducendis coloniis scripsit.

DE INSTITUTIONE.

1.

Protagoras primus quam nuncupant culcitam, in qua onera portant, invenit, ut Aristoteles in libro de Institutione ait : erat enim bajulus, ut etiam Epicurus alicubi memorat. Atque hunc in modum Democrito innotuit, quum ligna scite et concinne colligasset ab eo conspectus.

2.

Florus quum faceret lectionum Quæstionum Aristotelis physicarum, ad ipsum Thermopylas allatarum, tum ipse multas animo dubitationes concepit, ut solent ingenia doctrinæ studiosa, tum sodales iis impertivit, testimonium ferens Aristoteli qui dixit, multam sciendi cupiditatem multa facere principia (*quæstionum*).

3.

Existimandum est felicitatem non in magnitudine possessionis esse sitam, sed in bono statu animæ. Etenim neque corpus ornatum veste splendida beatum aliquis dixerit, sed quod sanitate fruitur et bene se habet, licet nihil ex prædictis ei adsit. Eodem modo si anima bene sit instituta, ipsam et hominem hujusmodi felicem appellari decet, non vero illum qui ornatus foris magnifice nitet, quum ipse sit nullius pretii : quoniam ne equum quidem, licet phaleris aureis et reliquo apparatu pretioso ornetur, magnum faciemus, si natura malus sit. At illum qui natura sit generosus, impensius laudamus. Quemadmodum enim ille ridiculus fuerit, qui servis suis deterior est, ita non minus habendi sunt miseri, quorum possessio majoris est pretii, quam ingenium proprium. Atque hoc revera sic se habet. Parit enim, ut proverbio dicitur, satietas ferocitatem, imperitia autem potestati conjuncta,

σίας ἄνοιαν. Τοῖς γὰρ διακειμένοις τὰ περὶ τὴν ψυχὴν κακῶς οὔτε πλοῦτος, οὔτε ἰσχὺς, οὔτε κάλλος τῶν ἀγαθῶν ἐστιν· ἀλλ' ὅσῳ περ ἂν αὗται μᾶλλον αἱ διαθέσεις καθ' ὑπερβολὴν ὑπάρξωσι, τοσούτῳ καὶ πλείω καὶ μείζω τὸν κεκτημένον βλάπτουσι, χωρὶς φρονήσεως παραγενόμεναι.

Eadem usque ad εἶναι δεῖ νομίζειν Maxim. Confess. c. ιζ', Apostol., XII, 19, a, Arsen., XXXVII, 50. De proverbio quod laudatur cf. Welcker ad Theognid. v. 109, Bergk. Poet. Lyric., p. 391 ed. sec. Fragmentum tale est ut vel dialogo Περὶ πλούτου vel περὶ Παιδείας recte adscribi possit. Bernays, l. l. p. 163, de dialogo περὶ Φιλοσοφίας vel Νηρίνθῳ cogitat. Cur id cum Rosio l. l. p. 609, e Theophrasti libro περὶ Εὐδαιμονίας desumptum credamus, nullam video satis idoneam causam. Cf. Aristot. Polit. IV, 1.

4. (91^b.)

Append. Flor. ad Joann. Stobæum XVI, 47 : Τοῦ αὐτοῦ (scil. Ἀριστοτέλους). Ἅπασα φύσις βελτίων γίνεται παιδείαν προσλαβοῦσα τὴν προσήκουσαν, πολὺ δὲ μάλιστα ὅσαις ἐξ ἀρχῆς εὐφυέστερον τῶν ἄλλων ἔχειν ὑπῆρξε· τοῖς μὲν γὰρ αὐτῶν πόνῳ βελτίοσι γίγνεσθαι, τοῖς δὲ καὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει διενεγκεῖν.

Nec minus fortasse e dialogo περὶ Παιδείας desumptæ sunt sententiæ quæ Aristoteli tribuuntur :

5. (91^c.)

Diog. Laert. V, 19 : Τὴν παιδείαν ἔλεγεν ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις εἶναι κόσμον, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις καταφυγήν. Paulo aliter Append. Joann. Stob. XVI, 34 : Ἀριστοτέλης ἔφη τὴν παιδείαν εὐτυχοῦσι μὲν κόσμον εἶναι, πταίσασι δὲ καταφυγὴν ἐλευθέριον, et iterum ib. 50 : Ἡ παιδεία εὐτυχοῦσι μέν ἐστι κόσμος, ἀτυχοῦσι δὲ καταφύγιον, ubi tamen Democrati cuidam adscribitur. Cf. Ciceron. orat. pro Archia c. 7.

Diog. Laert. V, 21 : Κάλλιστον ἐφόδιον τῷ γήρᾳ τὴν παιδείαν ἔλεγε.

Append. ad Joann. Stob. XVI, 44 : Ἀριστοτέλους· Οὗτος, ἐρωτηθεὶς τί τῶν ζώων κάλλιστον, ἔφη, ἄνθρωπος τὴν ψυχὴν παιδείᾳ κεκοσμημένος.

Ib. 46 : Οὐ μικρὸν ὠφελεῖ τὸ τὰ βέλτιστα ὑμᾶς ἀκούειν καὶ συνεθίζειν.

Diog. Laert. V, 19 : Ἐρωτηθεὶς τίνι διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδεύτων· Ὅσῳ, εἶπεν, οἱ ζῶντες τῶν τεθνεώτων.

Id. ib. : Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων· τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι.

Id. ib. : Ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν προκόπτοιεν οἱ μαθηταὶ, ἔφη, Ἐὰν τοὺς προέχοντας διώκοντες τοὺς ὑστεροῦντας μὴ ἀναμένωσι. Cf. Arsen. Violar. p. 121 ed. Walz.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ.

Inter dialogorum titulos sine dubio reponendus est Οἰκονομικὸς α', qui apud Diogenem Laertium, fortasse librarii culpa simul cum eo qui statim sequitur, περὶ Φιλίας α' (23, 24) ex ordine motus est, quum rectum locum obtinet apud Anonymum (17), a quo statim post librum περὶ Βασιλείας recensetur. Ad hunc librum potius pertinere videntur quæ infra apposuimus fragmenta quam ad titulos περὶ Συμβιώσεως ἀνδρὸς καὶ γυ-

---

insaniam. Nam quibus male affectus est animus, illis non divitiæ, non robur, non forma pro bonis sunt : sed quo magis augmentum acceperint, eo pluribus majoribusque damnis possessorem suum mulctant, cuicunque sine prudentia accesserint.

4.

Omnis natura quæ convenientem institutionem accipiat melior efficitur, sed multo maxime quæcunque ab origine ceteris generosiores erant : illæ enim proprio labore meliores fiunt, hæ vero et ceteris præstant donis.

5.

Aristoteles dicebat eruditionem in secundis esse decus, in adversis confugium.

Eruditionem optimum viaticum dicebat esse senectutis.

Aristoteles interrogatus quod pulcherrimum esset animalium, respondit : Homo cujus animus optima institutione ornatus est.

Multum proficit nobis audire optima et iis assuefieri.

Rogatus quo differrent docti ab indoctis, Quo, inquit, viventes a mortuis.

Parentes qui liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse iis qui solum genuissent : hos enim vivendi tantum, illos etiam bene honesteque vivendi auctores esse.

Interrogatus quo pacto discipuli egregie proficerent, respondit : Si præstantiores persequentes non exspectent tardiores.

ναικὸς et Νόμους ἀνδρὸς καὶ γαμετῆς, in solo Appendice Anonymi memoratos (25, 26), quorumque alterum respicere videtur Hieronymus adversus Jovinian. I, t. IV, 2, p. 191 ed. Paris. 1706 : *Scripserunt Aristoteles et Plutarchus et noster Seneca de Matrimonio libros, ex quibus et superiora nonnulla sunt* (cf. p. 185, 187, 190) *et ista quæ subjicimus*. Quæ ex Œconomico retulerunt philosophi interpretes, ex simili fonte fluxisse videntur quam quæ e Protreptico habent.

1. (92.)

Anonymi Proleg. philosoph. e cod. Paris. 1939, f. 51 verso, apud Rosium (168) : Ἔγραφε δὲ καὶ Οἰκονομικὰ Ἀριστοτέλης, ἐν οἷς διαλέγεται ὅτι πῶς ὀφείλει εὖ οἰκονομεῖσθαι ὁ οἶκος. Ἐν οἷς καί φησιν ὅτι χρὴ συντρέχειν ἐπὶ τοῦ οἴκου ταῦτα πάντα, σχέσιν γυναικὸς πρὸς ἄνδρα, στοργὴν γονέων πρὸς τέκνα, δέος οἰκετῶν πρὸς δεσπότας, καὶ ἵνα ἴσα ὦσι τὰ εἰσερχόμενα πλείω εἰσὶ τῶν ἐξερχομένων ἀσώτως, quæ ultima corrupta in hunc sensum restituit Rose : ἵνα ἴσα ὦσι τὰ εἰσερχόμενα τοῖς ἐξερχομένοις. Εἰ γάρ... πλείω ὦσι τὰ ἐξερχόμενα τῶν εἰσερχομένων, ἄσωτός ἐστι.

David. in Categ. p. 25, B, 6 Brand. : Ἀλλὰ μὴν καὶ Οἰκονομικά εἰσιν αὐτῷ γεγραμμένα βιβλία, ὡς τὸ Οἰκονομικὸν σύνταγμα καὶ περὶ Συμβιώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἐν ᾧ λέγει ἐκ τεσσάρων σχέσεων συγκεκροτῆσθαι τὸν εὖ ἔχοντα οἶκον, πατρὸς πρὸς τέκνα, ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα, δεσπότου πρὸς δούλους, εἰσιόντων πρὸς ἐξιόντα, καὶ ὡς εἴρηται ἡμῖν ἐν τοῖς τῆς Πορφυρίου εἰσαγωγῆς προλεγομένοις, in loco scilicet a Brandisio p. 16, B, 16 omisso, quem vero e cod. Paris. 1900, fol. 36 verso, ita edidit Rosius : Ἔγραφε δὲ καὶ τὰ Οἰκονομικὰ, ἐν οἷς περὶ διοικήσεως οἴκου διαλέγεται. Ἔνθα λέγει ὅτι δεῖ τινὰ τέσσαρα συνδραμεῖν εἰς οἴκου σύστασιν, σχέσιν ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα, στοργὴν πατρὸς πρὸς τέκνα, δέος οἰκετῶν πρὸς δεσπότην, καὶ ἵνα ᾖ σύμμετρα τὰ ἐξιόντα τοῖς εἰσιοῦσιν. Ἑκατέρα γὰρ ἀμετρία αἰσχρά ἐστιν· ὅταν γὰρ πολλὰ εὑρεθῶσι τὰ εἰσιόντα, ὀλίγα δὲ τὰ ἐξιόντα, αἰσχρόν τι συμβαίνει· ὁ γὰρ τοιοῦτος φιλάργυρος εὑρίσκεται. Εἴτε πάλιν ὀλίγα εὑρεθῶσι τὰ εἰσιόντα, πολλὰ δὲ τὰ ἐξιόντα, αἰσχρόν τι συμβαίνει· εὑρίσκεται γὰρ ὁ τοιοῦτος ἄσωτος.

Anonym. Proleg. philos. e cod. Paris. 1977, f. 19, in Crameri Anecd. Paris., t. III, p. 424 : Διὰ δὲ τὸ οἰκονομικὸν γέγραπται αὐτῷ ὁ Οἰκονομικὸς τὸ σύνταγμα, ἐν ᾧ φησὶν ἐκ τεσσάρων σχέσεων συγκεκροτῆσθαι τὸν οἶκον, πατρὸς πρὸς τέκνα, ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα, δεσπότου πρὸς δούλους, εἰσιόντων πρὸς ἐξιόντα, ἵνα μήτε πλείονα τὰ εἰσιόντα τῶν ἐξιόντων, φειδωλία γὰρ τοῦτο καὶ ἀνελευθερία, μήτε πλείονα τὰ ἐξιόντα τῶν εἰσιόντων, ἀσωτία γὰρ τοῦτο, ἀλλ' ἐπ' ἴσης.

Anonymus Proleg. philos. e cod. Paris. 1973, fol. 17 verso, apud Rosium : Καὶ δηλοῖ Ἀριστοτέλης ἔν τινι αὐτοῦ μονοβιβλίῳ περὶ Οἰκονομίας ἀρίστης διαλεγόμενος· καὶ λέγει ταύτην ἐκ τεσσάρων γενέσθαι σχέσεων, πατρὸς πρὸς τέκνα, δούλου πρὸς δεσπότην, γυναικὸς πρὸς ἄνδρα, εἰσιόντων πρὸς ἐξιόντα, ἵνα μὴ ἐλλείπῃ μηδὲ πλεονάζῃ, ἀλλὰ φυλάττῃ ἀναλογίαν πρὸς ἄλληλα. Εἰ γὰρ κακῶς ἔχει ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ ὁ ἀνὴρ πρὸς τὴν γυναῖκα ἢ ὁ δεσπότης πρὸς τὸν δοῦλον, καὶ τὸ ἀνάπαλιν τὰ λοιπὰ ἐναντίως ἔχουσι πρὸς ἄλληλα, κακὸς ὁ οἶκος ἔσται, ὅτι οὐ μίαν προαίρεσιν ἔχουσιν ἐν τῷ οἴκῳ πάντες, ἀλλὰ διαφόρους.

2. (93.)

Clemens Alex. Pædag. III, 12, p. 111 Sylb. : Ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς γεγαμηκόσι παραινέσαιμι ἂν οἴκοι τὰς γυναῖκας μήποτε κατὰ πρόσωπον οἰκετῶν φιλεῖν· οὐδὲ γὰρ προσγελᾶν δούλοις Ἀριστοτέλης εἴα ποτὲ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ κατ' ὄψιν αὐτῶν φιλοφρονούμενον φαίνεσθαι τὴν γυναῖκα. Ἄμεινον δὲ οἴκοθεν ἀρξαμένους ἀπὸ τοῦ γάμου τὴν σεμνότητα ἐπιδείκνυσθαι. Μεγίστη γὰρ ἡ σωφροσύνης συζυγία καθαρὰς ἡδονὰς ἀποπνέουσα. Πάνυ γὰρ θαυμασίως ἡ τραγῳδία φησί· « φεῦ φεῦ γυναῖκες ». (Cf. Apollonidis fragm. 1 in Tragic. Fragm. ed. Wagner. p. 145.) Ταῦτα τῆς δικαιοσύνης παραγγέλματα καὶ παρὰ τοῖς τὴν κοσμικὴν μετιοῦσι σοφίαν ἐκφωνηθέντα οὐ παραιτητέον. Confert Rosius quæ e Theophrasto ab Eustathio in Odyss. p. 1775, 51 ed. Rom. afferuntur.

ŒCONOMICUS.

1.

Scripsit et Œconomica Aristoteles in quibus disserit quomodo bene administranda sit domus. In his dicit ut domus bene instituatur confluere oportere hæc omnia : habitum conjugis erga maritum, amorem parentum erga liberos, reverentiam servorum in dominum, et æqualitatem eorum quæ intrent et eorum quæ exeant. Utraque enim inæqualitas turpis est : multa enim si intrent, pauca vero exeant, turpe quid evenit : talis enim dominus avarus esse dicitur. Sin autem admodum pauca intrent, multa vero exeant, turpe quid evenit : talis enim dominus prodigus habebitur.

2.

Ego vero iis quoque, qui uxores duxerint consuluerim, ne unquam uxores suas coram famulis osculentur : nam nec famulis quidem unquam arridere permisit Aristoteles, tantum abest ut in eorum conspectu cernatur quisquam amplecti uxorem.

ΠΕΡΙ ΜΕΘΗΣ.

Titulus περὶ Μέθης in indicibus nusquam comparet, nisi quod Hadschi Khalfa (5) affert : *De vino ejusque potu ac inebriandi vi, quæstiones XXII*, quæ tamen ad Problemata manifeste pertinent, nec fortasse ab illis diversa sunt quæ, περὶ Μέθης inscripta, in nostra Problematum collectione s. III leguntur. Satis probabiliter vero dialogicam libro formam fuisse conjicias, qui fortasse, quum ab eo quem sive sub Theophrasti sive sub Chamæleontis nomine laudat Athenæus (cf. E. Kœpke, *de Chamæleontis Heracl. vita et reliquiis*, Berol. 1856, p. 39), non diversus fuerit, in indicibus omissus est, nisi statuas eodem modo quo et in Magico factum est, Aristotelis nomen male pro Antisthenis positum esse, cujus librum περὶ οἴνου χρήσεως ἢ περὶ Μέθης ἢ περὶ τοῦ Κύκλωπος, a Diogene Laertio VI, 18 et Aristide Orat. XXV, t. I, p. 496, 20 Dind., affertur.

1. (94.)

Epit. Athen. II, p. 40, D : Τὸ δὲ μεθύειν φησὶν Ἀριστοτέλης τὸ μετὰ τὸ θύειν αὐτῷ χρῆσθαι.

Athenæus sine dubio scripserat : Τὸ δὲ μ. φ. Ἀ. ὠνομάσθαι διὰ τὸ μ. τ. θ. ἀ. χ. Quid sibi velint illa apud Etym. Gud. p. 383, 48, Ἐτυμολογεῖται δὲ παρὰ τὸ ἐμὲ θύειν, non satis intelligo.

2. (95.)

Epit. Athen. II, p. 44, D : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ Μέθης φησὶν ὅτι ἁλμυράς τινες προσφερόμενοι τροφὰς ἄδιψοι διέμειναν· ὧν ἦν Ἀρχωνίδης ὁ Ἀργεῖος. Μάγων δὲ ὁ Καρχηδόνιος τρὶς τὴν ἄνυδρον διῆλθεν ἄλφιτα ξηρὰ σιτούμενος καὶ μὴ πίνων.

Eadem paulo aliter Apollonius Mirab. c. 25 : Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Μέθης. Ἄνδρων, φησίν, Ἀργεῖος ἐσθίων πολλὰ καὶ ἁλμυρὰ καὶ ξηρὰ δι' ὅλου τοῦ βίου ἄδιψος καὶ ἄποτος διετέλεσεν. Ἔτι δὶς πορευθεὶς εἰς Ἄμμωνα διὰ τῆς ἀνύδρου ὁδοῦ ἄλφιτα ξηρὰ σιτούμενος οὐ προσηνέγκατο ὑγρόν. Τοῦτο δὲ ἐποίησε δι' ὅλου τοῦ βίου.

Diog. Laert. IX, 81 : Ἄνδρων δὲ ὁ Ἀργεῖος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, διὰ τῆς ἀνύδρου Λιβύης ὥδευεν ἄποτος. Omisso Aristotelis nomine Sextus Emp. Hypot. I, 84 : Ἄνδρων δὲ ὁ Ἀργεῖος οὕτως ἄδιψος ἦν, ὡς διὰ τῆς ἀνύδρου Λιβύης ὁδεύειν αὐτὸν μὴ ἐπιζητοῦντα ποτόν.

3. (96.)

Athen. XIV, p. 641, B : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ Μέθης τὰ τραγήματά φησι λέγεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τρωγάλια, ὡσεὶ γὰρ ἐπιδορπισμὸν εἶναι. Idem paulo post p. 641, D : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ Μέθης παραπλησίως ἡμῖν δευτέρας τραπέζας ἀπαγορεύει διὰ τούτων· « Τὸ μὲν οὖν ὅλον διαφέρειν τράγημα βρώματος νομιστέον ὅσον ἔδεσμα τρωγαλίου. Τοῦτο γὰρ πάτριον τοὔνομα τοῖς Ἕλλησιν, ἐπεὶ ἐν τραγήμασι τὰ βρώματα παρατίθενται. Διόπερ οὐ κακῶς ἔοικεν εἰπεῖν ὁ πρῶτος δευτέραν προσαγορεύσας τράπεζαν· ὄντως γὰρ ἐπιδορπισμός τις ὁ τραγηματισμός ἐστι, καὶ δεῖπνον ἕτερον παρατίθεται τραγήματα. »

Pro ἐπεὶ ἐν τραγήμασι τὰ βρώματα παρατίθενται, Schweighæuserus ἐπεὶ ἐντραγηματικὰ βρώματα παρατίθεται, A. Becker, *Charikles*, t. I, p. 449, ἐπεὶ ἐν τραγήμασι καὶ βρώμασι παρατίθενται, conjiciebant. Schol. Aristoph. Pac. 767, cum Suida, s. τρωγαλίων : Τρωγαλίων δὲ ἀντὶ τοῦ τραγημάτων· οὕτω γὰρ ἐκάλουν τὰ τραγήματα οἱ παλαιοί. Hesychius : Τρωγάλια τὰ τραγήματα, Λάκωνες. Cf. Problem. XXII, 6, ubi quæstio ponitur, διὰ τί τὰ τραγήματα ἐδεστέον.

DE EBRIETATE.

1.

Verbum μεθύειν (*inebriari*) inde dictum Aristoteles ait, quod μετὰ τὸ θύειν (*peracto sacrificio*) vino indulgeant homines.

2.

Aristoteles in libro de Ebrietate scribit, fuisse nonnullos qui quum salsis uterentur cibis, absque siti durarint : in his fuit Archonides Argivus. Mago vero Carthaginiensis ter (Africæ) deserta aquis carentia peragravit, sicca polenta victitans absque potu.

Aristoteles in libro de Ebrietate, Andron, inquit, Argivus, per omne vitæ tempus siti potuque caruit, quanquam multis cibis et salsis et siccis utebatur. Præterea bis ad Ammonem profectus, per aquæ expertem viam sicca polenta vescens, nullum adhibuit humorem, idque per totam vitam tenuit.

Andron Argivus, ut ait Aristoteles, per arida Libyæ loca absque potu iter agebat.

3.

Aristoteles, in libro de Ebrietate, tragemata ait ab antiquis *trogalia* (bellaria) vocari : esse enim veluti secundam cœnam.

Aristoteles in libro de Ebrietate, perinde ac nos, secundas mensas vocat, ubi scribit : « Omnino igitur differre censendum est inter tragema et cibum, quemadmodum inter edulium et trogalium (bellarium). Est enim hoc patrium nomen Græcis; quando cibi apponuntur in tragematis. Quare non male dixisse videtur qui primus secundam mensam nominavit . vere enim epidorpismus aliquis (postcœnium) est tragematismus. »

4. (97.)

Epit. Athen. I, p. 34, B : Ἀριστοτέλης δέ φησιν ὅτι οἱ μὲν ἀπ' οἴνου μεθυσθέντες ἐπὶ πρόσωπον φέρονται, οἱ δὲ τὸν κρίθινον πεπωκότες ἐξυπτιάζονται τὴν κεφαλήν· ὁ μὲν γὰρ οἶνος καρηβαρικὸς, ὁ δὲ κρίθινος καρωτικός.

Eadem plenius apud eundem l. X, p. 447, A : Ἀλλ' ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Μέθης, εἰς τὰ νῶτα καταπίπτουσιν οἱ τὸν κρίθινον πεπωκότες, ὃν πῖνον καλοῦσι, λέγων οὕτως· « Πλὴν ἴδιόν τι συμβαίνει περὶ τὰς τῶν κριθῶν, τὸ καλούμενον πῖνον· ὑπὸ μὲν γὰρ τῶν λοιπῶν τε καὶ μεθυστικῶν οἱ μεθυσθέντες ἐπὶ πάντα τὰ μέρη πίπτουσι· καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ καὶ πρηνεῖς καὶ ὕπτιοι, μόνοι δὲ οἱ τῷ πίνῳ μεθυσθέντες εἰς τοὐπίσω καὶ ὕπτιοι κλίνονται. »

5. (98.)

Athen. X, p. 429, C : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ Μέθης φησίν· « Εἰ ὁ οἶνος μετρίως ἀφεψηθείη, πινόμενος ἧττον μεθύσκει· τὴν γὰρ δύναμιν ἀφεψηθέντος αὐτοῦ ἀσθενεστέραν γίνεσθαι. Μεθύσκονται δὲ, φησὶν, οἱ γεραίτεροι τάχιστα, δι' ὀλιγότητα καὶ ἀσθένειαν τοῦ περὶ αὐτοὺς ἐνυπάρχοντος φύσει θερμοῦ. Καὶ οἱ παντελῶς δὲ νέοι τάχιον μεθύσκονται, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐνυπάρχοντος θερμοῦ· τῷ γὰρ ἐκ τοῦ οἴνου προσγινομένῳ κρατοῦνται ῥᾳδίως. Μεθύσκονται δὲ κἂν τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ὕες μὲν σταφυλῆς στεμφύλων χορτασθέντες καὶ τὸ τῶν κοράκων καὶ τῶν κυνῶν γένος τὴν οἰνοῦτταν καλουμένην φαγόντα βοτάνην, πίθηκος δὲ καὶ ἐλέφας πιόντες οἶνον. Διὸ καὶ τὰς θήρας ποιοῦνται τῶν πιθήκων καὶ τῶν κοράκων μεθυσθέντων τῶν μὲν οἴνῳ, τῶν δὲ τῇ οἰνούττῃ. »

Ex eodem fonte ducta videntur quæ leguntur apud Ælianum Var. Hist. II, 40 : Πᾶν μὲν ὅσον ἄλογόν ἐστιν, ἀλλοτρίως πρὸς οἶνον πέφυκε, μάλιστα δὲ τῶν ζῴων ἐκεῖνα, ὅσα σταφυλῆς ἢ γιγάρτων ὑπερπλησθέντα μεθύει. Καὶ οἱ κόρακες δὲ τὴν καλουμένην οἰνοῦτταν βοτάνην ὅταν φάγωσι, καὶ οἱ κύνες δὲ καὶ αὐτοὶ βακχεύονται. Πίθηκος δὲ καὶ ἐλέφας, ἐὰν οἴνου πίωσιν, ὁ μὲν τῆς ἀλκῆς ἐπιλανθάνεται, ὁ δὲ τῆς πανουργίας, καί εἰσιν αἱρεθῆναι πάνυ ἀσθενεῖς. Cf. Plin. Hist. nat. XXIV, 17, 102 ; XXVI, 11, 69.

6. (99.)

Plutarch. Quæst. conv. III, 3 : Ἐθαύμαζε δὲ Φλῶρος, εἰ γεγραφὼς Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Μέθης, ὅτι μάλιστα μὲν οἱ γέροντες, ἥκιστα δὲ αἱ γυναῖκες ἁλίσκονται, τὴν αἰτίαν οὐκ ἐξειργάσατο, μηδὲν εἰωθὼς προΐεσθαι τῶν τοιούτων.

Quæ Plutarchus postea adjecit, ubi ipse causam declarare conatur : Ἔστι δέ τι καὶ παρ' αὐτοῦ λαβεῖν Ἀριστοτέλους· τοὺς γὰρ ἄθρουν καὶ ἀπνευστὶ πίνοντας, ὅπερ ἀμυστίζειν ὠνόμασαν οἱ παλαιοὶ, φησὶν ἥκιστα περιπίπτειν μέθαις. Οὐ γὰρ ἐνδιατρίβειν τὸν ἄκρατον αὐτοῖς, ἀλλ' ἐξωθούμενον ῥύμῃ διαπορεύεσθαι διὰ τοῦ σώματος, etsi similia leguntur in Problem. III, 21, tamen non inde, sed ob verbum ἀμυστίζειν, cujus mentio sine dubio Aristoteli debetur, e libro περὶ Μέθης desumpta puto. Cf. Hesychius : Ἄμυστις· τὴν ἀπνευστὶ καὶ ἀθρόαν πόσιν Τίμαρχός φησιν οὕτως λέγεσθαι· et schol. Eurip. Rhesi, 419.

E Plutarcho, non ex ipso Aristotele, ut volebat Stahrius, *Aristoteles bei den Rœmern*,

---

4.

Aristoteles scribit, qui vino temulenti sint, hos in faciem pronos ferri; qui vero zytho, in caput resupinari : vino enim caput gravari, zytho vero torporem afferri.

Ut dicit Aristoteles in libro de Ebrietate, in tergum recidunt, qui zythum biberunt, quod πῖνον vocant. Sic autem ille scribit : « Ceterum peculiare aliquid accidit circa vinum ex hordeo, quod πῖνον vocant. Nam qui ab aliis potionum inebriantium generibus inebriati sunt, in omnes partes prolabi possunt, cum ad dextram aut ad sinistram, tum et proni et supini; at pino ebrii soli in posteriora et supini cadunt. »

5.

Aristoteles in libro de Ebrietate scribit : « Vinum si modice fuerit decoctum, minus inebriat bibentes, quum ipsa decoctione vis ejus debilitetur. Inebriantur autem, inquit, grandiores natu citissime, propter exiguitatem et debilitatem caloris qui illis natura inest. Qui vero admodum sunt juvenes, citius inebriantur, propter caloris qui illis inest abundantiam : nam eo calore, qui e vino illis accedit, facile vincuntur, eique succumbunt. Inebriantur vero etiam ex brutis animalibus sues, quum uvarum fracibus saginantur; et corvorum, itemque canum genus, quum herba vescuntur quæ *œnussa* vocatur : simiæ vero atque elephas, quum vinum bibunt. Quare etiam venationes instituunt simiarum et corvorum, inebriando illas vino, hos vero *œnussa*. »

6.

Mirabatur Florus quod Aristoteles, quum, in libro de Ebrietate, dixisset creberrime senes, mulieres vero rarissime inebriari, causam hujus rei non indicavisset, nihil tale præterire solitus.

Quin etiam ex ipso Aristotele aliquid sumi potest. Nam eos ait, qui uno haustu absque respiratione magna siccant pocula quod ἀμυστίζειν dicunt veteres (*id est :* hiante ore bibere), non facile inebriari; nimirum quod merum in his non diu moretur, sed impetu impulsum per corpus transeat.

p. 188, sua habet Macrobius Saturnal. VII, 6 : *Legisse apud philosophum græcum memini (ni fallor ille Aristoteles fuit, in libro quem de Ebrietate composuit), mulieres raro in ebrietatem cadere, crebro senes, nec causam vel hujus frequentiæ, vel illius raritatis adjecit. Et quia ad naturam corporum tota hæc quæstio pertinet, quam nosse et industriæ tuæ et professionis officium est, volo te causas rei quam ille sententiæ loco dixit, si tamen philosopho assentiris, aperire. — Tum ille : Recte et hoc Aristoteles, ut cetera, nec possum non assentiri viro, cujus inventis nec ipsa natura dissentit. Mulieres, inquit, raro ebriantur, crebro senes. Rationis plena gemina ista sententia et altera pendet ex altera. Nam quum didicerimus quid mulieres ab ebrietate defendat, jam tenemus quid senes ad hoc frequenter impellat : contrariam enim sortita naturam sunt muliebre corpus et senile.*

7. (100.)

Athen. X, p. 429, F : Τὸν δὲ Σαμαγόρειον οἶνον καλούμενόν φησιν ὁ Ἀριστοτέλης ἀπὸ τριῶν κοτυλῶν κερασθεισῶν μεθύσκειν ὑπὲρ τεσσαράκοντα ἄνδρας. De hoc nomine nihil aliunde compertum; ceterum in eo scribendo variant libri, ita cod. Laur. Σαμαγόνιον, lib. Casaub. Σαμαγόνειον, epit. Hœschelii σαμόγειρον.

8. (101.)

Athen. XI, p. 464, C : Καὶ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ περὶ Μέθης, « Αἱ Ῥοδιακαί, φησί, προσαγορευόμεναι χυτρίδες διά τε τὴν ἡδονὴν εἰς τὰς μέθας παρεισφέρονται καὶ διὰ τὸ θερμαινομένας τὸν οἶνον ἧττον ποιεῖν μεθύσκειν· σμύρνης γὰρ καὶ σχοίνου καὶ τῶν τοιούτων ἑτέρων εἰς τὸ ὕδωρ ἐμβληθέντων ἕψονται, καὶ παραχεόντων εἰς τὸν οἶνον ἧττον μεθύσκουσιν. »

9. (102.)

Ibid. : Κἂν ἄλλῳ δὲ μέρει φησίν· « Αἱ Ῥοδιακαὶ χυτρίδες γίνονται σμύρνης, σχοίνου ἄνθους, κρόκου, βαλσάμου, ἀμώμου, κινναμώμου συνεψηθέντων· ἀφ' ὧν καὶ τὸ γινόμενον τῷ οἴνῳ παραχυθὲν οὕτω μέθας ἵστησιν, ὥστε καὶ τῶν ἀφροδισίων παραλύειν τὰ πνεύματα πέττον. » Idem XI, p. 496, F : Ῥοδίας... μνημονεύει δ' αὐτῶν (scil. τῶν ῥοδιακῶν)... καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Μέθης. Cf. Hesych. s. v. Ῥοδιακόν.

ΜΑΓΙΚΟΣ.

Libri Μαγικὸς inscripti in Diogenis Laertii indice nulla fit mentio, licet apud ipsum in libro primo bis Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Μαγικῷ citetur. Apud Anonymum tantum modo inter Ψευδεπίγραφα recensetur, cui quodammodo assentiri Suidas videtur s. v. Ἀντισθένης : Ἀθηναῖος... ὅστις Περιπατητικὸς ἐκλήθη πρῶτον, εἶτα ἐκύνισεν... οὗτος συνέγραψε τόμους δέκα, πρῶτον Μαγικόν... τοῦτο δέ τινες Ἀριστοτέλει, οἱ δὲ Ῥόδωνι (cod. A ῥόδων) ἀνατιθέασιν. In his quot verba tot pæne errores esse cuivis apertum : primum enim vix dubitari potest quin Περιπατητικὸς male pro Σωκρατικὸς scripserit Suidas, nisi cum Jonsio, *Scriptt. Hist. philosoph.* p. 46, credere malis eum, cum Antisthene vetere Socratico, juniorem quendam Peripateticum confudisse, cujus meminit Phlegon Trallianus Mirab. c. 3. Non magis autem verum est quod deinde affirmat, primum e decem tomis, in quos ab Alexandrinis sive Pergamenis grammaticis Antisthenis distributa erant scripta, Magicum appellatum fuisse, quum apud Diogenem Laert. VI, 15, nec primus nec alius quis ex his decem tomis talem titulum ferat : φέρονται δ' αὐτοῦ συγγράμματα τόμοι δέκα· πρῶτος ἐν ᾧ περὶ λέξεως ἢ περὶ χαρακτήρων etc. Restat illud nomen plane inauditum Ῥόδωνος, pro quo Bernhardyus Ῥοδίῳ scribendum esse statuit, ita ut de Antisthene quodam Rhodio cogitandum esset, cujus nomen e Demetrio Magnete affert Diogenes Laert. VI, 19 : Γεγόνασι καὶ ἄλλοι Ἀντισθένεις τρεῖς, Ἡρακλείτειος εἷς, ἕτερος Ἐφέσιος, καὶ Ῥόδιός τις ἱστορικός. Huic tamen Antistheni Rhodio talem librum tribui potuisse qualis Magicus fuit, vix credere poterit qui, quæ de eo narrat Poly-

---

7.

Samagoreum quod vocatur vinum, ait Aristoteles, tribus cotylis aqua temperatis, amplius quadraginta viros inebriare.

8.

Aristoteles in libro de Ebrietate ait : « Rhodiacæ quæ vocantur ollulæ, cum voluptatis causa in compotationes adhibentur, tum quod, quando calidæ sunt, efficiunt ut vinum minus inebriet. Nam myrrha et junco odorato et aliis talibus in aquam injectis decoquuntur; quod decoctum si vino adfunditur, minus illud inebriat. »

9.

Et in alia ejusdem operis parte scribit : « Rhodiacæ ollulæ fiunt myrrha, squinantho (sive junco odorato), croco, balsamo, amomo, cinnamomo una decoctis : qua de potione nonnihil vino adfusum ita prohibet ebrietatem, ut etiam Veneris vim enervet, spiritus vitales cohibens. »

bius, ejus æqualis, legerit, Exc. l. XVI, 14 (cf. C. Müller. Fragm. Hist. græc. t. III, p. 174 et 182, et Adolph. Müller, *de Antisthenis Cynici vita et scriptis*, Marb. 1860, p. 56), ubi hæc de Zenone et Antisthene Rhodiis : Καὶ γὰρ κατὰ τοὺς καιροὺς (temporibus scilicet quibus res gestæ sunt quas narrant) γεγόνασι, καὶ πατρίδι πεπολίτευνται, καὶ καθόλου πεποίηνται τὴν πραγματείαν οὐχ ὠφελείας χάριν, ἀλλὰ δόξης καὶ τοῦ καθήκοντος ἀνδράσι πολιτικοῖς. Non multum igitur, vereor, Bernhardyi conjectura juvamur, nisi forte sub Rhodio isto, non Antisthenem sed Aristotelem quendam Rhodium, de quo loquitur Proclus ad Platonis Timæum p. 27, A, latere putemus, quamquam et sic in errorem manifestum incidisse Suidam statuendum erit, quum ille Aristoteles multo junior fuisse videatur quam ipse Magicus. Quod ad Magicum attinet, dialogica forma conscriptum fuisse hunc librum, inde conjecit Rosius, quod Antistheni Socratico tribui potuerit. Satis probabilis esset conjectura si minus lubrico fundamento niteretur quam Suidæ auctoritati, ita vero illud tantum affirmari licet de Magis post Alexandri ætatem satis multos scripsisse, e quorum numero, ut Hermippum Peripateticum tolleret, non satis firmo argumento adductus est C. Müllerus, Fragm. Hist. gr. t. III, p. 36. Error autem quo factum est ut talis liber Aristoteli Stagiritæ tribueretur, inde fortasse ortus est quod in primo de Philosophia libro satis multa de Magis disseruisse videtur.

1. (103.)

Suidas s. Ἀντισθένης : Ἀθηναῖος... οὗτος συνέγραψε τόμους δέκα, πρῶτον Μαγικόν· ἀφηγεῖται δὲ περὶ Ζωροάστρου τινὸς μάγου, εὑρόντος τὴν σοφίαν. Τοῦτο δέ τινες Ἀριστοτέλει, οἱ δὲ Ῥοδίῳ ἀνατιθέασιν. Cf. quæ supra dicta sunt.

2. (104.)

Diog. Laert. I, 1 : Τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔργον ἔνιοί φασιν ἀπὸ βαρβάρων ἄρξαι. Γεγενῆσθαι γὰρ παρὰ μὲν Πέρσαις Μάγους, παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις ἢ Ἀσσυρίοις Χαλδαίους, καὶ Γυμνοσοφιστὰς παρ' Ἰνδοῖς, παρά τε Κελτοῖς καὶ Γαλάταις τοὺς καλουμένους Δρυΐδας καὶ Σεμνοθέους, καθά φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Μαγικῷ καὶ Σωτίων ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ τῆς Διαδοχῆς. Φοίνικά τε γενέσθαι Ὦχον καὶ Θρᾷκα Ζάμολξιν καὶ Λίβυν Ἄτλαντα.

3. (105.)

Diogen. Laert. I, 6 sqq.: Τοὺς δὲ Μάγους περί τε θεραπείας θεῶν διατρίβειν καὶ θυσίας καὶ εὐχάς, ὡς αὐτοὺς μόνους ἀκουομένους. Ἀποφαίνεσθαί τε περί τε οὐσίας θεῶν καὶ γενέσεως, οὓς καὶ πῦρ εἶναι καὶ γῆν καὶ ὕδωρ· τῶν δὲ ξοάνων καταγινώσκειν, καὶ μάλιστα τῶν λεγόντων ἄρρενας εἶναι θεοὺς καὶ θηλείας. Περί τε δικαιοσύνης λόγους ποιεῖσθαι, καὶ ἀνόσιον ἡγεῖσθαι πυρὶ θάπτειν, καὶ ὅσιον νομίζειν μητρὶ ἢ θυγατρὶ μίγνυσθαι, ὡς ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ φησὶν ὁ Σωτίων· ἀσκεῖν τε μαντικὴν καὶ πρόρρησιν, καὶ θεοὺς αὐτοῖς ἐμφανίζεσθαι λέγοντας. Ἀλλὰ καὶ εἰδώλων πλήρη εἶναι τὸν ἀέρα, κατ' ἀπόρροιαν ὑπ' ἀναθυμιάσεως εἰσκρινομένων ταῖς ὄψεσι τῶν ὀξυδερκῶν· προκοσμήματά τε καὶ χρυσοφορίας ἀπαγορεύειν. Τούτων δὲ ἐσθὴς μὲν λευκή, στιβὰς δὲ εὐνή, καὶ λάχανον τροφὴ τυρός τε καὶ ἄρτος εὐτελής, καὶ κάλαμος ἡ βακτηρία, ᾧ κεντοῦντες, φασί, τοῦ τυροῦ ἀνῃροῦντο καὶ ἀπῄσθιον. Τὴν δὲ γοητικὴν μαντείαν (μαγείαν Cob.) οὐδ' ἔγνωσαν, φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Μαγικῷ, καὶ Δείνων ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν Ἱστοριῶν, ὃς καὶ μεθερμηνευόμενόν φησι τὸν Ζωροάστρην ἀστροθύτην εἶναι· φησὶ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ἑρμόδωρος.

MAGICUS.

1.

Antisthenes Atheniensis... Hic conscripsit tomos decem, primum autem Magicum, quo agit de Zoroastre Mago, qui sapientiæ inventor exstitit. Hoc vero opus quidam Aristoteli, alii vero Rhodio tribuunt.

2.

Philosophiæ munus nonnulli a barbaris initia sumpsisse autumant. Nam Persis Magos, Babyloniis vel Assyriis Chaldæos, Indis Gymnosophistas, Celtis seu Gallis Druidas et qui Semnothei appellabantur, ejus rei fuisse auctores ait Aristoteles in Magico et Sotion in vicesimo tertio Successionis libro. Phœnicem præterea fuisse Ochum, et Zamolxim Thracem et Atlantem Libycum.

3.

Magos deorum vacare cultui, et preces illis ac vota et sacrificia, quasi soli ab iis exaudiantur, offerre : de deorum natura et generatione disserere, quos et ignem et terram et aquam esse arbitrentur; signa statuasque reprehendere, et eorum inprimis qui mares esse deos ac feminas dicunt, errores improbare : de justitia verba facere, iniquumque arbitrari atque impium igni sepelire : justum matri ac filiæ misceri, ut in vicesimo tertio libro ait Sotion : divinationem præterea prædictionemque exercere, sibi deos apparere asserentes : plenum esse spectris aerem, quæ tenuiter veluti ex evaporatione acute cernentium oculis influant : exteriorem cultum atque auri usum interdicere. His autem vestis candida, lectus humus, esca olus, caseus panisque cibaria erant : arun-

Num in his, præter ea quæ diserte Aristotelis testimonio comprobantur et alia ex ejus libro fluxerint, ut Patritius credidit, non liquet.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ.

I. ΠΕΡΙ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ.

Diligentissimum fuisse Aristotelem in exquirendis aliorum doctrinis tum superstites demonstrant libri, tum quæ in indicibus recensentur scripta satis multa, quorum illud erat propositum, ut antiquiorum philosophorum placita atque decreta sive solum exponerentur, sive etiam refellerentur. Cui generi adnumeranda sunt quæ exstant Excerpta de Xenophane, Melisso, Gorgia, nisi quod pro genuinis vix haberi possunt. Alterum genus repræsentat de Pythagoreis liber a multis allatus, nam etsi variis modis enuntietur titulus, omnia quæ ex Aristotele sive de ipsius Pythagoræ vita, sive de Pythagoreorum institutis afferuntur fragmenta, ad unum eundemque librum pertinere videntur. In titulo qualem exhibent Diogenes (101) et Anonymus (79) περὶ Πυθαγορείων α, illud tantum minus rectum videtur, quod non plures libri indicantur quum primus liber citetur apud Joannem Stobæum (fr. 10), secundus vero ab Alexandro Aphrodiseo (fr. 13) et Simplicio (fr. 17). Liber Πυθαγορικός vocatur a Theone (fr. 10), Πυθαγορικά a Simplicio (fr. 15), Συναγωγὴ τῶν Πυθαγορικῶν ab eodem (fr. 17) sive τῶν Πυθαγορείοις ἀρεσκόντων Συναγωγὴ (fr. 11), Πυθαγορικῶν δόξαι ab Alexandro (fr. 14), sive περὶ τῆς Πυθαγορικῶν δόξης (fr. 13), περὶ τῆς Πυθαγόρου vel περὶ τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας a Joanne Stobæo et Iamblicho (fr. 12 et 13). Diversum ab eo librum recenset Diogenes (97), omisit autem Anonymus, πρὸς τοὺς Πυθαγορείους α'. Duo tituli in unum coaluisse videntur apud Dschemaluddinum (19): *De arte poetica secundum Pythagoram ejusque sectatorum placita libri*, quem errorem exscripsit quoque Hadschi Khalfa V, 104: *idem libros duos de arte poetica secundum disciplinam Pythagoræ scripsit.*

De quæstione num ipse Aristoteles Metaph. I, 5, 4, hunc de Pythagoreis librum innuerit, v. quæ infra ad fragm. 14 dicta sunt.

1. (106.)

Clemens Alexandr. Stromat. I, 14, 62, p. 129 Sylb.: Πυθαγόρας μὲν οὖν Μνησάρχου Σάμιος, ὥς φησιν Ἱππόβοτος, ὡς δὲ Ἀριστόξενος ἐν τῷ Πυθαγόρου βίῳ καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Θεόπομπος Τυρρηνὸς ἦν, ὡς δὲ Νεάνθης Σύριος ἢ Τύριος.

Ex Clemente Theodoret. Græc. Affect. cur. I, p. 19 Gaisf. Pro Ἀρίσταρχος καὶ Θεόπομπος corrigendum hîc esse Ἀριστοτέλης καὶ Θεόφραστος conjecit Preller ad Polem. Perieg. Fragm. p. 59. Cf. Diog. Laert. VIII, 1: Πυθαγόρας... ὡς Ἀριστόξενος Τυρρηνὸς, ἀπὸ μιᾶς τῶν νήσων (Lemnus scil.), ἃς κατέσχον Ἀθηναῖοι Τυρρηνοὺς ἐκβαλόντες. Porphyr. Vit. Pyth. 2, Plut. Quæst. conviv. VIII 10, 1.

2. (107.)

Apollonius Mirab. c. 6 ed. Westerm.: Τούτοις δὲ ἐπιγενόμενος Πυθαγόρας, Μνησάρχου υἱὸς, τὸ μὲν πρῶτον διεπονεῖτο περὶ τὰ μαθήματα καὶ τοὺς ἀριθμοὺς, ὕστερον δέ ποτε καὶ τῆς Φερεκύδου τερατοποιίας οὐκ ἀπέστη. Καὶ γὰρ ἐν Μεταποντίῳ πλοίου εἰσερχομένου φορτίον ἔχοντος (ita cum Rosio dedimus pro: καὶ γὰρ Μεταποντίῳ πλοίῳ εἰσερχομένῳ φορτίον ἔχοντι) καὶ τῶν παρατυχόντων εὐχομένων σωστὸν κατελθεῖν διὰ τὸν φόρτον, ἐφεστῶτα τοῦτον εἰπεῖν· « Νεκρὸν (ita Meurs. pro μικρόν. Cf. Iambl.

---

dine pro baculo utebantur, qua figentes, ut narratur, de caseo frusta tollebant et vescebantur. Magicarum illos præstigiarum ignaros ait Aristoteles in libro quem inscripsit Magicum et Dinon in quinto Historiarum libro, qui Zoroastrem quoque ex interpretatione nominis sui astrorum sacrificulum sonare asserit. Hoc etiam Hermodorus tradit.

DE PHILOSOPHORUM DOCTRINIS.

I. DE PYTHAGOREIS.

1.

Pythagoras Mnesarchi filius, Samius, ut ait Hippobotus; secundum Aristoxenum in libro de Vita Pythagoræ et Aristarchum et Theopompum (*Aristotelem et Theophrastum*) Tyrrhenus fuit, ut vero Neanthes, Syrius vel Tyrius.

2.

Subsecutus hos (*Epimenidem scil. et alios*) Pythagoras, Mnesarchi filius, principio mathematibus et numeris animum intendit. Postea vero Pherecydis etiam præstigiis non abstinuit. Nam Metaponti nave adveniente mercibus onusta, et iis qui aderant optantibus ut salva portum intraret propter merces, adstans ipse: « Ergo, inquit, mortuum vobis apparebit corpus, hanc ducens navem. » Rursum in Caulonia, ut ait Aristoteles, scribens de eo etiam multa alia, in Etruria serpentem qui morsu neca-

V. Pyth. 142, Porphyr. V. Pyth. 28) τοίνυν φανήσεται ὑμῖν σῶμα ἄγον τὸ πλοῖον τοῦτο.» Πάλιν δὲ ἐν Καυλωνίᾳ, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης γράφων περὶ αὐτοῦ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα λέγει καὶ τὸν ἐν Τυρρηνίᾳ, φησὶ, δάκνοντα θανάσιμον ὄφιν αὐτὸς δάκνων ἀπέκτεινεν. Καὶ τὴν γενομένην δὲ στάσιν τοῖς Πυθαγορείοις προειπεῖν· διὸ καὶ εἰς Μεταπόντιον ἀπῆρεν ὑπὸ μηδενὸς θεωρηθείς. Καὶ ὑπὸ τοῦ Κόσα τοῦ ποταμοῦ (ita Rosius pro vulg. ὑπὸ τοῦ κατὰ Σάμον ποταμοῦ) διαβαίνων σὺν ἄλλοις ἤκουσε φωνὴν μεγάλην [καὶ] ὑπὲρ ἄνθρωπον· « Πυθαγόρα, χαῖρε·» τοὺς δὲ παρόντας περιδεεῖς γενέσθαι. Ἐφάνη δέ ποτε καὶ ἐν Κρότωνι καὶ ἐν Μεταποντίῳ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ. Ἐν θεάτρῳ δὲ καθήμενός ποτε ἐξανίσταται, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, καὶ τὸν ἴδιον μηρὸν παρέφηνε τοῖς καθημένοις (conj. παρακαθημένοις Ros.) χρυσοῦν. Λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλα τινὰ παράδοξα, ἡμεῖς δὲ μὴ βουλόμενοι μεταγραφέων ἔργον ποιεῖν, αὐτοῦ τὸν λόγον καταπαύσομεν.

Ælianus Var. Hist. II, 26 : Ἀριστοτέλης λέγει ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν τὸν Πυθαγόραν Ἀπόλλωνα Ὑπερβόρειον προσαγορεύεσθαι· κἀκεῖνα δὲ προσεπιλέγει ὁ τοῦ Νικομάχου ὅτι τῆς αὐτῆς ἡμέρας ποτὲ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ ἐν Μεταποντίῳ ὤφθη ὑπὸ πολλῶν καὶ ἐν Κρότωνι ** τῷ ἀγῶνι ἐξανιστάμενος, ἔνθα καὶ τῶν μηρῶν ὁ Πυθαγόρας παρέφηνε τὸν ἕτερον χρυσοῦν. Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς καὶ ὅτι ὑπὸ τοῦ Κόσα ποταμοῦ διαβαίνων προσερρήθη· καὶ πολλούς φησιν ἀκηκοέναι τὴν πρόσρησιν ταύτην.

Conjungendus est cum hoc loco alter apud eundem Ælianum Var. Hist. IV, 17 : Ἐδίδασκε Πυθαγόρας τοὺς ἀνθρώπους ὅτι κρειττόνων γεγένηται σπερμάτων ἢ κατὰ τὴν φύσιν τὴν θνητήν· τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας ὤφθη καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐν Μεταποντίῳ φησὶ (ita Perizonius, supplend. est Ἀριστοτέλης, aut cum Herchero scrib. φασὶ), καὶ ἐν Κρότωνι. Καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲ παρέφηνε χρυσοῦν τὸν ἕτερον τῶν μηρῶν. Καὶ Μυλλίαν δὲ τὸν Κροτωνιάτην ὑπέμνησεν ὅτι Μίδας ὁ Γορδίου ἐστὶν ὁ Φρύξ, καὶ τὸν ἀετὸν δὲ τὸν λευκὸν κατέψησεν ὑπομείναντα αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Κόσα ποταμοῦ διαβαίνων προσερρήθη, τοῦ ποταμοῦ εἰπόντος αὐτῷ· « Χαῖρε, Πυθαγόρα.» Cf. Diog. Laert. VIII, 11 : Καὶ γὰρ καὶ σεμνοπρεπέστατος λέγεται γενέσθαι (ὁ Πυθαγόρας scil.) καὶ οἱ μαθηταὶ δόξαν εἶχον περὶ αὐτοῦ ὡς εἴη Ἀπόλλων ἐξ Ὑπερβορέων ἀφιγμένος. Λόγος δέ ποτ' αὐτοῦ παραγυμνωθέντος τὸν μηρὸν ὀφθῆναι χρυσοῦν· καὶ ὅτι Νέσσος (Κόσας) ὁ ποταμὸς διαβαίνοντα αὐτὸν προσαγορεύσαι πολὺς ἦν ὁ φάσκων. Iambl. de Vita Pyth. c. 28, 140 : Τὴν δὲ πίστιν τῶν παρ' αὐτοῖς ὑπολήψεων ἡγοῦνται εἶναι ταύτην, ὅτι ἦν ὁ πρῶτος εἰπὼν αὐτὸ, οὐχ ὁ τυχὼν, ἀλλ' ὁ θεός. Καὶ ἓν τοῦτο τῶν ἀκουσμάτων ἐστὶ, τίς ὁ Πυθαγόρας; Φασὶ γὰρ εἶναι Ἀπόλλω Ὑπερβόρεον. Τούτου δὲ τεκμήρια ἔχεσθαι ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἐξανιστάμενος τὸν μηρὸν παρέφηνε χρυσοῦν, καὶ ὅτι Ἄβαριν τὸν Ὑπερβόρεον εἱστία καὶ τὸν οἰστὸν αὐτοῦ ἀφείλετο ᾧ ἐκυβερνᾶτο. Λέγεται δὲ ὁ Ἄβαρις ἐλθεῖν ἐξ Ὑπερβορέων ἀγείρων χρυσὸν εἰς τὸν νεὼν καὶ προλέγων λοιμόν. Κατέλυε δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ οὔτε πίνων οὔτε ἐσθίων ὤφθη ποτὲ οὐθέν. Λέγεται δὲ καὶ ἐν Λακεδαιμονίοις θῦσαι τὰ κωλυτήρια καὶ διὰ τοῦτο οὐδένα πώποτε ὕστερον ἐν Λακεδαίμονι λοιμὸν γενέσθαι. Τοῦτον οὖν τὸν Ἄβαριν παρελόμενος ὃν εἶχε χρυσοῦν οἰστὸν, οὗ ἄνευ οὐχ οἷός τ' ἦν τὰς ὁδοὺς ἐξευρίσκειν, ὁμολογοῦντα ἐποίησε. Καὶ ἐν Μεταποντίῳ εὐξαμένων τινῶν γενέσθαι αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ προσπλέοντι πλοίῳ· « Νεκρὸς τοίνυν ἂν ὑμῖν,» ἔφη, καὶ ἐφάνη νεκρὸν ἄγον τὸ πλοῖον. Καὶ ἐν Συβάρει τὸν ὄφιν τὸν ἀποκτείνοντα τὸν δασὺν ἔλαβε καὶ ἀπεπέμψατο. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἐν Τυρρηνίᾳ τὸν μικρὸν ὄφιν αὐτὸς (ita Rosius pro ὃς) ἀπέκτεινε δάκνων. Ἐν Κρότωνι δὲ τὸν ἀετὸν τὸν λευκὸν κατέψησεν ὑπομείναντα, ὥς φασι. Βουλομένου δέ τινος ἀκούειν οὐκ ἔφη πω λέξειν πρὶν ἢ σημεῖόν τι φανῇ· καὶ μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἐν Καυλωνίᾳ ἡ λευκὴ ἄρκτος. Καὶ πρὸς τὸν μέλλοντα ἐξαγγέλλειν αὐτῷ τούτου τὸν θάνατον προεῖπεν αὐτός. Καὶ Μυλλίαν τὸν Κροτωνιάτην ἀνέμνησεν ὅτι ἦν Μίδας ὁ Γορδίου· καὶ ᾤχετο ὁ Μυλλίας εἰς τὴν ἤπειρον ποιήσων ὅσα ἐπὶ τῷ τάφῳ ἐκέλευσε. Λέγεται δὲ καὶ ὅτι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ὁ πριάμενος καὶ ἀνορύξας ἃ μὲν

---

bat iste mordens interfecit. Seditionem etiam orientem suis indicavit discipulis : ideoque Metapontum transiit, a nemine visus. Et flumen Cosam transiens, vocem magnam, humana ampliorem audiit, quæ diceret : « Salve Pythagora », unde summus comitibus incidit pavor. Visus est aliquando Crotone et Metaponti eadem die atque hora. Aliquando in theatro sedens, ut Aristoteles refert, surrexit et assidentibus ostendit femur suum aureum. Feruntur de eo etiam alia mirabilia. Nos autem nolentes transcriptorum munere fungi, hic finem facimus.

Aristoteles dicit a Crotoniatis Pythagoram Apollinem Hyperboreum cognominari. Sed et hæc addit Nicomachi filius, aliquando eodem die atque hora visum illum esse a multis et Metaponti et Crotone... (*lacuna ex Apollonio supplenda est*) ludis surgens, ubi etiam alterum Pythagoras femur ostendit aureum. Dicit idem ille, Pythagoram quum Cosam fluvium transiret appellatum esse, multosque hanc appellationem audiisse.

Pythagoras homines docebat, se præstantiori semine natum, quam mortalis est natura. Nam eadem die et eadem hora visus fuit Metaponti, ut ait (*Aristoteles*), et Crotone. Sed et Olympiæ alterum femur aureum ostendit. Mylliam vero Crotoniaten admonuit, esse eum Midam, filium Gordii, Phrygem. Aquilam quoque albam, quæ se ei submittebat, contrectavit. Transiens etiam fluvium Cosam ab eo appellatus est, dicente : Salve Pythagora.

εἶδεν οὐδενὶ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ἀντὶ δὲ τῆς ἁμαρτίας ταύτης ἐν Κρότωνι ἱεροσυλῶν ἐλήφθη καὶ ἀπέθανε· τὸ γὰρ γένειον ἀποπεσὸν τοῦ ἀγάλματος τὸ χρυσοῦν ἐφωράθη λαβών. Ταῦτα δὲ οὖν λέγουσι πρὸς πίστιν καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Similia habent quoque Porphyrius Vit. Pythag. c. 27, 28, Plutarch. Vit. Numæ c. 8, Diog. Laert. VIII, 15.

2. (108.)

Iamblich. de vita Pythag. c. 6 § 31 : Ἱστορεῖ δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας, διαίρεσίν τινα τοιάνδε ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς πάνυ ἀπορρήτοις διαφυλάττεσθαι· τοῦ λογικοῦ ζῴου τὸ μέν ἐστι θεὸς, τὸ δ' ἄνθρωπος, τὸ δὲ οἷον Πυθαγόρας. Cf. Iamblich. c. 28 § 144 : Ἔστι γὰρ παρ' αὐτοῖς λεγόμενον ὅτι « ἄνθρωπος δίπος ἐστὶ καὶ ὄρνις καὶ τρίτον ἄλλο »· τὸ γὰρ τρίτον Πυθαγόρας ἐστί.

4. (109.)

Apulejus de Deo Socratis c. 20 : *Credo vestrûm plerosque hoc quod modo dixi cunctantius credere et impendio mirari formam dæmonis Socrati visam. At hoc seculo oppido mirari solitos Pythagoricos, si quis se negaret unquam vidisse dæmonem, satis ut reor idoneus auctor est Aristoteles.* Ita Rosius e cod. Harleiano. In editione Hildebr.: *Etenim secundum Pythagoricos mirari solitos oppido.*

5. (110.)

Plutarch. apud Gellium IV, 11 : *Plutarchus quoque, homo in disciplinis gravi auctoritate, in primo librorum quos de Homero composuit,* Aristotelem *philosophum scripsit eadem ipsa de Pythagoricis scripsisse, quod non abstinuerunt edendis animalibus nisi pauca carne quadam. Verba ipsa Plutarchi, quoniam res inopinata est, subscripsi :* « Ἀριστοτέλης δὲ μήτρας καὶ καρδίας καὶ ἀκαλήφης καὶ τοιούτων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς Πυθαγορικοὺς, χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις.» Ἀκαλήφη *autem est animal marinum quod urtica appellatur. Sed et piscibus nonnullis abstinere Pythagoricos Plutarchus in Symposiacis dicit* (VIII, 8, 1 : Μάλιστα τῶν ἰχθύων ἀπείχοντο· καὶ γὰρ ἱστορεῖται τοῦτο περὶ τῶν παλαιῶν Πυθαγορικῶν).

Porphyr. Vit. Pythag. c. 45 : Ἀπέχεσθαι δὲ καὶ ἄλλων παρῄνει, οἷον μήτρας τε καὶ τριγλίδος καὶ ἀκαλήφης, σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἄλλων θαλασσίων ξυμπάντων. Cf. Iambl. de Pyth. v. 21, § 98.

Diogen. Laert. VIII, 19 : Παντὸς δὲ μᾶλλον ἀπηγόρευε μήτ' ἐρυθῖνον ἐσθίειν μήτε μελάνουρον· καρδίας τ' ἀπέχεσθαι καὶ κυάμων. Ἀριστοτέλης δέ φησι καὶ μήτρας καὶ τρίγλης ἐνίοτε.

6. (111.)

Diog. Laert. VIII, 33 ss.: Τιμὰς θεοῖς δεῖν νομίζειν καὶ ἥρωσι μὴ τὰς ἴσας, ἀλλὰ θεοῖς ἀεὶ μετ' εὐφημίας λευχειμονοῦντας καὶ ἁγνεύοντας, ἥρωσι δ' ἀπὸ μέσου ἡμέρας. Τὴν δ' ἁγνείαν εἶναι διὰ καθαρμῶν καὶ λουτρῶν καὶ περιρραντηρίων καὶ διὰ τοῦ καθαρεύειν ἀπό τε κήδους καὶ λεχοῦς καὶ μιάσματος παντὸς καὶ ἀπέχεσθαι βρωτῶν θνησειδίων τε κρεῶν καὶ τριγλῶν καὶ μελανούρων καὶ ᾠῶν καὶ τῶν ᾠοτόκων ζῴων καὶ κυάμων καὶ τῶν ἄλλων ὧν παρακελεύονται καὶ οἱ τὰς τελετὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐπιτελοῦντες. Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης περὶ τῶν κυάμων παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι ἢ ὅτι Ἅδου πύλαις· ἀγόνατον γὰρ μόνον· ἢ ὅτι φθείρει ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν· κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς· τὰ δὲ πεσόντ' ἀπὸ τραπέζης μὴ ἀναιρεῖσθαι, ὑπὲρ τοῦ ἐθίζεσθαι μὴ ἀκολάστως ἐσθίειν ἢ ὅτι ἐπὶ τελευτῇ τινός... ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ, ὅτι ἱερὸς τοῦ Μηνὸς καὶ ἱκέτης· τὸ δ' ἦν τῶν ἀγαθῶν· τῷ τε Μηνὶ ἱερός· σημαίνει γὰρ τὰς ὥρας. Τῶν ἰχθύων μὴ ἅπτεσθαι

3.

Tradit vero etiam Aristoteles in libris de Pythagorica philosophia, hujuscemodi divisionem a viris illis inter præcipua arcana servari : animalium ratione præditorum aliud est deus, aliud homo, aliud quale Pythagoras.

5.

Aristoteles a vulva, corde et urtica marina atque id genus quibusdam abstinere dicit Pythagoricos, uti vero aliis.

Super omnia autem erythino et melanuro vesci vetabat, corde itidem ac fabis : addit Aristoteles et vulva et mullo interdum.

6.

Honores diis exhibendos et heroibus non æquales, sed diis quidem semper et cum laudibus amictuque candido et casto corpore honores adhibendos, heroibus vero a meridie. Puritatem vero expiationibus lavacrisque atque aspersionibus fieri, vacando a funere et puerpera et inquinamento omni, item abstinendo ab arrosis morticinisque carnibus triglisque ac melanuris ovisque et quæ ova pariunt animalibus, fabis quoque et ceteris quæ monent quoque qui in templis mysteria ritusque consummant. Ait autem Aristoteles de fabis ideo admonuisse illum fabis abstinendum, sive quod pudendis similes sint, sive quod Orci januis : sunt enim solæ non geniculatæ : sive quod corrumpant, sive quod naturæ universi similes sint, sive quod ad paucorum dominatum pertinent : his quippe in sortiendo utantur. Quæ vero de mensa ceciderint non

ὅσοι ἱεροί· μὴ γὰρ δεῖν τὰ αὐτὰ τετάχθαι θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, ὥσπερ οὐδ' ἐλευθέροις καὶ δούλοις. Καὶ τὸ μὲν λευκὸν τῆς τἀγαθοῦ φύσεως, τὸ δὲ μέλαν τοῦ κακοῦ. Ἄρτον μὴ καταγνύειν, ὅτι ἐφ' ἕνα οἱ πάλαι τῶν φίλων ἐφοίτων, καθάπερ ἔτι καὶ νῦν οἱ βάρβαροι· μηδὲ διαιρεῖν ὃς συνάγει αὐτούς· οἱ δὲ πρὸς τὴν ἐν Ἅδου κρίσιν, οἱ δ' εἰς πόλεμον δειλίαν ποιεῖν, οἱ δὲ ἐπεὶ ἀπὸ τούτου ἄρχεται τὸ ὅλον. Καὶ τῶν σχημάτων τὸ κάλλιστον σφαῖραν εἶναι τῶν στερεῶν, τῶν δ' ἐπιπέδων κύκλον. Γῆρας καὶ πᾶν τὸ μειούμενον ὅμοιον· καὶ αὔξην καὶ νεότητα ταὐτόν. Ὑγίειαν τὴν τοῦ εἴδους διαμονήν, νόσον τὴν τούτου φθοράν. Περὶ τῶν ἁλῶν, ὅτι δεῖ παρατίθεσθαι πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ δικαίου· οἱ γὰρ ἅλες πᾶν σώζουσιν ὅ τι ἂν παραλάβωσι καὶ γεγόνασιν ἐκ τῶν καθαρωτάτων ἡλίου καὶ θαλάσσης.

Καὶ ταῦτα μέν φησιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς Πυθαγορικοῖς ὑπομνήμασιν εὑρηκέναι καὶ τὰ ἐκείνων ἐχόμενα ὁ Ἀριστοτέλης.

Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ κυάμων ut olim legebatur, e cod. Laur. correxerunt Cobetus et Rosius, ut jam nullus sit ita inscriptus Aristotelis liber.

Ex his multa apud alios iisdem pæne verbis leguntur : ita apud Ælian. Var. Hist. IV, 17 extr.: Προσέταττε δὲ ὁ αὐτὸς Πυθαγόρας καρδίας ἀπέχεσθαι καὶ ἀλεκτρυόνος λευκοῦ καὶ τῶν θνησειδίων παντὸς μᾶλλον καὶ μὴ χρῆσθαι βαλανείῳ, μηδὲ βαδίζειν τὰς λεωφόρους· ἄδηλον γὰρ εἰ καθαρεύουσι κατ' αὐτὰ ἐκεῖνα. De ovis cf. Plutarch. Quæst. conviv. II, 3, 1; de fabis Lucian. Vitt. auct. c. 6, Porphyr. de vit. Pyth. 44.

7 (112.)

Porphyrii Vit. Pyth. 41 : Ἔλεγε δέ (ὁ Πυθαγόρας scil.) τινὰ καὶ μυστικῷ τρόπῳ συμβολικῶς, ἃ δὴ ἐπιπλέον Ἀριστοτέλης ἀνέγραψεν· οἷον ὅτι τὴν θάλατταν μὲν ἐκάλει εἶναι [Κρόνου] δάκρυον· τὰς δὲ ἄρκτους Ῥέας χεῖρας· τὴν δὲ Πλειάδα Μουσῶν λύραν· τοὺς δὲ πλανήτας κύνας τῆς Περσεφόνης· τὸν δ' ἐκ χαλκοῦ κρουομένου γινόμενον ἦχον, φωνήν εἶναί τινος τῶν δαιμόνων ἐναπειλημμένην τῷ χαλκῷ.

Κρόνου quod in Porphyrii editionibus deest, præbent Clem. Alexandr. Stromat. V, 8, 51 : Τοιαῦτα καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ᾐνίσσοντο, Φερσεφόνης μὲν κύνας τοὺς πλανήτας, Κρόνου δὲ δάκρυον τὴν θάλασσαν ἀλληγοροῦντες. Plutarch. de Isid. c. 32 : Τὸ ὑπὸ τῶν Πυθαγορικῶν λεγόμενον ὡς ἡ θάλαττα Κρόνου δάκρυόν ἐστιν. Similia ænigmata apud Ælianum Var. Hist. IV, 17 : Καὶ τὸν σεισμὸν ἐγενεαλόγει οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σύνοδον τῶν τεθνεώτων. Ἡ δὲ ἶρις ἔφασκεν ὡς αὐγὴ τοῦ ἡλίου ἐστί, καὶ ὁ πολλάκις ἐμπίπτων τοῖς ὠσὶν ἦχος φωνὴ τῶν κρειττόνων. Nonnullorum ipse Aristoteles in superstitibus meminit libris, ita Analyt. post. II, 10 § 8, de Cælo II, 9 § 3, Meteorol. I, 8 § 2, de Anima I, 2 § 4; cf. Lobeck. *Aglaopham.* p. 885 sqq.

8. (113.)

Porphyrius l. l. ita pergit § 42 : Ἦν δὲ καὶ ἄλλο εἶδος τῶν συμβόλων τοιοῦτον· ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν, τουτέστι μὴ πλεονεκτεῖν. Μὴ τὸ πῦρ τῇ μαχαίρᾳ σκαλεύειν, ὅπερ ἦν μὴ τὸν ἀνοιδοῦντα καὶ ὀργιζόμενον κινεῖν λόγοις παρατεθηγμένοις. Στέφανόν τε μὴ τίλλειν, τουτέστι τοὺς νόμους μὴ λυμαίνεσθαι· στέφανοι γὰρ πόλεων οὗτοι. Πάλιν δ' αὖ ἕτερα τοιαῦτα· μὴ καρδίαν ἐσθίειν, οἷον μὴ λυπεῖν ἑαυτὸν ἀνίαις. Μηδ' ἐπὶ χοίνικος καθέζεσθαι, οἷον μὴ ἀργὸν ζῆν. Μηδ' ἀποδημοῦντα ἐπιστρέφεσθαι, [τουτέστι] μὴ ἔχεσθαι τοῦ βίου τούτου ἀποθνήσκοντα. Τὰς δὲ λεωφόρους μὴ βαδίζειν, δι' οὗ ταῖς τῶν πολλῶν ἕπεσθαι γνώμαις

tollenda, ut assuefiamus nonnisi temperanter edere, sive quod essent mortuo destinata... Gallo plumis albis abstinendum, quod Mensi sacer sit atque ejus supplex : hoc quidem habebatur in bonis : Mensi autem sacer erat, quod horas significat. Pisces item non gustandos eos qui sacri sunt, neque enim fas esse eadem diis et hominibus apponi, sicut nec servis et liberis. Candidum quidem quod est, ad boni pertinere naturam; atrum vero ad mali. Panem non frangendum : namque ad unum veteres amicorum coibant, quemadmodum nunc etiam barbari ; neque dividendum esse qui illos cogat : alii ad judicium referunt quod apud inferos fit; alii quod in bello formidinem faciat ; alii quod ab hoc incipiat universum. Solidarumque figurarum omnium pulcherrimam sphæram esse, planarum vero circulum. Senectutem et omne detrimento obnoxium pari ratione teneri : juventutem itidem et quicquid incrementa suscipit idem esse. Sanitatem speciei esse constantiam, morbum contra hujus esse interitum. De sale ita sensisse, ut apponendum idcirco statueret, quod justitiæ admoneret : hoc enim quicquid occupaverit servat et gignitur ex purissimis sole ac mari. Hæc sunt quæ Alexander in Pythagoricis reperisse se commentariis tradit, et his affinia Aristoteles.

7.

Quædam etiam arcano modo quasi per ænigmata proferebat, quorum pleraque Aristoteles perscripsit. Verbi gratia, quum mare Saturni lacrymam appellaret ; ursas vero polares Rheæ manus, Pleiadem Musarum lyram, planetas canes Proserpinæ ; sonum autem, qui æris percussu redditur, dæmonis cujusdam vocem esse in ipso ære inclusam.

8.

Erat et aliud quoddam symbolorum genus hujusmodi : Stateram non esse transiliendam : hoc est, avaritiam esse fugiendam. Ignem gladio non fodiendum : id est, tumi-

ἐκώλυεν, τάς τε τῶν ὀλίγων καὶ πεπαιδευμένων μεταθεῖν. Μηδὲ χελιδόνας ἐν οἰκίαις δέχεσθαι, τουτέστι λάλους ἀνθρώπους καὶ περὶ γλῶτταν ἀκρατεῖς ὁμωροφίους μὴ ποιεῖσθαι. Φορτίον δὲ συνανατιθέναι μὲν τοῖς βαστάζουσιν, συγκαθαιρεῖν δὲ μὴ, δι' οὗ παρῄνει μηδενὶ πρὸς ῥᾳστώνην ἀλλὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ πόνους συμπράττειν. Θεῶν τε εἰκόνας ἐν δακτυλίοις μὴ φορεῖν, τουτέστι τὴν περὶ θεῶν δόξαν καὶ λόγον μὴ πρόχειρον μηδὲ φανερὸν ἔχειν μηδ' εἰς πολλοὺς φέρειν. Σπονδάς τε ποιεῖσθαι τοῖς θεοῖς κατὰ τὸ οὖς τῶν ἐκπωμάτων· ἐντεῦθεν γὰρ ᾐνίττετο τιμᾶν τοὺς θεοὺς καὶ ὑμνεῖν τῇ μουσικῇ· αὕτη γὰρ διὰ ὤτων χωρεῖ· μηδ' ἐσθίειν ὅσα μὴ θέμις, γένεσιν, αὔξησιν, ἀρχὴν, τελευτὴν, μηδ' ἐξ ὧν ἡ πρώτη τῶν πάντων ὑπόθεσις γίνεται.

Hieronymus adv. Rufin. l. III, t IV, 2, p. 469 ed. Paris. 1706 : *Pythagorica et illa præcepta sunt, amicorum omnia esse communia... illaque ænigmata, quæ diligentissime* ***Aristoteles*** *in suis libris prosequitur : Stateram ne transilias, id est ne prætergrediare justitiam ; Ignem gladio ne fodias, iratum videlicet et tumidum animum verbis maledicis ne lacessas; Coronam minime carpendam, id est leges urbium conservandas ; Cor non comedendum, id est mœrorem de animo projiciendum. Quum profectus fueris, inquit, ne redeas, id est post mortem vitam ipsam ne desideres ; Per viam publicam ne ambules, id est ne multorum sequaris errores ; Hirundinem in domum non suscipiendam, id est garrulos et verbosos homines sub eodem tecto non habendos ; Oneratis superponendum, onus deponentibus non communicandum, id est ad virtutem incedentibus augmentanda præcepta, tradentes se otio relinquendos* (1).

Nec minus ex Aristotele fortasse fluxerunt, quæ de his symbolis aliisque similibus apud varios scriptores leguntur, præcipue apud Diogen. Laert. VIII, 17 : Ἦν δ' αὐτῷ τὰ σύμβολα τάδε· πῦρ μαχαίρᾳ μὴ σκαλεύειν, ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν, ἐπὶ χοίνικος μὴ καθίζειν, καρδίαν μὴ ἐσθίειν, φορτίον μὴ συγκαθαιρεῖν, συνεπιτιθέναι δέ· τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν, ἐν δακτυλίῳ εἰκόνα θεοῦ μὴ περιφέρειν, χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ, δᾳδίῳ θᾶκον μὴ ὀμόργνυσθαι, πρὸς ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμίχειν, τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν, μὴ ῥᾳδίως δεξιὰν ἐμβάλλειν, ὁμωροφίους χελιδόνας μὴ ἔχειν, γαμψώνυχα μὴ τρέφειν, ἀπονυχίσμασι καὶ κουραῖς μὴ ἐπουρεῖν μηδὲ ἐφίστασθαι, ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν, ἀποδημοῦντα ἐπὶ τοῖς ὅροις ἀνεπιστρεπτεῖν. Ἤθελε δ' αὐτῷ τὸ μὲν πῦρ μαχαίρᾳ μὴ σκαλεύειν, δυναστῶν ὀργὴν καὶ οἰδοῦντα θυμὸν μὴ κινεῖν· τὸ δὲ ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν, τὸ ἴσον καὶ δίκαιον μὴ ὑπερβαίνειν. Ἐπί τε χοίνικος μὴ καθίζειν, ἐν ἴσῳ τοῦ ἐνεστῶτος φροντίδα ποιεῖσθαι καὶ τοῦ μέλλοντος· ἡ γὰρ χοῖνιξ ἡμερησία τροφή. Διὰ δὲ τοῦ καρδίαν μὴ ἐσθίειν ἐδήλου μὴ τὴν ψυχὴν ἀνίαις καὶ λύπαις κατατήκειν. Διὰ δὲ τοῦ εἰς ἀποδημίαν βαδίζοντα μὴ ἐπιστρέφεσθαι παρῄνει τοῖς ἀπαλλαττομένοις τοῦ βίου μὴ ἐπιθυμητικῶς ἔχειν τοῦ ζῆν μηδ' ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα ἡδονῶν ἐπάγεσθαι. Iamblich. Vit. Pythag. c. 18, s. 82 ss. Ælian. Var. Hist. IV, 17. In Œconomicis quæ Aristoteli tribuuntur, I, c. 4, § 1, legitur : Καθάπερ οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν, ὥσπερ ἱκέτιν καὶ ἀφ' ἑστίας ἠγμένην ὡς δεῖ ἥκιστα δεῖν ἀδικεῖν.

Quæ apud Iamblichum scripta sunt, quum in iis haud pauca, ne dicam pæne omnia, ex Aristotele desumpta videantur, hîc apponenda sunt : Πάντα δὲ τοιαῦτα ἀκούσματα διῄρηται εἰς

(1) Inde procul dubio ducta sunt quæ frequentissime in codicibus medii ævi leguntur *Ænigmata Aristotelis*. En qualia scripta sunt in cod. Biblioth. Argentorat. 4329, f. 284 recto : *Incipiunt enigmata alristótelis moralizata per fratrem holkot* (cf. Fabricii *Bibl. med. et inf. latin.* l. VIII, p. 799) *sacre pagine professorem. Stateram ne transilias ; id est ne prætergrediaris justitiam. Ignem gladio ne fodias ; id est iracundum verbis asperis ne provoces. Coronam Minerve ne carptas ; id est leges civitatis ne reprehendas. Cor ne comedas ; id est mærorem de animo expellas. Cum profectus fueris ne redeas : id est post mortem vitam istam ne desideres. Per viam publicam ne ambules ; id est ne multorum sequaris errorem. Irundinem in domo tua ne sustineas, id est verbosos sub eodem tecto tecum non* (*habeas*). *Primum enigma : stateram ne transilias. Ista statera est vita humana*, etc. In alio vero 1744, fol. 73 recto : *Valerius l.* 3 *ponit enigmata Aristotelis. Primum est* etc. Qui Valerius ille Julius Valerius est cujus historiam fabulosam Alexandri edidit Maius. In nostro vero textu nihil tale legitur.

dum et iracundum asperis verbis non commovendum. Coronam non vellicandam : hoc est leges non violandas ; illæ enim civitatum coronæ sunt. Præter hæc et alia hujusmodi : Cor non comedendum : hoc est non oportere semetipsum mœrore conficere. Chœnici seu modio non insidendum : sive non ignaviter vivendum. Ubi profectus fueris, non revertendum : hoc est, imminente morte vitam non desiderandam. Publica via non incedendum : quo vulgi opiniones sequi vetabat, sed paucorum atque eruditorum sectandas. Hirundines in ædes non recipiendas : hoc est, garrulos et intemperantioris linguæ homines in contubernium non admittendos. Homines onera imponendo, non detrahendo juvandos : quo admonebat, non ad ignaviam, sed ad virtutem operam aliis commodandam. Deorum imagines in annulis non ferendas : id est, sapientiam sermonemque de diis non temere passim in promptu habendum, nec in vulgus efferendum. Libamina diis facienda juxta auriculam poculorum. Eo enim indicabat, deos musica honorandos ac celebrandos esse : ea enim aures penetrat. Nec edenda ea, quæ nefas est edere, generationem scilicet, incrementum, principium, finem, neque ea, quibus rerum omnium fundamentum constat.

τρία εἴδη. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν τί ἐστι σημαίνει, τὰ δὲ τί μάλιστα, τὰ δὲ τί δεῖ πράττειν ἢ μὴ πράττειν. Τὰ μὲν οὖν τί ἐστι τοιαῦτα, οἷον τί ἐστιν αἱ μακάρων νῆσοι, ἥλιος, σελήνη; τί ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον; τετρακτύς· ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁρμονία, ἐν ᾗ αἱ Σειρῆνες. Τὰ δὲ τί μάλιστα, οἷον τί τὸ δικαιότατον; θύειν. Τί τὸ σοφώτατον; ἀριθμός, δεύτερον δέ, τὸ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα τιθέμενον. Τί σοφώτατον τῶν παρ' ἡμῖν; ἰατρική. Τί κάλλιστον; ἁρμονία. Τί κράτιστον; γνώμη. Τί ἄριστον; εὐδαιμονία. Τί δὲ τὸ ἀληθέστατον λέγεται; ὅτι πονηροὶ οἱ ἄνθρωποι .. (§ 83.) Ἔστι δὲ αὕτη ἡ αὐτὴ τῇ τῶν ἑπτὰ σοφιστῶν (cf. supra fragm. 29) λεγομένῃ σοφίᾳ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἐζήτουν οὐ τί ἐστι τἀγαθὸν ἀλλὰ τί μάλιστα, οὐδὲ τί τὸ χαλεπὸν ἀλλὰ τί τὸ χαλεπώτατον, ὅτι τὸ αὐτὸν γνῶναι, οὐδὲ τί τὸ ῥᾴδιον ἀλλὰ τί τὸ ῥᾷστον, ὅτι τῷ ἔθει χρῆσθαι. Τῇ τοιαύτῃ γὰρ σοφίᾳ μετηκολουθηκέναι ἔοικε τὰ τοιαῦτα ἀκούσματα· πρότερον γὰρ οὗτοι Πυθαγόρου ἐγένοντο. Τὰ δὲ τί πρακτέον ἢ οὐ πρακτέον τῶν ἀκουσμάτων τοιαῦτά ἐστιν, οἷον ὅτι δεῖ τεκνοποιεῖσθαι· δεῖ γὰρ ἀντικαταλιπεῖν τοὺς θεραπεύοντας τὸν θεόν. Ἢ ὅτι δεῖ τὸν δεξιὸν ὑποδεῖσθαι πρότερον. Ἢ ὅτι οὐ δεῖ τὰς λεωφόρους βαδίζειν ὁδούς οὐδὲ εἰς περιρραντήριον ἐμβάπτειν οὐδὲ ἐν βαλανείῳ λούεσθαι· ἄδηλον γὰρ ἐν πᾶσι τούτοις εἰ καθαρεύουσιν οἱ κοινωνοῦντες. Καὶ ἄλλα τάδε· φορτίον μὴ συγκαθαιρεῖν· οὐ γὰρ δεῖ αἴτιον γίνεσθαι τοῦ μὴ πονεῖν, συνανατιθέναι δέ. Χρυσὸν ἐχούσῃ μὴ πλησιάζειν ἐπὶ τεκνοποιίᾳ. Μὴ λέγειν ἄνευ φωτός. Σπένδειν τοῖς θεοῖς κατὰ τὸ οὖς τῆς κύλικος οἰωνοῦ ἕνεκα καὶ ὅπως μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πίνηται. Ἐν δακτυλίῳ μὴ φέρειν σημεῖον θεοῦ εἰκόνα, ὅπως μὴ μιαίνηται· ἄγαλμα γάρ, ὅπερ δεῖ φυτεῦσαι ἐν τῷ οἴκῳ. Γυναῖκα οὐ δεῖ διώκειν τὴν αὐτοῦ· ἱκέτις γάρ, διὸ καὶ ἀφ' ἑστίας ἀγόμεθα καὶ ἡ λῆψις διὰ δεξιᾶς. Μηδὲ ἀλεκτρυόνα λευκὸν θύειν· ἱκέτης γάρ, ἱερὸς τοῦ Μηνός, διὸ καὶ σημαίνουσιν ὥραν. Καὶ συμβουλεύειν μηδὲν παρὰ τὸ βέλτιστον τῷ συμβουλευομένῳ· ἱερὸν γὰρ συμβουλή. Ἀγαθὸν οἱ πόνοι, αἱ δὲ ἡδοναὶ ἐκ παντὸς τρόπου κακόν· ἐπὶ κολάσει γὰρ ἐλθόντας δεῖ κολασθῆναι. Θύειν χρὴ ἀνυπόδετον καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ προσιέναι. Εἰς ἱερὸν οὐ δεῖ ἐκτρέπεσθαι· οὐ γὰρ πάρεργον δεῖ ποιεῖσθαι τὸ θεῖον. Ὑπομένοντα καὶ ἔχοντα τραύματα ἐν τῷ ἔμπροσθεν τελευτῆσαι ἀγαθόν, ἐναντίως δὲ ἐναντίον. Εἰς μόνα τῶν ζῴων οὐκ εἰσέρχεται ἀνθρώπου ψυχὴ ἃ θέμις ἐστὶ τυθῆναι· διὰ τοῦτο τῶν θυσίμων χρὴ ἐσθίειν μόνον οἷς ἂν τὸ ἐσθίειν καθήκῃ, ἄλλου δὲ μηδενὸς ζῴου.

9. (114 b.)

Martianus Capella l. VII, § 731, p. 584 ed. Kopp.: *Licet Aristoteles, unus e sectatoribus meis* (Philosophiæ scilicet quæ loquitur), *ex eo quod unum solum ipsa sit et se quæri semper velit, Cupidinem asserat nominatam, quod se cupiat, siquidem ultra nihil habeat et expers totius elationis aut copulæ in se propriōs detorquet ardores.*

Leguntur in capite *de Monade.*

9. (115.)

Theon Smyrn. Arithmet. c. 5, p. 30 ed. de Gelder.: Τῶν δὲ ἀριθμῶν ποιοῦνται τὴν πρώτην τομὴν εἰς δύο· τοὺς μὲν γὰρ αὐτῶν ἀρτίους, τοὺς δὲ περιττούς φασι... πρώτην δὲ τῶν περιττῶν ἔνιοι ἔφασαν μονάδα... Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ Πυθαγορικῷ τὸ ἕν φησιν ἀμφοτέρων μετέχειν τῆς φύσεως· ἀρτίῳ μὲν γὰρ προστεθὲν περιττὸν ποιεῖ, περιττῷ δὲ ἄρτιον, ὃ οὐκ ἂν ἠδύνατο εἰ μὴ ἀμφοῖν ταῖν φυσεοιν μετεῖχε· διὸ καὶ ἀρτιοπέριττον καλεῖσθαι τὸ ἕν. Συμφέρεται δὲ τούτοις καὶ Ἀρχύτας.

Cf. Aristot. Metaphys. I, c. 5, 8 : Φαίνονται δὴ καὶ οὗτοι (οἱ καλούμενοι Πυθαγόρειοι scil.) τὸν ἀριθμὸν νομίζοντες ἀρχὴν εἶναι καὶ ὡς ὕλην τοῖς οὖσι καὶ ὡς πάθη τε καὶ ἕξεις, τοῦ δὲ ἀριθμοῦ στοιχεῖα τό τε ἄρτιον καὶ τὸ περιττόν, τούτων δὲ τὸ μὲν πεπερασμένον τὸ δὲ ἄπειρον, τὸ δὲ ἓν ἐξ ἀμφοτέρων εἶναι τούτων· καὶ γὰρ ἄρτιον εἶναι καὶ περιττόν· τὸν ἀριθμὸν ἐκ τοῦ ἑνός, ἀριθμοὺς δὲ καθάπερ εἴρηται τὸν ὅλον οὐρανόν, et Alex. Aphrod. ad h. l. p. 30, 17 Bonitz. : Τῶν δὲ ἀριθμῶν τὴν μονάδα ἀρχὴν εἶναι, συγκειμένην ἔκ τε τοῦ ἀρτίου καὶ περιττοῦ· εἶναι γὰρ τὴν μονάδα ἅμα ἀρτιοπέριττον, ὃ ἐδείκνυε διὰ τοῦ γεννητικὴν αὐτὴν εἶναι καὶ τοῦ περιττοῦ καὶ τοῦ ἀρτίου ἀριθμοῦ· ἀρτίῳ μὲν γὰρ προστιθεμένη περιττὸν γεννᾷ, περιττῷ δὲ ἄρτιον.

10. (116.)

Joann. Stob. Eclog. phys. I, 26, t. I, p. 558 Heer.: Περὶ ἐκλείψεως σελήνης... Τῶν Πυθαγο-

---

9.

Numerorum vero primam divisionem instituunt in duas species, ipsorum enim alios pares, alios impares appellant... Primam vero imparium quidam esse dixerunt unitatem... Aristoteles vero in Pythagorico unum ait utriusque naturæ esse participem. Pari enim additum imparem facit, impari vero parem. Quod præstare non posset, nisi utriusque naturæ particeps fuisset : quamobrem unum pariter impar appellatur ; in quam sententiam etiam Archytas fertur.

10.

Pythagorei quidem, teste Aristotelica narratione et Philippo Opuntio, de defectu lunæ ita sentiunt, obstaculo vel nostræ, vel oppositæ terræ fieri.

ρείων τινὲς κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν (Ἀριστοτέλιον, i. e. Ἀριστοτέλειον cod. A ap. Meinek.) ἱστορίαν καὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὀπουντίου ἀπόφασιν ἀντιφράξει τοτὲ μὲν τῆς γῆς τοτὲ δὲ τῆς ἀντίχθονος. Quæ sequuntur apud Stobæum : τῶν δε νεωτέρων εἰσί τινες οἷς ἔδοξε, ad Aristotelem referri vix possunt, ut Heerenius voluit. Cur hoc fragmentum omiserit Rosius nescio.

11. (117.)

Simplic. in Arist. de Cælo f. 94 recto, p. 492, A, 13 Brand.: Οἱ μὲν οὖν Πυθαγόρειοι εἰς δύο συστοιχίας πάσας τὰς ἀντιθέσεις ἀναγαγόντες, τὴν μὲν χείρονα τὴν δὲ βελτίονα ἤτοι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τῇ δεκάδι συμβολικῶς ὡς τῷ παντὶ ἀριθμῷ συμπληρώσαντες ἑκατέραν, ἑκάστην ἀντίθεσιν τῶν δέκα οὕτω παρέλαβον ὡς πάσας τὰς ἑαυτῆς συγγενείας συνεμφαίνουσαν. Καὶ τῶν τοπικῶν οὖν σχέσεων τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν παρέλαβον... ἐκ τούτων καὶ τὰς ἄλλας τοπικὰς ἀντιθέσεις ἐδήλωσαν. Τὸ οὖν δεξιὸν καὶ ἄνω καὶ ἔμπροσθεν ἀγαθὸν ἐκάλουν, τὸ δ' ἀριστερὸν καὶ κάτω καὶ ὄπισθεν κακὸν ἔλεγον, ὡς αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἱστόρησεν ἐν τῇ τῶν Πυθαγορείοις ἀρεσκόντων Συναγωγῇ.

Aristoteles de Cælo II, 2, § 5 dixerat : Διὸ καὶ τῶν Πυθαγορείων θαυμάσειεν ὅτι δύο μόνας ταύτας ἀρχὰς ἔλεγον, τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν, τὰς δὲ τέτταρας παρέλιπον οὐθὲν ἧττον κυρίας οὔσας. Cf. ibid. § 1.

12. (118.)

Joann. Stob. Eclog. Phys. I, 18, 1, p. 380 Heer.: Ἀριστοτέλης ἐν τετάρτῳ Φυσικῆς Ἀκροάσεως (IV, 6) γράφει· « Εἶναι δέ φασιν (ἔφασαν καὶ ap. Aristotelem legitur) οἱ Πυθαγόρειοι κενὸν καὶ ἐπεισιέναι αὐτὸ τῷ οὐρανῷ ἐκ τοῦ ἀπείρου πνεύματος ὡς ἀναπνέοντι. » Ἐν δὲ τῷ περὶ τῆς Πυθαγόρου φιλοσοφίας πρώτῳ γράφει τὸν μὲν οὐρανὸν εἶναι ἕνα, ἐπεισάγεσθαι δ' ἐκ τοῦ ἀπείρου χρόνον τε καὶ πνοὴν καὶ τὸ κενὸν, ὃ διορίζει ἑκάστων τὰς χώρας ἀεί.

Idem Stobæus, ibid. I, 18, 4, p. 390 : Οἱ Πυθαγόρου ἐκτὸς εἶναι τοῦ κόσμου κενὸν, εἰς ὃ ἀναπνεῖ ὁ κόσμος καὶ ἐξ οὗ.

Ad Aristotelem fortasse, ut Rosius vidit, referenda sunt quæ ex Alexandro habet Simplicius ad Aristot. Physic. IV, 10, § 7, verba : Οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ ὅλου κίνησιν εἶναί φασιν (τὸν χρόνον scil.), οἱ δὲ τὴν σφαῖραν αὐτήν· Simpl. f. 165 verso p. 387, B, 6 : Οἱ μὲν τὴν τοῦ ὅλου κίνησιν καὶ περιφορὰν τὸν χρόνον εἶναί φασιν, ὡς τὸν Πλάτωνα νομίζουσιν ὅ τε Εὔδημος καὶ ὁ Θεόφραστος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ δὲ τὴν σφαῖραν αὐτὴν τοῦ οὐρανοῦ, ὡς τοὺς Πυθαγορικοὺς ἱστοροῦσι λέγειν.

13. (119.)

Alexand. Aphrodis. in Aristot. Metaph. p. 56, 10 Bon.: Τῆς δὲ τάξεως τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ ἣν ἐποιοῦντο τῶν ἀριθμῶν οἱ Πυθαγόρειοι, μνημονεύει ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς Πυθαγορικῆς δόξης. De hac re ipse Aristoteles dixit quoque Metaphys. I, 5, § 2; c. 8, § 14.

14. (120.)

Alexand. Aphrodis. in Aristot. Metaphys. I, 5, § 4 : Διώρισται δὲ περὶ τούτων (de denario scil. numero et de Pythagoreorum de eo opinione) ἐν

11.

Pythagorei in duas series omnia quæ inter opposita sunt reducentes, hanc quidem deteriorem, hanc autem meliorem, scilicet boni et mali, et denario numero, tanquam omni numero complentes utramque, unamquamque oppositionem ipsarum decem sic assumpserunt, tamquam omnes sui ipsius cognationes simul declarantem. Et localium igitur habituum dextrum et sinistrum assumpserunt... ex his et alias oppositiones quæ in loco fiunt significaverunt. Nam dextrum et sursum et anterius bonum vocabant; sinistrum autem et deorsum et posterius malum vocabant, ut ipse Aristoteles in collectione eorum quæ Pythagoreis placuerunt narravit.

12.

Aristoteles in quarto Physicæ Auscultationis libro sic ait : Vacuum in cælo ponunt Pythagorei, cælumque illud ex infinito, quod ex eo spiritum ducat, animæ instar ingredi. Primo autem de philosophia Pythagorica libro ita scribit : Cælum esse unum atque ex infinito tempus et vacuum, quod singulorum loca describat, respiratione attrahere.

13.

De ordine cælesti numerorum, quem Pythagorici asserebant, Aristoteles meminit in secundo libro de opinione Pythagoreorum.

14.

Pythagorei quum numerum decem perfectum esse arbitrarentur viderentque in rebus sensu nobis exploratis novem globos moveri, septem errantium stellarum, octavum inerrantium, nonum terræ, nam et hanc in orbem moveri putabant, circa vestam consistentem, quæ secundum ipsos est ignis, quandam antichthonem (*i. e. terram*

ἑτέροις ἡμῖν ἀκριβέστερον· p. 30, 25 Bon.: Αὐτίκα γοῦν τέλειον ἀριθμὸν ἡγούμενοι τὴν δεκάδα, ὁρῶντες δὲ ἐν τοῖς φαινομένοις ἐννέα τὰς κινουμένας σφαίρας, ἑπτὰ μὲν τὰς τῶν πλανωμένων, ὀγδόην δὲ τὴν τῶν ἀπλανῶν, ἐννάτην δὲ τὴν γῆν (καὶ γὰρ καὶ ταύτην ἡγοῦντο κινεῖσθαι κύκλῳ περὶ μένουσαν τὴν ἑστίαν, ὃ πῦρ ἐστὶ κατ' αὐτούς), αὐτοὶ προσέθεσαν ἐν τοῖς δόγμασι καὶ τὴν ἀντίχθονά τινα, ἣν ἀντικινεῖσθαι ὑπέθεντο τῇ γῇ καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἀόρατον εἶναι. Λέγει δὲ περὶ τούτων καὶ ἐν τοῖς περὶ Οὐρανοῦ μὲν καὶ ἐν ταῖς τῶν Πυθαγορικῶν δόξαις ἀκριβέστερον.

Illud ἐν ἑτέροις, quod apud Aristotelem legitur, optime ad secundum librum de Cælo referri posse puto, in cujus cap. 13 satis copiose de hac Pythagoreorum sententia exponitur, ita ut fortasse non necesse sit, propter ἀκριβέστερον quod addit philosophus, cum Bonitzio in comm. ad l. l. p. 79 et *Zeitschr. für œster. Gymn.* 1866, p. 773, de iis libris cogitare quos singillatim de Pythagoreorum doctrina conscripserat philosophus. Non tamen ideo cum Rosio negare velim, Alexandrum tantum modo e conjectura locutum esse, licet, ut et in libris de Bono factum videtur, vix ipse hosce libros quos laudat tractaverit. Ceterum vide sequens fragmentum.

15. (120.)

Ad ipsum locum Aristotelis de Cælo II, c. 13, quem fortasse in Metaphysicis respexerat philosophus, hæc adscripsit Simplicius p. 505, A 18 Brand., p. 229, A, 16 ed. Karsten. Traj. ad Rhen. 1866 : Ἀντιφάσκουσι δὲ οἱ Πυθαγόρειοι· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐναντίως (Aristoteles dixerat: Ἐναντίως οἱ περὶ τὴν Ἰταλίαν, καλούμενοι δὲ Πυθαγόρειοι λέγουσιν)· οὐ περὶ τὸ μέσον λέγοντες αὐτὴν (τὴν γῆν scil.), ἀλλ' ἐν μὲν τῷ μέσῳ τοῦ παντὸς πῦρ εἶναί φασι, περὶ δὲ τὸ μέσον τὴν ἀντίχθονα φέρεσθαί φασι γῆν οὖσαν καὶ αὐτήν, ἀντίχθονα δὲ καλουμένην διὰ τὸ ἐξ ἐναντίας τῇδε τῇ γῇ εἶναι· μετὰ δὲ τὴν ἀντίχθονα ἡ γῆ ἥδε φερομένη καὶ αὐτὴ περὶ τὸ μέσον, μετὰ δὲ τὴν γῆν ἡ σελήνη· οὕτω γὰρ αὐτὸς (ὁ Ἀριστοτέλης scil.) ἐν τῷ περὶ τῶν Πυθαγορικῶν (ἐν τῷ πέρατι τ. II. ap. Brand. et similiter vet. versio lat. Venet. 1555, f. 77 recto : *sic in fine Pythagoricorum* narrat) ἱστορεῖ· τὴν δὲ γῆν ὡς ἓν τῶν ἄστρων οὖσαν κινουμένην περὶ τὸ μέσον κατὰ τὴν πρὸς τὸν ἥλιον σχέσιν νύκτα καὶ ἡμέραν ποιεῖν. Ἡ δὲ ἀντίχθων κινουμένη περὶ τὸ μέσον καὶ ἑπομένη τῇ γῇ οὐχ ὁρᾶται ὑφ' ἡμῶν διὰ τὸ ἐπιπροσθεῖν ἡμῖν ἀεὶ τὸ τῆς γῆς σῶμα... τέλειον γὰρ ἀριθμὸν ὑποθέμενοι τὴν δεκάδα ἐβούλοντο καὶ τῶν κυκλοφορητικῶν σωμάτων τὸν ἀριθμὸν εἰς δέκα συνάγειν. Θέντες οὖν, φησί, τὴν ἀπλανῆ μίαν καὶ τὰς πλανωμένας ἑπτὰ καὶ τὴν γῆν ταύτην σὺν τῇ ἀντίχθονι, τὴν δεκάδα συνεπλήρωσαν. Καὶ οὕτω μὲν αὐτὸς τὰ τῶν Πυθαγορείων ἀπεδέξατο, οἱ δὲ γνησιώτερον αὐτῶν μετασχόντες πῦρ μὲν ἐν τῷ μέσῳ λέγουσι τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τὴν ἐκ μέσου πᾶσαν τὴν γῆν ζωογονοῦσαν καὶ τὸ ἀπεψυγμένον αὐτῆς ἀναθάλπουσαν. Διὸ οἱ μὲν Ζανὸς πύργον αὐτὸ καλοῦσιν, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς Πυθαγορικοῖς (Schol. cod. Coisl. 169 e Simplicio excerptum f. 71 verso, ἐν τοῖς Πυθαγορείοις habet) ἱστόρησεν, οἱ δὲ Διὸς φυλακήν, ὡς ἐν τούτοις (apud Aristotelem scilicet l. l.), οἱ δὲ Διὸς θρόνον, ὡς ἄλλοι φασίν. Ἄστρον δὲ τὴν γῆν ἔλεγον ὡς ὄργανον καὶ αὐτὴν χρόνου (χρόνου deest in ed. Karst.)· ἡμερῶν γάρ ἐστιν αὕτη καὶ νυκτῶν αἰτία. Ἡμέραν μὲν γὰρ ποιεῖ τὸ πρὸς τῷ ἡλίῳ μέρος καταλαμπόμενον, νύκτα δὲ τὸ κατὰ τὸν (ποιεῖ τῷ πρὸς τῷ ἡλίῳ μέρει καταλαμπομένη, νύκτα δὲ κατὰ τὸν ed. Karst.) κῶνον τῆς γινομένης ἀπ' αὐτῆς σκιᾶς. Ἀντίχθονα δὲ τὴν σελήνην ἐκάλουν

***oppositam*) suis dogmatis addebant, quam ipsis in oppositum terræ moveri placebat, ac idcirco oculis in terra degentium esse ignotam. Quibus de rebus exactius disseruit Aristoteles in libris de Cælo, et in Opinionibus Pythagoricorum.**

15.

Contradicunt vero Pythagorei; hoc enim significat contrarie (*quo verbo usus est Aristoteles in libro de Cælo*), non circa medium dicentes terram, sed in medio quidem universi ignem esse, circa medium autem antichthonem ferri aiunt, terram autem existentem et ipsam, antichthonem autem vocatam, propterea quod e contrario hujus sit terræ. Post antichthonem autem terra hæc mota et ipsa circa medium, post terram autem luna. Sic enim ipse in libro de Pythagoreis narrat. Terram autem tamquam unum astrorum existentem moveri circa medium et noctem atque diem facere, secundum locum quem ad solem obtinet. Antichthon autem circum medium movetur, et quum sequatur terram, non conspicitur a nobis, quod semper interjacet corpus terræ..... Perfectum enim numerum supponentes denarium voluerunt et corporum quæ in orbem feruntur numerum ad denarium conducere. Ponentes igitur, inquit, astrum infixum unum et septem errantia et hanc terram cum antichthona denarium numerum perfecerunt. Et sic quidem ipse quæ Pythagoricorum sunt accepit. Qui autem sincerius ista callent, ignem quidem in medio dicunt vim effectricem, quæ e medio omnem terram vivificet atque frigiditatem ejus calefaciat. Quapropter hi quidem Jovis turrem ipsum vocant, ut ipse in Pythagoricis narravit; alii autem Jovis custodiam ut in his (*in libris scil. de Cælo*); alii autem Jovis thronum, ut alii narrant. Astrum autem terram dicebant, tamquam instrumentum et ipsam temporis; dierum enim et no-

οἱ Πυθαγόρειοι, ὥσπερ καὶ αἰθερίαν γῆν, καὶ ὡς (ὡς om. Karst.) ἀντιφράττουσαν καὶ ἐπιπροσθοῦσαν τῷ ἡλιακῷ φωτὶ, ὅπερ ἴδιον γῆς, καὶ ὡς ἀποπερατοῦσαν τὰ οὐράνια καθάπερ ἡ γῆ τὰ ὑπὸ σελήνην. Cf. quæ Philolao tribuuntur ap. Joann. Stobæum Ecl. phys. I, c. 23, t. I, p. 488 Heer., Procl. in Plat. Timæum p. 61, C; 172, A; 282, E. Schol. cod. Coisl. 166 ap. Brandis. p. 505, A, 7 : Διὸ καὶ Διὸς πύργον καὶ φυλακὴν αὐτὸ (τὸ πῦρ) ἀπεφήναντο. Ἐκάλουν δὲ αὐτὸ καὶ Ἑστίας οἶκον καὶ Διὸς θρόνον.

16. (121.)

Schol. vet. in Hesiod. Theog. v. 275, ἐσχατιῇ πρὸς νυκτὸς, ἵν' Ἑσπερίδες λιγύφωνοι : διὰ τοῦτο ταύτας καλεῖ, διότι κατὰ μουσικὴν ἁρμονίαν οἱ ἀστέρες κινοῦνται περὶ τὰ Γάδειρα, ὡς Ἀριστοτέλης φησί.

Hæc ad libros de Pythagoreorum doctrina retulit Rosius, ob ea quæ habet Simplicius in Arist. de Cælo II, 9, 3, ubi de symphonia Pythagoreorum cælesti dixit philosophus, p. 496, B, 11 : Ἡ μέντοι τοῦ μὴ ἀκούειν ἡμᾶς ἀποδοθεῖσα αἰτία ἡ διὰ συντροφίαν καὶ συνήθειαν λέγουσα θαυμάζω εἰ τοῖς Πυθαγορείοις ἐπιπρέπει τὸν Πυθαγόραν ἱστοροῦσιν ἀκοῦσαί ποτε τῆς τοιαύτης ἁρμονίας, καίπερ καὶ ἐκείνῳ σύντροφος ἦν ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις· et de eadem re v. 26 : Ὥσπερ ὁ Πυθαγόρας ἱστόρηται. Cf. Porphyr. Vit. Pyth. 30, 31, Iamblich. V. Pyth. 65, Schol. Odyss. α, 371. Lobeck. *Aglaoph.* p. 944.

Res valde dubia et locus fortasse potius ad dialogos referendus, nisi de Institutis barbaricis cogitandum est. Ceterum conferri possunt quæ de solis occasu apud Hispanos narrabantur fabulæ, ad quas confutandas et Posidonium triginta dies Gadibus commoratum esse tradit Strabo III, p. 202, B.

17. (122.)

Simplic. in Aristot. de Cælo II, 2, 10 : Δῆλον τοίνυν ὅτι ὁ ἀφανὴς πόλος ἐστὶ τὸ ἄνω. Καὶ οἱ μὲν ἐκεῖ οἰκοῦντες ἐν τῷ ἄνω εἰσὶν ἡμισφαιρίῳ καὶ πρὸς τοῖς δεξιοῖς, ἡμεῖς δ' ἐν τῷ κάτω καὶ πρὸς τοῖς ἀριστεροῖς, ἐναντίως ἢ ὡς οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν· ἐκεῖνοι γὰρ ἡμᾶς ἄνω τε ποιοῦσι καὶ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει, τοὺς δ' ἐκεῖ κάτω καὶ ἐν τῷ ἀριστερῷ. Συμβαίνει δὲ τοὐναντίον. Ἀλλὰ τῆς μὲν δευτέρας περιφορᾶς, οἷον τῆς τῶν πλανήτων, ἡμεῖς μὲν ἐν τοῖς ἄνω καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς ἐσμεν, ἐκεῖνοι δὲ ἐν τοῖς κάτω καὶ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. Ἀνάπαλιν γὰρ τούτοις ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, p. 492, B, 39 Brand., p. 175, B, 29 Karst. : Πῶς δὲ τοὺς Πυθαγορείους ἡμᾶς ἄνω ποιεῖν φησὶ καὶ ἐν τῷ δεξιῷ, τοὺς δὲ ἐκεῖ κάτω καὶ ἐν τῷ ἀριστερῷ, εἴπερ ὡς αὐτὸς ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Συναγωγῆς τῶν Πυθαγορικῶν ἱστορεῖ, τοῦ ὅλου οὐρανοῦ τὰ μὲν ἄνω λέγουσιν εἶναι τὰ δὲ κάτω, καὶ τὸ μὲν κάτω τοῦ οὐρανοῦ δεξιὸν εἶναι, τὸ δὲ ἄνω ἀριστερόν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ κάτω εἶναι; ἢ τὸ μὲν ἄνω καὶ πρὸς τοῖς δεξιοῖς ἐνταῦθα λεγόμενον οὐ κατὰ τὸ ἑαυτῷ ἀρέσκον εἶπεν ἀλλὰ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους· ἐκεῖνοι γὰρ τῷ δεξιῷ τὸ ἄνω καὶ τὸ ἔμπροσθεν συνέταττον (cf. supra fragm. 11), τῷ δὲ ἀριστερῷ τὸ κάτω καὶ τὸ ὄπισθεν. Τὰ δὲ ἐν τῇ τῶν Πυθαγορικῶν Συναγωγῇ μεταγεγράφθαι μᾶλλον ὑπό τινος ὁ Ἀλέξανδρος οἴεται ὀφείλοντα ἔχειν οὕτω, τὸ μὲν ἄνω τοῦ οὐρανοῦ δεξιὸν εἶναι, τὸ δὲ κάτω ἀριστερόν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ ἄνω εἶναι, οὐχὶ ἐν τῷ κάτω, ὡς γέγραπται· οὕτω γὰρ ἂν συνᾴδοι τοῖς ἐνταῦθα λεγομένοις, ὅτι ἡμᾶς κάτω λέγοντες οἰκεῖν καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, εἴπερ τῷ ἀριστερῷ τὸ κάτω συντέτακται, ἐναντίως λεγόμενον ἢ ὡς οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν ἄνω καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς. Καὶ τάχα ἔχει λόγον τὸ μεταγεγράφθαι, εἴπερ οἶδεν ὁ Ἀριστοτέλης τῷ μὲν δεξιῷ τὸ ἄνω τῷ δὲ ἀριστερῷ τὸ κάτω συντάττοντας.

---

ctium causa est. Diem enim facit versus solem pars illuminata, noctem autem versus conum umbræ factæ ab ipsa. Antichthona autem lunam vocabant Pythagorei, sicut et ætheriam terram, et tamquam obumbrantem solare lumen quod est proprium terræ et tamquam terminantem cælestia, sicut terra id quod sub luna est.

16.

Aristoteles dicit circum Gades astra moveri secundum musices harmoniam.

17.

Quomodo autem Aristoteles (*in libris de Cælo*) Pythagoreos nos sursum facere dicit et in dextro, illos autem qui ibi sunt (*in eo quod superius est hemisphærio scil.*), deorsum et in sinistro? siquidem ipse in secundo Collectionis Pythagoricorum narrat, totius cæli, hoc quidem sursum dicunt esse, hoc autem deorsum, et sursum cæli dextrum esse, deorsum autem et sinistrum, et nos deorsum esse? nisi quod sursum et quod ibi dicitur ad dextrum non ex propria mente sed e Pythagoreorum dixit. Illi enim dextro sursum et anterius coordinabant, sinistro vero deorsum et posterius. Ea vero quæ in Collectione Pythagoricorum sunt, Alexander ab aliquo ex errore ita scripta arbitrabatur, quum sic se habere deberent : Quod sursum in cælo est dextrum esse, quod deorsum sinistrum, et nos sursum esse non deorsum, ut scriptum est. Sic enim consonabit his quæ hic dicuntur, quia nos deorsum dicentes habitare propter hoc et in sinistra, siquidem sinistro deorsum coordinatum est, quod e contrario dicimus quam Pythagorei dicunt sursum et in dextris. Et forte rationem habet transcriptum fuisse, siquidem norit Aristoteles eos dextro quidem quod sursum, sinistro autem quod deorsum coordinantes.

Themistius Paraphr. in Arist. de Cœlo, lat. Moyse Alatino interpr. Venet. 1574, fol. 26 verso : *Siquidem Pythagorei dicunt superiorem partem eam esse, quæ dextræ e regione existit : quemadmodum invenimus Aristotelem iis annotationibus carpere eos, quas adversus Pythagoreorum sententias conscripsit : ubi contra eos disputat qui superiorem partem dextram esse contendebant.*

De re cf. Bœckh. *Untersuchung. über das kosmische System des Platon. Berl.* 1852, p. 109.

II. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΥΤΕΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

Consentiunt indices in recensendis libris tribus de Archytea philosophia, nisi quod pro περὶ τῆς Ἀρχυτείου φιλοσοφίας α′ β′ γ′, ut in Diogenis Laertii (92) codice Marc. et aliis legitur, apud Anonymum (76) περὶ τῆς Ἀρχύτου φιλοσοφίας γ′ editum est, quod et apud Dschemaluddinum (9) *de Archytæ philosophia*, *libri III*, exprimitur. Apud solum vero Anonymum (78) laudatur : Ἐκ τῶν Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου, α′ inscriptus.

Eadem varietas in altero quoque titulo reperitur, quem hîc nominare oportet : τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων apud Diog. Laert. (94), ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου α′ apud Anon. (76), qui, nisi illud conjicere velis, in unum coaluisse duos titulos : τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου et τὰ ἐκ τῶν Ἀρχυτείων, inde explicandus erit, quod in uno volumine hæc duo scripta continebantur, quorum ultimum e majore, tribus libris comprehenso, excerptum tantummodo fuerit.

(124.)

Damascius de Principiis e cod. Hamb. p. 409 apud Rosium (cf. Creuzer, *Meletemata* I, p. 105) : Πέμπτον ἀλλὰ δὴ τὰ ἄλλα τίνα φατέον ὡς ἀληθῶς; εἰ μὲν γάρ... μήποτε οὖν τὰ ἐν τῷ δημιουργῷ πλήθη τὰ ἄλλα ἐστὶν, ὡς οἱ παλαιότεροι λέγουσι τῶν φιλοσόφων. Ἢ οὕτω γε... βέλτιον ἄρα τῷ διορισμῷ αὐτοῦ ἐμμένειν κατὰ τὴν Πυθαγορικὴν συνήθειαν καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος ἄλλα νοοῦντας τὰ ἔνυλα πράγματα καὶ αὐτὴν τὴν ὕλην· ἔν τε γὰρ τῷ Φαίδωνι (p. 83, B) οὕτως ὀνομάζει τὰ ἄλλα, τὰ εἴδη τὰ αἰσθητὰ λέγων ἄλλα, καὶ ἐν ἄλλοις· Ἀ ρ ι σ τ ο τ έ λ η ς δὲ ἐν τοῖς Ἀρχυτείοις ἱστορεῖ καὶ Πυθαγόραν ἄλλο τὴν ὕλην καλεῖν ὡς ῥευστὴν καὶ ἀεὶ ἄλλο γιγνόμενον (ἀεὶ ἄλλο καὶ ἄλλο γιγν. Creuz. l. cit.). Ὥστε δῆλός ἐστι καὶ ὁ Πλάτων ταύτῃ τὰ ἄλλα ἀφοριζόμενος. Cf. p. 496 : Πρὸς δὲ τούτοις πᾶν τὸ ἐν ὕλῃ ὂν καὶ αὐτὴν τὴν ὕλην ἄλλα καλεῖ ὁ ἐν Φαίδωνι Σωκράτης καὶ πρὸ αὐτοῦ οἱ Πυθαγόρειοι.

III. ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ.

Liber Aristotelis περὶ Δημοκρίτου in indicibus non memoratus, e quo tamen longius fragmentum exscriptum est apud Simplicium, num idem existimandus sit atque cujus titulum recensent Diogenes (124) et Anonymus (107) προβλήματα ἐκ τῶν Δημοκρίτου ζ′, incertum est. Rosius more suo Aristotelis nomen male pro Theophrasti positum conjicit, de libro περὶ Δημοκρίτου α′ cogitans qui in tertio indice scriptorum Theophrasteorum memoratur (Usen. *Anal. Theophr.* p. 11, 6), quem tamen vix diversum puto ab illo qui jam in priori (cf. ib. p. 4, 7) περὶ τῆς Δημοκρίτου ἀστρολογίας α′ nominatur.

(125.)

Simplicius in Arist. de Cælo (I, 10, 2 : Γενόμενον μὲν οὖν [τὸν οὐρανὸν scil.] ἅπαντες εἶναί φασιν, ἀλλὰ γενόμενον οἱ μὲν ἀΐδιον, οἱ δὲ φθαρτὸν ὥσπερ ὁτιοῦν ἄλλο τῶν φύσει συνισταμένων) p. 488, A, 6 Brand. : Καὶ ταῦτα δὲ προστίθησιν ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι οἱ λέγοντες ποτὲ μὲν οὕτω τὸ πᾶν ποτὲ δὲ ἄλλως ἔχειν, ἀλλοίωσιν μᾶλλον τοῦ παντὸς ἀλλ' οὐ γένεσιν καὶ φθορὰν λέγουσιν. Οἱ δὲ γενητὸν, φησὶ, καὶ φθαρτὸν λέγοντες τὸν κόσμον ὡς ὁτιοῦν ἄλλο τῶν συνισταμένων εἶεν ἂν οἱ περὶ Δημόκριτον. Ὡς γὰρ ἕκαστον τῶν ἄλλων γίνεται καὶ φθείρεται κατ' αὐτοὺς, οὕτω δὲ καὶ τῶν κόσμων τῶν ἀπείρων ἕκαστος· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸ γενόμενον οὐ ταὐτὸν τῷ φθαρέντι εἰ μὴ ἄρα κατ' εἶδος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν κόσμων λέγουσιν. Εἰ δὲ αἱ ἄτομοι αἱ αὐταὶ μένουσιν ἀπαθεῖς οὖσαι, δῆλον ὅτι καὶ οὗτοι ἀλλοίωσιν ἂν λέγοιεν τῶν κόσμων, ἀλλ' οὐ φθορὰν, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς δοκεῖ λέγειν καὶ Ἡράκλειτος· ὀλίγα γὰρ ἐκ τῶν Ἀριστοτέλει περὶ Δημοκρίτου παραγραφέντων δηλώσει τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων διάνοιαν (vers. lat. Guilelmi fol. 45 recto : *Pauca autem ex dictis Ar. de Democrito manifesta faciunt virorum illustrium mentem*, unde sic corrigenda esse græca conjecit Rose : ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους π. Δ. vel ἐκ τῶν Ἀριστοτέλει εἰρημένων π. Δημ. παραγραφέντα). In editione Karstenii recens edita, de cujus ta-

---

II. DE ARCHYTEA PHILOSOPHIA.

Aristoteles in Archyteis narrat Pythagoram materiam aliud vocare ut fluxam et quæ semper mutetur.

III. DE DEMOCRITO.

Pauca ex iis quæ Aristoteles de Democrito conscripsit illorum virorum (*Democriti*, *Empedoclis et Heracliti*

men subsidiis, quum annotatio critica desit, non satis bene judicare licet, hæc ita scripta sunt, p. 132, B, 41 sqq. : ὀλίγα δὲ ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους περὶ Δημ. παραγραφέντα. Sunt hæc :

« Δημόκριτος ἡγεῖται τὴν τῶν ἀϊδίων φύσιν εἶναι μικρὰς οὐσίας πλῆθος ἀπείρους, ταύταις δὲ τόπον ἄλλον ὑποτίθησιν ἄπειρον τῷ μεγέθει. Προσαγορεύει δὲ τὸν μὲν τόπον τοῖσδε τοῖς ὀνόμασι, τῷ τε κενῷ καὶ τῷ οὐδενὶ καὶ τῷ ἀπείρῳ, τῶν δὲ οὐσιῶν ἑκάστην τῷ τῷδε καὶ τῷ ναστῷ καὶ τῷ ὄντι. Νομίζει δὲ εἶναι οὕτω μικρὰς τὰς οὐσίας ὥστε ἐκφυγεῖν τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις, ὑπάρχειν δὲ αὐταῖς παντοίας μορφὰς καὶ σχήματα παντοῖα καὶ κατὰ μέγεθος διαφοράν. Ἐκ τούτων οὖν ἤδη καθάπερ ἐκ στοιχείων γεννᾶν (corr. γεννᾶσθαι Ros.) καὶ συγκρίνειν (συγκρίνεσθαι id.) τοὺς ὀφθαλμοφανεῖς καὶ τοὺς αἰσθητοὺς ὄγκους. Στασιάζειν δὲ καὶ φέρεσθαι ἐν τῷ κενῷ διά τε τὴν ἀνομοιότητα καὶ τὰς ἄλλας τὰς εἰρημένας διαφοράς, φερομένας δὲ ἐμπίπτειν καὶ περιπλέκεσθαι περιπλοκὴν τοιαύτην, ἣ συμψαύειν μὲν αὐτὰ καὶ πλησίον ἀλλήλων εἶναι ποιεῖ, φύσιν μέντοι μίαν ἐξ ἐκείνων κατ' ἀλήθειαν οὐδ' ἡντιναοῦν γεννᾷ· κομιδῇ γὰρ εὔηθες εἶναι τὰ δύο ἢ τὰ πλείονα γενέσθαι ἄν ποτε ἕν. Τοῦ δὲ συμμένειν τὰς οὐσίας μετ' ἀλλήλων μέχρι τινὸς αἰτιᾶται τὰς ἐπαλλαγὰς καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῶν σωμάτων· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν εἶναι σκαληνά, τὰ δὲ ἀγκιστρώδη, τὰ δὲ ἄλλα (ἄλλας Ros. et sic versio lat. Venet. 1563) ἀναρίθμους ἔχοντα διαφοράς. Ἐπὶ τοσοῦτον οὖν χρόνον σφῶν αὐτῶν ἀντέχεσθαι νομίζει καὶ συμμένειν, ἕως ἰσχυροτέρα τις ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀνάγκη παραγενομένη καὶ διασείσῃ καὶ χωρὶς αὐτὰς διασπείρῃ. » Λέγει δὲ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἐναντίαν αὐτῇ διάκρισιν οὐ μόνον περὶ ζῴων ἀλλὰ καὶ περὶ φυτῶν καὶ περὶ κόσμων καὶ συλλήβδην περὶ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων ἁπάντων. Εἰ τοίνυν ἡ μὲν γένεσις σύγκρισις τῶν ἀτόμων ἐστίν, ἡ δὲ φθορὰ διάκρισις, καὶ κατὰ Δημόκριτον ἀλλοίωσις ἂν εἴη ἡ γένεσις· καὶ γὰρ καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὸ γινόμενον οὐ ταὐτὸ τῷ φθαρέντι φησὶν εἰ μὴ ἄρα κατ' εἶδος. Καὶ ὅλως τοῦτον ἀλλοίωσιν ἀλλ' οὐ γένεσιν ὑποτίθεσθαί φησιν Ἀλέξανδρος.

Quæ in Karstenii editione aliter se habent hæc sunt : l. 2, ante πλῆθος inseritur τό; l. 5, post ἑκάστην legitur πλήρει, στερεῷ καὶ ὄντι; l. 6, ἐκφεύγειν; l. 8, διαφορᾶς; l. 9, γεννᾶσθαι et συγκρίνεσθαι; l. 13, τὰς omiss. ante εἰρημένας; l. 18, τὸ δύο ἢ πλείονα; l. 22, post ἀγκιστρώδη, leg. τὰ δὲ κοῖλα, τὰ δὲ κυρτά, τὰ δὲ ἄλλας (cf. vers. latin.); l. 26, (om. καὶ) διασείσῃ.

ΠΕΡΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.

Scriptorum quæ ad philosophiam Platonis pertinent duo sunt genera : alterum cui adnumerandi sunt libri περὶ τἀγαθοῦ et fortasse περὶ Ἰδεῶν : alterum vero quod ex illis constat, quæ Platonicorum scriptorum tantum compendia fuisse videntur. Ex his (ne de illo loquar titulo apud Dschemalud. (52) *Platonis jusjurandum libri VI*, quem Græci ignorant) opus quod inscribitur τὰ ἐκ τῶν Νόμων Πλάτωνος α' β' γ' in indicibus tantum memoratur, Diog. Laert. (21), Anonym. (23), apud quem β' legitur, reliquorum vero quum alibi quoque mentio occurrat, jam de singulis videndum erit.

---

scil.) manifestam faciunt mentem : « Democritus existimat naturam æternorum esse parvas substantias multitudine infinitas. His autem supponit alium locum infinitum magnitudine. Appellat autem locum his nominibus, vacuum, nullum et infinitum, substantiarum autem unamquamque plenum, solidum et ens. Putat autem substantias sic esse parvas ut effugiant nostros sensus, inesse vero ipsis omnimodas formas et figuras omnimodas et secundum magnitudinem diversas. Ex his igitur jam sicut ex elementis generari et concerni oculis apparentes et sensibiles moles; dissipari autem et corrumpi in vacuo propter dissimilitudinem et alias differentias dictas, notas autem incidere et complicari tali complexione, quæ contingere quidem ipsas et sibi invicem vicinas esse facit. Naturam vero unam ex illis secundum veritatem nullam generari : nam per absurdum esse duo aut plura fieri unquam unum. Causas vero cur ad tempus inter se commaneant substantiæ dicit esse adjunctiones et receptiones atomorum. Nam has quidem ipsarum esse scalares, has autem aduncas, [has autem concavas, has vero gibbas, *hæc in versione lat. Venet. 1563 expressa adduntur*], has alias habentes innumeras differentias. Tantum igitur tempus eas inter se cohærere putat et simul manere, donec validior aliqua ex continente necessitas adveniens dissolvat seorsumque ipsas dispergat. » Dicit autem generationem et contrariam ipsius disgregationem non solum de animalibus sed et de plantis et de mundis et summatim de sensibilibus corporibus omnibus. Si igitur generatio congregatio atomorum est, corruptio autem disgregatio, etiam secundum Democritum alteratio utique erit generatio. Nam etiam Empedocles quod generatur non idem esse cum corrupto ait, nisi forsan secundum speciem, et tamen hanc alterationem sed non generationem supponere ait Alexander.

IV. ΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.

Compendium Platonis librorum de Republica recenset Diog. L. (22) τὰ ἐκ τῆς Πολιτείας α' β', ubi e præcedenti titulo τὰ ἐκ τῶν Νόμων Πλάτωνος nomen philosophi supplendum est. Titulum Anonymus omisit, habent vero Arabum indices : *Compendium operis Platonici de Regimine civitatum libri II*, Dschemalud. (15); *libri V de administranda Republica, excerpsit ibi cum delectu verba Platonis*, Hadschi Khalfa V, 60 Flügel. In quo titulo quod quinque indicantur libri, inde fortasse factum est, quod in unum conjuncti sunt tres libri Compendii Legum et duo Reipublicæ, cui conjecturæ alter favere titulus videtur qui apud eundem memoratur, p. 142 : *Aristoteles de Voluptate libri duo, in quibus potiora quæ Plato in Politia dixerat, selecta tractavit*. Facile enim perspicitur e duobus diversis titulis coaluisse hunc, quum in indice Dschemaluddini (16) liber *de voluptate* statim adjiciatur. Quæ in Theophrasti scriptorum tabula affertur Ἐπιτομὴ τῆς Πλάτωνος Πολιτείας α' β' (*Analecta Theophrastea*, p. 4, 15 Usen.), num eadem fuerit atque Aristotelis, quod et Usenerus sibi persuasit, cujus hæc sunt verba l. l. p. 19 : « Epitomam Reipublicæ Platonicæ duobus libris comprehensam quæ et in Theophrasti et in Aristotelis scriptis ferebatur, majore certe cum jure Aristoteli quam illi tribuas, nisi ab adolescentulo in præceptoris usum perscriptam esse existimaveris, » dijudicari vix licet, quum et ab utroque tale compendium confici potuerit.

(126.)

Proclus in Plat. Rempubl. p. 350 ed. Basil. : Ἕτεροι δὲ οὐκ ἐλάττους τούτων οὐδὲ ἀνεχεγγυώτερα γράφοντες περὶ πολιτείας εἶναι τὴν πρόθεσιν ἀξιοῦσιν, εἰ καὶ πρότερον ζήτημα γέγονε περὶ δικαιοσύνης, οὐχ ὡς προηγούμενον ὂν ἀλλ' ὡς εὐπρόσωπον τῷ περὶ πολιτείας σκέμματι παρέχον ὁδόν. Καὶ μαρτυροῦνται καὶ οὗτοι τὴν ἐπιγραφὴν ἀρχαιοτάτην οὖσαν· καὶ γὰρ Ἀριστοτέλης ἐπιτεμνόμενος τὴν πραγματείαν ταύτην οὑτωσί φησιν « ἐπιτέμνεσθαι τὴν Πολιτείαν. »

V. ΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΤΙΜΑΙΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.

De compendio Timæi Platonici ab Aristotele facto, ita Simplicius in Arist. de Cælo, p. 491, B, 35 : Καὶ πάντων οἶμαι μᾶλλον ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐν Τιμαίῳ περὶ τούτων τοῦ Πλάτωνος γνώμην ἠπίστατο, ὃς καὶ σύνοψιν ἢ ἐπιτομὴν τοῦ Τιμαίου γράφειν οὐκ ἀπηξίωσεν. Ad hunc igitur librum spectat titulus : Τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων apud Diog. Laert. (94), ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ Ἀρχύτου α' apud Anon. (76) : diversus vero est, quem recenset Hadschi Khalfa (15) : *Timæus de scientia magica ad modum Græcorum*.

VI. ΠΕΡΙ ΤἈΓΑΘΟΥ.

In iis quæ de Platone tradidit, Aristotelem non solum superstitibus philosophi dialogis usum esse, præter ea quæ in Topicorum libro sexto, c. 2 § 5 leguntur : Ἔτι εἰ μὴ κειμένοις ὀνόμασι χρῆται, οἷον Πλάτων ὀφρυόσκιον τὸν ὀφθαλμόν, ἢ τὸ φαλάγγιον σηψιδακός, ἢ τὸν μυελὸν ὀστεογενές· πᾶν γὰρ ἀσαφὲς τὸ μὴ εἰωθός, manifeste declarant qui sequuntur loci, de Anima I, c. 2 § 7 : Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ (p. 35, A) τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ.... ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις (λόγοις cod. V et ed. Camotiana) διωρίσθη, αὐτὸ μὲν τὸ ζῷον ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας καὶ τοῦ πρώτου μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους, τὰ δ' ἄλλα ὁμοιοτρόπως. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως, νοῦν μὲν τὸ ἕν, ἐπιστήμην δὲ τὰ δύο· μοναχῶς γὰρ ἐφ' ἕν· τὸν δὲ τοῦ ἐπιπέδου ἀριθμὸν δόξαν, αἴσθησιν δὲ τὸν τοῦ στερεοῦ, præsertim vero Physicorum IV : Διὸ καὶ Πλάτων τὴν ὕλην καὶ τὴν χώραν ταὐτό φησιν εἶναι ἐν τῷ Τιμαίῳ (p. 52, A)· τὸ γὰρ μεταληπτικὸν καὶ τὴν χώραν ἓν καὶ ταὐτόν· ἄλλον δὲ τρόπον ἐκεῖ τε λέγων τὸ μεταληπτικὸν καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις ἀγράφοις δόγμασιν, ὅμως τὸν τόπον καὶ τὴν χώραν τὸ αὐτὸ ἀπεφήνατο. Tertius præterea locus est apud Aristotelem de Gener. et Corrupt. II, 3 : Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ τρία λέγοντες (στοιχεῖα scil.) καθάπερ Πλάτων ἐν ταῖς Διαιρέσεσιν· τὸ γὰρ μέσον μίγμα ποιεῖ, quem, ut e Joannis Philoponi commentario ad h. l. fol. 50, B discimus : Ἀποδεκτέον οὖν μᾶλλον ὅπερ τελευταῖον προστίθησιν ὁ Ἀλέξανδρος φάσκων περὶ τῶν ἀγράφων δογμάτων τοῦ Πλάτωνος λέγειν τὸν Ἀριστοτέλην, ἅπερ αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἀπεγράφετο, καὶ ταῦτα καλεῖν Διαιρέσεις. Ἐν ἐκείνοις τοίνυν ὁ Πλάτων τὸ μέγα καὶ μικρὸν καὶ τὸ μεταξὺ τούτων ὑποτίθεται, Alexander conjectura ad libros de Bono retulerat, quæ tamen res obscurior est quam ut dijudicari possit. Quid vero sint quæ illic περὶ φιλοσοφίας, hic

DE PLATONE.

IV. EXCERPTA E PLATONIS REPUBLICA.

Aristoteles quum in compendium redigeret Platonis Rempublicam dicit ita : « In compendium se redegisse Rempublicam. »

autem ἄγραφα δόγματα nominantur, optime intelligetur ipsius Aristotelis testimonio, quod ex ejus ore se excepisse tradit Aristoxenus. Cujus de auctoritate in hac re, cur, ut a nonnullis factum est, dubitetur, equidem ego nullam video causam. Hæc enim ille Elem. Rhythm. II, p. 30 Meibom. : Καθάπερ Ἀριστοτέλης ἀεὶ διηγεῖτο τοῦτο πλείστοις τῶν ἀκουσάντων παρὰ Πλάτωνος τὴν περὶ τἀγαθοῦ ἀκρόασιν παθεῖν· προσιέναι γὰρ ἕκαστον ὑπολαμβάνοντα λήψεσθαί τι τῶν νομιζομένων τούτων ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν· οἷον πλοῦτον, ὑγίειαν, ἰσχύν, τὸ ὅλον εὐδαιμονίαν τινὰ θαυμαστήν. Ὅτε δὲ φανείησαν οἱ λόγοι περὶ μαθημάτων καὶ ἀριθμῶν καὶ γεωμετρίας καὶ τὸ πέρας ὅτι ἀγαθόν ἐστιν ἓν παντελῶς, οἶμαι, παράδοξόν τι ἐφαίνετο αὐτοῖς. Eandem rem quam sive ex Aristoxeno, sive aliunde acceperat, narrat quoque Themistius Orat. XXI, p. 245, C Hard., a quo licet pleraque rhetorico more exornata sint, tamen illud docemur, in consueto discipulorum consessu disputasse philosophum, postquam illa turba quæ primum undique confluxerat, ut Platonem audiret, dissipata esset. Cujus hæc sunt verba : Ἐπεὶ καὶ Πλάτωνα τὸν σοφὸν οὐδὲν ἐκώλυεν εἶναι σοφὸν, ὅτι αὐτοῦ λέγοντος ἐν τῷ Πειραιεῖ, ξυνέρρεόν τε καὶ ξυνήεσαν οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἄστεος κατιὼν ὁ δῆμος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ ἐκ τῶν ἀμπέλων καὶ ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀργυρείων. Καὶ οὖν ὁπηνίκα τοὺς περὶ τἀγαθοῦ διεξήει λόγους, ἰλιγγίασί ποτε ὁ πολὺς ὅμιλος, καὶ ἀπερρύησαν τοῦ χοροῦ, καὶ τελευτῶν δὴ κατέληξεν εἰς τοὺς συνήθεις ὁμιλητὰς τῷ Πλάτωνι μόνους τὸ θέατρον. Quæ vero in hunc modum Plato disputaverat, a multis excepta et scriptis mandata erant, de qua re præclarum exstat Alexandri Aphrodisiensis testimonium a Simplicio ad l. l. Physicor. allatum, fol. 32, verso (p. 334, B, 25 Brand.) : Λέγει δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι κατὰ Πλάτωνα πάντων ἀρχὴ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν τό τε ἓν ἐστι καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς, ἣν μέγα καὶ μικρὸν ἔλεγεν, ὡς καὶ ἐν τοῖς περὶ τἈγαθοῦ Ἀριστοτέλης μνημονεύει. Λάβοι δὲ ἄν τις καὶ παρὰ Σπευσίππου καὶ παρὰ Ξενοκράτους καὶ τῶν ἄλλων, οἳ παρεγένοντο ἐν τῇ περὶ τἀγαθοῦ Πλάτωνος ἀκροάσει· πάντες γὰρ συνέγραψαν καὶ διεσώσαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ταύταις αὐτὸν ἀρχαῖς χρῆσθαι λέγουσιν· eadem infra, ex eodem ut videtur fonte, iterum tangit fol. 104 verso (p. 362, A, 10 Brand.) : Τὴν δὲ ἀόριστον δυάδα καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς τιθεὶς (ὁ Πλάτων scil.) ἄπειρον εἶναι ἔλεγεν, καὶ τὸ μέγα δὲ καὶ τὸ μικρὸν ἀρχὰς τιθεὶς ἄπειρα εἶναι ἔλεγεν ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ λόγοις, οἷς ὁ Ἀριστοτέλης καὶ Ἡρακλείδης (cf. Roulez *de Heraclide Pontico*, Lovanii, 1828, p. 19) καὶ Ἑστιαῖος (cf. Diog. Laert. III, 46, Brandis, *Geschichte der gr.-ræm. Philosophie,* t. II, 1, p. 180), καὶ ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος ἑταῖροι παραγενόμενοι ἀνεγράψαντο τὰ ῥηθέντα αἰνιγματωδῶς, ὡς ἐρρήθη, Πορφύριος δὲ διαρθροῦν αὐτὰ ἐπαγγελλόμενος τάδε περὶ αὐτῶν γέγραφεν ἐν τῷ Φιλήβῳ. Interposita deinde Porphyrii explicatione ita pergit Simplicius : Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν περὶ τἀγαθοῦ λόγων τοῦ Πλάτωνος ὁμολογῶν λέγειν ὡς ἱστόρησαν Ἀριστοτέλης τε καὶ ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος ἑταῖροι. Cum his conspirat quodammodo Theodorus Metochita in iis quæ annotavit ad locum supra laudatum Aristotelis de Anima, p. 190 latinæ versionis : *In opere autem, inquit, de philosophia, de iis quæ Platoni in summa visa sunt de iis quæ sunt : quod quidem opus nunc non exstat, fertur autem fuisse scriptum a Xenocrate Platonis successore,* nisi quod, ut a Joanne Philopono quoque factum est, in Aristot. Physic. l. l. p. 371, B, 23 : Τὰς δὲ ἀγράφους συνουσίας τοῦ Πλάτωνος αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἀπεγράψατο, unum tantum modo ex illis nominat qui hanc de Bono disputationem scriptis mandaverant. Ex his vero quæ ex Alexandro tradita sunt manifestum fit libros περὶ τἀγαθοῦ quos recenset Diogenes Laertius in catalogo scriptorum Xenocratis (IV, 13) et Heraclidis (V, 87), nullos alios fuisse, quam qui Platonis disputationem continerent. Quæ si recte se habent, jam ex similitudine illud demonstrari poterit, quod et per se satis probabile videtur, libros περὶ τἈγαθοῦ ab Aristotele conscriptos, minime, ut Rosius voluit, dialogicam formam habuisse, quippe quum et Heraclidis de Bono libri non inter dialogos, sed inter physici argumenti scripta a Diogene reponantur.

De libris περὶ τἈγαθοῦ satis jam disputata forent, nisi et quædam adjicienda essent de errore, in quem, ut multi inciderent, ipsius Aristotelis verbis factum esse puto. Quum enim ille, ubi Platonis disputationem significat in libris de Anima I, 2, 7, eam τὰ περὶ φιλοσοφίας λεγόμενα appellasset, hæc a nonnullis ita intellecta sunt quasi de libris quos ipse περὶ Φιλοσοφίας conscripserat accipienda essent. Talis autem error eo facilius propagari potuit, quod jam antiqui philosophi interpretes non satis accurate semper distinxisse videntur quæ hîc distinguenda erant. Cujus rei exemplo sunt qui exscriptus est à Suida vetus interpres s. v. Ἀγαθοῦ δαίμονος, ubi legitur : Ὅτι περὶ τἈγαθοῦ βιβλίον συντάξας Ἀριστοτέλης τὰς ἀγράφους τοῦ Πλάτωνος δόξας ἐν αὐτῷ κατατάττει καὶ μέμνηται τοῦ συντάγματος Ἀριστοτέλης ἐν τῷ α' περὶ Ψυχῆς ἐπονομάζων αὐτὸ περὶ Φιλοσοφίας (cf. Schol. e cod. Paris. apud Brandis. *Diatribe de Arist. de Bono*, etc.,

p. 49), non minus quam Simplicius, qui ita ad l. l. Aristotelis de Anima fol. 5 verso : Περὶ φιλοσοφίας μὲν νῦν λέγει, τὰς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῷ ἐκ τῆς Πλάτωνος ἀναγεγραμμένας συνουσίας, ἐν οἷς ἱστορεῖ τάς τε Πυθαγορείους καὶ Πλατωνικὰς περὶ τῶν ὄντων δόξας, quorum uterque in eo reprehendendus est, quod, quum de Platonis disputatione locutus esset Aristoteles, id ad ipsius Aristotelis libros, quibus illa continebatur disputatio, retulerunt. Simili plane errore factum esse arbitror ut Alexander Aphrod. in Metaphys. p. 86, 31 Bon., et qui illum manifeste exscripsit auctor commentarii ad Metaph. XII, 9, p. 756, 17 Bon., libros περὶ Φιλοσοφίας appellaverint qui alias περὶ τ'Ἀγαθοῦ nominantur. Aliter vero de loco, quem ut ex Aristotelis libris de Bono desumptum esse attestatur auctor Vitæ Marcianæ, statuendum esse patet. Etsi enim ignoro unde illius error natus sit, quin erraverit nullo tamen modo dubito, et quidem ita ut male libros de Bono pro libris de Philosophia nominasse existimandus sit. Quod si quis audacius a nobis affirmatum esse contendat, consideret, quæso, quam negligenter qui hanc Vitam consarcinavit, et in reliquis ubi verba Aristotelis apposuit, versatus sit (cf. p. 7 et notas Robbii p. 40 sqq.).

Librorum de Bono, ut et hoc addam, obscuriorem fortasse aliquam famam deprehendes apud Dionysium Halicarn. de Thucydide p. 815 Reiske : Ἀριστοτέλης τε γὰρ οὐχ ἅπαντα κατὰ τὸ κράτιστον εἰρῆσθαι πείθεται τῷ καθηγητῇ Πλάτωνι, ὧν ἐστὶ καὶ τὰ περὶ τῆς ἰδέας καὶ τὰ περὶ τἀγαθοῦ καὶ τὰ περὶ πολιτείας. De qua tamen re nihil affirmare velim, quum et de doctrina tantummodo ita loqui potuerit Dionysius.

1. (127.)

Alexand. Aphrodis. in Aristot. Metaphys. III, 2, § 6 (Σχεδὸν δὲ πάντα ἀνάγεται τἀναντία εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην· τεθεωρήσθω δ' ἡμῖν ταῦτα ἐν τῇ Ἐκλογῇ τῶν ἐναντίων), p. 206, 19 Bon. (p. 642, B, 20 Brand.) : Ἀναπέμπει δὲ ἡμᾶς περὶ τοῦ γνῶναι ὅτι σχεδὸν πάντα τὰ ἐναντία ὡς εἰς ἀρχὴν ἀνάγεται τό τε ἓν καὶ τὸ πλῆθος εἰς τὴν Ἐκλογὴν τῶν ἐναντίων, ὡς ἰδίᾳ περὶ τούτων πραγματευσάμενος. Εἴρηκε δὲ περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τ'Ἀγαθοῦ.

Eandem rem sæpius tangunt veteres interpretes, ita Alexand. Aphrod. in Metaphys. l. l. § 14 (Πάντα δὲ καὶ τἄλλα ἀναγόμενα φαίνεται εἰς τὸ ἓν καὶ πλῆθος· εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγὴ ἡμῖν), p. 218, 10 Bon. : Διὰ δὲ τοῦ « εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγὴ ἡμῖν » ἀναπέμπει πάλιν ἡμᾶς εἰς τὰ ἐν τῷ β' περὶ τ'Ἀγαθοῦ δεδειγμένα; in Metaph. l. l. § 15 (Φανερὸν οὖν καὶ ἐκ τούτων ὅτι μιᾶς ἐπιστήμης τὸ ὂν ᾗ ὂν θεωρῆσαι), p. 218, 15 : εἰπὼν ὅτι πως τὰ ἐναντία πάντα εἰς τὸ ἓν καὶ πλῆθος ἀνάγεται, καὶ τοῦτο δι' ἧς πεποίηται ἀναγωγῆς τῶν ἐναντίων ἐν τῷ β' περὶ τ'Ἀγαθοῦ εἰς ταῦτα πιστωσάμενος... δῆλόν φησι. Alexandrum in hisce omnibus locis exscripsit Asclepius, cf. schol. p. 649, B, 4 Brand. et Pseudo-Philoponus quem citat Ravaisson, *Essai sur la Métaphysique*, t. I, p. 73, nec minus ad eundem auctorem reducenda sunt quæ tribus locis in posterioribus libris commentarii ad Metaphysica qui ex Alexandro excerpti sunt, leguntur. Ita ad Metaph. IX, 3 § 3 (Ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἑνός, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ διαιρέσει τῶν ἐναντίων διεγράψαμεν, τὸ ταὐτὸ καὶ ὅμοιον καὶ ἴσον, τοῦ δὲ πλήθους τὸ ἕτερον καὶ ἀνόμοιον καὶ ἄνισον), p. 588, 1 Bon. : Πεποίηκε γὰρ διαίρεσιν ἐν τοῖς περὶ τ'Ἀγαθοῦ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις (ad libr. III, 2) εἴπομεν, δι' ἧς ἅπαντα τὰ ἐναντία εἴς τε τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἓν ἀνήγαγεν, ad quem locum in cod. Paris. 1853 apud Brand. p. 788, A, 45 adscribitur hoc scholium : Τῷ ἐπιγραφομένῳ περὶ τ'Ἀγαθοῦ βιβλίῳ, ὃ νῦν οὐκ ἔστιν εὑρισκόμενον, in Metaph. X, 3, § 4 (Ἐπεὶ δὲ παντὸς τοῦ ὄντος πρὸς ἕν τι καὶ κοινὸν ἡ ἀναγωγὴ γίγνεται καὶ τῶν ἐναντιώσεων ἑκάστη πρὸς τὰς πρώτας διαφορὰς καὶ ἐναντιώσεις ἀναχθήσεται τοῦ ὄντος, εἴτε πλῆθος καὶ ἓν εἴθ' ὁμοιότης καὶ ἀνομοιότης αἱ πρῶται τοῦ ὄντος εἰσὶ διαφοραὶ εἴτ' ἄλλαι τινές· ἔστωσαν γὰρ αὗται τεθεωρημέναι), p. 616, 1 Bon. : Εἴρηκε γὰρ τίνες αὗται εἰσὶν ἐν τῷ περὶ τ'Ἀγαθοῦ ἐπιγραφομένῳ αὐτοῦ βιβλίῳ· in Metaph. XI, 7 § 4 (ὅτι δ' ἔστι τὸ οὗ ἕνεκα ἐν τοῖς ἀκινήτοις, ἡ διαίρεσις δηλοῖ), p. 669, 26 Bon. : Λέγων διαίρεσιν ἐν ᾗ πολλάκις εἴρηκε τὴν τῶν ἐναντίων πεποιηκέναι ἀναγωγήν· ταύτην δὲ πεποίηκεν ἐν τῷ περὶ τ'Ἀγαθοῦ ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ, quibus locis addendum est Schol. cod. Paris. 1853 ad Metaphys. IX, 4 § 11 (ἀπόχρη δὲ κἂν τὰ πρῶτα καὶ τὰ γένη τῶν ἐναντίων, οἷον τὸ ἓν καὶ τὰ πολλά· τὰ γὰρ ἄλλα εἰς ταῦτα ἀνάγεται), p. 790, A, 11 Brand. : Ἐν τῷ περὶ τ'Ἀγαθοῦ μονοβιβλίῳ, ἐν ᾧ διαίρεσιν πάντων τῶν ἐναντίων ἐποιήσατο, πάντα τε τὰ ἐναντία εἴς τὸ ἓν ἀνῆξε καὶ τὰ πολλά.

DE BONO.

1.

Ut cuncta fere contraria ad unius et multitudinis oppositionem referri intelligamus, relegat nos Aristoteles ad Eclogam (*delectionem seu explicationem*) Contrariorum, quasi de his peculiariter disseruerit. De qua locutus est et in secundo libro de Bono.

2. (128.)

Alexander Aphrod. in Arist. Metaph. I, 6, p. 41, 20 Bon.: Ἀρχὰς μὲν τῶν ὄντων τοὺς ἀριθμοὺς Πλάτων τε καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ὑπετίθεντο, ὅτι ἐδόκει αὐτοῖς τὸ πρῶτον ἀρχὴ εἶναι καὶ τὸ ἀσύνθετον, τῶν δὲ σωμάτων πρῶτα τὰ ἐπίπεδα εἶναι (τὰ γὰρ ἁπλούστερά τε καὶ μὴ συναιρούμενα πρῶτα τῇ φύσει), ἐπιπέδων δὲ γραμμαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, γραμμῶν δὲ στιγμαί, ἃς οἱ μαθηματικοὶ σημεῖα, αὐτοὶ δὲ μονάδας ἔλεγον, ἀσύνθετα παντάπασιν ὄντα καὶ οὐδὲν πρὸ αὐτῶν ἔχοντα· αἱ δὲ μονάδες ἀριθμοί, οἱ ἀριθμοὶ ἄρα πρῶτοι τῶν ὄντων. Καὶ ἐπεὶ τὰ εἴδη πρῶτά τε καὶ αἱ ἰδέαι πρῶται τῶν πρὸς αὐτὰ ὄντων κατ' αὐτὸν καὶ παρ' αὐτῶν τὸ εἶναι ἐχόντων (ἃ ὅτι ἔστι, διὰ πλειόνων ἐπειρᾶτο δεικνύναι), τὰ εἴδη ἀριθμοὺς ἔλεγεν. Εἰ γὰρ τὸ μονοειδὲς πρῶτον τῶν πρὸς αὐτοῦ ὄντων, μηδὲν δὲ πρῶτον ἀριθμοῦ, τὰ εἴδη ἀριθμοί. Διὸ καὶ τὰς τοῦ ἀριθμοῦ ἀρχὰς τῶν τε εἰδῶν ἀρχὰς ἔλεγεν εἶναι καὶ τὸ ἓν τῶν πάντων. Ἔτι τὰ μὲν εἴδη τῶν ἄλλων ἀρχαί, τῶν δὲ ἰδεῶν ἀριθμῶν οὐσῶν ἀρχαὶ αἱ τοῦ ἀριθμοῦ ἀρχαί· ἀρχὰς δὲ ἀριθμοῦ ἔλεγεν εἶναι τήν τε μονάδα καὶ τὴν δυάδα. Ἐπεὶ γὰρ ἔστιν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τὸ ἕν τε καὶ τὸ παρὰ τὸ ἕν, ὅ ἐστι πολλά τε καὶ ὀλίγα, ὃ πρῶτον παρὰ τὸ ἕν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, τοῦτο ἀρχὴν ἐτίθετο τῶν τε πολλῶν καὶ τῶν ὀλίγων. Ἔστι δὲ ἡ δυὰς πρώτη παρὰ τὸ ἕν, ἔχουσα ἐν αὐτῇ καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον· τὸ μὲν γὰρ διπλάσιον πολύ, τὸ δὲ ἥμισυ ὀλίγον, ἃ ἔστιν ἐν τῇ δυάδι· ἔστι δὲ ἐναντία τῷ ἑνί, εἴ γε τὸ μὲν ἀδιαίρετον τὸ δὲ διῃρημένον. Ἔτι δὲ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἄνισον ἀρχὰς ἁπάντων τῶν τε καθ' αὑτὰ ὄντων καὶ τῶν ἀντικειμένων ἡγούμενος δεικνύναι (πάντα γὰρ ἐπειρᾶτο ὡς εἰς ἁπλούστατα ταῦτα ἀνάγειν), τὸ μὲν ἴσον τῇ μονάδι ἀνετίθει, τὸ δὲ ἄνισον τῇ ὑπεροχῇ καὶ τῇ ἐλλείψει· ἐν δυσὶ γὰρ ἡ ἀνισότης, μεγάλῳ τε καὶ μικρῷ, ἅ ἐστιν ὑπερέχον τε καὶ ἐλλεῖπον. Διὸ καὶ ἀόριστον αὐτὴν ἐκάλει δυάδα, ὅτι μηδέτερον, μήτε τὸ ὑπερέχον μήτε τὸ ὑπερεχόμενον, καθὸ τοιοῦτον, ὡρισμένον, ἀλλ' ἀόριστόν τε καὶ ἄπειρον. Ὁρισθεῖσαν δὲ τῷ ἑνὶ τὴν ἀόριστον δυάδα γίγνεσθαι τὴν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς δυάδα· ἓν γὰρ τῷ εἴδει ἡ δυὰς ἡ τοιαύτη. Ἔτι πρῶτος μὲν ἀριθμὸς ἡ δυάς· ταύτης δὲ ἀρχαὶ τό τε ὑπερέχον καὶ τὸ ὑπερεχόμενον, ἐπεὶ ἐν μὲν τῇ δυάδι πρώτῃ· τὸ μὲν γὰρ διπλάσιον καὶ τὸ ἥμισυ ὑπερέχον τε καὶ ὑπερεχόμενον, οὐκέτι δὲ τὸ ὑπερέχον τε καὶ ὑπερεχόμενον διπλάσιον καὶ ἥμισυ· ὥστε ταῦτα τοῦ διπλασίου εἶναι στοιχεῖα. Καὶ ἐπεὶ ὁρισθέντα τὸ ὑπερέχον τε καὶ τὸ ὑπερεχόμενον διπλάσιον καὶ ἥμισυ γίγνεται (οὐκέτι γὰρ ἀόριστα ταῦτα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ τριπλάσιον καὶ τὸ τρίτον ἢ τετραπλάσιον καὶ τέταρτον ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν ὡρισμένην ἐχόντων τὴν ὑπεροχὴν ἤδη), τοῦτο δὲ ἡ τοῦ ἑνὸς φύσις ποιεῖ (ἓν γὰρ ἕκαστον, καθὸ τόδε τί ἐστι καὶ ὡρισμένον), εἴη ἂν στοιχεῖον τῆς δυάδος τῆς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τό τε ἓν καὶ τό μέγα καὶ τὸ μικρόν. Ἀλλὰ μὴν πρῶτος ἀριθμὸς ἡ δυάς· ταῦτα ἄρα τῆς δυάδος στοιχεῖα. Καὶ διὰ τοιαῦτα μέν τινα ἀρχὰς τῶν τε ἀριθ-

2.

Numeros principia rerum esse Platonis et Pythagoreorum placitum fuit. Primum namque incompositum ipsis principium esse videbatur. Porro corporibus plana esse priora, simpliciora enim nec contracta prima esse naturâ; planis eadem ratione lineas, lineis puncta, quæ a mathematicis signa, ab his unitates appellabantur: quæ simplicia omnia sunt, nec habent quidquam ante se. At unitates numeri sunt, numeri ergo priores sunt entibus, et quoniam formæ per Platonem ideæque priores sunt rebus, quæ ad sui exemplar efficiuntur, et ab ipsis habent esse, quas ideas esse multis rationibus confirmare conabatur, idcirco formas numeros esse dicebat. Si enim solitarium prius est iis, quæ ab ipso exsistunt, nihil autem est prius numero, superest ut formæ numeri sint. Quocirca numerorum principia, formarum esse principia dicebat, unum autem omnium. Præterea formas aliarum rerum esse principia, formarum autem quæ numeri sunt, principia esse ipsius numeri principia. Tum numeri unitatem et dualitatem principia esse confirmabat. Nam quum sit in numeris unum et non unum, quod est plura et pauca, quod primum in ipsis non est unum, id multorum et paucorum principium esse dicebat. Primum autem non unum est dualitas, quæ in se multum continet atque paucum. Nam duplum multum est, dimidium vero paucum, quæ in dualitate insunt. Est autem dualitas uni opposita, siquidem illud est individuum, hæc autem divisa. Præterea putans se demonstrare æquale et inæquale principia esse omnium tum per se exsistentium, tum his oppositorum, nihil enim relinquit inexpertum, ut ad simplicissimum omnia referat, æquale refert ad unitatem, inæquale vero ad excessum et defectum. Inæqualitas enim in duobus, inest enim in magno et parvo, quæ sunt excedens et deficiens. Quamobrem ipsam dualitatem indefinitum appellabat, quod neutrum ipsorum, neque superans neque superatum, quatenus est tale, determinatum esset, sed indeterminatum et infinitum. Ceterum dualitatem indefinitam, uno terminatam, fieri dualitatem, quæ in numeris habetur. Dualitas enim hujusmodi est unum specie, præterea dualitas primus est numerus. Hujus vero principia sunt excedens et excessum, quoniam in prima dualitate est duplum et dimidium, duplum autem et dimidium est excedens et excessum; quo fit ut hæc sint elementa dupli. Et quia excedens et excessum determinata duplum et dimidium efficiuntur, neque enim amplius hæc sunt indeterminata, non magis quam triplum tertiumque vel quadruplum et quartum aut aliorum quodque, habentium jam excessum determinatum, hoc autem facit unius natura, unum quod-

μῶν καὶ τῶν ὄντων ἁπάντων ἐτίθετο Πλάτων τό τε ἓν καὶ τὴν δυάδα, ὡς ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ Ἀριστοτέλης λέγει. Cf. ib. 9 § 3, p. 63, 17 Bon. : Αἱ γὰρ ἀρχαὶ αὐτοῖς καὶ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν εἰσὶν ἀρχαί. Ἀρχαὶ δέ εἰσι τό τε ἓν καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς, ὡς πρὸ ὀλίγου τε εἴρηκε καὶ ἱστόρηκεν αὐτὸς (ὁ Ἀριστοτέλης scil.) ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ.

3. (129.)

Ex Alexandro et Porphyrio, ut ipsi testantur, suam de hac doctrina ceteri hauserunt Aristotelis interpretes notitiam : ita Simplicius in Aristot. Physic. I, 4 f. 32 verso (p. 334, B, 25) : Λέγει δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι κατὰ Πλάτωνα πάντων ἀρχὴ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν τό τε ἕν ἐστι καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς, ἣν μέγα καὶ μικρὸν ἔλεγεν, ὡς καὶ ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ Ἀριστοτέλης μνημονεύει. Λάβοι δὲ ἄν τις καὶ παρὰ Σπευσίππου καὶ παρὰ Ξενοκράτους καὶ τῶν ἄλλων, οἳ παρεγένοντο ἐν τῇ περὶ τἀγαθοῦ τοῦ Πλάτωνος ἀκροάσει· πάντες γὰρ συνέγραψαν καὶ διεσώσαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ταύταις αὐτὸν ἀρχαῖς χρῆσθαι λέγουσι.

Idem ad III, 4, ib. f. 104 verso (p. 362, A, 7) : Ἀρχὰς γὰρ καὶ τῶν αἰσθητῶν τὸ ἓν καὶ τὴν ἀόριστόν φασι δυάδα λέγειν τὸν Πλάτωνα, τὴν δὲ ἀόριστον δυάδα καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς τιθεὶς ἄπειρον εἶναι ἔλεγεν· καὶ τὸ μέγα δὲ καὶ τὸ μικρὸν ἀρχὰς τιθεὶς ἄπειρον εἶναι ἔλεγεν ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ λόγοις, οἷς ὁ Ἀριστοτέλης καὶ Ἡρακλείδης καὶ Ἑστιαῖος καὶ ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος ἑταῖροι παραγενόμενοι ἀπεγράψαντο τὰ ῥηθέντα αἰνιγματωδῶς, ὡς ἐρρήθη. Πορφύριος δὲ διαρθροῦν αὐτὰ ἐπαγγελλόμενος, τάδε περὶ αὐτῶν γέγραφεν ἐν τῷ Φιλήβῳ (in commentario scil. in Platonis Philebum)· « Αὐτὸς τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον καὶ τὸ σφόδρα καὶ τὸ ἠρέμα τῆς ἀπείρου φύσεως εἶναι βούλεται. Ὅπου γὰρ ἂν ταῦτα ἐνῇ κατὰ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν προϊόντα, οὐχ ἵσταται οὐδὲ περαίνει τὸ μετέχον αὐτῶν, ἀλλὰ πρόεισιν εἰς τὸ τῆς ἀπειρίας ἀόριστον. Ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον, καὶ τὰ ἀντ' αὐτῶν λεγόμενα ὑπὸ Πλάτωνος τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. Ὑποκείσθω γάρ τι μέγεθος πεπερασμένον οἷον πῆχυς, οὗ δίχα διαιρεθέντος, εἰ τὸ μὲν ἕτερον ἡμίπηχυ ἄτμητον ἐάσωμεν, τὸ δὲ ἕτερον ἡμίπηχυ τέμνοντες κατὰ βραχὺ προστίθεμεν τῷ ἀτμήτῳ, δύο ἂν γένοιτο τῷ πήχει μέρη, τὸ μὲν ἐπὶ τὸ ἔλαττον προϊὸν, τὸ δὲ ἐπὶ τὸ μεῖζον ἀτελευτήτως· οὐ γὰρ ἄν εἰς ἀδιαίρετόν γε μέρος ποτὲ ἔλθοιμεν τέμνοντες· συνεχὲς γάρ ἐστιν ὁ πῆχυς· τὸ δὲ συνεχὲς διαιρεῖται εἰς ἀεὶ διαιρετά. Ἡ δὲ τοιαύτη ἀδιάλειπτος τομὴ δηλοῖ τινα φύσιν ἀπείρου κατακεκλεισμένην ἐν τῷ πήχει. Μᾶλλον δὲ πλείους, τὴν μὲν ἐπὶ τὸ μέγα τὴν δὲ ἐπὶ τὸ μικρόν. Ἐν τούτοις δὲ καὶ ἡ ἀόριστος δυὰς ὁρᾶται ἔκ τε τῆς ἐπὶ τὸ μέγα καὶ τῆς ἐπὶ τὸ μικρὸν μονάδος συγκειμένη· καὶ ὑπάρχει ταῦτα τοῖς τε συνεχέσι σώμασι καὶ τοῖς ἀριθμοῖς· ἀριθμὸς μὲν γὰρ πρῶτος ἡ δυὰς ἄρτιος. Ἐν δὲ τῇ φύσει τοῦ ἀρτίου τό τε διπλάσιον ἐν ὑπεροχῇ, τὸ δὲ ἥμισυ ἐν ἐλλείψει· ὑπεροχὴ οὖν καὶ ἔλλειψις ἐν τῷ ἀρτίῳ· πρῶτος δὲ ἄρτιος ἐν ἀριθμοῖς ἡ δυὰς, ἀλλὰ καθ' αὑτὴν μὲν ἀόριστος· ὡρίσθη δὲ τῇ τοῦ ἑνὸς μετοχῇ· ὥρισται γὰρ ἡ δυὰς καθ' ὅσον ἕν τι εἶδός ἐστι. Στοιχεῖα οὖν καὶ ἀριθμῶν τὸ ἓν καὶ ἡ δυὰς, τὸ μὲν περαῖνον καὶ εἰδοποιοῦν, ἡ δὲ ἀόριστος καὶ ἐν ὑπεροχῇ καὶ ἐν ἐλλείψει. » Ταῦτα ὁ Πορφύριος εἶπεν αὐτῇ σχεδὸν τῇ λέξει, διαρθροῦν ἐπαγγειλάμενος τὰ ἐν τῇ περὶ τἀγαθοῦ συνουσίᾳ αἰνιγματωδῶς ῥηθέντα, καὶ ἴσως ὅτι σύμφωνα ἐκεῖνα ἦν τοῖς ἐν Φιλήβῳ γεγραμμένοις. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν περὶ τἀγαθοῦ λόγων τοῦ Πλάτωνος ὁμολογῶν λέγειν, οὓς ἱστόρησαν Ἀριστοτέλης τε καὶ

---

que enim quatenus hoc aliquid est, determinatum habetur idcirco unum, et magnum atque parvum dualitatis, quæ in numeris habetur, elementum esse videtur, at primus numerus est dualitas : hæc ergo sunt dualitatis elementa. Atque ob talia quidem Plato unum et dualitatem et numerorum et omnium rerum principia esse statuebat, ut Aristoteles refert in libris de Bono.

Nam principia his ipsarum quoque idearum sunt principia. Sunt vero principium unum et dualitas indefinita, ut paulo ante dixit, et ipse refert in libris de Bono.

3.

Alexander dicit Platonem statuisse principium omnium et ipsarum idearum etiam unum et indefinitam dualitatem, quam magnum et parvum dixit, ceu Aristoteles in libris de Bono meminit. Sed hoc quispiam potius accipiat a Speusippo, Xenocrate et aliis, qui interfuerant lectionibus Platonis de Bono. Nam omnes conscripserunt et servaverunt opinionem ejus, et dicunt illum his principiis usum fuisse.

Nam aiunt Platonem dicere sensibilium principia esse unum et infinitam dualitatem, sed infinitam dualitatem etiam in intelligibilibus ponens infinitam esse dixit. Item magnum et parvum principia ponens infinita esse, dixit in sermonibus de Bono, quibus Aristoteles, Heraclides, Hestiæus et alii socii Platonis quum interfuissent, dicta ænigmatice ut dicta sunt descripserunt. At Porphyrius, quum distincte ipsa proferat, hæc de ipsis scripsit in Philebo : « Ipse magis et minus, vehemens et sensim, infinitæ naturæ esse vult. Nam ubi hæc insunt secundum intensionem et remissionem procedentia non sistuntur neque terminant id quod eis participat, sed procedunt in ipsam indefinitatem infinitudinis. Similiter quoque se habent magis et minus, quæ sic dicta ab eis a Platone dicuntur magnum et parvum. Nam statuatur quædam magnitudo finita, ceu cubitalis, qua in duas partes divisa,

οἱ ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος ἑταῖροι ταδὶ γέγραφε. Ζητῶν γὰρ τὰς ἀρχὰς τῶν ὄντων ὁ Πλάτων, ἐπεὶ πρῶτος ὁ ἀριθμὸς ἐδόκει αὐτῷ τῇ φύσει εἶναι τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τῆς γραμμῆς τὰ πέρατα σημεῖα, τὰ δὲ σημεῖα εἶναι μονάδας θέσιν ἐχούσας, ἄνευ τε γραμμῆς μήτε ἐπιφάνειαν εἶναι μήτε στερεὸν, τὸν δὲ ἀριθμὸν καὶ χωρὶς τούτων εἶναι δύνασθαι· ἐπεὶ τοίνυν πρῶτος τῶν ἄλλων τῇ φύσει ὁ ἀριθμὸς, ἀρχὴν τοῦτον ἡγεῖτο εἶναι καὶ τὰς τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ ἀρχὰς καὶ παντὸς ἀριθμοῦ ἀρχὰς εἶναι. Πρῶτος δὲ ἀριθμὸς ἡ δυάς, ἧς ἀρχὰς ἔλεγεν εἶναι τό τε ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. Καθὸ γὰρ δυάς ἐστι, πλῆθος καὶ ὀλιγότητα ἔσχεν ἐν ἑαυτῇ· καθὸ μὲν τὸ διπλάσιόν ἐστιν ἐν ἑαυτῇ πλῆθος· πλῆθος γὰρ καὶ ὑπεροχὴ καὶ μέγεθός τι τὸ διπλάσιον· καθὸ δὲ ἥμισυ, ὀλιγότητα. Διὸ ὑπεροχὴν καὶ ἔλλειψιν καὶ μέγα καὶ μικρὸν εἶναι ἐν αὐτῇ κατὰ ταῦτα. Καθὸ δὲ ἑκάτερόν τε τῶν μορίων αὐτῆς μονὰς καὶ αὕτη ἕν τι εἶδός ἐστι, τὸ δυαδικόν, μονάδος αὐτὴν μετέχειν. Διὸ ἀρχὰς τῆς δυάδος ἔλεγε τὸ ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. Ἀόριστον δὲ δυάδα ἔλεγεν αὐτὴν τῷ μεγάλου καὶ μικροῦ μετέχουσαν, ἤτοι μείζονος καὶ ἐλάττονος, τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἔχειν. Κατὰ γὰρ ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν προϊόντα ταῦτα οὐχ ἵσταται, ἀλλ' ἐπὶ τὸ τῆς ἀπειρίας ἀόριστον προχωρεῖ. Ἐπεὶ οὖν πρῶτος ἀριθμῶν ἀρτίων ἡ δυάς, ταύτης δὲ ἀρχὴ τὸ ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, καὶ παντὸς ἀριθμοῦ ἀρχὰς ταύτας εἶναι ἀνάγκη. Οἱ δὲ ἀριθμοὶ στοιχεῖα τῶν ὄντων πάντων· ὥστε καὶ πάντων ἀρχὴ τὸ ἓν καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, ἤτοι ἡ ἀόριστος δυάς. Καὶ γὰρ ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν καθ' ὅσον μὲν ὅδε τίς ἐστι καὶ εἷς καὶ ὡρισμένος, τοῦ ἑνὸς μετέχει· καθ' ὅσον δὲ διαιρεῖται καὶ πλῆθός ἐστι, τῆς ἀορίστου δυάδος. Ἔλεγε δὲ καὶ τὰς ἰδέας ὁ Πλάτων ἀριθμούς. Εἰκότως ἄρα τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν ἰδεῶν ἀρχὰς ἐποίει. Τὴν δὲ δυάδα τοῦ ἀπείρου φύσιν ἔλεγεν, ὅτι οὐχ ὥρισται τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, ἤτοι τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον, ἀλλ' ἔχει τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἅπερ εἰς ἄπειρον πρόεισιν· οὕτως οὖν εἰπὼν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τίσι μὲν οἱ Πυθαγόρειοι, ἐν τίσι δὲ ὁ Πλάτων ἐτίθετο τὸ ἄπειρον, ἐφεξῆς ἱστορεῖ τί τὸ ἄπειρον ἔλεγον οἱ Πυθαγόρειοι καὶ διὰ τί.

Non aliunde ducta sunt quæ habet Simplicius in Arist. Physic. fol. 117 recto (p. 368, A, 28) : Δείξας (ὁ Ἀριστοτέλης) ὅτι περιέχεται μᾶλλον τὸ ἄπειρον ἤπερ περιέχει, καὶ ὅτι ἄγνωστόν ἐστι τῇ ἑαυτοῦ φύσει, τὴν ἐπιπόλαιον ἐκδοχὴν ἐλέγχει τῶν τοῦ Πλάτωνος λόγων. Τοῦ γὰρ Πλάτωνος ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ λόγοις εἰπόντος τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν τὴν ὕλην, ἣν καὶ ἄπειρον ἔλεγε, καὶ περιέχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀπείρου πάντα τὰ αἰσθητά, καὶ ἄγνωστα εἶναι διὰ τὸ ἔνυλον καὶ ἄπειρα καὶ ῥευστὴν ἔχειν τὴν φύσιν, ἀκόλουθόν φησι δοκεῖν τῷ τοιούτῳ τὸ καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ μεγάλου καὶ μικροῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀόριστος δυάς, ἀρχὴ καὶ αὕτη οὖσα μετὰ τοῦ ἑνὸς παντὸς ἀριθμοῦ καὶ πάντων τῶν ὄντων (ἀριθμοὶ γὰρ καὶ αἱ ἰδέαι). Ἀκόλουθον οὖν τὸ καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἀπείρου καὶ ἀγνώστου περιέχεσθαι καὶ ὁρίζεσθαι τὰ νοητά, γνωστὰ ὄντα φύσει καὶ ὡρισμένα ἅτε εἴδη ὄντα, quibus præter Platonis mentionem, non plura continentur quam quæ ipsius Aristotelis verbis l. l. dicta sunt.

Quæ vero jam sequentur non ex alio fonte derivata sunt, etsi liber περὶ Φιλοσοφίας nominetur, eodem scilicet nomine quo ipse Aristoteles has Platonis disputationes designaverat :

Alexand. Aphrod. in Arist. Metaph. I, 9, p. 86, 31 Bon. : Ἐκτίθεται δὲ τὸ ἀρέσκον αὐτοῖς, ὃ καὶ ἐν τοῖς περὶ Φιλοσοφίας εἴρηκε· βουλόμενοι γὰρ τὰ ὄντα...ἀνάγειν εἰς τὰς ἀρχὰς ἃς ὑπέθεντο· ἦσαν δὲ αὐτοῖς ἀρχαὶ τῶν ὄντων τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, ἣν ἔλεγον ἀόριστον δυάδα· εἰς δὴ ταύτην θέλοντες πάντα ἀναγαγεῖν, τοῦ μὲν μήκους ἀρχὰς ἔλεγον τὸ βραχὺ καὶ

---

si alteram partem semicubitalem indivisibilem relinquamus, et alteram dimidiam adhuc secantes, quam secundum minorem partem addemus indivisibili, tum duæ fierent partes cubitalis magnitudinis, alia procedens in minus, alia vero in majus sine fine. Non enim in indivisibilem partem veniemus, secantes partem. Nam ubi talis magnitudo continuo est, et continuum dividitur semper in divisibilia. Et hæc divisio indeficiens indicat quandam naturam infiniti conclusam et reconditam in cubitali magnitudine. Sed magis est quoad multitudinem, cujus alia est ad magnum, et alia ad parvum. In his autem et quædam dualitas indefinita videtur compositi ex unitate in magnum et parvum. Et hæc insunt continuis corporibus et numeris. Numerus enim primus par est dualitas. Sed in natura paris duplum continetur et dimidium, sed duplum in excessu et dimidium in defectu. Excessus igitur et defectus in numero pari. Primus autem numerus par in numeris est dualitas, sed per se est indefinita : definita autem est participatione unius. Nam definitur dualitas quatenus una quædam forma est. Elementa igitur numerorum sunt unum et dualitas, aliud terminus et in formam redigens, alterum autem indefinitum in excessu et defectu. » Hæc Porphyrius dixit suis prope verbis, determinans proferendo, quæ habentur ænigmatice dicta in colloquiis de Bono, et quia illa forte erant consona scriptis in Philebo: Et ipse Alexander ex sermonibus de Bono Platonis asserens se dicturum, quos Aristoteles et alii Platonis sodales narrarunt, hæc scripsit : « Nam quum quærat Plato principia rerum, primus numerus videbatur ipsi naturâ esse aliorum principium. Etenim lineæ terminos, puncta, et puncta esse unitates habentes positionem. Equidem sine linea nec superficies est, nec solidum. At numerus et sine his esse potest. Parem igitur numerum quum primum esse aliorum natura censuit, etiam ipsum esse principium putavit, et principia

μακρόν, ὡς ἐκ μακροῦ τινὸς καὶ βραχέος τὴν γένεσιν ἔχοντος τοῦ μήκους, ἅ ἐστι μέγα καὶ μικρόν, ἢ ὡς πάσης γραμμῆς ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων οὔσης, τοῦ δὲ ἐπιπέδου τὸ στενὸν καὶ πλατύ, ἃ καὶ αὐτά ἐστι μέγα καὶ μικρόν.

Pseudo Alexand. in Arist. Metaph. XII, 9, p. 756, 10 Bon.: Λέγει δὲ ὅτι βουλόμενοι καὶ τὰ μεγέθη παράγειν ἀπὸ τῶν δύο ἀρχῶν, τοῦ τε ἑνὸς καὶ τῆς ἀορίστου δυάδος, ἐκ μὲν τῆς δυάδος φασὶ τήν τε γραμμὴν τὸ μακρὸν καὶ βραχὺ λαβεῖν, τό τε ἐπίπεδον τὸ πλατὺ καὶ στενόν, τό τε στερεὸν τὸ βαθὺ καὶ ταπεινόν· ταῦτα γὰρ τὸ μακρὸν καὶ βραχὺ καὶ τὰ λοιπὰ εἴδη ἐκάλουν τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ τοῦ ἐν τῇ ἀορίστῳ δυάδι. Τὴν δὲ κατὰ τὸ ἕν, φησίν (in l. l. Metaph. scil. § 13), ἀρχὴν οὐχ ὁμοίως εἰσῆγον ἅπαντες, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτοὺς τοὺς ἀριθμοὺς τὰ εἴδη τοῖς μεγέθεσιν ἔλεγον ἐπιφέρειν, οἷον δυάδα μὲν γραμμῇ, τριάδα δὲ ἐπιπέδῳ, τετράδα δὲ στερεῷ (τοιαῦτα γὰρ ἐν τοῖς περὶ Φιλοσοφίας ἱστορεῖ περὶ Πλάτωνος, δι' ὃ καὶ ἐνταῦθα βραχέως καὶ συντόμως τὴν τούτων ἐξέθετο διάνοιαν), οἱ δὲ μεθέξει τοῦ ἑνὸς τὸ εἶδος ἀποτέλουν τῶν μεγεθῶν, quæ ad verbum cum Syriani commentario consentiunt; cf. Brandis, *Diatribe*, etc., p. 43.

Cum his conferenda sunt quæ habet Themistius in Paraphr. de Anima, f. 66 verso, t. II, p. 20, 20 ed. Spengel.: Τοὺς ἀριθμοὺς δὲ ἐκείνους εἴδη τῶν ὄντων ἐτίθεντο ... τοῦ μὲν οὖν αὐτοζῴου, τουτέστι τοῦ κόσμου τοῦ νοητοῦ, στοιχεῖα τὰ πρῶτα ἐποίουν τῶν εἰδητικῶν ἀριθμῶν, τὴν τοῦ ἑνὸς ἰδέαν καὶ τὴν τῆς πρώτης δυάδος καὶ τὴν τῆς πρώτης τριάδος καὶ τὴν τῆς πρώτης τετράδος. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ δεῖ πάντως τὰς ἀρχὰς παρεμφαίνεσθαι τοῦ αἰσθητοῦ, ὁ δὲ αἰσθητὸς ἐκ μήκους ἤδη καὶ πλάτους καὶ βάθους, τοῦ μὲν μήκους ἰδέαν εἶναι τὴν πρώτην ἀπεφήναντο δυάδα· ἀπὸ γὰρ ἑνὸς ἐφ' ἓν τὸ μῆκος, τουτέστιν ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον· τοῦ δὲ μήκους ἅμα καὶ πλάτους τὴν πρώτην τριάδα, πρῶτον γὰρ τῶν ἐπιπέδων σχημάτων ἐστὶ τὸ τρίγωνον· τοῦ δὲ μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους τὴν πρώτην τετράδα· πρῶτον γὰρ τῶν στερεῶν ἐστιν ἡ πυραμίς. Ταῦτα δὲ ἅπαντα λαβεῖν ἔστιν ἐκ τῶν περὶ Φύσεως Ξενοκράτους.

Ad ipsos Aristotelis libros περὶ τἀγαθοῦ referenda esse censeo quæ habent Themistius Paraphr. in Arist. Phys. IV, 2, fol. 37 verso (p. 371, B, 20 Brand., t. I, p. 259, 22 Spengel.): Καίτοι τὴν ὕλην ἄλλως μὲν ἐν Τιμαίῳ φησὶ δέχεσθαι τὰ εἴδη, ἄλλως δὲ ἐν τοῖς ἀγράφοις δόγμασιν· ἐκεῖ μὲν γὰρ κατὰ μέθεξιν, ἐν τοῖς ἀγράφοις δὲ καθ' ὁμοίωσιν. Ἀλλ' ὅμως, ὅπερ εἶπον, δόξειεν ἂν ταὐτὸν ἀποφαίνεσθαι ὕλην καὶ τόπον, et Simplicius ib. fol. 126 recto: Ἄλλον δὲ τρόπον ἐν Τιμαίῳ τὴν ὕλην καὶ ἄλλον ἐν ταῖς ἀγράφοις συνουσίαις ὀνομάσαι φησίν. Ἐν Τιμαίῳ μὲν γὰρ τὴν ἀπειρότητα τοῦ νοητοῦ· ἐν δὲ ταῖς ἀγράφοις συνουσίαις μέγα καὶ μικρὸν ἐκάλει, et iterum fol. 127 recto: Τὸ δὲ μεθεκτικὸν ἐν μὲν ταῖς ἀγράφοις περὶ τἀγαθοῦ συνουσίαις μέγα καὶ μικρὸν ἐκάλει, testari videtur Joannes Philoponus IV, p. 10 (p. 371, B, 23), qui ad eundem Aristotelis locum hæc habet: Τουτέστιν ἄλλως ἐν τῷ Τιμαίῳ τὴν ὕλην ὀνομάζων καὶ ἄλλως ἐν τοῖς ἀγράφοις δόγμασιν, τουτέστιν ἐν ταῖς ἀγράφοις συνουσίαις· ἐν αὐταῖς γὰρ μέγα καὶ μικρὸν ἐκάλει τὴν ὕλην ... τὰς δὲ ἀγράφους συνουσίας τοῦ Πλάτωνος αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἀπο-

---

primi numeri cujuscunque etiam numeri principia esse censuit. Sed primus numerus est dualitas, cujus principia dixit esse unum, magnum et parvum. Nam quatenus dualitas est, multitudinem et paucitatem in se retinet, quatenus vere duplum est, in ipsa multitudo est. Nam multitudo est excessus et magnitudo aliquod duplum et quatenus dimidium paucitas est: ideo excessum et defectum magnum et parvum esse in ipsa secundum hæc posuit, quatenus vero utraque pars ejus est unitas, et ipsa dualitas una quædam forma quum participet unitate, ideo principia dualitatis dixit esse unum, magnum et parvum. Verum dualitatem esse indefinitam quæ participat magno et parvo, vel majore et minore, quum habeat magis et minus. Nam secundum intensionem et remissionem hæc procedentia non stant, sed procedunt in indefinitatem infinitudinis. Quia igitur primus numerus est dualitas et hujus principium est unum, magnum et parvum, et omnis numeri eadem principia esse necesse est. Sed numeri sunt elementa omnium, quæ sunt; quare et omnium principium est unum et magnum atque parvum, vel indeterminata dualitas. Etenim unusquisque numerorum quatenus est unum aliquid et definitum, uno participat, sed quatenus dividitur, quum etiam multitudo sit, indeterminatæ dualitatis. Plato autem dixit et ideas numeros. Merito igitur principia numeri et idearum principia fecit. Sed dualitatem naturam infiniti esse dixit, quia magnum et parvum non sunt determinata, vel magis et minus. Sed habent magis et minus quæ in infinitum procedunt. » Sic ergo quum dicat Aristoteles, in quibus Pythagorei et in quibus Plato posuere infinitum, deinceps narrat quid esse infinitum dixere Pythagorei et propter quid.

Plato quum dicat in sermone de Bono magnum et parvum materiam, quam et infinitam dixit, et ultro contineri omnia sensilia ab ipso infinito et ignota esse ob materiam et infinitum et habere naturam fluxilem, consequens, inquit, huic videtur illud, scilicet etiam in intelligibilibus redigi sub parvo et magno ibi principium, quod est ipsa dualitas indeterminata, quæ ipsa quoque principium est cum uno, quod est cujuscunque numeri principium et rerum omnium. Nam numeri et ideæ sunt. Consequens igi-

γράψατο. Locum Joannis Philoponi in Arist. de Gen. et corrupt. II, 3, supra jam attulimus. Inde et illud vides satis verisimiliter hinc fluxisse quæ apud Asclepium in Aristotelis Metaphys. I, p. 567, A, 24 leguntur : Κακῶν μέντοι γε οὔ φαμεν εἶναι ἰδέας· τὰ γὰρ κακὰ τῷ ὄντι ἀνυπόστατα ὑπάρχουσι καὶ παρυφίστανται, ὡς λέγεται ἐν ταῖς Πλατωνικαῖς συνουσίαις.

4. (130.)

Alexand. Aphrod. in Arist. Metaphys. I, 6, § 7, p. 45, 8 Bon. : Ζητήσαι δ' ἄν τις πῶς λέγοντος Πλάτωνος καὶ ποιητικὸν αἴτιον, ἐν οἷς λέγει· « τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε καὶ δεῖξαι ἔργον » (Timæus p. 28, C), ἀλλὰ καὶ τὸ οὗ ἕνεκεν καὶ τέλος, δι' ὧν πάλιν λέγει· « περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντα ἐστὶ κἀκείνου ἕνεκα πάντα » (Epist. II, p. 312, E), οὐδετέρου τούτων τῶν αἰτίων ἐμνημόνευσεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ δόξῃ τῇ Πλάτωνος; ἢ ὅτι ἐν οἷς περὶ αἰτίων ἔλεγεν, οὐδενὸς τούτων ἐμέμνητο, ὡς ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ δέδειχεν· ἢ ὅτι τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ οὐ τίθεται ταῦτα αἴτια, ἀλλ' οὐδὲ ἐξειργάσατό τι περὶ αὐτῶν.

5. (131.)

Vita Aristot. cod. Marciani, p. 7 ed. Robbe, Lugd. Bat. 1861 : Καθόλου γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης τὸ ἦ[θος μέτριος γέ]γονεν, εἰ ἐν μὲν ταῖς Κατηγορίαις φησὶ μὴ δεῖν προχείρως ἀποφαίνεσθαι, ἀλλὰ πολλάκις ἐπεσκεμμένον, καὶ μὴ[ν οὐδὲ διαπορ]εῖν μόνον ἄχρηστον εἶναι· καὶ ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ « δεῖ μεμνῆσθαι ἄνθρωπον ὄντα οὐ μόνον [εὐδαίμονα ἀλλὰ] καὶ τὸν ἀποδεικνύντα »· καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς Νικομαχείοις, etc.

Paulo aliter Rosius qui ipse codicem, cujus apographo a Cobeto confecto usus est editor Batavus, tractavit : Κα[ὶ μάλα δὲ] ὁ Ἀριστοτέλης τὸ ἦ[θος μέτριος γέ]γονεν, εἰ ἐν μὲν ταῖς Κατηγορίαις φασὶ μὴ δεῖν προχείρως ἀποφαίνεσθαι, ἀλλὰ πολλάκις ἐπεσκεμμένον, καὶ μὴ [ἀπορ]εῖν μόνον ἄχρηστον εἶναι· καὶ ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ δε[ῖ μεμν]ῆσθαι ἄνθρωπον ὄντα οὐ μόνον τὸν εὐ[τυχοῦντα ἀλλ]ὰ καὶ τὸν ἀποδεικνύντα κτλ.

ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ.

Titulus libri : *de Ideis utrum existant nec ne, libri III*, præcedit in indice Dschemaluddini (14) mentionem *Compendii operis Platonici de Regimine civitatum* (*Aristotelis libri specierum tres utrum existant nec ne* apud Hadschi Khalf. V,

---

tur est illud in his, quæ apprehenduntur intelligentia sub illo quod in illis infinitum et ignotum est, contineri et determinari intelligibilia, quum sint natura nota et certa, quandoquidem sint formæ.

Explicat istorum placitum quod in libris quoque de Philosophia (*seu potius de Bono*) exposuit. Volentes igitur entia ad principia quæ ipsi statuebant redigere, erant autem his entium principia magnum et parvum, quam indefinitam dualitatem vocabant, in hanc ergo cuncta redigere volentes, longitudinis principia breve et longum esse dicebant, quasi ex longo quodam et brevi (i. e. magno et parvo) longitudo generetur, vel quasi tota linea sit in horum altero, plani autem angustum et latum quæ et ipsa magnum et parvum sunt.

Volentes, inquit, magnitudines a duobus principiis deducere, uno scilicet et indefinita dualitate, ex dualitate quidem dicunt lineam ipsam longum et breve accipere, superficiem angustum et latum, solidum altum et depressum. Has enim vocabant species magni et parvi, quod est in indeterminata dualitate; principium vero quod est per ipsum unum non similiter, inquit, omnes inducebant, sed hi quidem numeros ipsos species dicebant magnitudinibus afferre, ut binarium quidem lineæ, ternarium superficiei, quaternarium autem solido; hujuscemodi enim narrat in libris de Philosophia de Platone, quare et hic brevius et concisius hanc eorum exposuit opinionem, alii vero participatione unius, speciem perficiebant magnitudinum.

4.

Sed quærat aliquis, quum Plato causam efficientem dixerit in eo loco ubi ait : « Operæ pretium est igitur effectorem ac patrem universi invenire ac demonstrare », nec cujus causa et finem prætermiserit, ubi rursus dixit : « Penes omnium regem cuncta sunt, et omnia illius causa », cur Aristoteles nullius harum causarum in Platonica opinione mentionem fecerit? Utrum quia Plato quum de causis loqueretur hanc utramque retinuit, ut docuit Aristoteles in libro de Bono? An quia nascentium et intereuntium has causas non posuit, nec de ipsis accuratius edisserit?

5.

Aristoteles in libris de Bono : Oportet reminisci hominem esse non eum solum qui fortunatus est, sed et eum qui demonstrat.

DE IDEIS.

1.

Et quidem Aristotelem non plura his adversus idearum

109). Huic respondet apud Diogenem (54) περὶ τῆς Ἰδέας α' et apud Anonymum (40) περὶ Ἰδέας α'. Duos fuisse libros Alexandri testimonio usus affirmat Syrianus (cf. fr. 1); contra Platonis doctrinam vero conscriptos auctor commentarii in Metaphysica quem secutus est Schol. ad Dionysii Thracis Grammaticam (cf. fr. 2). Inde mirari jure licet horum librorum nullam factam esse mentionem in locis Procli et Plutarchi (cf. fr. 34), in quibus Aristotelis scripta enumerantur quæ Platonicam idearum doctrinam impugnaverant. Vix igitur dubitandum erit quin hic Rosii sequenda sit sententia conjicientis supposititios fuisse libros, præsertim quum, licet diversi fuerint a libris M et N Metaphysicorum, tamen eadem quæ in his prolata erant continuisse videantur; cf. Syrianus et Pseudo-Alexander in fr. 1.

1. (132.)

Syrianus in Metaphys. XI, 5 fin. (Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ διὰ λογικωτέρων καὶ ἀκριβεστέρων λόγων ἔστι πολλὰ συναγαγεῖν ὅμοια τοῖς τεθεωρημένοις), p. 303, 33 Brandis., Schol. in Metaphys. Berol. 1837 : Ὅτι μὲν τούτων οὐδὲν πλέον εἰπεῖν ἔχει πρὸς τὴν τῶν εἰδῶν ὑπόθεσιν δηλοῖ καὶ τὸ πρῶτον ταύτης τῆς πραγματείας βιβλίον καὶ τὰ περὶ τῶν εἰδῶν αὐτῷ πεπραγματευμένα δύο βιβλία· σχεδὸν γὰρ ταὐτὰ ταῦτα πανταχοῦ τὰ ἐπιχειρήματα μεταφέρων καὶ ποτὲ μὲν αὐτὰ κατακερματίζων καὶ ὑποδιαιρῶν, ποτὲ δὲ συντομώτερον ἀπαγγέλλων πειρᾶται τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ φιλοσόφους εὐθύνειν. Similia e cod. Paris. 1895 leguntur apud Ravaisson, *Essai sur la Métaph.* t. I, p. 75.

Syrianus in Metaph. XIII, 6, 10 (Τὰ μὲν οὖν συμβαίνοντα ταῦτά τε κἂν ἔτι πλείω συναχθείη) apud Brandis, *de perdit. Arist. libr. de Ideis et de Bono*, Bonn. 1823, p. 14 : Ταῦτά ἐστιν ἃ ἐν τούτοις ἀντιλέγει ταῖς τῶν Πυθαγορείων καὶ Πλατωνικῶν ἀνδρῶν θεωρίαις, ἃ δὴ περιέχει καὶ τὰ ἐν τῷ μείζονι τῶν α' ῥηθέντα, ὡς καὶ ὁ ὑπομνηματιστὴς Ἀλέξανδρος ὑπεσημήνατο. Διὸ καὶ ἡμεῖς τούτοις ἐπιστήσαντες οὐδ' ἐκεῖνα παραλελοιπέναι νομίζομεν, οὐ μὴν οὐδ' ὅσα ἐν τοῖς περὶ Εἰδῶν δύο βιβλίοις πρὸς αὐτοὺς εἴρηκε· σχεδὸν γὰρ κἀκεῖ τὰ αὐτὰ ταῦτα ἀνακυκλοῖ. Cf. Pseudo-Alexand. ad h. l. p. 815, 15 Bonitz. : Τὰ μὲν οὖν συμβαίνοντα... τὰ ῥηθέντα ἐστί, καὶ ἔτι πλείω τούτων συναχθείη, τὰ περὶ τῶν Εἰδῶν γραφέντα αὐτῷ δύο βιβλία, ἀλλὰ ὄντα παρὰ τὸ μ' καὶ ν' καὶ ἔκτος τῆς Μετὰ τὰ φυσικὰ συντάξεως· et excerpt. e Pseudo-Philopono apud Ravaisson, l. l. p. 75.

2. (133.)

Schol. ad Dionys. Thrac. Gramm. apud Bekker. Anecd. gr. t. II, p. 660, 32 : Ἰστέον δὲ ὅτι οἱ ὅροι τῶν καθόλου καὶ ἀεὶ μενόντων εἰσίν, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης εἴρηκεν ἐν τῷ (corr. τοῖς) περὶ Ἰδεῶν, ἃ πρὸς τὰς Πλάτωνος ἰδέας ἐστὶν αὐτῷ πεποιημένα. Τὰ μὲν μερικὰ πάντα μεταβάλλουσι καὶ οὐδέποτε ὡσαύτως ἔχουσι, τὰ δὲ καθόλου ἄτρεπτα καὶ ἀΐδιά ἐστιν.

Hæc ad commentarium in Metaphysica retulit Bournot, in commentatione : *Platonica Aristotelis opuscula*, Putbus. 1853 edita, p. 5, collato Asclepio in Metaphys. I, 9, 2 (ἐξ ἐνίων μὲν γὰρ οὐκ ἀνάγκη γίγνεσθαι συλλογισμόν), p. 563, A, 23 Brand. : Τέσσαρα οὖν αἴτια ὑπάρχουσι τὰ δεικνύντα ὅτι αἱ ἰδέαι ὑπάρχουσιν, ἀλήθεια, μονὴ καὶ μνήμη, ἀριθμός, καὶ ὁρισμός. Ἐκ μὲν οὖν τῆς ἀληθείας οὕτω κατεσκεύαζον ὅτι ὑπάρχουσιν αἱ ἰδέαι. Ἔλεγον γὰρ οὕτως ὅτι ἐνταῦθα οὐκ ἔστι καθαρὰ ἀλήθεια, ἀλλ' ἔχει μεμιγμένον τὸ ψεῦδος καὶ οὐκ ἔστιν ἀλήθεια. Ὡμολόγηται δὲ ὅτι ἔστιν ἀλήθεια· ἐὰν γὰρ μὴ ᾖ ἀλήθεια, οὐδ' ἄλλο τί ἐστιν, εἴ γε ἐκ τῆς ἀληθείας τὰ ἄλλα προέρχεται. Φανερὸν οὖν ὅτι ὑπάρχουσιν αἱ ἰδέαι· παρ' αὐταῖς γὰρ σώζεται τὸ ἀμιγὲς καὶ καθαρὸν πάντων τῶν πραγμάτων, ὥστε καὶ ἡ κυρίως ἀλήθεια. Πάλιν δέ φασιν ὅτι εἰ μή ἐστιν ἐνταῦθα μονή, μηδὲ καθαρὰ μνήμη διὰ τὸ ῥευστὸν τῆς ὕλης· ἡ γὰρ ῥεῦσις αὕτη οὐκ ἐᾷ μόνιμον εἶναι καὶ στάσιμον τὴν μνήμην· ἔστι δὲ ὁμολογουμένως καθαρὰ μνήμη καὶ εἰλικρινὴς καὶ ἀθόλωτος καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσα, ἔστιν ἄρα ἰδέα μνήμης παρὰ τῷ δημιουργῷ, ἐπειδὴ καὶ δεῖ εἶναι τὴν ὄντως μνήμην,

suppositionem habuisse dicere, ostendit et primus Metaphysicorum liber et duo ab ipso compositi de Ideis libri. Fere enim has easdem ubique argumentationes transferens, quandoque in minuta secans et subdividens, quandoque vero compendiosius enuntians, tentat antiquiores se dirigere philosophos.

Hæc sunt quæ in his (*in libro XIII Metaphysicorum*) contradicit Pythagoricorum et Platonicorum speculationibus Aristoteles, quæ certe complectuntur et ea quæ in majore α' sunt dicta, ut et commentator Alexander commentatus est. Ideo et nos hæc adnotantes neque illa dereliquisse putamus, verum nec quæcunque in duobus libris de Ideis contra ipsos dixit. Fere enim etiam ibi hæc eadem repetit. Quare jure per eadem utique fuerit etiam ad illa occursus.

2.

Notandum est definitiones universalium et eorum esse quæ semper manent, ut et Aristoteles dixit in libris de Ideis, quos contra Platonis ideas conscripsit. Particularia omnia mutantur et nunquam eodem modo se habent, universalia autem immobilia et æterna sunt.

ἐξ ἧς πᾶσι τοῖς ἄλλοις τὸ εἶναι. Ἔπειτα καὶ ἐκ τῶν ἀριθμῶν. Εἰ γὰρ τὰ ἐνταῦθα πάντα ἀριθμητὰ ὑπάρχουσιν, εἰσὶ δὲ καὶ ἀριθμοὶ αὔτοὶ καθ' αὑτοὺς μετροῦντες τὰ ἀριθμητά, ἐπεὶ οὐδὲ ἀριθμητὰ ὑπάρχουσι μὴ ὄντων τῶν ἀριθμῶν τῶν ἀριθμούντων, φανερὸν ὅτι ὑπάρχουσιν ἰδέαι· οἱ γὰρ κυρίως ἀριθμοὶ οἱ μετρητικοὶ παρὰ τῷ δημιουργῷ ὑπάρχουσι. Πάλιν δὲ καὶ ἐκ τῶν ὁρισμῶν. Τὰ γὰρ ἐνταῦθα ἀόριστα ὑπάρχουσιν, οἱ δὲ κυρίως ὅροι τῶν ἀϊδίων πραγμάτων ὑπάρχουσι καὶ τῶν ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων καὶ μὴ ποτὲ μὲν ὄντων ποτὲ δὲ μὴ ὄντων, τὰ δὲ ἐνταῦθα τοιάδε· εἰ οὖν ὑπάρχουσιν ὁρισμοί, φανερὸν ὅτι καὶ ἰδέαι ὑπάρχουσι, et Alexandro Aphrod. ib. p. 58, 26 Bonitz., qui eadem brevius : Ἢ τινας τῶν λεγομένων λόγων ὑπ' αὐτῶν ὡς τέλειον ψευδεῖς καὶ μηδὲν δεικνύντας αἰτιᾶται, οἷος εἴη ἂν ὁ λέγων, εἰ ἔστι τι τἀληθές, εἴη ἂν τὰ εἴδη· τῶν γὰρ ἐνταῦθα οὐδὲν ἀληθές· καὶ εἰ μνήμη ἔστιν, ἔστι τὰ εἴδη· ἡ γὰρ μνήμη τοῦ μένοντος. Καὶ ὁ τὸν ἀριθμὸν ὄντος εἶναι λέγων, ταῦτα δὲ οὐκ ὄντα, εἰ δέ, τῶν εἰδῶν· ἔστιν ἄρα τὰ εἴδη· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν ὄντων εἶναι λέγων, τούτων δὲ μηδὲν εἶναι. Οἱ δὲ τοιοῦτοι λόγοι ψευδεῖς τε καὶ τὸ δέον οὐδὲν δεικνύντες· διὸ τῶν μὲν τοιούτων οὐδενὸς μνημονεύει νῦν, εὐθύνει δέ τινας τῶν δοκούντων τι δεικνύναι

3. (134.)

Alexand. Aphr. in Arist. Metaph. I, 9, 2 (Ἐξ ἐνίων δὲ καὶ οὐχ ὧν οἰόμεθα τούτων εἴδη γίγνεται. Κατά τε γὰρ τοὺς λόγους τοὺς ἐκ τῶν ἐπιστημῶν εἴδη ἔσται πάντων ὅσων ἐπιστῆμαί εἰσι, καὶ κατὰ τὸ ἓν ἐπὶ πολλῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων, κατὰ δὲ τὸ νοεῖν τι φθαρέντος τῶν φθαρτῶν· φάντασμα γάρ τι τούτων ἐστίν), p. 59, 6 Bon. : Πλεοναχῶς μὲν ταῖς ἐπιστήμαις πρὸς τὴν τῶν ἰδεῶν κατασκευὴν προσεχρήσαντο, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Ἰδεῶν λέγει· ὧν δὲ νῦν μνημονεύειν ἔοικε λόγων εἰσὶ τοιοῦτοι. Εἰ πᾶσα ἐπιστήμη πρὸς ἕν τι καὶ τὸ αὐτὸ ἐπαναφέρουσα ποιεῖ τὸ αὐτῆς ἔργον καὶ πρὸς οὐδὲν τῶν καθ' ἕκαστον, εἴη ἄν τι ἄλλο καθ' ἑκάστην παρὰ τὰ αἰσθητὰ ἀΐδιον καὶ παράδειγμα τῶν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην γινομένων· τοιοῦτον δὲ ἡ ἰδέα. Ἔτι ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι, ταῦτα ἔστιν· ἄλλων δέ τινων παρὰ τὰ καθ' ἕκαστά εἰσιν αἱ ἐπιστῆμαι, ταῦτα γὰρ ἄπειρά τε καὶ ἀόριστα, αἱ δὲ ἐπιστῆμαι ὡρισμένων (ita conj. Bon. pro ὡρισμένον)· ἔστιν ἄρα τινὰ παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, ταῦτα δὲ αἱ ἰδέαι. Ἔτι εἰ ἡ ἰατρικὴ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη τῆσδε τῆς ὑγιείας ἀλλ' ἁπλῶς ὑγιείας, ἔσται τις αὐτοϋγίεια· καὶ εἰ ἡ γεωμετρία μή ἐστι τοῦδε τοῦ ἴσου καὶ τοῦδε τοῦ συμμέτρου ἐπισττήμη ἀλλ' ἁπλῶς ἴσου καὶ ἁπλῶς συμμέτρου, ἔσται τι αὐτόϊσον καὶ αὐτοσύμμετρον, ταῦτα δὲ αἱ ἰδέαι. Οἱ δὴ τοιοῦτοι λόγοι τὸ μὲν προκείμενον οὐ δεικνύουσιν, ὃ ἦν τὸ ἰδέας εἶναι, ἀλλὰ δεικνύουσι τὸ εἶναί τινα παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα καὶ αἰσθητά. Οὐ πάντως δέ, εἴ τινα ἔστιν ἅ εἰσι παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα, ταῦτά εἰσιν ἰδέαι· ἔστι γὰρ παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα τὰ κοινά, ὧν φαμὲν καὶ τὰς ἐπιστήμας εἶναι... Paulo post p. 59, 32 ita pergit : Χρῶνται καὶ τοιούτῳ λόγῳ εἰς κατασκευὴν τῶν ἰδεῶν. Εἰ ἕκαστος τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπός ἐστι καὶ τῶν ζῴων ζῷον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, καὶ οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν αὐτὸ αὑτοῦ τι κατηγορούμενον, ἀλλ' ἔστι τι ὃ καὶ πάντων αὐτῶν κατηγορεῖται οὐδενὶ αὐτῶν ταὐτὸν ὄν, εἴη ἄν τι τούτων παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα ὄντα ὂν κεχωρισμένον αὐτῶν ἀΐδιον· ἀεὶ γὰρ ὁμοίως κατηγορεῖται πάντων τῶν κατ' ἀριθμὸν ἀλλασσομένων. Ὃ δὲ ἕν ἐστιν ἐπὶ πολλοῖς κεχωρισμένον τε αὐτῶν καὶ ἀΐδιον, τοῦτ' ἐστὶν ἰδέα· εἰσὶν ἄρα ἰδέαι. Τοῦτόν φησι τὸν λόγον κατασκευάζειν ἰδέας καὶ τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν μὴ ὄντων... p. 60, 32 : Ὁ λόγος ὁ ἀπὸ τοῦ νοεῖν κατασκευάζων τὸ εἶναι ἰδέας τοιοῦτός ἐστιν. Εἰ ἐπειδὰν νοῶμεν ἄνθρωπον ἢ πεζὸν ἢ ζῷον, τῶν ὄντων τέ τι νοοῦμεν καὶ οὐδὲν τῶν καθ' ἕκαστον, καὶ γὰρ φθαρέντων μένει ἡ αὐτὴ ἔννοια, δῆλον ὡς ἔστι παρὰ τὰ καθ' ἕκαστα καὶ αἰσθητά, ὃ καὶ ὄντων ἐκείνων καὶ μὴ ὄντων νοοῦμεν· οὐ γὰρ δὴ ὄν τι νοοῦμεν τότε. Τοῦτο δὲ εἶδός τε καὶ ἰδέα ἐστίν.

3.

Multifariam scientiis usi sunt ad asserendas ideas, ut in primo de Ideis dicit. Rationes autem, quarum hoc in loco meminisse videtur, hujusmodi sunt. Omnis scientia ad aliquid unum et idem relata, officio suo fungitur, sed non refertur ad aliquod singulare : ergo præter sensibilia aliquid est in unaquaque sempiternum et exemplar eorum quæ in quaque scientia efficiuntur; hoc autem est idea. Præterea quarum rerum scientiæ habentur, eæ res sunt; scientiæ autem aliorum quam singularium habentur, nam singularia sunt infinita et indeterminata, scientiæ vero sunt definitorum : sunt ergo aliqua præter singularia, et hæc sunt ideæ. Ad hæc medicina non est scientia hujus sanitatis, sed sanitatis simpliciter, est igitur aliqua ipsisanitas. Item geometria non est hujus æqualis et hujus commensurabilis, sed simpliciter æqualis et commensurabilis, est igitur quiddam ipsiæquale et ipsicommensurabile. Hæc porro sunt ideæ. Itaque hujusmodi rationes propositum, hoc est ideas esse non conficiunt, licet aliqua esse arguant præter singularia et sensibilia, quæ tamen non protinus sunt ideæ : nam communia, quorum scientias esse dicimus, præter singularia sunt.

Hujusmodi quoque ratione ad asserendum ideas utuntur. Si multorum hominum quisque homo est, animalium animal, quæ eadem in ceteris est ratio et nihil de se ipso dicitur, sed aliquid est diversum a singulis, quod de omnibus ipsis dicitur, aliquid igitur est præter singularia sejunctum ab ipsis et sempiternum : semper enim pariter

Φησὶ δὴ τοῦτον τὸν λόγον καὶ τῶν φθειρομένων τε καὶ ἐφθαρμένων καὶ ὅλως τῶν καθ' ἕκαστά τε καὶ φθαρτῶν ἰδέας κατασκευάζειν.

4. (135.)

Alexand. Aphr. in Ar. Metaph. l. l. § 3 (Ἔτι δὲ οἱ ἀκριβέστεροι τῶν λόγων οἱ μὲν τῶν πρός τι ποιοῦσιν ἰδέας, ὧν οὔ φαμεν εἶναι καθ' αὑτὸ γένος, οἱ δὲ τὸν τρίτον ἄνθρωπον λέγουσιν), p. 62, 12 Bon. : Ὁ δὲ λόγος ὁ τὸν τρίτον ἄνθρωπον εἰσάγων τοιοῦτος. Λέγουσι τὰ κοινῶς κατηγορούμενα τῶν οὐσιῶν κυρίως τε εἶναι τοιαῦτα καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ἴσα. Ἔτι τὰ ὅμοια ἀλλήλοις τοῦ αὐτοῦ τινὸς μετουσίᾳ ὅμοια ἀλλήλοις εἶναι, ὃ κυρίως ἐστὶ τοῦτο· καὶ τοῦτο εἶναι τὴν ἰδέαν. Ἀλλ' εἰ τοῦτο, καὶ τὸ κατηγορούμενον τινῶν κοινῶς, ἂν μὴ ταὐτὸν ᾖ ἐκείνων τινὶ ὧν κατηγορεῖται, ἄλλο τί ἐστι παρ' ἐκεῖνα, διὰ τοῦτο γὰρ γένος ὁ αὐτοάνθρωπος ὅτι κατηγορούμενος τῶν καθ' ἕκαστα οὐδενὶ αὐτῶν ἦν ὁ αὐτός, τρίτος ἄνθρωπος ἔσται τις παρά τε τὸν καθ' ἕκαστα, οἷον Σωκράτη καὶ Πλάτωνα, καὶ παρὰ τὴν ἰδέαν, ἥτις καὶ αὐτὴ μία κατ' ἀριθμόν ἐστιν. Eadem tangit p. 62, 33 : Δείκνυται καὶ οὕτως ὁ τρίτος ἄνθρωπος. Εἰ τὸ κατηγορούμενον τινῶν πλειόνων ἀληθῶς καὶ ἔστιν ἄλλο παρὰ τὰ ὧν κατηγορεῖται, κεχωρισμένων αὐτῶν, τοῦτο γὰρ ἡγοῦνται δεικνύναι οἱ τὰς ἰδέας τιθέμενοι· (διὰ τοῦτο γάρ ἐστί τι αὐτοάνθρωπος κατ' αὐτούς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατὰ τῶν καθ' ἕκαστα ἀνθρώπων πλειόνων ὄντων ἀληθῶς κατηγορεῖται καὶ ἄλλος τῶν καθ' ἕκαστα ἀνθρώπων ἐστίν) — ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔσται τις τρίτος ἄνθρωπος. Εἰ γὰρ ἄλλος ὁ κατηγορούμενος ὧν κατηγορεῖται καὶ κατ' ἰδίαν ὑφεστώς, κατηγορεῖται δὲ κατά τε τῶν καθ' ἕκαστα καὶ κατὰ τῆς ἰδέας ὁ ἄνθρωπος, ἔσται τρίτος τις ἄνθρωπος παρά τε τοὺς καθ' ἕκαστα καὶ τὴν ἰδέαν. Οὕτως δὲ καὶ τέταρτος ὁ κατά τε τούτου καὶ τῆς ἰδέας καὶ τῶν καθ' ἕκαστα κατηγορούμενος, ὁμοίως δὲ καὶ πέμπτος καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. Ἔστι δὲ ὁ λόγος οὗτος τῷ πρώτῳ ὁ αὐτός, ἐπεὶ ἔθεντο τὰ ὅμοια τοῦ αὐτοῦ τινὸς μετουσίᾳ ὅμοια εἶναι· ὅμοιοι γὰρ οἵ τε ἄνθρωποι καὶ αἱ ἰδέαι... Τῇ μὲν οὖν πρώτῃ τοῦ τρίτου ἀνθρώπου ἐξηγήσει (cf. Alexandr. p. 62, 12 sqq.) ἄλλοι τε κέχρηνται καὶ Εὔδημος σαφῶς ἐν τοῖς περὶ Λέξεως, τῇ δὲ τελευταίᾳ αὐτὸς ἔν τε τῷ τετάρτῳ (corr. πρώτῳ) περὶ Ἰδεῶν καὶ ἐν τούτῳ μετ' ὀλίγον, scil. § 5 : Καὶ εἰ μὲν ταὐτὸ εἶδος τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν μετεχόντων, ἔσται τι κοινόν, ubi hæc Alexander, p. 68, 25 : ἔστι δὲ τὸ νῦν λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ, ὃ ἐξηγούμενοι, τὸν τρίτον ἄνθρωπον δεύτερον ἐθήκαμεν.

Eosdem libros de Ideis sæpius respicere videtur Alexander in commentariis, quum tamen pluribus verbis utatur quam ut hîc apponi possint ad ea remittere sufficiat quæ apud illum ad Aristotelis Metaph. I, 9, 31 et 15, leguntur, p. 64, 15; 65, 14; 82, 11 Bonitz.

5. (136.)

Alexand. Aphr. in Arist. Metaph. I, 9, 6, p. 72, 13 Bon. : Ὅτι δὲ μὴ ὡς Εὔδοξος ἡγεῖτο καὶ ἄλλοι τινὲς μίξει τῶν ἰδεῶν τὰ ἄλλα, ῥᾴδιόν φησιν (I, 9, 7)

---

dicitur de omnibus, quæ secundum numerum commutantur. Quod autem unum est in pluribus ab ipsis sejunctum et sempiternum, hoc idea est. Sunt igitur ideæ. Ceterum hac ratione ait negationum quoque et non entium ideas esse colligi.

Ratio quæ ideas esse intelligendo arguere molitur, hujusmodi est. Quum hominem intelligimus, aut pedestre, aut animal, aliquid rerum exsistentium intelligimus, sed nullum singulare intelligimus, quum deletis singularibus eadem intelligentia maneat, ergo præter singularia et sensibilia aliquid est, quod illis vel exsistentibus vel non exsistentibus intelligimus. Hoc autem est forma et idea. Hanc ergo rationem ait intereuntium etiam atque interemptorum ad summam sensibilium et mortalium rerum ideas esse confirmare.

4.

Ratio porro qua tertius homo esse colligitur hujusmodi est. Quæ de substantiis communiter dicuntur, ea proprie talia esse aiunt, et hæc esse æqualia. Ad hæc quæ inter se similia sunt, talia esse, qua participant eodem aliquo, quod proprie hoc est, et id esse ideam. Quod si ita est, et quod de quibusdam communiter dicitur, nisi est idem quod aliquid eorum de quibus dicitur, aliquid est præter illa, nam idcirco ipsihomo genus est, quia de singularibus dicitur, et ab illorum quoque discrepat : nimirum tertius quidam homo fuerit præter singularia, ut Socratem et Platonem, et præter ideam, quæ et ipsa una numero est.

Ad hæc tertium hominem esse ad hunc modum ostenditur. Si quod de pluribus vere prædicatur aliquid est diversum ab iis de quibus prædicatur, auctores enim idearum hoc demonstrare rebantur, idcirco enim istis ipsihomo est, quia homo de pluribus singularibus hominibus vere prædicatur, ac proinde diversus a singularibus hominibus est. Si res ergo ita sese habet, profecto ut tertius homo sit, perinde fuerit consentaneum. Nam de singularibus ipsaque idea homo prædicatur, est igitur tertius homo propter singulares ipsamque ideam. Si enim qui prædicatur diversus est ab iis de quibus prædicatur et per se subsistit, homo autem de singularibus atque idea prædicatur, nimirum tertius homo fuerit a singularibus ipsaque idea diversus. Sed hac ratione quartus quoque homo esse confirmabitur qui de hoc et idea singularibusque prædicetur et item quintus et hoc in infinitum. Sed hæc ratio eadem est atque prima; quod incommodum his accidit dum similia alicujus ejusdem participatione similia

εἶναι συναγαγεῖν πολλὰ καὶ ἀδύνατα ἑπόμενα τῇ δόξῃ τῇδε. Εἴη δ' ἂν τοιαῦτα. Εἰ μίγνυνται αἱ ἰδέαι τοῖς ἄλλοις, πρῶτον μὲν σώματα ἂν εἶεν· σωμάτων γὰρ ἡ μῖξις. Ἔτι ἕξουσιν ἐναντίωσιν πρὸς ἀλλήλας· ἡ γὰρ μῖξις κατ' ἐναντίωσίν ἐστιν. Ἔτι οὕτως μιχθήσεται ὡς ἢ ὅλην ἐν ἑκάστῳ τῶν οἷς μίγνυνται εἶναι ἢ μέρος. Ἀλλ' εἰ μὲν ὅλη, ἔσται ἐν πλείοσι τὸ ἓν κατὰ τὸν ἀριθμόν· ἓν γὰρ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἡ ἰδέα. Εἰ δὲ πρὸς μέρος, τὸ μέρους τοῦ αὐτοανθρώπου μετέχον, οὐ τὸ αὐτοανθρώπου ἔσται ἄνθρωπος. Ἔτι διαιρεταὶ ἂν εἶεν αἱ ἰδέαι καὶ μερισταὶ, οὖσαι ἀπαθεῖς. Ἔπειτα ἔσται μὲν ὁμοιομερῆ, εἴγε πάντα τὰ ἔχοντά τι μέρος ἐξ αὐτοῦ ὅμοιά ἐστιν ἀλλήλοις· πῶς δὲ οἷόν τε τὰ εἴδη ὁμοιομερῆ εἶναι; οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου ἄνθρωπον εἶναι, ὡς τὸ τοῦ χρυσοῦ μέρος χρυσόν. Ἔτι, ὡς καὶ αὐτὸς ὀλίγον προελθὼν λέγει (I, 9, 9), ἐν ἑκάστῳ οὐ μία ἔσται ἰδέα μεμιγμένη ἀλλὰ πολλαί· εἰ γὰρ ἄλλη μὲν ζῴου ἰδέα, ἄλλη δὲ ἀνθρώπου, ὁ δὲ ἄνθρωπος καὶ ζῷόν ἐστι καὶ ἄνθρωπος, ἀμφοτέρων ἂν μετέχοι τῶν ἰδεῶν· καὶ ὁ αὐτοάνθρωπος δὲ ἰδέα, ᾗ μὲν καὶ ζῷόν ἐστι, μετέχοι ἂν καὶ αὐτὸ τοῦ ζῴου· οὕτως δὲ οὐκέτι ἂν ἁπλαῖ αἱ ἰδέαι εἶεν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν συγκείμεναι, καὶ αἱ μὲν αὐτῶν πρῶται, αἱ δὲ δεύτεραι. Εἰ δὲ μή εἰσι ζῷον, πῶς οὐκ ἄτοπον ἄνθρωπον λέγειν μὴ εἶναι ζῷον; Ἔτι δὲ, εἰ μίγνυται τοῖς πρὸς αὐτὰ οὖσι, πῶς ἂν ἔτι εἶεν παραδείγματα, ὡς λέγουσιν; οὐδὲ γὰρ οὕτως τὰ παραδείγματα ταῖς εἰκόσι τῆς ὁμοιότητος τῆς πρὸς αὐτὰ αἴτια τὸ μεμῖχθαι. Ἔτι τε καὶ συμφθείροιντο ἂν τοῖς ἐν οἷς εἰσι φθειρομένοις. Ἀλλ' οὐδὲ χωρισταὶ ἂν εἶεν αὐταὶ καθ' αὑτὰς, ἀλλ' ἐν τοῖς μετέχουσιν αὐτῶν. Πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ ἀκίνητοι ἔτι ἔσονται, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ Ἰδεῶν τὴν δόξαν ταύτην ἐξετάζων ἔδειξεν ἄτοπα ἔχουσαν. Διὰ τοῦτο γὰρ εἶπε τὸ « ῥᾴδιον γὰρ συναγαγεῖν πολλὰ καὶ ἀδύνατα πρὸς τὴν δόξαν ταύτην » (**ipsius Aristotelis sunt verba l. l. Metaphys.**)· ἐκεῖ γὰρ συνῆκται.

6. (136ᵃ).

Sextus Empir. adv. Mathem. III, 57 : Ἀλλ' ὅγε Ἀριστοτέλης. . . φησὶ μὴ ἀδιανόητον εἶναι τὸ ὑπὸ τούτων (sc. τῶν γεωμετρῶν) λεγόμενον μῆκος ἀπλατὲς, ἀλλὰ δύνασθαι χωρὶς πάσης περισκελείας εἰς ἔννοιαν ἡμῖν ἐλθεῖν. Ἵστησι δὲ τὸν λόγον ἐπί τινος ἐναργεστέρου ὑποδείγματος καὶ σαφοῦς. Τὸ γοῦν τοῦ τοίχου μῆκος, φησί, λαμβάνομεν μὴ συνεπιβάλλοντες αὐτοῦ τῷ πλατεῖ, διόπερ ἐνέσται καὶ τὸ παρὰ τοῖς γεωμέτραις λεγόμενον μῆκος χωρὶς πλάτους τινὸς ἐπινοεῖν, ἐπείπερ ὄψις τῶν ἀδήλων ἐστὶ τὰ φαινόμενα, πλανώμενος ἢ κατασοφιζόμενος ἡμᾶς . . . . προὔκειτο δὲ τῷ Ἀριστοτέλει παραστῆσαι οὐχ ὅτι τινὸς πλάτους ἀμοιρεῖ τὸ κατὰ τοὺς γεωμέτρας λεγόμενον μῆκος, ἀλλ' ὅτι παντὸς ἐστέρηται πλάτους· ὅπερ οὐκ ἀπέδειξεν. **Eadem recurrunt adv. Dogm.**

---

esse statuant; homines enim et ideæ similes inter se sunt... At priore quidem tertii hominis expositione, quum alii quidam tum inprimis Eudemus aperte in libro de Dictione utitur, posteriore vero ipse in libro quarto (*primo*) de Ideis, et in hoc paulo post.

5.

Jam vero Eudoxum et quosdam alios falso putasse idearum mixtione cetera constare, hinc planum fieri dicit, quum horum opinionem multa incommoda sequantur, multa etiam quæ fieri non possint. Qualia hæc sunt. Si cum ceteris rebus ideæ miscerentur, primum, ideæ corpora essent : mistio enim corporum est. Deinde oppositionem haberent inter se, quippe quum mistio per contrarietatem efficiatur. Tum ita miscerentur ut vel tota idea in singulis esset quibus misceretur, vel pars ejus. At si tota insit, efficitur ut unum numero in pluribus exsistat, quum idea unum numero sit. Sin autem pars, utique homo erit, quod participat ipsihominis parte, non quod ipsihomine participat. Ad hæc ideæ quæ pati nequeunt dividi, et partiri possent. Præterea similares essent, quum omnia quæ aliquam partem habent ex ipsâ sint inter se similia. At formæ quomodo possunt esse similares? quum fieri non possit ut pars hominis sit homo, quemadmodum pars auri aurum. Accedit quod in singulis rebus, ut ipse mox dicet in progressu, non una idea mista, sed plures habebuntur. Si enim alia est animalis, alia hominis idea, homo autem et animal est et homo, profecto homo utraque idea participabit, et ipsihomo idea quatenus animal est, ipsianimali participabit, et sic fiet ut ideæ non simplices sed ex multis constitutæ sint, et aliæ sint priores, aliæ posteriores. Sin autem non sunt animal, quomodo non esset absurdum dicere hominem non esse animal? Item si ideæ cum suis æmulis miscentur, quomodo exemplaria esse possunt, ut isti tradunt? Neque enim exemplaria miscendo suis imaginibus sunt in causa similitudinis. Præterea intereuntibus rebus in quibus habentur, ipsæ simul interciderent. Sed ne separari quidem possent et per se consistere, sed in sui participibus essent, neque essent immobiles et cetera incommoda sequerentur quæ latius persequitur in secundo libro de Ideis, dum hanc opinionem refellit. Idcirco enim dicit : « Est enim perfacile multa absurda ad hujusmodi opinionem impossibiliaque inferre »; illic enim collecta sunt.

6.

Ceterum Aristoteles dicit latitudinis expertem quæ a geometris dicitur longitudinem non esse ejusmodi, ut non possit cogitatione percipi, sed eam in nostram venire posse notionem absque ulla difficultate aut absurditate. Constituit autem rationem in quodam aperto et evidenti exemplo. Parietis, inquit, percipimus longitudinem, non simul attendentes ejus latitudinem, quare licebit

III, 412. De deperdito libro sive μαθηματικῷ sive περὶ τῆς ἐν τοῖς μαθήμασιν οὐσίας cogitabat Fabricius. De quibus tamen, præterquam quod in indicibus nominantur, nihil compertum est.

ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ.

Platonem in Διαιρέσεσι affert Aristoteles de Gener. et Corrupt. II, 3, 5 : Ἅπαντες οἱ τὰ ἁπλᾶ σώματα στοιχεῖα ποιοῦντες οἱ μὲν ἕν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρία, οἱ δὲ τέτταρα ποιοῦσιν... Οἱ δ' εὐθὺς δύο ποιοῦντες, ὥσπερ Παρμενίδης πῦρ καὶ γῆν, τὰ μεταξὺ μίγματα ποιοῦσι τούτων, οἷον ἀέρα καὶ ὕδωρ. Ὡσαύτως καὶ οἱ τρία λέγοντες, καθάπερ Πλάτων ἐν ταῖς Διαιρέσεσιν· τὸ γὰρ μέσον μῖγμα ποιεῖ. Quænam vero hæ Divisiones fuerint jam frustra quæsisse videntur antiqui philosophi interpretes. Hæc enim ad hunc locum adscripsit Joannes Philoponus fol. 50 verso : Ζητητέον δὲ ποίας καλεῖ Διαιρέσεις, ἐν αἷς διατάττειν φησὶ περὶ τούτων τὸν Πλάτωνα. Ὁ μὲν οὖν ἐξηγητὴς Ἀλέξανδρος λέγει τὰς φερομένας Πλάτωνος Διαιρέσεις νοθεύεσθαι· ὁ δ' Ἀριστοτέλης (φησὶ) περὶ τῶν ἐν τῷ Σοφιστῇ τῷ διαλόγῳ εἰρημένων λέγει, διαιρέσεις καλῶν τὰ ἐν ἐκείνῳ. Ἰστέον δὲ ὅτι πρῶτον μὲν Διαιρέσεις Πλάτωνος ὅλως ἐπιγεγραμμέναι οὐ φέρονται· ἐν δὲ τῷ Σοφιστῇ οὐδὲν φαίνεται τοιοῦτον ὁ Πλάτων λέγων οἷον εἴρηται ἐνταῦθα· οὐδὲ ἔστιν εὑρεῖν τινα αὐτοῦ (αὐτοῦ corrig.) δόξαν τοιαύτην αὐτὸν ἐκτιθέμενον· ὅλως γὰρ οὐδὲ περὶ τῶν τοιούτων ἐστὶν αὐτῷ σκοπὸς ἐκεῖ διαλεχθῆναι, πλὴν ὅτι καθ' ἱστορίαν διαφόρους δόξας φυσικῶν ἀνδρῶν ἐκτίθεται. Ἀποδεκτέον οὖν μᾶλλον ὅπερ τελευταῖον προστίθησιν ὁ Ἀλέξανδρος, φάσκων περὶ τῶν ἀγράφων δογμάτων τοῦ Πλάτωνος λέγειν τὸν Ἀριστοτέλην, ἅπερ αὐτὸς ἀπεγράψατο, καὶ ταῦτα καλεῖν Διαιρέσεις· ἐν ἐκείνοις τοίνυν ὁ Πλάτων τὸ μέγα καὶ μικρὸν καὶ τὸ μεταξὺ τούτων ὑποτίθεται.

Hæc vero vix ab Alexandro dici potuerunt, quum tria illa elementa Platonis, de quibus loquitur Aristoteles, aqua, ignis et terra sint, ita ut fortasse ita statuendum sit, Alexandrum illud tantummodo dixisse : has Διαιρέσεις inter ἄγραφα δόγματα fuisse, cetera vero ipsum Philoponum ex alio loco hausta addidisse. Easdem divisiones iterum tangere videtur philosophus in Metaphys. IV, 11, 7 : Τὰ μὲν δὴ οὕτω λέγεται πρότερα καὶ ὕστερα, τὰ δὲ κατὰ φύσιν καὶ οὐσίαν, ὅσα ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ ἄλλων, ἐκεῖνα δὲ ἄνευ ἐκείνων μή· ᾗ διαιρέσει ἐχρήσατο Πλάτων, quæ distinctio frustra in ejus libris qui exstant quæritur. Num vero in Platonem cadant, quæ contra falsam quorumdam divisionem generum animalium ab Aristotele dicta sunt, de Partt. Animal. I, 2, 3 : Ἔτι δὲ προσήκει μὴ διασπᾶν ἕκαστον γένος, οἷον τοὺς ὄρνιθας τοὺς μὲν ἐν τῇδε, τοὺς δ' ἐν ἄλλῃ διαιρέσει καθάπερ ἔχουσιν αἱ γεγραμμέναι διαιρέσεις· ἐκεῖ γὰρ τοὺς μὲν μετὰ τῶν ἐνύδρων συμβαίνει διῃρῆσθαι, τοὺς δ' ἐν ἄλλῳ γένει, licet similia inveniantur cum in Sophista, p. 220, A, B, tum præcipue in Politico, p. 264, D, valde incertum videri poterit.

Utcumque vero de hac re statuatur (cf. Bournot, *Platonica Aristotelis opuscula*, Putbus. 1853, p. 9, Ueberweg, *über die Echtheit und Zeitfolge platonischer Schriften*, Wien, p. 153, sqq.), hoc nihil ad alteram quæstionem facit, de Aristoteli inquam adscripto libro, quem sive totum sive ex parte Platonis divisiones continentem Vitis philosophorum inseruit Diogenes Laertius. Qui quidem liber ab eo non videtur diversus fuisse quem supposititium jam habuerat Alexander, Joanne Philopono teste. In indicibus plures sunt tituli qui huc referri possunt. Præter Διαιρέσεις ιζ' enim apud Diogenem Laertium (42), nominantur Διαιρέσεις σοφιστικαὶ δ' (Diog. 29. An. 29) Διαιρετικῶν α' (D. L. 43) et Διαιρετικὸν α' (D. L. 62). Primum, ut videtur, titulum recensent catalogi arabici (Dschemalud. 51, Hadschi Khalfa, V, 136), addita divisionum enumeratione, quæ nisi quod multo minor est earum numerus, satis bene cum libello apud Diogenem Laertium servato congruit.

Illi autem collectioni quæ apud Diogenem Laertium exstat, satis similis est liber, Διαιρέσεις Ἀριστοτέλους inscriptus, qui in eodem illo codice Marciano 257 legitur, in quo et Aristotelis Vita quæ vulgo Marciana appellatur servata est. Satis mirum est illud fugisse Villoisonum Anecd. gr. t. II, p. 254, qui quum male putaret has divisiones e variis Aristotelis operibus excerptas esse, recte tamen illud animadvertit quædam adjecta esse (cf. quæ de angelis dicuntur 64), quibus librum non esse Aristotelis demonstraretur. Tali vero argu-

---

etiam quæ apud geometras dicitur longitudinem cogitare absque latitudine, quandoquidem ex his, quæ sensibus apparent, licet ea quæ non sunt evidentia perspicere. Verum errat aut fortasse sophistice nos decipit . . . propositum autem erat Aristoteli ostendere, non quod quæ a geometris dicitur longitudo est expers alicujus latitudinis, sed quod privata sit omni latitudine : quod quidem non demonstravit.

mento vix opus erat, quum præsertim in Marciana collectione multa legantur non minus Platone quam Aristotele prorsus indigna, ne dicam absurda et ridicula. Quanquam et nonnulla insunt antiquioris originis aperta indicia, inprimis vero quod de florentibus adhuc Carthaginiensium rebus et regibus cum Lacedæmoniorum tum Macedonum dictum est (cf. III et XIV), ita ut de his Divisionibus idem fortasse statuendum sit, quod et de Problematis aliisque talibus libris : collectionem cui fortasse quædam inerant ab ipso Aristotele conscripta sive ex ejus libris excerpta, postea variis modis auctam et interpolatam, in scholis Peripateticorum propagatam fuisse. Utramque collectionem dedimus, Diogenis Laertii Cobetianam recensionem secuti, Marcianam qualem e codice Rose primus edidit.

(137.)

Diogenes Laert. III, 80 : Διῄρει δὲ (ὁ Πλάτων scil.), φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ τὰ πράγματα τοῦτον τὸν τρόπον.

I. Τῶν ἀγαθῶν ἐστι τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, τὰ δ' ἐν σώματι, τὰ δ' ἐκτός· οἷον ἡ μὲν δικαιοσύνη καὶ ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν ψυχῇ· τὸ δὲ κάλλος καὶ ἡ εὐεξία καὶ ἡ ὑγίεια καὶ ἡ ἰσχὺς ἐν σώματι· οἱ δὲ φίλοι καὶ ἡ τῆς πατρίδος εὐδαιμονία καὶ ὁ πλοῦτος ἐν τοῖς ἐκτός. Τῶν ἀγαθῶν ἄρα τρία εἴδη ἐστί· τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, τὰ δ' ἐν σώματι, τὰ δ' ἐκτός.

Cod. Marc. 5 : Διαιρεῖται τὰ ἀγαθὰ εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῶν τὰ μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν σώματι, τὰ δὲ ἐκτός. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐν ψυχῇ φρόνησις, δικαιοσύνη, ἀνδρία, σωφροσύνη καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ ἐν σώματι ἰσχύς, κάλλος, ὑγεία, εὐεξία καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ ἐκτὸς φίλοι, πλοῦτος, εὐδοξία, πατρίδος εὐδαιμονία. Τῶν ἀγαθῶν ἄρα τὰ μέν ἐστιν ἐν ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν σώματι, τὰ δὲ ἐκτός.

Id. 56 : Τῶν ὄντων ἀγαθῶν ὁμοιότης τῶν περὶ τὴν ψυχὴν καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα καὶ τῶν ἐκτός ἐστιν αὕτη· τὰ μὲν οὖν πρῶτα τοῖς πρώτοις ἐστὶν ὅμοια, τὰ δὲ δεύτερα τοῖς δευτέροις, τὰ δὲ τρίτα τοῖς τρίτοις, τὰ δὲ τέταρτα τοῖς τετάρτοις· ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν σώματι, τὰ δὲ ἐκτός. Ἡ μὲν γὰρ φρόνησις ἐν ψυχῇ οὖσα αἰτία ἐστὶ τοῦ κράτιστα τὴν ψυχὴν διακεῖσθαι, ἡ δὲ εὐεξία αἰτία ἐστὶ τοῦ τὸ σῶμα ἄριστα διακεῖσθαι· ὅπερ γὰρ βούλεται πράττει... ὁ εὐδοξῶν. Ἕκαστον ἄρα τούτων τῶν ἀγαθῶν πρωταγωνιστεῖ καὶ πρώτη [add. ταύτη?] λαμβάνεται ἡ ὁμοιότης. Καὶ πάλιν ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐν ψυχῇ ἐστιν ἡ καὶ αἰτία [inserendum videtur εὐταξίας, cf. Plat. Def. p. 411, D] οὖσα τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν, ἡ δὲ εὐπρέπεια ἐν σώματι οὖσα εὐταξία ἐστὶ τῶν τοῦ σώματος μερῶν, ψυχροῦ καὶ θερμοῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ, ἡ δὲ εὐτυχία ἐκτὸς οὖσα εὐκαιρία τίς ἐστι πραγμάτων συμπτώσεως· ὥστε ταύτῃ πάλιν παραλαμβάνεται ἡ ὁμοιότης τῶν ἀγαθῶν. Καὶ πάλιν ἡ μὲν ἀνδρεία ἐν ψυχῇ οὖσα ἰσχύς τίς ἐστι καὶ ῥώμη πρὸς φόβους καὶ τὰ τοιαῦτα, ἡ δὲ ἰσχὺς ἐν σώματι οὖσα πρὸς τοὺς πόνους καὶ τὰς κακοπαθείας ἰσχύς ἐστιν, οἱ δὲ φίλοι ἐκτὸς ὄντες ἰσχὺν τήνδε ἔχουσι πρὸς τὴν ἐκτὸς βοήθειαν· ᾧ γὰρ πολλοὶ φίλοι εἰσὶν ἰσχυρότερος οὗτος ἐν πόλει· λαμβάνεται δὲ καὶ ταύτῃ τῶν ἀγαθῶν τούτων ἡ ὁμοιότης. Καὶ πάλιν ἡ μὲν σωφροσύνη ἐν ψυχῇ οὖσα κοσμεῖ τὴν ψυχὴν καὶ συμμέτρως ζῆν ποιεῖ, τὸ δὲ κάλλος ἐν σώματι ὂν κοσμεῖ τὸ σῶμα καὶ σύμμετρον παρασκευάζει, ὁ δὲ πλοῦτος ἐκτὸς ὢν χορηγὸς καὶ κοσμητὴς τῶν ἀνθρώπων ἐστίν· καὶ ταύτῃ λαμβάνεται τῶν ἀγαθῶν τούτων ἡ ὁμοιότης.

DIVISIONES.

Distribuebat autem Plato, ut ait Aristoteles, res in hunc modum :

I. Ex bonis, inquit, quædam sunt animi, quædam corporis, alia extrinsecus : justitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam et cetera id genus in animo ponebat; pulchritudinem et bonum corporis habitum, sanitatem et fortitudinem, in corpore; amicos autem et patriæ felicitatem atque divitias inter externa numerabat. Bonorum igitur esse tria genera, alia in animo, alia in corpore, alia extrinsecus.

5. Bona in tria dividuntur : sunt enim quædam eorum animi, quædam corporis, alia vero extrinsecus. Animi sunt sapientia, justitia, fortitudo, prudentia et alia id genus; corporis, vires, pulchritudo, sanitas, bonus habitus et id genus alia; externa vero amici, divitiæ, gloria, patriæ felicitas. Bonorum igitur quædam sunt animi, quædam corporis, alia vero extrinsecus.

56. Similitudo bonorum quæ sunt animi, corporis et extrinsecus hæc est : priora similia sunt prioribus, secunda secundis, tertia tertiis, quarta quartis. Quædam vero sunt animi, quædam corporis, alia vero extrinsecus. Sapientia enim quæ est animi causa est animum optime se habere, bonus vero habitus, corpus optime se habere; quodcunque enim vult facit... qui bonam consecutus est existimationem. Horum enim bonorum quodcunque primas partes agit et prima comprehenditur similitudo. Et rursus justitia in animo est quæ et causa est [bonæ descriptionis] partium animi, decens vero habitus qui in corpore est, bona descriptio est corporis partium, frigidi et

II. Diog. Laert. III, 81 : Τῆς φιλίας τρία εἴδη ἐστίν· ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστι φυσική, ἡ δ' ἑταιρική, ἡ δὲ ξενική. Φυσικὴν μὲν οὖν ταύτην λέγομεν, ἣν οἱ γονεῖς πρὸς τὰ ἔκγονα ἔχουσι καὶ οἱ συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλους· ταύτην δὲ κεκλήρωται καὶ τἄλλα ζῷα. Ἑταιρικὴν δὲ καλοῦμεν τὴν ἀπὸ συνηθείας γινομένην καὶ μηδὲν προσήκουσαν γένει, ἀλλ' οἷον ἡ Πυλάδου πρὸς Ὀρέστην. Ἡ δὲ ξενικὴ φιλία ἡ ἀπὸ συστάσεως καὶ διὰ γραμμάτων γινομένη πρὸς τοὺς ξένους. Τῆς ἄρα φιλίας ἡ μέν ἐστι φυσική, ἡ δ' ἑταιρική, ἡ δὲ ξενική· προστιθέασι δέ τινες τετάρτην ἐρωτικήν.

Cod. Marc. 58 : Διαιρεῖται ἡ φιλία εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἡ μὲν συγγενική, ἡ δὲ ἑταιρική, ἡ δὲ ξενική, ἡ δὲ ἐρωτική. Ἔστι δὲ ἡ μὲν συγγενικὴ οἷον πατὴρ πρὸς υἱοὺς καὶ ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφοὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ οἰκεῖοι, ἡ δὲ ἑταιρικὴ ᾗ κοινωνοῦσιν οἱ διὰ συνήθειαν φίλοι γενόμενοι, ἡ δὲ ξενικὴ ἡ διὰ γραμμάτων καὶ συστάσεως ποιοῦσα φίλους, ἡ δὲ ἐρωτικὴ ἡ δι' ἐπιθυμίας τῆς τῶν καλῶν φιλίας κοινωνίαν παρασκευάζουσα.

III. Diog. L. III, 82 : Τῆς πολιτείας ἐστὶν εἴδη πέντε· τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστι δημοκρατικόν, ἄλλο δ' ἀριστοκρατικόν, τρίτον δ' ὀλιγαρχικόν, τέταρτον βασιλικόν, πέμπτον τυραννικόν. Δημοκρατικὸν μὲν οὖν ἐστιν ἐν αἷς πόλεσι κρατεῖ τὸ πλῆθος καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς νόμους δι' ἑαυτοῦ αἱρεῖται· ἀριστοκρατία δ' ἐστὶν ἐν ᾗ μήθ' οἱ πλούσιοι μήθ' οἱ πένητες, μήθ' οἱ ἔνδοξοι ἄρχουσιν, ἀλλ' οἱ ἄριστοι τῆς πόλεως προστατοῦσιν. Ὀλιγαρχία δ' ἐστὶν ὅταν ἀπὸ τιμημάτων αἱ ἀρχαὶ αἱρῶνται· ἐλάττους γάρ εἰσιν οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. Τῆς δὲ βασιλείας ἡ μὲν κατὰ νόμον, ἡ δὲ κατὰ γένος ἐστίν. Ἡ μὲν οὖν ἐν Καρχηδόνι κατὰ νόμον· πολιτικὴ γάρ ἐστιν· ἡ δ' ἐν Λακεδαίμονι καὶ Μακεδονίᾳ κατὰ γένος· ἀπὸ γάρ τινος γένους ποιοῦνται τὴν βασιλείαν. Τυραννὶς δ' ἐστὶν ἐν ᾗ παρακρουσθέντες ἢ βιασθέντες ὑπό τινος ἄρχονται. Τῆς ἄρα πολιτείας ἡ μέν ἐστι δημοκρατία, ἡ δ' ἀριστοκρατία, ἡ δ' ὀλιγαρχία, ἡ δὲ βασιλεία, ἡ δὲ τυραννίς. Cf. infra XIV.

Cod. Marc. 7 : Διαιρεῖται ἡ πολιτεία εἰς πέντε· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν δημοκρατία, ἓν δὲ ἀριστοκρατία, ἓν δὲ ὀλιγαρχία, ἓν δὲ τυραννίς, ἓν δὲ βασιλεία. Ἔστι δὲ ἡ μὲν δημοκρατία ἐν ᾗ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως κυριεύει, ἀριστοκρατία δὲ ἐν ᾗ οἱ κράτιστοι ἡγοῦνται μήτε διὰ γένος μήτε διὰ πλοῦτον ἀλλὰ δι' ἀρετήν, ἡ δὲ ὀλιγαρχία ἐν ᾗ τὰ τιμήματα μεγάλα ποιήσαντες ἀπὸ τούτων πολιτεύονταί τινες, ἢ δι' ἑταιρίαν βιασάμενοι τὸ πλῆθος τὴν πόλιν διοικοῦσι· τυραννὶς δέ, ἐν ᾗ παρακρουσάμενός τις τὸ πλῆθος ἢ βιασάμενος, τὴν πόλιν διοικεῖ· βασιλεία δέ, ὅταν ἢ κατὰ νόμον ἢ κατὰ γένεσιν βασιλεὺς τὰ πράγματα διοικῇ τῆς πόλεως. Τῆς πολιτείας ἄρα τὸ μέν ἐστι δημοκρατία, τὸ δὲ ἀρι-

---

calidi, sicci et humidi; prospera vero fortuna, quæ extrinsecus bonorum est, opportunitas quædam est rerum accidentium, ita ut sic rursus similitudo percipiatur bonorum. Et rursus vis animi constantia est quædam contra timorem et similia, robur vero corporis vis est quædam ad tolerandos labores et ærumnas, amici vero qui extrinsecus sunt hanc vim habent ad extrinsecus auxiliandum: qui enim multos habet amicos, is validior est in civitate; et ita percipitur horum bonorum similitudo. Et rursus prudentia quæ in animo est ornat animum et facit ut decenter vivamus, pulchritudo vero quæ in corpore est ornat corpus et decens efficit; divitiæ vero quæ ad externa bona pertinent præsunt hominibus et iis moderantur; et ita horum bonorum percipitur similitudo.

II. Tres esse amicitiæ species : naturalem, socialem atque hospitalem : naturalem dicimus, qua parentes erga liberos afficiuntur cognatique se mutuo diligunt : eam vero in ceteras quoque animantes esse diffusam. Socialem vocamus quam sine ullo consanguinitatis vinculo sola consuetudo conciliat, cujusmodi Pyladis et Orestis fuisse memoratur. Hospitalis est qua ex commendatione vel litteris hospitibus conjungimur. Amicitia igitur una est naturalis, alia sodalitia, alia hospitalis. Addunt nonnulli quarto loco et amatoriam.

58. Amicitia in quattuor dividitur genera. Est enim naturalis, sodalitia, hospitalis atque amatoria. Naturalis est quam pater in filios, fratres in fratres et alii cognati inter se habent. Sodalitia qua afficiuntur qui propter consuetudinem amici fiunt; hospitalis vero quæ conciliatur litteris vel commendatione. Amatoria vero est quæ ex pulchritudinis desiderio amicitiæ societatem instituit.

III. Civitatem itidem in species quinque distinxit, aliam popularem, aliam quam optimates exerceant, tertiam quæ diffundatur in paucos, regiam quartam, quintam tyrannicam. Popularem rempublicam in eis esse civitatibus in quibus summa rerum est penes populum, qui ipse et magistratus creat et fert leges : aristocraticam, ubi neque divites neque pauperes neque nobilitate vel gloria illustres dominantur, verum solum ii qui sunt in civitate optimis rebus publicis præsunt : oligarchicam, quando ex censibus magistratus eliguntur; sunt enim pauciores pauperibus divites. Regnum bifariam scindi : aliud enim secundum legem, aliud secundum genus esse. Secundum legem constare Carthaginiensium regnum; civile quippe esse : Lacedæmoniorum vero atque Macedonum secundum genus; habent enim regni successionem in aliqua familia. Tyrannidem dici, quum fraude decepti vel vi adacti cives ab aliquo reguntur. Civilium igitur rerum administratio alia est popularis, alia quam optimates exercent, alia paucorum potentia, alia regnum, alia tyrannis.

7. Civitas in quinque species dividitur : est enim alia popularis, alia quam optimates exercent, alia paucorum dominatio, alia tyrannis, alia regnum. Popularis est dominatio quum multitudo urbem gubernat, optimatium quum præstantissimi non propter genus neque propter

στοκρατία, τὸ δὲ ὀλιγαρχία, τὸ δὲ τυραννίς, τὸ δὲ βασιλεία.

IV. Diog. Laert. III, 83 : Τῆς δὲ δικαιοσύνης ἐστὶν εἴδη τρία· ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστι περὶ θεούς, ἡ δὲ περὶ ἀνθρώπους, ἡ δὲ περὶ τοὺς ἀποιχομένους. Οἱ μὲν γὰρ θύοντες κατὰ νόμους καὶ τῶν ἱερῶν ἐπιμελούμενοι δῆλον ὅτι περὶ θεοὺς εὐσεβοῦσιν· οἱ δὲ δάνεια ἀποδιδόντες καὶ παρακαταθήκας δικαιοπραγοῦσι περὶ ἀνθρώπους· οἱ δὲ τῶν μνημείων ἐπιμελούμενοι δῆλον ὅτι περὶ τοὺς ἀποιχομένους. Τῆς ἄρα δικαιοσύνης ἡ μὲν πρὸς τοὺς θεούς ἐστιν, ἡ δὲ πρὸς ἀνθρώπους, ἡ δὲ περὶ τοὺς ἀποιχομένους.

Cod. Marc. 4 : Διαιρεῖται ἡ δικαιοσύνη εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν πρὸς τὸν θεόν, ἓν δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἓν δὲ πρὸς τοὺς ἀποιχομένους. Ἔστι δὲ ἡ μὲν πρὸς τὸν θεὸν δικαιοσύνη μετ' εὐσεβείας εὐχαριστία καὶ τὰς αὐτοῦ ἐκπληροῦν ἐντολάς· ἡ δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὰ σύμβολα εὐνομία καὶ περὶ τὰ ἄλλα νομιζόμενα δίκαια, ἡ δὲ πρὸς τοὺς ἀποιχομένους δικαιοσύνη ἐστὶ θάπτειν καὶ τὰ ἄλλα ἐπιφέρειν. Τῆς δικαιοσύνης ἄρα ἐστὶν ἓν μὲν πρὸς τὸν θεόν, ἓν δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἓν δὲ πρὸς τοὺς ἀποιχομένους.

Christianum hæc editorem sapiunt.

V. Diog. Laert. III, 84 : Τῆς ἐπιστήμης ἐστὶν εἴδη τρία· τὸ μὲν γάρ ἐστι πρακτικόν, τὸ δὲ ποιητικόν, τὸ δὲ θεωρητικόν. Ἡ μὲν γὰρ οἰκοδομικὴ καὶ ναυπηγικὴ ποιητικαί εἰσιν· ἔστι γὰρ αὐτῶν ἰδεῖν ἔργον πεποιημένον. Πολιτικὴ δὲ καὶ αὐλητικὴ καὶ κιθαριστικὴ καὶ αἱ τοιαῦται πρακτικαί· οὐ γὰρ ἔστιν ἰδεῖν θεατὸν αὐτῶν πεποιημένον, ἀλλὰ πράττουσί τι· ὁ μὲν γὰρ αὐλεῖ καὶ κιθαρίζει, ὁ δὲ πολιτεύεται. Ἡ δὲ γεωμετρικὴ καὶ ἁρμονικὴ καὶ ἀστρολογικὴ θεωρητικαί· οὔτε γὰρ πράττουσιν οὔτε ποιοῦσιν οὐθέν, ἀλλ' ὁ μὲν γεωμέτρης θεωρεῖ πῶς πρὸς ἀλλήλας ἔχουσιν αἱ γραμμαί, ὁ δ' ἁρμονικὸς τοὺς φθόγγους, ὁ δ' ἀστρολογικὸς τὰ ἄστρα καὶ τὸν κόσμον. Τῶν ἄρα ἐπιστημῶν αἱ μέν εἰσι θεωρητικαί, αἱ δὲ πρακτικαί, αἱ δὲ ποιητικαί.

Cod. Marc. 8 : Διαιρεῖται ἡ ἐπιστήμη εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς τὸ μὲν θεωρητικόν, τὸ δὲ ποιητικόν, τὸ δὲ πρακτικόν. Ἔστι δὲ ἡ μὲν θεωρητική, ἧς τὸ κεφάλαιόν ἐστι θεωρία, οἷον ἡ γεωμετρικὴ καὶ ἀριθμητικὴ καὶ ἁρμονικὴ καὶ αἱ τοιαῦται· ἡ δὲ ποιητική, ἧς τὸ κεφάλαιόν ἐστιν ἔργου συντελεστικόν, οἷον οἰκοδομικὴ καὶ ἀνδριαντοποιητικὴ καὶ ἄλλαι τοιαῦται· ἡ δὲ πρακτική, ἧς τὸ κεφάλαιόν ἐστι πρᾶξις, οἷον ἰατρικὴ καὶ στρατηγικὴ καὶ πολιτικὴ καὶ ἄλλαι τοιαῦται. Τῆς ἐπιστήμης ἄρα ἡ μέν ἐστι θεωρητική, ἡ δὲ ποιητική, ἡ δὲ πρακτική.

Alia legitur divisio in cod. Marc. 53 : Διαιροῦνται αἱ ἐπιστῆμαι τῶν πρώτων καὶ τῶν δευτέρων εἰς τρία· εἰσὶ γὰρ αὐτῶν αἱ μὲν πρῶται, αἱ δὲ δεύτεραι, αἱ δὲ τρίται. Πρῶται μὲν οὖν εἰσὶν αἱ παρασκευαστικαί τε καὶ μεταλλευτικαὶ καὶ ὑλοτομικαὶ καὶ λιθοτομικαί, δεύτεραι δὲ αἵ τε ποιητικαὶ καὶ μετασχηματιστικαί, οἷον ἡ μὲν χαλκευτικὴ τὸν σίδηρον· τοῦτον γὰρ λαβοῦσα μετεσχημάτισε καὶ ἐποίησε χαλινοὺς καὶ ὅπλα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἡ δὲ λιθουργικὴ τοὺς λίθους παραλαβοῦσα μετεσχημάτισε καὶ ἐποίησε τείχη καὶ οἰκίας καὶ τὰ τοιαῦτα. Πάλιν αἱ τρίται· ἡ μὲν γὰρ ἱππικὴ παραλαβοῦσα τὸν χαλινὸν ἐχρήσατο καλῶς καὶ ἡ πολεμικὴ τὰ ὅπλα καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων, καὶ πάλιν ἡ αὐλητικὴ παραλαβοῦσα τοὺς αὐλοὺς ἐχρήσατο καλῶς καὶ ἡ κυβερνητικὴ τοὺς οἴακας παραλαβοῦσα καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων.

---

divitias sed propter virtutem rempublicam administrant; oligarchica est ea in qua nonnulli magnis censibus institutis magistratus exercent, sive urbem gubernant multitudine per factionem oppressa. Tyrannis vero est quum aliquis sive decepta sive oppressa multitudine dominationem exercet; regnum vero est quoties rex sive lege sive origine urbis res administrat. Civitates igitur sunt aliæ democraticæ, aliæ aristocraticæ, aliæ oligarchicæ, aliæ tyrannicæ, aliæ regiæ.

IV. Justitiæ tria sunt genera : unum circa deos, alterum circa homines, tertium circa defunctos versari. Nam et qui sacra secundum leges faciunt sacrarumque rerum curam habent, religiosi in deos ac pii sunt : qui vero mutua depositaque restituunt, justi erga homines sunt; qui autem monumenta curant, justi sunt erga defunctos. Justitia igitur alia erga deos est, alia erga homines, alia erga defunctos.

4. Dividitur justitia in tria genera : unum enim est erga deum, unum erga homines, unum erga defunctos. Justitia erga deum est grati animi cum pietate significatio et omnia ejus præcepta implere. Justitia erga homines obtemperatio est legibus quæ sunt circa pactiones et alia quæ justa habentur. Justitia erga defunctos est eos sepelire aliaque tribuere. Justitiæ igitur unum genus est erga deum, alterum erga homines, tertium erga defunctos.

V. Disciplinæ tres esse species; aliam quidem in actione consistere, aliam ex operis effectu constare, tertiam speculationi studere. Nam ædium naviumque structuram ad effectricem illam pertinere : nam ex illis opus aliquod factum videmus. Politicam vero et tibiarum cantus pulsusque citharæ et hujusmodi cetera in agendo consistere : neque enim consummato actu quippiam remanet quod oculis subjectum sit, sed simpliciter agunt aliquid : alius enim tibiis, alius fidibus canit, alius rempublicam gerit. Porro geometria et musica atque astrologia sub intelligentiam cadunt et speculationi tantummodo inserviunt : neque enim vel agunt vel efficiunt quicquam, sed geometra quidem contemplatur ut sese habeant ad se invicem lineæ, musicus sonos, astrologus sidera atque mundum. Disci-

VI. Diog. Laert. III, 85 : Τῆς ἰατρικῆς ἐστιν εἴδη πέντε, ἡ μὲν φαρμακευτική, ἡ δὲ χειρουργική, ἡ δὲ διαιτητική, ἡ δὲ νοσογνωμονική, ἡ δὲ βοηθητική. Ἡ μὲν φαρμακευτικὴ διὰ φαρμάκων ἰᾶται τὰς ἀρρωστίας, ἡ δὲ χειρουργικὴ διὰ τοῦ τέμνειν καὶ καίειν ὑγιάζει, ἡ δὲ διαιτητικὴ διὰ τοῦ διαιτᾶν ἀπαλλάττει τὰς ἀρρωστίας, ἡ δὲ νοσογνωμονικὴ διὰ τοῦ γνῶναι τὸ ἀρρώστημα, ἡ δὲ βοηθητικὴ διὰ τοῦ βοηθῆσαι εἰς τὸ παραχρῆμα ἀπαλλάττει τῆς ἀλγηδόνος. Τῆς ἄρα ἰατρικῆς ἡ μέν ἐστι φαρμακευτική, ἡ δὲ χειρουργική, ἡ δὲ νοσογνωμονική, ἡ δὲ βοηθητική.

Cod. Marc. 61 : Διαιρεῖται ἡ ἰατρικὴ εἰς πέντε· τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστι φαρμακευτικόν, τὸ δὲ χειρουργικόν, τὸ δὲ διαιτητικόν, τὸ δὲ νοσογνωμικόν, τὸ δὲ βοηθητικόν. Καὶ ἡ μὲν φαρμακευτικὴ διὰ φαρμακείας ἰᾶται τὰς ἀρρωστίας, ἡ δὲ χειρουργικὴ διὰ τοῦ τέμνειν καὶ καίειν ὑγιάζει τοὺς κάμνοντας, ἡ δὲ διαιτητικὴ διὰ τοῦ διαιτᾶν ἀπαλλάττει τῆς ἀρρωστίας, ἡ δὲ νοσογνωμικὴ διὰ τοῦ γνῶναι τὴν νόσον οὕτως ἰᾶται τὸν νοσοῦντα, ἡ δὲ βοηθητικὴ διὰ τῶν βοηθημάτων ὑγιάζει τοὺς ἀσθενοῦντας.

VII. Diog. Laert. III, 86 : Νόμου διαιρέσεις δύο· ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ γεγραμμένος, ὁ δ' ἄγραφος. Ὧι μὲν ἐν ταῖς πόλεσι πολιτευόμεθα, γεγραμμένος ἐστίν· ὁ δὲ κατὰ ἔθη γινόμενος οὗτος ἄγραφος καλεῖται· οἷον τὸ μὴ γυμνὸν πορεύεσθαι εἰς τὴν ἀγορὰν μηδὲ γυναικεῖον ἱμάτιον περιβάλλεσθαι. Ταῦτα γὰρ οὐδεὶς νόμος κωλύει, ἀλλ' ὅμως οὐ πράττομεν διὰ τὸ ἀγράφῳ νόμῳ κωλύεσθαι. Τοῦ ἄρα νόμου ἐστὶν ὁ μὲν γεγραμμένος, ὁ δ' ἄγραφος.

Cod. Marc. 20 : Διαιρεῖται ὁ νόμος εἰς δύο· ἔστι γὰρ αὐτοῦ ἐν μὲν γεγραμμένον, ἓν δὲ ἄγραφον. Ἔστι δὲ ὁ μὲν γεγραμμένος καθ' ὃν τὰ σύμβολα συναλλάσσομεν καὶ τὰς ἄλλας πρὸς ἀλλήλους πράξεις διακρίνομεν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα οἰκονομοῦμεν· ὁ δὲ ἄγραφος καθ' ὃν τὰ ἔθη ἐν ταῖς πόλεσιν αὔξεται καὶ διαμένει.

VIII. Diog. Laert. III, 86: Ὁ λόγος διαιρεῖται εἰς πέντε, ὧν εἷς μέν ἐστιν ὃν οἱ πολιτευόμενοι λέγουσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ὃς καλεῖται πολιτικός· ἑτέρα δὲ διαίρεσις λόγου ὃν οἱ ῥήτορες γράφουσι καὶ εἰς ἐπίδειξίν τε προφέρουσι καὶ εἰς ἐγκώμια καὶ ψόγους καὶ κατηγορίας· τὸ δὴ τοιοῦτον εἶδός ἐστι ῥητορικόν. Τρίτη δὲ διαίρεσις λόγου ὃν οἱ ἰδιῶται διαλέγον-

---

plinæ igitur aliæ theoreticæ sunt, aliæ practicæ, aliæ effectivæ.

8. Disciplina dividitur in tres species. Una enim est quæ studet speculationi, altera quæ opus efficit, tertia quæ in actione constat. Theoretica illa est cujus caput est speculatio, sicut geometria, arithmetica, musica et hujusmodi reliquæ. Effectivæ caput est opus efficere ut ædium structura et statuaria et quæ sunt similes. Practicæ caput actio est, ut medicina, ars imperatoria et politica et aliæ tales. Disciplinæ igitur aliæ theoreticæ sunt, aliæ practicæ, aliæ effectivæ.

53. Disciplinæ in tres species dividuntur : sunt enim aliæ primæ, aliæ secundæ, aliæ tertiæ. Primæ sunt quæ ad comparandam materiam inserviunt, ut ad fodienda metalla, cædenda ligna et lapides; alteræ vero quæ in efficiendo et transformando versantur, ut ars ferraria transformat ferrum, frena, arma et similia fabricando. Ars vero elaborandi lapides hos transformat exstruendo muros, ædes et similia. Rursus vero tertiæ [in agendo occupantur]: ars enim equitandi assumit frenum et bene eo utitur : ars bellandi armis et similibus utitur, deinde ars tibias canendi tibiis bene utitur, et ars navem regendi gubernaculo et aliis similibus.

VI. Medicinæ quinque species esse : aliam quippe dici a medicamentis, aliam chirurgicam, aliam a victu, aliam a perspicientia morborum, aliam a remediis. Quæ a medicamentis dicitur, medicata potione subvenit morbis, chirurgica secando et urendo sanat; quæ a victu, sola victus ratione et ordine arcet ægritudines; quæ a perspicientia morborum, ex celeri discretione morborum ægris succurrit; quæ a remediis, strenuo auxilio doloribus continuo liberat. Medicinæ ergo genus unum est quod in medicamentis, alterum quod chirurgia, tertium quod victus ratione, quartum quod morborum perspicientia, quintum quod remediis continetur.

61. Medicina in quinque dividitur partes : una enim est in medicamentis, altera in chirurgica, tertia in victu, quarta in cognitione morborum, quinta in remediis. Quæ est in medicamentis medicata potione morbis subvenit; chirurgica secando et urendo sanat ægrotantes; quæ in victu est, victus ratione pellit ægritudines; quæ in cognitione morborum versatur, medetur ægrotis morbi discretione; quæ in remediis, remediorum auxilio infirmos in sanitatem restituit.

VII. Legis geminam esse distributionem : alteram scriptam, alteram vero non scriptam. Priorem illam esse civilem, qua administramus rempublicam; quæ vero citra scripturam constat, eam a natura et usu proficisci : quale est nudum in foro ambulare non debere aut muliebri veste uti; hæc enim nulla scripta lege prohibentur : quæ tamen non agimus, quod lege non scripta vetamur. Lex igitur alia est scripta, alia non scripta.

20. Lex in duas species dividitur : est enim una scripta, altera vero non scripta. Lex scripta ea est secundum quam contrahimus pactiones et ceteras mutuas dijudicamus actiones et omnia similia gerimus : lex vero non scripta ea qua mores in civitate vigent et manent.

VIII. Oratio in quinque partes dividitur. Esse enim ejus genus quoddam quo utuntur in concionibus hi qui administrant rempublicam, idque civile appellari; aliud quo scribunt rhetores orationes quas ad ostentationem proferunt, dum vel laudant vel vituperant vel accusant

ται πρὸς ἀλλήλους· οὗτος δὴ ὁ τρόπος προσαγορεύεται ἰδιωτικός. Ἑτέρα δὲ διαίρεσις λόγου ὃν οἱ κατὰ βραχὺ ἐρωτῶντες καὶ ἀποκρινόμενοι τοῖς ἐρωτῶσι διαλέγονται· οὗτος δὲ καλεῖται ὁ λόγος διαλεκτικός. Πέμπτη δὲ διαίρεσις λόγου ὃν οἱ τεχνῖται περὶ τῆς ἑαυτῶν διαλέγονται τέχνης· ὃς δὴ καλεῖται τεχνικός. Τοῦ λόγου ἄρα τὸ μέν ἐστι πολιτικόν, τὸ δὲ ῥητορικόν, τὸ δ' ἰδιωτικόν, τὸ δὲ διαλεκτικόν, τὸ δὲ τεχνικόν.

Cod. Marc. 16 : Διαιρεῖται ὁ λόγος εἰς πέντε· ἔστι γὰρ αὐτοῦ ὁ μὲν ῥητορικός, ὁ δὲ πολιτικός, ὁ δὲ διαλεκτικός, ὁ δὲ τεχνικός, ὁ δὲ ἰδιωτικός. Ἔστι δὲ ὁ μὲν ῥητορικὸς καὶ ἐπιδεικτικὸς καὶ κατηγορικὸς καὶ ἀπολογητικός, ὁ δὲ πολιτικὸς συμβουλευτικὸς καὶ παρακλητικός, διαλεκτικὸς δὲ ὁ κατὰ βραχὺ τῷ ἐρωτᾶν ἐμφανίζων ἃ προαιρεῖται, τεχνικὸς δὲ ὃν λέγουσιν οἱ τεχνῖται ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν τέχνην ἑκάστου αὐτῶν, ἰδιωτικὸς δὲ ὃν οἱ ἰδιῶται λέγουσι πρὸς ἀλλήλους καθ' ἑκάστην ἡμέραν διαλεγόμενοι.

IX. Diog. L. III, 88 : Ἡ μουσικὴ εἰς τρία διαιρεῖται· ἔστι γὰρ ἡ μὲν διὰ τοῦ στόματος μόνον, οἷον ἡ ᾠδή· δεύτερον δὲ διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν χειρῶν, οἷον ἡ κιθαρῳδία· τρίτον ἀπὸ τῶν χειρῶν μόνον, οἷον ἡ κιθαριστική. Τῆς ἄρα μουσικῆς ἐστι τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ στόματος μόνον, τὸ δ' ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ τῶν χειρῶν, τὸ δ' ἀπὸ τῶν χειρῶν.

Cod. Marc. 60 : Διαιρεῖται ἡ μουσικὴ εἰς τρία. ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν αὐτοῦ τοῦ στόματος ἔργον, ἓν δὲ χειρῶν καὶ στοματος, ἓν δὲ τῶν χειρῶν. Ἓν δὲ μόνον αὐτοῦ τοῦ στόματος ἔργον, οἷον αἵ τε ᾠδαὶ καὶ οἱ τερετισμοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα, τῶν δὲ χειρῶν καὶ τοῦ στόματος ἥ τε χοραυλητικὴ καὶ αὐλητικὴ καὶ τὰ ὅμοια, τῶν δὲ χειρῶν ἡ κιθαριστικὴ καὶ τὰ τοιαῦτα.

X. Diog. L. III, 88 : Διαιρεῖται δὲ ἡ εὐγένεια εἰς εἴδη τέτταρα· ἓν μὲν ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι καλοὶ κἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, τοὺς ἐκ τούτων γεγενημένους εὐγενεῖς φασιν εἶναι· ἄλλο δ' ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι δεδυναστευκότες καὶ ἄρχοντες γεγενημένοι, τοὺς ἐκ τούτων εὐγενεῖς φασιν εἶναι· ἄλλο δ' ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι ὀνομαστοί, οἷον ἀπὸ στρατηγίας, ἀπὸ στεφανιτῶν ἀγώνων· καὶ γὰρ τοὺς ἐκ τούτων γεγενημένους εὐγενεῖς προσαγορεύομεν. Ἄλλο εἶδος ἐὰν αὐτός τις ᾖ γεννάδας τὴν ψυχὴν καὶ μεγαλόψυχος, καὶ τοῦτον εὐγενῆ φασι· καὶ τῆς γε εὐγενείας αὕτη κρατίστη. Τῆς ἄρα εὐγενείας τὸ μὲν ἀπὸ προγόνων ἐπιεικῶν, τὸ δὲ δυναστῶν, τὸ δ' ἐνδόξων, τὸ δ' ἀπὸ τῆς αὐτοῦ καλοκἀγαθίας.

Cod. Marc. 10 : Διαιρεῖται ἡ εὐγένεια εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἀπὸ ἐνδόξων καὶ ὀνομαστῶν γονέων γεγονέναι, οἷον ἀπὸ βασιλέων καὶ ἀρχόντων γεγονέναι ἢ ἄλλην τινὰ δόξαν ἐχόντων· τὸ δὲ ἀπὸ σπουδαίων καὶ δικαίων, οἷον ἀπὸ Ξενοφῶντος καὶ Νείλου καὶ τῶν τοιούτων· τὸ δὲ ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ ἔχοντος ἀρετῆς, οἷον ἐὰν ᾖ γενναῖος καὶ μεγαλοπρεπὴς καὶ δίκαιος καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα. Τῆς εὐγενείας ἄρα ἓν μέν ἐστι τὸ ἀπὸ ἐνδόξων καὶ ὀνομαστῶν προγόνων γεγονέναι, ἓν δὲ τὸ ἀπὸ σπουδαίων καὶ δικαίων, ἓν δὲ τὸ ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ ἔχοντος ἀρετῆς.

---

quempiam : esse vero id genus rhetoricum; tertium quo privati inter se mutuo colloquuntur, dicique privatum; quartum quo ii qui compendio rogant et respondent, cum his a quibus interrogantur, disputant, vocarique id genus dialecticum; quintum quo artifices, dum de sua arte disserunt, loquuntur, appellarique id artificiosum. Orationis igitur genus aliud civile est, aliud rhetoricum, aliud privatum, aliud dialecticum, aliud artificiosum.

16. Oratio in quinque genera dividitur : est enim genus rhetoricum, politicum, dialecticum, artificiosum, privatum. Rhetoricum genus est et demonstrativum et ad accusandum et defendendum proprium. Politicum genus est suasorium et cohortatorium; dialecticum vero quod breviter interrogando ostendit proposita; artificiosum quo utuntur artifices quum de sua quisque arte disserit; privatum vero quo privati inter se quotidie colloquuntur.

IX. Musicam in tria secari : quandam enim ore tantum constare, ut cantum; aliam ore simul et manu, ut citharodiam; tertiam solis manibus perfici, ut quum citharam percutimus. Musicæ igitur species alia est qua solo ore utimur, alia qua ore et manibus, alia qua manibus.

60. Musica in tria dividitur : quædam enim ejus species ore tantum efficitur : altera manibus simul et ore, tertia solis manibus. Alia ore tantum efficitur, ut cantus, sibili et his similia, manibus et ore tibiarum cantus sive in choro sive solus et similia, manibus vero solis, lyræ pulsatio et similia.

X. Nobilitatem quattuor in genera dividi : unum si qui honestis, bonis justisque majoribus fuerint nati, eos nobiles esse dici; aliud si quorum majores dynastæ ac principes fuerint, eos nobiles esse dicimus; aliud si majores fama sunt celebres et gloria, quam vel ex bellicis rebus præclare gestis vel ex certaminum coronis reportaverint : namque hos quoque nobiles appellamus; aliud, si quis ipse sit generosus et animi nobilitate excellens, hunc quoque nobilem dicimus : eaque optima est nobilitas. Nobilitatis ergo genus unum est a majoribus bonis æquisque viris, aliud a dynastis, aliud ab illustribus, aliud a propria honestate profectum.

10. Nobilitas in tres species dividitur, quarum una est parentibus illustribus et claris ortum esse, ut ex regibus vel principibus, vel qui aliam quandam gloriam habent. Altera ex viris bonis et justis, ut e Xenophonte et Nilo (?) et similibus. Tertia quæ gignitur ex ipsa virtute ejus qui nobilis est, quum sit generosus, excelso animo, justus et aliis virtutibus ornatus. Nobilitatis igitur genus unum est majoribus illustribus et claris natum esse, aliud e bonis et justis, aliud quod a propria virtute oritur.

XI. Diog. L. III, 89 : Τὸ κάλλος διαιρεῖται εἰς τρία· ἓν μὲν γὰρ αὐτοῦ ἐστιν ἐπαινετόν, οἷον ἡ διὰ τῆς ὄψεως εὐμορφία· ἄλλο δὲ χρηστικόν, οἷον ὄργανον καὶ οἰκία καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς χρῆσίν ἐστι καλά· τὰ δὲ πρὸς νόμους καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς ὠφέλειάν ἐστι καλά. Τοῦ ἄρα κάλλους τὸ μέν ἐστι πρὸς ἔπαινον, τὸ δὲ πρὸς χρῆσιν, τὸ δὲ πρὸς ὠφέλειαν.

Cod. Marc. 62 : Διαιρεῖται τὸ κάλλος εἰς τρία· ἓν μὲν γὰρ αὐτοῦ ἐστιν ἐπαινετόν, οἷον ἡ διὰ τῆς ὄψεως εὐμορφία· ἄλλο δὲ χρηστικόν, οἷον ὄργανον καὶ οἰκία καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς χρῆσίν εἰσι καλά· τὰ δὲ πρὸς ὠφέλειαν, οἷον νόμος καλὸς καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς ὠφέλειάν εἰσι καλά.

XII. Diog. L. III, 90 : Ἡ ψυχὴ διαιρεῖται εἰς τρία· τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστι λογικόν, τὸ δ' ἐπιθυμητικόν, τὸ δὲ θυμικόν. Τούτων δὲ τὸ μὲν λογικόν ἐστιν αἴτιον τοῦ βουλεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι καὶ διανοεῖσθαι καὶ τῶν τοιούτων πάντων· τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἐστιν αἴτιον τοῦ ἐπιθυμεῖν φαγεῖν καὶ τοῦ πλησιάσαι καὶ τῶν τοιούτων πάντων. Τὸ δὲ θυμικὸν μέρος αἴτιόν ἐστι τοῦ θαρρεῖν καὶ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. Τῆς ἄρα ψυχῆς ἐστι τὸ μὲν λογικόν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν, τὸ δὲ θυμικόν.

Cod. Marc. 1 : Διαιρεῖται ἡ ψυχὴ εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν λογιστικόν, ἓν δὲ θυμικόν, ἓν δὲ ἐπιθυμητικόν. Ἔστι δὲ τὸ μὲν λογιστικὸν, ᾧ λογιζόμεθα· τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν, ᾧ τὰς ἐπιθυμίας ἀναλαμβάνομεν· τὸ δὲ θυμικὸν, ᾧ θυμούμεθα καὶ ὀργιζόμεθα καὶ θαρσοῦμεν καὶ ἀμυνόμεθα καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα. Τῆς ψυχῆς ἄρα τὸ μέν ἐστι λογικόν, τὸ δὲ θυμικόν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν.

XIII. Diog. L. III, 90 : Τῆς τελείας ἀρετῆς εἴδη ἐστὶ τέτταρα· φρόνησις, δικαιοσύνη, ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη. Τούτων ἡ μὲν φρόνησις αἰτία τοῦ πράττειν ὀρθῶς τὰ πράγματα· ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ ἐν ταῖς κοινωνίαις καὶ τοῖς συναλλάγμασι δικαιοπραγεῖν· ἡ δ' ἀνδρεία τοῦ ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ φοβεροῖς μὴ ἐξίστασθαι [ποιεῖν], ἀλλὰ μένειν· ἡ δὲ σωφροσύνη τοῦ κρατεῖν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὑπὸ μηδεμιᾶς ἡδονῆς δουλοῦσθαι, ἀλλὰ κοσμίως ζῆν. Τῆς ἀρετῆς ἄρα τὸ μέν ἐστι φρόνησις, ἄλλο δικαιοσύνη, τρίτον ἀνδρεία, τέταρτον σωφροσύνη.

Cod. Marc. 2 : Διαιρεῖται ἡ ἀρετὴ εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν φρόνησις, ἓν δὲ δικαιοσύνη, ἓν δὲ ἀνδρεία, ἓν δὲ σωφροσύνη. Ἔστι δὲ ἡ μὲν φρόνησις ἐν τῷ λογιστικῷ, ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς μέρεσι γίγνεται, ἡ δὲ ἀνδρεία ἐν τῷ θυμικῷ, ἡ δὲ σωφροσύνη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ. Τῆς ἀρετῆς ἄρα ἓν μέν ἐστι φρόνησις, ἓν δὲ δικαιοσύνη, ἓν δὲ ἀνδρεία, ἓν δὲ σωφροσύνη.

XIV. Diog. Laert. III, 91 : Ἡ ἀρχὴ διαιρεῖται εἰς μέρη πέντε· ἓν μὲν εἰς τὸ κατὰ νόμον, ἓν δ' εἰς τὸ κατὰ φύσιν, ἓν δ' εἰς τὸ κατ' ἔθος, τέταρτον δ' εἰς τὸ κατὰ γένος, πέμπτον δ' εἰς τὸ κατὰ βίαν. Οἱ μὲν οὖν ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντες ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἐπὰν αἱρεθῶσι, κατὰ νόμον ἄρχουσιν· οἱ δὲ κατὰ φύσιν, οἱ ἄρσενες, οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζῴοις· ἐπὶ πολὺ γὰρ πανταχοῦ τὰ ἄρσενα τῶν θηλειῶν ἄρχει. Ἡ δὲ τοῦ κατ' ἔθος ἀρχὴ τοιαύτη ἐστὶν

XI. Pulchritudinem in tria distinguit : aliam quippe esse laudabilem, ut formosam faciem; aliam quoque usui deservire, ut instrumentum et domum et alia ejusdem generis, quæ præterquam quod speciosa sunt, usibus nostris commoda etiam sunt; tertiam legibus studiisque constare, eamque ad utilitatem pulchram esse. Pulchritudinis igitur genus unum ad laudem, alterum ad usum, tertium ad utilitatem refertur.

62. Pulchritudo in tria dividitur : unum ejus laudabile est ut formosa facies; alterum ad usum deservit, ut instrumentum, domus et similia quæ pulchra sunt ad usum. Tertium ad utilitatem, ut lex pulchra et instituta, quæ pulchra sunt ad utilitatem.

XII. Animæ tres partes esse, quarum una contineat ratiocinationem, altera cupiditatem, tertia iram. Ex his autem ratiocinationem causam esse consilii, cogitationis, consultationis et hujusmodi reliquorum; cupiditatem esse appetendi cibi vel coitus et similium causam; iram vero confidentiæ, voluptatis, doloris et iracundiæ auctorem esse. Ergo animæ pars una est ratiocinationis particeps, altera cupiditatis, tertia iræ.

1. Dividitur anima in tres partes : una enim est ratiocinationis particeps, altera cupiditatis, tertia iræ. Quæ ratiocinationis est particeps ea est qua cogitamus; quæ cupiditatis ea qua cupimus; quæ iræ, ea qua irascimur, confidimus, nos defendimus et alia similia. Ergo animæ pars una est ratiocinationis particeps, altera cupiditatis, tertia iræ.

XIII. Perfectæ consummatæque virtutis esse species quattuor, primam prudentiam, secundam justitiam, fortitudinem tertiam, quartam temperantiam. Ex his prudentiam ut recte agantur omnia causam esse; justitiam vero inter consortia et humanæ vitæ commercia non violandi juris esse auctorem; fortitudinem autem, ne inter pericula et terrores a fortiter cœptis deficiamus, sed sustineamus; porro temperantiam ad frenandas cupiditates, ut a nulla voluptate subigamur, sed honeste et liberaliter vivamus. Virtutis igitur una pars est prudentia, altera justitia, tertia fortitudo, quarta temperantia.

2. Virtus in quattuor dividitur : illius enim pars est prudentia, pars justitia, pars fortitudo, pars temperantia. Prudentia ejus est partis quæ ratiocinationis particeps est, justitia in omnibus his partibus gignitur; fortitudo in ea parte quæ particeps est iræ, temperantia vero in ea quæ cupiditatis. Virtutis igitur partes sunt prudentia, justitia, fortitudo, temperantia.

οἷαν οἱ παιδαγωγοὶ τῶν παίδων ἄρχουσι καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν φοιτώντων. Κατὰ γένος δ' ἀρχὴ τοιαύτη τις λέγεται οἷαν οἱ Λακεδαιμόνιοι βασιλεῖς ἄρχουσιν· ἀπὸ γὰρ γένους τινὸς ἡ βασιλεία· καὶ ἐν Μακεδονίᾳ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄρχουσι· καὶ γὰρ ἐκεῖ ἀπὸ γένους ἡ βασιλεία καθίσταται. Οἱ δὲ βιασάμενοι ἢ παραχρουσάμενοι ἄρχουσιν ἀκόντων τῶν πολιτῶν· ἡ δὲ τοιαύτη ἀρχὴ κατὰ βίαν λέγεται εἶναι. Τῆς ἀρχῆς ἄρα ἐστὶ τὸ μὲν κατὰ νόμον, τὸ δὲ κατὰ γένος, τὸ δὲ κατὰ φύσιν, τὸ δὲ κατ' ἔθος, τὸ δὲ κατὰ βίαν. Cf. supra III.

Cod. Marc. 63 : Διαιρεῖται ἡ ἀρχὴ εἰς μέρη πέντε· ἓν μὲν εἰς τὸ κατὰ νόμον, ἓν δὲ εἰς τὸ κατὰ φύσιν, ἓν δὲ εἰς τὸ κατὰ ἔθος, ἓν δὲ εἰς τὸ κατὰ γένος, πέμπτον δὲ εἰς τὸ κατὰ βίαν. Οἱ μὲν οὖν ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντες ὅταν ὑπὸ τῶν πολιτῶν αἱρεθῶσιν, οὗτοι κατὰ νόμον ἄρχουσιν. Ἡ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν ἀρχὴ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις ἐστίν· ἐπὶ πολὺ γὰρ πανταχοῦ τὰ ἄρρενα τῶν ζῴων τῶν θηλειῶν ἄρχει. Ἡ δὲ τοῦ κατὰ ἔθος ἀρχὴ τοιαύτη ἐστὶν, οἷον οἱ παιδαγωγοὶ τῶν παίδων ἄρχουσι καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν φοιτητῶν. Κατὰ γένος δὲ ἀρχὴ τοιαύτη τις λέγεται, ὅταν πατέρα βασιλέα τελευτήσαντα υἱὸς διαδέξηται καὶ πάλιν τοῦτον ὁ τούτου υἱὸς καὶ ἐφεξῆς δὲ ὡσαύτως. Ὅσοι δὲ βιασάμενοι ἄρχουσιν ἀκόντων αὐτῶν, ἡ τοιαύτη ἀρχὴ κατὰ βίαν λέγεται εἶναι.

Ib. 51 : Διαιρεῖται ἡ ἀρχὴ εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν κατὰ φύσιν, ἓν δὲ κατὰ βίαν, ἓν δὲ κατὰ τάξιν καὶ θέσιν. Κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἄρχει τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος καὶ τὸ ἰσχυρότερον τοῦ ἀσθενεστέρου, οἷον ἐν μὲν βουσὶ ταῦρος, ἐν δὲ προβάτοις κριὸς καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· κατὰ βίαν δὲ οἷον οἱ δεσπόται τῶν δούλων καὶ οἱ τύραννοι τῶν πόλεων καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· κατὰ τάξιν δὲ καὶ θέσιν οἷον τὸ πρῶτον τεχθέν· ἐντεῦθεν ἀρχή ἐστι τῆς μὲν τραγῳδίας « Ὦ παλαιὸν Ἄργος » (Eurip. Electra), τῶν δὲ στοιχείων τὸ ἄλφα καὶ ἀριθμοῦ τὸ ἕν.

XV. Diog. Laert. III, 93 : Τῆς ῥητορείας εἴδη ἐστὶν ἕξ. Ὅταν μὲν γὰρ κελεύωσι πολεμεῖν ἢ συμμαχεῖν πρός τινα, καλεῖται τὸ τοιοῦτον εἶδος προτροπή· ὅταν δ' ἀξιῶσι μὴ πολεμεῖν μηδὲ συμμαχεῖν, ἀλλ' ἡσυχίαν ἄγειν, τὸ τοιοῦτον εἶδος ἀποτροπή ἐστι. Τρίτον εἶδος τῆς ῥητορείας ὅταν τις φάσκῃ ἀδικεῖσθαι ὑπό τινος καὶ πολλῶν κακῶν αἴτιον ἀποφαίνῃ· τὸ δὴ τοιοῦτον εἶδος κατηγορία ὀνομάζεται. Τέταρτον εἶδος τῆς ῥητορείας [ἀπολογία καλεῖται] ὅταν ἀποφαίνῃ τις αὐτὸν μηθὲν ἀδικοῦντα μήτ' ἄλλο ἄτοπον μηθὲν πράττοντα· τὸ δὴ τοιοῦτον ἀπολογίαν καλοῦσι· πέμπτον εἶδος ῥητορείας ὅταν τις εὖ λέγῃ (τινὰ) καὶ ἀποφαίνῃ καλὸν κἀγαθόν· τὸ δὴ τοιοῦτον εἶδος καλεῖται ἐγκώμιον. Ἕκτον εἶδος ὅταν τις ἀποφαίνῃ (τινὰ) φαῦλον, τὸ δὴ τοιοῦτον εἶδος καλεῖται ψόγος. Τῆς ἄρα ῥητορείας τὸ μέν ἐστιν ἐγκώμιον, τὸ δὲ ψόγος, τὸ δὲ προτροπή, τὸ δὲ ἀποτροπή, τὸ δὲ κατηγορία, τὸ δὲ ἀπολογία.

Cod. Marc. 17 : Διαιρεῖται ἡ ῥητορεία εἰς πέντε·

XIV. Imperium in quinque genera partitur, legitimum, naturale, aliud consuetudinis, aliud generis, denique violentum. Nam magistratus civitatum si eligantur a civibus, secundum legem imperant; per naturam vero mares ubique, non modo inter homines, verum inter alia quoque animalia feminis præsunt; ex consuetudine vero et pædagogi pueris et magistri discipulis imperant; per genus autem quemadmodum Lacedæmoniorum reges dominantur : nam ex genere regnum habent, quomodo et apud Macedones reges imperant : quippe et illic regnum ex genere institutum est. Porro qui coactis per vim ac dolum civibus invitis imperant, ii violenti ac tyranni vocantur. Imperium igitur unum est legitimum, alterum naturale, aliud generis, aliud consuetudinis, aliud violentum.

63. Imperium in quinque species dividitur : una legitimum, altera naturale, tertia e consuetudine, quarta e genere, quinta violentum. Magistratus igitur in urbibus si a civibus eliguntur legitimum exercent imperium. Naturale vero imperium non solum apud homines sed et apud cetera animalia est, quippe ubique mares feminis præsunt. Imperium e consuetudine tale est, quum pædagogi pueris et magistri discipulis imperant. Imperium ex genere vocatur quum filius mortuo patri regi succedit et rursus huic filius et ita porro. Quicunque vero per vim nolentibus imperant, eorum imperium violentum esse dicitur.

51. Ἀρχὴ (duplici sensu *initii* et *imperii*) in tria dividitur : unum est enim genus (*imperii*) naturale, alterum violentum, tertium vero (*initii*) secundum ordinem et locum. Secundum naturam igitur masculinum feminino imperat, quod validius est imbecilliori, ut in bobus taurus, in ovibus aries et quæ his sunt similia. Violentum autem imperium est quod exercent in servos domini, tyranni in civitates et quæ his sunt similia. Ἀρχὴ autem (*initium*) secundum ordinem et locum, ut quod primum positum est : inde initium est tragœdiæ : « O antiquum Argos », litterarum vero littera *a* et numeri primus.

XV. Rhetoricæ sex species tradit. Nam quoties jusserit orator bellum suscipere aut auxilium contra aliquem ferre, id genus vocatur adhortatio; quum vero quietem agere neque bellare neque opem ferre monuerit, appellatur ea species dehortatio; tertia, quum quis se a quopiam injuria affectum eumque multa flagitia perpetrasse ostendat : ejusmodi vero vocatur accusatio; quarta species, quum is quis accusatur, se neque violasse jus neque aliud quicquam temere et perperam egisse probaverit; talis appellatur defensio : quinta deinceps species, quum quis aliquem laudibus celebret ac præclarum virum esse doceat, eaque laudatio dicitur; sexta deinde, quum turpem

ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν κατηγορία, ἓν δὲ ἀπολογία, ἓν δὲ συμβουλία, ἓν δὲ ἐγκώμιον, ἓν δὲ ψόγος.

XVI. Diog. Laert. 94: Τὸ ὀρθῶς λέγειν διαιρεῖται εἰς τέτταρα· ἓν μὲν ἃ δεῖ λέγειν, δεύτερον δὲ ὅσα δεῖ λέγειν, τρίτον πρὸς οὓς δεῖ λέγειν, τέταρτον δὲ πηνίκα δεῖ λέγειν. Ἃ μὲν οὖν δεῖ λέγειν, ἃ μέλλει συμφέρειν τῷ λέγοντι καὶ τῷ ἀκούοντι· τὸ δὲ ὅσα δεῖ λέγειν, μὴ πλείω μηδὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν· τὸ δὲ πρὸς οὓς δεῖ λέγειν, ἐάν τε πρὸς πρεσβυτέρους [ἁμαρτάνοντας] διαλέγῃ, ἁρμόττοντας δεῖ τοὺς λόγους διαλέγεσθαι ὡς πρεσβυτέροις· ἐάν τε πρὸς νεωτέρους, ἁρμόττοντας ὡς νεωτέροις. Πηνίκα δὲ λέγειν ἐστί, μήτε πρότερον μήτε ὕστερον· εἰ δὲ μή, διαμαρτήσεσθαι καὶ οὐκ ὀρθῶς ἐρεῖν.

Cod. Marc. 52 : Διαιρεῖται τὸ ὀρθῶς λέγειν εἰς πέντε· ἔστι γὰρ αὐτοῦ ἓν μὲν ὅσα δεῖ λέγειν, ἓν δὲ ὅπου δεῖ λέγειν, ἓν δὲ πρὸς οὓς δεῖ λέγειν, ἓν δὲ ἡνίκα δεῖ λέγειν, ἓν δὲ ἃ δεῖ λέγειν. Τὸ μὲν οὖν ὅσα δεῖ λέγειν ἐστὶ τὸ μήτε πλείω μήτε ἐλάσσω τῶν ἱκανῶν· τὸ δὲ ὅπου δεῖ λέγειν ἐστὶν ἐν τόπῳ, οἷον ἐν ἀγορᾷ καὶ ἐν γυμνασίῳ καὶ ἐν διατριβῇ καὶ ἐν τοῖς δέουσιν ἄλλοις τόποις· τὸ δὲ πρὸς οὓς δεῖ λέγειν, ἑκάστῳ τὸ ἁρμόττον καὶ πρὸς ὃν ὃ ἁρμόττει οἷον πρὸς πρεσβυτέρους, πρὸς μοχθηροὺς ἢ ἡδεῖς καὶ πρὸς ἐχθροὺς ἢ φίλους· τὸ δὲ ἡνίκα δεῖ οἷον τὸ μήτε πρότερον μήτε ὕστερον μήτε διὰ μέσου ἄτερ τοῦ καιροῦ ἀλλ' εὐκαίρως· τὸ δὲ ἃ δεῖ λέγειν οἷον τὰ συμφέροντα καὶ ὠφέλιμα καὶ αὐτῷ καὶ τῷ φίλῳ.

XVII. Diog. Laert. III, 95 : Ἡ εὐεργεσία διαιρεῖται εἰς τέτταρα· ἢ γὰρ χρήμασιν ἢ σώμασιν ἢ ταῖς ἐπιστήμαις ἢ τοῖς λόγοις. Τοῖς μὲν οὖν χρήμασιν, ὅταν δεομένῳ βοηθήσῃ τις εἰς χρημάτων λόγον εὐπορῆσαι· τοῖς δὲ σώμασιν εὖ ποιοῦσιν ἀλλήλους, ὅταν παραγενόμενοι τυπτομένοις βοηθῶσιν· οἱ δὲ παιδεύοντες καὶ ἰατρεύοντες καὶ διδάσκοντες ἀγαθόν τι, οὗτοι ταῖς ἐπιστήμαις εὐεργετοῦσιν· ὅταν δ' εἰσέλθωσιν εἰς δικαστήριον ἄλλος ὑπὲρ ἄλλου βοηθὸς καὶ λόγον τινὰ ἐπιεικῆ εἴπῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, οὗτος δὴ λόγῳ εὐεργετεῖ. Τῆς ἄρα εὐεργεσίας ἡ μέν ἐστι διὰ χρημάτων, ἡ δὲ διὰ σωμάτων, ἡ δὲ δι' ἐπιστημῶν, τετάρτη δὲ διὰ λόγων.

Cod. Marc. 44 : Διαιρεῖται ἡ εὐεργεσία εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν λόγῳ εὐεργετεῖν, ἓν δὲ δι' ἐπιστήμης καὶ τεχνῶν, ἓν δὲ εἰς ἀργυρίου λόγον καὶ ἓν διὰ σωμάτων. Διὰ λόγων οὖν εὐεργετοῦσιν οἱ συνηγοροῦντες καὶ συνδικάζοντες καὶ ἐγκωμιάζοντες καὶ οἱ τοιοῦτοι, δι' ἐπιστήμης δὲ καὶ τέχνης οἱ παιδεύοντες καὶ ἰατρεύοντες καὶ οἱ πρὸς τὸν βίον χρήσιμα δημιουργοῦντες· εἰς ἀργυρίου δὲ λόγον οἱ προϊστάμενοι τῆς εἰς [del.] ἀργυρίου χρείας· διὰ τῶν σωμάτων δὲ εὐεργετοῦσιν οἱ ἀμύνοντες καὶ βοηθοῦντες ἐν τοῖς τοιούτοις συμπτώμασιν.

XVIII. Diog. Laert. III, 96 : Διαιρεῖται τὸ τέ-

---

ac malum aliquem esse probaverit, et hæc vituperatio appellatur. Ergo rhetoricæ pars una laudatio dicitur, alia vituperatio, alia adhortatio, alia dehortatio, alia accusatio, alia defensio.

17. Rhetorica in quinque dividitur partes : una enim est accusatio, alia defensio, alia adhortatio, alia laudatio, alia vituperatio.

XVI. Recte dicendi quattuor sunt genera. Primum enim quid dicere oporteat observandum, secundum quantum dicere, tertio ad quos, quarto quando sit dicendum. Quid igitur oporteat dicere, ea nimirum quæ utilia futura sint et dicenti et auditori; quanta dicere conveniat, nimirum ut neque nimis multa neque pauciora quam satis est dicantur; quibus autem dici oporteat, ut si quidem ad [peccantes] seniores dicendum sit, verba illi ætati congrue loquamur, sin vero ad juniores verba facienda sint, ut cum junioribus decet dicamus : quando vero dicendum, nimirum neque prius neque posterius quam ratio exigit : alioqui profecto vitium non effugiet, qui secus facit.

52. Recte dicendi quinque sunt genera. Primum enim quanta dicere oporteat, alterum ubi, tertium ad quos, quartum quando, quintum quid dicendum sit. Quanta autem dicere oporteat, in eo constat ut neque nimis multa neque pauciora dicamus quam quæ sufficiunt. Ubi, in loco est, ut in foro, in gymnasio, in schola et in reliquis locis ubi opus sit. Quibus oporteat, ut cuique congrua dicamus, ut senioribus, male sive bene dispositis, amicis sive inimicis. Quando oporteat, ut nihil neque initio, neque in fine, neque in medio sine opportunitate dicamus, sed opportuna quæque. Quæ vero oporteat, ut quæ vel ipsi vel amico prodesse et utilia esse possint.

XVII. Beneficentia quadrifariam dividitur : aut enim pecuniis, aut corporibus, aut disciplinis, aut verbis beneficium præstari. Pecuniis quidem beneficium constat, quum quis egenos, ut inopia liberentur, pecuniis juvat. Corporibus vero aliis benefaciunt, quum vapulantibus advenientes opitulantur. Porro qui erudiunt vel medicinæ arte subveniunt vel boni aliquid docent, hi disciplinis benefaciunt. At quum in judicium quispiam ingressus pro amico dixerit, eumque probabili oratione adjuverit, hic beneficentiæ munus verbis explevit. Beneficentia ergo alia est quæ pecuniis, alia quæ corporibus, alia quæ disciplina, quarta quæ verbis prodest.

44. Beneficentia in quattuor dividitur : aut enim verbis, aut disciplinis et artibus, aut pecuniis, aut corporibus benefieri potest. Verbis autem benefaciunt qui patrocinantur, in judiciis adjuvant, laudant et talia faciunt; disciplinis vero et artibus qui erudiunt vel medicinæ arte subveniunt et qui ea quæ ad vitam necessaria sunt factitant; pecuniis qui pecuniis adjuvant, corporibus vero benefaciunt qui in tali casu defendunt et auxiliantur.

XVIII. Finem rerum quadripartitum facit. Nam res aut secundum leges finem accipiunt, ut quum decretum ali-

λος τῶν πραγμάτων εἰς τέτταρα εἴδη· ἓν μὲν κατὰ νόμον τέλος τὰ πράγματα λαμβάνει, ὅταν ψήφισμα γένηται καὶ τοῦθ' ὁ νόμος τελέσῃ· κατὰ φύσιν δὲ τέλος τὰ πράγματα λαμβάνει, ἥ τε ἡμέρα καὶ ὁ ἐνιαυτὸς καὶ αἱ ὧραι. Κατὰ τέχνην δὲ τέλος τὰ πράγματα λαμβάνει, οἷον ἡ οἰκοδομική· οἰκίαν γάρ τις ἐπιτελεῖ· καὶ ἡ ναυπηγική· πλοῖα γάρ· κατὰ τύχην δὲ γίνεται τοῖς πράγμασι τέλος, ὅταν ἄλλως καὶ μὴ ὡς ὑπολαμβάνει τις ἀποβαίνῃ. Τοῦ τέλους ἄρα τῶν πραγμάτων τὸ μὲν κατὰ νόμον, τὸ δὲ κατὰ φύσιν, τὸ δὲ κατὰ τέχνην, τὸ δὲ κατὰ τύχην ἐστίν.

XIX. Diog. Laert. III, 97 : Ἡ δύναμις διαιρεῖται εἰς τέτταρα εἴδη· ἓν μὲν ὃ δυνάμεθα τῇ διανοίᾳ λογίζεσθαι καὶ ὑπονοεῖν· ἕτερον δὲ τῷ σώματι, οἷον πορεύεσθαι καὶ διδόναι καὶ λαμβάνειν καὶ τὰ τοιαῦτα· τρίτον ὃ δυνάμεθα πλήθει στρατιωτῶν καὶ χρημάτων, ὅθεν καλεῖται πολλὴν δύναμιν ἔχων βασιλεύς· τετάρτη δὲ διαίρεσις δυνάμεως πάσχειν καὶ ποιεῖν εὖ καὶ κακῶς· οἷον ἀρρωστεῖν καὶ παιδεύεσθαι δυνάμεθα καὶ ὑγιεῖς γίνεσθαι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. Τῆς ἄρα δυνάμεως ἡ μέν ἐστιν ἐν διανοίᾳ, ἡ δ' ἐν τῷ σώματι, ἡ δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ χρήμασιν, ἡ δ' ἐν τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν.

Cod. Marc. 33 : Διαιρεῖται ἡ δύναμις εἰς πέντε· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἐν ψυχῇ, ἓν δὲ ἐν σώματι, ἓν δὲ ἐν ταῖς πράξεσιν, ἓν δὲ ἐν ἐνίοις τῶν μὴ ὄντων, ἓν δὲ ἐν τῷ παθεῖν ἢ ποιῆσαι. Ἐν ψυχῇ μὲν ἃ μανθάνομεν καὶ διανοούμεθα, ἐν σώματι δὲ οἷον αἵ τε κινήσεις καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις καθ' ἃς πράττειν τι ἐν τῷ σώματι δυνάμεθα, ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν οἷον αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις· λέγεται γὰρ μεγάλην ἔχειν δύναμιν ὅταν χρήματα καὶ στρατιῶται πολλοὶ συνηθροισμένοι ὦσι. Τῶν δὲ μὴ ὄντων ἐν ἐνίοις ὅσα δυνατά ἐστι γενέσθαι ἢ ποιηθῆναι· ἐν δὲ τῷ παθεῖν ἢ ποιῆσαι ὅσα δυνατά ἐστιν ἀναιρεῖν ἢ ἀναιρεθῆναι.

XX. Diog. Laert. III, 98 : Τῆς φιλανθρωπίας ἐστὶν εἴδη τρία· ἓν μὲν διὰ τῆς προσηγορίας γινόμενον, οἷον ἐν οἷς τινες τὸν ἐντυχόντα πάντα προσαγορεύουσι καὶ τὴν δεξιὰν ἐμβάλλοντες χαιρετίζουσιν· ἄλλο εἶδος ὅταν τις βοηθητικὸς ᾖ παντὶ τῷ ἀτυχοῦντι· ἕτερον εἶδός ἐστι τῆς φιλανθρωπίας ἐν ᾧ τινες φιλοδειπνισταί εἰσι. Τῆς ἄρα φιλανθρωπίας τὸ μέν ἐστι διὰ τοῦ προσαγορεύειν, τὸ δὲ διὰ τοῦ εὐεργετεῖν, τὸ δὲ διὰ τοῦ ἑστιᾶν καὶ φιλοσυνουσιάζειν.

XXI. Diog. Laert. III, 98 : Ἡ εὐδαιμονία διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη· ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστιν εὐβουλία, ἕτερον δ' εὐαισθησία καὶ ὑγίεια τοῦ σώματος, τρίτον εὐτυχία ἐν ταῖς πράξεσι, τέταρτον εὐδοξία παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, πέμπτον εὐπορία χρημάτων καὶ τῶν εἰς τὸν βίον χρησίμων. Ἡ μὲν οὖν εὐβουλία γίνεται ἐκ παιδείας καὶ ἐκ τοῦ πολλῶν ἔμπειρον γενέσθαι· ἡ δ' εὐαισθησία ἐκ τῶν τοῦ σώματος μερῶν· οἷον ἐάν τις τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούῃ καὶ τῇ ῥινὶ καὶ τῷ στόματι αἰσθάνηται ὧν δεῖ αἰσθάνεσθαι· τὸ δὴ τοιοῦτον εὐαισθησία· ἡ δ' εὐτυχία, ὅταν ἐφ' ἃ σκοπεῖ πράξῃ κατ' ὀρθὸν ἃ δεῖ πράττειν τὸν σπουδαῖον· εὐδοξία δ' ἐστὶν ὅταν τις εὖ ἀκούῃ· εὐπορία δ' ἐστὶν ὅταν τις πρὸς τὰς ἐν τῷ βίῳ πράξεις οὕτως ἔχῃ ὥστε καὶ φίλους εὖ ποιῆσαι καὶ φιλοτίμως καὶ εὐπόρως ἀπολειτουργῆσαι. Ὧ δ' ὑπάρχει ταῦτα πάντα, οὗτός ἐστιν εὐδαίμων τελέως. Τῆς ἄρα εὐδαιμονίας ἔστι τὸ μὲν

---

quod lege firmatur et impletur; aut secundum naturam finis rebus accedit, ut dies et annus et anni tempora; aut secundum artem finis rei imponitur, ut arti ædificandarum domuum; etenim domum perficit quis; et arti ædificandarum navium; naves enim perficit. Aut fortuito finis contingit, ut quum secus ac putabamus ac præter opinionem aliquid accidit. Aut igitur legitimus est rerum finis, aut naturalis, aut arte constat, aut fortuna.

XIX. Potentiam quattuor in species dividit : unam quippe esse qua cogitare animo et opinari possumus; alteram qua corpore valemus, ut proficisci et dare et accipere et cetera id genus; tertiam qua vel multitudine militum vel pecuniarum copia potentes dicimur : unde et multam potentiam habere dicitur rex; quartam potentiæ distributionem qua facere ac pati bene ac male possumus : nam et infirmari possumus et erudiri et convalescere et hujusmodi omnia. Prima itaque potentiæ species constat animo, secunda corpore, tertia exercitu atque pecuniis, quarta in faciendo et patiendo.

33. Potentia in quinque dividitur species : una enim est in animo, alia in corpore, alia in actionibus, alia in quibusdam eorum quæ non sunt, alia in patiendo vel faciendo. In animo sunt quæ discimus et cogitamus, in corpore veluti motus ceteræque facultates quibus aliquid corpore facere possumus; in actionibus copiæ militares : habere enim dicimur magnam potentiam quum pecuniæ multæ et multi milites in unum coacti sunt. Eorum quæ in quibusdam non sunt quæcunque sive fieri sive facta esse possunt, in patiendo vero vel faciendo, sive tollere sive tolli posse.

XX. Humanitatem triplicem inducit : quandam enim compellatione fieri, ut quum forte obvium quemque humaniter compellet porrectaque dextra salvere jubeat; aliam esse ejus speciem, quum quis afflicto cuique fert opem; tertium ejus genus, quo quidam ad convivia alios vocare amant. Aut igitur salutationis officio, aut ope et auxilio, aut convivio frequentique congressu constat humanitas.

XXI. Felicitatem in quinque partes dividit : primam ejus partem esse bene consulere; secundam sensibus et bona valetudine corporis vigere; tertiam in rebus gerendis fortunatum esse; quartam gloria et auctoritate apud homines excellere; quintam pecuniis rebusque ceteris ad omnes usus vitæ affluere. Sanam consultationem ex eruditione multarumque rerum peritia et experimento contingere; sensuum integritatem ex corporis membris acci-

εὐβουλία, τὸ δ' εὐαισθησία καὶ ὑγίεια τοῦ σώματος, τὸ δ' εὐτυχία, τὸ δ' εὐδοξία, τὸ δ' εὐπορία.

XXII. Diog Laert. III, 100 : Αἱ τέχναι εἰς τρία διαιροῦνται· ἡ μὲν πρώτη, ἡ δὲ δευτέρα, ἡ δὲ τρίτη. Πρώτη μὲν οὖν ἡ μεταλλευτικὴ καὶ ὑλοτομική· παρασκευαστικαὶ γάρ εἰσιν· ἡ δὲ χαλκευτικὴ καὶ ἡ τεκτονικὴ μετασκευαστικαί εἰσιν· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ σιδήρου ἡ χαλκευτικὴ ὅπλα ποιεῖ, ἡ δὲ τεκτονικὴ ἐκ τῶν ξύλων αὐλοὺς καὶ λύρας. Ἡ δὲ χρηστική, οἷον ἱππική, τοῖς χαλινοῖς χρῆται· ἡ πολεμικὴ τοῖς ὅπλοις· ἡ μουσικὴ τοῖς αὐλοῖς καὶ τῇ λύρᾳ. Τῆς τέχνης ἄρα τρία εἴδη ἐστί· τὸ μέν τι πρῶτον, τὸ δέ τι δεύτερον, τὸ δέ τι τρίτον. Cf. supra V.

XXIII. Diog. Laert. III, 101 : Τὸ ἀγαθὸν εἰς τέτταρα γένη διαιρεῖται· ὧν ἓν μὲν λέγομεν εἶναι τὸν τὴν ἀρετὴν ἔχοντα ἰδίᾳ ἀγαθόν· ἄλλο δ' αὐτὴν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην λέγομεν ἀγαθὸν εἶναι· τρίτον δέ, οἷον σιτία καὶ γυμνάσια τὰ ὠφέλιμα· τέταρτον δ' αὐλητικὴν καὶ ὑποκριτικὴν ἀγαθὸν λέγομεν εἶναι.

Cod. Marc. 36 : Διαιρεῖται τὸ ἀγαθὸν εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτοῦ ἓν μὲν ἀρετὴ καὶ δικαιοσύνη, ἓν δὲ τὸ ἔχον ἀρετήν, ἓν δὲ τὸ συμφέρον, ἓν δὲ τὸ τερπνὸν καὶ τὸ ἥδεσθαι ποιοῦν. Οἷον ἀρετὴ μὲν καὶ δικαιοσύνη ὅτι τούτων ἑκάτερον ἀγαθὸν λέγεται εἶναι, ἓν δὲ τὸ ἔχον ἀρετήν οἷον ἵππος καὶ ἄνθρωπος καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον λέγεται ἀγαθὸν εἶναι ἐὰν ἔχῃ τὴν ἀρετήν. Τὸ δὲ συμφέρον οἷον γυμνασία καὶ φαρμακεία καὶ τἆλλα ὅσα πρὸς ὑγείαν καὶ εὐεξίαν· καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον λέγεται ἀγαθὸν εἶναι ᾧ ἂν συμφέρῃ. Τὸ δὲ τερπνὸν καὶ τὸ ἥδεσθαι ποιοῦν οἷον ὑποκριτὴς καὶ αὐλητὴς καὶ τῶν βρωμάτων ἔνια καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα· ὁ γὰρ ὑποκριτὴς καὶ ὁ αὐλητὴς οὐ τῷ ὠφελεῖν ἀγαθὸν εἶναι λέγεται, ἀλλὰ τῷ τέρπειν τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι.

XXIV. Diog. Laert. III, 102 : Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστι κακά, τὰ δ' ἀγαθά, τὰ δ' οὐδέτερα. Τούτων κακὰ μὲν ταῦτα λέγομεν, τὰ δυνάμενα βλάπτειν ἀεί, οἷον ἀκρασίαν καὶ ἀφροσύνην καὶ ἀδικίαν καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ τούτοις ἐναντία ἀγαθά ἐστιν· τὰ δ' ἐνίοτε μὲν ὠφελεῖν, ἐνίοτε δὲ βλάπτειν, οἷον τὸ περιπατεῖν καὶ τὸ καθῆσθαι καὶ τὸ ἐσθίειν· ἢ ὅλως μήτε ὠφελῆσαι μήτε βλάψαι δυνάμενα· ταῦτα οὖν οὔτε ἀγαθὰ οὔτε κακά ἐστι. Τῶν ἄρα ὄντων τὰ μὲν ἀγαθά, τὰ δὲ κακά, τὰ δὲ οὐδέτερα τούτων.

Cod. Marc. 55 : Διαιρεῖται ἕκαστον τῶν ὄντων εἰς τρία· ἔστι γὰρ ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ οὐδέτερον. Τὸ μὲν οὖν ἀγαθόν ἐστιν ὅταν ὠφελήσῃ τινὰ καὶ οὐ βλάψῃ, τὸ δὲ κακὸν ὅταν βλάπτῃ ἀεί, τὸ δὲ οὐδέτερον ὅπερ ποτὲ μὲν βλάψει ποτὲ δὲ ὠφελήσει, οἷον οἱ περί-

---

dere, ut si quis cernit oculis, audit auribus, narium præterea et oris sensu valet ubi opus est; prosperitatem rerum esse, quum quis quod agere intendit, recte egerit, ut decet strenuum virum; bonam opinionem, quum quis bene audit; rerum affluentiam, quum cui ad vitæ usus ita suppetit pecuniarum copia, ut et amicos fovere beneficio ac reipublicæ ornandæ et adjuvandæ splendide et large sumptus facere possit. Porro cui hæc suppetant omnia, eum perfecto felicem ac beatum esse. Felicitatis igitur una quidem pars est prudens consilium, altera sensuum integritas et corporis valetudo, tertia rerum prosperitas, quarta bona opinio, quinta rerum affluentia.

XXII. Artes trifariam dividit, quarum alia prima, alia secunda, alia tertia est. Prima in tractatione metallorum lignisque cædendis constat; materiam enim præbent; secunda ars ærarii et fabri, quæ ex his conficiat aliquid : nam ex ferro ærarius arma fabricat, ex lignis faber tibias et lyras : tertia in usu earum rerum est, ut equestris ars frenis utitur, armis ars bellica, musica tibiis et lyra. Artis igitur tres species sunt, prima, secunda, tertia.

XXIII. Bonum in quattuor genera dividitur, quorum unum dicimus esse, quum quis virtute præditus proprie bonus sit; aliud vero virtutem ipsam jam et justitiam nominamus; tertium veluti cibos, commodas exercitationes ac medicamenta; quartum tibiis canendi peritia et histrionia dicitur et reliqua ejus generis.

36. Bonum in quattuor partes dividitur : una est virtus et justitia, altera quod habet virtutem, tertia quod utile est, quarta quod jucundum est et quod oblectat. Virtus et justitia vero quod utraque bonum esse dicitur, alia, est quod virtutem habet ut equus et homo et quæ hujus sunt generis; eorum enim quodcunque bonum esse dicitur quum virtutem habet. Quod utile vero est, ut corporis exercitationes et medicamenta et alia quæ ad bonam valetudinem et sanitatem corporis pertinent; eorum enim quodcunque illi bonum esse dicitur cui utile est. Jucundum vero et quod oblectat ut histrio et tibicen et ciborum quidam et alia hujus generis. Histrio enim et tibicen boni non dicuntur quod prosunt, sed quod oblectatio inter bona ponitur.

XXIV. Eorum quæ sunt quædam dicimus mala, quædam bona, alia neutra. Ex his mala dicimus ea quæ semper nocere possunt, ut intemperantia, dementia, iniquitas et hujusmodi; bona, quæ his contraria sunt; alia quæ interdum prodesse, interdum obesse possunt, cujusmodi sunt ambulatio, sessio, cibique perceptio, aut quæ omnino neque prodesse possunt, neque obesse : ea igitur neque bona esse neque mala. Eorum ergo quæ sunt alia sunt bona, alia mala, alia neutra.

55. Eorum quæ sunt quodcunque in tria dividitur : est enim sive bonum, sive malum, sive neutrum. Bonum autem est quum prodest et non nocet, malum quod nocet semper, neutrum vero quod interdum nocebit, interdum proderit, ut ambulationes, somni, elleborus et quæ hujus sunt generis, et ea quæ neque nocebunt omnino neque proderunt.

πατοι καὶ οἱ ὕπνοι καὶ οἱ ἐλλέβοροι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἢ οὔτε βλάψει ὅλως οὔτε ὠφελήσει.

XXV. Diog. Laert. III, 103 : Εὐνομία διαιρεῖται εἰς τρία· ἓν μὲν ἐὰν ὦσιν οἱ νόμοι σπουδαῖοι, εὐνομίαν φαμὲν εἶναι· ἕτερον δ' ἐὰν τοῖς κειμένοις νόμοις ἐμμένωσιν οἱ πολῖται, καὶ τοῦτό φαμεν εὐνομίαν εἶναι· τρίτον δὲ ἐὰν μὴ ὄντων τῶν νόμων κατ' ἔθη καὶ ἐπιτηδεύματα χρηστῶς πολιτεύωνται, καὶ τοῦτο εὐνομίαν προσαγορεύομεν. Τῆς εὐνομίας ἄρα ἓν μέν ἐστι τοὺς νόμους σπουδαίους εἶναι· ἄλλο δ' ἐὰν τοῖς οὖσι νόμοις ἐμμένωσι· τρίτον δ' ἐὰν ἔθεσι καὶ ἐπιτηδεύμασι χρηστοῖς πολιτεύωνται.

Cod. Marc. 14 : Διαιρεῖται ἡ εὐνομία εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν νόμοις σπουδαίοις χρῆσθαι, ἓν δὲ τοῖς ὑπάρχουσιν ἂν ὦσι μὴ φαῦλοι πείθεσθαι, ἓν δὲ τοῖς ἔθεσι τοῖς σπουδαίοις πολιτεύεσθαι ἐὰν μὴ ὦσι νόμοι γεγραμμένοι.

XXVI. Diog. Laert. III, 103 : Διαιρεῖται ἡ ἀνομία εἰς τρία· ὧν ἓν μέν ἐστι ἐὰν ὦσιν οἱ νόμοι μοχθηροὶ καὶ πρὸς ξένους καὶ πρὸς πολίτας· ἕτερον δ' ἐὰν τοῖς ὑπάρχουσι μὴ πείθωνται· ἄλλο δ' ἐὰν τοῖς οὖσι μὴ πείθωνται· ἄλλο δ' ἐὰν ὅλως μηδεὶς ᾖ νόμος. Τῆς ἄρα ἀνομίας ἓν μέν ἐστι τὸ μοχθηροὺς εἶναι τοὺς νόμους· ἄλλο δ' ἐὰν τοῖς οὖσι μὴ πείθωνται· τρίτον ἐὰν μηδεὶς ᾖ νόμος.

Cod. Marc. 15 : Διαιρεῖται ἡ ἀνομία εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν νόμοις φαύλοις καὶ [an καὶ μὴ?] μετρίοις κεχρῆσθαι, ἓν δὲ τὸ μὴ πείθεσθαι τοῖς κειμένοις ἂν ὦσι σπουδαῖοι, ἓν δὲ τὸ φαύλοις ἔθεσι πολιτεύεσθαι ἂν μὴ ὦσι νόμοι τὸ σύνολον.

XXVII. Diog. Laert. III, 104 : Τὰ ἐναντία διαιρεῖται εἰς τρία· οἷον ἀγαθὰ κακοῖς ἐναντία φαμὲν εἶναι, ὡς τὴν δικαιοσύνην τῇ ἀδικίᾳ καὶ τὴν φρόνησιν τῇ ἀφροσύνῃ καὶ τὰ τοιαῦτα. Κακὰ δὲ κακοῖς ἐναντία ἐστίν, οἷον ἡ ἀσωτία τῇ ἀνελευθερίᾳ καὶ τὸ ἀδίκως στρεβλοῦσθαι τῷ δικαίως στρεβλοῦσθαι· καὶ τὰ τοιαῦτα κακὰ κακοῖς ἐναντία ἐστί. Τὸ δὲ βαρὺ τῷ κούφῳ καὶ τὸ ταχὺ τῷ βραδεῖ καὶ τὸ μέλαν τῷ λευκῷ, ὡς οὐδέτερα οὐδετέροις ἐστὶν ἐναντία. Τῶν ἐναντίων ἄρα τὰ μὲν ὡς ἀγαθὰ κακοῖς ἐναντία ἐστί· τὰ δὲ ὡς κακὰ κακοῖς· τὰ δὲ ὡς οὐδετέροις οὐδέτερα.

Cod. Marc. 23 : Διαιρεῖται τὰ ἐναντία εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῶν τὸ μὲν ὡς ἀγαθὸν κακῷ, οἷον ὑγεία νόσῳ καὶ κάλλος αἴσχει καὶ τὰ τοιαῦτα· τὸ δὲ ὡς οὐδέτερον οὐδετέρῳ, οἷον λευκότης μελανότητι καὶ κουφότης βαρύτητι καὶ τὰ τοιαῦτα· τὸ δὲ ὡς φευκτὸν φευκτῷ, οἷον ἀσωτία ἀνελευθερίᾳ καὶ θερμότης ψυχρότητι καὶ ἰσχνότης παχύτητι καὶ τὰ τοιαῦτα. (Cf. infra LXX.)

XXVIII. Diog. Laert. III, 105 : Τῶν ἀγαθῶν γένη ἐστὶ τρία· τὰ μὲν γάρ ἐστιν ἑκτά, τὰ δὲ μεθεκτά, τὰ δὲ ὑπαρκτά. Τὰ μὲν οὖν ἑκτά ἐστιν ὅσα ἐνδέχεται ἔχειν οἷον ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια· μεθεκτὰ δ' ὅσα ἔχειν

XXV. Bona constitutio legum in tria dividitur : primum, si sint leges præclaræ et graves, bonam constitutionem legum dicimus; secundum, si cives eas leges quæ latæ sunt omni studio observent, hoc quoque bonam constitutionem legum vocamus; tertium si, quum leges nullæ sint, secundum consuetudines ac studia quorumlibet bene respublica administratur, id quoque bonam constitutionem legum vocamus. Est igitur prima pars ejusce constitutionis, ut sint leges bonæ; secunda, ut illæ observentur; tertia, ut præclaris consuetudinibus, institutis ac moribus respublica administretur.

14. Bona legum constitutio in tria dividitur; prima illius species est uti bonis legibus; altera, iis quæ latæ sunt si non malæ sint obtemperare; tertia, bonis institutis regi, si nullæ scriptæ sint leges.

XXVI. Malus legum status in tria dividitur. Primum ex his est, si sint leges latæ peregrinis et civibus noxiæ; alterum, si his quæ sunt minime obtemperetur; tertium, si nulla omnino sit lex. Ergo sine legibus esse uno modo est, quum pravæ leges sint; alio, si latis legibus cives non obtemperant; tertio, si nulla lex obtinet.

15. Malus legum status in tria dividitur. Primum est legibus uti malis et mediocribus; alterum legibus quæ latæ sunt, si bonæ sint non obtemperare; tertium vero si nullæ omnino leges sint malis moribus vivere.

XXVII. Contraria trifariam dividuntur quemadmodum bona malis contraria dicimus, ut justitiam injustitiæ, prudentiam stultitiæ et hujusmodi cetera. Mala autem malis contraria, ut prodigalitas illiberalitati et injusta pœna justæ pœnæ et cetera id genus mala malis contraria sunt. Porro levia gravibus, tardis velocia et nigra candidis ut neutris neutra contraria sunt. Contrariorum igitur partim ut bona malis contraria sunt, partim ut mala malis, partim ut neutra neutris contraria dicuntur.

23. Contraria in tria dividuntur : aliud enim est ut bonum malo contrarium est, sanitas morbo, pulchra facies turpi et similia, aliud ut neutrum neutri, albus color nigro, levitas gravitati et similia; aliud ut quod fugiendum est fugiendo, ut prodigalitas illiberalitati, calor frigori, macies crassitudini et similia.

XXVIII. Bonorum tria sunt genera : alia enim ex his haberi, alia participari possunt, alia per se constant. Prima illa sunt quæ haberi possunt, ut justitia et sanitas: secunda quæ haberi quidem nequeunt, eorum tamen participes esse possumus, ut bonum ipsum quidem habere non possumus, possumus tamen ejus participes esse; constant autem per sese, quæ neque participationem admittunt, neque haberi possunt, sed esse oportet, ut probum esse et justum esse bonum est. Ea vero neque habere neque his participare licet, sed ipsum esse oportet quod dicimus bonum sese et justum esse. Bonorum igitur alia sunt quæ habere possumus, alia quæ aliis participare, alia per se constant.

μὲν μὴ ἐνδέχεται, μετασχεῖν δ' αὐτῶν ἐνδέχεται· οἷον αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ἔχειν μὲν οὐχ ἐνδέχεται, μετασχεῖν δ' αὐτοῦ ἐνδέχεται. Ὑπαρκτὰ δὲ ὅσα μήτε μετασχεῖν μήτε ἔχειν ἐνδέχεται, ὑπάρχειν δὲ δεῖ· οἷον τὸ σπουδαῖον εἶναι ἀγαθὸν καὶ δίκαιον εἶναί ἐστι. Καὶ ταῦτα οὔτε μετασχεῖν οὔτε ἔχειν ἀλλ' ὑπάρχειν δεῖ τὸ σπουδαῖον εἶναι καὶ δίκαιον εἶναι. Τῶν ἀγαθῶν ἄρα τὰ μέν ἐστιν ἐκτά, τὰ δὲ μεθεκτά, τὰ δὲ ὑπαρκτά.

XXIX. Diog. Laert. III, 106 : Ἡ συμβουλία διαιρεῖται εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἐκ τῶν παροιχομένων χρόνων λαμβανόμενον, ἓν δ' ἐκ τῶν μελλόντων, ἓν δ' ἐκ τῶν ἐνεστώτων. Τὰ μὲν οὖν ἐκ τῶν παροιχομένων παραδείγματα, οἷον τί ἔπαθον Λακεδαιμόνιοι πιστεύσαντες· τὰ δ' ἐκ τῶν παρόντων, οἷον ἀποφαίνειν τείχη ἀσθενῆ, δειλοὺς ἀνθρώπους, σῖτον ὀλίγον· τὰ δ' ἐκ τῶν μελλόντων, οἷον ταῖς ὑπονοίαις μὴ ἀδικεῖν τὰς πρεσβείας, ὅπως μὴ ἄδοξος ἡ Ἑλλὰς γένηται. Τῆς ἄρα συμβουλίας τὰ μέν ἐστιν ἐκ τῶν παροιχομένων, τὰ δ' ἐκ τῶν παρόντων, τὰ δ' ἐκ τῶν μελλόντων.

Cod. Marc. 18 : Διαιρεῖται ἡ συμβουλία εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἐκ τῶν παρῳχημένων, ἓν δὲ ἐκ τῶν παρόντων, ἓν δὲ ἐκ τῶν μελλόντων. Τὸ μὲν οὖν ἐκ τῶν παρῳχημένων ἐστὶν οἷον τὰ παραδείγματα, ὅτι καὶ πρότερον ἡμῶν ἀπειθήσαντες ἀνηκέστοις κακοῖς περιέπεσαν· τὸ δὲ ἐκ τῶν παρόντων οἷον τὰ παρόντα πράγματα ἐμφανίζειν, ὅτι ἐὰν τὰ τείχη ἡμῶν ἀκατασκεύαστα ὦσι καὶ ἡμεῖς ἄοπλοι ὦμεν, οἱ δὲ πολέμιοι ἅπασι τούτοις κατεσκευασμένοι· σκοπῶμεν δὴ ὅπως πολεμεῖν δυνησόμεθα· τὸ δὲ ἐκ τῶν μελλόντων οἷον τὰ ἀποβησόμενα ἐμφανίζειν, ὅτι· « Ὁρᾶτε μὴ ἐὰν ἐπιπλευσάντων πολεμίων ἥ τε χώρα ἀπόληται ὑμῶν καὶ τὰ σώματα τὰ πολλὰ μάτην διαφθαρῇ, καὶ ὑμεῖς μὴ οὐδὲν ἧττον ἀναγκασθῆτε ταῦτα πράττειν ἃ νῦν ἔστιν ὑμῖν καὶ ἀκινδύνως πράττειν. »

XXX. Diog. Laert. III, 107 : Ἡ φωνὴ διαιρεῖται εἰς δύο· ἓν μὲν αὐτῆς ἐστιν ἔμψυχον, ἓν δ' ἄψυχον. Ἔμψυχον μὲν ἡ τῶν ζῴων φωνή, ἄψυχον δὲ φθόγγοι καὶ ἦχοι. Τῆς τοῦ ἐμψύχου φωνῆς ἡ μέν ἐστιν ἐγγράμματος, ἡ δὲ ἀγράμματος. Ἐγγράμματος μὲν ἡ τῶν ἀνθρώπων, ἀγράμματος δ' ἡ τῶν ζῴων. Τῆς ἄρα φωνῆς ἡ μὲν ἔμψυχος ἡ δὲ ἄψυχος.

Cod. Marc. 24 : Διαιρεῖται ἡ φωνὴ εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἡ μὲν ἔμψυχος, ἡ δὲ ἄψυχος, καὶ ἡ μὲν καὶ ἐγγράμματος, ἡ δὲ ἀγράμματος. Ἔστι δὲ ἡ μὲν ἔμψυχος ἡ τῶν ζῴων, ἡ δὲ ἄψυχος οἷον ἦχοι καὶ ψόφοι καὶ ἡ τῆς λύρας καὶ τῶν ἄλλων [an αὐλῶν?] φωνή· καὶ ἐγγράμματος μὲν ἡ τῶν ἀνθρώπων φωνὴ καὶ ζῴων τινῶν οἷον ἀηδόνων, χελιδόνων, στρουθίων καὶ τῶν τοιούτων, ἀγράμματος δὲ ἡ ἀδίαθετος ὡς οἱ ποππυσμοὶ καὶ ἦχοι καὶ ψόφοι καὶ τὰ τοιαῦτα.

XXXI. Diog. Laert. III 107 : Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστι μεριστά, τὰ δ' ἀμέριστα. Τούτων δὲ τῶν μεριστῶν τὰ μὲν ὁμοιομερῆ, τὰ δ' ἀνομοιομερῆ. Ἀμερῆ μὲν οὖν ἐστιν ὅσα μὴ ἔχει διαίρεσιν μηδ' ἔκ τινος σύγκειται, οἷον ἥ τε μονὰς καὶ ἡ στιγμὴ καὶ ὁ φθόγγος· μεριστὰ δ' ὅσα ἔκ τινος σύγκειται, οἷον αἵ τε συλλαβαὶ καὶ συμφωνίαι καὶ ζῷα καὶ ὕδωρ καὶ χρυσός. Καὶ ὁμοιομερῆ μὲν ὅσα ἐξ ὁμοίων σύγκειται καὶ μηδὲν διαφέρει τὸ ὅλον τοῦ μέρους εἰ μὴ τῷ πλήθει, οἷον τὸ

XXIX. Consilium tripartitum est : aliud quippe a præterito, aliud a futuro, aliud a præsenti tempore sumitur. Præteritum tempus exempla suppeditat, veluti quid passi sint Lacedæmonii fidem habentes; præsens autem rem ipsam quæ in manibus est considerare monet, puta imbecilles muros, homines timidos, annonæ caritatem. Futurum prospicere suadet, ut si non esse violandas dicimus suspicione legationes, ne Græcia gloriam honestatis amittat. Consilia igitur capiuntur alia ex præteritis, alia ex præsentibus, alia ex futuris.

18. Consilium in tria dividitur : aliud enim a præterito, aliud a præsenti, aliud a futuro tempore sumitur. Quod a præterito tempore sumitur, exempla præbet, eos qui olim nobis non obedientes fuerint in intolerabilia mala incidisse : quod a præsenti, res ipsas declarare monet, ut si nostri muri non parati sint et nos ipsi inermes, hostes vero hisce omnibus ornati, considerandum est quomodo bellum facturi simus. Quod vero a futuro est ex eventu declarat, ut : « Videte ne, si, adnavigantibus hostibus, regio vestra vastata erit et multa corpora frustra perierint, nihilominus cogamini eadem facere, quæ nunc sine periculo facere licet. »

XXX. Vox in duo dividitur : est enim animata alia, alia inanimata. Animata quidem animantium, inanimata vero soni et strepitus. Porro animata bifariam dividitur : altera enim concipi litteris potest, altera non potest : potest quidem hominum vox, non potest animalium. Vox igitur alia animata est, alia inanimata.

24. Vox in quattuor dividitur : alia enim est animata, alia inanimata, et alia concipi litteris potest, alia non potest. Animata est animantium, inanimata vero strepitus et soni et lyræ aliorumque sonitus. Litteris concipi potest hominum et quorundam animalium, ut lusciniarum, hirundinum, passerum et similium; concipi autem non potest litteris incomposita vox, ut poppysmi, strepitus, soni et quæ his similia sunt.

XXX. Eorum quæ sunt alia divídua, alia individua dicimus. Dividuorum vero alia sunt similium partium, alia dissimilium. Atque individua quidem sunt quæ divisionem non admittunt, et simplicia sunt neque ex aliquo composita, ut unitas, punctum ac sonus. Dividua vero quæ sunt ex aliquo composita, ut syllabæ et consonantiæ, animantes, aqua et aurum. Similium partium sunt quæ ex similibus componuntur, neque totum a parte nisi multitudine differt, ut aqua, aurum et quicquid est hujusmodi. Dissimilium partium dicimus quæ ex dissimilibus

ὕδωρ καὶ τὸ χρυσίον καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον. Ἀνομοιομερῆ δ' ὅσα ἐξ ἀνομοίων μερῶν σύγκειται, οἷον οἰκία καὶ τὰ τοιαῦτα. Τῶν ὄντων ἄρα τὰ μέν ἐστι μεριστά, τὰ δ' ἀμερῆ· τῶν δὲ μεριστῶν τὰ μὲν ὁμοιομερῆ, τὰ δ' ἀνομοιομερῆ.

Cod. Marc. 26 : Ἔτι τῶν ὄντων τὰ μέν [ἐστι μεριστά, τὰ δὲ ἀμερῆ, καὶ τῶν μεριστῶν τὰ μὲν] ὁμοιομερῆ, τὰ δὲ ἀνομοιομερῆ. Ἔστι δὲ τὰ μὲν μεριστὰ ἅπερ ἂν ἔχῃ διαίρεσιν, οἷον οἰκία καὶ ἱμάτιον καὶ ἀργύριον καὶ κτῆμα καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀμερῆ δὲ ἅπερ ἂν ἀμέριστα ᾖ, οἷον μονὰς καὶ στιγμὴ καὶ σημεῖον καὶ φθόγγος καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ τῶν μεριστῶν δὲ ἄρα τὰ μέν ἐστιν ὁμοιομερῆ ὧν καὶ τὰ μέρη ὅμοια, οἷον ὕδωρ, πῦρ, χαλκὸς καὶ τὰ τοιαῦτα [τὰ δὲ ἀνομοιομερῆ, ὧν τὰ μέρη ἀνόμοια, οἷον οἰκία καὶ τὰ τοιαῦτα].

XXXII. Diog. Laert. III, 108 : Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστι καθ' ἑαυτά, τὰ δὲ πρός τι λέγεται. Τὰ μὲν οὖν καθ' ἑαυτὰ λεγόμενά ἐστιν ὅσα ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ μηδενὸς προσδεῖται· ταῦτα δ' ἂν εἴη οἷον ἄνθρωπος, ἵππος καὶ τὰ ἄλλα ζῷα· τούτων γὰρ οὐδὲν δι' ἑρμηνείας χωρεῖ. Τῶν δὲ πρός τι λεγομένων ὅσα προσδεῖταί τινος ἑρμηνείας, οἷον τὸ μεῖζόν τινος καὶ τὸ θᾶττόν τινος καὶ τὸ κάλλιον καὶ τὰ τοιαῦτα· τό τε γὰρ μεῖζον ἐλάττονός ἐστι μεῖζον καὶ τὸ θᾶττον θᾶττόν τινός ἐστιν. Τῶν ὄντων ἄρα τὰ μέν ἐστιν αὐτὰ καθ' αὑτά, τὰ δὲ πρός τι.

Ὧδε καὶ τὰ πρῶτα διῄρει κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην.

Cod. Marc. 67 : Τῶν ὄντων τὰ μὲν αὐτὰ καθ' ἑαυτά ἐστι, τὰ δὲ πρός τι. Αὐτὰ μὲν οὖν καθ' ἑαυτὰ ταῦτα ἐστίν, οἷον ἄνθρωπος, οἰκία, ἱμάτιον, χρυσίον καὶ πάντα ὅσα ἁπλῶς μὴ τῷ ἕτερόν τι εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἐστί, τὰ δὲ πρός τι τοιαῦτα ἐστίν, οἷον τὸ διπλάσιον καὶ ἡ ἐπιστήμη· τό τε γὰρ διπλάσιον πρὸς τὸ ἥμισυ λέγεται καὶ ἡ ἐπιστήμη πρὸς ἄλλο τι.

XXXIII. Cod. Marc. 3 : Διαιρεῖται ἡ κακία εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἀφροσύνη, ἓν δὲ ἀδικία, ἓν δὲ δειλία, ἓν δὲ ἀκολασία. Ἔστι δὲ ἡ μὲν ἀφροσύνη ἐν τῷ λογιστικῷ, ἡ δὲ ἀδικία ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς μέρεσι γίνεται (cf. XIII), ἡ δὲ δειλία ἐν τῷ θυμικῷ, ἡ δὲ ἀκολασία ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ. Τῆς κακίας ἄρα ἓν μέν ἐστιν ἀφροσύνη, ἓν δὲ ἀδικία, ἓν δὲ δειλία, ἓν δὲ ἀκολασία.

XXXIV. Cod. Marc. 6 : Διαιρεῖται τὰ κακὰ εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῶν τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν σώματι, τὰ δὲ ἐκτός. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐν ψυχῇ οἷον ἀφροσύνη, ἀδικία, δειλία, ἀκολασία καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ ἐν σώματι οἷον νόσος, ἀσθένεια, αἶσχος, ἔχθρα [delendum] καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ ἐκτὸς οἷον πενία, ἐχθροί, ἀδοξία, ἀτυχία πόλεως καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα. Τῶν κακῶν ἄρα τὰ μέν ἐστιν ἐν ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν σώματι, τὰ δὲ ἐκτός. (Cf. I.)

XXXV. Cod. Marc. 9 : Διαιρεῖται ἡ ἄγνοια εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν περὶ τὸ θεωρητικόν, ἓν δὲ περὶ τὸ πρακτικόν, ἓν δὲ περὶ τὸ ποιητικόν. Ἔστι δὲ ἡ περὶ τὸ θεωρητικὸν ἡ ἐν ταῖς θεωρίαις ἄγνοια, ἡ δὲ περὶ τὸ ποιητικὸν ἡ ἐν ταῖς ποιήσεσιν, ἡ δὲ περὶ τὸ

---

constant, ut domus et hujusmodi. Eorum igitur quæ sunt alia dividua sunt, alia individua; dividuorum vero alia similium partium, alia dissimilium.

26. Eorum quæ sunt alia dividua sunt, alia individua : dividuorum vero alia sunt similium partium, alia dissimilium. Dividua sunt quæcunque dividi possunt, ut domus, vestes, pecunia, ager et quæ his sunt similia; individua vero quæ dividi nequeunt, ut unitas, punctum, littera, sonus et quæ sunt similia. Dividuorum alia sunt similium partium, quorum et partes sunt similes, ut aqua, ignis, æs et similia; alia vero dissimilium, quorum partes sunt dissimiles, ut domus et similia.

XXXII. Eorum quæ sunt alia per se, alia vero ad aliquid dicuntur. Ea quidem per se dicimus, quæ in elocutione nullo additamento indigent : ejusmodi sunt homo, equus et animalia reliqua : nam nihil eorum explicatione indiget. Ea vero ad aliquid dicuntur, quæ explicatione quadam egent, ut est majus aliquo et celerius aliquo et melius et hujusmodi reliqua. Namque majus minore majus est, et celerius aliquo est celerius. Eorum igitur quæ sunt alia per se sunt, alia per relationem ad aliquid.

Ita et prima dividebat secundum Aristotelem.

67. Eorum quæ sunt alia sunt ipsa per se, alia vero ad aliquid referuntur. Ipsa per se dicimus hominem, domum, vestem, aurum et omnia quæcunque simpliciter sunt, ut non aliud esse necesse sit; ad aliquid vero referuntur, duplum, scientia : duplum enim ad dimidium, scientia ad aliud quid refertur.

XXXIII. Vitium in quattuor dividitur : unum enim est insipientia, alterum injustitia, tertium ignavia, quartum intemperantia. Insipientia ad eam partem animi pertinet quæ ratiocinationis particeps est; injustitia in omnibus animi partibus gignitur, ignavia in ea est quæ iræ est particeps, intemperantia vero in ea quæ cupiditatis. Vitii igitur partes sunt insipientia, injustitia, ignavia, intemperantia.

XXXIV. Mala in tria dividuntur : eorum quædam sunt in animo, quædam in corpore, quædam vero extrinsecus. In animo sunt insipientia, injustitia, ignavia, intemperantia aliaque similia; in corpore morbus, imbecillitas, deformitas, [inimicitia] et alia similia; extrinsecus egestas, inimici, infamia, mala fortuna reipublicæ et similia. Malorum igitur alia sunt in animo, alia in corpore, alia extrinsecus.

XXXV. Ignorantia in tria dividitur : alia enim pertinet ad contemplativam facultatem, alia ad agendi, alia vero ad efficiendi. Quæ ad contemplativam pertinet facultatem ignorantia est in contemplationibus; quæ ad efficiendi,

πρακτικὸν ἡ ἐν ταῖς πράξεσιν. Τῆς ἀγνοίας ἄρα ἓν μέν ἐστι περὶ τὸ θεωρητικόν, ἓν δὲ περὶ τὸ ποιητικὸν, ἓν δὲ περὶ τὸ πρακτικόν. (Cf. V.)

XXXVI. Cod. Marc. 11 : Διαιρεῖται ἡ δυσγένεια εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἀπὸ ἀδόξων καὶ φαύλων γεγονέναι γονέων, ἓν δὲ ἀπὸ ἀδίκων καὶ πονηρῶν, ἓν δὲ ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ ἔχοντος κακίας. Ἔστι δὲ τὸ μὲν ἀπὸ ἀδόξων καὶ φαύλων γεγονέναι προγόνων, οἷον ἐὰν ὦσιν οἱ πρόγονοι ἀγεννεῖς κατὰ φύσιν καὶ ἄλλως ἀνώνυμοι· τὸ δὲ ἀπὸ ἀδίκων καὶ μοχθηρῶν, οἷον ἐὰν ὦσι προδόται ἢ ἄλλην τινὰ ἀδικίαν καὶ μοχθηρίαν ἔχωσι· τὸ δὲ ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ ἔχοντος κακίας, οἷον ἐὰν ᾖ αὐτὸς ἄδικος ἢ κακοπράγμων ἢ ἄλλην τινὰ κακὴν δόξαν κατ' αὐτοῦ ἔχωσι. Τῆς δυσγενείας ἄρα ἐστὶν ἓν μὲν τὸ ἀπὸ ἀδόξων καὶ φαύλων προγόνων γεγονέναι, ἓν δὲ ἀπὸ ἀδίκων καὶ μοχθηρῶν, ἓν δὲ τὸ ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ ἔχοντος κακίας καὶ μοχθηρίας.

XXXVII. Cod. Marc. 12 : Διαιρεῖται ἡ κίνησις εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν κατὰ τόπον, ἓν δὲ κατὰ ἀλλοίωσιν, ἓν δὲ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ κίνησις. Ἔστι δὲ ἡ μὲν κατὰ τόπον τὸ ἐξαλλάσσειν τόπον ἐκ τόπου, οἷον οἱ τρέχοντες καὶ πηδῶντες καὶ πλέοντες καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται κινήσεις· ἡ δὲ κατὰ ἀλλοίωσιν, οἷον αὐξανόμενοι καὶ γηράσκοντες καὶ φθίνοντες καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἡ δὲ αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, οἱ τροχοὶ καὶ οἱ ἔμϐικες [corr. βέμϐικες] καὶ ὁ κόσμος καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τῆς κινήσεως ἄρα τὸ μέν ἐστι κατὰ τόπον, τὸ δὲ κατ' ἀλλοίωσιν, τὸ δὲ αὐτὴ καθ' ἑαυτήν.

XXXVIII. Cod. Marc. 13 : Διαιρεῖται ἡ στάσις εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν μονή, ἓν δὲ διχόνοια, ἓν δὲ βαρέων καὶ κούφων θεωρία. Ἔστι δὲ ἡ μὲν μονὴ αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ στάσις, οἷον οἱ νεκροὶ καὶ οἱ λίθοι πεπόνθασι καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἡ δὲ διχόνοια τῶν πολιτῶν ἢ ἐχθρῶν ἢ ἄλλων τινῶν ζώων κατ' ἔχθραν ἢ μάχην· ἡ δὲ βαρέων καὶ κούφων θεωρία, οἷον [ἡ ?] διὰ σταθμοῦ τοῦ βαρέος καὶ τοῦ κούφου δοκιμασία.

XXXIX. Cod. Marc. 19 : Διαιρεῖται ὁ χρόνος εἰς τρία· ἔστι γὰρ ἢ παρεληλυθὼς ἢ παρὼν ἢ μέλλων, ὃν καὶ παρεσόμενον καλοῦσιν. Εἰσὶ δὲ ἐν μὲν τῷ παρεληλυθότι μνῆμαι καὶ τὸ μνημονεύειν· ἅπαντες γὰρ τὰ παρῳχημένα μνημονεύουσιν· ἐν δὲ τῷ παρόντι αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ γνώσεις καὶ οἱ λογισμοὶ καὶ αἱ πράξεις αἱ πρασσόμεναι· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἱ προσδοκίαι καὶ ἐλπίδες καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον.

XL. Cod. Marc. 21 : Διαιρεῖται ἡ ὄρεξις τοῦ πράττειν εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν τοῦ ἡδέος, ἓν δὲ τοῦ καλοῦ, ἓν δὲ τοῦ συμφέροντος. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ ἡδέος ὄρεξις ταῖς ἐπιθυμίαις ὑπηρετεῖν, ἡ δὲ τοῦ καλοῦ τιμῆς ἕνεκεν καὶ εὐδοξίας, ἡ δὲ τοῦ συμφέροντος κέρδους καὶ ὠφελείας ἕνεκεν γενομένη [γιν.?].

XLI. Cod. Marc. 22 : Διαίρεσις τῆς τῶν ὄντων ὀνομασίας εἰς πέντε γίνεται· ἔστι γὰρ αὐτῶν λεγόμενα τὰ μὲν ὥσπερ ἓν πρὸς πολλά, τὰ δὲ ὡς πολλὰ πρὸς πολλὰ καὶ πρὸς ἕν, τὰ δὲ ὡς ἀνόμοια ὡς πρὸς ὅμοια, τὰ δὲ ὡς ὅμοια πρὸς ὅμοια, τὰ δὲ ὡς ἓν πρὸς ἕν. Τὰ μὲν οὖν ὡς ἓν πρὸς πολλὰ, οἷον τάχιστος καὶ μέγιστος καὶ κάλλιστος καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ ὡς πολλὰ πρὸς

---

in faciendo; quæ ad agendi in actionibus est. Ignorantiæ igitur pars versatur circum contemplativam facultatem, pars circum efficiendi, pars circum agendi.

XXXVI. Generis humilitas in tria dividitur : alia enim est obscuris et vilibus natum esse parentibus, alia ex injustis et pravis, alia a propria perversitate. Obscuris et vilibus parentibus nati esse dicuntur, quorum majores ignobiles natura et aliter sine nomine fuerunt; ab injustis et pravis, quum sive proditores fuerunt sive alia quadam injustitia et pravitate inquinati sunt; a propria autem perversitate ignobilis erit, qui ipse injustus aut maleficus erit, aut aliam malam famam habebit. Generis igitur humilitas alia est obscuris et vilibus ortum esse parentibus, alia injustis et pravis, alia a propria perversitate et pravitate.

XXXVII. Motus tres sunt species : alia enim est secundum locum, alia secundum alterationem, alia motus ipse per semetipsum. Motus secundum locum est locum loco mutare, ut currentes, salientes, navigantes et ceteri similes motus. Motus secundum alterationem eorum est qui augentur, senescunt, decrescunt et alia hujusce modi. Motu ipso per se moventur rotæ, turbones, mundus et alia hujus generis. Motus igitur alius est secundum locum, alius secundum alterationem, alius per semet ipsum.

XXXVIII. Στάσις (triplici sensu *stationis, factionis* sive *dissensionis* et *librationis* sive *ponderationis*, Cf. H. Steph. Thes. s. v. p. 663, A) Status in tria dividitur : illius enim unum est mansio, alterum dissensio, tertium vero gravidorum atque levium ratio. Mansio est stabilitas in semet ipsa, quam patiuntur cadavera, lapides et alia similia. Dissensio est civium vel hostium vel aliorum animantium ad inimicitiam vel pugnam. Ratio gravidorum atque levium æstimatio est gravidi et levis per pondus.

XXXIX. Dividitur tempus in tria : est enim sive præteritum, sive præsens, sive instans, quod et adfuturum vocant. Ad præteritum tempus pertinent memoriæ et meminisse; omnes enim eorum meminerunt quæ præterita sunt : ad præsens vero disciplinæ et scientiæ et ratiocinationes et actiones quæ fiunt; ad futurum exspectatio, spes et omne quod simile est.

XL. Agendi appetitio in tria dividitur : una enim est quæ appetens est jucundi, altera quæ pulchri, tertia quæ utilis. Jucundi appetitio est servire cupiditatibus, pulchri gloriam persequitur et bonam famam; utilis quæ fit propter lucrum et utilitatem.

XLI. Appellatio eorum quæ sunt quinque fit modis. Eorum enim alia dicuntur velut unum relatum ad multa, alia velut multa ad multa, alia velut dissimilia ad simi-

πολλὰ καὶ πρὸς ἓν οἷον πλείω τάδε τῶνδε καὶ μείζω τάδε τῶνδε καὶ καλλίους οἵδε τῶνδε καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ ὡς ἀνόμοια ὡς πρὸς ὅμοια [..., τὰ δὲ ὡς ὅμοια πρὸς ὅμοια] οἷον ἀδελφοὶ πρὸς ἀδελφοὺς καὶ φίλοι πρὸς φίλους καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ ὡς ἓν πρὸς ἓν οἷον καλλίων ὅδε τοῦδε καὶ θάσσων ὅδε τοῦδε καὶ τὰ τοιαῦτα.

XLII. Cod. Marc. 25 : Διαιρεῖται τὰ ὄντα εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῶν τὰ μὲν κατ' οὐσίαν, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός, τὰ δὲ κατὰ πάθος. Ἔστι δὲ τὰ μὲν κατ' οὐσίαν οἷον τὸ εἶναι ἄνθρωπον καὶ τὸ ἕκαστον τῶν ὄντων εἶναι· τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς τὸ τρέχειν καὶ καθεύδειν καὶ ἄλλα τοιαῦτα· τὸ δὲ κατὰ πάθος οἷον τὸ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι καὶ θαρρεῖν καὶ φοβεῖσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα.

XLIII. Cod. Marc. 27 : Διαίρεσις τῶν βελτιόνων καὶ τῶν χειρόνων καὶ τῶν καλλιόνων καὶ αἰσχιόνων καὶ λευκοτέρων καὶ μελανωτέρων· τούτων ἕκαστον λέγεται τριχῶς· ἢ γὰρ τοῦ ἐναντίου ἢ ἑαυτοῦ ἢ μέσου, οἷον ἐναντίον βέλτιον εἶναι λέγεται τὸ ἀγαθὸν τοῦ κακοῦ ὡς τῆς πανουργίας καὶ τῆς ἀφροσύνης ἡ φρόνησις, τοῦ δὲ μέσου λέγεται βέλτιον εἶναι τὸ ἀγαθὸν οἷον τοῦ μήτε ἀγαθοῦ μήτε κακοῦ, αὐτὸ δὲ ἑαυτοῦ λέγεται βέλτιον καθὸ ἀγαθὸν ἀγαθοῦ ἐὰν ἧττον [ᾖ] τὸ ἕτερον. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ καλόν· λέγεται γὰρ καὶ τοῦ αἰσχροῦ κάλλιον καὶ τοῦ μήτε αἰσχροῦ μήτε καλοῦ κάλλιον εἶναι, λέγεται δὲ καὶ τοῦ καλοῦ ἧττον δὲ καλοῦ κάλλιον εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ λευκότερον λέγεται· τὸ γὰρ λευκὸν καὶ τοῦ μέλανος λέγεται εἶναι λευκότερον καὶ τοῦ μήτε μέλανος μήτε ὄντος λευκοῦ ὅπερ ἐστὶ μέσον. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ τῶν οὕτως λεγομένων τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχειν φατέ. Κατὰ τρεῖς ἄρα τρόπους λέγεται βελτίω καὶ χείρω καὶ καλλίω καὶ αἰσχίω καὶ λευκότερον καὶ μελανώτερον.

XLIV. Cod. Marc. 28 : Διαρεῖται τὰ ἐξ ὧν πόλις οἰκεῖται εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῶν ἓν μὲν ἐκ τοῦ μαχίμου μέρους τῶν ἀνθρώπων, ἓν δὲ ἐκ τοῦ βουλεύεσθαι δυναμένου, ἓν δὲ ἐκ τοῦ ἐργάζεσθαι. Τὸ μὲν οὖν μάχιμον μέρος τὸ ἄλκιμόν ἐστι, τὸ δὲ βουλεύεσθαι δυνάμενον τὸ τῶν πρεσβυτέρων, τὸ δὲ ἐργάζεσθαι τὸ τῶν τεχνιτῶν καὶ γεωργῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Τούτων δὲ ὅτι ἂν ἀπῇ οὐ ῥᾳδίως ἡ πόλις οἰκεῖται.

XLV. Cod. Marc. 29 : Διαιρεῖται ἡ γένεσις εἰς τέσσαρα· ἔστι δὲ αὐτῆς ἓν μὲν ἐξ οὐκ ὄντος εἰς οὐσίαν μεταβάλλειν, οἷον τὸν οὐκ ὄντα υἱὸν γενέσθαι καὶ ἀνδριάντα τὸν οὐκ ὄντα γενέσθαι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· ἓν δὲ ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταβάλλειν καὶ τεθῆναι ἐν ἄλλῳ, οἷον οἱ πλέοντες καὶ πορευόμενοι καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον· ἓν δὲ ἕξεως καὶ διαθέσεως μεταβολή, οἷον τὸ ἐξ ἀπαιδεύτου πεπαιδευμένον γενέσθαι καὶ ἐκ νέου πρεσβύτην καὶ ἐξ ἐχθροῦ φίλον· ἓν δὲ πραγμάτων μεταβολή, οἷον ἐκ πλουσίου πλάνητα [corr. πένητα] καὶ ἐξ ἰδιώτου ἄρχοντα καὶ ἐξ ἄρχοντος ἰδιώτην γενέσθαι καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

XLVI. Cod. Marc. 30 : Διαιρεῖται τὸ ἀληθὲς εἰς

---

lia, alia velut similia ad similia, alia velut unum ad unum. Dicuntur velut unum ad multa relatum, velocissimus, maximus, pulcherrimus et talia; velut multa ad multa et ad unum, hæc plura sunt his, hæc majora sunt his, hæc pulchriora sunt his, et alia talia; velut dissimilia ad similia [..., velut similia ad similia] ut fratres ad fratres, amici ad amicos et talia; velut unum ad unum, hic pulchrior quam ille, velocior quam ille et alia id genus.

XLII. Quæ sunt in tria dividuntur : quædam enim eorum sunt natura, quædam casu, quædam vero affectu. Quæ sunt natura hæc sunt esse hominem, et eorum quæ sunt quodcunque esse; quæ casu, currere, vel dormire vel alia similia; quæ affectu, gaudere et dolere et bono animo esse et metuere et alia similia.

XLIII. Divisio eorum quæ sunt meliora, pejora, pulchriora, fœdiora, candidiora, nigriora : eorum quodcunque triplici modo dicitur; sive enim respicitur ad contrarium, sive ad ipsum sive ad medium. Ita quum bonum melius esse dicitur malo cum contrario confertur, et ita prudentia; melior est quam malitia et imprudentia medio bonum præstare dicitur quum neque bonum neque malum sit; ipsum vero ipso melius esse dicitur ut bonum bono si alterum inferius est. Similiter et pulchrum : dicitur enim pulchrius esse deformi et pulchrius eo quod neque deforme neque pulchrum est, dicitur et pulchrius esse quam pulchrum sed quod minus est pulchrum. Eodem modo et candidius dicitur : candidum enim dicitur candidius esse nigro et eo quod neque nigrum neque candidum, medium vero est. Et eodem modo rem se habere in aliis quæ sic dicta sunt dicite. Tribus igitur modis dicitur melius et pejus, pulchrius et turpius, candidius et nigrius.

XLIV. Civitatis incolæ in tria dividuntur genera : alii ex illa portione sunt hominum qui arma ferre valent, alii ex illa qui deliberare possunt, alii ex illa qui operariam facere. Militaris pars ex illis constat qui robusti sunt; quæ ad deliberandum apta est, e senioribus; quæ vero operariam exercet, e fabris et agricolis et aliis hujusce generis. Quod si earum partium aliqua absit, non facile incolitur civitas.

XLV. Generatio in quattuor dividitur. Primum est genus quum aliquid quod non erat esse cœpit, velut filium qui antea non erat nasci, statuam quæ nulla erat fieri et omnia hujusce generis. Secundum fit loci mutatione et translocatione in alium locum ut navigantes et ingredientes et quodcunque his simile est. Tertium est mutatio habitus et dispositionis velut ex inerudito eruditum fieri, ex juvene senem, ex hoste amicum. Quartum rerum mutatio, ut ex divite mendicum, e privato magistratum, e magistratu privatum fieri et alia id genus.

XLVI. Verum in tria dividitur : unum est ipsam rem veram esse, aliud sermonem, aliud utrumque. Res ipsa

τρία· ἔστι γὰρ αὐτοῦ ἓν μὲν τὸ πρᾶγμα ἀληθὲς εἶναι, ἓν δὲ τὸν λόγον, ἓν δὲ τὸ συναμφότερον. Ἔστι δὲ τὸ πρᾶγμα ἀληθὲς ὅταν ᾖ οὕτως ἔχον καὶ οὐκ ἄλλως, οἷον τὸ τὸν θεὸν ἀθάνατον εἶναι· οὕτως γὰρ ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ οὐκ ἄλλως. Τὸ δὲ λέγειν, Οὗτός ἐστιν ἀληθὴς λόγος, τοῦ ἀληθοῦς ἐστίν· ἔστι γὰρ ὁ λόγος πρᾶγμα ὑπὸ τὸν λόγον τοῦτον ὄν. Τὸ δὲ λέγειν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔμψυχοί εἰσι, καὶ ὁ λόγος ἀληθής ἐστι καὶ τὸ πρᾶγμα.

XLVII. Cod. Marc. 31 : Διαιρεῖται τὸ ψεῦδος εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτοῦ ἓν μὲν τὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι ψεῦδος, ἓν δὲ τὸν λόγον, ἓν δὲ τὸ συναμφότερον. Τὸ μὲν οὖν πρᾶγμά ἐστι ψεῦδος ὅταν μὴ οὕτως ἔχῃ ὡς λέγεται ἀλλ' ἄλλως, οἷον ὁ καθήμενος ᾖ ἑστηκὼς ἢ ὁ λευκὸς [μέλας]. Ὁ δὲ λόγος ἔσται ψευδὴς ὅταν τις λέγῃ τὸν ἀληθῆ λόγον εἶναι ψευδῆ, οἷον ὁ λέγων τὸν περὶ τοῦ θεοῦ λόγον, οἷον ὁ λέγων [delenda tria voc.] ὅτι ἔστι θεός, καὶ τοῦτον ὁ φάσκων ψευδῆ εἶναι, Ὁ λόγος οὗτός ἐστι ψευδής· οὐ γάρ ἐστιν ὑπὸ τὸν λόγον τοῦτον πρᾶγμα οὐδὲν ἀλλὰ ὁ λόγος. Ὁ δὲ λέγων τὴν ἡμέραν νύκτα εἶναι καὶ τὸ πρᾶγμα ψεῦδος ἐρεῖ καὶ τὸν λόγον.

XLVIII. Cod. Marc. 32 : Διαιρεῖται ἡ τιμὴ εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν εἰς ἀργυρίου λόγον, ἓν δὲ εἰς ἐπαίνου λόγον, ἓν δὲ εἰς θεραπείας τινὸς καὶ ἐπιμελείας λόγον. Τὸ μὲν οὖν εἰς ἀργυρίου λόγον ἐστὶν ἀξία ἐν πράσει καὶ ὠνήσει, οἷον ἀξία τῆς τιμῆς φαμὲν εἶναι· τὸ δὲ εἰς ἐπαίνου λόγον εἶναι, οἷον αἱ ἐν ταῖς πόλεσι τιμαὶ δι' ἐνίας πράξεις γινόμεναι καὶ δωρεαὶ διδόμεναι· τὸ δὲ εἰς θεραπείας λόγον καὶ ἐπιμελείας, οἷον τὸν θεὸν τιμῶμεν θεραπείᾳ τινὶ καὶ ἐπιμελείᾳ τινός, καὶ τοὺς γονεῖς δὲ τιμῶμεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ διὰ θεραπείαν γινόμενα.

XLIX. Cod. Marc. 34 : Διαιρεῖται τῶν ἐπιστημῶν ἡ κρίσις εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῶν ἓν μὲν ἂν ᾖ βελτιόνων ἢ καλλιόνων, ἓν δὲ ἂν ᾖ συμφερόντων μᾶλλον καὶ κατεπειγόντων, ἓν δὲ ἂν ᾖ τῶν ἀκριβεστέρων μᾶλλον δὲ καὶ εἰς ἀπόδειξιν συντεινόντων. Ἔστι δὲ τὸ μὲν βελτιόνων καὶ καλλιόνων οἷον ἡ ἀνδριαντοποιητικὴ τέχνη καὶ ἡ ἀγαλματοποιητικὴ καὶ ἡ πορφυροβαφικὴ καὶ αἱ τοιαῦται· συμφερόντων δὲ καὶ μᾶλλον κατεπειγόντων οἷον ἡ σκευοποιητικὴ καὶ οἰκοδομικὴ καὶ αἱ τοιαῦται· ἀκριβεστέρων δὲ καὶ μᾶλλον εἰς ἀπόδειξιν συντεινόντων αἵ τε μαθηματικαὶ καὶ ἡ φιλοσοφία.

L. Cod. Marc. 35 : Διαιρεῖται ὁ στρατηγὸς εἰς τρία· ἔστι γὰρ ἢ τῷ νόμῳ στρατηγὸς ἢ κατὰ δύναμίν τινα καὶ πραγμάτων κυρείαν στρατηγὸς ἢ κατὰ ἐπιστήμην. Ἔστι δὲ ὁ μὲν κατὰ νόμον στρατηγὸς οἷον οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν αἱρούμενοι, ὁ δὲ κατὰ ἐπιστήμην ὁ ἔχων τὴν στρατηγικὴν ἐπιστήμην, ὁ δὲ κατὰ δύναμίν τινα καὶ πραγμάτων κυρείαν οἷον ὁ ὑπό τινος ἐπισταθεὶς ἢ αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ κύριος χρημάτων καὶ στρατιωτῶν γενόμενος.

LI. Cod. Marc. 37 : Διαιροῦνται αἱ μέθοδοι αἱ εἰς τὰ προβλήματα εἰς τρία· εἰσὶ γὰρ αὐτῶν αἱ μὲν κριτικαί, αἱ δὲ θεωρητικαί, αἱ δὲ ἐριστικαί. Καὶ κριτικαὶ μέν εἰσιν αἷς τὸ βέλτιον καὶ τὸ χεῖρον διακρίνομεν, οἷον πότερον βέλτιον δικαιοσύνη ἢ ἀνδρεία· θεωρητικαὶ δὲ αἷς θεωροῦμεν τὸ τοιοῦτον, οἷον πότερον ταὐτὸν νόσος ἐστὶν ὑγείᾳ καὶ εὐεξίᾳ ἢ οὔ· ἐριστικαὶ δὲ αἷς τοὺς ὅρους ἀναιροῦμεν, οἷον οὐχ ἔστιν εὐεξία σωμάτων ἡ κρατίστη.

LII. Cod. Marc. 38 : Διαιρεῖται ἡ λύπη εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἐν οἷς προσήκει τὸν φρόνιμον λυπεῖσθαι, ἓν δὲ ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς καὶ κακοῖς

---

vera est quum ita se habet et non aliter, velut deum esse immortalem : ita enim res se habet et non aliter. Dicere autem hoc quod dico verum est, pars est veri; sermo enim res est quæ isti sermoni subest. Quum autem dicitur homines animatos esse, cum sermo verus est tum res.

XLVII. Falsum in tria dividitur : unum enim est rem falsam esse, unum sermonem, unum utrumque. Res falsa est quum non sic se habet ut narratur, velut si sedens stat sive albus niger est. Sermo falsus est quum aliquis dicit verum sermonem falsum esse, ut qui de deo dicit [ut qui dicit deum esse], eum esse, quem si quis dicat sermonem falsum esse, sermo falsus est : nulla enim illi sermoni subest res sed sermo. Qui vero dicit diem noctem esse et rem et sermonem falsum dicet.

XLVIII. Τιμὴ (græce *pretium* et *honor*) in tria dividitur : aliud est genus secundum pecuniam, aliud secundum laudem, aliud secundum observantiam quandam et studium. Secundum pecuniam τιμὴ (pretium) est æstimatio in vendendo et emendo, velut dicimus aliquid pretio dignum esse; secundum laudem, honores qui in civitatibus quibusdam factis parantur èt dona quæ dantur; secundum observantiam et studium deum honoramus observantia quadam et studio, et parentes honoramus et cetera quæ per observantiam fiunt.

XLIX. Disciplinarum divisio in tria fit genera : earum enim aliæ versantur in iis quæ sive pulchriora sive meliora sunt, aliæ in utilioribus et magis urgentibus, aliæ vero in subtilioribus et quæ magis ad demonstrationem valent. In melioribus et pulchrioribus versantur ars statuaria et purpuraria et tales ; in utilioribus et magis urgentibus utensilium confectio, architectura et tales ; in subtilioribus et magis ad demonstrationem tendentibus, mathematicæ artes et philosophia.

L. Dux in tres dividitur species : est enim sive lege dux, sive propter potentiam aliquam et rerum dominationem, sive propter scientiam. Dux est lege ut qui in urbibus eliguntur; propter scientiam qui imperatoriam artem possidet; propter potentiam aliquam et rerum dominationem qui ab aliquo constitutus est vel per semet ipsum dominus opum et militum factus est,

LI. Methodi ad problemata trium sunt generum : sunt enim sive criticæ, sive theoreticæ, sive disputatoriæ.

καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μηδὲν προσήκουσι λυπεῖσθαι. Ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐφ' οἷς προσήκει τὸν φρόνιμον λυπεῖσθαι, οἷον ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἀτυχήμασιν ἢ τῶν αὐτοῦ τινὸς οἰκείων ἢ φίλων ἢ τῆς συμπάσης πόλεως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς λυπεῖσθαι ἐστὶ φθόνος τις καὶ βασκανία καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον· τὸ δὲ ἐπὶ πᾶσι κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς [excidisse videtur τοῖς ἀλλοτρίοις] καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς μηδὲν προσήκουσι λυπεῖσθαι, τὸ μὲν ἐπὶ τοῖς κακοῖς τοῖς ἀλλοτρίοις ἔλεος, τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φθόνος, τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς μηδὲν προσήκουσι φθόνος καὶ βασκανία.

LIII. Cod. Marc. 39 : Διαιρεῖται ἡ ἡδονὴ εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν περὶ τὸ λογικόν, ἓν δὲ περὶ τὸ θυμικόν, ἓν δὲ περὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἓν δὲ περὶ τὰς αἰσθήσεις. Ἔστι δὲ ἡ τὸ μανθάνειν περὶ τὸ λογιστικὸν [fort. ἡ περὶ τὸ λογ. τὸ μανθάνειν] ἢ ἀπὸ τοῦ μανθάνειν καὶ ἀνευρίσκειν ἡδονὴ καὶ τὰ τοιαῦτα· περὶ δὲ τὸ θυμικὸν οἷον ἥ τε τοῦ κρατεῖν καὶ νικᾶν καὶ ἀντιτιμωρεῖσθαι καὶ αἱ τοιαῦται· αἱ δὲ περὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν αἵ τε ἀπὸ τῆς τροφῆς καὶ συνουσίας καὶ αἱ τοιαῦται ἡδοναὶ γινόμεναι· ἡ δὲ περὶ τὸ αἰσθητικὸν περὶ τὰς αἰσθήσεις, οἷον ἥ τε διὰ τοῦ ὁρᾶν καὶ γεύεσθαι καὶ ὀσφραίνεσθαι καὶ αἱ τοιαῦται.

LIV. Cod. Marc. 40 : Διαιρεῖται ἡ εὐταξία εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν περὶ ψυχήν, ἓν δὲ περὶ σῶμα, ἓν δὲ περὶ πλῆθος, ἓν δὲ περὶ κινήσεις. Ἡ μὲν οὖν ἐν τῇ ψυχῇ εὐταξία ἐγγινομένη κοσμιότης καλεῖται, ἡ δὲ ἐν τῷ σώματι εὐταξία κάλλος καλεῖται, ἡ δὲ ἐν κινήσει εὐταξία εὐρυθμία ὀνομάζεται, ἡ δὲ ἐν τῷ πλήθει οἷον ἡ πρὸς ἄρχοντας εὐταξία πειθαρχία προσαγορεύεται.

LV. Cod. Marc. 41 : Διαιρεῖται ἡ ἀταξία εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἐν ψυχῇ, ἓν δὲ ἐν σώματι, ἓν δὲ ἐν πλήθει, ἓν δὲ ἐν κινήσει. Ἡ μὲν οὖν ἐν τῇ ψυχῇ ἀταξία ἐγγινομένη ἀσωτία ἢ ἀκολασία καλεῖται, ἡ δὲ ἐν τῷ σώματι ἀταξία αἰσχρότης καλεῖται, ἡ δὲ ἐν τῷ πλήθει ἀταξία ἀπειθαρχία καλεῖται, ἡ δὲ ἐν κινήσει ἀρρυθμία προσαγορεύεται.

LVI. Cod. Marc. 42 : Διαιρεῖται τὰ ἐν φιλοσοφίᾳ προβλήματα εἰς πέντε· ἔστι γὰρ αὐτῶν ἓν μὲν πολιτικόν, ἓν δὲ διαλεκτικόν, ἓν δὲ φυσικόν, ἓν δὲ ἠθικόν, ἓν δὲ ῥητορικόν. Πολιτικὸν μὲν οὖν ἐστι τὸ ὑπὲρ νόμων καὶ τινῶν τιμωριῶν προβαλλόμενον, οἷον πότερον δεῖ κολάζειν τὰ ξενικὰ ἁμαρτήματα [ὁμοίως inser. videtur] ἢ τὰ πολιτικὰ ἢ ἀνόμοια [-ίως?] ἢ τἄλλα τὰ τοιαῦτα· διαλεκτικὸν δὲ οἷον πότερον τῶν ἐναντίων αὐτὴ ἡ [corr. ἡ αὐτὴ] ἐπιστήμη ἢ ἑτέρα, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα· φυσικὸν δὲ οἷον πότερον εἷς κόσμος ἐστὶν ἢ πλείους, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα· ἠθικὸν δὲ οἷον πότερον δεῖ πάντα χαρίζεσθαι τοῖς φίλοις ἢ τὰ μὲν τὰ δὲ οὔ, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα· ῥητορικὸν δὲ οἷον ἐάν τις ὑπὲρ ποιητῶν κατηγορῇ ἢ ἀπολογῆται, οἷον διὰ τί τὸν Ὀδυσσέα οἱ ἑταῖροι φρονιμώτατον ὄντα ἐξέθηκαν εἰς τὴν νῆσον καθεύδοντα, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Criticæ illæ sunt quibus melius et pejus dijudicamus, velut utrum melior sit justitia an fortitudo; theoreticæ quibus quale sit spectamus, velut an idem sit morbus quam sanitas et bona valetudo necne; disputatoriæ vero quibus definitiones tollimus, velut non est optima bona valetudo.

LII. Doloris tria sunt genera : unum enim in illis est quibus decet sapientem dolere, secundum in alienis bonis et malis et in aliis quibus non decet dolere. Ea quibus sapientem dolere decet hæc sunt : propriæ calamitates sive familiarium et amicorum et totius civitatis et alia id genus. Alienis bonis dolere invidia quædam est et malignitas quædam et tale quid. Dolere vero propter omnia mala et bona aliena et propter omnia alia propter quæ dolere non decet, si de alienis malis agitur commiseratio est, si de bonis invidia, si de aliis quæ nihil ad nos faciunt invidia et malignitas.

LIII. Voluptas in quattuor dividitur : una enim in parte est animæ quæ rationis est particeps, altera in ea quæ iræ, tertia in ea quæ cupiditatis, quarta vero in sensibus. Voluptas quæ in discendo est vel quæ a discendo et inveniendo et similibus percipitur ea parte animæ percipitur quæ rationis est particeps. Ad partem animæ iræ participem voluptas quæ ex superando, vincendo, ulciscendo talibusque percipitur spectat. Voluptates quæ in cibo, in coitu et talibus sitæ sunt pertinent ad partem animæ quæ est cupiditatum particeps ; quas vero sensibus accepimus velut videndo, gustando, olfaciendo, ea in partem animæ cadunt quæ sentiendi facultate prædita est.

LIV. Ordinis conservatio quadrifariam dividitur. Una enim est in anima, secunda in corpore, tertia in multitudine, quarta in motibus. Ordinis conservatio in anima vocatur modestia, in corpore pulchritudo, in motu concentus vocatur : ordinis vero conservatio in multitudine, qualis est erga ducem obedientia, obtemperatio nominatur.

LV. Perturbatio ordinis quadruplex est : alia enim in anima, alia in corpore, alia in multitudine, alia in motu. Perturbatio ordinis in anima intemperantia et incontinentia vocatur; in corpore deformitas, in multitudine inobedientia, in motu inconcinnitas.

LVI. Problemata circum quæ philosophia versatur in quinque genera dividuntur : unum enim est politicum, alterum dialecticum, tertium physicum, quartum ethicum, quintum rhetoricum. Politicum illud est quod proponitur de legibus et pœnis quibusdam, velut utrum oporteat eodem modo punire peregrinorum delicta, quam civium an aliter, et alia id genus. Dialecticum genus velut utrum contrariorum eadem sit scientia an altera et alia talia. Physicum velut unus an plures sint mundi et alia similia. Ethicum utrum in omnibus oporteat indulgere amicis, an in aliis oporteat, in aliis vero non, et alia id genus. Rheto-ricum problema vero est, si quis sive incuset sive defendat poetam, velut cur Ulyssem, quamvis prudentissimus

LVII. Cod. Marc. 43 : Διαιρεῖται ἡ κόλασις εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἀναίρεσις, ἓν δὲ εἰς ἀργυρίου λόγον, ἓν δὲ εἰς προπηλακισμόν, ἓν δὲ εἰς κάκωσιν σώματος. Ἡ μὲν οὖν ἀναίρεσίς ἐστιν οἷον ἐπὶ τοῖς ἀνηκέστοις ἁμαρτήμασιν ὅπερ τιμωρία ὀνομάζεται· αἱ δὲ εἰς ἀργυρίου λόγον, οἷον αἱ ὑπὸ τῶν νόμων ζημίαι κολάζουσιν· αἱ δὲ εἰς προπηλακισμοῦ λόγον, οἷον αἱ ἀτιμίαι αἱ ἐν ταῖς πόλεσι γινόμεναι, οἷον ἄτιμον εἶναι ὃς ἂν ἀσπίδα ῥίψῃ ἢ παρακαταθήκην ἀποστερήσῃ, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τῶν νόμων ἀτιμίαι· αἱ δὲ εἰς κάκωσιν σώματος, οἷον οἱ μαστιγοῦντες καὶ οἱ λοιδοροῦντες καὶ οἱ τοιοῦτοι.

LVIII. Cod. Marc. 45 : Διαιρεῖται ἡ ἁμαρτία εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν μετὰ ἀδικίας, ἓν δὲ μετὰ ἀγνοίας, ἓν δὲ μετὰ ἀτυχίας. Τὸ μὲν οὖν μετὰ ἀδικίας ἁμαρτάνειν ἐστὶν οἷον τὸ εἰς θεὸν ἀσεβεῖν καὶ τοὺς φίλους κακῶς ποιεῖν καὶ τὰ ἐν ταῖς πόλεσιν ἀδικήματα· τὸ δὲ μετὰ ἀγνοίας ἁμαρτάνειν οἷον γραμματικῇ ἢ ἀριθμητικῇ καὶ ταῖς τοιαύταις ἐπιστήμαις· ταῦτα γὰρ οὐ μετὰ ἀδικίας γίνεται ἀλλὰ μετὰ ἀγνοίας· μετὰ ἀτυχίας δὲ ἁμαρτάνειν ἐστὶν οἷον οἱ τοῦ σκοποῦ ἀποτυγχάνοντες καὶ οἱ τῶν ὁδῶν καὶ οἱ ἀκούσια ἁμαρτάνοντες.

LIX. Cod. Marc. 46 : Διαιρεῖται ἡ ἀτυχία εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἐν ταῖς πράξεσιν, ἓν δὲ ἐν τοῖς καιροῖς, ἓν δὲ ἐν τοῖς συμπτώμασι τοῖς ἀπὸ ταὐτομάτου γινομένοις. Τὸ μὲν οὖν ἐν ταῖς πράξεσιν βλάπτεσθαι καὶ ζημιοῦσθαι ἐστί, τὸ δὲ ἐν τοῖς καιροῖς ἀτυχεῖν ὑστερεῖσθαι ἐστὶ καὶ προτερεῖν καὶ τοῦ διαμαρτάνειν καὶ τοῦ καιροῦ γινόμενον [καὶ τοῦ διαμ.... γινομένου corrig. videtur], τὸ δὲ ἐν τοῖς συμπτώμασι τοῖς ἀπὸ ταὐτομάτου γινομένοις οἷον αἱ πληγαὶ αἱ ἐξαίφνης καὶ αἱ βλάβαι αἱ ἐξ ἀπροσδοκήτου προσπίπτουσαι.

LX. Cod. Marc. 47 : Διαιρεῖται τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινῶς ἀγαθὰ εἰς πέντε· ἔστι γὰρ αὐτῶν τὰ μὲν ἴδια θεοῦ, τὰ δὲ ἴδια ἀνθρώπων, τὰ δὲ κοινὰ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὰ δὲ κοινὰ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων ζῴων πλὴν θεοῦ, τὰ δὲ πάντων κοινά. Ἴδια μὲν οὖν ἐστὶ θεοῦ τὸ ἀΐδιον εἶναι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἴδια δὲ ἀνθρώπου τὸ σύμφρονα [fort. σώφρονα] καὶ δίκαιον εἶναι καὶ τὰ τοιαῦτα, κοινὰ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὸ σπουδαῖον εἶναι· καὶ γὰρ τῷ θεῷ ὑπάρχει καὶ τῷ ἀνθρώπῳ σπουδαίῳ εἶναι, ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἡ ἐγκράτεια κακοῦ τινὸς οὖσα ἀποτρεπτική, τῷ θεῷ δὲ οὔτε γενέσθαι οὔτε ὑπάρχειν κακὸν καλῶς ἔχει λέγειν, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα. Κοινὸν δὲ ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζῴων πλὴν θεοῦ ἀνδρεία· αὕτη γὰρ κινδύνου τινὸς καὶ φόβου ἀντιστατική ἐστι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· πάντων δὲ κοινὸν τὸ καλόν.

LXI. Cod. Marc. 48 : Ἕκαστον τῶν ὄντων ἀποτελεῖται διὰ τέσσαρας αἰτίας· ἢ γὰρ διὰ τὸ περὶ χρηστὴν [corr. videtur καὶ περὶ χρηστὸν] ὑπάρχειν ἀπροσδόκητον τύχην ἢ δι' ἐπιστήμην ἢ διὰ φύσιν ἢ διὰ βίαν καὶ ἀνάγκην. Τὰ μὲν διὰ τύχην ἐστὶ τὰ ἀπὸ ταὐτομάτου καὶ ἀπὸ [ἄνευ?] προνοίας ἀποτελούμενα,

---

fuerit, exposuerint in insulam socii dormientem, et talia.

LVII. Castigationis quattuor sunt genera : unum enim est pœna capitis, alterum pecuniaria, tertium ignominia, quartum damnum corporis. Capitis pœna est quæ ab illis sumitur qui maxima facinora commiserunt, quod appellatur supplicium. Pecuniaria pœna est mulcta legibus irrogata. Existimationis vero, ignominiæ quibus cives efficiuntur, velut infamem esse qui scutum abjecerit, vel qui depositum defraudaverit ceteræque infamiæ legibus impositæ. Pœna quæ damno fit corporis, ab iis imponitur qui verberant sive conviciis afficiunt et similibus.

LVIII. Peccatum in tria dividitur genera. Est enim unum quod fit injustitia, aliud ignorantia, aliud propter infortunium. Cum injustitia conjunctum peccatum est impium in deum esse, male agere cum amicis et injustum esse in rempublicam. Ignorantia peccatur in grammaticam, arithmeticam similesque disciplinas : hæc peccata enim non fiunt injustitia, sed ignorantia. Ut cum infortunio erremus tunc accidit quum finem non attingimus, vel a via aberramus, vel inviti peccamus.

LIX. Mala fortuna in tria dividitur. Una enim est in actionibus, altera in tempore, tertia in accidentibus quæ sponte sua eveniunt. Mala fortuna in actionibus utuntur qui damno et detrimento afficiuntur; in tempore, qui vel sero, vel prius veniunt, vel opportunitatem nacti ea frustrantur; accidentia vero quæ sponte sua eveniunt, appellantur subitæ calamitates et noxiæ quæ ex improviso incidunt.

LX. Propria et communiter bona in quinque dividuntur species. Eorum enim nonnulla propria sunt Deo, alia hominibus, alia communia Deo et hominibus, alia propria hominibus et ceteris animalibus præter Deum, alia vero omnibus communia. Proprium igitur est Deo immortalem esse et similia; proprium hominibus concordes esse et justos; proprium Deo et hominibus bonos esse : etenim et Deo et hominibus proprium est bonis esse, proprium vero homini continentia quæ malum avertat, Deum vero malum esse vel fieri posse ne dicere quidem licet : et alia id genus. Communis vero hominibus et ceteris animalibus præter Deum, fortitudo : ea enim facit ut periculo vel terrori alicui resistamus; omnibus vero commune pulchrum est.

LXI. Eorum quæ sunt quodcunque quattuor causis perficitur : sive casu qui etiam in bonum obtinet, sive scientia, sive natura sive vi et necessitate. Quod casu perficitur id est quod sua sponte et providentia fit : quæ scientia, domus et naves et omnia talia; quæ natura, homines, arbores et omnia animalia; quæ vi et necessitate,

τὰ δὲ δι' ἐπιστήμην αἵ τε οἰκίαι καὶ αἱ νῆες καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, τὰ δὲ διὰ φύσιν οἷον οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰ ζῷα πάντα, διὰ δὲ βίαν καὶ ἀνάγκην οἷον αἱ τῶν ἀλόγων ζώων δαμάσεις καὶ αἱ κρατήσεις καὶ δεσποτεῖαι καὶ τυραννίδες καὶ τὰ τοιαῦτα.

LXII. Cod. Marc. 49 : Διαιρεῖται τὸ ψευδολογεῖν εἰς τέσσαρα· ἔστι γὰρ αὐτοῦ ἓν μὲν ἐν [del.] ἀλαζονείᾳ [-νείᾳ], ἓν δὲ εἰρωνείᾳ, ἓν δὲ κερτόμησις, ἓν δὲ ψευδολογία τις μετὰ βλάβης. Ὁ μὲν οὖν ἀλαζονευόμενος ἐπὶ πλεῖον καὶ μεῖζον ψεύδεται· προσποιητὸς γάρ ἐστιν, ὃ οὐκ οἶδεν εἰδέναι θέλων καὶ ἅπερ οὐκ ἔχει ἔχειν. Ὁ δὲ εἰρωνευόμενος ἐπὶ τὸ ἔλαττον ψεύδεται· ὅ τε γὰρ πλούσιος πένης φησὶν εἶναι ἐὰν εἰρωνεύηται, καὶ ὁ σοφὸς οὐκ εἶναι σοφός. Ὁ δὲ ἐν τῷ κερτομεῖν ψευδολογῶν μετὰ τοῦ σκώπτειν οἷον τὸ ἡττᾶσθαι κρατεῖν ἢ καλὸν τὸ κακὸν λέγων καὶ σοφὸν τὸ ἀπαίδευτον, ὁ δὲ μετὰ βλάβης οἷον ὁ τὰ ψευδῆ μαρτυρῶν καὶ ἀπαρνούμενος καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα.

LXIII. Cod. Marc. 50 : Διαιρεῖται ὁ ψευδόμενος εἰς δύο· ὁ μὲν γὰρ ἑκὼν ψεύδεται, ὁ δὲ ἄκων. Ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἐξαπατᾷ τινὰς καὶ ἄλλως ἀπάτην ἐμποιεῖ, ὁ δὲ ἄκων ψευδόμενος αὐτὸς ἐξηπατημένος ψεύδεται ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ ἀπάτης οὔσης.

LXIV. Cod. Marc. 54 : Διαιρεῖται ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ κάθαρσις εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῶν ἓν μὲν νόμῳ, ἓν δὲ φύσει, ἓν δὲ τέχνῃ καὶ πράγματι. Νόμῳ μὲν οὖν ἐστὶ καθαρμὸς οἷον ὅ τε τοῦ ἀέρος ὅταν ἀποκαθαίρηται καὶ ὅταν τὰ ὕδατα ὦσι καθαρὰ καὶ τὰ βρώματα καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ... τέχνῃ δὲ καὶ πράγματι οἷον ἥ τε τῶν χαλκωμάτων καὶ τῶν ἱματίων πλύσις καὶ τὰ τοιαῦτα.

LXV. Cod. Marc. 57 : Τῶν κακῶν ὁμοιότης τῶν περὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ τῶν ἐκτός ἐστιν αὕτη. Ἐν τῇ ψυχῇ μέν ἐστιν ἀδικία κάκιστα τὴν ψυχὴν διατιθεῖσα, ἐν δὲ τῷ σώματι νόσος κάκιστα διατιθεῖσα τὸ σῶμα, ἐν δὲ τοῖς ἐκτὸς ἀτυχία κάκιστα διατιθεῖσα τὰς ἐκτὸς πράξεις·-καὶ ταύτῃ λαμβάνεται ἡ ὁμοιότης τῶν κακῶν τούτων. Καὶ πάλιν ἐν μὲν ψυχῇ ἀφροσύνη ἀρρωστία τίς ἐστι καὶ ἀλογιστία ψυχῆς, ἐν δὲ σώματι καχεξία ἀρρωστία ἐστίν, ἐν δὲ τοῖς ἐκτὸς ἀδοξία· προπηλακισμὸν γὰρ καὶ ἀρρωστίαν καὶ ὀλιγωρίαν περὶ τὰ ἄλλα τινὰ ἐμποιεῖ ταῖς ἐκτὸς πράξεσι· καὶ ταύτῃ πάλιν λαμβάνεται τῶν κακῶν τούτων ἡ ὁμοιότης. Καὶ πάλιν ἐν μὲν ψυχῇ δειλία οὖσα ἐκπληκτικὰς καὶ πάντων ἥττους τῶν φόβων παρασκευάζει τὰς ψυχάς, ἐν δὲ σώματι ἀσθένεια πάντων τῶν πόνων ἡττᾶσθαι τὰ σώματα παρασκευάζει, ἐν δὲ τοῖς ἐκτὸς ἐχθροὶ ὄντες ἀσθενῆ περὶ τὰς ἐκτὸς πράξεις καὶ εὐκαταφρόνητον ποιοῦσιν· ᾧ γὰρ πολλοί εἰσιν ἐχθροὶ οὐδὲν τούτῳ ῥᾳδίως ὑπάρχει. Καὶ ἔστιν ἡ μὲν δειλία ἐν φόβῳ εὐκαταφρονήτους ποιοῦσα, ἡ δὲ ἀσθένεια ἐν πόνοις εὐκαταφρόνητον τὸ σῶμα ποιεῖ, ἡ δὲ ἔχθρα ἐν πράξεσι ταῖς ἐν βίῳ. Καὶ ἡ μὲν ἀσωτία καὶ ἀκολασία αἰσχρὰν τὴν ψυχὴν καὶ ἄκοσμον παρασκευάζει, τὸ δὲ αἶσχος ἐν σώματι ὂν αἰσχρὸν τὸ σῶμα καὶ ἄκοσμον παρασκευάζει, ἡ δὲ πενία ἐκτὸς οὖσα αἰσχρὸν [τὸν?] βίον παρασκευάζει· καὶ ταύτῃ λαμβάνεται τῶν κακῶν τούτων ἡ ὁμοιότης.

LXVI. Cod. Marc. 59 : Διαιρεῖται ἡ ἀποβολὴ

---

brutorum animalium domitiones, subactiones, dominationes, tyrannise et talia.

LXII. Falsa dicendi quattuor sunt genera : unum enim est in jactantia, alterum in dissimulatione, tertium est irrisio, quartum mendacium damnum aliquod afferens. Qui se jactat mentitur plura et majora dicens : simulat enim ea scire se affirmans quæ nescit et ea habere quæ non habet. Qui dissimulat mentitur minuendo : dives enim dicit se pauperem esse quum dissimulat, sapiens se non esse sapientem. Qui mentitur irridens cavillatur quum superari vincere appellet, quod pulchrum est, malum, quod sapiens indoctum : qui damnose mentitur is est qui falsum testatur, qui denegat et alia talia facit.

LXIII. Duo sunt genera eorum qui falsa loquuntur : sive enim voluntate sive inviti faciunt. Qui sponte mentitur quosdam decipit et aliter fraudem facit; qui vero invitus quum ipse deceptus sit falsa loquitur ob errorem in quo ipse versatur.

LXIV. Purificatio et purgatio in tria dividuntur genera. Unum enim fit lege, alterum natura, tertium arte et re. Purificatio lege fit ut quum aer purificatur et quum aqua et cibi et omnia talia pura sunt..... arte et re ut æramentorum et vestium lotio et talia.

LXV. Malorum similitudo quæ ad animum et quæ ad corpus pertinent quæve extrinsecus sunt hæc est. In animo injustitia pessime animum afficit, in corpore morbus, in iis quæ extrinsecus sunt mala fortuna : et ita perspicitur horum malorum similitudo. Et rursus in animo insipientia imbecillitas quædam est et rationis defectus, in corpore vero malus habitus defectus est; in iis quæ extrinsecus sunt mala existimatio, quippe quæ ignominiam et infirmitatem et despectum circum alia quædam efficiat iis quæ extrinsecus fiunt. Et ita rursus percipitur horum malorum similitudo. Et rursus timiditas quæ est in animo mentes stupori obnoxias et omni pavori inferiores efficit : in corpore virium defectus corpora omnibus laboribus imparia reddit; in iis vero quæ sunt extrinsecus qui sunt inimici infirmos faciunt ad ea quæ extrinsecus agenda sunt et facile despiciendos : cui enim multi sunt inimici, nihil huic facile contingit. Et ignavia est quæ in periculo facile contemnendos faciat, virium defectus in laboribus corpus, inimicitiæ vero in vitæ actionibus. Prodigalitas et intemperantia animum turpem et incultum efficiunt; deformitas in corpore turpe et incultum corpus reddit; egestas quæ extrinsecus est vitam turpem efficit. Et ita percipitur horum malorum similitudo.

LXVI. Scientiæ amissio in tria dividitur : unum enim est si is cujus est scientia periit; alterum si oblivio gi-

τῆς ἐπιστήμης εἰς τρία· ἔστι γὰρ αὐτῆς ἓν μὲν ἐὰν φθαρῇ οὗπερ ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη, ἓν δὲ ἐὰν λήθη γένηται, ἓν δὲ ἐὰν ὁ ἔχων τὴν ἐπιστήμην φθαρῇ. Ἐὰν μὲν οὖν οὗ ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη φθαρῇ οἷον Σωκράτους, οὐκ ἔτι ἐστὶν ἐπιστήμη· ἔφθαρται γάρ. Ἐὰν δὲ λήθη γένηται, καὶ οὕτως ἀποβάλλομεν τὴν ἐπιστήμην. Ἐὰν δὲ ὁ ἔχων τὴν ἐπιστήμην φθαρῇ ἄνθρωπος, ἀναγκαῖόν ἐστι συμφθείρεσθαι καὶ ἀποβάλλεσθαι αὐτήν.

LXVII. Cod. Marc. 64 : Σκεπτέον ἥτις ἐστὶ τῶν ζῴων πρὸς ἄλληλα διαφορά. Φαμὲν οὖν εἶναι τῶν ζῴων τὰ μὲν θνητά, τὰ δὲ ἀθάνατα. Θνητὰ μὲν οὖν εἰσὶ ὅσα πέφυκε φθείρεσθαι καὶ αἵματος κοινωνεῖν, οἷον ἄνθρωπος καὶ βοῦς καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ζῴων· ἀθάνατα δὲ οἷον ἄγγελοι. Τῶν δὲ θνητῶν ζῴων τὰ μὲν ἐστι πτηνά, τὰ δὲ ἔνυδρα, τὰ δὲ πεζά· πεζὰ μὲν οὖν εἰσὶν οἷον ἄνθρωπος, κύων, ἵππος καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ ἁπλῶς οἷς ὁ βίος ἐπίγειός ἐστιν, ἔνυδρα οἵ τε ἰχθύες καὶ τὰ ὄστρεα καὶ ἁπλῶς οἷς ἡ διαγωγὴ ἐν ὑγρῷ ἐστί, πτηνὰ δὲ οἷον ὄρνιθες καὶ σφῆκες καὶ μέλισσαι καὶ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα ἃ διὰ τῆς οἰκείας φύσεως ὀχοῦνται κατὰ τὸν ἀέρα. Πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ κατὰ ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα δοκεῖ διαφέρειν ἀλλήλων. Ὅτι μὲν οὖν κοινῶς κατὰ πάντων τούτων κατηγορεῖται ζῷον εἶναι δῆλον, διαφορὰν δέ τινα ἔχει τούτων ἕκαστον καθάπερ εἴπομεν· τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν πεζόν, τὸ δὲ ἔνυδρον, τὸ δὲ πτηνόν, τὸ δὲ ἀθάνατον· τὸ δὲ κοινὸν κατηγορούμενον ἐφ' ἁπάντων φαμὲν εἶναι τὸ γένος. Ἕκαστον δὲ τούτων ἐστὶ ζῷον, τὰ δὲ διαιρεθέντα τῶν ζῴων λεκτέον εἴδη εἶναι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ σχήματος καὶ ἀριθμοῦ. Τοῦ τε γὰρ τριγώνου καὶ τῶν λοιπῶν κοινὸν φαμὲν εἶναι τὸ σχῆμα· τούτων γὰρ ἕκαστόν ἐστιν ὅπερ ὑπάρχει σχήματι (l. σχήματι)· δῆλον οὖν ὅτι τὸ μὲν σχῆμα γένος ἂν εἴη τούτων, ταῦτα δὲ τοῦ σχήματος εἴδη· τὸ γὰρ σχῆμα διαιρήσομεν εἰς τρίγωνον καὶ τετράγωνον καὶ τὰ λοιπά. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον εἴδη τοῦ ἀριθμοῦ εἰσι· κοινῇ γὰρ αὐτῶν κατηγορεῖται ὁ ἀριθμός. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν γένος δοκεῖ πρότερον εἶναι τοῦ εἴδους, τὸ δὲ πρότερον οὐχ ἁπλῶς λέγεται, εἴπωμεν περὶ αὐτοῦ.

LXVIII. Cod. Marc. 65 : Τὸ πρότερον λέγεται πενταχῶς· ἢ γὰρ φύσει ἢ χρόνῳ ἢ θέσει ἢ τάξει λεχθήσεται. Θέσει μὲν οὖν οἷον τὸ ἐπὶ τῶν κειμένων ψήφων εἰώθαμεν λέγειν, οἷον ὅτι πρότερον αὕτη ταύτης· τάξει δὲ οἷον ὁ ταξίαρχος τοῦ λόχου καὶ ὁ λοχαγὸς τοῦ ἰδιώτου καὶ τὸ α' τοῦ β'. Δυνάμει δὲ φαμὲν εἶναι πρότερον τὸν στρατηγὸν τοῦ στρατιώτου καὶ ἁπλῶς τὸν δυνάστην τοῦ ἰδιώτου· χρόνῳ δὲ οἷον πατὴρ υἱοῦ καὶ πᾶν τὸ πρεσβύτερον τοῦ νεωτέρου· φύσει δέ ἐστι πρότερον οἷον ἥ τε μονὰς τῆς δυάδος καὶ τὸ μέρος τοῦ ὅλου καὶ τὸ γένος τοῦ εἴδους, καὶ ἁπλῶς ὅσα αὐτὰ ἀλλήλοις μὴ συναναιρεῖται, τούτων τὸ μὲν οὖν ἀναιροῦν (l. συναναιροῦν) πρότερόν ἐστι, τὸ φύσει δὲ συναναιρούμενον ὕστερον· οἷον τῆς μονάδος ἀναιρεθείσης ἡ δυὰς ἀναιρεῖται καὶ πᾶς ἀριθμός, δυάδος δὲ ἀναιρεθείσης οὐδὲν κωλύει μονάδα εἶναι· πρότερον τοίνυν τῇ φύσει μονὰς δυάδος. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ μέρους ἀναιρεθέντος τὸ ὅλον ἀναιρεῖται, τοῦ δὲ ὅλου μὴ ὄντος οὐδὲν κωλύει τὸ μέρος εἶναι. Φανερὸν δὲ ὅτι ὁσαχῶς τὸ πρότερον λέγεται, τοσαυταχῶς καὶ τὸ ὕστερον λεχθήσεται· τὸ γὰρ ὕστερον ἐροῦμεν ἢ φύσει ἢ χρόνῳ ἢ θέσει ἢ τάξει ἢ δυνάμει.

---

gnitur, tertium si is qui habet scientiam moritur. Si igitur is cujus est scientia moritur ut Socratis, non amplius erit scientia, periit enim. Sin autem oblivio gignitur, et sic quoque scientiam amittimus. Sin autem moritur is qui scientiam possidet, necesse est cum illo perire et amitti ipsam.

LXVIII. Quærendum quænam sit animalium inter se differentia. Dicimus igitur animalium quædam esse mortalia, quædam immortalia. Mortalia sunt quæ intereunt et sanguinem habent, ut homo, bos et similia animalia; immortalia vero angeli. Mortalium animalium quædam sunt volatilia, quædam aquatilia, quædam terrestria. Terrestria autem sunt homo, canis, equus et similia et omnino quæcunque vitam in terra degunt; aquatilia pisces et ostrea et omnino quæcunque in humido degunt; volatilia vero aves, vespæ, apes et alia similia, quæcunque propria natura per aerem feruntur. Hæc vero omnia et quod ad animam et quod ad corpus attinet inter se differre videntur. De his vero omnibus communiter prædicatur animalia esse, sed eorum quodque differentiam habet, ut diximus : aliud enim pedestre, aliud aquatile, aliud volatile, aliud immortale. Quod autem communiter de omnibus prædicatur, genus esse dicimus. Eorum quodcunque animal est : divisa autem animalia species vocari oportet. Quod et idem de forma et numero accidit. Trianguli enim et aliarum figurarum communem esse formam dicimus : eorum enim quodque forma est ita ut appareat formam eorum esse genus, illa vero formæ species. Formam enim dividemus in triangulum, quadrangulum et cetera. Similiter etiam par et impar genera sunt numerorum : communiter enim de illis prædicatur numerus. Quum vero genus prius videatur esse quam species, prius autem non uno tantum modo dicatur, de hoc jam loquamur.

XLVIII. Prius quinque dicitur modis : sive enim natura, sive tempore, sive facultate, sive positione, sive ordine dicetur. Positione de calculis solemus dicere, velut hunc priorem esse illo. Ordine velut taxiarchus prior est cohorte, lochagus gregario milite et *a* quam *b*. Facultate priorem esse dicimus ducem milite et prorsus eum qui dominationem exercet homine privato. Tempore prior est pater filio et omne quod ætate majus est juniore. Natura prius est monas dyade, pars toto, genus specie et prorsus omnia quæ non ipsa invicem simul auferuntur, quorum prius est id quod aufert, quod vero natura aufertur posterius, velut monade ablata, dyas aufertur et omnis numerus, dyade vero ablata nihil impedit quin monas sit. Prius igitur natura monas dyade. Similiter et ablata parte totum au-

LXIX. Cod. Marc. 66 : Ὁσαχῶς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον λέγεται, τοσαυταχῶς καὶ περὶ τοῦ ἅμα λεχθήσεται, οἷον ἢ φύσει ἢ θέσει ἢ δυνάμει ἢ χρόνῳ ἢ τάξει. Θέσει μὲν οὖν εἰσὶ τὰ τοιαῦτα ἅμα ὅσα τῷ τόπῳ ἐξ ἴσου ἐστίν, οἷον τὰ τρέχοντα ἅμα φαμὲν εἶναι καὶ τὰ ἑστηκότα· τάξει δέ ἐστι τὰ τοιαῦτα ἅμα οἷον οἱ τοῖς ζυγοῖς στοιχοῦντες, δυνάμει δὲ ἅμα λέγομεν τὰ μηδὲν ἀλλήλων πλέον δυνάμενα, χρόνῳ δὲ τὰ τοιαῦτα φαμὲν εἶναι ἅμα τὰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὄντα, φύσει δὲ λεκτέον ἅμα εἶναι τά τε συναναιροῦντα ἄλληλα καὶ τὰ μὴ δυνάμενα χωρὶς ἀλλήλων εἶναι, οἷον τό τε διπλάσιον καὶ τὸ ἥμισυ· ταῦτα γὰρ συναναιροῦνται ἄλληλα (l. ἀλλήλοις) καὶ τὰ μὴ δυνάμενα χωρὶς ἀλλήλων εἶναι, οἷον τό τε διπλάσιον καὶ τὸ ἥμισυ· ταῦτα γὰρ συναναιροῦνται ἀλλήλοις καὶ τὸ ἕτερον χωρὶς τοῦ ἑτέρου ἀδύνατον εἶναι· διπλασίου γὰρ ἀναιρεθέντος οὐκ ἔσται ἥμισυ καὶ ἡμίσους ἀναιρεθέντος οὐκ ἔσται διπλάσιον καὶ ἀδύνατόν ἐστι διπλασίου ὄντος μὴ εἶναι ἥμισυ. Τούτων οὕτως ἀποδειχθέντων ἀκόλουθον εἰπεῖν περὶ τῶν ὄντων (cf. supra XXXII).

LXX. Cod. Marc. 68 : Διαιροῦνται τὰ ἐναντία οὕτως. Τῶν ὄντων τῶν μέν ἐστί τι ἐναντίον τῶν δὲ οὔ· χρυσῷ μὲν γὰρ καὶ ἀνθρώπῳ καὶ ἱματίῳ καὶ τοῖς τοιούτοις οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, ἀρετῇ δὲ καὶ ἀγαθῷ καὶ θερμῷ ἐστιν ἐναντίον· ἀγαθῶν μὲν γὰρ ἐναντίον τὸ κακόν, ἀρετῇ δὲ κακία, θερμῷ δὲ ψυχρόν. Τῶν ἐναντίων τοίνυν αὐτῶν τὰ μὲν ἔχουσί τι ἀνὰ μέσον τὰ δὲ οὔ. Ἀγαθοῦ μὲν γὰρ καὶ κακοῦ ἔστι τι ἀνὰ μέσον, κινήσεως δὲ καὶ ἠρεμίας οὐδέν ἐστιν ἀνὰ μέσον· ἐξ ἀνάγκης γὰρ πάντα ἢ κινεῖται ἢ ἠρεμεῖ. Καὶ ζωῆς καὶ θανάτου οὐδέν ἐστιν ἀνὰ μέσον· ἐξ ἀνάγκης γὰρ ὅπερ τῆς ζωῆς δεκτικόν ἐστιν, ἢ ζῇ ἢ τέθνηκεν. Αὐτὰ δὲ τὰ ἐναντία λέγεται περιττῶς· ἢ γὰρ ὡς ἀγαθῷ κακὸν ἐναντίον ἐστίν, οἷον τῇ δικαιοσύνῃ ἡ ἀδικία καὶ τῇ σωφροσύνῃ ἡ ἀκολασία καὶ τὰ τοιαῦτα, ἢ ὡς οὐδέτερον οὐδετέρῳ ἐναντίον ἐστίν ... τούτων γὰρ οὐδέν ἐστιν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακόν. Ὡς κακὸν κακῷ δὲ ἐναντίον ἐστὶ κακὸν ἡ ὑπερβολὴ τῇ ἐνδείᾳ καὶ τὰ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν λεγόμενα, οἷον τὸ ὑπερβαλλόντως ψύχεσθαι (deesse videtur : τῷ ὑπερβαλλόντως θερμαίνεσθαι)· ταῦτα γὰρ καθ' ὑπερβολὴν λέγεται (addend. ἐναντία) καὶ τὸ ἐλλεῖπον τοῦ θερμοῦ τῷ ἐλλείποντι τοῦ ψυχροῦ· καὶ γὰρ ταῦτα κατ' ἔλλειψιν ἐναντία. (Cf. supra XXVII.)

LXXI. Cod. Marc. 69 : Μετὰ ταῦτα τοίνυν περὶ καταφάσεως σκεπτέον πῶς λέγομεν. Φαμὲν οὖν πᾶσαν κατηγορίαν ᾗ δηλοῦμεν ὑπάρχειν τι κατάφασιν εἶναι, οἷον τὸ καθῆσθαι τὸν ἄνθρωπον ἢ λευκὸν εἶναι τὸ ἱμάτιον καὶ πάντα τὰ τοῦτον τὸν τρόπον λεγόμενα. Ἀπόφασις δέ ἐστι τοιοῦτον οἷον τὸ μὴ καθῆσθαι τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ μὴ λευκὸν εἶναι τὸ ἱμάτιον καὶ ἁπλῶς οὗ τὸ μὴ ἢ τὸ οὐ προστεθὲν σημαίνει μὴ ὑπάρχειν τι.

---

fertur, quum vero totum non est nihil impedit quin pars sit. Manifestum vero quot modis dicatur prius, tot etiam dici posterius : posterius enim dicemus sive natura sive tempore, sive positione, sive ordine, sive facultate.

LXIX. Quot modis dicitur prius et posterius, tot etiam et simul dicetur : sive enim natura, sive ordine, sive facultate, sive tempore, sive ordine. Positione vero simul sunt ea quæ loco sunt æqualia ; ita dicimus ea quæ currunt vel quæ stant simul esse. Ordine simul sunt quæ jugatim procedunt. Facultate simul esse dicimus quorum neutrum altero plus potest. Tempore simul esse dicimus quæ eodem sunt tempore. Natura simul esse ea dicenda sunt quæ se invicem auferunt et quorum alterum sine altero esse nequit, ut duplum et dimidium : horum enim alterum ab altero aufertur et alterum sine altero esse non potest : ablato enim duplo non erit dimidium, et quum duplum est, ut non sit dimidium fieri nequit. His ita demonstratis sequitur ut de iis quæ sunt loquamur.

LXX. Contraria sic dividuntur. Eorum quæ sunt habent alia contraria, alia non habent; auro enim et homini et vesti et similibus nihil est contrarium, virtuti autem et bono et calido contrarium est; mala enim bonis sunt contraria, virtuti autem vitium, calido vero frigidum. Contrariorum vero ipsorum nonnulla aliquid in medio habent, nonnulla vero nihil. Bonum enim atque malum aliquid in medio positum habent, motus autem et quies nihil : necesse enim est omnia sive moveri sive in quiete esse. Ita et vita et mors nihil in medio habent : necessario enim quodcunque vitæ particeps fieri potest, aut vivit aut mortuum est. Ipsa vero contraria peculiari quodam modo dicuntur : sive enim ut bono malum contrarium est velut justitiæ injustitia et temperantiæ intemperantia et similia, sive neutrum neutri contrarium est (*desunt exempla*), horum enim nihil neque bonum neque malum est. Ex malis vero malum malo contrarium est exsuperantia indigentiæ, et quæ sive per excessum sive per defectum dicta sunt, ut supra modum refrigerari, hæc enim per excessum dicuntur : et indigentia caloris indigentiæ frigoris, hæc enim per defectum contraria.

LXXI. Post hæc quærendum est de affirmatione quomodo eam dicamus. Dicimus igitur omne prædicamentum quo aliquid esse affirmamus, affirmationem vocari, ut dicimus hominem sedere, albam esse vestem et omnia hoc modo dicta. Negatio vero hæc est : hominem non sedere, vestem non albam esse et omnino quodcunque addito non significatur non esse.

III. SCRIPTA LOGICA.

Scriptorum logici argumenti quæ in deperditis Aristotelis libris habenda sunt, duplex est genus. Primum eorum est quæ, quum titulo et argumento illis similia essent e quibus illud logicæ et dialecticæ doctrinæ corpus est compositum, cui philosophi Aristotele recentiores *Organi* nomen indiderunt (cf. Schol. in Anal. pr. p. 140, A 48, David in Categ. p. 25, B, 31 ; 26, A, 12), ab antiquis interpretibus ut spuria rejecta sunt. Alterorum deinde eorum quorum memoria sive in indicibus sive alibi exstat. De hoc altero genere loquitur Alexander Aphrod. in Arist. Topic. p. 5 (p. 252, A, 8 Brand.) : Περὶ δὲ τῆς οὕτω λεγομένης διαλεκτικῆς Ἀριστοτέλης μὲν καὶ ἐν ἄλλοις βιβλίοις πεπραγμάτευται, μάλιστα δὲ ἐν τούτοις ἃ ἐπιγράφεται Τοπικά. Magis etiam perspicue alio loco idem hosce tangit libros, sive potius argumentorum collectiones, ad discipulorum, ut videtur, usum institutas, quarum longe maximum numerum nostri indices recensent. Quum enim philosophus, de utilitate Topicorum disputans Topic. I, 2, ea πρὸς γυμνασίαν, πρὸς τὰς ἐντεύξεις, πρὸς τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας utilia esse dixisset, de prioribus hæc adnotat, ib. p. 16 (p. 254, B, 10) : Ἡ γυμνασίαν λέγοι ἂν τὴν εἰς ἑκάτερον μέρος ἐπιχείρησιν. Ἦν δὲ σύνηθες τὸ τοιοῦτον εἶδος τῶν λόγων τοῖς ἀρχαίοις, καὶ τὰς συνουσίας τὰς πλείστας τοῦτον ἐποιοῦντο τὸν τρόπον, οὐκ ἐπὶ βιβλίων ὥσπερ νῦν (οὐ γὰρ ἦν πω τότε τοιαῦτα βιβλία), ἀλλὰ θέσεώς τινος τεθείσης εἰς ταύτην γυμνάζοντες αὑτῶν τὸ πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις εὑρετικὸν ἐπεχείρουν κατασκευάζοντές τε καὶ ἀνασκευάζοντες δι' ἐνδόξων τὸ κείμενον. Καὶ ἔστι βιβλία τοιαῦτα Ἀριστοτέλει τε καὶ Θεοφράστῳ γεγραμμένα, ἔχοντα τὴν εἰς τὰ ἀντικείμενα δι' ἐνδόξων ἐπιχείρησιν (cf. Dschemaludd. 54), quod cum et Theon Progymn. c. 2, t. I, p. 165 Walz. confirmat : Παραδείγματα δὲ τῆς τῶν θέσεων γυμνασίας λαβεῖν ἐστι παρά τε Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου· πολλὰ γάρ ἐστιν αὐτῶν βιβλία Θέσεων ἐπιγραφόμενα, tum quodammodo et notissima Strabonis verba testantur XIII, p. 608 : Συνέβη δὲ τοῖς ἐκ τῶν Περιπάτων, τοῖς μὲν πάλαι τοῖς μετὰ Θεόφραστον, οὐκ ἔχουσιν ὅλως τὰ βιβλία, πλὴν ὀλίγων, καὶ μάλιστα τῶν ἐξωτερικῶν, μηδὲν ἔχειν φιλοσοφεῖν πραγματικῶς, ἀλλὰ θέσεις ληκυθίζειν. Quod si quæ ab ipso Aristotele Topic. I, 19, ejusque interprete p. 43 dicta sunt, de eo quod inter θέσιν et πρόβλημα intersit, colligimus, jam illud manifestum erit hosce Θέσεων libros, libris Problematum simillimos fuisse, nec minus igitur interpolationibus obnoxios. Ex his tamen nullum exstare fragmentum videtur.

A Θέσεων libris, qui vocabantur Ἐπιχειρημάτων (cf. Diog. Laert. (65) Ἐπιχειρημάτων α'β', (70) Θέσεις ἐπιχειρηματικαὶ κέ) non multum fortasse diversi fuerunt. Ad quos tamen num referenda sint quæ habet Aristoteles de Memoria c. 2 : Πρῶτον μὲν οὖν ὅσα ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις ἐστὶν ἀληθῆ δεῖ τίθεσθαι ὡς ὑπάρχοντα· οὔτε γὰρ μνήμης ἐστὶν ἀνάληψις ἡ ἀνάμνησις οὔτε λῆψις (ubi sic Michael Ephesius f. 131 verso : Ἐπιχειρηματικοὺς λόγους λέγει τὰ προβλήματα. Ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον· ὅσα ἐν τοῖς προβλήμασιν ἡμῖν εἴρηται καὶ δέδεικται ἀποδεικτικῶς περὶ ἀναμνήσεως, δεῖ ἐνταῦθα ὡς ὁμολογούμενα λαμβάνειν, et similiter jam Themistius fol. 97 recto, t. II, p. 241, 16 Spengel. : Ὅσα ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις καὶ προβληματικοῖς ἡμῖν ἀποδέδεικται), vix magis affirmari licet, quam de iis quæ leguntur apud Joannem Philoponum in Anal. post. fol. 51 verso (p. 227, A, 43 Brand.) : Λογικώτερα δέ φησιν ἐπιχειρήματα ὁ Ἀλέξανδρος τὰ ἐπὶ τῶν ὁρισμῶν, οἷς πρώτως κέχρηται. Λαμβάνει γὰρ ὅτι εἰσὶν ὁρισμοὶ καὶ ἔστιν ὁρίσασθαι τὰ πράγματα, μὴ δείξας ὅτι εἰσὶν ὁρισμοί, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Λογικῶν Ἐπιχειρημάτων λαμβάνει τοῦτο ὡμολογημένον ὅτι ἔστιν ἀπόδειξις. Ipsius enim Aristotelis verba non de libro sed de disputationum genere accipienda sunt, quum contra Joannes Philoponus, non, ut nonnulli voluerunt (cf. Brandis, *Aristoteles*, I, p. 86, Zeller, *Philosophie der Griechen* t. II, p. 54, Prantl, *Geschichte der Logik* t. I, p. 94) deperditum quendam Aristotelis librum, sed ipsum in quem commentatus est philosophi locum significat, quod optime demonstravit Rosius, p. 123, collatis ejusdem Philoponi verbis fol. 56 recto, p. 229, B, 25 : Ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξήγησις ἡ ἐπὶ τοῦ προτέρου ἐπιχειρήματος et 31 : Διὰ μέντοι τοῦ νῦν ἐπιχειρήματος δείκνυσιν κτλ.

Cavendum vero est ne in similem errorem abducamur ab antiquis philosophi interpretibus, qui quum certam definitamque Aristotelis librorum partem quandam indicare vellent, haud semel deperditum aliquem respicere videntur et quidem talem sæpe cujus titulus in indicibus reperitur. Exemplo ipse erit Joannes Philoponus, quippe quem, in Aristotelis Anal. post. fol. 14 recto (p. 202, B, 29) ita dicentem : ὡς δέδεικται ἐν τῷ περὶ συλλογισμοῦ, de libro Συλλογισμοῦ α' (Diog. L. 48) sive Συλλογισμῶν α' β' (Diog. L. 56, Anon. 46) inscripto loqui existimare possit aliquis, quum tamen Priorum Analyticorum partem (II, 5, sive 10) significarit, eodem plane modo quo ipse Aristoteles in Analyt. post. I, 3, 7 et 11, 8 : Δέδεικται ἐν τοῖς περὶ συλλογισμοῦ dixerat. (Cf. Galen. de Libr. propr. t. XIX, p. 41,

Joann. Philop. in Arist. Anal. post. f. 3 recto, p. 195, B, 40). Impedita magis quæstio est de duobus Alexandri Aphrodisiensis locis in quibus liber περὶ καταφάσεως nominatur, in Aristot. Analyt. prior. I, 3, 1, fol. 12 verso (p. 149, A, 31) : Εἰ γὰρ μὴ ἐξ ἀνάγκης τὸ β' τῷ α' μηδενὶ ὑπάρχει, ἀλλὰ ἐνδέχοιτό τινι ὑπάρχειν· αὕτη γὰρ ἀναίρεσις καὶ ἀντίφασις πρὸς τὴν καθόλου ἀποφατικὴν ἀναγκαίαν, ὡς ἐν τῷ περὶ καταφάσεως δέδεικται λόγῳ· et in Metaphys. III, 7, 1, p. 286, 24 Bon. : Αἵ τε καταφάσεις καὶ ἀποφάσεις. Εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἔν τε τῷ περὶ Ἑρμηνείας καὶ ἐν τῷ περὶ Καταφάσεως, ubi tamen præstat fortasse de Theophrasti libro cogitare, quem præter indicem Diogenis et Galenum de Libris propriis t. XIX, p. 42, 47 ed. Lips. : Θεοφράστου βιβλίον ὃ περὶ καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως ἔγραψε, sæpius citaverunt cum Alexander ipse, in Anal. pr. fol. 5 recto (144, B, 32 Brand.), 21 verso (152, B, 39) 124 recto (183, B, 2), 128 recto (184, A, 30 et 38), in Topic. p. 130, in Metaphys. p. 229, 26 Bon., tum Boethius p. 283, 44; 284, 37; 318, 29, quam, sicuti a Zellero factum est (l. l. p. 52) ad peculiarem quendam librum Aristotelis referre.

I. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ. ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ.

Varie a variis inscriptum fuisse Categoriarum libellum cum omnes ejus interpretes tradiderunt, tum et ipsi qui in codicibus leguntur tituli (Cf. Waitz. Aristotel. Organon t. I, p. 81, Brandis. *über die Reihenfolge der Bücher des Aristotel. Organons*, Berl. 1833, p. 266) declarant. Inter has vero inscriptiones antiquissima videtur fuisse τὰ Πρὸ τῶν Τόπων, cui inter Peripateticos, qui post Andronicum vixerunt, auctoritatem addere conati sunt Herminus (David in Categ. p. 81, B, 25) et Adrastus (Simplic., in Categ. f. 4, p. 32, B, 44, Anon. in Categ. p. 32, B, 36. Cf. tamen David Prol. in Categ. p. 30, A, 7). Ipsam vero antiquiorem fuisse Andronico, Porphyrius, ut videtur, apud Simplicium testatur in Categ. fol. 7, p. 81, A, 27 : Τινὲς μὲν γὰρ, ὧν καὶ Ἀνδρόνικός ἐστι, παρὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ βιβλίου προσκεῖσθαί φασιν ὑπό τινος ταῦτα τοῦ τὸ τῶν Κατηγοριῶν βιβλίον Πρὸ τῶν Τόπων ἐπιγράψαντος, οὐκ ἐννοοῦντες οὗτοι πόσην χρείαν οὐ τῇ Τοπικῇ πραγματείᾳ μόνον ἀλλὰ καὶ τῷ περὶ τῶν Κατηγοριῶν λόγῳ εἰσάγει τὰ εἰρημένα. Unde illud affirmare licet, titulum τὰ πρὸ τῶν Τόπων α' apud Diogenem Laertium (59) et apud Anonymum (49), in nullum alium librum cadere quam in Categoriarum. Quum vero in iisdem indicibus iterum nominentur Κατηγορίαι α' (Diog. L. 141, Anon. 121), ipsorum indicum testimonio confirmatum vides, quod ab antiquis interpretibus de duplici Categoriarum exemplo in antiquis bibliothecis exstanti narratur.

Quod ad Analyticorum libros attinet, de quibus similia traduntur, unum illud adjiciam, satis verisimile videri quod Rosius conjecit (p. 126) non τεσσαράκοντα sed τεσσαρεσκαίδεκα scripsisse illum, e quo suam de hac re posteriores hauserunt notitiam, sive Adrastus, sive, ut libentius crediderim, Andronicus fuerit.

(138 b).

Simplicius Proleg. in Categ. f. 4, Z, ed. Basil. : Ἱστορεῖ δὲ ὁ Ἄδραστος ἐν τῷ περὶ τῆς Τάξεως τῶν Ἀριστοτέλους συγγραμμάτων, ὅτι φέρεται καὶ ἄλλο τῶν Κατηγοριῶν βιβλίον ὡς Ἀριστοτέλους, καὶ αὐτὸ ὂν βραχὺ καὶ σύντομον κατὰ τὴν λέξιν καὶ διαιρέσεσιν ὀλίγαις διαφερόμενον, ἀρχὴν δὲ ἔχον· « Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστι ». Πλῆθος δὲ στίχων ἑκατέρου τὸ αὐτὸ ἀναγράφει, ὥστε τὸ βραχὺ κατὰ τὴν λέξιν εἶπεν, ὡς συντόμως ἕκαστον τῶν ἐπιχειρημάτων ἐκτιθέμενον.

Joan. Philop. Proleg. in Categ. p. 39, A, 19, Brand. : Εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι ἐν ταῖς παλαιαῖς βιβλιοθήκαις τῶν μὲν Ἀναλυτικῶν μ' βιβλία εὕρηνται, τῶν δὲ Κατηγοριῶν δύο. Τὸ μὲν ἕτερον εἶχε τὴν ἐπιγραφήν, οὕτως δέ φημι τὴν ἀρχήν· « Τῶν ὄντων

CATEGORIÆ.

Narrat Adrastus in libro de ordine Aristoteleorum librorum, ferri etiam alium Categoriarum librum uti Aristotelis, et ipsum brevem et concisum dictione, paucis differentem divisionibus, habentem principium : « Eorum quæ sunt, aliud quidem est ». Numerum versuum utriusque eundem recenset.

Scire oportet in antiquis bibliothecis Analyticorum quadraginta volumina exstitisse, Categoriarum vero duo. Quorum alterum hanc inscriptionem, seu potius initium præ se ferebat : « Eorum quæ sunt, quædam homonyma vocantur, quædam synonyma. » Alterum vero quod nunc in manibus habemus, hanc habebat inscriptionem : « Homonyma dicuntur, quorum nomen solum est commune, definitio vero essentiæ alia. » Hoc prælatum est utpote ordine et re præstantius et ubique Aristotelem auctorem declarans.

Duobus inventis, ut dictum est, Categoriarum voluminibus, cum in ceteris, tum in exordio consimilibus, est enim alterius initium : « Eorum quæ sunt quædam homonyma sunt, quædam synonyma », quod consonum ferme est cum hujusce libri principio, hic verus justusque philosophi judicatus est liber ab interpretibus omnibus.

τὰ μὲν ὁμώνυμα λέγεται τὰ δὲ συνώνυμα ». Τὸ δὲ δεύτερον, ὅπερ νῦν ἔχομεν προκείμενον, εἶχε τὴν ἐπιγραφὴν τοιαύτην· « Ὁμώνυμα λέγεται ὧν ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ ὅρος τῆς οὐσίας ἕτερος. » Προτετίμηται δὲ τοῦτο ὡς τάξει καὶ πράγματι πλεονεκτοῦν καὶ πανταχοῦ πατέρα τὸν Ἀριστοτέλην κηρῦττον.

Ammonius Proleg. in Categ. f. 17 recto : Δύο δὲ ὡς εἴρηται (f. 13 verso) βιβλίων Κατηγοριῶν εὑρεθέντων σχεδὸν παραπλησίων κατὰ πάντα καὶ κατ' αὐτὸ προοίμιον· ἔστι γὰρ τοῦ ἑτέρου ἡ ἀρχή· « Τῶν ὄντων τὰ μὲν ὁμώνυμά ἐστι, τὰ δὲ συνώνυμα, » ἥτις σχεδὸν ἡ αὐτή ἐστι τῷ προκειμένῳ βιβλίῳ· ἐκρίθη τοῦτο γνήσιον εἶναι τοῦ φιλοσόφου τὸ βιβλίον ὑπὸ πάντων ἐξηγητῶν. Eadem supra jam fol. 13 dixerat : Ἀμέλει φασὶν ἐν τῇ μεγάλῃ βιβλιοθήκῃ εὑρῆσθαι Ἀναλυτικῶν μὲν τεσσαράκοντα βίβλους, Κατηγοριῶν δὲ δύο· ἐκρίθη δὲ ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν Κατηγοριῶν μὲν τοῦτο γνήσιον τοῦ Ἀριστοτέλους, Ἀναλυτικῶν δὲ τέσσαρα. Ἐκρίθη δὲ ἔκ τε τῶν νοημάτων καὶ τῆς φράσεως καὶ τῷ ἀεὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πραγματείαις μεμνῆσθαι τούτου τοῦ βιβλίου τοῦ φιλοσόφου, in quibus error inesse videtur, quum Categoriarum libri nusquam mentio fiat apud Aristotelem, licet idem affirment ceteri interpretes philosophi, Simplic. in Categ. f. 8 verso : Καὶ αὐτὸς δὲ (ὁ Ἀριστοτέλης) μέμνηται τοῦ βιβλίου ἐν ἄλλοις, δέκα Κατηγορίας αὐτὸ καλῶν, ἵνα μὴ ὑπονοήσωμεν τοῦ Ἀρχυτείου μνημονεύειν αὐτόν, ἄλλην ἐπιγραφὴν ἔχοντος. David. in Categ., p. 30, A, 24 : Γνήσιον τοίνυν ἐκ τοῦ παλαιοῦ τὸ παρὸν βιβλίον ἀπὸ τῆς φράσεως καὶ τῆς δεινότητος τῶν ἐνθυμημάτων καὶ ἐκ τοῦ ὀνομαστὶ μεμνῆσθαι αὐτὸν τοῦ παρόντος βιβλίου ἐν ἄλλοις αὐτοῦ βιβλίοις, καὶ λέγων ὅτι, ὡς εἴρηται ἐν Κατηγορίαις ... ... καὶ ἐκ τοῦ εὐθύνας δεδωκέναι αὐτὸ τοῖς Ἀττικοῖς ἐξηγηταῖς. Τεσσαράκοντα γὰρ βιβλίων εὑρεθέντων ἐν παλαιαῖς βιβλιοθήκαις τῶν Ἀναλυτικῶν καὶ δύο τῶν Κατηγοριῶν, τέσσαρα μόνον τῶν Ἀναλυτικῶν ἐγκρίνουσι (οἱ ἐξηγηταί) καὶ ἓν τῶν Κατηγοριῶν.

Anon. Proleg. in Categ. p. 33, B, 25 : Τὸ δὲ γνήσιον (τῶν Κατηγοριῶν) οὕτως (ἀποδέδεικται) .... ἀπὸ τοῦ μνήμην αὐτοῦ ποιεῖσθαι καὶ ἐν ἑτέροις αὐτοῦ συγγράμμασι, λέγω δὲ τοῦ παρόντος συγγράμματος, ὀνομαστὶ Κατηγορίας αὐτὸ καλοῦντα· ἀπὸ τοῦ εὐθύνας δοῦναι πᾶσι τοῖς Ἀττικισταῖς. Καὶ πάντας γνήσιον τοῦτο ἐκ β' βιβλίων εὑρεθέντων τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως μόνον ἐπικρῖναι, ὥσπερ ἐκ μ' τὰ δ' Ἀναλυτικά, ὡς Ἄδραστος ἱστορεῖ.

Boethius in Prædicamenta, p. 113 sq. ed. Basil. 1570 : *Aristotelis vero neque ullius alterius liber est, idcirco quod in omni philosophia sibi ipse de hujus operis disputatione consentit et brevitas ipsa atque subtilitas ab Aristotele non discrepat... quanquam extet alter Aristotelis liber de eisdem disputans, eadem fere continens, quum sit oratione diversus. Sed hic proprietatis liber calculum cepit.*

Ad aliam quandam Analyticorum recensionem haud referam verba quæ apud Asclepium leguntur, tanquam ex Analyticis posterioribus desumpta, in quibus nihil tale exstat. Quæ enim iste Aristoteli tribuit, quasi de Metaphysicis loqueretur, Proleg. Metaph. p. 519, B, 24 Brand.: Ἀμέλει καὶ ἐν τῇ Ἀποδεικτικῇ (ita plerumque græci interpretes Analytica posteriora vocant, cf. Waitz, Aristot. Organ. t. II, p. 293) φησίν· « ὡς εἴρηταί μοι ἐν τοῖς περὶ σοφίας λόγοις, » tam prorsus abhorrent ab usu philosophi, ut manifestum sit errore quodam deceptum esse Asclepium, sive quod ipse interpolatum habuit librum, sive quod commentatoris cujusdam verba cum ipsius Aristotelis confudit.

II. ΠΕΡΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ.

Libri περὶ Προβλημάτων α' (Diog. L. 51, apud Anon. 743 male Προβλημάτων) aliam fuisse rationem atque eorum quibus variorum problematum collectiones continebantur, cum ipse titulus, tum locus quem in indicibus obtinet demonstrant. Legitur enim inter scripta logici argumenti, quæ inde a 46 usque ad 60 continua serie apud Diogenem Laertium recensentur, ita ut in eo de ipsa methodo problematum inveniendorum disseruerit philosophus. Cf. in indice scriptorum Theophrasteorum p. 10, 7, 11, 14 Usen. περὶ τῶν προβλημάτων φυσικῶν α', et apud Dschemaludd. (60) *Prolegomena in Problemata, libri III.* Ad hunc librum referendum fortasse erit quod sequitur fragmentum, licet alio loco, de quo statim dicendum erit, idem Alexander τὴν τῶν προβλημάτων διαίρεσιν, sive ipsorum Topicorum partem appellet, sive partem Διαιρέσεων.

(139.)

Alexand. Aphrod. in Arist. Topica p. 34, (258, A, 16 Br.) : Ἐπιζητήσαι δ' ἄν τις ὑπὸ τί

DE PROBLEMATIS.

Quærat aliquis cui generi problematum assignanda sint talia, cur magnes, qui vocatur, ferrum attrahat et quæ sit natura aquarum quæ ad divinandum inserviunt? Nulli enim e statutis generibus subjici possunt. An hæc non sunt problemata dialectica de quorum divisionibus agitur.:. sed quæ ita proponuntur physica sunt problemata, ut in libro de Problematis dixit : quæ enim ad naturam spectant et quorum causa ignoratur, physica sunt problemata.

γένος τῶν προβλημάτων ὑπαχθήσεται τὰ τοιαῦτα προβλήματα, διὰ τί ἡ λίθος ἡ Μαγνῆτις λεγομένη ἕλκει τὸν σίδηρον, καὶ τίς φύσις μαντικῶν ὑδάτων; δοκεῖ γὰρ μηδενὶ τῶν κειμένων ὑπάγεσθαι ταῦτα. Ἢ οὐδὲ διαλεκτικὰ προβλήματα ταῦτα· περὶ δὲ τούτων ὁ λόγος καὶ τούτων αἱ διαιρέσεις ... Ἀλλ' ἔστι τὰ οὕτω προβαλλόμενα φυσικὰ προβλήματα, ὡς ἐν τῷ Περὶ προβλημάτων εἴρηκεν· ὧν γὰρ φυσικῶν ὄντων τὰ αἴτια ἀγνοεῖται, ταῦτα φυσικὰ προβλήματα. Γίνεται μέντοι καὶ φυσικῶν πέρι διαλεκτικὰ προβλήματα, ὥσπερ οὖν καὶ περὶ ἠθικῶν τε καὶ λογικῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνως ἔχοντα διαλεκτικὰ τὰ δὲ οὕτως φυσικά. Καὶ εἴη ἂν τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα πάντα ἀναγόμενα εἰς τὴν ζήτησιν τοῦ τε ὅτι ἔστι καὶ τοῦ εἰ ἔστιν, ἅ ἐστι δύο τῶν τεσσάρων ἃ εἶπεν ἀρχόμενος τοῦ δευτέρου τῶν Ὑστέρων Ἀναλυτικῶν· τὸ γὰρ διὰ τί (in ed. Ald. male διότι) ἔστι καὶ τί ἐστιν οὐ διαλεκτικὰ προβλήματα.

III. ΤΑ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΛΕΞΙΝ.

Maxime memorabilis est, etsi corruptus Simplicii locus, Porphyrium, ut videtur, secuti in Categor. fol. 16, A ed. Basil., p. 47, B, 40 Brand., in quo ita deperdita quædam enumerantur logica scripta Aristotelis : Ἢ πρὸς τοῦτο αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Ὑπομνήμασιν ἀπεκρίνατο· καὶ γὰρ ἐν τοῖς Μεθοδικοῖς καὶ ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι καὶ ἐν ταῖς Διαιρέσεσι καὶ ἐν ἑτέρῳ ὑπομνήματι ὃ ἐπιγράφεται παρὰ τὴν Λέξιν κτλ. In quo illud primum tenendum est, quæ hic vocantur Ὑπομνήματα non peculiare quoddam scriptum, sed scriptorum illud genus designare de quo disseruerunt quicunque sive in Aristotelem, sive in Categorias Prolegomena scripserunt, Ammonius, Simplicius, Joannes Philoponus, David. Inde jam apparet alterum : καὶ ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι tolerandum non esse, sive quod a librario male repetitum, sive ex alio titulo corruptum sit. Tria igitur scripta sunt Aristotelis quæ hîc memorantur, Μεθοδικά, deinde Διαιρέσεις, tertium, de cujus auctore dubitatur, etsi ex Aristotelis schola profectum sit, παρὰ τὴν Λέξιν, sive ut Rosius scribendum conjecit τὰ παρὰ τὴν Λέξιν. Quod num idem sit atque qui apud Dschemaluddinum (77) *De verborum significatione II* inscribitur liber, sicuti Zeller. conjecit, l. l. p. 54, neque affirmare, neque negare ausim. Ceterum et aliunde manifestum fit corrupta esse Simplicii verba, quippe qui addere omiserit ex quonam eorum scriptorum quæ affert Aristotelis locus exscriptus sit; vix enim credi poterit eadem verba in omnibus exstitisse.

(140.)

Simplicius in Categor., f. 16, A ed. Basil. (p. 47, B, 40 Br.) : Ἀλλὰ διὰ τί, φασὶν οἱ περὶ τὸν Λούκιον, τοὺς συνδέσμους παρέλιπεν, εἰ λέξεις καὶ οὗτοι σημαντικαί;... Ἐπιζητοῦσι δὲ καὶ τὰ ἄρθρα ποῦ ταχθήσεται. Καὶ περὶ τούτων δὲ ὁ αὐτὸς λόγος· καὶ γὰρ ταῦτα οἷον σύνδεσμοί εἰσι τὰ γένη προσσημαίνοντες τό τε ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ ἀορίστως· οὐ γάρ τί ἐστι δηλοῦσι· διὸ καὶ ἀόριστα καλεῖται παρά τινων. Ἀλλ' αἱ ἀποφάσεις καὶ αἱ στερήσεις αἵ τε διάφοροι τῶν ῥημάτων ἐγκλίσεις ἐν τίνι ταχθήσονται; Ἢ πρὸς τοῦτο αὐτὸς Ἀ ρ ι σ τ ο τ έ λ η ς ἐν τοῖς Ὑπομνήμασιν ἀπεκρίνατο· καὶ γὰρ ἐν τοῖς Μεθοδικοῖς [καὶ ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι] καὶ ἐν ταῖς Διαιρέσεσι καὶ ἐν ἑτέρῳ ὑπομνήματι ὃ ἐπιγράφεται [τὰ Rose] Παρὰ τὴν Λέξιν, ὅπερ εἰ καί τισιν οὐ δοκεῖ γνήσιον Ἀριστοτέλους, ἀλλά τινός ἐστι πάντως τῶν ἀπὸ σχολῆς, ἐν τούτοις προθεὶς τὰς κατηγορίας ἐπάγει· « Λέγω δὲ ταύτας σὺν ταῖς πτώσεσιν αὐτῶν ἤτοι ἐγκλίσεσι, » ταῖς τε ἀποφάσεσι καὶ ταῖς στερήσεσι καὶ τοῖς ἀορίστοις συνέταξεν αὐτῶν τὴν διδασκαλίαν. Ἔστι γοῦν τὸ ἀνυποδετεῖν τῆς αὐτῆς κατηγορίας ἧς καὶ τὸ ὑποδεδέσθαι.

Eadem brevius Dexippus in Categor. p. 40, 5 Spengel. (p. 48, A, 46 Brand.) : Ἀλλ' αἱ ἀποφάσεις, φασί, καὶ αἱ στερήσεις τά τε ἀόριστα καὶ αἱ ἐγκλίσεις καθ' ἑκάστην κατηγορίαν ἐν τίνι ταχθήσονται; περὶ δὴ τούτων βέλτιον αὐτὸς ὁ Ἀ ρ ι σ τ ο τ έ λ η ς ἐν τοῖς Ὑπομνήμασιν ἀνεδίδαξε· προθεὶς γὰρ τὰς κατηγορίας σὺν ταῖς πτώσεσιν αὐτῶν καὶ ταῖς ἀποφάσεσι καὶ ταῖς στερήσεσι καὶ τοῖς ἀορίστοις ὁμοῦ συνέταξεν αὐτῶν τὴν διδασκαλίαν, πτώσεις τὰς ἐγκλίσεις ὀνομάζων. Ἔσται δὴ οὖν τὸ ἀνυποδετεῖν τῆς αὐτῆς κατηγορίας, ἧς καὶ τὸ ὑποδεδέσθαι, καὶ τὸ ἀναπνεῖν τῆς τοῦ ἔχειν κατηγορίας, ὥστε καὶ τὸ ὡπλίσθαι. Καὶ αἱ ἀποφάσεις οὖν τούτων ἔσονται ὧν καὶ αἱ καταφάσεις, καὶ τὰ ἀόριστα τούτων ὧν καὶ τὰ ὡρισμένα κτέ.

IV. ΤΟΠΙΚΑ. ΜΕΘΟΔΙΚΑ.

A Topicorum libris, quos male nominat Suidas s. v. Ὑπόληψις : Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Τόποις· « Εἰ ὑπόληψίς ἐστι ψευδὴς καὶ ἀληθής, εἴη ἂν καὶ δόξα· εἶδος γὰρ ὑπολήψεως ἡ δόξα », quæ, quum apud

QUÆ SUNT AD DICTIONEM.

Sed in quanam categoria ponendæ sunt affirmationes, privationes et variæ vocum flexiones? Ad quod Aristoteles ipse in Commentariis respondit : etenim in Methodi[cis] et in commentariis] et in divisionibus et in alio commentario, qui inscribitur Quæ sunt ad dictionem, et qui etsi nonnullis non genuinus videtur esse Aristotelis, tamen omni modo auctorem habet aliquem ex ejus schola, in his exponens categorias ita pergit : « Has vero dico cum casibus aut certe cum flexionibus. »

Aristotelem nusquam legantur, ut pleraque similia apud Suidam excerpta, antiqui potius cujusdam commentatoris verba sunt, manifeste diversos facit Methodicorum libros Diogenes Laertius, V, 29 : Πρὸς μὲν οὖν τὴν εὕρεσιν τά τε Τοπικὰ καὶ Μεθοδικὰ παρέδωκε προτάσεων πλῆθος, ἐξ ὧν πρὸς τὰ προβλήματα πιθανῶν ἐπιχειρημάτων οἷόν τε εὐπορεῖν· πρὸς δὲ τὴν κρίσιν τὰ Ἀναλυτικὰ πρότερα καὶ ὕστερα (eadem Hesych. Illustris p. 6 Orelli). Cum his consentire videtur ipse Aristoteles, in cujus Rhetor. I, 2, 9, hæc leguntur : Τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν Τοπικῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον, ὅτι τὸ μὲν τὸ ἐπὶ πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει, ἐκεῖ μὲν ἐπαγωγή ἐστιν ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα, τὸ δὲ τινῶν ὄντων ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται. Φανερὸν δ' ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ῥητορικῆς· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς Μεθοδικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι, αἱ δὲ ἐνθυμηματικαί. Hoc loco Rhetoricæ usus est Dionysius Halicarnassensis in Epistola ad Ammæum, c. 7, ut demonstraret jam virili ætate fuisse Aristotelem quum Rhetoricam scriberet, quippe qui jam ante hos libros edidisset : τὰς κρατίστας συντάξεις. Vellem autem accuratius indicasset qualesnam libros ita appellaverit. Ex ejus enim verbis p. 730 Reisk. : Περί τε παραδειγμάτων (καὶ ἐνθυμημάτων adjic. esse conj. Spengel. *Specim. comm. in Arist. Rhet.*, Monachii, 1839, p. 27) προελόμενος λέγειν ὅτι τὴν αὐτὴν ταῦτ' ἔχει δύναμιν ταῖς ἐπαγωγαῖς καὶ τοῖς συλλογισμοῖς, ταῦτα περὶ τῆς ἀναλυτικῆς (apud Aristotelem paulo supra l. l. Ἀναλυτικὰ citantur) καὶ μεθοδικῆς πραγματείας τίθησι, illud quidem jure colliges, eum μεθοδικὴν πραγματείαν a Topicorum libris non diversam fecisse, de causa vero cur ita fecerit nihil comperimus. Verum fac rem non aliter se habere, ita ut, quod plerosque probare video, Topica semel Methodicorum nomine a philosopho appellari potuerint (1), eodem modo quo alibi sive dialectica (Rhet. II, 22, 14 et c. 24, 1) sive Eristica (Rhet. II, 24, 10) appellata esse volunt, ab his Methodicis jam alia quædam discernenda erunt, quæ scilicet simul cum Topicis apud Diogenem Laertium nominata esse vidimus, sive quæ Simplicius novit. Etenim si fides habenda est Simplicio, sive potius antiquiori cuidam interpreti quem secutus est (cf. supra fr. 139), Methodica de quibus agitur inter hypomnematica scripta recensenda erant. Quæ vero quum essent, ut ejusdem Simplicii verbis utar, in Categ. p. 24, A, 45 : ὅσα πρὸς ὑπόμνησιν οἰκείαν καὶ πλείονα βάσανον συνέταξεν ὁ φιλόσοφος, in scriptis ab ipso Aristotele editis neque nominari potuerunt neque unquam nominata sunt.

Restat ut de Methodicorum mentione in indicibus facta videamus. In Diogenis Laertii tabula primum Μεθοδικὰ α' β' γ' δ' ε' ς' ζ' nominantur (52), inter scripta logica, deinde, inter rhetorica (81) Μεθοδικὸν α'. Horum titulorum priorem tantummodo exscripsit Anonymus (40), omisso vero librorum numero. Topicorum nulla mentio in indicibus reperitur, quanquam Ὅροι πρὸ τῶν τοπικῶν α' β' γ' δ' ε' ς' ζ' (Diog. L. 55), Τὰ πρὸ τῶν τόπων (ib. 59), Τοπικῶν πρὸς τοὺς ὅρους (ib. 60) recenseantur. Ad hæc igitur a plerisque relatus est Methodicorum titulus. Neque sane, fateor, a tali conjectura abhorret ipsum Topicorum initium : Ἡ μὲν πρόθεσις τῆς πραγματείας μέθοδον εὑρεῖν. At minus favet librorum numerus, idque præsertim quum et qui de Sophisticis elenchis vulgo inscriptus est liber, Topicis adnumerandus sit (cf. Waitz. in Aristot. Organ. t. II, p. 528 sq.), a quibus saltem ab ipso Aristotele non separatur. Sed jam in his subsistendum esse puto. Ad quæstionem enim delati sumus de qua facilius est hariolari quam satis certi aliquid proferre, quippe quia arctissime cohæreat cum iis quæ cum de conditione Aristoteleorum librorum narrata sunt, tum de eorum editione ab Andronico facta.

Præstat igitur huc reverti unde totam hanc disputationem orsi sumus. Non enim alienum est ab hoc loco ut de ipsis Topicis pauca addamus. De his, si quod de Analyticis et de Categoriis traditur, eorum diversas recensiones, Aristotelis nomine inscriptas, in antiquis bibliothecis exstitisse, traderetur, hoc nullo modo mirarer, immo potius miror quod non factum est. At fuere nonnulli qui et longius progrederentur. Inter quos non multum nos morabitur Patricius vehementissimus obtrectator Aristotelis, qui ultra fines, ut solet, abreptus, Topica ab Aristotele abjudicanda et Theophrasto vel Eudemo vel Phaniæ tribuenda esse censuit (cf. *Discussion.*

(1) De toto hoc loco Rhetoricæ quum in aliam sententiam a nobis disputatum esset in libro: *Die verlorenen Schriften des Aristoteles*, Leipz. 1865, p. 83, scilicet Topicorum et Methodicorum mentionem interpolatori cuidam deberi, nunc jam meliora edoctus sum argumentis quibus nostra conjectura impugnata est a viris humanissimis et de Aristotelis interpretatione meritissimis, C. Thurot, *Revue critique*, Paris 1866, t. II, p. 197 sq; Bonitzio, *Zeitschrift für œsterr. Gymn.*, 1866, p. 774, Vahlenio, *Rhein. Museum*, 1867, p. 101 sqq. cf. præterea Sauppe, *Dionysios und Aristoteles*, Gotting. 1863. Restat tamen dubitatio aliqua de vocabulo μεθοδικά, quod me nusquam apud Aristotelem legisse memini.

Peripatet. p. 29 verso ed. Venet. 1571). Lenius est aliorum judicium; quippe qui illud tantummodo evincere conantur, Topicorum recensionem quam hodie habemus, diversam esse sive ab ea quam sæpius ipse Aristoteles significaverit, sive quam Cicero tractaverit. Argumenta vero quibus usi sunt, in neutram partem sufficiunt. De Cicerone egregie hoc demonstravit Jos. Kleinius, in dissertatione *De fontibus Topicorum Ciceronis*, Bonnæ, 1844; de ipso vero Aristotele vereor ut cuiquam persuadeant quæ nuper in hanc sententiam a C. Thurotio disputata sunt (*Revue critique* t. II, p. 198). Loci enim philosophi quos notavit, in quibus quæ e Topicis laudari videntur, in iis reperire non contigit, tales sunt ad unum omnes (Rhet. I, 2, 22; II, 23, 9; 25, 3; 26, 4), ut non certum quendam librum, sed ipsam disciplinam significaverit Aristoteles, sicuti egregie jam observavit P. Victorius in Rhet. II, 22, 10 : « Valet autem hîc ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ut in disciplina illa fit, qua loci sedesque argumentorum monstrantur.» Restat igitur unum illud, quod sæpius Topica nominantur pro iis quæ in Sophisticis Elenchis tractata sunt, ita de interpretatione c. 11, 2, ubi jam Schol. apud Waitz. t. I, p. 42 adscripsit : Ἐν γὰρ τοῖς Σοφιστικοῖς Ἐλέγχοις διδάσκει περὶ τούτων, cf. Waitz. t. II, p. 528 sq., Analyt. prior. II, 19, 2, Rhetor. III, 18, 5. Unde vero si illud certo colligas aliter distributos fuisse hos libros ab Andronico, de ipsa eorum integritate nihil statui poterit.

V. ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ.

Præter Platonicas Divisiones Aristotelis, de quibus supra diximus, eodem sive simili nomine inscripti libri satis multi perferebantur. Ejus generis sunt tituli Διαιρέσεις σοφιστικαὶ δ' (29), Διαιρέσεις ιζ' (42), Διαιρετικῶν α' (43), Διαιρετικὸν α' (62), Ἐνθυμημάτων Διαιρέσεις α' (85 apud Diogenem Laertium), quorum primum solummodo et ultimum recenset Anonymus (29, 69), quum quos habet Dschemaluddinus (51, 53), primo et secundo respondere videntur. Quod si quæ in ejus indice ad alterum adscripta sunt titulum : *Divisiones libri XXVI*, argumentum libri ita indicatur : *Tractat in libro hoc de temporis, animi et cupiditatum divisionibus, de agente, patiente et actione, de amore, de boni generibus, in quibus alia quæ intellectu percipiuntur, alia quæ in animo, alia quæ extra animum sunt : denique de bonitate atque malitia, necnon de variis disciplinis artibusque*, recte se habent, hanc potissimum collectionem respexerit Simplicius in verbis sæpius jam laudatis supra fr. 139, non minus fortasse quam Alexander Aphrodisiensis, qui tribus in locis Aristotelis Divisionum meminit.

Similem vero Divisionum librum aliquoties in Metaphysica ipse significare videtur philosophus. Quæ enim ibi leguntur IX, 3, 3 : Ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἑνός, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ διαιρέσει τῶν ἐναντίων διεγράψαμεν, τὸ ταὐτὸ καὶ ὅμοιον καὶ ἴσον, τοῦ δὲ πλήθους τὸ ἕτερον καὶ ἀνόμοιον καὶ ἄνισον, ea procul dubio de eodem libro intelligenda sunt quem memorat III, 2, 6 : Σχεδὸν δὲ πάντα ἀνάγεται τἀναντία εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Τεθεωρήσθω δ' ἡμῖν ταῦτα ἐν τῇ Ἐκλογῇ τῶν ἐναντίων, et sæpius, si habenda est fides antiquis interpretibus, quorum testimonia jam supra congessimus fragm. 2 librorum περὶ τ' Ἀγαθοῦ. At quid sibi isti volunt quum hanc Ἐκλογὴν sive Διαίρεσιν τῶν ἐναντίων in libro secundo de Bono factam esse affirmant? Manifestum errorem ipsa Alexandri arguunt verba. Quum enim ad alterum locum p. 206, 19 Bonitz ita scripsisset : Ἀναπέμπει δὲ ἡμᾶς περὶ τοῦ γνῶναι ὅτι σχεδὸν πάντα τὰ ἐναντία ὡς εἰς ἀρχὴν ἀνάγεται τό τε ἓν καὶ τὸ πλῆθος εἰς τὴν Ἐκλογὴν τῶν ἐναντίων, ὡς ἰδίᾳ περὶ τούτων (ἐκεῖ excidisse videtur) πραγματευσάμενος. Εἴρηκε (εἴρηται?) δὲ περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τ' Ἀγαθοῦ, infra ad ea quæ Aristoteles dixerat III, 2, 13 : Εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγὴ ἡμῖν, non jam cum semet ipso consentiens hæc adnotat, p. 218, 10 : Διὰ δὲ τοῦ· « εἰλήφθω γὰρ ἡ ἀναγωγὴ ἡμῖν » ἀναπέμπει πάλιν ἡμᾶς εἰς τὰ ἐν τῷ β' περὶ τ' Ἀγαθοῦ δεδειγμένα, quæ iterum statim repetit v. 13 : Εἰπὼν ὅτι πως τὰ ἐναντία πάντα εἰς τὸ ἓν καὶ πλῆθος ἀνάγεται, καὶ τοῦτο δι' ἧς πεποίηται ἀναγωγῆς τῶν ἐναντίων ἐν τῷ β' περὶ τ' Ἀγαθοῦ εἰς ταῦτα πιστωσάμενος κτέ. Quæ confusio unde orta sit extricare nequeo (nihil enim juvat quod alio loco in Topic. p. 126, τὴν Διαίρεσιν τῶν ἀγαθῶν nominat; cf. ib. p. 52 : Ἐν τῇ τῶν πολλαχῶς λεγομένων διαιρέσει ... τὴν ἐκλογὴν ποιήσεται λογικῶς), illud autem affirmare ausim priora tantum modo vera esse, ita ut minime de libris de Bono, in quibus Aristoteles solas Platonis opiniones retulerat, sed de peculiari quodam Aristotelis scripto cogitandum sit. Nec alius fortasse hic fuit quam cujus titulum περὶ Ἐναντίων α' Diogenes (30) et Anonymus (30) recensent. Num vero hic liber idem fuisse existimandus sit atque quem περὶ Ἀντικειμένων vocat Simplicius, conjicere quidem licet, dijudicari vero nequit.

1 (141).

Alexandri in Arist. Topica, I, 12, 6, p. 52

(p. 261, A, 17 Brand.) : Ἐν μὲν ταῖς πολιτικαῖς τε καὶ ἠθικαῖς ἀκροάσεσι περὶ τῶν ἠθικῶν (τὴν πραγματείαν ποιεῖται ὁ φιλόσοφος), ὥστε τὰς ἀληθῶς πρὸς αἵρεσιν καὶ ἀληθῶς πρὸς φυγὴν συντεινούσας προτάσεις ἐκλέξει καὶ περὶ τῶν ἀληθῶς αἱρετῶν, ἐν δὲ ταῖς θεωρητικαῖς τε καὶ φυσικαῖς τὰ ὡς ἀληθῶς ἀληθῆ ζητήσει, ἐν δὲ τοῖς Ἀναλυτικοῖς καὶ ἐν τοῖς περὶ προτάσεων καὶ ἐν τῇ τῶν πολλαχῶς λεγομένων διαιρέσει καὶ ὅσα τοιαῦτα τῶν ἀληθῶς χρησίμων τὴν ἐκλογὴν ποιήσεται λογικῶς. Διαλεκτικῶς δὲ πρὸς δόξαν, ὡς ἔν τε ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς. Καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις πλεῖστα καὶ περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ περὶ τῶν φυσικῶν ἐνδόξως λέγεται.

Qui hîc περὶ Προτάσεων vocatur, liber est περὶ Ἑρμηνείας, quo nomine utitur Themistius quoque de Anima fol. 74 verso : Ἦν γὰρ καὶ οὗτος ὁ τρόπος τοῦ δυνατοῦ, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Προτάσεων, id est de Interpret. c. 12, cum quo cf. Joannes Philoponus in Analyt. poster. f. 3 recto, p. 195, B; 40, et 196, A, 5. Quid vero sit ἡ τῶν πολλαχῶς λεγομένων διαίρεσις, ipse alio loco indicare videtur Alexander in Top. II, 2, 3, p. 77, p. 265, B, 21 : Τοῦτο καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ἤδη φθάσας εἶπεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τόπων οὓς πρὸς τὴν εὕρεσιν τῶν πολλαχῶς λεγομένων παρεδίδου. Quæ quin de primi libri Topicorum c. 15 dicta sint vix dubitare licet. Possis tamen et de quarto Metaphysicorum cogitare, quem simili plane modo ter designat Aristoteles, sive qui in ordinem redegit hos libros, V, 4, 5 : Φανερὸν δ' ἐν οἷς διωρισάμεθα περὶ τοῦ ποσαχῶς λέγεται ἕκαστον, ὅτι πολλαχῶς τὸ ὄν· VI, 1, 1 : Τὸ ὂν λέγεται πολλαχῶς, καθάπερ διειλόμεθα πρότερον ἐν τοῖς περὶ τοῦ ποσαχῶς· IX, 1, 1 : Τὸ ἓν ὅτι μὲν λέγεται πολλαχῶς, ἐν τοῖς περὶ τοῦ ποσαχῶς διῃρημένοις εἴρηται πρότερον, qui liber vix ab eo diversus fuit qui in indicibus inscribitur : Περὶ τῶν ποσαχῶς λεγομένων ἢ κατὰ πρόσθεσιν α' (Diog. L. 36, Anon. 35).

2. (142.)

Alexander Aphr. in Arist. Topic. V, 5, 13, p. 199 : Κεῖται δὲ ὅτι τὸ εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν τινὸς δηλοῦν, οὐκ ἴδιον· οὐ γὰρ ἦν ἴδιον τὸ σημαῖνον τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ ἐν τῇ τῶν προβλημάτων Διαιρέσει ὁρικὰ (ὁρικαὶ male ed. Ald.) εἶπεν εἶναι τὰ τοιαῦτα.

Major etiam dubitatio quam in præcedenti fragmento oritur, quum facile fieri possit, ut nihil aliud significare voluerit Alexander quam ipsorum Topicorum l. I, 3, 2.

3. (143.)

Alexand. in Arist. Topica, III, 1, 20, p. 126 p. 274, A, 42 Brand.); Ἔτι τὸ κάλλιον καθ' αὑτὸ καὶ τιμιώτερον καὶ ἐπαινετώτερον· κοινότερον τοῖς ὀνόμασιν νῦν χρῆται τῷ τε καλλίονι καὶ τιμιωτέρῳ καὶ τῷ ἐπαινετωτέρῳ. Ἐν μὲν γὰρ τῇ τῶν ἀγαθῶν Διαιρέσει τίμια μὲν τῶν ἀγαθῶν εἶπεν εἶναι τὰ ἀρχικώτερα (ἀρχαιότερα?), ὡς θεούς, γονεῖς, εὐδαιμονίαν, καλὰ δὲ καὶ ἐπαινετὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κατ' αὐτὰς ἐνεργείας, δυνάμεις δὲ αἷς ἔνεστιν εὖ καὶ κακῶς χρῆσθαι, ὠφέλιμα δὲ τὰ τούτων ποιητικὰ τῶν αὐτῶν καὶ εἰς ταῦτα συντελοῦντα. Νῦν δὲ καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἐπαινετὸν καὶ τὸ τίμιον ἔοικε καὶ κατὰ τῶν ὡς δυνάμεων ἀγαθῶν φέρειν.

Similia sunt Magna Moral. I, 2, 1 seq., ubi : Τὸ δὲ τίμιον λέγω τὸ τοιοῦτον, τὸ θεῖον, τὸ βέλτιον, οἷον ψυχή, νοῦς, τὸ ἀρχαιότερον, ἡ ἀρχή, τὰ τοιαῦτα. Joann. Stob. Ecl., t. II, p. 286 Heeren. Cf. præterea Ethic. Nicom. I, 12.

VI. ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ.

Librum περὶ Ἀντικειμένων solus est qui nominet, τοὺς κλεινοτέρους, ut ipse dicit, τῶν ἐξηγητῶν secutus Simplicius; ab eo fortasse non diversus qui περὶ Ἐναντίων α' in indicibus affertur (Diog. L. et An. 30), ita ut et illud conjicere liceat, hanc ipsam illam Ἐκλογὴν sive Διαίρεσιν τῶν ἐναντίων fuisse quam Aristoteles memorat. Cui probabilitatem quandam ipse Simplicius tribuere videtur quum hunc librum semel λόγον περὶ τῶν Ἐναντιοτήτων appellet fragm. 1 fin., licet ipse affirmet titulum περὶ Ἀντικειμένων ab Aristotele inscriptum fuisse huic libro.

Fragmenta hujus libri a Simplicio e Iamblichi commentariis exscripta erant. Quod ipsius verba testantur p. 88, A, 14 : Συμπληρωθέντος δὲ παρὰ Ἀριστοτέλους τοῦ περὶ τῆς τῶν ἀντικειμένων διαφορᾶς λόγου, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ τὰ Ἀρχύτου περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ περὶ Ἀντικειμένων βιβλίῳ ἀρχέτυπα τῶν εἰρημένων ὄντα παραγεγράφθαι, καὶ μάλιστα ὅτι οὐδὲ ὁ θεῖος Ἰάμβλιχος ἀπὸ τούτου τοῦ βιβλίου τι τοῖς ὑπομνήμασιν ἐνέταξε. Καὶ ἴσως οὐκ ἦλθεν εἰς αὐτόν· οὐ γὰρ ἂν αὐτὸ παρῆκεν ὁ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ Ἀντικειμένων βιβλίον ἐπισκεψάμενος.

DIVISIONES.

2.

Ponitur, id quod esse et alicujus substantiam indicat proprium non esse : non enim erat proprium quod rei naturam declaret, et in Problematum divisione hæc ad definitiones pertinere dixit.

3.

In Divisione bonorum dixit Aristoteles honore digna esse quæ sint principaliora, veluti deos, parentes, beatitudinem pulchra et laudabilia, virtutes, et actiones secundum ipsas, potestates quibus bene vel male uti liceat, utilia vero quæ hæc efficiant et ad hunc finem tendant.

1 (144).

Simplicius in Categ. f. 98, Γ ed. Basil. p. 83, A, 13, Brand. : Ἀλλ' ἐπειδὴ σαφηνείας ἔτυχεν ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους λέξις, ἴδωμεν καὶ ὅσα τῷ τόπῳ προσεξεργάζονται οἱ κλεινότεροι τῶν ἐξηγητῶν· τῶν γὰρ Στωικῶν μέγα φρονούντων ἐπὶ τῇ τῶν λογικῶν ἐξεργασίᾳ, ἔν τε τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων σπουδάζουσι δεικνύναι ὅτι πάντων τὰς ἀφορμὰς ὁ Ἀριστοτέλης παρέσχεν ἐν ἑνὶ βιβλίῳ ὃ περὶ Ἀντικειμένων ἐπέγραψεν, ἐν ᾧ καὶ ἀποριῶν ἐστι πλῆθος ἀμήχανον, ὧν ὀλίγην ἐκεῖνοι μοῖραν παρέθεντο. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐν εἰσαγωγῇ παρεμβαλεῖν οὐκ εὔλογον, ὅσα δὲ συμφώνως οἱ Στωικοὶ τῷ Ἀριστοτέλει διετάξαντο, ταῦτα ῥητέον. Ὅρου τοίνυν παλαιοῦ περὶ τῶν ἐναντίων καταβεβλημένου, οὗ καὶ ἔμπροσθεν ἐμνημονεύσαμεν, ὅτι ὅσα ἐστὶν (ὅτι ἐστὶν ὅσα corr. Rosius) ἐν τῷ αὐτῷ γένει πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρει (διαφέροντα Brandis.), ηὔθυνε τὸν ὅρον ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν Ἀντικειμένων πολυειδῶς βασανίσας αὐτόν· καὶ γὰρ εἰ καὶ τὰ διαφέροντα ἐναντία ἐστὶν ἐπέστησε, καὶ εἰ ἡ διαφορὰ ἐναντιότης εἶναι δύναται, καὶ εἰ ἡ πᾶσα διάστασίς ἐστιν ἡ τὸ πλεῖστον διαφέρουσα, καὶ εἰ ταὐτὸν τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα τῷ τὰ πλεῖστον διαφέροντα (τῷ τὸ πλ. διαφέροντι Brandis.), καὶ τίς ἡ ἀπόστασις καὶ πῶς τοῦ πλεῖστον ἀπέχειν ἀκουστέον. Ὧν ἀτόπων φανέντων προσληπτέον τι τῷ γένει, ἵνα ᾖ ὅρος τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα ἐν τῷ αὐτῷ γένει. Καὶ τίνα τούτῳ ἄτοπα ἕπεται, καὶ εἰ ἑτερότης ἐστὶν ἡ ἐναντιότης καὶ εἰ τὰ μάλιστα ἕτερα ἐναντία, ἄλλους τε ἔθηκεν ἐλέγχους πλείονας. Χρησαμένου δὲ ὅμως τῷ ὅρῳ τούτῳ ἐν τῷ περὶ τοῦ ποσοῦ λόγῳ (Categor. c. 4 § 16) μετὰ τὸ ἐπισημήνασθαι ὅτι παλαιὸς ὁ ὅρος, οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς παραλαβόντες αὐτὸν ἐχρήσαντο, τὸ μὲν σαθρὸν αὐτοῦ παραδεικνύοντες, πειρώμενοι δὲ ὅλως λύειν τὰ δοκοῦντα ἄτοπα ... Τοῦτο δὲ πολλοστὸν μέν ἐστι μέρος ὧν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῶν Ἐναντιοτήτων ἠπόρησεν.

2 (145).

Id. ib. E, p. 83, B, 7, Brand. : Τούτοις οὖν (τοῖς ζητήμασι scil.) οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐχρήσαντο πᾶσι καὶ τοῖς ἄλλοις διορισμοῖς τοῖς περὶ τῶν ἐναντίων Ἀριστοτέλει κατὰ πόδας ἠκολούθησαν, ἐκείνου τὰς ἀφορμὰς αὐτοῖς δεδωκότος ἐν τῷ περὶ τῶν Ἀντικειμένων συγγράμματι, ἃς ἐξειργάσαντο ἐν τοῖς αὐτῶν βιβλίοις... ib. 24 : Τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς Στωικῆς διδασκαλίας, ἴδωμεν πῶς αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἀριστοτέλους παραδόσεως παρεσπάσαντο. Οὗτος γὰρ ἐν τῷ περὶ Ἀντικειμένων τὴν δικαιοσύνην πρὸς τὴν ἀδικίαν ἐναντίαν λέγει· οὐ λέγεσθαι δὲ τὸν δίκαιον τῷ ἀδίκῳ ἐναντίον φησίν, ἀλλ' ἐναντίως διακεῖσθαι. Εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἐναντία φησί, διττῶς ῥηθήσεται τὸ ἐναντίον· ἢ γὰρ καθ' αὑτὰ τὰ ἐναντία ῥηθήσεται, οἷον ἀρετὴ καὶ κακία, κίνησις στάσις, ἢ τῷ μετέχειν ἐναντίων, οἷον τὸ κινούμενον τῷ ἑστηκότι καὶ τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ.

Hæc ita interpretatur Simplicius : Ἐν οἷς ἐδίδαξε διὰ τί τοὺς ποιοὺς οὐκ εἶπεν ἐναντίους· ἐπεὶ γὰρ κατὰ μετοχὴν οἱ ποιοί εἰσι διάφοροι, οὐχ ἂν τὸ μετέχον ὁμοίως οὗ μετέχει λέγοιτο, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκείνου μετέχει, καὶ παρώνυμα, εἴπερ ἄρα, ἀπ' αὐτῶν εἶναι, ὡς ἀπὸ τῆς λευκότητος τὸ λευκόν. Ἐπεὶ οὖν ἡ φρόνησις τῇ ἀφροσύνῃ ἐναντίον, οὐκ ἂν καὶ οἱ μετέχοντες ῥηθεῖεν ἐναντίοι, ἀλλὰ μετέχειν ἐναντίων. Εἰ δὲ καὶ ταῦτά τις καλεῖ ἐναντία, διελέσθαι, φησίν, ὀφείλει, καὶ τὰ μὲν λέγειν ἁπλῶς ἐναντία, τὰ δὲ τῷ μετέχειν ἐναντίων κεκλῆσθαι ἐναντία. Ὄντος δὲ δυνατοῦ τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ ἀσύνθετον φωνὴν εἰπεῖν, οἷον φρόνησιν ἀφροσύνην, καὶ δι' ὅρου, οἷον ἐπιστήμην ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, καὶ τὴν ἀφροσύνην ἄγνοιαν τῶν αὐτῶν, ζητοῦσι

DE OPPOSITIS.

1.

Quum multum glorientur Stoici ab ipsis doctrinam logicam perfectam esse et in ceteris et in iis quæ de contrariis disputantur, qui præstantiores sunt interpretum, demonstrare contendunt omnium occasionem præbuisse Aristotelem in quodam libro quem de Contrariis inscripsit, in quo dubitationum infinitus inest numerus quorum parvam partem illi apposuerunt. Et quidem cetera in introductione non facile est subjungere, quæ vero Stoici ex mente Aristotelis constituerunt ea dicam. Eversa igitur antiqua definitione contrariorum, cujus et supra meminimus, nempe ea esse quæ quum in eodem sint genere plurimum differant, definitionem emendavit Aristoteles in libro de Contrariis, multifariam in examen vocatam. Etenim dubitaverit, num et quæ differant contraria sunt, et si differentia contrarietas esse possit, et num omnis distantia ea sit quæ maxime differat, et num idem sit maxime distare et maxime differre, quæ sit distantia et quomodo plurimum ab aliquo distare audire oporteat. Quæ quum absurda esse appareat adjiciendum est aliquid generi, ita ut definitio talis efficiatur : « quæ maxime diversa sunt in eodem genere ». Quæ vero ex hac definitione absurda sequantur et num diversitas differentia sit, et num quæ maxime diversa contraria sint quærit, pluribus insuper additis argumentis... Hæc vero minima pars illorum sunt de quibus quæsivit Aristoteles in disputatione de Contrarietatibus.

2.

His igitur disquisitionibus usi sunt Stoici omnibus et ceteris de contrariis distinctionibus, Aristotelem e vestigio insequentes, qui illis argumenta præbuit in libro de Contrariis, quæ in suis libris expoliverunt... Talis vero quum sit Stoicorum doctrina, videamus quomodo illam ex iis quæ ab Aristotele tradita sunt deduxerint. Ille enim in libro de Contrariis justitiam injustitiæ contrariam dixit, non autem inquit justum virum injusto contrarium

πότερόν ἐστι τὰ κατὰ τὰ ἁπλᾶ μόνον ἢ κατὰ τοὺς ὅρους. Καὶ ὅ γε Χρύσιππος κτέ.

3 (146).

Id. ib., Z, B, 47 : Διὸ τὴν μὲν φρόνησιν τῇ ἀφροσύνῃ φησὶν εἶναι ἐναντίον (ὁ Χρύσιππος scil.), τὸν δὲ ὅρον τῷ ὅρῳ οὐκέτι ὁμοειδῶς ἐναντίον εἶναί φησιν. Ἐπ' ἐκεῖνα δὲ ποιούμενοι τὴν ἀναφοράν, καὶ τοὺς ὅρους κατὰ συζυγίαν ἀντιτιθέασιν. Ταῦτα δὲ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει πρώτῳ διώρισται, ἀσύνθετον μὲν μὴ ἀξιοῦντι ἐναντίον εἶναι τῷ τοῦ ἐναντίου ὅρῳ· οἷον τὴν φρόνησιν μὴ εἶναι ἐναντίον τῇ ἀγνοίᾳ ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ συζυγίαν, ὅρον ὅρῳ ἀντιτιθέναι καὶ ἐναντίους λέγειν τούτους τῶν ἐναντίων εἶναι πραγμάτων. Φιλοτεχνεῖ δὲ περὶ τούτων ἐπιπλέον, ὡς λόγος ὁριστικὸς λόγῳ ἐναντίος ἐστίν, ἐὰν τῷ γένει τι ᾖ ἐναντίον, ἢ ταῖς διαφοραῖς ἢ ἀμφοτέροις· οἷόν ἐστι τοῦ καλοῦ ὁρισμός, εἰ οὕτω τύχοι, συμμετρία μερῶν πρὸς ἄλληλα· τούτῳ ἐναντίον ἀσυμμετρία μερῶν πρὸς ἄλληλα· καὶ ἔστι τῷ γένει ἡ ἐναντίωσις. Ἀλλαχοῦ δὲ ταῖς διαφοραῖς, οἷον λευκὸν χρῶμα διακριτικὸν ὄψεως, μέλαν δὲ χρῶμα συγκριτικόν (cf. Alexandr. Aphrod. in Topic. l. II, p. 68)· ἐν γὰρ τούτοις τὸ μὲν γένος τὸ αὐτό, κατὰ δὲ τὰς διαφορὰς ἐναντίωσις. Εἴρηται οὖν πῶς λόγος λόγῳ ἐναντίος ἐστί, καὶ οἱ τῆς οὐσίας δὲ δηλωτικοὶ λόγοι ἐναντίοι ἔσονται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀρκούντως μέχρι τοῦδε προήχθω.

4 (147).

Id., fol. 99, A, p. 84, A, 28 : Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν Ἀντικειμένων βιβλίῳ ἐζήτησεν, εἰ θάτερον ἀποβαλών τις μὴ ἐξ ἀνάγκης θάτερον λαμβάνει, ἆρά ἐστί τι τούτων ἀνὰ μέσον ἢ οὐ πάντως; ὁ γὰρ τὴν ἀληθῆ δόξαν ἀποβαλὼν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ψευδῆ δόξαν λαμβάνει οὐδὲ ὁ ψευδῆ ἀληθῆ, ἀλλ' ἐνίοτε ἐκ τῆς δόξης ταύτης ἢ εἰς τὸ μηδὲν ὅλως ὑπολαμβάνειν ἢ εἰς ἐπιστήμην μεταβάλλει· δόξης δὲ ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς οὐδέν ἐστιν ἀνὰ μέσον ἢ οὐκ ἄγνοια οὐδὲ ἐπιστήμη.

5, 6 (148, 149).

Id., fol. 102, B, p. 86, B, 35 : Ἀτόπως δὲ ἐκ τῶν κατὰ ἔθος στερήσεων τὰς ἐπιχειρήσεις ποιούμενος καὶ στέρησιν εἰς ἕξιν μεταβάλλειν φησὶν (ὁ Νικόστρατος scil.) ... ὁ δὲ Ἀριστοτέλης οὐκ ἐπὶ τῶν ἐξ ἔθους ἀλλ' ἐπὶ τῶν φύσει τὴν ἕξιν καὶ τὴν στέρησιν παρέλαβεν (Categ., c. 8, § 17), ἐφ' ὧν καὶ κυρίως ἡ κατὰ ἕξιν καὶ στέρησιν ἀντίθεσις λέγεται. Χρησώμεθα οὖν αὐτοῖς τοῖς Ἀριστοτέλους πρὸς τὸν Νικόστρατον· ἐν γὰρ τῷ περὶ τῶν Ἀντικειμένων αὐτός φησιν, ὡς αἱ μὲν στερήσεις τῶν κατὰ φύσιν λέγονται, αἱ δὲ τῶν ἐν ἔθει, αἱ δὲ τῶν κατηγορημάτων, αἱ δὲ ἄλλων τινῶν, τυφλότης μὲν τῶν φύσει, γυμνότης δὲ ἐν ἔθει, ἀργυρίου δὲ ἡ στέρησις τῶν ἐν χρήσει παραγινομένων. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι στερήσεις πλείονες· καὶ ἐνίων μὲν στερήσεων οὐκ ἔστιν ἀπαλλαγή, ἐνίων δὲ ἔστιν ... Ib. p. 87, A, 2 : Ἀλλὰ τὸν μὲν πλήρη περὶ τῶν στερήσεων λόγον ἔστιν ἔκ τε τοῦ Ἀριστοτελικοῦ καὶ τοῦ Χρυσιππείου βιβλίου λαμβάνειν, τινὰ δὲ καὶ ὁ Ἰάμβλιχος παρέγραψεν ἔχοντα οὕτως· « Πολλαχῶς τοῦ ἔχειν λεγομένου, ὡς ἤδη παρεδείξαμεν, ἡ στέρησις διατείνει

---

dici sed contrario modo affici. Si et hæc contraria dicit, duplici modo contrarium dicetur : sive enim secundum ipsa contraria dicetur, ut virtus et vitium, motus quies, sive ex participatione contrariorum, ut id quod movetur stanti, bonum malo.

3.

Quamobrem prudentiam imprudentiæ contrariam esse dicit Chrysippus, quum definitionem definitioni non jam ex eadem specie contrariam dicat. Ad illa vero relatione facta definitiones quoque ex conjunctione opponunt. Hæc vero apud Aristotelem primum definita sunt, qui simplex non vult contrarium esse contrarii definitioni, ut prudentiam ignorantiæ bonorum et malorum neutrorumque, sed si forte, ex conjunctione definitionis definitioni opponere et has dicere contrariarum esse rerum. De his autem plura artificiose disserit, dicens rationem definitivam contrariam esse rationi quum aliquid sive genere, sive differentiis sive utrisque contrarium sit. Ita, si ita se recte habet, pulchri definitio est, apta compositio partium inter se; huic contraria est non apta compositio partium inter se : contrarietas vero est genere. Alibi fit differentiis, ut albus color discernitur oculis, niger non discernitur : in his enim genus est idem, contrarietas vero e differentiis oritur.

4.

Ipse Aristoteles in libro de Contrariis quærit si quis altero amisso non ex necessitate alterum assumit utrum aliquid in medio eorum sit nec ne omnino. Qui enim veram opinionem amiserit non necessario falsam assumet, nec qui falsam veram, sed aliquoties ex illa opinione in nullam prorsus migrat, vel in scientiam, inter opinionem vero veram et falsam nihil in medio est quam non-ignorantia et non-scientia.

5.

In libro de Contrariis Aristoteles dicit privationes quasdam dici eorum quæ sunt natura, quasdam eorum quæ sunt in more, quasdam eorum quæ sunt in prædicamentis, quasdam quæ sunt in aliis. Cæcitas privatio est eorum quæ sunt natura, nuditas eorum quæ sunt more, pecuniæ privatio eorum quæ sunt in usu. Sunt et aliæ privationes plures, et quarundam privationum nulla est liberatio, aliarum vero est.

6.

Minime vero, inquit Aristoteles, privationem fieri eorum quæ in anima sunt bonorum et quæ ratione possi-

μὲν ἐπὶ πάντα τὰ σημαινόμενα τοῦ ἔχειν, οὐκέτι μέντοι καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ἐναντία· ἀπωλείᾳ γὰρ ἴσον ἡ στέρησις, ὥστε οὐκ ἂν τοῦ κακοῦ γένοιτο στέρησις, ὅτι μηδὲ ἀπώλεια κακοῦ γένοιτο ἂν ἢ βλαβεροῦ ἀλλ' ἀγαθοῦ ἢ χρησίμου· οὐ γὰρ ὁ νόσου ἢ πενίας ἀπαλλαγεὶς ῥηθείη ἂν ἀπεστερῆσθαι νόσου ἢ πενίας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὑγείας ἢ πλούτου ἀφαιρεθείς. Ἀγαθοῦ μὲν στέρησις ἡ τυφλότης· ἀγαθὸν γὰρ ἡ ὄψις· ἀδιαφόρου δὲ ἡ γυμνότης, ἀδιάφορον γὰρ τὸ ἱμάτιον καὶ οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακόν. Διὸ στέρησις οὐδεμία ἀγαθὸν ἀλλ' ἤτοι κακὸν ἢ ἀδιάφορον. Καὶ ἀγαθῶν δὲ στέρησις γένοιτο ἂν ἤτοι τῶν πάντων ἢ τῶν πλείστων. Ἥκιστα δέ φησιν Ἀριστοτέλης τῶν ἐν τῇ ψυχῇ ἀγαθῶν καὶ προαιρέσεως ἐχομένων γενέσθαι στέρησιν· οὐδεὶς γὰρ λέγει δικαιοσύνης ἐστερῆσθαι, καὶ ὁ εἰπὼν ὅτι « ἐπιστάμαν οὐδεὶς φέρει », ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἴρηκε. Μᾶλλον οὖν πλούτου, δόξης, τιμῆς, τῶν τοιούτων καὶ μάλιστα τῶν περὶ τὰς κτήσεις καλουμένων ἀγαθῶν εἰσὶν αἱ στερήσεις· διὸ καὶ ἔλεοι καὶ οἶκτοι ἐπακολουθοῦσι ταῖς πλείσταις στερήσεσιν. » Ὁ μέντοι Ἀριστοτέλης τῶν φυσικῶν στερήσεων νῦν τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων παραβέβληκεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀρκούντως.

7 (150).

Id., ib., fol. 103, E, p. 88, A, 32 : Ταῦτα τοῖς περὶ τῶν ἐναντίων εἰρημένοις προστίθησι ... ἔστι δὲ ταῦτα ὅτι τῷ μὲν ἀγαθῷ κακὸν πάντως ἐναντίον, τῷ δὲ κακῷ ποτὲ μὲν ἀγαθὸν ποτὲ δὲ κακόν ... ἐν δὲ τῷ περὶ Ἀντικειμένων βιβλίῳ προσέθηκε τοῖς τρόποις τούτοις τῶν ἐναντιώσεων καὶ τὸν τῶν μήτε ἀγαθῶν μήτε κακῶν πρὸς τὰ μήτε ἀγαθὰ μήτε κακά, οὕτως λέγων τὸ λευκὸν τῷ μέλανι καὶ τὸ γλυκὺ τῷ πικρῷ καὶ τὸ ὀξὺ τῷ βαρεῖ καὶ τῇ κινήσει τὴν στάσιν ἐναντιοῦσθαι ... Νικόστρατος δὲ αἰτιᾶται ἓν μέν, ὅτι ἀτελῶς ἔχει ἡ τῶν ἐναντίων διαίρεσις. Οὐ γὰρ προσέθηκεν ὅτι καὶ ἀδιάφορον ἀδιαφόρῳ ἀντίκειται. Ὅπερ ἐν μὲν τῷ τῶν Ἀντικειμένων βιβλίῳ προσέθηκεν εἰπὼν εἶναί τινα τρόπον ἀντιθέσεως τῶν μήτε ἀγαθῶν μήτε κακῶν πρὸς τὰ μήτε ἀγαθὰ μήτε κακά, ὡς εἴρηται πρότερον. Ἀδιάφορα δὲ αὐτὰ οὐκ ἐκάλεσεν, ὡς οἶμαι, διὸ νεώτερον ἦν τὸ τοῦ ἀδιαφόρου ὄνομα, παρὰ τῶν Στωικῶν τεθέν.

IV. SCRIPTA RHETORICA ET POETICA.

I. ΤΕΧΝΩΝ ΣΥΝΑΓΩΓΗ.

Rhetorum historiam sive collectionem artium a priscis inde rhetoribus ad Isocratis usque ætatem ab Aristotele conditam, Cicero, Quintilianus aliique norant. Libri titulum bis referunt indices : Τεχνῶν συναγωγὴ α' β' Diog. L. 77, Anon. 62, et ἄλλη Τεχνῶν συναγωγή α' β' Diog. L. 80. Eundem sine dubio librum Ἐπιτομὴν τῶν ῥητόρων nominat apud Diogenem Laertium Demetrius Magnes, cf. fr. 3.

1 (151).

Cicero de Inventione, II, 2, § 5 : *Nobis omnium quicunque fuerunt ab ultimo principio hujus præceptionis* (rhetoricæ scil.) *usque adhoc tempus, expositis copiis, quodcunque placeret eligendi potestas fuit. Ac veteres quidem scriptores artis usque a principe illo atque inventore Tisia repetitos unum in locum conduxit* Aristoteles *et nominatim cujusque præcepta, magna conquisita cura perspicue conscripsit atque enodata diligenter exposuit : ac tantum inventoribus ipsis suavitate et brevitate dicendi præstitit, ut nemo illorum præcepta ex ipsorum libris cognoscat, sed omnes, qui quod illi præcipiebant velint intelligere, ad hunc quasi ad quendam multo commodiorem explicatorem revertantur.*

In libris de Oratore, II, 38, § 160, ita loquitur Antonius : *Atque inter hunc* Aristotelem, *cujus et illum legi librum in quo exposuit dicendi artes omnium superiorum, et illos in quibus ipse sua quædam de eadem arte dixit, et hos germanos hujus artis magistros hoc mihi visum est interesse*, etc.

---

deantur : nemo enim dicit se privatum esse justitia et qui dixit « scientiam neminem ferre » de ipsa cognitione dixit. Magis igitur divitiarum, famæ, honoris et talium et præcipue bonorum quæ sunt in opibus privationes fiunt, quare et lamentationes et luctus plerasque privationes subsequuntur. Aristoteles nunc naturalium privationum oppositionem ad contrariorum convertit.

7.

Hæc iis quæ de Contrariis dicta sunt adjecit... bono malum omni modo contrarium esse, malo vero modo bonum modo malum... In libro vero de Contrariis his modis contrarietatum adjecit et illum, eorum quæ neque bona neque mala sunt contra illa quæ neque bona neque mala sunt, dicens ita album nigro, dulce amaro, acutum gravi contraria esse... Nicostratus vero unum illud incusat, perfectam non esse contrariorum divisionem quum non addiderit (*in Categoriis scilicet*) indifferens quoque indifferenti oppositum esse. Quod autem in libro de Contrariis adjecit dicens esse quendam modum oppositionis eorum quæ neque bona neque mala sunt cum iis quæ neque bona neque mala sunt ut supra dixi. Indifferentia autem ea non appellavit propterea quod nomen recentius erat a Stoicis inventum.

2 (152).

Cicero Brutus, c. 12, § 46 : *Itaque ait* Aristoteles, *quum sublatis in Sicilia tyrannis, res privatæ longo intervallo judiciis repeterentur, tum primum, quod esset acuta illa gens et controversa natura* (ita codd. Jacobs. satis probabiliter conjecit : *controversiis nata*), *artem et præcepta Siculos Coracem et Tisiam conscripsisse. Nam antea neminem solitum via nec arte, sed accurate tamen et de scripto plerosque dicere, scriptasque fuisse et paratas a Protagora rerum illustrium disputationes, quæ nunc communes appellantur loci : quod idem fecisse Gorgiam, quum singularum rerum laudes vituperationesque conscripsisset, quod judicaret hoc oratoris esse maxime proprium rem augere posse laudando vituperandoque rursus affligere : huic Antiphontem Rhamnusium similia quædam habuisse conscripta, quo neminem unquam melius ullam oravisse capitis causam, quum se ipse defenderet, se audiente locuples auctor scripsit Thucydides : nam Lysiam primo profiteri solitum artem esse dicendi, deinde quod Theodorus esset in arte subtilior, in orationibus autem jejunior, orationes eum scribere aliis cœpisse, artem removisse : similiter Isocratem primo artem dicendi esse negavisse, scribere autem aliis solitum orationes quibus in judiciis uterentur : sed, quum ex eo, quia quasi committeret contra legem, quo quis judicio circumveniretur, sæpe ipse in judicium vocaretur, orationes aliis destitisse scribere totumque se ad artes componendas transtulisse. Et Græciæ quidem oratorum partus atque fontes vides.*

Cf. Quintil. Inst. orat. III, 1, 8 sqq., Cicero Orat. c. 12 et 52, ubi Theophrastum sequitur.

3 (153).

Diogenes Laert. III, 104 : Θεόδωροι δὲ γεγόνασιν εἴκοσι... ἔνατος Βυζάντιος, ἀπὸ λόγων πολιτικῶν· δέκατος ὁμοίως, οὗ Ἀριστοτέλης μνημονεύει διὰ τῆς Ἐπιτομῆς τῶν ῥητόρων.

4 (154).

Quintilianus Inst. III, 1, § 13 : *His successere multi, sed clarissimus Gorgiæ auditorum Isocrates; quanquam de præceptore ejus inter auctores non convenit : nos autem* Aristoteli *credimus.*

5 (155).

Dionysius Halic. De antiquis Rhet. p. 576 Reiske : Μηδεὶς δ' ἀγνοεῖν ὑπολάβῃ μηδ' ὅτι Ἀφαρεὺς ὁ πρόγονός τε καὶ εἰσποίητος Ἰσοκράτει γενόμενος ἐν τῷ πρὸς Μεγακλείδην περὶ τῆς Ἀντιδόσεως λόγῳ διορίζεται μηδεμίαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὑπόθεσιν εἰς δικαστήριον γεγράφθαι, μηδ' ὅτι δέσμας πάνυ πολλὰς δικανικῶν λόγων Ἰσοκρατείων περιφέρεσθαί φησιν ὑπὸ τῶν βιβλιοπωλῶν Ἀριστοτέλης· ἐπίσταμαι γὰρ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων λεγόμενα καὶ οὔτ' Ἀριστοτέλει πείθομαι ῥυπαίνειν τὸν ἄνδρα βουλομένῳ, οὔτ' Ἀφαρεῖ τούτου γ' ἕνεκα λόγον εὐπρεπῆ πλαττομένῳ συντίθεμαι. Ἱκανὸν δὲ ἡγησάμενος εἶναι τῆς ἀληθείας βεβαιωτὴν τὸν Ἀθηναῖον Κηφισόδωρον, ὃς καὶ συνεβίωσεν Ἰσοκράτει, καὶ γνησιώτατος ἀκουστὴς ἐγένετο καὶ τὴν ἀπολογίαν τὴν πάνυ θαυμαστὴν ἐν ταῖς πρὸς Ἀριστοτέλην ἀντιγραφαῖς ἐποιήσατο, πιστεύω γεγράφθαι λόγους τινὰς ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς εἰς δικαστήρια, οὐ μέντοι πολλούς.

De Cephisodori libro cf. Müller, Fragm. Histor. t. II, p. 85. Ad dialogum Gryllum inscriptum hoc et præcedens fragmentum non male fortasse pertinere arbitratus est Bernays, *die Dial. des Arist.* p. 157.

6 (157).

Anon. auctor Proleg. in Vita Isocrat. in Schol.

IV. ARTIUM COMPENDIUM.

3.

Fuerunt autem Theodori viginti..... nonus Byzantius in rebus civilibus clarus : decimus similiter, cujus Aristoteles in Epitome oratorum mentionem facit.

5.

Nemo autem me illud ignorare putet, vel quod Aphareus, privignus et per adoptionem filius Isocratis, in oratione de Antidosi contra Megaclidem contendit, nullum argumentum forense a patre scriptum esse : neque illud etiam, quod fasciculos permultos judicialium orationum Isocratis circumferri dicit a bibliopolis Aristoteles. Etsi enim hæc ab illis viris dici scio, tamen neque Aristoteli credo, qui huic ultro sordidam maculam adspergere vult, neque propterea tamen Aphareo honestam orationem fingenti assentior : sed idoneum veritatis approbatorem ratus Cephisodorum Atheniensem, qui et familiariter cum Isocrate vixit, et auditor ejus maxime germanus fuit, et præceptoris adversus Aristotelis criminationes defensionem illam prorsus admirabilem scripsit; credo virum hunc scripsisse nonnullas orationes, quæ in judiciis dicerentur, non multas tamen.

6.

Isocrates dicitur et artem rhetoricam conscripsisse, eam vero tempore periisse. Quæret aliquis unde rem se sic habere demonstretur. Dicimus Aristotelem qui artes rhetoricas contulit et hujus mentionem fecisse.

in Æsch. et Isocrat p. 105, 22 ed. Dind. Oxon. 1852, Orat. Att. ed. Didot. p. 482, 4 : Λέγεται δ' ὡς ὅτι καὶ τέχνην ῥητορικὴν ἔγραψε (ὁ Ἰσοκράτης scil.), τῷ δὲ χρόνῳ ἔτυχεν αὐτὴν ἀπολέσθαι. Ἐρεῖ δέ τις καὶ πόθεν δῆλον ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει; λέγομεν ὡς ὅτι Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος συναγαγὼν τέχνας ῥητορικὰς ἐμνήσθη καὶ ταύτης.

II. ΤΕΧΝΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΔΕΚΤΟΥ ΣΥΝΑΓΩΓΗ.

De rhetorica quæ Theodectis vocatur, si ex solo titulo qualem indices exhibent : τέχνης τῆς Θεοδέκτου Συναγωγὴ α' (Diog. L. 82) sive τέχνης τῆς Θεοδέκτου Συναγωγὴ ἐν γ' (Anon. 65), conjecturam facimus, similem ejus rationem fuisse apparet atque librorum qui Τεχνῶν συναγωγὴ inscripti erant, et quidem ita ut artem qualem Theodectes tradiderat in compendium ab Aristotele redactam continerent. Unde vero postea nata sit opinio hanc artem non Theodectis, ipsius vero Aristotelis fuisse nescio, rem autem præter Quintilianum Inst. orat. II, 15 : *Theodectes sive ipsius id opus est quod de Rhetorice inscribitur, sive, ut creditum est, Aristotelis*, tradit Valerius Maximus, VIII, 14, 3 ext. : *Aristoteles Theodecti discipulo oratoriæ artis libros quos ederet donaverat molesteque ferens titulum eorum sic alii cessisse, proprio volumine quibusdam rebus insistens planius sibi de his in Theodectis (Theodecteis?) libris dictum esse adjecit.* In quo tamen illud jure mirum videbitur, Theodectem discipulum Aristotelis vocari. Quod licet, præter Valerium Maximum, ipse quoque Cicero tradiderit, Orat. c. 51 : *Ejus* (Aristotelis scil.) *auditor Theodectes*, nullo tamen modo verisimile est. Etenim ejus orationes et tragœdiæ sæpissime ab Aristotele laudantur, in Ethica, Politica, Rhetorica, Poetica, quum numquam, quod jam Patricius vidit, *Discuss. Peripat.* p. 129, ullius e suis discipuli mentionem fecit. Nec morabitur Suidas qui Theodectem Platonis, Isocratis et Aristotelis discipulum fuisse affirmat. Si enim ille, ut narrat, de eloquentiæ præmio ab Artemisia in mariti honorem proposito contendit, quod certamen ante Olymp. 107, 3, institutum est, quî Aristotelis esse discipulus potuerit minime video. De filio igitur hoc accipiendum erit cui et ipsi Theodecti nomen fuit, quemque Rhetoricam et alia scripsisse Suidas testatur. *Proprium* vero *volumen*, de quo loquitur Valerius Maximus, nullum aliud est fortasse quam tertius Rhetoricorum liber, in quo hæc leguntur c. 9, § 9 : Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται, de quo loco mira est Rosii sententia ita verba interpretantis (p. 137): « *Initia autem periodorum fere dimensus Theodectes in orationibus* », ita ut non Rhetorice Theodectis sed orationes significarentur. Quod falsum esse neminem fugit. Multo vero libentius in hanc alteram sententiam abirem, hæc verba non ipsius esse Aristotelis, sed, ut alibi quoque in hoc tertio Rhetoricorum libro factum esse puto, a librario quodam adjecta esse, cum Aristotelis Rhetorica, si modo hic tertius liber revera Aristotelis est, aliorum artes comparanti. Quænam igitur illa contentio fuerit ignoratur. Nec magis illud dijudicari licet, num de Aristotele dictus sit Antiphanis comici versus apud Athenæum IV, p. 134, B :

Ὁ τὴν Θεοδέκτου μόνος ἐξευρηκὼς τέχνην,

sicut M. Schmidt. arbitratus est *De tempore quo Aristotelis Rhetorica scripta est*, Halis 1837, p. 11, de qua tamen re aliter statuit Meinekius v. cl. in *Fragm. comicor. græc.* t. III, p. 59.

Nihil lucis accedet ad hanc nostram quæstionem e verbis illius qui epistolam ad Alexandrum finxit, quæ Rhetoricæ ad Alexandrum vocatæ præfigitur. Quid enim iste sibi voluerit, quum scriberet in fine : Περιτεύξῃ δὲ δυσὶ τούτοις βιβλίοις, ὧν τὸ μέν ἐστιν ἐμόν, ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτῃ γραφείσαις, τὸ δὲ ἕτερον Κόρακος, ne divinando quidem assequi possumus. Superest ut et anonymi scholiastæ verba apponam, cujus commentarius in Rhetoricam Parisiis 1539 editus est : apud quem hæc leguntur fol. 63 recto : Ἐν τοῖς [Θεοδεκτίοις] πρὸς τὸν Θεόδεκτον (sic) ἔγραψεν ὁ Ἀριστοτέλης ῥητορικήν, ἐν ᾗ ἀπηριθμήσατο τὰς τῶν περιόδων ἀρχάς, οἵας ὀφείλουσιν εἶναι. Quod non majoris momenti est quam illud quod de Ethicis sive ad Nicomachum sive ad Eudemum perscriptis traditur.

1. (157).

Quintil. Inst. or. II, 15 : *Est igitur frequentissimus finis rhetoricen esse vim persuadendi... vim dico* τὴν δύναμιν. *Hæc opinio originem ab Isocrate, si tamen revera Ars quæ circumfertur ejus est, duxit... apud Platonem quoque Gorgias in libro qui nomine ejus inscriptus est, idem fere dicit... a quo non dissentit Theodectes, sive ipsius id opus est quod de Rhetorice nomine ejus inscribitur sive ut creditum est* Aristotelis, *in quo est finem esse rhetorices ducere homines dicendo in id quod actor velit.*

Corrupte hæc apud Schol. cod. Rhedig. ad libros Auctor. ad Herenn. quem edidit Glæser. in *Rhein. Mus. N. Folge* t. VII, p. 293 : *Theodectes dicit rhetoricam esse vim dicendi omnia quæ auctor velit.*

2 (158).

Gemist. Pletho Epit. Rhet. in Rhet. Gr. t. VI, p. 585 Walz. : Μινουχιανὸς οὖν, ὡς ἔφην, ἐκεῖνος ὁ τεχνογράφος (Apsines vel Hermogenes) φύσεως θείας μετεσχηκώς, καθάπερ πρὸ τούτου καὶ Θεοδέκτης, ὀλίγοις πάνυ τοῖς ῥήμασι τὴν πᾶσαν ῥητορικὴν περιέλαβε δύναμιν, εἰπὼν ἔργα ῥήτορος εἶναι εὕρεσιν, τάξιν, οἰκονομίαν, μνημοσύνην, ὑπόκρισιν, ἑρμηνείαν.
Idem jam antea p. 583 dixerat : «Φέρε δὴ κατὰ τὸν Θεοδέκτην τὸν Φασηλίτην καὶ τὸν τεχνογράφον Μινουχιανόν, ὃν Ἑρμογένης ὁ σοφιστὴς διασύρει etc.
Anonymi Proleg. in Status, t. VII, p. 33 Walz. : Ὅτι ἔργον ῥήτορος, ὥς φησι Θεοδέκτης, προοιμιάσασθαι πρὸς εὔνοιαν, διηγήσασθαι πρὸς πιθανότητα, πιστώσασθαι πρὸς πειθώ, ἐπιλογίσασθαι πρὸς ὀργὴν ἢ ἔλεον. Paulo aliter Joann. Sic. Doxopat. Proleg. Rhet. t. VI, p. 19 Walz. : Ἔργα δὲ ῥητορικῆς κατὰ Θεοδέκτην προοιμιάσασθαι πρὸς εὔνοιαν, διηγήσασθαι πρὸς πιθανότητα, πιστώσασθαι πρὸς πειθώ, ἀγωνίσασθαι πρὸς ἀπόδειξιν, ἀνακεφαλαιώσασθαι πρὸς ἀνάμνησιν, quæ eadem, omissis πιστώσασθαι πρὸς πειθώ, et sine auctoris nomine, in Anonymi Epitome Rhet. leguntur, t. III, p. 611 Walz. Cf. Spengel, Συναγωγὴ τεχνῶν, p. 156.

3 (159).

Quintil. Inst. or. IV, 2, 31 : *Eam* (narrationem sc.) *plerique scriptores, maxime qui sunt ab Isocrate, volunt esse lucidam, brevem, verisimilem..* § 36 : *erit autem narratio aperta et lucida, si...* § 40 : *brevis erit narratio ante omnia si...* § 52 : *credibilis autem erit narratio ante omnia, si ....* § 61 : *His tribus narrandi virtutibus adjiciunt quidam magnificentiam quam* μεγαλοπρέπειαν *vocant...* § 63 : *illa quoque ut narrationi apta ita cum ceteris partibus communis est virtus, quam* Theodectes *huic uni proprie dedit : non enim magnificam modo vult esse verum etiam jucundam expositionem.* Cf. Tzetzes Chiliad. XII, 566 sq. et Gem. Pletho Epit. Rhet. t. VI, p. 587 Walz.

4 (160).

Anon. Seguerian. ed. *Séguier de St. Brisson, Notices et extraits des Mss. de la Bibl. du Roi*, t. XIV, 2, Rhett. Gr. ed. Spengel t. I, p. 205 : Διαιρεῖται ὁ ἐπίλογος εἰς εἴδη δύο, εἴς τε τὸ πρακτικὸν καὶ τὸ παθητικόν, καὶ τοῦ πρακτικοῦ ἐστὶν ἡ ἀνακεφαλαίωσις, τοῦ δὲ παθητικοῦ τὸ τὰ πάθη κατασκευάζειν καὶ ῥωννύειν τὸν λόγον... Ἔργον δὲ ἐπιλόγου Πλάτων μὲν ἐν Φαίδρῳ (p. 267) φησὶν ἐν κεφαλαίῳ ἕκαστα λέγοντα ὑπομνῆσαι ἐπὶ τελευτῇ τοὺς ἀκούοντας περὶ τῶν εἰρημένων. Ἔχεται δὲ τῆς αὐτῆς δόξης καὶ Χρύσιππος· καὶ γὰρ αὐτὸς μονομερῆ φησὶ τὸν ἐπίλογον. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν ταῖς Θεοδεκτικαῖς τέχναις φησὶν ὅτι ὁ ἐπίλογος τὸ μὲν κεφάλαιον ἔχει προτρέψασθαι τοὺς ἀκούοντας, προτρέψομεν δὲ τριχῶς, εἰς τὰ πάθη ἀνάγοντες τὰ ἑκάστῳ προτρεπτικά· ἓν μὲν οὖν ἔργον ἐπιλόγῳ τὸ τὰ πάθη διεγεῖραι, δεύτερον τὸ ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν· τούτων γὰρ ἐν ἐπιλόγοις ἡ χώρα· τρίτον δὲ τὸ ἀναμιμνήσκειν τὰ εἰρημένα. Οὔτε δὲ τὰ εὐμνημόνευτα οὔτε τὰ ἀπαθῆ κινητέον. Arist. Rhetor. III, 19, § 1 : Ὁ δὲ ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, etc.

5 (161).

Dionys Halic. de Compos. verbor. c. 2 : Ἡ σύνθεσίς ἐστιν, ὥσπερ καὶ αὐτὸ δηλοῖ τοὔνομα, ποιά τις θέσις παρ' ἄλληλα τῶν τοῦ λόγου μορίων, ἃ δὴ καὶ στοιχεῖά τινες τῆς λέξεως καλοῦσι. Ταῦτα δὲ Θεοδέκτης μὲν καὶ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ κατ' ἐκείνους φιλοσοφήσαντες τοὺς χρόνους ἄχρι τριῶν προήγαγον ὀνόματα καὶ ῥήματα καὶ συνδέσμους πρῶτα μέρη τῆς λέξεως ποιοῦντες. Οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς γενόμενοι καὶ μᾶλλον οἱ τῆς Στωικῆς αἱρέσεως ἡγεμόνες ἕως τεττά-

---

ARS THEODECTIS.

2.

Theodectes admodum paucis verbis totam oratoriæ artis vim circumscripsit quum diceret oratoris officia esse inventionem, dispositionem, distributionem, memoriam, actionem, locutionem.

Ut dicit Theodectes, officium rhetoris est proloqui ut favorem sibi conciliet, narrare ut fidem, probare ut rem verisimilem efficiat, perorare ut iram vel misericordiam moveat.

4.

Aristoteles in Artibus Theodecteis dicit perorationis caput esse auditores cohortari. Cohortabimur vero triplici modo si in eos animi affectus adducimus, qui quemque excitandi vim habeant : debet igitur primum peroratio movere animi affectus, secundum laudare aut vituperare : laudandi enim aut vituperandi locus est in peroratione; tertium in memoriam ea quæ dicta fuerint reducere. Neque vero ea quæ facilia sunt memoratu, neque quæ ad animi affectus movendos nihil valent tangi debent.

5.

Compositio, sicuti nomen ipsum indicat, est quædam orationis partium inter se mutua positio, quas dictionis

ρων προὐβίβασαν χωρίσαντες ἀπὸ τῶν συνδέσμων τὰ ἄρθρα.

Idem De vi Demosthenis c. 48 : Τοῖς πρώτοις μορίοις τῆς λέξεως, ἃ δὴ στοιχεῖα ὑπό τινων καλεῖται, εἴτε τρία ταῦτ' ἐστὶν, ὡς Θεοδέκτῃ τε καὶ Ἀριστοτέλει δοκεῖ, ὀνόματα καὶ ῥήματα καὶ σύνδεσμοι, εἴτε πλείω.

Eadem Quintilianus I, 4, 18 : *Veteres enim, quorum fuerunt* Aristoteles *atque* Theodectes, *verba modo et nomina et convinctiones tradiderunt... paulatim a philosophis ac maxime Stoicis auctus est numerus.*

Aliter Varro de Ling. lat. VIII, 11 : *De his* Aristoteles *orationis duas partes esse dicit, vocabula et verba, ut* homo *et* equos *et* legit *et* currit, ubi sic O. Müllerus : « Varro non satis accurate scribit, quum tripartitam ejus divisionem fuisse Dionysius et Quintilianus affirment, et quadripartitæ in operibus ipsius vestigia sint. »

6 (162.)

Cicero Orat. c. 51, 172 : *Is igitur* (Aristoteles, scil. Rhet. III, 8 § 3) *versum in oratione vetat esse, numerum jubet. Ejus auditor* Theodectes, *in primis, ut Aristoteles sæpe significat, politus scriptor atque artifex, hoc idem et sentit et præcipit. Theophrastus vero eisdem de rebus etiam accuratius.* E Cicerone Marius Victorin. Art. grammat. III, 6, 3.

7 (163).

Cicero Orat. c. 57, 194 : *Sequitur ergo ut qui maxime cadant in orationem aptam numeri videndum sit... Aristoteles* (Rhet. III, 8, § 4)... *pæana probat... atque hæc quæ sunt apud Aristotelem, eadem a Theophrasto* Theodecteque *de pæane dicuntur.*

Ibid. c. 64, 218 : *Est quidem* (pæan scil.), *ut inter omnes constat antiquos,* Aristotelem, *Theophrastum,* Theodectem, *Ephorum, unus aptissimus orationi vel orienti vel mediæ. Putant illi etiam cadenti, quo loco mihi videtur aptior creticus.* Priora habent Quintil. IX, 4, 88 et Rufinus de Metris, II, 2.

8 (164).

Longinus de Sublimitate, s. 32, 3 : Διόπερ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος μειλίγματά φασί τινα τῶν θρασειῶν εἶναι ταῦτα μεταφορῶν, τὰ « ὡσπερεὶ φάναι, » καὶ « οἱονεὶ » καὶ « εἰ χρὴ τοῦτον εἰπεῖν τὸν τρόπον, » καὶ « εἰ δεῖ παρακινδυνευτικώτερον λέξαι. » Ἡ γὰρ ὑποτίμησις, φασίν, ἰᾶται τὰ τολμηρά.

Cf. Cicero de Oratore III, 41, 65 : *Atque etiam si vereare ne paulo durior translatio esse videatur, molliienda est præposito sæpe verbo : ut si olim M. Catone mortuo pupillum senatum quis relictum diceret, paulo durius; sin, ut ita dicam, pupillum, aliquanto mitius.*

(ΠΕΡΙ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑΣ.)

Titulus libri περὶ Συμβουλίας α' apud Diog. L. (88), περὶ Συμβουλῆς α' apud Anon. (71) inter libros ad rhetoricam artem spectantes nominatur. Ad hunc fortasse referendum est quod sequitur fragmentum. Quæ bis in Rhetorica per ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς designat Aristoteles, I, 10, 19 : Περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον, et II, 18, 1 : Περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον, ea pars sunt ipsorum de Rhetorica librorum.

(165).

Schol. in Demosth. Olynth. I, p. 11, 10 (in Orat. Att. ed. C. Müller. t. II, p. 532) : Πολλὰ διὰ τοῦ παραδείγματος ἤνυσεν... τέταρτον πρὸς τούτοις συνηρίθμησεν αὐτὸν τοῖς τότε στρατεύσασι, τεχνικῶς σφόδρα τὸ ἀξιόπιστον ἑαυτῷ προσκτώμενος. Ὁ

---

etiam elementa nonnulli vocant. Hæc autem Theodectes et Aristoteles, et qui eorum temporibus philosophiæ operam dabant, ad tria produxere, nomina et verba et conjunctiones primas orationis partes esse statuentes. Hos vero qui subsecuti sunt, præcipueque Stoicæ sectæ principes, ad quattuor usque promoverunt, articulos a conjunctionibus separando.

8.

Itaque Aristoteles et Theophrastus audacium translationum has tanquam emollitiones esse dicunt : « *Ut ita dicam, Velut, Si hoc modo loqui licet, Si paulo audacius loquendum est* : correctio enim, ut dicunt, metaphoræ audaciæ medetur.

(DE CONSILIO.)

Aristoteles dicit eum qui dat consilium ita dare oportere ut ostendat se ipsum paratum esse eorum participem fieri de quibus det consilium; quum illis libentius pareant auditores, quos viderint promotores consiliorum, quæ ab iis data sint, socios se adjungere.

γὰρ Ἀριστοτέλης φησὶ δεῖν τὸν σύμβουλον οὕτω συμβουλεύειν ὡς ἑαυτὸν μέλλοντα κοινωνεῖν τούτοις ἐφ' οἷς ποιεῖται τὴν συμβουλήν. Τούτοις γὰρ πείθονται μᾶλλον, οὓς ἂν ὁρῶσιν ἑτοίμους ὄντας συμμετέχειν ὧν συμβουλεύειν ἐγνώκασι.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

Inter omnes hodie convenit, librum περὶ Ποιητικῆς inscriptum mancum atque mutilum esse, satisque demonstrant ipsius philosophi verba, cum quæ leguntur initio statim libri : Περὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥντινα δύναμιν ἕκαστον ἔχει, λέγωμεν· sive c. 6, 1 : Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς καὶ περὶ κωμῳδίας ὕστερον ἐροῦμεν· tum etiam in Rhetor. I, 6 : Διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς. Unde, quum nihil eorum quæ hîc se tractaturum pollicetur Aristoteles, sive de quibus ut jam tractatis loquitur, in eo quem habemus libro legatur, necessario consequitur partem tantum modo integri operis servatam esse. Quod et titulis confirmatur qui unice ad hunc librum spectare possunt : Πραγματεία τέχνης ποιητικῆς α' β', apud Diogen. Laert. 83, Τέχνης ποιητικῆς β' apud Anonymum (1), et Aspasii testimonio, in Arist. Ethic. Nicom. fol. 95 verso : Μνημονεύει δ' αὐτῆς (τῆς ποιήσεως Μαργίτης ὀνομαζομένης) οὐ μόνον ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Ποιητικῆς, ἀλλὰ καὶ Ἀρχίλοχος καὶ Κρατῖνος καὶ Καλλίμαχος ἐν Ἐπιγράμμασιν, quæ ad Poet. c. 4, 8 et 9 spectant, nisi tamen fortasse potius ad dialogum de Poetis, quem et ipsum περὶ Ποιητικῆς inscriptum fuisse constat, ut suo loco dictum. Igitur quin mutilus sit liber dubitari nequit, ita ut illa jam relinquatur quæstio, num ejus partis quæ interciderit, notitia aliqua apud antiquos scriptores investigari possit. Inter illos vero, qui, nominato libro et auctore, deperditam partem Poeticæ respicere videntur, nullus est cujus verba non erroris suspicionem moveant. Ita, quæ ex arabico quodam scripto (cf. Schmœlders, *Documenta philosophiæ Arabum*, Bonn. 1836, p. 21) protulit Düntzerus in libro *Rettung der Aristotel. Poetik* p. 11 : *De demonstratione omnino fallaci disseritur in ipsius libro de arte poetica*, ea orta sunt ex male intellecto loco commentarii Pseudo-Alexandri in Arist. Soph. Elench. p. 299, B, 43. Apud Joannem Philoponum deinde, in Aristot. de An. II, 4, 2, fol. H, 6 recto : Τὸ τέλος διττόν ἐστι, τὸ μὲν οὗ ἕνεκα, τὸ δὲ ᾧ, ὅπερ καὶ ἐν τῇ Ποιητικῇ καὶ ἐν τῷ περὶ Γενέσεως, ποιητικῇ sine dubio librarii errore pro Φυσικῇ est (1) (cf. II, 2, 8, 9, Trendelenb. comm. in Ar. de Anima p. 353 ss. Waitz. in Arist. Org. t. II, p. 407, Bonitz. in Ar. Metaph. XII, 7, p. 1072, B, 2), quod ostendit jam qui cum illa nominatur περὶ Γενέσεως liber. Nec magis certum tertius, qui hîc in censum vocandus erit, locus præbebit testimonium. Quæ enim apud Simplicium leguntur in Categorias f. 8, Z (p. 43, A, 12 Brand.) : Καὶ γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα λόγος δὲ ὁ αὐτός· οἷα δή ἐστι τὰ πολυώνυμα, τὸ δὲ « λώπιον » καὶ « ἱμάτιον » καὶ τὸ « φᾶρος », ea non ad Poeticam sed ad Rhetoricam potius spectare videntur, in qua eadem plane, quanquam brevius dicit philosophus III, 2, 7 : Λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα, οἷον τὸ « πορεύεσθαι » καὶ τὸ « βαδίζειν »· ταῦτα γὰρ ἀμφότερα καὶ κύρια καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. Cur autem hîc intulerit Poeticam Simplicius, fortasse quæ mox apud illum sequuntur verba ostendunt : Ἔνθα δὲ περὶ τὰς πλείους φωνὰς ἡ σπουδὴ καὶ τὴν πολυειδῆ ἑκάστου ὀνομασίαν, ὥσπερ ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς καὶ τῷ τρίτῳ περὶ Ῥητορικῆς, τοῦ ἑτέρου συνωνύμου δεόμεθα, ὅπερ πολυώνυμον ὁ Σπεύσιππος ἐκάλει. Quum autem in illo capite Rhetoricæ, quod hîc laudatur, III, 2, tribus locis Poetica ab ipso philosopho nominetur, § 2 : Τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ (τὴν λέξιν) τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμημένην τἄλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς· § 5 : Τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιήσεως· § 7 : Τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραί, εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς· quæ cuncta ad Poeticæ c. 22 spectant, facile fieri potuit ut Porphyrius, e quo hausta sunt quæ habet Simplicius, de Rhetorica simul et de Poetica locutus sit, Simplicius vero non satis accurate illum exscripserit. Inde perspicias, ea de quibus Simplicius loquitur, neque e capite 21 Poeticæ excidisse, ut Tyrwhittus conjiciebat, neque cum Spengelio (cf. *Annal. Monac.* 1840, nr. 133, p. 29 et ejusdem *Aristotelische Studien. Heft* IV. München, 1866, p. 17) de iis quæ comœdiam tractabant cogitandum esse. Erravit item David in Categ. p. 25, B, 17 : Τὰ δὲ ὑποδυόμενα αὐτὴν τὴν ἀπόδειξίν εἰσι τὰ Τοπικά, αἱ Ῥητορικαὶ τέχναι; οἱ Σο-

(1) Nihil huc facere titulos περὶ Τραγῳδιῶν α' et Διδασκαλίαι α' (Diog. L. 136 et 137), de quibus temere nonnulli cogitabant, satis manifestum est.

(1) Themistius in ejusdem loci paraphrasi habet ἐν τοῖς Ἠθικοῖς, fol. 76 verso, t. II, p. 92, 4 Spengel. Cf. idem in Physic. II, 2, fol. 24 verso, t. I, p. 169, 5, Simplic. ib. p. 349, B, 13, Joann. Philopon. ib. p. 349, B, 16 et quæ diximus in libro *Die verlorenen Schriften des Aristoteles*, p. 181 sqq.

φιστικοὶ ἔλεγχοι καὶ τὸ περὶ Ποιητικῆς, et quidem ita ut erroris fontem eundem esse agnoscas quem jam apud Abulfaragium notavimus. In iis quæ habent Ammonius in Arist. de Interpret. p. 99, A, 12 et Boethius ib. p. 290, ad Poeticæ c. 20 spectantia, illud memorabile est, utrumque plurali numero ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς et *in libris quos de arte poetica conscripsit*, dixisse, unde fortasse conjicias eos antiquiore quodam commentario usos esse. Singulari contra numero Aristotelem ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς, e capite quarto, laudat Hermias ad Platonis Phædrum, p. 111 Ast.

Sed missis jam hisce locis, quibus etiamsi demonstratum esset eos ad deperditam partem Aristotelei libri pertinere, non multum juvaremur, de alio fragmentorum genere videndum, et quidem primum de iis quæ in Anonymi Excerpto, e codice Coisliniano 120 a Cramero, Anecd. Paris. t. I, p. 403 prolata (cf. Fragm. com. Græc. ed. Meinek. t. II, p. 1254, Scholia in Aristoph. ed. Dübner. et Aristophanes a Bergkio editus), latere suspicatus est Bernaysius (*Ergänzung zu Aristoteles Poetik, Rhein. Museum N. Folge*, t. VIII, p. 561 ss.), cujus sententiam præter alios probavit quoque qui novissime edidit Aristotelis librum de Poetica Fr. Susemihl (*Aristoteles über die Dichtkunst, gr. und d.* Leipzig 1865). Continentur in hoc Excerpto, post brevem totius poesis divisionem in genera, pauca quædam satisque inepta de tragœdia, multoque plura de comœdia, quorum partem ex Aristotele fluxisse putat Bernaysius. Ea vero hæc sunt, eo ordine quo apud Anonymum leguntur :

(165.)

§ 1 : Συμμετρίαν θέλει ἔχειν τοῦ φόβου (ἡ τραγῳδία scil.) capiti 14 Poeticæ apposuit Susemihl.

§ 2 : Γίνεται δὲ ὁ γέλως ἀπὸ τῆς λέξεως κατὰ ὁμωνυμίαν, συνωνυμίαν, ἀδολεσχίαν, παρωνυμίαν, παρὰ πρόσθεσιν καὶ ἀφαίρεσιν, ὑποκόρισμα, ἐξεναλλαγήν (φωνῇ, τοῖς ὁμογενέσι), σχῆμα λέξεως.

§ 3 : Ὁ ἐκ τῶν πραγμάτων γέλως ἐκ τῆς ὁμοιώσεως, τμήσει (ita Bern. pro χρήσει) πρὸς τὸ χεῖρον, πρὸς τὸ βέλτιον —, ἐκ τῆς ἀπάτης, ἐκ τοῦ ἀδυνάτου, ἐκ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀνακολούθου, ἐκ τοῦ παρὰ προσδοκίαν, ἐκ τοῦ χρῆσθαι φορτικῇ ὀρχήσει, ὅταν τις τῶν ἐξουσίαν ἐχόντων παρεὶς τὰ μέγιστα φαυλότητα λαμβάνῃ, ὅταν ἀσυνάρτητος ὁ λόγος ᾖ καὶ μηδεμίαν ἀκολουθίαν ἔχῃ.

§ 4 : Διαφέρει ἡ κωμῳδία τῆς λοιδορίας· ἐπεὶ ἡ μὲν λοιδορία ἀπαρακαλύπτως τὰ προσόντα κακὰ διέξεισιν, ἡ δὲ δεῖται τῆς ὑπονοίας (ita Bern. coll. Eth. Nic. IV, 14 pro eo quod apud Anon. legitur τῆς καλουμένης ἐμφάσεως).

§ 5 : Ὁ σκώπτων ἐλέγχειν θέλει ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.

§ 6 : Συμμετρία τοῦ φόβου θέλει εἶναι ἐν ταῖς τραγῳδίαις, καὶ τοῦ γελοίου ἐν ταῖς κωμῳδίαις.

§ 7 : Ἤθη κωμῳδίας τά τε βωμολόχα, καὶ τὰ εἰρωνικὰ καὶ τὰ τῶν ἀλαζόνων.

Κωμικὴ ἐστι λέξις κοινὴ καὶ δημώδης.

Δεῖ τὸν κωμῳδοποιὸν τὴν πάτριον αὑτοῦ γλῶσσαν τοῖς (ἄλλοις add. Bernays.) προσώποις περιτιθέναι, τὴν δὲ ἐπιχώριον αὐτῷ τῷ ξένῳ (αὐτῷ ἐκείνῳ Anon. em. Bern. Cf. Vahlen, *Rhein. Mus.* 1867, p. 148 sq.).

Μέλος τῆς μουσικῆς ἐστιν ἴδιον, ὅθεν ἀπ' ἐκείνης τὰς αὐτοτελεῖς ἀφορμὰς δεήσῃ λαμβάνειν. Hæc ultima Susemihl. inseruit cap. 6 Poeticæ in fine § 18.

Etsi minime negare velim in his plura inesse quæ apte dicta sint neque Aristotele indigna, tamen illud mirari liceat, excerptorem qui ante oculos integrum Aristotelis de Poetica librum habuerit, non et meliores sive tragœdiæ sive comœdiæ definitiones, quam quæ apud illum leguntur, exscripsisse, quarum altera minime illi respondet, quæ apud ipsum Aristotelem Poet. c. 6, 1 legitur, altera vero § 2 : Κωμῳδία ἐστὶ μίμησις πράξεως γελοίου καὶ ἀμοίρου μεγέθους (συμμέτρου μεγ. conj. Bern.) τελείου χωρὶς ἑκάστου τῶν μορίων ἐν τοῖς εἴδεσι δρῶντας, καὶ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἡδονῆς καὶ γέλωτος περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν· ἔχει δὲ μητέρα τὸν γέλωτα, ridiculam profecto et plane insulsam definitionis tragœdiæ, qualis ab Aristotele data est, imitationem continet.

Quum paulo supra ex ipsius Aristotelis scriptis eos locos colligeremus, qui librum de Poetica qualis quidem hodie exstat, integrum non esse posse demonstrant, consulto illum prætermisimus, quo præcipue usi sunt, qui de hac re verba fecerunt. Sunt autem notissima illa verba in fine Politicorum VIII, c. 7, 4 : Τί δὲ λέγομεν τὴν κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς, πάλιν δ' ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον. In his vero illud primo notandum est, philosophum, quum ἐροῦμεν dicat, de re nondum acta loqui, hujusque igitur loci rationem plane aliam esse atque eorum quos supra attulimus, in quibus libri de Poetica ut jam absoluti mentio fit, ita ut jure quæri possit, num quod in Politicorum libris pollicitus est Aristoteles, revera præstiterit. Sed etiamsi hoc postea factum esse concedamus, ecce jam alia oritur difficultas, quam non satis fortasse perspectam habuerunt, qui hoc loco usi sunt ut demonstrarent, omnem illam de purgatione passio-

num quam vocant quæstionem, quam verbo tantum modo attigit Aristoteles in Poetica, accuratius sine dubio tractatam fuisse in deperdita hujus libri parte. Quod tamen ut verum sit valde vereor. Verbis enim περὶ ποιητικῆς, non libros de Poetica, sed ipsorum Politicorum partem designari puto, eodem plane modo ut, exempli causa, IV, 3, ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀριστοκρατίαν, sive ib. 12 : Τὴν δ' αἰτίαν ὕστερον ἐν τοῖς περὶ τὰς μεταβολὰς τῶν πολιτειῶν ἐροῦμεν dicendo, non peculiares de his rebus libros sed alias Politicorum partes in animo habuit (1): Ac sane dubitari nequit quin, ut præter alios optime observatum est a v. cl. L. Spengel, in dissertatione de Aristotelis Politicis, (*Abhandl. der K. baier. Akademie*, t. II, p. 9), ob ea præsertim quæ a Platone dicta sunt, de poetarum in republica utilitate quæstio in Politicorum libris ab Aristotele tractari debuerit (cf. quoque Jourdain, *Recherches sur les traductions d'Aristote*, p. 181 : *Les livres de la Politique donnent lieu à une remarque : dans la plupart des manuscrits on lit cette note finale* : Reliqua hujus operis in Græco nondum inveni). Consequitur inde, ea quæ Bernaysius (*Grundzüge der verlor. Abhandlung des Aristot. über Wirkung der Tragödie*, Breslau 1857) ad hanc Aristotelis de affectuum purgatione doctrinam pertinere arbitratus est, e deperdita potius Politicorum parte, quam ex integro de Poetica libro fluxisse, nisi, quod minorem fortasse verisimilitatem habet, ad dialogum de Poetis referenda sunt.

ΑΠΟΡΗΜΑΤΑ ΟΜΗΡΙΚΑ.

De Homericis Aristotelis studiis (cf. R. Wachsmuth, *De Aristotelis studiis Homericis capita selecta*. Berol. 1863), locus est quem jam supra attulimus Dionis Chrysostomi, in Oratione de Homeri laudibus ita dicentis Or. LIII, p. 634 Emper. : Καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Ἀριστοτέλης, ἀφ' οὗ φασὶ τὴν κριτικήν τε καὶ γραμματικὴν ἀρχὴν λαβεῖν, ἐν πολλοῖς διαλόγοις περὶ τοῦ ποιητοῦ διέξεισι θαυμάζων αὐτὸν ὡς τὸ πολὺ καὶ τιμῶν· ἔτι τε καὶ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός, τούτων δὲ πρότερος Πλάτων πανταχοῦ μέμνηται, quæ licet præcipue illum morem philosophi spectent, quo eum et in superstitibus libris usum esse constat, ut verba scilicet poetæ ubique afferat, ut ea sive illustret sive in suos usus convertat, tamen et curam quam et in recensenda Iliade et in explicandis difficilioribus poetæ locis posuisse dicitur significare videntur. De qua posteriores plura narraverunt etsi fortasse non omnino fide digna. Ita enim in Vita Marciana legitur p. 2 Robbe : Ἕως μὲν οὖν ἔτι νέος ἦν, τὴν τῶν ἐλευθέρων ἐπαιδεύετο παιδείαν, ὡς δηλοῖ τὰ γεγραμμένα αὐτῷ Ὁμηρικὰ Ζητήματα, καὶ ἡ τῆς Ἰλιάδος ἔκδοσις, ἣν δέδωκε τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ ὁ περὶ Ποιητῶν διάλογος κτλ., quæ iisdem fere verbis in altera quoque Vita sunt, ubi tamen p. 10, 22 Westerm., non Ὁμηρικὰ ζητήματα sed Ὁμήρου προβλήματα nominantur. Horum librorum titulum ita affert index Diogenis Laertii : Ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν α' β' γ' δ' ε' ζ' et levi discrepantia Anonymus Ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν ζ'. In ejusdem appendice iterum recensentur et præter ea tituli de quibus nulla apud alium quendam mentio reperitur : Ἀπορήματα Ἡσιόδου ἐν α', Ἀπορήματα Ἀρχιλόχου, Εὐριπίδου, Χοιρίλου ἐν βιβλίοις γ', Ἀπορημάτων ποιητικῶν α', Αἰτίας ποιητικάς, Προβλημάτων Ὁμηρικῶν ι', quos eosdem libros nominat etiam Dschemaluddinus : *Quæstiones de Homeri versibus maxime reconditis libri X*. Inde duas collectiones exstitisse conjicere licet, quarum antiquiorem, ex Alexandrino quodam, ut videtur, grammatico, laudant Phrynichus p. 225 ed. Lobeck. et Antiatticistes in Bekkeri Anecdd. t. I. p. 34 Ὁμήρου ἀπορήματα sive Ὁμηρικὰ Ἀπορήματα appellantes.

Etsi vero neutrius horum librorum titulus alibi afferatur, minime tamen dubito quin ex illis desumpta sint, quæ solo Aristotelis nomine apposito de quarundam Homericarum quæstionum solutione sive apud Strabonem sive apud Athenæum leguntur (cf. infra in fragmentis). Quod multo etiam certius de Plutarcho affirmare licet, tantum non ipsum libri titulum apponenti, quum Non posse suaviter vivi sec. Epicur. c. 12 dicat : Ἀλλ' ἔδει γε τοὺς ἀπολαυστικούς... εἶτ' ἄγειν ἀφροδίσια τοῦ βίου καὶ μεθεόρτους καλὰς ἐν ἱστορίαις καὶ ποιήμασι διατρίβοντας ἢ προβλήμασι μουσικοῖς καὶ γεωμετρικοῖς· οὐ γὰρ ἂν ἐπῆλθεν αὐτοῖς εἰς νοῦν βαλέσθαι τὰς τυφλὰς ἐκείνας καὶ νωδὰς ψηλαφήσεις καὶ ἐπιτηδεύσεις τοῦ ἀκολάστου μεμαθηκόσιν, εἰ μηδὲν ἄλλο, γράφειν περὶ Ὁμήρου καὶ περὶ Εὐριπίδου ὡς Ἀριστοτέλης καὶ Ἡρακλείδης καὶ Δικαίαρχος. Cui loco alter accedit paulo infra in eodem libro apud Plutarchum positus c. 13 : Τί λέγεις, ὦ Ἐπίκουρε; κιθαρῳδῶν καὶ αὐλητῶν ἕωθεν ἀκροασάμενος εἰς τὸ θέατρον βαδίζεις, ἐν δὲ συμποσίῳ Θεοφράστου περὶ συμφωνιῶν διαλεγομένου καὶ Ἀριστοξένου περὶ μεταβολῶν καὶ Ἀριστοφάνους περὶ Ὁμήρου τὰ ὦτα καταλήψῃ ταῖς χερσὶ δυσχεραίνων καὶ βδελυττόμενος, ubi pro Ἀριστοφάνους egregie emendavit Ἀριστοτέλους Nauck, in Aristophan. Byzant. p. 24; cf. *Rhein. Mus. N. F.* t. III, p. 452. Eundem morem librum potius signifi-

(1) His exemplis et alia quædam addi possunt : cf. I, 5, 11; III, 4, 2.

candi quam indicato titulo nominandi supra jam observare licet in eodem Plutarchi libro, c. 10, ubi Aristotelis Politiæ designantur per κτίσεις καὶ πολιτείας. Ceterum nec illud silentio prætereundum est, haud uno in loco Homericorum versuum explicationes apud Plutarchum memoratas esse, quæ ad nullum alium librum commodius referri possunt quam ad Homerica Aristotelis Problemata.

Sed longe maximus numerus fragmentorum quæ ex his Quæstionibus philosopho adscriptis servata sunt, Homericis debentur scholiis, quibus omnibus unus idemque fons, Porphyrii scilicet deperditus liber fuisse videtur, Ὁμηρικὰ Ζητήματα inscriptus (cf. Schol. ad Iliad. γ, 175; β, 249, 308), in quo, teste Joanne Tzetze, Exeges. in Iliad. p. 3, 5 Herm., controversarum quæstionum solutionem sibi proposuerat, congestis simul, ut idem Tzetzes nobis auctor est, quod et scholia demonstrant, veterum solutionibus; cf. Schol. in Exeg. Iliad. p. 125,20 : Ὁ Πορφύριος καὶ ὧν ἀνδρῶν συνεποιήσατο πάντες παιδιώδεις καὶ ἀρχαϊκὰς ἀπορίας ἀπέλυσαν. Quod verius dictum est, quam ut ipsius Tzetzis opinio haberi possit. De hoc vero Porphyriano opere quæstionem tractare nuper aggressus est Kammer, in specimine *Porphyrii Scholia Homerica*, Regimont. 1865 (cf. Parisot *de Porphyrio tria Tmemata*, Paris. 1845).

Quod si jam quæratur quid de horum fragmentorum origine et auctoritate statuendum sit, non magis difficile est negare Problemata Homerica ab Aristotele conscripta fuisse quam demonstrare contrarium. Etenim argumentum quod præcipuum fuit iis, qui subdititio libro Porphyrium usum esse contendunt, inter quos satis erit nominasse C. Lehrsium v. cl. *de Aristarchi studiis Homericis*, p. 222 ed. alt., insulsitas nempe et puerilitas quæstionum et solutionum, quum per se jam satis infirmum est, plane evellitur similium problematum comparatione quorum plenum est Aristotelis Poeticæ caput vicesimum quintum, quod περὶ προβλημάτων καὶ λύσεων inscribitur. Aut igitur concedendum erit Aristotelis ingenium et doctrinam a talibus non abhorruisse, aut cum F. Rittero, ad talem explicationem confugiendum erit (p. 264 Comment. in Poetic.), ut affirmemus Poeticæ quendam interpolatorem, ex subdititia collectione Problematum Homericorum, Aristotelis nomine inscripta, ineptias illas in Poeticæ caput XXV (quod et ipsum totum subdititium putat Ritterus) invexisse. Verum enim vero qui semel in talem viam ingressus fuerit, vereor ne multo longius abripiatur quam et ipse voluerit. An de solo fortasse Aristotele ita judicabimus? An illi soli in his errare non licuerit, in quibus plerumque Heraclitum, Platonem, Antisthenem aliosque summi ingenii philosophos mire cæcutientes deprehendimus? Quodsi igitur non de omnibus fere dubitare placet, quæcumque ante Alexandrinorum grammaticorum ætatem de talibus prolata sunt, jam multo magis artis criticæ rationibus conveniens de his ita statuere, cum in hisce ἀπορίαις et λύσεσι, tum etiam in etymologicis, non ex nostro sensu dijudicanda esse vel quæstionum opportunitatem vel veritatem solutionum.

At minime vero, dicet fortasse aliquis, ita demonstratum est revera pro genuinis habenda esse quæ feruntur Aristotelis Homerica Problemata, sed tantum haberi posse. Libenter hoc concedam, quin et illud adjiciam plerumque satis incertum esse quid ipse Aristoteles dixerit quid a Porphyrio aliisve additum sit. Accedit et illud quod eadem plane horum problematum ratio fuisse videtur atque eorum quæ physica inscripta sunt, et quidem talis, ut genuinis et vere Aristotelis varia a variis sive similia sive et alia interponerentur. Cujus rei, quæ per se jam satis verisimilis est, documento præcipue illud esse puto, quod, ut supra vidimus, manifeste duplex eorum nominatur collectio, quarum una sex libris, altera vero decem continebantur. Quin et singula problemata peculiari titulo inscripta circumlata esse videntur, ut declarat inscriptio in appendice indicis Anonymi (3) : Εἰ δή ποτε Ὅμηρος ἐποίησε τὰς Ἡλίου βοῦς, ubi pro εἰ, τί corrigendum videtur, si, quod suspicor, ex hoc problemate servata sunt quæ fragm. 206 leguntur. Ita illud tantum modo affirmare licet, tempore quo Andronicus indicem suum confecit Homericorum Problematum collectionem exstitisse quæ Aristoteli philosopho tribuebatur, hanc vero collectionem respexisse grammaticum antiquum cujus testimonio usi sunt Phrynichus et Antiatticistes Bekkeri, et quidem, quod notandum est, ut vocabuli usum inde comprobarent.

ΙΛΙΑΣ.

1 (166).

Schol. Ven. B. ad Il. β, 53, p. 46 Villois., ad β, 73, p. 50, B, 39 Bekk. : Διὰ τί ὁ Ἀγαμέμνων ἀποπειρᾶται τῶν Ἀχαιῶν καὶ οὕτως ἔπραξεν ὥστε ὀλίγου τὰ ἐναντία συμβῆναι (ita Bekk. pro scriptura cod. συμβουλεύειν) ἢ ἐβουλεύετο; καὶ τὸ κώλυμα ἀπὸ μηχανῆς· ἡ γὰρ Ἀθηνᾶ ἐκώλυεν· ἔστι δὲ ἀποίητον μηχάνημα λύειν ἄλλως εἰ μὴ (εἰ add. Villois., cod. ἄλλως μὴ) ἐξ αὐτοῦ τοῦ μύθου. Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ποιητικὸν μὲν εἶναι τὸ μιμεῖσθαι τὰ εἰωθότα γενέσθαι καὶ ποιητῶν μᾶλλον τὸ κινδύνους παρεισάγειν. Εἰκὸς δὲ καὶ ἐκ λοιμοῦ πεπονημένους... Quæ longior sequitur explicatio, Porphyrii, non jam Aristotelis esse videtur, etsi hujus nomen toti scholio superinscriptum legatur; cf. Egger v. cl. *Essai sur l'histoire de la critique chez les Grecs*, p. 140.

Ceterum de eadem re aliter judicavit philosophus Poetic. c. 15, § 11 : Φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ ἀπὸ μηχανῆς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν, ubi tamen non erat cur de Iliade Homeri dubitarent G. Hermannus ad l. l. Poeticæ et Welckerus, in *Museo Rhen.* a. 1837, p. 492.

2 (167).

Schol. Ven. B ad Il. β, 169, p. 59, A, 28 Bekk : Ἀτάλαντον· λύων ὁ Ἀριστοτέλης τὸ τάλαντον οὔτε ἴσον φησὶ τότε καὶ νῦν εἶναι, οὔτε ἀφωρισμένῳ χρῆσθαι σταθμῷ, ἀλλὰ μέτρον τι μόνον εἶναι ὡς καὶ φιάλη, σχῆμά τι ἀφωρισμένον οὐκ ἔχον σταθμόν, μέτρον δέ τι (ita Rosius pro iis quæ sunt in cod. ἔχον σταθμόν, μέτρον δ' οὐκέτι). Καὶ τὸ τάλαντον δὲ μέτρον τί ἐστι, ποσὸν δ' οὐκέτι ἀφωρισμένον· διὸ καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτοῖς ὑπερφίαλον καὶ ἀτάλαντον, ὥσπερ γὰρ τὸ ὑπερφίαλον τὸ πολὺ σημαίνει καὶ ἄμετρον, ὡς τῆς φιάλης ἀμέτρου οὔσης (ὑπερφίαλος γὰρ ὁ ὑπερβάλλων τῇ ἀμετρίᾳ τὸ μέτρον τῆς φιάλης), οὕτω καὶ ἀτάλαντος ὁ ἐξῃρημένος τοῦ μέτρου τοῦ κατὰ τὸ τάλαντον. Ὁ δὲ ἐκ τῶν ἀνίσων ἐκβεβηκὼς ἴσος ἂν εἴη· ὁ γὰρ οὐκ ἄνισος οὗτος καὶ ἀτάλαντος, ὁ τὸ ἄνισον τῶν ταλάντων μὴ ἔχων· διὸ καὶ ἴσος· ὃ γὰρ ἐν ἄλλοις ἔφη· « Ἶσος Ἐνυαλίῳ (Il. χ, 132,) » τοῦτο δεδήλωκεν ἐν τῷ « ἀτάλαντος Ἄρηϊ (υ, 295). » Ad hanc subtiliorem quam veriorem interpretationem provocat Schol. BL il. ε, 576, p. 166, B, 51 Bekk. : Ἀτάλαντον· τὸ τάλαντον ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἄλλως ἐξηγεῖτο, καὶ εὑρήσεις τοῦτο ἔμπροσθεν εἰς τὸν οὕτως ἔχοντα στίχον· « Ὣς φάτο, Μηριόνης δὲ θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηϊ (υ, 295), » ubi tamen non intelligitur, quid sibi illud ἔμπροσθεν (ἐν τῷ addit cod. L.) velit. Ceterum e Porphyrio hoc scholium fluxisse ex Eustathio apparet, apud quem tamen Aristotelis mentio excidit, ad Iliad. p. 196, 35 Rom. (β, 169) : Ὁ δὲ Πορφύριος καὶ αὐτὸς ἀτάλαντον λέγων τὸν ἴσον, ἄλλως τὴν λέξιν καθίστησι, δεικνύων ἄνισον μὲν εἶναι παρὰ τοῖς παλαιοῖς τὸ τάλαντον, ὡς πολλαχοῦ φαίνεται, ἀτάλαντον δὲ ἐντεῦθεν νοεῖσθαι τὸ μὴ κατὰ τὸ τάλαντον ἄνισον, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου ἐστερημένον ἀνισότητος. Porphyr. Quæst. Homeric. 27 : Ἀτάλαντος οὖν ὁ ἴσος καὶ μὴ ταλαντεύων Quæ hîc adscribit Rosius e schol. B ad Iliad. ψ, 269, ea potius e peculiari quæstione ducta esse puto. Cf. infra fr. 25.

3 (168).

Schol. Ven. B ad Il. β, 183, p. 60, A, 10 Bekk. (ἀπὸ δὲ χλαῖναν βάλε) : Ἀπρεπὲς εἶναι δοκεῖ τὴν χλαῖναν ἀποβαλόντα μονοχίτωνα θεῖν τὸν Ὀδυσσέα διὰ τοῦ στρατοπέδου, καὶ μάλιστα οἷος Ὀδυσσεὺς εἶναι ὑπείληπται. Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης, ἵνα διὰ τοῦτο θαυμάζων ὁ ὄχλος ἐπιστρέφηται καὶ ἐξικνῆται ἡ φωνὴ

QUÆSTIONES HOMERICÆ.

ILIAS.

1.

Cur Agamemno animos Græcorum tentat atque ita effecit ut non multum abesset, quin contraria acciderent atque quæ in mente habuerit? Et impedimentum est ex machina, Minerva enim impedivit; non poeticum autem est impedimentum aliter solvere quam ex ipsa fabula. Dicit autem Aristoteles et poeticum esse imitari ea quæ fieri solent et poetarum magis pericula inducere.

2.

Solvens difficultatem (quæ ex usu vocabuli ἀτάλαντον oritur) Aristoteles dicit talentum neque tunc idem valuisse atque nunc valet, neque definitum pondus habuisse, sed mensuram solum quandam fuisse, ut et phiala vas nec definitæ magnitudinis nec mensura quædam. Et talentum mensura quædam est, non definitæ vero magnitudinis. Quare opposita sunt illis ὑπερφίαλον et ἀτάλαντον: sicut enim ὑπερφίαλον multum significat et sine mensura, quum phiala nullam habeat mensuram (ὑπερφίαλος enim is qui absque mensura, quum sic mensuram phialæ superet), ita et ἀτάλαντος qui mensuram talenti egreditur.

3.

Indecorum videtur, Ulyssem abjecto pallio solum tunica indutum per castra currere et præsertim qualis Ulysses fuisse accipiatur. Aristoteles autem ideo fieri dicit, ut ita in se convertat turbam admirantem, atque vox quam maxime diffundatur, aliis aliunde convenientibus,

Ζεῦ κύδιστε, μέγιστε, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι,
ὁππότεροι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια πημήνειαν,
ὧδέ σφ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέοι ὡς ὅδε οἶνος
(Il. γ, 298 sqq.).

Οὐκ ἐπιώρκησαν μὲν οὖν, ἐκακούργησαν δὲ καὶ ἔβλαψαν τοὺς ὅρκους· ἐπάρατοι οὖν ἦσαν. Ταῦτά τοι καὶ Ἥρα πειρᾶται ἐξ αὐτῶν ὧν κατηράσαντο γενέσθαι αὐτοῖς τὴν βλάβην· εὐξαμένων γὰρ ἐκείνων,

Ὁππότεροι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια πημήνειαν
ὧδέ σφ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέοι ὡς ὅδε οἶνος,

ἡ Ἥρα αὐτὸ τοῦτο παρακελεύεται τῇ Ἀθηνᾷ·

Ἐλθεῖν ἐς Τρώων καὶ Ἀχαιῶν φύλοπιν αἰνήν,
πειρᾶν δ' ὥς κεν Τρῶες ὑπερκύδαντας Ἀχαιοὺς
ἄρξωσι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια δηλήσασθαι (Il. δ, 65 ss.).

Τὸ δὲ βλάψαι οὐκ ἔστιν ἐπιορκῆσαι.

Expressit hoc scholium e cod. Veneto Mehler, *Proben homerischer Scholien aus cod. Venet. B in ihrer wahren Gestalt, Rhein. Mus. N. F.* t. VII, p. 147. Eadem quæstio in Porphyrii scholio ad Il. γ, 457, p. 118, B, 22 tractatur.

8 (173).

Schol. Ven. B ad Iliad. γ, 277 (Ἠέλιός θ' ὃς πάνθ' ἐφορᾷς), p. 110, A, 51 Bekk. (cf. Schol. cod. Lips. p. 173,31 Bachm.). Πορφυρίου. Διὰ τί τὸν ἥλιον πάντα ἐφορᾶν καὶ πάντα ἐπακούειν εἰπών, ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ βοῶν ἀγγέλου δεόμενον ἐποίησεν·

Ὠκέα δ' ἠελίῳ ὑπερίονι ἄγγελος ἦλθε
Λαμπετίη τανύπεπλος, ὅ οἱ βόας ἔκταν ἑταῖροι
(Od. μ, 374 s.).

Λύων δ' Ἀριστοτέλης φησίν, ἤτοι ὅτι πάντα μὲν ὁρᾷ ἥλιος ἀλλ' οὐχὶ ἅμα, ἤτοι ὅτι τῷ ἡλίῳ ἦν τὸ ἐξαγγεῖλαι ἡ Λαμπετία ὥσπερ (τὴν Λαμπετίαν ὅπερ Lehrs. ap. Kammer. l. l. p. 36) τῷ ἀνθρώπῳ ἡ ὄψις· ἢ ὅτι, φησίν, ἁρμόττον ἦν εἰπεῖν οὕτως τόν τε Ἀγαμέμνονα ὁρκίζοντα ἐν τῇ μονομαχίᾳ·

Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις
(Il. γ, 277),

καὶ τὸν Ὀδυσσέα πρὸς τοὺς ἑταίρους λέγοντα· οὐ γὰρ δὴ καὶ τὰ ἐν Ἅδου ὁρᾷ.

Idem scholium, cujus pars tantum exstat in Ambrosianis B et Q apud Dindorfium, in cod. Vindob. Græc. phil. 133 ad Odyss. μ, 374 appositum legitur, unde protulit Rosius: Πορφυρίου· ὠκέα δ' ἠελίῳ ὑπερίονι· ἐναντίον τοῦτο τῷ· « Ἠέλιος ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις »· ἀπ' ἑαυτοῦ γὰρ ἐχρῆν ἐγνωκέναι τὸν πάντα ἐφορῶντα. Λύοιτο δ' ἂν ἢ τῇ λέξει· τὸ γὰρ πάντα δηλοῖ τὰ πλεῖστα. Ἄλλως τε οὐκ ἠγνόει τὸ πεπραγμένον ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἔδει ὡς ποιμαίνουσαν καὶ ταύτην ἀπαγγεῖλαι. Ἢ τῷ καιρῷ λύεται, ὡς νυκτὸς ἐπιθεμένων ταῖς βουσὶ τῶν ἑταίρων. Ἢ ὅτι ἡλίῳ ἐξαγγέλλει ἡ Λαμπετία ὥσπερ τῷ ἀνθρώπῳ ἡ ὄψις· ἢ ὅτι, φησίν, ἁρμοστὸν ἦν εἰπεῖν οὕτω τόν τε Ἀγαμέμνονα, etc., ut in cod. Ven. Nomen Ἀριστοτέλους in margine adscriptum esse, quasi ad alterum scholium cui præfigatur ἄλλως, testatur Rosius.

9 (174).

Schol. Ven. B ad Iliad. γ, 441, p. 117, B, 26 Bekk., Schol. L. p. 184, 33 Bachm., Schol. Eton. (p. 38 apud Nœhden, *De Porphyrii scholl. in Homer.* Gotting. 1797): Πορφυρίου. Διὰ τί τὸν Ἀλέξανδρον πεποίηκεν οὕτως ἄθλιον ὥστε μὴ μόνον ἡττηθῆναι μονομαχοῦντα, ἀλλὰ καὶ φυγεῖν καὶ ἀφροδισίων μεμνημένον εὐθύς, καὶ ἐρᾶν μάλιστα τότε φάσκοντα, καὶ οὕτως ἀσώτως διακεῖσθαι; Ἀριστοτέλης μὲν φησιν εἰκότως· ἐρωτικῶς μὲν γὰρ καὶ πρότερον διέκειτο, ἐπέτεινε δὲ τότε. Πάντες γὰρ ὅτε μὴ ἐξῇ ἢ φοβοῦνται μὴ ἕξουσι, τότε ἐρῶσι μάλιστα· διὸ καὶ νουθετούμενοι ἐπιτείνουσι μᾶλλον· ἐκείνῳ δὲ ἡ μάχη τοῦτο ἐποίησεν.

Pro πέφηνε, quod post Villois. Bekkerus dedit, in cod. Ven. ut in ceteris ἐπέτεινε legi Ro-

---

Juno hoc ipsum injungit Minervæ:

Ire in Trojanorum et Achivorum pugnam gravem
tentareque, ut Trojani gloria-elatos Achivos
incipiant priores præter fœdera lædere (Il. IV, 65 ss.).

Offendere vero non est perjurare.

8.

Cur Solem, quem omnia videre et omnia audire dicit poeta, finxit egentem nuntii de ipsius bobus:

Velox autem soli sublimi nuntia venit
Lampetia longo-peplo-induta, quod ei boves interfecerant socii.

Aristoteles solvens dicit Solem omnia videre sed non simul: sive Soli nuntiasse Lampetiam, ut visus nuntiat homini: sive, dicit, conveniens erat ita loqui Agamemnonem quum in singulari certamine juraret

Solque, qui omnia adspicis, et omnia audis,

et Ulyssem quum ad socios verba faceret: nec enim videt ea quæ sunt apud inferos.

9.

Cur Paridem poeta tam miserum finxit, ut qui in singulari certamine superatus sit et fugerit, statim rei venereæ meminerit et se tum maxime amare dicat, ita ut libidinis impotens ostendatur? Aristoteles vero observat convenienter hoc esse factum: antea enim jam Helenam Paris amabat: tunc vero magis illam deperiebat. Omnes enim, quum non licet, sive metuunt ne potiantur, maxime

sius declarat. De re aliter Plutarch. De Aud. poet. c. 3 et Quæst. conviv. III, 6.

10 (175).

Schol. Ven. A in Iliad. δ, 88, p. 124, A, 43 Bekk., Schol. L. p. 194, 38 Bachm., Schol. Eton. ad δ, 84, p. 39 Nœhd., Didym. f. 102 recto Ald. : Πορφυρίου. Διὰ τί ἡ Ἀθηνᾶ εἰς σύγχυσιν τῶν ὅρκων οὐ τῶν Τρώων τινὰ ἐπελέξατο ἀλλὰ τῶν ἐπικούρων; καίτοι κεχαρισμένος ἄν τις ἐγένετο Ἀλεξάνδρῳ μᾶλλον, εἰ τῶν οἰκείων ἦν. Καὶ διὰ τί τῶν ἐπικούρων τὸν Πάνδαρον ἐπελέξατο; Φησὶν οὖν (ita B L, ceteri καί φησιν) ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι τῶν μὲν Τρώων οὐδένα, διότι πάντες αὐτὸν ἐμίσουν, ὡς ὁ ποιητής φησιν·

Ἶσον γάρ σφιν πᾶσιν ἀπήχθετο κηρὶ μελαίνῃ
(Il. γ, 454),

τῶν δὲ ἐπικούρων τὸν Πάνδαρον ἐπελέξατο ὡς φιλοχρήματον· σημεῖον δὲ ἡ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῶν ἵππων κατάλειψις, ἵνα μὴ δαπανᾷ (ε, 302)· καὶ ὅτι φύσει ἐπίορκος ἦν· τὸ γὰρ ἔθνος ἔτι καὶ νῦν δοκεῖ εἶναι, ὅθεν ἐκεῖνος ἦν, ἐπίορκον. Aliorum deinde solutionibus interpositis scholium hisce verbis concluditur : Ὡς ἄριστον οὖν αὐτὸν ἐπελέξαντο τοξότην, quibus in cod. Parisino 2556 apud Cram. Anecd. Paris. t. III, 162, 9, et in Marciano 531 apud Rosium hæc adduntur : Ὅθεν οὐχὶ ἀσεβὴς ἦν, ὡς Ἀριστοτέλης ἀπεφήνατο, ἀλλ' εὔστοχος.

Ad Aristotelem item provocant schol. Venet. A, cod. L. p. 195 21 Bachm., Didym. f. 102 recto ad Il. δ, 88, ubi dicunt : ἄπιστοι γὰρ Λυκάονες, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης μαρτυρεῖ.

11 (176).

Schol. Ven. B, Vaticani, p. 133, B, 5 Bekk., Eton. p. 40 Nœhd. ad Il. δ, 297 : Πορφυρίου. Διὰ τί τὴν τάξιν ταύτην ἐποίησεν, ἱππῆας μὲν πρῶτον, πεζοὺς δ' ἐξόπισθε, κακοὺς δ' ἐς μέσον; ἄτοπον γὰρ τὸ τοὺς ἱππέας πρὸ τῆς φάλαγγος ποιῆσαι καὶ τούτων μεταξὺ τοὺς φαύλους. Λύει δ' Ἀριστοτέλης· ἢ οὐ πρὸ τῆς φάλαγγος λέγειν τοὺς ἱππεῖς φησίν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς κέρασιν, καὶ οὕτως πρῶτοι εἶεν ἄν. Τοὺς δὲ κακοὺς οὐ τόπῳ διορίζει, ἀλλ' ἐναλλὰξ μεταξὺ ἀνδρείου τὸν ἀσθενέστερον, πεζοὺς δ' ἐξόπισθεν τῶν ἱππέων, ὥστε τὰ μὲν κέρατα κρατεῖν τοὺς ἱππέας, μετὰ δὲ τούτους τοὺς πεζούς. Πανταχοῦ δὲ μεταξὺ τῶν ἀνδρείων ἱππέων τε καὶ πεζῶν τετάχθαι τοὺς κακοὺς ἤτοι ἱππέας τε καὶ πεζούς.

Ultima, manca apud Villoisonium, e codice supplevit Rosius. Quæ deinde addit ex variis scholiis excerpta omisimus, quum ad Aristotelem nihil facere videantur.

12 (177).

Schol. Ven. B ad Iliad. ε, 741. p. 171, A, 42 Bekk. : Διὰ τί ποτὲ μέν φησι τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνος ἐν Ἅδου εἶναι λέγων·

Μή μοι Γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου
ἐξ Ἅδου πέμψειε (Odyss. λ, 634 sq.),

ποτὲ δὲ τὴν Ἀθηνᾶν ἔχειν ἐν τῇ αἰγίδι, λέγων·

Βάλετ' αἰγίδα θυσανόεσσαν (Il. ε, 738),

καὶ ἐπάγει·

---

amant. Quamobrem et qui castigantur magis exardescunt : illi vero pugna hoc fecit.

10.

Cur Minerva ad perturbationem jurisjurandi non Trojanorum aliquem sed sociorum elegit, quum tamen gratior factus esset Paridi si suorum aliquis fuisset, et cur ex sociariis Pandarum elegit? Dicit igitur Aristoteles nullum Trojanorum electum esse, quod omnibus odiosus erat, ipso poeta teste :

Æque enim ipsis omnibus odio erat, atque mors atra
(Il. III, 454),

ex sociariis vero Pandarum elegit quod avarus erat; avaritiæ enim indicium est equos domi eum reliquisse; deinde quod natura perjurus erat, nam ista gens e qua oriundus fuit et nunc quoque perjura est.

Perfidos esse Lycaones Aristoteles quoque testatur.

11.

Cur aciem ita instruxit, equites quidem primos, pedites vero a tergo et ignavos in medio? Absurdum enim est equites ante phalangem peditum constitui et inter utrosque ignavos. Solvit autem Aristoteles dicens equites non ante phalangem sed in utroque cornu positos esse et ita primos appellari. Ignavos vero non loco a ceteris disjungit, sed alternatim, ita ut minus fortes milites fortibus interponeret; pedites vero post equites, ut in cornubus equites dominarentur, post ipsos vero pedites : ubique vero collocari inter fortes equites et pedites, ignavos sive equites sive pedites.

11.

Cur modo dicit Gorgonis caput apud inferos esse ita :

Ne mihi Gorgonium caput horrendi monstri
Ex Orco mitteret,

modo vero id Minervam in ægide habere affirmat :

Posuit ægidem fimbriatam;

continuat vero :

In ea Contentio, in ea Fortitudo, in ea atrox Insectatio
In ea et Gorgonium caput, horrendi monstri.

Aristoteles inquit, eam nequaquam in clypeo habere caput

Ἐν δ' ἔρις, ἐν δ' ἀλκή, ἐν δὲ κρυόεσσα Ἰωκή,
ἐν δέ τε Γοργείη κεφαλὴ δεινοῖο πελώρου (Il. ε, 740 sq.).

Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ὅτι μήποτε ἐν τῇ ἀσπίδι οὐκ αὐτὴν εἶχε τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνος, ὥσπερ οὐδὲ τὴν Ἔριν οὐδὲ τὴν κρυόεσσαν Ἰωκήν, ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς Γοργόνος γιγνόμενον τοῖς ἐνορῶσι πάθος καταπληκτικόν.

Idem scholium, eisdem fere verbis, ad Odyss. λ, 634 occurrit, p. 527, 15 Dind., et diserte tribuitur Porphyrio, ut Rosius observat, in cod. Vindobonensi. Eo usus est Eustathius quoque p. 1704, qui ex errore ad Iliad., p. 603, ἴδιόν τι σύγγραμμα περὶ αἰγίδος Aristophanis Byzantii memorat, quod Porphyrii erat, ut ex Schol. Ven. B ad Il. β, 447 apparet. Non erat igitur cur de Aristophanis nomine in Aristotelis apud Eustathium l. l. mutando cogitaret Nauckius, *Aristoph. Byz. fragmenta* p. 273.

13 (178).

Schol. Venet. B ad Il. ε, 778 : Αἱ δὲ βάτην, τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι, p. 172 A, 36 Bekk. : τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν πτῆσιν· ἄτοπον γὰρ τρυφερῶς βαδίζειν τὰς εἰς πόλεμον ἐσκευασμένας. Ἄλλως. Καλῶς τῶν βουλομένων λαθεῖν τὰ ἴχνη περιστεραῖς εἴκασεν· ἀφανῆ γὰρ αὐτῶν τὰ ἴχνη, ὡς Ἀριστοτέλης. Ἢ καὶ διὰ τὸ καθαρόν· ἢ διὰ τὸ ταχύ. Eadem cod. L. p. 278, 34 Bachm. : ἀφανῆ γὰρ τῶν περιστερῶν τὰ ἴχνη, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης λέγει.

14 (179).

Schol. Ven. B ad Il. ζ, 234 : Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς, p. 187, B, 39 Bekk. : Πορφυρίου. Διὰ τί ὁ μὲν Γλαῦκος προήχθη εἰς φιλοτιμίαν τοῦ ἀλλάσσειν τὰ ὅπλα χρυσᾶ ὄντα πρὸς Διομήδη, ὁ δὲ ποιητὴς ἐπιτιμᾷ ὡς οὐ δέον, οὐδ' εἰ φίλος εἴη, προΐεσθαι πλείονος ἄξιον;..... Ὁ ποιητής δέ, φησὶν Ἀριστοτέλης, οὐχ ὅτι τὰ πλείονος ἄξια ὄντα προήκατο ἐπιτιμᾷ, ἀλλ' ὅτι ἐν πολέμῳ καὶ χρώμενος προΐετο· οὐδὲν γὰρ ἀλλοιότερον, ὥσπερ ἂν εἰ ἀπέβαλε τὰ ὅπλα. Ἐπιτιμᾷ οὖν ὅτι χρείττω προΐετο οὐκ εἰς τιμὴν ἀλλ' εἰς χρῆσιν· ἀναγκαῖον δὲ τοῦτο δηλῶσαι εἰπόντα τὴν ἀξίαν. Pro εἰπόντα, εἰπόντος (sc. Ὁμήρου) conj. Kammer. l. l. p. 45.

15 (180).

Schol. Ven. B ad Iliad. η, 93, p. 204, B, 33 Bekk.: Πορφυρίου. Διὰ τί προκαλουμένου Ἕκτορος εἰς μονομαχίαν οἱ μὲν ἄλλοι ἄριστοι αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι, Μενέλαος δὲ πρῶτος ἀνίσταται καὶ μεμψάμενος τοὺς ἄλλους κατεδύσατο τεύχεα καλά, μάχεσθαι προθυμούμενος· ὅτε δὲ προτραπέντες οἱ ἐννέα ἀνίσταντο, οὐδαμοῦ αὐτὸς ἐν τούτοις εὑρίσκεται, ἀλλ' Ἀγαμέμνων καὶ Διομήδης καὶ οἱ Αἴαντες καὶ Ἰδομενεὺς καὶ Μηριόνης καὶ Εὐρύπυλος καὶ Θόας καὶ Ὀδυσσεύς; Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ἅπαξ ἀκούσας·

μηδ' ἔθελ' ἐξ ἔριδος σεῦ ἀμείνονι φωτὶ μάχεσθαι
Ἕκτορι (Il. η, 111 s.),

οὐκ ἔμελλεν αὖθις ἀνίστασθαι· καὶ ὅτι τὸ πρότερον ἐκ φιλονεικίας ἡ ἀνάστασις· καὶ ὅτι ἤδη μονομαχήσας ἐτύγχανεν Ἀλεξάνδρῳ καὶ οὐ καλῶς ἀπαλλάξας, καὶ νεωστὶ ἐτέτρωτο ὑπὸ Πανδάρου· καὶ ὅτι ἀποκινδυνεύειν τοῦτον οὐκ ἐχρῆν, ἐν ᾧ τὸ τέλος ἤρτητο τοῦ πολέμου· ἐπὶ γὰρ Ἀλεξάνδρου ἴσον ἦν τὸ τοῦ κινδύνου.

Gorgonis, utpote neque Contentionem, neque atrocem Insectationem, sed illum sensum pavoris qui gignitur adspicientibus Gorgonis caput.

13.

Columbarum vestigia non apparere dicit Aristoteles.

14.

Cur Glaucus adducitur in cupiditatem permutandi arma aurea quæ gerit cum Diomede, poeta vero succenset quod non oporteat, etiamsi amicus sit ita projicere quæ majoris pretii sunt?.. Poeta vero, inquit Aristoteles, non succenset quod projecerit quæ majoris sunt pretii, sed quod in bello et quum utendum iis erat projecerit. Neque enim differt ac si abjecisset arma : succenset igitur quod projecit meliora non pretio sed usu : hoc autem indicare oportebat de pretio dicentem.

15.

Cur provocati ab Hectore ad singulare certamen, ceteri omnes fortissimi viri veriti sunt certamen recusare, metuerunt vero suscipere. Menelaus autem primus assurrexit et vituperans ceteros pulchra arma induit, pugnandi avidus : quum vero impulsi novem assurrexerunt, ipse nequaquam inter illos reperitur, sed Agamemnon et Diomedes et Ajaces et Idomeneus et Eurypylus et Thoas et Ulysses. Dicit autem Aristoteles illum, quum semel audierit :

Neque velis, præ contentionis studio, te fortiori cum viro pugnare
Hectore,

noluisse iterum assurgere : prius autem assurrexisse æmulatione; jam vero illum singulari certamine cum Alexandro congressum fuisse, nec rem feliciter gessisse; nuper vero a Pandaro vulneratum esse; nec oportuisse illum in periculo versari a quo totius belli finis penderet : nam quod ad Alexandrum attinebat, par erat periculum.

16 (181).

Schol. Ven. B ad Il. η, 228, p. 183 Vill., p. 209, B, 14 Bekk. : Πορφυρίου. Διὰ τί ὁ Αἴας τῷ Ἕκτορι δεδήλωκε τὴν τοῦ Ἀχιλλέως μῆνιν; οὐδεμία γὰρ ἀνάγκη ἦν, οὐδὲ φρονίμου ἀνδρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ κακὰ τοῖς πολεμίοις ἐξαγγέλλειν. Ἢ ὅτι.... Ἀριστοτέλης δὲ, ἵνα μὴ οἴηται τὸν Ἀχιλλέα ἀποδεδειλιακέναι, ἀλλὰ κἀκεῖνον καὶ ἄλλους αὐτοῦ εἶναι κρείττους· εἶτα εἰπών·

Νῦν... δὴ σάφα εἴσεαι οἰόθεν οἷος,
οἷοι καὶ Δαναοῖσιν ἀριστῆες μετέασι,
καὶ μετ' Ἀχιλλῆα ῥηξήνορα, θυμολέοντα (Il. η, 226 sqq.),

ἵνα καταπλήξῃ τῆς Ἀχιλλέως ἀρετῆς ἀναμνήσας, ὃν ἐδόκει πεφοβῆσθαι, εἰκότως πέπονθεν Ἀχιλλεύς· τὸ γὰρ « μετ' Ἀχιλλῆα » ἀμφίβολον πότερον μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἢ μετὰ τὴν ἐκείνου ἀρετήν, ἢ καθάπερ ἐκεῖνος ἦν καὶ ἄλλοι εἰσίν· ἀναγκαῖον οὖν δηλῶσαι τί πέπονθεν Ἀχιλλεύς, καὶ ὅτι μηνίων οὐ πάρεστιν, ἀλλ' οὐχὶ τεθνηκὼς ἢ ἀποπλεύσας, ἀλλ' ὅτι ἐν νηυσὶ κορωνίσι μηνίων· ὀργὴ δ' ἐν ἀγαθοῖς ἀνδράσιν εὐδιάλυτον.

Num et ultima inde ab εἶτα εἰπών Aristotelis sint, affirmare non audeo.

17 (182).

Schol. Venet. B ad Il. ι, 17, p. 211 Vill., p. 240, B, 39 Bekk. ubi falso A : Πορφυρίου. Διὰ τί λέγοντα ποιεῖ ἐν δήμῳ

Ὦ φίλοι Ἀργείων ἡγήτορες ἠδὲ μέδοντες

τοὺς ἡγήτορας καὶ βασιλεῖς προσφωνῶν, καίπερ πάντων παρόντων; Φησὶν οὖν ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ὁ μὲν δῆμος μόνον τοῦ ἀκοῦσαι κύριος, οἱ δὲ ἡγεμόνες καὶ τοῦ πρᾶξαι.

18 (183).

Schol. Ven. B ad Il. κ, 98, p. 245 Vill., p. 282, A, 18 Bekk. ad κ, v. 198 : Πορφυρίου. Ἠπόρησεν Ἀριστοτέλης, διὰ τί ἔξω τοῦ τείχους ἐποίησε τοὺς ἀριστέας βουλευομένους ἐν νυκτηγορίᾳ, ἐξὸν ἐντὸς τοῦ τείχους ἐν ἀσφαλεῖ. Καί φησι· Πρῶτον μὲν οὖν οὐκ εἰκὸς ἦν ἀποκινδυνεύειν τοὺς Τρῶας οὔτ' ἐπιτίθεσθαι νύκτωρ· οὐ γὰρ τῶν εὐτυχούντων ἦν ἀποκινδυνεύειν· ἔπειτα ἐν ἐρημίᾳ καὶ καθ' ἡσυχίαν βουλεύεσθαι περὶ τῶν τηλικούτων ἔθος. Ἄτοπον δ' ἂν ἦν, εἰ ἠξίουν μὲν πορευθῆναί τινας εἰς τοὺς Τρῶας, αὐτοὶ δὲ οὐδὲ μικρὸν προσελθεῖν ἐτόλμων. Ἔπειτα στρατηγῶν ἂν εἴη τὸ φυλάσσεσθαι τοὺς νυκτερινοὺς θορύβους, τὸ δ' ἐν τῷ στρατεύματι νυκτὸς συνιόντας βουλεύεσθαι, νεωτερισμοῦ ὑποψίαν παρασχόν, φόβον ἐνεποίει. Quæ sequuntur Porphyrii esse videntur.

19 (184).

Schol. Ven. B ad Iliad. κ, 153, p. 247 Vill., p. 279, B, 42 Bekk. : Πορφυρίου. Φαύλη δοκεῖ εἶναι ἡ τῶν δοράτων ἐπὶ σαυρωτῆρας στάσις· καὶ δὴ πανταχοῦ θόρυβον ἤδη πεποίηκε νύκτωρ ἓν μόνον πεσόν. Λύει δ' Ἀριστοτέλης λέγων ὅτι τοιαῦτα ἀεὶ ποιεῖ Ὅμηρος, οἷα ἦν τότε. Ἦν δὲ τοιαῦτα τὰ παλαιὰ

16.

Cur Ajax Hectori iram Achillis nuntiavit? Nulla enim erat necessitas neque prudentis est viri propriam calamitatem hostibus declarare... Aristoteles vero factum esse dicit ne putaret Achillem laborem belli detrectasse, sed et illum et alios ipso esse fortiores. Deinde quum dicit :

Nunc sane — manifesto scies cum-solo solus,
Quales etiam Danais principes intersint,
Etiam post Achillem hostium-agmina perrumpentem,
animo-leonino-præditum

ut terreat Achillis virtute in memoriam revocata, quem in terrorem versum putabat, in Achillem bene cadunt. Verba enim « post Achillem » ambigua sunt et sive post illius mortem, sive post illius virtutem, sive ut ille erat et alii sunt significant. Necesse igitur erat declarare quid Achilles passus esset, eumque iratum abesse, nec mortuum sive profectum sed iratum apud naves bene coronatas consedere; iræ vero in fortibus viris facilis excusatio.

17.

Cur Agamemnonem loquentem facit coram populo :

O amici Achivorum ductores et principes,

verba faciens ad ductores et reges quamquam omnes adsunt? Dicit autem Aristoteles populo tantum audiendi licentiam esse, principibus vero et agendi.

18.

Quæsivit Aristoteles cur principes in nocturno concilio extra munitiones ad deliberandum congregaverit, quum tuti intra potuissent. Et dicit : Primum verisimile non erat Trojanos periclitari neque noctu aggredi, non enim eorum erat qui prospera fortuna utebantur aggredi. Mos est deinde de tam gravibus rebus in solitudine et per tranquillitatem deliberare. Absurdum deinde fuisset si voluissent nonnullos ad Trojanos ire, nec ipsi ausi essent aliquantum accedere. Ducum erat deinde a nocturnis tumultibus cavere, nocturnum vero concilium in castris, quum suspicionem moveat novi aliquid accidisse, terrorem gignit.

19.

Mala videtur fuisse consuetudo hastas in terram defigere quum vel una per noctem ruente tumultus ubique oriatur. Aristoteles solvit difficultatem dicens Homerum suæ ætatis morem expressisse. Idem vero antiquis mos fuit qui et nunc apud barbaros obtinet, hanc autem consuetudinem multi ex barbaris servant.

οἵαπερ καὶ νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις· πολλοὶ δὲ οὕτω χρῶνται τῶν βαρβάρων.

Πανταχοῦ e codice Rosius, pro πολλαχοῦ quod est apud Bekkerum p. 279, B, 45. Plane cum his consentiunt quæ in Poetica c. 25 § 14 leguntur :... Οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων — « Ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος »· οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί.

20 (185).

Schol. Ven. B ad Il. x, 252, p. 251 Vill., p. 285, B, 42 Bekk. Πορφυρίου. Quæstionis quæ ex verbis poetæ :

Ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκεν, παρῴχηκεν δὲ πλέον νὺξ
τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται,

oritur, cum et multorum solutiones recensentur, tum et Aristotelis :.... Ἀριστοτέλης δὲ οὕτως ἀξιοῖ λύειν, ἐν οἷς φησίν· « Ἡ εἰς δύο διαίρεσις εἰς ἴσην δύναται γενέσθαι ἐν τούτοις· ἐπεὶ δὲ τὸ πλέον τοῦ ἡμίσεος ἀόριστόν ἐστιν, ὅταν τοσοῦτον αὐξηθῇ ὡς τοῦ ὅλου τρίτον ἀπολείπεσθαι, ἀκριβῶς ἂν εἴη τὸ ἀφορίσαι τοῦτο καὶ δηλῶσαι ὅσον ἐστὶ τὸ καταλειφθέν, ἵνα ὅσον ηὐξήθη τοῦ ὅλου τὸ ἥμισυ δῆλον γένηται· οἷον τῶν ς' ἥμισυ τὰ γ'. Εἴπερ διαιρεθείη τὰ ς' εἰς β' ἴσα, ἔσται γ'. Ἐὰν τὸ ἕτερον μέρος αὐξηθῇ, ἄδηλον πότερον μορίῳ ἀριθμοῦ ἢ ὅλη μονάδι. Ἐὰν οὖν ὅλῃ μονάδι πλέον γένηται, τὸ μέρος τὸ ὑπολειπόμενον τρίτον ἔσται τοῦ ὅλου, ὥστε καὶ ὁ εἰπὼν « τῶν δύο μερῶν θάτερον πλέον γενόμενον καταλέλοιπε τριτάτην μοῖραν », δεδήλωκεν ὅτι ἐν αὐξήσει τὸ πλέον μονάδι γέγονε, τεσσάρων γεγονότων τῶν τριῶν καὶ δύο ὑπολειπομένων, ὅπερ ἦν τῶν ἓξ τὸ τρίτον. » Ἐπεὶ οὖν καὶ τῆς νυκτὸς αἱ δώδεκα μοῖραι εἰς δύο ἴσας μερίδας μερίζεσθαι δύνανται εἰς ἕξ, ηὐξήθη δὲ καὶ πλέον γεγονὸς θάτερον μέρος, ἄδηλον δὲ τὸ πόσαις ὥραις (καὶ γὰρ μιᾷ καὶ δύο καὶ τρισὶ καὶ πλείοσιν ἡ αὔξησις δύναται γίνεσθαι) ἀφορίζει ὁ ποιητὴς τὸ ἀόριστον τοῦ πλείονος πόσον ἦν καὶ ὅτι δύο ὥραις ηὐξήθη, ἐπήγαγεν ὅτι τριτάτη μοῖρα λέλειπται, ὡς ὀκτὼ μὲν γενέσθαι τὰς παρῳχηκυίας ὥρας, καταλείπεσθαι δὲ τέσσαρας, αἵπερ εἰσὶ τοῦ ὅλου τρίτον. Οὕτω καὶ εἰ ιη' εἴη μερῶν, ὅτι δίχα διαιρεῖται εἰς θ', εἴποις δ' ὅτι πλέον τῆς εἰς β' μοίρας παρῴχηκεν, ἡ δὲ τρίτη μοῖρα περιλείπεται, δῆλον ποιήσεις ἐκ τοῦ τὸ τρίτον φάναι περιλείπεσθαι, ὅπερ ἐστὶν ς', ὅτι ιβ' φησιν εἰλῆφθαι. Ἔστω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ νυχθημέρου τῶν ὡρῶν τὸ αὐτὸ ζητούμενον, καὶ λεγέτω τις ὅτι πλέον τι τῶν εἰς β' μοίρας νεμομένων ὡρῶν παρῴχηκεν, ἔτι μὴ ἀφορίσας τὸ πόσον, ἐπαγέτω δὲ ὅτι ἡ τρίτη μοῖρα τοῦ παντὸς λέλειπται· δῆλον γίνεται ὅτι τῆς εἰς β' διαιρέσεως εἰς ιβ' καὶ ιβ' γενομένης, τοῦ τρίτου καταλειφθέντος τοῦ παντός, ὅπερ ἐστὶν η', θάτερον μέρος τὸ πλέον ἐν τέτρασιν ἔσχεν, ὥστε ις' ὥρας τὰς πάσας παρεληλυθέναι, ὑπολείπεσθαι δὲ η'. Ἐν οἷς οὖν εἰς β' ἴσα καὶ εἰς γ' ἐστὶ διαίρεσις, ἐάν τις εἰς β' πλεονάσαντα τὸ γ' τῆς εἰς γ' καταλίποι, ἀφορίζει ὅσῳ πλέον ἡ αὔξησις γέγονε. Σοφῶς οὖν ὁ ποιητὴς τὸ ἀόριστον τρίτον τῆς αὐξήσεως τοῦ ἡμίσεος δεδήλωκεν ὅσον ἦν, ὅτι ὥραις δύο καὶ ὀγδόη παρεληλύθει ὥρα, διὰ τοῦ φάναι

Τριτάτη δ' ἔτι [γὰρ] μοῖρα λέλειπται.

Εἰδὼς γάρ τις ὅτι ιβ' μὲν αἱ ὧραι πᾶσαι τῆς νυκτός, ὧν ἡ εἰς δύο μὲν μοίρας διαίρεσις ς' καὶ ς' ποιεῖ, ἡ δὲ εἰς γ' δ' καὶ δ', καὶ ἀκούσας τῆς εἰς β' μοίρας διαιρέσεως πλέον τι παρῳχηκέναι, εἶτα γνοὺς ὅτι τῆς εἰς γ' τὸ τρίτον ἐπιμένει, ὅπερ ἐστὶν ὧραι δ', εὐθὺς γινώσκει ὅτι ἀπὸ μεσονυκτίου β' ὧραι ἦσαν παραλλάξασαι μεταβάντος. Αὐτόχθων σέ φησιν...

Quæ inde ab ἐπεὶ οὖν καὶ τῆς νυκτὸς ad μετα-

20.

Aristoteles arbitratur ita solvendam esse difficultatem (quæ e verbis poetæ oritur :

Stellæ utique multum processerunt : præteriitque major noctis pars
duarum partium, tertia autem adhuc pars reliqua est)

quum dicit : Divisio in duas partes in his ita fieri potest, ut inter se æquales sint. Quoniam vero plus quam dimidium non finitum est, quum in tantum augetur ut totius tertia pars relinquatur, accurate definiri et indicari posset quantum sit quod relinquitur, ut quantum totius dimidium auctum sit appareat. Ita dimidium VI sunt III, siquidem in duas æquales partes dividatur. Si altera pars augetur, incertum est utrum parte numeri, an tota unitate. Si igitur tota unitate pars quæ restat augetur, tertia erit totius, ita ut qui dicat : duarum partium altera majore facta, tertiam partem reliquit, ostendit in augmentatione unitatem accessisse, quum e tribus quattuor sint, duo autem relictas esse quæ sunt tertia pars quum totum ex sex partibus constet. Quum igitur et noctis duodecim divisiones in binas æquales partes dividi possint, quarum senis quæque constat, atque altera quæ major fit augetur incertum vero quot horis : etenim sive una, sive duobus, sive tribus et majore etiam numero augeri potest. Definit autem poeta illam accessionem ostenditque duobus horis auctam esse majorem partem, adjiciens tertiam partem relictam esse, ita ut octo sint quæ jam præterierant horæ, quattuor vero relinquantur, quæ totius sunt tertia pars. Ita quoque et si totum XVIII partibus constat, dimidium IX erunt, et dicas duarum partium majorem præteriisse, tertiam vero partem relictam esse, ostendes, adjiciendo tertiam relictam esse partem quæ VI constat, XII præteriisse. Idem vero de toto horarum numero quæratur et dicat aliquis majorem partem horarum in duas partes divisarum præteriisse, quanto vero major sit non definiat, addat vero tertiam omnium

δάντος leguntur, Rosius Porphyrio, non Aristoteli, tribuit. Nescio an recte. Eadem hæc, sed multo brevius, attigit Aristoteles in Poetica c. 25, § 20 : Τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ (δεῖ λύειν scilicet) « Παρῴχηκεν δὲ πλέων νύξ· » τὸ γὰρ πλέων ἀμφίβολόν ἐστιν. In cod. Ven. A ad hos versus adscribitur : Ἡ διπλῆ διὰ τὸ πολυθρύλλητον ζήτημα καὶ τὰς γεγονυίας ἀποδόσεις.

21 (186).

Schol. Vict. Il. λ, 385, p. 316, A, 6 Bekk. : Κέρᾳ ἀγλαέ. Ἄλλως. Τῇ τριχὶ, ὅθεν καὶ τὸ κείρειν. Ἀριστοτέλης δὲ ὦ τῷ τόξῳ σεμνυνόμενε.

Idem scholium et in cod. Townleiano legitur. Aristotelis nomen male hîc pro Aristarchi positum esse indicavit Spitznerus ad l. l. collato Apollonio Lex. Hom. s. v. Κέρᾳ ἀγλαέ : οἱ μὲν γλωσσογράφοι ταῖς θριξὶν ἀγαλλόμενε· κέρας γὰρ τὴν τρίχα λέγεσθαι. Ὁ δὲ Ἀρίσταρχος κυρίως ἀκούει τὸ τοῦ βοὸς κέρας οἷον τὸ κεράτινον συρίγγιον· τὸ γὰρ παλαιὸν πρὸς τὸ μὴ ἀποτρῶξαι τὸν ἰχθὺν τῷ ἀγκίστρῳ περιτίθεσθαι τοῦτο. Τὸν δὲ Ὅμηρον μηδέποτε εἰρηκέναι κέρας τὴν τρίχα· ὅθεν ἐπὶ τοῦ κέρᾳ ἀγλαὲ, τόξῳ ἀγαλλόμενε. Locus scholiastæ mancus atque mutilus (cf. Lehrs. *de Aristarchi stud. Homeric.* p. 50) ex Eustathio supplendus esse videtur : qui quum primum in Iliad. p. 851, 39 Aristarchi explicationem apposuisset : Τὸ δὲ κέρᾳ ἀγλαὲ, οἱ μὲν ἀντὶ τοῦ τόξοις ἀγλαϊζόμενε, ἵνα λέγῃ κέρατα τοὺς προρρηθέντας πήχεις τοῦ τόξου, οἵπερ εἰσὶν, ὡς ἐδηλώθη, συμβεβλημένα κέρατα, cui et aliam addit : Οἱ δέ φασι, τὸ κέρᾳ ἀγλαὲ, ἀντὶ τοῦ κάλλιστε τὴν τρίχα... Aristotelis meminit hisce verbis : Ἀριστοτέλης δέ, φασί, κέρᾳ ἀγλαὸν εἶπεν ἀντὶ τοῦ αἰδοίῳ σεμνυνόμενον, ἐπὶ τοιούτου σημαινομένου τὴν λέξιν ἐκεῖνος νοήσας. Καὶ ἔοικεν ὁ σκορπιώδης τὴν γλῶσσαν Ἀρχίλοχος, ἁπαλὸν κέρας τὸ αἰδοῖον εἰπὼν, ἐντεῦθεν τὴν λέξιν πορίσασθαι, ubi illud notandum videtur ex Aristotelis explicatione vocem saltem σεμνυνόμενε apud scholiastem exstare, quum in priore explicatione Eustathius ἀγλαϊζόμενε dixerit, quod propius ad ἀγαλλόμενε accedit, quo usus est Apollonius et quod item apud schol. A ad l. l., p. 316, A, 23 Bekk. recurrit. Ejus hæc sunt verba, ex eodem fonte ducta e quo et Eustathius sua habet : Τοξότα, λωβητὴρ, κέρᾳ ἀγλαέ, παρθενοπῖπα : ἡ διπλῆ ὅτι κέρᾳ οὐ τῇ τριχὶ ψιλῶς, ἀλλ' ἐμπλοκῆς τι γένος· εἰς κέρατος τρόπον ἀνεπλέκοντο οἱ παλαιοί. Σώφρων· « Κορώνας ἀνδούμενοι· » καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τέττιγας ἐνεπλέκοντο· καὶ παρ' Ὁμήρῳ. « Πλοχμοί θ' οἳ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ· » (Il. ρ, 52). Ἔνιοι δὲ τῷ τόξῳ ἀγαλλόμενε· προείρηκε δὲ τοξότα λωβητήρ. Interpretationis quæ ab Eustathio Aristoteli tribuitur, quamque ut cum Rosio Aristophani adscribamus nulla causa est, meminit quoque Hesychius, s. v. Κέρας : θρίξ, τόξον καὶ αἰδοῖον. Ceterum de vocis κέρας significatione cf. infra fragm. 191.

22 (187).

Schol. cod. Leid. ad Iliad. λ, 636, apud Valckenar. in Ammon. p. 244 (Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν) : Πορφυρίου. Διὰ τί πεποίηκε μόνον τὸν Νέστορα αἴροντα τὸ ἔκπωμα; οὐ γὰρ εἰκὸς ῥᾷον αἴρειν νεώτερον (scrib. νεωτέρου). Καὶ Στησίμβροτος μὲν οὖν φησι, ἵνα δοκῇ εἰκότως πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι· εἰ γὰρ παράνομος ἡ ἰσχὺς καὶ οὐχ ὑπὸ γήρως μεμάρανται, καὶ τὰ τῆς ζωῆς εὔλογον εἶναι παραπλήσια. Ἀντισθένης δὲ οὐ περὶ τῆς κατὰ χεῖρα βαρύτητος λέγει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐμεθύσκετο σημαίνει, ἀλλ' ἔφερε ῥᾳδίως τὸν οἶνον. Γλαῦκος (Γλαύκων? cf. Schol. Iliad. α, 1 et Wolf. Proleg. p. CLXII. Γλαῦκος tamen legitur in Schol. B L ad hunc l. et ad Il. π, 414, p. 456, B, 32) δέ, ὅτι κατὰ διάμετρον ἐλάμβανε τὰ ὦτα, ἐκ μέσου δὲ πανεύφορον (scrib. πᾶν εὔφορον). Ἀριστοτέλης δὲ τὸ Νέστωρ ὁ γέρων ἀπὸ κοινοῦ ἔφη δεῖν ἀκούειν ἐπὶ τοῦ ἄλλως (scrib. ἄλλος)· ἵν' ᾖ, Ἄλλος μὲν γέρων μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης, Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν· πρὸς γὰρ τοὺς καθ' ἡλικίαν ὁμοίους γενέσθαι τὴν σύγκρισιν.

Idem schol. e cod. Paris. 2679 exstat apud Cramer. Anecd. Paris. t. III, p. 16, 20, ubi recte ἄλλος editum est. Omisso Aristotelis nomine schol. D p. 325, A, 25 Bekk. : Προσληπτέον τὸ

---

horarum partem relictam esse, manifestum fiet, divisione in XII et XII facta, quum totius tertia pars relicta sit quæ est VIII, alteram partem quattuor partibus majorem esse, ut numerus horarum quæ jam præterierunt XVI sit, relinquantur vero VIII, etc.

21.

Κέρᾳ ἀγλαέ, Aristoteles (immo Aristarchus) interpretatur arcu superbe.

Aristoteles, ut ferunt, κέρᾳ ἀγλαόν dixit pro insignem pudendo.

22.

Cur in his versibus :

Alius quidem non sine labore submovisset de mensa,
Plenum si esset, Nestor vero senex nullo labore tollebat;

unum Nestorem dicit tollere poculum?... Aristoteles vero dicit verba Nestor senex in commune esse intelligenda cum voce ἄλλος, ita ut sit : Alius quidem senex non sine labore submovisset de mensa, Nestor autem senex nullo labore tollebat; comparationem enim fieri cum iis qui ætate æquales sint.

πρεσβύτης, ἵν' ᾖ οὐ ῥᾳδίως οὐδὲ εὐχερῶς αὐτὸ ἐκίνει τῆς τραπέζης τις τῶν λοιπῶν γερόντων, ἀλλὰ μογέων, ὅ ἐστιν ὀκνῶν. Schol. B L ib. v. 31 : Ἔνιοι δὲ ἀπὸ κοινοῦ τὸ γέρων, ἵν' ᾖ ἄλλος μὲν γέρων μογέων ἐκίνει, ὁ δὲ γέρων Νέστωρ ἀμογητὶ ἄειρεν. Itaque in Schol. A v. 11 : Ἄλλως. Ὁ Ἀσκαλωνίτης ψιλοῖ, καί φησιν ὅτι ἐπὶ τοῦ Νέστορος κεῖται· ἄλλος μὲν γὰρ ἄν τις αὐτὸ μόγις ἐκίνησε, Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν· πολὺ πρότερον δὲ οὕτως καὶ Ἀρίσταρχος, pro Ἀρίσταρχος potius reponendum est Ἀριστοτέλης, quam, ut voluit Rosius, Ἀρίσταρχος pro Ἀριστοτέλης in Schol. cod. Paris. : etenim si recte disputata sunt, quæ de ætate Ptolemæi Ascalonitæ a Beccardo, *De scholiis in Homer. Venetis* A, p. 71 n., observantur, eum Dionysii Thracis et Ammonii æqualem fuisse, nec ita multo post Aristarchum vixisse, illud apud Scholiastam πολὺ πρότερον δὲ οὕτως vix in Aristarchum cadere poterit. Aristotelis nomen deinde recte se habere, cum Porphyrii mentio demonstrat quæ in cod. Leid. invenitur (de hac re vide quæ Rosius dixit ad fr. 21, p. 169), tum et similis plane explicatio quæ apud Athenæum XI, p. 493, C, e Sosibio Lacone legitur, Aristarcho antiquiore (cf. Müller. Fragm. hist. Græc. T. II, p. 625) : Σωσίβιος δὲ ὁ λυτικὸς προθεὶς τὰ ἔπη·

Ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης
πλεῖον ἐόν, Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν,

γράφει κατὰ λέξιν· « Νῦν τὸ μὲν ἐπιτιμώμενόν ἐστι τῷ ποιητῇ ὅτι τοὺς μὲν λοιποὺς ἔστι μογέοντας ἀείρειν τὸ δέπας, τὸν δὲ Νέστορα μόνον ἀμογητί. Ἄλογον δ' ἐδόκει Διομήδους καὶ Αἴαντος, ἔτι δ' Ἀχιλλέως παρόντων εἰσάγεσθαι τὸν Νέστορα γενναιότερον, τῇ ἡλικίᾳ προβεβηκότα. Τούτων τοίνυν οὕτως κατηγορουμένων τῇ ἀναστροφῇ χρησάμενοι ἀπολύομεν τὸν ποιητήν. Ἀπὸ γὰρ τούτου τοῦ ἐξαμέτρου,

Πλεῖον ἐόν, Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν,

ἀπὸ τοῦ μέσου ἐξελόντες τὸ γέρων τάξομεν τοῦ πρώτου στίχου πρὸς τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τὸ « ἄλλος μέν, » εἶτα τὸ ἐξ ἀρχῆς συνεροῦμεν· « Ἄλλος μὲν γέρων μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης πλεῖον ἐόν, ὁ δὲ Νέστωρ ἀπονητὶ ἄειρεν. » Νῦν οὖν οὕτω τεταγμένων ὁ Νέστωρ φαίνεται τῶν μὲν λοιπῶν πρεσβυτῶν μόνος τὸ δέπας ἀμογητὶ ἀείρων. Cf. Eustath. in Iliad. p. 870, 40.

23 (188).

Etymol. Magn. p. 180, 49 : Ἀχερωΐς : ἡ λεύκη, τὸ δένδρον· παρὰ τὸν Ἀχέροντα ποταμόν. Φασὶ γὰρ τὸν Ἡρακλέα ἐπὶ τὸν Κέρβερον κατελθόντα καὶ παρὰ τῷ Ἀχέροντι πεφυκὸς τὸ δένδρον ἑωρακότα, ἡσθῆναι ἐπ' αὐτῷ καὶ ἀνενεγκεῖν· καὶ παρὰ τὸν Ἀχέροντα ἀχερωΐδα καλεῖσθαι ἵν' ᾖ ἀχεροντίς· καὶ κατὰ συγκοπὴν καὶ ἔκτασιν τοῦ ο εἰς ω ἀχερωΐς. Ἀριστοτέλης δὲ τὴν αἴγειρον λέγει, ὅτι πάντα τὰ ὑλώδη φυτὰ ἀχεροῦσια λέγει.

Hæc e scholiis ad Il. ν, 389, sive π, 482 desumpta esse demonstrant vestigia in codicibus servata. Schol. ABD Iliad. ν, 389 (p. 369, B, 33 Bekk.) : Ἀχερωΐς : ἡ λεύκη, παρὰ τὸ ἐκ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ τῶν καταχθονίων κομισθῆναι αὐτὴν ὑπὸ Ἡρακλέους, στεψαμένου αὐτὴν ἐπὶ τῇ Κερβέρου νίκῃ. Schol. AD Il. π, 482 : Ἀχερωΐς : δένδρον ὁ καλεῖται λεύκη· ἔνιοι δὲ φηγοῦ εἶδος εἶπον αὐτήν. Apud Hesychium s. v. Ἀχεροῦσια : ὕδατα ἑλώδη, ubi corrigendum est fortasse φυτὰ ἑλώδη, et Ἀχερωΐς : δένδρου γένος ἀκάρπου· λεύκη. In Etymologici loco pro ὑλώδη, ἑλώδη scribendum esse apparet. Cf. Eustath. in Iliad. p. 939 1 : Ἕτεροι δὲ ἀντὶ τοῦ ἀχερωῒς ἀχελωῒς γράφουσιν, ὡς ἄν τις εἴποι ὑδατοτρεφής, ὡς Ἀχελῴου λεγομένου παντὸς ὕδατος, καθὰ καὶ ἑξῆς που ῥηθήσεται (p. 1231, 11). Καὶ νοοῦσιν, ὡς αὐτοὶ βούλονται, ἀχελωΐδα τὴν αἴγειρον, ὡς ὕδασι χαίρουσαν.

24 (189).

Schol. A ad Iliad. τ, 108 (Εἰ δ' ἄγε νῦν μοι ὄμοσσον), p. 520, B, 9 Bekk. : Διὰ τί ἡ Ἥρα ὀμόσαι πρὸς τὸν Δία; ἢ δῆλον ὡς οὐ ποιοῦντα ἃ ἂν φῇ. Εἰ δὲ τοῦτο, διὰ τί οὐ κατανεῦσαι ἀλλὰ καὶ ὀμόσαι ἠξίωσεν, ὡς καὶ ψευδομένου ἂν μὴ ὀμόσῃ; Ὁ δὲ ποιητὴς φησιν ἀληθεύειν « ὅ τι κεν κεφαλῇ κατανεύσῃ · » (Il. α, 527). Τὸ μὲν οὖν ὅλον μυθῶδες· καὶ γὰρ οὐδ' ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτά φησιν Ὅμηρος οὐδὲ γινόμενα εἰσάγει.

23.

Aristoteles dicit arborem quam poeta ἀχερωΐδα appellat populum esse, propterea quod omnia quæ in paludibus sint ἀχεροῦσια vocet.

24.

Cur Juno impellit Jovem ad jusjurandum? Nimirum quia credit eum non facturum quæ dicat. Si vero hoc est, cur non ab eo petit ut adnuat sed ut juret, utpote ab aliquo qui nisi juratus sit mentiatur? Poeta vero dicit vera dicere ea quæcunque capite adnuerit. Totum autem fabulosum est : etenim hæc neque quasi propria persona dicit, nec facta narrat, sed eorum meminit quæ de Herculis ortu tradita sunt. Dicendum etiam illud est fabulam recte Junonem inducere Jovem jurare cogentem. Omnes enim in illis rebus de quibus valde metuunt ne aliter evadant quam maxime tuti a fraude esse volunt : quare Juno utpote quæ non de parvis contendat et sciat

ἀλλ' ὡς διαδεδομένων περὶ τὴν Ἡρακλέους γένεσιν μέμνηται. Ῥητέον δὲ ὅτι καὶ ὁ μῦθος εἰκότως εἰσάγει τὴν Ἥραν ὁρκοῦσαν τὸν Δία· πάντες γὰρ περὶ ὧν φοβοῦνται μὴ ἄλλως ἀποβῇ, πολὺ τῷ ἀσφαλεῖ προέχειν πειρῶνται· διὸ καὶ ἡ Ἥρα ἅτε οὐ περὶ μικρῶν ἀγωνιζομένη καὶ τὸν Δία εἰδυῖα ὅτι αἰσθόμενος τὸν Ἡρακλέα δουλεύοντα ὑπεραγανακτήσει, τῇ ἰσχυροτάτῃ ἀνάγκῃ κατέλαβεν αὐτόν. Οὕτως Ἀριστοτέλης.

In quæstione προάγει vel tale quid scribendum esse animadvertit Rosius.

24[b] (149[b]).

Schol. A ad Iliad. ψ, 269 (τῷ τε τετάρτῳ θῆκε δύο χρυσοῖο τάλαντα), p. 611, A, 47 Bekk.: Πῶς τῷ τετάρτῳ πάντων μεῖζον δίδωσι; φησὶν οὖν ὁ Ἀριστοτέλης μὴ εἶναι τὸ τάλαντον ὡρισμένον ποσόν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἥσσονος καὶ μείζονος λαμβάνεσθαι· νῦν μὲν γὰρ ὡς ἧττον ἵππου λαμβάνεται, ἐν δὲ ταῖς Λιταῖς ὡς μεῖζον.

Initium scholii ita e mss. apud Kammer. l. l. p. 21 : Πορφυρίου. Διὰ τί Ἀχιλλεὺς ἐν τῷ τετάρτῳ ἀγῶνι πλεῖστον ἀποδίδωσιν ἆθλον; τὰ γὰρ δύο τάλαντα τοῦ χρυσοῦ πλεῖον ἵππου καὶ γυναικός· ὅτι δὲ οὐκ ὀλίγον ἦν, σημεῖον ὅτι ἐν Λιταῖς προτίθησι δέκα τάλαντα χρυσοῦ πρὸς πολλῇ προικί· λύων οὖν ὁ Ἀριστοτέλης κτἑ. Sequuntur cetera quæ ad 169 leguntur. Cf. supra fr. 2 et Eustathium ad ψ, 269, p. 1299, 50.

25 (190).

Schol. BM Iliad. ω, 15, p. 628, A, 30 : Πορφυρίου. Διὰ τί ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν Ἕκτορα εἷλκε περὶ τὸν τάφον τοῦ Πατρόκλου, παρὰ τὰ νενομισμένα ποιῶν εἰς τὸν νεκρόν; ἢ παρανομοῦσι τὰ αὐτὰ οὐχ οἱ ἀμυνόμενοι ἀλλ' οἱ ἄρχοντες, ὁ δὲ Ἕκτωρ πρότερος ἐπεχείρησε λωβήσασθαι Πάτροκλον τὰ τοιαῦτα... Ἔστι δὲ λύειν (item, λύσις B), φησὶν Ἀριστοτέλης, καὶ εἰς τὰ ὑπάρχοντα ἀνάγειν (codd. ἀνάγων) ἔθη, ὅτι τοιαῦτα ἦν, ἐπεὶ καὶ νῦν ἐν Θετταλίᾳ περιέλκουσι περὶ τοὺς τάφους (adde τοὺς τῶν φιλτάτων φονέας).

Similis plane solutio in schol. AB Leid. ad Iliad. χ, 397 legitur p. 600, A, 36 : Διὰ τί Ἀχιλλεὺς θανόντα σύρει τὸν Ἕκτορα... Ὁ δὲ Καλλίμαχός φησιν ὅτι πάτριόν ἐστι Θεσσαλοῖς τοὺς τῶν φιλτάτων φονέας σύρειν περὶ τοὺς τῶν φονευθέντων τάφους. Σίμωνα γάρ, φησί, Θεσσαλὸν τὸ γένος, Εὐρυδάμαντα τὸν Μειδίου ἀποκτείναντα Θράσυλλον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἄρξασθαι (ἅψασθαι cod. Leid.) τοῦ νόμου πρῶτον. Τοῦτον γὰρ ἐξάψαι τοῦ δίφρου τὸν φονέα καὶ περὶ τὸν τοῦ τετελευτηκότος τάφον ἕλκειν. Ὡς Θεσσαλὸν οὖν καὶ τὸν Ἀχιλλέα πατρίῳ ἔθει καὶ τοῦτο ποιῆσαι καὶ δῆσαι τὸν Ἕκτορα. Callimachum hæc ex Aristotele mutuasse satis probabilis est conjectura. Nec minus verisimile est, de his in Thessalorum Republica locutum fuisse philosophum, ut in Cretensium Republica de Achille pyrrhicham circa Patrocli tumulum saltanti locutus fuerat.

26 (191).

Plutarch. de Solertia animal. c. 24 : Καὶ τῶν τριχῶν τὰ καθήκοντα πρὸς τὸ ἄγκιστρον ὡς ἔνι μάλιστα λευκὰ φαίνεσθαι μηχανῶνται· μᾶλλον γὰρ οὕτως ἐν τῇ θαλάττῃ δι' ὁμοιότητα τῆς χρόας λανθάνουσι. Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεγόμενον (Il. ω, 80-82)

Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ὄρουσεν,
ἥτε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμβεβαυῖα
ἔρχεται ὠμηστῇσιν ἐπ' ἰχθύσι κῆρα φέρουσα·

παρακούοντες ἔνιοι βοείαις θριξὶν οἴονται πρὸς τὰς ὁρμιὰς χρῆσθαι τοὺς παλαιούς· κέρας γὰρ τὴν τρίχα λέγεσθαι, καὶ τὸ κείρασθαι διὰ τοῦτο, καὶ τὴν κουράν· καὶ τὸν παρ' Ἀρχιλόχῳ « κεροπλάστην » φιλόκοσμον εἶναι περὶ κόμην καὶ καλλωπιστήν. Ἔστι δ' οὐκ ἀληθές· ἱππείαις γὰρ θριξὶ χρῶνται, τὰς τῶν ἀρρένων λαμβάνοντες· αἱ γὰρ θήλειαι τῷ οὔρῳ τὴν τρίχα βεβρεγμένην ἀδρανῆ ποιοῦσιν. Ἀριστοτέλης δέ φησι, μηδὲν ἐν τούτοις λέγεσθαι σοφὸν ἢ περιττόν, ἀλλὰ τῷ ὄντι κεράτιον περιτίθεσθαι πρὸ τοῦ ἀγκι-

---

Jovem, postquam compererit Herculem in servitute esse, id aegerrime laturum, eum obstringit firmissima necessitate.

24[b].

Cur quarto dedit omnium maximum præmium? Solvit Aristoteles talentum non habuisse definitam magnitudinem, sed majoris et minoris pretii fuisse. Nunc enim minoris est pretii quam equus, in Precibus vero majoris.

25.

Cur Achilles Hectorem circa tumulum Patroclis raptavit præter morem in illius corpus agens? An non æqualiter præter leges faciunt qui se defendunt atque qui cœperunt, Hector autem prior conatus est simili modo contumelia afficere Patroclum..... Solvi autem potest, Aristoteles inquit, et ad morem qui tunc obtinebat referri, quum nunc quoque in Thessalia raptent circa sepulcra.

26.

Setæ partes quibus uncus alligatur, quam maxime albas faciunt, ut eo facilius lateant in mari ob similitudinem coloris. Versus autem Homeri :

Illa cito, plumbi similis, petit impete fundum;
quod bovis agrestis cornu ducente sub undas
crudivoris missum mortem fert piscibus atram,

quidam sic accipiunt, ut putent veteres boum crinibus ad hamorum funiculos conficiendos fuisse usos : κέρας

στρου περὶ τὴν ὁρμιάν, ἐπεὶ πρὸς ἄλλο ἐρχόμενοι διεσθίουσι.

Ex eodem fonte quo Plutarchus scholia ad l. l. Iliadis hauserunt. Schol. B, p. 632, A, 22 : Κέρας : ὃ προσάπτουσι τῇ ὁρμιᾷ πρὸς τὸ μὴ ἐσθίεσθαι καὶ ὁμόχροον εἶναι τῇ θαλάσσῃ. Οἱ δὲ νεώτεροι κέρας τὴν συμπλοκὴν τῶν τριχῶν. Schol. V : Ὁμοίαν κέρατι· « Τὸν κεροπλάστην ἄειδε Γλαῦκον » Ἀρχίλοχος. Schol. A : Ἡ διπλῆ, ὅτι οὐ λέγει βοὸς κέρας βοὸς τρίχα διὰ τὸ τριχίνην εἶναι τὴν ὁρμιάν· λιναῖς γὰρ ἐχρῶντο.... Οἱ δὲ νῦν οὐδὲ βοείαις χρῶνται ἀλλ' ἱππείαις. Λέγοι ἂν οὖν βοὸς κέρας κυρίως· κατεσκεύαζον γὰρ σύριγγα ἐκ κέρατος βοείου, ἣν παρετίθεσαν τῇ ὁρμιᾷ ὑπὲρ τὸ ἄγκιστρον, ὅπως μὴ οἱ ἰχθύες ἀποτρώγωσι τὸ λίνον, quæ ultima leguntur apud eundem schol. ad Il. π, 408, ubi et illud : Λίνῳ : τῇ διὰ νεύρων ἢ τριχῶν ἱππείων ὁρμιᾷ· καὶ ταῦτα γὰρ λίνα φασί (corrig. φησί scil. ὁ ποιητής). Quæ hic absque nomine ponitur explicatio (eadem legitur in Etymol. M. p. 505, 16, apud Hesych. et Apollon. Lex. Hom. s. v. Βοὸς κέρας, et apud Eustathium p. 1340, 42), apud Plutarchum Aristoteli tributa, adscribitur Aristarcho in scholiis cod. Q ad Odyss. μ, 253 : Κέρας : Ἀρίσταρχος τὸ κεράτινον συρίγγιον, ὃ ἐπιτιθέασι πρὸς τὸ μὴ ἐσθίεσθαι ὑπὸ τοῦ ἰχθύος τὴν ὁρμιάν. Ἔνιοι δὲ τὴν τρίχα. Sine auctoris nomine eadem in schol. BQV ad l. l. Aristarchi nomen cum illa conjungitur apud Apollonium quoque Lex. Hom. s. v. Κέρᾳ ἀγλαέ : ὁ δὲ Ἀρίσταρχος κυρίως (eodem verbo utitur schol. A, quem vide supra, et Etym. M. l. l.) ἀκούει τὸ τοῦ βοὸς κέρας οἷον τὸ κεράτινον συρίγγιον· τὸ γὰρ παλαιὸν πρὸς τὸ μὴ ἀποτρῶξαι τὸν ἰχθὺν τῷ ἀγκίστρῳ περιτίθεσθαι τοῦτο.

27 (192).

Schol. Vict. ad Iliad. ω, 340, p. 640, A, 12 : Πέδιλα : Ἀριστοτέλης αὐτὰ πτερωτὰ οἴεται· ψευδῶς.

Conferri fortasse possunt quæ apud Eustath. ad Odyss. α, 98 annotata sunt, p. 1395, 12 : Ὅρα δὲ ὅτι οὐ φέρεσθαι τὰ πέδιλα λέγει ἀλλ' αὐτὰ φέρειν καὶ κουφίζειν τὴν Ἀθηνᾶν ὡς οἷον πτερόεντα. Pro Ἀριστοτέλης, Ἀριστοφάνης reponendum censet Rosius l. l. p. 167.

28 (193).

Schol. Vict. ad Il. ω, 420 p. 642, A, 28 : Σὺν δ' ἕλκεα πάντα μέμυκε : παράδοξον· τὰ μὲν γὰρ τῶν ζώντων ἕλκη μετὰ θάνατον μύει, τὰ δὲ μετὰ θάνατον γινόμενα σήπεται. Ib. : Ἀδύνατον νεκρῶν τραύματα μύειν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης εἰρηκέναι Ὅμηρον· « Μῦσεν δὲ περιβροτόεσσα ὠτειλή. » Τοῦτο δὲ τὸ ἡμιστίχιον οὐδὲ φέρεται.

Unde hæc sua habuerit Scholiasta non liquet. Notandum est præterea neque ὠτειλή nominativo casu, neque περιβροτόεσσα in nostris usquam carminibus Homericis reperiri. Spitznerus ad l. l. Iliad. ita scribi voluit : Μῦσεν δὲ περὶ βροτόεσσα ὠτειλή. E scholio longiore ad h. l. desumpta sunt quæ apud Suidam inveniuntur s. v. Μεμυκότα : κρύψαντα, καμμύσαντα ἢ κεκολλημένα, καὶ Ὅμηρός φησι τῶν ἐν πολέμῳ τρωθέντων τὰ τραύματα μὴ μύειν, μόνον δὲ τοῦ Ἕκτορος κατὰ θείαν πρόνοιαν.

29 (194).

Schol. B ad Iliad. ω, 569 (Μή σε, γέρον, οὐδ' αὐτὸν ἐνὶ κλισίῃσι ἐάσω), p. 646, A, 8 : Ἀριστοτέλης φησὶν ἀνώμαλον εἶναι τὸ Ἀχιλλέως ἦθος. Οἱ δέ φασιν ὅτι ἵνα ἀποστήσῃ αὐτὸν τοῦ ἐφ' Ἕκτορι θρήνου, διὰ τοῦτο δειδίσσει. Plura apud Eustathium leguntur p. 1365, 56 : Σημείωσαι δ' ὅτι Ἀριστοτέλης, ὥς φασιν οἱ παλαιοί, ἀνώμαλον εἶναι τὸ τοῦ Ἀχιλλέως ἦθος συνάγει, ὃς τὰ πρῶτα μειλιχίοις δεξιωσάμενος τὸν ἱκέτην Πρίαμον, εἶτα λεοντωθεὶς οἷον, ὡς δηλοῖ τὸ « Λέων ὣς ἆλτο θύραζε » (v. 572), διὸ καὶ νῦν ἔδεισεν ὁ γέρων, καὶ ἐπείθετο μύθῳ, ἀγριοῦται καὶ ἀπειλεῖται τὰ προρρηθέντα. Καὶ δοκεῖ μὲν ἐπίτηδες οὕτω ποιεῖν, ὡς ἂν ἐκπλήξῃ τὸν γέροντα καὶ ἀποστήσῃ τοῦ οἴκτου· τὸ δ' ἐστὶν οὐ τοιοῦτον· καὶ προϊὼν γὰρ ὁ ποιητὴς (v. 584 sqq.) ὑπολαλεῖ δέος εἶναι μή ποτε Πρίαμος μὲν ἀχνυμένῃ κραδίῃ χόλον οὐκ ἐρύ-

---

enim hic esse crinem : unde κείρασθαι (*tondere*) et κουρά (*tonsura*) et κεροπλάστης dicatur ille apud Archilochum, nimirum studiosus comæ ornandæ. Sed errant hi. Nam setis equinis utebantur masculis; quum equarum caudæ urina madefactæ setas habeant invalidas. Aristoteles in his nihil ait docte aut subtiliter dictum esse : sed revera funiculo ante hamum apponi corniculum, quia pisces pervorent, si quid aliud attingant.

27.

Aristoteles falso alaria (*Mercurii scil.*) alata fuisse putat.

28.

Mortuorum vulnera claudi non possunt, ut Aristoteles refert Homerum dixisse « vulnus autem cruore circumdatum clausum est. » Hoc vero hemistichium non reperitur.

29.

Aristoteles dicit inconstans esse Achilli ingenium. Hi autem dicunt eum minis terrere Priamum ut a lamentis de Hectore avocet.

Aristoteles ut dicunt veteres inconstans esse Achilli ingenium inde concludit, quod quum primum blandis vocibus excepisset supplicem Priamum, deinde efferatus sæviat, ut illud ostendit « Tanquam leo, prosiliit foras », et minas prædictas proferat, quamobrem senex timuit et

ςαιτο παῖδα ἰδών, Ἀχιλῆι δ' ὀρινθείη φίλον ἦτορ καί ἑ κατακτείνειε, Διὸς δ' ἀλίτηται ἐφετμάς, ὅ ἐστιν ἐντολάς... ὅλως γὰρ ταράσσεται ὁ Ἀχιλλεὺς ἐνταῦθα ὡς μάλιστα, εἰ καὶ μόνον ἀκούσοι Ἕκτορος ὄνομα, ὃ δὴ καὶ Φίλιππος λέγεται πάσχειν μετὰ τὴν ἐν μάχῃ πήρωσιν... Διὸ οὐδ' ἐμφανίζει αὐτῷ τὸν υἱόν, μὴ καὶ ὁ ἐπὶ τῷ νεκρῷ οἶκτος τοῦ πατρὸς ἀναζωπυρήσῃ χόλον τῷ Ἀχιλλεῖ, ἅμα δὲ ἠοῖ φαινομένῃ ὄψεσθαι αὐτὸν λέγει. Συνάγεται δὲ τὸ τοῦ Ἀχιλλέως ἄστατον καὶ ἐν τῇ α' ῥαψῳδίᾳ καὶ ἐν ταῖς Λιταῖς.

Τὸ ὁμαλὸν in ingeniis exprimendis esse observandum, præcipit Aristoteles in libro de Poetica c. 15 § 4.

30 (195).

Strabo XIII, p. 598 : Καὶ μὴν τόγε ναύσταθμον τὸ νῦν ἔτι λεγόμενον πλησίον οὕτως ἐστὶ τῆς νῦν πόλεως (scil. Ἰλίου), ὥστε θαυμάζειν εἰκότως ἄν τινα τῶν μὲν τῆς ἀπονοίας, τῶν δὲ τοὐναντίον τῆς ἀψυχίας· ἀπονοίας μέν, εἰ τοσοῦτον χρόνον ἀτείχιστον αὐτὸ εἶχον, πλησίον οὔσης τῆς πόλεως καὶ τοσούτου πλήθους τοῦ τ' ἐν αὐτῇ καὶ τοῦ ἐπικουρικοῦ· νεωστὶ γὰρ γεγονέναι φησὶ τὸ τεῖχος· ἢ οὐδ' ἐγένετο, ὁ δὲ πλάσας ποιητὴς ἠφάνισεν, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν· ἀψυχίας δέ, εἰ γενομένου τοῦ τείχους ἐτειχομάχουν καὶ εἰσέπεσον εἰς αὐτὸ τὸ ναύσταθμον καὶ προσεμάχοντο ταῖς ναυσίν, ἀτείχιστον δὲ ἔχοντες οὐκ ἐθάρρουν προσιόντες πολιορκεῖν μικροῦ τοῦ διαστήματος ὄντος.

In tota hac de Trojano agro disputatione secutus est Strabo Demetrii Scepsii librum Τρωϊκὸς Διάκοσμος inscriptum, cui fortasse debetur etiam testimonium ex Aristotele prolatum. Num ex Strabone hauserit Eustathius qui duobus locis verborum Aristotelis meminit dubium, quum etiam in scholiis ad Iliadem legantur. Eustath. in Iliad. p. 689 57 : Σημείωσαι δὲ καὶ ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο τεῖχος ἀρέσκει τοῖς παλαιοῖς πλάσμα εἶναι Ὁμηρικόν. Τῇ γὰρ ἀληθείᾳ, φασίν, οὐ γέγονεν, ἀλλ' ἐπλάσατο τὴν πρὸς τῷ ναυστάθμῳ τειχοποιίαν, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ὁ ποιητὴς οὐχ ἱστορῶν πρᾶγμα γενόμενον, ἀλλ' ὡς γενόμενον ἐκτιθέμενος. Ib. p. 690 8 : Διὰ δὲ τοῦ παντελοῦς αὖθις ἀφανισμοῦ διαφεύγει τὸν τοῦ ψευδοῦς ἔλεγχον, αὐτὸς ποιήσας τὸ τεῖχος αὐτὸς ἀφανίσας, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης δηλοῖ, ὅπου ἔφη ὅτι τὸ τεῖχος ὁ φράσας (leg. fortasse ὁ πλάσας) ποιητὴς ἠφάνισεν, cf. p. 888, 51 : Αὐτὸς τὸ τεῖχος ἐγείρας, ὡς καὶ προερρέθη, αὐτὸς καὶ ἀφανίσας καὶ καταρρίψας, ὡς παντελῶς πλάσμα ὂν αὐτοῦ, συναφανίζων τοῖς ἐρειπίοις καὶ τὸν ἐσύστερον ἔλεγχον. Quibus similia sunt quæ in Schol. BL ad Il. η, 445, præsertim vero in BLV ad Iliad. μ, 4 legimus : Τούτου γὰρ χάριν καὶ ἀνέπλασε τὴν τειχοποιίαν, ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνας κινῆσαι ἐπὶ τῇ τειχομαχίᾳ. Ἐπὶ οὖν τοῦ Τρωϊκοῦ τείχους τοῦτο ἀμήχανον (θεοποίητον γὰρ ἦν)· ὑπὲρ δὲ τοῦ μηδὲ ταύτην καταλιπεῖν τὴν ἰδέαν, ἐπὶ τῷ τῶν Ἑλλήνων τείχει τὴν τειχομαχίαν ποιεῖ. Ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἀνήγειρε τὸ τεῖχος, διὰ τοῦτο καὶ ἠφάνισεν αὐτό, τὸν ἔλεγχον συναφανίζων. Hæc aperte ex eodem fonte fluxerunt. Qui tamen, utrum dialogus an Quæstiones Homericæ fuerint, dubitari licet.

31 (196).

Athenæus XIII, p. 556, D : Θαυμάσαι δ' ἄν τις, φησὶν Ἀριστοτέλης, ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Ἰλιάδος Ὅμηρος ἐποίησε Μενελάῳ συγκοιμωμένην παλλακίδα, πᾶσι δοὺς γυναῖκας. Κοιμῶνται γοῦν παρ' αὐτῷ καὶ οἱ γέροντες μετὰ γυναικῶν, Νέστωρ (Il. λ, 626) καὶ Φοῖνιξ. Οὐ γὰρ ἦσαν οὗτοι ἐκλελυμένοι τοῖς σώμασιν ἐν τοῖς τῆς νεότητος χρόνοις ἢ διὰ μέθης ἢ δι' ἀφροδισίων ἢ καὶ διὰ τῆς ἐν ταῖς ἀδηφαγίαις ἀπεψίας, ὥστε εἰκότως ἔρρωνται τῷ γήρᾳ. Ἔοικεν οὖν ὁ Σπαρ-

---

paruit sermoni. Videtur autem id convenienter facere ut terreat senem et a lamentis avocet. Hoc vero non ita est : in sequentibus enim poeta indicat ita fieri oportere, ne Priamus filium dolenti corde conspicatus iram non contineret, Achilles vero in iram commotus ipsum interficeret, Jovisque violaret mandata... Prorsus enim quam maxime hoc loco turbatur Achilles solum audiens nomen Hectoris, quod et Philippo accidisse dicitur postquam in prœlio oculo orbatus est... Quare nec ostendit Priamo filium ne luctus in defuncti conspectu iram Achilli accendat, dicitque Priamum simul atque aurora apparuerit filium conspecturum. Inconstantiæ arguitur Achillis ingenium et in prima rhapsodia et in Precibus.

30.

Porro Naustathmus sive navium statio, quæ nunc dicitur, ita vicina est recenti Ilio, ut mirari subeat alterorum dementiam, alterorum timiditatem. Græcorum inquam vecordiam, si tanto eum tempore sine muris tenuerunt, Ilio tam propinquo, tantaque Trojanorum et sociorum multitudine in eo versante : nam sub fine demum belli factus est murus, quem Aristoteles ait ab ipso poeta ut factum, ita deletum fuisse. Timiditatem vero Trojanorum, si muro demum facto irruere et impugnare eum ac naves aggressi sunt, stationem autem muro nondum cinctam ausi non sunt invadere, non longe dissitam.

31.

Miretur vero aliquis, ait Aristoteles, quod nusquam in Iliade Menelaum cum pellice concumbentem faciat Homerus, qui tamen aliis omnibus mulieres tribuit. Concumbunt sane apud illum cum mulieribus etiam senes Nestor et Phœnix. Non fuerunt enim hi effœto corpore, vitio ex juvenili ætate contracto, sive per temulentiam,

τιάτης αἰδεῖσθαι γαμετὴν οὖσαν τὴν Ἑλένην, ὑπὲρ ἧς καὶ τὴν στρατιὰν ἤθροισε· διόπερ φυλάττεται τὴν πρὸς ἄλλην κοινωνίαν. Ὁ δ' Ἀγαμέμνων ὡς πολυγύναιος ὑπὸ Θερσίτου λοιδορεῖται·

Πλεῖαί τοι χαλκοῦ κλισίαι, πολλαὶ δὲ γυναῖκες
εἰσὶν ἐνὶ κλισίῃς ἐξαίρετοι, ἅς τοι Ἀχαιοὶ
πρωτίστῳ δίδομεν (Il. β, 226 sq.).

Ἀλλ' οὐκ εἰκός, φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης, εἰς χρῆσιν εἶναι τὸ πλῆθος τῶν γυναικῶν, ἀλλ' εἰς γέρας· ἐπεὶ οὐδὲ τὸν πολὺν οἶνον εἰς τὸ μεθύειν παρεσκευάσατο.

Ex Athenæo eadem brevius Eustathius in Iliad. p. 1361, 25.

32 (197).

Plutarch. De audiend. poetis c. 12 (t. III, p. 40, 2 Plutarchi op. ed. Dübner.) : Οἱ δὲ παῖδες, ἂν ὀρθῶς ἐκτρέφωνται τοῖς ποιήμασιν, καὶ ἀπὸ τῶν φαύλους καὶ ἀτόπους ὑποψίας ἐχόντων ἕλκειν τι χρήσιμον ἀμωσγέπως μαθήσονται καὶ ὠφέλιμον. Αὐτίκα γοῦν ὕποπτός ἐστιν ὁ Ἀγαμέμνων, ὡς διὰ δωροδοκίαν ἀφεὶς τῆς στρατείας τὸν πλούσιον ἐκεῖνον (τὸν Ἐχέπωλον scil. cf. Il. ψ, 296), καὶ τὴν Αἴθην χαρισάμενον αὐτῷ

Δῶρ' ἵνα μή οἱ ἕποιθ' ὑπὸ Ἴλιον ἠνεμόεσσαν,
ἀλλ' αὐτοῦ τέρποιτο μένων · μέγα γάρ οἱ ἔδωκεν
Ζεὺς ἄφενος (Il. ψ, 277 ss.).

Ὀρθῶς δέ γε ἐποίησεν, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ἵππον ἀγαθὴν ἀνθρώπου τοιούτου προτιμήσας. Οὐδὲ γὰρ κυνὸς ἀντάξιος οὐδ' ὄνου, μὰ Δία, δειλὸς ἀνὴρ καὶ ἄναλκις, ὑπὸ πλούτου καὶ μαλακίας διερρυηκώς.

Et iterum Gryllo c. 4, 8 : Τὴν δ' Αἴθην ὁ βασιλεὺς ὑμῶν ἔλαβε παρὰ τοῦ Σικυωνίου μισθὸν ἀστρατείας, ἄριστα βουλευσάμενος, ὃς δειλοῦ προετίμησεν ἀνδρὸς ἵππον ἀγαθὴν καὶ φιλόνεικον.

Cf. schol. BY ad l. l. Iliad. : Δῶρ' ἵνα μή οἱ ἕποιθ', p. 612, A, 43 Bekk. : ἀπεσέμνυνε τὴν ἵππον οὕτως αὐτὴν εὐγενίσας, ὥστε καὶ δῶρον (λύτρον V) ἀστρατείας δοθῆναι. Κρεῖττον δὲ ἡγήσατο πολεμικὴν (πολεμιστὴν V) ἵππον ὑπὲρ ἀπόλεμον ἄνθρωπον Ἀγαμέμνων. Schol. A : Χρησιμώτερον γὰρ ἐνόμιζε πολεμικὸν ἵππον ἢ ἀστράτευτον ἄνδρα λαβεῖν. Eadem Eustathius p. 1302, 10.

ΟΔΥΣΣΕΙΑ.

33 (198).

Schol. HQE ad Odyss. δ, 356 (Νῆσος... Αἰγύπτου προπάροιθε, Φάρον δέ ἑ κικλήσκουσιν, τόσσον ἄνευθ' ὅσσον τε πανημερίη γλαφυρὴ νηῦς ἤνυσεν), p. 206, 26 Dind. : τοσοῦτον γὰρ ἀπέχει Ναυκράτεως ἡ Φάρος, ἔνθα τότε τῆς Αἰγύπτου τὸ ἐμπόριον ἦν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης. Μέχρι Ναυκράτεως τὸ πέρας ἦν τοῦ Νείλου τότε. Καὶ Ἡρόδοτος γοῦν φησὶν ὅτι τὸ παλαιὸν τὸ κάτω μέρος τῆς Αἰγύπτου πᾶν πέλαγος ἦν, ὁ δὲ Νεῖλος πολλὴν καταφέρων ἰλὺν τὴν καλουμένην κάτω χώραν ὅλην προσέχωσεν· ὅθεν καὶ μέλαινα καλεῖται. Ὁρᾶται δὲ καὶ μέχρι νῦν κογχύλια καὶ λοπάδες. Ἐγὼ δὲ καὶ περὶ Μέμφιν εἶδον, φησὶν ὁ Πῖος (quod nomen interdum in scholiis cod. B ad Iliadem obvium, item in schol. ad Odysseam et Eustath. p. 1822, 60, semelque in Etym. M. s. v. ὠμήρησε citatum, e compendio pro Πορφύριος ortum esse probabiliter suspicatur Rosius). Cum Aristotele cf. Herod. II, 179 : Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπόριον καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. Plin. Hist. nat. XIII, 21, 11. Similem quæstionem tractat Aristoteles, Homeri usus testimonio, Meteorol. I, 14, § 12.

---

sive nimio Veneris usu, sive cruditatibus ex voracitate : quare merito vegeti validique sunt in senectute. Videtur igitur Spartanus, uxorem Helenam reveritus, propter quam etiam susceperat illam expeditionem, ab aliarum feminarum congressu abstinuisse. Agamemnon vero ut pluribus utens mulieribus vituperatur a Thersite :

Multi tibi sunt ænei lecti, multæque mulieres
in tentoriis sunt exquisitæ, quas tibi nos Achivi
primo omnium damus.

At non est consentaneum, ait Aristoteles, illam mulierum multitudinem fuisse ei ad concubitus usum, sed honoris causa et in præmium virtutis : nam et vini copiam non ad temulentiæ usum sibi comparaverat.

32.

Pueri in poematis recte instituti, etiam ab his quæ absurditatis et pravitatis suspecta sunt, commodi aliquid et utilitatis trahere discent. Prima fronte Agamemnon videtur avaritia ductus a divite isto Echepolo equum accepisse Ætham, ipsique militiæ vacationem concessisse,

Una ventosum ne miles ad Ilion iret :
sed se divitiis, quas illi Juppiter ampias
præbuerat, patriis in sedibus oblectaret.

Attamen recte fecit, ut ait Aristoteles, bonam equam tali viro præferens; nam neque canem, neque asinum pretio æquat timidus et imbellis, divitiis et mollitie diffluens

ODYSSEA.

33.

Aristoteles dicit Homeri temporibus solum Ægypti emporium Naucratide fuisse. Quæ ultra Naucratidem sita sunt Nili tunc erant.

34 (199).

Schol. Odyss. ε, 93 : Κέρασσε δὲ νέκταρ ἐρυθρόν, p. 251, 14 Dind. : Εἰ μηδὲν ἄλλο πίνουσιν οἱ θεοὶ ἢ τὸ νέκταρ, διὰ τί αὐτὸ ἡ Καλυψὼ τῷ Ἑρμῇ κεράσασα δίδωσιν; εἰ γὰρ κεκέρασται σὺν ὕδατι, οὐ μόνον τὸ νέκταρ ἀλλὰ καὶ τὸ ὕδωρ πίνουσιν. Καίτοι, φησί, ψιλὴν ἀμβροσίαν παρέθηκε, « Κέρασσε δὲ νέκταρ ἐρυθρόν. » Λύων οὖν ὁ Ἀριστοτέλης τὸ κέρασσε, φησίν, ἤτοι τὸ μῖξαι ἄλλο ἄλλῳ ὑγρῷ δηλοῖ, ἢ τὸ ἐγχέαι· ἄμφω γὰρ δηλοῖ τὸ κεράσαι. Νῦν οὖν τὸ « κέρασσε δὲ νέκταρ ἐρυθρὸν » οὐ τὸ μῖξαι δηλοῖ, ἀλλὰ ψιλῶς ἐγχέαι.

E Porphyrio hæc desumpta esse indicant schol. QEB, et schol. cod. Vindob. 133 apud Rosium : Κέρασε δὲ νέκταρ ἐρυθρόν : ἀντὶ τοῦ ἐνέχεεν· οὐ γὰρ κιρνᾶται τὸ νέκταρ. Εἰ οὐδὲν γὰρ ἄλλο πίνουσιν οἱ θεοὶ ἢ νέκταρ, πῶς αὐτὸ κιρνᾷ ὕδατι ἡ Καλυψώ; ἔστιν οὖν ἀντὶ τοῦ ἐνέχεεν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας συνηθείας· εἰς κέρας γὰρ ἐγχέοντες ἔπινον. Ἢ ὅτι τὸ κέρασε κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ὡς ὁ Πορφύριος λέγει, οὐ μόνον δηλοῖ τὸ μῖξαι ἄλλῳ ὑγρῷ ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγχέαι ψιλῶς. Cf. Etymol. M. p. 504 30 : Κεράσαι δ' ἐστὶ τὸ ἐπιχεῖν οἶνον ἀπὸ παλαιοῦ ἔθους· πάλαι γὰρ ἐχρῶντο κέρατι ἀντὶ προχόου. Οὕτω Πείσανδρος· καὶ Ὅμηρος Ἰλιάδος θ (189) « Οἶνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, » ἀντὶ τοῦ ἐγχέασα εἰς κέρας· πρὸ γὰρ τοῦ εὑρεθῆναι τὴν τῶν ποτηρίων χρῆσιν ἐν τοῖς κέρασιν ἔπινον. Similia Eustath. in Iliad. θ, 189, p. 707, 45 et in Odyss. l. l. p. 1525, 38.

35 (200).

Schol. TQEP (et Vind. apud Rosium) ad Odyss. ε, 334 : Ἰνὼ Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα, p. 278, 15 : Τὸ αὐδήεντα (Il. τ, 407) οὐχ ἔστι φωνὴν ἔχοντα ἀλλ' ἀνθρωπείᾳ φθεγγόμενον ὀπὶ ὡς οἱ ἄνθρωποι· καὶ ὡς παράδοξον ἐπεσημήναντο. Καὶ τὸ « Κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα (Od. κ, 136) » σημαίνει τὸ ἀνθρωπίνως φθεγγομένη, οὐχ ὡς θεός· διὰ σημείων γὰρ οἰωνῶν καὶ ἱερείων καὶ θυσιῶν, καὶ δι' ὀνείρων καὶ οὐχ αὐδῆς φθέγγονται οἱ θεοί. — Καὶ ἐφετμαὶ αὗται « Οἱ δ' αἰεὶ βούλοντο θεοὶ μεμνῆσθαι ἐφετμέων » (Odyss. δ. 353), τῶν θεοπροπίων λέγει. Ἡ δὲ Κίρκη « καλὸν ἀοιδιάει » (Odyss. κ, 227), ὡς ἄνθρωπος. Ζητεῖ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, διὰ τί τὴν Καλυψὼ καὶ τὴν Κίρκην καὶ τὴν Ἰνὼ αὐδηέσσας λέγει μόνας. Πᾶσαι γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι φωνὴν εἶχον. Καὶ λῦσαι μὲν οὐ βεβούληται, μεταγράφει δὲ ποτὲ εἰς τὸ αὐλήεσσα, ἐξ οὗ δηλοῦσθαί φησι ὅτι μονώδεις ἦσαν· ἐπὶ δὲ τῆς Ἰνοῦς οὐδήεσσα (codd. male αὐδήεσσα)· τοῦτο γὰρ πάσαις ὑπῆρχεν αὐταῖς καὶ μόναις· πᾶσαι γὰρ αὗται ἐπὶ γῆς ᾤκουν. Μήποτε δὲ τὸ αὐδήεσσα οὐ τὸ φωνῇ μόνον χρῆσθαι δηλοῖ, ὡς τὸ « αὐδήεντα δ' ἔθηκε » (Il. τ, 407)· σημαίνει δὲ καὶ τὸ ἔνδοξον καὶ ἐπίφημον. Καὶ ἑκάστη δὲ τούτων ἔνδοξος, ὥσπερ ἡ Ἰνώ· ὅτε γὰρ ἐν ἀνθρώποις ἦν, ἔνδοξος καὶ ἐπίφημος ἐν πᾶσιν ἐτύγχανεν.

Schol. HQP ad l. l. (p. 278, 8) : Ὁ μὲν Ἀριστοφάνης τὰς ἀνθρωποειδεῖς θεὰς αὐδηέσσας φησὶν οἱονεὶ φωνὴν μετειληφυίας, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης οὐδήεσσαν λέγει οἱονεὶ ἐπίγειον. Οὕτως καὶ Χαμαιλέων. Eustathius p. 1543, 52 : Γράφεται δὲ καὶ οὐδήεσσα, τουτέστιν ἐπίγειος. Νύμφη γὰρ ἦν καὶ οὐχ ἐκ τῶν οὐρανιώνων. Ἀριστοτέλους δέ φασι καὶ Χαμαιλέοντος (cf. Kœpke, *de Chamæleontis Heracleotæ vita et scriptis*, Berol. 1856, p. 16) ἡ τοιαύτη γραφή. Nomen Aristotelis inde in Schol. H ad Odyss. κ, 136 pro Aristarchi restituendum est (cf. Lehrs, *de Aristarchi stud. Homer.*, p. 50, et Nauck, *Aristoph. Byzant. Fragm.*, p. 41) : Αὐδήεσσα· Ἀρίσταρχος οὐδήεσσα. Schol. QBV ad eund. l. p. 457, 10 : Ἤτοι περιβόητος, ἢ εἰς διάλεξιν καὶ προσαγόρευσιν ἀνθρώποις ἐρχομένην, ἢ καθὸ ἐπίγειός ἐστιν. Cf. Eustath. ad l. l. p. 1651, 48, Etym. M. p. 169, 11.

34.

Si nihil aliud dei bibunt quam nectar, cur Calypso Mercurio id mixtum dat? Si enim cum aqua permixtum fuerit, non solum nectar sed et aquam bibunt. Dicit tamen poeta « puram ambrosiam apposuit, miscuitque nectar rubrum. » Solvens hanc quæstionem Aristoteles, κέρασσε, inquit, sive liquorem alii liquori miscere significat, sive infundere, utrumque enim indicat κεράσαι. Nunc autem Κέρασσε δὲ νέκταρ ἐρυθρόν, non significat miscere, sed unde infundere.

35.

Αὐδήεντα non significat eum qui vocem habet, sed qui humana voce loquitur ut homines; et ut insolens notaverunt (*Inum scilicet* αὐδήεσσαν dici). Et illud « Circe comas pulchra, veneranda dea, vocalis (αὐδήεσσα), » significat quæ loquitur humano more, non sicut deus; dii enim per auguria, victimas, sacrificia et per somnia loquuntur, non autem voce utuntur. Hæcce vero sunt præcepta (ἐφετμαί), « semper autem volebant dii nos meminisse præceptorum » de oraculis dicit. At Circe « pulchre canit », ut homo. Quærit Aristoteles cur Calypsum, Circen et Inum αὐδηέσσας (*vocales*) solas vocet Homerus; nam et ceteræ omnes vocem habebant. Quum autem difficultatem solvere non potuerit, lectionem mutat αὐλήεσσα scribens, quo indicari dicit eas solitarias fuisse; de Ino vero οὐδήεσσα quasi *terrestris*, scribit, id enim omnibus obtingebat et quidem solis, omnes enim in terra habitabant.

36 (201).

Schol. HQ ad Odyss. ι, 106 : Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν, p. 414, 25 : Ζητεῖ Ἀριστοτέλης πῶς ὁ Κύκλωψ ὁ Πολύφημος μήτε πατρὸς ὢν Κύκλωπος, Ποσειδῶνος γὰρ ἦν· μήτε μητρὸς, Κύκλωψ ἐγένετο. Αὐτὸς δὲ ἑτέρῳ μύθῳ ἐπιλύεται. Καὶ γὰρ ἐκ Βορέου ἵπποι γίνονται, καὶ ἐκ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Μεδούσης ὁ Πήγασος ἵππος. Τί δ' ἄτοπον ἐκ Ποσειδῶνος τὸν ἄγριον τοῦτον γεγονέναι, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα ἐξ αὐτοῦ ἀναλόγως τῇ θαλάσσῃ ἄγρια γεννᾶται ἢ τερατώδη ἢ παρηλλαγμένα;

37 (202).

Schol. HF ad Odyss. ι, 345, p. 432, 12 : Διὰ τί Ὀδυσσεὺς πρὸς τοὺς Φαίακας ἔλεγεν ὅτι τὸν Κύκλωπα ἐτύφλωσε Ποσειδῶνος υἱὸν ὄντα, οὖσι καὶ αὐτοῖς ἀπογόνοις Ποσειδῶνος; Λύων οὖν Ἀριστοτέλης φησὶν ὅτι ᾔδει ἐχθροὺς αὐτοὺς ὄντας τοῦ Κύκλωπος· ἐκβληθέντας γὰρ ὑπὸ τῶν Κυκλώπων ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν Σχερίαν·

Οἱ πρὶν μέν ποτ' ἔναιον ἐν εὐρυχόρῳ Ὑπερείῃ,
ἀγχοῦ Κυκλώπων, ἀνδρῶν ὑπερηνορεόντων,
οἵ σφεας σινέσκοντο, βίηφι δὲ φέρτεροι ἦσαν.
Ἔνθεν ἀναστήσας ἄγε Ναυσίθοος θεοειδής,
εἷσεν δὲ Σχερίῃ, ἑκὰς ἀνδρῶν ἀλφηστάων.
(Od. ζ, 4, ss.)

Cf. Schol. Q M ad Odyss. ι, 333, p. 431, 23 : Πῶς (cod. Vindob. qui hæc habet ad ι, 315, διὰ τί) οὐκ ἐδεδίει τοὺς ἐκγόνους Ποσειδῶνος Φαίακας, τὴν πήρωσιν λέγων Κύκλωπος; Ἀριστοτέλης οὖν φησὶν ὅτι ᾔδει ἐχθροὺς ὄντας αὐτοῖς· οἵ σφεας σινέσκοντο (Od. ζ, 6). Cf. Eustath. ad l. l. p. 1653, 20 et Anecd. Paris. Crameri, t. III, p. 462, 7.

38 (203).

Schol. HFQ in Odyss. ι, 525, p. 440, 29 : Διὰ τί Ὀδυσσεὺς πρὸς τὸν Κύκλωπα οὕτως ἀνοήτως εἰς τὸν Ποσειδῶνα ὠλιγώρησε τῷ λόγῳ εἰπών,

Ὡς οὐκ ὀφθαλμόν γ' ἰήσεται οὐδ' Ἐνοσίχθων.

Ἀντισθένης μέν φησι διὰ τὸ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἦν ἰατρὸς ὁ Ποσειδῶν, ἀλλ' ὁ Ἀπόλλων, Ἀριστοτέλης δὲ οὐχ ὅτι οὐ δυνήσεται, ἀλλ' ὅτι οὐ βουλήσεται διὰ τὴν πονηρίαν τοῦ Κύκλωπος.

39 (204).

Ibid. p. 441, 3 : Διὰ τί οὖν ὁ Ποσειδῶν ὠργίσθη, καίτοι μὴ χαλεπαίνων διὰ τὸ ἀπόφθεγμα (cf. fragm. præced.), ἀλλὰ διὰ τὴν τύφλωσιν· « Κύκλωπος γὰρ κεχόλωται ὃν ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν » (Od. α, 69), καὶ παμπονήρου ὄντος καὶ τοὺς ἑταίρους κατεσθίοντος; Λύων δὲ ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ μὴ ταὐτὸν εἶναι ἐλευθέρῳ πρὸς δοῦλον καὶ δούλῳ πρὸς ἐλεύθερον, οὐδὲ τοῖς ἐγγὺς τῶν θεῶν οὖσι πρὸς τοὺς ἄπωθεν. Ὁ δὲ Κύκλωψ ἦν μὲν ζημίας ἄξιος, ἀλλ' οὐχ Ὀδυσσεῖ κολαστέος ἀλλὰ τῷ Ποσειδῶνι. Ἡ πανταχοῦ νόμιμον τῷ διαφθειρομένῳ βοηθεῖν, τῷ υἱῷ· καὶ ἦρχον ἀδικίας οἱ ἑταῖροι.

36.

Aristoteles quærit quomodo Cyclops Polyphemus quum neque a patre, filius enim erat Neptuni, neque a matre e genere Cyclopum esset, Cyclops factus sit. Ipse vero alia fabula solvit. Etenim Boreas gignit equos et Neptunus et Medusa mater Pegasi. (*Quæ sequuntur non videntur esse Aristotelis.*)

37.

Cur Ulysses Phæacibus dixit se Polyphemum Cyclopem, Neptuni vero filium, oculo orbasse, quum ipsi Neptuno orti sint? Ad solvendam difficultatem Aristoteles dicit Ulyssem cognitum habere illos cum Cyclope inimicitias exercere; expulsos enim a Cyclopibus in insulam Scheriam venisse :

Qui antea quidem habitabant in spatiosa Hyperæa,
prope Cyclopas, viros superbientes;
qui ipsos infestabant : viribus autem potiores erant.
Inde excitos *illos* deduxit Nausithous deo similis,
collocavitque in Scheria, procul ab hominibus cupidis.

38.

Cur Ulysses cum Cyclope agens tam imprudenter parvi fecit Neptunum hisce verbis :

Adeo haud oculum utique sanabit neque Neptunus.

Antisthenes inquit ideo factum esse, quod sciret non Neptunum sed Apollinem medendi artis esse peritum. Aristoteles autem non quia non potuerit sed quia noluerit ob pravitatem Cyclopis.

39.

Quamobrem Neptunus iratus est, etsi non succensuit ob ea quæ Ulysses dixerat sed quia Cyclopem obcæcaverat : ob Cyclopem enim irascitur, quem oculo privavit, et id licet scelestissimus fuerit et socios (*Ulyssis*) devoraverit? Ad solvendam quæstionem Aristoteles observat non eandem rationem intercedere inter liberum et servum et inter servum et liberum, neque iis qui prope ad deos accedunt et iis qui longius absunt. Cyclops itaque pœna dignus erat. Quæ vero non ab Ulysse sed a Neptuno infligi debebat. Sive omnino legitimum est succurrere illi qui clade conficitur præsertim filio; deinde socii primi injusti fuerant.

40 (205).

Eustath. in Odyss. μ, 62, p. 1712, 57, ad versus poetæ :

Τῇ μέν τ' οὐδὲ ποτητὰ παρέρχεται οὐδὲ πέλειαι
τρήρωνες, ταί τ' ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσιν,
ἀλλά τε καὶ τῶν αἰὲν ἀφαιρεῖται λὶς πέτρη :

οἱ δὲ παλαιοὶ οὕτω τὰ τοῦ λόγου θεραπεύουσι. Χείρων ὁ Ἀμφιπολίτης Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἐρωτήσαντος, φασί, τί βούλεται παρὰ τῷ ποιητῇ τὸ τὰς περιστερὰς εἰπεῖν κομίζειν ἀμβροσίαν τῷ Διὶ καὶ τὸ ἀφαιρεῖσθαί τι αὐτὰς (τὰς πέτρας scrib. esse vidit Rosius) καὶ τῶν πελειῶν, περὶ τῶν πλειάδων εἶναι τὸν λόγον ἔφη, ἃς εἶναι μὲν ἑπτά, φαίνεσθαι δὲ ἓξ τοῖς ἐκεῖ, τῆς μιᾶς διὰ τὸ καὶ ἄλλως ἀμυδρὸν τοῦ ἀστρίου ἀφανιζομένης ὑπὸ τῶν πετρῶν. Ὡς δὲ ἡμεῖς, φησί, πελειάδων ἤτοι πλειάδων ἐπιτελλουσῶν ἀρχόμεθα θερίζειν, οὕτω καὶ θεοὶ τὴν ἀμβροσίαν κομίζεσθαι. Interpositis ex Athenæi libro XI excerptis ita pergit Eustathius : Ἀλλ' οὕτω μὲν ὁ Ἀμφιπολίτης Χείρων. Ἀριστοτέλης δέ, φασίν, ἀλληγορικῶς εἶπε δηλοῦν Ὅμηρον ἐξ ἀναθυμιάσεως τρέφεσθαι τοὺς θεοὺς ἤτοι τὰ ἄνω σώματα, ἀεροπόρον ζῷον παραλαβόντα εἰς ἔνδειξιν τῆς τοιαύτης τροφῆς. Τὸ δὲ ἀφαιρεῖσθαί τι ὑπὸ τῆς πέτρας δηλοῦν ἔφη, ὡς καὶ ἡ γῆ ἕλκει ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναθυμιάσεως. Ἀλέξανδρος δ' ὁ βασιλεύς, διὰ τὸ δοκεῖν φύσει (ita Rosius pro φησὶ) τοὺς θεοὺς φιλοσόφους καὶ ἡδονῆς μείζους, ἀναθεῖναι τὸν ποιητὴν τὴν ἐκείνων τροφὴν τῷ ἀσθενεστάτῳ καὶ τρυφερωτάτῳ ζῴῳ, ὑφ' οὗ βραχύ τι ἂν παρακομίζοιτο.

Desumpta hæc esse patet non ex eodem fonte, unde reliqua, sed potius e ficto quodam dialogo, qui præsente Philippo inter Chironem, Aristotelem ejusque discipulum Alexandrum instituebatur. Non absimilia sunt quæ leguntur apud Dionem Chrysostomum Orat. II, in cujus fine, postquam Alexander multa disseruit, ita loquens introducitur Philippus : Οὐ μάτην, Ἀλέξανδρε, περὶ πολλοῦ ποιούμεθα τὸν Ἀριστοτέλη, καὶ τὴν πατρίδα αὐτῷ συνεχωρήσαμεν ἀνακτίζειν, Στάγειραν τῆς Ὀλυνθίας οὖσαν· ὁ γὰρ ἀνὴρ ἄξιος πολλῶν καὶ μεγάλων δωρεῶν, εἰ τοιαῦτά σε διδάσκει περί τε ἀρχῆς καὶ βασιλείας, εἴτε Ὅμηρον ἐξηγούμενος, εἴτε καὶ ἄλλον τρόπον. Ceterum quæ habet Eustathius, e Ptolemæo Hephæstione fluxisse, sive is ipse finxerit, sive ab alio acceperit, testantur quæ in Excerptis e primo libro Novæ ejus historiæ apud Photium Bibl. cod. 190 p. 147, 3 Bekk. leguntur : Διὰ τί ὁ ποιητὴς πελειάδας ἐποίησε τῆς τροφῆς τῶν θεῶν διακόνους καὶ τίνα Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς καὶ Ἀριστοτέλης εἰς τοῦτο εἶπον καὶ περὶ Ὁμήρου καὶ πελειάδων ; Cf. Hercherus, *über die Glaubwürdigkeit der neuen Geschichten des Ptolemæus Chennus*, in *Jahn's Jahrb.* 1855, p. 271.

41 (206).

Schol. Vindob. apud Ros. ad Odyss. μ., 128 (Βόσκοντ' ἠελίοιο βόες) : Ἀπόβλητον ἦν τοῖς ἀρχαίοις ἀρότην βοῦν κτείνειν. Ἔπασχε γὰρ κακῶς ἐξ ἀνθρώπων ἢ θεῶν ὅστις τοῦτο πεποίηκεν. Ὅπερ οἱ τοῦ Ὀδυσσέως φίλοι ποιήσαντες ἀπώλοντο. Ἀριστοτέλης φυσικῶς φησίν· λέγει γὰρ τὰς τριακοσίας τὸν χρόνον ἡμέρας πρὸς ταῖς λοιπαῖς. Corrupta sunt quæ in Schol. B p. 542, 4 Dind. leguntur : Ἀριστοτέλης φυσικῶς φησί· λέγει γὰρ τὰς καθ' ἡμέρας πεντήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις. In alio scholio Q (p. 542, 8) et Vind. ad versum 129, Ἑπτὰ βοῶν ἀγέλαι : Ἀριστοτέλης φυσικῶς τὰς κατὰ σελήνην ἡμέρας αὐτὸν λέγειν φησὶ τν' (τὰς ν' Vindob.) οὔσας. Τὸν γὰρ πεντήκοντα ἀριθμὸν ἑπταπλασιάσας εἰς τὸ τριακοστὸν πεντηκοστὸν περιεστάναι εὑρήσεις.

40.

Hac quidem neque volucres prætervolant, neque columbæ
Timidæ, quæ ambrosiam Jovi patri ferunt,
Sed etiam ex iis aliquam semper adimit lævis petra.

Veteres ita fabulam interpretantur. Chiro Amphipolita, interrogatus, ut narratur, ab Alexandro Macedonio, quid sibi velit poeta quum dicat columbas Jovi ambrosiam ferre, et aliquid illis adimere petras, dixit de Pleiadibus loqui poetam, quæ revera septem sunt, sex vero videntur esse illis qui ibi sunt (*apud Planctas scil.*), quum earum quæ et alias obscura sit a scopulis occultetur. Ut autem nos, inquit, quum Peleiades sive Pleiades surgunt messem incipimus, ita dii quoque colligunt ambrosiam. Sed ita Chiron Amphipolita. Aristoteles vero, ut ferunt, dixit Homerum ita allegorice significare deos sive quæ in loco superiore degunt corpore exhalationibus ali, et ut tale alimentum indicet animal aerium adhibet. Tolli vero aliquid a petra, id ostendit terram quoque partem istarum exhalationum adtrahere. At rex Alexander, etc.

Cur poeta finxit columbas diis alimenta ministrantes, et quæ de hac re et de Homero et de columbis Alexander rex et Aristoteles disputaverunt.

41.

Nefas erat antiquis bovem aratorem occidi : male enim dii hominesque illum habebant quicunque talia fecisset. Quare Ulyssis socii quum hoc fecissent pereunt. Aristoteles dicit naturaliter hoc explicandum esse : dicit enim triginta dies temporis præter ceteros.

Notandum est Aristotelem istos greges et præcipue boum

Eustathius, p. 1717, 33 : Ἰστέον δὲ ὅτι τὰς ἀγέλας ταύτας καὶ μάλιστα τὰς τῶν βοῶν φασὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἀλληγορεῖν εἰς τὰς κατὰ δωδεκάδα τῶν σεληνιακῶν μηνῶν ἡμέρας γινομένας πεντήκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις· ὅσος καὶ ὁ ἀριθμὸς ταῖς ἑπτὰ ἀγέλαις ἐχούσαις ἀνὰ πεντήκοντα ζῷα. Διὸ οὔτε γόνον αὐτῶν γίνεσθαι Ὅμηρος λέγει οὔτε φθοράν· τὸ γὰρ αὐτὸ ποσὸν ἀεὶ ταῖς τοιαύταις ἡμέραις μένει. Similia Schol. B ad μ, 128 et 353 et E ad α, 8. Quæ hîc tribuitur Aristoteli allegorica interpretatio, recurrit in Luciani libro de Astrologia, c. 22. Ceterum ad hanc quæstionem referendus videtur, qui quasi peculiaris citatur libri apud Anonymum titulus (in altero indice 3) Εἰ δή ποτε Ὅμηρος ἐποίησε τὰς ἡλίου βοῦς, ubi supplendum erit ἡμέρας, nisi cum Rosio pro εἰ, τί scribere mavis.

42 (207).

Schol. N ad Odyss. ν extr., p. 789 Dind. : Διὰ τί Ὀδυσσεὺς τῇ μὲν Πηνελόπῃ ἡλικίαν τε ἤδη ἐχούσῃ καὶ φιλούσῃ αὐτὸν οὐκ ἐδήλωσεν ὃς ἦν, τῷ δὲ Τηλεμάχῳ νέῳ ὄντι καὶ τοῖς οἰκέταις, τῷ μὲν συβώτῃ τῷ δὲ βουκόλῳ ὄντι; οὐ γὰρ δήπου μὴ πεῖραν ἐκείνης εἰληφώς. Ἔστι φάναι, φησὶν Ἀριστοτέλης, ὅτι τοῖς μὲν ἔδει ὡς ἂν μετέχειν μέλλουσι τοῦ κινδύνου εἰπεῖν· ἀδύνατον γὰρ ἦν ἄνευ τούτων ἐπιθέσθαι τοῖς μνηστῆρσι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τῇ Εὐρυκλείᾳ ἐκκαλύπτει αὐτὸν χρησίμῳ ἐσομένῃ πρὸς τὴν θυρῶν ἀσφάλειαν καὶ τὴν θεραπαινίδων ἡσυχίαν. Πᾶσι δ' οὐχ ἅμα ἀλλὰ κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ καὶ μόνῳ ἐκφαίνων, ἵνα μὴ ἐκλαλήσας τις εἰς ἕτερον τὴν αἰτίαν ἀνενέγκῃ. Κατ' ἰδίαν γὰρ καὶ πρώτῳ τῷ υἱῷ, εἶτα τῇ τροφῷ, εἶτα τῷ βουκόλῳ καὶ τῷ συβώτῃ, καὶ πρὸς οὐδένα διότι ἤδη τις ἄλλος μεμάθηκεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ εἰδότες λανθάνειν ἀλλήλους σπουδάζουσιν. Ἔστι δὲ εἰπεῖν καὶ ὅτι ηὐλαβήθη μὴ περιχαρὴς ἀκούσασα γένηται καὶ ἐπίδηλον ποιήσῃ. Ἑώρα γὰρ αὐτὴν σφόδρα ἐπιθυμοῦσαν. Οὐκοῦν καὶ ὁ υἱός; Ἀλλ' ὁ μὲν καὶ μειδιᾶν εἴωθε καὶ ἁπλῶς διαλέγεσθαι καὶ κρατεῖν τοῦ πάθους, ἡ δὲ μόνον κλαίειν. Παυσαμένης οὖν τοῦ κλαίειν μόνον, εἰ καὶ μηδεὶς ἐξεῖπεν, ὑποψία τις ἐγένετο. Οὐ γὰρ ἂν προσεποιήθη δακρύειν. Ἡ γὰρ χαρὰ ὑποῦσα οὐκ ἂν κρατεῖν τῆς ποιήσεως εἴασεν. Ἴσως δὲ καὶ μὴ σῶσαι τινὰς βουληθεῖσα ὑπείδετο. Ἑώρα γὰρ καὶ ἑαυτὸν πεπονθότα τοῦτο πρός τινας, ὥστε καὶ τῷ Ἀμφινόμῳ ἐπαρρησιάσατο. Εἶχε δέ που κἀκεῖνα ἐν μνήμῃ ἃ Ἀγαμέμνων συνεβούλευσε·

> Τῷ νῦν μή ποτε καὶ σὺ γυναικί περ ἤπιος εἶναι·
> μή οἱ μῦθον ἅπαντα πιφαυσκέμεν, ὅν κ' εὖ εἰδῇς
> (Odyss. λ, 441 s.).

Καὶ πάλιν ἐπάγει·

> Ἀλλ' οὐ σοί γ', Ὀδυσεῦ, φόνος ἔσσεται ἔκ γε γυναικός
> (v. 444).

Ἀλλ' αὖθι παρακελεύεται·

> Κρύβδην, μηδ' ἀναφανδά, φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν
> νῆα κατισχέμεναι (v. 455 s.).

Καὶ διὰ τοῦτο... παρακελεύεται Ὀδυσσεύς·

> Μήτ' οὖν Λαέρτης ἴστω τόδε μήτε συβώτης
> μήτε τις οἰκήων, μήτ' αὐτὴ Πηνελόπεια,
> ἀλλ' οἶοι σύ τ' ἐγώ τε (Il, 302 ss.).

allegorice interpretari de duodecim mensibus lunariis trecentos et quinquaginta dies efficientibus, qui idem numerus et septem gregum est, quorum singuli quinquaginta habent capita. Quare illis neque prolem neque interitum esse dicit Homerus, totidem enim semper isti sunt dies.

42.

Cur Ulysses Penelopæ, provectioris jam ætatis atque ipsum diligenti, quis fuerit non indicavit, sed Telemacho qui juvenis erat, et servis quorum unus subulcus, alter vero bubulcus erat? Nec licet dicere non illius animum expertum fuisse. Dicendum est, inquit Aristoteles, illis oportuisse indicare, utpote qui periculorum participes forent : sine illorum enim auxilio insidiæ procis strui non poterant. Quamobrem et Eurycleæ se detegit, quæ utilis esse poterat ut portas custodiret famulasque compesceret. Non autem cunctis simul sed singulis opportuno tempore et quidem cuique soli, ne quis, re divulgata, causam alii imponere posset. Separatim enim et primum filio, deinde nutrici, postea bubulco et subulco, nulli autem ob hanc causam quia alius jam rem didicerat, sed et qui sciunt alii alios latere student. Etiam illud dici potest, Ulyssem veritum esse ne Penelope, re cognita, nimio gaudio impleta ejus reditum divulgaret. Videbat enim valde appetentem. Nonne etiam filius? Sed ille et subridere solebat et simpliciter colloqui et imperare dolori, illa contra tantum lamentari. Si igitur solum lamentari desiisset, etiamsi nullus dixisset, suspicio aliqua orta esset. Non enim se flere simulasset, quippe præ gaudio simulationis impotens fuisset, sed fortasse etiam suspicio illi erat ne quosdam servare vellet. Sentiebat enim se ipsum ita erga aliquos affectum esse, ita ut et libere cum Amphiarao confabulatus sit. Sed et haud dubie illa animo observabantur quæ suaserat Agamemnon :

> Ideo jam nunquam etiam tu vel uxori mansuetus sis,
> neque ei sermonem omnem revela, quem bene noveris;

deinde pergit :

> Sed haud tibi, Ulyssi, exitium erit utique ex uxore;

rursus vero hortatur :

> Clam neque palam, caram in patriam terram
> navem appelle;

Μήποτε δ' οὐχ ἅμα πάσας τὰς ἀναγνωρίσεις ἠθέλησε λαβεῖν, ἀλλὰ τὰς μὲν πρὸ τῆς μάχης, τὰς δὲ μετὰ τὴν μάχην. Ὑπερτίθεται δὲ τὰς πρὸς οὓς ἥκιστα ἐχρῆν, τήν τε πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν πατέρα, διώκων τὸ παράδοξον καὶ ἵνα ἐκπληκτικαὶ γένωνται. Εἰ μὲν γὰρ πρότερον ἐποίησεν, ἧττον ἂν τὸ παράδοξον παρέσχε, νῦν δὲ ἅμα καὶ τὸ χαρτὸν μέγα τοῖς φιλτάτοις παρεσκεύασε τῇ τε γυναικὶ καὶ τῷ πατρί. Ἅμα τε γὰρ ἀκούουσι παρόντα αὐτὸν καὶ τοὺς μνηστῆρας ἅπαντας τεθνεῶτας. Ἀγωνίας δ' ἂν οἱ μὲν πολεμοῦντες μείζονος ἐπλήσθησαν, ἧς καὶ ἐσπούδασε τοὺς φιλτάτους ἀπαλλάξαι· καὶ καθεύδουσι μᾶλλον καὶ τὴν ἐκ τοῦ ὕπνου ἔχουσι τέρψιν ἢ περὶ τὰ ἔργα ἀσχολουμένοις ἐξαίφνης δηλῶσαι. Ἀκίνδυνον τὸ εὐτύχημα ἢ τὸ εὐφρόσυνον τὸ ἐκ τῆς παρουσίας διὰ τὸν φόβον ἀπολέσθαι τῆς τοῦ πολέμου ἐκβάσεως. Ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς μετὰ τὴν μνηστηροφονίαν περὶ τοῦ πολιτικοῦ μεριμνῆσαι πολέμου οὐχ οὕτως ὄντος ἐκπληκτικοῦ διὰ τὴν τῶν μνηστήρων λαμπρὰν (λαμπρῶς?) ἀποβᾶσαν νίκην, ἢ ταῖς ἐλπίσιν ἐξεκρούετο παρὰ τῶν ἀπὸ τοῦ ἄστεος ἐπανισταμένων.

Hæc, ut Dindorfius indicavit, adscripta sunt in cod. Veneto rhapsodiæ ν Odysseæ. Locus erat opportunior π, 302, ubi similia præbet Eustathius, p. 1803, 48 : Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι ὀκνεῖ Ὀδυσσεὺς ἀκουσθῆναι τοῖς οἰκείοις ὡς ἔνδον ἐστίν, ἵνα μὴ περιχαρεῖς γενόμενοι ἐπίσημον τὴν αὐτοῦ ποιήσωσιν ἔλευσιν καὶ οὕτω κωλυθῇ μὲν ἡ τῶν μνηστήρων πανωλεθρία, γένηται δὲ καὶ ὁ ἀναγνωρισμὸς ἧττον παράδοξος, ἄλλως δέ γε πάνυ θαυμαστὸν τῷ τε Λαέρτῃ καὶ τῇ Πηνελόπῃ, αἴφνης τὸν Ὀδυσσέα ἰδεῖν καὶ ἅμα τοὺς μνηστῆρας τεθνεῶτας μαθεῖν. Ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς Ἰθακησίοις πάνυ πολλὴν κατάπληξιν.

43 (208).

Eustath. in Odyss. τ, 472, p. 1873, 28 : Ὅρα δὲ καὶ ὅτι μᾶλλον ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπὸ τῆς συμβεβηκυίας αὐτῷ οὐλῆς ἐγνωρίζετο ἢ ἐκ τῶν δώρων τῆς φύσεως· ὃς ἄλλως μὲν ἔπειθε τὴν γραῦν, ὅτε κομιδῇ ἀπειλημμένος ἦν ἐν στενῷ καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ ἐλεγχθῆναι ἐτύγχανεν. Ὡς δὲ καὶ οὐλῆς ἅψοιτο ἔγνω τὸν ἄνακτα. Ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ τῷ Εὐμαίῳ καὶ τῷ Φιλοιτίῳ ὕστερον ἀναγνωρίζεται. Ἀριστοτέλης δέ, φασίν, ἐπιλαμβάνεται τοῦ τοιούτου ἀναγνωρισμοῦ, λέγων ὡς ἄρα κατὰ τὸν ποιητὴν τῷ τοιούτῳ λόγῳ πᾶς οὐλὴν ἔχων Ὀδυσσεύς ἐστιν.

Aliud plane est quod in libro de Poetica de Ulyssis agnitione, cicatricis ope legitur, c. 16, § 3 : Ἔτι δὲ καὶ τούτοις (signis scilicet adquisitis quibus agnitiones fiunt) χρῆσθαι ἢ βέλτιον ἢ χεῖρον, οἷον Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβοτῶν. Minime tamen negare velim non aliunde potius quam e quæstionibus Homericis petita esse quæ Eustathius habet, nisi forte solutionis ab Aristotele datæ vestigia in sequentibus apud eundem deprehendas : Τὸ δέ ἐστιν οὐχ ἁπλῶς τοιοῦτον, ἀλλὰ συμβάλλεταί τι καὶ τὸ ποιὸν τῆς, ὡς ἐρρέθη, ἀξιολόγου οὐλῆς σύν γε τοῖς ἄλλοις. Καὶ γὰρ κατὰ τὸν τῆς γραὸς λόγον (τ, 381) καὶ δέμας καὶ φωνὴν καὶ πόδας ὁ παρὼν ξένος ἐῴκει τῷ Ὀδυσσεῖ.

44 (209).

Schol. Vind. ap. Ros. ad Odyss. ρ, 326 (Ἄργον δ' αὖ κατὰ μοῖρ' ἔλαβε) : Ἀριστοτέλης φησὶν ὅτι πρεσβύτης ἦν ἤδη σφόδρα ὁ κύων καὶ ὑπὸ τῆς ἡ-

---

quare monet Ulysses

> Ne quidem Laertes sciat hoc, neque subulcus
> neque quisquam domesticorum, neque ipsa Penelope
> sed soli tuque egoque.

Fortasse etiam noluit omnes simul adhibere agnitiones, sed partem ante pugnam, partem vero post. Differt vero recognitiones eorum quas minime oportebat, conjugis nempe atque patris, inopinatum sectatus atque ut animos magis perturbentur. Si enim prius fecisset, minus inopinatæ accidissent, nunc vero eodem tempore et maxima lætitia affecit, Ulyssi dilectissimos, conjugem atque patrem. Simul enim audiunt illum adesse et omnes procos occisos esse. Qui autem certamen inierunt majore trepidatione impleti sunt, qua liberos esse voluit poeta eorum carissimos, qui dormiunt potius atque dulcedinem somni percipiunt quam ut qui in opere detinentur rem statim aperiant. Nullo periculo obnoxia est secunda fortuna atque delectatio quam iis affert præsentia Ulyssis quum jam omnis metus de belli exitu evanuit : sufficit enim, ut post cædem procorum cura sollicitentur civilis belli, quod non ita formidandum erat ob præclaram de procis relatam victoriam, quam spe deturbabatur ab iis qui ex urbe insurgebant.

43.

Vide etiam Ulyssem potius e cicatrice, quam fortuito gerebat, quam e donis quæ a natura acceperat agnitum fuisse. Qui quum alias in angusto prope caperetur et jam in eo esset ut coargueretur persuasit anum. Simulac vero in cicatricem incidit agnovit regem. Ex eodem vero postea et ab Eumæo et a Philœtio agnoscitur. Aristoteles vero, ut ferunt, reprehendit talem agnitionem : dicit enim ista ratione secundum poetam Ulyssem esse quicunque cicatricem habeat.

44.

Aristoteles dicit canem (Argum) jam annis provectum fuisse nec mirum igitur esse, eum præ gaudio adventus Ulyssis exspirasse. Nimis vehemens enim gaudium mortem affert. Quamobrem poeta finxit canem, postquam dominum agnovit et gaudio elatus est, animam reddidisse.

δονῆς τῆς πρὸς τὸν Ὀδυσσέα ἐτελεύτησεν, εἰκότως· αἱ γὰρ σφοδραὶ ἡδοναὶ καὶ ἰσχυραὶ διαλύουσι. Διὸ καὶ τὸν κύνα ἐποίησεν ἀναγνωρίσαντα καὶ ἡσθέντα καταψῦξαι.

Eustathius ad Odyss. ρ, 320, p. 1821, 7 : Ὅτι δὲ καὶ εἰκοσιτέσσαρα ζῶσιν ἔτη κύνες, ἱστόρησαν οἱ μεθ' Ὅμηρον. Φασὶ δὲ οἱ παλαιοὶ ὡς τέθνηκεν οὕτω ταχὺ ὁ Ἄργος ὑφ' ἡδονῆς τῆς ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ. De ætate Argi cf. Schol. Q ad Od. ρ, 291 : Ἀλλὰ μετὰ τοσαῦτα ἔτη πῶς ἔζη ὁ κύων; Ἀριστοτέλης φησὶν, τέσσαρα καὶ εἴκοσι ζῆν ἔτη κύνα, cum quibus non consentiunt Aristotelis verba Hist. An. VI, 20, § 4, ubi postquam dixit canes quattuor vel quindecim annos vivere addit : Ἔνιαι δὲ καὶ εἴκοσιν· διὸ καὶ Ὅμηρον οἴονταί τινες ὀρθῶς ποιῆσαι τῷ εἰκοστῷ ἔτει ἀποθανόντα τὸν κύνα τοῦ Ὀδυσσέως, ubi si Scholiasta bene vidit τῷ τετάρτῳ καὶ εἰκοστῷ scribendum erit. Aliter Ælianus de Nat. Anim. IV, 40 : Κυνὶ δὲ βίος, φασὶ, μήκιστος τέτταρα καὶ δέκα τὰ ἔτη. Ἄργος δὲ ὁ Ὀδυσσέως καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἱστορία ἔοικεν παιδιὰ Ὁμήρου εἶναι.

45 (210).

Schol. Vind. ap. Ros. ad Odyss. ψ, 337 (Ἀλλὰ τοῦ οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν) : Πορφυρίου. Διὰ τί Ὀδυσσεὺς τῆς Καλυψοῦς διδούσης αὐτῷ τὴν ἀθανασίαν οὐκ ἐδέξατο; Ἀριστοτέλης μὲν οὖν πρὸς τοὺς Φαίακάς φησι ταῦτα λέγειν Ὀδυσσέα ἵνα σεμνότερος φαίνηται καὶ μᾶλλον ἀλλοῖα σπουδάσαι. Συνέφερε γὰρ αὐτῷ πρὸς τὸ θᾶττον ἀποσταλῆναι. Ἔπειτα ἔοικεν οὐ τῷ μὴ πεισθῆναι λέγειν μὴ λαβεῖν τὴν τοιαύτην δωρεάν, ἀλλὰ μὴ πιστεῦσαι αὐτῇ τοιαῦτα λεγούσῃ. Ἡ μὲν ἔφασκε ποιήσειν, ὁ δὲ οὐκ ἐπίστευεν, ἀλλ' οὐχὶ πιστεύων παρῃτεῖτο.

Hæc loco non suo posita sunt. Debuerant adscribi Od. η, 257, ad quem versum in schol. PQ legitur : Θήσειν ἀθάνατον : καὶ διὰ τί μὴ βεβούληται; ἔοικε διὰ τὸ οὔποτ' ἔπειθε. Δῆλον οὖν οὐ τὸ μὴ θέλειν γενέσθαι ἀθάνατος, ἀλλὰ τὸ μὴ πιστεῦσαι αὐτῇ τοιαῦτα λεγούσῃ. Ἡ μὲν γὰρ ἔφασκε ποιήσειν, ὁ δὲ οὐκ ἐπίστευεν. Ἀλλ' οὐχὶ πιστεύων παρῃτεῖτο. Ἤδει γὰρ ὡς σοφὸς ὅτι ἀθανασίαν οὐχ αἱ τοιαῦται δαίμονες χαρίσαιντο ἂν (hæc in cod. Vind. ut Rosius testatur sic scripta sunt : Εἴη δ' ἂν καὶ τοῦ σοφοῦ ἀθανασία οὐχ ἣν τοιαῦται δαίμονες χαρίσαιντο)· ἀλλὰ τοῦ Διὸς ἂν εἴη καὶ τῶν ἔργων ἃ πέφυκεν ἀπαθανατίζειν. Ἀντισθένης δέ φησιν (cf. Antisthen. Fragm. ed. Winckelmann, p. 28).

46 (211).

Phrynichus Ecl. voc. Attic. p. 225, Lob. s. v. : Βασίλισσα οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἶπεν, ἀλλὰ βασίλεια ἢ βασιλίς. In altera Epitoma s. v. Βασίλισσαν Ἀλκαῖον φασὶ τὸν κωμῳδοποιὸν καὶ Ἀριστοτέλην ἐν τοῖς Ὁμήρου Ἀπορήμασιν εἰρηκέναι... τοῖς πλείοσιν οὖν πειθόμενοι βασίλειαν ἢ βασιλίδα λέγωμεν.

Alteram glossam habet etiam Antiattic. Bekkeri p. 84, 26 : Βασίλισσα : Ἀλκαῖος Γανυμήδει, Ἀριστοτέλης Ὁμηρικοῖς Ἀπορήμασιν.

47 (212).

Joan. Tzetzes Exeg. in Iliad. p. 70 Herm. ad α, 9, Λητοῦς καὶ Διὸς υἱός... ὁποίαν τινὰ τὴν Λητὼ νομίζουσιν Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων οὐκ ἴσημι. Πλάτων μὲν γὰρ (Cratyl. p. 406, A) ἐκ τοῦ λήθω τὸ λανθάνω ταύτην ἡτυμολόγηκε, πραεῖαν εἶναι λέγων αὐτὴν καὶ πάντας οἰκτείρουσαν· Ἀριστοτέλης δὲ πάλιν φησὶ παρὰ τὸ λῶ τὸ θέλω, ὃ γὰρ ἄν τις θελήσειε, παρὰ ταύτης εὑρήσει. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἴσημι ὅτι τριχῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἑνὸς ἑκάστου τῶν θεῶν ὄνομα ἐκλαμβάνεται, στοιχειακῶς πραγματικῶς τε καὶ ψυχικῶς.

Non erat cur de Aristotelis nomine hîc dubitaret Rosius, quod, præter ipsam cum Platone comparationem, tuetur locus ejusdem Tzetzis Schol. in Exeg. Il. p. 126 : Πολλοὶ τῆς Ὁμηρικῆς ἐτυμολογίας ἐπεμελήθησαν, Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης (in cod. Ἀριστο. ε. teste Bachmanno Schol. in Iliad. p. 768, 32), οἱ φιλόσοφοι, Σωρανός, Ἡρωδιανός, Φιλόξενος, Ἀπ(ίων), Τυραννίων, Ἀρίσταρχος, Ζηνόδοτος, Φιλητᾶς, Σαπφὼ καὶ ἕτεροι. Quod si quis, propter hujus et ejus quæ in sequenti fragmento est etymologiæ insulsitatem, de Aristotelis nomine dubitet, non solum Platonis nomen quod in utroque loco recte se habet, sed et ipsius Aristotelis jure opponi posset. Quid enim, quæso, an forte veriloquia haberi possunt ety-

45.

Cur Ulysses quum Calypso ei obtulisset immortalitatem eam accipere noluit? Aristoteles ait Ulyssem hæc dixisse Phæacibus ut augustior videretur et ad alia magis intentus. Hoc autem illi utile erat ut citius emitteretur. Deinde ut videtur dicit se tale donum accipere nolle, non quod non de illius præstantia persuasus non esset, sed quod Nymphæ talia pollicenti fidem non habuisset. Hæc enim dixit se facturam. Ille vero quum illi fidem non haberet deprecatus est.

46.

Βασίλισσαν pro βασίλειαν sive βασιλίδα Aristoteles dixit in Homeri Quæstionibus.

47.

Aristoteles Latonæ nomen (Λητώ) a λῶ (*id est volo*) derivavit; quod enim aliquis cupit ab hac accipiet.

mologiæ, quales exempli causa in Ethicis Nicomacheis leguntur ubi, V, 5, 9, δίκαιος a δίχα, seu VII, 11, 2, μακάριος a χαίρειν derivantur? Inde jam vides in Etymol. M. p. 564, 21 (cf. Etymol. Gudian. p. 369, 17, Etymol. Orion. p. 93) : Ὁ δὲ Ἀρίσταρχός φησι, παρὰ τὸ λῶ, τὸ θέλω, nomen Aristarchi male pro Aristotelis positum esse. Ceterum hoc fragmentum et quæ sequuntur Homericis quæstionibus adscripsimus, etsi potius fortasse ad dialogos referenda sint.

48 (213).

Epimerismi Homer. apud Cram. Anecd. Oxon. t. I, p. 17 : Μούσας : Ἀριστοτέλης δὲ διὰ τὸ φιλαδέλφους εἶναι Μοῦσαι οἱονεὶ ὁμοῦ οὖσαι ἢ ὁμοῦ σοοῦσαι, οἷον ὁρμῶσαι· ὁ δὲ Πλάτων (sequitur locus e Cratylo, p. 406, A).

49 (214).

Schol. cod. Ven. B in Il. α, 303 : Ἐρωήσει : παρὰ τὴν ἐρωήν, ἤτοι ὁρμήσει. Ἐναργῶς δὲ πέφανται τὸ περὶ τὸ δόρυ μεθ' ὁρμῆς ἐχχεόμενον αἷμα. Καὶ ταύτας ἐμψύχους ἔλεγεν εἶναι παρ' αὐτῷ λέξεις Ἀριστοτέλης.

Schol. Ven. B in Il. α, 481 : Πρῆσεν : Ἀριστοτέλης φησὶν ὡς κινούμενα ὀνόματα γράφει ὁ ποιητής.

Schol. V in Il. π, 283 : Πάπτηνεν : δεινότατον τῶν ἐπῶν Ὁμήρου τοῦτό φησιν Ἀριστοτέλης, ἐν ᾧ πάντες φευκτιῶσιν, καὶ οἰκεῖον βαρβάρων. Cf. præterea Porphyr. in Schol. A B D in Il. θ, 87 : Δεινός ἐστιν Ὅμηρος καὶ διὰ μιᾶς λέξεως ὅλον τὸν ἄνδρα σημαίνειν.

Priora satis consentiunt cum illis quæ exposita sunt in Rhet. III, 11 2 : Καὶ ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ τῷ τὰ ἄψυχα ἔμψυχα λέγειν διὰ τῆς μεταφορᾶς... κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα, ἡ δ' ἐνέργεια κίνησις. Omnia tamen potius e dialogo de Poetis desumpta esse arbitror, unde et Plutarchi locus fluxerit, de Pythiæ oraculis, c. 8 : Ἀριστοτέλης μὲν οὖν μόνον Ὅμηρον ἔλεγε κινούμενα ποιεῖν ὀνόματα.

48.

Aristoteles Musas ita appellatas esse putat a ὁμοῦ οὖσαι (*quæ una sunt*) propter mutuum amorem sive ὁμοῦ σοοῦσαι (id est una cientes).

V. SCRIPTA ETHICA.

Quomodo factum sit, ut in indice Diogenis (38) Ἠθικῶν α' β' γ' δ' ε' tantum nominentur, quum contra Anonymus Ἠθικῶν κ' (37) recenset, non magis hujus loci est quærere, quam de auctoribus Ethicorum, quorum quæ ad Nicomachum inscripta sunt Nicomacho Aristotelis filio a Cicerone de Finib. V, 5, 12 et Diogene Laertio VIII, 88 (cf. Ethic. ad Nicom. X, c. 2) tribuuntur. Illud vero hîc notandum est, de horum librorum integritate dubitasse Aspasium, veterem eorum interpretem. Quum enim in fine primi capitis libri octavi ita dixisset philosophus : Λέγεται γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, καὶ τὰ ἕτερα τῷ εἴδει· εἴρηται δ' ὑπὲρ αὐτῶν ἔμπροσθεν, hæc ille scripsit, fol. 136 recto : Εἴρηται δέ φησι περὶ αὐτῶν ἔμπροσθεν, ἔοικε δὲ εἰρῆσθαι ἐν τοῖς ἐκπεπτωκόσι τῶν Νικομαχείων, ubi illud in incerto est, utrum antiquiorem quendam commentatorem secutus, an proprio usus sit judicio.

De libris Προτάσεις περὶ ἀρετῆς α' β' γ' in utroque indice memoratis (D. L. 34 et Anon. 32 ubi tamen β', quod et codd. a Rosio collati habent), nihil præterea compertum est, nisi tamen quod ad hos fortasse referri poterit titulus qui in catalogo ex Ægypto nuper allato legitur : Ἀρι]στοτέλους περὶ ἀρετῆς. Cf. Zündel, *Ein griechischer Bücherkatalog aus Ægypten*, *Rhein. Mus.* 1866, p. 432 sqq.

(ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ ΟΡΓΗΣ.)

Præter illos qui ad dialogos pertinent satis multi in indicibus recensentur tituli librorum ad doctrinam morum spectantium, e quibus tamen nullum servatum est fragmentum, nisi quod Seneca in libris quos de Ira conscripsit quædam ex Aristotele attulit, quæ, si titulum solum spectamus, ad librum περὶ παθῶν Ὀργῆς α' apud Diogenem (37), περὶ πάθους Ὀργῆς α' apud Anonymum (37), a nemine vero præterea nominatum, commodissime referri posse videntur. Ex hoc tamen libro num desumpta quoque sit Aristotelica iræ definitio quam apud eundem Senecam de Ira I, c. 3, hisce verbis legimus : *Aristotelis definitio non multum a nostra abest. Ait enim iram esse cupiditatem doloris reponendi* (apud Lactantium qui in libro de Ira Dei, c. 17, 13 totum hunc locum Senecæ excerpsit, vulgo legitur *rependendi*), ideo incertum fit, quia hæc eadem definitio apud Aristotelem de Anima I, 1, 11 ubi iram a physico sic definiri statuit : ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως ἤ τι τοιοῦτον, sive Rhet. II, 2 in. : Ἔστω δὴ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης

τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ, τοῦ ὀλιγωρεῖν προσηκόντως, exstat.

Aliter vero de his statuendum erit locis, quos infra ex eodem Seneca exscripsimus, in quibus postquam Aristotelem iræ defensorem exstitisse affirmavit, eum e Stoicorum doctrinæ rationibus impugnare aggressus est. Talem autem sententiam quum neque e superstitibus libris philosopho propriam fuisse comprobari possit, neque quisquam alius Aristoteli tribuat, satis probabiliter fortasse conjicias Aristotelis nomen a Seneca male pro Peripateticorum usurpatum fuisse, quippe quos in simili plane argumentatione a Cicerone et Philodemo (cf. infra ad fragm. 3) nominatos videamus.

Talem vero in afferendis aliorum verbis supinam levitatem a Seneca non alienam fuisse, vel uno exemplo demonstrari poterit. Non minus enim oscitanter scripta sunt quæ leguntur apud eundem de Brevit. vitæ c. 1 : *Inde* Aristoteli *cum rerum natura exigenti, minime conveniens sapienti viro lis est : illam animalibus tantum indulsisse, ut quina aut dena secula educerent, homini in tam multa ac magna genito, tanto citeriorem terminum stare.* Quod dictum Theophrasti, non vero Aristotelis esse, notissima Ciceronis verba declarant Tuscul. Disputat. III, 23.

Opinioni quam Rosius amplexus est, dialogice conscriptum fuisse librum περὶ παθῶν Ὀργῆς neque ipse titulus favet neque locus quem in indice obtinet. Ceterum plane diversam Aristoteli fuisse de ira sententiam quam quæ a Seneca ei tribuitur, ostendunt fragmenta a Joanne Stobæo servata quæ e dialogo de Justitia desumpta esse conjicimus.

1 (215).

Seneca de Ira I, 9, 2 : *Ira, inquit* Aristoteles, *necessaria est, nec quidquam sine illa expugnari potest, nisi illa impleat animum et spiritum accendat. Utendum autem illa est, non ut duce, sed ut milite. Quod est falsum.*

2 (216).

Seneca de Ira II, 17, 1 : Aristoteles *ait affectus quosdam si quis illis bene utatur pro armis esse. Quod verum foret, si velut bellica instrumenta sumi deponique possent induentis arbitrio. Hæc arma, quæ Aristoteles virtuti dat, ipsa per se pugnant, non exspectant manum, habent et non habentur.*

3 (217).

Seneca de Ira III, 3, 1 : *Atqui, ut in prioribus libris dixi, stat* Aristoteles *defensor iræ et vetat illam nobis exsecari. Calcar ait esse virtutis. Hac erepta inermem animum et ad conatus magnos pigrum inertemque fieri.*

Nec minus ad Aristotelem, seu potius, ut supra diximus, ad Aristotelicos, spectare videntur quæ dicit III, 3, 5 : *Non est ergo quod me putes tempus in supervacuis consumere, quod iram quasi dubiæ apud homines opinionis sit infamem, quum aliquis sit et quidem de illustribus philosophis, qui illi indicat operas et tamquam utilem et spiritus subministrantem in prœlia, in actus rerum, ad omne quodcunque calore aliquo gerendum est vocet.*

Eandem sententiam quam hic impugnat Seneca et alibi tangit, ita II, 15, 1, II, 16, 1, II, 16, 3, præsertim vero I, 7, 1 : *Num quid.. ira adsumenda est, quia utilis sæpe fuit? Extollit animos et incitat, nec quicquam sine illa magnificum in bello fortitudo gerit, nisi hinc flamma subdita est et hic stimulus peragitavit misitque in pericula audaces. Optimum itaque quidam putant temperare iram, non tollere, eoque detracto quod exundat ad salutarem modum cogere, id vero retinere sine quo languebit actio et vis ac vigor animi resolvetur.*

Ciceronis plane similis locus de quo jam locuti sumus hic est, Tuscul. Disput. IV, 19 : *Quid? quod iidem Peripatetici, perturbationes istas, quas nos exstirpandas putamus, non modo naturales esse dicunt, sed etiam utiliter a natura datas. Quorum est talis oratio. Primum multis verbis iracundiam laudant, cotem fortitudinis esse dicunt multoque et in hostem et in improbum civem vehementiores iratorum impetus esse. Leves autem ratiunculas eorum qui ita cogitarent : prœlium rectum est hoc fieri; convenit dimicare pro legibus, pro libertate, pro patria. Hæc nullam habent vim, nisi ira excanduit fortitudo. Nec vero de bellatoribus solum disputant; imperia severiora nulla esse putant sine aliqua acerbitate iracundiæ. Oratorem denique non modo accusantem, sed ne defendentem quidem probant sine aculeis iracundiæ. Quæ etiamsi non adsit, tamen verbis atque motu simulandam arbitrantur, ut auditoris iram oratoris incendat actio. Virum denique videri negant, qui irasci nesciat camque quam lenitatem nos dicimus, vitioso lentitudinis nomine appellant.* Cf. Philodemum de Ira, in volum. Hercul. Oxon. 1824, P. I, col. 64 : Ἔνιοι γοῦν τῶν Περιπατητικῶν, ὥς που καὶ πρότερον παρεμνήσθη-

μεν, διὰ προσώπων ἐκτέμνειν τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς φασὶ τοὺς τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν αὐτῆς ἐξαιροῦντας· ὧν χωρὶς οὔτε κόλασιν οὔτ' ἄμυναν εἶναι.

(ΠΕΡΙ ΣΥΜΒΙΩΣΕΩΣ ΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ.)

E duobus titulis : περὶ Συμβιώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικός et Νόμους ἀνδρὸς καὶ γαμετῆς in appendice Anonymi memoratis (25, 26), priorem afferre videtur etiam David in Categ., p. 25, B, 6 Brand. : Ἀλλὰ μὴν καὶ οἰκονομικά εἰσιν αὐτῷ γεγραμμένα βιβλία, ὧν τὸ οἰκονομικὸν σύνταγμα καὶ περὶ Συμβιώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Nec ab eo fortasse diversus est quem respexit Hieronymus adv. Jovin. I, t. IV, 1, p. 191, ed. Paris., 1706 : *Scripserunt* Aristoteles *et Plutarchus et noster Seneca de Matrimonio libros.* Talem titulum satis bene respondere argumento libri, qui ut secundus, seu potius alius Œconomicorum, in codicibus latinis operum ethicorum et politicorum Aristotelis legitur, optime perspexit Rosius, *de Aristot. libr. ord.* p. 60 sqq., a quo præclare demonstratum est, hunc librum non, ut olim suspicatus erat Sylburgius, a Leonardo Aretino confictum fuisse, sed vel duplicem ejus, tertio decimo seculo factam versionem in codicibus (cf. Jourdain, *des Traductions latines d'Aristote*, p. 71) et veteribus etiam editionibus exstare, prætereaque commentariis Ferrandi de Hispania, Bartholomæi de Brugis, Henrici de Oyta, Alberti episcopi Halberstetensis et aliorum illustratum fuisse. Hujus vero versionis exemplum, Leonardi Aretini cura in faciliorem et elegantiorem sermonem redactum, a Jacobo Tusano postea græcitate donatum, in editiones Sylburgii, Casauboni, Duvallii receptum est (1).

Librum e codicibus septem quos contulit, cum editione vetere Lipsiensi (Hain, Repert. bibl. 1775), edidit Rosius, additis præterea scholiis e commentario Ferrandi e cod. Sorbon. 963 excerptis. Nos eam recensionem, si hoc nomen meretur, sequi maluimus, quam dedit Nicoletus, *artium liberalium ac medicinæ professor in gymnasio Patavino legens*, ut ipse dicit, in editione latina Aristotelis, Venetiis *impendio industriave Andree de Asula Bartholomeique Alexandrini sociorum*, impressa anno MCCCCLXXXIII, cujus exemplar asservatur in bibliotheca Argentoratensi, quæ recensio, ut est obscurior, ne dicam barbarior, ita tamen nonnumquam quæ in Græcis legebantur magis ad verbum exprimere nobis visa est. Præter hanc editionem aliam quoque inspeximus ita inscriptam : *Liber yconomicorum Aristotelis tractans de gubernatione rerum domesticarum cum commento magistri Johannis Versoris legentium aspectibus multum amenus* (cf. Hain 1773) Coloniæ apud H. Quentel a. 1497 ut videtur impressam, cujus textus plerumque cum editione Lipsiensi a Rosio collata consentit. Ubi sensus deerat, quæ apud Rosium leguntur, uncinis inclusa apposuimus. Ceterum de his qui plura cupit librum supra laudatum Rosii et quæ idem dixit in *Aristotele Pseudepigrapho*, p. 644, adeat, præsertim vero quæ doctissime disputata sunt a B. Hauréau, *Histoire littéraire de la France*, t. XXV sub titulo : *Durand d'Auvergne, traducteur.* Illud tantum addam dolendum esse hunc librum, licet minime Aristoteleus sit, non jam græce exstare, quum ab auctore satis antiquo satisque docto conscriptus videatur.

(218.)

INCIPIT LIBER SECUNDUS ECONOMICORUM ARISTOTELIS.

Bonam autem mulierem his que intus sunt decet dominari omnibus, curantem de singulis secundum scriptas leges, si (non) *permittentem ingredi ullum nisi vir perceperit : timentem precipue verba forensium mulierum ad correctionem* (corruptionem) *anime. Et ea que contingunt intus ut sciat sola et siquid sinistri fiat ab ingredientibus vir habet causam : dominam existentem sumptuum et expensarum ad festivitates quas vir permiserit : sumptibus et veste et ornatu utentem minori quam etiam leges civitatis precipiunt : considerantem quod nec vestium questus differt pulchritudinem, nec auri multitudo tanti est ad mulieris virtutem quanti moderantia in omni tempore et desiderium honeste et bene ordinate vite. Etenim invidiosus omni anime hujusmodi ornatus est, et multo firmior ad senectutem justas laudes sibi filiisque retribuendo. Hujusmodi quidem ipsa igitur se inanimet ornare viriliter dominari. Difficile enim viro scire que intus fiunt. In ceteris*

(1) Præfationis loco hæc a Jacobo Tusano (*Jaques Tousain, de Troyes en Champagne*) adscripta erant : Τὸ ἐφεξῆς μόριον, τὸ ὅσα γυναικί τε καὶ ἀνδρὶ πρὸς ἀλλήλω καθήκοντα περιέχον, Ἀρρητῖνος μὲν ὁ Τυρρηνικὸς κατὰ τὸ αὐτοῦ ἀντίγραφον μετέφρασεν εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων φωνήν· εἶτα τοῦ ἀντιγράφου ἀφανισθέντος, ἅμα καὶ τὸ μόριον αὐτὸ παρ' Ἕλλησιν ἐξέλιπε παντελῶς. Ἡμεῖς δέ, τὸ τῆς Ἑλλάδος δυστύχημα ἐλεήσαντες, μεταλαβόντες αὐτὸ ἐκ τῆς τοῦ Ἀρρητίνου ἑρμηνείας, πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁποιονοῦν δεδυνήμεθα, μετηνέγκαμεν. Ἔσται δὴ τοῦτο, κατὰ μὲν τὴν λέξιν μόνην ὑποβολιμαῖόν τι· κατὰ δὲ τὴν διάνοιαν, εἰ μὴ ὁ Ἀρρητῖνος διήμαρτεν αὐτὸς δηλαδή, γνησιώτατον.

autem omnibus viro parere intendat, nec quemquam civilium audiens, nec aliquid etiam de nuptiis suorum volens peragere, sed quum tempus affuerit filios filiasve foras tradere aut recipere, tunc autem audiat quidem virum in omnibus et secum deliberet et obediat etiam in eo quod ipse precepit arbitrans sic viros (viro) *turpe esse eorum que intus sunt aliquid agere, sicut mulieri ea que foris sunt perquirere. Sed arbitrari decet vere compositam mulierem mores viri vite sue leges imponi, sibi adeo cum nuptiis et fortuna conjunctos, quos quidem si patienter ferat* (facile, reget domum), *si autem non difficile.*

Propter que decet non solum quum contingit virum opulentum esse rebus et alia gloria et prudentia simul intelligere ac suam voluntatem servire, verum etiam in adversitatibus, etsi defectum patietur rerum, aut ad egritudinem corporis aut ignorantiam anime dicat quidem semper optima. Obsequitur autem decentia præter quod agat aliquid turpe aut indignum : sibi autem ipsi recordetur siquid vir animę passione ad ipsam delinquat : nec de aliquo conqueratur quasi ille hoc peregerit, sed hec omnia egritudinis et ignorantie ponere et accidentium delictorum. Quanto enim quis in his diligentius obsequatur, tanto maiorem gratiam habebit qui curatus extitit cum ab egritudine fuerit liberatus. Et si quid ei non paruerit iubenti eorum qui non bene habent mulier (et si quid ei iubenti non bene habencium non paruerit mulier), *multo magis sentiet ille sanatus, propter quod opus hujusmodi timere, in aliis autem multo diligentius obsequi quam si empta venisset ad domum, nam maximi precii empta est. Societatis namque vite et prolis generationis quibus nihil maius nec sanctius fit. Adhuc insuper siquidem cum felici viro vixisset non quoque similiter fuisset manifesta. Et quidem non modicum est in prosperitate uti bene et non humiliter, verum tamen adversitatem sufferre bene multo magis merito honoratum. Nam in doloribus et injuriis et tribulationibus existentem nil turpe committere magni animi est. Orare quidem igitur decet in adversitate* (adversitatem) *virum non pervenire, si autem quid sinistri contigerit arbitrari sibi hoc maximam laudem esse honeste mulieris, cogitantem quod nec Alcestem* (Alceste) *tantam sibi gloriam quæsivisset, nec Penolope tot et tantas laudes meruisset si vixissent cum felicibus viris : nec vero amitti et Ulixis adversitas* (nunc autem Admiti, i. e. Admeti et Ulixis adversitates) *preparaverunt eis memoriam immortalem, facte enim in malis fideles et juste viris honorate nec in merito* (immerito) *sunt a diis, prosperitatis quidem enim facile participantes invenire, adversitatis autem nolunt communicare non optime mulierum; propter que omnia decet multo magis honorare viros et in verecundia non habere, etsi non consequantur secundum Orpheum mentis sanitas sacra et divitie animositatis filius* (si sacra pudicicia et opes animositatis filius secundum Herculem non sequantur). *Mulierem quidem igitur in quodam tali typo legum et morum oportet se custodire.*

Vir autem leges a similibus adinveniat uxori (uxoris) *in usu, quoniam tanquam socia vite et filiorum sicut ab externeitate deprecator ad domum viri convenit* (quoniam tamquam socia filiorum et vite ad domum viri devenit), *relinquens filios genitorum viri et sui nomina habituros, quibus quid sanctius fieret, aut circa quid magis vir sane mentis studebit quam ex optima et preciosissima muliere filios procreare. Senectutis pastores quasi optimos et prudentissimos patris et matris custodes et totius domus conservatores; quoniam educati quidem recte a patre et matre sancte et iuste eis utentibus quasi merito boni fient : hoc autem non obtinentes patientur defectum. Vite enim exempla filiis nisi preparaverint genitores excusabilem et puram causam ad invicem habere poterunt : timor ne contempti a filiis quum non bene viverent ad interitum eis erunt. Propter que enim nihil opus omittere curantem ad doctrinam uxoris seipsum ut iuxta posse quasi ex optimis liberos valeat* (valeant) *procreare. Etenim agricola nihil omittit studendo ut ad optimam terram et maxime bene cultam semen consumere* (dispenset) *expectans sic sibi fructum optimum fieri. Et eligit pro ea ut non secetur pugnando cum hostibus et sic contigerit mori et huiusmodi mors maxime honoratur. Ubi autem tanta sit cura pro corporis nutrimento et multo magis pro filiis et matre et nutrice ad quam anime semen consumitur omne studium est faciendum, hoc enim solo mortale omne semper factum immortalitate participat, et omnes orationes et petitiones divine permanent paternorum. Unde qui hoc contempnit deos videtur negligere; propter deos itaque coram quibus sacra mactavit* (et) *uxorem duxit et multo magis se post parentes uxori tradidit ad honorem. Maximus autem est honor honeste mulieri si respicit virum castum esse in eam et de nulla alia muliere curantem : sed pre ceteris aliis propriam et amicam et fidelem putet esse; tanto vero magis studebit se talem esse circa cum uxor si cognoverit fideliter et iuste amabilem virum erga se esse ut ipsa est : nec parentum qui sui honores sunt nec qui uxori et filiorum proprii et decentes et tribuens singuli*

que sua sunt iustus et sanctus fiat. Multo etenim magis graviter fert unusquique suo honore privatus, et nec si aliorum valde multa quibus dederit propria auferendo libenter suscipiet. Nihil ergo est proprius nec maius uxori ad virum quam societas honorabilis et fidelis; propter que non decet hominem sane mentis ut ubicunque contigerit ponere semen suum ad qualencunque accesserit proprium immittere semen : ut non de illegitimis vilibus et iniquis generibus similia liberis legitimis fiant. Et quidem uxor honore suo privetur, filiis autem obprobrium adjungatur. De his quidem ergo omnibus attendendum est viro.

Appropinquare autem decet uxori ordinate et multa modestia et pudore. Verba etiam et communicationem 'tribuentem ei (dando verba coniunctionis eius) *qui bene habet ac liciti operis et honetis multa mansuetudine et fidelitate utentem. Eorum autem que non sponte et parvorum peccatorum indulgentiam tribuentem : si quid autem per ignorantiam deliquerit monentem : nec timorem incutientem sine verecundia et pudore, nec solutam sevitiam neque voluntatem* (nec etiam sit negligens nec severus) *: huius modi quidem enim passio meretricis est ad amasium, cum pudore autem et verecundia equaliter diligere et similiter timere libere mulieris ad proprium virum est. Duplex enim timoris est species : alia quidem cum pudore et verecundia facta qua utuntur ad parentes filii sobrii et cives compositi ad benignos rectores, alia vero species cum inimicitia et odio sicut servi ad dominos et cives ad tyrannos iniuriosos et iniquos. Ex his igitur omnibus eligens meliora et uxorem sibi concordem et fidelem et propriam facere decet ut presente viro et non utatur nihilominus ac si presens esset ut de communibus curet rebus, et ut nullus videatur nec sibi melior nec pudicitior esse nec magis proprius viro suo. Et ostendet vir hec quidem in principio ad commune bonum respiciens semper quamvis novitia sit in talibus; et si incipiat talia ipse sibi maxime dominetur, optimus enim totius vite rector exsistet et uxorem talibus uti docebit. Sicut et Homerus ait : Decet habere virum. Non enim nec amicitiam nec pudorem alias* (atque) *timorem nequaquam sine pudore honoravit Homerus, sed ubique diligere precipit cum modestia et pudore. Timere autem sicut Helena ait timere Priamum sic dicens : Verendus atque timendus es mihi ac terribilis o amantissime socer, nil aliud dicens quam ipsum quidem cum timore et pudore diligere : nam timidum terribilem dicit. Et rursus Ulixes ad Nausicam dicit hoc : Te mulier valde miror et timeo. Arbitratur enim Homerus sic ad invicem virum et uxorem habere putans ambos bene fieri taliter se habentes. Nemo enim diliget unquam peiorem : nec miratur nec timet etiam cum pudore. Sed huius modi passiones contingunt ad invicem melioribus et natura benignis : minoribus tamen scientia ad se maiores. Hunc habitum fecit Ulixes ad Penolopem habens et in absentia nil deliquit. Agamemnon autem propter Chryseidem ad eius uxorem peccavit in ecclesia dicens : Mulierem captivam et non bonam imo dico barbaram in nullo deficere in virtutibus ad Clytemnestram. Non bene quidem igitur liberos habens ex ea, nec iuste puella muliere usus est. Qualiter enim iuste qui antequam sciret illam qualis fieret contra se nuptam per violentiam duxit? Ulixes autem deprecantem ipsum Athlantis filia cohabitare secum et permittentem immortalem facere et beatum omni tempore, nec ut immortalis fieret prodere presumpsit uxoris sue amicitiam affectum et fidem maximam sibi penam arbitrans fieri si malus existens immortalitatem promereatur habere : nec etiam cum Circe coire voluisset nisi propter amicorum salutem immo respondit ei : quod nihil dulcius patria sua videre posset quamvis aspera existente, et oravit magis mortalem uxorem et filium videndo mori : sic firmiter in uxorem fidem suam servabat : propter quod econverso uxor sibi similiter faciebat.*

Manifestus est etiam et poeta in Ulixis oratione ad Nausicam, honorare maxime viri et uxoris cum communicatione (cum nupciis pudicam societatem). *Oravit enim deos sibi dare virum et domum et humanitatem* (unanimitatem) *optatam ad virum et non quamcunque sed optimam. Nihil enim hoc maius bonum inquit esse in hominibus quam quum concordes in voluntatibus sunt. Iterum manifestus poeta est quod non de malis obsequiis invicem concordiam laudat, sed eam que cum prudentia et intellectu iuste coniuncta est : quod enim dicit voluntatibus et concordia illud significat. Et iterum dicit quod si amicitia talis fiat multe quidem tristicie inimicis fiunt in ipsa amicis vero gaudia multa. Maxime autem audiebant eum et vera dicentem. Concordantibus enim viro et uxore circa optima necesse et amicos utrisque letari : deinde fortes existentes terribiles esse inimicis, suis autem utiles : his autem discordantibus oportere amicos discordes esse, deinde autem debiles esse, maxime autem sentire huius modi eos. In his autem manifeste precipit poeta turpia quidem et impudica dissuadere adinvicem : ea autem que iuxta posse concordes sunt et iusta sunt cum sollicitudine*

sibi adinvicem obsequi indifferenter. Inanitates se primo quidem parentum communes curam habere (studentes primo quidem curam parentum habere), *vir quidem eorum que* (qui) *sunt uxoris nil minus quam suorum, uxor vero eorum similiter que sunt viri; deinde filiorum et amicorum et rerum et totius domus tanquam communis curam habeant. Colluctantes adinvicem ut plurimum bonorum utrique fiat ad commune, causa videlicet quod meritum et utrique melior et compositior, dimittens quidem superbiam, regens autem recte et habens mansuetos et domesticos mores, ut quum ad senectutem pervenerint liberati a beneficiis et cura multa videlicet que interdum in iuventute fiunt habeant invicem et filiis respondere uter eorum plurimum bonorum eorum que domi sunt* [rector] *factus est, et statim scire aut propter fortunam malum aut propter virtutem bonum : in quibus qui vicerit maximum quidem meritum a diis promeretur, ut ait Pindarus : dulce enim sibi cor et species* (spes) *mortalium variam voluntatem gubernat secundo autem a filiis in senecta pasci feliciter propter que opertet specialiter et comiter iuste cogitantes ad omnes deos et homines vivere et multum ad uxorem suam et filios et parentes.*

Yconomice summi philosophi Aristotelis ex Stragy. a Grecie oppido artis medicine professoris Nicomachi filii : favente deo finis feliciter impositus est.

Versus Pindari qui hîc laudantur a Platone servati sunt de Republ. p. 331, A et ab aliis sæpe respiciuntur. Cf. Pindari fr. 233 Bœckh. 198 Bergk.

VI. SCRIPTA PHYSICA.

Scriptorum, quæ inter physica recensenda sunt satis magnus est numerus in solis indicibus memoratorum, quorum nullam hîc faciemus mentionem. Alia sunt deinde, nec pauca, de quibus plerumque nihil aliud affirmari licet, quam quod ex ipsius philosophi verbis conjectura assequi possumus. Tertium quod restat genus, tales fere libros continet, qui licet non ita multum post Aristotelem conscripti sint, et magnam fortasse partem ex ipsius operibus compilati, tamen pro genuinis nullo modo haberi possunt. De singulis jam videamus.

I. ΠΕΡΙ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

Librum περὶ Στοιχείων, in eadem quæstione bis nominat philosophus, tertio autem in loco satis manifesto respicere videtur :

De Anima II, 11, 10 : Λέγω δὲ διαφορὰς αἳ τὰ στοιχεῖα διορίζουσι, θερμὸν ψυχρόν, ξηρὸν ὑγρόν, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον ἐν τοῖς περὶ Στοιχείων. De Sensu, c. 4 p. 483, 3 : Ἴδιον τοῦ πυρὸς τὸ θερμόν ἐστι, γῆς δὲ τὸ ξηρόν, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Στοιχείων. De Partib. Animal. II, 2, p. 232. 17 : Καθάπερ γὰρ ἐν ἑτέροις εἴρηται πρότερον, ἀρχαὶ τῶν φυσικῶν στοιχείων αὗταί εἰσι, θερμὸν καὶ ψυχρόν, καὶ ξηρὸν καὶ ὑγρόν. Veteres philosophi interpretes, Simplicius in Arist. de An. f. 46 recto, Joannes Philoponus ib. fol. N 6 recto, Alexander Aphrodisiensis in Ar. de Sensu fol. 106 verso, uno ore affirmant τὰ περὶ τῶν Στοιχείων nihil aliud esse quam libros de Generatione et Corruptione, quorum sine dubio libri II caput secundum, ad quod in simili disputatione ipse Alexander de Anima fol. 133 verso provocat, respici putant. Num vero hic locus quæstioni de qua agitur sufficiat, dubitat Trendelenburgius v. cl. in comm. ad libros de Anima p. 412, qui potius de iis libris cogitat quos περὶ Στοιχείων recensent Diogenes Laertius (39) et Anonymus (33). Talem libri titulum ignorasse videtur Galenus quum ita scriberet de Elem. sec. Hippocrat. I, 9 (t. I, p. 487 Kühn.) : Τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἅπαντα περὶ Φύσεως ἐπιγέγραπται τὰ Μελίσσου, τὰ Παρμενίδου, τὰ Ἐμπεδοκλέους, Ἀλκμαίωνός τε καὶ Γοργίου, καὶ Προδίκου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· Ἀριστοτέλει δ' ἐν τοῖς περὶ Οὐρανοῦ καὶ τοῖς περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς ὁ περὶ τῶν στοιχείων λόγος ἐξείργασται, ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ τῆς Οὐσίας Χρυσίππῳ· ἀλλ' οὐδὲ τούτων οὐδέτερος ἐπιγράφει τὰ βιβλία περὶ Στοιχείων· οὐδὲ χρὴ τοὔνομα ζητεῖν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν ἐξετάζειν τῶν λόγων· εἴτε γὰρ περὶ Φύσεως, εἴτε περὶ Στοιχείων, εἴτε περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς, εἴτε περὶ Οὐσίας ἐπιγράψειέ τις τὴν νῦν ἡμῖν ἐνεστῶσαν πραγματείαν, οὐδὲν δήπου διοίσει. In quibus, quonam jure affirmare potuerit Galenus titulis, περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς et περὶ Οὐρανοῦ ab ipso Aristotele inscriptos fuisse libros, ignoro, quum nusquam ita apud illum designentur. Libenter tamen illud crediderim, titulo περὶ Στοιχείων α' β' γ' in indicibus, nihil aliud significari quam duo libros de Generatione et Corruptione concedam et qui nunc quartus est Meteorologicorum. Quod fortasse ex interpretum verbis colligere licet. Ita enim Alexander in Meteorol. fol. 126 recto (t. II, p. 167 Id.) : Τὸ τέταρτον ἐπιγραφόμενον τῶν Ἀριστοτέλους Μετεωρολογικῶν ἔστι μὲν Ἀριστοτέλους, οὐ μὴν τῆς γε μετεωρολογικῆς πραγματείας. Οὐ γὰρ ἐκείνης οἰκεῖα τὰ ἐν αὐτῇ λεγόμενα, μᾶλλον δέ, ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, ἣν ἂν ἑπόμενον τῇ περὶ

Γενέσεως καὶ Φθορᾶς πραγματείᾳ, Olympiodorus fol. 1 verso (t. I, p. 133 Idel.) : Ἰστέον δὲ ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεὺς τὸ πέρας τοῦ τρίτου λόγου τῆς παρούσης πραγματείας καὶ τὸν τέταρτον λόγον χωρίζει ἀπὸ τῶν Μετεώρων καὶ συνάπτει τῷ περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς τοὺς πρώτους τῶν Μετεώρων λόγους (corrig. videtur τοῖς προτέροις τῶν Μετεώρων λόγοις)· ἔδει γάρ, φησίν, μετὰ τὴν εἴδησιν τῶν στοιχείων εἰδέναι καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς γινόμενα, φησὶ δὲ τὰ σύνθετα· ὁ δέ γε φιλόσοφος Ἀμμώνιος συνηγορεῖ λέγων, ὅτι δεῖ ἀπὸ τῶν Μετεώρων διακρίνεσθαι αὐτά, καὶ προσάπτεσθαι τῇ περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς· οὕτω γὰρ εὑρεθήσεται διασπωμένη ἡ περὶ τῶν στοιχείων διδασκαλία μεσολαβουμένη καὶ διακοπτομένη ὑπὸ τῆς τῶν συνθέτων πραγμάτων ὑφηγήσεως. Ipsum autem quartum librum Meteorologicorum in nulla alia quæstione magis versari, quam in illa quam tangit Aristoteles, iis locis quos supra exscripsimus, vix opus est ut moneam.

II. III. (ΠΕΡΙ ΜΙΞΕΩΣ. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΙΕΙΝ ΚΑΙ ΠΑΣΧΕΙΝ).

Similis est quæstio de iis quæ Aristoteles sive τὰ περὶ μίξεως sive περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν vocaverit. Tales tituli neque in indicibus comparent neque a quoquam nominantur. Qui enim alteri similis est apud Diogenem Laertium (25) περὶ τοῦ πάσχειν ἢ πεπονθέναι, nihil huc facere videtur. Nec illud facile quemquam morabitur, quod in ipso titulo editionis libri Gennadii contra Plethonem, Paris. 1858, Minoides Mynas, non satis certæ fidei homo, pollicitus est fragmentum ineditum Aristotelis de Mixtione. Ipsum excerptum, fortasse e *Divisionum* collectione desumptum, hîc exscribam ne quid omnino eorum desideretur quæ Aristoteli tributa sunt, licet jam verbum ἕνωσις, quod semel tantum in libris philosophi occurrit, de Gener. et Corr. l. I, extremo : Ἡ δὲ μίξις τῶν ἀλλοιωθέντων ἕνωσις, in loco ab interpolationis suspicione non alieno (cf. libr. de Plantis II, c. 1), non minus quam ὑπόστασις, quod hoc quidem sensu, nusquam apud philosophum legitur, posterioris cujusdam Peripatetici fœtum esse demonstret. Legitur l. l. p. 171, testaturque Minoides Mynas descriptum esse e codice sæculi duodecimi.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΟΡΟΙ ΕΝΩΣΕΩΣ.

Ἡ κατ' οὐσίαν ἕνωσις ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν ἀτόμων.

Ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις ἐπὶ τῶν οὐσιῶν, καὶ ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος.

Ἡ κατὰ σχέσιν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν γνωμῶν, ὡς εἰς ἓν θέλημα.

Ἡ κατὰ παράθεσιν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν σανίδων.

Ἡ κατὰ ἁρμονίαν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν λίθων.

Ἡ κατὰ κρᾶσιν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν ὑγρῶν.

Ἡ κατὰ φύρσιν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν ξηρῶν, ὕδατος καὶ ἀλεύρου.

Ἡ κατὰ σύγχυσιν ἕνωσις ἐπὶ τῶν τηκτῶν, κηροῦ καὶ πίσσης καὶ τῶν τοιούτων.

Ἡ κατὰ συναλοιφὴν ἕνωσις ἐπὶ τῶν ἀποσπωμένων καὶ αὖθις ἀποκαθισταμένων, οἷον λαμπάδος ἐκ πυρὸς προερχομένης καὶ πάλιν ἀποκαθισταμένης.

Ἡ κατὰ σωρείαν [ἕνωσις] ὡς ἐπὶ τῶν ξηρῶν, σίτου καὶ κριθῆς.

Revertamur vero ad genuinum Aristotelem. Cujus verba quæ leguntur in libro de Sensu, c. 3, p. 481, 33 : ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ μίξεως εἴρηται, et 44 : πῶς δὲ τοῦτο γίνεσθαι δυνατόν, ἐν τοῖς περὶ μίξεως εἴρηται πρότερον, cum Alexandro Aphrod. fol. 10 verso ad libros de Generatione et corruptione, II, c. 2, referenda sunt. Quod et idem valere puto de iis, quæ de Anima II, 5, 1, τοὺς καθόλου λόγους περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν et de Generat. Anim. IV, 3 (p. 400, 3), τὰ περὶ τοῦ Ποιεῖν καὶ πάσχειν διωρισμένα vocat, ita ut quod Simplicius in Arist. de An. f. 32 verso et cum eo Joannes Philoponus, ib. f. J 3 verso volunt, de Generat. et Corrupt. I, 7, respiciatur. Hoc idem confirmant verba sive in extremo primo libro sive in initio alterius posita (cf. Minoides Mynas l. l. p. 194) : Περὶ μὲν οὖν μίξεως καὶ ἁφῆς καὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν εἴρηται...

Aliam secutus est opinionem Trendelenburgius, qui in libro *Geschichte der Kategorienlehre*, p. 130 (cf. Zeller, l. l. t. II, 1, p. 63), librum περὶ τοῦ Ποιεῖν καὶ πάσχειν logicis adnumerandum esse censet.

IV. ΠΕΡΙ ΣΗΜΕΙΩΝ.

Libri, cujus titulum Σημεῖα χειμώνων α' affert Diogenes Laertius (112), Σημασίαι χειμώνων α' Anonymus (90), excerptum Ἀνέμων θέσεις καὶ προσηγορίαι ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους περὶ Σημείων inscriptum in editionibus Aristotelis legitur (t. IV, p. 45 s.). Quem librum eundem fuisse atque illum, qui in Theophrasteorum scriptorum indice Diogeniano (p. 7, 7, Usener.) περὶ Σημείων α' reperitur, satis probabiliter suspicari licet. Ita enim, quæ nunc inter Theophrasti scripta exstant excerpta περὶ Σημείων ὑδάτων, πνευμάτων, χειμῶνος, εὐδίας, in cod. Marciano 200 sub Aristotelis nomine leguntur, quod nomen etiam inscriptum erat codici quem medio ævo

sibi adinvicem obsequi indifferenter. Inanitates se primo quidem parentum communes curam habere (studentes primo quidem curam parentum habere), *vir quidem eorum que* (qui) *sunt uxoris nil minus quam suorum, uxor vero eorum similiter que sunt viri; deinde filiorum et amicorum et rerum et totius domus tanquam communis curam habeant. Colluctantes adinvicem ut plurimum bonorum utrique fiat ad commune, causa videlicet quod meritum et utrique melior et compositior, dimittens quidem superbiam, regens autem recte et habens mansuetos et domesticos mores, ut quum ad senectutem pervenerint liberati a beneficiis et cura multa videlicet que interdum in iuventute fiunt habeant invicem et filiis respondere uter eorum plurimum bonorum eorum que domi sunt* [rector] *factus est, et statim scire aut propter fortunam malum aut propter virtutem bonum : in quibus qui vicerit maximum quidem meritum a diis promeretur, ut ait Pindarus : dulce enim sibi cor et species* (spes) *mortalium variam voluntatem gubernat secundo autem a filiis in senecta pasci feliciter propter que opertet specialiter et comiter iuste cogitantes ad omnes deos et homines vivere et multum ad uxorem suam et filios et parentes.*

Economice summi philosophi Aristotelis ex Stragy. a Grecie oppido artis medicine professoris Nicomachi filii : favente deo finis feliciter impositus est.

Versus Pindari qui hîc laudantur a Platone servati sunt de Republ. p. 331, A et ab aliis sæpe respiciuntur. Cf. Pindari fr. 233 Bœckh. 198 Bergk.

VI. SCRIPTA PHYSICA.

Scriptorum, quæ inter physica recensenda sunt satis magnus est numerus in solis indicibus memoratorum, quorum nullam hîc faciemus mentionem. Alia sunt deinde, nec pauca, de quibus plerumque nihil aliud affirmari licet, quam quod ex ipsius philosophi verbis conjectura assequi possumus. Tertium quod restat genus, tales fere libros continet, qui licet non ita multum post Aristotelem conscripti sint, et magnam fortasse partem ex ipsius operibus compilati, tamen pro genuinis nullo modo haberi possunt. De singulis jam videamus.

I. ΠΕΡΙ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

Librum περὶ Στοιχείων, in eadem quæstione bis nominat philosophus, tertio autem in loco satis manifesto respicere videtur :

De Anima II, 11, 10 : Λέγω δὲ διαφορὰς αἳ τὰ στοιχεῖα διορίζουσι, θερμὸν ψυχρόν, ξηρὸν ὑγρόν, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον ἐν τοῖς περὶ Στοιχείων. De Sensu, c. 4 p. 483, 3 : Ἴδιον τοῦ πυρὸς τὸ θερμόν ἐστι, γῆς δὲ τὸ ξηρόν, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Στοιχείων. De Partib. Animal. II, 2, p. 232. 17 : Καθάπερ γὰρ ἐν ἑτέροις εἴρηται πρότερον, ἀρχαὶ τῶν φυσικῶν στοιχείων αὗταί εἰσι, θερμὸν καὶ ψυχρόν, καὶ ξηρὸν καὶ ὑγρόν. Veteres philosophi interpretes, Simplicius in Arist. de An. f. 46 recto, Joannes Philoponus ib. fol. N 6 recto, Alexander Aphrodisiensis in Ar. de Sensu fol. 106 verso, uno ore affirmant τὰ περὶ τῶν Στοιχείων nihil aliud esse quam libros de Generatione et Corruptione, quorum sine dubio libri II caput secundum, ad quod in simili disputatione ipse Alexander de Anima fol. 133 verso provocat, respici putant. Num vero hic locus quæstioni de qua agitur sufficiat, dubitat Trendelenburgius v. cl. in comm. ad libros de Anima p. 412, qui potius de iis libris cogitat quos περὶ Στοιχείων recensent Diogenes Laertius (39) et Anonymus (33). Talem libri titulum ignorasse videtur Galenus quum ita scriberet de Elem. sec. Hippocrat. I, 9 (t. I, p. 487 Kühn.) : Τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἅπαντα περὶ Φύσεως ἐπιγέγραπται τὰ Μελίσσου, τὰ Παρμενίδου, τὰ Ἐμπεδοκλέους, Ἀλκμαίωνός τε καὶ Γοργίου, καὶ Προδίκου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· Ἀριστοτέλει δ' ἐν τοῖς περὶ Οὐρανοῦ καὶ τοῖς περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς ὁ περὶ τῶν στοιχείων λόγος ἐξείργασται, ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ τῆς Οὐσίας Χρυσίππῳ· ἀλλ' οὐδὲ τούτων οὐδέτερος ἐπιγράφει τὰ βιβλία περὶ Στοιχείων· οὐδὲ χρὴ τοὔνομα ζητεῖν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν ἐξετάζειν τῶν λόγων· εἴτε γὰρ περὶ Φύσεως, εἴτε περὶ Στοιχείων, εἴτε περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς, εἴτε περὶ Οὐσίας ἐπιγράψειέ τις τὴν νῦν ἡμῖν ἐνεστῶσαν πραγματείαν, οὐδὲν δήπου διοίσει. In quibus, quonam jure affirmare potuerit Galenus titulis, περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς et περὶ Οὐρανοῦ ab ipso Aristotele inscriptos fuisse libros, ignoro, quum nusquam ita apud illum designentur. Libenter tamen illud crediderim, titulo περὶ Στοιχείων α' β' γ' in indicibus, nihil aliud significari quam duo libros de Generatione et Corruptione concedam et qui nunc quartus est Meteorologicorum. Quod fortasse ex interpretum verbis colligere licet. Ita enim Alexander in Meteorol. fol. 126 recto (t. II, p. 167 Id.) : Τὸ τέταρτον ἐπιγραφόμενον τῶν Ἀριστοτέλους Μετεωρολογικῶν ἔστι μὲν Ἀριστοτέλους, οὐ μὴν τῆς γε μετεωρολογικῆς πραγματείας. Οὐ γὰρ ἐκείνης οἰκεῖα τὰ ἐν αὐτῇ λεγόμενα, μᾶλλον δέ, ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, ἣν ἂν ἑπόμενον τῇ περὶ

Γενέσεως καὶ Φθορᾶς πραγματείᾳ, Olympiodorus fol. 1 verso (t. I, p. 133 Idel.) : Ἰστέον δὲ ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεὺς τὸ πέρας τοῦ τρίτου λόγου τῆς παρούσης πραγματείας καὶ τὸν τέταρτον λόγον χωρίζει ἀπὸ τῶν Μετεώρων καὶ συνάπτει τῷ περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς τοὺς πρώτους τῶν Μετεώρων λόγους (corrig. videtur τοῖς προτέροις τῶν Μετεώρων λόγοις)· ἔδει γάρ, φησίν, μετὰ τὴν εἴδησιν τῶν στοιχείων εἰδέναι καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς γινόμενα, φησὶ δὲ τὰ σύνθετα· ὁ δέ γε φιλόσοφος Ἀμμώνιος συνηγορεῖ λέγων, ὅτι δεῖ ἀπὸ τῶν Μετεώρων διακρίνεσθαι αὐτά, καὶ προσάπτεσθαι τῇ περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς· οὕτω γὰρ εὑρεθήσεται διασπωμένη ἡ περὶ τῶν στοιχείων διδασκαλία μεσολαβουμένη καὶ διακοπτομένη ὑπὸ τῆς τῶν συνθέτων πραγμάτων ὑφηγήσεως. Ipsum autem quartum librum Meteorologicorum in nulla alia quæstione magis versari, quam in illa quam tangit Aristoteles, iis locis quos supra exscripsimus, vix opus est ut moneam.

II. III. (ΠΕΡΙ ΜΙΞΕΩΣ. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΙΕΙΝ ΚΑΙ ΠΑΣΧΕΙΝ).

Similis est quæstio de iis quæ Aristoteles sive τὰ περὶ μίξεως sive περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν vocaverit. Tales tituli neque in indicibus comparent neque a quoquam nominantur. Qui enim alteri similis est apud Diogenem Laertium (25) περὶ τοῦ πάσχειν ἢ πεπονθέναι, nihil huc facere videtur. Nec illud facile quemquam morabitur, quod in ipso titulo editionis libri Gennadii contra Plethonem, Paris. 1858, Minoides Mynas, non satis certæ fidei homo, pollicitus est fragmentum ineditum Aristotelis de Mixtione. Ipsum excerptum, fortasse e *Divisionum* collectione desumptum, hîc exscribam ne quid omnino eorum desideretur quæ Aristoteli tributa sunt, licet jam verbum ἕνωσις, quod semel tantum in libris philosophi occurrit, de Gener. et Corr. l. I, extremo : Ἡ δὲ μίξις τῶν ἀλλοιωθέντων ἕνωσις, in loco ab interpolationis suspicione non alieno (cf. libr. de Plantis II, c. 1), non minus quam ὑπόστασις, quod hoc quidem sensu, nusquam apud philosophum legitur, posterioris cujusdam Peripatetici fœtum esse demonstret. Legitur l. l. p. 171, testaturque Minoides Mynas descriptum esse e codice sæculi duodecimi.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΟΡΟΙ ΕΝΩΣΕΩΣ.

Ἡ κατ' οὐσίαν ἕνωσις ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν ἀτόμων.

Ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις ἐπὶ τῶν οὐσιῶν, καὶ ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος.

Ἡ κατὰ σχέσιν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν γνωμῶν, ὡς εἰς ἓν θέλημα.

Ἡ κατὰ παράθεσιν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν σανίδων.

Ἡ κατὰ ἁρμονίαν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν λίθων.

Ἡ κατὰ κρᾶσιν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν ὑγρῶν.

Ἡ κατὰ φύρσιν ἕνωσις ὡς ἐπὶ τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν ξηρῶν, ὕδατος καὶ ἀλεύρου.

Ἡ κατὰ σύγχυσιν ἕνωσις ἐπὶ τῶν τηκτῶν, κηροῦ καὶ πίσσης καὶ τῶν τοιούτων.

Ἡ κατὰ συναλοιφὴν ἕνωσις ἐπὶ τῶν ἀποσπωμένων καὶ αὖθις ἀποκαθισταμένων, οἷον λαμπάδος ἐκ πυρὸς προερχομένης καὶ πάλιν ἀποκαθισταμένης.

Ἡ κατὰ σωρείαν [ἕνωσις] ὡς ἐπὶ τῶν ξηρῶν, σίτου καὶ κριθῆς.

Revertamur vero ad genuinum Aristotelem. Cujus verba quæ leguntur in libro de Sensu, c. 3, p. 481, 33 : ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ μίξεως εἴρηται, et 44 : πῶς δὲ τοῦτο γίνεσθαι δυνατόν, ἐν τοῖς περὶ μίξεως εἴρηται πρότερον, cum Alexandro Aphrod. fol. 10 verso ad libros de Generatione et corruptione, II, c. 2, referenda sunt. Quod et idem valere puto de iis, quæ de Anima II, 5, 1, τοὺς καθόλου λόγους περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν et de Generat. Anim. IV, 3 (p. 400, 3), τὰ περὶ τοῦ Ποιεῖν καὶ πάσχειν διωρισμένα vocat, ita ut quod Simplicius in Arist. de An. f. 32 verso et cum eo Joannes Philoponus, ib. f. J 3 verso volunt, de Generat. et Corrupt. I, 7, respiciatur. Hoc idem confirmant verba sive in extremo primo libro sive in initio alterius posita (cf. Minoides Mynas l. l. p. 194) : Περὶ μὲν οὖν μίξεως καὶ ἁφῆς καὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν εἴρηται...

Aliam secutus est opinionem Trendelenburgius, qui in libro *Geschichte der Kategorienlehre*, p. 130 (cf. Zeller, l. l. t. II, 1, p. 63), librum περὶ τοῦ Ποιεῖν καὶ πάσχειν logicis adnumerandum esse censet.

IV. ΠΕΡΙ ΣΗΜΕΙΩΝ.

Libri, cujus titulum Σημεῖα χειμώνων α' affert Diogenes Laertius (112), Σημασίαι χειμώνων α' Anonymus (90), excerptum Ἀνέμων θέσεις καὶ προσηγορίαι ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους περὶ Σημείων inscriptum in editionibus Aristotelis legitur (t. IV, p. 45 s.). Quem librum eundem fuisse atque illum, qui in Theophrasteorum scriptorum indice Diogeniano (p. 7, 7, Usener.) περὶ Σημείων α' reperitur, satis probabiliter suspicari licet. Ita enim, quæ nunc inter Theophrasti scripta exstant excerpta περὶ Σημείων ὑδάτων, πνευμάτων, χειμῶνος, εὐδίας, in cod. Marciano 200 sub Aristotelis nomine leguntur, quod nomen etiam inscriptum erat codici quem medio ævo

οἱ λιμναῖοι ἐς τὴν γῆν ἰόντες, ὡς ἔσται χειμὼν πολὺς οὐκ ἀγνοοῦσιν, οἱ δὲ χερσαῖοι σπεύδοντες ἐς τὰ νοτερὰ εὐδίας ἄγγελοί εἰσιν, ἐὰν μέντοι σιωπῶσιν.

In sequenti capite ejusdem libri (VII, 8) similia apponuntur præsagia, quæ a pecoribus scilicet præbentur, ex eodem sine dubio auctore ducta :

Καὶ ἐκεῖνα δὲ προσαχήκοα ἐκπλῆξαι ἱκανά. Βοῦς ἐὰν βοᾷ καὶ ὀσφραίνηται [τῆς γῆς], ὕειν ἀνάγκη· ἄδην δὲ βόες καὶ πέρα τοῦ ἔθους ἐσθίοντες δηλοῦσι χειμῶνα. Πρόβατα δὲ ὀρύττοντα ταῖς ὁπλαῖς τὴν γῆν ἔοικε σημαίνειν χειμῶνα, ἀναβαινόμενα δὲ τὰ αὐτὰ πρωὶ χειμῶνα ὁμολογεῖ. Κοιμώμεναι δὲ ἀθρόαι αἱ αἶγες τὰ αὐτὰ ὁμολογοῦσιν. Ὕες (μύες corrig. censet Rosius) δὲ ἐν τοῖς ἀρώμασι φαινόμεναι ὑετοῦ φυγὴν διδάσκουσι. Ἄρνες δὲ ἄρα καὶ ἔριφοι ἀλλήλοις ἐμπηδῶντές τε καὶ ὑποσκιρτῶντες φαιδρὰν ἡμέραν ὁμολογοῦσιν. Γαλαῖ δὲ ὑποτρίζουσαι καὶ μῦες ἐκείναις δρῶντες τὰ αὐτὰ χειμῶνα συμβάλλονται ἔσεσθαι ἰσχυρόν. Λύκοι δὲ φεύγοντες ἐρημίας καὶ εὐθὺ τῶν οἰκουμένων ἰόντες χειμῶνος ἐμβολὴν μέλλοντος ὅτι πεφρίκασιν, μαρτυροῦσι δι' ὧν δρῶσι. Λέοντος δὲ ἐν τοῖς χαρπίμοις χωρίοις ἐπιδημία αὐχμὸν δηλοῖ. Σκιρτῶντά γε μὴν τὰ ὑποζύγια καὶ βοῶντα τοῦ ἔθους μᾶλλον νοτερὸν χειμῶνα ἐσόμενον δηλοῖ· εἰ δὲ καὶ ταῖς ὁπλαῖς κόνιν προσαναβάλλοι, ταὐτὰ ταῦτα δηλοῖ που. Λαγῲ δὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς χωρίοις δρώμενοι πολλοὶ δηλοῦσιν εὐδίαν. Quibus, ut ex eodem fonte desumpta, addenda sunt, collato Plutarcho de Sollert. Anim. c. 34, quæ habet Ælianus l. IX. 9 : Ὅταν δὲ βάτραχοι γεγωνότερον φθέγγωνται καὶ τῆς συνηθείας λαμπρότερον, ἐπιδημίαν δηλοῦσιν ὑετοῦ.

Ex his pleraque in libro de Signis, qui inter Theophrasti scripta legitur, et apud Aratum, nonnulla etiam apud Plinium, Hist. n. XVIII, 87 sq. traduntur. In aliis tamen vel differunt, vel plura præbent.

V. ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΝ.

Qui in utroque indice legitur titulus Ἀστρονομικὸν α' (Diog. L. 113, Anon. 93), eum, si de genuino Aristotelis libro agitur, Ἀστρολογικὸν scribendum fuisse, constans loquendi usus apud philosophum (semel tantum quod sciam ἀστρονόμος invenitur Problem. XVIII, 6, p. 204, 25), quem optime observavit Olympiodorus in Meteorol., f. 5 verso (t. I, p. 139 Idel.) : Ὁ οὖν Ἀριστοτέλης τὴν ἀστρονομίαν ἀστρολογίαν ἐκάλεσεν, demonstrat. Quod etiam confirmant omnes loci in quibus peculiarem librum de astris respicere videtur Aristoteles :

De Cælo II, 10, 1 : Περὶ δὲ τῆς τάξεως αὐτῶν (τῶν ἄστρων scil.), ὃν μὲν τρόπον ἕκαστον κεῖται τῷ τὰ μὲν εἶναι πρότερα τὰ δ' ὕστερα, καὶ πῶς ἔχει πρὸς ἄλληλα τοῖς ἀποστήμασιν, ἐκ τῶν περὶ ἀστρολογίαν θεωρείσθω.

Meteorol. I, 3, 2 : Ὁ μὲν γὰρ τῆς γῆς ὄγκος πηλίκος ἄν τις εἴη πρὸς τὰ περιέχοντα μεγέθη, οὐκ ἄδηλον· ἤδη γὰρ ὦπται διὰ τῶν ἀστρολογικῶν θεωρημάτων ἡμῖν ὅτι πολὺ καὶ τῶν ἄστρων ἐνίων ἐλάττων ἐστίν.

Meteorol. I, 8, 6 : Πρὸς δὲ τούτοις εἰ καθάπερ δείκνυται ἐν τοῖς περὶ ἀστρολογίαν θεωρήμασιν, οὕτως ἔχει, καὶ τό τε τοῦ ἡλίου μέγεθος μεῖζόν ἐστιν ἢ τὸ τῆς γῆς καὶ τὸ διάστημα πολλαπλασίως μεῖζον τὸ τῶν ἄστρων πρὸς τὴν γῆν ἢ τὸ τῆς σελήνης, οὐκ ἂν πόρρω που ἀπὸ τῆς γῆς ὁ κῶνος ὁ ἀπὸ τοῦ ἡλίου συμβάλλοι τὰς ἀκτῖνας, οὐδ' ἂν ἡ σκιὰ πρὸς τοῖς ἄστροις εἴη τῆς γῆς, ἡ καλουμένη νύξ, ἀλλ' ἀνάγκη πάντα τὸν ἥλιον τὰ ἄστρα περιορᾶν, καὶ μηθενὶ τὴν γῆν ἀντιφράττειν αὐτῶν.

Tribus his locis inter se comparatis, unam eandemque quæstionem apparebit esse de qua loquitur philosophus, ita tamen ut incertum maneat, utrum ipse eam propriis de hac re libris pertractaverit an aliorum de hac re significare voluerit scripta. Veteres interpretes, ut solent, non multum juvant ad dijudicandam quæstionem. Omnes enim (Schol. cod. Coisl. in Arist. de Cælo p. 497, A, 1 Brand., Theodorus Metochita p. 371, versionis latinæ, Alexander in Arist. Meteorol. f. 72 verso (t. I, p. 140 Idel.), Olympiodorus, ib. fol. 56 recto (p. 139 Id.), Theodorus Metoch. p. 577, Alexander fol. 81 verso, Olympiod. f. 66 verso, Joannes Philoponus fol. 100 recto, Theodorus Metochita p. 585), ita philosophi verba accipiunt, quasi de astrologorum solum demonstrationibus loqueretur, præter unum fortasse Simplicium in Arist. de Cælo f. 115 recto (p. 497, A, 8) : Ταῦτα οὖν, φησίν, ἐκ τῶν περὶ ἀστρολογίαν θεωρείσθω. Καὶ γὰρ ἐκεῖ περὶ τῆς τάξεως τῶν πλανωμένων καὶ περὶ μεγεθῶν καὶ περὶ ἀποστημάτων ἀποδέδεικται, quem peculiarem de hac re librum ab ipso Aristotele conscriptum respexisse putat Zeller. l. l. p. 65. Eandem hanc opinionem probant Ideler, in Aristotel. Meteorol. t. I, p. 415 et Prantl, *Aristoteles Buch über das Himmelsgebäude*, Leipzig, 1857, p. 303. Rem neque negare neque affirmare ausim. Quod vero ad titulum in indicibus allatum attinet, a quo alieni sunt quos apud Arabes legimus : *de Siderum arcanis*, *de Stellis labentibus*, *Mille verba de Astrologia judiciaria*, hunc jam ipse locus quo recensetur indicat, ad collectionem problematum de astrorum cursu referendum esse. Ex tali autem collectione, nisi interpretis ad libros de Cælo sunt, fortasse sua hausit

Joannes Lydus de Mensibus c. 4 : Ὀξυτέραν γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, ποιεῖται τὴν πορείαν (ἡ σελήνη scil.) τὴν πρὸς τῷ χειμερινῷ τροπικῷ, βραδυτέραν δὲ τὴν πρὸς τῷ θερινῷ, ὁμαλὴν δὲ τὴν πρὸς τῷ ἰσημερινῷ. Quæ, licet cum Aristotelis de hac re sententia consentire videantur, tamen his verbis nusquam apud ipsum leguntur.

VI. ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΛΛΩΝ.

Librum περὶ Μετάλλων neque indices norunt neque ipse Aristoteles unquam talem pollicetur. Etenim quæ in Meteorologicis dicit, in ipso fine libri tertii : Κοινῇ μὲν οὖν εἴρηται περὶ πάντων αὐτῶν (τῶν ὀρυκτῶν καὶ τῶν μεταλλευτῶν scil.), ἰδίᾳ δ' ἐπισκεπτέον προχειριζομένοις περὶ ἕκαστον γένος, et IV, 8, 2 : Ἐκ μὲν οὖν ὕδατος καὶ γῆς τὰ ὁμοιομερῆ συνίσταται, καὶ ἐν φυτοῖς καὶ ἐν ζῴοις, καὶ τὰ μεταλλευόμενα, οἷον χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ἐξ αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῆς ἑκατέρου ἐγκατακλειομένης, ὥσπερ εἴρηται ἐν ἄλλοις (cf. III, 7), minime talia sunt, ut inde consequatur philosophum peculiari libro quæstionem de metallis tractasse. Quod quum et manifesto declarent Olympiodori verba, ad antiquiorum interpretum testimonium provocantis, in Arist. Meteor. III, 7, f. 60 recto (t. II, p. 162 Idel.) : Καὶ ταῦτα μὲν καθολικῶς περὶ μετάλλων παραδίδωσιν Ἀριστοτέλης ὑπισχνούμενος καὶ ἴδια γράφειν. Οὐκ ἔγραψε δέ, ὅσον ἡμᾶς καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν εἰδέναι. Ὁ μέντοι τούτου μαθητὴς Θεόφραστος ἔγραψεν ἰδίᾳ (ita corr. pro ἴδια) περὶ ἑκάστου μετάλλου (cf. Alexand. Aphrod. ad eund. loc. fol. 126 recto : Ἰδίᾳ δὲ δεῖν φησιν ἕκαστον τῶν εἰρημένων γενῶν προχειριζομένοις τὰ οἰκεῖα αὐτοῖς ἐπισκοπεῖν. Περὶ ὧν Θεόφραστος πεπραγμάτευται ἔν τε τῷ περὶ Μεταλλευομένων καὶ ἐν ἄλλοις τισίν), jam patet nullius esse pretii, quæ sive ipse Olympiodorus, non satis sibi constans, in initio commentarii, f. 1 recto (t. I, p. 133 Idel.) : Ἐπεὶ δὲ τῶν ὁμοιομερῶν συνθέτων ἐμνήσθημεν, χρὴ μὲν εἰδέναι, ὅτι τῶν συνθέτων τὰ μὲν ὁμοιομερῆ, τὰ δὲ ἀνομοιομερῆ, καὶ ἑκάτερον (corr. ἑκατέρων) τούτων τρίτον ἐστὶ σύνθετα ὁμοιομερῆ ἄψυχα, ἅπερ διδάσκει ἐν τῷ πέρατι τοῦ τρίτου λόγου τῆς προσούσης πραγματείας καὶ ἐν τῇ μονοβίβλῳ περὶ Μετάλλων γεγραμμένῃ, sive alii de libro de Metallis ab Aristotele conscripto memorant. In hoc numero ponendi sunt Joannes Philoponus in Arist. de Gen. et Corrupt. fol. 1 recto : Περὶ δὲ τῶν ἀψύχων (διαλήψεται) ἐν τοῖς περὶ Μετάλλων καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν Μετεωρολογικῶν (quibus adversantur quæ dixit idem sive in Arist. Phys. fol. 1 recto : Ἐν δὲ τοῖς Μετεώροις περὶ τῶν ἰδίᾳ τούτοις ὑπαρχόντων γέγραπται αὐτῷ καὶ περὶ μετάλλων, sive in Meteorol. (t. I, p. 135 Idel.) : Μετὰ γὰρ τὰ Μετεωρολογικὰ ἡ περὶ Ζῴων καὶ Φυτῶν λείπεται θεωρία. Περὶ γὰρ μετάλλων ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν προκειμένων ἐδίδαξε), Simplicius in Arist. Phys. f. 1 recto : Περὶ μὲν ἀψύχων ἐν ταῖς τῶν μετάλλων πραγματείαις διδάσκει, de Cælo, p. 468, B, 25 : Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀψύχων τὰ περὶ Μετάλλων γεγραμμένα διδάσκει· Damascius in Arist. de Cælo p. 454, A, 22 : Τὰ μὲν ἄψυχα διὰ τῶν περὶ Μετάλλων συγγραμμάτων γνωρίζεται. Qui tamen non, ut Rosius voluit, Aristotelis et Theophrasti scripta confudisse existimandi sunt, sed potius, quum totam naturalem philosophiam ab Aristotele absolutam putarent, singulis doctrinæ physicæ partibus peculiarem philosophi librum tribuisse videntur, illud tantum omittentes quærere an unquam revera talis liber exstiterit necne.

Diversa plane quæstio est de libro Μεταλλικὸν inscripto, quo Harpocration, Pollux, Hesychius usi sunt, licet ab Harpocratione, et semel a Polluce περὶ Μετάλλων nominetur. Qui non magis quam Ζωικὰ et Φυτικὰ in indicibus affertur, nec genuinus habendus est, quippe quem ab antiquiore quodam grammatico ex Aristotelis et Theophrasti, aliorumque fortasse scriptis in formam lexici, ut videtur, compilatum apparet. Ex iisdem fontibus derivata sunt fortasse quæ in libro de Mirabilibus Auscultationibus 42-50, 61 et 62 de metallis leguntur.

1 (221).

Pollux Onom. VII, 99 : Τὸ δὲ ἀγγεῖον ἐν ᾧ κατεκεράννυσαν τὸν σίδηρον, περίοδος καλεῖται ἐν τῷ περὶ Μετάλλων εἴτε Ἀριστοτέλους ἐστὶ τὸ βιβλίον εἴτε Θεοφράστου.

Cf. idem X, 149 : Μεταλλέως σκεύη θύλακες, περίοδος, σάλαξ. Καὶ θυλακοφορεῖν μὲν τοὺς μεταλλέας οἱ κωμῳδοὶ λέγουσι, περίοδον δὲ καὶ σάλακα Θεόφραστος ἐν τῷ Μεταλλικῷ, περίοδον μὲν τὸ ἀγγεῖον ἐν ᾧ κατακεραννύουσι τὸν σίδηρον, σάλακα δὲ τὸ τῶν μεταλλέων κόσκινον. Hesych. s. v. Περίοδος, Σάλαξ.

Ceteros, qui ex eodem libro petiti sunt (cf. Harpocrat. s. Κεγχρέων, Hesych. s. v. Προσφανῆ, Σύζωσμα, Σχαρφών), hic omisimus locos, quum potius inter Theophrasti fragmenta reponendi

DE METALLIS.

Vas in quo ferrum temperarunt *periodus* appellatur in libro de Metallis sive is Aristotelis sive Theophrasti est.

videantur. Quod sequitur fragmentum, manifesto spurium, quale in cod. Paris. 1310 (chart. sec. 15) legitur exscripsit Rosius :

2 (222).

Περὶ τῶν εὑρισκομένων μετάλλων ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ. Ἰστέον ὅτι ἐν ταῖς βίβλοις τῶν περὶ Γαληνὸν περὶ εἰδῶν, καὶ Ἀριστοτέλους φυσιολογικῶν περὶ οὐσίας γῆς καὶ λίθων καὶ μετάλλων εὑρέσεις, εὑρέθη ἐν τῇ Κύπρῳ νήσῳ ὅτι ἔστιν ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν ὑπὲρ πάντων τῶν βουνῶν αὐτῆς, Τρόγοδος καλούμενον. Πολλὰ καὶ διάφορα εἴδη βοτανῶν τῆς ἰατρικῆς τέχνης χρήσιμα εὑρισκόμενα, ἅτινα λέγειν ἐπιχειροῦντα καθ' ἕν, ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος. Ὁμοίως καὶ περὶ μετάλλων γῆς γέγραπται ἐν τῷ περὶ λίθων διαφορᾶς Ἀριστοτέλους. Ὅτι χρυσίου μετάλλων ὅρος, ἡ Βούκασα· ἣ καὶ διακειμένη εἰς πόδοσιν τοῦ Τρογόδου· καὶ ἐπιβλέπει ἐπὶ τὰ βορειότερα μέρη τῆς νήσου. Κατὰ θάλατταν δὲ γίνεται δυτικώτερον αὐτῆς. Ἔχει δὲ διαφορὰς μετάλλων καθὼς διηγήσατο· φημὴ (sic pro φημί) χρυσίου καὶ ἀργυρίου καὶ χαλκοῦ, στυπτηρίας σχιστῆς καὶ λευκῆς καὶ ἀληθινῆς στυπτηρίας, καὶ σωροῖ (sic pro σῶρυ) τὸ προζύμιον τοῦ χρυσαρίου· καὶ μίσσει (sic pro μίσυ) καὶ ὁ χαλκίτης καὶ ἄλλα διάφορα μέταλλα. Ἐν ἑτέροις δὲ ὄρεσι φασὶ τῆς Κύπρου γίνεται ὁ σίδηρος, ὁ ὕελος καὶ πᾶσα ὕλη τιμία.

« Summus Cypri mons et qui idem debet esse cum Trogodo illo, quo nomine recentiori sane nunc quoque appellatur (*Throdos*, *Troodos* apud Engel, *Kypros* I, 34), Olympus est, prope quem (ἐν ποσίν), ut Strabonis utar verbis (XIV, p. 684), μέταλλα χαλκοῦ ἐστὶν ἄφθονα τὰ ἐν Ταμασσῷ, ἐν οἷς τὸ χαλκανθὲς γίνεται καὶ ὁ ἰὸς τοῦ χαλκοῦ πρὸς τὰς ἰατρικὰς δυνάμεις χρήσιμα (cf. Steph. Byz. s. Ταμασός πόλις Κύπρου διάφορον ἔχουσα χαλκόν, ἐν μεσογείᾳ, Engel, *Kypros* I, 149). Galenus qui juvenis adhuc ut μεταλλικὰ φάρμακα (de quibus v. Dioscor. l. V. Galen. de Simpl. I, 9, Oribas. I, 15) sibi compararet itinere facto in Cyprum insulam profectus est apud medicos (cf. Engel, *Kypros* II, 41 sqq.) famosam, τὸ μέταλλον visitavit prope Solos (ab eo igitur de quo agitur diversum, licet ejusdem montium jugi fuerit), de quo sæpe memorat in opere de Simplic. Medicam. fac. (XII, 214, 219 sq. 226, 234, 238 sqq. cf. XIV, 7), aliisque fortasse deperditis, unde hæc ducta sint. » *Rosius.*

VII. ΠΕΡΙ ΦΥΤΩΝ.

De his quæ ad plantas pertinent se tractaturum, non uno loco pollicitus est Aristoteles. Ita enim physiologiam plantarum ab animalium non separat, initio in libri primi Meteorologicorum p. 552, 21 : Διελθόντες δὲ περὶ τούτων, θεωρήσωμεν εἴ τι δυνάμεθα κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον ἀποδοῦναι περὶ ζῴων καὶ φυτῶν. Magis etiam explicite, quum in libro de Longitudine et Brevitate vitæ c. 6, de stirpium vita disseruisset, addit p. 531, 13 : Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου καὶ καθ' αὑτὰ ἐν τοῖς περὶ φυτῶν διορισθήσεται· νῦν τε περὶ τῶν ἄλλων ζῴων εἴρηται τὸ αἴτιον περί τε μεγέθους ζωῆς καὶ βραχυβιότητος, quibus similia sunt, quæ in libro de Juventute et Senectute c. 2, p. 533, 25 leguntur : Δι' ἣν δ' αἰτίαν τὰ μὲν οὐ δύναται διαιρούμενα ζῆν, τὰ δὲ ἀποφυτεύεται τῶν φυτῶν, ἕτερος ἔσται λόγος. Cum his locis optime conjungi poterit, qui est in libro de Sensu c. 4, p. 484, 28 : Καὶ περὶ μὲν τοῦ γευστοῦ καὶ χυμοῦ εἴρηται· τὰ γὰρ ἄλλα πάθη τῶν χυμῶν οἰκείαν ἔχει τὴν σκέψιν ἐν τῇ φυσιολογίᾳ τῇ περὶ φυτῶν. Ad talem commentationem de plantarum natura vix referenda erunt verba Meteorol. II, 3, p. 583, 9 : Αἱ δὲ διαφοραὶ τούτων (τῶν χυμῶν scil.) ἐκεῖθεν δῆλαι· ποῖοι δὲ χυμοὶ ἐκ ποίων γίνονται κράσεων, εἴρηται περὶ αὐτῶν χωρὶς ἐν ἄλλοις.

Ab his autem differunt testimonia quæ de eadem re in zoologicis scriptis Aristotelis occurrunt. Ibi enim de libris ad plantas spectantibus potius sic locutus esse videtur philosophus quasi jam absolutis. Ita H. An. V, c. 1, p. 76, 39 : Κοινὸν μὲν οὖν συμβέβηκε καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ σπέρματος ἑτέρων φυτῶν τὰ δ' αὐτόματα γίνεται, συστάσης τινὸς τοιαύτης ἀρχῆς, καὶ τούτων τὰ μὲν ἐκ τῆς γῆς λαμβάνει τὴν τροφήν, τὰ δ' ἐν ἑτέροις ἐγγίνεται φυτοῖς, ὥσπερ εἴρηται ἐν τῇ θεωρίᾳ τῇ περὶ τῶν Φυτῶν (ubi nihil mutat varia codicum quorundam lectio, qui pro φυτῶν, τούτων habent), de Gener. Anim. I, c. 1, p. 320, 22, ubi de eadem quæstione accuratius disseritur : Ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν τὸν αὐτὸν τρόπον· τὰ μὲν γὰρ ἐκ σπέρματος γίνεται, τὰ δ' ὥσπερ αὐτοματιζούσης τῆς φύσεως· γίνεται γὰρ ἢ τῆς γῆς σηπομένης, ἢ μορίων τινῶν ἐν τοῖς φυτοῖς· ἔνια γὰρ αὐτὰ μὲν οὐ συνίσταται καθ' αὑτὰ χωρίς, ἐν ἑτέροις δ' ἐγγίνεται δένδρεσιν, οἷον ὁ ἰξός. Περὶ μὲν οὖν φυτῶν αὐτὰ καθ' αὑτὰ ἐπισκεπτέον, ib. c. 23, p. 343, 44 : Διὸ ἐν τοῖς φυτοῖς ἀχώριστον τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν· ἀλλὰ περὶ μὲν φυτῶν ἐν ἑτέροις ἐπέσκεπται, postremo de Partibus Anim. II, 10, p. 243, 24 : Ἡ μὲν οὖν τῶν φυτῶν φύσις οὖσα μόνιμος, οὐ πολυειδής ἐστι τῶν ἀνομοιομερῶν· πρὸς γὰρ ὀλίγας πράξεις ὀλίγων ὀργάνων ἡ χρῆσις· διὸ θεωρητέον καθ' αὑτὰ περὶ τῆς ἰδέας αὐτῶν.

Hisce igitur omnibus locis inspectis, nemini jam dubium esse poterit, nisi quis obscurato judicio rem aggrediatur, quin Aristoteles non solum

quæstionem de plantis tractandam sibi proposuerit, sed etiam quin propositum perfecerit. Itaque, si quis contendat titulo qui apud Diogenem Laertium legitur (108) περὶ Φυτῶν α' β' (apud Anonymum 87), hos ipsos philosophi libros designari, quod illi opponerem nescio, præsertim quum occurrant nonnulla apud antiquos scriptores fragmenta, quæ ex his libris excerpta videntur. De his vero postea. Nunc primum de antiquis philosophi commentatoribus videndum erit, qui omnes sæpius de Aristotelis libris περὶ Φυτῶν verba faciunt, etsi tales nullus viderat. Quod et antiquissimus eorum quos habemus apertis declarat verbis. Ita enim Alexander ad locum quem supra attulimus de Sensu c. 4, f. 109 recto : Τὰ γὰρ ἄλλα πάθη τῶν χυμῶν... οἰκείας φησὶν εἶναι τῇ περὶ Φυτῶν φυσιολογίᾳ· καὶ ἔστι περὶ Φυτῶν Θεοφράστῳ πραγματεία γεγραμμένη· Ἀριστοτέλους γὰρ οὐ φέρεται. Huic adstipulatur Michael Ephesius in Aristot. de Vita et Morte f. 175 verso : Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς, ὄντα δὲ περὶ φυτῶν καὶ χυλῶν, Ἀριστοτέλους μὲν οὐχ εὑρίσκομεν διὰ τὸ τὰς συντάξεις ἀπολωλέναι. Ἐκ δὲ τῶν Θεοφράστου δεῖ λαμβάνειν, μέχρι ἂν εὑρεθῇ τὰ ὑπ' Ἀριστοτέλους γραφέντα. Aliter tamen idem fol. 161 recto, in locum Arist. supra laudatum, de Juvent. et Senect. c. 2 : Ἄλλος ἔστω λόγος· τῆς γὰρ περὶ φυτῶν πραγματείας ἔστω λόγος· δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν τὰ μὲν οὐ δύναται διαιρούμενα ζῆν, τὰ δὲ ἀποφυτεύεται τῶν φυτῶν, ἄλλος ἐστὶ λόγος. Ceteri vero apud quos librorum de Plantis mentio fit, pene omnes, non tam illud egerunt, ut de libris quos ipsi novissent loquerentur, sed tantum ut indicarent quinam locus in doctrinarum divisione, qualem Aristoteles instituerat, plantarum doctrinæ esset. Quod ita ab iis factum est ut unum communemque omnibus fontem fuisse facile agnoscas. Cf. Simplic. in Phys. f. 1 recto : Τῶν δὲ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς τόπῳ ἐπειδὴ τὰ μέν ἐστιν ἔμψυχα τὰ δὲ ἄψυχα, περὶ μὲν ἀψύχων ἐν ταῖς τῶν μετάλλων πραγματείαις διδάσκει· τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ μέν ἐστι ζῶα, τὰ δὲ ζωόφυτα. Περὶ μὲν οὖν ζώων ἐν ταῖς περὶ ζώων πραγματείαις διελέχθη, πῇ μὲν ἱστορικῶς τὰ περὶ αὐτῶν ἀφηγούμενος ὡς ἐν ταῖς περὶ Ζώων Ἱστορίαις, πῇ δὲ αἰτιολογικῶς διδάσκων ὡς ἐν ταῖς περὶ Ζώων γενέσεως καὶ μορίων καὶ κινήσεως καὶ ὕπνου καὶ τῶν τοιούτων. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ φυτῶν κατὰ τὸν διττὸν τοῦτον ἐδίδαξε τρόπον, Joannes Philop. in Phys. f. A, 1 verso : Γέγραπται οὖν αὐτῷ ... καὶ περὶ τῶν κοινῇ πᾶσι τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ παρακολουθούντων ἐν τοῖς περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς· ἐν δὲ τοῖς Μετεώροις περὶ τῶν ἰδίᾳ τούτοις. Γέγραπται αὐτῷ καὶ περὶ μετάλλων· τοιοῦτο δέ ἐστι καὶ ὁ τῶν Μετεώρων τέταρτος· ἐν οἷς περὶ τῶν τοῖς ἀψύχοις παρεπομένων ἐδίδαξεν. Αἱ δὲ περὶ ζώων καὶ φυτῶν πᾶσαι πραγματεῖαι αἱ μέν εἰσι περὶ τῶν ὡς ἐμψύχοις καὶ ἀναισθήτοις παρακολουθούντων, ὡς αἱ περὶ φυτῶν, αἱ δὲ περὶ τῶν ὡς ἐμψύχοις καὶ αἰσθητικοῖς, ὡς αἱ περὶ ζώων πᾶσαι πραγματεῖαι καὶ ἱστορίαι, Damasc. in Arist. de Cælo p. 454, A, 22 Brand. : Τὰ μὲν ἄψυχα διὰ τῶν περὶ Μετάλλων συγγραμμάτων γνωρίζεται, τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ μὲν αἰσθητικὰ καὶ κατὰ τόπον κινούμενα ὡς τὰ ζῶα· καὶ δὴ καὶ περὶ τὰ ζῶα γέγραπται ... τὰ δὲ ἀναίσθητα καὶ κατερριζωμένα ὡς τὰ φυτά· καὶ μέντοι καὶ περὶ Φυτῶν τῷ Ἀριστοτέλει γέγραπται, Simplic. in Arist. de Cælo p. 468, B. 25 Brand. : Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀψύχων τὰ περὶ Μετάλλων γεγραμμένα διδάσκει, τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ μέν ἐστιν αἰσθητικὰ καὶ κατὰ τόπον κινούμενα ὡς τὰ ζῶα, τὰ δὲ ἀναίσθητα καὶ κατερριζωμένα ὡς τὰ φυτά· καὶ δὴ καὶ περὶ Φυτῶν αὐτῷ γέγραπται καὶ περὶ Ζώων, Joannes Philop. in Ar. de Gen. et Corrupt. f. 1 recto :' Ἐν δὲ ταῖς περὶ Ζώων πραγματείαις περὶ τῶν ὡς ἐμψύχοις καὶ αἰσθητικοῖς (παρακολουθούντων διαλήψεται)· πλεῖσται δὲ αὗται διὰ τὸ πολυειδὲς τῆς τῶν ζώων φύσεως. Ἐν δὲ τοῖς περὶ Φυτῶν περὶ τῶν ἐμψύχων μὲν οὐκ αἰσθητικῶν δέ, περὶ δὲ τῶν ἀψύχων ἐν τοῖς περὶ μετάλλων καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν Μετεωρολογικῶν (1), id. fol. 2 recto : Εἴρηται γὰρ κατ' ἀρχὰς ὅτι οὐ περὶ τῶνδέ τινων ἡ παροῦσα πραγματεία διαλαμβάνει, ἀλλὰ κοινῇ περὶ πάντων τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ· κατὰ μέρος γὰρ περὶ τούτων αἱ ἐφεξῆς πραγματεῖαι διδάσκουσιν, αἱ μὲν περὶ τῶν ἐν τῷ μετεώρῳ σημαινόντων, ἄλλαι δὲ περὶ ζώων καὶ φυτῶν, Olympiodor. in Arist. Meteorol. f. 2 verso : Τὰ δὲ μέλλοντα προανακρούεται μεμνημένος τῶν ὑπολοίπων αὐτοῦ πραγματειῶν ὅσαι περὶ ἐμψύχων αὐτῷ εἰσὶ γεγραμμέναι· ἀλλὰ περὶ ἐμψύχων ἢ ἀναισθήτων ὡς ἡ περὶ Φυτῶν πραγματεία, ἢ αἰσθανομένων ὡς ἡ περὶ Ζώων ἱστορία, id. fol. 2 verso : Ἐξ γὰρ οὐσῶν τῶν πραγματειῶν συνιστασῶν τὴν πᾶσαν φυσιολογίαν, τρισὶ μὲν ἕπεται ἡ παροῦσα πραγματεία, τριῶν δὲ προηγεῖται· τῇ μὲν γὰρ Φυσικῇ ἀκροάσει καὶ τῇ περὶ Οὐρανοῦ καὶ τῇ περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς ἕπεται, προηγεῖται δὲ τῶν περὶ Ψυχῆς, τουτέστι τῆς περὶ Φυτῶν καὶ τῆς περὶ Ζώων. Ab his paulum differunt quæ dicit Simplicius in Categ. f. 1 B : Τῶν δὲ Ἀριστοτέλους συγγραμμάτων τὰ μέν ἐστι μερικὰ... τὰ δὲ καθόλου, τὰ δὲ καὶ μεταξύ, ὡς αἱ περὶ Ζώων, καὶ Φυτῶν ἱστορίαι. Non magis tamen, ut Rosius conjecit, inde consequitur Aristotelis Theophras-

(1) Cf. idem in Aristot. Meteor, t. I, p. 135 ed. Ideler· Μετὰ γὰρ τὰ Μετεωρολογικὰ ἡ περὶ Ζώων καὶ Φυτῶν λείπεται θεωρία, περὶ γὰρ μετάλλων ἐν τῷ προκειμένῳ ἐδίδαξε, et Theodor. Metoch. p. 575, vers. lat. Basil. 1562 : *Et post eam, profitetur se tractaturum universam historiam animalium plantarum, utpote quod in his concludatur et absolvatur universa naturalis tractatio.* Joan. Philop. in Arist. de Gen. Anim. fol. 31 verso ed. Venet. 1535 : Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν φυτῶν εἴρηκε καὶ ἐν τῇ περὶ Φυτῶν πραγματείᾳ.

tique opera ab interpretibus in unum corpus confusa fuisse (etsi illud libenter concedam ob nullam aliam causam servatos esse Theophrasti libros de Plantis et de Causis Plantarum, quam quod Aristotelis sive interierant, sive consulto prætermissi fuerant), sed eodem plane modo dicta sunt quo et cetera, quæ interpretes sive de dialogis sive de aliis philosophi scriptis, ut Politiis, quæ ipsi nunquam oculis usurpaverant, referre solent.

Sed ad libros revertamur qui in indicibus nominantur. Unicum ad hos referendum videtur fragmentum quod e Callimachi Ἐκλογῇ τῶν παραδόξων, apud Antigonum Mirab. 169 legitur, quum, quæ duobus locis affert Athenæus, licet XIV, p. 652, A, Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Φυτῶν laudetur, ex alio potius opere, Φυτικὰ inscripto, excerpta sint. Hujus et Pollux mentionem fecit, X, 170, incertus utrum Aristoteli an Theophrasto tribuendum sit, eodem plane modo quo apud eundem in simili opere, Μεταλλικὸν inscripto, factum est. Horum itaque librorum eadem plane ratio fuisse puto atque Ζωϊκῶν, quæ sexcenties ab Athenæo scripta sunt. Neque magis igitur genuina haberi possunt, quippe quæ omnia post Hermippi demum, ut videtur, indicem condita, ex Aristotelis præsertim et Theophrasti libris compilata sint. Sed et ita demonstratur peculiari opere de plantis tractasse Aristotelem, cujus rei testem præterea habemus Quintilianum Inst. Orat. XII, 22 : *Quot seculis Aristoteles didicit ut non solum quæ ad philosophos et oratores pertinent scientia complecteretur, sed animalium satorumque naturas omnes perquireret*, licet hæc quodammodo infirment quæ a Cicerone de Finib. V, 4 dicta sunt : *Persecutus est Aristoteles animantium omnium ortus, victus, figuras, Theophrastus autem stirpium naturas omniumque fere rerum quæ e terra gignerentur causas atque rationes.*

Restat ut et illud quæramus, num peculiarem περὶ χυμῶν librum conscripsisse censendus sit Aristoteles. Ex ipsius verbis philosophi talem exstitisse librum nullo modo comprobari potest. Quæ dixit Meteorol. II, 3, 47 : Ποῖοι δὲ χυμοὶ ἐκ ποίων γίνονται κράσεων εἴρηται περὶ αὐτῶν χωρὶς ἐν ἄλλοις, hæc optime sive ad ipsam disputationem libri de Sensu c. 4, sive ad illam quam libris de Plantis propriam ibi esse dixerat philosophus : Τὰ γὰρ ἄλλα πάθη τῶν χυμῶν οἰκείαν ἔχει τὴν σκέψιν ἐν τῇ φυσιολογίᾳ τῇ περὶ τῶν φυτῶν, spectare possunt. Quæ et interpretis ad librum de Respiratione fol. 165 verso fuisse videtur sententia, disputationem περὶ φυτῶν et περὶ χυλῶν conjungentis. Errore igitur factum erit, ut Alexander in Meteorol. f. 98 verso πραγματείαν περὶ χυμῶν nominaret, quem temere secutus est Olympiodorus ib. fol. 36 et 37 recto, ubi de μονοβίβλῳ περὶ χυμῶν loquitur.

(ΠΕΡΙ ΦΥΤΩΝ.)

(223.)

Antigon. Mirab. c. 169 (cf. 129 : Πεποίηται δέ τινα καὶ ὁ Κυρηναῖος Καλλίμαχος Ἐκλογὴν τῶν παραδόξων, ἧς ἀναγράφομεν ὅσα ποτὲ ἡμῖν ἐφαίνετο εἶναι ἀκοῆς ἄξια... c. 133 : περὶ δὲ τῶν ποταμῶν καὶ κρηνῶν... c. 166 : περὶ δὲ πυρὸς... c. 168 : περὶ δὲ λίθων..) : περὶ δὲ φυτῶν τῆς ἀκάνθου εἶδος (ita Bentl. pro περὶ δὲ τούτων τῆς ἀκανθείσας quod in cod. leg.) Ἀριστοτέλην φάσκειν περὶ τὴν Ἐρύθηναν (Ἐρύθειαν conj. Rosius) εὑρίσκεσθαι διαποίκιλον τὴν χρόαν, ἐξ οὗ πλῆκτρα γίνεσθαι. Τίμων δὲ ὁ κιθαρῳδὸς εἶχε καὶ ἐπεδείκνυε πολλοῖς, φάσκων αὐτῷ τὸν διδάσκαλον Ἀρτοκλῆν δεδωρῆσθαι, εἶναι δ' αὐτῶν τὴν ἁφὴν ἐν τῇ χρείᾳ σκληράν.

« Cf. Theophr. Hist. Plant. IV, 4, 12 : Ἐν ἑτέροις δὲ τόποις ἐστὶν ἄκανθα λευκὴ τρίοζος, ἐξ ἧς καὶ σκυτάλια καὶ βακτηρίας ποιοῦσιν· ὀπώδης δὲ καὶ μανή. Ταύτην δὲ καλοῦσι ἡρακλείαν (ex Erythea scil. insula propter Herculis in Iberiam στρατείαν famosa : eadem igitur est Theophrasti spina Herculea quæ Pseudaristotelis) ». *Rosius.*

(ΦΥΤΙΚΑ.)

1 (224).

Pollux X, 170 : Τάχα δὲ κἂν ὄροφόν τις ὀνομάσειεν, ὅς ἐστι στεγαστὴρ κάλαμος, ὃν καὶ Ὅμηρος (Il. ω, 451) ὀνομάζειν ἔοικεν ἐπὶ τῆς Ἀχιλλέως σκη-

(DE PLANTIS.)

Callimachus in Ecloga Mirabilium de plantis narrat Aristotelem dicere spinæ genus apud Erythiam inveniri, variatum colore ex quo plectra fiant. Ac Timon citharœdus unam habuit, multisque ostendit, dicens se a magistro suo Artocle accepisse. Esse autem durum earum in usu contactum.

(PHYTICA.)

1.

In Aristotelis seu Theophrasti Phyticis scriptum est : « Calami, tegetis, thryallidis, nuclei pinei, pinus ».

νῆς. Καὶ ἐν Ἀριστοτέλους ἢ Θεοφράστου Φυτικοῖς (ita pro Φυσικοῖς Hemsterhus.) γέγραπται· « Καλάμου, ὀρόφου, θρυαλλίδος, στροβίλου, πίτυος.

« Nescio an εὐκαύστων et δυσκάπνων (cf. Theophr. de Igne 72) exempla hæc fuerint. » *Rosius.*

2 (225).

Eustath. in Iliad. ν, 289, p. 932 32 : Σημείωσαι δὲ ὅτι αὐχὴν οὐ μόνον ἐπὶ ζώων λέγεται ἀλλὰ καὶ ἐπὶ καρπῶν, ὡς δηλοῖ ὁ οὕτω γράψας « ἔσμα φησὶν Ἀριστοτέλης, Θεόφραστος δὲ μίσχον. » Ἔστι δὲ ὁ αὐχὴν τοῦ καρποῦ τῶν ἀκροδρύων.»

Photius s. v. Ἔσμα : Ἀριστοτέλης ὅπερ ὁ Θεόφραστος μίσχον· ἔστι δὲ ὁ αὐχὴν τοῦ καρποῦ τῶν ἀκροδρύων.

Cf. Theophr. Hist. Plant. I, 2, 1*: Μίσχος· τοῦτο δ' ἐστιν ᾧ συνήρτηται πρὸς τὸ φυτὸν τὸ φύλλον καὶ ὁ καρπός. Hesych. s. v. et s. v. Μίσχος : ὁ παρὰ τῷ φύλλῳ κόκκος. Schneider ad Theophr. t. III, p. 143.

3 (226).

Athen. XIV, p. 652. A : Καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Φυτῶν οὕτως· « Φοινίκων ἀνόρχων, οὓς τινες εὐνούχους καλοῦσιν, οἱ δὲ ἀπυρήνους. » Male hîc περὶ Φυτῶν liber pro Φυτικοῖς citatur, ut sæpe περὶ Ζῴων pro Ζωικῶν.

Cf. Plinius Hist. Nat. XIII, 8 : *Quædam* (*palmæ* scil.) *ferunt statim in trimatu, in Cypro vero Syria, Ægypto quadrimæ, aliæ quinquennes altitudine hominis, nullo intus pomi ligno quamdiu sunt novellæ, ob id spadonum accepto nomine*, e quibus priora e Theophrasto Hist. Plant. II. 6, 6 ducta sunt. Εὐνουχίας calamos memorat idem IV, 11, 4.

4 (227).

Athen. XIV, p. 653, D : Γενναῖα (σῦκα) λέγει τὰ εὐγενῆ ὁ φιλόσοφος (Plato Leg. 844, E)... ἢ τὰ ἐπιγεγενημένα, οἷον τὰ ἐμβεβλημένα. Ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης καὶ ἐπεμβολάδας ἀπίους ὀνομάζει τὰς ἐγκεκεντρισμένας.

Cf. Harpocrat. s. v. Ἐμβεβλημένα : ἀντὶ τοῦ ἐγκεκεντρισμένα. Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Νικόστρατον. Καὶ Ἀριστοτέλης δ' ἐμβολάδας ἀπίους λέγει τὰς τοιαύτας. Eustath. in Iliad. p. 545, 43 in Odyss. p. 1405, 40.

VIII. ΓΕΩΡΓΙΚΑ.

Aristotelis libri Γεωργικά inscripti in indice Anonymi inter pseudepigrapha recensentur. Eosdem norant Arabes quoque Dschemaluddinus XV libros numerat. Hadschi Khalfa V, 132, X. Hoc opere quod unus laudat Gargilius, usi videntur quos secutus est Ibn-El-Awwâm, e cujus scripto in hispanicam linguam translato *Libro de Agricultura, traducido al Castellano y anotado por don Josef, Antonio Banqueri*, Madrid 1802, quæ huc faciunt protulit Rosius, quem de ætate et origine horum librorum, aperta fraude Aristoteli suppositorum disputantem adeas p. 268-271. Ipsum Aristotelem de talibus ne voluisse quidem tractare satis perspicue declarant quæ ab ipso Politic. I. c. 4, § 2 et 3 dicta sunt.

Ne cui fraudem faciat titulus libri : *Aristote, Instruction pour le jardin potager*, Parisiis 1678 editi, non inutile fortasse erit hîc adjecisse, illum Aristotelem non Stagiritam philosophum, sed topiarium quendam in vico dicto *Puteaux* fuisse.

1 (228).

Geoponic. III, 3 : Τούτῳ τῷ μηνὶ (Μαρτίῳ scilic.) ταῖς ῥίζαις τῶν ἀμυγδαλῶν κόπρον χοιρείαν ἐπιθήσομεν· τάς τε γὰρ πικρὰς γλυκείας ποιεῖ καὶ μείζους καὶ τρυφεράς, ὡς Ἀριστοτέλης φησί.

Desumpta hæc sunt, ut in initio primi capitis indicatur : Ἐκ τοῦ Βάρωνος καὶ τῶν Κυντιλίων. Cf. X, 59, 2. Gargil. Mart. c. 5, p. 408 Mai, Pallad. de Re rust. II, 15, 11.

2 (229).

Gargilius Mart. c. 5, p. 408 Mai : ARISTOTELES *in Georgicis amaritudinem amygdali flagranti soli adsignat, quum crebrius exustæ dulcior sucus hauriatur.* Cf. Nicol. Damasc. de Plantis II, 16 ed. Meyer.

2.

Ἔσμα (*pediculus*) dicit Aristoteles; Theophrastus vero μίσχον. Est vero pediculus, quem nonnulli cervicem (αὐχένα) vocabant fructus.

3.

Aristoteles in libro de Plantis hæc dixit : « Palmarum quæ testiculis carent, quas spadones nonnulli vocant, alii apyrenas ».

4.

Aristoteles insititia pyra dicit, quæ ex insitione nata sunt.

GEORGICA.

1.

Stercus suillum amygdalas amaras facit dulces et majores et delicatas, ut dicit Aristoteles.

3 (230).

Ibn El-Awwâm t. I, p. 551 Banq. : *Es maxima de* Aristoteles *que introduciendo una piedra en la hendidura executada en el pie del arbol, le hace esto fructificar ; la qual ha de quedar descubierta, segun Kastos.* Apud gallicum interpretem, *Le livre de l'Agriculture d'Ibn-Al-Awâm, traduit de l'arabe par Clément Mullet,* Paris, 1864-1866, hæc sic expressa sunt, t. I, ch. XII, p. 517 : *Aristote prescrit de fendre le pied (de la vigne) et d'introduire dans cette fente une pierre, et alors la stérilité cessera* (cf. Geop. V, 32). *Suivant Kastos, cette pierre ne doit pas être ronde.* Cf. Gargilius c. 5, p. 407 Mai : *De amygdalis : Si ferax non erit, terebrari in radicibus debet, et taxillus e tæda in foramen aptari vel in locum tædæ cuneus, qui esset ex robore. Quidam radicibus perforatis silicem adjiciunt et ita arboris librum patiuntur inolescere.* E Gargilio Palladius de Re Rustica II, 15, 9-10. Cf. Columella de Arbor. c. 25, de Re Rust. V, 10, 20, qui tamen potius Theophrastum secutus videtur H. Plant. II, 7, 6; unde et Plinius Nat. Hist. XVII, 43.

4 (231).

Ibn El-Awwâm t. I, p. 657 c. XV Banq. : *En quanto a las lechugas y las acelgas dice* Aristoteles *que, si quieres que en un solo pie de qualquiera de ellas haya dos especies de hortaliza, tomes excremento de camello u otro igual, y horadandole hasta dexarle hueco, pongas en el dos o tres granos de cada una de las simientes de lechugas, apio o semejantes, y sepultandolas en tierra labrada, y cubriendolas con polvo de buena calidad y estiercol podrido bien desmenuzado en cantidad suficiente, segun lo expresado en la siembra de las hortalizas, les des con frequencia los acostrumbados riegos, pues asi quando nacen se forman un solo pie ; y lo mismo sucede, si en lugar de las lechugas se ponen acelgas.* Versio gall. t. I, p. 617; Aristote *dit, en parlant des laitues et des bettes, que lorsqu'on veut se procurer sur un même pied des légumes de diverses couleurs ou espèces, il faut prendre une fiente de chameau ou quelque chose d'analogue, percé de façon à y pratiquer une cavité ; introduire des graines de laitue et de persil, deux ou trois grains de chaque espèce ; enfouir alors le tout dans une terre bien préparée, le couvrant d'une terre végétale de bonne qualité et de terreau consommé et en poudre en quantité suffisante ; on se conforme du reste à ce qui a été dit plus haut pour le semis des légumes ; on donne les arrosements habituels. Or, quand ces graines ont poussé, elles ne forment qu'un seul pied (composé des diverses espèces semées) ; on peut, au lieu de laitue, mettre de la bette, et le résultat est le même.*

Cf. Geoponica XII, 14 : Ὥστε θρίδακα ἔχειν ἐν ἑαυτῇ σέλινον καὶ εὔζωμον καὶ ὤκιμον καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπὸ τῆς αὐτῆς ῥίζης. Διδύμου : Αἰγὸς ἢ προβάτου λαβὼν τὴν κόπρον, καίτοι μικρὰν οὖσαν τρυπήσας, κένωσον εὐφυῶς καὶ ἔνθες τὰ σπέρματα εἰς τὸ κενωθὲν πυκνῶς τῶν προειρημένων ἢ ὧν βούλει σπερμάτων καὶ εἰς βάθος μὴ ἔλαττον παλαιστῶν δύο κατάθου, προϋποπάσας ἁπαλὴν κόπρον καὶ ἀραιὰν διαθείς, ἔπειτα λεπτὴν γῆν ἐπιχώσας ἄρδευε ἠρεμαίως ὕδατι καὶ ἐκφυὲν τὸ σπέρμα κατάρραινε, συνεχῶς ἐπιπάσσων κόπρον · καὶ ὅταν εἰς καυλὸν αὐξηθῇ, ἐπιμελοῦ πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἔσται θρίδαξ τῶν συμβληθέντων σπερμάτων συμφυής. Cf. Pallad. de Re Rust. II, 14, 3.

5 (232).

Ibn El-Awwâm t. I, p. 671 c. XVI : *Si quieres, dice* Aristoteles, *conservar manzanas, guardalas metidas en barro de alfahares el tiempo que te pareciere, y las hallaras buenas y sanas. Y si te agradare, pon el mismo barro en vaso de igual materia, lodo seco, o cosa semejante, y alli occulta las manzanas sin juntar unas con otras ; las quales guardando las en el vaso despues de seco, las sacaras xugosas siempre y quando quisieres ; y si las pones en tinajas, embarrando le a estas un poco, se conservan frescas mucho tiempo.* Versio gall. t. I, p. 630 : *Suivant* Aristote, *quand on veut conserver des pommes, on les plonge dans l'argile à potier ; quand on l'enlève, on trouve toujours le fruit bien sain. On peut, si l'on préfère, disposer ce lut à l'état de mollesse dans un vase d'argile à potier ou de toute autre argile, pourvu qu'il soit sec, ou dans quelque chose d'analogue ; on y plonge le fruit isolément. On fait sécher, et quand il en est ainsi, on enserre, et toutes les fois qu'on voudra retirer une pomme, on la trouvera toujours fraîche. Si on enserre le fruit dans un tonneau enduit d'une légère couche d'argile, il se conserve longtemps aussi avec sa fraîcheur.*

« Similia quædam sed artificiosiora habent Geopon. X. 21. Cf. Pallad. (e Gargilio) III, 25, 17. » *Rosius.*

6 (233).

Ibn El-Awwâm t. I, p. 673, c. XVI : *Maxima es de* Aristoteles, *que el que quiera conserva*

os membrillos, los tenga en barro de alfahareros. Versio gall. t. I, p. 632 : Aristote *conseille de plonger les coings dans l'argile à potier pour les garder.*

Cf. Geoponic. X, 26. Gargilius p. 392 Mai, e quo Palladius de Re Rust. III, 25, 25.

7 (234).

Ibn El-Awwâm t. II, p. 226, c. XXV : *Citando a* Aristoteles *se dice, sobra las cosas que echan a perder los melones, que si se rocian con algun vinagre, se pudren enteramente ; que si en el melonar o cohombral entra muger menstruada, dana esto a uno y otro, pues les corrompe el fruto haciendo le amargo ; y tambien se dice, que enferma y se pudre.* Versio gall. t. II, p. 218 : *Suivant d'autres, parmi les procédés nuisibles au melon, il faut citer ceux-ci : d'après* Aristote, *il périt quand on l'arrose, même avec une petite quantité de vinaigre. Si une femme à l'époque de la menstruation entre dans les lieux où on cultive des melons ou des concombres, c'est très-mauvais, le fruit se gâte ou devient amer; suivant d'autres, il s'étiole et meurt.*

« De mulieris accessu cf. Columella XI, 3, 50, Geopon. XII. 20, 5 : (περὶ μηλοπεπόνων) : Γυνὴ ἔμμηνος μὴ εἰσίτω εἰς σικυήλατα· μαραίνει γὰρ τοὺς χαρποὺς καὶ τὰ φυόμενα πικρὰ ἔσται. » *Rosius.*

8 (235).

Ibn El-Awwâm, t. II, p. 242, c. XXV : *Si quieres, dice* Aristoteles, *que fructifiquen mucho las calabazas, los cohombros y los pepinos, y que ademas de esto no necessiten aquellas (segun Kastos) mucho riego, cava en la tierra donde quieras sembrar aquellas pepitas unos hoyos hondos y anchos, y habiendoles rehinchido la mitad de paja y herba seca, acabalos de llenar con mezcla de polvo xugoso y estiercol repodrido quando un codo en alto ; y sembrando alli aquella simiente riegala con agua, pues de este modo viendra bien y su fruto sera muy abundante,* Versio gall. t. II, p. 233 : *Suivant* Aristote, *si on veut augmenter le produit de la courge, du concombre et du cornichon, il ne faut pas, comme le pense aussi Kastos, donner beaucoup d'eau, mais il faut ouvrir, dans le sol où on a l'intention de les semer, un trou profond et large. On y dépose dans le fond, jusqu'à la moitié de la cavité, de la paille et de l'herbe sèche; on remplit le surplus de la cavité avec de la terre meuble, fraîche, mêlée de fumier usé (terreau). Ce mélange (terreux) occupera la partie supérieure dans une épaisseur d'une coudée* (0^m,462) ; *les choses ainsi disposées, on sème la graine et on arrose, et l'on a un beau résultat et un grand produit.* Cf. Geop., XII, 19; Pallad. IX, 8.

IX. ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ.

In libris de Anima II, c. 4 § 16 ita dixerat philosophus : Τύπῳ μὲν οὖν ἡ τροφὴ τί ἐστιν εἴρηται· διασαφητέον δ' ἐστὶν ὕστερον περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις. Ad quæ Simplicius, fol. 32 recto : Τουτέστιν ἐν τῇ περὶ Ζῴων γενέσεως, εἰρηκὼς ἤδη καὶ ἐν τοῖς περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς. Similiter Joannes Philoponus fol. J, 3 a : Εἴρηκε μέν πως περὶ τροφῆς καὶ ἐν τοῖς περὶ Γενέσεως· ἐρεῖ δὲ ὕστερον καὶ ἐν τῇ περὶ Ζῴων γενέσεως πραγματείᾳ, εἰς ἣν ὑπερτίθεται. Quocum consentit Alexander Aphrod. quum in Aristotel. de Sensu fol. 107 verso ad philosophi verba c. 4, t. III, p. 483, 27 : Δεῖ μὲν οὖν διορίζειν· περὶ τούτων (περὶ τῆς προσφερομένης τροφῆς) ἐν τοῖς περὶ Γενέσεως, hæc scribat : Εἶναι μὲν οὖν φησι τὸν περὶ τοῦ σίτου τίσι καὶ πῶς τρεφόμεθά τε καὶ αὐξόμεθα, τοῖς περὶ γενέσεως λόγοις οἰκεῖον. Εἴρηκε δὲ περὶ μὲν αὐξήσεως ἰδίως ἐν τοῖς περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς· περὶ δὲ τροφῆς ἐν τοῖς περὶ Ζῴων γενέσεως· διὸ τὸν μὲν ἀκριβῆ λόγον εἰς ἐκείνας ἀνατίθεται, ὡς οἰκειοτέρας τῆς πραγματείας.

Errorem interpretum notavit jam C. Gesnerus, in *Physicis meditationibus*, Tiguri, 1586, cujus verba attulit Trendelenburgius in commentariis ad libros de Anima p. 362 : « At nihil tale invenimus in his : nisi quod libri octavi historiæ capitibus undecim primis de victu animalium particulatim agit. » Nec aliter Trendelenburgius l. l. p. 124 : « Ceterum in libris de anima quæstio περὶ Τροφῆς promittitur. De victu nobis quidem singularis liber non exstat et quæ libri octavi Historiæ animalium capitibus undecim leguntur, vix sufficiunt. » Peculiarem de hac quæstione librum sæpius significare videtur Aristoteles.

De Somno, c. 3, t. III, p. 504, 13 : Τῆς μὲν οὖν θύραθεν τροφῆς εἰσιούσης εἰς τοὺς δεκτικοὺς τόπους, γίνεται ἡ ἀναθυμίασις εἰς τὰς φλέβας, ἐκεῖ δὲ μεταβάλλουσα ἐξαιματοῦται καὶ πορεύεται ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἐν τοῖς περὶ τροφῆς. Νῦν δὲ κτέ.

De Part. anim. II, 3, t. III, p. 235, 14 : Ὃν δὲ τρόπον λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ (τοῦ αἵματος scil.) τὰ μόρια τὴν αὔξησιν, ἔτι δὲ περὶ τροφῆς ὅλως, ἐν τοῖς περὶ γενέσεως καὶ ἐν ἑτέροις οἰκειότερόν ἐστι διελθεῖν ; νῦν δὲ κτέ.

Ibid. c. 14, t. III, p. 270, 46 : Ἀλλὰ περὶ μὲν

τούτων (τῆς κοιλίας scilicet καὶ τοῦ καλουμένου ἐντέρου) ἐν τοῖς περὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν τροφὴν οἰκειότερός ἐστιν ὁ διορισμός. Cf. de Gener. II, 6.

Ibid. c. 7, t. III, p. 239, 51 : Τὰ μὲν οὖν τῆς τροφῆς περιττώματα περὶ τὴν τῆς τροφῆς σκέψιν καὶ θεωρίαν οἰκείους ἔχει τοὺς λόγους, τίσι τε τῶν ζῴων ὑπάρχει καὶ διὰ τίνας αἰτίας· τὰ δὲ περὶ σπέρματος καὶ γάλακτος ἐν τοῖς περὶ γενέσεως· τὸ μὲν γὰρ ἀρχὴ γενέσεως αὐτῶν ἐστι, τὸ δὲ χάριν γενέσεως.

Ibid. IV, 4, t. III, p. 276, 46 : Τίνα δὲ τρόπον λαμβάνει τὴν τροφὴν (τὸ μεσεντέριον scil.), καὶ πῶς εἰσέρχεται διὰ τῶν φλεβῶν ἀπὸ τῆς εἰσιούσης τροφῆς εἰς τὰ μόρια ταῦτα τὸ διαδιδόμενον εἰς τὰς φλέβας, ἐν τοῖς περὶ τὴν γένεσιν τῶν ζῴων λεχθήσεται καὶ τὴν τροφήν.

De Animal. motione c. 10, t. III, p. 524,44 : Τίς μὲν οὖν ἡ σωτηρία τοῦ συμφύτου πνεύματος, εἴρηται ἐν ἄλλοις.

Incertum est utrum Michaelis Ephesii verba ad h. l. fol. 156 recto : Περὶ δὲ τῆς τοῦ συμφύτου πνεύματος σωτηρίας οἰκεῖον ἦν εἰπεῖν ἐν τοῖς περὶ τροφῆς, ad peculiarem librum an ad libros de Ortu et Interitu et de Generatione animalium pertineant.

Ad librum περὶ Τροφῆς denique conjectura retulit locum Idelerus (comm. in Arist. Meteor. t. II, p. 445) e libro quarto Meteorolog. c. 3, § 25 : Καὶ ζῷον οὐκ ἐγγίνεται ἐν τῇ πέψει, ὥσπερ τινές φασιν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀποκρίσει σηπομένῃ ἐν τῇ κάτω κοιλίᾳ· εἶτ' ἐπανέρχεται ἄνω· πέττεται μὲν γὰρ ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ, σήπεται δ' ἐν τῇ κάτω τὸ ἀποκριθέν· δι' ἣν δ' αἰτίαν εἴρηται ἐν ἑτέροις. De hac re aliter statuerat Alexander Aphrod. ad h. l. fol. 131 recto, in cujus tamen verbis excidisse nonnulla videntur : Τὴν δ' αἰτίαν τοῦ κάτω μὲν γίνεσθαι αὐτά (τὰ ζῷα scil.), ἐπανιέναι δὲ πολλάκις καὶ ἐπὶ τὴν ἄνω κοιλίαν, ἐν ἑτέροις εἰρῆσθαί φησιν· ἐν γὰρ τοῖς Προβλήμασι· κάτω μὲν γὰρ καὶ ἐν τῇ κάτω κοιλίᾳ, ὅτι ἐκ σήψεως γίνεται· ἐνταῦθα δὲ ἡ σῆψις. Ἐπάνεισι δὲ ἐν ταῖς νόσοις καὶ ἐπὶ τὴν ἄνω κοιλίαν, δι' ἃς ἐν ἐκείνοις αἰτίας λέγει. In his autem quæ hodie exstant problematis nihil de hac re reperitur. Quod enim legitur Probl. XX, 12, t. IV, p. 216, 21, vix huc referri poterit. Quo jure denique Fr. Patritius hunc Aristotelis locum inter illos recensuerit, in quibus philosophus superstites libros citaverit, dicere nequeo, quum quinam ille liber fuerit, nec in *Discussionum Peripateticarum* editione Veneta 1571, f. 37 recto, nec in Basileensi p. 57, additum reperiatur.

X. ΠΕΡΙ ΝΟΣΟΥ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΑΣ.

De Sensu, c. 1, t. III, p. 476, 18 : Φυσικοῦ δὲ καὶ περὶ ὑγιείας καὶ νόσου τὰς πρώτας ἰδεῖν ἀρχάς· οὔτε γὰρ ὑγίειαν, οὔτε νόσον οἷόν τε γίνεσθαι τοῖς ἐστερημένοις ζωῆς· διὸ σχεδὸν τῶν τε περὶ φύσεως οἱ πλεῖστοι καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ φιλοσοφωτέρως τὴν τέχνην μετιόντες, οἱ μὲν τελευτῶσιν εἰς τὰ περὶ ἰατρικῆς, οἱ δ' ἐκ τῶν περὶ φύσεως ἄρχονται περὶ τῆς ἰατρικῆς. Ad hæc Alexander Aphrod. fol. 94 recto : Καὶ ὅτι οἰκεία ἡ περὶ τούτων (τῆς νόσου καὶ ὑγιείας scilicet) θεωρία τῇ περὶ ζῴων, ἔδειξεν εἰπών· « Οὔτε γὰρ .. ζωῆς, » et paulo post : Τὸ δὲ περὶ Ὑγιείας καὶ Νόσου, εἰ ἐγένετο, οὐ σώζεται. Cf. Scholia ad Aristot. de Partibus animal. ed. Langkavel. Berol. 1863, p. 17 : Καὶ γάρ, ὡς ἐν τῷ περὶ Αἰσθήσεως καὶ Αἰσθητῶν εἶπεν, ἀρίστου φυσικοῦ ἐστι τὸ μέχρι τῶν ἰατρικῶν καταντᾶν λόγων, ὥσπερ καὶ ἰατροῦ τὸ ἄρχεσθαι ἀπὸ τῶν περὶ φύσεως. Ἡ δὲ πραγματεία αὕτη, ἧς μνημονεύει, οὐχ εὑρίσκεται νῦν, φαίνεται δὲ ὡς γέγραφε καὶ οὗτος ἰατρικήν.

De Longit. et Brevitate vitæ c. 1, t. III, p. 527, 13 : Περὶ μὲν οὖν ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως εἴρηται πρότερον, περὶ δὲ ζωῆς καὶ θανάτου λεκτέον ὕστερον, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ νόσου καὶ ὑγιείας, ὅσον ἐπιβάλλει τῇ φυσικῇ φιλοσοφίᾳ· νῦν δὲ κτέ. Michael Ephes. ad h. l. fol. 157 recto : Μέμνηται δ' ἐν αὐτῷ (legendum est αὐτῇ, quum spectet ad πραγματείᾳ quod præcedit, nisi potius sequens πρῶτον in προοιμίῳ mutandum sit) πρῶτον, ὡς εἰρηκὼς μὲν περὶ ὕπνου, ἐρῶν δὲ περὶ ὑγείας καὶ νόσου καὶ περὶ νεότητος καὶ ζωῆς ὡς τελευταίων τούτων ὄντων τῆς φυσικῆς ζητήσεως.

De Respirat. c. 21, t. III, p. 551, 13 : Περὶ μὲν οὖν ζωῆς καὶ θανάτου καὶ τῶν συγγενῶν ταύτης τῆς σκέψεως σχεδὸν εἴρηται περὶ πάντων· περὶ δὲ ὑγιείας καὶ νόσου οὐ μόνον ἐστὶν ἰατροῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ φυσικοῦ μέχρι του τὰς αἰτίας εἰπεῖν. Ἧ δὲ διαφέρουσι καὶ ᾗ διαφέροντα θεωροῦσιν, οὐ δεῖ λανθάνειν, ἐπεὶ ὅτι γε σύνορος ἡ πραγματεία μέχρι τινός ἐστι, μαρτυρεῖ τὸ γινόμενον· τῶν τε γὰρ ἰατρῶν ὅσοι κομψοί, ἢ περίεργοι, λέγουσί τι περὶ φύσεως καὶ τὰς ἀρχὰς ἐκεῖθεν ἀξιοῦσι λαμβάνειν, καὶ τῶν περὶ φύσεως πραγματευθέντων οἱ χαριέστατοι σχεδὸν τελευτῶσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς ἰατρικάς.

Michael Ephes. ad h. l. fol. 165 verso : Ταῦτα εἰπὼν (leg. est εἶπεν) εἶτα φήσας ὅτι περὶ ὑγείας καὶ νόσου οἰκεῖόν ἐστιν εἰπεῖν τῷ φυσικῷ μέχρι του καὶ ὅτι οὐ δεῖ λανθάνειν, ᾗ διαφέρουσιν ἰατρική τε καὶ φυσικὴ καὶ πῶς διαφέρουσι, ταῦτα τὴν ὑγείαν καὶ νόσον θεωροῦσι, καὶ ὅτι σύνορός ἐστιν ἡ φυσικὴ τῇ ἰατρικῇ, τούτου μὲν πέπαυται τοῦ βιβλίου· τὰ δ' ἑξῆς μὲν ἔχει τὸν περὶ γάλακτος λόγον· πάλαι γὰρ ἐσύστερον εὑρεῖν ὑπερέθετο, ἐν ᾧ καὶ περὶ πέψεως καὶ ἀπεψίας εἰπεῖν ἁρμόττει. Τούτοις δ' οἰκεῖος καὶ ὁ περὶ ὑγείας καὶ νόσου· τῆς γὰρ τροφῆς κρατουμένης μὲν εἰκὸς ὑγείαν, ἀπέπτου δὲ γενομένης τὰς νόσους γεννᾶσθαι. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς, ὄντα δὲ

περὶ φυτῶν καὶ χυλῶν, Ἀριστοτέλους μὲν οὐχ εὑρίσκομεν, διὰ τὸ τὰς συντάξεις ἀπολωλέναι· ἐκ δὲ τοῦ Θεοφράστου δεῖ λαμβάνειν, μέχρι ἂν εὑρεθῇ τὰ ὑπ' Ἀριστοτέλους γραφέντα.

Erroris Michaelem arguere videntur verba philosophi, de Part. anim. II, c. 7, t. III, p. 239, 51 : Τὰ μὲν οὖν τῆς τροφῆς περιττώματα περὶ τὴν τῆς τροφῆς σκέψιν καὶ θεωρίαν οἰκείους ἔχει τοὺς λόγους, τίσι τε τῶν ζῴων ὑπάρχει καὶ διὰ τίνας αἰτίας· τὰ δὲ περὶ σπέρματος καὶ γάλακτος ἐν τοῖς περὶ Γενέσεως· τὸ μὲν γὰρ ἀρχὴ γενέσεως αὐτῶν ἐστι, τὸ δὲ χάριν γενέσεως, et ibid. c. 9, t. III, p. 243, 9 : Ἔτι δὲ περὶ γονῆς καὶ γάλακτος ἀπελίπομεν ἐν τῇ περὶ τῶν ὑγρῶν καὶ ὁμοιομερῶν θεωρίᾳ· τοῖς γὰρ περὶ Γενέσεως λόγοις ἁρμόττουσαν ἔχει τὴν σκέψιν· τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀρχή, τὸ δὲ τροφὴ τῶν γινομένων ἐστί.

De Partt. anim. II, c. 7, t. III, p. 238, 48 : Διὸ καὶ τὰ ῥεύματα τοῖς σώμασιν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐστι τὴν ἀρχήν, ὅσοις ἂν ᾖ τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον ψυχρότερα τῆς συμμέτρου κράσεως· ἀναθυμιωμένης γὰρ διὰ τῶν φλεβῶν ἄνω τῆς τροφῆς, τὸ περίττωμα ψυχόμενον διὰ τὴν τοῦ τόπου τούτου δύναμιν ῥεύματα ποιεῖ φλέγματος καὶ ἰχῶρος. Δεῖ δὲ λαβεῖν, ὡς μεγάλῳ παρεικάζοντα μικρόν, ὁμοίως συμβαίνειν ὥσπερ τὴν τῶν ὑετῶν γένεσιν· ἀναθυμιωμένης γὰρ ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀτμίδος καὶ φερομένης ὑπὸ τοῦ θερμοῦ πρὸς τὸν ἄνω τόπον, ὅταν ἐν τῷ ὑπὲρ τὴν γῆν γένηται ἀέρι ὄντι ψυχρῷ, συνίσταται πάλιν εἰς ὕδωρ διὰ τὴν ψύξιν καὶ ῥεῖ κάτω πρὸς τὴν γῆν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ταῖς τῶν νόσων ἀρχαῖς ἁρμόττει λέγειν, ἐφ' ὅσον τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἐστὶν εἰπεῖν περὶ αὐτῶν.

Facile concedam minime talia esse philosophi verba, ut satis certo inde colligi liceat, librum de Morbo ac Sanitate revera ab eo conscriptum fuisse. Attamen haud obscure significant quod de hac re consilium habuerit. Neque illud objici poterit, talis libri titulum apud Diogenem Laertium frustra quæri, de ceteris enim indicibus, præsertim arabicis, nihil nunc curo, quippe quorum nimis incerta est fides. Quod vero, si ad hanc quæstionem dijudicandam alicujus esset ponderis, jam non solum de libro περὶ Τροφῆς, sed de omnibus quos vulgo Parva Naturalia vocant, quorum partem fuisse libros περὶ Τροφῆς et περὶ Νόσου verisimillimum puto, dubitandum foret. At plane aliter se ea res habet. Eadem enim causa, qua factum est ut pleraque Aristotelis scripta quæ quidem nos habemus, in indice Diogenis Laertii desiderentur, fieri quoque oportuit, ut ab eo absint, tituli eorum quæ ad idem genus pertinerent et quorum memoria prorsus interiit, præterquam quæ de iis apud ipsum philosophum dicta sunt.

XI. ANATOMAI.

Eadem illa ambiguitas, de qua sæpius querendum est in verbis philosophi, in hac quoque quæstione ad quam nunc accedimus locum obtinet. In utroque indice, inter titulos librorum ad Animalium historiam pertinentium, afferuntur qui vocantur Ἀνατομῶν libri, α' β' γ' δ' ε' ς' ζ' apud Diog. L. 103, περὶ Ἀνατομῶν ς' apud Anonymum 84, quos statim alter similis excipit titulus Ἐκλογὴ Ἀνατομῶν α' apud D. L. 104, Ἐκλογὴ τούτων α' apud Anon. 85. De hoc, quem præter indices solus Apollonius Mirab. c. 39 attulit, postea dicemus, de Ἀνατομῶν vero libris quum ad eos plus quam semel lectorem retulisse videatur Aristoteles, hic jam disserendi locus erit. Quod si tamen accuratius inspiciuntur loci satis multi, in quibus ἀνατομῶν mentio apud Aristotelem facta est, minime eorum omnium unam eamdemque rationem esse facile apparebit. A reliquis, ita primum secernendi sunt quinque, in quibus ἀνατομαί nihil aliud significant, nisi ipsam dissectionem corporum. Quod jam satis declarant quæ apponemus philosophi verba :

De Generat. Animal. II, 7, t. III, p. 366, 25 : Οἱ δὲ λέγοντες τρέφεσθαι τὰ παιδία ἐν ταῖς ὑστέραις διὰ τοῦ σαρκίδιόν τι βδάλλειν οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν. Ἐπί τε γὰρ τῶν ἄλλων ζῴων ταὐτὸν συνέβαινεν ἄν, νῦν δ' οὐ φαίνεται, θεωρῆσαι γὰρ τοῦτο ῥᾴδιον διὰ τῶν ἀνατομῶν.

Ibid. IV, 1, p. 393, 18 : Ἔτι δὲ γίνεται δίδυμα θῆλυ καὶ ἄρρεν ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ μορίῳ πολλάκις τῆς ὑστέρας, καὶ τοῦθ' ἱκανῶς τεθεωρήκαμεν ἐκ τῶν ἀνατομῶν ἐν πᾶσι τοῖς ζῳοτοκοῦσι καὶ ἐν τοῖς πεζοῖς καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσιν.

Ibid. c. 4, p. 404, 38 : Ἐν ταὐτῷ γὰρ γίνονται τόπῳ τῆς ὑστέρας δύο πολλάκις, ἐν δὲ τοῖς πολυτόκοις, ὅταν πληρωθῇ τῶν ἐμβρύων, ἐφεξῆς κείμενα φαίνεται. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν ἀνατομῶν ἐστιν.

Ibid. V, 1, p. 415, 32 : Ἀλλ' ὅμως ἐγειρόμενα φαίνεται (τὰ ζῷα scilicet) καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ, δῆλον δὲ γίνεται τοῦτο ἐν ταῖς ἀνατομαῖς, καὶ ἐν τοῖς ᾠοτοκοῦσιν.

De Partt. Animal. IV, 2, t. III, p. 275, 4 : Οὐχ ὀρθῶς δ' ἐοίκασιν οἱ περὶ Ἀναξαγόραν ὑπολαμβάνειν ὡς αἰτίαν οὖσαν (τὴν χολὴν scil.) τῶν ὀξέων νοσημάτων· ὑπερβάλλουσαν γὰρ ἀπορραίνειν πρός τε τὸν πνεύμονα καὶ τὰς φλέβας καὶ τὰ πλευρά· σχεδὸν γὰρ οἷς ταῦτα συμβαίνει τὰ πάθη τῶν νόσων, οὐκ ἔχουσι χολήν, ἔν τε ταῖς ἀνατομαῖς ἐγίνετο τοῦτο φανερόν.

Cum his apte conferri possunt quæ eodem plane sensu in libro spurio de Spiritu dicta sunt, c. 5, t. III, p. 667, 10 : Φανερὸν δ' ἔκ τε

τῶν ἀνατομῶν εἶναι, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἔντερον καὶ εἰς τὴν κοιλίαν αἵ τε φλέβες καὶ αἱ ἀρτηρίαι συνάπτουσιν, ὡς εἰκὸς εἶναι τὴν τροφὴν ἕλκειν. Hisce igitur omnibus locis, sive διὰ τῶν ἀνατομῶν, sive ἐκ τῶν ἀνατομῶν, sive ἐν ταῖς ἀνατομαῖς dixit philosophus, nihil aliud sunt ἀνατομαί, quam ipsæ corporum dissectiones, de quibus memorabilis locus legitur de Anim. Hist. l. III, 2 § 2. Quominus autem ubicunque huic vocabulo eandem vim apud Aristotelem tribuamus, totidem nec minus perspicui obstant loci :

De Anim. Hist. I, 17, t. III, p. 17, 14 : Ὧν (τῶν ὑστερῶν scil.) ἡ μὲν ὄψις θεωρείσθω ἐκ τῆς διαγραφῆς τῆς ἐν ταῖς ἀνατομαῖς.

Ibid. III, 1, p. 37, 24 : Αὐτῶν δὲ τούτων (τῶν σελαχῶν scil.) πρὸς ἄλληλά τε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἰχθῦς ἡ διαφορὰ τῶν ὑστερῶν ἀκριβέστερον ἂν θεωρηθείη τοῖς σχήμασιν ἐκ τῶν ἀνατομῶν.

Ibid. IV, 1, p. 57, 42 : Ἕκαστα δὲ τούτων ὡς κεῖται τῶν μορίων, θεωρείσθω ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἀνατομαῖς διαγραφῆς.

Ibid. VI, 11, p. 113, 34 : Θεωρείσθωσαν δὲ καὶ οἱ τῶν ἀρρένων (τῶν σελαχῶν scil.) πόροι, ὡς ἔχουσιν, ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς διαγεγραμμένων.

De Gener. Anim. II, 7, p. 366, 17 : Ἐπεὶ δὲ τὰ μὲν μονοτόκα, τὰ δὲ πολυτόκα τῶν τοιούτων ἐστὶ ζῴων, καὶ τὰ πλείω τῶν ἐμβρύων τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον τῷ ἑνί. Δεῖ δὲ ταῦτα θεωρεῖν ἔκ τε τῶν παραδειγμάτων τῶν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς καὶ τῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις γεγραμμένων.

Hisce vero locis subjungendus est multo major numerus eorum, in quibus dubium relinquitur quidnam per ἀνατομάς significare voluerit philosophus :

De Somno c. 3, t. III, p. 504, 11 : Τόπος δὲ τοῦ αἵματος αἱ φλέβες, τούτων δ' ἀρχὴ ἡ καρδία· φανερὸν δὲ τὸ λεχθὲν ἐκ τῶν ἀνατομῶν.

De Respiratione c. 8, p. 542, 28 : Ἀρχὴ δὲ τῶν φλεβῶν ἡ καρδία τοῖς ἐναίμοις· οὐ γὰρ διὰ ταύτης, ἀλλ' ἐκ ταύτης ἠρτημέναι πᾶσαι τυγχάνουσιν. Δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀνατομῶν.

De Partibus Animal. III, 4, p. 258, 47 : Αὕτη γὰρ (ἡ καρδία scil.) ἐστιν ἀρχὴ καὶ πηγὴ τοῦ αἵματος ἢ ὑποδοχὴ πρώτη. Ἐκ τῶν ἀνατομῶν δὲ κατάδηλα μᾶλλον ταῦτα καὶ ἐκ τῶν γενέσεων.

Ut hîc per ἐκ τῶν γενέσεων non libri de Generatione animalium, sed partus intelligendi sunt, ita et eodem loco et in duobus qui antecedunt, ἀνατομαί, ipsæ sunt dissectiones; in sequentibus vero designantur libri, vel potius descriptiones per lineamenta quæ illis continebantur.

De Respirat. c. 16, t. III, p. 547, 38 : Ὃν δὲ τρόπον ἡ καρδία τὴν σύντρησιν ἔχει πρὸς τὸν πνεύμονα, δεῖ θεωρεῖν ἔκ τε τῶν ἀνατεμνομένων καὶ τῶν ἱστοριῶν τῶν περὶ τὰ ζῷα γεγραμμένων.

Ib. l. 47 : Ὡς δ' ἡ θέσις ἔχει τῆς καρδίας πρὸς τὰ βράγχια, πρὸς μὲν τὴν ὄψιν ἐκ τῶν ἀνατομῶν δεῖ θεωρεῖν, πρὸς δ' ἀκρίβειαν ἐκ τῶν ἱστοριῶν.

De Partib. Animal. II, 3, p. 234, 51 : Αἱ γὰρ φλέβες κατατείνονται διὰ τοῦ μεσεντερίου παράπαν, κάτωθεν ἀρξάμεναι μέχρι τῆς κοιλίας· δεῖ δὲ ταῦτα θεωρεῖν ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας.

Ib. III, 5, p. 262, 46 : Τὸ δὲ μετ' ἀκριβείας ὡς ἔχουσιν αἱ φλέβες πρὸς ἀλλήλας, ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν δεῖ θεωρεῖν καὶ ἐκ τῆς ζωϊκῆς ἱστορίας.

De Gener. Animal. II, 4, p. 357, 10 : Τροφὴ δὲ ζῴου ἡ ἐσχάτη αἷμα καὶ τὸ ἀνάλογον· τούτων δ' ἀγγεῖον αἱ φλέβες· διὸ ἡ καρδία καὶ τούτων ἀρχή. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἱστοριῶν καὶ τῶν ἀνατομῶν.

De Partibus Animal. III, 14, p. 271, 29 : Καλοῦνται δὲ ταῦτα κοιλία καὶ κεκρύφαλος καὶ ἐχῖνος καὶ ἤνυστρον· ὃν δ' ἔχει τρόπον ταῦτα πρὸς ἄλληλα τῇ θέσει καὶ τοῖς εἴδεσιν, ἔκ τε τῆς ἱστορίας τῆς περὶ τὰ ζῷα δεῖ θεωρεῖν καὶ ἐκ τῶν ἀνατομῶν.

De Animal. Hist. III, 1, p. 35, 26 : Αὐτοὶ δὲ (οἱ ὄρχεις scil.) πρὸς αὑτοὺς ἣν ἔχουσι διαφοράν, ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν δεῖ θεωρεῖν καὶ ὕστερον λεχθήσεται ἐν τοῖς περὶ ἑκάστου αὐτῶν ἰδίοις ἀκριβέστερον.

De Partibus Animal. IV, 8, p. 286, 26 : Καθ' ἕκαστον δὲ τῶν μορίων, τίς ἡ θέσις αὐτῶν καὶ τίνες διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα, τῶν τ' ἄλλων καὶ τίνι διαφέρει τὰ ἄρρενα τῶν θηλειῶν ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν θεωρείσθω καὶ ἐκ τῶν ἱστοριῶν τὰ περὶ τὰ ζῷα.

Ibid. c. 10, p. 293, 6 : Ἐντὸς δὲ πῶς ἔχει καὶ πῇ διαφέρουσι τά τε περὶ τὸ σπέρμα καὶ τὰ περὶ τὴν κύησιν, ἔκ τε τῆς ἱστορίας τῆς περὶ τὰ ζῷα φανερὸν καὶ τῶν ἀνατομῶν, καὶ ὕστερον λεχθήσεται ἐν τοῖς περὶ γενέσεως.

De Animal. Histor. IV, 4, p. 64, 15 : Πάντα δὲ ταῦτα (τὰ μόρια τῶν ὀστρακοδέρμων scil.) τίνα τρόπον τῇ θέσει ἔχει ἐκ τῶν ἀνατομῶν θεωρείσθω.

Ibid. p. 65, 6 : Εἰσὶ δέ τινες κόχλοι οἳ ἔχουσιν ἐν αὑτοῖς ὅμοια ζῷα τοῖς ἀστακοῖς τοῖς μικροῖς, οἳ γίνονται καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς· διαφέρουσι δ' αὐτῶν τῷ μαλακὸν ἔχειν τὸ ἔσω τοῦ ὀστράκου, τὴν δ' ἰδέαν οἷοί εἰσιν, ἐκ τῶν ἀνατομῶν θεωρείσθωσαν.

De Partibus. Animal. IV, 5, p. 279, 34 : Ὃν δὲ τρόπον ἔχει τούτων ἕκαστον (τὰ μόρια scilicet τῶν ὀστρακοδέρμων), ἔκ τε τῶν ἱστοριῶν τῶν περὶ τὰ ζῷα θεωρείσθω καὶ ἐκ τῶν ἀνατομῶν· τὰ μὲν γὰρ τῷ λόγῳ, τὰ δὲ πρὸς τὴν ὄψιν αὐτῶν σαφηνίζειν δεῖ μᾶλλον.

De Animal. Histor. VI, 10, p. 112, 16 : Τὸ μὲν οὖν σχῆμα τῆς ὑστέρας (τῶν σελαχῶν scil.) ὡς ἔχει ἐκ τῶν ἀνατομῶν θεωρείσθω.

De Partibus Animal. IV, 13, p. 302, 15 : Οἱ μὲν οὖν αὐτῶν (τῶν σελαχῶν scil.) ἔχουσι πολλὰ βράγχια, οἱ δ' ὀλίγα, καὶ οἱ μὲν διπλᾶ οἱ δ' ἁπλᾶ· τὸ δ' ἔσχατον ἁπλοῦν οἱ πλεῖστοι. Τὴν δ' ἀκρίβειαν ἐκ τῶν ἀνατομῶν περὶ τούτων καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις ταῖς περὶ τὰ ζῷα δεῖ θεωρεῖν.

De Gener. Animal. I, 11, p. 325, 27 : Δεῖ δὲ καὶ περὶ ταύτης (τῶν σελαχῶν scil.) καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὑστερῶν, ὃν τρόπον ἔχουσιν, ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν τεθεωρηκέναι καὶ τῶν ἱστοριῶν.

Simili plane modo ut in hisce locis Aristotelis, cum Animalium historiis ἀνατομαί conjunguntur, apud interpretem Græcum libri de Animalium Ingressu, cujus scholia post Simplicii commentarios ad libros de Anima edita sunt. Ex hujus tamen verbis fol. 178 verso : Ὅτι δ' εἰσὶ μόριά τινα ὑφ' ὧν ἑνοῦται καὶ συνεχίζεται τὰ ὀργανικὰ μέρη, δῆλον ἐκ [τε] τῆς περὶ ζῴων ἱστορίας καὶ τῶν ἀνατομῶν, nihil satis certi elici potest. Nec magis, vereor, ad dijudicandam quæstionem nos juvabit Apulejus, quippe qui, quum in libro de Magia, c. 36, primum dixit : *Bene quod apud te, Maxime, causa agitur, qui pro tua eruditione legisti profecto Aristotelis* περὶ ζῴων γενέσεως, περὶ ζῴων ἀνατομῆς, περὶ ζῴων ἱστορίας *multijuga volumina*, deinde vero, c. 40 : *Quasi vero non paulo prius dixerim, me de particulis omnium animalium, de situ earum deque causa conscribere ac libros* ἀνατομῶν *Aristotelis et explorare studio et augere*, de nullis aliis libris locutus esse videtur quam de iis qui de Animalium Partibus inscripti sunt.

De tota igitur hac re, cum Schneidero, in *Præfat. ad Arist. de Anim. hist.* t. I, p. XII, Prantlio, *De libris ad hist. animall. pertinent. ordine*, Monachii, 1843, p. 25 sq., Thielio, *De zoologicor. Aristot. libr. ordine*, Vratisl. 1855, p. 22 sq., Zellero, *Geschichte der Philos. der Griechen*, t. II, 2, p. 66, sic statuendum esse arbitror, præter libros de Animalium Historiis, Aristotelem alios quosdam condidisse, in quibus descriptiones per lineamenta interiorum partium cujuscunque generis animalium continebantur. Hos autem cum libris de Animalium historiis arctiore quodam nexu cohæsisse, cum et ipsa res satis declarat, tum frequens utrorumque apud philosophum conjunctio. Neque tamen eos unum idemque opus fuisse, manifesto et ex ipsius Aristotelis verbis deprehenditur et confirmat index. Non magis igitur audiendus est Rosius, quum de hac re, in libro *de Aristotelis libr. ord. et auct.* p. 188, statuere conatus, affirmat eosdem plane fuisse libros Ἱστοριῶν et Ἀνατομῶν, quam quum (*Aristot. Pseudepigr.* p. 276) nullam fuisse differentiam inter Ἀνατομῶν et Ζωικῶν libros contendit. Hoc enim falsum esse jam Apollonii testimonio comprobari poterit, qui præter Ζωϊκά et Ἱστορίας, Ἐκλογάς quoque Ἀνατομῶν nominat. Talis autem excerpti mentio in indice mentionem integri operis statim subsequitur : Ἐκλογὴ Ἀνατομῶν α' (Diog. Laert. 104 Ἐκλογὴ τούτων α' Anon. 85).

XII. ΕΚΛΟΓΗ ΑΝΑΤΟΜΩΝ.

(236.)

Apollonius Mirab. c. 39 : Ἀριστοτέλης δ' ἐν ταῖς Ἐκλογαῖς τῶν Ἀνατομῶν· « Ὄφις ὤφθη ἐν Πάφῳ πόδας ἔχων δύο ὁμοίους χερσαίῳ χροκοδείλῳ ».

XIII. ΖΩΙΚΑ.

Numerum librorum de animalium sive historia sive natura, qui jam inde ab Alexandrinorum, ut videtur, ætate, seu vero seu falso Aristotelis nomine inscripti circumferebantur, multo majorem fuisse quam quem indices nostri declarant, cum *quinquaginta ferme volumina illa præclara de animalibus* ostendere videntur, quorum mentionem injecit Plinius Hist. Natur. VIII, 17, 43, tum præsertim Antigoni verba, ita dicentis Mirab. c. 60 : Πλὴν ὅ γε Ἀριστοτέλης χωρὶς τῆς περὶ τοὺς βίους τῶν ζῴων ἐντρεχείας καὶ τοιαῦτά τινα διεξέρχεται, πάνυ πολλὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένος ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῶν καὶ οἷον ἔργῳ οὐ παρέργῳ χρώμενος τῇ περὶ τούτων ἐξηγήσει· τὰ γοῦν πάντα σχεδὸν ἑβδομήκοντα περὶ αὐτῶν καταβέβληται βιβλία, καὶ πεπείραται ἐξηγητικώτερον ἢ ἱστορικώτερον ἐν ἑκάστοις ἀναστρέφεσθαι.

In condendo opere Naturalis Historiæ Plinium, ut par erat, ubivis fere Aristotelis vestigiis institisse, nemo profecto mirabitur qui quanta hujus auctoritas in tali præsertim re per totam antiquitatem fuerit non ignorat. Quonam vero modo id plerumque fecerit, non satis liquido apparet. De hac enim re quæ ipse

ECLOGA DISSECTIONUM.

Aristoteles in Dissectionum Eclogis scribit : « In Papho serpens conspectus est, qui duos pedes haberet perinde ac crocodilus terrestris. »

adjecit loco supra laudato : *Quæ* (scil. *quinquaginta illa volumina Aristotelis*) *a me collecta in artum cum iis quæ ignoraverat quæso ut legentes boni consulant*, quominus vera habeantur, multa sunt quæ impediunt, ita ut suo jure contendere potuerit Rosius (l. l. p. 712), his verbis præfationem contineri libri cujusdam περὶ Ζῴων a græco quodam scriptore ex Aristotele excerpti, quam magis temere quam vere, ineptoque insuper loco positam, in suum usum transtulisset Plinius. De hac vero quæstione non magis hic disserere lubet, quam de altera haud minus dubia, utrum solius Trogi Pompeji libro de Animalibus an et ipso Aristotelico opere usus fuerit Plinius. Quorum alterum, adhibito illo insigni errore in quem incidit leporem a dasypode distinguendo, et novo ita prorsusque inaudito animali fingendo (Hist. nat. X, 63, 83 ; XI, 39, 94), demonstrare aggressus est A. v. Gutschmid, *über die Fragmente des Pompejus Trogus*, Leipzig, 1857, p. 184 sqq. Quomodocunque vero ista se res habet, satis confidenter affirmare audeo præter Aristotelis libros de Animalibus qui et hodie superstites sunt, nullum plane alium Plinio ad manus fuisse. Nec multo aliter judicandum erit inspectis Antigoni excerptis; quippe quorum tria tantummodo sunt e deperditis libris petita, quum contra centum et tria manifesto nostros libros repræsentant, quorum et ordinem quadantenus secutus est excerptor. Quod vero ad numerum attinet quem isti norunt, L vel etiam LXX voluminum, longe abest ut eum perficiamus, etiamsi præter libros ad animalia spectantes, qui apud Diogenem Laertium nominantur (102-107), et quorum omnium summa viginti non excedit volumina, superstites quoque libros in ejus tabula omissos, quorumque nulla mentio apud scriptorem Galeno antiquiorem occurrit, de animalium scilicet Partibus, Generatione, Motu, Ingressu in censum adhibeamus. Meræ igitur fabulæ sunt quæ de ista librorum multitudine ab ipso Aristotele conscriptorum traduntur, nec multo pluris facienda quam quæ ex eodem satisque turbido fonte fluxisse videntur, de pecuniis quas Alexander in Aristotelis usum irrogaverat, de venationibus per totum Orientem institutis et quæ sunt hujuscemodi narrationes.

Ut tamen et hoc Antigoni et Plinii, vel eorum quos secuti sunt, auctoritati concedamus, revera exstitisse aliquando in quadam bibliotheca, quot illi indicant Aristotelis nomine inscriptos de Animalibus libros, statim illud quoque concedendum erit, eorum longe maximam partem spurios et supposititios fuisse, aut Aristotelis nomen ideo tantum in fronte tulisse quod e genuinis philosophi scriptis consarcinati erant. Quum enim jam in Theophrasti scriptorum catalogo recenseatur Ἐπιτομῶν Ἀριστοτέλους περὶ Ζῴων, α' β' γ' δ' ε' ς' (p. 11, 4 Usen.), ab iis profecto qui in priori indice nominantur (p. 5, 4 ibid.) : Περὶ Ζῴων, α', β', γ', δ', ε', ς', ζ' non diversi, quumque postea Aristophanes Byzantius simile opus condiderit (cf. Nauck, *Aristophanis Byzantii Fragmenta*, p. 480 sq. et quæ e cod. bibl. Paris. gr. suppl. 495 attulit Rosius l. l. p. 283), facile fieri potuit, ut talia compendia cum ipsius Aristotelis libris numerarentur.

Huic vero generi manifesto adscribendi sunt libri, e quibus solis fragmenta satis multa servata sunt, quos ab Historiis animalium ita distinxit Apollonius Mirab. c. 27 : Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Ζωικοῖς· δύο γάρ εἰσιν αὐτῷ πραγματεῖαι, ἡ μὲν περὶ Ζῴων, ἡ δὲ περὶ τῶν Ζωικῶν. Iidem autem sunt hi libri atque quibus sæpissime usus est Athenæus, qui tamen in eorum titulo afferendo miro prorsus modo variavit. Ita enim octies laudat librum ἐν τῷ περὶ Ζωικῶν (cf. fr. 11, 13, 14, 16, 17, 19, 22, 41), quibus locis quinque præterea addendi sunt ubi manifesto, pro ἐν τῷ περὶ Ζῴων, quod in codicibus legitur, περὶ Ζωικῶν corrigi debet (fr. 12, 21, 23, 29, 34). Simili plane vitio alibi (fr. 19) recurrit περὶ Ζῴων ἢ ἰχθύων, quod duobus aliis locis collatis (fr. 12 et 23), ubi recte legitur ἐν τῷ περὶ Ζωικῶν ἢ ἰχθύων, corrigendum est. Verba deinde περὶ Ζωικῶν omissa semel (fr. 20), semel inverso ordine posita sunt (fr. 46). Duobus vero aliis locis legitur sive ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ζωικῷ (fr. 18), sive ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ζωικῷ ἢ περὶ ἰχθύων. Factum est deinde, sive ipsius Athenæi, sive librariorum negligentia, ut aliquoties liber περὶ Μορίων falso pro περὶ Ζωικῶν nominaretur (fr. 27, 38, 43, 44). Quem enim, nescio qua de causa, περὶ Ζῴων Μορίων inscribit librum, hunc ab eo qui quintus in Historiis animalium numeratur diversum non fuisse, sexcenti ostendunt loci, eodem plane modo, quo quem περὶ τῶν Ζῴων Ἠθῶν vocare solet (VII, 282, C; 307, C), ejusdem operis nonum repræsentat, quum contra qui hodie nonus habetur, octavus Athenæo erat (Conf. Deipn. IX, 387, B : Ἀριστοτέλης ἐν ὀγδόῃ Ζῴων ἱστορίας = Hist. anim. IX, 49, 5). Inde facile perspicitur duplex statuendum esse genus librorum e quo ducta sunt omnia quæ

ut Aristotelea, de animalibus apud Athenæum leguntur : primum quod continet genuinos philosophi de Historiis animalium libros, alio vero ordine dispositos quam quo inde ab Andronico fuerunt. Quod ne cui mirum videatur, tenendum est Athenæum nequaquam ex ipso Aristotele hausisse, sed copias ab Alexandrinis philologis congestas compilasse (1). Alterum vero librorum manifesto supposititiorum, caque lege compositorum, ut quæ de singulis animalibus sparsim et variis locis diota sunt apud Aristotelem, in unum congesta, certo quodam ordine exhiberentur, aliis insuper quibusdam et novis, aliundeque petitis per occasionem adspersis, ita ut lexici sive indicis instar totum esset opus. Tales autem fuisse præter Ζωικά, cum Φυτικὰ tum Μεταλλικά, de quibus supra dictum est, facile adducor ut credam. Quin et illud satis probabile puto, ex una eademque officina omne hoc genus librorum in lucem prodiisse, hominis scilicet grammatici atque philologi, in eo inprimis occupati ut, sedulo in diversa singulorum animalium nomina inquirendo, synonymiam, quam vocant, illustraret.

Quod si, post ea quæ hucusque disputavimus, opus esset demonstrari Zoicorum libros ab Aristotele alienos fuisse, jam uno argumento res dijudicari poterit. Licet enim philosophus a compositione novorum vocabulorum minime abstinuerit, ut animalia secundum communes naturales differentias in classes distingueret, sive ut singulorum diversitates enotaret, tot tamen composita vocabula in fragmentis Zoicorum suppeditant, manifesto brevitatis quodam studio inventa, quorum vero nullum apud Aristotelem usquam occurrit, ut horum librorum auctorem a philosopho diversum fuisse, jam neminem fugere possit. Ad hoc autem genus pertinent præter ἀμφίβιος, cujus vocabuli nullus est usus apud Aristotelem, quamvis eo Democritum jam usum esse testari videatur Theophrastus fr. CLXXI, 12 Wimm., ποικιλερυθρομέλαινος, μελανόγραμμοι, γραμματοποικίλα, τρεψίχρως, παχύστομον, λεπτόστομον, σχιδανόπους, λιθοκέφαλα, ἀκανθοστεφῆ, ποικιλόστικτα, μελανόστικτα, σκολιόγραπτα, ἐρυθρόγραμμα, μονάκανθος, δίραβδα, πολύραβδα, νωτόγραπτα, σχιδανόπους, συναγελαστικά, μονήρη, συμφυές, μονοφυές, ἀλληλοκτονεῖν. Horum vocabulorum quum quædam apud Apulejum recurrant, cujus hæc sunt verba de Magia c. 38 : *De solis aquatilibus dicam, nec cetera animalia nisi in communibus differentiis attingam. Ausculta igitur quæ dicam. Jam me clamabis magica nomina Ægyptio vel Babylonico ritu percensere :* σελάχια, μαλάκια, μαλακόστρακα, χονδράκανθα, ὀστρακόδερμα, καρχαρόδοντα, ἀμφίβια, λεπιδωτά, φολιδωτά, δερμόπτερα, στεγανόποδα, μονήρη, συναγελαστικά, illi Zoicorum libros non ignotos fuisse verisimillima est conjectura, quam etiam in eadem oratione de Magia c. 40, ex Aristotele memorata narratio de asello pisce, collato præsertim Athenæo (cf. fragm. 41), egregie confirmat. Verumenimvero fac hos Zoicorum libros revera innotuisse Apulejo, non statim inde consequetur, eosdem illi fuisse atque quos l. l. c. 36 *Aristotelis* περὶ Ζῴων ἀνατομῆς et c. 40, *libros* Ἀνατομῶν *Aristotelis* vocaverat, neque ideo qui in indicibus sub hoc titulo afferuntur libri (Diog. Laert. 102, Anon. 84), a Zoicorum non distinguendi erunt. In hanc vero sententiam eo longius absum ut cum Rosio abeam, quo magis a tali horum librorum inscriptione abhorrent, quæcunque ex iis servata sunt fragmenta.

(ΠΕΡΙ ΟΡΝΙΘΩΝ.)

1 (237).

Cicero de Natura Deor. II, 49 : *Illud vero ab* ARISTOTELE *animadversum, a quo pleraque, quis potest non mirari, grues quum loca calidiora petentes maria transmittant, trianguli efficere formam. Ejus autem summo angulo aer ab iis adversus pellitur, deinde sensim ab utroque latere tanquam remis ita pennis cursus avium levatur. Basis autem trianguli quem grues efficiunt, ea tanquam a puppi ventis adjuvatur; eæque in tergo prævolantium colla et capita reponunt. Quod quia ipse dux facere non potest quia non habet cui innitatur, revolat ut ipse quoque quiescat. In ejus locum una succedit ex iis quæ acquierunt eaque vicissitudo in omni cursu conservatur. Multa ejus modi proferre possem, sed genus ipsum videtis.*

Cf. Plutarch. de Sol. anim. c. 10 et Ælian. de Nat. Anim. III, 13, V, 35. Locus fortasse ex eodem fonte fluxit, e quo alii plures, quos ex Aristotele in libris de Natura Deorum attulit Cicero, scilicet e dialogo de Philosophia. Vix tamen ipse apud philosophum hæc legerat, sed aliunde potius, e Panætii, ut Rosius conjecit, περὶ Προνοίας libro accepit.

(1) Hoc et de ipsis Ζωικῶν libris verum esse facile demonstrari potest. Quæcunque enim de avibus attulit ea solo Aristotelis nomine, nulla libri indicatione adjecta apposuit, quum contra in iis quæ marina animalia spectant ubicunque fere librum designet.

2 (238).

Athen. IX, 393, D : Φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης· « Ὁ κύκνος εὔτεκνός ἐστι καὶ μάχιμος. Ἀλληλοκτονεῖ γοῦν ὁ μάχιμος. Μάχεται δὲ καὶ τῷ ἀετῷ αὐτὸς μάχης μὴ προαρξάμενος. Εἰσὶ δ' ᾠδικοί, καὶ μάλιστα περὶ τὰς τελευτάς. Διαιροῦσι δὲ καὶ τὸ πέλαγος ᾄδοντες. Ἔστι δὲ καὶ τῶν στεγανοπόδων καὶ ποιηφάγων. »

Eustath. ad Iliad. p. 254, 38 : Ὅτι δὲ ὁ κύκνος εὔτεκνος καὶ μάχιμος καὶ ὡς ἀλληλοκτονεῖ ὁ μάχιμος, καὶ ὡς Ἀριστοτέλους εἰπόντος ᾠδικοὺς εἶναι τοὺς κύκνους μάλιστα περὶ τὰς τελευτὰς καὶ διαιρεῖν τὸ πέλαγος ᾄδοντας.

Cf. H. An. IX, c. 1, p. 174, 20, c. 12, p. 182, 28. Ælian. Var. Hist. I, 14 : Λέγει Ἀριστοτέλης τὸν κύκνον καλλίπαιδα εἶναι καὶ πολύπαιδα, ἔχειν γε μὴν καὶ θυμόν. Πολλάκις γοῦν εἰς ὀργὴν καὶ μάχην προελθόντες καὶ ἀλλήλους ἀπέκτειναν οἱ κύκνοι. Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς καὶ μάχεσθαι τοὺς κύκνους τοῖς ἀετοῖς· ἀμύνεσθαί γε μὴν αὐτοὺς ἀλλ' οὐκ ἄρχειν ἀδίκων. Ὅτι δέ εἰσι φιλῳδοί, τοῦτο μὲν ἤδη τεθρύληται.

3 (239).

Athen. IX, 392, B : Ἀριστοτέλης δέ φησιν· « Ὁ ὄρτυξ ἐστὶ μὲν τῶν ἐκτοπιζόντων καὶ σχιδανοπόδων· νεοττιὰν δ' οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ κονίστραν· καὶ ταύτην σκεπάζει φρυγάνοις διὰ τοὺς ἱέρακας ἐν ᾗ ἐπῳάζει. » Cf. H. An. VIII, 12, p. 157, 23, IX, 8, p. 179, 38.

4 (240).

Athen. IX, 389, A : Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ ζῴου τάδε· « Ὁ πέρδιξ ἐστὶ μὲν χερσαῖος, σχιδανόπους. Ζῇ δὲ ἔτη πεντεκαίδεκα· ἡ δὲ θήλεια καὶ πλείονα· πολυχρονιώτερα γὰρ ἐν τοῖς ὄρνισι τῶν ἀρρένων τὰ θήλεα. Ἐπῳάζει δὲ καὶ ἐκτρέφει, καθάπερ ἡ ἀλεκτορίς. Ὅταν δὲ γνῷ ὅτι θηρεύεται, προελθὼν τῆς νεοττιᾶς κυλινδεῖται παρὰ τὰ σκέλη τοῦ θηρεύοντος ἐλπίδα ἐμποιῶν τοῦ συλληφθήσεσθαι, ἐξαπατᾷ τε ἕως ἂν ἀποπτῶσιν οἱ νεοττοί, εἶτα καὶ αὐτὸς ἐξίπταται. Ἔστι δὲ τὸ ζῷον κακόηθες καὶ πανοῦργον, ἔτι δὲ ἀφροδισιαστικόν. Διὸ καὶ τὰ ᾠὰ τῆς θηλείας συντρίβει, ἵνα ἀπολαύῃ τῶν ἀφροδισίων. Ὅθεν ἡ θήλεια γιγνώσκουσα ἀποδιδράσκουσα τίκτει. » Cf. H. An. IX, 7, p. 179, 21, c. 8, p. 179, 40 ss.

5 (241).

Athen. IX, 393, F : Ἀριστοτέλης φησὶ περιστερῶν μὲν εἶναι ἓν γένος, εἴδη δὲ πέντε, γράφων οὕτως· « Περιστερά, οἰνάς, φάψ, φάσσα, τρυγών. » Ἐν δὲ πέμπτῳ περὶ Ζῴων Μορίων τὴν φάβα οὐκ ὀνομάζει.... Ἡ μὲν οὖν οἰνάς, φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης, μείζων ἐστὶ τῆς περιστερᾶς, χρῶμα δ' ἔχει οἰνωπόν, ἡ δὲ φὰψ μέσον περιστερᾶς καὶ οἰνάδος, ἡ δὲ φάσσα ἀλέκτορος τὸ μέγεθος, χρῶμα δὲ σποδιόν, ἡ δὲ τρυγὼν πάντων ἐλάττων, χρῶμα δὲ τεφρόν. Αὕτη δὲ θέρους φαίνεται, τὸν δὲ χειμῶνα φωλεύει. Ἡ δὲ φὰψ καὶ ἡ περιστερὰ ἀεὶ φαίνονται, ἡ δ' οἰνὰς

ZOICA.

(*De Avibus.*)

2.

De cygnis hæc tradidit Aristoteles : « Cygnus numerosa prole fecundus est, idemque pugnax ; ita quidem ut mutuo etiam se occidant pugnantes. Pugnat etiam cum aquila, nec vero ipse facit initium pugnandi. Sunt autem canori, maxime sub vitæ finem ; atque etiam maria transjiciunt canentes. Pedes habent palmatos : pascuntur herba.

3.

Scribit Aristoteles : « Coturnix est e genere avium peregrinantium, et fissos pedes habentium. Nidum non facit, sed cubile pulvereum, ubi incubat ; idque fruticibus obtegit accipitrum causa. »

4.

De perdicibus ita scribit Aristoteles : « Perdix est avis terrestris, fissos pedes habens. Vivit annos quindecim : femina vero etiam diutius. Nam in avibus longior vita est feminis, quam maribus. Ovis incubat, ac pullos enutrit, quemadmodum gallina. Ubi insidiari sibi aucupem sentit, e nido progressa ante pedes ejus sese volutat, spem ei faciens comprehendi se posse : atque ita eum decipit, donec evolarint pulli ; tum vero et ipsa avolat. Est autem animal versutum et malignum, ad hæc libidinosum. Quare mas ova etiam frangit feminæ, quo fruatur venere : quod quia intelligit femina, aufugit, clanculum paritura. »

5.

Aristoteles, columbarum unum quidem esse genus, ait, sed quinque species, quas sic enumerat : « Columba, rupilia (œnas), phabs, phatta, turtur. » Quinto vero de Partibus Animalium phaba non recenset... Œnas igitur, major est, ut ait Aristoteles, columba vulgari, colorem autem habet vineum : phabs vero, inter columbam et œnadem media : phassa, galli gallinacei est magnitudine, colore cinereo albicante : turtur vero omnium minima, cinereo colore nigrescente. Hæc quidem æstate apparet, hieme vero occultatur : phabs autem et columba semper apparent ; œnas vero nonnisi autumno. Ex his diuturniore vita frui aiunt phassam : vivere quippe ad triginta atque etiam ad quadraginta annos. Nec vero deserunt aut

φθινοπώρῳ μόνῳ. Πολυχρονιωτέρα δὲ εἶναι λέγεται τούτων ἡ φάσσα· καὶ γὰρ τριάκοντα καὶ τεσσαράκοντα ζῇ ἔτη. Οὐκ ἀπολείπουσι δ' ἕως θανάτου οὔτε οἱ ἄρρενες τὰς θηλείας οὔτε αἱ θήλειαι τοὺς ἄρρενας, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος χηρεύει ὁ ὑπολειπόμενος. Τὸ δ' αὐτὸ ποιοῦσι καὶ κόρακες καὶ κορῶναι καὶ κολοιοί. Ἐπωάζει δ' ἐκ διαδοχῆς πᾶν τὸ περιστεροειδὲς γένος. Καὶ γενομένων τῶν νεοττῶν ὁ ἄρρην ἐμπτύει αὐτοῖς, ὡς μὴ βασκανθῶσι. Τίκτει δὲ ᾠὰ δύο, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἄρρεν ποιεῖ, τὸ δὲ δεύτερον θῆλυ. Τίκτουσι δὲ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους· διὸ δὴ καὶ δεκάκις τοῦ ἐνιαυτοῦ τιθέασιν, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ δωδεκάκις· τεκοῦσα γὰρ τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ συλλαμβάνει.» Cf. Hist. Anim. VIII, 3, p. 151, 27, VI, 4, passim; IX, 7, p. 178, 50, 179, 15.

6 (242).

Athen. IX, 388, E : Πορφυρίων... Ἀριστοτέλης δὲ σχιδανόποδά φησιν αὐτὸν εἶναι ἔχειν τε χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρά, ῥύγχος ἠργμένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγεθος ἀλεκτρυόνος. Στόμαχον δ' ἔχει λεπτόν, διὸ τῶν λαμβανομένων εἰς τὸν πόδα ταμιεύεται μικρὰς τὰς ψωμίδας. Κάπτων δὲ πίνει, πενταδάκτυλός τε ὢν τὸν μέσον ἔχει μέγιστον. Cf. H. An. II, 17, p. 34, 25; VIII, 6, p. 154, 6.

7 (243).

Athen. IX, 391, F : Τίκτει γοῦν ὁ στρουθός, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, καὶ μέχρι ὀκτώ. Ἀριστοτέλης δέ φησι τοὺς ἄρρενας τῷ χειμῶνι ἀφανίζεσθαι, διαμένειν δὲ τὰς θηλείας, τεκμαιρόμενος ἐκ τῆς χρόας τὴν πιθανότητα· ἀλλάττεσθαι γὰρ ὡς τῶν κοσσύφων καὶ φαλαρίδων ἀπολευκαινομένων κατὰ καιρούς. Cf. Hist. An. IX, 7, p. 179, 27 et supra fr. 169.

8 (244).

Athen. IX, 397, B : Ὁ ταώς, φησὶν Ἀριστοτέλης, σχιδανόπους ἐστὶ καὶ ποιολόγος, καὶ τίκτει τριετὴς γενόμενος, ἐν οἷς χρόνοις καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν πτερῶν λαμβάνει. Ἐπωάζει δὲ πρὸς ἡμέρας τριάκοντα. Τίκτει δὲ ἅπαξ τοῦ ἔτους ᾠὰ δώδεκα· ταῦτα δὲ οὐχ εἰς ἅπαξ, ἀλλὰ παρ' ἡμέρας δύο· αἱ δὲ πρωτοτόκοι ὀκτώ. Τίκτει δὲ καὶ ὑπηνέμια ᾠά, ὡς ἡ ἀλεκτορίς, οὐ πλείω δὲ τῶν δύο. Ἐκλέπει δὲ καὶ ἐπωάζει καθάπερ ἡ ἀλεκτορίς. Cf. Hist. An. VI, 9, p. 111, 9.

9 (245).

Athen. IX, 390, E : Γράφει δὲ περὶ αὐτῶν (τῶν ὠτίδων scil. quæ male pro ὤτων posuerat, is quem secutus est Athenæus) Ἀριστοτέλης οὕτως, ὅτι ἐστι μὲν τῶν ἐκτοπιζόντων καὶ σχιδανοπόδων καὶ τριδακτύλων, μέγεθος ἀλεκτρυόνος μεγάλου, χρῶμα ὄρτυγος, κεφαλὴ προμήκης, ῥύγχος ὀξύ, τράχηλος λεπτός, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, γλῶσσα ὀστώδης, πρόλοβον δ' οὐκ ἔχει... Φασὶ δ' αὐτὸν καὶ τὴν τροφὴν ἀναμηρυκᾶσθαι, ἥδεσθαί τε ἵππῳ. Εἰ γοῦν τις δορὰν ἵππων περιθοῖτο, θηρεύσει ὅσους ἂν θέλοι· προσίασι γάρ. Cf. H. An. II, 17, p. 34, 8. Ultima quoque Aristoteli tribuuntur apud Plutarchum de Solert.

---

feminas mares aut mares feminæ, usque ad mortem : et altero mortuo, viduam vitam agit superstes. Idem faciunt et corvi et cornices et graculi. Universum item columbinum genus ovis incubat alternis vicibus : et postquam exclusi sunt pulli, sputo eos conspergit mas, ne fascinentur. Pariunt autem ova duo, quorum e priore mas nascitur, ex altero femina. Pariuntque quovis anni tempore : quare ad decies ponunt per annum; in Ægypto vero etiam duodecies : nam postridie quam peperit, concipit femina.

6.

Aristoteles tradit, porphyrionem fissis esse pedibus, colore cyaneo, cruribus longis, rostro inde a capite puniceo, magnitudine galli gallinacei, gula angusta : quapropter cibum pede apprehensum in minutas bucculas dispertitur. Bibit autem morsu. Quinos habet digitos, in his medium maximum.

7.

Aristoteles ait passerem ad octo pullos parere. Idem ait passerum mares hieme nusquam comparere, manere vero feminas : probabile id esse colligens ex colore : mutari enim eum, ut in merulis et phalaridibus, quæ certo anni tempore albescunt.

8.

Pavo, ait, Aristoteles, fissis pedibus est, et herba vescens. Parit tertio anno ex quo natus est : quo tempore etiam varietatem accipit pennarum. Ovis incubat ad dies triginta. Parit autem semel in anno ova duodecim : sed ea non continuato enixu verum alternis diebus : primiparæ vero feminæ nonnisi octo pariunt. Parit autem etiam irrita ova, quemadmodum gallina : nec vero plura duobus. Excludit vero et incubat prorsus ut gallina.

9.

Scribit de otide Aristoteles in hunc modum : Avis est ex earum genere quæ peregrinantur; scissis pedibus; tribus digitis; magnitudine galli majoris; colore coturnicis; capite oblongo; rostro acuto; collo gracili; amplis oculis; lingua ossea : ingluviem vero non habet... Aiunt autem, ruminare eos cibum, et delectari equo, ita quidem ut, si quis equi pelle tectus eis insidietur, capiat quotquot voluerit, ultro quippe accedentes.

Aristoteles narrat vulpium et serpentum amicitias, quia communem inimicum habeant aquilam, aut otidum cum equis, quibus appropinquare et fimum disjicere gaudent.

an. c. 31 : Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ φιλίας ἀλωπέκων καὶ ὄφεων διὰ τὸ κοινὸν αὐτοῖς (cf. H. An. IX, 1, p. 174, 32, ἀλώπηξ καὶ ὄφις (φίλοι), ἄμφω γὰρ τρωγλοδύται. Ib. c. 32, p. 189, 3 dicitur tantum aquilas venari vulpes) πολέμιον εἶναι τὸν ἀετόν, ἢ τὰς ὠτίδων πρὸς ἵππους ὅτι χαίρουσι προσπελάζουσαι καὶ διασκάλλουσαι τὸν ὄνθον, quæ tamen ex alio fonte ducta videntur quam quo Athenæus usus est. Cf. Ælian. de Anim Nat. II. 28. Oppian.Cyneg. II, 406, 431. Eutecn. Ixeut. III, 8.

10 (246).

Athen. IX, 390, F, ita pergit : Ἐν ἄλλοις δὲ πάλιν φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης· « Ὁ ὦτος ἐστὶ μὲν παρόμοιος τῇ γλαυκί, οὐχ (delend. videtur) ἔστι δὲ νυκτερινός. Ἔχει τε περὶ τὰ ὦτα πτερύγια, διὸ καὶ ὦτος καλεῖται· μέγεθος περιστερᾶς, μιμητὴς ἀνθρώπων· ἀντορχούμενος γοῦν ἁλίσκεται. » Eadem fere Hist. An. VIII, 12, p. 157, 41.

(ΠΕΡΙ ΙΧΘΥΩΝ.)

11 (247).

Athen. VII, 330, A : Ἀριστοτέλης δ' ἐν πέμπτῳ Ζῴων Μορίων (H. A. V, 9, 1)... ἐν δὲ τῷ περὶ Ζωικῶν· « Σελάχη, φησί, βοῦς, τρυγών, νάρκη, βατίς, βάτραχος, βούγλωττος (βούγλωττα, cod. Marc.), ψῆττα, μῦς. »

« Locum corruptum esse aiunt Rondelet *De Piscibus* p. 321, Schneider. *Hist. piscium* p. 313, ultima enim βούγλωττος, ψῆττα, μῦς quum ad ea quæ σελάχη vocat Aristoteles vel σελαχώδη (de quibus J. Bona Meyer, *Aristoteles Thierkunde*, Berl. 1855, p. 280, de bove cf. p. 290) non possint referri, aut eum qui primus hos locos collegit atque excerpsit aut Athenæum qui descripsit manifestum est non solum, sicut in ipso qui præcedit Historiarum loco factum est, exempla multa neglexisse sed ipsam divisionem auctoris. » *Rosius*. Ceterum cf. Athen. p. 286, B : Τῆς μὲν οὖν βατίδος καὶ τοῦ βατράχου μνημονεύει Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ Ζῴων (corr. Ζωικῶν), καταριθμῶν αὐτὰ ἐν τοῖς σελάχεσιν... et paulo post C : Ἀριστοτέλης δ' ἐν πέμπτῳ Ζῴων Μορίων σελάχη φησὶν εἶναι βάτον, τρυγόνα, βοῦν, λάμιαν, ἀετόν, νάρκην, βάτραχον καὶ πάντα τὰ γαλεοειδῆ, quæ ad H. An. V, 5 spectant. Neque βούγλωττος neque βούγλωττα apud Aristotelem nominantur.

12 (248).

Athen. VIII, 305, D : Κάπρος καὶ χρέμυς· Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ζῴων (corr. Ζωικῶν) φησί· « Τὰ δὲ ἀνόδοντα καὶ λεῖα ὡς ῥαφίς. Καὶ τὰ μὲν λιθοκέφαλα ὡς χρέμυς· τὰ δὲ σκληρότατα τραχύδερμα ὡς κάπρος· καὶ τὰ μὲν δίραβδα ὡς σεσερῖνος, τὰ δὲ πολύραβδα καὶ ἐρυθρόγραμμα ὡς σάλπη. »

Pro χρέμυς, apud Hesychium legitur χρέμυς, apud Aristotelem H. A. IV, 8, 10 χρομίς, cum. v. l. χρέμις vel χρενίς.

Athen. VII, 319, D : Ῥαφίδες. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν πέμπτῳ Ζῴων Μορίων βελόνην αὐτὴν καλεῖ (H. An. V, 11, 6). Ἐν δὲ τῷ περὶ Ζωικῶν ἢ Ἰχθύων ῥαφίδα αὐτὴν ὀνομάσας ἀνόδουν φησὶν αὐτὴν εἶναι.

13 (249).

Athen. VII, 319, C : Φυκίς... Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ζωικῶν ἀκανθοστεφῆ φησὶν εἶναι καὶ ποικιλόχροα φυκίδα. Τῶν δὲ γραμμοποικίλων πλαγίαις τε ταῖς ῥάβδοις κεχρημένων (an corr. κεχρωσμένων ?) πέρκη.

14 (250).

Athen. VII. 327, F : Χάνναι... Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ Ζωικῶν ποικιλερυθρομέλαιναν (ita, Meinekius pro ποικιλέρυθρον μέλαιναν) αὐτὴν ὀνο-

---

10.

Alibi rursus ait Aristoteles : « Otus est similis noctuæ, nec vero noctu volat. Habet autem circa aures pinnulas : quare et otus nominatur. Magnitudine est columbæ, hominum imitator : nam et capitur, dum ex adverso saltantis aucupis saltat ipse. »

(DE PISCIBUS.)

11.

Aristoteles in Zoicis : Cartilaginei, inquit, sunt : bos, pastinaca, torpedo, raia, rana, buglossus, passer, mus.

12.

Aristoteles in libro de Zoicis dicit : Alii vero (pisces) carent dentibus et læves sunt, ut acus : alii lapidem in capite habent, ut cremys : alii durissimi sunt et aspera cute, ut aper : alii duabus lineis distincti ut seserinus ; alii multis lineis eisque rubris distincti, ut salpa.

Aristoteles in libro de Zoicis sive Piscibus βελόνην, ῥαφίδα (acum) appellat dicitque eum dentibus carere.

13.

Aristoteles in libro de Zoicis ait spinis coronatam et colore variam esse phycidem. Perca autem variis lineis et obliquis virgulis notata.

14.

Aristoteles in libro de Zoicis, e rubro et nigro variega-

μάζει καὶ ποικιλόγραμμον, διὰ τὸ μελαίναις γραμμαῖς πεποικίλθαι.

15 (251).

Athen. VII, 286, F : Βῶκες· Ἀριστοτέλης ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ζωικῷ ἢ περὶ Ἰχθύων« Νωτόγραπτα, φησί, λέγεται βῶξ, σκολιόγραπτα δὲ κολίας. »

16 (252).

Athen. VII, 313, D : Μελάνουρος... Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ περὶ Ζωικῶν γράφει οὕτως· « Ὀρροπυγόστικτοι δὲ τῶν ἰχθύων μελάνουρος καὶ σαργός, πολύγραμμοί τε καὶ μελανόγραμμοι. »

17 (253).

Athen. VII, 305, C : Κίχλαι καὶ κόσσυφοι... Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ Ζωικῶν· « Καὶ τὰ μὲν μελανόστικτα ὥσπερ κόσσυφος, τὰ δὲ ποικιλόστικτα ὥσπερ κίχλη. »

18 (254).

Athen. VIII, 331, D : Μνασέας δ' ὁ Πατρεὺς ἐν τῷ Περίπλῳ τοὺς ἐν τῷ Κλείτορι ποταμῷ φησὶν ἰχθῦς φθέγγεσθαι, καίτοι μόνους εἰρηκότος Ἀριστοτέλους φθέγγεσθαι σκάρον καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον. Cf. Eustath. ad Odyss. p. 1720, 38 : Καίτοι Ἀριστοτέλους εἰπόντος μόνον σκάρον φθέγγεσθαι καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον.

« Inter pisces Aristotelis vocales (IV, 9, 3) hi duo non memorantur neque meminit qui in illum locum commentatus est Jo. Müller (*über die Fische welche Töne von sich geben*, *Archiv für Anatomie und Physiol.* 1857, p. 249). Reliqua igitur vocalium exempla, sicut alibi factum esse vidimus, omissa crederem a grammatico qui hunc locum excerpsit, mutilumque esse locum censerem cum Hippolyto Salviano (*Aquatil. Animal. Hist.* Rom. 1554, f. 208, C), nisi omnino dubium esset quomodo huc accesserit porcus ille fluviatilis (cf. Schneider *Hist. pisc.* p. 174, Müller l. c. p. 269, cf. 262) neque cum porco marino Plinii (XXXII, 9) vel orthagorisco neque cum apro (Plin. XI, 112, quem κάπρον Aristoteles, qui omnino non habet χοῖρον) Acheloi amnis confundendus, quorum uterque grunnitum habet. Nam de uno tantum pisce, non de multorum exemplis Pseudaristotelem dixisse ostendit qui hoc idem testimonium reddit Oppianus Halieut. I, 134 :

> Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις
> φθέγγεται ἰκμαλέην λαλαγὴν καὶ μοῦνος ἐδητὺν
> ἄψορρον προΐησιν ἀνὰ στόμα, δεύτερον αὖθις
> δαινύμενος, μήλοισιν ἀναπτύσσων ἴσα φορβήν,

ubi alterum illud de ruminatione (cf. Cuvier et Valenciennes, *Hist. nat. des poissons* t. XIV, p. 113) Aristotelis est (H. An. II, 17, 13, VIII, 2, p. 149, 43; de Part. An. II, 14, p. 271, 54). Itaque μόνος φθέγγεται, μόνος δοκεῖ μηρυκάζειν, denique μόνος καθεύδει Seleuco auctore apud Athenæum VII, 320, F (Oppian. Halieut. II, 661). De sono unus præterea, nescio unde, testatur Joann. Philoponus q. f. ad Arist. de Anima (II, 8 : Ψοφοῦσι τοῖς βραγχίοις ἤ τινι ἑτέρῳ τοιούτῳ) fol. L 8 verso sup., qui de Acheloi piscibus locutus postquam τῇ πληγῇ τοῦ ὕδατος rem explicavit, hæc addit : ὥστε εἰ καὶ οἱ σκάροι λέγονται φωνεῖν, τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐπ' αὐτῶν ὑποληπτέον. Quæ accuratius ex alia commentarii recensione ita Suidas exprimit s. v. Πνεύμων· καὶ οἱ σκάροι τῷ στόματι τὸ ὕδωρ ἐξωθοῦντες μετὰ ῥοίζου τὸν ἦχον ἀποτελοῦσιν· ἀμέλει ἐν τῷ βάθει ὄντες οὐ φωνοῦσιν. Oppianum repetit Tzetzes in Historiis, Chil. VII, 338. » *Rosius.*

19 (255).

Athen. VII. 328, D : Χαλκίδες καὶ τὰ ὅμοια,

---

tam channam nominat, et lineis variegatam, quia nigris lineis est distincta.

15.

Aristoteles in libro qui inscribitur Zoicum sive de Piscibus in dorso notatus appellatur box, oblique notatus colias.

16.

Aristoteles in libro de Zoicis ita scribit : « In cauda punctis variegati e piscibus melanurus et sargus : iidem multis eisque nigris notati lineis. »

17.

Aristoteles in libro de Zoicis : Et alia quidem nigris punctis notata sunt ut merula, alii variis punctis, ut turdus

18.

Aristoteles dicit solum scarum et porcum fluviatilem sonum edere.

19.

Thrissarum meminit Aristoteles in libro de Zoicis vel Piscibus, ubi ait : « Locum non mutant thrissa, encrasicholus, membras, coracinus, erythrinus, trichis. »

Trichiam piscem vocat Aristoteles in quinto libro de Animalium partibus : in illo vero qui Zoicum inscribitur trichidem appellat.

θρίσσαι, τριχίδες, ἐρίτιμοι... Θρισσῶν δὲ μέμνηται Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ζώων καὶ (corr. Ζωικῶν ἢ) Ἰχθύων ἐν τούτοις· « Μόνιμα θρίσσα, ἐγκρασίχολος, μεμβράς, κορακῖνος, ἐρυθρῖνος, τριχίς. » Paulo post p. 328, F : Ὁμοίως δὲ (τριχίαν) καὶ Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ Ζώων Μορίων (H. An. V, 9, 1), ἐν δὲ τῷ ἐπιγραφομένῳ Ζωικῷ τριχίδα, et supra p. 300, F : Ἐγκρασίχολοι· καὶ τούτων μέμνηται Ἀριστοτέλης, ὡς μικρῶν ἰχθυδίων ἐν τῷ περὶ Ζωικῶν.

20 (256).

Athen. VII. 303, D : Θυννίς... Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ [περὶ Ζωικῶν ἢ] Ἰχθύων ἀγελαῖον καὶ ἐκτοπιστικὸν εἶναι τὴν θυννίδα. Similia leguntur H. An. VIII, 13, 2.

21 (257).

Athen. III, 88, B : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ Ζώων (corrig. Ζωικῶν). « Ὄστρεα, φησί, πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτείς, σωλήν, κόγχη, λεπάς, τῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυπορφύρα, ἐχῖνος, στράβηλος. Ἔστι δ' ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος ῥαβδωτός, τὸ δὲ τῆθος ἀρράβδωτον λειόστρακον, ἡ δὲ πίννη λεπτόστομον, τὸ δὲ ὄστρεον παχύστομον, δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, λεπὰς δὲ μονόθυρον καὶ λειόστρακον, συμφυὲς δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον σωλὴν καὶ βάλανος, κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. »

22 (258).

Athen. VII, 318, E : Εἴδη δ' ἐστὶ πολυπόδων ἐλεδώνη, πολυποδίνη, βολβιτίνη, ὀσμύλος, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ καὶ Σπεύσιππος. Ἐν δὲ τῷ περὶ Ζωικῶν Ἀριστοτέλης μαλάκιά φησιν εἶναι πολύποδας, ὀσμύλην, ἐλεδώνην, σηπίαν, τευθίδα.

23 (259).

Athen. VII, 318, B : Ἐν δὲ τῷ περὶ Ζωικῶν καὶ [corr. ἢ] Ἰχθύων (Ἀριστοτέλης). « Πολύπους, φησί, τὶς ὁ μὲν τρεψίχρως, ὁ δὲ ναυτίλος. »

24 (260).

Athen. VII, 281, F : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ Ζώων (corr. Ζωικῶν) μονάκανθον εἶναι καὶ κιρρὸν τὸν ἀλφηστικόν.

25 (261).

Athen. VII, 277, E : Ταύτας (τὰς ἀμίας scil.) Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ τὰ μὲν βράγχια ἔχειν καλυπτά, εἶναι δὲ καρχαρόδοντας καὶ τῶν συναγελαζομένων καὶ σαρκοφάγων, χολήν τε ἔχειν ἰσομήκη τῷ ἐντέρῳ καὶ σπλῆνα ὁμοίως. Λέγεται δὲ ὡς θηρευθεῖσαι προσανάλλονται καὶ ἀποτρώγουσαι τὴν ὁρμιὰν ἐκφεύγουσιν. Ib. 278, A : Ἀριστοτέλης δὲ παρετυμολογῶν αὐτῆς τοὔνομά φησιν ὠνομάσθαι παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις· ἔστι γὰρ συναγελαστική.

Eadem Etymol. M. p. 83, 37. Etymologia, cujus Aristoteles non meminit H. An. I, 1, 10 ubi locus fuerat, rursus memoratur apud Athen. VII, p. 324, D et Plutarch. de Solert. animal. c. 30.

26 (262).

Athen. VII, 284, F : Τῆς δ' ἀφύης ἐστὶ γένη πλείω. Καὶ ἡ μὲν ἀφρῖτις λεγομένη οὐ γίνεται ἀπὸ γόνου, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐπι-

---

Encrasicholorum meminit Aristoteles ut minutorum pisciculorum, in libro de Zoicis.

20.

Aristoteles in libro de Zoicis vel Piscibus gregalem piscem esse thynnidem scribit et locum mutare.

21.

Aristoteles in libro de Animalibus (immo Zoicis) ait : « Ostreorum genera : pinna, ostreum, musculus, pecten, solen, concha, lepas, tethos, glans. Quæ vero huc illuc vaga progrediuntur : buccinum, purpura, hedyporphyra, echinus, strabelus. Est vero pecten testa opertus aspera, virgata : tethos testa lævi, nullis distincta virgis : pinnæ os tenuius est; ostreo crassius : et est ostreum bivalve, testa lævi; patella vero univalvis, testa lævi. Cohærentibus testis constat musculus : in unam concreta, eaque lævi, solen et glans : communis ex ambobus naturæ est concha. »

22.

In libro de Zoicis Aristoteles mollusca ait esse, polypodes, osmylen, heledonen, sepiam, loliginem.

23.

In libro de Zoicis sive Piscibus Aristoteles dicit : « Polypus alius qui cutem mutat, alius nautilus. »

24.

Aristoteles in libro de Zoicis, unicam spinam habere, et fulvi esse coloris alphesticum dicit.

25.

Amias, Aristoteles tradit, habere branchias tectas, dentes vero serratos : esseque ex genere gregalium piscium et carnivororum : fel eis esse longitudine par intestino, pariterque splenem. Captas, narrant, sursum prosilire, arrosaque linea aufugere... Aristoteles nominis rationem reddens, ait dictas esse amias, eo quod simul (ἅμα) cum sui similibus eant. Nam gregatim is piscis degit.

26.

Aphyæ plura sunt genera. Et ea quidem, quæ aphritis vocatur, non nascitur e semine, ut ait Aristoteles, sed ex spuma (ἀφρῷ) mari innatante, quum illa multis imbribus incidentibus concrescit.

πελάζοντος τῇ θαλάσσῃ ἀφροῦ, ὅταν ὄμβρων γενομένων πολλῶν σύστασις γένηται. In Aristotelis H. An. VI, 15, 3 loco qui conferri potest, nomen ἀφρῖτις non legitur.

27 (263).

Athen. VII, 294, D : Γαλεοί... Ἀριστοτέλης δὲ εἴδη αὐτῶν φησὶν εἶναι πλείω, ἀκανθίαν, λεῖον, ποικίλον, σκύμνον, ἀλωπεκίαν, ῥίνην... Ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ Ζῴων Μορίων (corr. περὶ Ζωικῶν, cf. infra fr. 37) καὶ κεντρίνην φησί τινα γαλεὸν εἶναι καὶ νωτιδανόν... Ἰδίως δὲ ὁ ἀκανθίας τὴν καρδίαν ἔχει πεντάγωνον. Τίκτει δ' ὁ γαλεὸς τὰ πλεῖστα τρία καὶ εἰσδέχεται τὰ γεννηθέντα εἰς τὸ στόμα καὶ πάλιν ἀφίησι, μάλιστα δ' ὁ ποικίλος καὶ ὁ ἀλωπεκίας· οἱ δὲ λοιποὶ οὐκ ἔτι διὰ τὴν τραχύτητα. Ultima ex Aristotelis Hist. An. desumpta videntur, cf. V, 10, 7; 11, 9.

28 (264).

Athen. VII, 298, B : Ἀριστοτέλης δὲ χαίρειν φησὶ τὰς ἐγχέλεις καθαρωτάτῳ ὕδατι. Ὅθεν τοὺς ἐγχελυοτρόφους καθαρὸν αὐταῖς ἐπιχεῖν· πνίγεσθαι γὰρ ἐν τῷ θολερῷ· διὸ καὶ οἱ θηρεύοντες θολοῦσι τὸ ὕδωρ ἵν' ἀποπνίγωνται. Λεπτὰ γὰρ ἔχουσαι τὰ βράγχια αὐτίκα ὑπὸ τοῦ θολοῦ τοὺς πόρους ἐπιπωματίζονται. Ὅθεν κἂν τοῖς χειμῶσιν ὑπὸ τῶν πνευμάτων ταραττομένου τοῦ ὕδατος ἀποπνίγονται. Ὀχεύονται δὲ συμπλεκόμεναι, κἆτ' ἀφιᾶσι γλοιῶδες ἐξ αὑτῶν, ὃ γενόμενον ἐν τῇ ἰλύι ζῳογονεῖται. Λέγουσι δὲ οἱ ἐγχελυοτρόφοι καὶ ὡς νυκτὸς μὲν νέμονται, ἡμέρας δ' ἐν τῇ ἰλύι ἀκινητίζουσι, ζῶσί τε τὸ ἐπὶ πολὺ ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη. Ἐν ἄλλοις δὲ πάλιν Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ... (scil. in Hist. An.).

Horum maxima pars, nec tamen omnia, præsertim quæ de generatione referuntur, in H. An. inveniuntur, ubi cf. VIII, 2, p. 149, 57, 150, 23, 26. Cf. præterea Oppian. Halieut. I, 516 sqq. Ad Zoica spectant fortasse quæ addit paulo post Athenæus l. l. p. 299, C : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τοῖς περὶ Ζῴων (ita in codice Marc. teste Rosio non ἐν τοῖς περὶ Ζῴων Μορίων) διὰ τοῦ ι ἔγχελις εἴρηκεν.

29 (265).

Athen. VII, 300, E : Ἐρυθρῖνος. Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ζῴων (corr. Ζωικῶν) καὶ Σπεύσιππος παραπλήσιά φησιν εἶναι φάγρον, ἐρυθρῖνον, ἥπατον.

30 (266).

Athen. VII, 301, C : Ἥπατος... Ἔστι δὲ μονήρης, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, σαρκοφάγος τε καὶ καρχαρόδους, τὴν χροιὰν μὲν μέλας, ὀφθαλμοὺς δὲ μείζονας ἢ καθ' αὑτὸν ἔχων, καρδίαν τρίγωνον λευκήν. « Mendum subesse ultimis verbis atque legendum esse καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκόν, optime exposuit Rondelet *de Piscib.* p. 148-49. » *Rosius.*

31 (267).

Athen. VII, 282, D : Ἀνθίας, κάλλιχθυς... Ἀριστοτέλης δὲ καὶ καρχαρόδοντα εἶναι (φησὶ) τὸν κάλλιχθυν σαρκοφάγον τε καὶ συναγελαζόμενον.

32 (268).

Ælian. de Nat. anim. XIII, 4 : Ἀκούσαις δ' ἂν ἁλιέων καὶ ἰχθύων τινὰ καλλιώνυμον οὕτω λεγόντων. Καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι ἄρα ἐπὶ

27.

Aristoteles quinto libro de Partibus Animalium (*immo de Zoicis*) etiam centrinem in galeorum numero nominat et notidanum... Singulare vero hoc habet acanthias, quod cor ei sit quinquangulare. Parit autem galeus ut plurimum fœtus tres : natosque in os recipit rursusque emittit; præsertim is qui varius vel variegatus nominatur et qui alopecias. Reliqui vero non item propter asperitatem.

28.

Aristoteles vero gaudere ait anguillas aqua purissima ideoque hos, qui anguillas alunt, limpidam eis adfundere; suffocari enim turbidis. Quamobrem aquam turbant qui eas piscantur. Tenues enim illis branchiæ sunt, quarum meatus statim obturantur cœno : quamobrem aquis vi tempestatum conturbatis suffocantur. Coëunt complexæ se mutuo : deinde emittunt ex se glutinosum quiddam : quod, postquam in limo fuit, vitam concipit, ut animalia inde nascantur. Narrant etiam qui anguillas alunt, noctu eas pasci, interdiu vero in limo immotas manere. Vivunt autem ut plurimum ad octo annos.

29.

Aristoteles in libro de Animalibus (immo Zoicis) et Speusippus similes inter se esse tradunt phagrum, erythrinum, hepatum.

30.

Hepatus est solitarius, ut dicit Aristoteles, et carnivorus, et dentibus serratis, colore niger : oculos autem majores habet quam pro corporis magnitudine; cor triangulare, album.

31.

Aristoteles tradit, serratos dentes habere callichthyn et esse carnivorum et gregalem.

32.

De piscatoribus audies, ex piscibus quendam esse nomine callionymum. Huic Aristoteles ait in dextra jecoris

τοῦ λοβοῦ τοῦ δεξιοῦ καθημένην ἔχει χολὴν πολλήν, αὐτῷ δὲ τὸ ἧπαρ κατὰ τὴν λαιὰν φορεῖται πλευράν.

Ex his pars tantum legitur in Hist. An. II, 15, 7. Cf. Plin. Hist. nat. XXXII, 24 : *Callionymi fel cicatrices sanat... Nulli hoc piscium copiosius, ut existimavit Menander quoque in comœdiis. Idem piscis et uranoscopos vocatur ab oculo quem in capite habet.*

33 (269).

Athen. VII, 307, A : Ἀριστοτέλης δ' ἐν πέμπτῳ Μορίων (H. An. V, 11, 6)... Ἐν δ' ἄλλοις φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης· « Ὁ κεστρεὺς καρχαρόδους ὢν οὐκ ἀλληλοφαγεῖ, ἅτε δὴ οὐδ' ὅλως σαρκοφαγῶν. Ἔστι δὲ ὁ μέν τις κέφαλος, ὁ δὲ χελλών, ὁ δὲ φεραῖος. Καὶ ὁ μὲν χελλὼν πρὸς τῇ γῇ νέμεται, ὁ δὲ φεραῖος οὔ. Καὶ τροφῇ χρῆται ὁ μὲν φεραῖος τῇ ἀφ' αὑτοῦ γενομένῃ μύξῃ, ὁ δὲ χελλὼν ἄμμῳ καὶ ἰλύι. Λέγεται δὲ καὶ ὅτι τὸν γόνον τῶν κεστρέων οὐδὲν τῶν θηρίων κατεσθίει, ἐπεὶ οἱ κεστρεῖς οὐδένα τῶν ἰχθύων. »

Cf. H. An. VIII, 4, 2 : Ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες μὲν πλὴν κεστρέως, μάλιστα δὲ οἱ γόγγροι... Ἔστι δὲ ὁ μὲν κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες χελῶνα, πρόσγειος· ὁ δὲ παρείας (περαίας Bekk. παρέας v. l. παρδίας Plut. de Sol. An. c. 9 ex Arist.) οὔ· βόσκεται δ' ὁ παρείας τὴν ἀφ' αὑτοῦ μύξαν· διὸ καὶ νῆστίς ἐστιν ἀεί. Οἱ δὲ κέφαλοι νέμονται τὴν ἰλύν· διὸ καὶ βαρεῖς καὶ βλεννώδεις εἰσίν, ἰχθὺν δ' ὅλως οὐκ ἐσθίουσιν... τὸν δὲ γόνον αὐτῶν οὐδὲν ἐσθίει τῶν θηρίων, διὸ γίνονται πολλοί.

34 (270).

Athen. VII, 305, F : Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ζῴων (corr. Ζωικῶν) ἢ Ἰχθύων· « Ὁ κίθαρος, φησί, καρχαρόδους, μονήρης, φυκοφάγος, τὴν γλῶτταν ἀπολελυμένος, καρδίαν λευκὴν ἔχων καὶ πλατεῖαν. » Citharì semel mentio occurrit H. An. II, 17, p. 33, 49.

35 (271).

Athen. VII, 306, B : Κόρδυλος. Τοῦτον Ἀριστοτέλης φησὶν ἀμφίβιον εἶναι καὶ τελευτᾶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου αὐανθέντα. Cf. Hesych. s. v. Κορδύλος.

36 (272).

Athen. VII, 309, A : Κυπρῖνος. Τῶν σαρκοφάγων καὶ οὗτος, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, καὶ συναγελαστικῶν. Τὴν δὲ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ στόμα κέκτηται (ita cod. Marc.).

« Ultima hæc de lingua neque sensum ullum habent (ut ait Rondelet, non integrum esse locum Athenæi statuens, *Aquatil. Hist. part. alt.* Lugd. 1555, p. 152, cf. Schneider, *Hist. Piscium*, p. 7), et ad emendandum sunt impeditissima, cf. Schweigh. Animadv. t. IV, p. 306 ss. » *Rosius*. Cf. H. An. IV, 8.

37 (273).

Athen. VII, 310, E : Λάβρακες. Οὗτοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, μονήρεις εἰσὶ καὶ σαρκοφάγοι. Γλῶσσαν δ' ἔχουσιν ὀστώδη καὶ προσπεφυκυῖαν, καρδίαν τρίγωνον. Ἐν δὲ πέμπτῳ Ζῴων Μορίων... (H. A. V, 10, 11, p. 83, 7, 14). Interpositis quibusdam ex Hicesio desumptis, ita de nominis etymologia pergit Athenæus l. l. F : Ὠνομάσθη δ' ὁ ἰχθὺς παρὰ τὴν λαβρότητα. Λέγεται δέ, ὅτι καὶ συνέσει τῶν ἄλλων ἰχθύων διαφέρει, ἐπινοητικὸς ὢν τοῦ διασώζειν ἑαυτόν, quæ et ipsa fortasse in Zoicis legebantur.

38 (274).

Athen. VII, 312, C : Μύραιναι.. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν πέμπτῳ Ζῴων Μορίων ἐκ μικροῦ φησὶν αὐτὴν ταχεῖαν τὴν αὔξησιν λαμβάνειν καὶ εἶναι καρχαρόδουν· τίκτειν τε πᾶσαν ὥραν μικρὰ ᾠά.

---

fibra copiosum fel situm esse, jecur autem ad lævum latus collocatum esse.

33.

In aliis dicit Aristoteles : « Mugil, licet dentes habeat serratos, alios non vorat pisces; quippe ne carne quidem omnino vescitur. Est autem alius cephalus, alius chellon, alius pheræus. Et chellon quidem prope terram pascitur, pheræus vero non item. Et alimento utitur pheræus quidem muco qui ex ipso exit : chellon vero arena et cœno. Dicunt etiam, fœtum mugilem a nullo alio piscium genere vorari, quia nec ipsi aliis piscibus vescuntur. »

34.

Aristoteles in libro de Zoicis vel Piscibus ait : « Citharus serratis dentibus est, solitarius, alga vescitur, linguam habet solutam, cor album et latum. »

35.

Cordylum Aristoteles ait amphibium esse et mori exsiccatum a sole.

36.

Cyprinus. Est hic quoque ex carnivoris, ut tradit Aristoteles, et ex gregalibus. Habet autem linguam non in ore, sed post os.

37.

Labraces (*seu* Lupi). Hi, ut tradit Aristoteles, solitarii sunt et carnivori. Linguam habent osseam et adhærentem; cor triangulare.

38.

Aristoteles quinto libro de Partibus Animalium scribit e parvula celeriter incrementum capere murænam, et esse

Non ad quintum H. An. hunc locum pertinere arbitratus est Rosius, sed ad librum περὶ Ζωικῶν, quum l. l. V, 10, 3 verba καὶ εἶναι καρχαρόδουν non legantur. Notandum est præterea, codd. aliquot et ed. Venet. Athenæi et hic et supra p. 304, C, ubi idem plane Aristotelis locus respici videtur, non ἐν πέμπτῳ sed ἐν δευτέρῳ Z. M. habere.

39 (275).

Athen. VII, 314, C : Ἔστι δὲ ἡ νάρκη, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, τῶν σελαχωδῶν καὶ τῶν σκυμνοτοκούντων. Θηρεύει δ' εἰς τροφὴν ἑαυτῆς τὰ ἰχθύδια προσαπτομένη καὶ ναρκᾶν καὶ ἀκινητίζειν ποιοῦσα. Cf. H. A. II, 13, p. 28, 24.

40 (276).

Athen. VII, 314, E : Ξιφίας. Τοῦτον Ἀριστοτέλης φησὶν ἔχειν τοῦ ῥύγχους τὸ μὲν ὑποκάτω μικρόν, τὸ δὲ καθύπερθεν ὀστῶδες μέγα, ἴσον τῷ ὅλῳ αὐτοῦ μεγέθει· τοῦτο δὲ καλεῖσθαι ξίφος. Ὀδόντας δ' οὐκ ἔχειν τὸν ἰχθύν. De his nihil apud Aristotelem. De dentibus cf. Ælian. N. An. XIV, 23.

41 (277).

Athen. VII, 315, E : « Ὄνος, φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ζωικῶν, ἔχει στόμα ἀνερρωγὸς ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς· καὶ οὐ συναγελαστικός. Καὶ μόνος οὗτος ἰχθύων τὴν καρδίαν ἐν τῇ κοιλίᾳ ἔχει, καὶ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ λίθους ἐμφερεῖς μύλαις. Φωλεύει τε μόνος ἐν ταῖς ὑπὸ κύνα θερμοτάταις ἡμέραις, τῶν ἄλλων ταῖς χειμεριωτάταις φωλευόντων. » De his ultima tantum modo memorat Aristoteles Hist. An. VIII, 15, 4. Eodem fonte quo Athenæus, usus est Ælianus de Nat. An. VI, 30, qui et alia quædam præterea addidit : Ὁ ἰχθὺς ὁ ὄνος τὰ μὲν ἄλλα ὅσα ἐντὸς προσπέφυκεν, οὐ πάνυ τι τῶν ἑτέρων διεστῶτα κέκτηται, μονότροπος δέ ἐστι καὶ σὺν ἄλλοις βιοῦν οὐκ ἀνέχεται. Ἔχει δὲ ἄρα ἰχθύων μόνος οὗτος ἐν τῇ γαστρὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ λίθους οἵπερ οὖν ἐοίκασι μύλαις τὸ σχῆμα. Σειρίου δὲ ἐπιτολῇ φωλεύει μόνος, τῶν ἄλλων ἐν ταῖς κρυμωδεστάταις (ἡμέραις) φωλεύειν εἰθισμένων. Cf. ib. V, 20 : Ὄνος ὁ θαλάττιος ἐν τῇ γαστρὶ τὴν καρδίαν ἔλαχεν ἔχειν, ὥς οἱ δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ὁμολογοῦσιν ἡμῖν καὶ διδάσκουσιν.

Clemens Alexandr. Pædag. II, 1, 18, p. 65 Sylburg. : Τὸν νοῦν ἐγκατορύξας τῇ κοιλίᾳ, τῷ ἰχθύι τῷ καλουμένῳ ὄνῳ τὰ μάλιστα ἐοικώς, ὃν δή φησιν Ἀριστοτέλης μόνον τῶν ἄλλων ζώων ἐν τῇ γαστρὶ τὴν καρδίαν ἔχειν, quæ ex eodem fonte excerpta esse quo Athenæus usus sit, Epicharmi, qui hunc piscem ἐκτραπελόγαστρον appellat, loco demonstrari, similiter apud utrumque Aristoteleis subjuncto, apte observavit Rosius. Apuleius de Magia c. 40 : *Quod* Aristoteles *si scisset, nunquam profecto omisisset, qui aselli piscis solius omnium in medio alvo corculum situm pro maximo memoravit.*

42 (278).

Athen. VII, 315, A : Ὀρφώς... Ἀριστοτέλης δὲ ἐν πέμπτῳ Ζώων Μορίων ταχεῖαν λέγων γίνεσθαι τοῖς ἰχθύσι τὴν αὔξησιν, καὶ ὀρφώς, φησίν, ἐκ μικροῦ γίνεται μέγας ταχέως (hæc in H. An. V, 10, 5 leguntur). Ἔστι δὲ καὶ σαρκοφάγος (H. An. VIII, 2, p. 148, 53) καὶ καρχαρόδους, ἔτι δὲ καὶ μονήρης. Ἴδιον δ' ἐν αὐτῷ ἐστὶ τὸ τοὺς θορικοὺς πόρους μὴ εὑρίσκεσθαι καὶ τὸ δύνασθαι πολὺν χρόνον ζῆν μετὰ τὴν ἀνατομήν. Ἔστι δὲ καὶ τῶν φωλευόντων (Hist. An. VIII, 15, 1) ἐν ταῖς χειμεριωτάταις ἡμέραις· χαίρει τε πρόσγειος (H. An. VIII, 13, 1) μᾶλλον ὢν ἢ πελάγιος. Ζῇ δ' οὐ πλέον δύο ἐτῶν.

Quæ non in Hist. An. leguntur ex alio opere Zoicorum desumpta esse, omissa tamen mentione

---

dentibus serratis, parereque quovis anni tempore minuta ova.

39.

Est autem torpedo, ut dicit Aristoteles, e genere piscium cartilagineorum, eorumque qui vivos pariunt catulos. Venatur autem sibi pro pabulo pisciculos, quos dum attingit, ita torpere facit ut immobiles maneant.

40.

Xiphias (*sive* gladius). Hunc Aristoteles scribit inferiorem rostri partem habere brevem; superiorem vero, osseam longam, toti corpori longitudine parem : hanc vero partem gladium vocari : dentibus autem carere hunc piscem.

41.

Asinus, ait Aristoteles in libro de Zoicis, habet os late patens, sicut galei : non est gregalis : et unus hic e piscibus cor in ventre habet; in capite vero lapides, molaribus similes. Estque etiam unus qui se abscondat calidissimis caniculæ diebus, quum alii latitent diebus maxime hiemalibus.

42.

Aristoteles libro quinto de Animalium Partibus, ubi dicit celeriter incrementum capere pisces, ait, orphum etiam celeriter ex parvo magnum fieri. Est autem et carnivorus et serratis dentibus instructus. Porro vivit solitarius. Habet autem hoc proprium, quod nulla in eo genituræ via reperiatur, et quod diu etiam vivat postquam dissectus est. Est vero etiam ex eis qui latitant diebus maxime hiemalibus : amatque magis loca litori vicina, quam altum mare. Non vivit autem ultra biennium.

satis probabiliter conjecit Rosius hîc et in sequenti fragmento. Similis est locus apud Ælianum de Nat. An. V, 18 : Ὁ ὀρφὼς θαλάττιον ζῶόν ἐστι, καὶ εἰ ἕλοις καὶ ἀνατέμοις, οὐκ ἂν ἴδοις τεθνεῶτα παραχρῆμα αὐτόν, ἀλλὰ ἐπιλαμβάνει τῆς κινήσεως καὶ οὐκ ἐπ' ὀλίγον. Διὰ χειμῶνος δὲ ἐν τοῖς φωλεοῖς οἰκουρῶν χαίρει· διατριβαὶ δὲ ἄρα αἱ πρὸς τῇ γῇ μᾶλλον φίλαι αὐτῷ. Cf. Oppian. Halieut. I, 142 sq.

43 (279).

Athen. VII, 321, E : Σάλπη... Ἀριστοτέλης δ' ἐν πέμπτῳ Ζώων Μορίων ἅπαξ τίκτειν φησὶν αὐτὴν τοῦ μετοπώρου (H. An. V, 9, p. 82, 27, VI, 17, p. 119, 38). Ἔστι δὲ πολύγραμμος καὶ ἐρυθρόγραμμος, ἔτι δὲ καρχαρόδους καὶ μονήρης. Λέγεσθαι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἁλιέων φησὶν ὡς καὶ κολοκύντῃ θηρεύεται χαίρουσα τῷ βρώματι.

44 (280).

Athen. VII, 329, A : Ἀριστοτέλης δ' ἐν πέμπτῳ Ζώων Ἱστορίας (Μορίων corr. Casaub.) σαρδίνους αὐτὰς (τὰς ἐριτίμους scil.) καλεῖ.

Pro σαρδίνους Meinekius σαργίνους, qui nominantur semel in H. An. IX, 2, p. 175, 10. Nusquam vero alius nisi quintus Historiarum liber ab Athenæo, scil. titulo ἐν πέμπτῳ Μορίων, citatur.

45 (281).

Athen. VII, 319, E : Σκάρος. Τοῦτον Ἀριστοτέλης φησὶ καρχαρόδοντα εἶναι καὶ μονήρη καὶ σαρκοφάγον, ἔχειν τε στόμα μικρὸν καὶ γλῶτταν οὐ λίαν προσπεφυκυῖαν, καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκὸν (ita Rondel. *de Piscib.* p. 166, pro παράλευκον) τρίλοβον, ἔχειν τε χολὴν καὶ σπλῆνα μέλανα, τῶν δὲ βραγχίων τὸ μὲν διπλοῦν τὸ δὲ ἁπλοῦν. Μόνος δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἰχθύων μηρυκάζει· χαίρει δὲ τῇ τῶν φυκίων τροφῇ· διὸ καὶ τούτοις θηρεύεται. Ἀκμάζει δὲ θέρους.

Hæc magnam partem in Hist. An. sed non uno loco leguntur, e quibus, iis quæ II, 13, p. 28, 51 leguntur, usus est Rondeletius, l. l. ut apud Athenæum ante καρχαρόδοντα, οὐ adderet. Cf. præterea ibid. v. 36, VII, 2, p. 149, 43.

46 (282).

Athen. VII, 320, E : Τίκτει δ' ὁ σκορπίος δίς, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ Ζώων Μορίων (H. An. V, 9, p. 82, 25) ...Ὅτι δὲ καὶ πληκτικός ἐστιν Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ ἐν τῷ περὶ Ἰχθύων ἢ Ζωικῶν.

47 (283).

Athen. VII, 324, D : Τὴν δὲ τρίγλην φησὶν Ἀριστοτέλης τρὶς τίκτειν τοῦ ἔτους ἐν πέμπτῳ Ζώων Μορίων (H. An. V, 9, p. 82, 23), τεκμαίρεσθαι λέγων τοὺς ἁλιεῖς τοῦτο ἐκ τοῦ γόνου τρὶς φαινομένου περί τινας τόπους· μήποτ' οὖν ἐντεῦθέν ἐστι καὶ τὸ τῆς ὀνομασίας, ὡς ἀμίαι ὅτι οὐ κατὰ μίαν φέρονται ἀλλ' ἀγεληδόν, σκάρος δὲ ἀπὸ τοῦ σκαίρειν καὶ χαρίς, ἀφύαι δ' ὡς ἂν ἀφυεῖς οὖσαι, τουτέστι δυσφυεῖς, θύω, θύννος ὁ ὁρμητικὸς διὰ τὸ κατὰ τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴν ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς οἴστρου ἐξελαύνεσθαι. Ἔστι δὲ καρχαρόδους, συναγελαστική, παντόστικτος, ἔτι δὲ σαρκοφάγος. Τὸ δὲ τρίτον τεκοῦσα ἄγονός ἐστι· γίνεται γάρ τινα σκωλήκια αὐτῇ ἐν τῇ ὑστέρᾳ, ἃ τὸν γόνον τὸν γινόμενον κατεσθίει.

Etymologiæ nominum (cf. supra fragm. 25) ex Aristophane Byzantio fluxisse videntur, quod ostendit Artemidorus Oneirocr. II, 14 : Τρίγλη. Αὕτη δὲ γυναιξὶν ἀτέκνοις ἐστὶν ἀγαθή· τρὶς γὰρ κύει. Ὅθεν αὐτῇ καὶ τοὔνομα εἰκότως φασὶ κεῖσθαι καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ Ζώων (l. l.) καὶ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλην Ὑπομνήμασι.

43.

Aristoteles quinto libro de Partibus Animalium salpam semel parere dicit autumno. Est' autem multis virgis, eisque rubris striata, dentibus serratis et solitaria. Tradit idem narrare piscatores, amare eum cucurbita vesci et ea esca capi solere.

44.

Aristoteles quinto Historiarum Animalium (?) sardinos vocat eritimos.

45.

Scarum Aristoteles dentes habere serratos dicit esseque solitarium et carnivorum : os habere parvum et linguam non nimis adhærescentem, cor triangulare, jecur album, trilobum : habere fel et splenem nigrum et branchiarum unam duplicem, alteram simplicem. Solus autem hic ex omnibus piscibus ruminat. Gaudet alga vesci; quare et hac eum venantur. Viget æstate.

46.

Pungendo scorpium lædere, tradit Aristoteles in libro de Piscibus sive Zoicis.

47.

Mullus (*ut Aristoteles dicit?*) est dentibus instructus serratis, gregalis, totus punctis maculosus; ad hæc carnivorus. Postquam tertium peperit, fit sterilis : nascuntur enim in ejus utero vermiculi quidam, qui conceptum fœtum devorant.

48 (284).

Athen. VII, 327, C : Φάγρος... Ἀριστοτέλης δὲ σαρκοφάγον φησὶν αὐτὸν εἶναι καὶ μονήρη καρδίαν τε ἔχειν τρίγωνον ἀκμάζειν τε ἔαρος.

(ΠΕΡΙ ΜΑΛΑΚΙΩΝ.)

49 (285).

Athen. VII, 316, C : Ἱστορεῖ δ' Ἀριστοτέλης τὸν πολύποδα ἔχειν πόδας ὀκτώ, ὧν τοὺς μὲν ἄνω δύο καὶ κάτω ἐλαχίστους, τοὺς δ' ἐν μέσῳ μεγίστους· ἔχειν δὲ καὶ κοτυληδόνας δύο, αἷς τὴν τροφὴν προσάγεσθαι· τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς ἐπάνω τῶν δύο ποδῶν (corr. ὀδόντων, ex A. H. An. IV, 1, p. 56, 53)· τὸ δὲ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας ἐν μέσοις τοῖς ποσίν. Ἀναπτυχθεὶς δὲ ἐγκέφαλον ἔχει διμερῆ· ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολόν, οὐ μέλανα καθάπερ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον, ἐν τῷ λεγομένῳ μήκωνι· ὁ δὲ μήκων κεῖται ἐπάνω τῆς κοιλίας οἱονεὶ κύστις· σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀναλογοῦν. Τροφῇ δὲ χρῆται ἔστιν ὅτε καὶ τοῖς τῶν κογχυλίων σαρκιδίοις, τὰ ὄστρακα ἐκτὸς τῶν θαλαμῶν ῥίπτων· ὅθεν διαγινώσκουσιν οἱ θηρεύοντες. Ὀχεύει δὲ συμπλεκόμενος καὶ πολὺν χρόνον πλησιάζει, διὰ τὸ ἄναιμος εἶναι. Τίκτει δὲ διὰ τοῦ λεγομένου φυσητῆρος, ὅς ἐστι πόρος τῷ σώματι, καὶ τίκτει ᾠὰ βοτρυδόν.

Hæc omnia, exceptis iis quæ de atramenti colore et de coitu narrantur, in H. An. leguntur, sed multis locis dispersa, cf. IV, 1, p. 56, 10, 17, 53; VIII, 2, p. 148, 42; V, 6, p. 80, 22, c. 12 p. 83, 45, ita ut jure Athenæum non ex ipsis Historiis Animalium, sed ex opere quodam ex illis maximam partem excerpto, hausisse putes.

50 (286).

Athen. VII, 317, F : Ὁ δὲ ναυτίλος καλούμενος, φησὶν Ἀριστοτέλης, πολύπους μὲν οὐκ ἔστιν, ἐμφερὴς δὲ κατὰ τὰς πλεκτάνας· ἔχει δὲ τὸ νῶτον ὀστρακόδερμον. Ἀναδύνει δὲ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἐφ' ἑαυτὸν ἔχων τὸ ὄστρακον, ἵνα μὴ τὴν θάλασσαν ἕλκῃ· ἐπαναστραφεὶς δ' ἐπιπλεῖ ἄνω ποιήσας δύο τῶν πλεκτανῶν, αἳ μεταξὺ αὐτῶν λεπτὸν ὑμένα ἔχουσι διαπεφυκότα, ὡς καὶ τῶν ὀρνίθων οἱ πόδες ὁρῶνται μεταξὺ τῶν δακτύλων δερμάτινον ὑμένα ἔχοντες· ἄλλας δὲ δύο πλεκτάνας καθίησιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀντὶ πηδαλίων. Ὅταν δέ τι προσιὸν ἴδῃ, δείσας συστέλλει τοὺς πόδας καὶ πληρώσας αὐτὸν τῆς θαλάσσης κατὰ βυθοῦ ὡς τάχος χωρεῖ.

Ab hac narratione, cui similis est quæ legitur in Oppiani Halieut. I, 338 sqq., paulum differunt, quæ apud Aristotelem, Hist. An. IX, 37, p. 193, 21, exstant.

51 (287).

Athen. VII, 323, C : Τὴν σηπίαν δὲ Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτώ, ὧν τοὺς ὑποκάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. Ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω τὸν δὲ κάτω, καὶ τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ. Ἐν δὲ τῇ μύτιδι ὁ θολός ἐστιν· αὕτη δὲ κεῖται παρ' αὐτὸ τὸ στόμα κύστεως τρόπον ἐπέχουσα. Ἔστι δ' ἡ κοιλία πλακώδης καὶ λεία, ὁμοία τοῖς τῶν

48.

Aristoteles carnivorum esse ait phagrum et solitarium : habereque cor triangulare et vigere vere.

(DE MOLLUSCIS.)

49.

Narrat Aristoteles, polypodem octo habere pedes : quorum duo supremi duoque infimi, minimi, medii autem maximi. Habere autem etiam duo acetabula, quibus cibum ori admoveat : oculos vero supra duobus dentibus : os autem et dentes, in pedum medio. Dissectus et explicatus, cerebrum habere deprehenditur bipartitum. Habet vero etiam atramentum quod dicitur, sicuti sepia; nec vero illud nigrum, sed rubescens : inestque in ea parte, quæ mecon sive papaver dicitur. Situm est autem papaver supra ventrem veluti vesica. Intestinum vero aliis piscibus simile non habet. Cibo utitur quum alio, tum subinde carne conchularum, quarum testas extra cubile suum projicit; quo signo eos adesse intelligunt qui venantur. Coit complexu, longoque tempore coitum absolvit, quoniam exsanguis est. Parit autem per fistulam, quæ dicitur, qui est corporis meatus. Ova autem parit racematim.

50.

Qui nautilus vocatur, inquit Aristoteles, is polypus quidem non est, sed brachiis ei similis. Hujus dorsum testa tegitur. Emergit autem e profundo, testam supra se habens, ne aquam illa trahat : deinde conversus, innatat supinus aquæ, sublatis duobus e suis brachiis, inter quæ tenuis internata membrana distenditur; qualis est illa coriacea membrana, quam in avium nonnullorum pedibus inter digitos extentam videmus : duo autem alia brachia in mare demittit, quæ sunt ei pro gubernaculis. Ubi vero aliquid adversus se videt accedere, metuens contrahit pedes, et aqua testam implens, celeriter in profundum abit.

51.

Sepiam vero, Aristoteles scribit, pedes habere octo, quorum duo infimi maximi; proboscides duas et inter

βοῶν ἠνύστροις. Τρέφονται δὲ αἱ μικραὶ σηπίαι τοῖς λεπτοῖς ἰχθυδίοις, ἀποτείνουσαι τὰς προβοσκίδας ὥσπερ ὁρμιὰς καὶ ταύταις θηρεύουσαι. Λέγεται δὲ ὡς, ὅταν ὁ χειμὼν γένηται, τῶν πετριδίων ὥσπερ ἀγκύραις ταῖς προβοσκίσι λαμβανόμεναι ὁρμοῦσι. Διωκομένη τε ἡ σηπία τὸν θολὸν ἀφίησι καὶ ἐν αὐτῷ κρύπτεται ἐμφήνασα φεύγειν εἰς τοὔμπροσθεν. Λέγεται δὲ ὡς καὶ θηρευθείσης τῆς θηλείας τριόδοντι οἱ ἄρρενες ἐπαρήγουσιν ἀνθέλκοντες αὐτήν· ἂν δ' οἱ ἄρρενες ἁλῶσιν, αἱ θήλειαι φεύγουσιν. Οὐ διετίζει δ' ἡ σηπία, καθάπερ οὐδ' ὁ πολύπους. Ἐν δὲ πέμπτῳ Ζῴων Μορίων· « Αἱ σηπίαι, φησί, quæ ad H. An. V, 6, p. 80, 17 et ib. c. 12, p. 33, 37 spectant.

Athenæum exscripsit Eustathius in Iliad. p. 950, 3. Nihil vero in his est quod non ex Aristotele compilatum sit, præter illud tamen quod de usu acetabuli narratur, de quo ex Aristotele habet etiam Plutarchus de Solertia anim. c. 27 : Ὡ σοφίσματι καὶ τὴν σηπίαν χρῆσθαί φησιν ὁ Ἀριστοτέλης· καθίησι γὰρ ὥσπερ ὁρμιὰν ἀπὸ τοῦ τραχήλου πλεκτάνην, μηκύνεσθαί τε πόρρω χαλώσης καὶ πάλιν συντρέχειν εἰς ἑαυτὴν ἀναλαμβανούσης, ῥᾷστα πεφυκυῖαν· ὅταν οὖν τι τῶν μικρῶν ἰχθυδίων ἴδῃ πλησίον, ἐνδίδωσι δακεῖν καὶ κατὰ μικρὸν ἀναμηρύεται λανθάνουσα καὶ προσάγεται, μέχρις ἂν ἐν ἐφικτῷ τοῦ στόματος γένηται τὸ προσχόμενον. Cf. Oppiani Halieut. II, 120 sqq.

52 (288).

Athen. VIII, 326, B : Τευθίς. Ἀριστοτέλης εἶναί φησι καὶ ταύτην τῶν συναγελαζομένων, ἔχειν τε τὰ πλεῖστα τῆς σηπίας, τὸν τῶν ποδῶν ἀριθμόν, τὰς προβοσκίδας. Τῶν δὲ ταύτης ποδῶν οἱ μὲν κάτω μικροί εἰσιν οἱ δ' ἄνω μείζους, καὶ τῶν προβοσκίδων ἡ δεξιὰ παχυτέρα, καὶ τὸ ὅλον σωμάτιον τρυφερὸν καὶ ὑπομηκέστερον. Ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ μύτιδι οὐ μέλανα ἀλλ' ὠχρόν, καὶ τὸ ὄστρακον μικρὸν λίαν καὶ χονδρῶδες.

53 (289).

Athen. l. l., D, ita pergit : Τεῦθος. Ὁ δὲ τεῦθος μόνῳ τούτῳ διαφέρει τῷ μεγέθει· γίνεται δὲ καὶ τριῶν σπιθαμῶν. Τὸ δὲ χρῶμά ἐστιν ὑπέρυθρος, καὶ τῶν ὀδόντων τὸν μὲν κάτω ἐλάττονα ἔχει τὸν δὲ ἄνω μείζονα, ἄμφω δὲ μέλανας καὶ ὁμοίους ῥύγχει ἱέρακος. Ἀναπτυχθεὶς δὲ κοιλίαν ἔχει ὁμοίαν ταῖς ὑείαις. Ἐν δὲ πέμπτῳ Μορίων (H. An. V, 18, p. 92, 49). Cf. H. An. IV, 1, p. 56, 43.

54 (289b).

Apollonius Mirab. c. 27 : Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Ζωικοῖς (δύο γάρ εἰσιν αὐτῷ πραγματεῖαι, ἡ μὲν περὶ Ζῴων, ἡ δὲ περὶ τῶν Ζωικῶν). « Οἱ φθεῖρες, φησίν, ἐν τῇ κεφαλῇ, ἐν ταῖς μακραῖς οὐ φθίνουσι νόσοις, μελλόντων τελευτᾶν τῶν πασχόντων, ἀλλ' ἐπὶ τὰ προσκεφάλαια εὑρίσκονται, προλελοιπότες τὴν κεφαλήν. » Cf. quæ tribuuntur Alexandro Aphrod. Problem. II, 30 : Διὰ τί ἐν τῷ ἀπόλλυσθαι οἱ φθεῖρες ἀφίστανται ἐν οἷς ἂν ὦσι τόποις; ὅτι δέονται καὶ θάλψεως καὶ τροφῆς ἐκ τοῦ αἵματος, τοῦτο δὲ καὶ καταψύχεται καὶ ἐκδαπανᾶται. Ζητοῦντες οὖν ἕτερον τόπον ὅμοιον τοῦ προτέρου ἀφίστανται.

---

pedes et proboscides oculos et os. Habet vero etiam dentes duos, alterum supra, alterum infra : et testam, quæ vocatur, in dorso. In mytide, quæ vocatur, inest atramentum : sita est ea prope os, vesicæ rationem habens. Alvus in latitudinem patens et lævis : similis boum omasis. Vescuntur autem parvæ sepiæ minutos pisciculos, extendentes proboscides veluti lineas piscatorias, atque earum ope prædam venantes. Aiunt porro, incidente tempestate, sepias proboscidibus veluti ancoris minuta saxa prehendere, atque ita veluti in statione quiescere. Quum sepiam persequitur venator, atramentum suum illa emittit, in eoque se occultat, antrorsum se profugere simulans. Narrant quoque ubi feminam sepiam furca jam prehendit venator, mares subsidio ei venire, eamque retrahere : sin mares capti sint, profugere feminas. Vita sepiæ bimatum non transit, non magis quam polypi.

Cujus arte (piscis scilicet qui piscator vocatur) etiam sepiam, uti Aristoteles scribit. A collo suo demittit acetabulum instar funiculi quo hamus dependet, quod et laxatum longe emitti, et facillime retrahi in se potest : id pisciculis, quos prope se videt, mordendum exhibet, paullatimque in se retrahens fraude ad se prædam adducit, dum ore contingere possit.

52.

Loliginem quoque docet Aristoteles e gregalibus esse, habereque plurima cum sepiis communia, pedum numerum, proboscides. Huic duo pedes inferiores minores sunt; superiores vero majores, et proboscis dextra crassior : totum vero corpusculum delicatius et magis oblongum. Habet autem humorem quem solet emittere in mytide (*sive* vesica) non atrum, sed luridum : et testam parvam admodum et cartilagineam.

53.

Lolius vero a loligine non differt nisi magnitudine : excrescit enim ad tres spithamas. Est autem colore subrufo, et dentem inferiorem minorem habet, superiorem vero majorem : ambo autem nigros et similes rostro accipitris. Aperta alvus similis est ventriculo suillo.

54.

Aristoteles in Zoicis, sive opere de iis quæ ad animalia pertinent (duo enim sunt ejus opera, unum de animalibus, alterum de iis quæ ad animalia pertinent) pediculos

55 (290).

Apollonius Mirab. c. 28 : Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Ζωικοῖς· « Ὁ ῥύπος, φησίν, ἐν τοῖς ὠταρίοις γιγνόμενος πικρὸς ὤν, ὅταν τελευτᾶν μέλλωσιν ἐν ταῖς μακραῖς νόσοις γλυκὺς γίνεται. » Τοῦτο δέ, φησίν, παρατετήρηται ἐπὶ πολλῶν γιγνόμενον. Ἀποδέδωκε δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ γιγνομένου ἐν τοῖς φυσικοῖς προβλήμασιν. Cf. Arist. Probl. XXXII, 4 : Διὰ τί ὁ ἐν τοῖς ὠσὶ ῥύπος πικρός ἐστιν; ἢ διότι ἱδρώς ἐστι σαπρός· ἔστιν οὖν ἁλμυρὸν σαπρόν, τὸ δὲ σαπρὸν ἁλμυρὸν πικρόν.

56 (291).

Eustathius in Iliad. p. 117, 20 : Ὅθεν καὶ ζῷα δυτικὰ παρ' Ἀριστοτέλει τὰ καθ' ὕδατος δυόμενα.

57 (292).

Eustath. in Iliad. p. 481, 35 : Τάχα καθ' ὁμοιότητα τοῦ ὀπτητὸν ὀπτὸν εἴρηται παρ' Ἀριστοτέλει καὶ ἑρπτὸν τὸ ἑρπετόν. Cf. in Odyss. p. 1502, 54 : Ὅρα δὲ τὰ ἑρπετὰ ὡς καὶ τὰ ἑρπηστικὰ (corr. ἑρπυστικά), οὐχ ἀπὸ τοῦ ἕρπω βαρυτόνου παρηγμένα οὗ παράγωγον τὸ ἑρπετὸν κατὰ Ἀριστοτέλην, ἀλλ' ἀπὸ περισπωμένου ἀρρήτου τοῦ ἑρπῶ, ἵνα ᾖ ὡς τελῶ τελέσω τελεστόν, οὕτως ἑρπῶ ἑρπέσω ἑρπεστόν, καὶ ἐκδρομῇ τοῦ σ ἑρπετόν.

Vix puto rectum esse quod suspicatus erat Lobeckius v. cl. in *Pathologiæ græci sermonis elementis*, t. I, p. 247, malis codicibus deceptum esse Eustathium, immo hunc et quem supra attulimus locum e Zoicis duxit, in quibus et alia multa fuisse vocabula ab Aristotele aliena, jam dictum est. Apud genuinum Aristotelem in Hist. An. I, 1 et de Partibus animal. IV, 10, ἑρπυστικόν legitur; ἑρπετόν vero Mirab. Auscult. c. 115; IV, p. 96, 18, et 130, p. 99, 34 et de Coloribus c. 6, item de Mundo c. 7.

XIV. (ΕΞ ΑΔΗΛΩΝ ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ.)

Superest satis magnus fragmentorum numerus, in quibus varia de animalibus traduntur, fabulosa pleraque et falsa, partim etiam Aristotele prorsus indigna, quæ tamen nullo modo ad Zoicorum libros referri possunt. Unde vero petita sint, id ne conjectura quidem satis certo indicari potest, nisi quod jure suspiceris, pleraque non ex ipsius Aristotelis libris desumpta esse, sed e Mirabilium quadam collectione, eaque multo quam quæ inter philosophi libros servata est, ampliori. De qua tamen cave accipias quod apud Stephanum Byz. v. Γελωνοί in codicibus legitur : ὡς Ἀριστοτέλης πέμπτῳ περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, ubi pro πέμπτῳ, scribendum esse ἐν τῷ optime perspexit v. cl. E. Miller, *Journal des Savants*, a. 1840, p. 4. Patet igitur horum omnium locorum non majorem esse auctoritatem quam totius istius farraginis, quæ Mirabilium Auscultationum nomine inscribitur, in qua etsi quædam latent e genuinis libris philosophi excerpta, plura tamen dubia sunt, nonnulla etiam manifesto post Aristotelis ætatem conscripta (cf. Westermann, præfat. in *Paradoxograph.* p. XXV). Quanquam vero ita facile fieri potuit, ut, quæ aliorum erant, Aristoteli tribuerentur, dubito tamen an satis firmis argumentis probari possit, id quod Rosius sibi persuasit, in hisce omnibus Aristotelis et Theophrasti nomina ubique confusa esse, ita ut potius inter Theophrasteorum scriptorum reliquias hæc fragmenta reponenda essent. Ne enim illud tantum modo objiciam, Aristotelem et Theophrastum interdum conjunctim nominari, ut apud auctorem Geoponicorum (cf. infra fr. 7), nullam video causam, cur non multa eorum quæ jam Aristoteles, sive verus, sive falsus narraverat, a Theophrasto quoque in suas collectiones referri potuerint. Neque illud prætereundum est, satis magnam fortasse partem talium mirabilium a posterioribus ex opere de Rebus publicis et e Nomimis barbaris excerpta fuisse. De hac vero re pluribus infra videndum erit.

Locos Æliani de Nat. animal. V, 14 et Antigoni Mirabil. c. 20 et 25, qui sunt fragmenta 317, 322, 323 apud Rosium, in sequentibus consulto omisimus, quum iisdem verbis legantur in Mirabil. Auscult. c. 25, 30, 66.

---

capitis tradit in longis morbis non tabescere interituris ægrotis, sed inveniri in pulvinaribus, ad quæ desertis capitibus ægrotorum transeant.

55.

Aristoteles in Zoicis sordes tradit quæ in auribus nascuntur, quum sint alioquin amaræ, morituris fieri dulces : idque in multis esse observatum. Et causam rei exponit in Quæstionibus naturalibus.

56.

Animalia δυτικὰ apud Aristotelem vocantur quæ aquam subeunt.

57.

Apud Aristotelem ἑρπτόν (i. e. *reptile*) vocatur quod alibi ἑρπετόν.

1 (293).

Ælian. de Nat. Anim. XVI, 33 : Ἀριστοτέλης γε μήν φησι τῶν βοῶν τῶν ἐν Νεύροις (codd. Λευκτροῖς) ἐκπεφυκέναι τὰ κέρατα καὶ τὰ ὦτα ἐκφυσιν τὴν αὐτὴν καὶ εἶναι συνυφασμένα.

Paulo aliter ib. V, 27 : Τοὺς δὲ ἐν Νεύροις βοῦς Ἀριστοτέλης φησὶν ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχειν τὰ κέρατα.

2 (294).

Ælianus l. l. XVI, 33, ita pergit : Ὁ δὲ αὐτὸς ἐν χώρῳ τινὶ Λιβύων τὰς αἶγας τοῦ στήθους φησὶ τοὺς μαζοὺς ἔχειν ἀπηρτημένους.

3 (295).

Ælianus l. l. : Εἴη δ' ἂν τοῦ παιδὸς τοῦ Νικομάχου καὶ ταῦτα· ἐν τοῖς περὶ τὸν Σκαρίσκον (v. l. χαρίσκον) Βουδινοῖς (codd. Βουδιανοῖς) οἰκοῦσιν οὐ γίνεσθαί φησι πρόβατον λευκόν, ἀλλὰ μέλανα πάντα.

Cf. ib. III, 32 : Οἷς δὲ Βουδινὰς (ita corr. codd. l. Ἀβυδηνάς) οὐκ ὄψει λευκάς, ὥς φασι, μελαίνας δὲ πάσας.

4 (296).

Ælianus de Nat. An. V, 8 : Ἀριστοτέλης ὄφεσιν ἐχθρὰν τὴν Ἀστυπαλαιέων γῆν λέγει, καθάπερ καὶ τὴν Ῥήνειαν ταῖς γαλαῖς ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖ ἡμῖν. Κορώνῃ δὲ εἰς τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν οὐκ ἔστιν ἐπιβατά. Ἡμιόνων δὲ τὴν Ἦλιν μητέρα οὐκ ἐρεῖς, ἢ τὸ λεχθὲν ψεῦδός ἐστιν.

Cf. Antigon. Hist. mirab. c. 11 : Ἐν Ἀστυπαλαίᾳ δὲ ὄφεις οὐ γίνονται... οὐδὲ ἐν Ῥηνείᾳ τῇ πρὸς Δήλῳ γαλῆ. Ib. c. 12 : Ἀμελησαγόρας δὲ ὁ Ἀθηναῖος ὁ τὴν Ἀτθίδα συγγεγραφὼς οὔ φησι κορώνην προσιπτασθαι πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, οὐδ' ἔχοι ἂν εἰπεῖν ἑωρακὼς οὐδείς. Ἀποδίδωσι δὲ τὴν αἰτίαν μυθικῶς. Φησὶ γάρ κτλ.

Cf. Fragm. Hist. gr. ed. Müller. t. II, p. 21. Apollon. Mirab. c. 8 : Ἄνδρων ἐν τῇ δ' τῶν πρὸς Φίλιππον θυσιῶν. Κορώνη ἐν τῇ Ἀττικῇ εἰς τὴν ἀκρόπολιν οὐδεμία ἑώραται εἰσερχομένη. Antig. Hist. mir. c. 13 : Οὐδὲ κατὰ τὴν Σκυθῶν χώραν, ὁμοίως δὲ οὐδὲ κατὰ τὴν Ἠλείαν ἡμίονος οὐ γεννᾶται. Cf. Herodot. IV, 30. Arist. Hist. An. VIII, 28. Ceterum hæc fortasse in Rebuspublicis narrata erant, unde in collectiones Mirabilium translata sunt.

5 (297).

Antigon. Hist. mir. c. 19 : Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ ἐκ τῶν σισυμβρίων φησὶ σαπέντων σκορπίους γίνεσθαι.

Idem de ocimo referunt Plinius Hist. Nat. XX, 48 ; Galenus t. VI, p. 640 ed. Lips.; Geoponica XI, 28, 3.

6 (298).

Ælian. de Nat. Anim. IV, 57 : Ἀριστοτέλης λέγει τὸν ὑπὸ ὕδρου πληγέντα παραχρῆμα ὀσμὴν βαρυτάτην ἀπεργάζεσθαι, ὡς μὴ οἷόν τε εἶναι προσπελάσαι αὐτῷ τινά· λήθην τε καταχεῖσθαι τῷ πληγέντι ὁ αὐτὸς λέγει καὶ μέντοι καὶ ἀχλὺν κατὰ τῶν ὀμμάτων πολλὴν καὶ λύτταν ἐπιγίνεσθαι καὶ τρόμον εὖ μάλα ἰσχυρὸν καὶ ἀπόλλυσθαι διὰ τρίτης αὐτόν. Cf. Nicandri Theriaca v. 424 sqq.

7 (299).

Schol. in Theocrit. VII, 22 : Σαῦρος : Ἀρσενικῶς ὁ σαῦρος. Λέγεται καὶ θηλυκῶς ἡ σαύρα. Φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ ζῴου τούτου ὅτι ξηραινόμενον εἰς ἔχιν μεταβάλλεται.

Cf. Geoponica XV, 1, 21 : Θεόφραστος καὶ Ἀριστοτέλης φασὶ τὰ ζῷα οὐ μόνον ἐξ ἀλλήλων

1.

Aristoteles ait apud Neuros boum cornua atque aures ex una stirpe cognata et simul contexta esse.

Boves apud Neuros cornua in humeris habere Aristoteles auctor est.

2.

Aristoteles narrat, in loco quodam Libyæ caprarum ubera a pectore rependere.

3.

Et hoc tradit filius Nicomachi, apud Budinos Scariscum accolentes albam ovem nullam nasci, sed nigras omnes esse.

4.

Aristoteles auctor est, terram circa Astypylæam serpentibus adversariam esse, et similiter Rheneam mustelis. Cornix in arcem Atheniensium nunquam conscenderit. Muli in Eleo agro non gignuntur, nisi quod diceris falsum erit.

5.

Aristoteles etiam ex sisymbriis putrefactis scorpios nasci dicit.

6.

Ab hydro percussum statim odorem teterrimum reddere narrat Aristoteles : ex eoque quod male oleat, neminem ei appropinquare posse. Idem quoque ait eundem percussum cum oblivione circumfundi, ejusque oculis multam caliginem offundi, tum rabiem et summum tremorem eidem exoriri, tertioque die perire.

7.

Aristoteles dicit lacertam exsiccatam in viperam mutari.

γεννᾶσθαι ἀλλὰ καὶ αὐτόματα γίνεσθαι καὶ ἀπὸ τῆς γῆς σηπομένης (H. An. V, 19, p. 93, 19)· αὐτῶν δὲ τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν μεταβάλλεσθαί τινα εἰς ἕτερα. Καὶ γὰρ τὴν κάμπην φασὶν (l. l. p. 93, 30) εἰς ζῷον ἕτερον πτερωτὸν τὴν καλουμένην ψυχὴν καὶ τὰς ἀπὸ τῆς συκῆς κάμπας (ib. 95, 12. Cf. Ælian. de Nat. Anim. IX, 39) εἰς κανθαρίδας, τόν τε ὕδρον εἰς ἔχιν ξηραινομένων τῶν λιμνῶν. Ἔνια δὲ καὶ κατὰ τὰς ὥρας δοκεῖ μεταβάλλειν (H. An. IX, 49, p. 206, 39 sqq.) Cf. Nicand. Theriac. v. 414 sqq.

8 (300).

Ælian. de Nat. Anim. VI, 14 : Ἡ ὕαινα, ὡς Ἀριστοτέλης λέγει, ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ἔχει δύναμιν ὑπνοποιὸν καὶ ἐνεργάζεται κάρον μόνον προσθιγοῦσα. Πάρεισι γοῦν ἐς τὰ αὔλια πολλάκις καὶ ὅταν ἐντύχῃ τινὶ καθεύδοντι, προσελθοῦσα ἡσυχῇ τὴν ὑπνοποιόν, ὡς ἂν εἴποις, χεῖρα προσέθηκε τῇ ῥινί. Ὁ δὲ ἕλκεταί τε καὶ πιέζεται καὶ ἀναισθήτῳ μᾶλλον ἔοικε· καὶ ἐκείνη μὲν ὑπορύττει τὴν γῆν τὴν ὑπὸ τῇ κεφαλῇ ἐς τοσοῦτον, ἐς ὅσον ἀνέκλασεν ἐς τὸν βόθρον καὶ τὴν φάρυγγα ὑπτίαν ἀπέφηνε καὶ γυμνήν· ἐνταῦθα δὲ ἡ ὕαινα ἐνέφυ καὶ ἀπέπνιξε καὶ ἐς τὸν φωλεὸν ἀπάγει. Καὶ τοῖς κυσὶ δὲ ἐπιτίθεται ἡ αὐτὴ τὸν τρόπον ἐκεῖνον· ὅταν ᾖ πλήρης ὁ τῆς σελήνης κύκλος, κατόπιν λαμβάνει τὴν αὐγὴν καὶ τὴν αὑτῆς σκιὰν ἐπιβάλλει τοῖς κυσὶ καὶ παραχρῆμα αὐτοὺς κατεσίγασε καὶ καταγοητεύσασα, ὡς αἱ φαρμακίδες, εἶτα ἀπάγει σιωπῶντας καὶ κέχρηται ὅ τι καὶ βούλεται τὸ ἐντεῦθεν αὐτοῖς.

Cf. Arist. Auscultt. mirab. 145. Ælian. l. l. III, 7. Plin. Hist. Nat. VIII, 44 : *Multa præterea mira traduntur* (de hyæna scil.)... *umbræ ejus contactu canes obmutescere et quibusdam magicis artibus omne animal quod ter lustraverit in vestigio hærere.*

9 (301).

Schol. Cod. Ven. B in Hom. Il. χ, 93 : Φησὶ δὲ καὶ ἐν τῷ ϛ´ περὶ Ζῴων Ἀριστοτέλης ἐσθίοντα αὐτὸν (τὸν δράκοντα scil.) μύρμηκας καὶ κανθαρίδας μετὰ τὴν φώλευσιν ἰοῦ πληροῦσθαι πλείονος τοῦ ἐμφύτου καὶ ἐρεθίζεσθαι καὶ λυσσᾶν ἐπιθυμοῦντά που ἀπομάξασθαι τὸν ἐνοχλοῦντα ἰόν.

Cf. Eustath. l. l. p. 1259, 41 : Κακὰ δὲ φάρμακα οἱ μὲν πόαν τινά φασι χολῆς γεννητικήν, ἣν ἐσθίων ὄφις εἰς χολὴν ἐρεθίζεται· ἕτεροι δὲ ὅτι δράκων ἐσθίων μύρμηκας καὶ κανθαρίδας ἰοῦ πληροῦται καὶ εἰς λύσσαν ἄγεται, καὶ ταῦτά ἐστιν, ἅπερ ὁ ποιητὴς λέγει κακὰ φάρμακα πρὸς διαστολὴν τῶν ἀγαθῶν.

In Hist. Animalium nihil tale legitur, quamvis de dracone mentio fiat l. IX, 6. p. 178, 3, ad quem locum cf. Ælian. de Nat. An. VI, 4 et Plin. VIII, 41.

10 (302).

Ælian. de Nat. Anim. IX, 6 : Κατὰ τὴν νουμηνίαν δὲ τὰ ζῷα, ὡς πυνθάνομαι, ἢ φθέγγεταί τι τῇ συντρόφῳ φωνῇ ἢ πίπτει, λέων δὲ ἄρα μόνος, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, οὐδέτερον αὐτοῖν δρᾷ. Similia sunt apud Plinium Hist. Nat. II, 41.

11 (303).

Solinus Polyh. c. 27, 12 : *Verum, ut ad Africam redeam, interna ejus plurimæ bestiæ sed principaliter leones tenent : qui, ut* Aristoteles *perhibet, soli ex eo genere quod dentatum vocant vident protinus atque nascuntur.*

Nomen Aristotelis hîc valde suspectum est. Longe enim abest ut tale quid narret philosophus, immo plane contrarium asserit, de Generat. Animal. II, 6, p. 360, 4 : Ἔτι δ᾽ ὅσα πολυσχιδῆ τῶν τετραπόδων, οἷον κύων, λέων, λύκος, ἀλώπηξ, θώς, πάντα τυφλὰ γεννᾷ, καὶ διίσταται τὸ βλέφαρον γενομένων ὕστερον. Eandem fabulam repetunt Plutarch. Quæst. conviv. IV, 5, 2, ubi de Ægyptiis tradit : Τὸν λέοντα τῷ ἡλίῳ συνοικειοῦσιν, ὅτι

8.

Hyæna, ut Aristoteles tradit, læva in manu vim soporiferam habet, et solo tactu somnum efficit. Sæpenumero igitur in stabula ingressa, quum dormientem aliquem deprehenderit, et pedetentim ad illum progressa fuerit, soporiferam, ut ita dicam, manum ejus naribus admovet; sicque eas opprimit, hic ut sine sensu esse videatur; ac tantum terræ suffodit, quantum sit ad eum ipsum obruendum satis : guttur vero et supinum et nudum reliquit, in quod incumbens somno oppressum suffocat posteaque in latibulum abstrahit. Jam quum lunæ orbis plenus est, retro posito lunæ fulgore, suam canibus umbram injicit, quos statim mutos reddit, et tanquam veneficio quodam eorum sensus perstringit; deinde et elingues abducit, et optatis fruitur.

Aristoteles dicit draconem postquam latuit, formicas et cantharidas comedere et ita majore copia veneni impleri quam quod innatum est. Lacessitum igitur et furere cupientem exprimere alicubi quod molestiam exhibeat venenum.

10.

In novilunio comperio animantes vel voce ipsis naturale aliquid sonare, vel cadere, leonem tantum, ut Aristoteles dicit, neutrum facit.

τῶν γαμψωνύχων τετραπόδων βλέποντα τίκτει μόνος, et Ælianus de Nat. Anim. V, 39 : Λέγει Δημόκριτος τῶν ζώων μόνον τὸν λέοντα ἐκπεπταμένοις τίκτεσθαι τοῖς ὀφθαλμοῖς. Aristotelis igitur nomen ex errore pro Democriti illatum est a Solino, vel ab ejus potius interpolatore, quum jam Salmasius annotaverit in *Exercitat. Plin.* p. 229, B, ed. Traj. 1689, hunc locum in plerisque libris non haberi, in aliis exstare, in optimo vero codice Pauli Petavii, senatoris Parisiensis hæc verba ad marginem adscripta fuisse, monente Josia Mercerio.

12 (304).

Schol. in Odyss. σ, 2 : Ἔπρεπε γαστέρι μάργῃ : (πόθεν ἐτυμολογεῖται addit. Etym.) οὐδεὶς οὔτε γραμματικῶν οὔτε ῥητόρων ἐμνημόνευσεν. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῷ περὶ Ζώων μέμνηται ζώου μάργου, λέγων ὅτι γεννᾶται ἀπὸ σήψεως μεταξὺ γῆς καὶ ὕδατος. Καὶ ἀφ' οὗ γεννηθῇ οὐ παύεται γαιηφαγοῦν, ἕως οὗ ἐκτρυπήσῃ (κατατρυπήσῃ cod. Vindob.) τὴν γῆν καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἔλθῃ. Καὶ ἐλθὸν θνήσκει (καὶ κεῖται νεκρὸν add. Etym. Gud.) τρεῖς ἡμέρας. Καὶ (μετὰ ταῦτα add. Et. Gud. μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας cod. Paris. 2630) ἔρχεται νέφος μετὰ βροντῆς καὶ βρέχει ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ ἀναζῇ μηκέτι γαιηφαγοῦν. Ἐκ τούτου οἶμαι τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους ὁρμηθέντας τοὺς πολυφάγους γαστριμάργους καλέσαι.

Quæ sequuntur aperte christianum scriptorem produnt, e quorum numero alius, Isidorus Pelusiota Epist. 384 rectius de nominis origine disserens hæc habet : Γαστριμαργία δέ ἐστιν ἡ περὶ γαστέρα μανία, ἐπεὶ μάργος ὁ μεμηνώς. Eadem quæ Scholia in Odysseam, habent quoque Etymol. M. p. 222, 3 et Etym. Gud. p. 120, 6, qui in fine addit : Μάργος δέ μοι δοκεῖ ὅτι ὁ μύρμηξ ἐστί. Fortasse nomen Aristotelis male pro Aristophanis Byzantii irrepsit.

XV. ΠΕΡΙ ΘΗΡΙΩΝ.

(305.)

Eratosthenes Catasterismi, c. 41 : Κόραχος. Τοῦτο το ἄστρον κοινόν ἐστιν ἀπὸ πράξεως γεγονὸς ἐναργοῦς· τιμὴν γὰρ ἔχει ὁ κόραξ παρὰ τῷ Ἀπόλλωνι· ἑκάστῳ γὰρ τῶν θεῶν ὄρνεόν ἐστιν ἀνακείμενον. Θυσίας δέ γινομένης τοῖς θεοῖς σπονδὴν πεμφθεὶς ἐνέγκαι ἀπὸ κρήνης τινός, ἰδὼν παρὰ τὴν κρήνην συκῆν ὀλύνθους ἔχουσαν ἔμεινεν ἕως πεπανθῶσιν. Μεθ' ἱκανὰς δὲ ἡμέρας πεπανθέντων τούτων καὶ φαγὼν τῶν συκῶν, αἰσθόμενος τὸ ἁμάρτημα, ἐξαρπάσας καὶ τὸν ἐν τῇ κρήνῃ ὕδρον ἔφερε σὺν τῷ κρατῆρι, φάσκων αὐτὸν ἐκπίνειν καθ' ἡμέραν τὸ γιγνόμενον ἐν τῇ κρήνῃ ὕδωρ. Ὁ δὲ Ἀπόλλων ἐπιγνοὺς τὰ γενόμενα τῷ μὲν κόρακι ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτίμιον ἔθηκεν ἱκανόν, τοῦτον τὸν χρόνον διψᾶν, καθάπερ Ἀριστοτέλης εἴρηκεν ἐν τοῖς περὶ Θηρίων, μνημόνευμα δώσων τῆς εἰς θεοὺς ἁμαρτίας σαφές, εἰκονίσας (δὲ) ἐν τοῖς ἄστροις ἔθηκεν εἶναι τόν τε ὕδρον καὶ τὸν κρατῆρα· καὶ τὸν κόρακα μὴ δυνάμενον πιεῖν μηδὲ προσελθεῖν τῷ κρατῆρι.

Cf. Schol. ad. Arati Phænom. v. 449, p. 104 Buhle : Εἴδωλον κόραχος : Τινές φασι τὸν κόρακα θεράποντα Ἀπόλλωνος ὄντα ὑπ' αὐτοῦ πεμφθῆναι σπονδῶν χάριν ἔκ τινος κρήνης κομιοῦντα καθαρὸν ὕδωρ ἐν κρατῆρι, ἰδόντα δὲ συκῆν ὀλύνθους ἔχουσαν ἀναμεῖναι μέχρι πεπανθῶσι· φαγόντα δὲ οὕτω καὶ τὸ ἁμάρτημα συνθήσαντα ἁρπάσαντά τε ὕδωρ (ὕδρον corr.) ἐκ πηγῆς ὁμοῦ τῷ κρατῆρι φέρειν καὶ λέγειν, ὡς διεκωλύετο ὑδρεύσασθαι ὑπ' αὐτῆς. Ἀπόλλωνα δὲ γνόντα τὸ ἀληθὲς εἰς ὄρνεον αὐτὸν μεταμορφῶσαι καὶ ποιῆσαι δίψαν (διψᾶν corr.) περὶ τὴν ἀκμὴν τῆς ὀπώρας. (Κατηστερίσθη δὲ πάντων τὰ εἴδωλα add. cod. Mosq.)

Eandem narrationem habent Ovidius Fast. II, 243-66, Hyginus Poet. Astron. II, 40 : *Hydra, in qua corvus insidere et crater positus existimatur.* ...

12.

Aristoteles in libro de Animalibus, bestiæ cujusdam meminit quam *margum* appellat, dicens eam e corruptione nasci inter aquam et terram. Inde a tempore vero quo nascitur terram vorare non desinit, dum, perforata terra, conspicua fiat. Quod postquam factum est moritur et mortua tres dies jacet. Post hos accedit nubes cum tonitru et pluit super ipsam et ad vitam redit, non amplius vero terram comedit.

DE BESTIIS.

Signum corvi commune est (*corvi, hydræ, crateris* scil.) et a manifesto facto ortum : honorem enim corvus habet apud Apollinem, quum unicuique deorum avis consecrata sit. Sacrificium quum inter deos celebraretur missus est corvus qui ab aliquo fonte latices ad libationem faciendam afferret. Quum vidisset propter fontem ficum grossos habentem, commoratus est dum maturesceret. Post justos vero dies, quum hi jam maturi facti essent et quum ab illis comedisset, et se peccasse sensisset, raptam simul hydram quæ in fonte erat cum cratere abstulit, dicens illam quotidie exhaurire aquam quæ in fonte esset. Apollo vero quæ facta essent perspiciens, justam corvo imposuit pœnam apud homines, per hoc tempus (*quo ficus maturescunt*) sitire, ut Aristoteles dicit in libris de Bestiis, in manifestam memoriam culpæ quam in deos contraxerat. Effigiem autem inter astra posuit hydræ, crateris et corvi, neque bibere, neque ad craterem accedere valentis.

timatur, de qua hanc habemus memoriæ proditam causam. Corvus Apollinis tutela usus, eo sacrificante missus ad fontem aquam puram petitum, vidit arbores complures ficorum immaturas. Eas exspectans dum maturescerent, in arbore quadam earum consedit. Itaque post aliquot dies coctis ficis et a corvo compluribus earum comesis, exspectans Apollo corvum vidit eum cum cratere pleno volare festinantem. Pro quo admisso ejus dicitur, quod diu moratus sit Apollinem qui coactus mora corvi alia aqua est usus, hac ignominia eum affecisse, ut quam diu fici coquerentur corvus bibere non possit, ideo quod guttur habeat pertusum illis diebus. Itaque quum vellet significare sitim corvi, inter sidera constituit cratera et supposuit hydram, quæ corvum sitientem moraretur. Videtur enim rostro caudam ejus extremam verberare, ut tamquam sinat se ad cratera transire. Schol. in Germanici Arat. Phæn. 426, p. 88 Buhle : *Qui corvus ideo inter astra collocatus dicitur eo quod fuerit in tutela Apollinis, a quo missus ad fontem ut diis ad libandum aquam deferret, quum vidisset arbores grossos ficus habentes, volans consedit in eis donec maturæ fierent, et aquam deferre distulit. Post paucos autem dies peracto sacrificio, quum ille ficus comedisset et se diis peccasse sensisset denuo ad fontem ut aquam hauriret rediit et ab hydra exterritus vas vacuum reportavit, dicens excessisse aquam quæ fuerat in fonte. Cognoscens Apollo sibi corvum peccasse prohibuit eum eo tempore aquam bibere, ut* Aristoteles *dicit in eo libro qui de Bestiis scribitur. Et Isidorus in Naturalibus vel in Physicis memoriæ tradidit, quod ipse peccati pœnas daret, qui et postea astris illatus est. Crater autem in medio angue positus est, caudam autem anguis corvus appetit rostro neque potest juxta accedere ut bibat.* Propius accedit ad græca altera ejusdem Scholiastæ recensio quam nuper edidit Breysig, in Germanici Cæsaris Arateis, Berol. 1867, p. 100 sq.: *Hoc signum commune est quod est factum enarges. Honoratus est autem corvus ab Apolline sacrificio facto deis sponden adferre de lacu quodam, quod fuit castum antequam vinum ostenderetur. Qui cum vidisset [et] ad fontem ficus grossos arbores habentes volans consedit in eis donec maturæ fierent. Post paucos dies peracto sacro [et] ille ficus comedit. Cum sensisset se peccasse eripit ex eo fonte anguem. Attulit eum ipso cratere dicens ebibisse quod fuerit in fonte aquæ. Re cognita Apollo corvo inter homines pœnam ad paucum tempus dedit sitim ut* Aristoteles *dicit in eo libro qui de Bestiis scribitur. Item Isidorus in Naturalibus id est physicis memoriæ tradidit ut ipse peccati pœnas daret. Quem postea astris intulit. Cratera autem cum aqua medio posuit angue caudam autem anguis corvum rostro adpetentem ne possit juxta ascendere ut bibat.*

Qui hîc laudatur titulus περὶ Θηρίων, *de Bestiis*, eorum qui in indicibus leguntur nulli respondet, nec video quomodo, quod Rosius voluit, περὶ Θηρίων idem hic valere possit, atque περὶ Δακετῶν, *de Bestiis venenatis*, ita ut Aristoteli male pro Theophrasto adscriptus esset liber, quum non de hydra sed de corvo fabula narretur, nec quidquam in illa simile sit iis quæ e Theophrasti opere ita inscripto alibi afferuntur. Si constaret totam fabulam ex Aristotele fluxisse, nec ejus testimonium ideo tantum adhibitum esse, ut probaretur corvum per certum quoddam anni spatium sitim tolerare, nullus est de quo prius cogitandum foret libro, quam de eo qui περὶ τῶν μυθολογουμένων Ζῴων α′ inscriptus, apud Diogenem (106) et Anonymum (86) recensetur (similis titulus in Stratonis scriptorum catalogo exstat apud Diog. Laërt. V, 59), qui titulus similem exsequitur apud Diogenem (105) ὑπὲρ τῶν συνθετῶν Ζῴων α′. Ipsam narrationem ex Eratosthene excerptam esse, licet male ementitus sit celeberrimum ejus nomen catasterismorum liber in quo legitur (cf. Bernhardy, *Eratosthenica*, Berol. 1822, p. 110, Westermann, præf. in *Mythogr.* p. IX), testari videtur Hyginus l. l.

XVI. ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Librum de Natura hominis, quem, nonnullis additis, ex libris Historiarum, de Generatione et de Partibus excerptum credideris, in una appendice Anonymi indicis memoratum, περὶ Ἀνθρώπου φύσεως (42), respicere videtur Clemens Alexandrinus, apud quem tamen περὶ Φύσεως solum vocatur. Ad hunc præterea retulimus tria excerpta ex Oribasii Collectaneis medicis. Quintum quod Rosius addiderat fragmentum, nullum est, quum Proclus, apud quem exstare putabat, in Platonis Rempubl. p. 431 Basil., non deperditum quendam librum, sed quæ in libello de Insomniis c. 2, p. 509, 6 dicta sunt respexerit.

1 (306).

Clemens Alexandr. Stromat. VI, 16 p. 290 Sylb. : Φασὶ δὲ καὶ τὸ ἔμβρυον ἀπαρτίζεσθαι πρὸς ἀκρίβειαν μηνὶ τῷ ἕκτῳ τουτέστιν ἑκατὸν ἡμέραις καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς δύο καὶ ἡμίσει, ὡς ἱστορεῖ Πό-

λυβος μὲν ὁ ἰατρὸς ἐν τῷ περὶ Ὀκταμήνων, Ἀριστοτέλης δ' ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ περὶ Φύσεως.

Soli Polybo hæc tribuuntur apud Pseudo-Plutarchum Placit. Philosoph. V, 18 : Ὁ δ' Ἀριστοτέλης καὶ Ἱπποκράτης φασίν, ἐὰν ἐκπληρωθῇ ἡ μήτρα ἐν τοῖς ἑπτὰ μησί, τότε προκύπτειν καὶ γεγεννῆσθαι γόνιμα· ἐὰν δὲ προκύψῃ μέν, μὴ τρέφηται δέ, ἀσθενοῦντος τοῦ ὀμφαλοῦ διὰ τὸ ἐπίπονον αὐτῷ γεγενῆσθαι τὸ κύημα, τότε ἔμβρυον ἄτροφον εἶναι· ἐὰν δὲ μείνῃ τοὺς ἐννέα μῆνας ἐν τῇ μήτρᾳ, προκύψαν τότε ὁλόκληρόν ἐστι (eadem in Joan. Stob. Ecl. phys. I, 45, 3, ubi tamen : οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ Ἱπποκράτην. Respicitur Hist. An. VII, 4). Pergit deinde Pseudo-Plutarchus : Πόλυβος ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δύο καὶ ἥμισυ ἡμέρας γίνεσθαι εἰς τὰ γόνιμα· εἶναι γὰρ ἑξάμηνον, ὅτι καὶ τὸν ἥλιον ἀπὸ τροπῶν ἐν τοσούτῳ χρόνῳ παραγίνεσθαι· λέγεσθαι δὲ ἑπταμηνιαίους διὰ τὸ τὰς ἐλλειπούσας ἡμέρας τούτου τοῦ μηνὸς ἐν τῷ ἑπτὰ προσλαμβάνεσθαι. Τὰ δ' ὀκταμηνιαῖα μὴ ζῆν, ὅταν προκύψῃ μὲν τῆς μήτρας τὸ βρέφος, ἐπὶ πλεῖον δὲ ὁ ὀμφαλὸς βασανισθῇ· ἄτροφος γὰρ γίνεται, ὡς τοῦ τρέφοντος αἴτιος. Inde suspiceris ex errore quodam positum esse apud Clementem Aristotelis nomen. Ceterum quæ habet, iisdem fere verbis initio libri περὶ Ἑπταμήνων, qui inter Hippocratis scripta est leguntur, t. I, p. 444 ed. Lips.

2 (307).

Oribasius Coll. med. XXII, 5, t. III, p. 63 ed. Bussemaker et Daremberg. : Περὶ ὀκταμήνων, ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους τοῦ φιλοσόφου. Περὶ τῶν ὀκταμήνων εἰσί τινες οἵ φασιν οὐθὲν ζῆν. Τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος· ζῇ γάρ, καὶ τοῦτο μάλιστα μὲν ἐν Αἰγύπτῳ δῆλον διὰ τὸ τρέφειν τε πάντα τὰ γινόμενα τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ἔτι τὰς γυναῖκας ἐκφόρους εἶναι καὶ τῶν παίδων τὴν τροφὴν μὴ εἶναι ἐπίχαιρον, εἴτε διὰ τὴν κουφότητα τοῦ ὕδατος· ὥσπερ γὰρ ἀφηψημένον τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ ἐστίν· εἴτε καὶ δι' ἄλλας αἰτίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι τηροῦσιν ἔστιν ἰδεῖν οὕτως ἔχειν, ὥστε τὸ μὲν ἅπαντα τὰ ὀκτάμηνα μὴ ζῆν οὐκ ἀληθές ἐστιν, ὅτι μέντοι ὀλίγα καὶ ἧττον τῶν ἑπταμήνων τε καὶ τῶν ἐκ τοῦ πλείονος ἀριθμοῦ γενομένων ἀληθές· καὶ γὰρ ἑνδεκάμηνον δοκεῖ γεννᾶσθαι καὶ δεκάμηνον.

Ex his pars tantum in Hist. An. VII, 4 reperitur (cf. præcipue § 5), unde etiam et e libro X excerpta sunt quæ in sequentibus apud Oribasium leguntur. De causa cur raro vivant qui octavo mense nascantur se egisse testatur ipse Aristoteles de Gener. Anim. IV, 4. p. 405, 43.

3 (308).

Oribas. Coll. med. XXII, 71 (περὶ συλλήψεως καὶ ἐπικυήσεως) : Αἱ δὲ συλλήψεις γίνονται μὲν οὐ πολὺ μετὰ τὰς καθάρσεις, ὀλιγάκις δὲ καὶ πρὸ τῆς καθάρσεως αὐταῖς τοσοῦτον ἐχούσαις τὸ περίσσευμα, ὅσον ἐστὶ ταῖς ἄλλαις πρὸς τῷ λήγειν ἤδη γενομένης τῆς καθάρσεως· οὔτε δὲ μὴ γινομένων ὅλως τῶν καταμηνίων οὔτε πεπαυμένων πρὸ πολλοῦ δυνατὸν γίνεσθαι σύλληψιν, οὐδὲ μὴν ἀκμαζούσης τῆς καθάρσεως. Ἔμπροσθεν μὲν γὰρ τῶν καθάρσεων τετυλωμένης τῆς μήτρας οὐχ οἷόν τε προσφυῆσαι τὸ σπέρμα· οὐδὲ μὴν ἀκμαζουσῶν· ἐκκλύζεται γὰρ ὑπὸ αὐτῶν ὁ γόνος· οὐδὲ πάλιν κατὰ πᾶν πεπαυμένων καὶ τῆς μήτρας ἀνεξηραμμένης ἤδη καὶ κατεψυγμένης. Ἀηγού-

---

DE NATURA HOMINIS.

1.

Aiunt fœtum quoque perfecte absolvi mense sexto, hoc est, centum et octoginta duobus diebus et dimidio, ut scribit Polybus quidem medicus in libro de Octomestribus Aristoteles autem philosophus in libro de Natura.

2.

De octomestribus ex Aristotele philosopho. Ex iis qui octavo mense editi sunt, nonnulli affirmant nullum vivere. Hoc vero falsum est; vivunt enim et præcipue in Ægypto hoc manifestum fit, propterea quod omnia quæ nascuntur educant Ægyptii, deinde et mulieres commode perferunt, et infantium alimentum opportunum est, sive propter aquæ levitatem, Nili enim aqua quasi decocta est, sive propter aliam causam. Nec minus in Græcia rem sic se habere observantibus videre licet, ita quidem, ut omnes octomestres vivere verum non sit, quum contra pauci et pauciores quam e septimestribus et ex iis qui post majorem numerum mensium nati sunt vivunt : etenim et undecimestres et decimestres partus edi videntur.

3.

De conceptionibus et graviditate. Conceptiones fiunt non multo post purgationes, interdum etiam ante purgationes, illis scilicet quæ tantum humoris superflui habent, quantum aliis est quum jam incepta purgatio desinere incipit. Neque vero quum nec omnino menstrua prodierunt neque quum jamdudum desierunt, neque per ipsum purgationis tempus concipi potest. Antequam enim menstrua fiant semen adhærere non potest, quum callosa sit matrix : neque per tempus menstruorum, ab his enim semen foras ejicitur, neque vero quum omnino purgatio fieri desierit atque matix exsiccata et inanis facta fuerit. In fine autem menstruorum quum matrix sanguine repleta et calida est et propter hæc prurit ad recipiendum semen, idoneum est tempus ad conceptum.

σης δὲ τῆς καθάρσεως καὶ τῆς μήτρας ἀκμὴν ἐναίμου τε οὔσης καὶ διαθέρμου, καὶ διὰ ταῦτα ὀργώσης πρὸς τὴν παραδοχὴν τοῦ σπέρματος, καιρὸς εὐφυὴς πρὸς σύλληψιν.

Hæc partim conflata videntur ex Hist. Anim. VII, 2 et e libris de Gener. Anim. I, 19. Cf. Plutarch. Placit. phil. V, 6.

4 (309).

Oribasius, l. l, ita pergit : Γίνεται δέ τισιν ἐπισύλληψις καὶ ἐπικύησις, αἷς ἐστὶν ἕλκωσίς τε περὶ τὴν μήτραν καὶ τροφὴ ἱκανή. Τισὶ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς πρώτης συλλήψεως ἔτι μενούσης ἐπί τινας χρόνους τῆς ἑλκώσεως ὕστερον ἐπισυλλαμβάνουσι, τισὶ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα, καταμηνίων ἐπιφανέντων, κατὰ ἄλλα μέρη τῆς ὑστέρας. Διὸ καί τινες μετὰ ὀλίγον, τινὲς δὲ μετὰ πλείονα χρόνον τῷ πρώτῳ ἕτερον ἐπιτίκτουσιν. Τῶν δὲ ἐπιχυουμένων τὰ μέν ἐστιν ἀτελῆ καὶ ἀδιάρθρωτα καὶ σαρχοειδῆ, τὰ δὲ διηρθρωμένα μὲν ἀσθενῆ δέ· τινὰ δὲ αὐτῶν ἰσχυρότερα γίνεται τῶν ἔμπροσθεν. Cf. Arist. de Gener. An. IV, 5. Hist. An. VII, 4.

5 (310).

Pseudo-Plutarch. Placit. Philos. V, 17 : Τί πρῶτον τελεσιουργεῖται ἐν τῇ γαστρί;... Ἀριστοτέλης, πρῶτον τὴν ὀσφύν, ὡς τρόπιν νεώς. Aliter de hac re statuit Aristoteles in libris de Gener. An. II, 4, p. 356, 44, p. 357, 5, c. 6, p. 364, 22.

6 (311).

Schol. in Arist. de Part. An. I, 1, p. 221, 43 : Τῆς γὰρ αὐτῆς (scil. ἐπιστήμης) περὶ νοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ θεωρῆσαι, p. 4 ed. Langkavel., Berol. 1865 : Ἐπ' ἐνίων ταὐτό ἐστιν ὁ νοῦς καὶ τὸ νοητόν, ὡς ἐν τοῖς περὶ Ἀνθρώπου εἴρηται.

Scholiorum editor de libro περὶ ἀνθρώπου φύσεως cogitat; nescio an recte.

XVI. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΟΝΙΚΑ.

De Physiognomonicis tractatus, quem etsi nomen philosophi præ se ferat, nemo tamen facile ab Aristotele non abjudicabit num idem sit atque cujus titulum recenset Diogenes Laertius (109) Φυσιογνωμονικόν, α', jam idcirco dubium videri potest, quod eundem titulum Anonymus (87) ita exhibet : Φυσιογνωμονικά, β'. Habemus igitur cur jure doleamus Galeni brevitatem, cujus hæc sunt verba, de Passionibus animi, t. IV, p. 797 ed. Lips. : Ταῦτα μὲν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Ζώων ἱστορίας Ἀριστοτέλης ἔγραψεν. Ὀλίγα δὲ μέμνηται καὶ ἐν ἄλλῳ συγγράμματι περὶ Φυσιογνωμονικῶν θεωρημάτων, ὧν καὶ παρεθέμην ἄν τινας ῥήσεις, εἰ μήτε μακρολογίας ἔμελλον ἀποίσεσθαι δόξαν. De hac vero re dubitatio, licet et aliunde aucta, vereor ut omnis tollatur, ita ut statuendum sit, si non omni parte diversum, at saltem integriorem, Aristotelis nomine inscriptum de Physiognomonicis, exstitisse quondam tractatum, quam qui inter philosophi libros reperitur. Priusquam vero de ipso argumento dicamus, quod ad talem opinionem confirmandam afferri potest, pauca præmittenda erunt de ipso libello, quo quasi fundamento nititur. Cujus quum, post ea quæ de ejus codice Leodiensi dicta sunt a J. H. Bormans, *Compte rendu de la Comm. d'Histoire*, Bruxelles, 1852, 2e *série*, t. IV, p. 128 sq. brevem notitiam dedisset Dom. Pitra in *Spicilegio Solesmensi*, t. III, p. 321, partem edidit Rosius, primum in *Aristotele Pseudepigr.* p. 676 sqq., mox vero integrum in lucem e bibliothecarum tenebris protraxit, in *Anecdotis græcis et græco-latinis*, Berol. 1864, p. 61 sqq., hoc præmisso titulo : *Die Physiognomonia des Apulejus nach Polemon mit Zusätzen aus Eudoxus und Aristoteles*. Apuleji nomen huic libello, nec fortasse immerito, ex antiquo indice adscribi in codice Harleiano 3960, observavit jam D. Pitra l. l, De hac tamen re videat futurus scriptorum græcorum de Physiognomonia editor, interim vero satis erit doctissimam Rosii commentationem adire in quo egregie de libelli auctore ejusque fontibus disputavit, et quidem ita ut satis commode demonstraret, illum sæpissime nominatum Loxum, neminem alium fuisse quam Eudoxum medicum Platonis æqualem, cf. l. l. p. 80 sqq.

4.

Accidit nonnullis superfœtatio, quibus simul exulceratio matricis et sufficiens alimentum esse contigit. Nonnullis vero accidit manente ad aliquod tempus a prima conceptione exulceratione, nonnullis postea, purgatione menstrua apparente, in alia matricis parte. Quare nonnullæ brevi, nonnullæ vero longiore tempore post primum partum alterum edunt. Eorum quæ ex superfœtatione nascuntur alia imperfecta sunt, nec distincta habent membra sed carnosa sunt, alia vero distinctis nascuntur membris sed imbecilla sunt; nonnulla vero prioribus sunt validiora.

5.

Aristoteles primum lumbos in utero absolvi dicit, tamquam carinam navis.

7.

In nonnullis idem est intelligentia et res intelligibilis, ut in iis quæ de homine sunt dictum est.

Sed jam de Aristotele videamus cujus nomen cum Polemonis et Loxi conjunctum sæpius in hoc libello profertur. Postquam enim in ipsa fronte auctor libri dixit : *Ex tribus auctoribus quorum libros præ manu habui, Loxi medici, Aristotelis philosophi, Polemonis declamatoris qui de physiognomonia scripserunt, ea elegi quæ ad primam institutionem hujus rei pertinent et quæ facilius intelligantur*, in alia parte ita loquitur (p. 152, 5 ap. Ros. l. l.) : *Nunc repetenda sunt, ut supra proposuimus, quæ proprie Loxus seu Aristoteles posuerunt vel aliter interpretati sunt, quamvis etiam locis suis aliqua adjunxerimus. Quæ enim Polemon dixit et consentanea sunt reliquis auctoribus, propemodum prosecuti sumus.* Jam inde vides quam fluxæ sit auctoritatis homo, quippe a quo facile assui potuerunt, quæcunque ab eo Aristoteli adscripta, in vulgato textu Physiognomicorum non leguntur. Eo vero facilius adducor ut hoc verum esse credam, quod neque multa sunt nova neque operæ pretium quæ ab illo traduntur. Itaque in re dubia abstinendum esse puto, præsertim autem quum, ut in Problematis ita etiam in Physiognomonicis, facile fieri potuerit, immo sæpissime factum sit, ut quædam adderentur, quædam vero in brevius contraherentur. Quamobrem nec e collatione Physiognomicorum Polemonis, sive potius ejus epitomatoris, quam cum Aristoteleo libro instituit Rosius l. l. p. 699 sqq., integriorem olim fuisse Aristotelis textum satis certo comprobari posse concedam. Quæ quum ita sint, in eo subsistendum esse putavi, ut omnia quæ in libello Apulejo adscripto, Aristoteli tribuuntur, exscribenda curarem, quippe quum res tædii plenissima fuisset, illa tantummodo apponere quorum mentio in superstite libro nulla occurrit. Ob argumenti similitudinem locum e Plinii Nat. Hist. præmisimus, licet et aliunde quam e Physiognomonicis sumptus esse possit.

Nihil nos hìc morabitur Aristotelis quæ dicitur ad Alexandrum de Physiognomonia Epistola, quam cum aliis quibusdam similis argumenti excerptis apud Albertum M. exstantibus e cod. Bibl. Imp. Paris. 6298 fol. 155, C. B. Hasii apographo usus, edidit E. Taube, Vratisl. 1862, quum, quod jam eodem illo codice inspecto judicaverat Jourdain, *Recherches critiques sur les traductions latines d'Aristote*, ed. II, p. 148, 175, 345, nihil aliud sit quam extrema pars libri ex arabico sermone translati *Secretum Secretorum* inscripti, qui talis est, ut eum facile patiamur, blattarum tinearumque escam, in arca putrescere.

1 (312).

Plinius Natur. Hist. XI, s. 114 : *Miror equidem* ARISTOTELEM *non modo credidisse præscita vitæ esse aliqua in corporibus ipsis, verum etiam prodidisse. Quæ quanquam vana existimo nec sine cunctatione proferenda, ne in se quisque ea auguria anxie quærat, attingam tamen quæ tantus vir in doctrina non sprevit. Igitur vitæ brevis signa ponit raros dentes, prælongos digitos, plumbeum colorem pluresque in manibus incisuras nec perpetuas. Contra longæ esse vitæ incurvos humeris et in manu una duas incisuras longas habentes et plures quam XXXII dentes, auribus amplis. Nec universa hæc, ut arbitror, sed singula observat, frivola ut reor et vulgo tamen narrata.*

De dentibus Hist. animal. II, 3 : Ὅσοι δὲ πλείους ἔχουσι, μακροβιώτεροι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ εἰσιν· οἱ δὲ ἐλάττους καὶ ἀραιόδοντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, βραχυβιώτεροι. Cf. Problem. XXXIV, 1. De incisuris manuum Hist. Anim. I, 15, 2.

2 (313).

Apulejus de Physiognom. in Rosii Anecd. gr. et gr. lat. p. 153 14 : ARISTOTELES *dicit : quum frons compressior fuerit ad caput, et nares in origine sua prope simæ sunt, liberales esse et referri ad leonem.* (Cf. Arist. Physiogn. c. 6 t. III, p. 11, 45.) *Idem* ARISTOTELES *dicit eos qui supercilia obducunt, pupillas autem superius tendunt atque omni vultu summisso sunt, esse quidem inhoneste blandos et referri ad canes. Idem* ARISTOTELES *dicit eos qui vultu omni tranquillo, pari modo blandos esse : et hos ad canes referri* (ib. p. 11, 48). *IDEM dicit, quibus origo narium tenuis est, impudentes esse : referri ad speciem corvorum* (ib. p. 11, 4). *Idem* ARISTOTELES *dicit promptos satis oculos inertes esse : referri hos ad asinos* (ib. p. 11, 34). *IDEM dicit oculos caprinos libidini esse deditos : referri hoc ad caprum* (ib. p. 12, 43). *IDEM dicit, qui rotundiores oculos splendidosque gerunt, insatiabiles esse veneris, ut galli* (ib. p. 12, 48). *IDEM dicit animosos esse eos quorum post primam juventutem genæ duriores et nudæ sunt, extimum autem mentum barba est obsitum* (ib. p. 13, 9). *IDEM dicit eos qui voce ita intendunt ut proxime caprino balatu eam exasperent, furiosos esse in venerem : referri hoc ad capras* (ib. p. 14, 13). *IDEM dicit insidiosos qui brevem habent cervicem* (ib. p. 10, 37), *tanquam si infulciant cetero corpori, et quibus subsannatio vel aspiratio est narium et concussio prima vultus ac reducti oris, ut in risu solet fieri vel certe quum indigna-*

tione concepta sermone utimur, ut est ille sermo in Bucolicis :

> Mopse, novas incide faces : tibi ducitur uxor,
> Sparge, marite, nuces : tibi deserit Hesperus OEtam.
> (Virg. Ecl. VIII, 30.)

et status oris vel motus corporis esse dicitur hoc vultu, qui frequentes sunt absque indignatione. Igitur Aristoteles *prohibet contingere ea loca quæ non oportet. IDEM dicit, quotiens torus in fronte est superpositus superciliis, inquietos esse ac furiosos, ut ipse nominat* (deest vocabulum græcum). *IDEM dicit eos qui colorem varium habent tanquam lente aspersum, vitam turpem, facta turpia exercere, tam mulieres quam mares. IDEM dicit imperitos ac rusticos esse qui quum incedunt brachia inferunt et immoderate commovent et qui calcaneis innituntur. IDEM dicit eos quibus parvum est veretrum atque siccum, mulieribus esse deditos, et quibus etiam quum non intenditur rectum est, et qui feminis proximos habent vultus et ceteram corporis speciem : masculis autem esse deditos qui corpore et vultu sunt virili, et qui alterum ex oculis habent glaucum. Ita et de mulieribus dicit, mulieres coire cum mulieribus quarum species est muliebris, masculis autem magis deditas quæ magis ad virilem speciem respondent. Qui virilia habent magna laneaque stolidi sunt. IDEM dicit eos qui quum ambulant calcaneis introrsum, pedibus autem forinsecus conversis incedunt, posteriora sectari. IDEM dicit attentantibus se facilem esse qui in alios turpis est, qui vultum gerat femininum, et qui nigrum quod est intra oculum aliquanto pinguius habeat, et qui lævum oculum glaucum erat. Idem* Aristoteles *dixit sensibus esse eos tardiores quorum crura incurva sunt, quos certum est detractione potius delectari : sunt enim otiosi homines convenientes ad locum certum ineptisque narrationibus studentes. Et stolidos* Aristoteles *dicit esse quibus aures magnæ et ad vultum conversæ sunt pedesque in modum falcium recurvi, quorum voci insonant nares, et quorum latera tumida sunt ac recurva, et quorum genua introrsum retracta sunt. IDEM dicit colorem plumbo similem et qui distinctus est maculis rotundis quem ipse appellat* (deest nomen græcum) *omnemque sordidum colorem cutemque crassam ac rugosam, rotundum ventrem et prominentem, quibusque caro durior est, et quibus suræ crassæ atque nervosæ sunt, et quibus vultus naresque crassæ sunt : stoliditatis omnia hæc esse indicia. Deinde* Aristoteles *dicit invidos esse qui sinistras partes majores habent, et quibus supercilia ad oculos detracta sunt. IDEM dicit ubi ea pars quæ super gingivas et oram labii superioris est eminet, id est medietas ejus spatii quæ inter nares est oramque labii superioris, maledicum designari* (ib. p. 10, 49). *IDEM dicit maledicos esse quibus labium altum superius est, vultus pronior, hispidus, subrubeus et uti dixit ipse* (deest nom. gr. Cf. ib. p. 6, 12). *IDEM dicit suras quum retractæ sunt ad genua vel suffragines, indicare hominem qui ad coitum facilis sit et velox. IDEM dicit femur quum nimia carne circumdatum est, femininum potius videri : siccis solidisque ossibus virtuti assignari* (ib. p. 9, 28). *IDEM dicit quum hispida nimium sunt femina et crura, pronos in venerem ostendere : refertur hoc ad capros* (ib. p. 12, 15). *IDEM dicit nates sicciores viriles esse : nates amplis carnibus effeminatum ostendere. Nates autem tanquam abscisas malignitatis esse signa : refertur hoc ad ursum et simiam* (ib. p. 9, 31). *IDEM dicit pantomimis et aleæ deditos esse qui brachia ab humero usque ad cubitum breviora habent quam est spatium ab humero usque ad caput summum* (ib. p. 6, 11). *Iisdem vitiis attineri eum qui femina parva, crura autem habet longiora. IDEM dicit tristes esse quibus vultus omnis rugosus est. IDEM dicit parva corpora velocia* (ib. p. 14, 17). *Quum igitur sicca caro est in parvo corpore colorque candidus, inefficacem hominem esse* (ib. p. 14, 18) *: quum vero magno corpori caro mollis est vel color est frigidus, inefficaces sunt* (ib. p. 14, 26). *Color autem calidus niger est, subniger, ignitus, rubeus : color frigidus albus est : medius inter nigrum et pallidum habetur. Et calidi coloris signum, ut supra dictum est, meridianæ plagæ, frigidi septentrionali attributum est. Rursus quum corpus parvum molli carne circumdatum est et colorem ex frigidioribus sortitum est, facile perficit cœpta et est efficax* (ib. p. 14, 30) *: corpus autem magnum quum sicca carne circumdatum est et colorem ex calidioribus sumpsit, efficax est vigetque sensibus* (ib. p. 14, 34).

Hæc sunt quæ apud Loxum et Aristotelem *notanda esse credidimus, quæ etiam a Polemone vel non dicta vel aliter dicta esse perspeximus. In ceteris enim propemodum omnibus hi tres auctores sibimet consentiunt.*

In eodem tractatu jam antea ter Aristotelis nomen occurrit :

P. 133, 23 : Aristoteles *hujusmodi oris homines, id est concavi, libidinosos magis ostendit.*

P. 138, 1 : Aristoteles *etiam ad dextram partem declinationem capitis cinædis attribuit.*

P. 144, 12 : Aristoteles *addit etiam hos esse versutos qui habent inflexa supercilia, sicut sunt in personis senum comicorum.*

VII. PROBLEMATA.

I. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΑ.

De Problematis Aristotelis multiplex est quæstio. Librum Problematum a se conscriptum quum sæpius designet philosophus, ab ejus testimonio ordiendum erit, appositis simul iis quæ in singulos locos ab antiquis interpretibus observata sunt; licet eorum nullum accuratiorem horum Problematum notitiam habuisse manifestum sit.

1.

Meteorol. II, 6 § 1, t. III, p. 588, 14 : Περὶ δὲ θέσεως αὐτῶν (τῶν ἀνέμων scil.), καὶ τίνες ἐναντίοι τίσι, καὶ ποίους ἅμα πνεῖν ἐνδέχεται, καὶ ποίους οὔ, ἔτι δὲ τίνες καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ πρὸς τούτοις περὶ τῶν ἄλλων παθημάτων ὅσα μὴ συμβέβηκεν ἐν τοῖς Προβλήμασιν εἰρῆσθαι τοῖς κατὰ μέρος, νῦν λέγωμεν.

Alexander Aphrod. fol. 1 recto, nihil aliud quam hæc annotat : Ὅσα μὴ φθάνει εἰρῆσθαι ἐν τοῖς Προβλήμασι κατὰ μέρος. Num hæc ad Problematum sectionem XXVI, inscriptam ὅσα περὶ ἀνέμων, spectent, dijudicari non magis licet, quam quid illa τὰ κατὰ μέρος sibi velint.

2.

Ibid. IV, 3, §. 25. Cf. supra περὶ Τροφῆς, p. 168.

3.

De Memoria c. 2, t. III, p. 496, 29 : Περὶ δὲ τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι λοιπὸν εἰπεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν ὅσα ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις ἐστὶν ἀληθῆ, δεῖ τίθεσθαι ὡς ὑπάρχοντα· οὔτε γὰρ μνήμης ἀνάληψις ἡ ἀνάμνησις, οὔτε λῆψις· ὅταν γὰρ τὸ πρῶτον ἢ μάθῃ, ἢ πάθῃ, οὔτ' ἀναλαμβάνει μνήμην οὐδεμίαν (οὐδεμία γὰρ προγέγονεν), οὔτ' ἐξ ἀρχῆς λαμβάνει· ὅταν δ' ἐγγένηται ἡ ἕξις καὶ τὸ πάθος, τότε ἡ μνήμη ἐστίν, ὥστε μετὰ τοῦ πάθους ἐγγινομένου οὐκ ἐγγίνεται.

Themistius in Paraphrasi fol 97 recto, t. II, p. 241, 16 ed. Spengel : Πρῶτον μὲν οὖν ὅσα ἐν τοῖς ἐπιχειρηματικοῖς λόγοις καὶ προβληματικοῖς ἡμῖν ἀποδέδεικται, δεῖ τιθέναι ὡς ἀληθῆ καὶ ὑπάρχοντα. Multo vero fusius Michael Ephes. fol. 131 verso : Ἐπιχειρηματικοὺς λόγους λέγει τὰ Προβλήματα, ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον, ὅσα ἐν τοῖς Προβλήμασιν ἡμῖν εἴρηται καὶ δέδεικται ἀποδεικτικῶς περὶ ἀναμνήσεως· δεῖ ἐνταῦθα ὡς ὁμολογούμενα λαμβάνειν, καὶ μὴ ζητεῖν καὶ νῦν αὐτῶν ἀποδείξεις· τὸ γὰρ ἅπαξ δειχθὲν οὐ δεῖ πάλιν ἀποδεικνύναι. Δέδεικται δ' ἐν τοῖς Προβλήμασιν ὅτι οὔτε μνήμης ἐστὶν ἀνάληψις ἡ ἀνάμνησις, ὡς ἔλεγόν τινες.... Εἰπὼν δὲ ὅτι οὔτε λῆψις οὔτε ἀνάληψις μνήμης ἐστὶν ἡ ἀνάμνησις καὶ λαβὼν ὡς ἀληθὲς διὰ τὸ δεδεῖχθαι ἐν τοῖς Προβλήμασιν ἐπάγει, quæ e mera conjectura, sive potius manifesto errore dicta esse videntur. Quos enim ἐπιχειρηματικοὺς λόγους vocat philosophus, ἀπορίαι sunt in primo capite ejusdem libri expositæ.

4.

De Somno, c. 2, t. III, p. 504, 2 : Διότι δὲ τὰ μὲν ἐνύπνια μνημονεύουσιν ἐγερθέντες, τὰς δ' ἐγρηγορικὰς πράξεις οὐ μνημονεύουσιν, ἐν τοῖς Προβληματικοῖς εἴρηται, quæ ad verbum repetit Themistius fol. 100 verso, t. II, p. 265, 15 Sp. Male olim conjiciebam in his, ante ἐν τοῖς Προβληματικοῖς, excidisse ἐν τοῖς ὕπνοις, quum ἐγρηγορικαὶ πράξεις, de quibus loquitur philosophus, per somnum fiant.

5.

De Vita et Morte, c. 5, t. III, p. 535, 48 : Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς αἰτίας ταύτης, ὅτι τὸ ἐναντίον συμβαίνει τῷ ἐγκρυπτομένῳ καὶ καταπνιγομένῳ πυρὶ (τὸ μὲν γὰρ μαραίνεται, τὸ δὲ διαμένει πλείω χρόνον), εἴρηται ἐν τοῖς Προβλήμασιν.

Michael Ephes fol. 164 recto : Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων εἴρηται ἐν τοῖς Προβλήμασι, καὶ ὁ βουλόμενος ἐκείνοις ἐντυγχανέτω. Similis comparatio legitur Problem. I, s. 55, sed quæ ad nostrum locum nihil facit.

6.

De Partt. Animal. III, 15, t. III, p. 273, 41 : Διότι δὲ τῶν πολυκοιλίων ἐν τῷ ἐχίνῳ γίνεται ἡ πυετία, εἴρηται ἐν τοῖς Προβλήμασιν.

7.

De Gener. Anim. II, 8, t. III, p. 368, 13 : Ἐμπεδοκλῆς δ' αἰτιᾶται τὸ μῖγμα τὸ τῶν σπερμάτων γίνεσθαι πυκνὸν ἐκ μαλακῆς τῆς γονῆς οὔσης ἑκατέρας· συναρμόττειν γὰρ τὰ κοῖλα τοῖς πυκνοῖς ἀλλήλων, ἐκ δὲ τῶν τοιούτων γίνεσθαι ἐκ μαλακῶν σκληρόν, ὥσπερ τῷ καττιτέρῳ μιχθέντα τὸν χαλκόν, λέγων οὔτ' ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ καττιτέρου τὴν αἰτίαν ὀρθῶς (εἴρηται δ' ἐν τοῖς Προβλήμασι περὶ αὐτῶν) οὔθ' ὅλως ἐκ γνωρίμων ποιούμενος τὰς ἀρχάς.

Ab interpolationis suspicione hic locus non magis liber est quam qui sequuntur.

8.

De Gener. Anim. IV, 4, t. III, p. 405, 38 : Διὰ δὲ τοῦτο καὶ τοὺς τῆς κυήσεως χρόνους μόνῳ τῶν ζῴων (τῷ ἀνθρώπῳ scil.) ἀνωμάλους εἶναι συμβέβηκεν· τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις εἷς ἐστιν ὁ χρόνος, τοῖς δ' ἀνθρώποις πλείους· καὶ γὰρ ἑπτάμηνα καὶ δεκάμηνα γεννῶνται καὶ κατὰ τοὺς μεταξὺ χρόνους· καὶ γὰρ τὰ ὀκτάμηνα ζῇ μέν, ἧττον δέ. Τὸ δ' αἴτιον ἐκ τῶν λεχθέντων συνίδοι τις ἄν, εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς Προβλήμασιν.

9.

De Generat. Animal. IV, 7, t. III, p. 410, 44 : Τὰ δὲ θύραζε ἐξιόντα τῶν τοιούτων (τῶν μυλῶν scil.) γίνεται σκληρὰ οὕτως ὥστε μόλις διακόπτεσθαι καὶ σιδήρῳ. Περὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ πάθους αἰτίας εἴρηται ἐν τοῖς Προβλήμασιν· πάσχει γὰρ ταὐτὸν τὸ κύημα ἐν τῇ μήτρᾳ ὅπερ ἐν τοῖς ἑψομένοις τὰ μολυνόμενα, καὶ οὐ διὰ θερμότητα, ὥσπερ τινές φασιν, ἀλλὰ μᾶλλον δι' ἀσθένειαν θερμότητος.

10.

Ethic. Nicom. I, 5, § 56 : Φαίνεται δὲ ἀτελεστέρα καὶ αὕτη (ἡ ἀρετὴ scil.)· δοκεῖ γὰρ ἐνδέχεσθαι καὶ καθεύδειν ἔχοντα τὴν ἀρετήν, ἢ ἀπρακτεῖν διὰ βίου, καὶ πρὸς τούτοις κακοπαθεῖν καὶ ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα· τὸν δ' οὕτω ζῶντα οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειεν, εἰ μὴ θέσιν διαφυλάττων. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις· ἱκανῶς γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις εἴρηται περὶ αὐτῶν.

Verba ad hunc locum in scholio Cod. Reg. Christin. teste Brandisio, *Aristoteles und seine Nachfolger*, t. I, p. 108, adscripta : Ἔστι δὲ αὐτῷ προβλήματα ἐγκύκλια ἢ βιβλία (hæc duo vocabula omissa sunt apud Rosium p. 221, qui locum e codice exscripsit) παντοδαπά· διὸ καὶ ἐγκύκλια ὠνομάζετο διὰ τὸ ἐγκυκλίως αὐτοὺς καθημένους ἐπιχειρεῖν εἰς τὸ προτεθέν, ἢ διὰ τὸ ἐν τῷ κύκλῳ περιεστῶτας ἀκροᾶσθαι, vix minus absurda videntur, quam quæ ad eundem locum annotat Eustratius fol. 10 verso : Φασὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἔπη τινὰ ἐκθέσθαι ἐπίτηδες κατά τινα ἀριθμὸν συμποσούμενα ἐν ἑτέρᾳ θέσει καὶ τάξει ὧν ἑκάστη ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τε ἤρχετο καὶ εἰς τὸ αὐτὸ κατέληγε· διὸ καὶ ἐγκύκλια ταῦτα ὠνόμασεν, οἷς ἡμεῖς μὲν οὐχ ἐνετύχομεν, εἰσὶ δ' οἳ περὶ τούτων ἱστόρησαν. Nec major lux affulgebit ex iis quæ apud interpretes ad Aristotelis locum de Cælo I, 9, dicta sunt (cf. dialogum de Philosophia fr. 21) ad explicandam quæstionem quid sint quæ apud Aristotelem ἐγκύκλια φιλοσοφήματα vocantur.

Sed et missis his interpretum nugis, satis luculenter ipsius Aristotelis testimonio constat Problematum librum ab eo conscriptum fuisse. Cujus tamen libri fortuna non melior fuit quam aliorum nonnullorum scriptorum quæ ipse laudat philosophus, ut περὶ Τροφῆς, περὶ Νόσου καὶ Ὑγιείας, περὶ Φυτῶν, quorum omnium nulla est memoria apud posteros. Etenim inter omnes locos in quibus Problemata respicit philosophus, nullus est, qui vel ad eam collectionem Problematum quæ sub Aristotelis nomine exstat, vel ad libros primum in hac editione a Bussemakero in lucem prolatos referri possit : unus vero tantum (8), qui quæstionem tangit, quam tractatam in deperdita Aristoteleorum collectione fortasse invenerat Oribasius (cf. supra fragm. 307). Jam inde igitur minime obscuro argumento perspicitur, quid de hac nostra collectione statuendum sit, de qua ne illud quidem affirmari licet, excerpta quædam e genuinis Aristotelis Problematis in ea contineri, quum contra frequens earundem quæstionum iteratio aperte compilatoris manum prodit, multæque quæstiones ad verbum sæpe cum iis quæ in scriptis Theophrasti de Igne, de Ventis, de Sudore, περὶ Κόπων, et in libello de Coloribus Aristotelis nomine falso inscripto leguntur consentientes, e variis scriptoribus consarcinatam esse farraginem ostendunt (cf. Prantl, *über die Probleme des Aristoteles*, *Abhandl. der Münchner Akad.* t. VI, p. 341-377, Rosius, *De Aristot. libr. ord.*, p. 189, ss.).

Quod si quæritur, num hæc collectio eadem sit atque quam indices afferunt : Φυσικῶν [προβλημάτων] κατὰ στοιχεῖον λή (Diog. Laert. 120, Anon. 101, ubi inverso ordine λή κατὰ στοιχεῖον), favet quidem consensus librorum, qui tamen, ut jam a Rosio observatum est (p. 216), fortuitus vel a librariis postea restitutus esse potuit; præter alia vero illud præcipue obstat, quod quum in indice ἐγκυκλίων [προβλημάτων] α' β' (Diog. Laert. 122) nominantur, quæ Taurus apud Gellium Noct. Att. XX, 4, ex ἐγκυκλίοις προβλήμασι attulit, ea in nostris Problematis, XXX, 1, ad verbum fere leguntur. Ceterum verisimile est plures tales exstitisse Problematum collectiones. Ita enim non solum auctor Vitæ Marcianæ φυσικὰ Προβλήματα ἐν ἑβδομήκοντα βιβλίοις nominat, sed multo etiam accuratius de eadem re David et auctor appendicis qui Anonymi indici adjectus est. Quorum ille citat in Categor. p. 24, B, 9 : Τὰ πρὸς Εὐκαίριον αὐτῷ γεγραμμένα ἑβδομήκοντα βιβλία περὶ συμμίκτων Ζητημάτων, χωρὶς προοιμίων καὶ ἐπιλόγων καὶ διαιρέσεως (quæ quid sibi velint intelligetur ex ejusdem Davidis verbis ib. p. 24, A, 42 : Καὶ ὑπομνηματικὰ λέγονται ἐν οἷς μόνα τὰ κεφάλαια

ἀπεγράφησαν δίχα προοιμίων καὶ ἐπιλόγων καὶ τῆς πρεπούσης ἐκδόσεσιν ἀπαγγελίας), hic vero, rectius, ut conjicio, (28) : Συμμίκτων Ζητημάτων, οϐ', ὥς φησιν Εὔκαιρος ὁ ἀκουστὴς αὐτοῦ. Sunt autem hi iidem procul dubio libri, qui et apud illum memorati erant, quem secutus est Diogenes Laertius V, 32 : Ἔν τε τοῖς φυσικοῖς αἰτιολογικώτατος πάντων ἐγένετο μάλιστα, ὥστε καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι· διόπερ καὶ οὐκ ὀλίγα βιϐλία συνέγραψε φυσικῶν ὑπομνημονευμάτων.

De his igitur ita statuendum esse arbitror, non quasi unquam omne hoc genus librorum communi Ζητημάτων nomine inscriptum fuisset (Galenus enim, quum De simplic. medic. l. II, p. 474, Aristotelis et Theophrasti φυσικὰ ζητήματα nominat, aperte non librorum titulum protulit), sed procul dubio Eucærum illum, non minus ignotum ceteroquin hominem, quam Diarem, ad quem epistolas scripsisse fertur Aristoteles, ita summam omnium librorum indicasse, in quibus varias quæstiones tractaverat philosophus. Illud igitur « φυσικῶν, » quod additum reperitur in Vita Marciana, non magis urgendum est, quam quod in titulo nostræ collectionis Problematum a plerisque codicibus præbetur (1), quippe quæ non physicas tantummodo quæstiones continet. Ab isto vero LXXXII librorum numero, ut et hoc addam, non multum discrepat eorum summa, quos meras Problematum collectiones fuisse probabile est. Sunt autem hi, qui apud Diogenem Laertium inde a 109 ad 125 enumerantur, quorum summa LXVIII conficit volumina. Eorum numerum permagnum fuisse, etsi non definiat, testatur quoque Apulejus, qui, quum in oratione de Magia c. 37 primum locutus esset « *de multijugis voluminibus Aristotelis* περὶ Ζώων γενέσεως, περὶ Ζώων ἀνατομῆς, περὶ Ζώων ἱστοριῶν, » ita pergit : « *Præterea Problemata innumera ejusdem, tum ex eadem secta ceterorum, in quibus id genus varia tractantur.* » Sed hæc hactenus.

Restat ut de iis locis videamus, in quibus ab aliis scriptoribus Aristotelis Problemata nominantur. Quorum hæc est conditio, ut major fere pars tales quæstiones respiciat, quæ in superstitibus libris tractatæ non sunt, vel quibus si in iis reperiuntur, aliter responsum est, ita ut facile conjicias, collectionem vel duplo nostra ampliorem (cf. Prantl l. l. et quæ diximus in libro *Die verlornen Schriften des Aristot.* p. 103, ss.), Aristotelis nomine olim inscriptam fuisse. Ceterum ex iis, quæ a nobis disputata sunt, satis erit perspicuum, auctoritatem Aristotelis, nostro quidem judicio, non minus incertam esse, quum de deperditis Problematum partibus agitur, quam quum de servatis.

Pauca hîc adjicere liceat de Problematis primum in hac editione a v. cl. Bussemakero vulgatis, quæ iterum, multis in locis sive codicum quos contulit, sive et conjecturarum ope emendatiora H. Usenerus edidit, in hoc tantummodo fortasse non probandus, quod ea Alexandro Aphrodisiensio tribuit. Cf. *Alexandri Aphrodis. Problematum ll. III et IV rec. H. Usener*, Berol. 1859. Ut vero ad Bussemakerum redeam, qui alia multa egregie disputavit, non perspexit vir doctissimus in Præfatione, p. XVIII, Plutarchum in Natural. quæst. c. 21, non e Problem. ined. s. II, 142 pendere, sed eodem illum fonte usum esse quo et Problematum auctorem, scilicet Historiis anim. VIII, 28. Contra vero quæ apud eundem Plutarchum duobus locis leguntur, Natural. quæst. c. 12 et De primo frigido c. 13, de quæstione sæpissime tractata : Διὰ τί τῆς θαλάττης ἐλαίῳ καταρραινομένης γίνεται γαλήνη, aperte eadem sunt ac quæ in Probl. ined. s. III, 29 tractantur. Præter hanc vero et altera est quæstio, cujus tanquam ex Aristotele desumptæ meminit Plutarchus, quam pæne eandem Problemata inedita exhibent. Cf. infra fr. 15.

Ceterum hîc et illud addendum est, nonnullas quæstiones ex horum Problematum sectione altera desumptas, intermixto uno alterove Cassii Alexandrive Aphrodisiensi problemate, in antiqua versione latina legi, quam e codice Bambergensi sec. X, cui titulus inscriptus est : *Incipit problema Aristotelis philosophi*, primus edidit Rosius, l. l. p. 666, collatis codd. Bruxellensi et Berolinensi, in quorum priori titulus legitur : *Interrogatio et responsio discipuli et magistri*. En conspectus quæstionum quæ ibi exhibentur, adscripto singularum fonte :

1	=	Aristot. Probl. ined. II,	1
2	=	»	2
3	=	»	3
4	=	»	4
5	=	»	5
6	=	Cassii Problemata,	5
7	=	Aristot. Probl. ined. II,	6
8	=	»	9
9	=	»	7
10	=	»	8
11	=	»	10

(1) Φυσικὰ Προϐλήματα codd. apud Bekkerum C^a K^a N^a Y^a rslw, plerique additis κατ' εἶδος συναγωγῆς.

13 =	Cassii Problemata,	46
14 =	»	47
15 =	»	4
17 =	Aristot. Probl. ined. II,	12
18 =	»	13
19 =	Cassii Problemata,	50
20 =	»	49
21 =	Aristot. Probl. ined. II,	15
22 =	Cassii Problemata,	52
23 =	Aristot. Probl. ined. II,	19
25 =	»	20
28 =	»	14
29 =	Cassii Problemata,	56
30 =	Aristot. Probl. ined. II,	21
31 =	Alexandri Aphr. Probl. I,	99
34 =	Aristot. Probl. ined. II,	22
37 =	»	28
38 =	»	29
39 =	»	30
40 =	»	31
41 =	»	32

Quæstiones vero quæ tantummodo in latina illa versione occurrunt, integras adscripsimus, non quod magnum ex iis percipi posse fructum putavimus, sed ne quid omnino desideretur. Dedimus autem, quales, Rosio teste, in codice Bambergensi leguntur, Bruxellensis (B) et Berolinensis (C) varietate adscripta, neglectis tamen minutioribus quibusdam orthographicis :

12 (deest in C). *Quare senecis* (*senes* B) *facilius jejunium ferunt. Resp. quia senecis* (*senibus* B) *dominantur* (*dominatur* B) *flegma et ipsa flegma* (*d. flegma quo eorum appetitus* B) *temperatur. Ideo* (*et ideo* B) *facilius jejunium* (*j. f.* B) *ferunt.* Cf. Arist. Probl. ined. III, 50, t. IV, p. 332, 16.

16. *Quare superposita in ventrem epitima* (*epithima superposita ventri* B *supposita ventri epithima* C) *digestionem facit ciborum. Resp. quia calorem amplius prestat quam* (*quem* BC) *admodum et* (*et* om. B) *cataplasma calefaciendum* (*calefaciendo* C) *ventrem ciborum digestionem facit* (*dig. facit ciborum* C. *calefacto vero ventre dig. fit ciborum* B).

24 (deest in B et C). *Quare in tipicas febres dejactatur seeger. Resp. quia ex congregatur humoris foris calore rumpunt intrinsecus causa molestantur.*

26. *Quare luxupis dicitur* (*quare in luxuriis debilitantur viri* C. *quare mulieris magis quam viri luxuriantur* B). *Resp. quia veris* (*viris* B *viri* C) *subitanea evacuatione* (*sub. facta evacuatio* B. *sub. facta evacuatione* C) *debilitantur fœmine autem additum* (*feminis vero additur et* C) *ideo nutriuntur* (*debilitatur mulieribus autem additur* B).

27 (deest in C). *Quare si* (*si* om. B) *in febribus spasmo superveniet* (*spasmus si supervenerit* B) *mortale est. Resp. quia desiccatus* (*-tur* B) *corpus a febre spasmo supervenientem* (*f. si supervenerit spasmus* B) *contrahitur* (*et* add. B) *ideo mortalis* (*-le* B) *est.*

32 (deest in B et C). *Quare in dolore magno cum inflammatione facta oculi corrumpuntur. Resp. quia ex inflammatione humoris christalo id est humor expellitur et extrinsecus sub membrantium visum tenuem excertur.* Cf. Cassii Probl. 16.

33 (deest in B et C). *Quare vertebre exdiens* (*i* supra *x* posito) *non sudantur. Resp. quia levérticis* (*o* supra primum *e* posito) *precinctus est aut extuat extinsor longior factus est, nervus igitur suptus non glutinantur.*

35 (deest in C). *Quare carnis* (*-nes* B) *porcina* (*-ne* B) *leviores sunt a pane. Resp. quia* (*que* add. B) *mixturata sunt acriora sunt tenues autem evanat tota vana sunt* (*autem vane sunt tote* B).

36 (deest in B et C). *Quare sudantes in luxoriis deficiunt. Resp. in voluptate deficientes semina refunduntur et quod emanat violenter emittunt.*

42 (deest in C). *Quare lavantes in aquis calidis* (*in calida aqua* B) *inprimis venter eorum turbatur. R. quia ex ipsa egritudine ipsorum* (*acritudo eorum* B) *solvitur.*

43 (deest in C). *Quare in tibicas febres* (*quare tipicas febres habentes* B) *inprimis rigorem patiuntur. Resp. quia acer humor mordens* (*momordit* B) *membra acute* (*acute* om. B) *et* (*inde* add. B) *paviscent* (*expavescente* B) *natura ideo* (*ideo* om. B) *fit rigor.*

1 (314).

Simplic. in Arist. de Cælo II, 12, p. 502, B, 47 : Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ὡς ἐλελήθει᾽ γε αὐτοὺς (τοὺς παλαιοὺς ἀστρολόγους scil.) ἡ ἀνισότης τῶν ἀποστημάτων (τῶν σφαιρῶν τῶν πλανητῶν scil.) ἑκάστου πρὸς ἑαυτόν, ἐνδέχεται λέγειν. Πολέμαρχος δὲ ὁ Κυ-

PROBLEMATA.

PROBLEMATA PHYSICA.

1.

At vero neque id dici potest latuisse antiquos astrologos planetarum sphæras non æquali distantia inter semet ipsas abesse. Polemarchus enim Cyzicenus cognoscens quidem ipsam, eam parvipendere videtur, utpote non sensibilem, quod magis deligit circa ipsum medium in universo sphærarum ipsarum positionem. Ostendit au-

ζικηνὸς γνωρίζων μὲν αὐτὴν φαίνεται, ὀλιγωρῶν δὲ ὡς οὐκ αἰσθητῆς οὔσης, διὰ τὸ ἀγαπᾶν μᾶλλον τὴν περὶ αὐτὸ τὸ μέσον ἐν τῷ παντὶ τῶν σφαιρῶν αὐτῶν θέσιν. Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Φυσικοῖς Προβλήμασι προσαπορῶν ταῖς τῶν ἀστρολόγων ὑποθέσεσιν ἐκ τοῦ μὴ ἴσα τὰ μεγέθη τῶν πλανητῶν φαίνεσθαι· οὕτως οὐ παντάπασιν ἠρέσκετο ταῖς ἀνελιττούσαις, κἂν τὸ ὁμοκέντρους οὔσας τῷ παντὶ περὶ τὸ μέσον αὐτοῦ κινεῖσθαι ἐπηγάγετο αὐτόν.

2 (315).

Plutarch. De facie in orbe lunæ c. 19, 11 : Ἀρίσταρχος δὲ τὴν διάμετρον τῆς σελήνης λόγον ἔχουσαν ἀποδείκνυσιν, ὃς ἐλάττων μὲν ἢ ἑξήκοντα πρὸς δεκαεννέα, μείζων δέ πως ἑκατὸν ὀκτὼ πρὸς τεσσαράκοντα τρία ἐστίν. Ὅθεν ἡ μὲν γῆ παντάπασι τῆς ὄψεως τὸν ἥλιον ἀφαιρεῖται διὰ μέγεθος· μεγάλη γὰρ ἡ ἐπιπρόσθησις καὶ χρόνον ἔχουσα τὸν τῆς νυκτός· ἡ δὲ σελήνη κἂν ὅλον ποτὲ κρύψῃ τὸν ἥλιον, οὐκ ἔχει χρόνον οὐδὲ πλάτος ἡ ἔκλειψις, ἀλλὰ περιφαίνεταί τις αὐγὴ περὶ τὴν ἴτυν οὐκ ἐῶσα βαθεῖαν γενέσθαι τὴν σκιὰν καὶ ἄκρατον. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ παλαιὸς αἰτίαν τοῦ πλεονάκις τὴν σελήνην ἐκλείπουσαν ἢ τὸν ἥλιον καθορᾶσθαι πρὸς ἄλλαις τισὶ καὶ ταύτην ἀποδίδωσιν· ἥλιον γὰρ ἐκλείπειν σελήνης ἀντιφράξει, σελήνην δὲ **. Ὁ δὲ Ποσειδώνιος ὁρισάμενος οὕτως κτέ.

3 (316).

Joan. Lydus de Mensibus c. 7, p. 92 Rœther : Τριῶν γὰρ εἶναι λεγομένων τῶν τῆς σελήνης δρόμων, ὀξέος, μέσου καὶ ἀνειμένου, δι' οὓς καὶ τριοδῖτιν τὴν Ἑκάτην (οἱονεὶ τὴν σελήνην) οἱ ποιηταὶ καλοῦσι, τρισὶν ἑορταῖς τὸν μῆνα διέλαβε (ὁ Νοῦμας scil.)...· ὀξυτέραν γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, ποιεῖται τὴν πορείαν τὴν πρὸς τῷ χειμερινῷ τροπικῷ, βραδυτέραν δὲ τὴν πρὸς τῷ θερινῷ, ὁμαλὴν δὲ τὴν πρὸς τῷ ἰσημερινῷ.

4 (317).

Plutarch. De primo frigido c. 11 : Καὶ μήν, ἁπάντων γε τῶν γινομένων ὑπὸ ψυχρότητος τοῖς σώμασι σφοδρότατον καὶ βιαιότατον ἡ πῆξις οὖσα, πάθος μέν ἐστιν ὕδατος, ἔργον δ' ἀέρος· αὐτὸ μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὸ τὸ ὕδωρ εὐδιάχυτον καὶ ἀπαγὲς καὶ ἀσύστατόν ἐστιν, ἐντείνεται δὲ καὶ συνάγεται τῷ ἀέρι σφιγγόμενον ὑπὸ ψυχρότητος... Καὶ δῆλόν ἐστι μάλιστα περὶ τὰς χιόνας· ἀέρα γὰρ μεθεῖσαι καὶ προαναπνεύσασαι λεπτὸν καὶ ψυχρόν, οὕτω ῥέουσιν. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ τὰς ἀκόνας τοῦ μολίβδου τήκεσθαί φησι καὶ ῥεῖν ὑπὸ κρύους καὶ χειμῶνος, ὕδατος μόνου πλησιάζοντος αὐταῖς· ὁ δ' ἀήρ, ὡς ἔοικε, συνελαύνων τὰ σώματα τῇ ψυχρότητι, καταθραύει καὶ ῥήγνυσιν.

Non multum lucis obscurissimo loco affunditur e simili loco apud Plutarchum, a Xylandro jam collato, Quæstt. conviv. VI, 8, 6 : Ὅτι δὲ τὸ ἐκψύχεσθαι οὐ πήγνυσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τήκει τὰ σώματα δῆλόν ἐστιν· ἐν μὲν γὰρ τοῖς μεγάλοις χειμῶσιν ἀκόναι μολίβδου διατηκόμεναι, τό τε τῆς ἀφιδρώσεως, καὶ τὸ πολλοῖς μὴ πεινῶσι συμπίπτειν τὴν βουλιμίασιν, κατηγορεῖ μᾶλλον [ἀραίωσιν] καὶ ῥύσιν ἢ πύκνωσιν τοῦ σώματος.

Cf. Pseudo-Arist. Mirab. Auscult. c. 50 : Τὸν κασσίτερον τὸν Κελτικὸν τήκεσθαί φασι πολὺ τάχιον μολίβδου. Σημεῖον δὲ τῆς εὐτηξίας ὅτι τήκεσθαι δοκεῖ καὶ ἐν τῷ ὕδατι· χρώζει γοῦν, ὡς ἔοικε, ταχύ. Τήκεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ψύχεσιν, ὅταν γένηται πάγη, ἐγκατακλειομένου ἐντός, ὥς φασι, καὶ συνωθουμένου τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ διὰ τὴν ἀσθένειαν.

5 (318).

Plutarch. Quæst. conviv. VI, 5, § 1 : Ἀλλὰ μὴν περὶ τῶν χαλίκων, ἔφην, ἢ τῶν ἀκμόνων, οὓς ἐμβάλλοντες εἰς τὸ ὕδωρ, ψύχειν αὐτὸ καὶ στομοῦν δοκοῦσιν, εἰρημένον Ἀριστοτέλει, μνημονεύεις.

---

tem et Aristoteles quum in naturalibus quæstionibus de astrologorum suppositionibus dubitationes moveat, ea de causa quod non æquales appareant planetarum magnitudines. Ita non contentus fuit resolventibus, quamvis sibi in animum induxerit, omnes idem centrum quam universum habentes circum ejus medium moveri.

2.

Aristoteles vero antiquus ille, cur luna sæpius, quam sol deficere cernatur, causam inter alias etiam hanc posuit, quod sol lunæ interjectu obscuretur, luna vero (*lacuna in cod. ita explenda videtur :* terræ, quæ quum multo major sit sæpius illam obscurari).

3.

Celeriorem, ut ait Aristoteles, conficit cursum luna circum solstitium hibernum, tardiorem circa æstivum, æquabilem circa æquinoctium.

4.

Aristoteles etiam cotes plumbi colliquari scribit ac fluere præ gelu et hieme, sola aqua accedente. Aer autem, ut apparet, cogit corpora frigore, itaque dissipat et rumpit.

5.

Enimvero, inquam, de lapillis et incudibus, quod dixit Aristoteles, iis injectis aquam refrigerari et durari.

Αὐτὸ τοῦτο, ἔφη, μόνον ἐν προβλήμασιν εἴρηκε τὸ γινόμενον· εἰς δὲ τὴν αἰτίαν ἐπιχειρήσομεν ἡμεῖς. Pro ἀκμόνων, ἀκονῶν H. Steph. scribendum censuit. Infra apud Plutarchum § 4, eodem modo ἄκμονας legitur, ubi ἀκόνας legi debuit, sed § 6 recte αἱ δ' ἀκόναι, quod solum convenit capitis inscriptioni : Διὰ τίνα αἰτίαν οἱ χάλικες καὶ αἱ μολιβδίδες ἐμβαλλόμεναι ψυχρότερον τὸ ὕδωρ ποιοῦσιν. E Plutarcho hausit Psellus apud Fabr. Bibl. gr. t. V, c. 154, cujus verba adscripta margini codicis Stobæi Farnes. edita sunt apud Heeren. p. 464, t. II : Τοῦτο τὸ ζήτημα Ἀριστοτέλης ἐν Προβλήμασιν ἐπιχειρήσας θεωρεῖσθαι, οὐκ ἐλύσατο (ita Fabric. ἐμέμψατο Heer.). Ἔστι γὰρ ἐν δυσθεωρήτοις. Cf. Dœhner, *Quæstiones Plutarcheæ*, Lipsiæ 1840, p. 4, qui totum hunc locum emendavit. In Pseudo-Aristotelis quoque Problematis non raro quæstiones absque solutione propositæ reperiuntur. Cf. Prantl. l. l. p. 351.

6 (319).

A. Gellius Noct. Att. XIX, 5 : *Erat nobiscum vir bonus ex Peripatetica disciplina bene doctus et Aristotelis unice studiosissimus. Is nos aquam multam ex diluta nive bibentes coercebat severiusque increpabat. Adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum et cumprimis* Aristotelis *philosophi, rei omnis humanæ peritissimi, qui aquam nivalem frugibus sane et arboribus fecundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse tabemque et morbos sensim atque in diem longam visceribus inseminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter et benevole et assidue dictitabat. Sed quum bibendæ nivis pausa fieret nulla, promit e bibliotheca Tiburtis, quæ tunc in Herculis templo satis commode instructa libris erat, Aristotelis librum eumque ad nos affert et hujus saltem, inquit, viri sapientissimi verbis credite, ac desinite valetudinem vestram profligare. In eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potu aquam e nive itemque solidius latiusque concretam esse eam, quam* κρύσταλλον *Græci appellant causaque ibi est adscripta hujuscemodi : « Quoniam quum « aqua frigore aeris duratur et coit necesse est « fieri vaporationem et quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea et emanare. Id autem, « inquit, in ea levissimum est, quod evaporatur. « Manet autem quod est gravius et sordidius et « insalubrius : atque id pulsu aeris verberatum in « modum coloremque spumæ candidæ oritur. Sed « aliquantum, quod est salubrius, difflari atque « evaporari ex nive, indicium illud est, quod « minor fit illa quæ ante fuerat quam concresceret. » Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumsi et adscripsi :* Διὰ τί τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν; Ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. Σημεῖον δέ, ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν ταχῇ παγέν· ἀπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη ἀεὶ τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι.

Gellium expressit Macrobius Saturn. Serm. VII, 62, qui tamen pro *ex eo libro*, recte *in physicis quæstionibus suis*, posuit.

7 (320).

Plutarch. Quæst. natur. c. 2 : Διὰ τί μᾶλλον ὑπὸ τῶν ὑετίων ἢ τῶν ἐπιρρύτων ὑδάτων τὰ δένδρα καὶ τὰ σπέρματα πέφυκε τρέφεσθαι; Πότερον, ὡς Λάιτος ἔλεγε, τῇ πληγῇ τὰ ὄμβρια διιστάντα τὴν γῆν πόρους ποιεῖ, καὶ διαδύεται μᾶλλον εἰς τὴν ῥίζαν; ἢ τοῦτο μὲν οὐκ ἀληθές, ἀλλ' ἔλαθε τὸν Λάιτον, ὅτι καὶ τὰ λιμναῖα φυτά, τύφη καὶ φλέων καὶ θρύον, ἀναυξῆ καὶ ἀβλαστῆ μένει, μὴ γενομένων ὄμβρων καθ' ὥραν· τὸ δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀληθές, ὅτι πρόσφατόν ἐστι καὶ νέον ὕδωρ τὸ ὑόμενον, ἕωλον δὲ καὶ παλαιὸν τὸ λιμναῖον; Cf. ib. c. 33 (ex translatione Gyberti Longolii) t. II. p. 1125 ed. Dübner. : *Quare aqua de puteis hausta minus alit quam quæ de fonte aut cælo manat?*

8 (321).

Plutarch. Quæst. conviv. VI, 4, 1 : Διὰ τίνα αἰτίαν τὸ φρεατίδιον ὕδωρ ἀρυσθέν, ἐὰν ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ φρέατος ἀέρι νυκτερεύσῃ, ψυχρότερον γίνεται; Ψυχροπότῃ ξένῳ τρυφῶντι παρεσκεύασαν οἱ θεράποντες ἐκ τοῦ φρέατος ὕδωρ ψυχρότερον· ἀρυσάμενοι

---

puto te memoria tenere. Hoc ipsum, inquit, in Problematis memoravit, ut rem tantum narraret quæ fit : nos autem causam indagabimus.

7.

Cur a pluviis aquis potius quam a fluentibus arbores et semina assolent nutriri? An quia, ut Laito visum est, imbres terram suo ictu divellentes, meatus efficiunt, per quos aqua facilius ad radicem penetret? An hoc verum non est, sed ignoravit Laitus etiam palustres stirpes, ut sunt typha, phleon et ulva, neque germinare neque augescere ubi imbres suo tempore non decidunt; sed potius verum est quod Aristoteles dixit, novam et recentem esse aquam pluviam, veterem et exoletam lacuum?

8.

Quæ sit causa, cur e puteo hausta aqua, si in ipso putei aere pernoctet, frigidior reddatur? Hospiti, qui frigidam bibere solebat et in ea re luxuriabatur, famuli

γὰρ ἀγγείῳ καὶ κρεμάσαντες τὸ ἀγγεῖον ἐν τῷ φρέατι τῆς πηγῆς μὴ ἁπτόμενον, εἴασαν ἐπινυκτερεῦσαι καὶ πρὸς τὸ δεῖπνον ἐκομίζετο τοῦ προσφάτου ψυχρότερον. Ἦν δὲ ὁ ξένος φιλόλογος ἐπιεικῶς καὶ τοῦτο ἔφη λαβεῖν ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους, μετὰ λόγου κείμενον, εἶναι δὲ τοιόνδε τὸν λόγον. Πᾶν ὕδωρ προθερμανθὲν ψύχεται μᾶλλον, ὥσπερ τὸ τοῖς βασιλεῦσι παρασκευαζόμενον, ὅταν ἑψηθῇ μέχρι ζέσεως, περισωρεύουσι τῷ ἀγγείῳ χιόνα πολλήν, καὶ γίνεται ψυχρότερον· ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὰ ἡμέτερα σώματα λουσαμένων περιψύχεται μᾶλλον· ἡ γὰρ ὑπὸ τῆς θερμότητος ἄνεσις πολύπορον τὸ σῶμα καὶ μανὸν ἀπειργασμένη πολὺν δέχεται τὸν ἔξωθεν ἀέρα, καὶ βιαιοτέραν ποιεῖ τὴν μεταβολήν· ὅταν οὖν ὑποπλασθῇ ὑπὸ τῆς πηγῆς τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἀέρι προθερμανθέν, περιψύχεται ταχέως.

Similia legas in Arist. Meteor. I, 12 § 17 : Συμβάλλεται δ' ἔτι πρὸς τὴν ταχυτῆτα τῆς πήξεως καὶ τὸ προτεθερμάνθαι τὸ ὕδωρ. Magis etiam cum Plutarcho facit Alexander Aphrodis. in Arist. Meteor. fol. 86 verso : Καὶ οἱ ψύχοντες δὲ τὸ ὕδωρ τῇ τῆς χιόνος ἔξωθεν περιθέσει τῷ ἀγγείῳ, ἐν ᾧ τὸ ψυχόμενόν ἐστι, προθερμήναντες ὡς ὅτι μάλιστα τὸ ἐγχεόμενον ὕδωρ εἰς αὐτὸ οὕτως ἐγχέουσιν, ὡς θᾶττον τοῦ προτεθερμασμένου ψυχομένου. Ἀλλὰ καὶ δύο ἀγγείων εἰς φρένα (e Plutarcho corrigendum est φρέαρ) ἐγκρεμασθέντων ὁμοίων τε καὶ ὕδωρ ἐχόντων, ἀλλὰ τοῦ μὲν θερμόν, τοῦ δὲ ψυχρόν, ψυχρότερον γίνεται τὸ ἔχον τὸ προτεθερμασμένον. Hinc profecto colligas hospitem illum, quamvis a Plutarcho laudetur, ὡς ἀνδρικῶς καταμνημονεύσας (l. l. s. II), aliquid eorum oblitum esse quæ ab Aristotele dicta fuerant, unde factum est ut Plutarchus de quæstionis solutione dubitaverit. Cf. etiam Olympiodorum, l. l. f. 21 recto.

9 (322).

Plutarch. Quæst. conviv. I, 9 : Διὰ τί τῷ ποτίμῳ βέλτιον ὕδατι ἢ τῷ θαλαττίῳ πλύνεται τὰ ἱμάτια;.... Ἀλλ' εἰπὲ δι' ἣν αἰτίαν Ὅμηρος ἐν τῷ ποταμῷ πλύνουσαν, οὐκ ἐν τῇ θαλάττῃ, καίπερ ἐγγὺς οὔσῃ, τὴν Ναυσικάαν πεποίηκε, καίτοι θερμοτέραν γε καὶ διαφανεστέραν εἰκὸς καὶ ῥυπτικωτέραν εἶναι. Καὶ ὁ Θέων· Ἀλλὰ τοῦτό γε, εἶπε, τῷ γεώδει Ἀριστοτέλης πάλαι διαλέλυκεν, ὃ προβέβληκας ἡμῖν. Καὶ γὰρ τῇ θαλάττῃ τὸ τραχὺ καὶ γεῶδες ἐνδιέσπαρται, καὶ τοῦτο ποιεῖ τὴν ἁλυκότητα μεμιγμένον· ᾗ καὶ μᾶλλον ἡ θάλαττα τούς τε νηχομένους ἐξαναφέρει, καὶ στέγει τὰ βάρη, τοῦ γλυκέος ἐνδιδόντος διὰ κουφότητα καὶ ἀσθένειαν· ἔτι γὰρ ἄμικτον καὶ καθαρόν· ὅθεν ἐνδύεται διὰ λεπτότητα, καὶ διεξιὸν τοῦ θαλαττίου μᾶλλον ἐκτήκει τὰς κηλῖδας. Ἢ οὐ δοκεῖ σοι τοῦτο πιθανῶς λέγειν Ἀριστοτέλης; Πιθανῶς, ἔφην ἐγώ, οὐ μὴν ἀληθῶς.... Ib. s. III, § 3 : Λιπαρὰ δὲ ἡ θάλαττα, τοῦτο ἂν αἴτιον εἴη μάλιστα τοῦ μὴ καλῶς πλύνειν. Ὅτι δέ ἐστι λιπαρά, καὶ αὐτὸς εἴρηκεν Ἀριστοτέλης· οἵ τε γὰρ ἅλες λίπος ἔχουσι καὶ τοὺς λύχνους βέλτιον παρέχουσι καιομένους· αὐτή τε ἡ θάλαττα προσραινομένη ταῖς φλοξὶ συνεκλάμπει, καὶ καίεται μάλιστα τῶν ὑδάτων τὸ θαλάττιον... Ib. s. IV, § 1 : Καὶ ὁ Θέων ὑπολαβών, Οὐδέν, ἔφη, λέγεις· Ἀριστοτέλης γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ φησὶ τοὺς ἐν θαλάττῃ λουσαμένους τάχιον ἀποξηραίνεσθαι τῶν γλυκέσι χρησαμένων, ἂν ἐν ἡλίῳ στῶσι.

E Plutarcho hæc expressit Macrob. Saturn. Serm. VII, 13. Plutarchum vero collectione Problematum Aristoteleorum nostræ simili usum esse demonstrant cum quæ in illa occurrunt s. XXIII, 13, 7, 15, 32, tum præsertim decimum ejusdem sectionis problema, quod ἐν τῷ αὐτῷ

---

aquam de puteo frigidiorem hoc modo reddebant : vas, quo hausta erat aqua, in puteo suspenderunt, ita ut superficiem aquæ non contingeret, itaque per noctem reliquerunt : postridie ad cœnam allata, recenti erat frigidior. Erat autem is hospes satis literatus, aiebatque hoc se desumsisse ex Aristoteleis, ubi addita ratione legeretur. Rationem autem esse talem. Omnis aqua prius calefacta magis refrigeratur ; ut ea quæ regibus paratur, igni admota dum ferveat, vase dehinc multa nive accumulata circumdato frigidior redditur : sicut etiam nostra utique corpora, ubi laverimus, facilius frigescunt . quia laxatio a calore accidens corpus multis meatibus patens ac rarum fecit ; ut jam externum aerem confertim recipiens, vehementius mutetur. Ergo aqua quum subducta sit e puteo, in aere primum calefacta, celerius undique refrigeratur.

9.

Cur aqua potabili melius eluantur vestes, quam marina.... Verum hoc expedi, cur Homerus Nausicaam fecerit in fluvio, non in mari lavantem, quod tamen erat in propinquo ; quum quidem appareat marinam aquam, quippe calidiorem et pellucidiorem majore vi tergendi præditam esse. Ibi Theo, Atqui hanc nobis, inquit, abs te propositam quæstionem jam pridem Aristoteles explicavit per terrestrem portionem. Etenim mari permistæ sunt partes asperæ atque terrestres, unde salsugo efficitur. Atque ideo mare et facilius in summo fert natantes et onera sustinet : quum dulcis aqua ob levitatem et imbecillitatem iis cedat : hæc enim adhuc sincera est et impermixta ; quare facile in vestes sua tenuitate penetrat, rursumque perfluens magis quam marina maculas eluit. Aut est cur non videatur tibi Aristoteles hoc probabiliter dixisse? Probabiliter sane, inquam ego, at non vere.... Pingue autem est mare : id igitur præ ceteris omnibus in causa esse puto, quod aqua ejus non bene eluit. Pinguem vero esse aquam marinam ipse Aristoteles expo-

βιϐλίῳ exstitisse affirmat Plutarchus. Cf. Quæst. conviv. VI, 9, 3 coll. Problem. III, 21. De Homericis autem Quæstionibus non erat cur olim cogitaret Nitzschius.

10 (323).

Michael Psellus, De omnifaria doctrina c. 134 (in Fabr. Bibl. gr. t. V ed. Hamb. 1723) : Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ὅταν εἰς θάλασσαν ἐμπέσῃ κεραυνός, ἅλες ἐξανθοῦσι; Πηγνύμενον τὸ θαλάσσιον ὕδωρ τοὺς ἅλας ποιεῖ, πήγνυται δὲ τοῦ κεραυνοῦ ἐμπεσόντος ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ τὸ γλυκὺ καὶ πότιμον ὕδωρ ἐξάγοντος. Ὅθεν τὸ μὲν λεπτὸν καὶ πότιμον ὕδωρ οὔθ' ὑπὸ ἡλίου καιόμενον πήγνυται οὔθ' ὑπὸ κεραυνοῦ, τὸ δὲ ἁλμυρὸν ὑπ' ἀμφοτέρων τοῦτο πάσχει καὶ μάλιστα ὑπὸ κεραυνοῦ· θειῶδες γὰρ ὂν τὸ κεραύνιον πῦρ, ὅταν εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπέσῃ, ἐξατμίζει μὲν καὶ ἀναξηραίνει τὸ πότιμον, πήγνυσι δὲ τὸ γεῶδες καὶ ἁλμυρόν. Ὅθεν ἄσηπτα μὲν οἱ κεραυνοὶ τὰ σώματα ποιοῦσι, ἄσηπτα δὲ οἱ ἅλες, ἐκτηκομένης ὑπ' αὐτῶν τῆς ὑγρότητος. Ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος τίθησί τε καὶ ἀποδέχεται καὶ οἱ κρείττους τῶν φυσικῶν.

Eadem e cod. Farnesiano Eclogarum Stobæi edita sunt ab Heerenio, t. II, p. 465, apud quem post ἄσηπτα δὲ οἱ ἅλες, διαφυλάττουσι additur.

11 (324).

Plutarch. Quæst. conviv. III, 7, 3 : Διὰ τί τὸ γλεῦκος ἥκιστα μεθύσκει;... Ἥ τε βαρύτης ἐστὶ τοῦ γλεύκυυς, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ἡ διακόπτουσα τὴν κοιλίαν, καὶ τὸ πολὺ συμϐαίνειν πνευματῶδες καὶ ὑδατῶδες· ὧν τὸ μὲν εὐθὺς ἐκπίπτει βιαζόμενον, τὸ δὲ πέφυκε τὸ ὑδατῶδες ἀμϐλύτερον ποιεῖν τὸν οἶνον. Παλαίωσις δὲ ἐπίτασιν ἐμποιεῖ, ἐκκρινομένου τοῦ ὑδατώδους· καὶ γίνεται μέτρῳ μὲν ἐλάττων ὁ οἶνος, δυνάμει δὲ σφοδρότερος. Non nominato Aristotele hæc expressit Macrobius Saturn. VII, 7, 18-20.

12 (325).

Galenus, De simpl. medic. temperam. et usu, IV, 13, t. IX, p. 661, ed. Lips. : Ἐπὶ δὲ τῶν ὀξέων ἴσως ἂν τῳ δόξειε λείπειν ὅ τινας καὶ τῶν ἐλλογίμων ἰατρῶν ἐξηπάτησεν· τῷ γὰρ τοὺς οἴνους τοὺς ἀσθενεῖς ἔν τε τῷ ἦρι καὶ τῷ θέρει. μεταϐάλλειν τε καὶ ὀξύνεσθαι, χειμῶνος δ' ἐν ταῖς οἰκείαις φυλάττεσθαι ποιότησιν, ὑπὸ θερμοῦ τισὶν ἔδοξεν ἡ ὀξύτης γεννᾶσθαι. Συναύξει δ' αὐτῶν τὴν ὑπόληψιν ὅ τε κινηθεὶς σφοδρότερον οἶνος ὅ τ' ἐν τοῖς πλοίοις μετακομισθεὶς πορρώτερον· καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι πάντες, ὅταν ἀσθενεῖς ὦσιν, ὀξύνονται τάχιστα... p. 662 : Ζητήσει γὰρ ὁ λόγος τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὑπὸ τῆς ἔξωθεν θερμότητος ὁ φύσει ψυχρὸς καὶ ἀσθενὴς οἶνος ἐλέγχεται, καίτοι τοῦτό γε αὐτὸ τὸ ῥῆμα τὸ ἐξελέγχεται ῥηθὲν ἁπάσας τὰς εἰρημένας ἀπορίας ἐπιλύεται. Παραπλήσιον γάρ τι συμϐαίνει τοῖς οἴνοις, ὅσοι φύσει ψυχρότεροι καὶ ὑδατωδέστεροι τυγχάνουσιν ὄντες, οἷόν τι καὶ ταῖς μικραῖς καὶ ἀσθενέσι φλοξί. Καὶ γὰρ καὶ ταύτας ἐν ἡλίῳ καταθεὶς ἰσχυρῷ τελέως ἀμυδρὰς ὄψει γιγνομένας, ἢ καὶ παντάπασιν ἀποσϐεννυμένας. Οὕτω δὲ καὶ λύχνον καιόμενον εἴ που ἄλλῃ φλογὶ σφοδρᾷ καὶ μεγάλῃ παραθείης, εἴτ' ἐν ἡλίῳ καταθείης ἰσχυρῷ, μαραινόμενόν τε καὶ διαφορούμενον αὐτίκα θεάσῃ. Καὶ μὲν δὴ κἂν εἰ ῥιπίζοις ἰσχυρῶς ἀσθενῆ

---

suit : nam et salibus inest pingue quippiam; et lucernæ melius ardent sale injecto : et injecta in flammam aqua marina una exardescit; neque ulla est alia aqua quæ perinde incendatur... Nihil dicis, inquit Theo : nam eodem in libro Aristoteles affirmat, qui in mari laverint, eos celerius siccari si in sole steterint, quam qui in dulci aqua.

10.

Quid sit causæ, quare si fulmine tangatur mare sal emergat? Ex aqua marina coagulata fit sal. Coagulatur autem si fulmine tacta fuerit, idque dulcem atque potabilem aquam subduxerit. Nam tenera quidem ac potabilis aqua nec sole urente, nec fulmine incidente coagulatur : marina autem utroque modo, maximeque a fulmine. Ignis enim ejus sulfureus in mare delatus potabilem aquam absumit atque in vapores abigit, terream autem ac salinam coagulat, unde et corpora fulmine tacta incorruptibilia sunt, et salis ope a putredine conservantur, humore per illum exsiccato. Hanc causam et Aristoteles philosophus ponit probatque et præstantiores quique physicorum.

11.

Cur mustum minime inebriet... Gravitas musti, ut ait Aristoteles, penetrat ventrem; et quia in musto reliquum est multum aerei, multum aquosi; quorum illud statim vi facto exitu abit; hoc, aquosum, meraciores vini partes languidiores reddit : inveteratio autem intentionem affert, excreto aquoso; fitque vinum sic minus ad mensuram, vi autem validius.

12.

At in acidis deesse fortasse etiamnum videatur, quod eximios quosdam medicos fefellit. Nam eo quod vina invalida vere atque æstate alterentur atque acescant, hieme vero suas servent qualitates, hinc adeo quibusdam a calore aciditatem nasci visum est. Quorum auget opinionem et quod vehementius motum est vinum et quod longius in navigiis advectum, talia enim omnia quum infirma fuerint, celerrime acescunt.... Quippe cau-

καὶ μικρὰν φλόγα, θᾶττον ἀποσβέσεις αὐτὴν ἢ αὐξήσεις. Οὔτε γὰρ κίνησιν οὔτε θερμασίαν ἰσχυρὰν ἀσθενὴς ὑπομένει φύσις, ἀλλὰ διαφορεῖται πρὸς αὐτῆς μᾶλλον ἢ αὐξάνεται... Ib. p. 664 : Ἀλλ' οἵ γε περὶ Θεόφραστον καὶ Ἀριστοτέλην τήν τ' ἐμπειρίαν ἐπὶ πλέον ἐκτείναντες καὶ διὰ τὴν ἐν φυσιολογίᾳ γυμνασίαν ἀκριβέστερον ἅπαντα διαρθρώσαντες, ἄλλα τε τοιαῦτα πολλὰ καὶ περὶ τῶν οἴνων ἡμᾶς ἐδίδαξαν ὡς ὅμοιόν τι τοῖς ἡμῶν αὐτῶν πάσχειν σώμασιν· ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ ταῦτα θεώμεθα παρὰ τό πως ἔχειν ἀσθενείας ἢ ῥώμης ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὀνινάμενα καὶ βλαπτόμενα; καὶ γὰρ καὶ γυμνάσια σφοδρὰ καὶ ἥλιος ἰσχυρότερα μὲν ἐργάζεται τὰ θερμὰ καὶ ῥωμαλέα σώματα, καταβάλλει δὲ καὶ διαφορεῖ καὶ καταψύχει τὰ μὴ τοιαῦτα, καὶ τῶν οἴνων τοὺς μὲν θερμοὺς φύσει καὶ κίνησις ῥιπίζουσα καὶ ἥλιος ἐκθερμαίνων καὶ φλόγες πλησίον καιόμεναι πεπαίνουσι θᾶττον· ὅσοι δὲ ψυχρότεροί εἰσι καὶ ὑδατωδέστεροι, τούτους ἐξελέγχει τε τὰ τοιαῦτα πάντα καὶ θᾶττον ἀναγκάζει πάσχειν ἃ μικρὸν ὕστερον ἔμελλε πείσεσθαι. Φυλάττεται μὲν γὰρ ἕκαστον τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς οἰκείας φύσεως οἰκείῳ θερμῷ, διαφθείρεται δὲ πρὸς τὴν ἔξωθεν ἀμετρίας ἤτοι θερμότητος ὀθνείᾳ ἢ ψύξεως πλεονεξίᾳ. De igne ab igne multo aut sole exstincto conferri potest Arist. Problem. III, 26, p. 133, 34; 5, p. 127, 43; 23, p. 132, 42; de caloris vi in vinum Meteorol. IV, 10.

13 (326).

Galen. De simpl. medic. I, 19, t. XI, p. 413 : Ἐπὶ δὲ τὰ λοιπὰ τῶν ὑγρῶν φαρμάκων ἤδη μεταβαίνωμεν, ὧν ἐν τοῖς μάλιστα περὶ ὄξους ἠμφισβήτηται, τῶν μὲν ψυχρὸν εἶναι λεγόντων αὐτό, τῶν δὲ θερμόν, ἐνίων δὲ τινὰ μὲν θερμότητα διδόντων αὐτῷ, τινὰ δ' ἀφαιρουμένων, ὥσπερ οἱ λέγοντες οἶνον τεθνεῶτα καὶ νεκρὸν εἶναι τὸ ὄξος· οὗτοι γὰρ ἀπολωλεκέναι μὲν αὐτό φασι τὴν οἰκείαν οἴνου θερμότητα, σηπεδονώδη δέ τινα προσειληφέναι. — Ib. IV, 3, p. 629 : Ἔτι δὲ τούτων μᾶλλον ἐπὶ ὄξους θαυμάζουσιν (οἱ πλεῖστοι τῶν τὰ τοιαῦτα ζητησάντων scil.), εἰ τολμῶμεν αὐτὸ λέγειν ἀπολωλεκέναι μὲν τὴν ἔμφυτον τοῦ οἴνου θερμότητα, τὴν δ' ἐκ σήψεως ἔχειν, ὅπερ δὴ καὶ Ἀριστοτέλει καὶ Θεοφράστῳ δοκεῖ· τὰ μὲν γὰρ οἰνώδη μόρια τοῦ οἴνου κατὰ τὴν εἰς ὄξος μεταβολὴν ἀποψύχεται, τὸ δ' ὑδατῶδες περίττωμα σηπόμενον ἐπίκτητόν τινα ἴσχει θερμότητα, ὥσπερ καὶ τἄλλα πάντα τὰ σαπέντα. Καὶ γίγνεται σύνθετόν τι τὸ ὄξος ἐξ ἐναντιωτάτων ταῖς δυνάμεσι μορίων, τῶν μὲν ἀπεψυγμένων, τῶν δὲ θερμῶν, ὥσπερ αἱ τῶν καυθέντων ξύλων τέφραι πᾶσαι. Καὶ γὰρ ἐν ἐκείναις τὸ μὲν οἷον ἐμπύρευμα κατὰ μικρὰ μόρια παρέσπαρται, καὶ τοῦτο μὲν ἱκανῶς ἐστι θερμόν, τὸ δ' ἄλλο πᾶν γεῶδές τε καὶ ψυχρόν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπειδὰν ὕδατι βραχεῖσα τέφρα διά τινων σωμάτων ἀραιῶν συμμέτρως ἠθῆται, συναποφέρεται μὲν ἐν τῷδε τὰ θερμὰ καὶ δριμέα μόρια, τὸ δ' ὑπόλοιπον οὐκέτι θερμόν ἐστιν ἐναποθέμενον τῷ ὕδατι τὰ πυρώδη μόρια. Καλοῦσι δὲ τὸ τοιοῦτον ὕδωρ οἱ ἄνθρωποι κονίαν, ἀνάλογον τῇ θαλάττῃ καὶ ἅλμῃ, διαθέσεως καὶ γενέσεως ἕνεκα καὶ δυνάμεως. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἐξ ὕδατος καὶ ἁλῶν σύγκειται, τὸ δὲ περιπλῦνον ὕδωρ τὴν τέφραν σύνθετον ἐξ αὐτοῦ καὶ ὧν ἐπηνέγκατο μορίων γενόμενον οὕτως ἀπειργάσατο τὴν ὀνομαζομένην κονίαν, ἣν εἰ μὴ φθάνοντες ἐγινώσκομεν, ὡς ἐξ ὕδατός τε καὶ τῶν αἰθαλωδῶν μορίων τῆς τέφρας ἐγένετο, τάχ' ἂν ὑπελαμβάνομεν ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον ὑπάρχειν σῶμα. Τοιοῦτον γάρ τι κἀπὶ τοῦ ὄξους πεπόνθαμεν, οὐ δυνάμενοι δι' αἰ-

---

sam sermo scrutabitur, propter quam vinum natura frigidum et invalidum ab extrinseco arguatur calore. Quanquam per verbum arguatur jam dictum omnes prius dictæ ambiguitates dissolvantur. Persimile enim quid vinis accidit, quæ natura frigidiora aquosioraque sunt, quale flammis exiguis et imbecillis, quippe si eas ad solem fervidum exponas aut prorsus obscurari aut denique etiam exstingui conspicies. Sic quoque si ardentem lucernam aut juxta flammam vehementem magnamque deponas, aut ad solem fervidum exponas, marcescere utique ac dissipari protinus videbis, quin etiam si validius ventilaveris infirmam parvamque flammam, citius eam exstinxeris quam inauxeris, natura enim infirma validum neque motum neque calorem sustinet, verum ab iis dissipatur potius quam augetur.... At Theophrastus atque Aristoteles experientiam etiam ulteriorem nacti et in perscrutandis naturæ rationibus exercitatiores ac diligentius omnia distinguentes, cum multa hujusmodi tum vero de vinis nos docuerunt, quod simile illis ac corporibus nostris accidat. An non enim et ipsa quoque, prout aut robusta sunt aut imbecilla, ab iisdem tum juvari tum lædi conspicimus? Etenim ut exercitia valida et sol calida atque robusta corpora etiam validiora efficiunt, prosternunt autem et digerunt refrigerantque quæ non sunt ejuscemodi, sic vina natura calida motus velut ventilans, sol excalefaciens, flammæque juxta ardentes celerius concoquunt. Quæ vero frigidiora sunt et dilutiora, eorum arguunt omnia id genus imbecillitatem celeriusque perpeti cogunt quæ alioqui post passura essent. Quippe quum ita comparatum sit, ut res quælibet in propria servetur natura calore proprio, corrumpatur autem ab immoderatione extrinseca, nempe caloris alieni aut frigoris abundantia.

13.

Sed ad reliqua nunc liquidorum medicamentorum transibimus, inter quæ vel maxima est controversia de aceto, aliis frigidum, aliis contra calidum adstruentibus : nonnullis calorem quidem quendam illi concedentibus, sed quendam etiam auferentibus, velut qui acetum vinum esse mortuum asserunt. Nam hi propriam vini ca-

σθήσεως ἰδεῖν τὴν γένεσιν, ἀπιστοῦμεν τῷ λόγῳ. — Ib. IV, 12, p. 657 : Διενήνοχε μέντοι τὴν δύναμιν κατὰ τοσόνδε ὄμφακος χυλὸς ὄξους, ὅτι τῷ μὲν ὄξει προσέρχεταί τις ἐκ σηπεδονώδους θερμότητος δριμύτης· καὶ διὰ τοῦτο καλῶς ἔλεγεν Ἀριστοτέλης αὐτῷ (corrig. pro αὐτὸ) τὸ μὲν οἰκεῖον τοῦ οἴνου θερμὸν ψυχρὸν ὑπάρχειν, τὸ δ' ἐπίκτητον θερμόν.

14 (327).

Galen. De simpl. medic. I, 26, t. XI, p. 426 : Δι' αὐτὸ γὰρ δὴ τοῦτο καὶ πόρρωθεν ἄρχεσθαι τῆς τῶν δυνάμεων ἐξετάσεως ἐκώλυον, ὅτι περιπίπτειν ἀναγκαῖόν ἐστι φυσικοῖς προβλήμασιν οὐ σμικρὰς ἔχουσιν ἀπορίας· ἡμῖν δὲ νῦν οὐχ ὡς φυσικοῖς ἀνδράσι πρόκειται πάντων τῶν πραγμάτων τὰς αἰτίας ἐξευρίσκειν, ἀλλὰ τὰς δυνάμεις τῶν φαρμάκων ἐπιγνῶναι... p. 427 : Ἐπειδὰν πρῶτον εὕρωμεν τὸ πρὸς αὐτῶν χρηστόν, ἀποχωρεῖν δεῖ προβλημάτων φυσικῶν, ἀπορίας ἐχόντων συχνάς. Ὑπὸ τίνος γὰρ κράσεως ἐν τῷ καθόλου πέφυκεν ὀξύτης καὶ γλυκύτης καὶ πικρότης ἁλυκότης τε καὶ αὐστηρότης καὶ δριμύτης ἑκάστη τε τῶν ἄλλων ποιοτήτων γίγνεσθαι, καὶ αὐτοῖς τοῖς φυσικοῖς ἀνδράσι ζητοῦσιν ἀπορίαι μέγισταί τε καὶ πάμπολλαι κατὰ τοὺς λόγους ἀναφαίνονται. Ταύτας οὖν ἐγὼ φυλάττεσθαι παραινῶ καθάπερ τινὰ κρημνόν, ἔχοντάς γε λεωφόρον ὁδόν, ᾗ κρίνειν ἐγχωρεῖ τὰ φάρμακα... c. 30, p. 434 : Ἐπεὶ πόθεν, ὦ πρὸς θεῶν, ὅτι θερμόν ἐστι τὸ πῦρ ἴσμεν, ἐκ τίνος συλλογισμοῦ μαθόντες ἢ διὰ ποίας ἀποδείξεως πιστωσάμενοι ; πόθεν δ' ὅτι ψυχρὸς ὁ κρύσταλλος ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἐμάθομεν ; εἶτά τις ταύτην ἐάσας ἀναπίμπλησι τὰ βιβλία προβλημάτων φυσικῶν. Ἦ οὐκ ἐξ ἐκείνων ἐστὶ καὶ τὸ διὰ τίνα αἰτίαν ἀναζυμοῖ τὴν γῆν τὸ ὄξος ; ἔνεστι γὰρ οἶμαι λέγειν ἡμῖν ὡς ἀγνοοῦμεν, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων προβλημάτων. Ἢν δέ τις ἐκ προχείρου λαμβάνῃ, διότι θερμὸν ἢ διότι ψυχρόν, ἑκάτερα γὰρ λέγουσιν, εἰς ἀμφισβητουμένους καὶ εἰς ἀσαφεῖς ἑαυτὸν ἐμβάλλει λόγους. Talium deinde problematum exempla affert l. II, c. 5, p. 474 : Δέον δὲ ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ Θεόφραστος ἕτεροί τέ τινες ἄνδρες φιλόσοφοι τὰ τοιαῦτα τῶν προβλημάτων ἐν τοῖς φυσικοῖς ζητήμασι προβάλλουσί τε καὶ

---

liditatem perdidisse quidem, verum putredinosam assumpsisse aliam quandam contendunt.... Imo multo magis mirantur harum rerum studiosi, si de aceto audeamus dicere, ipsum ingenitam vini caliditatem perdidisse, ceterum ex putredine aliam adeptum, cujus sane sententiæ est cum Aristoteles tum Theophrastus. Nam vinosæ vini partes, dum ipsum in acetum transit, refrigerantur, at aqueum excrementum putrescens adscititiam caliditatem obtinet, velut cetera omnia quæ putrescunt, fitque acetum quiddam ex contrariæ facultatis partibus compositum, partim refrigerantibus partim calidis, sicuti ustorum lignorum omnes cineres. Etenim in illis aliquid veluti fomes quidam igneus per exiguas partes dispersum est, quod et valde calidum est, reliquum omne cum terreum est tum frigidum. Idcirco quum cinis aqua maceratur, ac per quædam corpora modice rara colatur, fit ut calidæ acresque partes una ferantur; reliquum quod est, non amplius calidum est, nempe quod igneas suas particulas in aquam deposuerit. Vocatur talis aqua lixivium, idque proportione quadam aquæ marinæ et muriæ, dispositionis, generationis et facultatis ergo respondet, illa enim ex aqua saleque constant, at aqua quæ cinerem abluit, cum ex ipsa tum e partibus quas secum rapuit composita hoc pacto effecit nominatum lixivium, quod nisi antea scias ex aqua et fuliginosis cineris partibus esse effectum, forsitan simplex et incompositum esse corpus existimes. Ejusmodi quiddam in aceto nobis evenit. Nam quum nequeamus sensu cernere ipsius generationem, rationi diffidimus.... Diversis tamen hactenus viribus uvæ acerbæ succus acetumque constant, quod aceto accedat ex putrido calore acrimonia quædam, proinde Aristoteles recte dixit, acetum proprio quidem vini calore esse frigidum adscititio calidum.

14.

Nam ob id ipsum procul ordiendam facultatum explorationem prohibuimus, quia in naturalia incidere problemata necesse est, eaque non levibus ambiguitatibus perplexa. Nobis autem haud statutum nunc est, sicut iis qui naturam rerum scrutantur, omnes omnium rerum causas exquirere, verum medicaminum facultates cognoscere.... Ubi primum quod ab illis utile est invenerimus, a physicis problematis recedendum est, quæ innumeris dubitationibus sunt intricata; quippe quum in qua in universum temperatura, aciditas, dulcedo, lentor, amaritudo, salsedo, austeritas, acrimonia et aliarum qualitatum singulæ provenire sunt natæ, physici viri scrutari nituntur, hæsitationes cum plurimæ tum maximæ in rationibus exsistere solent. Has ego non secus vitandas censeo quam quædam præcipitia, quum præsertim ad manus sit via regia, qua medicamenta judicare liceat... Nam per deos, undenam scimus ignem esse calidum, aut quo syllogismo docti, aut qua demonstratione persuasi ? tum unde glaciem frigidam esse didicimus nisi ex sensu ? Ac postea reperiantur qui ipso sensu neglecto physicis problematis libros impleant? At non illo ex genere est, quam ob causam acetum terram fermentet ; licet enim nobis dicere, quod nos lateat sicut talium problematum pleraque. Si vero quis prompte dicat, quia aut calidum sit aut frigidum, utrumque enim dicunt, in ambiguas obscurasque rationes se ipsum conjiciunt... Debebat tamen (Diocles scil.), sicut Aristoteles et Theophrastus aliique non pauci philosophi ejus-

λύουσι, καὶ αὐτὸς (ὁ Διοκλῆς scilicet, de quo cf. p. 472 s.) εἴπερ ἐβούλετο τὰς αἰτίας ἁπάντων τῶν γιγνομένων ζητεῖν, ὁμοίως ἐκείνοις προβάλλειν τε καὶ λύειν κτἑ.

15 (328).

Plutarch. de Pythiæ Oracul. c. 3 : Δι' ἣν αἰτίαν μάλιστα τῶν ὑγρῶν ἀναπίμπλησιν ἰοῦ τοὔλαιον... Σκόπει δέ, εἰ βούλει, καὶ τὴν ὑπὸ Ἀριστοτέλους αἰτίαν λεγομένην. Ἀλλὰ βούλομαι, εἶπε. Φησὶ τοίνυν τῶν μὲν ἄλλων ὑγρῶν πιόντα διέχειν ἀδήλως καὶ διασπείρεσθαι τὸν ἰόν, ἀνωμάλων καὶ μανῶν ὄντων· τοῦ δ' ἐλαίου τῇ πυκνότητι στέγεσθαι, καὶ διαμένειν ἀθροιζόμενον. Simile est quod in Problematum ineditorum sectione III, 17 legitur, neque tamen hoc Plutarcho ante oculos obversatum fuisse puto.

16 (329).

Plutarch. Quæst. conviv. VII, 3, 3 : Ἐδόκει δὲ πρὸς τοῦτον ὑπεναντιοῦσθαι τὸν λόγον (ex quo scil. τοὔλαιον οὐδὲ τῷ ἀέρι δίδωσιν ἀνάμιξιν, ἀλλ' ἀποστατεῖ, διὰ λεπτότητα τῶν μορίων καὶ συνέχειαν) Ἀριστοτέλης, τετηρηκώς, ὥς φησιν, εὐωδέστερόν τε γινόμενον καὶ βέλτιον ὅλως τὸ ἐν τοῖς ἀποκενουμένοις ἀγγείοις ἔλαιον· εἶτα τῷ ἀέρι τὴν αἰτίαν τῆς βελτιώσεως ἀνατίθησι· πλείων γάρ ἐστι καὶ κρατεῖ μᾶλλον εἰς ἀποδεὲς κατερχόμενος τὸ ἀγγεῖον. Ἀποκενουμένοις Wyttenbach. e conjectura; codd. ἀποκειμένοις.

17 (330).

Galen. De simpl. medic. XI, proœm., t. XII, p. 163 : Μεταβήσομαι δ' ἐπὶ τὸ δεύτερον ἤδη σκέμμα... οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι νομίζουσι τὰ καυθέντα πάντα ψυχρότερα γίγνεσθαι σφῶν αὐτῶν, ἔνιοι δὲ ἔμπαλιν αὐξάνεσθαι τὴν θερμασίαν οἴονται τῶν καυθέντων ἁπάντων. ἁμαρτάνοντες ἑκάτεροι... p. 164 : Τὰ μὲν οὖν δριμέα πολὺ τῆς θερμότητος ἀπόλλυσι καυθέντα, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα προσλαμβάνει, τελέως δὲ ψυχρὸν οὐδὲν τῶν καυθέντων ἐστίν. Ἐγκαταλείπεται γὰρ αὐτοῖς οἷον ἐμπύρευμά τι· καὶ γὰρ προσηγόρευεν οὕτως Ἀριστοτέλης αὐτό· καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὰς πλύσεις ἀπορρυπτόμενον. Ἔστι δὲ τὸ λεπτομερέστατον τῆς τῶν καυθέντων οὐσίας, οὗ συναπελθόντος τῷ ὕδατι τὸ λοιπὸν τοῦ καυθέντος οὐσία γεώδης ἐστί· τὸ μὲν γὰρ ὑγρὸν ἅπαν ἡ καῦσις ἐκδαπανᾷ, τὸ δ' ὑπολειπόμενον γεῶδές ἐστιν ἅμα τῷ πρὸς Ἀριστοτέλους ἐμπυρεύματι κληθέντι. Τοῦτ' οὖν ὅταν τις ἀφέληται καὶ χωρίσῃ τῇ πλύσει, τὸ μὲν ὕδωρ ᾧ τὸ φάρμακον ἐπλύθη, θερμὴν δύναμιν ἐπεκτήσατο λεπτομερῆ, τὸ δ' ὑπόλοιπον γίνεται γεῶδες ψυχρὸν ξηραίνειν ἀδήκτως δυνάμενον. Nusquam, quod sciam, vocabulum ἐμπύρευμα, quod et in sequenti fragmento legitur, apud Aristotelem occurrit. Locus adscribendus est in H. Steph. Thesauro.

18 (331).

Galen. De simpl. medic. IV, 11, t. XI, p. 653 : Ἅπαντα δὲ τὰ γλυκέα τῇ μὲν θερμότητι πλησίον ἥκει τῶν σωμάτων οἷς φαίνεται γλυκέα, κατὰ διττὸν δὲ τρόπον, ὡς εἴρηται, γίνεται τοιαῦτα· τινὰ μὲν οἰκείῳ θερμῷ καθάπερ τὸ μέλι, τινὰ δ' ἐπικτήτῳ καθάπερ ἅπαντα τὰ διὰ πυρὸς σκευαζόμενα. Καὶ διὰ τοῦτό περ, ἄχρις ἂν ᾖ θερμά, μέχρι τοσοῦδε καὶ ἡδίω φαίνεται τοῖς ἀναθρέψεως δεομένοις. Ἔοικε δὲ καὶ τὸ γλεῦκος οὐχ οἰκείᾳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπικτήτῳ θερμασίᾳ φαίνεσθαι γλυκύ· πολὺ γάρ, ὡς καὶ Θεόφραστος καὶ Ἀριστοτέλης ἔλεγε, τὸ ἐκ τῆς ἡλιακῆς θερμασίας οἷον ἐμπύρευμά τι ταῖς τε ῥαξὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει καρποῖς, ὑφ' οὗ τὸ ὑδατῶδες ἐν αὐτοῖς ἔτι καὶ

---

modi problemata in quæstionibus et proponunt et solvunt, ipse quoque, si quidem omnium rerum quæ fiunt causas scrutari voluit, perinde ut illi uti proponere, sic quoque solvere.

15.

Cur de omnibus humoribus oleum maxime ærugine oppleat ?... Aristoteles tradit æruginem reliquis humoribus incidentibus obscure elucere et dissipari, quod ii sint inæquales, neque partes una maneant : olei autem densitate eam cohiberi atque colligi.

16.

Aristoteles dicit se observavisse oleum in vasis quæ sensim vacuantur, odoratius fieri et omnino melius : deinde aeri causam, quod reddatur melius, adscribit : est enim largior magisque prævalet si subeat in vas non repletum.

17.

Transibo vero ad secundam speculationem... Nam plerique existimant combusta omnia se ipsis effici frigidiora, alii e contra combustorum omnium augeri caliditatem existimant, utrique sane falluntur.... Igitur acria multum caloris amittunt usta, at quæ ejusmodi non sunt, assumunt. Sane combustorum omnium nullum plane est frigidum, relinquuntur enim in illis velut reliquiæ quædam ignis, nam ita vocabat Aristoteles. Atque id est, quod per ablutiones detergitur ex combustorum substantia subtilissimum, quod ubi cum aqua abierit, quod usti reliquum est, substantia terrena est, siquidem humidum omne combustio absumit, reliquum autem terrenum est una cum empyreumate ab Aristotele vocato. Hoc ergo ubi per lotionem ablatum ac semotum fuerit aqua in qua medicamentum ablutum est calidam adscivit facultatem, eamque tenuium partium, quod reliquum vero est, terrenum simul et frigidum est, desiccare citra mordacitatem potens.

οἷον ἡμίπεπτον εἰς πέψιν ἄγεται καὶ κατεργάζεται τῷ μεταβάλλοντι συνεξομοιούμενον, ὥστε κἂν ἀποθλίψῃς τὸν χυλὸν ὀπώρας ἡστινοσοῦν, εὑρήσεις μὲν εὐθέως ζέοντα καθάπερ τὸ γλεῦκος, ἐν δὲ τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον διαφέρουσαν τὴν ζέσιν εἰς ὅσον ἂν καὶ ὁ καρπὸς τοῦ καρποῦ διαφέρει θερμότητος. Μεταβληθέντος δὲ καὶ κατεργασθέντος τοῦ ὑδατώδους τε καὶ ἡμιπέπτου καὶ τῆς τὴν ζέσιν ἐργαζομένης θερμασίας διαπνευσάσης, αἱ τῶν χυλῶν οἰκεῖαι φαίνονται ποιότητες εἰλικρινεῖς. Cf. Arist. Problem XXII, 8 et Meteorol. IV, 8.

19 (332).

Pseudo-Julianus Epist. XXIV, p. 33 ed. Heyler : Σῦκον δὲ οὐχ αἰσθήσει μόνον ἡδὺ ἀλλὰ καὶ ἀναδόσει χρεῖττόν ἐστιν. Οὕτω δέ ἐστιν ἀνθρώποις ὠφέλιμον, ὥστε καὶ ἀλεξιφάρμακον αὐτὸ παντὸς ὀλεθρίου φαρμάκου φησὶν Ἀριστοτέλης εἶναι καὶ τοῖς δείπνοις οὐκ ἄλλου τινὸς ἢ τούτου χάριν τῶν ἐδεσμάτων προτίθεσθαί τε καὶ ἐπιτραγηματίζεσθαι, καθάπερ ἀντ' ἄλλης τινὸς ἀλεξήσεως ἱερᾶς ταῖς τῶν βρωμάτων ἀδικίαις περιπτυσσόμενον. Καὶ μὴν ὅτι θεοῖς τὸ σῦκον ἀνάκειται καὶ θυσίας ἐστὶν ἁπάσης ἐπιβώμιον καὶ ὅτι παντὸς λιβανωτοῦ χρεῖττον ἐς θυμιάματος σκευασίαν ἐστίν, οὐκ ἐμὸς ἴδιος οὗτος ὁ λόγος, ἀλλ' ὅστις τὴν χρείαν αὐτοῦ ἔμαθεν οἶδεν ὡς ἀνδρὸς σοφοῦ καὶ ἱεροφάντου λόγος ἐστί. Θεόφραστος δὲ ὁ καλὸς ἐν γεωργίας παραγγέλμασι (cf. de Caus. plant. I, 6, Hist. Plant. II, 5, 4) τὰς τῶν ἑτεροφύτων δένδρων γενέσεις ἐκτιθεὶς καὶ ὅσαι ἀλληλούχοις ἐγκεντρίσεσιν εἴκουσι, πάντων οἶμαι τῶν φυτῶν μᾶλλον ἐπαινεῖ τῆς συκῆς τὸ δένδρον. E Juliano desumpta videntur quæ habet Suidas s. v. Σῦκον· τὸ σῦκον καὶ μόνον ἀλεξιφάρμακόν ἐστι.

20 (333).

Schol. Aristoph. Vesp. v. 145 : Καὶ ὅτι ὁ ἐκ τῶν συκίνων ξύλων καπνὸς δριμύτατος, καὶ Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν Προβλήματι (-μασι?).

Cf. Theophrast. de Igne 72, Hist. plant. V, 9, 5. In errorem fortasse delapsus est auctor scholii, quum apud Aristotelem Probl. XX, 18, hæc legantur : Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ ὀπὸς (τῆς συκῆς scil.) πάντων δριμύτατος ὤν, καὶ ὁ πολὺς καπνός.

21 (334).

Plutarch. de Iside et Osir. c. 79 : Καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ πρὸς τὰ λοιμικὰ πάθη βοηθεῖν δοκοῦσι φλόγα πολλὴν ποιοῦντες ὡς λεπτύνουσαν τὸν ἀέρα. Λεπτύνει δὲ βέλτιον, ἐὰν εὐώδη ξύλα καίωσιν, οἷα κυπαρίττου καὶ ἀρκεύθου καὶ πεύκης... Ἀριστοτέλης δέ φησι καὶ μύρων καὶ ἀνθέων καὶ λειμώνων εὐώδεις ἀποπνοίας οὐκ ἔλαττον ἔχειν τοῦ πρὸς ἡδονὴν τὸ πρὸς ὑγίειαν, ψυχρὸν ὄντα φύσει καὶ παγετώδη τὸν ἐγκέφαλον ἠρέμα τῇ θερμότητι καὶ λειότητι διαχεούσας.

Simillima sunt quæ leguntur apud ipsum Aristotelem de Sensu c. 5, t. III, p. 486, 8 ss. Cf. Plutarch. Quæst. conviv. III, 1, 3 : Ἐνίων δ' ἀνθῶν ὀσμαῖς ἄνω σκιδναμέναις περὶ τὸν ἐγκέφαλον, οἵ τε πόροι τῶν αἰσθητηρίων ἐκκαθαίρονται, καὶ λεπτύνεται τὰ ὑγρὰ πρᾴως ἄνευ πληγῆς καὶ σάλου τῇ θερμότητι διακρινόμενα, καὶ φύσει ψυχρὸς ὢν ὁ ἐγ-

18.

Ceterum dulcia calore proxime accedunt ad ea, quibus apparent dulcia. Fiunt autem talia, ut dictum est, bifariam : quædam proprio calore, ut mel, quædam adscititio, ut sunt omnia quæ ab igne præparantur, ac proinde dum calida sunt suaviora illis, quibus opus est instauratione, apparent. Porro mustum non suo modo, sed et acquisititio calore dulce esse videtur. Multum enim ceu ardoris vestigia, ut Aristoteles et Theophrastus censuere, ex solari calore tum acinis tum aliis inest fructibus, a quo id quod illis aqueum ac velut etiamnum semicoctum reliquum est ad concoctionem ducitur conficiturque, ac transmutanti simile redditur. Nam ex quibuscunque pomis, si succum exprimas, eum protinus non secus atque mustum fervere deprehendes, tanto tamen fervoris discrimine, quanta erit unius fructus ab alio in calore diversitas. Sed ubi jam quod aquosum ac semicoctum erat transmutatum fuerit atque confectum, et is qui fervorem concitabat calor evanuerit, jam tum denique quæ propriæ sunt succorum proprietates sinceræ conspiciuntur.

19.

At ficus non solum sensu est dulcis, verum etiam digestione antecellit. Jam adeo utilis hominibus est, ut præsidium ad quævis venena salutare Aristoteli videatur; ac mensis etiam inchoandis et claudendis non ob aliam causam adhiberi : tanquam hoc unum pro omnibus sacrum remedium adversus ciborum injurias exhibeatur. Enimvero diis ficum consecrari, omnibusque aris adhiberi, et quovis thure ad odores aptiorem esse, non mea est oratio, sed quisquis usum ejus didicit, a sapiente aliquo homine, sacrorumque antistite, manasse intelligit.

20.

Aristoteles dicit in Problemate fumum e ficulneo ligno acerrimum esse.

21.

Aristoteles affirmat, unguentorum, florum pratorumque suaves fragrantias non minus ad sanitatem facere, quam ad voluptatem : quod eæ cerebrum natura frigidum et ad concretionem proclive sensim suo calore et lævitate relaxent.

κέφαλος ἀναθάλπεται et Clement. Alex. Pædagog. II, 8, 71.

22 (335).

A. Gellius Noct. Att. III, 6 : *Per hercle rem mirandam Aristoteles in septimo Problematorum et Plutarchus in octavo Symposiacorum dicit. Si super palmæ, inquiunt, arboris lignum magna pondera imponas ac tam graviter urgeas oneresque ut magnitudo oneris sustineri non queat, non deorsum palma cedit nec intra flectitur, sed adversus pondus resurgit et sursum nititur recurvaturque. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ, quoniam ingenium ligni ejusmodi est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat.*

En ipsius Plutarchi locus (desumptus, ut dicit, ἐκ μέσων τῶν Περιπατητικῶν τόπων, ad quæstionem : Διὰ τί τῶν ἱερῶν ἀγώνων ἄλλος ἄλλον ἔχει στέφανον, τὸν δὲ φοίνικα πάντες) Quæst. conviv. VIII, 4, 5 : Ἴδιον δὲ παρὰ ταῦτα πάντα καὶ μηδενὶ συμβεβηκὸς ἑτέρῳ τὸ μέλλον λέγεσθαι· φοίνικος γὰρ ξύλον ἂν ἄνωθεν ἐπιθεὶς βάρη πιέζῃς, οὐ κάτω θλιβόμενον ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ κυρτοῦται πρὸς τοὐναντίον ὥσπερ ἀνθιστάμενον τῷ βιαζομένῳ. Τοῦτο δὴ καὶ περὶ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνάς ἐστι· τοὺς μὲν γὰρ ὑπ' ἀσθενείας καὶ μαλακίας εἴκοντας αὐτοῖς πιέζουσι κάμπτοντες, οἱ δὲ ἐρρωμένως ὑπομένοντες τὴν ἄσκησιν οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐπαίρονται καὶ αὔξοῦνται.

De re cf. Schneider. in indice ad Theophrastum t. V, p. 539. Eadem quæstio legitur in Plutarch. Quæst. nat. c. 32 (e translatione Gyberti Longolii) t. II, p. 1125 Dübner. : *Cur inter omnes arbores sola palma contra impositum onus assurgit?*

23 (336).

Apollon. Mirab. c. 21 : Τῶν παρατετηρημένων δ' ἐστὶ τὸ τὰ δίχηλα μόνα τῶν ζῴων εἰς τοὺς ὀπισθίους πόδας ἀστραγάλους ἔχειν. Ἀποδέδωκε τὴν αἰτίαν Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς φυσικοῖς Προβλήμασιν, διὰ τί ἐν τοῖς ὀπισθίοις καὶ οὐκ ἐμπροσθίοις· οὐδὲν γὰρ μάτην ἡ φύσις ἐποίησεν. Hæc in Problematum aliquam collectionem migrasse putares ex Aristotele de Partibus anim. IV, 10, t. III, p. 294, 26 : Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις οὐκ ἔχουσιν ἀστράγαλον τὰ ἔχοντα ἀστράγαλον (τὰ δίχηλα scil. cf. l. 33), ἀλλ' ἐν τοῖς ὄπισθεν, ὅτι δεῖ ἐλαφρὰ εἶναι τὰ ἡγούμενα καὶ εὔκαμπτα, τὸ δ' ἀσφαλὲς καὶ τὴν τάσιν ἐν τοῖς ὄπισθεν.

24 (337).

Plutarch. Quæst. conviv. II, 2, 2 : Διὰ τί βρωτικώτεροι γίνονται περὶ τὸ μετόπωρον.... Λαμπρίᾳ (personæ colloquii scil.) δὲ καὶ ἀνάγκη πρὸ τοῦ κήπου κυδαίνοντι τὸν περίπατον καὶ τὸ Λύκειον, ἔργῳ μαρτυρεῖν Ἀριστοτέλει· φησὶ γὰρ ὁ ἀνήρ, βρωτικώτατον ἕκαστον αὐτὸν αὑτοῦ περὶ τὸ φθινόπωρον εἶναι· καὶ τὴν αἰτίαν ἐπείρηκεν· ἐγὼ δ' οὐ μνημονεύω... ib. 6 : Ὁ δὲ Λαμπρίας εἶπεν, ὅτι τὸ οἰκεῖον καὶ τὸ σύμφυτον θερμὸν ἡμῶν, ᾧ τρέφεσθαι πεφύκαμεν, ἐν μὲν τῷ θέρει διέσπαρται καὶ γέγονεν ἀσθενέστερον καὶ μανόν, ἐν δὲ τῷ φθίνοντι καιρῷ συναγείρεται πάλιν καὶ ἰσχύει, κατακρυπτόμενον ἐντὸς διὰ τὴν περίψυξιν καὶ τὴν πύκνωσιν τοῦ σώματος.

25 (338).

Apollon. Mirab. c. 51 : Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τοῖς φυσικοῖς Προβλήμασιν [εἴρηκεν] τὸν ἄνθρωπόν φησι βεβρωκότα καὶ πεπωκότα τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἄγειν καὶ ὅτε νήστης ὑπῆρχεν· πειρᾶται δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ γιγνομένου ἀποδιδόναι.

26 (339).

Plutarch. De tuenda sanitate præcepta, c. 21 : Ἐπεὶ δὲ Ἀριστοτέλης οἴεται τῶν δεδειπνηκότων τὸν μὲν περίπατον ἀναρριπίζειν τὸ θερμόν, τὸν δὲ ὕπνον ἂν εὐθὺς καθεύδωσι καταπνίγειν· ἕτεροι δὲ

23.

Observatum est, solum ea animalia quæ bifidas habent ungulas, talos habere in posterioribus, et Aristoteles in physicis Problematis causam reddit, cur non in prioribus sed posterioribus. Nihil enim frustra fecit natura.

24.

Cur voraciores simus circa finem autumni... Lampriæ autem, qui Peripatum et Lyceum horto Epicuri præfert, necesse est Aristoteli testimonium perhibere. Is vero unumquemque se ipso voraciorem esse circa extremum autumnum asserit; causamque rei apponit, quam ego non memini.... Lamprias autem dixit, innatum nobis calorem, quo alimur, per æstatem dispersum imbecilliorem esse et rarum : eum autem sub autumni exitum colligi et viribus augeri, intus occultatum ob frigus circumdatum et densationem corporis.

25.

Aristoteles in physicis Problematis affirmat, hominem sumto cibo et potu idem pondus servare, quod ei fuerit jejuno, conaturque ejus rei causam reddere.

26.

Porro Aristotelis de sententia, cœnatorum exsuscitat ambulatio, somnus a cœna statim captus suffocat ca-

τὴν μὲν ἡσυχίαν οἴονται τὰς πέψεις βελτίονας ποιεῖν, τὴν δὲ κίνησιν ταράττειν τὰς ἀναδόσεις· καὶ τοῦτο τοὺς μὲν περιπατεῖν εὐθὺς ἀπὸ δείπνου, τοὺς δὲ ἀτρεμεῖν πέπεικεν.

27 (340).

Apollon. Mirab. c. 9 : Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τοῖς φυσικοῖς Προβλήμασί φησιν· οἱ μονοσιτοῦντες πικρότερα τὰ ἤθη ἔχουσι μᾶλλον ἢ οἱ δὶς τροφαῖς χρώμενοι.

28 (341).

Athen. XV, p. 292, B : Ζητεῖ δ' ὁ πολυμαθέστατος Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς φυσικοῖς Προβλήμασι· « Διὰ τί οἱ μυριζόμενοι πολιώτεροι; ἢ ὅτι τὸ μύρον διὰ τὰ ἀρώματα ξηραντικόν ἐστι,) διὸ καὶ αὐχμηροὶ οἱ μυριζόμενοι, ὁ δὲ αὐχμὸς πολιωτέρους ποιεῖ; εἴτε γὰρ αὔανσις τριχὸς ἡ πολιὰ εἴτ' ἔνδεια θερμοῦ, ἡ ξηρότης μαραίνει. Διὸ καὶ τὰ πιλία θᾶττον ποιεῖ πολιούς· ἐκπίνεται γὰρ ἡ οἰκεία τῆς τριχὸς ὑγρότης. »

Ex Athenæo, Eustathius ad Odyss. p. 1679, 28. Cf. Clemens Alex. Pædagog. II, 70, p. 77 Sylb. : Αἱ δὲ ἀφραίνουσαι γυναῖκες βάπτουσαι μὲν τὰς πολιάς, μυρίζουσαι δὲ τὰς τρίχας, πολιώτεραι θᾶττον γίνονται, διὰ τὰ ἀρώματα ξηραντικὰ ὄντα. Διὸ καὶ αὐχμηρότεροι γίνονται οἱ μυριζόμενοι· ὁ δ' αὐχμὸς πολιωτέρους ποιεῖ· εἴτε γὰρ αὔανσις τριχὸς ἡ πολιά, εἴτε ἔνδεια θερμοῦ, τῆς ξηρότητος τῆς τριχὸς ἐκπινούσης τροφὴν τὴν ὑγράν, καὶ πολιοὺς ἀποτελούσης. Canitiem non esse arefactionem Aristoteles docet in Hist. de Anim. III, 11, 5, defectum vero caloris de Gen. An. V, 4, p. 423, 23, 47. Cf. Probl. ined. s. II. 74, 77. Eos qui pileis utuntur celerius canescere idem affirmat, de Gener. An. V, 5, p. 424, 35. Ceterum rem jam de Ægyptiis narraverat Herodotus, III, 12. Cf. Hier. Mercurial. *Var. Lectt.* I, 21.

29 (342).

Epit. Athenæi I, p. 24, D : Ἔστι καὶ τρόπος ἕτερος (apud Homerum scil.) καμάτων λύσεως ἐκ τῶν κατὰ κεφαλῆς καταιονήσεων·

θυμῆρες κεράσασα κατὰ κρατός τε καὶ ὤμων (Od. κ, 362).

Αἱ γὰρ ἐμβάσεις περικεχυμένου πανταχόθεν τοῖς πόροις τοῦ ὕδατος φράττουσι τὴν τῶν ἱδρώτων ἔκκρισιν, καθάπερ ἂν εἴ τις ἠθμὸς εἰς ὕδωρ βληθῇ· διέξεισι γὰρ οὐθὲν εἰ μή τις αὐτὸν μετεωρίσας τοῖς πόροις ἀναψυχὴν καὶ διέξοδον εἰς τὸ ἔξω παράσχῃ, ὡς Ἀριστοτέλης εἴρηκεν ἐν τοῖς φυσικοῖς Προβλήμασι ζητῶν, διὰ τί οἱ ἱδροῦντες, ἐπὰν ἔλθωσιν εἰς θερμὸν ἢ ψυχρὸν ὕδωρ, οὐχ ἔτι ἱδροῦσιν, ἕως ἂν πάλιν ἐπανέλθωσιν ἀπὸ τῶν ἐμβάσεων.

Similis est quæstio in Problem. s. II, 2 : Διὰ τί οὐχ ἱδροῦσι τὰ ἐν θερμῷ ὕδατι μέρη, οὐδ' ἂν θερμὴ ᾖ, aliter tamen solvitur.

30 (343).

Apollon. Mirab. c. 28 : Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Ζωικοῖς (fr. 54)· Ὁ ῥύπος, φησίν, ἐν τοῖς ὠταρίοις γιγνόμενος πικρὸς ὤν, ὅταν τελευτᾶν μέλλωσιν ἐν ταῖς μακραῖς νόσοις γλυκὺς γίνεται. Τοῦτο δέ, φησίν, παρατετήρηται ἐπὶ πολλῶν γιγνόμενον. Ἀποδέδωκε δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ γιγνομένου ἐν τοῖς φυσικοῖς Προβλήμασιν.

Problem. s. XXXII, 4, illud tantum modo quæritur cur sordes in auribus amaræ sint.

---

lorem : alii autem quiete adjuvari concoctionem, motu perturbari digestionem nutrimenti putant : ideoque aliis ut a cœna statim deambulent, aliis ut quiescant persuasum est.

27.

Aristoteles in physicis Problematis dicit, eos qui semel tantum cibo utantur, morosiores esse iis qui bis.

28.

Quærit omni doctrina instructissimus Aristoteles in physicis Problematis : Cur magis canescant qui unguento caput inungunt? An, quoniam unguentum propter aromata desiccat, ideo etiam, qui unguentis utuntur sicciores fiunt? Siccitas autem magis facit canos. Nam sive ariditas quædam capilli sit canities, sive defectus caloris, siccitate certe omnia marcescunt. Quare etiam pilei citius canos faciunt : quia absumitur humor alendis capillis destinatus.

29.

Est et aliud curandæ lassitudinis genus, quod fit capitis irrigatione... In solio enim aqua, spiraculis cutis undique circumfusa, obstruit sudoris excretionem; veluti si cribrum in aquam injicias. Nam ex cribro nihil effluet, nisi attollatur, ut apertis foraminibus humori foras exituro via pateat : quemadmodum Aristoteles exposuit in physicis Problematis, ubi causam exposuit, cur qui sudant, sive calida sive frigida lavent, sudare desinant, nec iterum sudent, priusquam e solis discesserint.

30.

Aristoteles in opere de iis quæ ad animalia pertinent, sordes, inquit, quæ in auribus gignuntur, quum sint alioquin amaræ, dulces morituris fieri : idque in multis esse observatum et causam rei exponit in physicis Problematis.

31 (344).

Pseudo-Alex. Aphrod. Probl. I, 99 : Διὰ τί τὰ στρογγύλα τῶν ἑλκῶν δυσίατα; ὅτι κατὰ παρουσίαν χολῆς δριμείας:.... Οὕτω μὲν οἱ ἰατροί· οἱ δὲ φυσικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοί φασι, τῷ μὴ εἶναι ἀρχὴν ὅθεν ἡ οὐλὴ ἄρξεται· ἐν γὰρ κύκλῳ οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος ἔστι λαβεῖν. Ὅθεν, φασί, καὶ τὸ σχῆμα τοῦτο οἱ ἰατροὶ τῷ σιδήρῳ τέμνοντες ἀλλοιότερον αὐτὸ ποιοῦσι.

Hæc satis probabili conjectura ad Aristotelem retulit Rosius, collato Pseudo-Alex. Probl. I, 141 (cf. Probl. ined. s. II, 147), ubi Aristoteles eodem modo medicis opponitur. Idem affert e Problematis Aristoteli inscriptis, quæ e cod. Bambergensi edidit, quæst. 21 : *Quare rotunda vulnera non facile cicatricantur? Quia initium cicatricis non habent*, quod uberius tractatur a Cassio Probi. 1, et Apollon. Mirab c. 42 : Τῶν παρατετηρημένων ἐστὶ τὸ δυσκατούλωτα ἕλκη γίγνεσθαι ταῖς τε κυούσαις καὶ τοῖς σπληνικοῖς καὶ τοῖς κιρσοὺς ἔχουσι καὶ ταῖς γυναιξὶν ὅσαις ἰξίαι περὶ τοὺς μηροὺς ἔνεισιν.

32 (345).

Apuleius de Magia, c. 51 : *Percontatus an esset mulieri illi* (*caducæ* scil.) *caput grave, cervix torpens, tempora pulsata, aures sonoræ. Ceterum quod dexteræ auris crebriores tinnitus fatebatur, signum erat morbi penitus adacti. Nam dextera corporis validiora sunt eoque minus spei ad sanitatem relinquunt, quum et ipsa ægritudini succumbunt.* Aristoteles *adeo in Problematis scriptum reliquit, quibuscunque caducis a dextero morbus occipiat, eorum esse difficiliorem medelam. Longum est, si velim Theophrasti quoque sententiam de eodem morbo recensere : est enim etiam ejus egregius liber de caducis.*

Dexteras corporis partes validiores esse affirmat Aristoteles de Hist. An. I, 15, p. 12, 2. Cf. Probl. XXXI, 22, 13.

33 (346).

Alexander Aphrod. in Arist. Meteor. f. 131 recto : Λέγει δὲ (Aristoteles scil. Meteor. IV, 3, § 25) ἐν τῇ τῆς τροφῆς πέψει, ἥτις ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ γίνεται, μηδὲ ζῷον γεννᾶσθαι, ὥς τινες ᾤοντο, ἀλλ' ἐν τοῖς περιττώμασι καὶ τῇ ἀποκρίσει καὶ τῇ κάτω κοιλίᾳ σηπομένῃ, ὡς ἐπὶ τῶν ἐκτὸς σηπομένων ὁρᾶταί τινα ζῷα, ὡς προείρηκεν, ὅτε ἔλεγε περὶ σήψεως· γεννώμενα δὲ οὕτω τε καὶ ἐνταῦθα ἐπάνεισι πολλάκις ἐπὶ τὴν ἄνω κοιλίαν. Ἐστὶ δὲ ταῦτα αἵ τε λεγόμεναι τερηδόνες καὶ οἱ ἕλμινθες. Διὸ πολλάκις ἐν ταῖς νόσοις καὶ ἐμοῦνται. Τὴν δ' αἰτίαν τοῦ κάτω μὲν γίνεσθαι αὐτά, ἐπανιέναι δὲ πολλάκις καὶ ἐπὶ τὴν ἄνω κοιλίαν, ἐν ἑτέροις εἰρῆσθαί φησιν· ἐν γὰρ τοῖς Προβλήμασι. Κάτω μὲν γὰρ καὶ ἐν τῇ κάτω κοιλίᾳ, ὅτι ἐκ σήψεως γίνεται· ἐνταῦθα δὲ ἡ σῆψις. Ἐπάνεισι δὲ ἐν ταῖς νόσοις καὶ ἐπὶ τὴν ἄνω κοιλίαν, δι' ἃς ἐν ἐκείνοις αἰτίας λέγει.

Aristotelem potius libros περὶ Τροφῆς innuisse supra jam dictum est cf. p. 168, rem vero et in Problematis tractatam fuisse, hæc Alexandri Aphrodisiensis verba testantur.

34 (347).

Plutarch. Quæst. conviv. VIII, 10, 1 : Διὰ τί τοῖς φθινοπωρινοῖς ἐνυπνίοις ἥκιστα πιστεύομεν; Προβλήμασιν Ἀριστοτέλους φυσικοῖς ἐντυγχάνων

31.

Cur difficulter ulcera rotunda curantur? Quoniam per bilem acrem atque.... Medici ita volunt, physici vero et philosophi quoniam principium nullum est, unde cicatrix adduci incipiat; circulus enim et principio caret et fine. Quare, dicunt, medicos figuram hanc ulceris ferramento incidentes mutare.

33.

Aristoteles dicit in concoctione alimenti, quæ fit in superiore ventre non nasci animalia, ut quidam putabant, sed in supervacaneis et excrementis, quæ in ventre putreant inferiore, ut in iis quæ extrinsecus putrent, animalia quædam conspiciuntur, quemadmodum jam antea dixit quum de putrefactione locutus est. Quæ autem sic nata sunt et ibi, sæpe in superiorem ventrem ascendunt, sunt vero hæc quæ vocantur teredones et lumbrici. Quare sæpe in morbis et vomitu eduntur. Causam autem cur infra nascantur, sæpe vero in superiorem ventrem ascendant se alias dixisse monet, in Problematis enim. Nascuntur enim infra et in inferiore ventre quoniam e putredine oriuntur, ibi vero putredo. In morbis autem et in superiorem ventrem ascendunt ob causas quas in illis dicit.

34.

Cur autumnalibus somniis minimum fidei adhibeamus. Florus quum faceret lectionem physicorum Aristotelis Problematum, ad ipsum Thermopylas allatorum, cum ipse multas animo dubitationes concepit, ut solent ingenia doctrinæ studiosa, tum sodales iis impertivit : testimonium ferens Aristoteli, qui dixit, multam sciendi cupiditatem multa facere principia (*quæstionum*). Et sane reliquæ in ambulationibus diurnis quæstiones non insuaviter nos oblectaverunt : quod autem de insomniis fertur, ea maxime iis mensibus quibus defluunt folia, esse incerta et mendacia, nescio quomodo se rursum protulit, quum Favorinus a cœna res tractaret

Φλῶρος εἰς Θερμοπύλας κομισθεῖσιν, αὐτός τε πολλῶν ἀποριῶν, ὅπερ εἰώθασι πάσχειν ἐπιεικῶς αἱ φιλοσόφων φύσεις, ὑπεπίμπλατο καὶ τοῖς ἑταίροις μετεδίδου, μαρτυρῶν αὐτῷ τῷ Ἀριστοτέλει, λέγοντι τὴν πολυμάθειαν πολλὰς [ἀποριῶν] ἀρχὰς ποιεῖν (cf. supra fragm. 90). Τὰ μὲν οὖν ἄλλα μεθ' ἡμέραν οὐκ ἄχαριν ἡμῖν ἐν τοῖς περιπάτοις διατριβὴν παρέσχε· τὸ δὲ λεγόμενον περὶ τῶν ἐνυπνίων, ὡς ἔστιν ἀβέβαια καὶ ψευδῆ μάλιστα περὶ τοὺς φυλλοχόους μῆνας, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἑτέροις λόγοις πραγματευσαμένου τοῦ Φαβωρίνου μετὰ τὸ δεῖπνον, ἀνέκυψε. Τοῖς μὲν οὖν σοῖς ἑταίροις ἐμοῖς δὲ υἱοῖς ἐδόκει λελυκέναι τὴν ἀπορίαν Ἀριστοτέλης, καὶ οὐδὲν ᾤοντο δεῖν ζητεῖν οὐδὲ λέγειν ἀλλ' ἢ τοὺς καρπούς, ὥσπερ ἐκεῖνος αἰτιᾶσθαι. Νέοι γὰρ ὄντες ἔτι καὶ σφριγῶντες πολὺ πνεῦμα γεννῶσιν ἐν τῷ σώματι καὶ ταραχῶδες· οὐ γὰρ τὸν οἶνον εἰκός ἐστι μόνον ζεῖν καὶ ἀγανακτεῖν οὐδὲ τοὔλαιον ἂν ᾖ νεουργὸν ἐν τοῖς λύχνοις ψόφον ἐμποιεῖν ἀποκυματιζούσης τὸ πνεῦμα τῆς θερμότητος, ἀλλὰ καὶ τὰ σιτία τὰ πρόσφατα καὶ τὴν ὀπώραν ἅπασαν ὁρῶμεν ἐντεταμένην καὶ οἰδῶσαν, ἄχρι ἂν ἀποπνεύσῃ τὸ φυσῶδες καὶ ἄπεπτον. Ὅτι δέ ἐστι τῶν βρωμάτων ἔνια δυσόνειρα καὶ ταρακτικὰ τῶν καθ' ὕπνον ὄψεων, μαρτυρίοις ἐχρῶντο τοῖς τε κυάμοις καὶ τῇ κεφαλῇ τοῦ πολύποδος, ὧν ἀπέχεσθαι κελεύουσι τοὺς δεομένους τῆς διὰ τῶν ὀνείρων μαντικῆς.

Cf. ibidem infra s. 3, ubi legitur : Παῦε ποικίλλων, ἔφη, πρὸς ἡμᾶς· οὐ γὰρ ἀγνοοῦμεν, ὅτι τὴν Ἀριστοτέλους δόξαν εὐδοκιμῆσαι βουλόμενος, ὥσπερ σκιὰν αὐτῇ τὴν Δημοκρίτου παραβέβληκας.

35 (348).

A. Gellius Noct. Att. XIX, 6 : *In Problematis* Aristotelis *philosophi ita scriptum est :* Διὰ τί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι ὠχριῶσιν, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων; ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος ὥστε ἐπιπολάζειν, τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστε ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν.

Non eadem, sed his similia leguntur in Probl. s. XXVII, 6, 8; XXXI, 3; XXXII, 1, 8, 12, 31, ubi tamen de solo rubore aurium mentio fit. Cf. Cassii Probl. 49. Alexandri Probl. I, 12, 14, 15, 19, 32.

36 (349).

A. Gellius Noct. Att. I, 11 : *Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prœlii institutum esse a Lacedæmoniis* Aristoteles *in libris Problematum scripsit, quo manifestior fieret exploratiorque militum securitas et alacritas. Nam diffidentiæ, inquit, et timori cum ingressione hujuscemodi minime convenit et mœsti atque formidantes ab hac tam intrepida ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. Verba pauca Aristotelis super ea re apposui :* Διὰ τί ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνουσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

37 (350).

Plinius Hist. Nat. II, 101 : *Omnia plenilunio maria purgantur... his addit...* Aristoteles *nullum animal nisi æstu recedente exspirare. Observatum id multum in Gallico Oceano et duntaxat in homine compertum*. Cf. Posidonius apud Priscianum Quæst. p. 571 ed. Didot.

38 (351).

Athen. X, 434, E : Ἐξυδαροῦσθαι γάρ φησιν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς φυσικοῖς Προβλήμασι τῶν τοιούτων (τῶν μεθυόντων scil.) τὴν γονήν.

---

alias. Tuis quidem sociis, meis filiis, videbatur solvisse nodum Aristoteles, neque aliud quærendum putabant, sed cum eo causam in fructus conferendam : qui recentes et humore turgidi multum turbulentumque in corpore spiritum generent. Non enim vinum duntaxat effervescere et insurgere, et oleum recens expressum in lucernis probabile est obstrepere, calore flatum, quasi fluctum quendam, edente; sed et frumentum novum, et pomorum genus omne videmus tumere atque distendi, donec flatus et cruditas eorum discutiatur. Cibos porro quosdam esse qui difficiles somnos faciant, et animam perturbent, testatum fieri fabarum exemplo, et polypodis capite, quibus abstinere juberentur qui divinare per somnum cuperent.

35.

Cur erubescant qui pudore afficiantur, palleant qui metu, quum istæ affectiones similes sint inter se? An quoniam pudore affectis sanguis de corde in omnes corporis diffunditur, ita ut superficiem occupet, metu vero perculsis ad cor attrahitur, ita ut ceteris partibus deficiat?

37

Cur, ubi commissuri prælium sunt (*Lacedæmonii scil.*), ad tibiæ modulos congrediuntur? Ut timidos minus decore agentes cognoscant.

38.

Ebriosorum hominum genituram, ait Aristoteles in Physicis Problematis, in aquam fere resolvi.

Eadem quæstio tractatur in Problem. III, 11 et 33, sed in neutro loco illud ἐξυδαροῦσθαι verbum occurrit.

39 (352).

Plutarch. Quæst. conviv. III, 5, ita inscriptum est : Εἰ ψυχρότερος τῇ δυνάμει ὁ οἶνος; Quæstionem in Aristotelis Problematis tractatam fuisse testatur Plutarchus his verbis § 2 : Μέμνημαι μὲν οὖν, ἔφην, ἐγώ, καὶ Ἀριστοτέλους ἐντυχὼν οὐ νεωστὶ λόγῳ περὶ τούτου τοῦ προβλήματος, ἀλλ' ἱκανῶς πάλαι.

40 (353).

Plutarch. Quæst. conviv. III, 8, 1 : Διὰ τί ἀκροθωράκων λεγομένων οἱ σφόδρα μεθύοντες ἧττον παρακινητικοί εἰσιν; Οὐκοῦν, εἶπεν ὁ πατήρ, ἐπεὶ παρακεκινήκαμεν τὸν Ἀριστοτέλην (III, 7, cf. supra fr. 11), καὶ περὶ τῶν ἀκροθωράκων καλουμένων ἴδιόν τι ἐπιχειρήσομεν εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἱκανῶς μοι δοκεῖ, καίπερ ὀξύτατος ὢν ἐν τοῖς τοιούτοις ζητήμασι, διηκριβωκέναι τὴν αἰτίαν. Φησὶ γάρ, οἶμαι, τοῦ μὲν νήφοντος εὖ καὶ τὰ ὄντα κρίνειν τὸν λογισμόν, τοῦ δ' ἄγαν μεθύοντος ἐκλελυμένην κατέχεσθαι τὴν αἴσθησιν, τοῦ δ' ἀκροθώρακος ἔτι μὲν ἰσχύειν τὸ φανταστικόν, ἤδη δὲ τεταράχθαι τὸ λογιστικόν· διὸ καὶ κρίνειν, καὶ κακῶς κρίνειν ἐπακολουθοῦντα ταῖς φαντασίαις.

Eadem quæstio bis tractata est Problem. III, 2 et 27, alia tamen in suis Problematis legisse videtur Plutarchus, licet ea quæ in ultimo Problemate de Satyro, tragœdiarum actore, narrantur respexerit in libro De cohib. ira, c. 10.

41 (354).

Plutarchi Quæst. conviv VI, 8, 3 : Ἐμνήσθην τῶν Ἀριστοτελικῶν, ἐν οἷς λέγεται, ὅτι, πολλῆς περιψύξεως γενομένης ἔξωθεν, ἐκθερμαίνεται σφόδρα τὰ ἐντός, καὶ πολὺ σύντηγμα ποιεῖ· τοῦτο δ', ἐὰν μὲν ἐπὶ τὰ σκέλη ῥυῇ, κόπους ἀπεργάζεται καὶ βαρύτητας, ἐὰν δ' ἐπὶ τὰς τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἀναπνοῆς ἀρχάς, ἀψυχίαν ἢ καὶ ἀσθένειαν.

Haud puto alio quodam Aristotelis libro usum esse Plutarchum in Quæstionibus convivalibus, quam Problematum collectione; in iis vero quæ habemus Problematis nullum tale occurrit in quinta sectione, quæ inscribitur : Ὅσα ἀπὸ κόπου. Ceterum cf. de Somno et Vigilia, c. 3, p. 504, 49

42 (355).

Plutarch. Quæst. conviv. VII, 5, 2 : Δοκεῖ δέ μοι μηδ' Ἀριστοτέλης αἰτίᾳ δικαίᾳ τὰς περὶ θέαν καὶ ἀκρόασιν εὐπαθείας ἀπολύειν ἀκρασίας, ὡς μόνας ἀνθρωπικὰς οὔσας· ταῖς δ' ἄλλαις καὶ τὰ θηρία φύσιν ἔχοντα χρᾶσθαι καὶ κοινωνεῖν.

Hæc, licet proxime accedant ad ea quæ in capite primo de Sensu disputata sunt, tamen ob rationem quam supra attulimus, potius e deperdita Problematum parte desumpta arbitramur, quod et verba αἰτίᾳ δικαίᾳ demonstrare videntur.

43 (356).

Plutarch. Quæst. conviv. VI, 9, 3 : Καὶ γὰρ οἶνον κεκραμένον, δυσχερέστερον ἐξαιροῦσι τῶν ἱματίων, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ὅτι λεπτότερός ἐστι, καὶ μᾶλλον ἐνδύεται τοῖς πόροις.

Οἴνου κεκραμένου mentio fit in Problem. III, 14 et XII, 13, neutrum vero problema respicere videtur Plutarchus.

39.

Memini (*dicit Plutarchus*) me incidisse in Aristotelis de hac quæstione an vinum facultate frigidum sit disputationem, non nuper, sed jam dudum.

40.

Cur acrothoraces (*id est semiebrii*) magis motibus excitantur absurdis, quam admodum ebrii? Quantumvis acutissimus in hoc genere quæstionum Aristoteles, tamen causam mihi videtur non satis subtiliter et exacte reddidisse. Dicit enim, ut puto, sobrii rationem sibi constare : valde inebriati etiam sensum esse obrutum : at semiebrii adhuc valere vim imaginatricem, jam conturbata ratione; itaque eos et judicare, et quod visis pareant, male judicare.

41.

Aristoteles docet foris magno circumfuso et efficaci frigore corporis interna vehementer incalescere, magnamque ita colliquationem effici : quæ si ad crura defluat, lassitudines gignat ac gravitates; sin ad principia motus et respirationis, exanimationes aut imbecillitatem.

42.

Videtur autem Aristoteles etiam non justam causam afferre, cur solæ delectationes spectaculorum et auditionum intemperantiæ culpæ vacent; quia scilicet hominis eæ sint propriæ, reliquæ etiam a brutis per naturam suam percipiantur.

43.

Vinum dilutum Aristoteles ait difficilius elui e vestibus, quod magis tenue factum, penitius in meatus subeat.

44 (357).

In libro s. l. e. a. inscripto : *Speculum sapientie beati Cirilli episcopi alias quadripartitus apologeticus vocatus* (V. Hain, *Repert. bibl.* 5904), cujus et codices duo Berol. contulit Rose (qui de auctore Cyrillo de Qwidenon, citat Debrorosky, *Geschichte der böhmischen Sprache und Litteratur*, Prag. 1818, p. 296) hic est prologus : *Secundum Aristotelis sententiam in Probleumatibus suis, quanquam in exemplis in addiscendo gaudeant omnes, in disciplinis tamen moralibus hoc amplius placet, quoniam structura morum imagine picta rerum similitudinibus palacium virtutis ostendit* (*sub imagine picta paulatim ostenditur* cod. Berol. sec.), *eo quod ex naturalibus animalium moribus et proprietatibus rerum quasi de vivis imaginibus humane vite qualitas exemplatur. Totus enim mundus visibilis est scola et rationibus sapientie plena sunt omnia. Propter hoc, fili karissime, informativa juventutis tue documenta moralia... trademus*, etc.

Præter collectionem Problematum, quæ communi titulo physicorum inscripta, varias naturales quæstiones complectebatur, minoris ambitus libellos exstitisse, unius tantum generis quæstionibus compositos, cum ex indicibus, tum aliunde probabile fit, de quibus nunc paucis videndum erit.

II. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ.

Liber περὶ τῆς τοῦ Νείλου ἀναβάσεως in appendice Anonymi memoratus (19) et item in indice arabico : *De Nilo Ægyptiaco libri III* (Dschemal. 22), eadem fere fortuna usus videtur, qua qui secundus inscriptus est Œconomicorum de quo supra diximus. Antiqua enim ejus versio latina quintodecimo seculo ter seorsim typis edita (cf. Hain, *Repertor. bibliographic.* Stuttg. 1826-38, N. 1659, 1682, 1786), nec minus in latinas operum Aristotelis editiones recepta, ut in Venetam 1550, Basileensem 1563, adeo deinde obliterata est ut ab omnibus fere jam ignoraretur (cf. tamen præter Fabricium, Buhle, *de Aristotelis libris deperditis*, p. 127 et Brandis, *Aristoteles*, t. I, p. 120), ita ut eam Rosius quamvis editam, ineditam vocare merito potuerit. Librum ipsum jure Problematis accenseri, demonstrat quæstio de qua agitur, non minus in antiquitate quam ad nostram usque memoriam controversa, licet proxime jam ad verum accesserit, quisquis ille fuit, qui hunc libellum condidit, et solemne in talibus initium Διὰ τί, *propter quid.* Utrum vero Aristoteles, an, ut voluit Rosius, Theophrastus auctor habendus sit, quæstio est, quam vix dijudicari posse speramus, præsertim quum ad codicum auctoritatem, scriptorum quoque græcorum testimonia accedant, unde manifestum fieri videtur hoc ipsum argumentum uberius ab Aristotele tractatum esse. De auctore libri more solito in . *Expositione supra librum de inundatione Nili collecta anno Domini MCCCVIII in rogationibus a magistro Bartholomeo de Brugis*, cujus specimina quædam e codice Sorbon. 841 edita sunt apud Rosium p. 639 s. : *Nota primo quod iste liber videtur factus esse ab Aristotele, et hoc propter tria, primo quia similem modum procedendi habet in isto, scilicet primo ponendo opiniones aliorum ante propriam, sicut in aliis libris suis, secundo ex stilo, ejus qui brevis et obscurus secundum subjectam materiam, tercio quia quedam tradita in libro metheororum hic replicat.*

Ceterum de Nilo pluribus ab Aristotele dictum fuisse, in ampliore librorum de Meteorologia recensione, conjecerat olim Idelerus, in comm. ad Aristot. Meteorol., t. I, p. 467, nullis tamen satis aptis argumentis ad suam de duplici recensione opinionem confirmandam additis. Locus erat libri primi caput tertiumdecimum, quod aperte respexit Proclus in Platonis Timæum, p. 37, adjectis tamen nonnullis quæ ad deperditum quendam de hac quæstione librum pertinere videntur. Cf. infra fr. 2.

1 (358).

Joannes Philop. in Arist. de Gener. et Corrupt. (I, 5, 8) fol. 22 recto : Πέφυκε δὲ πυκνοῦσθαι (ὁ ἀὴρ scil.) καὶ εἰς ἑαυτὸν συνιζάνειν οὐ μόνον ψυχόμενος (cf. Arist. Meteorol. I, 9, 3 et c. 12, 19) ἀλλὰ καὶ ὠθούμενος καὶ πιλούμενος. Οὕτω γοῦν ἀποδέδειχεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν θέρει ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ τοὺς ὑετοὺς γινομένους· ὠθουμένης γὰρ τῆς ἐκ τῶν βο-

---

DE NILO.

1.

Aer densatur et in se ipsum considit non solum frigore sed etiam pulsus et compressus. Ita igitur ostendit Aristoteles æstate imbres gigni in Æthiopia : aer enim ex regionibus versum septentrionem positis, ventis etesiis

ρείων ἀτμίδος ὑπὸ τῶν ἐτησίων πνευμάτων καὶ τοῖς Ἀραβικοῖς προσπιπτούσης ὄρεσι μεγίστοις οὖσι καὶ συνθλιβομένης ἀεὶ ὑπὸ τῆς ἐπιγινομένης, τῇ πιλήσει πυκνοῦσθαι καὶ εἰς ὕδωρ μεταβάλλειν. Ἔστι γοῦν τὸν τῶν ἐτησίων χρόνον ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ κατὰ συνέχειαν ὁρᾶν κρουνηδὸν τοὺς ὑετοὺς καταφερομένους ψύξεως ἁπάσης χωρίς· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐν τοῖς βαλανείοις γίνεται· ἡ γὰρ ἀνιοῦσα ἀτμὶς καὶ τῇ ὀροφῇ πλησιάζουσα διέξοδον οὐκ ἔχουσα συμπιλεῖται εἰς ἑαυτὴν καὶ πυκνουμένη γίνεται ὕδωρ καὶ τῇ συμφύτῳ βαρύτητι καταρρεῖ.

Olympiod. in Arist. Meteor. (I, 9, 3) fol. 18 verso (t. I, p. 222 Idel.) : Ἰστέον ὅτι ὁ μὲν Ἀριστοτέλης αἴτιον λέγει τῆς εἰς ὕδωρ μεταβολῆς τὴν ψῦξιν μόνον, Θεόφραστος δὲ οὐ μόνον τὴν ψῦξιν λέγει αἰτίαν τῆς τοῦ ὕδατος γενέσεως ἀλλὰ καὶ τὴν πίλησιν. Ἰδοὺ γὰρ ἐν Αἰθιοπίᾳ μὴ οὔσης ψύξεως ὅμως ὑετὸς κατάγεται διὰ τὴν πίλησιν. Φησὶ γὰρ ὄρη εἶναι ἐκεῖσε ὑψηλότατα, εἰς ἃ τὰ νέφη προσπταίουσι καὶ εἶθ' οὕτως ὑετὸς καταρρήγνυται διὰ τὴν γινομένην πίλησιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ τῶν λεβήτων ὑγρότης, φησίν, ἀντικαταρρεῖ, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν θόλων τῶν λουτρῶν μὴ παρούσης ψύξεως, διὰ τὴν πίλησιν δηλονότι τούτου γινομένου. . . . Ἀλλ' ἔστιν, ὥς μοι δοκεῖ, συνηγορῆσαι τῷ Ἀριστοτέλει, ὅτι ψῦξις μόνη αἰτία. Cf. Olympiod. f. 21 recto, 34 verso.

2 (359).

Photius Biblioth. cod. 249, p. 441, B, 1 : Φέρονται γοῦν (οἱ ἐτησίαι ἄνεμοι) ἐπὶ τοὺς ἐναντίους τόπους· ἐκεῖ δὴ ταῦτα ἐκφερόμενα προσπίπτει τοῖς ὑψηλοτάτοις ὄρεσι τῆς Αἰθιοπίας καὶ πολλὰ καὶ ἀθρόα γινόμενα ἀπεργάζεται ὑετούς· καὶ ἐκ τῶν ὑετῶν τούτων ὁ Νεῖλος πλημμυρεῖ τοῦ θέρους, ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν καὶ ξηρῶν τόπων ῥέων. Καὶ τοῦτο Ἀριστοτέλης ἐπραγματεύσατο· αὐτὸς γὰρ ἀπὸ τῆς φύσεως ἔργῳ κατενόησεν, ἀξιώσας πέμψαι τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους καὶ ὄψει τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ Νείλου αὐξήσεως παραλαβεῖν. Διό φησιν ὡς τοῦτο οὐκέτι πρόβλημά ἐστιν· ὤφθη γὰρ φανερῶς ὅτι ἐξ ὑετῶν αὔξει.

Proclus in Plat. Timæum p. 37, D : Καὶ γὰρ τοῦτο ἓν εἶναι αἴτιον ὄμβρων φησὶν ὁ Θεόφραστος τὴν τῶν νεφῶν πίλησιν πρός τινα τῶν ὀρῶν . . . (καὶ γὰρ φέρεται πρῶτον ὁ Νεῖλος) ἐκ τῶν Σεληναίων ὀρῶν, ἃ διὰ τὸ ὕψος οὕτω ἐκάλεσαν καὶ τῶν πρὸς ἐκείνοις ἀθροιζομένων νεφῶν . . . Ἐρατοσθένης δὲ οὐκέτι φησὶν οὐδὲ ζητεῖν χρῆναι αἰτίαν τῆς αὐξήσεως τοῦ Νείλου, σαφῶς καὶ ἀφικομένων τινῶν εἰς τὰς τοῦ Νείλου πηγὰς καὶ τοὺς ὄμβρους τοὺς γινομένους ἑωρακότων, ὥστε κρατύνεσθαι τὴν Ἀριστοτέλους ἀπόδοσιν. Cf. Scholia in Platon. Timæum p. 425 Bekk.

Cum his conjungenda sunt quæ leguntur apud Strabon. XVIII, p. 790 : Φησὶ γὰρ (sc. Ποσειδώνιος) Καλλισθένη (*Eratosthenem* vet. interpr.) λέγειν τὴν ἐκ τῶν ὄμβρων αἰτίαν τῶν θερινῶν παρὰ Ἀριστοτέλους λαβόντα, ἐκεῖνον δὲ παρὰ Θρασυάλκου τοῦ Θασίου (τῶν ἀρχαίων δὲ φυσικῶν εἷς οὗτος), ἐκεῖνον δὲ παρὰ Θαλοῦ (ita C. Müller. in ed. Didot., pro παρ' ἄλλου), τὸν δὲ παρ' Ὁμήρου διιπετέα φάσκοντος τὸν Νεῖλον

ἂψ δ' εἰς Αἰγύπτοιο διιπετέος ποταμοῖο (Od. δ, 581.

Poterat etiam v. 477 laudare Strabo, ad quem hæc scholia : Πολλῶν λεγομένων περὶ τῆς τοῦ Νείλου ἀναβάσεως πρῶτος Ὅμηρος τὴν ἀληθεστάτην αἰτίαν εἶπε διιπετῆ προσαγορεύσας αὐτόν, διότι πληροῦται ἀπὸ τῶν ἐν Αἰθιοπίᾳ γινομένων ἀδιαλείπτων τοῦ θέρους καὶ σφοδρῶν ὑετῶν, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Εὔδοξός, πεπύσθαι ταῦτα φάσκοντες ἀπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν, quæ eadem et Eustathius p. 1505, 61 exhibet. Apud hos nomen Eudoxi male pro Eudori illatum esse, e Strabonis l. l. videri posset, ubi Eudorum et Aristonem Peripateticum de Nilo scripsisse testatur. Non ab Aristotele, sed a Callisthene res explorata esse dicitur apud Joannem Lydum de Mensibus IV, 68, p. 264 ed. Rœth. et Anonymum Περὶ τῆς τοῦ Νείλου ἀναβάσεως ap. Schweighæuserum ad Athenæum II, c. 87, editum jam in H. Stephani collectione scriptt. quorundam Aristot. et Theophrasti, Par. 1557, p. 145. Cf. Callisthenes fr. 6 ad calcem Arriani ed. Didot, Demosth. Orat. ed.

impulsus, in arabicos montes qui altissimi sunt incidit, et novo semper aere accedente coarctatus, compressione densatur et in aquam mutatur.

2.

Etesiæ venti ad oppositas plagas meridionales feruntur; eoque delati in altissimos Æthiopiæ montes decidunt. Quum autem condensati et frequentes fuerint, pluvias creant, e quibus æstivo tempore Nilus auctus exundat, ex australibus locis et aridis profluens, idemque Aristoteles investigando comperit. Ipse enim ingenii præstantia hoc deprehendit, quum æquum putasset Alexandrum Macedonem ad ea loca mittere, ut oculis causam incrementi Nili fluminis cognosceret. Propterea aperit hoc non amplius dubium esse. Clare enim patet e pluviis augeri.

Posidonius ait Callisthenem tradere æstivos imbres causam esse; idque hunc ab Aristotele sumpsisse, Aristotelem vero a Thrasyalce Thasio, qui unus fuit ex antiquis physicis; Thrasyalcen vero a Thalete, atque illum ab Homero, qui διιπετέα, i. e. cælitus delabentem, Nilum dicit.

Paris. 1570, p. 35, Suidas s. v. Ἐτησίαι, Schol. Apollonii Rh. IV, 269.

3 (360).

Incipit liber Aristotelis *de inundacione Nili.*

Propter quid aliis fluminibus in hyeme quidem augmentatis, in estate autem multo factis minoribus, solus eorum qui in mare fluunt, multum estate excedit fitque tantus ut civitates solæ supersint velut insulæ? Crescit autem a versionibus estivalibus qualibet die et rursum abscedit. Exundat autem per labia fluminis aqua et non sicut quidam aiunt super terram, verumtamen iuxta ipsum fluvium putei apparent. Circa quidem ipsum igitur sunt accidentia talia, causam autem sumat quis sic quærens. Necesse enim aut estate ipsi advenire aliunde aquam, aut hyeme auferri, videlicet desursum a sole attractam: hic enim manifeste hoc facit, aut in terra dessicatam. Per eam quidem igitur quæ in hyeme ablationem sic utique in estate fiet maior, per appositionem autem hoc modo. Aut enim propria supernatante propter obstructionem, velut etiam accidit canalibus: si enim aliquis intercipiat, fluens congregatum excrescet ad alta: aut aliena superveniente: hoc autem utique fiet, si fortes plenissimi fiant aliunde adsupernatante aqua, apponantur autem utique aut liquescente aliquo aut pluente.

Modi quidem igitur tales et tanti, per quos utique crescet fluvius solus. Horum autem qui quidem existunt dicti prius a dubitantibus de ipso, hoc nos dicemus. Tales qui de Ameo (ὁ Ἐξαμίου scil.) *Milesius a ventis annualibus repulsum inquit fluvium inundare. Crescit enim si illi flant et e regione fluit ipsorum. Accidit autem contrarium. Supernatat enim ad modicum desubtus, principium autem repletionis videtur deorsum. Adhuc idem alios oportebat pati magis fluvios, qui ex opposito fluunt ipsis magis, et minores existentes faciles sunt cogi a ventis. Frequenter autem et annuales nunc flant, fluvius autem non videtur idem faciens.*

Diogenes autem Nakhitemius (scil. ὁ Ἀπολλοθέμιδος) *Apolloniates fontibus ait addi aquam attrahente terra propter arefieri a sole in estate. Natum esse enim indigens trahere ex propinquo. Accidit autem et huic unum quidem, quia frigidissimi estate quod secundum terram est, trahit autem omne calidum existens et quando utique maxime fuerit calidum. Adhuc autem, quia alios oportebat fluvios eos qui in Libia idem facere. Non enim singulariter solum* (*sol* conj. Rosius) *illius desiccat fontes.*

Anaxagoras autem Egisiboli (scil. Ἡγησιβούλου) *Clasomenius propter liquefieri nivem estate repleri fluvium ait. Contingit quidem enim sic augeri, quemadmodum diximus, sed multitudo inproportionata facta in excrescentia fluvii. Multum enim superexcedit quam ut verisimile a nive liquefacta: et multa enim modica fit aqua, Nilus autem multam superinfundit regionem et profundum iam aliquando etiam super triginta cubitos fuit. Adhuc autem neque locus videtur* (v. l. *audetur*, unde Rosius conj. *auditur*), *talis puta, unde possibile sit ipsum fluere a nive: Ethyopia enim et Libia inhabitabiles propter estum, ex Asia autem non contingit ipsum fluere. Sythonis* (Σερβωνίς s. Σιρβωνίς) *enim lacus apud mare est illud quod est iuxta Syriam, hujus autem et rubri quod intermedium mille stadia sunt. Rubrum quidem mare aiunt quidam coniungi ad id quod extra: ab hoc quidem non videtur fluens, ab hoc autem immanifestum si possibile. Nullum enim audivimus dignum fide nondum de rubro mari, utrum ipsum per se ipsum est aut coniungitur ad id quod extra Eracleas columpnas. Deceptus est autem et rex Artaxerxes Okhos cognominatus, quando super Egyptum debebat militare. Conatus est enim avertere Indorum fluvium tanquam existentem eundem, audiens quia cocodrillos habet quemadmodum Nilus. Mittens autem ad vocatos Onifalos* (*ouifalos*, *omfalos* alii) *audivit, quia fluit fluvius in rubrum mare, et cessavit a conatu. Iterum persuasum est dicentibus Indis, quia fluvius alter esset ad illas partes Indie fluens ex monte vocato Aleto* (*aieto*, *axeto*, *alete* alii), *ex quo quidem Indus. Hunc autem dicebant habere cocodrillos et circumfluere exterius rubrum mare, sive veraces sint hoc dicentes sive mentientes. Verumptamen rex dicebat conari hunc avertere, sed ipsum prohibuerunt, quoniam* (*quos iam?*) *ad curam hanc miserant, dicentes quia maiorem destruit regionem quam accipit dominans Egypciis. De principio quidem unde existat fluens Nilus et de rubro mari hoc modo, aut secundum quem Athinagoras dicebat Arimnisti. Ille enim inquit unum esse mare quod rubrum et quod extra Eracleas columpnas, nichil dignum ad confirmandum ad regem dicentem* (ita codd. Rosius *dicens*). *Totum autem manifestum quod siquidem ex hoc monte fluit liquefacta nive, subcontraria multa fierent hiis quam nunc accidunt circa ipsum. Mons enim iste intermedius Ethyopum et Indorum distat itinere quinque mensium, ut aiunt. Differt eciam quantum differt fluxus longus aut brevis: fluentium enim de prope primum pervenit fluxus plurimus, in fine autem minor atque deficiens. Eorum autem qui a longe, primo quidem minus, in fine autem copiosissimum,*

quemadmodum et in ventis. Propter quod proverbialiter loquentes dicimus : inchoante autem austro et desinente borea. Qui quidem enim auster quia a longe pervenit ad nos, primo debilis flat, magnus autem fit consumens (*consummans* v. l.), *boreas autem contrarium propter habitatum locum supponi ad boream. Nilus autem venit primo maximus, postremo autem minoratus et deficiens. Adhuc autem conventibus mensium magis fluit et deficiente luna magis quam stante et panselinis. Oportebat autem contrarium : plenilunio enim congelata tabescunt. Et ventorum quando boree obtinent, sed non quando nothi : quamvis liquefaciat quidem borea nunc magis nothus. Eadem autem dicere congruit et ad dicentes ab Eracleis columpnis fluere. Promathus enim Samius ex Argenti monte; unde et Cremetis* (cf. Arist. Meteorol. I, 15, 21), *liquefacta nive. Adhuc enim per amplius spacium fieri fluxum : per totam enim Libiam ipsum fluere inquit.*

De causa quidem igitur, propter quam Anaxagoras ait effluere Nilum, tanta dicta sunt. Reliquum autem modorum eos qui non habent raciones verisimiles posterius dicemus. Sunt autem quidam qui aiunt augeri fluvium propter annuales, fontibus incidente eo quod extra mari. Hii autem, calidiores existentes fontes per estatem superfluere accedente sole ad ursam : magis enim fervore fluere aquam quam frigore. Quorum utrumque mediocri dignum est consideratione. Qui quidem enim propter annuales, videntur solvi eisdem racionibus, quas quidem et prius diximus, et quod per totam Libiam fluens idem facere consuevit fluvius. Quod autem tantam sumat addicionem aqua propter fervorem, irrationabile totaliter, quia non plus facit propter fervere secundum tumorem maiorem eiusdem multitudinis.

Nicagoras (nomen rectum se habere docent Schol. Apoll. Rhod. IV, 269 et Callimachus apud Antig. Mirab. c. 157) *autem Ciprius ait ipsum fluere amplius estate eo, quod fontes habeat ex terra ad illam partem, in qua hyems est, quando fuerit apud nos estas. Non plane autem hoc determinat. Videtur autem nichil negociatus* (*negociatur, negociacius* v. l.) *esse circa hoc quod dicitur : simul enim nobis estas fit et hyems in altera zona habitantibus, intermedium autem inhabitabile est quod tropici incidunt de terra. Est enim una quidem pars hæc, altera autem quam semper manifestus circulus et quam semper immanifestus determinant. Media autem horum et tropicorum habitari contingit in circuitu terre : sola autem que intermedia est, solis transitus existens, duarum zonarum magnitudo. Due enim decisiones sunt, que autem habitatur una. Accidit igitur pertransire fluentem duplo tantam regionem latitudinis habitate et per inhabitabilem propter excessum ardoris. Itaque si neque stet in circuitu maris Libie, sed continuus progressus tam interminatam pertransit latitudinem, propter quod quidem et a nive dicentibus fluere accidit, et sic dicentibus impossibile.*

Restant autem tres adhuc modi dictorum, secundum quos contigimus annuis augeri. In hyeme enim ablata que inerat aqua : hoc autem utique erit sole desiccante, quemadmodum dicit Erodotus fabularum scriptor. Non enim ait in hyeme solem per Libiam facere habundanciam, nisi si contingat latum hinc ducere humorem, circa versiones autem estivales ad arctum venire. Nequaquam autem dicitur exquisite : neque enim Nilum oportebat facere solum hoc. Similiter enim ex Libia tota idem dicit solem trahere humorem, putareque supervenire habitabili solem secundum quamcunque partem, stultum. Ubique gnomones umbram ad meridiem faciunt et non hoc differunt, sed per maiorem aut minorem facere umbram. Libiam totam amphithalassiam aiunt esse, tamquam cum iste modus quidem causæ impossibilis.

Reliquum autem duarum utramque dicere est. Est enim una quidem causa, quia terra superfervens existens hyeme eo, quod in tali fundo fontes sint, Nili desiccatur aqua. Quod quidem et aliis accidit : puta in Frigia sunt putei, qui in hieme quidem sunt sicci, in estate autem replentur. Et in Olinthia Calcidonie quidam putei plenissimi sunt estate. Hanc quidem igitur causam ut racionabiliorem existentem illa, quam predicti assignant, dirimamus prius.

Nunc autem relinquetur sola causa dictorum. Hanc causam dicendum, propter quod iam non problema videtur esse : in sensum enim venit, quemadmodum per se videntes facti a visis. Videntur enim aque facte per tempora hec a cane usque ad arcturum multe et habundanter, hyeme autem nulle. Et fluctus nutriuntur, cum crescunt in ipsis. Et propter hoc simul annualibus advenit fluvius : isti enim nebulas maxime ferunt in regionem et quicunque alii venti fiunt estivales ante hos. Quibus offendentibus ad montes defluunt aque ad stagna, per que Nilus fluit. Adhuc autem et quæ a nive dicentibus fluere subcontrarietates testificantur huic racioni, quodque et toti conventibus mensium magis crescere fluvium : etenim aque consueverunt fieri tunc magis, et quod non similiter copiosum inchoans cum postremo, adhuc autem quando nothi flant

minus quam quando utique bore : boreas enim nubes fert ad locum, ex quibus aqua facta impletur Nilus. De Nilo quidem igitur hæc dicta sint.

Explicit liber de inundatione Nili Aristotilis.

III. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΙΘΟΥ.

Non minus quam de Nilo sæpissime ab antiquis philosophis tractata est quæstio, quam ut exemplum physici problematis proponunt Alexander Aphrodis. in Arist. Topic. p. 34 (p. 258, A, 11) et Themistius paraphr. Analytic. f. 13 verso (p. 249, A, 4) : Διὰ τί ἡ λίθος ἡ Μαγνῆτις λεγομένη ἕλκει τὸν σίδηρον. De hac conscriptus liber περὶ τῆς Λίθου α', in utroque indice inter Problemata recensetur (Diog. L. 125, An. 114). Idem quoque argumentum tractatur inter Alexandri Aphrod. Quæstiones naturales II, 23 : περὶ τῆς Ἡρακλείου λίθου, διὰ τί ἕλκει τὸν σίδηρον, et quidem ita, ut primum, Aristoteleo more, antiquiorum philosophorum de proposita quæstione sententiæ exponantur. Non male inde conjecit Rosius, l. l. p. 243, nos si non ipsam Aristotelis disputationem, tamen ejus quasi imaginem quandam habere. Quibus illud adjicere liceat Aristotelem sine dubio, ut et in disputatione de Nilo factum est, a Thalete orsum esse, nec ab Empedocle solum, quod Alexander fecit, ita ut quod infra apposuimus fragmentum ad hunc fortasse librum referendum sit.

(361.)

Diog. Laert. I, 24 : Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Ἱππίας φασὶν αὐτὸν (τὸν Θάλητα) καὶ τοῖς ἀψύχοις μεταδιδόναι ψυχάς, τεκμαιρόμενον ἐκ τῆς λίθου τῆς μαγνήτιδος καὶ τοῦ ἠλέκτρου.

Minime me fugit locus philosophi de Anima ., 2, 14 : Ἔοικε δὲ καὶ Θαλῆς ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι, κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαβεῖν, εἴπερ τὸν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ, quem tamen vix respexisse puto Diogenem Laertium vel eum quem secutus est auctorem, qui uberiorem de hac re disputationem ante oculos habuisse videtur, unde et illud quod de electro narrat, desumsit. De Hippia quem nominat Diogenes Laertius cf. Mæhlyum, *Rhein. Museum*, 1861, p. 45.

IV. ΟΠΤΙΚΑ.

Problematis adnumeranda sunt etiam Ὀπτικά, quorum titulum apud Diogenem L. (114) Ὀπτικὸν α', potius fuisse Ὀπτικῶν α', ita ut Προβλημάτων suppleatur, confirmant auctor Vitæ Marcianæ, p. 2 Robbe, qui τὰ ὀπτικὰ προβλήματα simul cum Mechanicis nominat, David in Categ., p. 25, A, 35 : Τὰ δὲ μαθηματικὰ αὐτοῦ, ὡς τὰ ὀπτικὰ καὶ μηχανικὰ αὐτῷ βιβλία γεγραμμένα, Anonymus Proleg. in Metaphys. cod. Coisl. 161 fol. 226 recto (apud Rosium p. 377) : Περὶ μὲν οὖν τούτων (τῶν μαθηματικῶν scil.) διώρισεν ἐν ἑτέροις, ὡς ἔν τε τοῖς μηχανικοῖς καὶ ὀπτικοῖς ὑπ' αὐτοῦ γενομένοις συντάγμασι, Alfarabi in Proleg. philos. Aristot. c. 2 (apud Schmœlders, *Documenta philos. Arab.* p. 20) : *Scripta in quibus disciplinæ mathematicæ docentur, sunt ejus liber de Speculis, ejus liber de Lineis atque liber de Mechanica.* A quibus solus dissentit Simplicius qui pro opticis geometrica nominat, Comm. in Categor. f. 1 verso : Καὶ τῶν θεωρητικῶν τὰ μὲν θεολογικά... τὰ δὲ μαθηματικά, οἷα γεωμετρικά τε αὐτῷ γέγραπται καὶ μηχανικὰ βιβλία. Ad hæc Optica jure retuleris, quæ in Problem. XVI, 1, leguntur : Διὰ τί αἱ μὲν βάσεις τῶν πομφολύγων λευκαὶ ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ ἐὰν ἐν ἡλίῳ τεθῶσι, σκιὰν οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' ἡ μὲν ἄλλη πομφόλυξ σκιὰν ποιεῖ, ἡ δὲ βάσις οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἡλίωται κύκλῳ. Τὸ δ' ἔτι θαυμασιώτερον, ὅτι οὐδ' ἐάν τι τεθῇ ξύλον εἰς τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἡλίῳ, τέμνεται ὑπὸ τοῦ ὕδατος ταῦτα. Ἢ οὐ γίνεται σκιά, ἀλλ' ἡλίῳ διῄρηται ἡ σκιά; Εἰ οὖν σκιά ἐστι τὸ μὴ ὁρώμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κύκλῳ ἂν ὁρῷτο ὁ ὄγκος. Τοῦτο δὲ ὅτι ἀδύνατον δείκνυται ἐν τοῖς Ὀπτικοῖς· οὐδὲ γὰρ τὸ ἐλάχιστον ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἐνδέχεται ὅλον περιοφθῆναι. Num vero ex eodem libro fluxerint, quæ his verbis apposuit auctor Vitæ Marcianæ, p. 8 : Τῇ δὲ μαθηματικῇ (προσέθηκε) τὸ ὀξυγώνιον (ita Rosius e cod. ὀξύγωνον Robbe) εἶναι τὸν κῶνον τῶν ὄψεων, διὰ τὸ ἐπὶ πλέον προϊέναι τὴν ὄψιν οὗ ὁρᾷ μεγέθους· καὶ κατὰ τοῦτο γὰρ οὐδὲν τῶν ὁρωμένων ὅλον ἅμα ὁρᾶται· καὶ ταῦτα μείζονα γίνεσθαι (γενέσθαι male Robbe) τὸν ἄξονα τῆς ἐκ τούτου [τῆς] βάσεως καὶ ὀξυγώνιον τὸν κῶνον ἀποτελεῖσθαι, incertum est, quippe quæ talia sunt ut Euclidi magis conveniant quam Aristoteli (cf. Rosius p. 377 s.). De Opticorum quoque Problematum libro cogitasse Pseudo-Alexandrum Aphrodisiensem in Aristotelis Meteorol. fol. 115 recto (t. II. p. 104 Idel.), facilis esset conjectura, inspectis ejus verbis : Οὐκ ἀρέσκεται μὲν τῇ δόξῃ τῇ δι' ἀκτίνων ἐκχύσεως ὁρᾶν ἡμᾶς λεγούσῃ, καθά φασιν οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων, ᾗ δόξῃ ἀκόλουθός ἐστι καὶ ἡ δι' ἀνακλάσεως τῶν αὐτῶν τούτων

(DE LAPIDE MAGNETE.)

Inanimatis etiam animam inesse putasse Thaletem, Aristoteles et Hippias auctores sunt, conjicientem id ex lapide magnete et succino.

6 (367).

Michael Psellus, de Cimice p. 92 (apud Boissonad. in ed. M. Pselli, de Operatione Dæmonum, Norimb. 1838) : Ἀλλ' οὐδὲ δεῖ πρὸς ἡμᾶς συγκρίνειν τὰ αἰσθητά, οὐδὲ ὅπερ ἡμῖν τοιοῦτον ἐστίν, οὕτω καὶ τῇ φύσει κατεσκευάσθη. Πολλὰ γοῦν τῶν ἡμῖν οὕτως ἐχόντων ἄλλως τοῖς ἄλλοις ζῴοις καθέστηκεν. Αὐτίκα τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἡ τοῦ κωνείου φύσις ὀλέθριόν τι προσφερομένη, ἀλλ' οὐ δὴ καὶ τοῖς ὄρτυξιν. Ὁ δέ γε φιλόσοφος Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ Ἀττικήν τινα γυναῖκα πρεσβῦτιν ἀβλαβῶς ἐσθίουσαν ὑοσκύαμον· τὸ δὲ οὕτω ψυχρότατον πέφυκεν ὡς αὐτίκα πηγνύειν τὸν βεβρωκότα.

In his non pauca sunt quæ difficultatem moveant. Ac primum de libro unde fragmentum duci potuerit dicendum. Possis enim de libris de Plantis cogitare in quorum primo c. 15 (p. 27, 11), hæc habet interpres græcus : Καί τινες καρποί εἰσι βρώσιμοι καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἄβρωτοι, καί τινες καρποὶ ἡμῖν μὲν ἄβρωτοι, ἄλλοις δὲ βρώσιμοι, ὡς ὁ ὑοσκύαμος καὶ ὁ ἐλλέβορος ἀνθρώποις μὲν δηλητήριον, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξιν. Quorum quum minimam partem det versio latina : *Sed fructus comestibiles et incomestibiles sunt per accidens et quosdam fructus quidam comedere possunt, quidam vero non et quosdam quædam animalia comedunt, quædam vero non,* factum est fortasse, ut integriore, sive, ut verius dicam, magis etiam interpolato exemplari græco in hoc loco usus sit Psellus. Ad Problemata tamen referre malui, quum talem collectionem, nostra ampliorem, aut saltem ab ea diversam, Psello ad manus fuisse aliunde quoque constet. At ne illud quidem satis certo affirmare ausim, Aristotelem revera hîc a Psello allatum esse. Mirum enim est eum de hyoscyamo narrare videri quod de cicuta omnes uno ore tradunt, et quidem ipse sive verus sive falsus Aristoteles Problem. III, 23, quum contra hyoscyamum insaniam parere affirmant. Cf. H. Stephan. Thesaurus s. v. Nec minor e genere oritur difficultas, quum ὁ ὑοσκύαμος dicatur. Ita jam in suspicionem adducimur totam hanc Aristotelis mentionem nescio unde desumptam, alia quadam manu huic loco insertam esse. Quod etiam verius apparebit, si attente perlegeris quæ apud Psellum dicta sunt : nisi enim credas hunc, vetulam illam Atticam mulierem, cujus mentio fit, inter τὰ ἄλλα ζῷα numerare voluisse, aliter profecto loqui debebat.

(*DE ADJUTORIIS.*)

7 (368).

Cælius Aurelianus Celer. Passion. I. II, c. 13, p. 110 ed. Amman, Lugd. Bat. 1709 : *Hanc* (sc. *pleuritidem*) *definiens primo de Adjutoriis libro Aristoteles sic tradendam credidit : Pleuritis, inquit, est liquidæ materiæ coactio* (ita Almeloveen in notis, p. 616, pro *coctio*) *sive densatio.* » *Nec tamen disseruit utrumne totius, quod falsissimum, siquidem phlebotomati ægrotantes liquidum sanguinem reddunt, an vero particulæ. Sed quum hoc tacuit, necessarium prætermisit* (ita conj. Amman pro *non promisit*).

8 (369).

Cælius Aurel. Tard. Passion. l. V, c. 5, p. 336 : *Alii frigidis usi sunt rebus, passionis causam ex fervore venire suspicantes, ut Aristoteles et Diocles, nescii quoniam fervor innatus sine dubio tumoris est signum et non ut existimant passionis causa. Quare pejorare necesse est et majorem furorem fieri quum frigida curatione corpora densentur.*

VIII. SCRIPTA HISTORICA.

Collectiones varias Problematum excipit in utroque indice nova quædam series scriptorum, ad unum idemque genus pertinentium. De titulo Παραβολαὶ α' (apud Diogenem Laertium 126, apud Anonymum 112) incertus hæreo. Insequentes vero omnes (usque ad 143 apud Diog. L., 128 apud Anonym.), si excipias titulos Κατηγορίαι α' et περὶ Ἑρμηνείας α' (Diog. L. 141 et 142), quibus tertius accedit apud Anonymum (120–122) προτέρων Ἀναλυτικῶν β', nescio quo casu male huc delatos, tales sunt ut ad libros quos hypomnematicos vocare solent antiqui Aristotelis interpretes (1) referri debeant. Neque vero formæ tantummodo, sed et argumenti similitudine conjunctos fuisse hos libros patet. Etenim quum in antiquarum rerum exploratione, in enarrandis moribus et institutis cum Græciæ tum etiam barbarorum, in recensendis nominibus et temporibus eorum qui in ludis gymnicis,

(1) Cf. Ammon. in Categ. fol. 6 verso, Simplic. Proleg. in Categ. fol. 1 verso Basil., Joann. Philop. in Categ. p. 35, 8, 27, David. Proleg. in Categ. p. 25, A, 45. Brandis.

6.

Aristoteles philosophus narrat vetulam quandam Atticam mulierem sine noxa hyoscyamum comedisse.

musicis, scenicis vicerant, in enodandis proverbiis aliisque hujuscemodi quæstionibus versarentur, communi quodam nomine, historici vocari poterunt.

In hoc vero genere scriptionis, in quod præter Theophrastum insequentes Peripateticæ disciplinæ sectatores miro quodam ardore, etsi non satis sincero semper judicio incubuerunt, Heraclides Ponticus, Dicæarchus, Aristoxenus, Hieronymus, Clearchus, Satyrus, Hermippus, facile principem fuisse Aristotelem agnoscas. Quippe tot et tanta ejus sunt in hac re merita, ut omnis Alexandrinorum philologia ad illum quasi auctorem quodammodo referenda sit, siquidem nullus alius fuit apud quem locupletiorem gravissimarum observationum messem invenerunt, quicunque inde ab Eratosthene et Callimacho ad Didymum usque in exploranda antiquitate versati sunt. Quod et multo manifestius appareret, si vel ipsius Aristotelis talem librum possideremus, quæ enim sola hic nominari poterit collectio Mirabilium Auscultationum aperte non ita multum post Aristotelem ex ipsius aliorumque libris compilata est, vel si integro quodam Didymi commentario uteremur. Nunc vero quæ ex hisce libris Aristotelis innotuerunt, licet multa sint maximique facienda, longe maximam partem excerptis debentur quæ a posterioribus ex Alexandrinorum et præcipue Didymi copiis facta sunt. Quam iniqua igitur in his sit nostra conditio facile perspicis. Non enim aliter se res habet, ac si deperdito præclarissimo opere de Animalium historiis, de eo ex solis excerptis quæ passim apud Athenæum aliosque servata sunt, judicandum esset.

De titulis nonnullis, ad scripta historici argumenti referendis, in solis vero indicibus memoratis infra videbimus, de Peplo qui dicitur Aristotelis disputaturi. Nunc autem pauca addenda erunt de singulari libro Παροιμίαι inscripto (Diog. L. 138). Talem librum ab Aristotele revera conscriptum fuisse, ut post Schneidewinum et alios C. Müllerus quoque statuit (cf. Hist. gr. Fragm. t. II, p. 188), e solius Diogenis Laertii auctoritate vix confici posse spero. Fieri enim potuit ut librarii errore apud eum illatus sit hic titulus, quippe quum apud Anonymum hæc legantur: Διονυσιακῶν ἀστικῶν καὶ ληναίων προοιμίων α'. Aperte hæc corrupta sunt. Nescio tamen an ita refingenda sint, ut Παροιμιῶν α' ex ultimis efficiatur. Neque magis puto de tali libro accipienda esse verba Cephisodori apud Athenæum Epit. II, p. 60, D: Ὅτι Κηφισόδωρος ὁ Ἰσοκράτους μαθητὴς ἐν τοῖς κατὰ Ἀριστοτέλους, τέσσαρα δ' ἐστὶ ταῦτα, ἐπιτιμᾷ τῷ φιλοσόφῳ, ὡς οὐ ποιήσαντι λόγου ἄξιον τὸ παροιμίας ἀθροῖσαι, Ἀντιφάνους ὅλον ποιήσαντος δρᾶμα τὸ ἐπιγραφόμενον Παροιμίαι. Hæc enim pertinere, potius ad morem in dialogis ab Aristotele observatum, crebro proverbia afferendi, supra jam diximus et in libro *Die verlorenen Schriften des Aristoteles*, p. 163 sq.

Quod tamen et si de his aliter statuendum foret, nullus est locus quem satis certo ad librum Proverbiorum referamus. Quæcunque enim sive apud Parœmiographos sive apud alios ex Aristotele laudantur proverbiorum explicationes, eas e Politiis petitas fuisse sive certis testimoniis constat, sive probabiliter conjicitur.

I. ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ.

Nullum est profecto inter omnia Aristotelis scripta, sive deperdita sive etiam servata, ne Historiis quidem Animalium exceptis, ex quo plura hausisse et in suos usus transtulisse videantur cum Peripateticorum plerique, tum Alexandrinæ ætatis grammatici et philologi, quam Politiarum opus. Quod ita fuisse egregie demonstrat ingens plane fragmentorum inde petitorum numerus. Qui vero multo etiam amplior fieret, si illa quoque addere liceret, quæ, reconditioris græcæ antiquitatis notitiam continentia, ab Aristotele primum in suas collectiones relata, deinde omisso ejus nomine ad recentioris ætatis scriptores migraverunt.

Etsi vero singulæ Politiæ assim a multis laudantur, de universi tamen operis ratione, scopo, ambitu, exornatione non ita multa sunt quæ accepimus, immo paucissima, si quæcunque apud plerosque qui de Politiis locuti sunt, fabularum in modum adornata et aperte ficta et ementita narrantur missa fecerimus. Ad hoc autem genus multa, ne dicam pæne omnia, eorum pertinent quæ sive in Vitis philosophi, sive ab antiquis ejus interpretibus tradita sunt, quippe apud quos, cum veris quibusdam mera somnia et nugæ plerumque reperiuntur. Hoc quin verum sit nemo dubitabit qui legerit verba Porphyrii qui dicitur, in Prolegom. ad philosophiam, in Schol. ed. Brandis. p. 9, B, 26: Γεγράμμέναι δὲ αὐτῷ εἰσὶ καὶ Πολιτεῖαι διακόσιαι πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν, ἃς συνεγράψατο ἐκ τοῦ πολλὴν γῆν περιελθεῖν σὺν Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ, quæ ad verbum habet Anonymus Proleg. Phil. in Crameri Anecd. Paris. t. IV, p. 225, 6, nisi quod συμπεριελθεῖν Ἀλεξάνδρῳ scripsit. Nec mi-

nus incredibilia et inaudita cetcri narrant. Ita David. Proleg. in Categor. p. 24, A, 24 Brand.: Αἱ Πολιτεῖαι ἃς ἱστόρησεν ἐκ τοῦ πολλὴν γῆν περιελθεῖν ἅμα τῷ Ἀλεξάνδρῳ βασιλεῖ ἃς ἐκδέδωκε κατὰ στοιχεῖον διακοσίας πεντήκοντα οὔσας τὸν ἀριθμόν, Anonym. ad Porphyr. in cod. Paris. 1939 fol. 51 verso, apud Rosium : Ὁ μὲν γὰρ Ἀριστοτέλης συνὼν καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ κτίστῃ πολιτείας λέγεται μετ' αὐτοῦ περιελθεῖν, ὧν ἀνεγράφετο τὸν βίον κατὰ στοιχεῖον· ὅτι τυχὸν μὲν Ἀλεξανδρεῖς τοιῶσδε πολιτεύονται καὶ Ἀθηναῖοι τοιῶσδε καὶ Βιθυνοὶ καθεξῆς κατὰ τὴν τάξιν τῶν στοιχείων· οὕτως οὖν καὶ τὰς πολιτείας τέθεικεν, Vita Marciana, p. 5 Robbe : Ἀκμάσαντι δὲ Ἀλεξάνδρῳ καὶ ἐπιστρατεύσαντι κατὰ Περσῶν συνεξῆλθεν, οὐδὲ τότε τοῦ φιλοσοφεῖν ἀποσχόμενος· τὴν γὰρ ἱστορίαν τῶν πολιτειῶν τότε συνέλεξε, cum quibus conferenda est vetus versio latina : *Juvene autem existente Alexandro et militante contra Persas, eundo cum eo, nec tunc abstinuit philosophari. Tunc enim composuit historiam ducentarum et quinquaginta Politiarum, et associavit ipsum usque ad Persas.* Hos tamen omnes longe etiam superat Pseudo-Ammonius in Vita Aristotelis ad calcem Diogenis Laertii ed. Didot. p. 11, 47 : Ἀμέλει καὶ συνώδευσεν αὐτῷ (τῷ Ἀλεξάνδρῳ) καὶ ἔσω τῶν Βραχμάνων, ἔνθ' ἱστόρησε (ita Bernays. recte pro ἔστησε) τὰς σνε' Πολιτείας.

Paulo jam minus absurda sunt etsi non veriora, quæ tradit Joannes Philoponus in Arist. Categor. p. 35, B, 19. Ita enim ille in divisione scriptorum Aristoteleorum loquitur : Τῶν δὲ μεταξύ (i. e. scriptorum quæ neque μερικὰ neque καθόλου sunt) εἰσι καὶ γεγραμμέναι αὐτῷ Πολιτεῖαι ἀμφὶ τὰς ν' καὶ διακοσίας οὖσαι, ἃς οὔτε πρός τινας ἰδίᾳ γέγραφεν οὔτε καθόλου, ἡ γὰρ Ἀθηναίων Πολιτεία ἢ τῶν δεῖνων, εἰ τύχοι, καθόλου οὐκ ἂν εἴη, ἔγραψε δὲ ἵνα ἐντυγχάνοντες μετ' αὐτὸν ἄνθρωποι καὶ κρίνοντες κατὰ τί μὲν ὀρθῶς ἐπολιτεύοντο κατὰ τί δὲ οὐχ οὕτως, τὰ μὲν ἕλωνται τὰ δὲ φύγωσι, καὶ ταύτῃ ὠφελῶνται. Quibus si addideris quæ similiter disputata sunt duobus locis apud Davidem, ubi comparatione inter Politica et Politias instituta hæc leguntur, Proleg. in Porphyr. p. 16, B, 20 : Ὁ μὲν Πλάτων ἑνικῶς ἐπέγραψε Πολιτείαν, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης πληθυντικῶς Πολιτείας· ὁ δὲ σκοπός ἐστι διάφορος, ὅτι ὁ μὲν Ἀριστοτέλης λέγει πῶς ἐπολιτεύοντο οἱ ἀρχαῖοι, οἷον οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Βοιωτοί, ὁ δὲ Πλάτων λέγει πόσα εἴδη πολιτειῶν καὶ πῶς δεῖ πολιτεύεσθαι, et iterum in Comm. in Categor. p. 25, B, 5 : Ἐν γὰρ ταῖς Πολιτείαις οὐ διδάσκει πῶς δεῖ πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ πῶς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐπολιτεύσαντο ἄνθρωποι, jam præter Simplicii locum, de quo postmodo videndum erit, omnia habebis quæ apud recentiores Aristotelis interpretes, obscura quadam fama multisque additis, quæ sive e temeraria conjectura sive e falsa opinione orta erant, de celebratissimo Politiarum opere percrebuerant.

Quod si in hac causa locupletioribus testibus uti voluerimus, nulli sunt quos præter Plutarchum et Ciceronem atque utroque antiquiorem, scriptorum Aristoteleorum tabulam adire liceat. Ex his pauca tantummodo suppeditat Cicero, sed ad rem proxime accedentia, de Finibus V, 4 : *Omnium fere civitatum non Græciæ solum sed etiam barbariæ ab Aristotele mores, instituta, disciplinas, a Theophrasto leges etiam cognovimus*; in quibus simul cum Politiis et cognatum illis opus Νομίμων βαρβαρικῶν innuit. Pauciora etiam præbet Plutarchus, Non posse suaviter vivi sec. Epicurum c. 10, 4 (1), ubi Κτίσεις et Πολιτείας Aristotelis simul cum Ἑλληνικοῖς Herodoti, Περσικοῖς Xenophontis, Homeri carminibus, Περιόδοις Eudoxi et Aristoxeni Βίοις ἀνδρῶν nominavit, horum librorum omnium lectionem commendans, utpote copiosam et ingentem exhilarandi materiam præbentem, puramque præterea et pœnitentiæ securam. Solus igitur jam restat index ad quem confugiendum erit. A quo vero major quædam lux ideo sperari posse videtur, quod non, ut in reliquis titulis factum est, nude tantummodo nominantur Politiæ, sed adduntur nonnulla ad indicandam videlicet totius operis divisionem. Ita enim apud Diogenem Laertium (142) scriptum est : Πολιτεῖαι πόλεων δυοῖν δεουσαῖν ἑξήκοντα καὶ ἑκατόν, καὶ ἰδίᾳ δημοκρατικαί, ὀλιγαρχικαί, ἀριστοκρατικαὶ καὶ τυραννικαί. Multo negligentius, ex eodem tamen fonte, hæc expressit Anonymus (124) : Πολιτείας πόλεων ἰδιωτικῶν καὶ δημοκρατικῶν καὶ ὀλιγαρχικῶν ρνη'. In quibus quid sibi velint ἰδιωτικαὶ πολιτεῖαι, nullo pacto dici poterit, quum contra ex ipso Aristotele perspicuum sit, ἰδιωτῶν πολιτείας, eas appellari quæ philosophorum et politicorum opponantur. Cf. Polit. II, 4, 1. Etsi vero multo minus offensionis habeat, quod in titulo qualem Diogenes Laertius exhibet le-

(1) Ὅταν δὲ μηδὲν ἔχουσα λυπηρὸν ἢ βλαβερὸν ἱστορία καὶ διήγησις ἐπὶ πράξεσι καλαῖς καὶ μεγάλαις προσλάβῃ λόγον ἔχοντα δύναμιν καὶ χάριν, ὡς τὸν Ἡροδότου τὰ Ἑλληνικά, καὶ Περσικὰ τὸν Ξενοφῶντος,

Ὅσσα δ' Ὅμηρος ἐθέσπισε θέσκελα εἰδώς,

ἢ γῆς Περι[όδους] Εὔδοξος, ἢ Κτίσεις καὶ Πολιτείας Ἀριστοτέλης, ἢ Βίους ἀνδρῶν Ἀριστόξενος ἔγραψεν, οὐ μόνον μέγα καὶ πολὺ τὸ εὐφραῖνον, ἀλλὰ καὶ καθαρὸν καὶ ἀμεταμέλητόν ἐστι.

gitur, ἰδίᾳ, vitii tamen aliquid et hic subesse suspicatus est Bernaysius, qui, ut solet, acutissime de Politiis disputavit in *Rheinisch. Museum N. Folge*, t. VII, p. 286 sqq. Egregia igitur conjectura locum sanavit pro ἰδίᾳ, ἴδιαι scribendo et vocabulo κοιναί ante καί inserendo, ita ut jam habeamus ἰδίας πολιτείας quas κοιναῖς opponamus, bis apud Harpocrationem laudatis, Ἀρκάδων scilicet et Θεσσαλῶν s. v. Μύριοι ἐν Μεγάλῃ πόλει et Τετραρχία. Verum hac difficultate feliciter sublata altera jam restat eaque gravissima. Quam tamen quum in solo vocabulo τυραννικαί positam arbitraretur Bernaysius, vereor ut omnem dubitationem de his verbis penitus discusserit. Quid enim, hoc loco, præter priorem illam divisionem in ἰδίας et κοινάς, altera in respublicas democraticas, oligarchicas, aristocraticas, sibi velit minime equidem perspicio. Itaque plane cum C. Müllero sentio, illam male huc propter Politica illatam esse existimanti. Cf. Fragm. Hist. gr. t. II, p. 104. Etenim si quales fuerint Aristotelis Politiæ ex ipsis superstitibus fragmentis eruere conabimur, apparebit jam minime in eo versatum fuisse philosophum ut singulas civitates secundum reipublicæ genera quo definito quodam tempore, id est ipsius philosophi ætate, uterentur, ad certas quasdam classes revocaret. Nec magis probandæ esse videntur eorum opiniones qui sive, ut a Joanne Philopono, loco supra laudato, factum est, eo usque progressi sunt, ut affirmarent philosophum ostendere voluisse, quid in quoque reipublicæ genere fugiendum, quidve imitandum esset, sive qui arctissimo vinculo Politias cum Politicis conjunctas esse contenderent, simili plane modo quo inter se cohæreant Historiæ Animalium cum libris de Generatione et de Partibus animalium. Quod plane aliter se habuisse atque isti sentiunt, optimum testem ipsum Aristotelem proferre licet, quippe qui nusquam in octo Politicorum libris ne verbo quidem Politiarum mentionem injecerit, quum contra sæpissime in libris quos nominavimus Historias Animalium laudavit. De quæstione igitur qualenam argumentum Politiarum fuerit minime audiendos esse puto veteres philosophi interpretes, præter unum tamen apud quem fortasse sanioris notitiæ vestigia deprehendere licebit. Etenim quum apud Anonymum supra jam laudatum, qui, teste Rosio, Olympiodori in Porphyrii Isagogen commentarium recoquit, hæc legantur verba in cod. Paris. 1939 f. 51 recto : Πολιτείας... ὧν ἀνεγράφετο τὸν βίον, nonne jam probabile fit hæc : ἀνεγράφετο τὸν βίον ex antiquiori et graviori quodam auctore fluxisse, similitudinemque quandam inter Aristoteleas Politias et Βίον Ἑλλάδος Dicæarchi, cujus singulæ partes fortasse Politiarum nomine citantur, atque Clearchi Solensis Βίους intercessisse? Cui sententiæ fidem conciliabit cum fragmentorum similitudo, tum Varroniani scripti titulus ad Græcorum imitationem compositi : *De vita populi Romani ll. IV*. Cf. Catalog. operum Varronis in *Spicilegio Solesmensi*, t. III, p. 312 et fragmenta ad calcem editionis Bipontinæ.

Hæc si nostra comparatio probabitur jam multo dilucidius apparebit, quomodo de Aristoteleo opere judicandum sit. Patet enim in singulis Politiis diligenter collecta et enotata fuisse quæcunque ad cujusque civitatis situm, originem, incrementa, instituta, leges, mores, magistratus, religiones illustranda pertinerent. Itaque factum est, ut fragmenta pæne omnia ad certas quasi classes revocari possint. Quippe in his præcipue versantur : In enarrandis urbium initiis fabulisque cujuscunque generis de earum conditoribus afferendis; in explicandis earum nominibus et situ; in interpretandis obsoletioribus et minus cognitis vocabulis; in enarratione proverbiorum; in definitione singulorum magistratuum, judiciorum, munerum publicorum; in dissertationibus de nummis et mensuris cuique urbi peculiaribus. Quibus si addideris observationes quasdam de re naturali, publicorum monumentorum notitiam, memoriam præclarorum inventorum, jam omnia erunt puto de quibus in Politiis relatum erat. Neque in ea re aliter facere possum quin a C. Müllero dissentiam, qui quum l.l. rectissime laudasset « simplicitatem atque antiqui ævi cruditatem quam præ se ferunt narrationes e Politiis excerptæ, » hæc addidit : « Non excludunt hæc acre atque perspicax de iis rebus judicium. » Quod enim, si, ut vir doctissimus arbitratus est, ita revera se habuisset, profecto ejus rei documenta inter fragmenta exstarent. Quæ autem quum nulla sint, ut ipse fatetur Müllerus, jam probabilior sequenda erit opinio, consulto hæc ab Aristotele omissa esse nihilque aliud igitur fuisse Politias, ut et cetera historica Aristotelis scripta, nisi mera collectanea, et quidem ita congesta, ut ne continuum quidem opus effecerint, sed tantummodo excerptis et notitiis cujuscunque generis, nullo arctiore vinculo inter se cohærentibus constarent. In talem vero opinionem de Aristotelis Politiis ut perveniamus, plura sunt quæ nos permovent. Fac enim Aristotelem, ut plerumque creditum est, histo-

rias singularum civitatum conscripsisse, atque ita opus quoddam absolutum omnibusque numeris perfectum condidisse, cui quæso non mirum videbitur, nusquam apud antiquos philosophi interpretes in operum Aristoteleorum divisione (cf. David in Categ. p. 24, A, 20 et præterea Ammonius, Simplicius, Joannes Philoponus), Politias cum Epistolis et Dialogis inter eos libros nominari, qui dilucidiori et elegantiori stylo quam ceteri conscripti erant? Quin et illud suspicari licet, ne suis quidem verbis semper usum fuisse Aristotelem, sed quæ sive in publicis monumentis sive in aliorum libris invenerat, quomodo ab illis conscripta erant, in sua excerpta retulisse. Cui rei documento esse poterunt fragmenta 16 et 17, in quibus haud pauca inveniuntur iisdem pæne verbis descripta, quibus et apud Herodotum leguntur. Adde et illud, quod inter ὑπομνηματικά scripta recensentur Politiæ, unde qualis earum indoles fuerit satis perspicue declaratur. Non sine quodam jure igitur, Politias, quod ad formam et dispositionem spectat, cum Problematum libris conferri licet. Quare si nobis nominandus esset liber, quem proxime ad illarum similitudinem accedere putaremus, de nullo prius cogitaremus quam de Plutarchi *Quæstionibus græcis*, quarum, ut et hoc addam, satis magna pars ex Aristoteleo opere desumpta est.

Si quales diximus, fuisse censendæ sunt Politiæ, haud difficulter perspicietur quomodo intelligenda sint, quæ de earum ordine a nonnullis tradita sunt. Quod enim cum a Davide in Categ. p. 24, A, 35, tum ab Anonymo sæpius jam laudato affirmatur, κατὰ τάξιν τῶν στοιχείων sive κατὰ στοιχεῖον dispositas fuisse Politias, id longissime absum, ut cum Rosio ita accipiendum esse censeam, quasi e falsa interpretatione tituli πολιτεῖαι κατὰ στοιχεῖον ρνη' ortum esset. Neque me fugiunt quæ ad satietatem usque recoquunt antiqui philosophi interpretes, de more scilicet Peripateticorum singulos libros litterarum alphabeti serie, non signis numerorum designandi. Fuerit ita Andronicus, concedo, indicis verus auctor, talem morem nusquam agnoscit, ita ut et hîc et alias sæpius de dispositione secundum litterarum alphabeti ordinem cogitandum sit. In una tantum re incertus hæreo. Utrum scilicet hic alphabeticus ordo ad seriem tantummodo Politiarum pertinuerit, an, quæ Bernaysii est conjectura, intra singulas quasque Politias observatus fuerit. Quod si, præter ea quæ supra jam Zoicorum occasione a nobis dicta sunt, illud quoque exploratum habemus, talem ordinem vix ipsi Aristoteli tribuendum esse, sed postea illatum, vix ulla remanebit dubitatio, quin utrumque commodissime factum esse potuerit. Et quidem, quod ad ipsam seriem Politiarum spectat, observandum est Atheniensium Politiam semel ita apud Harpocrationem afferri s. v. Θεσμοθέται, Ἀρ. ἐν τῇ α' Ἀθηναίων πολιτείᾳ, quum apud Photium s. v. Σκυτάλη, Ἀρ. ἐν τῇ Ἰθακησίων πολιτείᾳ μϐ' laudetur. Uterque numerus, quem Didymus posuerat, e quo sua habent Harpocration et Photius, satis bene cum alphabetico ordine congruit, siquidem civitatum præcipuarum seriem conjectando expleas. Minus favet alphabetico ordini intra singulas Politias observato, quod alio loco apud Harpocrationem s. v. Μύριοι ἐν Μεγάλῃ πόλει legitur, ubi Aristoteles rem tetigisse dicitur ἀρχόμενος τοῦ βιϐλίου. Singulas ceterum Politias e variis capitibus compositas fuisse egregie demonstrare videtur quæ semel apud Photium legitur mentio s. v. Ναυκραρία : Ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους ὃν τρόπον διέταξε τὴν πόλιν ὁ Σόλων, quæ quid aliud esse poterit quam longioris cujusdam capitis inscriptio, ego non perspicio. Inde vero frotasse factum est ut tota hæc disputatio in tabulas quasi peculiaris liber referretur, quod in altero indice Anonymi factum est, et quidem hoc titulo : περὶ τῶν Σόλωνος ἀξόνων. De his vero jam sufficiunt quæ dicta sunt.

De alia jam videndum erit quæstione, de numero scilicet Politiarum quem alium alii indicant. Earum unamquamque singulo libro sive volumine constitisse cum quæ modo attulimus Harpocrationis verba, tum Ciceronis indicant, de Dicæarcho ita scribentis Epistol. ad Attic. II, 2 : Πελληναίων (sc. πολιτείαν) *in manibus tenebam, et hercle magnum acervum Dicæarchi mihi ante pedes exstruxeram* ... Κορινθίων et Ἀθηναίων *puto me Romæ habere*, tum demum tabula in Ægypto nuper reperta, quæ inter alios complures librorum titulos, Aristotelis quoque Atheniensium politiam recenset aliamque præterea, cujus tamen nomen satis certo indicari nequit. (1) De Politiarum numero inter se consentiunt Diogenes Laertius et Anonymus, quo-

(1) Cf. Zündel. *Ein Griechischer Bücherkatalog aus Ægypten*, in *Rhein. Museum n. Folge* t. XXI, p. 432 sq. In priore columna ita legitur :

v. 12 : Ἀρι]στο..τέλους Ἀθηναίων πολιτείας

v. 22 : Ἀριστοτέλους πολιτεία νεοπο...

Tabulam anno 232-236 post Christum natum conscriptam esse existimat editor. Inter Politiarum quos novimus titulos, optime convenit cum ultimis Ἀριστοτέλους πολιτ... Ὀπουντίων.

rum uterque centum et quadraginta octo fuisse affirmat. Ceteri omnes plus minusve variant. Ita enim in Vita Pseudo-Ammonii σνε' indicantur, a quo numero non multum dissentit vetus interpres latinus *historiam ducentarum et quinquaginta politiarum* afferens, sicuti ab Anonymo quoque Proleg. in Philos. apud Brand. p. 9, B, 26 factum est. Paulo cautius apud Joannem Philoponum in Categ. p. 39, B, 19 : ἀμφὶ τὰς ν' καὶ διακοσίας dictum est. Magis etiam discrepant Arabum numeri, quorum alter Dschemaluddinus *de centum et septuaginta una* loquitur, alteri vero Hadschi Khalfæ, duplici errore apud Herbelotium, *Bibliothèque orientale*, p. 971, *centum et nonaginta una*, apud Flügelium vero *septuaginta una* tribuuntur.

Talis est in his numerorum dissensus, ut in eo per librariorum negligentiam explicando facile acquiescere possimus, si concedas, antiquo jam errore, ducentas male pro centum positas fuisse. Itaque non opus est, ut cum Nunnesio, in notis ad *Vitam Aristotelis*, Lugd. Batav. 1621, p. 97, Menagio ad Diogenem Laertium V, 17, Grashofio, *Philologus* t. IV, p. 268, de Politiis, nescio quibus, Aristoteli falso adscriptis cogitemus. Quod quidem ut facerent iis causa fuit Simplicius, apud quem in Aristot. Categor. fol. 2 γ ed. Basil., p. 27, A, 43 Brand. hæc leguntur : Δῆλον δὲ (sc. Aristotelem perspicua oratione usum esse) καὶ ἐξ ὧν ἐν οἷς ἐβουλήθη σαφέστατα ἐδίδαξεν, ὡς ἐν τοῖς Μετεώροις καὶ τοῖς Τοπικοῖς καὶ ταῖς γνησίαις αὐτοῦ Πολιτείαις, ἅπερ διὰ τὸ κοινότερον τῶν θεωρημάτων σαφέστερον ἀπαγγεῖλαι σύνοιδε. Τὸ δὲ δύνασθαι σαφῶς εἰπεῖν δηλοῖ μάλιστα ὁ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ χαρακτήρ. In his vitium aliquod inesse optimo sane jure suspicati sunt cum Idelerus, qui in præfat. ad Aristot. Meteorol. t. I, p. XII, n. 40 parum feliciter Ἐπιστολαῖς conjecit, tum Nauckius, *Philologus*, t. V, p. 680 sq., lenissimam vero esse medicinam non perspexerunt. Molestum enim istud γνησίαις quid aliud esse poterit quam ρνη' Diogenis et Anonymi male pro compendio habitum, de quo genere errorum cf. Cobet, *Variæ Lectt.* Lugd. Batav. 1854, p. 122. (1) Nullum igitur jam exstat Simplicii testimonium de supposititiis Aristotelis Politiis. Quæ si unquam adulteratæ sunt, multo magis id singularum interpolatione, quam novarum additione factum esse putarem. Talis vero interpolationis in tanto fragmentorum numero ne levissimum quidem licet deprehendere vestigium. Summopere igitur vereor, ut frustra fuerit Rosii demonstratio, illud evincere conantis, Politias non ad ipsum Aristotelem pertinere, sed non ita multum post ejus mortem, Heraclidis Pontici ætate conscriptas fuisse. Cui opinioni viri ὑπερκριτικωτάτου totius antiquitatis consensum opponere sufficiat, qui quidem talis est ut vix major optari possit.

Attamen ab ipso Aristotele Politiarum nusquam mentio facta est. Quod quominus affirmemus vix impedient Davidis verba, qui in Aristot. Categ. p. 24, A, 35 de Politiis loquitur ἃς ἐκδέδωκε philosophus. Nec majoris profecto sunt momenti συνηγμέναι πολιτεῖαι de quibus in extremis Ethicis Nicomachiis locutus est philosophus, quas ad Politiarum opus spectare arbitrati sunt nonnulli, non satis bene perspectis interpretis græci verbis. Quas enim ille Πολιτείας vocat fol. 189 recto : Ὡς γὰρ δείξει ἐν ταῖς Πολιτείαις, πλείω εἴδη δημοκρατιῶν εἰσίν, Politica sunt non jam Politiæ, quem usum apud Eustathium quoque deprehendere licet, quippe qui in Iliad. p. 126 12 : Ἥλῳ γὰρ ἧλος, κατὰ παροιμίαν τὴν ἐν Πολιτείαις παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει κειμένην, aperte Politica l. V, 9 § 6 respexerit. Tale vero silentium Aristotelis nihil habet quod mireris. Etenim si quæ supra a nobis disputata sunt recte se habent, jam illud consequetur ipsius philosophi testimonium de Politiis ne quæri quidem deberi.

De Politiis satis jam dictum esset, nisi et quædam addi oporteret de excerptis quæ sub Heraclidis Pontici nomine circumferuntur, maximam vero partem, ut videtur, ex Aristotelis opere desumptis. Ea integra cum Aristoteleis fragmentis conjuncta apponere nolui, eorum scilicet memor, quæ rectissime contra Schneidewinum a C. Müllero in Fragm. Hist. gr. t. II, p. 204 disputata sunt, cujus hæc sunt verba : » Igitur quod in fragmentis (scil. Heraclidis) nonnulla leguntur, quæ verbo tenus fere ex Aristotele descripta sunt, ex eo per se minime consequitur reliqua omnia, quæ in summa re non dissentiunt ab Aristotele, totumque adeo libellum, ex Aristotele esse excerpta, » licet argumentis quibus in hac re usus est vir doctissimus quum ita pergat : « Adversantur autem huic sententiæ et Heraclidis nomen, quod codices profitentur, et ordinis defectus in serie Politiarum conspicuus, » vix tantum tribuerim.

(1) Scriptum erat fortasse ρνη' οὔσαις, sicut et David. in Categ. p. 24, A, 24 B.: διακοσίας πεντήκοντα οὔσας, et Joann. Philop. ib. p. 35, B, 19.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ.

1 (370).

Harpocration s. v. Ἀπόλλων πατρῷος· ὁ Πύθιος· προσηγορία τίς ἐστι τοῦ θεοῦ πολλῶν καὶ ἄλλων οὐσῶν. Τὸν δὲ Ἀπόλλωνα κοινῶς πατρῷον τιμῶσιν Ἀθηναῖοι ἀπὸ Ἴωνος· τούτου γὰρ οἰκήσαντος τὴν Ἀττικήν, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, τοὺς Ἀθηναίους Ἴωνας κληθῆναι καὶ Ἀπόλλω πατρῷον αὐτοῖς ὀνομασθῆναι. Cf. Lex. Rhet. Seguer. in Bekk. Anecd. p. 291, 33. Schol. Plat. Euthyd. p. 369, ed. Bekk. Schol. Aristoph. Av. 1527. Heraclidis Excerpta ita incipiunt : Ἀθηναῖοι τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐχρῶντο βασιλείᾳ· συνοικήσαντος δὲ Ἴωνος αὐτοῖς τότε πρῶτον Ἴωνες ἐκλήθησαν. Cf. infra fragmentum 33.

2 (371).

Plin. Hist. Nat. VII, 57 : *Gyges Lydus picturam Ægypti (condere instituit) et in Græcia Euchir Dædali cognatus, ut* Aristoteli *placet, ut Theophrasto, Polygnotus Atheniensis.* Cf. Apollodor. III, 15, 8, Pausan. VII, 4, V, 25, VIII, 14. Diodor. IV, 76.

3 (372).

Schol. Soph. Œd. Col. 701 : Γλαυκᾶς παιδοτρόφου (φύλλον ἐλαίας) .... ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ τοῖς νικήσασι τὰ Παναθήναια ἐλαίου τοῦ ἐκ τῶν μορίων γινομένου δίδοσθαί φησιν. Photius Lex. s. Μορίαι ἐλαῖαι· ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐξ ὧν τὸ ἔλαιον ἔπαθλον ἐδίδοτο τοῖς νικῶσι τὰ Παναθήναια· ἦσαν δὲ πρῶται δώδεκα τὸν ἀριθμόν, αἱ μεταφυτευθεῖσαι ἐκ τῆς ἀκροπόλεως εἰς Ἀκαδημίαν· ἤτοι ἀπὸ τοῦ μόρου καὶ τοῦ φόνου τοῦ Ἀλιρροθίου ὀνομασθεῖσαι οὕτως· ἢ ὅτι ἐνέμοντο καὶ ἐμερίζοντο τὸ ἐξ αὐτῶν Ἀθηναῖοι ἅπαντες. Eadem brevius, e communi fonte, Didymo, ut opinor, Hesych. et Lex. Rhet. Bekk. p. 280, 16. Itidem Etym. M. p. 590, 42. Hoc fragmentum quod Müllerus ad libros de ludis publicis retulit (fr. 266), initio Politiæ Atheniensium positum fuisse opinor, non tam, ut Rosius arbitratus est, propter Theseum, a quo, teste Plutarcho V. Thesei c. 24 (cf. Pausan. VIII, 2, Schol. Plat. Parmen. p. 329 Bekk., Photius s. v. Παναθήναια), Panathenæa instituta sunt, quam propter ea quæ tradit Schol. ad Aristophanis Nubes v. 999, ad antiquissimas fabulas spectantia, quæ et ipsa fortasse e Politiis excerpta sunt : Αἱ ἱεραὶ ἐλαῖαι τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει μορίαι ἐκαλοῦντο. Λέγουσι γὰρ ὅτι Ἀλιρρόθιος, ὁ παῖς Ποσειδῶνος, ἠθέλησεν ἐκκόψαι αὐτάς, διὰ τὸ τῆς ἐλαίας εὑρεθείσης κριθῆναι τῆς Ἀθηνᾶς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ ἀνατείνας τὸν πέλεκυν, καὶ ταύτης ἀποτυχών, ἐπλήξεν ἑαυτὸν καὶ ἀπέθανε. Καὶ διὰ τοῦτο μορίαι ἐλαῖαι ἐκλήθησαν, ἢ διὰ τὸ πάντα ἄνθρωπον κεκτημένον ἐλαίας ἀναγκάζεσθαι μέρος τι παρέχειν εἰς τὰ Παναθήναια. Κέραμον γὰρ ἐλαίου ἐλάμβανον οἱ νικῶντες. Cf. Serv. in Virg. Georg. I, 18, et de præmio, Simonides in Antholog. Pal. XIII, 19, Schol. Pind. Nem. X, 67.

4 (373).

Plutarch. Vit. Thesei, c. 25, 1 : Ἔτι δὲ μᾶλλον αὐξῆσαι τὴν πόλιν βουλόμενος ἐκάλει πάντας ἐπὶ τοῖς ἴσοις, καὶ τό, Δεῦρ' ἴτε πάντες λεῴ, κήρυγμα Θησέως γενέσθαι φασὶ πανδημίαν τινὰ καθιστάντος. Οὐ μὴν ἄτακτον οὐδὲ μεμιγμένην περιεῖδεν ὑπὸ πλήθους ἐπιχυθέντος ἀκρίτου γενομένην τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ πρῶτος ἀποκρίνας χωρὶς εὐπατρίδας καὶ γεωμόρους καὶ δημιουργούς, εὐπατρίδαις δὲ γινώσκειν τὰ θεῖα καὶ παρέχειν ἄρχοντας ἀποδοὺς καὶ νόμων διδασκάλους εἶναι καὶ ὁσίων καὶ ἱερῶν ἐξηγητὰς τοῖς ἄλλοις πολίταις, ὥσπερ εἰς ἴσον κατέστησε, δόξῃ μὲν εὐπατριδῶν, χρείᾳ δὲ γεωμόρων, πλήθει δὲ τῶν δημιουργῶν ὑπερέχειν δοκούντων. Ὅτι δὲ πρῶτος ἀπέκλινε πρὸς τὸν ὄχλον, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, καὶ ἀφῆκε τὸ μοναρχεῖν, ἔοικε μαρτυρεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν νεῶν καταλόγῳ (v. 547) μόνους Ἀθηναίους δῆμον προσαγορεύσας. Ἔκοψε δὲ καὶ νόμισμα βοῦν ἐγχαράξας ἢ διὰ τὸν Μαραθώνιον ταῦρον ἢ διὰ τὸν Μίνω στρατη-

---

RESPUBLICA ATHENIENSIUM.

1.

Apollinem patrium omnes Athenienses colunt inde ab Ionis temporibus. Hoc enim Atticam frequentante, uti Aristoteles tradit, Athenienses Iones dicti sunt atque Apollo patrius ipsis nuncupatus est.

3.

Aristoteles etiam iis qui Panathenæis vicissent, oleum ex oleis sacris proveniens dari tradit.

4.

Ut magis adhuc civitatem amplificaret, invitavit omnes pari proposito jure : et edictum, « Huc pergite omnes populi », Thesei autumant fuisse, concilium quoddam populorum constituentis commune. Non permisit tamen, ut respublica popularis, ab affluente et indiscreta colluvie incondita evaderet et confusa, sed primus discrevit seorsum patricios, agricolas et opifices. Et quum patriciis jus concessisset res divinas cognoscendi, magistratus ex suo ordine creandi, et ut leges docerent, sacra et cærimonias reliquis civibus interpretarentur, quasi ad

γὸν ἢ πρὸς γεωργίαν τοὺς πολίτας παρακαλῶν· ἀπ' ἐκείνου δέ φασι τὸ ἑκατόμβοιον καὶ τὸ δεκάβοιον ὀνομασθῆναι,

Hæc si non omnia, attamen pleraque ex Aristotele petita esse, ostendunt Heraclides Pont. fr. 1, 1; Pollux On. VIII, 111; IX, 60.

5 (374).

Schol. in Plat. Axioch. p. 465 Bekk.: Γεννήτῃ· Ἀριστοτέλης φησὶ τοῦ ὅλου πλήθους διῃρημένου Ἀθήνησιν εἴς τε τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς δημιουργοὺς φυλὰς αὐτῶν εἶναι τέσσαρας, τῶν δὲ φυλῶν ἑκάστης μοίρας εἶναι τρεῖς, ἃς τριττύας τε καλοῦσι καὶ φρατρίας, ἑκάστης δὲ τούτων τριάκοντα εἶναι γένη, τὸ δὲ γένος ἐκ τριάκοντα ἕκαστον ἀνδρῶν συνεστάναι. Τούτους δὴ τοὺς εἰς τὰ γένη τεταγμένους γεννήτας καλοῦσι.

Cf. Mœris Att. p. 193, 16 ed. Bekk.: Γεννηταὶ καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ ὄνομα. Εἰσὶ δὲ οἱ γεννηταὶ τοιόνδε τι· ἡ πόλις ἡ τῶν Ἀθηνῶν τὸ παλαιὸν διεκεκόσμητο δίχα, εἴς τε τοὺς γεωργοὺς καὶ δημιουργούς· οὗτοι δὲ πάλιν διῄρηντο εἰς φυλὰς δ', αἱ δὲ φυλαὶ ἑκάστη εἰς τριττῦς, εἰς δὲ ἑκάστην τριττὺν εἰσήχθη γένη λ', οὐθὲν ἀφ' αἵματος ἀλλήλοις προσήκοντες, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ γένους οὕτως κατωνομασμένοι. In his deesse primum εὐπατριδῶν, deinde ἐθνῶν mentionem jamdudum a multis observatum est. Pleniora partim apud Harpocrationem et Pollucem. Harpocr. s. Τριττύς. Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος (§ 8). Τριττύς ἐστι τὸ τρίτον μέρος τῆς φυλῆς· αὕτη γὰρ διῄρηται εἰς τρία μέρη, τριττῦς καὶ ἔθνη καὶ φρατρίας, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, quæ habent eadem Photius et Suidas ubi frustra lectionem φατρίας defendere conatus est Bernhardyus; Harpocr. s. Γεννῆται· οἱ τοῦ αὐτοῦ γένους κοινωνοῦντες. Διῃρημένων γὰρ ἁπάντων τῶν πολιτῶν κατὰ μέρη, τὰ μὲν πρῶτα καὶ μέγιστα μέρη ἐκαλοῦντο φυλαί, ἑκάστη δὲ φυλὴ τριχῇ διῄρητο καὶ ἐκαλεῖτο ἕκαστον μέρος τούτων τριττὺς καὶ φρατρία. Πάλιν δὲ τῶν φρατριῶν ἑκάστη διῄρητο εἰς γένη λ', ἐξ ὧν αἱ ἱερωσύναι αἱ ἑκάστοις προσήκουσαι ἐκληροῦντο..... Οὐχ οἱ συγγενεῖς μέντοι ἁπλῶς καὶ οἱ ἐξ αἵματος γεννῆταί τε καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἐκαλοῦντο, ἀλλ' οἱ ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰ καλούμενα γένη κατανεμηθέντες. Φιλόχορος δ' ἐν τῇ δ' (fr. 91 Müll.) φησὶ πρότερον ὁμογάλακτας ὀνομάζεσθαι οὓς νῦν γεννήτας καλοῦσιν. Pollux On. VIII, 111: Ὅτε μέντοι τέτταρες ἦσαν αἱ φυλαί, εἰς τρία μέρη ἑκάστη διῄρητο, καὶ τὸ μέρος τοῦτο ἐκαλεῖτο τριττὺς καὶ ἔθνος καὶ φρατρία. Ἑκάστου δὲ ἔθνους γένη τριάκοντα ἐξ ἀνδρῶν τοσούτων, ἃ ἐκαλεῖτο τριακάδες καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ γένους γεννῆται καὶ ὁμογάλακτες, γένει μὲν οὐ προσήκοντες, ἐκ δὲ τῆς συνόδου οὕτω προσαγορευόμενοι. Τρία δ' ἦν τὰ ἔθνη πάλαι, εὐπατρίδαι, γεωμόροι, δημιουργοί. Cf. præterea Lex. rhet. Seguer. p. 227, 9, 231, 23 Bekk., Schol. in Platon. Menon. p. 382, Suidas s. Γεννῆται, Etymol. M. p. 226, 13. Hesych. s. Γεννῆται.

6 (375).

Servius ad Virgil. Georg. I, 19: *Uncique puer monstrator aratri : Alii Triptolemum alii Osirim volunt quod magis verum est, nam Triptolemus frumenta divisit ..... Varro de scenicis originibus vel Scauro : Triptolemum dicit Nigidius .. Ergo Osiris significatur, ut* Φιλοστέφανος περὶ Εὑρημάτων (fr. 28 Müll.), *vel Epimenides qui postea Buzyges dictus est secundum* Aristotelem. Cf. Probus ib. p. 29, 22 ed. Keil.: *Quidam putant Triptolemum Atticum dici ... quidam Buzygen, qui primus junctis existimatur ad arandum usus.* Plinius Nat. Hist. VII, 57: *Bovem et aratrum (invenit) Buzyges Atheniensis, ut alii Triptolemus*, Schol. Iliad. σ, 483: Καὶ ἄροτρον δὲ πρῶτος Ἐπιμενίδης ὁ καὶ Βουζύγης ἔζευξε, Hesychius s. Βουζύγης· ἥρως Ἀττικὸς ὁ πρῶτος βοῦς ὑπὸ ἄροτρον ζεύξας· ἐκαλεῖτο δὲ Ἐπιμενίδης. Καθίστατο δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ὁ τοὺς ἱεροὺς ἀρότους ἐπιτελῶν Βουζύγης. De ultimo cf. Append. Prov. I, 61 in Parœmiogr. ed. Gott. t. I, p. 388 et Schol. Aristid. p. 473 Dind., Lex. Rhetor. Seguer. p. 221, 8 Bekk.: Βουζυγία· γένος τι Ἀθήνησιν, ἱερωσύνην τινὰ

æquabilitatem constituit rempublicam, quod dignitate patricii, utilitate agricolæ, artifices numero viderentur præcellere. Nam eum primum fuisse in plebem, ut auctor est Aristoteles, propensum et dominatum deposuisse, testari Homerum quoque in Navium catalogo apparet, qui solos Athenienses populum vocat. Signavit etiam nummum incuso bove, vel ob taurum Marathonium, vel ob Minois ducem, vel ad agriculturam cives incitans. Hinc ferunt Hecatombœon et Decabœon dictum.

5.

Aristoteles dicit universam populi multitudinem in Attica in rusticos et operarios divisam esse; tribus eorum esse quattuor; tribuum singularum ternas esse partes, quas Trittyes sive Phratrias appellent, phratriæ uniuscujusque gentes esse tricenas; singulas gentes virorum esse tricenorum; eos autem qui ad unam eandemque gentem pertineant, appellari γεννήτας.

Trittys tribus tertia pars est: nam tribus in tres dividitur partes, quas trittyes sive gentes sive phratrias dicunt, uti tradidit Aristoteles in Atheniensium Republica.

ἔχον· Βουζύγης γάρ τις τῶν ἡρώων πρῶτος βοῦς ζεύξας τὴν γῆν ἤροσε καὶ εἰς γεωργίαν ἐπιτήδειον ἐποίησεν, ἀφ' οὗ γένος καλεῖται Βουζυγία. Müllerus hæc ad librum περὶ Εὑρημάτων retulit fr. 258, ob Plutarchum V. Solon. c. 12, cum Grashofio et Rosio ad Atheniensium Politiam potius referenda sunt.

7 (376).

Photius Lex. s. Ναυκραρία : τὸ πρότερον οὕτως ἐκάλουν, ναυκραρία καὶ ναύκραρος· ναυκραρία μὲν ὁποῖόν τι ἡ συμμορία καὶ ὁ δῆμος, ναύκραρος δὲ ὁποῖόν τι ὁ δήμαρχος, Σόλωνος οὕτως ὀνομάσαντος, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης φησί. Καὶ ἐν τοῖς νόμοις δέ· « ἄν τις ναυκραρίας ἀμφισβητῇ, » καί· « τοὺς ναυκράρους τοὺς κατὰ τὴν ναυκραρίαν. » Ὕστερον δὲ ἀπὸ Κλεισθένους δῆμοί εἰσι καὶ δήμαρχοι ἐκλήθησαν. Ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους πολιτείας ὃν τρόπον διέταξε τὴν πόλιν ὁ Σόλων· « φυλαὶ δὲ ἦσαν τέσσαρες καθάπερ πρότερον καὶ φυλοβασιλεῖς τέσσαρες· ἐκ δὲ τῆς φυλῆς ἑκάστης ἦσαν νενεμημέναι τριττύες μὲν τρεῖς, ναυκραρίαι δὲ δώδεκα καθ' ἑκάστην ». Ὁ Κλείδημος ἐν τῇ τρίτῃ φησίν, ὅτι Κλεισθένους δέκα φυλὰς ποιήσαντος ἀντὶ τῶν τεσσάρων, συνέβη καὶ εἰς πεντήκοντα μέρη διαταγῆναι· αὐτοὺς δ' ἐκάλουν ναυκραρίας, ὥσπερ νῦν εἰς τὰ ἑκατὸν μέρη διαιρεθέντα καλοῦσι συμμορίας.

In codicis lectione : Καὶ ἐν τοῖς νόμοις δέ, nihil mutandum est, nisi quod fortasse ἐστίν excidit. Müllerus λέλεκται addendum esse conjiciebat. Minus felix idem est, quum in sequentibus, omisso Aristotelis nomine, legi vult : Ἐκ τῆς πολιτείας ὃν τρόπον διέταξε τὴν πόλιν ὁ Σόλων. Ceterum hanc mentionem ad præcedentia potius quam ad sequentia pertinere arbitror. Ad priorem locum qui verba ex ipsis legibus Solonis continet, apte comparat Rosius quæ apud eundem Photium p. 59, 13 s. v. Ἡγεμονία δικαστηρίου leguntur ἄν τις ἱερωσύνης ἠμφισβήτει, cf. Pollux VIII, 90 : ἱερωσύνης ἀμφισβήτησις.

Cf. Pollux VIII, 108 : Δήμαρχοι οἱ κατὰ δήμους ἄρχοντες· ἐκαλοῦντο δὲ τέως ναύκραροι, ὅτε καὶ οἱ δῆμοι ναυκραρίαι. Ναυκραρία δ' ἦν τέως φυλῆς δωδέκατον μέρος, καὶ ναύκραροι ἦσαν δώδεκα, τέτταρες κατὰ τριττὺν ἑκάστην. Τὰς δ' εἰσφορὰς τὰς κατὰ δήμους διεχειροτόνουν οὗτοι καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀναλώματα. Ναυκραρία δ' ἑκάστη δύο ἱππέας παρεῖχε καὶ ναῦν μίαν, ἀφ' ἧς ἴσως ὠνόμαστο. Hesychius s. Ναύκλαροι· Δήμαρχοι ... ἀφ' ἑκάστης φυλῆς δώδεκα, οἵτινες ἀφ' ἑκάστης χώρας τὰς εἰσφορὰς ἐξέλεγον· ὕστερον δὲ δήμαρχοι ἐκλήθησαν.

8 (377).

Harpocration s. v. Ἱππάς : Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ Ἀπολλοδώρου κλήρου (§ 39)· « Ἀπεγράψατο μὲν τίμημα μικρὸν ὡς ἱππάδα τελῶν. » Ἀριστοτέλης δ' ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησὶν ὅτι Σόλων εἰς τέτταρα διεῖλε τέλη τὸ πᾶν πλῆθος Ἀθηναίων, πενταχοσιομεδίμνους καὶ ἱππέας καὶ ζευγίτας καὶ θῆτας.

Eadem apud Photium apud quem hæc adduntur verba : Τῶν οὖν ἱππέων αἱ ἱππάδες, quæ etiam in cod. D Harpocrationis leguntur. Cf. Plutarch. Sol. c. 18.

9 (378).

Harpocration s. v. Θῆτες καὶ θητικόν : .. Εἰς τέσσαρα διῃρημένης παρ' Ἀθηναίοις τῆς πολιτείας οἱ ἀπορώτατοι ἐλέγοντο θῆτες καὶ θητικὸν τελεῖν. Οὗτοι δὲ οὐδεμιᾶς μετεῖχον ἀρχῆς, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης δηλοῖ ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Ὅτι δὲ οὐκ ἐστρατεύοντο εἴρηκε καὶ Ἀριστοφάνης ἐν Δαιταλεῦσιν. Cf. Photius et Suidas s. v.

7.

Naucraria. (Prius nomina *naucraria* et *naucrarus* in usu erant. Naucraria idem fere valet quod symmoria et demus : naucrarus idem fere quod demarchus, Solone sic nominante, ut Aristoteles quoque tradit. Et in legibus Solonis hæc sunt : « Si quis de naucraria in controversiam vocatur » et « Naucraros secundum naucrarias. » Postea vero a temporibus Clisthenis *demi* et *demarchi* nominabantur. Ex Aristotelis Politia de ratione qua Solon civitatem constituerit : « Tribus erant quattuor, ut antea, tribuum reges item quattuor; singulæ tribus in ternas trittyes et duodenas naucrarias divisæ erant. » Clidemus libro tertio dicit : « Quum Clisthenes decem tribus substituisset quattuor illis, quæ antea fuerant, factum est, ut in quinquaginta quoque partes Athenienses dividerentur, eosque ita divisos vocabant naucrarias, ut nunc in centum partes divisos vocant symmorias. »

8.

Aristoteles in Atheniensium Politia dicit Solonem omnem Atheniensium populum in quattuor classes e censu descriptas divisisse, in pentacosiomedimnos, equites, zeugitas et thetes.

9.

Republica apud Athenienses, in quattuor classes divisa, tenuissimi thetes (mercenarii et opifices) et θητικὸν τελεῖν (mercenariorum vel opificum classi accenseri) dicebantur. His magistratu fungi non licebat, ut Aristoteles declarat in Republica Atheniensium, nec militabant, ut Aristophanes quoque in Dætalensibus ait.

10 (379).

Harpocration v. Πενταχοσιομέδιμνον .... Ὅτι δ' τέλη ἐποίησεν Ἀθηναίων ἁπάντων Σόλων, ὧν ἦσαν καὶ οἱ πενταχοσιομέδιμνοι, δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Ex Harpocratione eadem Photius.

Totam hanc divisionem ex Aristotele expressit Pollux VIII, 129 sq. : Τιμήματα δ' ἦν τέτταρα πενταχοσιομεδίμνων, ἱππέων, ζευγιτῶν, θητικῶν. Οἱ μὲν ἐκ τοῦ πενταχόσια μέτρα ξηρὰ καὶ ὑγρὰ ποιεῖν κληθέντες· ἀνήλισκον δ' εἰς τὸ δημόσιον τάλαντον· οἱ δὲ τὴν ἱππάδα τελοῦντες ἐκ μὲν τοῦ δύνασθαι τρέφειν ἵππους κεκλῆσθαι δοκοῦσιν· ἐποίουν δὲ μέτρα τριακόσια, ἀνήλισκον δὲ ἡμιτάλαντον· οἱ δὲ τὸ ζευγήσιον τελοῦντες ἀπὸ διακοσίων μέτρων κατελέγοντο, ἀνήλισκον δὲ μνᾶς δέκα· οἱ δὲ τὸ θητικὸν οὐδεμίαν ἀρχὴν ἦρχον, οὐδὲ ἀνήλισκον οὐδέν. Cf. Schol. in Platon. Rempubl. p. 415 Bekk. et Plutarch. V. Solon c. 18.

11 (380).

Photius Lex. s. v. Πελάται : Οἱ παρὰ τοῖς πλησίον ἐργαζόμενοι καὶ θῆτες· οἱ αὐτοὶ καὶ ἑκτημόροι, ἐπειδὴ ἕκτῳ μέρει τῶν καρπῶν εἰργάζοντο τὴν γῆν. Id. in altera glossa : Πελάται : Οἱ μισθῷ δουλεύοντες, ἐπεὶ τὸ πέλας ἐγγύς, οἷον ἔγγιστα διὰ πενίαν προσιόντες. Ἀριστοτέλης. Cf. Schol. in Platon. Euthyphr. p. 327 Bekk.: Πελάτης ὁ ἀντὶ τροφῶν ὑπηρετῶν καὶ προσπελάζων, ἀπὸ τοῦ πέλας ἤτοι ἐγγύς, ἐκαλεῖτο ὁ δι' ἔνδειαν προσιών, μίσθιος δὲ ὑπηρετῶν. Pollux IV, 165 : Ἑκτημόριοι δὲ οἱ πελάται παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς. Idem III, 82 : Πελάται δὲ καὶ θῆτες ἐλευθέρων ἐστὶν ὀνόματα διὰ πενίαν ἐπ' ἀργύρῳ δουλευόντων. Apud Etym. Gudian. p. 165, 52 : Εἵλωτες ... Οἱ αὐτοὶ δὲ παρὰ Ἀθηναίοις θῆτες λέγονται, παρὰ Ἀργείοις γυμνῆτες, παρὰ Θεσσαλοῖς πενέσται, παρὰ Κρησὶ πελάται, ultimum male pro κληρωταὶ positum est. Ceterum cf. Ruhnken. ad Timæum s. Πελάτης.

12 (381).

Plutarch. Vita Solonis c. 25 : Ἰσχὺν δὲ τοῖς νόμοις πᾶσιν εἰς ἑκατὸν ἐνιαυτοὺς ἔδωκε· καὶ κατεγράφησαν εἰς ξυλίνους ἄξονας ἐν πλαισίοις περιέχουσι στρεφομένους, ὧν ἔτι καθ' ἡμᾶς ἐν πρυτανείῳ λείψανα μικρὰ διεσώζετο· καὶ προσηγορεύθησαν, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, κύρβεις ..... Ἔνιοι δέ φασιν ἰδίως ἐν οἷς ἱερὰ καὶ θυσίαι περιέχονται κύρβεις, ἄξονας δὲ τοὺς ἄλλους ὠνομάσθαι. Cf. Schol. Aristophan. Aves. 1354 : Κύρβεις, χαλκαῖ σανίδες ἔνθα τοὺς νόμους γράφουσιν. Κατὰ δὲ ἐνίους, ἄξονες τρίγωνοι, ἐν οἷς ἦσαν οἱ τῶν πόλεων νόμοι γεγραμμένοι καὶ αἱ δημόσιαι ἱεροποιίαι (καθάπερ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησὶ καὶ Ἀπολλόδωρος)· κύρβεις δὲ ἤτοι παρὰ τὸ κεκορυφῶσθαι εἰς ὕψος ἀνατεταμένον ἢ ἀπὸ τῶν Κορυβάντων· ἐκείνων γὰρ εὕρημα, ὥς φησι Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ Εὐσεβείας. (Cf. Porphyr. de Abstin. p. 94, 19 Nauck. Photius s. v. Κύρβεις, Bernays, *Theophrastos Schrift über Frömmigkeit*, Berl. 1866, p. 37 et 165 sq.) Harpocrat. s. Κύρβεις. Λυκοῦργος ἐν τῷ περὶ τῆς ἱερείας. Κύρβεις φησὶν Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ Θεῶν (fr. 24, 25 apud Müll. Fragm. Hist. gr.) .... Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησίν· « Ἀναγράψαντες δὲ τοὺς νόμους εἰς τὰς κύρβεις ἔστησαν ἐν τῇ στοᾷ τῇ βασιλείᾳ· » (βασιλίδι cod. D). Cf. Schol. Apollon. Rhodii IV, 280.

Qui primus legitur in altero indice apud Anonymum titulus : Περὶ τῶν Σόλωνος ἀξόνων, ε', librum fortasse, sive potius partem libri designat in quo omnia quæ ab Aristotele de Solonis legibus dicta erant in unum collecta continebantur. Cf. infra fr. 38.

13 (382).

Gellius N. Att. II, 12 : *In legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasque latas ab eo Athenienes, ut sempiternæ manerent, pœnis et religionibus sanxe-*

10.

Solonem omnes Athenienses in quattuor classes divisisse, e quibus erant pentacosiomedimni, declaravit Aristoteles in Atheniensium Republica.

11.

Pelatæ, qui mercede serviunt; nomen derivandum a voce πέλας i. e. prope, ut πελάται sint proxime propter paupertatem accedentes. Aristoteles.

12.

Legibus suis omnibus Solon auctoritatem in centum annos esse voluit, suntque inscriptæ ligneis tabulis, quæ ἄξονες dictæ, quadrangulis ligneis inserti convertuntur, earumque etiamnum reliquiæ quædam in Prytaneo asservantur. Aristoteles κύρβεις cognominatas esse auctor est ... Nonnulli seorsum cyrbes vocatos dicunt, quibus continebantur leges sacrorum et sacrificiorum, ceteras axones fuisse appellatas.

Cyrbes erant tabulæ æneæ, quibus leges inscripserunt. Secundum nonnullos erant axes trianguli, in quibus scriptæ erant leges civiles et quæ ad procurationem sacrorum publicorum pertinent, sicuti etiam Aristoteles in Atheniensium Republica et Apollodorus tradunt.

Aristoteles in Atheniensium Republica dixit : « Leges in cyrbes inscriptas in stoa regia erexerunt. »

runt, legem esse Aristoteles *refert scriptam ad hanc sententiam : Si ob discordiam dissensionemque seditio atque discessio populi in duas partes fiet et ob eam causam irritatis animis utrimque arma capientur pugnabiturque, tum qui in eo tempore in eoque casu civilis discordiæ non alterutra parte sese adjunxerit, sed solitarius separatusque a communi malo civitatis secesserit, is domo patria fortunisque omnibus careto, exsul extorrisque esto.*

Cf. Plutarch. Vita Solon. c. 20 : Τῶν δ' ἄλλων αὐτοῦ νόμων ἴδιος μὲν μάλιστα καὶ παράδοξος ὁ κελεύων ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει μηδετέρας μερίδος γενόμενον. Idem De sera numinis vind. c. 4 : Παραλογώτατον δὲ τὸ τοῦ Σόλωνος ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει πόλεως μηδετέρᾳ μερίδι προσθέμενον μηδὲ συστασιάσαντα. Hujus legis Aristotelem in libris περὶ Νόμων δ', apud Anonymum tantum occurrentibus, mentionem fecisse temere suspicabatur Stahrius, cf. Jahn. *Jahrb. für Philol. u. Pæd. Supplem.* t. IV, p. 249.

14 (383).

Plutarch. V. Solon. c. 32 : Ἡ δὲ δὴ διασπορὰ κατακαυθέντος αὐτοῦ (τοῦ Σόλωνος) τῆς τέφρας περὶ τὴν Σαλαμινίων νῆσον ἔστι μὲν διὰ τὴν ἀτοπίαν ἀπίθανος παντάπασι καὶ μυθώδης, ἀναγέγραπται δὲ ὑπό τε ἄλλων ἀνδρῶν ἀξιολόγων καὶ Ἀριστοτέλους τοῦ φιλοσόφου.

Idem de Lycurgo in Creta mortuo narratum esse ab Aristocrate apud Plutarchum in Vita Lyc. c. 31 monet Müllerus.

15 (384).

Schol. Aristoph. Acharn. 234 : Παλλήναδε : Οἱ Παλληνεῖς δῆμός ἐστι τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα Πεισιστράτῳ βουλομένῳ τυραννεῖν καὶ Ἀθηναίοις ἀμυνομένοις αὐτὸν συνέστη πόλεμος ... Μέμνηται δὲ τούτου καὶ Ἀνδροτίων καὶ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Cf. Photius v. Τὸ ἀπὸ τῆς Παλληνίδος : Τὸ φοβερὸν ἀπὸ τῆς ἐπὶ Παλληνίδι μάχης ἐν ᾗ ἡττήθησαν Ἀθηναῖοι, et de re Herodot. I, 62.

16 (385).

Schol. Aristoph. Lysistr. 665 : Λυκόποδες : λυκόποδας ἐκάλουν, ὡς μὲν Ἀριστοτέλης, τοὺς τῶν τυράννων δορυφόρους· τοὺς γὰρ ἀκμάζοντας τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τῇ τοῦ σώματος φυλακῇ ἔλαβον. Λυκόποδες δὲ ἐκαλοῦντο ὅτι διὰ παντὸς εἶχον τοὺς πόδας λύκων δέρμασι περικεκαλυμμένους ὥστε μὴ ἐπικαίεσθαι ἐκ τοῦ περιέχοντος. Τινὲς δὲ λυκόποδας διὰ τὸ ἔχειν ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ἐπίσημον λύκον. Ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἔφη τοὺς νῦν λεγομένους Ἀλκμαιωνίδας· οὗτοι γὰρ πόλεμον ἀράμενοι πρὸς Ἱππίαν τὸν τύραννον καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας ἐτείχισαν τὸ Λειψύδριον.

Λειψύδριον χωρίον τῆς Ἀττικῆς, ὑπὸ τὴν Πάρνηθον, εἰς ὃ συνῆλθόν τινες τῶν ἐκ τοῦ ἄστεος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Eadem Suidas v. Λυκόποδες, qui tamen in initio fragmenti nomen Aristotelis omittit. Cf. Apostol. Prov. X, 91, Photius s. v. Λυκόποδας : Ἀριστοφάνης Λυσιστράτῃ· τοὺς πρὸς Ἱππίαν ἀγωνισαμένους ἐπὶ Λειψυδρίῳ ὡς γενναίους· ἔλαθον γὰρ τοὺς δορυφόρους τῶν τυράννων διὰ τὸ κατειλεῖσθαι δέρμασι τοὺς πόδας καὶ λυκόποδας εἶναι· ἢ διὰ τὸ λύκον ἔχειν ἐπίσημον ἐπὶ ταῖς ἀσπίσιν ἀπὸ Διονύσου (ita recte Rosius pro Διονυσίου) πρώτου. Ad Aristotelem sine dubio referenda sunt quæ habent Etymol. M. p. 361, 32, Suidas s. v. Ἐπὶ Λειψυδρίῳ μάχη, Apostol. VII, 70, Eustath. in Il. δ p. 461, 20 ed. Roman. Cujus hæc sunt verba : Ἦν δὲ Λειψύδριον χωρίον, φασίν, ὑπὲρ τῆς Σπάρτης (ita male pro ὑπὸ τὴν Πάρνηθον Hesych. Suidas, Apost. vitiose ὑπὲρ τῆς Πάρνηθος), ὃ ἐτείχισαν οἱ φυγάδες τῶν τυράννων, ὧν οἱ Ἀλκμαιωνίδαι προειστήκεισαν. Ἐκπολιορκηθέντων δ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν περὶ Πεισίστρατον, σκολιὸν εἰς αὐτοὺς ᾔδετο, ἤγουν μέλος τι ἐψάλλετο παροίνιον τοιοῦτον· Αἰαῖ Λειψύδριον προδωσέταιρον, οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας μάχεσθαί τ' ἀγαθούς (μάχεσθαι ἀγαθούς γε correx. Leutschius) καὶ εὐπατρίδας, ὁπότ' (οἳ τότ' apud Athenæum

14.

Cremati Solonis cineres sparsos esse apud Salaminem insulam tantum habet absurdi, ut omnino fidem non mereri, sed commentum judicari possit : tamen id factum scripsere cum alii fide digni auctores, tum Aristoteles etiam philosophus.

15.

Pallenensium demus Atticus est, in quo Pisistratus, quum tyrannide potiri vellet et Athenienses repulsuri eum manum conseruerunt ... Meminit hujus rei Androtion et Aristoteles in Atheniensium Republica.

16.

Lycopodes appellabantur, ut Aristoteles tradit, satellites tyrannorum. Servos enim robustos ad corporis custodiam adhibere solebant, qui Lycopodes appellabantur, quod pedes pellibus lupinis perpetuo tectos haberent, ne ab aere adurerentur, vel quod in clypeis lupum pro insigni gererent. Aristophanes vero sic Alcmæonidas vocat, qui quum bellum Hippiæ tyranno et reliquis Pisistratidis intulissent, Lipsydrium munierunt.

Lipsydrium vero est Atticæ locus ad Parnethum montem, quo ex urbe quidam convenerunt, ut scribit Aristoteles in Atheniensium Republica.

XIV p. 695, F; omittit hæc cum sqq. Eustathius) ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν. Cf. Hesych. s. Λειψύδριον, et de scolio Bergk, Poetæ lyrici p. 1291 ed. tert.

17 (386).

Schol. Aristoph. Lysistr. 1153 : Ἀριστοτέλης φησὶ μετὰ τὸν Ἱππάρχου θάνατον χρησμὸν γενέσθαι τοῖς Λάκωσι καταλύειν τὴν τυραννίδα, τῆς Πυθίας, ὡς οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ἐμισθώσαντο τὸν ἐν Δελφοῖσι νεὼν οἰκοδομεῖν, συνεχῶς τοῦτο χρώσης αὐτοῖς μαντευομένοις, ἕως πρότερον μὲν Ἀγχιμόλιον ἔπεμψαν κατὰ θάλασσαν, ἀποκρουσθέντος δὲ αὐτοῦ ὀργισθέντες οἱ Λάκωνες Κλεομένη τὸν βασιλέα σὺν μείζονι ἐξέπεμψαν στόλῳ, καὶ νικήσας τοὺς Θεσσαλοὺς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὸν Ἱππίαν συνέκλεισεν εἰς τὸ Πελασγικὸν τεῖχος, ἕως οἱ παῖδες τῶν τυράννων ἐξιόντες ἑάλωσαν.

Rem pluribus narrat Herodotus V, 62-65, qui, quum ipse addat c. 63 in. : Ὡς οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσιν, ex eodem se fonte hausisse indicare videtur quo et Atthidum scriptores et ipse Aristoteles postea usi sunt.

18 (387).

Schol. Aristoph. Vesp. 503. Εἰ τὴν Ἱππίου καθίσταμαι τυραννίδα : χαλεπὴ γὰρ ἡ τοῦ Ἱππίου τυραννὶς ἐδόκει γεγονέναι, πολὺ τῆς τοῦ πατρὸς Πεισιστράτου χείρων. Μνημονεύει δὲ αὐτοῦ καὶ ἐν Λυσιστράτῃ (v. 619). Εἰκότως δὲ τεσσάρων ὄντων κατ' ἐνίους τῶν Πεισιστρατιδῶν τὸν Ἱππίαν παρέλαβεν· πρεσβύτατος γὰρ ἦν αὐτὸς καὶ τὴν τυραννίδα εἶχε, καθὰ καὶ Θουκυδίδης (I, 20. VI, 54-59) φησί. Δοκεῖ δὲ ἡ τυραννὶς καταστῆναι, ὥς φησιν Ἐρατοσθένης, ἐπὶ ἔτη ν', τοῦ ἀκριβοῦς διαμαρτάνων, Ἀριστοτέλους μὲν τεσσαράκοντα καὶ ἓν φήσαντος, Ἡροδότου δὲ (V, 65) ἓξ καὶ τριάκοντα.

Ἀριστοτέλους e conjectura Bentleius pro Ἀριστοφάνους quod in codd. est, probante G. Dindorfio : Apollodori nomen scribendum esse suspicatus est Schneidewin. ad Heracl. Pont. Polit. p. 38, apud quem legitur : Πεισίστρατος τριάκοντα τρία ἔτη τυραννήσας, γηράσας ἀπέθανεν. Pro τεσσαράκοντα καὶ ἕν, Meursius et Bournot. *Philologus*, t. IV, p. 272, να' emendare voluerunt, ut legitur in Aristotelis Polit. V, 9, 23.

19 (388).

Harpocration v. Ναυκραρικά : ... Ἀριστοτέλης δ' ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησί· « Κατέστησε δὲ (ὁ Κλεισθένης) δημάρχους τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐπιμέλειαν τοῖς πρότερον ναυκράροις· δήμους (codd. male δημίους sive δημαίους) ἀντὶ τῶν ναυκράρων (leg. ναυκραριῶν) ἐποίησαν. Eadem melius Schol. Aristoph. Nub. 37 : Ἀριστοτέλης δὲ περὶ Κλεισθένους φησί· « Κατέστησε καὶ δημάρχους τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐπιμέλειαν τοῖς πρότερον ναυκράροις· καὶ γὰρ τοὺς δήμους ἀντὶ τῶν ναυκραριῶν ἐποίησεν ».

Ad eundem locum Aristotelis referenda sunt quæ apud Harpocrationem leguntur s. v. Δήμαρχος : ... ἄρχων τις ἦν ὁ δήμαρχος· οὗτοι δὲ τὰς ἀπογραφὰς ἐποιοῦντο τῶν (ita cod. N et Bœckh, *Staashaush. der Athen.* t. I, p. 471; προσόντων ἑκάστῳ codd. DE) ἐν ἑκάστῳ δήμῳ χωρίων. Ἔτι δὲ καὶ τὰ ληξιαρχικὰ γραμματεῖα παρὰ τούτοις ἦν καὶ συνῆγον τοὺς δήμους ὁπότε δεήσειε καὶ ψῆφον αὐτοῖς ἐδίδοσαν. Τούτους δέ φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ ὑπὸ Κλεισθένους κατασταθῆναι,

---

17.

Aristoteles dicit post mortem Hipparchi oraculum datum esse Lacedæmoniis, quo tyrannidem Pisistratidarum evertere juberentur. Pythiam enim, quum Alcmæonidæ templum Delphicum reædificandum conduxissent, hoc semper responsum dedisse, quoties Lacedæmonii oraculum consulerent. Tandem eos misisse primum quidem mari Anchimolium; deinde Anchimolio repulso, iratos emisisse cum majori exercitu regem Cleomenem. Hunc Thessalis prælio victis, in Atticam invasisse, atque Hippiam muro Pelasgico inclusum obsedisse usquedum filios Pisistratidarum exeuntes cepissent.

18.

Hippiæ tyrannis gravis videtur fuisse et multo pejor quam patris ejus Pisistrati. Meminit Hippiæ Aristophanes in Lysistrata quoque; jure autem, quum, ut nonnulli auctores sunt, quattuor fuerunt Pisistratidæ Hippiam accepit. Natu enim maximus erat et tyrannidem exercuit, sicut et Thucydides narrat. Tyrannis vero videtur ad quinquaginta annos stetisse, ut dicit Eratosthenes, non satis accurate, quum Aristoteles unum et quadraginta, Herodotus vero sex et triginta dicat.

19.

Aristoteles in Atheniensium Republica de Clisthene dicit : Constituit demarchos eadem munia quæ olim naucrari obeuntes : etenim demos naucrariorum loco fecerat.

Demarchus magistratus quidam erat. Hi agros et loca ad singulos pagos pertinentia inscribebant, tabulas lexiarchicas asservabant, pagosque, quum res postularet, convocabant. Hos ait Aristoteles in Atheniensium Republica Clisthenem instituisse, eadem habentes munia quæ antea habuerant naucrari.

runt, legem esse Aristoteles *refert scriptam ad hanc sententiam : Si ob discordiam dissensionemque seditio atque discessio populi in duas partes fiet et ob eam causam irritatis animis utrimque arma capientur pugnabiturque, tum qui in eo tempore in eoque casu civilis discordiæ non alterutra parte sese adjunxerit, sed solitarius separatusque a communi malo civitatis secesserit, is domo patria fortunisque omnibus careto, exsul extorrisque esto.*

Cf. Plutarch. Vita Solon. c. 20 : Τῶν δ' ἄλλων αὐτοῦ νόμων ἴδιος μὲν μάλιστα καὶ παράδοξος ὁ κελεύων ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει μηδετέρας μερίδος γενόμενον. Idem De sera numinis vind. c. 4 : Παραλογώτατον δὲ τὸ τοῦ Σόλωνος ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει πόλεως μηδετέρᾳ μερίδι προσθέμενον μηδὲ συστασιάσαντα. Hujus legis Aristotelem in libris περὶ Νόμων δ', apud Anonymum tantum occurrentibus, mentionem fecisse temere suspicabatur Stahrius, cf. Jahn. *Jahrb. für Philol. u. Pæd. Supplem.* t. IV, p. 249.

14 (383).

Plutarch. V. Solon. c. 32 : Ἡ δὲ δὴ διασπορὰ κατακαυθέντος αὐτοῦ (τοῦ Σόλωνος) τῆς τέφρας περὶ τὴν Σαλαμινίων νῆσον ἔστι μὲν διὰ τὴν ἀτοπίαν ἀπίθανος παντάπασι καὶ μυθώδης, ἀναγέγραπται δὲ ὑπό τε ἄλλων ἀνδρῶν ἀξιολόγων καὶ Ἀριστοτέλους τοῦ φιλοσόφου.

Idem de Lycurgo in Creta mortuo narratum esse ab Aristocrate apud Plutarchum in Vita Lyc. c. 31 monet Müllerus.

15 (384).

Schol. Aristoph. Acharn. 234 : Παλλήναδε : Οἱ Παλληνεῖς δῆμός ἐστι τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα Πεισιστράτῳ βουλομένῳ τυραννεῖν καὶ Ἀθηναίοις ἀμυνομένοις αὐτὸν συνέστη πόλεμος ... Μέμνηται δὲ τούτου καὶ Ἀνδροτίων καὶ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Cf. Photius v. Τὸ ἀπὸ τῆς Παλληνίδος : Τὸ φοβερὸν ἀπὸ τῆς ἐπὶ Παλληνίδι μάχης ἐν ᾗ ἡττήθησαν Ἀθηναῖοι, et de re Herodot. I, 62.

16 (385).

Schol. Aristoph. Lysistr. 665 : Λυκόποδες : λυκόποδας ἐκάλουν, ὡς μὲν Ἀριστοτέλης, τοὺς τῶν τυράννων δορυφόρους· τοὺς γὰρ ἀκμάζοντας τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τῇ τοῦ σώματος φυλακῇ ἔλαβον. Λυκόποδες δὲ ἐκαλοῦντο ὅτι διὰ παντὸς εἶχον τοὺς πόδας λύκων δέρμασι περικεκαλυμμένους ὥστε μὴ ἐπικαίεσθαι ἐκ τοῦ περιέχοντος. Τινὲς δὲ λυκόποδας διὰ τὸ ἔχειν ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ἐπίσημον λύκον. Ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ἔφη τοὺς νῦν λεγομένους Ἀλκμαιωνίδας· οὗτοι γὰρ πόλεμον ἀράμενοι πρὸς Ἱππίαν τὸν τύραννον καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας ἐτείχισαν τὸ Λειψύδριον.

Λειψύδριον χωρίον τῆς Ἀττικῆς, ὑπὸ τὴν Πάρνηθον, εἰς ὃ συνῆλθόν τινες τῶν ἐκ τοῦ ἄστεος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Eadem Suidas v. Λυκόποδες, qui tamen in initio fragmenti nomen Aristotelis omittit. Cf. Apostol. Prov. X, 91, Photius s. v. Λυκόποδας : Ἀριστοφάνης Λυσιστράτῃ· τοὺς πρὸς Ἱππίαν ἀγωνισαμένους ἐπὶ Λειψυδρίῳ ὡς γενναίους· ἔλαθον γὰρ τοὺς δορυφόρους τῶν τυράννων διὰ τὸ κατειλεῖσθαι δέρμασι τοὺς πόδας καὶ λυκόποδας εἶναι· ἢ διὰ τὸ λύκον ἔχειν ἐπίσημον ἐπὶ ταῖς ἀσπίσιν ἀπὸ Διονύσου (ita recte Rosius pro Διονυσίου) πρώτου. Ad Aristotelem sine dubio referenda sunt quæ habent Etymol. M. p. 361, 32, Suidas s. v. Ἐπὶ Λειψυδρίῳ μάχη, Apostol. VII, 70, Eustath. in Il. δ p. 461, 20 ed. Roman. Cujus hæc sunt verba : Ἦν δὲ Λειψύδριον χωρίον, φασίν, ὑπὲρ τῆς Σπάρτης (ita male pro ὑπὸ τὴν Πάρνηθον Hesych. Suidas, Apost. vitiose ὑπὲρ τῆς Πάρνηθος), ὃ ἐτείχισαν οἱ φυγάδες τῶν τυράννων, ὧν οἱ Ἀλκμαιωνίδαι προειστήκεισαν. Ἐκπολιορκηθέντων δ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν περὶ Πεισίστρατον, σχολιὸν εἰς αὐτοὺς ᾔδετο, ἤγουν μέλος τι ἐψάλλετο παροίνιον τοιοῦτον· Αἰαῖ Λειψύδριον προδωσέταιρον, οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας μάχεσθαί τ' ἀγαθοὺς (μάχεσθαι ἀγαθούς γε correx. Leutschius) καὶ εὐπατρίδας, ὁπότ' (οἳ τότ' apud Athenæum

14.

Cremati Solonis cineres sparsos esse apud Salaminem insulam tantum habet absurdi, ut omnino fidem non mereri, sed commentum judicari possit : tamen id factum scripsere cum alii fide digni auctores, tum Aristoteles etiam philosophus.

15.

Pallenensium demus Atticus est, in quo Pisistratus, quum tyrannide potiri vellet et Athenienses repulsuri eum manum conseruerunt ... Meminit hujus rei Androtion et Aristoteles in Atheniensium Republica.

16.

Lycopodes appellabantur, ut Aristoteles tradit, satellites tyrannorum. Servos enim robustos ad corporis custodiam adhibere solebant, qui Lycopodes appellabantur, quod pedes pellibus lupinis perpetuo tectos haberent, ne ab aere adurerentur, vel quod in clypeis lupum pro insigni gererent. Aristophanes vero sic Alcmæonidas vocat, qui quum bellum Hippiæ tyranno et reliquis Pisistratidis intulissent, Lipsydrium munierunt.

Lipsydrium vero est Atticæ locus ad Parnethum montem, quo ex urbe quidam convenerunt, ut scribit Aristoteles in Atheniensium Republica.

XIV p. 695, F; omittit hæc cum sqq. Eustathius) ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν. Cf. Hesych. s. Λειψύδριον, et de scolio Bergk, Poetæ lyrici p. 1291 ed. tert.

17 (386).

Schol. Aristoph. Lysistr. 1153 : Ἀριστοτέλης φησὶ μετὰ τὸν Ἱππάρχου θάνατον χρησμὸν γενέσθαι τοῖς Λάκωσι καταλύειν τὴν τυραννίδα, τῆς Πυθίας, ὡς οἱ Ἀλκμαιωνίδαι ἐμισθώσαντο τὸν ἐν Δελφοῖσι νεὼν οἰκοδομεῖν, συνεχῶς τοῦτο χρώσης αὐτοῖς μαντευομένοις, ἕως πρότερον μὲν Ἀγχιμόλιον ἔπεμψαν κατὰ θάλασσαν, ἀποκρουσθέντος δὲ αὐτοῦ ὀργισθέντες οἱ Λάκωνες Κλεομένη τὸν βασιλέα σὺν μείζονι ἐξέπεμψαν στόλῳ, καὶ νικήσας τοὺς Θεσσαλοὺς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὸν Ἱππίαν συνέκλεισεν εἰς τὸ Πελασγικὸν τεῖχος, ἕως οἱ παῖδες τῶν τυράννων ἐξιόντες ἑάλωσαν.

Rem pluribus narrat Herodotus V, 62-65, qui, quum ipse addat c. 63 in. : Ὡς οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσιν, ex eodem se fonte hausisse indicare videtur quo et Atthidum scriptores et ipse Aristoteles postea usi sunt.

18 (387).

Schol. Aristoph. Vesp. 503. Εἰ τὴν Ἱππίου καθίσταμαι τυραννίδα : χαλεπὴ γὰρ ἡ τοῦ Ἱππίου τυραννὶς ἐδόκει γεγονέναι, πολὺ τῆς τοῦ πατρὸς Πεισιστράτου χείρων. Μνημονεύει δὲ αὐτοῦ καὶ ἐν Λυσιστράτῃ (v. 619). Εἰκότως δὲ τεσσάρων ὄντων κατ' ἐνίους τῶν Πεισιστρατιδῶν τὸν Ἱππίαν παρέλαβεν· πρεσβύτατος γὰρ ἦν αὐτὸς καὶ τὴν τυραννίδα εἶχε, καθὰ καὶ Θουκυδίδης (I, 20. VI, 54-59) φησί. Δοκεῖ δὲ ἡ τυραννὶς καταστῆναι, ὥς φησιν Ἐρατοσθένης, ἐπὶ ἔτη ν', τοῦ ἀκριβοῦς διαμαρτάνων, Ἀριστοτέλους μὲν τεσσαράκοντα καὶ ἓν φήσαντος, Ἡροδότου δὲ (V, 65) ἓξ καὶ τριάκοντα.

Ἀριστοτέλους e conjectura Bentleius pro Ἀριστοφάνους quod in codd. est, probante G. Dindorfio : Apollodori nomen scribendum esse suspicatus est Schneidewin. ad Heracl. Pont. Polit. p. 38, apud quem legitur : Πεισίστρατος τριάκοντα τρία ἔτη τυραννήσας, γηράσας ἀπέθανεν. Pro τεσσαράκοντα καὶ ἕν, Meursius et Bournot. *Philologus*, t. IV, p. 272, να' emendare voluerunt, ut legitur in Aristotelis Polit. V, 9, 23.

19 (388).

Harpocration v. Ναυκραρικά : ... Ἀριστοτέλης δ' ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησί· « Κατέστησε δὲ (ὁ Κλεισθένης) δημάρχους τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐπιμέλειαν τοῖς πρότερον ναυκράροις· δήμους (codd. male δημίους sive δημαίους) ἀντὶ τῶν ναυκράρων (leg. ναυκραριῶν) ἐποίησαν. Eadem melius Schol. Aristoph. Nub. 37 : Ἀριστοτέλης δὲ περὶ Κλεισθένους φησί· « Κατέστησε καὶ δημάρχους τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐπιμέλειαν τοῖς πρότερον ναυκράροις· καὶ γὰρ τοὺς δήμους ἀντὶ τῶν ναυκραριῶν ἐποίησεν ».

Ad eundem locum Aristotelis referenda sunt quæ apud Harpocrationem leguntur s. v. Δήμαρχος : ... ἄρχων τις ἦν ὁ δήμαρχος· οὗτοι δὲ τὰς ἀπογραφὰς ἐποιοῦντο τῶν (ita cod. N et Bœckh, *Staatshaush. der Athen.* t. I, p. 471; προσόντων ἑκάστῳ codd. DE) ἐν ἑκάστῳ δήμῳ χωρίων. Ἔτι δὲ καὶ τὰ ληξιαρχικὰ γραμματεῖα παρὰ τούτοις ἦν καὶ συνῆγον τοὺς δήμους ὁπότε δεήσειε καὶ ψῆφον αὐτοῖς ἐδίδοσαν. Τούτους δέ φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ ὑπὸ Κλεισθένους κατασταθῆναι,

17.

Aristoteles dicit post mortem Hipparchi oraculum datum esse Lacedæmoniis, quo tyrannidem Pisistratidarum evertere juberentur. Pythiam enim, quum Alcmæonidæ templum Delphicum reædificandum conduxissent, hoc semper responsum dedisse, quoties Lacedæmonii oraculum consulerent. Tandem eos misisse primum quidem mari Anchimolium; deinde Anchimolio repulso, iratos emisisse cum majori exercitu regem Cleomenem. Hunc Thessalis prælio victis, in Atticam invasisse, atque Hippiam muro Pelasgico inclusum obsedisse usquedum filios Pisistratidarum exeuntes cepissent.

18.

Hippiæ tyrannis gravis videtur fuisse et multo pejor quam patris ejus Pisistrati. Meminit Hippiæ Aristophanes in Lysistrata quoque; jure autem, quum, ut nonnulli auctores sunt, quattuor fuerunt Pisistratidæ Hippiam accepit. Natu enim maximus erat et tyrannidem exercuit, sicut et Thucydides narrat. Tyrannis vero videtur ad quinquaginta annos stetisse, ut dicit Eratosthenes, non satis accurate, quum Aristoteles unum et quadraginta, Herodotus vero sex et triginta dicat.

19.

Aristoteles in Atheniensium Republica de Clisthene dicit : Constituit demarchos eadem munia quæ olim naucrari obeuntes : etenim demos naucrariorum loco fecerat.

Demarchus magistratus quidam erat. Hi agros et loca ad singulos pagos pertinentia inscribebant, tabulas lexiarchicas asservabant, pagosque, quum res postularet, convocabant. Hos ait Aristoteles in Atheniensium Republica Clisthenem instituisse, eadem habentes munia quæ antea habuerant naucrari.

Demonidem qui hîc nominatur cum Damonide, Damonis musici patre (cf. supra fr. 23), quem Ὀαθεν esse dicit Stephan. Byz. s. v. Ὄα, eundem esse, suspicatus est C. Müllerus, qui et Aristot. Polit. II, 9, 3 conferri jubet. Cf. Sauppe, *Die Quellen Plut. für das Leben des Perikl.*, Gotting. 1867, p. 17 sq.

25 (394).

Argum. Isocrat. Areopagit. apud Schol. in Æschin. et Isocrat. ed. G. Dindorf. Oxon. 1852 p. 111, Orator. Att. ed. Didot. t. II, p. 484 : Ἐφιάλτης τις καὶ Θεμιστοκλῆς, χρεωστοῦντες τῇ πόλει χρήματα καὶ εἰδότες ὅτι, ἐὰν δικασθῶσιν, οἱ Ἀρεοπαγῖται πάντως ἀποδώσουσι, καταλῦσαι αὐτοὺς ἔπεισαν τὴν πόλιν, οὕτως οὔπως τινὸς μέλλοντος κριθῆναι. Ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης λέγει ἐν τῇ Πολιτείᾳ τῶν Ἀθηναίων ὅτι καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς αἴτιος ἦν μὴ πάντα δικάζειν τοὺς Ἀρεοπαγίτας· δῆθεν μὲν ὡς δι' αὐτοὺς τοῦτο ποιοῦντες, τὸ δ' ἀληθὲς διὰ τοῦτο πάντα κατασκευάζοντες· εἶτα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀσμένως ἀκούσαντες τῆς τοιαύτης συμβουλῆς, κατέλυσαν αὐτούς.

Pro Θεμιστοκλῆς, bis ex errore scriptum Περικλῆς, quod jam correxit Andr. Mustoxydes, in libro Συλλογὴ Ἑλληνικῶν ἀνεκδότων, Venet. 1816. fasc. I, p. 7.

26 (395).

Plutarch. Vita Pericl. c. 10 : Ἐφιάλτην μὲν οὖν φοβερὸν ὄντα τοῖς ὀλιγαρχικοῖς καὶ περὶ τὰς εὐθύνας καὶ διώξεις τῶν τὸν δῆμον ἀδικούντων ἀπαραίτητον ἐπιβουλεύσαντες οἱ ἐχθροὶ δι' Ἀριστοδίκου τοῦ Ταναγρικοῦ κρυφαίως ἀνεῖλον, ὡς Ἀριστοτέλης εἴρηκεν. Cf. Antiphon de cæde Herod. § 68 et Diodor. Sic. XI, 77.

27 (396).

Schol. in Lucian. Timon. c. 30 p. 47 ed Jacobitz : Ἐπέστη δὲ (Κλέων) καὶ τῇ πρὸς Λακεδαιμονίους εἰρήνῃ, ὡς Φιλόχορος καὶ Ἀριστοφάνης προσθεὶς ἄρχοντα Εὔθυνον. (Ol. 88. 3) Ἀριστοτέλης δὲ καὶ περιζωσάμενον αὐτὸν λέγει δημηγορῆσαι, εἰς τὴν θρασύτητα αὐτοῦ ἀποσκώπτων.

Hæc sine dubio cum Hemsterhusio ita corrigenda sunt : Ὡς Φιλόχορος προσθεὶς ἄρχοντα Εὔθυνον καὶ Ἀριστοτέλης. Ἀριστοφάνης δὲ καὶ περιζωσάμενον κτέ. De re cf. Schol. in Æschin. c. Timarch. § 25 : Λέγεται δὲ Κλέων ὁ δημαγωγὸς παραβὰς τὸ ἐξ ἔθους σχῆμα (scilicet τὸ ἐντὸς ἔχειν τὴν χεῖρα λέγοντα) περιζωσάμενος δημηγορῆσαι.

28 (397).

Plutarch. V. Niciæ c. 2 : Ἔνεστιν οὖν περὶ Νικίου πρῶτον εἰπεῖν ὃ γέγραφεν Ἀριστοτέλης, ὅτι τρεῖς ἐγένοντο βέλτιστοι τῶν πολιτῶν καὶ πατρικὴν ἔχοντες εὔνοιαν καὶ φιλίαν πρὸς τὸν δῆμον, Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Θουκυδίδης ὁ Μελησίου καὶ Θηραμένης ὁ Ἅγνωνος.

29 (398).

Schol. Aristoph. Ran. 1532 : Κλεοφῶν δὲ μαχέσθω : παρόσον, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν Λακεδαιμονίων βουλομένων ἐκ Δεκελείας ἀπιέναι ἐφ' οἷς ἔχουσιν ἑκάτεροι καὶ εἰρήνην ἄγειν ἐπὶ τοῦ Καλλίου (Ol. 93, 3), Κλεοφῶν ἔπεισε τὸν δῆμον μὴ προσδέξασθαι ἐλθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μεθύων καὶ θώρακα ἐνδεδυκώς, οὐ φάσκων ἐπιτρέψειν ἐὰν μὴ πάσας ἀφῶσι τὰς πόλεις οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Verba ἐπὶ τοῦ Καλλίου statim post μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν poni jubet Cobetius ad Platonis comici reliquias p. 168.

30 (399).

Harpocration s. v. Δεκάζων.... Ἀριστο-

25.

Aristoteles in Atheniensium Republica dicit Periclem in causa fuisse ut non omnia dijudicarent Areopagitæ.

26.

Aristoteles auctor est Ephialti, quod esset iis qui paucorum in republica principatui studebant formidabilis, inque eorum qui plebem læsissent criminibus deferendis nimis rigidus, inimicos insidias struxisse atque opera Aristodici Tanagræi clam occidisse.

27.

Obstitit Cleon ne pax cum Lacedæmoniis fieret, ut Philochorus ait. Aristophanes et Philochorus id factum esse memorant sub archonte Euthyno. Aristoteles etiam præcinctum in concione dixisse ait temeritatem ejus notans.

28.

De Nicia primum commemorare licet, quod scripsit Aristoteles; nimirum tres ait optimos fuisse cives patriæ amore et in populum benevolentia insignes, Niciam Nicerati, Thucydidem Melesii et Theramenem Agnonis filium.

29.

Aristoteles dicit post prælium navale ad Arginusas sub Callia archonte commissum, quum Lacedæmonii Decelia excedere vellent ea conditione ut retinerent utrique quæ jam possiderent, et pacem agere, Cleophon populo suasit ne has conditiones admitterent, ebrius et loricatus in concionem veniens, jactansque minime se ut Decelia decedant Lacedæmonii concessurum, nisi reliquas quoque urbes universas Atheniensibus reddiderint.

τέλης δ' ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ Ἄνυτόν φησι καταδεῖξαι τὸ δεκάζειν τὰ δικαστήρια.

Cf. Lex. Seguer. p. 236, 6 Bekk. : Πρῶτος δ' ἐδόκει δεκάσαι Μέλητος (male pro Ἄνυτος) τὰς εὐθύνας διδοὺς τῆς ἐν Πύλῳ στρατηγίας ἣν κακῶς ἐστρατήγησεν. Etym. M. p. 254, 31.

31 (400).

Harpocration s. v. Τετρακόσιοι.... Οἱ τετρακόσιοι πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν κατέστησαν τῶν τριάκοντα τυράννων παρ' Ἀθηναίοις, οἵτινες τέτταρας μῆνας ἦρξαν τῆς πόλεως, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Eadem Suidas et Photius, omisso tamen Aristotelis nomine.

32 (401).

Schol. Aristophan. Vesp. 157 : Δρακοντίδης : Πονηρὸς οὗτος καὶ πλείσταις καταδίκαις ἐνεχόμενος, ὡς Πλάτων Σοφισταῖς. Καλλίστρατος δὲ ἕνα τῶν τριάκοντά φησιν, εἰ μὴ ὁμώνυμος· ἔστι γὰρ οὗτος ὁ τὸ περὶ τῶν τριάκοντα ψήφισμα περὶ ὀλιγαρχίας γράψας, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτείαις.

Cf. Lysias contra Eratosth. § 73, Xenoph. Hell. II, 3, 2.

33 (402).

Pollux Onom. VIII, 85-87 : Ἀρχόντων δὲ τῶν Ἀθήνησιν ὀνόματα οἱ ἐννέα ἄρχοντες. Εἰσὶ δὲ ἄρχων, βασιλεύς, πολέμαρχος καὶ θεσμοθέται ἕξ· ἐκ τούτων γὰρ οἱ ἐννέα συμπληροῦνται. Ἐκαλεῖτο δέ τις θεσμοθετῶν ἀνάκρισις, εἰ Ἀθηναῖοί εἰσιν ἑκατέρωθεν ἐκ τριγονίας καὶ τὸν δῆμον πόθεν καὶ εἰ Ἀπόλλων ἔστιν αὐτοῖς πατρῷος καὶ Ζεὺς ἕρκειος καὶ εἰ τοὺς γονέας εὖ ποιοῦσι καὶ εἰ ἐστράτευνται ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ εἰ τὸ τίμημα ἔστιν αὐτοῖς. Ἐπηρώτα δ' ἡ βουλή, ὤμνυον δ' οὗτοι πρὸς τῇ βασιλείῳ στοᾷ, ἐπὶ τοῦ λίθου ὑφ' ᾧ τὰ ταμιεῖα, συμφυλάξειν τοὺς νόμους καὶ μὴ δωροδοκήσειν, ἢ χρυσοῦν ἀνδριάντα ἀποτῖσαι. Εἶτα ἐντεῦθεν εἰς ἀκρόπολιν ἀνελθόντες ὤμνυον ταὐτά. Μυρρίνῃ δ' ἐστεφάνωντο, καὶ κοινῇ μὲν ἔχουσιν ἐξουσίαν θανάτου ἐάν τις κατίῃ ὅποι μὴ ἔξεστι, καὶ κληροῦν δικαστάς, καὶ ἀθλοθέτας ἕνα κατὰ φυλὴν ἑκάστην καὶ στρατηγοὺς χειροτονεῖν ἐξ ἁπάντων, καὶ καθ' ἑκάστην πρυτανείαν ἐπερωτᾶν εἰ δοκεῖ καλῶς ἄρχειν ἕκαστος, τὸν δ' ἀποχειροτονηθέντα κρίνουσιν, καὶ ἱππάρχους δύο καὶ φυλάρχους δέκα καὶ ταξιάρχους δέκα. Καὶ κοινῇ μὲν ταῦτα.

Hæc omnia, ut multa præterea apud Pollucem, in octavo scilicet Onomastici libro, ex Aristotelis Republica Atheniensium petita et in brevius contracta esse jamdudum viderunt viri docti, atque manifesto probant quæ jam sequentur fragmenta de magistratuum apud Athenienses muneribus, præsertim vero quod ex eodem Aristotele servatum est excerptum Heraclidis 1, 11 : Εἰσὶ δὲ καὶ ἐννέα ἄρχοντες θεσμοθετικοὶ οἱ δοκιμασθέντες ὀμνύουσι δικαίως ἄρξειν καὶ δῶρα μὴ λήψεσθαι ἢ ἀνδριάντα χρυσοῦν ἀναθήσειν, ubi cum Bergkio, *Rhein. Mus. n. F.* 1858, p. 478 pro ἄρχοντες θεσμοθετικοί, scribendum est ἄρχοντες οἱ καὶ θεσμοθέται.

34 (403).

Harpocration s. v.: Θεσμοθέται.... Ἀρχή τίς ἐστιν Ἀθήνησιν ἡ τῶν θεσμοθετῶν ἓξ τὸν ἀριθμὸν ὄντων· εἰσὶ δὲ ἐκ τῶν καλουμένων θ' ἀρχόντων. Κα-

30.

Aristoteles in Atheniensium Republica ait Anytum corrumpendorum judiciorum auctorem fuisse.

31.

Quadringenti apud Athenienses septem anni ante triginta tyrannos constituti fuere, qui menses quattuor civitati præfuerunt, ut tradit Aristoteles in Republica Atheniensium.

32.

Dracontides decretum de triginta virorum dominatione scripsit, ut tradit Aristoteles in opere de Rebus publicis.

33.

Magistratus Atheniensium nomina, novem magistratus. Sunt vero archon, rex, polemarchus et sex thesmothetæ; hisce enim novem illi archontes complentur. Erat et quædam thesmothetarum discussio appellata, num scilicet ex utroque parente Athenienses sint a tertia usque generatione, et ex quibus demis oriundi : num Apollo ipsis sit patrius, et Jupiter herceus : num parentes bene tractent, num pro patria arma tulerint, num censum habeant. Interrogabat autem senatus : hi vero jurabant apud porticum regiam, quæ est lapidea, se leges observaturos et munera non accepturos, aut auream statuam persoluturos : deinde in acropolim profecti, eadem jurabant. Myrto autem coronabantur et communiter mortis potestatem habent, si quis, quo non licet, descendat; judices sortiri, et arbitros unum e tribubus singulis, imperatores eligere ex omnibus, et secundum singulas prytanias inquirere, num singuli bene imperare videantur et suffragiis civium condemnatum judicant, atque hipparchos duos et phylarchos decem et taxiarchos decem, et hæc quidem publice.

34.

Thesmothetæ, Atheniensium magistratus, numero erant sex, ex novem archontibus, quos dicunt. Nomen inde datum est, quod legum curam habebant : nam

λοῦνται δὲ οὕτως, ὅτι τῶν νόμων τὴν ἐπιμέλειαν εἶχον. Θεσμοὶ δὲ ἐκαλοῦντο οἱ νόμοι, ὡς προείπομεν (s. v. Θεσμός). Ὅτι δὲ τοὺς νόμους οὗτοι διώρθουν κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον, εἴρηκεν Αἰσχίνης τε ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος (§ 58) καὶ Θεόφραστος ἐν γ' Νόμων. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ διέρχεται ὅσα οὗτοι πράττουσιν.

In cod. A : ἐν τῇ α' Ἀθηναίων. Thesmothetarum munia ex Aristotele sine dubio recenset Pollux VIII, 87-88 : Ἰδίᾳ δὲ οἱ μὲν θεσμοθέται προγράφουσι πότε δεῖ δικάζειν τὰ δικαστήρια, καὶ τὰς εἰσαγγελίας εἰσαγγέλλουσιν εἰς τὸν δῆμον καὶ τὰς χειροτονίας, καὶ τὰς προβολὰς εἰσάγουσι καὶ τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς καὶ εἴ τις μὴ ἐπιτήδειον νόμον γράψειεν, καὶ στρατηγοῖς εὐθύνας. Γίνονται δὲ γραφαὶ πρὸς αὐτοὺς ξενίας, δωροξενίας, δώρων, συκοφαντίας, ψευδοκλητείας, ψευδεγγραφῆς, βουλεύσεως, ἀγραφίου, μοιχείας. Εἰσάγουσι δὲ καὶ δοκιμασίαν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ τοὺς ἀπεψηφισμένους, καὶ τὰς ἐκ τῆς βουλῆς καταγνώσεις, καὶ δίκας ἐμπορικὰς καὶ μεταλλικάς, καὶ ἐὰν δοῦλος κακῶς ἀγορεύῃ τὸν ἐλεύθερον, καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἐπικληροῦσι τὰ δικαστήρια τὰ ἴδια καὶ τὰ δημόσια, καὶ τὰ σύμβολα τὰ πρὸς τὰς πόλεις κυροῦσι καὶ δίκας τὰς ἀπὸ συμβόλων εἰσάγουσι, καὶ τὰς τῶν ψευδομαρτυριῶν τῶν ἐξ Ἀρείου πάγου.

35 (404).

Lex. Rhet. Cantabr. ad calcem Photii Cantabr. 1822, p. 670, 14 : Θεσμοθετῶν ἀνάκρισις : Κατὰ Ἀριστοτέλην οἱ θεσμοθέται ἐκ τῶν θ' ἀρχόντων, αὐτοὶ ἓξ ὄντες. Οἱ δὲ λαχόντες ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων καὶ τοῦ δικαστηρίου δοκιμάζονται, πλὴν τοῦ γραμματέως ἐρωτώμενοι τίνες αὐτῶν πατέρες, ὁμοίως καὶ δήμων τίνων εἰσί, καὶ εἰ ἔστιν αὐτοῖς Ἀπόλλων πατρῷος καὶ Ζεὺς ἕρκειος, καὶ εἰ τοὺς γονέας εὖ ποιοῦσι, καὶ εἰ τὰ τέλη τελοῦσι, καὶ εἰ τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος στρατείας ἐστρατεύσαντο. Πάντα οὖν [ταῦτα] ἀνάκρισιν εὐλόγως ὠνόμασαν. Cf. supra fr. 33.

36 (405).

Pollux III, 17 : Ὁ δὲ πάππου ἢ τήθης πατὴρ πρόπαππος, ὡς Ἰσοκράτης, τάχα δ' ἂν τοῦτον τριτοπάτορα Ἀριστοτέλης καλοῖ.

Ita Bekkerus ; alii : Τάχα δὲ τοῦτον εἴποις τριτοπάτορα, ὡς Ἀριστοτέλης. Hæc a Müllero ad Rempublicam Atheniensium relata sunt ob Schol. Aristophan. Vesp. 578 (cf. fr. 86), a Rosio vero, ob ea quæ apud Pollucem l. supra laudato (fr. 33) memorantur, scilicet ab archontibus quæsitum esse εἰ Ἀθηναῖοί εἰσιν ἑκατέρωθεν ἐκ τριγονίας, i. e. ita ut jam ipsi τριτοπάτορες sive πρόπαπποι Athenienses fuerint. Bournotius contra, *Philologus*, t. IV, p. 276 Ἀριστοτέλης male pro Ἀριστοφάνης positum existimat, ad cujus Συγγενικὰ locum refert. Utramque tamen sententiam non satis probabilem puto : etsi enim, e glossa quæ est apud Photium, Suidam, Etymol. M. s. v. Τριτοπάτορες apparet, τριτοπατόρων mentionem apud Atthidum scriptores Demonem, Philochorum, Phanodemum factam est, de alia tamen hujus vocabuli significatione locutus est Pollux, quam tetigit quoque auctor Lex. Seguer. p. 307, 16 Bekk. : Τριτοπάτορες : Οἱ μὲν τοὺς πρώτους ἀρχηγέτας, οἱ δὲ τρίτους ἀπὸ τοῦ πατρὸς ὅπερ ἐστὶ προπάππους, ita ut non multum fortasse a vero aberraverit Lobeckius quum in *Aglaophamo*, t. I, p. 760, hunc usum Aristotelis ad dialogum περὶ Εὐγενείας referendum esse conjiceret. Neque illud prætereundum videtur in iis quæ statim sequuntur apud Pollucem, Phædonem Socraticum in dialogo Zopyro laudari.

37 (406).

Harpocration s. v. Λίθος :... Ἐοίκασι δ' Ἀθηναῖοι πρός τινι λίθῳ τοὺς ὅρκους ποιεῖσθαι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ καὶ Φιλόχορος ἐν τῷ γ' (fr. 65 apud Müller) ὑποσημαίνουσιν.

Eadem Suidas et Photius. Plut. V. Solon. c. 25 : Κοινὸν μὲν οὖν ὤμνυεν ὅρκον ἡ βουλὴ τοὺς Σόλωνος νόμους ἐμπεδώσειν, ἴδιον δ' ἕκαστος τῶν θεσμοθετῶν ἐν ἀγορᾷ πρὸς τῷ λίθῳ καταφατίζων εἴ τι παραβαίη τῶν θεσμῶν ἀνδριάντα χρυσοῦν ἰσομέτρη-

θεσμοί, ut supra diximus, appellabantur leges. Hi quotannis leges emendabant, ut docuit Æschines in Oratione adversus Ctesiphontem et Theophrastus in libro tertio de Legibus. Munia eorum recenset Aristoteles in Republica Atheniensium.

35.

Secundum Aristotelem thesmothetæ erant sex numero ex novem archontibus. Qui sorte creati a senatu quingentorum et a dicasterio examen subibant, quo interrogabantur quinam eorum patres, cujusnam essent, demi, num Apollo ipsis esset patrius et Jupiter herceus, num parentes suos bene haberent, censumque solverent et pro patria militassent. Hæc omnia inquisitionem merito nominabant.

36.

Avi vel aviæ pater πρόπαππος (*proavus*) ut Isocrates ; hunc fortasse Aristoteles τριτοπάτορα (*tertium patrem*) nominat.

37.

Videntur Athenienses ad quoddam saxum jurare soliti

τον ἀναθήσειν ἐν Δελφοῖς. Cf. supra fr. 34 et Schol. Plat. Phædr. p. 313 Bekk.

38 (407).

Lex. Rhet. Cantabr. p. 674, 7 : Ξενίας γραφὴ καὶ δωροξενίας διαφέρει. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησὶ περὶ τῶν θεσμοθετῶν διαλεγόμενος· « Εἰσὶ δὲ καὶ γραφαὶ πρὸς (cod. περὶ) αὐτοὺς ὧν παράστασις (cod. περὶ στάσεις) τίθεται ξενίας καὶ δωροξενίας· ξενίας μὲν ἐάν τις κατηγορῆται ξένος εἶναι, δωροξενίας δὲ ἐάν τις δῶρα δοὺς (cod. διδοὺς) ἀποφύγῃ τὴν ξενίαν. Locum emendavit M. H. Meier. *Fragm. Lexic. rhetor.* Hal. 1844, p. 25.

Eadem apud Harpocrationem ex quo Photius et Suidas s. v. Παράστασις... Ἀριστοτέλης δ' ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ περὶ θεσμοθετῶν λέγων φησὶν οὕτως· «Εἰσὶ δὲ γραφαὶ πρὸς αὐτούς, ὧν παράστασις τίθεται, ξενίας καὶ δωροξενίας, ἄν τις δῶρα δοὺς ἀποφύγῃ τὴν ξενίαν. Καὶ ψευδεγγραφῆς καὶ ψευδοκλητείας καὶ βουλεύσεως καὶ ἀγραφίου καὶ μοιχείας, et iterum s. v. Δωροξενία : Λυσίας... καὶ Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ περὶ τῶν θεσμοθετῶν λέγων γράφει ταυτί· « Εἰσὶ δὲ καὶ γραφαὶ πρὸς αὐτοὺς ὧν παράστασις τίθεται, ξενίας καὶ δωροξενίας, ἄν τις δῶρα δοὺς ἀποφύγῃ τὴν συκοφαντίαν, quod male scriptum est pro ξενίαν.

Præterea conferenda sunt quæ apud Harpocrationem, Photium et Suidam leguntur s. v. Ἡγεμονία δικαστηρίου... Πρὸς δὲ τοὺς θεσμοθέτας αἱ τῆς ξενίας τε καὶ δωροξενίας (ἐλαγχάνοντο δίκαι) καὶ συκοφαντίας καὶ δώρων καὶ ψευδεγγραφῆς καὶ ὕβρεως καὶ μοιχείας καὶ βουλεύσεως καὶ ἄλλων, Lex. Rhet. Seguer. p. 310, 12 Bekk., Polluc. VIII, 44 : Δωροξενίας δέ, εἴ τις ξενίας κρινόμενος δῶρα δοὺς ἀποφύγοι.

39 (408).

Synag. Lex. Seguer. p. 436, 1 : Ἀπὸ συμβόλων δικάζει : Ἀθηναῖοι ἀπὸ συμβόλων ἐδίκαζον τοῖς ὑπηκόοις· οὕτως Ἀριστοτέλης. Quid sint σύμβολα ab Harpocratione exponitur s. v. : Σύμβολα : Τὰς συνθήκας, ἃς ἂν αἱ πόλεις ἀλλήλαις θέμεναι τάττωσι τοῖς πολίταις ὥστε διδόναι καὶ λαμβάνειν τὰ δίκαια. Cf. Pollux VIII, 63 : Ἀπὸ συμβόλων δέ, ὅτε οἱ σύμμαχοι ἐδικάζοντο.

40 (409).

Pollux VIII, 89 : Ὁ δὲ ἄρχων διατίθησι μὲν Διονύσια καὶ Θαργήλια μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν, δίκαι δὲ πρὸς αὐτὸν λαγχάνονται κακώσεως, παρανοίας, εἰς δατητῶν (ita scrib. pro διαιτητῶν, cf. infra fr. 42) αἵρεσιν, ἐπιτροπῆς ὀρφανῶν, ἐπιτρόπων καταστάσεις, κλήρων καὶ ἐπικλήρων ἐπιδικασίαι. Ἐπιμελεῖται δὲ καὶ τῶν γυναικῶν αἳ ἂν φῶσιν ἐπ' ἀνδρὸς τελευτῇ κύειν, καὶ τοὺς οἴκους ἐκμισθοῖ τῶν ὀρφανῶν· ἔστι δὲ ἐπώνυμος οὗτος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ χρόνος ἀριθμεῖται.

Cf. Lex. Rhet. Cantabr. p. 670, 4 : Ἐπώνυμος ἄρχων : Ἀφ' οὗ ἡ πόλις χρηματίζει· ἔχει δὲ ἐπιμέλειαν χορηγοὺς καταστῆσαι εἰς Διονύσια καὶ Θαργήλια, ἐπιμελεῖται δὲ καὶ τῶν εἰς Δῆλον καὶ τῶν ἀλλαχόσε πεμπομένων Ἀθήνηθεν χορῶν. Λαγχάνονται δὲ πρὸς αὐτὸν (cod. παρ' αὐτῶν) καὶ γραφαί, καὶ δίκας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγει. Lex. Rhet. Seguer. p. 310, 1 : Πρὸς τὸν ἄρχοντα κακώσεως ἐλαγχάνοντο γραφαὶ καὶ τῶν γονέων, εἰ τούτους τις αἰτίαν ἔχοι κακοῦν, καὶ τῶν ὀρφανῶν, ἔτι δὲ παρανοίας καὶ ἀργίας, καὶ ἐπιδικασίαι ἐπικλήρων γυναικῶν, cum quibus consentiunt Harpocration, Photius, Suidas s. v. Ἡγεμονία δικαστηρίου.

41 (410).

Harpocration s. v. Εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν : Ὄνομα δίκης ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ τὰ ἀμφισβητήσιμα εἶναι ἐν φανερῷ. Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ τοῦ Φιλοκτήμονος κλήρου. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πο-

---

fuisse, ut ex Aristotele in Atheniensium Republica et ex Philochoro in Atthidis libro quarto colligere licet.

38.

Aristoteles in Republica Atheniensium de thesmothetis dicens scribit hæc : « Actiones apud eos intenduntur in quibus parastasis sive sacramenta deponebantur, peregrinitatis, peregrinitatis dono tentatæ et illius quidem, si quis peregrinus esse accusatur, hujus vero, si quis dona dando hanc peregrinitatis actionem devitare studet, falsæ relationis, ementitæ citationis, insidiarum, deleti nominis et adulterii.

39.

Athenienses ex pactis conventis jus dicebant sociis subditis. Ita Aristoteles.

40.

Archon vero Dionysia disponit et Thargelia cum suis procuratoribus. Actiones vero apud illum sortiuntur, injuriarum, dementiæ in arbitrorum delectum, orphanorum tutelæ, tutelarum ordinationes, heredum et coheredum adjudicationes, curatores quoque mulierum quæ a viri obitu imprægnatas sese dicunt. Tum et orphanorum domus elocant. Hic vero eponymus est et ab eo tempus computatur.

41.

Εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν, *manifestatio vel actio ad exhibendum*, litis nomen est quæ ob id intendebatur, ut ea, de quibus esset controversia, in apertum producerentur. Isæus in Oratione de hereditate Philoctemonis. Aristoteles

λιτείᾳ πρὸς τὸν ἄρχοντά φησι λαγχάνεσθαι ταύτην τὴν δίκην, τὸν δὲ ἀνακρίναντα εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον.

Pro ὑπὲρ τοῦ τὰ ἀμφισβητήσιμα εἶναι ἐν φανερῷ, codices DE et Suidas τὰ ἀμφισβητούμενα ἐν φανερῷ ποιῆσαι. Ἀνακρίναντα emendatio est Bekkeri, in codd. ἀνακρίνοντα præter N qui ἀνακριθέντα habet. De re cf. Pollux VIII, 33 : Ἦν δὲ δίκη καὶ εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν καλουμένη, ὁπότε τις ἐγγυήσαιτο ἢ αὐτόν τινα ἢ τὰ χρήματα, Lex. Seguer. p. 246, 4 Bekk. et Etymol. m. cod. Marc apud E. Miller, *Mélanges de litt. gr.*, Paris, 1868, p. 1031.

42 (411).

Harpocration s. v. Δατεῖσθαι : Τὸ μερίζεσθαι, οἱ δὲ δατηταὶ οἱονεὶ μερισταί. Τὸ δὲ εἰς δατητῶν αἵρεσιν εἶδός τι δίκης ἐστίν. Ὁπότε γὰρ κοινωνοῖέν τινες ἀλλήλοις καὶ οἱ μὲν βούλοιντο διανέμεσθαι τὰ κοινά, οἱ δὲ μή, ἐδικάζοντο οἱ βουλόμενοι τοῖς μὴ βουλομένοις προσκαλούμενοι εἰς δατητῶν αἵρεσιν. Λυσίας ἐν τῷ πρὸς Ἀλεξίδημον, εἰ γνήσιος, καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Eadem hæc Suidas et Lex. Seguer. p. 235, 26. Apud Etymol. M. p. 249, 43 tantummodo leguntur : Δατητής : Παρὰ Ἀττικοῖς ὁ διανεμητής. Ἀριστοτέλης. Lex. Rhet. Cant. p. 667, 28 : Εἰς δατητῶν (αἵρεσιν) : Πρόκλησις νεμέσεως ἢ κληρονομίας ἢ κοινοῦ τινὸς ἀγορασμοῦ· ἐπὶ τῶν διανεμόντων τὰ κοινά τισιν, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ· « Δίκαι λαγχάνονται πρὸς τὸν ἄρχοντα ἄλλαι τινὲς (cod. ἀλλ' εἴ τις) καὶ εἰς δατητῶν αἵρεσιν, ὅταν μὴ θέλῃ τὰ ὄντα νέμεσθαι (Meier. l. l.: ὅταν ὁ μὲν θέλῃ, ὁ δὲ μὴ θέλῃ τὰ κοινὰ ὄντα νέμεσθαι). » Lex. Rhet. Seguer. p. 310, 17 Bekk.: Οἱ διαιτηταὶ (ita male hîc et supra p. 235, 26 pro δατηταί) πᾶσαν δίκην δικάζουσι πλὴν τῶν ξενικῶν, οἷον πρόκλησιν νεμήσεως ἐπί τινων ἢ κληρονομίας ἢ κοινὸν ἀγορασμόν. Κυρίως μέντοι οἱ διανέμοντες τὰ κοινά τισιν.

43 (412).

Harpocration s. v. Σῖτος :... Σῖτος καλεῖται ἡ διδομένη πρόσοδος εἰς τροφὴν ταῖς γυναιξὶν ἢ τοῖς ὀρφανοῖς, ὡς ἐξ ἄλλων μαθεῖν ἔστι καὶ ἐκ τοῦ Σόλωνος α' ἄξονος καὶ ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτείας.

Καὶ ἐκ Σόλωνος ἄξονον codd. AB et Vindob. Eadem apud Photium et Suidam, ubi legitur : Καὶ ἐκ τῶν τοῦ Σόλωνος πρώτου ἄξονος. Cf. supra fr. 12. Pollux VIII, 33 : Τὰς δ' ἐπὶ τῷ σίτῳ δίκας ἐν Ὠδείῳ ἐδίκαζον· σῖτος δέ ἐστιν αἱ ὀφειλόμεναι τροφαί.

44 (413).

Harpocration s. v. Ἐπιμελητὴς τῶν μυστηρίων : Παρ' Ἀθηναίοις ὁ λεγόμενος βασιλεύς... Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησὶν οὕτως· « Ὁ δὲ βασιλεὺς πρῶτον μὲν τῶν μυστηρίων ἐπιμελεῖται μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν οὓς ὁ δῆμος ἐχειροτόνει (corr. χειροτονεῖ c. Bekkero) δύο μὲν ἐξ Ἀθηναίων ἁπάντων, ἕνα δ' ἐξ Εὐμολπιδῶν, ἕνα δ' ἐκ Κηρύκων. » Eadem, omisso Aristotelis nomine, apud Suidam s. v. et Etymol. M. p. 362, 10, qui addunt post ἐχειροτόνει, τέσσαρες δὲ ἦσαν.

45 (414).

Pollux VIII, 90 : Ὁ δὲ βασιλεὺς μυστηρίων προέστηκε μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν καὶ Ληναίων καὶ ἀγώνων τῶν ἐπὶ λαμπάδι, καὶ τὰ περὶ τὰς πατρίους θυσίας διοικεῖ. Δίκαι δὲ πρὸς αὐτὸν λαγχάνονται ἀσεβείας, ἱερωσύνης ἀμφισβητήσεως. Καὶ τοῖς γένεσι καὶ τοῖς ἱερεῦσι πᾶσιν αὐτὸς δικάζει, καὶ τὰς τοῦ φό-

---

vero in Republica Atheniensium dicit apud archontem hanc actionem intendi, qui re excussa in forum eam introducat.

42.

Δατεῖσθαι, dividere, δατηταὶ vero quasi divisores. Porro εἰς δατητῶν αἵρεσιν, *ad divisorum electionem*, est judicii forma. Quoties enim ex iis qui societatem coiissent, communem rem dividere volebant, litem intendebant iis qui recusabant, in jus vocantes ad divisorum electionem. Lysias in Oratione contra Alexidemum, si modo genuina est, et Aristoteles in Republica Atheniensium.

43.

Σῖτος vocatur reditus qui ad alimenta mulieribus et pupillis præbetur, quod cum ex aliis discere est tum ex primo axe Solonis et ex Aristotele in Republica Atheniensium.

44.

Curator mysteriorum apud Athenienses erat rex sacrorum. Aristoteles in Republica Atheniensium sic ait : « Rex curat primum mysteria cum curatoribus, qui a populo creantur numero quattuor, duo ex omnibus civibus Atheniensibus, tertius ex Eumolpidis, quartus e Cerycibus.

45.

Rex vero mysteriis præest cum curatoribus eorum, Lenæis et lampadis certaminibus et patria administrat sacrificia. Fiunt autem apud illum actiones impietatis, et de sacerdotii controversiis, sed et generibus et sacris omnibus ille jus dicit, et cædis actiones in Areopagum inducit, coronaque deposita simul cum illis judicat. Contendentibus porro interdicit a mysteriis et aliis legitimis abstinere, judicat et inanimatorum causas. Hujus conjugem reginam vocant.

νου δίκας εἰς Ἄρειον πάγον εἰσάγει καὶ τὸν στέφανον ἀποθέμενος σὺν αὐτοῖς δικάζει. Προαγορεύει δὲ τοῖς ἐν αἰτίᾳ ἀπέχεσθαι μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων νομίμων. Δικάζει δὲ καὶ τὰς τῶν ἀψύχων δίκας. Τὴν δὲ συνοικοῦσαν αὐτῷ βασίλισσαν καλοῦσιν.

Exscripsit hunc locum sive ex eodem fonte sive e Polluce Schol. Plat. Euthyphr. p. 325 Bekk., e quo plura in verbis Pollucis tentavit Rosius. Similia præbet Lex. Rhet. Seguer. p. 219, 14 Bekk. : Βασιλεύς : Βασιλεύς ἐστιν εἷς τῶν ἐννέα ἀρχόντων. Ὁ δὲ βασιλεὺς μυστηρίων ἐπιμελεῖται μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν οὓς ὁ δῆμος ἐχειροτόνησε. Γραφαὶ δὲ λαγχάνονται πρὸς αὐτὸν ἀσεβείας. Καὶ ἄν τις ἱερωσύνης ἀμφισβητήσῃ, προστιμᾷ. Διαδικάζει δὲ καὶ τοῖς γένεσι καὶ τοῖς ἱερεῦσι τὰς ἀμφισβητήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν γερῶν. Λαγχάνονται δὲ καὶ αἱ τοῦ φόνου δίκαι πᾶσαι πρὸς τοῦτον. Cf. præterea Photius s. v. Ἡγεμονία δικαστηρίου, p. 59, 11 (eadem Suidas et Lex. Rhet. Seguer. p. 310, 6): Τῷ μέντοι γε βασιλεῖ τάς τε φονικὰς καὶ τὰς τῆς ἀσεβείας, καὶ ἄν τις ἱερωσύνης ἠμφισβήτει· πρότερον δὲ καὶ τὰς περὶ τῶν ἱερῶν (γερῶν ut supra in Lex. Seg. emend. Meier, in libro *Attischer Process*, p. 49) τοῖς ἱερεῦσιν ἀμφισβητήσεις. Προηγόρευε δὲ καὶ τῶν νομίμων εἴργεσθαι τοὺς ἐν αἰτίᾳ. De feminino βασίλισσα cf. supra Quæst. homer. p. 150 fr. 46.

46 (415).

Harpocration s. v. Πολέμαρχος... Ἀρχή τις ἦν παρ' Ἀθηναίοις οὕτω καλουμένη, ἔστι δὲ εἷς τῶν θ' ἀρχόντων. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, διεξελθὼν ὅσα διοικεῖ ὁ πολέμαρχος, « Πρὸς ταῦτα, φησίν, αὐτός τε εἰσάγει δίκας τάς τε τοῦ ἀποστασίου καὶ ἀπροστασίου καὶ κλήρων καὶ ἐπικλήρων τοῖς μετοίκοις, καὶ τἆλλα ὅσα τοῖς πολίταις ὁ ἄρχων, ταῦτα τοῖς μετοίκοις ὁ πολέμαρχος. »

Eadem Photius et Suidas, sine Aristotelis mentione. Ad eundem Aristotelis locum spectat Harpocration s. v. Ἀποστασίου : Δίκη τίς ἐστι κατὰ τῶν ἀπελευθερωθέντων δεδομένη τοῖς ἀπελευθερώσασιν, ἐὰν ἀφιστῶνταί τε ἀπ' αὐτῶν ἢ ἕτερον ἐπιγράφωνται προστάτην καὶ ἃ κελεύουσιν οἱ νόμοι μὴ ποιῶσιν. Καὶ τοὺς μὲν ἁλόντας δεῖ δούλους εἶναι, τοὺς δὲ νικήσαντας τελέως ἤδη ἐλευθέρους... Ἀριστοτέλης δ' ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ περὶ τοῦ πολεμάρχου γράφει ταυτί· « Οὗτος δὲ εἰσάγει δίκας τάς τε τοῦ ἀποστασίου καὶ ἀπροστασίου καὶ κλήρων καὶ ἐπικλήρων, » ubi e priore loco supplendum est τοῖς μετοίκοις. Priora plenius exhibet Lex. Rhet. Seguer. p. 201, 5 Bekk. Cf. præterea Harpocrat. s. v. Ἡγεμονία δικαστηρίου, Lex. Rhet. Seguer. p. 310, 9, Harpocrat. s. v. Ἀπροστασίου, Pollux VIII, 91 : Ὁ δὲ πολέμαρχος θύει μὲν Ἀρτέμιδι ἀγροτέρᾳ καὶ τῷ Ἐνυαλίῳ, διατίθησι δὲ τὸν ἐπιτάφιον ἀγῶνα τῶν ἐν πολέμῳ ἀποθανόντων, καὶ τοῖς περὶ Ἁρμόδιον ἐναγίζει. Δίκαι δὲ πρὸς αὐτὸν λαγχάνονται μετοίκων, ἰσοτελῶν, προξένων. Καὶ διανέμει τὸ λαχόν, ἑκάστῃ φυλῇ τι μέρος, τὸ μὲν διαιτηταῖς παραδιδούς, εἰσάγων δὲ δίκας ἀποστασίου, ἀπροστασίου, κλήρων, μετοίκων. Lex. Rhet. Seguer. p. 290, 27 : Πολέμαρχος : Ἄρχων ἐστὶν Ἀθήνησι τῶν ἐννέα ἀρχόντων καὶ τῷ Ἐνυαλίῳ διατίθησι τὸν ἀγῶνα τὸν ἐπιτάφιον quæ aperte nimis contracta sunt. Aliunde fluxisse videtur quæ legitur altera apud Photium glossa v. Πολέμαρχος.

47 (416).

Harpocration s. v. Πάρεδρος... Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησί· « Λαμβάνουσι δὲ καὶ παρέδρους ὅ τε ἄρχων καὶ ὁ πολέμαρχος, δύο ἑκάτερος οὓς ἂν βούληται, καὶ οὗτοι δοκιμάζονται ἐν τῷ δικαστηρίῳ πρὶν παρεδρεύειν καὶ εὐθύνας διδόασιν ἐπὰν παρεδρεύωσιν (παρεδρεύσωσιν conjecit Bekker). »

Eadem Photius et Suidas et a tertia manu in margine adscripta in cod. Hesychii v. Εὐθύνας. Ceterum manca est glossa et e Polluce VIII, 92 supplenda et corrigenda : Πάρεδροι δ' ὀνομάζονται οὓς αἱροῦνται ἄρχων καὶ βασιλεὺς καὶ πολέμαρχος, δύο ἕκαστος οὓς βούλεται. Δοκιμασθῆναι δ' αὐτοὺς ἐχρῆν ἐν τοῖς πεντακοσίοις, εἶτ' ἐν δικαστηρίῳ. Προσαιροῦνται δὲ καὶ γραμματέα, ὃς ἐννόμῳ δικαστηρίῳ κρίνεται.

48 (417).

Harpocration s. v. Στρατηγοί... Οἱ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν χειροτονούμενοι στρατηγοὶ δέκα ἦσαν, ὡς μαθεῖν ἔστιν ἔκ τε τῶν Ὑπερίδου κατ' Αὐ-

---

46.

Polemarchus magistratus erat Athenis, unus de novem archontibus. Aristoteles in Republica Atheniensium, quæ polemarchus administraret persecutus, « Ad hæc, inquit, polemarchus introducit causas detrectati et neglecti patrocinii et hereditatum et pupillarum heredum inquilinis, et omnino quodcunque archon civibus, id præstat inquilinis polemarchus.

47.

Aristoteles in Republica Atheniensium scribit : Archon et Polemarchus binos singuli assessores suo arbitratu sumunt ; atque hi in judicio ante munus initum explorantur, et rationes reddunt muneris functi.

48.

Imperatores quoquo anno eligebantur decem, ut discere

τοκλέους καὶ ἐκ τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας Ἀριστοτέλους.

Eadem omisso Aristotelis nomine apud Photium et Suidam.

49 (418).

Harpocration s. v. Ἵππαρχος... Λέγεται δὲ παρ' Ἀθηναίοις ἵππαρχος καὶ ὁ τῶν ἱππέων ἄρχων. Δύο δ' ἦσαν οὗτοι, ὡς Δημοσθένης ἐν δ' Φιλιππικῶν (I, 26) φησὶ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Photius s. v. Ἵππαρχοι: Δύο ἦσαν, οἱ τῶν ἱππέων ἡγοῦντο, διελόμενοι τὰς φυλὰς ἑκάτερος ἀνὰ πέντε· ἐπιμεληταὶ δέ εἰσι τῶν ἱππέων, καθάπερ οἱ ταξίαρχοι δέκα ὄντες, εἷς ἐφ' ἑκάστης φυλῆς τῶν ὁπλιτῶν, ubi post alterum ἱππέων inserendum est οἱ φύλαρχοι, collato Polluce VIII, 94 et Harpocratione v. Φύλαρχος.

50 (419).

Harpocration s. v. Φύλαρχος:... Φύλαρχός ἐστιν ὁ κατὰ φυλὴν ἑκάστην τοῦ ἱππικοῦ ἄρχων, ὑποτεταγμένος δὲ τῷ ἱππάρχῳ, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ φησί. Cf. Photius s. v. Ἵππαρχοι et Pollux VIII, 94 : Ἵππαρχοι δὲ δύο ἐξ ἁπάντων Ἀθηναίων αἱρεθέντες ἐπιμελοῦνται τῶν πολέμων. Οἱ δὲ φύλαρχοι δέκα, εἷς ἀπὸ φυλῆς ἑκάστης, τῶν ἱππέων προΐστανται, καθάπερ οἱ ταξίαρχοι τῶν ὁπλιτῶν. Harpocrationis glossa apud Suidam quoque exstat, neglecta Aristotelis mentione. Cf. Lex. Rhet. Seguer. p. 313, 32 : Φύλαρχος: Ὁ κατὰ φυλὴν ἑκάστην τῆς ἵππου ἄρχων φύλαρχος καλεῖται· ἦσαν δὲ δέκα τὸν ἀριθμόν, ὑποτεταγμένοι τῷ ἱππάρχῳ.

51 (420).

Harpocration s. v. Πρυτανείας... Ἔστι δὲ ἀριθμὸς ἡμερῶν ἡ πρυτανεία ἤτοι λϛ' ἢ λε', καὶ ἑκάστη φυλὴ πρυτανεύει. Διείλεκται δὲ περὶ τούτων Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

In cod. A pro λϛ', λη' quod ex errore legitur quoque apud Schol. Plat. Legg. p. 459 Bekk.: Πρυτάνεις εἰσὶ μέρος τι τῶν πεντακοσίων τὸ δέκατον, πεντήκοντα ἄνδρες, οἱ διοικοῦντες ἅπαντα τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς πραττόμενα, καὶ ἐπρυτάνευον κατὰ πρυτανείαν ἐκ διαδοχῆς. Πρυτανεία δέ ἐστιν ἀριθμός τις ἡμερῶν, ἤτοι λϛ' ἢ λη' ἢ λε', ἃς ἑκάστη φυλὴ πρυτανεύειν λέγεται. Ιβ' μὲν γὰρ οἱ μῆνες, ι' δέ εἰσι πρυτανεῖαι καὶ φυλαὶ ι'. Καὶ διῄρηνται εἰς ταύτας αἱ ἡμέραι τοῦ ἐνιαυτοῦ. Κατὰ γὰρ σελήνην ἄγουσι τοῦτον, ὡς ἑκάστῃ τῶν ι' φυλῇ ἐπιβάλλειν λε' ἡμέρας, πλεονάζειν δὲ ὀλίγας. Διὸ καὶ τὰς λοιπὰς ἀπέδωκαν οἱ Ἀθηναῖοι ταῖς πρώταις λαχούσαις τέσσαρσι φυλαῖς, ἵνα ἐκείνων μὲν ἑκάστη τὰς λϛ' ἡμέρας πρυτανεύῃ, αἱ δὲ λοιπαὶ ἓξ ἀνὰ λε'. Quæ omnia ut jam Grashofius suspicabatur (*Jahn's Jahrbücher für Philol. u. Pædag.* t. X, p. 133), non minus quam glossæ apud Photium, Suidam, Lex. Rhet. Seguer. p. 291, 11, paulo discrepantes, ad Aristotelem referenda sunt. Eadem fortasse et de Schol. Æschin. contra Timarch. § 104, p. 273 ed. Schultz valent: Ἐπειδὴ δέκα ἦσαν πρυτανεῖαι, ἑκάστης δὲ τούτων πεντήκοντα βουλευταί, ἄνδρες πεντακόσιοι πρυτανεύουσιν, ἕκαστος μῆνα καὶ ἡμέρας ἕξ, ἕως τὸ ἔτος περιέλθοι εἰς τὰς δέκα φυλάς. Ὁ δὴ χρόνος, ὃν ἄρχει ἡ μία φυλή, πρυτανεία καλεῖται. Καὶ μετροῦσι κοινότερον οὐ πρὸς μῆνας ἀλλὰ πρὸς πρυτανείας τούς τε μισθοὺς καὶ τόκους καὶ ἐνοίκια.

52 (421).

Harpocration s. v. Κυρία ἐκκλησία... Τίνες δὲ αἱ κύριαι ἐκκλησίαι, Ἀριστοτέλης δεδήλωκεν ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, λέγων τοὺς πρυτάνεις συνάγειν τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον, τὴν μὲν βουλὴν ὁσημέραι, πλὴν ἐάν τις ἀφέσιμος ᾖ, τὸν δὲ δῆμον τετράκις τῆς πρυτανείας ἑκάστης. « Προγράφουσι (codd. προσγράφουσι) δέ, φησί, καὶ κυρίαν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ δεῖ τὰς ἀρχὰς ἀποχειροτονεῖν οἳ δοκοῦσι μὴ καλῶς ἄρχειν, καὶ περὶ φυλακῆς δὲ τῆς χώρας. » Καὶ τὰς εἰσαγγελίας ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ τοὺς βουλομένους ποιεῖσθαί φησι καὶ τὰ ἑξῆς.

Eadem Photius et Suidas sine Aristotelis nomine; brevius apud Hesychium leguntur s. Κυρία ἐκκλησία· ἤγετο Ἀθήνησιν ἐν ᾗ τὰς ἀρχὰς ἐπιχειροτονεῖν ἔδει, quod corruptum (τοὺς ἄρχοντας ἐχειροτόνουν) recurrit apud Photium p. 191, 8

---

est ex Hyperidis Oratione contra Autoclem et ex Aristotelis Republica Atheniensium.

49.

Hipparchi sive equitum præfecti duo erant apud Athenienses, ut Demosthenes in Philippica quarta dicit et Aristoteles in Atheniensium Republica.

50.

Phylarchus, qui suæ tribus equitatui præfectus est subditus erat hipparcho, ut Aristoteles in Republica Atheniensium dicit.

51.

Prytania est numerus dierum XXXVI aut XXXV et unaquæque tribus Prytaniam administrat. De his disseruit Aristoteles in Republica Atheniensium.

ed. Porson., in Lexic. Rhet. Seguer. p. 274, 19, Etymol. M. p. 549, 5. Ad hoc et ad sequentia fragmenta spectant quæ ex Aristotele apud Pollucem leguntur VIII, 95-96 : Πρυτάνεις. Οὗτοι τὴν βουλὴν συνάγουσιν ὁσημέραι, πλὴν ἄν τις ᾖ ἄφετος, τὸν δὲ δῆμον τετράκις ἑκάστης πρυτανείας· καὶ προγράφουσι πρὸ τῆς βουλῆς καὶ πρὸ τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ ὧν δεῖ χρηματίζειν. Τῶν δ' ἐκκλησιῶν ἡ μὲν κυρία, ἐν ᾗ τὰς ἀρχὰς ἐπιχειροτονοῦσιν, εἴπερ καλῶς ἄρχουσιν, ἢ ἀποχειροτονοῦσιν· ἐν ᾗ καὶ τὰς εἰσαγγελίας ὁ βουλόμενος εἰσαγγέλλει, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημευομένων ἀναγινώσκουσιν οἱ πρὸς ταῖς δίκαις, καὶ τὰς λήξεις τῶν κλήρων. Ἡ δὲ δευτέρα ἐκκλησία ἀνεῖται τοῖς βουλομένοις, ἱκετηρίαν θεμένοις, λέγειν ἀδεῶς περί τε τῶν ἰδίων καὶ τῶν δημοσίων. Ἡ δὲ τρίτη κήρυξι καὶ πρεσβείαις ἀξιοῖ χρηματίζειν, οὓς δεῖ πρότερον τοῖς πρυτάνεσιν ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. Ἡ δὲ τετάρτη περὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων. Ἐπιστάτης δ' ἐστὶν εἷς τῶν πρυτάνεων, ὁ κλήρῳ λαχών. Δὶς δ' οὐκ ἔξεστι γενέσθαι τὸν αὐτὸν ἐπιστάτην. Ἔχει δὲ οὗτος τῶν ἱερῶν τὰς κλεῖς ἐν οἷς τὰ χρήματα καὶ τὰ γράμματα. Καὶ ὅταν οἱ πρυτάνεις τὸν δῆμον ἢ τὴν βουλὴν συνάγωσιν, οὗτος ἐξ ἑκάστης φυλῆς πρόεδρον ἕνα κληροῖ, μόνην τὴν πρυτανεύουσαν ἀφιείς. Eadem usque ad ὁσίων, apud Schol. ad Æschin. c. Timarch. § 104, p. 272 ed. Schultz.

53 (422).

Lex. Rhet. Cantabr. p. 672, 3 : Κυρία ἡ ἐκκλησία : Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς Ἀθηναίων Νομοθεσίας... Ἄμεινον οὖν Ἀριστοτέλει [addendum est πείθεσθαι] τὰς γὰρ ἀρχὰς ἐν ταῖς κυρίαις ἐκκλησίαις φησὶν ἐπιχειροτονεῖσθαι καὶ τὰς εἰσαγγελίας [τὸν βουλόμενον ποιεῖσθαι sive εἰσαγγέλλειν], καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀναγκαίων χρηματίζειν καὶ περὶ σίτου [καὶ] φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημευομένων ἀναγινώσκειν, καὶ τὰς λήξεις (cod. δείξεις) τῶν κλήρων. Ἐπὶ δὲ τῆς ἕκτης πρυτανείας πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας προχειροτονίαν, δίδοσθαι εἰ δοκεῖ ἢ μή [εἰσφέρειν τὸ ὄστρακον]. Locum depravatum emendavit Meierus l. l. p. 21.

54 (423).

Harpocration s. v. Ἐπιστάτης... Δύο εἰσὶν οἱ καθιστάμενοι ἐπιστάται, ὁ μὲν ἐκ πρυτάνεων κληρούμενος, ὁ δὲ ἐκ τῶν προέδρων, ὧν ἑκάτερος τίνα διοίκησιν διοικεῖ δεδήλωκεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Eadem Lex. Rhet. Seguer. p. 244, 32. Etymol. M. p. 364, 10, omisso Aristotelis nomine. Suidas s. v. Ἐπιστάτης : Τῶν πρυτάνεων εἷς ὁ λαχὼν ἐπιστάτης ἐλέγετο. Δὶς δὲ τὸν αὐτὸν ἐπιστατῆσαι οὐκ ἐξῆν· φυλάσσει δὲ τοῦ ἱεροῦ τὰς κλεῖς ἐν ᾧ τὰ δημόσια χρήματα, ἔτι μὴν καὶ τὴν δημοσίαν σφραγῖδα. Ἐπειδὰν δὲ οἱ πρυτάνεις συναγάγωσι τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον, ὁ ἐπιστάτης κληροῖ προέδρους ἐννέα, ἀπὸ φυλῆς ἑκάστης ἕνα, πλὴν τῆς πρυτανευούσης. Καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἐννέα τούτων ἐπιστάτην ἕνα κληροῖ καὶ τὸ πρᾶγμα παραδίδωσιν, αὐτὸς δὲ εἰσάγει την δίκην καὶ ἐπιμελεῖται κατὰ νόμον πάντα γενέσθαι καὶ μηδὲν παραλειφθῆναι πρὸς τὸ διδαχθῆναι τοὺς δικαστάς. Eadem hæc, iisdem pæne verbis, Telephus (cf. Müller. Fragm. hist. græc. t. III, p. 635), apud Eustathium in

52.

Quæ fuerint conciones κύριαι, (principales) quas vocant in Republica Atheniensium docet Aristoteles; dicit vero Prytanes senatum et populum convocare, et senatum quidem quotidie, nisi dies nefastus sit : populum vero quater intra spatium uniuscujusque prytaniæ. Proscribunt autem etiam κυρίαν ἐκκλησίαν, in qua magistratus abrogant qui male munere suo fungi videantur, et de regionis custodia agunt. Porro si quis publice nomen alicujus deferre velit, hoc eo die facere licet.

Prytanes senatum quotidie congregant, nisi qui dies nefastus fuerit et populum quater per singulas prytanias. Populo præscribunt ante senatum et ante concionem de quibus agendum sit. Concio vero κυρία dicitur ea in qua magistratus confirmant siquidem boni fuerint, aut abrogant : in qua et publicas causas quicunque voluerit recitare potest; et rescriptiones publicatorum bonorum recitabant qui de hereditatibus judicabant. Secunda concio habetur volentibus, supplicatione facta, intrepide loqui de privatis et publicis rebus. Tertia præconibus et legatis habetur, quos oportet et prius prytanibus scripta tradere. Quarta vero de sacris et sanctis habetur. Præfectus vero unus est prytanum sorte designatus. Eundem vero bis præfectum creari non licet. Habet autem hic sacrorum claves in quibus pecuniæ et tabulæ depositæ sunt. Quumque prytanes senatum aut populum convocant, hic ex singulis tribubus unum proedrum creat, excepta ea quæ est in imperio.

53.

Præstat Aristoteli fidem habere. Is enim dicit in concionibus quæ κύριαι vocantur, magistratus confirmari, et causas de criminibus publicis a quocunque qui voluerit deferri, deque aliis necessariis agi et de frumentis et de custodia regionis et libellos publicatorum recitari et sortes hereditatum, et decerni num ostracismi habendi causa sit necne.

54.

Duo constituti sunt epistatæ, unus e prytanibus sorte lectus, alter ex proedris. De muneribus utriusque exposuit Aristoteles in Republica Atheniensium.

Odyss. p. 1827 ed. Rom. : Προσενθυμητέον δὲ καὶ Τηλέφου τοῦ, ὡς ἱστορεῖται, Περγαμηνοῦ, ὅτι κατὰ τὴν ἐκείνου παράδοσιν νομική τις ἦν λέξις ἢ τεχνικὴ ἐν τοῖς μεθ' Ὅμηρον ὁ ἐπιστάτης· γίνεται γάρ, φησιν, Ἀθήνησιν ἐκ τῶν πρυτάνεων εἷς ὃς ἐπιστατεῖ νύκτα καὶ ἡμέραν μίαν, καὶ πλείω χρόνον οὐκ ἔξεστιν οὐδὲ δὶς τὸν αὐτὸν γενέσθαι, τάς τε κλεῖς [addendum est τῶν ἱερῶν] ἐν οἷς τὰ χρήματά εἰσι φυλάττει καὶ τὰ γράμματα τῆς πόλεως καὶ τὴν δημοσίαν σφραγῖδα. Κληροῖ δὲ καὶ προέδρους ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἕνα, πλὴν τῆς πρυτανευούσης καὶ πάλιν ἐκ τούτων ἐπιστάτην ἕνα, quæ se satis ut ex Aristotele excerpta produnt.

55 (424).

Harpocration s. v. Πρόεδροι ἐκληροῦντο τῶν πρυτάνεων καθ' ἑκάστην πρυτανείαν εἷς ἐξ ἑκάστης φυλῆς πλὴν τῆς πρυτανευούσης, οἵτινες τὰ περὶ τὰς ἐκκλησίας διῴκουν. Ἐκαλοῦντο δὲ πρόεδροι, ἐπειδήπερ προήδρευον τῶν ἄλλων ἁπάντων. Πολλάκις δ' ἐστι τοὔνομα παρὰ τοῖς ῥήτορσιν... ὅτι δ' ὁ καλούμενος ἐπιστάτης κληροῖ αὐτούς, εἴρηκεν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Eadem Photius p. 452, 4 et Suidas omisso Aristotelis nomine. Altera glossa brevior apud Photium p. 451, 25 et Lex. Rhet. Seguer. p. 290, 8, apud quos, pro καθ' ἑκάστην πρυτανείαν, καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν legitur, quod frustra apud Harpocrationem restituere conatus est Luzacius, *De Socrate cive*, Lugd. Batav. 1796, p. 97. Cf. præterea Schol. Æschin. in Orat. c. Ctesiph. § 4, p. 316 Schultz.

56 (425).

Harpocration s. v. Γραμματεύς... Ὁ γραμματεὺς πῶς τε καθίστατο καὶ τί ἔπραττεν, ὡς τῶν γραμμάτων τ' ἐστὶ κύριος καὶ τὰ ψηφίσματα τὰ γενόμενα φυλάττει καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἀντιγράφεται καὶ παρακάθηται τῇ βουλῇ, δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Γραμματέως et ἀντιγραφέως munera male hîc ab Harpocratione confusa esse animadvertit Rosius, collato Polluce VIII, 98 : Γραμματεὺς ὁ κατὰ πρυτανείαν κληρωθεὶς ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐπὶ τῷ τὰ γράμματα φυλάττειν καὶ τὰ ψηφίσματα, καὶ ἕτερος ἐπὶ τοὺς νόμους ὑπὸ τῆς βουλῆς χειροτονούμενος. Ὁ δ' ὑπὸ τοῦ δήμου αἱρεθεὶς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τῷ τε δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ. Ἀντιγραφεὺς πρότερον μὲν αἱρετός, αὖθις δὲ κληρωτὸς καὶ πάντα ἀντεγράφετο παρακαθήμενος τῇ βουλῇ. Δύο δ' ἦσαν, ὁ μὲν τῆς βουλῆς, ὁ δὲ τῆς διοικήσεως. Cf. Bœckh. *Staatshaushaltung der Athener*, t. I, p. 254 sqq., Köhler. *Attische Inschriften*, *Hermes*, t. II, p. 29. Alia glossa apud Suidam legitur : Γραμματεύς : οὗτος πράξεως μὲν οὐδεμιᾶς ἦν κύριος, ὑπανεγίνωσκε δὲ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τὰ πραττόμενα· ὁ δ' ἀντιγραφεὺς καὶ οὗτος ἀπὸ τοῦ γράφειν παρὰ τῇ βουλῇ ὠνόμασται. Lex. Rhet. Seg. p. 185, 14 : Γραμματεύς : Ὁ ἀναγινώσκων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τὰ προστεταγμένα· κατὰ χρόνους ἠλλάσσετο. Ὁ δὲ καταγραφόμενος τὰ ἐν τῇ βουλῇ γενόμενα ἀντιγραφεὺς ἐλέγετο. Ibid. p. 226, 30 : Γραμματεύς : Καὶ τὸν γραμματέα ὁ δῆμος χειροτονεῖ, ἀναγνωσόμενον αὐτῷ καὶ τῇ βουλῇ. Καὶ οὗτος οὐδενὸς τὸ σύνολον ἄλλου ἐστὶ κύριος ἢ τοῦ ἀναγνῶναι. Ἔστιν οὖν ὁ ἀναγνώστης.

57 (426).

Harpocration s. v. Ἀντιγραφεύς : Ὁ καθιστάμενος ἐπὶ τῶν καταβαλλόντων τινὰ τῇ πόλει χρήματα ὥστε ἀντιγράφεσθαι ταῦτα... Διττοὶ δὲ ἦσαν ἀντιγραφεῖς, ὁ μὲν τῆς διοικήσεως, ὥς φησι Φιλόχορος, ὁ δὲ τῆς βουλῆς, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Eadem omisso Aristotelis et Philochori nomine Suidas s. v. et Lexic. Rhet. Seguer. p. 410, 3.

58 (427).

Harpocration s. v. Ἀποδέκται : Ἀρχή τίς ἐστι παρ' Ἀθηναίοις οἱ ἀποδέκται, ἧς πολλάκις μνημονεύουσιν οἱ ῥήτορες καὶ οἱ κωμικοί. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ δεδήλωκεν ὡς δέκα τε εἴησαν καὶ ὡς παραλαβόντες τὰ γραμματεῖα ἀπαλείφουσι τὰ καταβαλλόμενα χρήματα τῆς βουλῆς ἐναντ-

---

55.

Proedri a prytanibus, in singulas prytanias, sorte legebantur, ex qualibet tribu unus, excepta ea quæ prytaniam gerebat; qui curabant ea quæ ad comitia populi pertinebant. Appellabantur autem proedri, quod primam præ reliquis sedem tenebant. Frequens nomen est apud oratores... Eum autem qui vocabatur ἐπιστάτης, proedros sorte legisse Aristoteles in Republica Atheniensium dixit.

56.

De scribæ electione atque officio, quod tabularum penes eum potestas, et decretorum factorum custodia fuerit, ceteraque omnia contra scripserit ac senatui assederit, Aristoteles docuit in Republica Atheniensium.

57.

Contrascriptor, qui præpositus est illis, qui civitati pecuniam solvunt, ut eam transcribat... Erant autem bini, unus administrationis, ut ait Philochorus, alter senatus, ut Aristoteles in Republica Atheniensium.

58.

Ἀποδέκται, *receptores* magistratus fuit apud Athenien-

τίον ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, καὶ πάλιν ἀποδιδόασι τὰ γραμματεῖα τῷ δημοσίῳ. Καὶ ἁπλῶς ἃ πράττουσι διασαφεῖ. Ὅτι δὲ ἀντὶ τῶν κωλακρετῶν οἱ ἀποδέκται ὑπὸ Κλεισθένους ἀπεδείχθησαν, Ἀνδροτίων β'. Ex Harpocratione, Suidas, omisso Aristotelis nomine.

Lex. Rhet. Seguer. p. 198, 1 : Ἀποδέκται : Ἄρχοντες κληρωτοί, δέκα τὸν ἀριθμὸν κατὰ φυλήν εἰσιν, οἵτινες παρελάμβανον καὶ ἀπεδέχοντο τὰ γραμματεῖα τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀποδέκται ἐκαλοῦντο. Εἶτα ἐξήταζον τά τε ὀφειλόμενα καὶ τὰ ἀποδιδόμενα χρήματα σὺν τῇ βουλῇ, καὶ ἐμέριζον εἰς ἃ χρὴ ἀναλίσκειν, quibus addit Suidas in altera glossa, t. I, p. 594, not. Bernh.: Καὶ γενομένης τῆς καταβολῆς τῶν ὀφειλομένων χρημάτων ἀπήλειφον τὰ γραμματεῖα δημοσίᾳ. Cf. Etym. M. p. 124, 41, Zonaras p. 234, Synag. Lex. Seg. p. 427, 13. Alia præbet Pollux VIII, 97 : Ἀποδέκται δὲ ἦσαν δέκα, οἳ τοὺς φόρους καὶ τὰς εἰσφορὰς καὶ τὰ τέλη ὑπεδέχοντο, καὶ τὰ περὶ τούτων ἀμφισβητούμενα ἐδίκαζον· εἰ δέ τι μεῖζον εἴη, εἰσῆγον εἰς δικαστήριον. Cf. Schol. Æschin. in Orat. c. Ctesiphont. § 26, p. 321 Schultz.

59 (428).

Harpocration s. v. Πωληταὶ καὶ πωλητήριον : Οἱ μὲν πωληταὶ ἀρχή τίς ἐστιν Ἀθήνησι, δέκα τὸν ἀριθμὸν ἄνδρες, εἷς ἐκ τῆς φυλῆς ἑκάστης. Διοικοῦσι δὲ τὰ πιπρασκόμενα ὑπὸ τῆς πόλεως πάντα, τέλη καὶ μέταλλα καὶ μισθώσεις καὶ τὰ δημευόμενα ... Διείλεκται δὲ περὶ αὐτῶν καὶ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Πωλητήριον δὲ καλεῖται τόπος ἔνθα συνεδρεύουσιν οἱ πωληταί.

Eadem Photius et Suidas, omissa Aristotelis mentione. Lex. Rhet. Seguer. p. 291, 17, post δημευόμενα addit : Καὶ φροντίζουσιν ὅπως ἡ τιμὴ τῶν πιπρασκομένων ἀποδοθῇ τῇ πόλει, et similiter Etym. M. p. 698, 57 : Πωληταί : Ἀρχή τις Ἀθήνησι· οἳ τὰ τῆς πόλεως πωλοῦσι καὶ φροντίζουσιν ἀποδιδόντες τῇ πόλει. Altera est præterea glossa apud Photium p. 478, 5 et Suidam : Πωληταί : Οὗτοι τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ κατὰ προθεσμίαν καὶ μὴ ἀποδιδόντων ἐπίπρασκον τὰς οὐσίας· ὑπέκειντο δὲ τοῖς πωληταῖς καὶ ὅσοι τὸ διαγραφὲν ἀργύριον ἐν πολέμῳ μὴ εἰσέφερον, ἔτι καὶ οἱ ξενίας ἁλόντες, καὶ ὁ μέτοικος προστάτην οὐκ ἔχων, καὶ ὁ ἀποστασίου γραφείς· τούτων γὰρ τὰς οὐσίας πωλοῦντες παρακατέβαλλον εἰς τὸ δημόσιον. Cf. præterea Pollux VIII, 99 : Πωληταὶ τὰ τέλη πιπράσκουσι μετὰ τῶν ἐπὶ τὸ θεωρικὸν ᾑρημένων, καὶ τὰς τῶν ἐξ Ἀρείου πάγου μετὰ τὸν πρότερον λόγον φυγόντων οὐσίας, καὶ τὰ δεδημευμένα. Πρυτανεύει δὲ ἐξ αὐτῶν εἷς ὃς τὰ πωλούμενα βεβαιοῖ. Ἀπήγοντο δὲ πρὸς τούτους καὶ οἱ μετοίκιον μὴ τιθέντες, quæ licet consentiant cum glossa apud Harpocrationem s. v. Μετοίκιον : Οἱ μέντοι μὴ τιθέντες τὸ μετοίκιον μέτοικοι ἀπήγοντο πρὸς τοὺς πωλητάς, καὶ εἰ ἑάλωσαν ἐπιπράσκοντο, ubi additur : Ὥς φησι Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος (§. 57-58), non tamen necessario e Demosthene derivata sunt.

60 (429).

Harpocration s. v. Ταμίαι : .... Ἀρχή τις παρ' Ἀθηναίοις ἦν οἱ ταμίαι, δέκα τὸν ἀριθμόν. Παραλαμβάνουσι δ' οὗτοι τό τε ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὰς νίκας καὶ τὸν ἄλλον κόσμον καὶ τὰ χρήματα ἐναντίον τῆς βουλῆς, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Εἰσὶ δέ τινες καὶ τῶν [ἱερῶν addendum videtur] τριήρων ταμίαι, ὡς ὁ αὐτὸς φιλόσοφός φησιν. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς τριηράρχοις παρείποντο ταμίαι, δεδήλωκεν Εὔπολις ἐν Μαρικᾷ. Eadem Photius, Etym. M. p. 745, 16, Philemon Lex. Technol. p. 150 ed. Osann. Photius vero atque Suidas et ex parte Lexic. Rhetor. Seguer. p. 306, 7 alteram præterea glossam apponunt : Ταμίαι : Ἄρχοντές εἰσιν Ἀθήνησι κληρωτοὶ ἀπὸ τῶν πεντακοσιομεδίμνων, οἳ τὰ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν ἀκροπόλει χρήματα ἱερά τε καὶ δημόσια φυλάττουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς [καὶ τὸν κόσμον add. Lex. Seguer.]. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι ταμίαι, ἄρχοντες χειροτονητοὶ ἐπὶ τὰς ἱερὰς καὶ δημοσίας τριήρεις, ὁ μὲν ἐπὶ τὴν Πάραλον, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν τοῦ Ἄμμωνος. Ex

---

ses, cujus oratores et comici subinde meminerunt. Aristoteles vero in Republica Atheniensium ostendit denos fuisse, qui acceptis tabulis publicis, nomina debitorum post pecuniæ solutionem, in senatu coram senatoribus delebant, tabulasque iterum ærario tradebant. Idem reliqua eorum munera quæ fuerint exponit. Ceterum apodectæ in locum colacretarum a Clisthene subrogati, ut Androtion libro secundo testatur.

59.

Erant Athenis πωληταί *venditores*, certus quidam magistratus, decem numero viri, ex singulis tribubus unus, qui omnia quæ a civitate vendebantur administrabant, ut vectigalia, metalla, redempturas et quæ publicabantur. De iis disseruit Aristoteles in Republica Atheniensium. Πωλητήριον vero appellabatur locus, ubi πωληταί considere solent.

60.

Ταμίαι (*quæstores*); magistratus fuerant apud Athenienses quæstores, decem numero, qui Minervæ simulacrum et victorias aliaque ornamenta et pecunias in conspectu senatus recipiebant, ut ait Aristoteles in Republica Atheniensium. Sunt etiam triremium sacrarum quæstores, eodem philosopho teste. Trierarchis quoque adjunctos fuisse declarat Eupolis in Marica.

eodem fonte Pollux VIII, 97. Ταμίαι τῆς θεοῦ κληρωτοὶ μὲν ἐκ πεντακοσιομεδίμνων ἦσαν, τὰ δὲ χρήματα παρελάμβανον τῆς βουλῆς παρούσης. Ἐκαλοῦντο δ' οὗτοι κωλακρέται. Εἶχον δ' ἐξουσίαν καὶ ζημίαν ἀφελεῖν, εἰ ἀδίκως ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐπιβληθείη, et ibid. 116 : Ταμίας ἐκάλουν τοὺς ταῖς ἱεραῖς τριήρεσι λειτουργοῦντας, ἄλλους ἢ τριηράρχους. Καὶ οἱ ἐκ τῆς Παράλου καὶ τῆς Σαλαμινίας ναῦται ἐκαλοῦντο οἱ μὲν οὐ πάραλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ παραλῖται, οἱ δὲ Σαλαμίνιοι.

61 (430).

Lex. Rhet. Cantabr. p. 675, 28 : Πάραλος καὶ Σαλαμινία : Ταύτας τὰς τριήρεις εἶχον διὰ παντὸς πρὸς τὰς ἐπειγούσας ὑπηρεσίας, ἐφ' αἷς καὶ ταμίαι τινὲς ἐχειροτονοῦντο· ἐχρῶντο δὲ αὐταῖς εἰ δέοι στρατηγὸν μεταπέμψασθαι κριθησόμενον, ὥσπερ Ἀλκιβιάδην. Ἡ δὲ Πάραλος καὶ ἀπό τινος ἥρωος ἐπιχωρίου ἐκλήθη. Τῆς μὲν Παράλου καὶ Σαλαμινίας ἐν τρίτῃ μνημονεύει Θουκυδίδης (III, 33 et 77) καὶ Ἀριστοφάνης ἐν Ὄρνισιν (v. 1204), Ἀριστοτέλης δὲ Ἀμμωνιάδα καὶ Πάραλον οἶδε καὶ Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους. Φιλόχορος δὲ ἐν τῇ ϛ' (fr. 130 Müller), τέτταρας αὐτὰς οἶδε, πρώτας μὲν δύο Ἀμμωνιάδα καὶ Πάραλον, προσγενομένας δὲ Δημητριάδα καὶ Ἀντιγονίδα. Ἐκαλοῦντο δὲ οἱ ἐμπλέοντες τῇ Παράλῳ Πάραλοι, ὡς καὶ παρ' Αἰσχίνῃ (adv. Ctesiph. § 162), οἱ δ' ἐν τῇ Σαλαμινίᾳ Σαλαμίνιοι.

Οἱ δ' ἐν emendatio est Mülleri : in codice legitur οἷον. Pro Ἀμοριάδα quod utroque loco in codice est Ἀμμωνιάδα posuit Meierus l. l. collato Photio in quo et alia rectius se habere videntur, s. v. Πάραλος : Ἱερὰ τριήρης ὥσπερ καὶ ἡ Σαλαμινία· ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι τριήρεις δύο Ἀντιγονὶς καὶ Δημητριάς, ἔτι δὲ καὶ Ἀμμωνιάς· ἀλλ' ἡ μὲν Πάραλος ἐπέμπετο πρὸς τὰς θεωρίας, εἴς τε Δῆλόν φημι καὶ Ὀλυμπίαν· ἡ δὲ Σαλαμινία πρὸς τὸ μεταπέμπεσθαι τοὺς ἐξ αὐτῆς Ἀττικοὺς (male ἐξ αὐτῆς Ἀττικῆς conjec. Naber. corrig. ἐν αὐτῇ τοὺς στρατηγοὺς) ἀδικεῖν δοκοῦντας· ἐπολέμουν δὲ ὅμως καὶ αὗται αἱ τριήρεις, et Ulpian. ad Demosthen. c. Midiam p. 570, 3. Ἀμμωνὶς legitur apud Harpocrationem s. v. et Dinarchum. In alia glossa apud Photium eandem fuisse Salaminiam et Ammoniada affirmatur s. v. Πάραλοι : οἵ τε ἐν τῇ νηὶ τῇ Παράλῳ πλέοντες καὶ οἱ τὴν Παράλιον τῆς Ἀττικῆς κατοικοῦντες (cf. Hesych. s. v. Πάραλοι et Schol. Æschin. adv. Ctesiph. § 162), ὥσπερ ἕτεροι Πεδιάσιοι καὶ Διάκριοι. Πάραλος δὲ τριήρης ἱερὰ καλεῖται, ἥτις διηνεκῶς ταῖς ἐπειγούσαις χρείαις ὑπηρετεῖ. Ὁπότε δὲ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μεταπέμψασθαι στρατηγὸν ἐβούλοντο, ὥσπερ Ἀλκιβιάδην ἀπὸ Σικελίας, τῇ Παράλῳ (immo τῇ Ἀμμωνιάδι quum Πάραλος ad theorias emitteretur cf. Schol. Aristoph. Av. v. 147 : Δύο εἰσὶ νῆες ὑπηρέτιδες παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ἡ Πάραλος καὶ ἡ Σαλαμινία. Ὧν ἡ μὲν Σαλαμινία τοὺς ἐκκαλουμένους εἰς κρίσιν ἦγεν, ἡ δὲ Πάραλος τὰς θεωρίας ἀπῆγεν) ἐχρῶντο· λέγεται δὲ ἡ αὐτὴ (scil. ἡ Ἀμμωνιάς) καὶ Σαλαμινία. Ὕστερον δὲ ἄλλαι δύο προσεγένοντο αὐταῖς, Ἀντιγονίς τε καὶ Δημητριάς. De Ammoniade cf. Harpocration s. v. Ἀμμωνίς : Ἡ τοῦ Ἄμμωνος (Phot. s. v. Ταμίαι, τὴν τοῦ Ἄμμωνος) ἱερὰ τριήρης. Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Ἱμεραίου. Schol. Demosthen. in Orat. c. Mid. § 171 : Καὶ Ἀμμωνιὰς ἐπειδὴ τῷ Ἄμμωνι δι' αὐτῆς τὰς θυσίας ἔπεμπον. Ejus nomen in Atticam civitatem receptum esse, quum Alexander Ammonis filium perhiberi se dicique jussisset acute suspicatus est Grashofius in *Jahn's Jahrbüch. für Philol.* t. X, p. 166, eoque dictam esse navem qua theori ad Alexandrum Ammonis filium missi veherentur, id quod fere Olymp. 112, 2 factum fuerit. Unde si vere sunt disputata colligitur Ammoniadis nomen etiamnum vivente Aristotele pro Salaminia in usum venisse. Nimis tamen lubrica res esset, si quis hoc indicio fretus de tempore quo editæ sint Politiæ disputare institueret, sive etiam, quod a Rosio factum est, hoc argumento uteretur ut Politiarum opus Aristoteli abjudicaret. Eodem enim modo quo apud Photium male Paralus pro Ammoniade nominatur, leviori etiam errore apud auctorem Lexici rhetorici Ammonias pro Salaminia nominari potuit, quippe qui quum in fonte unde sua hausit ita legisset : Ἀριστοτέλης δὲ Σαλαμινίαν ἣ ὕστερον Ἀμμωνιὰς ἐκλήθη καὶ Πάραλον οἶδε, alterum fortasse tantummodo nomen in excerpta sua retulerit. Ceterum de re cf. præter Meier. l. l. Bœckh. *Urkunden über das Seewesen* p. 78 et *Staatshaushaltung der Athener*, t. I, p. 340.

61.

Paralus et Salaminia. Has triremes perpetuo ad ministeria celeriter exsequenda paratas habebant. Earum etiam quæstores quosdam eligebant. Ceterum utebantur his navibus, si imperator arcessendus esset, uti verbi causa Alcibiades. Paralus nomen habet a Paralo heroe indigena. Parali et Salaminiæ libro tertio meminit Thucydides et Aristophanes in Avibus. Aristoteles vero et Dinarchus in Oratione contra Timocratem Ammoniadem et Paralum memorant. Philochorus autem libro sexto quattuor naves sacras novit, primum quidem Ammoniada et Paralum, quibus deinde accesserunt Demetrias et Antigonis. Nautæ Parali navis nominabantur Parali, ut est etiam apud Æschinem, similiterque Salaminiæ nautæ, Salaminii.

62 (431).

Etymol. M. p. 468, 56 : Ἱεροποιοί : Κληρωτοὶ ἄρχοντές εἰσι δέκα τὸν ἀριθμόν, οἵ τά τε μαντεύματα ἱεροθυτοῦσι, κἄν τι καλλιερῆσαι δέῃ καλλιεροῦσι μετὰ τῶν μάντεων καὶ θυσίας τὰς νομιζομένας ἐπιτελοῦσι καὶ τὰς πενταετηρίδας ἁπάσας διοικοῦσι πλὴν Παναθηναίων. Ταῦτα δὲ Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Δημοσθένης ἐν Φιλιππικῶν δ' (IV, § 26)· « Οἱ λοιποὶ τὰς πομπὰς πομπεύουσιν ὑμῖν μετὰ τῶν ἱεροποιῶν. » Μὴ ἀγνοῶμεν δὲ ὅτι καὶ ἄλλοι εἰσὶν ἱεροποιοὶ τῶν σεμνῶν θεῶν τὸν ἀριθμὸν δέκα. Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Μειδίου (§ 115)· « Περιεῖδε ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἱεροποιὸν αἱρεθέντα ἐξ Ἀθηναίων ἁπάντων, τρίτον αὐτὸν καὶ κατερξάμενον. » Δείναρχος δὲ ἐν τῷ κατὰ Λυκούργου εὐθυνῶν φησί· « Καὶ τὰς σεμνὰς θεὰς αἷς ἐκεῖνος ἱεροποιὸς καταστὰς δέκατος αὐτός. »

Priora usque ad Παναθηναίων Lex. Rhet. Seguer. p. 265, 22 et Photius s. v. Ad Aristotelem item referendus Pollux VIII, 107 : Ἱεροποιοί : Δέκα ὄντες οὗτοι ἔθυον θυσίας πεντετηρίδας, τὴν εἰς Δῆλον, τὴν ἐν Βραυρῶνι, τὴν τῶν Ἡρακλείων, τὴν Ἐλευσῖνι.

63 (432).

Harpocration s. v. Εὔθυναι : .... Εὐθύνης ὄνομα ἀρχῆς παρ' Ἀθηναίοις. Δέκα τὸν ἀριθμὸν ἦσαν ἄνδρες, παρ' οἷς ἐδίδοσαν οἱ πρεσβεύσαντες ἢ ἄρξαντες ἢ διοικήσαντές τι τῶν δημοσίων τὰς εὐθύνας. Διείλεκται περὶ αὐτῶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Eadem brevius Photius p. 32, 26 ed. Porson. Suidas et Etymol. M. p. 391, 52. Cf. Phot. p. 31, 20 : Εὔθυνος : Ἀρχή ἦν τις. Ἐξ ἑκάστης δὲ φυλῆς ἕνα κληροῦσι, τούτῳ δὲ δύο παρέδρους. Lex. Rhet. Seguer. p. 257, 15 : Εὔθυνοι ἄρχοντές εἰσιν οἱ τὰς εὐθύνας λαμβάνοντες παρὰ τῶν ἀρχόντων, ὥσπερ οἱ λογισταί. Pollux VIII, 100.

64 (433).

Harpocration s. v. Λογισταὶ καὶ Λογιστήρια : Ἀρχή τις παρ' Ἀθηναίοις οὕτω καλουμένη· εἰσὶ δὲ τὸν ἀριθμὸν δέκα, οἳ τὰς εὐθύνας τῶν διῳκημένων ἐκλογίζονται ἐν ἡμέραις λ', ὅταν τὰς ἀρχὰς ἀποθῶνται οἱ ἄρχοντες. Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφῶντος (§ 117). Διείλεκται περὶ τούτων Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, ἔνθα δείκνυται ὅτι διαφέρουσι τῶν εὐθυνῶν. Μέμνηνται τῆς ἀρχῆς καὶ οἱ κωμικοί. Εὔπολις Πόλεσιν· « Ἄνδρες λογισταὶ τῶν ὑπευθύνων χορῶν. » Λογιστήρια δ' ἐστὶ τὰ τῶν λογιστῶν ἀρχεῖα, ὡς Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους καὶ Ἀνδοκίδης ἐν τῷ περὶ τῶν μυστηρίων (§ 78) δηλοῦσιν. Eadem Photius, Suidas s. v. omisso Aristotelis nomine et Schol. Æschin. contra Ctesiph. § 15, p. 80, 2 Dind. qui post δέκα addit : Ἑκάστης φυλῆς εἷς. Cf. Lex. Rhet. Seguer. p. 276, 17 : Λογισταί : Ἄρχοντές εἰσι κληρωτοί, δέκα τὸν ἀριθμόν, ἐφ' ὧν πάντες οἱ ἄρξαντες ἀρχὴν ἡντινοῦν λόγον ἀπέφερον τῶν διῳκημένων, ibid. p. 245, 6.

65 (434).

Lexic. Rhet. Cantabr. p. 672, 20 : Λογισταὶ καὶ Συνήγοροι : Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ οὕτω λέγει· « Λογισταὶ δὲ αἱροῦνται δέκα, παρ' οἷς διαλογίζονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τά τε λήμματα καὶ τὰς γεγενημένας δαπάνας. Καὶ ἄλλοι δέκα συνήγοροι (cod. ἄλλοις... συνηγόροις), οἵτινες συνανακρίνουσι τούτοις. Καὶ οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις ἀνακρίνονται (ἀνακρίνοντες cod.) πρῶτον, εἶτα ἐφίενται εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς ἕνα καὶ φ'.

Præter locos jam ad præcedens fragmentum laudatos cf. Etym. M. p. 569, 31, Poll. VIII, 99, Lex. Rhet. Seg. p. 310, 6. Ad ea quæ in Lex. Rhet. Cantabr. leguntur pertinet Schol. Ari-

---

62.

Sacrifici, magistratus sorte lecti decem numero, qui vaticiniorum causa sacra instituunt, et si litare oportet litant cum vatibus, et sacrificia usu sancita faciunt, et quinquennalia festa adornant omnia præter Panathenæa. Hæc Aristoteles tradit in Republica Atheniensium.

63.

Εὔθυναι. Nomen magistratus apud Athenienses. Erant decem numero, apud quos qui legatione functi erant, aut magistratum gesserant aut aliquid rerum publicarum administraverant, rationes reddebant. Disserit de iis Aristoteles in Republica Atheniensium.

64.

Λογισταὶ et λογιστήρια. Logistæ magistratus quidam apud Athenienses. Decem erant, qui rationes rerum administratarum subducebant intra triginta dierum spatium postquam magistratus munere decesserant. Demosthenes in Oratione pro Ctesiphonte. Disserit de iis Aristoteles in Republica Atheniensium, ubi demonstratur logistas diversos esse ab euthynis ... Logisteria vero sunt curiæ logistarum.

65.

Aristoteles in Republica Atheniensium ita scribit : Logistæ suffragiis creantur decem, apud eosque rationes pecuniæ acceptæ et expensæ a magistratibus reddeban-

stoph. Vesp. v. 691 : Κληρωτοὺς δὲ γενομένους δέκα συνηγόρους Ἀριστοτέλης φησίν, cum quo conferendum est Lex. Rhet. Seguer. p. 301, 4 : Συνήγοροι ἄρχοντες ἦσαν κληρωτοί, οἳ τοῖς λογισταῖς ἐβοήθουν πρὸς τὰς εὐθύνας τῶν ἀρξάντων τινὰ ἀρχήν.

66 (435).

Harpocration s. v. Ἀστυνόμος ... Δέκα φησὶν εἶναι τοὺς ἀστυνόμους Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, πέντε μὲν ἐν Πειραιεῖ, πέντε δ' ἐν ἄστει. Τούτοις δέ φησι μέλειν περί τε τῶν αὐλητρίδων καὶ τῶν ψαλτριῶν καὶ τῶν κοπρολόγων καὶ τῶν τοιούτων.

Eadem Suidas et Synag. Lex. Seguer. p. 455, 24 omisso Aristotelis nomine : brevius etiam Hesychius : Ἀστυνόμος. Ὁ διοικῶν κατὰ τὸ ἄστυ. De numero astynomorum cf. Bœckh. C. I. t. I, p. 337, B.

67 (436).

Photius p. 404, 16, s. v. Πεζὰς μόσχους : Ἀντὶ τοῦ ἑταίρας· ἐλέγοντο γάρ τινες οὕτως, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτείᾳ, τὰς χωρὶς ὀργάνων. Κάνθαρος Συμμαχίᾳ· « Αὐλητρίδα πεζήν », καὶ Εὔπολις Κόλαξι.

Idem brevius Hesychius s. v. Πεζὰς μόσχους· Οὕτως ἐκάλουν τὰς μισθαρνούσας ἑταίρας χωρὶς ὀργάνου. Ad eandem glossam pertinent quæ paulo post apud Photium, p. 405, 1 alieno loco leguntur : Τὰς ἑταίρας τὰς μὴ μουσικάς, ἀλλ' ἄνευ ὀργάνων καὶ ψιλάς, πεζὰς καλοῦσιν. Cf. Etym. M. p. 658, 36 : Πεζαὶ ἑταῖραι αἱ χωρὶς ὀργάνων εἰς τὰ συμπόσια φοιτῶσαι, Schol. Eurip. Alcest. 460, Theopompus apud Athen. XII, p. 532 (fr. 238 Müller). Ab Aristotele alienam hanc glossam putat Rosius, ita ut apud Photium legendum sit pro Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτείᾳ, Ἀριστοφάνης ἐν Πόλεσιν. Non autem video cur non et philosophus hanc rem tangere potuerit.

68 (437).

Harpocration s. v. Ἀγορανόμοι : Οἱ τὰ κατὰ τὴν ἀγορὰν ὤνια διοικοῦντες ἄρχοντες. Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους (§ 112). Ἀριστοτέλης δ' ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ κληροῦσθαί φησι πέντε μὲν εἰς Πειραιᾶ, πέντε δὲ εἰς ἄστυ.

Priora tantum verba habent Suidas, Synag. Lex. Seg. p. 330, 13, Etymol. M. p. 13, 9 et Lex. Rhet. Seg. p. 199, 24. De agoranomis Theophrastus quoque locutus erat in opere περὶ Νόμων testibus Harpocratione, Photio, Suida s. v. Κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀψευδεῖν.

69 (438).

Harpocration s. v. Ἐπιμελητὴς ἐμπορίου ... Ἀριστοτέλης· « Ἐμπορίου δ' ἐπιμελητὰς δέκα κληροῦσιν· τούτοις δὲ προστέτακται τῶν τε ἐμπορίων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τοῦ σίτου τοῦ καταπλέοντος εἰς τὸ Ἀττικὸν ἐμπόριον τὰ δύο μέρη τοὺς ἐμπόρους ἀναγκάζειν εἰς τὸ ἄστυ κομίζειν. »

Eadem sine Aristotelis nomine Suidas s. v. Etymol. M. p. 362, 2. Lex. Rhet. Seguer. p. 255 22, ubi pro Ἀττικὸν ἐμπόριον, male ἀστικὸν legitur, et Suidas in altera glossa, post δέκα hæc addunt : Τὸν ἀριθμόν, ἑκάστου ἔτους καθιστάμενοι, deinde οἷς προσετέτακτο.

70 (439).

Harpocration s. v. Σιτοφύλακες ... Ἀρχή τις ἦν Ἀθήνησιν, ἥτις ἐπεμελεῖτο ὅπως ὁ σῖτος δικαίως πραθήσεται καὶ τὰ ἄλφιτα καὶ οἱ ἄρτοι. Ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιε', ι' μὲν ἐν ἄστει, ε' δ' ἐν Πειραιεῖ, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

---

tur. Adjunctos habebant decem synegoros sive assessores, qui cum logistis rationes ipsis subjectas examinabant. Apud hos igitur primum rationes magistratus reddebant, deinde ab iisdem deducebantur in judicium quod erat virorum unius et quingentorum.

Aristoteles decem (logistarum) assessores sorte legi dicit.

66.

Decem esse astynomos dicit Aristoteles in Republica Atheniensium, quinque in Piræeo, quinque in urbe : curæ iis esse dicit tibicinas, psaltrias, stercorilegos et horum similes.

67.

Πεζὰς μόσχους, meretrices; ita quædam appellabantur, ut Aristoteles in Republica dicit, eæ scilicet quæ absque instrumentis artem suam quasi nudam exercebant.

68.

Agoranomi, magistratus qui res in foro venales administrant. Aristoteles in Republica Atheniensium sorte eos eligi dicit, quinque in Piræeum, et quinque in urbem.

69.

Aristoteles : « Decem emporii curatores sorte legunt, quibus id negotii datum est, ut emporiorum curam habeant et frumenti, quod in Atticum emporium advehatur, duas partes in urbem mercatores deferre cogant. »

70.

Sitophylaces magistratus erant Athenis, qui curabant ut frumentum, farinæ et panes justo pretio venderentur; eorumque quindecim erant, decem in urbe, quinque in Piræeo, uti Aristoteles in Republica Atheniensium refert.

Eadem Photius et Suidas omisso nomine Aristotelis. Ι' post ιε' addidit Valesius. Apud Photium ultima sic leguntur : Ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν πάλαι μὲν πεντεκαίδεκα, [ι'] ἐν ἄστει, πέντε δὲ ἐν Πειραιεῖ, ὕστερον δὲ λ' μὲν ἐν ἄστει, ε' δὲ ἐν Πειραιεῖ, ubi pro ε', ι' corrigendum censet Rosius, collato Plutarcho V. Lysandri c. 15 : Τριάκοντα μὲν ἐν ἄστει δέκα δὲ ἐν Πειραιεῖ. Aliter de hac re judicarunt Bergkius, *De reliquiis com. Att. ant.* p. 18, qui ιε' voluit, Bœckhius, *Staatshaushalt. der Athener,* t. I, p. 118, qui locum ita constitutum fuisse putat : Ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν πάλαι μὲν τρεῖς, ὕστερον δὲ πεντεκαίδεκα, δέκα μὲν ἐν ἄστει, πέντε δὲ ἐν Πειραιεῖ, comparato Lysia Orat. XII, § 8. Cf. Vœmel, *Zeitschrift für Alterthumsw.* 1852, p. 32, Dobr. in Advers. et Dindorf. ad Harpocrat. t. I, p. 274. Ab Harpocratione differt glossa Lex. Rhet. Seg. p. 300, 19 : Σιτοφύλακες : Ἄρχοντες Ἀθήνησι κληρωτοί. Οὗτοι δ' ἐπεμελοῦντο, ὅπως ὁ σῖτος δικαίως πραθήσεται, καὶ τὰ ἄλφιτα καὶ οἱ ἄρτοι κατὰ τὰς ὡρισμένας τιμὰς καὶ τὸν σταθμόν.

71 (440).

Harpocration s. v. Μετρονόμοι : Ἀρχή τις Ἀθήνησίν ἐστιν ἡ τῶν μετρονόμων, ὡς Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Καλλισθένους. Ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιε', εἰς μὲν τὸν Πειραιᾶ ε', ι' δ' εἰς ἄστυ· εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὅπως δίκαια εἴη τὰ μέτρα τῶν πωλούντων, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ δηλοῖ.

Numeri et hic in codd. corrupti, quum pro ε', ι' et mox ε' pro ι' præbeant, excepto D quem, ut solent, sequuntur Photius p. 265, 4 et Suidas : ιε' μὲν εἰς Πειραιᾶ, θ' δὲ εἰς ἄστυ. Altera glossa apud Photium p. 264, 25 : Ἄρχοντες ἦσαν δέκα τὸν ἀριθμόν, ὧν πέντε μὲν ἐν ἄστει, πέντε δ' ἐν Πειραιεῖ, cum qua consentit Lex. Rhet. Seguer. p. 278, 25, nisi quod incipit ἀρχή τις Ἀθήνησι κληρωτὴ ἡ τῶν μετρονόμων. De utroque numero cf. Bœckh. *Staatshaush.* t. I, p. 70, not. c.

72 (441).

Harpocration s. v. Κατὰ δήμους δικαστάς ... Περὶ τῶν κατὰ δήμους δικαστῶν, ὡς πρότερον μὲν ἦσαν τριάκοντα καὶ κατὰ δήμους περιιόντες ἐδίκαζον, εἶτα ἐγένοντο τετταράκοντα, εἴρηκεν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ [Ἀθηναίων] Πολιτείᾳ.

Eadem Suidas omisso Aristotelis nomine. Pollux VIII, 100 : Οἱ δὲ τετταράκοντα πρότερον μὲν ἦσαν τριάκοντα, οἳ περιιόντες κατὰ δήμους τὰ μέχρι δραχμῶν δέκα ἐδίκαζον, τὰ δὲ ὑπὲρ ταῦτα διαιτηταῖς παρεδίδοσαν· μετὰ δὲ τὴν τῶν τριάκοντα ὀλιγαρχίαν μίσει τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ τριάκοντα τετταράκοντα ἐγένοντο. Cf. Photius p. 135, 25 s. v. Κατὰ δήμους δικασταί, p. 581, 20 s. v. Τετταράκοντα : Κληρωτή τις ἦν Ἀθήνησιν ἀρχὴ μ' τὸν ἀριθμόν, οἳ τὰς ἰδιωτικὰς δίκας ἐδίκαζον· ἀλλὰ τὰς μὲν ἄχρι δέκα δραχμῶν αὐτοτελεῖς ἦσαν δικάζειν, τὰς δὲ ὑπὲρ ταύτας τοῖς διαιτηταῖς παρεδίδουν. Lex. Rhet. Seg. p. 306, 15 : Τεσσαράκοντα τίνες εἰσίν : Ἀρχή τίς ἐστι κληρωτὴ μ' τὸν ἀριθμὸν πρὸς οὓς αἱ ἴδιαι δίκαι ἐλαγχάνοντο καὶ τὰ μέχρι δέκα δραχμῶν· τὰ δ' ὑπὲρ τοῦτο τὸ τίμημα τοῖς δικασταῖς (sic male pro διαιτηταῖς cf. fragm. 73) παραδιδόασιν. De alia Photii glossa p. 599, 11 : Τριάκοντα : Πρῶτοι μὲν οἱ κατὰ πόλιν δικασταί, δεύτεροι οἱ κατὰ δήμους τριάκοντα, τῆς ἐκκλησίας ἐπιμελούμενοι μετὰ τῶν ληξιάρχων· οὕτως Φρύνιχος, ubi novissimus Photii editor pro Φρύνιχος, Φιλόχορος itemque πρῶτον μὲν — δεύτερον δὲ legendum esse censet, cf. Meier. *Der attische Process,* p. 80.

73 (442).

Harpocration s. v. Διαιτηταί.... Εἰσὶ δὲ οἱ διαιτηταὶ ἕτεροι τῶν δικαστῶν· οὗτοι μὲν γὰρ ἐν δικαστηρίοις ἐδίκαζον ἀποδεδειγμένοις καὶ τὰς ἀπὸ τῶν διαιτητῶν ἐφεσίμους ἔκρινον, οἱ δὲ διαιτηταὶ πρότερον κλήρῳ λαχόντες ἢ ἐπιτρεψάντων αὐτοῖς τῶν κρινομένων τοῖς κρινομένοις διῄτουν. Καὶ εἰ μὲν ἤρεσκε τοῖς ἀντιδίκοις, τέλος εἶχεν ἡ δίκη· εἰ δὲ μή, τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰς προκλήσεις καὶ τὰς μαρτυρίας, ἔτι δὲ

71.

Metronomi, magistratus Athenis, qui mensuris præfecti, teste Dinarcho in Oratione adversus Callisthenem. Erant autem quindecim, quinque in Piræeo, decem in urbe; curabantque ut mensuræ vendentium justæ essent, quod Aristoteles quoque in Republica Atheniensium docet.

72.

De judicibus κατὰ δήμους, qui primum triginta, deinde quadraginta fuerunt, et singulos pagos obeuntes jus dicebant, Aristoteles dixit in Republica Atheniensium.

73.

Arbitri a judicibus diversi sunt : nam judices in assignatis foris judicabant, litesque ab arbitris ad se translatas discernebant; arbitri vero ante sorte lecti quam ii, quorum de re agitur, se iis permitterent, arbitrium reddebant, et si litigantibus placuisset, finem liti imponebant; sin minus, crimina et citationes et testimonia et leges et alias utriusque probationes in echinum conjectas atque obsignatas litium introductoribus tradebant. De his Aristoteles in Republica Atheniensium disserit.

καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰς ἄλλας πίστεις ἑκατέρων ἐμβαλόντες εἰς καδίσκους καὶ σημηνάμενοι παρεδίδοσαν τοῖς εἰσαγωγεῦσι τῶν δικῶν. Λέγει δὲ περὶ αὐτῶν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Eadem omisso Aristotelis nomine Suidas s. v. Pollux VIII, 126 : Διαιτηταὶ δ' ἐκ τῶν ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη γεγονότων ἐκληροῦντο, καὶ ἐπεκληροῦντο αὐτοῖς αἱ δίαιται, καὶ ἀτιμία ἀφώριστο τῷ μὴ διαιτήσαντι τὴν ἐπικληρωθεῖσαν δίαιταν. Διήτων (ita Kuhnius, e conjectura pro τῶν) δ' ἐν ἱεροῖς. Πάλαι δ' οὐδεμία δίκη πρὶν ἐπὶ διαιτητὰς ἐλθεῖν εἰσήγετο. Ἔλεγον δὲ ἐπιτρέψαι δίαιταν καὶ ἡ δίαιτα ἐκαλεῖτο ἐπιτροπή. Ἡ δ' ἔφεσις αὐτῶν εἰ εἰς δικαστήριον γένοιτο, εἰς ἐχῖνον τὰς ψήφους ἐμβαλόντες ἰδίᾳ ἑκατέρας τὰς τοῦ φεύγοντος καὶ διώκοντος κατεσημαίνοντο. Ἐλάμβανον δὲ οἱ διαιτηταὶ δραχμὴν παρὰ τοῦ κρίνοντος, τὴν καλουμένην παράστασιν, ἐγγράψαντος αὐτοῦ ἐν γραμματείῳ τὸ ἔγκλημα καὶ τὸ τίμημα· ἐλάμβανον δὲ καὶ ἑτέραν ὑπὲρ τῆς ἀντωμοσίας. Male hîc τὰς ψήφους nominari pro τὰ γραμματεῖα, apparet e sequenti fragmento et ex ipso Polluce VIII, 17.

Horum partem tantummodo præbent Hesychius s. v. Διαιτηταί, Suidas ib. in altera glossa, Lexic. Rhet. Seg. p. 235, 20, Schol. Plat. Leg. p. 457 Bekk.

74 (443).

Harpocration s. v. Ἐχῖνος : Ἔστι μὲν ἄγγος τι εἰς ὃ τὰ γραμματεῖα τὰ πρὸς τὰς δίκας ἐτίθεντο. Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Τιμόθεον (§ 65). Μνημονεύει τοῦ ἄγγους τούτου καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ καὶ Ἀριστοφάνης Δαναΐσιν.

Eadem Photius p. 46, 4, Suidas et mendose apud Cramerum, Anecdd. Oxon. t. II, p. 495, 25. Schol. Aristoph. Vesp. 1436 : Ἐχῖνον : Ἄγγος τι χαλκοῦν ἢ καὶ ἐκ κεράμου, εἰς ὃ καθιᾶσιν οἱ διαιτηταὶ τὰ γραμματεῖα τῶν μαρτυριῶν ἅ τινες ἐμαρτύρησαν, καὶ κατασημηνάμενοι μετὰ ταῦτα εἰ ἐγκληθείη ἡ δίαιτα τοῖς δικασταῖς ἐπεδίδουν. Τοῦ δ' ἄγγους τούτου καὶ Δημοσθένης μνημονεύουσι καὶ Ἀριστοτέλης, quæ eadem omissis testimoniis leguntur apud Photium p. 46, 19 et Suidam s. v. Ἐχῖνοι. Tertia præterea glossa apud Photium exstat p. 46, 10 : Ἐχῖνος : Καδίσκος τίς ἐστι χαλκοῦς, εἰς ὃν αἵ τε μαρτυρίαι καὶ αἱ προκλήσεις ἔγγραφοι ἐνεβάλλοντο ὑπὸ τῶν δικαζομένων· καὶ κατεσημαίνοντο ἵνα μηδεὶς κακουργήσῃ περὶ τὰ ἐμβαλλόμενα, quæ iisdem fere verbis in Lexic. Rhet. Seg. p. 258, 3 leguntur et in Etymol. M. p. 404, 54. Cf. Pollux VIII, 127 : Ἐχῖνος δὲ (ἀγγεῖόν ἐστιν), οὗ αἱ μαρτυρίαι ἐμβληθεῖσαι κατεσημαίνοντο.

75 (444).

Pollux VIII, 62 : Ἔφεσις δέ ἐστιν, ὅταν τι, ἀπὸ διαιτητῶν ἢ ἀρχόντων ἢ δημοτῶν ἐπὶ δικαστὴν ἐφῇ, ἢ ἀπὸ βουλῆς ἐπὶ δῆμον, ἢ ἀπὸ δήμου ἐπὶ δικαστήριον, ἢ ἀπὸ δικαστῶν ἐπὶ ξενικὸν δικαστήριον· ἐφέσιμος δ' ὠνομάζετο ἡ δίκη. Αὗται δὲ καὶ ἔκκλητοι δίκαι ἐκαλοῦντο. Τὸ δὲ παρακαταβαλλόμενον ἐπὶ τῶν ἐφέσεων, ὅπερ οἱ νῦν παραβόλιον καλοῦσι, παράβολον Ἀριστοτέλης λέγει.

Salmasius, *De modo usurar.* p. 13, hæc ad locum Œconomici, qui inter Aristotelis libros exstat, l. II, § 15, referens, ibi pro παραβολή, quod in editionibus legitur, παράβολον corrigebat. Nec aliter habent codices Bekkeri S^b et T^b, quum in tertio, J^b παραβόλιον scribitur. Meo judicio potius Ἀριστοτέλης male pro Ἀριστοφάνης positum videtur. Nescio an huc faciat Phrynichus Ecl. p. 238 Lob. : Παραβόλιον : Ἀδόκιμον τοῦτο. Τῷ μὲν ὀνόματι οὐ χρῶνται οἱ παλαιοί, τῷ δὲ ῥήματι. Ceterum de re obscuriore quam ut facile dijudicari possit cf. Meier, *Der attische Prozess*, p. 771. Cum prioribus apud Pollucem consentiunt Harpocration : Ἔφεσις ἡ ἐξ ἑτέρου δικαστηρίου εἰς ἕτερον μεταγωγή· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἔκκλητος καλεῖται, Photius p. 40, 21 ; 41, 5, Suidas s. v., Etym. M. p. 401, 50.

76 (445).

Harpocration s. v. Ἐπὶ Παλλαδίῳ : Δημο-

74.

Echinus, vas æneum vel etiam figulinum, in quod deponebant arbitri tabulas testimoniorum, et quod obsignatum tum quum in judicium res vocaretur, judicibus tradebant. Vasis hujus mentionem faciunt et Demosthenes et Aristoteles.

75.

Translatio vero est, quum quis ab arbitris, archontibus, demotis ad judicem causam transfert : vel a senatu ad populum, aut a populo ad forum, aut a judicibus ad forum peregrinum; translatum autem judicium dicitur; quæ eadem et ἔκκλητοι δίκαι provocationes dicuntur. Atque quod in appellationibus spondebatur, quod nunc παραβόλιον vocant, Aristoteles παράβολον nominat.

76.

Ad Palladium. Judicium est sic vocatum ut Demosthenes in Oratione contra Aristocratem et Aristoteles in Atheniensium Republica tradunt, in quo de cæde inconsulto commissa et de insidiis vitæ alterius structis ephetæ judicant. Tribunal vero Palladii, judices autem ephetarum nomen nacti sunt hanc ob causam : nimirum quum Agamemnon et Argivi Troja redeuntes, cum Palladio Athenas appulissent, Demophon Palladium rapuit, et multos insequentium occidit. Propterea indignatus Aga-

Eadem Photius et Suidas omisso nomine Aristotelis. Ι' post ιε' addidit Valesius. Apud Photium ultima sic leguntur : Ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν πάλαι μὲν πεντεκαίδεκα, [ι'] ἐν ἄστει, πέντε δὲ ἐν Πειραιεῖ, ὕστερον δὲ λ' μὲν ἐν ἄστει, ε' δὲ ἐν Πειραιεῖ, ubi pro ε', ι' corrigendum censet Rosius, collato Plutarcho V. Lysandri c. 15 : Τριάκοντα μὲν ἐν ἄστει δέκα δὲ ἐν Πειραιεῖ. Aliter de hac re judicarunt Bergkius, *De reliquiis com. Att. ant.* p. 18, qui ιε' voluit, Bœckhius, *Staatshaushalt. der Athener*, t. I, p. 118, qui locum ita constitutum fuisse putat : Ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν πάλαι μὲν τρεῖς, ὕστερον δὲ πεντεκαίδεκα, δέκα μὲν ἐν ἄστει, πέντε δὲ ἐν Πειραιεῖ, comparato Lysia Orat. XII, § 8. Cf. Vœmel, *Zeitschrift für Alterthumsw.* 1852, p. 32, Dobr. in Advers. et Dindorf. ad Harpocrat. t. I, p. 274. Ab Harpocratione differt glossa Lex. Rhet. Seg. p. 300, 19 : Σιτοφύλακες : Ἄρχοντες Ἀθήνησι κληρωτοί. Οὗτοι δ' ἐπεμελοῦντο, ὅπως ὁ σῖτος δικαίως πραθήσεται, καὶ τὰ ἄλφιτα καὶ οἱ ἄρτοι κατὰ τὰς ὡρισμένας τιμὰς καὶ τὸν σταθμόν.

71 (440).

Harpocration s. v. Μετρονόμοι : Ἀρχή τις Ἀθήνησίν ἐστιν ἡ τῶν μετρονόμων, ὡς Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Καλλισθένους. Ἦσαν δὲ τὸν ἀριθμὸν ιε', εἰς μὲν τὸν Πειραιᾶ ε', ι' δ' εἰς ἄστυ· εἶχον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὅπως δίκαια εἴη τὰ μέτρα τῶν πωλούντων, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ δηλοῖ.

Numeri et hîc in codd. corrupti, quum pro ε', ι' et mox ε' pro ι' præbeant, excepto D quem, ut solent, sequuntur Photius p. 265, 4 et Suidas : ιε' μὲν εἰς Πειραιᾶ, θ' δὲ εἰς ἄστυ. Altera glossa apud Photium p. 264, 25 : Ἄρχοντες ἦσαν δέκα τὸν ἀριθμόν, ὧν πέντε μὲν ἐν ἄστει, πέντε δ' ἐν Πειραιεῖ, cum qua consentit Lex. Rhet. Seguer. p. 278, 25, nisi quod incipit ἀρχή τις Ἀθήνησι κληρωτὴ ἡ τῶν μετρονόμων. De utroque numero cf. Bœckh. *Staatshaush.* t. I, p. 70, not. c.

72 (441).

Harpocration s. v. Κατὰ δήμους δικαστάς ... Περὶ τῶν κατὰ δήμους δικαστῶν, ὡς πρότερον μὲν ἦσαν τριάκοντα καὶ κατὰ δήμους περιιόντες ἐδίκαζον, εἶτα ἐγένοντο τετταράκοντα, εἴρηκεν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ [Ἀθηναίων] Πολιτείᾳ.

Eadem Suidas omisso Aristotelis nomine. Pollux VIII, 100 : Οἱ δὲ τετταράκοντα πρότερον μὲν ἦσαν τριάκοντα, οἳ περιιόντες κατὰ δήμους τὰ μέχρι δραχμῶν δέκα ἐδίκαζον, τὰ δὲ ὑπὲρ ταῦτα διαιτηταῖς παρεδίδοσαν· μετὰ δὲ τὴν τῶν τριάκοντα ὀλιγαρχίαν μίσει τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ τριάκοντα τετταράκοντα ἐγένοντο. Cf. Photius p. 135, 25 s. v. Κατὰ δήμους δικασταί, p. 581, 20 s. v. Τετταράκοντα : Κληρωτή τις ἦν Ἀθήνησιν ἀρχὴ μ' τὸν ἀριθμόν, οἳ τὰς ἰδιωτικὰς δίκας ἐδίκαζον· ἀλλὰ τὰς μὲν ἄχρι δέκα δραχμῶν αὐτοτελεῖς ἦσαν δικάζειν, τὰς δὲ ὑπὲρ ταύτας τοῖς διαιτηταῖς παρεδίδουν. Lex. Rhet. Seg. p. 306, 15 : Τεσσαράκοντα τίνες εἰσίν : Ἀρχή τίς ἐστι κληρωτὴ μ' τὸν ἀριθμὸν πρὸς οὓς αἱ ἴδιαι δίκαι ἐλαγχάνοντο καὶ τὰ μέχρι δέκα δραχμῶν· τὰ δ' ὑπὲρ τοῦτο τὸ τίμημα τοῖς δικασταῖς (sic male pro διαιτηταῖς cf. fragm. 73) παραδιδόασιν. De alia Photii glossa p. 599, 11 : Τριάκοντα : Πρῶτοι μὲν οἱ κατὰ πόλιν δικασταί, δεύτεροι οἱ κατὰ δήμους τριάκοντα, τῆς ἐκκλησίας ἐπιμελούμενοι μετὰ τῶν ληξιάρχων· οὕτως Φρύνιχος, ubi novissimus Photii editor pro Φρύνιχος, Φιλόχορος itemque πρῶτον μὲν — δεύτερον δὲ legendum esse censet, cf. Meier. *Der attische Process*, p. 80.

73 (442).

Harpocration s. v. Διαιτηταί.... Εἰσὶ δὲ οἱ διαιτηταὶ ἕτεροι τῶν δικαστῶν· οὗτοι μὲν γὰρ ἐν δικαστηρίοις ἐδίκαζον ἀποδεδειγμένοις καὶ τὰς ἀπὸ τῶν διαιτητῶν ἐφεσίμους ἔκρινον, οἱ δὲ διαιτηταὶ πρότερον κλήρῳ λαχόντες ἢ ἐπιτρεψάντων αὐτοῖς τῶν κρινομένων τοῖς κρινομένοις διῄτουν. Καὶ εἰ μὲν ἤρεσκε τοῖς ἀντιδίκοις, τέλος εἶχεν ἡ δίκη· εἰ δὲ μή, τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰς προκλήσεις καὶ τὰς μαρτυρίας, ἔτι δὲ

71.

Metronomi, magistratus Athenis, qui mensuris præfecti, teste Dinarcho in Oratione adversus Callisthenem. Erant autem quindecim, quinque in Piræeo, decem in urbe; curabantque ut mensuræ vendentium justæ essent, quod Aristoteles quoque in Republica Atheniensium docet.

72.

De judicibus κατὰ δήμους, qui primum triginta, deinde quadraginta fuerunt, et singulos pagos obeuntes jus dicebant, Aristoteles dixit in Republica Atheniensium.

73.

Arbitri a judicibus diversi sunt : nam judices in assignatis foris judicabant, litesque ab arbitris ad se translatas discernebant; arbitri vero ante sorte lecti quam ii, quorum de re agitur, se iis permitterent, arbitrium reddebant, et si litigantibus placuisset, finem liti imponebant; sin minus, crimina et citationes et testimonia et leges et alias utriusque probationes in echinum conjectas atque obsignatas litium introductoribus tradebant. De his Aristoteles in Republica Atheniensium disserit.

ρίαν βαδίζει εἰς δικαστήριον τὸ ὁμόχρουν μὲν τῇ βακτηρίᾳ, ἔχον δὲ τὸ αὐτὸ γράμμα ὅπερ ἐν τῇ βαλάνῳ. Ἐπειδὰν δὲ εἰσέλθῃ, παραλαμβάνει σύμβολον δημοσίᾳ παρὰ τοῦ εἰληχότος ταύτην τὴν ἀρχήν.

« Post χρῶμα, ab Hemsterhusio male in γράμμα mutatum, lacunam indicavit Dobræus. Quæ fortasse sic est explenda ut scribatur : Τοῖς γὰρ δικαστηρίοις χρῶμά τέ ἐστιν ἴδιον ἑκάστῳ, καὶ γράμμα ἐπιγέγραπται ἐπὶ τῷ σφηκίσκῳ τῆς εἰσόδου. » *G. Dindorfius* ad h. l.

In alio scholio ad l. l. v. 277, p 340, 39 ed. Dübner. hæc leguntur : Τὸ δὲ « Ὁ Χάρων τὸ ξύμβολον δίδωσι » τοιοῦτόν ἐστι. Τοῖς λαχοῦσι δικάσαι εἰσελθοῦσιν ἑκάστῳ σύμβολον δίδοται δημόσιον παρὰ τῆς ἐπὶ τοῦτο εἰληχυίας ἀρχῆς, ἵν' οἱ ἐξιόντες καὶ τοῦτο προσφέροντες λαμβάνοιεν τὸν δικαστικὸν μισθόν. Cf. Photius p. 549, 5 s. v. Σύμβολον : ὃ ἐλάμβανον οἱ δικασταὶ εἰς τὸ δικαστήριον εἰσιόντες, εἶτα τοῦτο δόντες τὸ δικαστικὸν ἐκομίζοντο, Hesych. s. v., Etymol. M. p. 734, 25, Lex. Rhet. Seg. p. 220, 17 et 301, 1, Suidas. s. v. Βακτηρία. De re disseruerunt Schœmann. *De sortitione judicum apud Athenienses*, Gryphisw. 1820, Bœckh. ad C. Inscript. t. I, p. 281, 341, sqq., Raoul-Rochette, *Journal des savants*, 1833, p. 439.

80 (449).

Schol. Aristophan. Vesp. 684 : Τοὺς τρεῖς ὀβολούς : Τὸν φόρον λέγει, ἀφ' ὧν ἐδίδοτο τὸ τριώβολον. Τοῦτο δὲ ἄλλοτε ἄλλως ἐδίδοτο, τῶν δημαγωγῶν τὰ πλήθη κολακευόντων, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτείαις.

Optime hæc ad Politica IV, 3, § 2, referri possent, ubi legitur : Οἱ δὲ νῦν δημαγωγοὶ χαριζόμενοι τοῖς δήμοις πολλὰ δημεύουσι διὰ τῶν δικαστηρίων. Politicorum libri bis a Schol. Aristoph. ad Acharn. v. 92 et 977 laudantur. De re cf. Hesych. s. v. Δικαστικόν : Ἀριστοφάνης ἐν Ὥραις τριώβολόν φησιν εἶναι· οὐ μέντοι ἕστηκεν, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως ἐδίδοτο, Schol. Aristoph. Plut. 329, Nub. 862, Equit. 51, Pollux VIII, 113.

81 (450).

Zenobius VI, 29 : Ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους : Κλέαρχός φησιν ὅτι Καλλικράτης τις ἐγένετο ἐν Καρύστῳ πλουσιώτατος. Εἴ ποτε ἐθαύμαζόν τινα οἱ Καρύστιοι ἐπὶ πλούτῳ ὑπερβολικῷ, ἔλεγον ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους. Ἀριστοτέλης δέ φησιν ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ Καλλικράτην τινὰ πρῶτον τῶν δικαστῶν τοὺς μισθοὺς εἰς ὑπερβολὴν αὐξῆσαι, ὅθεν καὶ τὴν παροιμίαν εἰρῆσθαι.

Eadem Photius et Suidas, apud quos tamen male scriptum est τοὺς δικαστικοὺς μύθους, Diogenian. VIII, 62, Apostol., XIX, 86, Pseudo-Plutarch. Prov. Alex., 111, Arsen. Viol. p. 458 Walz. Ad eandem rem alludit proverbium in Append Gœtting. IV, 11 : Ὀβολὸν εὗρε Παρνύτης : Καλλίστρατος Ἀθήνησι πολιτευσάμενος, ἐπικαλούμενος Παρνύτης, μισθὸν ἔταξε τοῖς δικασταῖς καὶ τοῖς ἐκκλησιασταῖς· ὅθεν σκωπτόντων αὐτὸν τῶν κωμικῶν εἰς παροιμίαν ἦλθε τὸ γελοῖον, quod collata Hesychii glossa Παρνόπη : Καλλίστρατος Ἀθηναῖος, emendare conatus est Meinekius in Fragm. comic. græc. t. IV, p. 700.

82 (451).

Harpocration s. v. Διαμεμετρημένη ἡμέρα : Μέτρον τί ἐστιν ὕδατος πρὸς μεμετρημένον ἡμέρας διάστημα ῥέον. Ἐμετρεῖτο δὲ τῷ Ποσειδεῶνι μηνί. Πρὸς δὴ τοῦτο ἠγωνίζοντο οἱ μέγιστοι καὶ περὶ τῶν μεγίστων ἀγῶνες. Διενέμετο δὲ τρία μέρη τὸ ὕδωρ, τὸ μὲν τῷ διώκοντι, τὸ δὲ τῷ φεύγοντι, τὸ δὲ τρίτον τοῖς δικάζουσι. Ταῦτα δὲ σαφέστατα αὐτοὶ οἱ ῥήτορες δεδηλώκασιν, ὥσπερ καὶ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος (immo de falsa legat. § 126). Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ διδάσκει περὶ τούτων.

Eandem glossam Suidas omisso Aristotelis nomine. Hesychius s. v. Διαμεμετρημένην ἡμέραν : Ἐπὶ τῶν μεγάλων δικῶν τὴν ἡμέραν ἐμέριζον εἰς διαστήματα. Cf. Schol. ad Æschin. l. l.

---

rem (suamque literam) quæ in supercilio januæ inscripta legitur. Judex vero, sumpto scipione, in id ingreditur dicasterium, quod eodem quo scipio ille colore est, eandemque habet literam, quæ glandi scipionis inscripta est. Ingressus deinde tesseram accipit ab eo, cui hoc munus demandatum est.

80.

Merces judicialis aliis temporibus alia dabatur, demagogis populi benevolentiam blandiendo captantibus, ut Aristoteles dicit in opere de Rebuspublicis.

81.

Aristoteles in Republica Atheniensium dicit Callicratem quendam primum judicum mercedem immodice auxisse, indeque ortum proverbium : Ultra quam Callicrates.

82.

Διαμεμετρημένη ἡμέρα. Est mensura quædam aquæ ad definitum diei spatium fluens : quæ mense Posideone mensurabatur. Ad aquam istam judicia de causis maximi momenti habebantur. Aqua autem in tres dividebatur partes, quarum una actori, altera reo, tertia judicibus assignabatur. Id luculentissime ipsi rhetores declarant, ut et Æschines in Oratione contra Ctesiphontem. Aristoteles vero de his exponit in Republica Atheniensium.

83 (452).

Harpocration s. v. Τετρυπημένη ... Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ γράφει ταυτί· « Ψῆφοι δέ εἰσι χαλκαῖ αὐλίσκον ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ, αἱ μὲν ἡμίσειαι τετρυπημέναι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλήρεις. Οἱ δὲ λαχόντες ἐπὶ τὰς ψήφους, ἐπειδὰν εἰρημένοι ὦσιν οἱ λόγοι, παραδιδόασιν ἑκάστῳ τῶν δικαστῶν δύο ψήφους, τετρυπημένην καὶ πλήρη, φανερὰς ὁρᾶν τοῖς ἀντιδίκοις ἵνα μήτε πλήρεις μήτε τετρυπημένας λαμβάνωσιν. »

Eadem, Aristotelis mentione omissa, Photius p. 581, 8 et Suidas s. v. Post αἱ δὲ ἡμίσειαι πλήρεις codd. ABCD addunt : μήτε ταύτῃ ὑπομείνας, et similiter post μήτε πλήρεις, μήτε ταύτας C, μήτε ταύτῃ B et Suidæ codices, μὴ ταύτῃ A. Μήτε πάντῃ τετρυπημένας scripsit Bekkerus. Lectionem Photii secuti sumus. Glossa similis in Lexic. Rhet. Seguer. p. 307, 18 et apud Photium p. 581, 4 : Τετρυπημένη ψῆφος : Τῶν ψήφων οὐσῶν χαλκῶν καὶ αὐλίσκον ἐχουσῶν, αἱ μὲν ἦσαν ὅλαι τετρυπημέναι ὅσαι κατεψηφίζοντο, αἱ δὲ πλήρεις ἀτρύπητοι, ὅσαι ἠφίεσαν τοὺς κρινομένους. Τετρυπημένη ψῆφος τοίνυν ἐστὶν ἡ τῶν καταψηφισθέντων δίκη. Cf. etiam Pollux VIII, 123, et Schol. Æschin. c. Timarch. § 79 p. 268 Schultz.

84 (453).

Lex. Rhet. Cantabr. p. 670, 30 : Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῶν : Ἐγένοντο δὲ ἴσαι ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Καὶ ἦσαν τοῦ μὲν διώκοντος αἱ τετρυπημέναι, τοῦ δὲ φεύγοντος αἱ πλήρεις· ὁποτέρῳ δ' ἂν πλείους γένωνται, οὗτος ἐνίκα· ὅτε δὲ ἴσαι, ὁ φεύγων ἀπέφυγεν. » Ὡς καὶ Θεοδέκτης ἐν τῇ Σωκράτους Ἀπολογίᾳ.

Priora verba, ut ex Harpocratione, Photio, Suida apparet, desumpta sunt ex Æschinis c. Ctesiph. Or. § 252 : Ἴσαι γὰρ αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο, quæ sequuntur vero, ex altera glossa apud Photium p. 113, 11, quam Suidas quoque habet : Ἴσαι ψῆφοι : Ἐπὶ τῶν παρ' ὀλίγον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἁλισκομένων. Ἀπολύονται γὰρ οἱ διωκόμενοι ἐπὶ τῶν δικαζομένων κἂν ἴσαι γένωνται ψῆφοι ἐν αἷς ἀπολύεται ὁ ἐγκαλούμενος, supplenda sunt. Cf. Hesych. et Append. Prov. 330. In Pseudo-Aristotelis Problem. XXIX, 13 tractatur quæstio : Διὰ τί ποτε, ὅταν τῷ φεύγοντι καὶ τῷ διώκοντι φαίνωνται αἱ ψῆφοι ἴσαι, ὁ φεύγων νικᾷ.

85 (454).

Schol. Aristoph. Equit. 1150 : Κημόν... ἄλλως. Κημὸς ὁ ἐπὶ τοῦ καδίσκου, εἰς ὃν τὰς ψήφους καθίεσαν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Κρατῖνος δὲ αὐτὸν ἐν Νόμοις σχοίνινον ἠθμὸν καλεῖ. Τοιοῦτος γὰρ ἐγίνετο καὶ ἦν παρόμοιος χώνῃ, ὡς καὶ Σοφοκλῆς ἐν Ἰνάχῳ. Ὕστερον δὲ ἀμφορεῖς δύο ἵσταντο ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ὁ μὲν χαλκοῦς, ὁ δὲ ξύλινος· καὶ ὁ μὲν κύριος ἦν, ὁ δὲ ἄκυρος. Ἔχει δὲ καὶ ὁ χαλκοῦς, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, διερρινημένον ἐπίθημα εἰς τὸ αὐτὴν μόνην τὴν ψῆφον καθίεσθαι· πρὸς τοῦτο οὖν ὁ κημός. Ἀντὶ δὲ ψήφων ταῖς χοιρίναις οἱ δικασταὶ ἐχρῶντο· αὗται δὲ κόγχαι τινές εἰσιν, ὥς φησιν Ἐπαφρόδιτος ἐν ταῖς Λέξεσιν.

Similia apud Suidam et Photium s. v. Κημός : Πλέγμα χωνοειδὲς δι' οὗ καθιᾶσιν οἱ δικασταὶ τὴν ψῆφον εἰς τὸν κάδον, Lex. Rhet. Seguer. p. 275, 25 : Κημός : Πλέγμα τι ἐκ σχοινίων ἐπιθέμενον τῇ ὑδρίᾳ, παρόμοιον χώνῃ ἢ ἠθμῷ, δι' οὗ τὰς δικαστικὰς καθίεσαν ψήφους, Hesych. s. v. Κημός... Δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἐπιτιθέμενον τῇ τῶν δικαστῶν ὑδρίᾳ πεπλεγμένον πῶμα, παρόμοιον χώνῃ et Polluc. VIII, 17 : Κημὸς δὲ δι' οὗ κατῄεσαν αἱ ψῆφοι, ἐπικειμένου τῷ καδίσκῳ.

De tota re de qua hîc et in antecedentibus fragmentis agitur cf. Pollux VIII, 123 : Ψήφους δ' εἶχον χαλκᾶς δύο, τετρυπημένην καὶ ἀτρύπητον, καὶ κάδον ᾧ κημὸς ἐπέκειτο δι' οὗ καθίετο ἡ ψῆφος· αὖθις δὲ δύο ἀμφορεῖς, ὁ μὲν χαλκοῦς ὁ δὲ ξύλινος, ὁ μὲν κύριος ὁ δὲ ἄκυρος· τῷ δὲ χαλκῷ ἐπῆν ἐπίθημα μιᾷ ψήφῳ χώραν ἔχον.

86 (455).

Schol. Aristoph. Vesp. 578 : Ἀριστοτέλης δέ φησιν ὅτι ψήφῳ οἱ ἐγγραφόμενοι (εἰς τὸ ληξιαρχικὸν

83.

Aristoteles in Atheniensium Republica scribit hæc : « Sunt autem calculi ærei, auliscum in medio habentes, quorum dimidia pars perforata, dimidia solida. Ceterum ii quibus hoc demandatum est, postquam perorata utrinque causa est, singulis judicibus binos tradunt calculos, perforatum et solidum, idque adversariis inspectantibus, ne judices vel ambo perforatos vel ambo solidos accipiant. »

84.

Aristoteles in Republica Atheniensium : « Calculi perforati accusantis, solidi vero rei erant. Cui plures erant is vincebat; sin æquales, reus absolvebatur. »

85.

Κημὸς erat super urna, in quam calculi a judicibus injiciebantur... Postea duas in judiciis collocabant amphoras, alteram æneam, alteram ligneam; illa rata, hæc irrita. Ænea quoque, ut Aristoteles tradit, operculum habet perlimatum in tantum, ut foramen ipsum solummodo calculum immitti sinat.

86.

Aristoteles dicit examen subire et gentilitiorum suf-

ρίαν βαδίζει εἰς δικαστήριον τὸ ὁμόχρουν μὲν τῇ βακτηρίᾳ, ἔχον δὲ τὸ αὐτὸ γράμμα ὅπερ ἐν τῇ βαλάνῳ. Ἐπειδὰν δὲ εἰσέλθῃ, παραλαμβάνει σύμβολον δημοσίᾳ παρὰ τοῦ εἰληχότος ταύτην τὴν ἀρχήν.

« Post χρῶμα, ab Hemsterhusio male in γράμμα mutatum, lacunam indicavit Dobræus. Quæ fortasse sic est explenda ut scribatur : Τοῖς γὰρ δικαστηρίοις χρῶμά τέ ἐστιν ἴδιον ἑκάστῳ, καὶ γράμμα ἐπιγέγραπται ἐπὶ τῷ σφηκίσκῳ τῆς εἰσόδου. » *G. Dindorfius* ad h. l.

In alio scholio ad l. l. v. 277, p 340, 39 ed. Dübner. hæc leguntur : Τὸ δὲ « Ὁ Χάρων τὸ ξύμβολον δίδωσι » τοιοῦτόν ἐστι. Τοῖς λαχοῦσι δικάσαι εἰσελθοῦσιν ἑκάστῳ σύμβολον δίδοται δημόσιον παρὰ τῆς ἐπὶ τοῦτο εἰληχυίας ἀρχῆς, ἵν' οἱ ἐξιόντες καὶ τοῦτο προσφέροντες λαμβάνοιεν τὸν δικαστικὸν μισθόν. Cf. Photius p. 549, 5 s. v. Σύμβολον : ὃ ἐλάμβανον οἱ δικασταὶ εἰς τὸ δικαστήριον εἰσιόντες, εἶτα τοῦτο δόντες τὸ δικαστικὸν ἐκομίζοντο, Hesych. s. v., Etymol. M. p. 734, 25, Lex. Rhet. Seg. p. 220, 17 et 301, 1, Suidas. s. v. Βακτηρία. De re disseruerunt Schœmann. *De sortitione judicum apud Athenienses*, Gryphisw. 1820, Bœckh. ad C. Inscript. t. I, p. 281, 341, sqq., Raoul-Rochette, *Journal des savants*, 1833, p. 439.

80 (449).

Schol. Aristophan. Vesp. 684 : Τοὺς τρεῖς ὀβολούς : Τὸν φόρον λέγει, ἀφ' ὧν ἐδίδοτο τὸ τριώβολον. Τοῦτο δὲ ἄλλοτε ἄλλως ἐδίδοτο, τῶν δημαγωγῶν τὰ πλήθη κολακευόντων, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτείαις.

Optime hæc ad Politica IV, 3, § 2, referri possent, ubi legitur : Οἱ δὲ νῦν δημαγωγοὶ χαριζόμενοι τοῖς δήμοις πολλὰ δημεύουσι διὰ τῶν δικαστηρίων. Politicorum libri bis a Schol. Aristoph. ad Acharn. v. 92 et 977 laudantur. De re cf. Hesych. s. v. Δικαστικόν : Ἀριστοφάνης ἐν Ὥραις τριώβολόν φησιν εἶναι· οὐ μέντοι ἕστηκεν, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως ἐδίδοτο, Schol. Aristoph. Plut. 329, Nub. 862, Equit. 51, Pollux VIII, 113.

81 (450).

Zenobius VI, 29 : Ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους : Κλέαρχός φησιν ὅτι Καλλικράτης τις ἐγένετο ἐν Καρύστῳ πλουσιώτατος. Εἴ ποτε ἐθαύμαζόν τινα οἱ Καρύστιοι ἐπὶ πλούτῳ ὑπερβολικῷ, ἔλεγον ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους. Ἀριστοτέλης δέ φησιν ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ Καλλικράτην τινὰ πρῶτον τῶν δικαστῶν τοὺς μισθοὺς εἰς ὑπερβολὴν αὐξῆσαι, ὅθεν καὶ τὴν παροιμίαν εἰρῆσθαι.

Eadem Photius et Suidas, apud quos tamen male scriptum est τοὺς δικαστικοὺς μύθους, Diogenian. VIII, 62, Apostol., XIX, 86, Pseudo-Plutarch. Prov. Alex., 111, Arsen. Viol. p. 458 Walz. Ad eandem rem alludit proverbium in Append Gœtting. IV, 11 : Ὀβολὸν εὗρε Παρνύτης : Καλλίστρατος Ἀθήνησι πολιτευσάμενος, ἐπικαλούμενος Παρνύτης, μισθὸν ἔταξε τοῖς δικασταῖς καὶ τοῖς ἐκκλησιασταῖς· ὅθεν σκωπτόντων αὐτὸν τῶν κωμικῶν εἰς παροιμίαν ἦλθε τὸ γελοῖον, quod collata Hesychii glossa Παρνόπη : Καλλίστρατος Ἀθηναῖος, emendare conatus est Meinekius in Fragm. comic. græc. t. IV, p. 700.

82 (451).

Harpocration s. v. Διαμεμετρημένη ἡμέρα : Μέτρον τί ἐστιν ὕδατος πρὸς μεμετρημένον ἡμέρας διάστημα ῥέον. Ἐμετρεῖτο δὲ τῷ Ποσειδεῶνι μηνί. Πρὸς δὴ τοῦτο ἠγωνίζοντο οἱ μέγιστοι καὶ περὶ τῶν μεγίστων ἀγῶνες. Διενέμετο δὲ τρία μέρη τὸ ὕδωρ, τὸ μὲν τῷ διώκοντι, τὸ δὲ τῷ φεύγοντι, τὸ δὲ τρίτον τοῖς δικάζουσι. Ταῦτα δὲ σαφέστατα αὐτοὶ οἱ ῥήτορες δεδηλώκασιν, ὥσπερ καὶ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος (immo de falsa legat. § 126). Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ διδάσκει περὶ τούτων.

Eandem glossam Suidas omisso Aristotelis nomine. Hesychius s. v. Διαμεμετρημένην ἡμέραν : Ἐπὶ τῶν μεγάλων δικῶν τὴν ἡμέραν ἐμέριζον εἰς διαστήματα. Cf. Schol. ad Æschin. l. l.

---

rem (suamque literam) quæ in supercilio januæ inscripta legitur. Judex vero, sumpto scipione, in id ingreditur dicasterium, quod eodem quo scipio ille colore est, eandemque habet literam, quæ glandi scipionis inscripta est. Ingressus deinde tesseram accipit ab eo, cui hoc munus demandatum est.

80.

Merces judicialis aliis temporibus alia dabatur, demagogis populi benevolentiam blandiendo captantibus, ut Aristoteles dicit in opere de Rebuspublicis.

81.

Aristoteles in Republica Atheniensium dicit Callicratem quendam primum judicum mercedem immodice auxisse, indeque ortum proverbium : Ultra quam Callicrates.

82.

Διαμεμετρημένη ἡμέρα. Est mensura quædam aquæ ad definitum diei spatium fluens : quæ mense Posideone mensurabatur. Ad aquam istam judicia de causis maximi momenti habebantur. Aqua autem in tres dividebatur partes, quarum una actori, altera reo, tertia judicibus assignabatur. Id luculentissime ipsi rhetores declarant, ut et Æschines in Oratione contra Ctesiphontem. Aristoteles vero de his exponit in Republica Atheniensium.

83 (452).

Harpocration s. v. Τετρυπημένη ... Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ γράφει ταυτί· « Ψῆφοι δέ εἰσι χαλκαῖ αὐλίσκον ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ, αἱ μὲν ἡμίσειαι τετρυπημέναι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλήρεις. Οἱ δὲ λαχόντες ἐπὶ τὰς ψήφους, ἐπειδὰν εἰρημένοι ὦσιν οἱ λόγοι, παραδιδόασιν ἑκάστῳ τῶν δικαστῶν δύο ψήφους, τετρυπημένην καὶ πλήρη, φανερὰς ὁρᾶν τοῖς ἀντιδίκοις ἵνα μήτε πλήρεις μήτε τετρυπημένας λαμβάνωσιν. »

Eadem, Aristotelis mentione omissa, Photius p. 581, 8 et Suidas s. v. Post αἱ δὲ ἡμίσειαι πλήρεις codd. ABCD addunt : μήτε ταύτη ὑπομείνας, et similiter post μήτε πλήρεις, μήτε ταύτας C, μήτε ταύτη B et Suidæ codices, μὴ ταύτη A. Μήτε πάντη τετρυπημένας scripsit Bekkerus. Lectionem Photii secuti sumus. Glossa similis in Lexic. Rhet. Seguer. p. 307, 18 et apud Photium p. 581, 4 : Τετρυπημένη ψῆφος : Τῶν ψήφων οὐσῶν χαλκῶν καὶ αὐλίσκον ἐχουσῶν, αἱ μὲν ἦσαν ὅλαι τετρυπημέναι ὅσαι κατεψηφίζοντο, αἱ δὲ πλήρεις ἀτρύπητοι, ὅσαι ἠφίεσαν τοὺς κρινομένους. Τετρυπημένη ψῆφος τοίνυν ἐστὶν ἡ τῶν καταψηφισθέντων δίκη. Cf. etiam Pollux VIII, 123, et Schol. Æschin. c. Timarch. § 79 p. 268 Schultz.

84 (453).

Lex. Rhet. Cantabr. p. 670, 30 : Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῶν : Ἐγένοντο δὲ ἴσαι ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Καὶ ἦσαν τοῦ μὲν διώκοντος αἱ τετρυπημέναι, τοῦ δὲ φεύγοντος αἱ πλήρεις· ὁποτέρῳ δ' ἂν πλείους γένωνται, οὗτος ἐνίκα· ὅτε δὲ ἴσαι, ὁ φεύγων ἀπέφυγεν. » Ὡς καὶ Θεοδέκτης ἐν τῇ Σωκράτους Ἀπολογίᾳ.

Priora verba, ut ex Harpocratione, Photio, Suida apparet, desumpta sunt ex Æschinis c. Ctesiph. Or. § 252 : Ἴσαι γὰρ αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο, quæ sequuntur vero, ex altera glossa apud Photium p. 113, 11, quam Suidas quoque habet : Ἴσαι ψῆφοι : Ἐπὶ τῶν παρ' ὀλίγον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἁλισκομένων. Ἀπολύονται γὰρ οἱ διωκόμενοι ἐπὶ τῶν δικαζομένων κἂν ἴσαι γένωνται ψῆφοι ἐν αἷς ἀπολύεται ὁ ἐγκαλούμενος, supplenda sunt. Cf. Hesych. et Append. Prov. 330. In Pseudo-Aristotelis Problem. XXIX, 13 tractatur quæstio : Διὰ τί ποτε, ὅταν τῷ φεύγοντι καὶ τῷ διώκοντι φαίνωνται αἱ ψῆφοι ἴσαι, ὁ φεύγων νικᾷ.

85 (454).

Schol. Aristoph. Equit. 1150 : Κημόν... ἄλλως. Κημὸς ὁ ἐπὶ τοῦ καδίσκου, εἰς ὃν τὰς ψήφους καθίεσαν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Κρατῖνος δὲ αὐτὸν ἐν Νόμοις σχοίνινον ἠθμὸν καλεῖ. Τοιοῦτος γὰρ ἐγίνετο καὶ ἦν παρόμοιος χώνῃ, ὡς καὶ Σοφοκλῆς ἐν Ἰνάχῳ. Ὕστερον δὲ ἀμφορεῖς δύο ἵσταντο ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ὁ μὲν χαλκοῦς, ὁ δὲ ξύλινος· καὶ ὁ μὲν κύριος ἦν, ὁ δὲ ἄκυρος. Ἔχει δὲ καὶ ὁ χαλκοῦς, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, διερρινημένον ἐπίθημα εἰς τὸ αὐτὴν μόνην τὴν ψῆφον καθίεσθαι· πρὸς τοῦτο οὖν ὁ κημός. Ἀντὶ δὲ ψήφων ταῖς χοιρίναις οἱ δικασταὶ ἐχρῶντο· αὗται δὲ κόγχαι τινές εἰσιν, ὥς φησιν Ἐπαφρόδιτος ἐν ταῖς Λέξεσιν.

Similia apud Suidam et Photium s. v. Κημός : Πλέγμα χωνοειδὲς δι' οὗ καθιᾶσιν οἱ δικασταὶ τὴν ψῆφον εἰς τὸν κάδον, Lex. Rhet. Seguer. p. 275, 25 : Κημός : Πλέγμα τι ἐκ σχοινίων ἐπιθέμενον τῇ ὑδρίᾳ, παρόμοιον χώνῃ ἢ ἠθμῷ, δι' οὗ τὰς δικαστικὰς καθίεσαν ψήφους, Hesych. s. v. Κημός... Δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἐπιτιθέμενον τῇ τῶν δικαστῶν ὑδρίᾳ πεπλεγμένον πῶμα, παρόμοιον χώνῃ et Polluc. VIII, 17 : Κημὸς δὲ δι' οὗ κατῄεσαν αἱ ψῆφοι, ἐπικειμένου τῷ καδίσκῳ.

De tota re de qua hîc et in antecedentibus fragmentis agitur cf. Pollux VIII, 123 : Ψήφους δ' εἶχον χαλκᾶς δύο, τετρυπημένην καὶ ἀτρύπητον, καὶ κάδον ᾧ κημὸς ἐπέκειτο δι' οὗ καθίετο ἡ ψῆφος· αὖθις δὲ δύο ἀμφορεῖς, ὁ μὲν χαλκοῦς ὁ δὲ ξύλινος, ὁ μὲν κύριος ὁ δὲ ἄκυρος· τῷ δὲ χαλκῷ ἐπῆν ἐπίθημα μιᾷ ψήφῳ χώραν ἔχον.

86 (455).

Schol. Aristoph. Vesp. 578 : Ἀριστοτέλης δέ φησιν ὅτι ψήφῳ οἱ ἐγγραφόμενοι (εἰς τὸ ληξιαρχικὸν

83.

Aristoteles in Atheniensium Republica scribit hæc : « Sunt autem calculi ærei, auliscum in medio habentes, quorum dimidia pars perforata, dimidia solida. Ceterum ii quibus hoc demandatum est, postquam perorata utrinque causa est, singulis judicibus binos tradunt calculos, perforatum et solidum, idque adversariis inspectantibus, ne judices vel ambo perforatos vel ambo solidos accipiant. »

84.

Aristoteles in Republica Atheniensium : « Calculi perforati accusantis, solidi vero rei erant. Cui plures erant is vincebat; sin æquales, reus absolvebatur. »

85.

Κημὸς erat super urna, in quam calculi a judicibus injiciebantur... Postea duas in judiciis collocabant amphoras, alteram æneam, alteram ligneam; illa rata, hæc irrita. Ænea quoque, ut Aristoteles tradit, operculum habet perlimatum in tantum, ut foramen ipsum solummodo calculum immitti sinat.

86.

Aristoteles dicit examen subire et gentilitiorum suf-

γραμματεῖον scil.) δοκιμάζονται οἱ νεώτεροι μὴ ἐτῶν ιη' εἶεν.

87 (456).

Harpocration s. v. Περίπολος : Αἰσχίνης ἐν τῷ περὶ Πρεσβείας (§ 167). Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ περὶ τῶν ἐφήβων λέγων φησὶν οὕτως· « Τὸν δεύτερον ἐνιαυτὸν ἐκκλησίας ἐν τῷ θεάτρῳ γενομένης ἀποδεξάμενοι τῷ δήμῳ περὶ τὰς τάξεις καὶ λαβόντες ἀσπίδα καὶ δόρυ παρὰ τοῦ δήμου περιπολοῦσι τὴν χώραν καὶ διατρίβουσιν ἐν τοῖς φυλακτηρίοις. » Παρατηρητέον οὖν ὅτι ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἕνα φησὶν ἐνιαυτὸν ἐν τοῖς περιπόλοις γίνεσθαι τοὺς ἐφήβους, ὁ δὲ Αἰσχίνης δύο. Καὶ τάχα διὰ τοῦτο ἐπεμνήσθη τοῦ πράγματος ὁ ῥήτωρ, καίπερ πάντων τῶν ἐφήβων ἐξ ἀνάγκης περιπολούντων, αὐτὸς δύο ἔτη γέγονεν ἐν τοῖς περιπόλοις· διὸ καὶ μαρτυρῶν ἐδήλωσεν αὐτό. Eadem Photius et Suidas s. v. Cf. Schol. Æschin. l. l.

88-89 (457-458).

Harpocration s. v. Στρατεία ἐν τοῖς ἐπωνύμοις : Αἰσχίνης ἐν τῷ περὶ τῆς Πρεσβείας (§ 168). Τίς ἦν ἡ ἐν τοῖς ἐπωνύμοις στρατεία δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ λέγων· « Εἰσὶ γὰρ ἐπώνυμοι δέκα μὲν οἱ τῶν φυλῶν, δύο δὲ καὶ τεσσαράκοντα οἱ τῶν ἡλικιῶν. Οἱ δὲ ἔφηβοι ἐγγραφόμενοι πρότερον μὲν εἰς λελευκωμένα γραμματεῖα ἐνεγράφοντο, καὶ ἐπεγράφοντο αὐτοῖς ὅ τε ἄρχων ἐφ' οὗ ἐνεγράφησαν καὶ ἐπώνυμος ὁ τῷ προτέρῳ ἔτει δεδειχτικως· νῦν δὲ εἰς τὴν βουλὴν ἀναγράφονται. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Χρῶνται δὲ τοῖς ἐπωνύμοις καὶ πρὸς τὰς στρατείας, καὶ ὅταν ἡλικίαν ἐκπέμπωσι, προγράφουσιν ἀπὸ τίνος ἄρχοντος ἐπωνύμου μέχρι τίνος δεῖ στρατεύεσθαι. » Διείλεκται περὶ τούτων καὶ Φιλόχορος ἐν δ' τῆς Ἀτθίδος.

Eandem glossam apud Photium et Suidam invenies, qui pro δεδειχτικως, quod apud Harpocrationem corruptum est (δεδειχτικῶς BD, δεδειχτικώς G, δὲ δειχτικῶς AC), non meliorem lectionem præbent ὁ τῷ προτέρῳ ἐπιδεδημηκώς. Aristotelem διῳκηκώς scripsisse arbitror. Priora plenius Harpocration exhibet s. v. Ἐπώνυμοι : Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους (§ 18). Διττοί εἰσιν οἱ ἐπώνυμοι, οἱ μὲν ι' τὸν ἀριθμὸν ἀφ' ὧν αἱ φυλαί, ἕτεροι δὲ β' καὶ μ' ἀφ' ὧν αἱ ἡλικίαι προσαγορεύονται τῶν πολιτῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπὸ ιη' ἐτῶν μέχρις ξ'. Cf. Photius et Suidas qui eadem habent, Etymol. M. p. 369, 16, Lex. Rhet. Seguer. p. 245, 17.

90 (459).

Harpocration s. v. Ἀδύνατοι : Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου (§ 103 s.). Οἱ ἐντὸς τριῶν μνῶν κεκτημένοι τὸ σῶμα πεπηρωμένοι. Ἐλάμβανον δὲ οὗτοι δοκιμασθέντες ὑπὸ τῆς βουλῆς δύο ὀβολοὺς τῆς ἡμέρας ἑκάστης ἢ ὀβολόν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ· ὡς δὲ Φιλόχορός φησιν ἐννέα δραχμὰς κατὰ μῆνα. Ἔστι δὲ καὶ λόγος τις ὡς Λυσίου περὶ τοῦ ἀδυνάτου, ἐν ᾧ ὡς ὀβολὸν λαμβάνοντος μέμνηται.

Eadem Suidas s. v. et Zonaras p. 42, apud quos tamen male : ἐλάμβανον δὲ οὗτοι... ὀβολοὺς δύο, οἱ δὲ ὀβολόν. Hesych. s. v. Ἀδύνατοι : Οἱ ἐντὸς κεκτημένοι τριῶν μνῶν παρὰ (codex τριῶν περὶ) Ἀττικοῖς. Ἐλάμβανον δὲ παρὰ τῆς βουλῆς δύο ὀβολούς. Ex eodem fonte quo Harpocration, sed negligenter, Synag. Lex. Seguer. p. 345, 15 (cf. Lex. Rhet. Seg. p. 200, 3) : Ἀδύνατοι : Οἱ μέρος τι βεβλαμμένοι τοῦ σώματος ὡς μηδὲ ἐργάζεσθαι· οἷς καὶ ἐχορηγοῦντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν παρὰ τῆς πόλεως, μισθοφορούντων αὐτῶν (ita C. Müller. cod. αὐτοῖς) τῶν ἐντὸς τριῶν μνῶν περιουσίαν κεκτημένων. Ἐδοκιμάζοντο δὲ οἱ ἀδύνατοι ὑπὸ τῆς τῶν πεντακοσίων βουλῆς καὶ ἐλάμβανον τῆς ἡμέρας, ὡς μὲν Λυσίας λέγει, ὀβολὸν ἕνα, ὡς δὲ Φιλόχορος πέντε. Ἀριστο-

---

fragiis approbandos esse juvenes, qui exacto vitæ anno duodevicesimo in demi suæ albo inscribebantur.

87.

Aristoteles in Atheniensium Republica, de ephebis verba faciens, sic ait : « Altero anno concione in theatro convocata, ephebi, clypeo et hasta pro concione accepta, terram Atticam perlustrant et in castellis versantur. » Observa Aristotelem putare ephebos per annum in excubiis mansisse, Æschinem vero per biennium.

88-89.

Militia in eponymis, hujus meminit Æschines in Oratione de falsa legatione. Quid sit declarat Aristoteles in Atheniensium Republica inquiens : « Eponymorum duo sunt genera : nam decem numero sunt tribuum ; duo et quadraginta sunt ætatum. Ephebi vero, antea quidem in albo inscribebantur ac notabatur archon anni, quo inscriberentur et eponymus anni antecedentis ; nunc vero in senatu inscribuntur. » Et paulo post : « Utuntur autem eponymis etiam ad militiam, et quum juventutem emittunt, a quo archonte eponymo usque ad quem stipendia merere oporteat adscribunt. » Disserit de his etiam Philochorus Atthidis libro quarto.

90.

Invalidi, intra tres minas possidentes et corpore mutilati. Hi a senatu approbati duo obolos vel unum obolum quotidie accipiebant, ut Aristoteles in Republica Atheniensium ait. Philochorus vero dicit novem drachmas eos per mensem accepisse.

τέλης δὲ δύο ἔφη. Singulari errore Schol. Æschin. l. l. Orat. att. ed. Didot. t. II, p. 497 : Τοῖς ἀδυνάτοις τοῖς σώμασιν ἐχορηγεῖτο ἑκάστης ἡμέρας ἐκ τοῦ δημοσίου εἰς τροφὴν τριώβολον.

91 (460).

Harpocration : Ὅτι νόμος ἐστὶν ὑπὲρ τεσσαράκοντα ἔτη γενόμενον χορηγεῖν παισὶν Αἰσχίνης τε ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου (§ 11) φησὶ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ. Photius et Suidas eadem omissis testium nominibus.

92 (461).

Schol. Aristoph. Pac. v. 1178 : Ἐγὼ δ' ἕστηκα λινοπτώμενος : Λινόπτας γάρ φησιν Ἀριστοτέλης τοὺς τὰ θηρευτικὰ λίνα φυλάττοντας, ὡς καὶ οἰνόπτας τοὺς οἰνοφύλακας. De hoc loco quid statuendum sit mihi non liquet. Similis est glossa apud Photium : Λινόπται (cod. λινοιπαι) οἱ ἀποσκοποῦμενοι τὰ ἐμπίπτοντα τοῖς κυνηγετικοῖς λίνοις θηρία (eadem Hesychius s. v. et Pollux V, 17). Ἀθηναῖοι δὲ καὶ τοὺς φυλάσσοντας τὰς οἰκίας ὁμοίως ἔλεγον. Alienior ab hoc loco glossa est apud Suidam : Λινοπτωμένη· λίνον ἁλιέως ψυχόμενον ἐποπτεύουσα. Error fortasse apud ipsum Aristophanem latet, quem primam syllabam vocabuli λινοπτώμενος corripuisse, jure miratur editor Parinus Thesauri Stephaniani. Præterea quid sibi velint verba poetæ si ea cum scholiaste interpreteris, non satis bene intelligo. Ceterum quæ de οἰνόπταις alibi leguntur, ab eodem scholiaste nominatis, fortasse ex Aristotelis Politia Atheniensium deprompta sunt. Cf. Hesychius s. v. Οἰνόπται : εὐτελὴς ἀρχὴ Ἀθήνησιν, παρέχουσα λύχνους καὶ θρυαλλίδας ἐν ἑορταῖς τισίν et in altera glossa : Οἰνόπται : ἐπιμεληταὶ τοῦ τοὺς φράτορας ἡδὺν οἶνον ἔχειν. Δίδυμος οὕτως ἀποδίδωσιν. Εὐτελὴς ἀρχή τις Ἀθήνησιν, et Pollux VI, 22 : Καὶ οἰνόπτης ὁ τὸν οἶνον ἐπιβλέπων· οὗτος δὲ καὶ λύχνους καὶ θρυαλλίδας παρεῖχε. De his plura collecta invenies a M. Schmidtio in notis ad Didymi Fragmenta, p. 38 sq.

93 (462).

Athenæus VI, p. 235, E : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ· « Παράσιτοί φησι τοῖς μὲν ἄρχουσι δύο καθ' ἕκαστον ἦσαν, τοῖς δὲ πολεμάρχοις εἷς. Τεταγμένα δ' ἐλάμβανον παρ' ἄλλων τέ τινων καὶ τῶν ἁλιέων ὄψον. »

Pro Μεθωναίων, quod in codd. legitur, Ἀθηναίων correxit Grashofius, l. l., p. 168, probante C. Müllero et Rosio. Emendatio certissima quum horum parasitorum apud Athenienses satis frequens mentio facta sit. Cf. Preller. ad Polemonis Perieg. fragm. p. 106 sqq. Meinek. Fragm. comic. Græc. t. II, 2, p. 1022, H. Steph. Thes. ed. Didot. s. v. et Mœris p. 208, 2 Bekk. : Παρασίτους : Τοὺς δημοσίᾳ σιτουμένους ἐν πρυτανείῳ Ἀττικοί.

ΑΙΓΙΝΗΤΩΝ.

94 (463).

Athenæus VI, p. 272, D : Ἀριστοτέλης δ' ἐν Αἰγινητῶν Πολιτείᾳ καὶ παρὰ τούτοις φησὶ γενέσθαι ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα μυριάδας δούλων.

Eadem schol. cod. Vratisl. A in Pindari Olymp. VIII, 30 : Οὕτω γὰρ ἐπλήθυναν οἱ Αἰγινῆται, ὡς τεσσαράκοντα ἑπτὰ μυριάδας οἰκετῶν κτήσασθαι, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης.

ΑΙΤΩΛΩΝ.

95 (464).

Strabo VII, p. 321 : Ὅτι δὲ πλάνητες (οἱ Λέλεγες scil.) καὶ μετ' ἐκείνων (τῶν Καρῶν) καὶ χωρὶς καὶ ἐκ παλαιοῦ καὶ αἱ Ἀριστοτέλους Πολιτεῖαι δηλοῦσιν. Ἐν μὲν γὰρ τῇ Ἀκαρνάνων φησὶ τὸ μὲν ἔχειν αὐτῆς Κουρῆτας, τὸ δὲ προσεσπέριον Λέλεγας,

---

91.

Lex jubet ut puerorum choragi annum ætatis quadragesimum excesserint, uti Æschines in Oratione contra Timarchum testatur et Aristoteles in Atheniensium Republica.

92.

Λινόπτας Aristoteles eos vocat qui retia venatoria custodiebant, ut et οἰνόπτας qui vinum.

93.

Aristoteles in Republica Atheniensium (*ita scrib. pro* Methonensium) ait : « Parasiti archontibus duo erant singulis, polemarchis vero unus. Accipiebant autem statuta quædam cum ab aliis, tum a piscatoribus obsonium. »

ÆGINETARUM.

94.

Aristoteles in Æginetarum Republica etiam apud hos quadraginta septem millia servorum fuisse dicit.

ÆTOLORUM.

95.

Multum vagatos esse Leleges vel una cum Caribus vel

εἶτα Τηλεβόας· ἐν δὲ τῇ τῶν Αἰτωλῶν τοὺς νῦν Λοκροὺς Λέλεγας καλεῖ· κατασχεῖν δὲ καὶ τὴν Βοιωτίαν αὐτούς φησιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν Ὀπουντίων καὶ Μεγαρέων· ἐν δὲ τῇ Λευκαδίων καὶ αὐτόχθονά τινα Λέλεγα ὀνομάζει, τούτου δὲ θυγατριδοῦν Τηλεβόαν, τοῦ δὲ παῖδας δύο καὶ εἴκοσι Τηλεβόας, ὧν τινας οἰκῆσαι τὴν Λευκάδα.

ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ.

96 (465).

Vide supra Ætolorum Rempublicam.

97 (466).

Schol. Pindari Nem. III, 27 : Παγκρατίου στόλῳ : στόλῳ μὲν τῇ στάλσει. Εἰσὶ δὲ οἱ τὸ παγκράτιον ἀπαρχαΐζοντες καὶ τὸν Θησέα φασὶ τῷ Μινωταύρῳ παγκρατιαστικῶς ἀγωνίσασθαι. Ἀριστοτέλης δὲ Λεύκαρόν φησι τὸν Ἀκαρνᾶνα πρῶτον ἔντεχνον τὸ παγκράτιον ποιῆσαι.

Rectius ad Politias quam ad Olympionicas hunc locum referendum esse ex iis patet, quæ infra de Olympionicarum indice ab Aristotele conscripto dicta sunt.

ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ.

98 (467).

Pollux IV, 173 : Καὶ μὴν οἵ γε Δωριεῖς ποιηταὶ τὴν λίτραν ποτὲ μὲν νόμισμά τι λεπτὸν λέγουσιν, οἷον ὅταν Σώφρων ἐν τοῖς γυναικείοις Μίμοις λέγῃ ὅτι « ὁ μισθὸς δεκάλιτρον » καὶ πάλιν ἐν ἀνδρείοις « σῶσαι δ' οὐδὲ τὰς δύο λίτρας δύναμαι », ποτὲ δὲ σταθμόν τινα, ὡς Δεινόλοχος ἐν Μηδείᾳ· « τετταρακονταλίτρους τινὶ νεανίσκῳ πέδας. » Ἀριστοτέλης δ' ἐν Ἀκραγαντίνων Πολιτείᾳ προειπὼν ὡς ἐζημίουν πεντήκοντα λίτρας, ἐπάγει· « Ἡ δὲ λίτρα δύναται ὀβολὸν Αἰγιναῖον. » Ἐν δ' Ἱμεραίων Πολιτείᾳ φησὶν ὡς οἱ Σικελιῶται τοὺς μὲν δύο χαλκοῦς ἑξᾶντα καλοῦσι, τὸν δὲ ἕνα οὐγκίαν, τοὺς δὲ τρεῖς τριᾶντα, τοὺς δὲ ἓξ ἡμίλιτρον, τὸν δὲ ὀβολὸν λίτραν, τὸν δὲ Κορίνθιον στατῆρα δεκάλιτρον, ὅτι δέκα ὀβολοὺς δύναται. Ἔνιοι δὲ καὶ τῶν Ἀθήνησι κωμῳδούντων τῶν νέων, οἷον Φιλήμων ἐν Σικελικῷ καὶ Ποσείδιππος ἐν Γαλάτῃ, λίτρας μνημονεύουσιν.

Ἑξᾶντα codd. quidam, alii δέξαντα, in antiquis edd. ἑξάλιτρα, et postea pro τριᾶντα, τριάκοντα. Pro τρεῖς scribendum esse τέτταρας, conjectura est Bœckhii, *Metrologische Untersuchungen*, p. 293.

Iterum hæc repetit Pollux IX, 80 : Καὶ μὴν ἐν Ἀκραγαντίνων Πολιτείᾳ φησὶν Ἀριστοτέλης ζημιοῦσθαί τινας τριάκοντα λίτρας, δύνασθαι δὲ τὴν λίτραν ὀβολὸν Αἰγιναῖον. Ἀλλὰ μέντοι παρ' αὐτῷ τις ἂν ἐν τῇ Ἱμεραίων Πολιτείᾳ καὶ ἄλλα εὕροι Σικελικῶν νομισμάτων ὀνόματα, οἷον οὐγκίαν, ὅπερ δύναται χαλκοῦν ἕνα, καὶ διξᾶντα ὅπερ ἐστὶ δύο χαλκοῖ, καὶ τριᾶντα ὅπερ τρεῖς, καὶ ἡμίλιτρον ὅπερ ἕξ, καὶ λίτραν ἣν εἶναι ὀβολόν· τὸ μέντοι δεκάλιτρον δύνασθαι μὲν δέκα ὀβολούς, εἶναι δὲ στατῆρα Κορίνθιον. Codd. pro διξᾶντα et τριᾶντα, quod a Jungermanno correctum est, ἓξ τάλαντα et τρία τάλαντα. Cf. Hesychius : Λίτρα : ὀβολός. Οἱ δὲ νόμισμα παρὰ Σικελοῖς, οἱ δὲ ἐπὶ σταθμοῦ. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ τοῦ β λίβρα.

ΑΜΒΡΑΚΙΩΤΩΝ.

99 (468).

Stephanus Byzant. s. v. Δεξαμεναί : Μέρος τῆς Ἀμβρακίας, ἀπὸ Δεξαμενοῦ τοῦ Μεσόλου παιδὸς καὶ Ἀμβρακίας τῆς θυγατρὸς Φόρβαντος τοῦ Ἡλίου. Τὸ ἐθνικὸν Δεξαμεναῖος, ὡς Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν τῇ Ἀμβρακιωτῶν Πολιτείᾳ.

---

absque iis inde ab antiquissimis temporibus etiam Aristoteles in opere de Rebuspublicis declarat. Etenim in Acarnanum Republica ait partem Acarnaniæ Curetas tenere, occidentalem Leleges, deinde Teleboas. Porro in Ætolorum Republica, qui nunc Locri dicuntur Leleges nominat; eosdem etiam Bœotiam tenuisse ait. Similiter in Opuntiorum Republica et Megarensium. In Leucadiorum vero Republica etiam autochthonem quendam Lelega commemorat, ejusque e filia nepotem Teleboam, hujus denique viginti duo filios Teleboas, quorum nonnulli Leucadem frequentaverint.

ACARNANUM.

97.

Aristoteles Leucarum Acarnana primum artem ad pancratium attulisse dicit.

AGRIGENTINORUM.

98.

Aristoteles in Agrigentinorum Republica, præfatus quod quinquaginta litris mulctarentur, addit : « Litra vero obolum adæquat Ægineticum. » In Himerensium vero Republica dicit : « Siculi duos chalcos *sextantem* vocant, unum chalcum *unciam*, tres chalcos trientem, sex vero *semilitrum*, obolum autem *litram*. porro staterem Corinthiacum vocant *decalitrum*, quia decem obolos valet

AMBRACIOTARUM.

99.

Dexamenæ, Ambraciæ pars a Dexamene Mesoli filio et Ambracia Phorbante nata, Solis filio. Gentile Dexamenæus, ut Aristoteles dicit in Ambraciotarum Republica

(ΑΝΤΑΝΔΡΙΩΝ.)

100 (469).

Stephanus Byzant. s. v. Ἄντανδρος : Πόλις ὑπὸ τὴν Ἴδην πρὸς τῇ Μυσίᾳ τῆς Αἰολίδος, ἀπὸ Ἀντάνδρου τοῦ στρατηγοῦ Αἰολέων. Τὸ ἐθνικὸν Ἀντάνδριος. Ἀριστοτέλης φησὶ ταύτην ὠνομάσθαι Ἠδωνίδα διὰ τὸ Θρᾷκας Ἠδωνοὺς ὄντας οἰκῆσαι, καὶ Κιμμερίδα Κιμμερίων ἐνοικούντων ἑκατὸν ἔτη.

Plin. Hist. Nat. V, 23, 123 : *Rursus in litore Antandros Edonis prius vocata, dein Cimmeris.*

ΑΡΓΕΙΩΝ.

101 (470).

Plinius Hist. nat. VII, s. 57 : *Turres, ut* ARISTOTELES, *Cyclopes* (*invenerunt*), *Tirynthii, ut Theophrastus.*

Confert Rosius Strabonem VIII, p. 372 : Τῇ μὲν οὖν Τίρυνθι ὁρμητηρίῳ χρήσασθαι δοκεῖ Προῖτος καὶ τειχίσαι διὰ Κυκλώπων, οὓς ἑπτὰ μὲν εἶναι, καλεῖσθαι δὲ γαστερόχειρας τρεφομένους ἐκ τῆς τέχνης, ἥκειν δὲ μεταπέμπτους ἐκ Λυκίας.

102 (471).

Pollux X, 179 : Εἴη δ' ἂν καὶ φείδων τι ἀγγεῖον ἐλαιηρὸν ἀπὸ τῶν Φειδωνίων μέτρων ὠνομασμένον, ὑπὲρ ὧν ἐν Ἀργείων Πολιτείᾳ Ἀριστοτέλης λέγει.

Nomen aliunde non cognitum. Ceterum de Phidonis mensuris cf. Bœckh. *Metrologische Untersuchungen*, p. 76, 77, 282.

103 (472).

Strabo VIII, p. 373 : Δρυόπων δ' οἰκητήριόν φασι καὶ τὴν Ἀσίνην (sicut Hermionem) εἴτ' ἐκ τῶν περὶ Σπερχειὸν τόπων ὄντας αὐτοὺς Δρύοπος τοῦ Ἀρκάδος κατοικίσαντος ἐνταῦθα, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ἢ Ἡρακλέους ἐκ τῆς περὶ τὸν Παρνασὸν Δωρίδος ἐξελάσαντος αὐτούς.

104 (473).

Eustathius ad Hom. Iliad. δ, 51.

Ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργος τε Σπάρτη τε καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη·
τὰς διαπέρσαι κτέ.

p. 443 ed. Roman. : Δοκεῖ δὲ ἐνταῦθα μαντικώτερον παραλαλεῖν ὁ ποιητὴς τὴν τῆς Μυκήνης ἀπώλειαν, ἣν ἐκ τῶν ῥηθεισῶν τριῶν κακῶς παθοῦσαν καὶ Ἀριστοτέλης ἱστόρησε.

Aliud est quod dicit Aristoteles Meteorol. I, 14, § 14, ad quem locum Bournot, *Philologus*, t. IV, p. 284, Eustathii mentionem referebat. Nec magis, ut Müllerus suspicabatur (fr. 96 a) ad Homericas quæstiones spectat, sed ad Argivorum Rempublicam, quod e Strabone VIII, p. 372 : Χρόνοις δ' ὕστερον κατεσκάφησαν ὑπ' Ἀργείων, ὥστε νῦν μηδ' ἴχνος εὑρίσκεσθαι τῆς Μυκηναίων πόλεως, conjicere licet.

ΚΟΙΝΗ ΑΡΚΑΔΩΝ.

105 (474).

Harpocration s. v. Μύριοι ἐν Μεγάλῃ πόλει : Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου (De fals. legat. § 11, 198). Συνέδριόν ἐστι κοινὸν Ἀρκάδων ἁπάντων, οὗ πολλάκις μνημονεύουσιν οἱ ἱστορικοί. Διείλεκται δὲ περὶ αὐτῶν καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ κοινῇ Ἀρκάδων Πολιτείᾳ, ἀρχόμενος τοῦ βιβλίου.

Omissa Aristotelis mentione eadem Photius et Suidas. In altera glossa apud Photium p. 280, 17 et in Lexic. Rhet. Seguer. p. 280, 4 : Μυρίων : Συνέδριον ἦν μυρίων ἐν Μεγάλῃ πόλει τῆς Ἀρκαδίας.

(ANTANDRIORUM.)

100.

Antandrus, urbs sub Ida monte ad Mysiam Æolidis, nomen habet ab Antandro Æolum duce. Gentile Antandrius. Aristoteles tradit eam nominatam esse Edonidem, quod Edones Thraces inhabitaverint, et Cimmeridem, quod Cimerii tenuerint eam per annos centum.

ARGIVORUM.

102.

Fuerit etiam phidon vas quoddam olei certam mensuram continens, a Phidoniis mensuris denominatum, de quibus in Argivorum Republica exponit Aristoteles.

103.

Asinem Dryopum habitaculum fuisse dicunt, quos ex regionibus circa Spercheum sitis Dryopos Arcadis filius huc deduxerit, ut Aristoteles dicit, aut quos e Doride circa Parnassum terra Hercules ejecerit.

104.

Videtur poeta velut divinando Mycenæ excidium innuere, quam de tribus hisce urbibus afflictam atque eversam Aristoteles narravit.

COMMUNIS ARCADUM.

105.

Decies mille viri in urbe Megalopoli. Demosthenes in Oratione contra Æschinem. Est commune totius Arcadiæ concilium, cujus sæpe mentionem faciunt historici. Disserit de iis etiam Aristoteles in communi Arcadum Republica, statim initio libelli.

ΑΧΑΙΩΝ.

105[b] (475).

Photius Biblioth. cod. 161, p. 104, B, 42 Bekk. de Sopatri sophistæ historiarum Eclogis : Ὁ δὲ δωδέκατος αὐτῷ λόγος συνήθροισται ἐξ ἄλλων τε διαφόρων καὶ... ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Πολιτειῶν, Θετταλῶν τέ φημι καὶ Ἀχαιῶν καὶ Παρίων Λυκίων τε καὶ Κίων, καὶ ὧν ἐκεῖνος ἁπλῶς ἐν τοῖς πολιτικοῖς αὐτοῦ διαλαμβάνει.

ΒΟΤΤΙΑΙΩΝ.

106 (476).

Plutarch. V. Thesei c. 15 : Ὅτι μὲν οὖν Ἀνδρόγεω περὶ τὴν Ἀττικὴν ἀποθανεῖν δόλῳ δόξαντος, ὅ τε Μίνως πολλὰ κακὰ πολεμῶν εἰργάζετο τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ δαιμόνιον ἔφθειρε τὴν χώραν· ἀφορία τε γὰρ καὶ νόσος ἐνέσκηψε πολλὴ καὶ ἀνέδυσαν οἱ ποταμοί· καὶ τοῦ θεοῦ προστάξαντος ἱλασαμένοις τὸν Μίνω καὶ διαλλαγεῖσι λωφήσειν τὸ μήνιμα καὶ τῶν κακῶν ἔσεσθαι παῦλαν, ἐπικηρυκευσάμενοι καὶ δεηθέντες ἐποιήσαντο συνθήκας, ὥστε πέμπειν δι' ἐννέα ἐτῶν δασμὸν ἠϊθέους ἑπτὰ καὶ παρθένους τοσαύτας, ὁμολογοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων. Τοὺς δὲ παῖδας εἰς Κρήτην κομιζομένους ὁ μὲν τραγικώτατος μῦθος ἀποφαίνει τὸν Μινώταυρον ἐν τῷ λαβυρίνθῳ διαφθείρειν... c. 16 : Φιλόχορος δέ φησιν οὐ ταῦτα συγχωρεῖν Κρῆτας, ἀλλὰ λέγειν (cf. fr. 38. Müll.)... Ἀριστοτέλης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Βοττιαίων Πολιτείᾳ δῆλός ἐστιν οὐ νομίζων ἀναιρεῖσθαι τοὺς παῖδας ὑπὸ τοῦ Μίνω, ἀλλὰ θητεύοντας ἐν τῇ Κρήτῃ καταγηράσκειν· καί ποτε Κρῆτας εὐχὴν παλαιὰν ἀποδιδόντας ἀνθρώπων ἀπαρχὴν εἰς Δελφοὺς ἀποστέλλειν, τοῖς δὲ πεμπομένοις ἀναμιχθέντας ἐκγόνους ἐκείνων συνεξελθεῖν· ὡς δὲ οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ τρέφειν ἑαυτοὺς αὐτόθι, πρῶτον μὲν εἰς Ἰταλίαν διαπερᾶσαι κἀκεῖ κατοικεῖν περὶ τὴν Ἰαπυγίαν, ἐκεῖθεν δὲ αὖθις εἰς Θρᾴκην κομισθῆναι καὶ κληθῆναι Βοττιαίους· διὸ καὶ τὰς κόρας τῶν Βοττιαίων θυσίαν τινὰ τελούσας ἐπᾴδειν « Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας. »

Eundem morem tangit Plutarchus in Quæst. Græc. c. 35 : Τί δή ποτε ταῖς κόραις τῶν Βοττιαίων ἔθος ἦν λέγειν χορευούσαις· « Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας »; Κρῆτάς φασιν εὐξαμένους ἀνθρώπων ἀπαρχὴν εἰς Δελφοὺς ἀποστεῖλαι, τοὺς δὲ πεμφθέντας ὡς ἑώρων οὐδεμίαν οὖσαν εὐπορίαν, αὐτόθεν εἰς ἀποικίαν ὁρμῆσαι· καὶ πρῶτον μὲν ἐν Ἰαπυγίᾳ κατοικῆσαι, ἔπειτα τῆς Θρᾴκης τοῦτον τὸν τόπον κατασχεῖν, ἀναμεμιγμένων αὐτοῖς Ἀθηναίων· ἔοικε γὰρ μὴ διαφθείρειν ὁ Μίνως οὓς ἔπεμπον Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν δασμὸν ἠϊθέους, ἀλλὰ κατέχειν παρ' ἑαυτῷ λατρεύοντας. Ἐξ ἐκείνων οὖν τινὲς γεγονότες καὶ νομιζόμενοι Κρῆτες εἰς Δελφοὺς συναπεστάλησαν· ὅθεν αἱ θυγατέρες τῶν Βοττιαίων ἀπομνημονεύουσαι τοῦ γένους ᾖδον ἐν ταῖς ἑορταῖς· « Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας. »

Ab his diversa narrat Conon c. 25. Utramque fabulam tangit Strabo VI, p. 279 et 282.

ΓΕΛΩΩΝ.

107 (477).

Schol. Pindari Pyth. I, 89 : Καμάτων δ' ἐπίλασιν παράσχοι : Καμάτων φησὶ τῶν συνεχόντων τὸν Ἱέρωνα ἐκ τοῦ νοσήματος τῆς λιθουρίας. Φησὶ γάρ που καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Γελώων Πολιτείᾳ, Γέλωνα τὸν τοῦ Ἱέρωνος ἀδελφὸν ὑδέρῳ νοσήματι τὸν βίον τελευτῆσαι, αὐτὸν δὲ τὸν Ἱέρωνα, ἐν τῇ τῶν Συρακουσίων Πολιτείᾳ, δυσουρίᾳ δυστυχῆσαι.

Cf. Plutarch. de Pythiæ orac. c. 19 : Ἴστε τοίνυν, ὅτι Γέλων μὲν ὑδρωπιῶν, Ἱέρων δὲ λιθιῶν ἐτυράννησεν· ὁ δὲ τρίτος Θρασύβουλος (tertius scilicet Dino-

---

BOTTIÆORUM.

106.

Ipse quoque Aristoteles in Bottiæorum Republica fatetur non arbitrari se a Minoe interfectos fuisse liberos (quos Athenienses mittebant, scil.), sed mercenariam vitam agentes in Creta consenuisse, ac Cretenses aliquando ad vetera persolvenda vota hominum misisse primitias Delphos, atque cum his qui mittebantur, mistam illorum Atheniensium sobolem una emigrasse. Qui quum victum sibi quærere in illis locis non valerent, in Italiam transmisisse primum, atque illic sedes circa Iapygiam collocasse : inde rursus delatos in Thraciam, et dictos Bottiæos : quapropter Bottiæorum virgines sacris quibusdam accinere solebant : Eamus Athenas.

Cur Bottiæorum virginibus mos fuit choreas ducentibus dicere : Eamus Athenas? Cretenses, ut perhibetur, ex voto primitias hominum Delphos miserunt. Missi quum viderent nullam ibi rerum copiam esse, inde in coloniam profecti primum incoluerunt Iapygiam, post Thraciæ istam partem, quæ Bottiæorum dicitur, obtinuerunt permixtis Atheniensibus. Apparet enim adolescentes, qui tributi nomine ab Atheniensibus mittebantur, a Minoe non fuisse interfectos, sed pro servis detentos. Horum ergo aliqui facti et habiti Cretenses, una cum reliquis Delphos missi erant. Itaque Bottiæorum filiæ gentis suæ memoriam celebrantes, in festivitatibus canebant : « Eamus Athenas. »

GELOORUM.

107.

Aristoteles in Geloorum Republica alicubi dicit Gelonem Hieronis patrem hydrope mortuum esse; Hieronem vero

menis filius) ἐν στάσεσι καὶ πολέμοις γενόμενος χρόνον οὐ πολὺν ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς.

ΔΕΛΦΩΝ.

107 (477).

Proverb. Coll. III apud E. Miller, *Mélanges de littérature grecque*, Paris, 1868, p. 369 : Τὸ Αἰσώπειον αἷμα. Αὕτη λέγεται κατὰ τῶν δυσαποτρίπτοις ὀνείδεσι περιπεπτωκότων· τοῖς γὰρ Δελφοῖς ἀνελοῦσι τὸν Αἴσωπον συνέβη δαιμόνιον χαλεπῆναι, ὡς μέμνηται καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Δελφῶν Πολιτείᾳ.

Idem proverbium legitur apud Zenob. I, 47, Diogen. I, 46, Suidam s. v., apud quos δυσαπονίπτοις (v. l. δυσαπορρίπτοις) scriptum est, cf. Prov. Coll. IV apud Miller. l. l. p. 376 : Αἰσώπειον αἷμα. Ἐπὶ τῶν δυσαπονίπτοις ὀνείδεσι κακοῖς (καὶ κακοῖς Suid. fortasse κακῶς) συνεχομένων· παρόσον Δελφοὶ τοῦτον ἀνελόντες πολλαῖς δι' αὐτὸν θεομηνίαις ὑπέπεσον ἀεὶ τὸν τούτου φόνου ὀνειδιζόμενοι. Rei mentio facta est apud Heraclidem in Republica Magnetum p. 20, 7 Schneidew : Φᾶμις. ἄρχων ἦν καὶ τούτου τοὺς υἱοὺς ὡς ἱεροσύλους συνέλαβον θύοντας. Ὅπερ φασὶ καὶ περὶ Αἴσωπον γεγονέναι. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐπὶ ἱεροσυλίᾳ διεφθάρη, φιάλης χρυσῆς φωραθείσης ἐν τοῖς στρώμασιν αὐτοῦ. Inde suspicatus est Schneidewinus narrationem apud Scholiast. ad Aristoph. Equites v. 1446 ex Aristotele petitam fuisse. Cf. Plutarch. De sera numinis vind. c. 12, Libanius Decl. XXXIX, p. 687, A. Æsopum in Samiorum quoque Republica nominaverat Aristoteles.

ΔΗΛΙΩΝ.

108 (478).

Plinius Hist. nat. IV, 22 : *Hanc* (*Delum* scil.) Aristoteles *ita appellatam tradit, quoniam repente apparuerit enata*. Cf. Etymol. Magn. p. 264, 22 : Δῆλος... Εἴρηται ὅτι κρυπτομένην αὐτὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ ὁ Ζεὺς δήλην ἐποίησε καὶ ἀνέδωκεν et ib. v. 30 : Καὶ τὴν νῆσον ἐκάλεσε Δῆλον, ὅτι ἐξ ἀδήλου βάσεως ἐρριζώθη, quæ e scholio in Il. α, 9 desumpta leguntur quoque apud Eustath. in Dionys. Perieg. v. 525. Aliter Eustath. in Odyss. p. 1557, 54 : Ὡς δὲ ἱερὰ ἡ Δῆλος Ἀπόλλωνος ὅ ἐστιν Ἡλίου δι' οὗ δῆλα γίνεται τὰ περὶ γῆν, ἐν ἄλλοις ἐγράφη. Similis narratio de Rhodo apud Heraclid. Pontic. p. 26, 1, Schneidew. Cf. Plin. Hist. nat. II, 89 : *Claræ jam pridem insulæ Delos et Rhodos memoriæ produntur enatæ.*

109 (479).

Diogenes Laert. VIII, 13 : Ἀμέλει καὶ βωμὸν προσκυνῆσαι (Πυθαγόραν φασίν scil.) μόνον ἐν Δήλῳ τὸν Ἀπόλλωνος τοῦ γενέτορος, ὅς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ Κερατίνου, διὰ τὸ πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ πόπανα μόνα τίθεσθαι ἐπ' αὐτοῦ ἄνευ πυρός, ἱερεῖον δὲ μηδέν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Δηλίων Πολιτείᾳ.

Iamblichus de Vita Pythag. c. 5 § 25 : Λέγεται δὲ περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον θαυμασθῆναι αὐτὸν περὶ τὴν Δῆλον, προσελθόντα μόνον (ita scrib. pro αὐτὸν) πρὸς τὸν ἀναίμακτον, λεγόμενον καὶ τοῦ γενέτορος Ἀπόλλωνος βωμὸν καὶ τοῦτον θεραπεύσαντα. Id. c. 7 § 35 : Καθάπερ καὶ πρότερον ὅτε εἰς Δῆλον κατέπλευσεν· ἐκεῖ τε γὰρ πρὸς μόνον τὸν βωμὸν τὸν τοῦ γενέτορος Ἀπόλλωνος προσευξάμενος, ὃς μόνος ἀναίμακτός ἐστιν, ἐθαυμάσθη παρὰ τοῖς ἐν τῇ νήσῳ.

110 (480).

Athen. VII, p. 296, C. : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Δηλίων Πολιτείᾳ (Γλαῦκόν φησι τὸν θαλάττιον δαίμονα) ἐν Δήλῳ κατοικήσαντα μετὰ τῶν Νηρηίδων τοῖς θέλουσι μαντεύεσθαι. Cf. Gædechens, *Glaukos der Meergott*, Gotting. 1860, p. 46.

---

idem in Syracusanorum Republica refert urinæ difficultate laborasse.

DELPHORUM.

107.

Æsopeus sanguis. Proverbium dicitur de iis qui criminibus a quibus purgari difficile est circumventi sunt. Factum est enim ut numen Delphis qui Æsopum occiderant irasceretur, quemadmodum Aristoteles quoque in Delphorum Republica narrat.

DELIORUM.

109.

Pythagoram aiunt in Delo solam Apollinis genitoris aram, quæ pone aram ceratinam (*corneam*) est adorasse, quod frumentum et hordeum et placentas solas illi absque usu ignis imponere soleant, ceterum nullas victimas, ut Aristotelis in Deliorum Republica testimonio probatur.

110.

Aristoteles in Deliorum Republica Glaucum in Delo insula habitantem cum Nereidibus, volentibus vaticinari ait.

(ΕΠΙΔΑΥΡΙΩΝ.)

111 (481).

Strabo VIII, p. 374 : Ἡ Ἐπίδαυρος δ' ἐκαλεῖτο Ἐπίκαρος· φησὶ γὰρ Ἀριστοτέλης κατασχεῖν αὐτὴν Κᾶρας ὥσπερ καὶ Ἑρμιόνην, τῶν δ' Ἡρακλειδῶν κατελθόντων Ἴωνας αὐτοῖς συνοικῆσαι τοὺς ἐκ τῆς Ἀττικῆς τετραπόλεως συνεπομένους εἰς Ἄργος.

Codd. omnes pro Ἐπίκαρος, Ἐπίταυρος, quod emendavit Casaubonus ex Steph. Byz. s. v. Ἐπίδαυρος... Κατὰ δὲ τὸν γεωγράφον καὶ Ἐπίκαρον αὐτὴν οἴονταί τινες ὡς Καρῶν αὐτήν ποτε κατεχόντων. Ἐπίκαρος habet Epitome Strab. Vatic. et Eustathius qui Strabonem exscripsit, in Iliad. p. 287. Cf. Al. Politus in comm. ad Eustathium, Florent. 1732, t. I, p. 603.

(ΕΡΜΙΟΝΕΩΝ.)

112 (482).

Schol. in Theocrit. Id. XV, 64 : Πάντα γυναῖκες ἴσαντι, καὶ ὡς Ζεὺς ἠγάγεθ' Ἥρην : Φησὶν ὅτι τὰ πάντα αἱ γυναῖκες γινώσκουσι καὶ ὅπως ὁ Ζεὺς λάθρᾳ τῇ Ἥρᾳ συνῆλθε. Καὶ Ὅμηρος·

Εἰς εὐνὴν φοιτῶντε φίλους λήθοντε τοκῆας.
(Il. ξ, 296.)

Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ τῆς Ἑρμιόνης ἱερῶν ἰδιώτερον ἱστορεῖ περὶ τοῦ Διὸς καὶ [τῆς] Ἥρας γάμου. Τὸν γὰρ Δία μυθολογεῖ ἐπιβουλεύειν τῇ Ἥρᾳ μιγῆναι, ὅτε αὐτὴν ἴδοι χωρισθεῖσαν ἀπὸ τῶν ἄλλων θεῶν. Βουλόμενον δὲ ἀφανῆ γενέσθαι καὶ μὴ ὀφθῆναι ὑπ' αὐτῆς, τὴν ὄψιν μεταβάλλειν εἰς κόκκυγα καὶ καθίσαι εἰς ὄρος, ὃ πρῶτον μὲν Θόρναξ (Θρόναξ vulg. quod corr. Hemsterh.) ἐκαλεῖτο, νῦν δὲ Κόκκυξ. Καὶ χειμῶνα ποιῆσαι δεινὸν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Τὴν δὲ Ἥραν πορευομένην μόνην ἀφικέσθαι πρὸς τὸ ὄρος καὶ καθέζεσθαι ἐπ' αὐτό, ὅπου νῦν ἐστὶν ἱερὸν Ἥρας τελείας. Τὸν δὲ κόκκυγα ἰδόντα καταπετασθῆναι καὶ καθεσθῆναι ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτῆς, πεφρικότα καὶ ῥιγῶντα διὰ τὸν χειμῶνα. Τὴν δὲ Ἥραν ἰδοῦσαν αὐτὸν οἰκτεῖραι καὶ περιβαλεῖν τῇ ἀμπεχόνῃ. Τὸν δὲ Δία εὐθέως μεταβαλεῖν τὴν ὄψιν καὶ ἐπιλαβέσθαι τῆς Ἥρας. Τῆς δὲ τὴν μῖξιν παραιτουμένης διὰ τὴν μητέρα, αὐτὸν ὑποσχέσθαι γυναῖκα ταύτην ποιήσασθαι. Καὶ παρ' Ἀργείοις δὲ οἳ μέγιστα τῶν Ἑλλήνων τιμῶσι τὴν θεόν, τὸ ἄγαλμα τῆς Ἥρας ἐν τῷ ναῷ καθήμενον ἐν θρόνῳ τῇ χειρὶ ἔχει σκῆπτρον, καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ σκήπτρῳ Κόκκυξ [ἐπικάθηται].

De nomine Aristotelis plerique dubitaverunt: ita, ne de Wartono loquar, Ἀριστοφάνης scribendum esse conjicienti, Prellerus ad Polemon. Perieg. fr. p. 59 Ἀριστείδης malebat, C. Müllerus vero cum Grashofio Ἀριστοκλῆς, quod unice probat Rosius. Nec minor est dubitatio de verbis ἐν τῷ περὶ Ἑρμιόνης ἱερῶν, quæ est Toupii et Hemsterhusii emendatio, pro eo quod in codd. legitur ἱερῷ. Cf. Welcker, *Kleine Schriften*, t. V, p. 13. Pro sequenti ἰδιώτερον, pro quo in cod. Florent. ἢ διατριβῇ exstare dicitur, Kiesslingius διατριβῇ recepit, unde Grashof. l. l. p. 143 conjecit ἐν τῇ περὶ Ἥρας καὶ Διὸς ἱερῶν διατριβῇ. Erroris causam e compendio ortam indicavit Dübnerus v. cl. in annot. crit. in Schol. ad Theocrit., ed. Didot. p. 161, apud quem et reliqua lectionis varietas enotata est. Cf. *Scholia codicis Ambrosiani* 222 *in Theocritum* ed. Ziegler, Tubing. 1867, p. 89. Ceterum totus hic locus exstat quoque in Eudociæ Violario, p. 202, omisso tamen auctoris nomine et initio τὸν Δία μυθολογοῦσι. Pro illo deinde : ὅπου νῦν ἐστὶν ἱερὸν Ἥρας τελείας ibi legitur ὅπου τὸ ἱερὸν μετέπειτα αὐτῆς ἵδρυτο τελέας Ἥρας ἐπονομασθέν : postea vero simili errore quo Scholiastes Θρό-

(EPIDAURIORUM.)

111.

Epidaurus olim nominabatur Epicarus : etenim Cares olim urbem tenuisse sicuti etiam Hermionem refert Aristoteles; sub reditu vero Heraclidarum cohabitasse cum iis Iones, qui una cum Heraclidis ex tetrapoli Attica in Argolidem venissent.

(HERMIONENSIUM.)

112.

Aristoteles ubi de Hermiones sacris agit, peculiare quiddam de Jovis et Junonis nuptiis narrat. Etenim Jovem fabulatur voluisse cum Junone consuescere simulac eam a reliquis deabus separatam offenderet. Quum vero invisibilis fieri neque conspici ab ea vellet, in cuculum se mutavit, conseditque in monte, qui olim Thornax vocabatur, nunc appellatur Coccyx. Porro die isto Jovem narrat ingentem excitasse tempestatem; Junonem autem solem ad montem hunc venientem consedisse eo loco, ubi nunc est fanum Junonis Pronubæ. Tunc cuculum tempestate rigentem et trementem in genua Junonis devolasse ibique consedisse. Junonem misertam veste eum sua texisse. Jovem statim mutata forma Junonem comprehendisse, eique matris causa concubitum deprecanti promisisse se uxorem ipsam ducturum esse. Quare apud Argivos, qui præ ceteris Græcis deam hanc colunt, signum Junonis in templo throno insidens manu tenet sceptrum, sceptroque insidet cuculus.

ναξ habet, de quo ita Pausanias II, 36, 2 : Ἔστι δ' οὖν ὁδὸς καὶ ἐς ταύτην τοῦ τε Πρωνὸς μέση, καὶ τοῦ Θόρνακος καλουμένου τὸ ἀρχαῖον. Ἀπὸ δὲ τῆς Διὸς ἐς κόκκυγα τὸν ὄρνιθα ἀλλαγῆς λεγομένης ἐνταῦθα γενέσθαι μετονομασθῆναι τὸ ὄρος φασίν. Ἱερὰ δὲ καὶ ἐς τόδε ἐπὶ ἄκρων τῶν ὀρῶν, ἐπὶ μὲν τῷ Κοκκυγίῳ Διός, ἐν δὲ τῷ Πρῶνί ἐστιν Ἥρας. De cuculo in sceptro Junonis considenti idem narrat II, 17, 4. Inde perspicitur rem, si ab Aristotele narrata erat (narrari autem potuit eodem plane modo quo a Pausania narrata est, qui hæc adscripsit l. l.: Τοῦτον τὸν λόγον, καὶ ὅσα ἐοικότα εἴρηται περὶ θεῶν, οὐκ ἀποδεχόμενος γράφω, γράφω δὲ οὐδὲν ἧσσον), ad nullum melius librum referri quam ad Hermionensium Politiam. Talem vero ab Aristotele conscriptam fuisse satis manifesto declarant quæ in præcedenti fragmento allata sunt Strabonis verba. Deinde ipsam narrationem antiquissimam et cum urbis origine conjunctam fuisse, immo inde Hermionenses, etsi ridicula etymologia, nomen derivasse, Stephanus Byzant. testatur s. v. : Ἑρμιὼν καὶ Ἑρμιόνη, ἀπὸ τῆς Ἑρμιόνος γενικῆς... ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Λακέρεια. Ἕρμιον δὲ ἀπὸ τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν ἐνταῦθα ἀπὸ Κρήτης ἀφικομένους ὁρμισθῆναι, καὶ τροπῇ τοῦ ο εἰς ε, ὅθεν καὶ ἱερὸν Ἥρας παρθένου (immo τελείας) ἦν ἐν αὐτῇ. Minime igitur cum C. Müllero de Cerere Hermione cogitandum, licet deæ nomen et urbis idem fortasse fuerit. Cf. Hesych. et Phot. s. v., Athen. XIV, p. 624, 655 et Lobeck. *Paralipom. gramm. græc.*, t. I, p. 299. De hujus Cereris sacris apud Hermionenses locutus erat Aristocles quidam, versibus elegiacis quos affert Ælianus Hist. An. XI, 4. Cf. C. Mülleri, Fragm. Hist. t. IV, p. 330.

ΗΛΕΙΩΝ.

113 (483).

Harpocration s. v. Ἑλλανοδίκαι : Ὑπερίδης ἐν τῷ ὑπὲρ Καλλίππου πρὸς Ἠλείους. Ἀριστοτέλης Ἠλείων Πολιτείᾳ τὸ μὲν πρῶτόν φησιν ἕνα καταστῆσαι τοὺς Ἠλείους Ἑλλανοδίκην, χρόνου δὲ διελθόντος β', τὸ δὲ τελευταῖον θ'. Eadem Suidas, Aristotelis nomine omisso.

114 (484).

Strabo VIII, p. 345 : Οἱ μὲν γὰρ ὅλην τὴν νῦν Ἠλείαν, ἀπὸ τῆς Μεσσηνίας μέχρι Δύμης, Καυκωνίαν λεχθῆναί φασιν. Ἀντίμαχος οὖν Ἐπειοὺς καὶ Καύκωνας ἅπαντας προσαγορεύει· τινὲς δὲ ὅλην μὲν μὴ κατασχεῖν αὐτούς, δίχα δὲ μεμερισμένους οἰκεῖν, τοὺς μὲν πρὸς τῇ Μεσσηνίᾳ κατὰ τὴν Τριφυλίαν, τοὺς δὲ πρὸς τῇ Δύμῃ κατὰ τὴν Βουπρασίδα καὶ τὴν κοίλην Ἦλιν. Ἀριστοτέλης δ' ἐνταῦθα μάλιστα οἶδεν ἱδρυμένους αὐτούς. Καὶ δὴ τοῖς ὑφ' Ὁμήρου λεγομένοις ὁμολογεῖ μᾶλλον ἡ ὑστάτη ἀπόφασις τό τε ζητούμενον πρότερον λαμβάνει λύσιν.

Inter Homericas quæstiones memorat Strabo, cf. Odyss. γ, 366 indeque C. Müllerus (fr. 93) ad Ἀπορήματα Ὁμηρικὰ pertinere putabat.

ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ.

115 (485).

Stephan. Byzant. s. v. Ἀμύνται : Ἔθνος Θεσπρωτικόν, « μένος πνείοντες Ἀμύνται ». Καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Ἠπειρωτῶν Πολιτείᾳ.

Versus particulæ ut Meineke in *Analectis Alexandrinis*, p. 188, et C. Müller. suspicati sunt, Rhiani videntur esse.

ΘΕΤΤΑΛΩΝ.

Vide quæ supra e Photii Bibl. in Sopatri excerptis c. 161 allata sunt, ad Achæorum Politiam fr. 105 [b].

116 (486).

Junius Philargyrius in Virgilii Georg. II, 97: *Sunt et Aminææ : Aminæos* ARISTOTELES *in Politicis* (*Politiis* corr.) *hoc scribit Thessalos fuisse, qui suæ regionis vites in Italiam transtulerint, atque illis inde nomen dederint.*

ELEORUM.

113.

Aristoteles in Eleorum Republica dicit primum quidem unum tantum Hellanodicam Eleos instituisse, postea duos, postremo novem.

114.

Etenim nonnulli Eleam universam Cauconiam appellatam esse dicunt. Itaque Antimachus Epeos et Caucones omnes appellat; alii vero non totam Eleam eos tenuisse volunt, sed bifariam divisos habitasse, alteros ad Messeniam in Triphylia, alteros ad Dymen in Bupraside et in cava Elide. Aristoteles vero hoc postremo maxime loco eos consedisse novit. Quæ quidem sententia magis convenit cum verbis Homeri, atque sic etiam quod antea quærebatur, jam explicationem invenit.

EPIROTARUM.

115.

Amyntæ populus Thesproticus, Aristoteles in Epirotarum Republica.

Vites Aminæas antiquissimas fuisse tradit Columella de Re rust. III, 9 : *Quum vetustissimas quasque vineas adhuc existimemus Aminæas.* Huc fortasse et Hesychii glossa spectat : Ἀμιναῖον· δι' ἑνὸς ν, τὸν οἶνον λέγει· ἡ γὰρ Πευκετία Ἀμιναία λέγεται. Alia nominis etymologia apud Macrobium legitur Saturnal. III, 20, 6. Ceterum fragmentum potius ad Italicam quandam rempublicam pertinuisse videtur.

117 (487).

Eustath. in Odyss. ν, 408, p. 1746, 66 : Παυσανίας δέ φησιν ὅτι Βοιωτοῖς ἔχρησεν ὁ θεός, ἔνθα λευκοὶ κόρακες αὐτοῖς ὀφθῶσιν, ἐκεῖ κατοικεῖν. Ἰδόντες οὖν φησὶ κόρακας πετομένους περὶ τὸν Παγασητικὸν κόλπον, οὓς ἄκακοι παῖδες ἐγύψωσαν, ἐκεῖ ᾤκησαν καλέσαντες τὸ χωρίον Κόρακας· ὕστερον δὲ Αἰολεῖς ἐκβαλόντες αὐτοὺς ἔπεμπον ἐκεῖ τοὺς φυγαδευομένους. Ὁ δ' αὐτὸς λέγει καὶ ὅτι Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ λοιμοῦ κατασχόντος καὶ κοράκων πολλῶν γενομένων τοὺς ἀνθρώπους θηρεύοντας αὐτοὺς καὶ περικαθαίροντας ἐπαοιδαῖς ἀφιέναι ζῶντας καὶ ἐπιλέγειν τῷ λοιμῷ· Φεῦγ' εἰς κόρακας.

Eadem Photius s. v. Ἐς κόρακας, Apostol. VII, 99. In Etymol. Gudian. p. 34, 35 s. v. Ἀπεσκορακίζειν, plurima corrupta sunt. Priorem proverbii explicationem Zenobius ita dat III, 87 : Ἐς κόρακας. Ἐν Θεσσαλίᾳ τόπος ἐστὶ Κόρακες, ὅπου τοὺς κακούργους ἔβαλλον· ὅθεν ἡ παροιμία. Μέμνηται δὲ ταύτης Μένανδρος συνεχῶς. Λέγουσι δὲ ὅτι Βοιωτοῖς Ἄρνην (cf. O. Müller. *Orchomenos u. die Minyer* p. 385) ποτὲ οἰκοῦσι προείρητο ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐκπεσεῖσθαι τῆς χώρας λευκῶν κοράκων φανέντων. Νεανίσκοι δέ ποτε μεθυσθέντες καὶ συλλαβόντες κόρακας, γυψώσαντες ἀφῆκαν πέτεσθαι. Ἰδόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ ἐταράχθησαν ὡς τῆς μαντείας λαβούσης τὸ τέλος. Καὶ φοβηθέντες οἱ νεανίσκοι τὸν θόρυβον, φυγόντες ᾤκησάν τινα τόπον ὃν ἐκάλεσαν Κόρακας. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκβαλόντες τοὺς Βοιωτοὺς οἱ Αἰολεῖς (ita male pro Θεσσαλοὶ) ἔσχον τὴν Ἄρνην οἰκείαν οὖσαν καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας μεθιστᾶσιν εἰς τοὺς Κόρακας καλουμένους. Post hanc explicationem, alia interposita : Οἱ δέ, ὡς τοῦ ζῴου ἀναιδοῦς καὶ δυσοιωνιστικοῦ τῶν ἀνθρώπων ὄντος, Aristotelis quoque adjecit Suidas. Cf. Schol. Aristoph. Nubes, v. 133, Schol. Clement. Alexandr. t. IV, p. 97 ed. Klotz.

Fragmentum ad librum περὶ Παροιμιῶν retulit Müllerus (fr. 280) quem nullum fuisse puto. Ad Politias potius referendum videtur etsi fortasse non ad Thessalorum.

118 (488).

Harpocration s. v. Τετραρχία : Δημοσθένης Φιλιππικοῖς (III, § 26). Τεττάρων μερῶν ὄντων τῆς Θετταλίας ἕκαστον μέρος τετρὰς ἐκαλεῖτο, καθά φησιν Ἑλλάνικος ἐν τοῖς Θετταλικοῖς. Ὄνομα δέ φησιν εἶναι ταῖς τετράσι Θετταλιῶτιν, Φθιῶτιν, Πελασγιῶτιν, Ἑστιαιῶτιν. Καὶ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῇ κοινῇ Θετταλῶν Πολιτείᾳ ἐπὶ Ἀλεύα τοῦ Πυρροῦ διῃρῆσθαί φησιν εἰς δ' μοίρας τὴν Θετταλίαν. Εἴη ἂν οὖν λέγων ὁ Δημοσθένης τὴν τετραρχίαν. Ὅτι δὲ Φίλιππος καθ' ἑκάστην τούτων τῶν μοιρῶν ἄρχοντα κατέστησε δεδηλώκασιν ἄλλοι τε καὶ Θεόπομπος ἐν τῇ μδ'.

Eadem Photius et Suidas. De Aleua cui cognomen rufo erat cf. Plutarch. de Fraterno amore c. 21.

119 (489).

Schol. A (Vatic.) ad Eurip. Rhesum v. 307 (t. I, p. 28, 17 Dind.) : Πολλὰ πελταστῶν τέλη : Πέλτη ἀσπίς ἐστιν ἴτυν οὐκ ἔχουσα, καθάπερ φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν Θεσσαλῶν Πολιτείᾳ γράφων οὕτως· « Διελὼν δὲ τὴν πόλιν Ἀλεύας ἔταξε κατὰ (ita Pflugk. et Ros. pro καὶ) τὸν κλῆρον παρέχειν ἑκάστους, ἱππέας μὲν τεσσαράκοντα, πελταστὰς (cod. ὁπλίτας quod corr. Cobet. et Pflugk.) δὲ ὀγδοήκοντα. Ἦν δὲ ἡ πέλτη ἀσπὶς ἴτυν οὐκ ἔχουσα [οὐδ'] ἐπίχαλκος [οὐδὲ βοὸς ἀλλ'] αἰγὸς [ἢ οἰὸς] δέρματι περιτεταμένη, καὶ τριάκοντα [ὁπλίτας] οἳ (ita Cobet.

THESSALORUM.

117.

Aristoteles, Pausania teste, narrat peste grassante quum corvi adessent permulti, homines eos cepisse et purgantes incantationibus dimisisse vivos, simulque post dixisse : *Fuge ad corvos.*

118.

Aristoteles in communi Thessalorum Republica sub Aleua qui cognomen rufi habebat Thessaliam in quattuor partes divisam esse ait.

119.

Πέλτη, clypeus est umbone carens, ut dicit Aristoteles in Thessalorum Republica, ita scribens : « Urbe divisa Aleuas jussit [singulos] secundum censum præbere equites quadraginta, peltastas octoginta. Pelta vero clypeus erat umbone destitutus, neque ære factus, obductus vero non bovina sed caprina sive ovina pelle. Præterea vero triginta qui longam hastam gerebant quæ σχέδιον vocabatur. »

pro ἢ) μακρὸν δόρυ πάντες ἐφόρουν ὃ σχίδιον ἐκαλεῖτο.

Suppleri hæc debent e Schol. ad Plat. Leges p. 453 Bekk. : Πέλτη ἐστὶν εἶδος ἀσπίδος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, ἥτις ἴτυν οὐκ ἔχει, οὐδ' ἔστιν ἐπίχαλκος, οὐδὲ βοός, ἀλλ' αἰγὸς δέρματι περιτεταμένη : quæ, omisso Aristotelis nomine, exstant quoque apud Photium s. v. Πελτασταί et in Lexic. Rhet. Seguer. p. 297, 8 ubi tamen, post αἰγός additur ἢ ὑός, pro quo Eustathius, duobus in locis eandem descriptionem exhibens, in Iliad. p. 905, 59 et 911, 64 Rom., veriorem scripturam ἢ οἰός præbet. Cf. præterea Hesych. s. v. Πέλτη, Etym. M. p. 660, 25, Timæus Lex. Plat. s. v., Schol. Eurip. Alcest. v. 516. Ad eundem Aristotelis locum sine dubio spectat Hesychii glossa : Σχίδιον. Τὸ δόρυ, ὃ μὴ ἀκοντίζεται. Ἢ τὸ ἀνευπρεπῶς γενόμενον. Ἢ ἐκ τοῦ σύνεγγυς.

Rosii conjecturæ pro τὴν πόλιν, τὰς πόλεις scribentis, illud obstat, quod vix statui poterit singulis urbibus eundem numerum militum imperatum fuisse, ita ut potius de una tantummodo urbe locutum esse Aristotelem credam. Error vero fortasse in voce ἑκάστους latet, totusque locus in hunc modum scriptus erat : Παρέχειν εἴκοσι μὲν ἱππέας, τεσσαράκοντα [δ'] ὁπλίτας, [πελταστὰς] δὲ ὀγδοήκοντα. Triginta vero qui postea nominantur item erant peltastæ aliter vero armati. Ratio numerorum ita jam optime conveniet cum simillimo loco qui apud Xenophontem legitur Hellen. VI, 1, 19 : Ἐπεί γε μὴν ἐτάγευσε, διέταξεν ἱππικόν τε ὅσον ἑκάστη πόλις δυνατὴ ἦν παρέχειν καὶ ὁπλιτικόν. Καὶ ἐγένοντο αὐτῷ ἱππεῖς μὲν σὺν τοῖς συμμάχοις πλείους ἢ ὀκτακισχίλιοι, ὁπλῖται δὲ ἐλογίσθησαν οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, πελταστικόν γε μὴν ἱκανὸν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀντιταχθῆναι. Aliter de loco statuit Prellerus, *Philologus*, t. III, p. 139, qui pro τριάκοντα legi vult τρί' ἀκόντια, servata in sequentibus codicum lectione ἤ.

120 (490).

Athen. XI, p. 499, B : Λάγυνον δὲ μέτρου λέγουσιν εἶναι ὄνομα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὡς χοῦς καὶ κοτύλης, χωρεῖν δ' αὐτὸ κοτύλας Ἀττικὰς δώδεκα. Καὶ ἐν Πάτραις δέ φασι τοῦτ' εἶναι τὸ μέτρον τὴν λάγυνον. Ἀρσενικῶς δὲ εἴρηκε τὸν λάγυνον Νικόστρατος... Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Θετταλῶν Πολιτείᾳ θηλυκῶς λέγεσθαί φησιν ὑπὸ Θετταλῶν τὴν λάγυνον. Καὶ Ῥιανός... Οὐδετέρως δὲ Δίφιλος ἐν Ἀδελφοῖς εἴρηκεν. Cf. Moeris p. 202, 19 Bekk.: Λάγυνος ἀρρενικῶς Ἀττικοί, θηλυκῶς Ἕλληνες, Pollux X, 72

121 (491).

Ammonius de Differ. voc. p. 147 Valcken. s. v. Χλαμὺς καὶ χλαῖνα διαφέρει, καθὸ διὰ πολλῶν ἀπέδειξε Δίδυμος ἐν ὑπομνήματι δευτέρου Ἰλιάδος (β, 183). Ἡ μὲν χλαῖνα ἡρωικὸν φόρημα, χλαμὺς δὲ Μακεδονικόν, μετὰ ἑξακόσια ἔτη τῶν ἡρωικῶν ὀνομασθεῖσα Σαπφοῖ· πρώτη γὰρ μέμνηται τῆς χλαμύδος. Διαφέρειν φησὶ καὶ τῷ σχήματι· ἡ μὲν γὰρ χλαῖνα τετράγωνον, φησίν, ἱμάτιον, ἡ δὲ χλαμὺς εἰς τέλειον (εἰς κύκλον scribend. videtur Rosio, collato Ptolemæo Ascal. apud Valcken. : Ἡ δὲ χλαμὺς Μακεδόνων ἐστὶν εὕρημα καὶ ἔχει κυκλοτερῆ τὰ κάτω) περὶ τὰ κάτω συνῆκται· καὶ τοὺς χρησαμένους πολὺ καὶ ἀπ' ἀλλήλων διεστάναι. Προσάγεται Ἀριστοτέλην, Φύλαρχον, Πολέμωνα ὅτι πολὺ διαφέρουσιν.

Cf. Pollux X, 124 : Ὅμηρος καὶ τὰ λεπτὰ (ἱμάτια scil.) χλαίνας καλεῖ. Οἱ μέντοι Ἀττικοὶ τὸ λεπτὸν χλανίδα καὶ τὸ ἱππικὸν χλαμύδα, ὡς Θετταλῶν. Πρώτην δέ φασι χλαμύδα ὀνομάσαι Σαπφώ. Idem VII, 46 : Θετταλικὰς χλαμύδας. Aristotelis sententiam refert Schol. in Il. β, 183 : Χλαῖνα ἡ τετράγωνος, χλαμὺς ἡ εἰς ὀξὺ λήγουσα. Pro Ἀριστοτέλης legendum esse Ἀρίσταρχος vix recte conjecit C. Müller. ad fr. 86. De re cf. Schmidt ad Didymi fragm. p. 180.

(ΘΗΒΑΙΩΝ.)

122 (492).

Schol. in Dionys. Thrac. Gramm. in Bekk. Anecd. t. II, p. 783, 1 : Τῶν στοιχείων εὑρέτην ἄλλοι τε καὶ Ἔφορος ἐν δευτέρῳ Κάδμον φασί. Τῆς δὲ Φοινίκων εὑρέσεως πρὸς ἡμᾶς Διόσκορον γεγενῆσθαι, ὡς καὶ Ἡρόδοτος ἐν ταῖς Ἱστορίαις (V, 58) καὶ

120.

Aristoteles in Thessalorum Republica τὴν λάγυνον (*mensuræ nomen*) feminino genere apud Thessalos dici tradit.

121.

Multum inter se differre chlænam et chlamydem Didymus comprobat, adductis testimoniis Aristotelis, Phylarchi, Polemonis.

(THEBANORUM.)

122.

Literarum inventorem Ephorus libro secundo, aliique Cadmum fuisse dicunt, alii eum Phœnicum inventum ad nos pertulisse aiunt, ut Herodotus in Historiis et Aristoteles. Dicunt enim Phœnices invenisse literas, Cadmum vero in Græciam attulisse.

Ἀριστοτέλης λέγει. Φασὶ γὰρ ὅτι Φοίνικες μὲν εὗρον τὰ στοιχεῖα, Κάδμος δὲ ἤγαγεν αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Pro τῆς δέ, τινὲς δὲ τῆς conjecit C. Müller ad fragm. 256, sub titulo libri περὶ Εὑρημάτων qui nullus erat.

Eadem in scholio Anonymi ibid. p. 786, 1 : Τῶν στοιχείων ὁ Κάδμος εὑρετής, ὥς φασιν Ἔφορος καὶ Ἀριστοτέλης· ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι Φοινίκων εἰσὶν εὑρήματα, Κάδμος δὲ ταῦτα διεπόρθμευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Cf. Clemens Alexandr. Strom. I, p. 132 et Suidas s. v. Γράμματα.

Plinius Hist. nat. VII, 57 : *Litteras semper arbitror Assyriis fuisse ; sed alii apud Ægyptios a Mercurio, ut Gellius, alii apud Syros repertas volunt. Utique in Græciam intulisse e Phœnice Cadmum sedecim numero. Quibus Trojano bello Palamedem adjecisse hac figura* Θ Ξ Φ Χ, *totidem post Simonidem melicum* Ζ Η Ψ Ω, *quarum omnium vis in nostris recognoscitur.* ARISTOTELES *decem et octo priscas fuisse* Α Β Γ Δ Ε Ζ Ι Κ Λ Μ Ν Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ *et duas ab Epicharmo additas* Θ Χ *quam a Palamede mavult.*

Sedes fragmenti incerta. Ad Thebanorum Rempublicam retulit Rosius ob Cadmum. De eadem re tamen et in Atheniensium Republica mentio fieri poterat, ut ostendunt quæ legimus apud Photium et Suidam s. v. Σαμίων ὁ δῆμος :... ἢ ὅτι παρὰ Σαμίοις εὑρέθη πρῶτον τὰ κδ' γράμματα ὑπὸ Καλλιστράτου, ὡς Ἄνδρων ἐν Τρίποδι· τοὺς δ' Ἀθηναίους ἔπεισε χρῆσθαι τοῖς τῶν Ἰώνων γράμμασιν Ἀρχῖνος ὁ Ἀθηναῖος ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλείδου... Περὶ δὲ τοῦ πείσαντος ἱστορεῖ Θεόπομπος. Cf. Harpocration s. v. Ἀττικοῖς γράμμασιν : Δημοσθένης κατὰ Νεαίρας (§ 76) ἀντὶ τοῦ παλαιοῖς. Τὴν γὰρ τῶν κδ' στοιχείων γραμματικὴν ὀψέ ποτε παρὰ τοῖς Ἴωσιν εὑρεθῆναι. Θεόπομπος δ' ἐν τῇ κε' τῶν Φιλιππικῶν ἐσκευωρῆσθαι λέγει τὰς πρὸς τὸν βάρβαρον συνθήκας, ἃς οὐ τοῖς Ἀττικοῖς γράμμασιν ἐστηλιτεῦσθαι ἀλλὰ τοῖς τῶν Ἰώνων et Grammat. in Bekk. Anecd. p. 461, 13.

123 (493).

Zenobius Prov. VI, 17 : Τί οὐκ ἀπήγξω ἵνα Θήβησιν ἥρως γένῃ : Ταύτης Πλάτων ἐν Μενέλεῳ μέμνηται. Φασὶ δὲ ὅτι ἐν Θήβαις οἱ ἑαυτοὺς ἀναιροῦντες οὐδεμιᾶς τιμῆς μετεῖχον. Καὶ Ἀριστοτέλης δέ φησι περὶ Θηβαίων τὸ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι τοὺς αὐτόχειρας ἑαυτῶν γινομένους οὐκ ἐτίμων. Τὸ οὖν « Ἵνα ἥρως γένῃ » κατ' εὐφημισμὸν εἴρηται.

Eadem, Aristotelis mentione omissa, Plutarch. Prov. 47. Cf. Photius p. 590, 22. Suidas s. v. Apostol. Prov. XVI, 72. Greg. Cypr. III, 80.

124 (494).

Plutarch. Pelopid. c. 18 : Τὸν δ' ἱερὸν λόχον, ὥς φασι, συνετάξατο Γοργίδας πρῶτος... Ἔνιοι δέ φασιν ἐξ ἐραστῶν καὶ ἐρωμένων γενέσθαι τὸ σύστημα τοῦτο... Λέγεται δὲ καὶ τὸν Ἰόλεων τοῦ Ἡρακλέους ἐρώμενον ὄντα κοινωνεῖν τῶν ἄθλων καὶ παρασπίζειν. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ καθ' αὐτὸν ἔτι φησὶν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἰόλεω τὰς καταπιστώσεις ποιεῖσθαι τοὺς ἐρωμένους καὶ τοὺς ἐραστάς.

Idem iterum Erotic. c. 17 : Ἡρακλέους δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἔρωτας ἔργον ἐστὶν εἰπεῖν διὰ πλῆθος, Ἰόλαον δὲ νομίζοντες ἐρώμενον αὐτοῦ γεγονέναι μέχρι νῦν σέβονται καὶ τιμῶσιν ἔρωτος ὅρκους τε καὶ πίστεις ἐπὶ τοῦ τάφου παρὰ τῶν ἐρωμένων λαμβάνοντες.

Ad dialogum Ἐρωτικόν inscriptum hæc retulit Rosius, nulla satis idonea causa. Illa καθ' αὑτόν quod in priore loco invenitur, μέχρι νῦν in altero, non infrequentia in Rebuspublicis fuisse videntur. Cf. 89. 137, 155, 158 et Νόμιμα Τυρρηνῶν, fr. 2.

(ΙΑΣΕΩΝ.)

125 (495).

Schol. cod. Ven. B et Lips. in Iliad. β, 116 : Ἐς δεκάδας διακοσμηθεῖμεν : Ἔθος πλείους τῶν δέκα μὴ συνεσθίειν, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτείαις φησίν.

Hæc ex Iasensium Republica desumpta esse conjecit Grashofius l. l. p. 151, propter Heraclidis Pontici excerptum p. 28, 10 Schneidew. : Ἰασέων : Τούτοις οὐκ ἐξῆν ἐν γάμοις πλείους ἑστιᾷν [τῶν] δέκα καὶ γυναικῶν ἴσων, οὐδὲ γάμους ποιεῖν πλεῖον ἡμερῶν δύο.

123.

Quidni te suspendisti ut Thebis heros fieres? Hujus Plato in Menelao meminit. Referunt enim Thebis mortem qui sibi consciscerent, infames habitos. Idem de Thebanis Aristoteles quoque commemorat, nempe qui sibi manus attulissent, nullo in honore fuisse. Illud itaque « Ut heros fieres, » per euphemismum dictum est.

124.

Sacram cohortem, ut tradunt, Gorgidas primus congregavit... Alii autem dicunt eam ex iis conflatam esse qui se mutuo amarent... Ferunt etiam Iolaum Herculis amasium una cum eo certamina obiisse, auxiliumque tulisse amatori. Et Aristoteles sua etiam ætate ait apud sepulcrum Iolai amatores et amasios mutua se fide obligare.

IASENSIUM.

125.

Mos erat (*apud Iasenses*) non ultra decem convivio adhibere ut Aristoteles in Rebuspublicis ait.

ΙΘΑΚΗΣΙΩΝ.

126 (496).

Etymol. Magn. p. 144, 22: Ἀρκείσιος: Ὁ ἥρως, ὁ πάππος Ὀδυσσέως. Παρὰ τὸν ἀρκέσω μέλλοντα Ἀρκέσιος καὶ Ἀρκείσιος. Οὕτως Ἡρωδιανός. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῇ Ἰθακησίων Πολιτείᾳ, τὸν Κέφαλον οἰκοῦντα ἐν ταῖς ἀπ' αὐτοῦ κληθείσαις Κεφαλληνίαις νήσοις ἄπαιδα ἐπιπολὺ ὄντα, ἐρόμενον τὸν θεὸν κελευσθῆναι ᾧ ἂν ἐντύχῃ θήλει συγγενέσθαι· παραγενόμενον δὲ εἰς τὴν πατρίδα καὶ δὴ ἐντυχόντα ἄρκτῳ κατὰ χρησμὸν συγγενέσθαι, τὴν δὲ ἐγκύμονα γενομένην μεταβαλεῖν εἰς γυναῖκα καὶ τεκεῖν παῖδα Ἀρκείσιον, ἀπὸ ἄρκτου.

Eadem Eudocia Viol. p. 394. Cf. Eustath. in Odyss. p. 1756, 54, 1961, 15. Brevius rem narrat Joann. Tzetzes in scholiis ad Antehomerica sua p. 34 ed. Schirach: Κεφαλλῆνες λέγονται ἀπὸ Κεφάλου τοῦ Δηιονέως, τοῦ Ἀρκεισίου πατρός· κυριεύσας γὰρ τῆς χώρας οὕτως αὐτὴν ὠνόμασε. Τούτῳ τῷ Κεφάλῳ ἄπαιδι ὄντι ἐδόθη χρησμὸς παιδοποιῆσαι μιγέντα τῷ ἐντυχόντι θήλει· ὃς ἄρκτῳ μιγεὶς τὸν Ἀρκείσιον ἔτεκεν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἰθακησίων Πολιτείᾳ. Ex Aristotele quoque in Heraclidis excerptis leguntur p. 27, 10 Schneidew.: Κεφάλῳ μαντευσαμένῳ περὶ παίδων ὁ θεὸς εἶπεν, ᾧ ἂν ἐντύχῃ (θήλει ins. Coraes) πρῶτον συγγενέσθαι. Τὸν δὲ περιτυχεῖν ἄρκτῳ καὶ πλησιάσαντα γεννῆσαι γυναῖκα, ἐξ ἧς τὸν Ἀρκείσιον φερωνύμως ὀνομασθῆναι. Cf. Müller. ad. h. l. t. II, p. 223.

127 (497).

Eustath. in Odyss. π, 118 p. 1796, 36 ed. Rom.: Ἰστέον δὲ ὅτι γενεαλογοῦσι Διὸς μὲν καὶ Εὐρυοδείας Ἀρκείσιον, αὐτοῦ δὲ καὶ Χαλκομεδούσης Λαέρτην, τοῦ δὲ καὶ Ἀντικλείας Ὀδυσσέα, οὗ καὶ Πηνελόπης Τηλέμαχον, αὐτοῦ δὲ καὶ Πολυκάστης τῆς Νέστορος Περσέπτολιν, ὡς Ἡσίοδος (fr. 100 Dübn.)

Τηλεμάχῳ δ' ἄρ' ἔτικτεν ἐΰζωνος Πολυκάστη
Νέστορος ὁπλοτάτη κούρη Νηληϊάδαο,
Περσέπολιν μιχθεῖσα διὰ χρυσέην Ἀφροδίτην.

Ἀριστοτέλης δὲ ἐν Ἰθακησίων Πολιτείᾳ καὶ Ἑλλάνικος (fr. 141) δὲ Τηλέμαχόν φασι Ναυσικάαν γῆμαι τὴν Ἀλκινόου καὶ γεννῆσαι τὸν Περσέπτολιν. Eadem Eudocia Viol. p. 77: Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Ἑλλάνικος. Dictys Cret. de Bello Trojano VI, 6: *Neque multo post precibus atque hortatu Ulyssis, Alcinoi filia Nausicaa Telemacho denubit.*

128 (498).

Plutarch. Quæst. græc. c. 14: Τίνες οἱ παρ' Ἰθακησίοις Κολιάδαι καὶ τίς ὁ Φάγιλος; Τῷ Ὀδυσσεῖ μετὰ τὴν μνηστηροφονίαν οἱ ἐπιτήδειοι τῶν τεθνηκότων ἐπανέστησαν, μεταπεμφθεὶς δ' ὑπ' ἀμφοτέρων διαιτητὴς Νεοπτόλεμος ἐδικαίωσε τὸν μὲν Ὀδυσσέα μεταναστῆναι καὶ φεύγειν ἐκ τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης ἐφ' αἵματι, τοὺς δὲ τῶν μνηστήρων ἑταίρους καὶ οἰκείους ἀποφέρειν ποινὴν Ὀδυσσεῖ τῶν εἰς τὸν οἶκον ἀδικημάτων καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. Αὐτὸς μὲν οὖν εἰς Ἰταλίαν μετέστη, τὴν δὲ ποινὴν τῷ υἱεῖ καθιερώσας, ἀποφέρειν ἐκέλευσε τοὺς Ἰθακησίους· ἦν δ' ἄλφιτα, οἶνος, κηρία, ἔλαιον, ἅλες, ἱερεῖα πρεσβύτερα φαγίλων. Φάγιλον δέ φησιν Ἀριστοτέλης τὸν ἀμνὸν εἶναι. Τοὺς δὲ περὶ Εὔμαιον ἐλευθερώσας ὁ Τηλέμαχος κατέμιξεν εἰς τοὺς πολίτας καὶ τὸ γένος ἐστὶ Κολιαδῶν ἀπ' Εὐμαίου καὶ Βουκολιδῶν ἀπὸ Φιλοιτίου.

Apud Plutarchum Βουκολιῶν legitur; mutavit Rosius, collato Eustath. in Iliad. p. 1018, 47 ubi Βουκολίδης. Cf. Hesychii glossa: Φάγιλος: ἀμνός et Eustath. in Odyss. p. 1625, 38: Ἔνιοι δέ φασι, καὶ φαγίλους καλοῦσι (τοὺς ἀμνοὺς scil.), ut recte reposuit Nauckius, *Aristoph. Byz. fragm.* p. 107, pro φανυλούς.

ITHACENSIUM.

126.

Aristoteles in Ithacensium Republica narrat Cephalum in Cephalleniis, quæ ab ipso nominantur insulis habitantem, quum diu liberorum expers esset, consuluisse deum, qui imperasset ei ut cum femina, quæ primum fieret obviam, coiret. Reversus in patriam ursæque obviam factum, ex jussu oraculi cum ea coiisse. Hanc autem uterum gerentem in mulierem esse mutatam et genuisse filium, qui ἀπὸ ἄρκτου sive ab ursa nominatus sit Arcisius.

127.

Nimirum genealogiam ita constituunt, ut Jovis et Euryodiæ sit filius Arcisius, hujus et Chalcomedusæ Laertes, hujus et Anticliæ Ulysses, hujus et Penelopes Telemachus, hujus et Polycastes Nestoris filiæ Perseptolis ut Hesiodus dicit. Aristoteles vero in Ithacensium Republica et Hellanicus Telemachum aiunt Nausicaam duxisse Alcinoi filiam et ex ea genuisse Perseptolin.

128.

Quinam sint apud Ithacenses Coliadæ, et quis Phagilus? Adversus Ulyssem procorum ab ipso necatorum necessarii seditionem moverunt. Arbiter adscitus ab utraque parte Neoptolemus, judicavit debere Ulyssem ut sanguine inquinatum exsulare Cephallenia, Zacyntho atque Ithaca: socios autem et familiares procorum quotannis pro damno rei familiaris Ulyssis illato, ei pendere mulctam. Itaque Ulysses in Italiam commigravit, mulctam filio dedicavit, eique ab Ithacensibus solvi jus-

129 (499).

Plutarch. Quæst. gr. c. 34 : Τίς ὁ βοῦν εὐεργέτῃ θύσας; Πλοῖον ὥρμει περὶ τὴν Ἰθακησίαν ληστρικόν, ἐν ᾧ πρεσβύτης ἐτύγχανε μετὰ κεραμίων ἐχόντων πίτταν. Τούτῳ οὖν κατὰ τύχην προσέσχε πορθμεὺς Ἰθακήσιος, ὀνόματι Πυρρίας, καὶ τὸν πρεσβύτην ἐρρύσατο, μηδενὸς δεόμενος, ἀλλὰ πεισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ οἰκτείρας· προσέλαβε δὲ καὶ τῶν κεραμίων, τοῦ πρεσβύτου κελεύσαντος. Ἀπαλλαγέντων δὲ τῶν λῃστῶν, καὶ γενομένης ἀδείας ὁ πρεσβύτης τοῖς κεραμίοις τὸν Πυρρίαν προσαγαγών, χρυσίον ἐδείκνυεν ἐν αὐτοῖς πολὺ καὶ ἀργύριον τῇ πίττῃ καταμεμιγμένον. Ἐξαίφνης οὖν ὁ Πυρρίας πλούσιος γενόμενος τά τε ἄλλα εὖ περιεῖπε τὸν γέροντα, καὶ βοῦν ἔθυσεν αὐτῷ. Ὃ καὶ παροιμιαζόμενον λέγουσιν· Οὐδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν, ἀλλ' ἢ Πυρρίας.

Ad Aristotelem hæc referenda esse, licet ejus nomen non addatur, optime perspexit Schneidewinus, teste usus Heraclide, in cujus excerptis hæc leguntur, p. 27, 14 : Ἰθακησίων... Πορθμεύς, Πυρίας ὄνομα, λῃστὰς διεπόρθμευσε, πρεσβύτην αἰχμάλωτον καὶ πίτταν· καὶ ὠνεῖται ταῦτα παρὰ τῶν λῃστῶν, δεηθέντος τοῦ πρεσβύτου. Ἦν δὲ ἐν τῇ πίττῃ κεκρυμμένον χρυσίον. Πλουτήσας οὖν θῦσαι λέγεται τῷ πρεσβύτῃ βοῦν· διὸ καὶ εἰς παροιμίαν ἦλθεν· « Οὐδεὶς πώποτε εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν ἀλλ' ἢ Πυρίας. »

130 (500).

Tzetzes ad Lycophron. v. 799 : Μάντιν δὲ νεκρὸν (Εὐρυτὰν στέψει λεώς) : Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν Ἰθακησίων Πολιτείᾳ Εὐρυτᾶνας ἔθνος εἶναι τῆς Αἰτωλίας ὀνομασθὲν ἀπὸ Εὐρύτου, παρ' οἷς εἶναι μαντεῖον Ὀδυσσέως. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Νίκανδρος ἐν Αἰτωλικοῖς. Cf. Thucydid. III, 94. Steph. Byz. s. v. et Odyss. φ, 32.

131 (501).

Photius p. 525, 21 s. v. Σκυτάλη : Ἐπιστολὴ Λακωνική. Ἦν δὲ ἡ σκυτάλη ξύλον ἐξεσμένον ἐπίμηκες. Δύο δὲ παρὰ Λακεδαιμονίοις ὑπῆρχον σκυτάλαι· καὶ τὴν μὲν μίαν κατεῖχον οἱ ἔφοροι τῶν Λακεδαιμονίων, τὴν δὲ ἑτέραν τῷ ἐκπεμπομένῳ παρ' αὐτῶν στρατηγῷ παρεῖχον. Καὶ ὁπότε ἐβούλοντό τι ἐπιστεῖλαι αὐτῷ, φέροντες ἱμάντα λευκὸν περιεῖλλον (Rosius e conject. περιεῖλουν) τὴν σκυτάλην καὶ ἐπὶ τοῦ ἱμάντος ἔγραφον, καὶ ἀνελίττοντες παρεῖχον τὸν ἱμάντα τῷ ἀποφέροντι. Τοῦτο δὲ ἐποίουν ἵνα μὴ μανθάνωσιν οἱ ἀποφέροντες τὸ δηλούμενον ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ στρατηγὸς δεχόμενος τὸν ἱμάντα τῇ ἑαυτοῦ σκυτάλῃ περιεῖλιττε καὶ ἀνεγίνωσκεν οὕτω τὰ γεγραμμένα. Λέγεται οὖν καὶ ἡ ἐπιστολὴ σκυτάλη καὶ αὐτὸ τὸ ξύλον ἀφ' οὗ καὶ ἡ ἐπιστολή. Διοσκουρίδης δὲ ἐν τοῖς περὶ Νομίμων τοὺς δανείζοντας ἐν Σπάρτῃ διαιρεῖν σκυτάλην δύο παρόντων μαρτύρων καὶ γράφειν τὸ συμβόλαιον ἐν ἑκατέρῳ τμήματι, καὶ τὸ μὲν ἑνὶ τῶν μαρτύρων διδόναι, τὸ δὲ δι' ἑαυτοῦ ἔχειν. Ἐχρῶντο δ' αὐτῷ (corrig. αὐτῇ) καὶ ἄλλοι, ὧν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἰθακησίων Πολιτείᾳ μβ'. Eadem Suidas, e quo fortasse scribendum ἀλλοίως, ὡς. Pro μβ' quod in Photii et Suidæ libris legitur, μνημονεύει scripsit Naber, C. Müllerum secutus, ita corrigentem, in Fragm. Hist. gr. t. II, p. 147. Priora e Lacedæmoniorum Republica fluxisse Rosius putat. Ceterum cf. Gellii Noct. Att. XVII, 9, Schol. Ari-

sit : erat autem farina, vinum, favi mellis, oleum, sal, et victimæ adultiores phagilis. Ceterum Aristoteles *phagilum* ait esse agnum. Porro Eumæum cum suis Telemachus libertate donatum civibus inseruit : estque ab Eumæo Coliadarum gens, a Philætio Bucolidum.

129.

Quis est qui bovem benefactori immolavit? Apud Ithacam in statione erat navis piratica, in eaque senex cum testis picem continentibus. Ad hanc forte fortuna portitor appulit Ithacensis, nomine Pyrrhias, qui senem nullius sui commodi causa, sed precibus et miseratione illius inductus redemit, cadorum etiam nonnullis hortatu ejus emptis. Postquam discessu prædonum data est licentia, senex Pyrrhiam ad fictilia ista adduxit, ostenditque multum auri argentique pici permixtum. Ita Pyrrhias subito ditatus, cum aliis officiis senem coluit, tum bovem ei immolavit. Hinc proverbio dicunt : Nemo benefactori bovem immolavit præter Pyrrhiam.

130.

Aristoteles dicit in Ithacensium Republica Eurytanes populum esse Ætoliæ, ab Euryto nominatum, apud eosque esse oraculum Ulyssis.

131.

Σκυτάλη. Epistola Laconica. Scytale autem lignum erat politum et oblongum. Duæ vero scytalæ erant apud Lacedæmonios : quarum alteram ephori Lacedæmoniorum retinebant, alteram vero tradebant duci, quem ad bellum emittebant. Quoties igitur aliquid ei mandare vellent, afferebant album lorum, quo scytalen involvebant, et in eo scribebant. Deinde lorum replicantes tabellario tradebant; hoc autem faciebant ne tabellarii scire possent, quid in eo scriptum esset. Dux vero lorum suum accipiens circa suam scytalen circumvolvebat, et ita res in eo scriptas cognoscebat. Dicitur igitur scytale et epistola et ipsum lignum, in quo scripta est epistola. Dioscorides vero in libro de Institutis dicit, fœneratores Spartæ dividere scytalen, duobus testibus præsentibus, et in utraque ejus parte contractum scribere; et alteram quidem uni ex testibus dare, alteram vero sibi reservare. Ute-

stoph. Aves, 1283, Lysistr. 991, Schol. Thucyd. I, 131. Apud Schol. Pind. Olymp. VI, 154 : Ἄλλοι δὲ ὅτι ἐχρῶντο πλατείαις σκυτάλαις οἱ Λάκωνες ἐγγράφοντες αὐτῶν (αὐταῖς?) τὰς ἐπιστολὰς καὶ ἐγκλείοντες εἰς σκύτινα ἀγγεῖα καὶ οὕτω σφραγίζοντες.

ΙΜΕΡΑΙΩΝ.

132 (502).

Pollux IV, 174 et IX, 80, cujus verba jam supra in Agrigentinorum Republica apposuimus.

ΚΕΙΩΝ.

132ª (502ª).

Κείων πολιτεία a Sopatro in Excerptis apud Photium nominatur. Vide supra fr. 105ᵇ. Male Κίων scribitur.

133 (503).

Schol. Theocriti Id. V, 53 : Στασῶ (δὲ κρατῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος ταῖς νύμφαις, στασῶ δὲ καὶ ἁδέος ἄλλον ἐλαίω) : Παρόσον ἔλαιον ἐκτίθησι ταῖς νύμφαις· αὗται γὰρ ἐκθρέψασαι τὸν Ἀρισταῖον ἐδίδαξαν τὴν τοῦ ἐλαίου ἐργασίαν καὶ μέλιτος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης.

Ex Ceorum Republica hæc desumpta esse monstravit Bournot. l. l. p. 269, collatis Heraclidis Excerptis p. 13, 16 : Κείων... Ἀρισταῖον δέ φασι μαθεῖν παρὰ μὲν νυμφῶν τὴν προβάτων καὶ βοῶν ἐπιστήμην, παρὰ δὲ Βρισῶν τὴν μελιττουργίαν· φθορᾶς δὲ οὔσης φυτῶν καὶ ζῴων διὰ τὸ λείπειν ἐτησίας. Quæ hîc desunt leguntur in Valerii Probi Comm. ad Virg. Georg. I, 14, p. 28, 20 Keil. Rem tetigit Theophrastus de Ventis c. 14 : Εἰ δέ ποτ' ἐξέλιπον καὶ Ἀρισταῖος αὐτοὺς ἀνεκαλέσατο θύσας τὰς ἐν Κέῳ θυσίας τῷ Διί, καθάπερ μυθολογεύουσιν. Cf. Clem. Alex. Stromat. VI, p. 267 Sylb. : Ἱστοροῦσιν Ἕλληνες ἐκλειπόντων ποτὲ τῶν ἐτησίων ἀνέμων Ἀρισταῖον ἐν Κέῳ θῦσαι ἰκμαίῳ Διί· πολλὴ γὰρ ἦν φθορὰ φλογμῷ διαπιμπραμένων πάντων καὶ δὴ καὶ τῶν ἀναψύχειν τοὺς καρποὺς εἰωθότων ἀνέμων μὴ πνεόντων ῥᾳδίως αὐτοὺς ἀνεκαλέσατο. De mellis et olei studio Aristæi multi narrant. Ita Schol. in Apollon. Rhod. II, 498 : Ἀρισταῖος δὲ ἐν Κέῳ εὑρὼν τὰ μελισσουργικὰ πρῶτος καὶ τὴν τοῦ ἐλαίου κατεργασίαν, καὶ καταχαλεσάμενος τοὺς ἐτησίας Ζεὺς Ἀρισταῖος ἐκλήθη καὶ Ἀπόλλων Ἀγρεὺς καὶ Νόμιος, Schol. Pind. Pyth. IX, 113, Plin. H. Nat. VII, 57 : *Oleum et trapetas Aristæus Atheniensis, idem mella (invenit)*, Etym. M. p. 213, 55 : Βρῖσαι. Νύμφαι οὕτω καλούμεναι ἢ ὅτι βλίσαι, καὶ γὰρ μελισσουργίαν αὗται τὸν Ἀρισταῖον ἐδίδαξαν, τροπῇ τοῦ λ εἰς ρ· ἢ παρὰ τὸ βρύειν, ὅ ἐστιν ἀνθεῖν τὴν ἐλαίαν, ἧς τὴν ἐργασίαν καὶ αὐτὴν ὑπέδειξεν Ἀρισταῖος τὴν διὰ τῆς ἀμβροσίας· ἢ ἀπὸ τοῦ βρίξαι καὶ κατακοιμίσαι αὐτὸν καὶ καταβαυκαλίσαι, ὅτι ἐτιθήνουν αὐτόν.

ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ.

134 (504).

Schol. Laurent. Apollonii Rhod. IV, 983 : Ἧ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις : ἡ νῆσος ἡ Κέρκυρα. Αὕτη πρότερον Σχερία ἐκαλεῖτο. Ἀποδίδωσι δὲ τὴν αἰτίαν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κερκυραίων Πολιτείᾳ. Φησὶ γὰρ τὴν Δήμητρα φοβουμένην μὴ οἱ ἐκ τῆς ἠπείρου ἐρχόμενοι ποταμοὶ ἤπειρον αὐτὴν ποιήσωσι, δεηθῆναι Ποσειδῶνος ἀποστρέψαι τὰ τῶν ποταμῶν ῥεύματα· ἐπισχεθέντων οὖν τούτων, ἀντὶ Δρεπάνης Σχερίαν ὀνομασθῆναι. Δρεπάνη δὲ ἐκαλεῖτο διὰ τὴν Δήμητρα αἰτησαμένην δρεπάνην παρ' Ἡφαίστου τοὺς Τιτᾶνας διδάξαι θερίζειν, εἶτα αὐτὴν κρύψαι εἰς τὸ παραθαλάσσιον μέρος τῆς νήσου. Προσκλυζούσης δὲ τῆς θαλάσσης ἐξομοιωθῆναι τὴν θέσιν τῆς γῆς δρεπάνῃ. Τίμαιος δέ φησιν, ἐκ τοῦ δρεπάνου ᾧ ἐξέτεμε τοῦ Οὐρανοῦ ἢ τοῦ Κρόνου τὰ αἰδοῖα ὁ Ζεύς, τοῦτο (γὰρ αὐτοῦ add. e Schol. Florent.) κεκρύφθαι.

Priorem tantum partem ad ὀνομασθῆναι usque Steph. Byzant. v. Σχερία : ἡ Φαιαχία. Κέκληται, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ἀπὸ τοῦ τὴν Δήμητρα φοβουμένην κτέ· apud quem pro ἐρχόμενοι, ἐπιχεόμενοι legitur, et ex eo Eustath. in Odyss. p. 1521, 36.

---

bantur autem scytala etiam alio modo, ut Aristoteles in Ithacensium Republica XLII.

CEORUM.

133.

Nymphæ Aristæum educaverunt eumque olearum culturam et mellificium docuerunt, ut dicit Aristoteles.

CORCYRÆORUM.

134.

Corcyra antiquitus Drepane nominabatur, deinde Scheria. Causam rei tradit Aristoteles in Corcyræorum Republica. Dicit enim Cererem metuentem ne fluviorum Epiroticorum alluvie insula continenti jungeretur, e Neptuno petiisse, ut fluviorum cursus averteret. Inhibitis igitur (ἐπισχεθέντων) fluviis Drepanem mutato nomine Scheriam appellatam esse. Drepane vero nominabatur propterea, quod Ceres falce a Vulcano petita Titanas metere docuit, deinde autem, quum falcem in maritimo insulæ loco abscondisset, maris affluxu formam insulæ falci assimilatam esse.

135 (505).

Schol. Aristoph. Aves 1463 : Κορκυραῖα : Λέγεταί τις Κορκυραία μάστιξ. Συνεχῶς δὲ παρὰ Κορκυραίοις ἀταξίαι γίνονται· διὰ τὸ στασιάζειν οὖν ἐπεπόλασε παρ' αὐτοῖς ἡ μάστιξ, ὥστε διπλαῖς χρῆσθαι μεγάλαις καὶ ἐλεφαντοκώποις. Ἄλλως. Λέγεταί τις Κορκυραία μάστιξ. Φρύνιχος Σατύροις· « Κορκυραῖαι δ' οὐδὲν ἐπιβάλλουσι μάστιγες. » Ὥστε καὶ εἰς παροιμίαν ἤδη ἐλθεῖν. Ἀριστοτέλης δὲ τὸ Κορκυραία μάστιξ λέγων φησὶν οὕτως· « Διὸ καὶ τὰς κώπας αὐτῶν ἐλεφαντίνας ἐποιήσαντο καὶ τῷ μεγέθει περιττάς· ὅθεν ἡ Κορκυραία ἐπεπόλασε μάστιξ καὶ εἰς παροιμίαν ἦλθε. » Ταῦτα δὲ λέγων τύπτει αὐτόν.

Codices Ἀριστοφάνης, quod defendit Nauckius, *Aristoph. Byz. Fragm.*, p. 239. Ἀριστοτέλης bene scriptum invenitur apud Zenobium Prov. IV, 49 et Hesychium v. Κερκυραία μάστιξ : Περιττήν τινα κατασκευὴν εἶχον αἱ Κερκυραῖαι μάστιγες. Οἱ δὲ καὶ διπλᾶς αὐτὰς ἔφασαν εἶναι, εἶχον δὲ ἐλεφαντίνας κώπας καὶ τῷ μεγέθει περιτταὶ ἦσαν. Ὑπερηφάνους γὰρ εὐπραγοῦντας τοὺς Κερκυραίους φησὶν Ἀριστοτέλης γενέσθαι.

Diversa est proverbii explicatio quæ legitur apud Strabonem, Fragm. Palat. 3, p. 274 Müller: Ὅτι ἡ παροιμία, τὸ ἐν Δωδώνῃ χαλκεῖον ἐντεῦθεν ὠνομάσθη· χαλκεῖον ἦν ἐν τῷ ἱερῷ ἔχον ὑπερκείμενον ἀνδριάντα, κρατοῦντα μάστιγα χαλκῆν, ἀνάθημα Κερκυραίων· ἡ δὲ μάστιξ ἦν τριπλῆ, ἁλυσιδωτή, ἀπηρτημένους ἔχουσα ἐξ αὐτῆς ἀστραγάλους, οἳ πλήττοντες τὸ χαλκεῖον συνεχῶς, ὁπότε αἰωροῖντο ὑπὸ τῶν ἀνέμων, μακροὺς ἤχους ἀπειργάζοντο, ἕως ὁ μετρῶν τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἤχου μέχρι τέλους καὶ ἐπὶ τετρακόσια προέλθοι· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἐλέχθη· Ἡ Κερκυραίων μάστιξ. Quomodo factum sit, ut hîc Κερκυραία μάστιξ et Δωδωναῖον χαλκεῖον commisceantur equidem ignoro, illud vero adjiciam nomen Aristotelis male apud Schol. B Iliad. π, 233, p. 449, A, 46 Bekk., Eustath. ad Odyss. p. 1760, 55, Suidam s. v. Δωδωναῖον χαλκεῖον, Zenobium Prov. VI, 5, Apostolium VI, 42, in alterius proverbii explicatione afferri, pro Aristidis, quem e Polemone sua exscripsisse testatur Stephanus Byz. s. v. Δωδώνη. Cf. Preller. ad Polemonis fragm. p. 59 sq.

ΚΙΑΝΩΝ.

136 (506).

Schol. Apollon. Rhod. I, 1177 : Κιανίδος : Περιφραστικῶς τὴν Κίον· ἔστι δὲ πόλις Μυσίας ἀπὸ Κίου τοῦ ἀφηγησαμένου τῆς Μιλησίων ἀποικίας, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Κιανῶν Πολιτείᾳ. Κατῴκησαν δὲ αὐτὴν πρῶτον Μυσοί, ἔπειτα Κᾶρες, τρίτον Μιλήσιοι. Aristotelis nomine omisso, eadem Etymol. M. p. 512, 37.

ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ.

137 (507).

Athenæus XIV, p. 618, E : Ἦν δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς αἰώραις τις ἐπ' Ἠριγόνῃ ἣν καὶ ἀλῆτιν λέγουσιν ᾠδήν. Ἀριστοτέλης γοῦν ἐν τῇ Κολοφωνίων Πολιτείᾳ φησίν· « Ἀπέθανε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Θεόδωρος ὕστερον βιαίῳ θανάτῳ· λέγεται δὲ γενέσθαι τρυφῶν τις, ὡς ἐκ τῆς ποιήσεως δῆλόν ἐστιν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν αἱ γυναῖκες ᾄδουσιν αὐτοῦ μέλη περὶ τὰς αἰώρας. »

Cf. Pollux IV, 55 : Ἦν δέ τι καὶ ἀλῆτις ᾆσμα ταῖς αἰώραις προσᾳδόμενον, Θεοδώρου ποίημα τοῦ Κολοφωνίου.

(ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ.)

138 (508).

Diogen. Laertius I, 98 : Οὗτος (ὁ Περίανδρος

135.

Dicitur scutica quædam Corcyræa. Nimirum quum continuæ apud Corcyræos seditiones essent, scuticæ usus apud eos invaluit, adeo ut duplices et permagnas eburneisque manubriis instructas usurparent. *Aliter*. Dicitur scutica quædam Corcyræa... Aristoteles proverbiale illud Corcyræa scutica commemorans ait : « Quapropter etiam eburneis manubriis instruxerunt eas eximiæque fecerunt magnitudinis. Unde Corcyræa scutica invaluit et in proverbium abiit. Corcyræi ob prosperitatem superbiebant ut Aristoteles ait.

CIANORUM.

136.

Cios, urbs Mysiæ, nomen habet a Cio, qui Milesiorum coloniam eo deduxit, uti tradit Aristoteles in Cianorum Republica. Incoluere eam primum Mysi, deinde Cares, tertii Milesii.

COLOPHONIORUM.

137.

Erat etiam cantilena aliqua quam Aletam vocant et Oscillorum festis diebus canunt in honorem Erigonæ. Aristoteles in Colophoniorum Republica ait : « Mortuus vero est deinde ipse etiam Theodorus morte violenta. Dicitur autem fuisse homo luxuriæ indulgens, quod etiam ex carminibus ejus patet. Nam etiamnum mulieres carmina ejus canunt Oscillorum festis diebus. »

(CORINTHIORUM.)

138.

Periander primus satellites habuit et rempublicam in

scil.) πρῶτος δορυφόρους ἔσχε καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς τυραννίδα μετέστησε καὶ οὐκ εἴα ἐν ἄστει ζῆν τοὺς βουλομένους, καθά φησιν Ἔφορος καὶ Ἀριστοτέλης.

Hæc, licet similia legantur in Aristotelis Politic. V, c. 9 § 2, ex opere de Rebuspublicis ducta esse docent Excerpta Heraclidis, quæ ad verba consentiunt, p. 11, 8: Κορινθίων :... Περίανδρος δὲ πρῶτος μετέστησε τὴν ἀρχὴν δορυφόρους ἔχων, καὶ οὐκ ἐπιτρέπων ἐν ἄστει ζῆν, ἔτι δὲ δούλων κτήσεις, καὶ τρυφὴν ὅλως περιαιρῶν. Μέτριος δὲ ἦν ἐν ἄλλοις, τῷ τε μηδένα τέλος πράσσεσθαι ἀρκεῖσθαί τε τοῖς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμένων. Καὶ τῷ μήτε ἄδικος μήτε ὑβριστὴς εἶναι, μισοπόνηρος δὲ τὰς προαγωγοὺς πάσας κατεπόντισε. Βουλὴν δὲ ἐπ' ἐσχάτων κατέστησεν, οἳ οὐκ ἐφίεσαν δαπανᾶν πλέον ἢ κατὰ τὰς προσόδους. (Cf. Nicol. Damasc. fragm. 59 Müller: Καὶ δορυφόρους εἶχε τριακοσίους. Ἐκώλυέ τε τοὺς πολίτας δούλους κτᾶσθαι καὶ σχολὴν ἄγειν, ἀεί τινα αὐτοῖς ἔργα ἐξευρίσκων.

139 (509).

Diogen. Laert. I, 99 : Σωτίων δὲ καὶ Ἡρακλείδης καὶ Παμφίλη ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν Ὑπομνημάτων δύο φασὶ Περιάνδρους γεγονέναι, τὸν μὲν τύραννον, τὸν δὲ σοφὸν καὶ Ἀμβρακιώτην. Τοῦτο καὶ Νεάνθης φησὶν ὁ Κυζικηνὸς ἀνεψιούς τε εἶναι ἀλλήλοις. Καὶ Ἀριστοτέλης μὲν τὸν Κορίνθιόν φησιν εἶναι τὸν σοφόν, Πλάτων δὲ οὔ φησι.

Nicol. Damasc. fr. 59 : Φασὶ δέ τινες αὐτὸν καὶ τῶν ἑπτὰ σοφῶν γεγονέναι· τὸ δ' οὐκ ἦν. Cf. Clem. Alex. Strom. I, 14, 59, p. 129 Sylb., Suidas s. v., Platon. Protagor. p. 343, A, Diog. Laert. I, 41, 108.

(ΚΡΗΤΩΝ.)

140 (510).

Schol. Theocrit. XIII, 9 : Ὅσσα μαθὼν ἀγαθὸς καὶ ἀοίδιμος αὐτὸς ἔγεντο (scil. Ἡρακλῆς) : Ἀριστοτέλης φησὶν ὑπὸ Ῥαδαμάνθυος παιδευθῆναι τὸν Ἡρακλέα. Ἡρόδωρος δὲ ὑπὸ τῶν βουκόλων Ἀμφιτρύωνος, τινὲς δὲ ὑπὸ Χείρωνος καὶ Θεστιάδου. Codex Ambrosianus 222 habet Ἀριστοφάνης, cf. Ziegler, *Scholia in Theocrit. cod. Ambr.*, Tub. 1867, p. 79.

Ad Cretensium Rempublicam hoc fragmentum referendum esse videtur, ob ea quæ Apollodorus Biblioth. II, 4, 9, 2 s. narrat.

141 (511).

Schol. Pindari Pyth. II, 127 : Τὸ Καστόρειον δ' ἐν Αἰολίδεσσι χορδαῖς... Διέλκεται δὲ ἡ τῆς πυρρίχης ὄρχησις, πρὸς ἣν τὰ ὑπορχήματα ἐγράφησαν. Ἔνιοι μὲν οὖν φασὶ πρῶτον Κουρῆτας τὴν ἔνοπλον ὀρχήσασθαι ὄρχησιν, αὖθις δὲ Πύρριχον Κρῆτα συντάξασθαι, Θάλητα δὲ πρῶτον τὰ εἰς αὐτὴν ὑπορχήματα· Σωσίβιος δὲ τὰ ὑπορχηματικὰ μέλη πάντα Κρητικὰ λέγεσθαι· ἔνιοι δὲ οὐκ ἀπὸ Πυρρίχου τοῦ Κρητὸς τὴν πυρρίχην ὠνομάσθαι, ἀλλ' ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως παιδὸς ἐν τοῖς ὅπλοις ὀρχησαμένου ἐν τῇ κατὰ Εὐρυπύλου τοῦ Τηλέφου νίκῃ. Ἀριστοτέλης δὲ πρῶτον Ἀχιλλέα ἐπὶ τῇ τοῦ Πατρόκλου πυρᾷ τῇ πυρρίχῃ φησὶ κεχρῆσθαι, ἣν παρὰ Κυπρίοις φησὶ πρύλιν λέγεσθαι, ὥστε παρὰ τὴν πυρὰν τῆς πυρρίχης τὸ ὄνομα θέσθαι.

Cum prioribus cf. Strabo X, p. 480. Pro Κυπρίοις, corrigendum esse Κρησί, ostendit Eustathius ad Il. μ, 77, p. 893 : Πρυλέες δὲ οἱ ἐν μάχῃ πεζοὶ κατὰ γλῶσσαν Γορτυνίων, ὥς φασιν οἱ παλαιοί, cf. Schol. Victor. ad eund. loc. πρυλέες : οὕτως Γορτύνιοι.

Schol. Victor. ad Il. ψ, 130, p. 608, 11 Bekk. : Χαλκὸν ζώννυσθαι : Ἀριστοτέλης φησὶ τοὺς πρύλεις Ἀχιλλέως. Τοὺς δὲ Ἀχαιοὺς τὸν νόμον εἰς Κρήτην κομίσαι· τῶν γὰρ βασιλέων κηδευομένων αὐτὸς προηγεῖται πυρριχίζων ὁ στρατός. Marius Plotius de Metris p. 2624 Putsch. : *Pyrrhichius pes e duabus brevibus constat temporum duum, ut herus. Qui a pyrrica lusus genere nomen accepit, quia hoc sono milites usi ab armis per ludum, ut ille ait, ciebant simulacra pugnarum. Ipsa tamen pyrrica dicta est a Pyrrho Cydonio, qui primus Cretenses sub armis saltare ad hujus pedis sonum instituit. Alii a Pyrrho Achillis filio, quem dicunt primum in tumulo patris sui armatum honoris gratia salta-*

---

tyrannidem mutavit, neque in urbe habitare plebem permisit, ut dicunt Ephorus et Aristoteles.

139.

Sotion atque Heraclides et Pamphila in quinto Commentariorum duos aiunt fuisse Periandros, tyrannum alterum, alterum vero sapientem, eumque Ambracioten. Idem Neanthes quoque Cyzicenus dicit, addens patrueles sibi invicem fuisse. Porro Aristoteles Corinthium asserit fuisse sapientem, Plato negat.

(CRETENSIUM.)

140.

Aristoteles dicit Herculem a Rhadamantho educatum esse.

141.

Aristoteles dicit primum Achillem ad Patroclis rogum pyrrhiche usum esse, quam saltationem Cypriis (*immo Cretensibus*) prylin appellari ait. Pyrrhicham vero nominatam esse a pyra sive rogo.

135 (505).

Schol. Aristoph. Aves 1463 : Κορκυραῖα : Λέγεταί τις Κορκυραία μάστιξ. Συνεχῶς δὲ παρὰ Κορκυραίοις ἀταξίαι γίνονται· διὰ τὸ στασιάζειν οὖν ἐπεπόλασε παρ' αὐτοῖς ἡ μάστιξ, ὥστε διπλαῖς χρῆσθαι μεγάλαις καὶ ἐλεφαντοχώποις. Ἄλλως. Λέγεταί τις Κορκυραία μάστιξ. Φρύνιχος Σατύροις· « Κορκυραῖαι δ' οὐδὲν ἐπιβάλλουσι μάστιγες. » Ὥστε καὶ εἰς παροιμίαν ἤδη ἐλθεῖν. Ἀριστοτέλης δὲ τὸ Κορκυραία μάστιξ λέγων φησὶν οὕτως· « Διὸ καὶ τὰς κώπας αὐτῶν ἐλεφαντίνας ἐποιήσαντο καὶ τῷ μεγέθει περιττάς· ὅθεν ἡ Κορκυραία ἐπεπόλασε μάστιξ καὶ εἰς παροιμίαν ἦλθε. » Ταῦτα δὲ λέγων τύπτει αὐτόν.

Codices Ἀριστοφάνης, quod defendit Nauckius, *Aristoph. Byz. Fragm.*, p. 239. Ἀριστοτέλης bene scriptum invenitur apud Zenobium Prov. IV, 49 et Hesychium v. Κερκυραία μάστιξ : Περιττήν τινα κατασκευὴν εἶχον αἱ Κερκυραῖαι μάστιγες. Οἱ δὲ καὶ διπλᾶς αὐτὰς ἔφασαν εἶναι, εἶχον δὲ ἐλεφαντίνας κώπας καὶ τῷ μεγέθει περιτταὶ ἦσαν. Ὑπερηφάνους γὰρ εὐπραγοῦντας τοὺς Κερκυραίους φησὶν Ἀριστοτέλης γενέσθαι.

Diversa est proverbii explicatio quæ legitur apud Strabonem, Fragm. Palat. 3, p. 274 Müller: Ὅτι ἡ παροιμία, τὸ ἐν Δωδώνῃ χαλκεῖον ἐντεῦθεν ὠνομάσθη· χαλκεῖον ἦν ἐν τῷ ἱερῷ ἔχον ὑπερκείμενον ἀνδριάντα, κρατοῦντα μάστιγα χαλκῆν, ἀνάθημα Κερκυραίων· ἡ δὲ μάστιξ ἦν τριπλῆ, ἁλυσιδωτή, ἀπηρτημένους ἔχουσα ἐξ αὐτῆς ἀστραγάλους, οἳ πλήττοντες τὸ χαλκεῖον συνεχῶς, ὁπότε αἰωροῖντο ὑπὸ τῶν ἀνέμων, μακροὺς ἤχους ἀπειργάζοντο, ἕως ὁ μετρῶν τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἤχου μέχρι τέλους καὶ ἐπὶ τετρακόσια προέλθοι· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἐλέχθη· Ἡ Κερκυραίων μάστιξ. Quomodo factum sit, ut hic Κερκυραία μάστιξ et Δωδωναῖον χαλκεῖον commisceantur equidem ignoro, illud vero adjiciam nomen Aristotelis male apud Schol. B Iliad. π, 233, p. 449, A, 46 Bekk., Eustath. ad Odyss. p. 1760, 55, Suidam s. v. Δωδωναῖον χαλκεῖον, Zenobium Prov. VI, 5, Apostolium VI, 42, in alterius proverbii explicatione afferri, pro Aristidis, quem e Polemone sua exscripsisse testatur Stephanus Byz. s. v. Δωδώνη. Cf. Preller. ad Polemonis fragm. p. 59 sq.

ΚΙΑΝΩΝ.

136 (506).

Schol. Apollon. Rhod. I, 1177 : Κιανίδος : Περιφραστικῶς τὴν Κίον· ἔστι δὲ πόλις Μυσίας ἀπὸ Κίου τοῦ ἀφηγησαμένου τῆς Μιλησίων ἀποικίας, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Κιανῶν Πολιτείᾳ. Κατῴκησαν δὲ αὐτὴν πρῶτον Μυσοί, ἔπειτα Κᾶρες, τρίτον Μιλήσιοι. Aristotelis nomine omisso, eadem Etymol. M. p. 512, 37.

ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ.

137 (507).

Athenæus XIV, p. 618, E : Ἦν δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς αἰώραις τις ἐπ' Ἠριγόνῃ ἣν καὶ ἀλῆτιν λέγουσιν ᾠδήν. Ἀριστοτέλης γοῦν ἐν τῇ Κολοφωνίων Πολιτείᾳ φησίν· « Ἀπέθανε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Θεόδωρος ὕστερον βιαίῳ θανάτῳ· λέγεται δὲ γενέσθαι τρυφῶν τις, ὡς ἐκ τῆς ποιήσεως δῆλόν ἐστιν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν αἱ γυναῖκες ᾄδουσιν αὐτοῦ μέλη περὶ τὰς αἰώρας. »

Cf. Pollux IV, 55 : Ἦν δέ τι καὶ ἀλῆτις ᾆσμα ταῖς αἰώραις προσᾳδόμενον, Θεοδώρου ποίημα τοῦ Κολοφωνίου.

(ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ.)

138 (508).

Diogen. Laertius I, 98 : Οὗτος (ὁ Περίανδρος

135.

Dicitur scutica quædam Corcyræa. Nimirum quum continuæ apud Corcyræos seditiones essent, scuticæ usus apud eos invaluit, adeo ut duplices et permagnas eburneisque manubriis instructas usurparent. *Aliter*. Dicitur scutica quædam Corcyræa... Aristoteles proverbiale illud Corcyræa scutica commemorans ait : « Quapropter etiam eburneis manubriis instruxerunt eas eximiæque fecerunt magnitudinis. Unde Corcyræa scutica invaluit et in proverbium abiit. Corcyræi ob prosperitatem superbiebant ut Aristoteles ait.

CIANORUM.

136.

Cios, urbs Mysiæ, nomen habet a Cio, qui Milesiorum coloniam eo deduxit, uti tradit Aristoteles in Cianorum Republica. Incoluere eam primum Mysi, deinde Cares, tertii Milesii.

COLOPHONIORUM.

137.

Erat etiam cantilena aliqua quam Aletam vocant et Oscillorum festis diebus canunt in honorem Erigonæ. Aristoteles in Colophoniorum Republica ait : « Mortuus vero est deinde ipse etiam Theodorus morte violenta. Dicitur autem fuisse homo luxuriæ indulgens, quod etiam ex carminibus ejus patet. Nam etiamnum mulieres carmina ejus canunt Oscillorum festis diebus. »

(CORINTHIORUM.)

138.

Periander primus satellites habuit et rempublicam in

scil.) πρῶτος δορυφόρους ἔσχε καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς τυραννίδα μετέστησε καὶ οὐκ εἴα ἐν ἄστει ζῆν τοὺς βουλομένους, καθά φησιν Ἔφορος καὶ Ἀριστοτέλης.

Hæc, licet similia legantur in Aristotelis Politic. V, c. 9 § 2, ex opere de Rebuspublicis ducta esse docent Excerpta Heraclidis, quæ ad verba consentiunt, p. 11, 8: Κορινθίων :... Περίανδρος δὲ πρῶτος μετέστησε τὴν ἀρχὴν δορυφόρους ἔχων, καὶ οὐκ ἐπιτρέπων ἐν ἄστει ζῆν, ἔτι δὲ δούλων κτήσεις, καὶ τρυφὴν ὅλως περιαιρῶν. Μέτριος δὲ ἦν ἐν ἄλλοις, τῷ τε μηδένα τέλος πράσσεσθαι ἀρκεῖσθαί τε τοῖς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν λιμένων. Καὶ τῷ μήτε ἄδικος μήτε ὑβριστὴς εἶναι, μισοπόνηρος δὲ τὰς προαγωγοὺς πάσας κατεπόντισε. Βουλὴν δὲ ἐπ' ἐσχάτων κατέστησεν, οἳ οὐκ ἐφίεσαν δαπανᾶν πλέον ἢ κατὰ τὰς προσόδους. (Cf. Nicol. Damasc. fragm. 59 Müller: Καὶ δορυφόρους εἶχε τριακοσίους. Ἐκώλυέ τε τοὺς πολίτας δούλους κτᾶσθαι καὶ σχολὴν ἄγειν, ἀεί τινα αὐτοῖς ἔργα ἐξευρίσκων.

139 (509).

Diogen. Laert. I, 99: Σωτίων δὲ καὶ Ἡρακλείδης καὶ Παμφίλη ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν Ὑπομνημάτων δύο φασὶ Περιάνδρους γεγονέναι, τὸν μὲν τύραννον, τὸν δὲ σοφὸν καὶ Ἀμβρακιώτην. Τοῦτο καὶ Νεάνθης φησὶν ὁ Κυζικηνὸς ἀνεψιούς τε εἶναι ἀλλήλοις. Καὶ Ἀριστοτέλης μὲν τὸν Κορίνθιόν φησιν εἶναι τὸν σοφόν, Πλάτων δὲ οὔ φησι.

Nicol. Damasc. fr. 59: Φασὶ δέ τινες αὐτὸν καὶ τῶν ἑπτὰ σοφῶν γεγονέναι· τὸ δ' οὐκ ἦν. Cf. Clem. Alex. Strom. I, 14, 59, p. 129 Sylb., Suidas s. v., Platon. Protagor. p. 343, A, Diog. Laert. I, 41, 108.

(ΚΡΗΤΩΝ.)

140 (510).

Schol. Theocrit. XIII, 9: Ὅσσα μαθὼν ἀγαθὸς καὶ ἀοίδιμος αὐτὸς ἔγεντο (scil. Ἡρακλῆς): Ἀριστοτέλης φησὶν ὑπὸ Ῥαδαμάνθυος παιδευθῆναι τὸν Ἡρακλέα. Ἡρόδωρος δὲ ὑπὸ τῶν βουκόλων Ἀμφιτρύωνος, τινὲς δὲ ὑπὸ Χείρωνος καὶ Θεστιάδου. Codex Ambrosianus 222 habet Ἀριστοφάνης, cf. Ziegler, *Scholia in Theocrit. cod. Ambr.*, Tub. 1867, p. 79.

Ad Cretensium Rempublicam hoc fragmentum referendum esse videtur, ob ea quæ Apollodorus Biblioth. II, 4, 9, 2 s. narrat.

141 (511).

Schol. Pindari Pyth. II, 127: Τὸ Καστόρειον δ' ἐν Αἰολίδεσσι χορδαῖς... Διάλλεται δὲ ἡ τῆς πυρρίχης ὄρχησις, πρὸς ἣν τὰ ὑπορχήματα ἐγράφησαν. Ἔνιοι μὲν οὖν φασὶ πρῶτον Κουρῆτας τὴν ἔνοπλον ὀρχήσασθαι ὄρχησιν, αὖθις δὲ Πύρριχον Κρῆτα συντάξασθαι, Θάλητα δὲ πρῶτον τὰ εἰς αὐτὴν ὑπορχήματα· Σωσίβιος δὲ τὰ ὑπορχηματικὰ μέλη πάντα Κρητικὰ λέγεσθαι· ἔνιοι δὲ οὐκ ἀπὸ Πυρρίχου τοῦ Κρητὸς τὴν πυρρίχην ὠνομάσθαι, ἀλλ' ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως παιδὸς ἐν τοῖς ὅπλοις ὀρχησαμένου ἐν τῇ κατὰ Εὐρυπύλου τοῦ Τηλέφου νίκῃ. Ἀριστοτέλης δὲ πρῶτον Ἀχιλλέα ἐπὶ τῇ τοῦ Πατρόκλου πυρᾷ τῇ πυρρίχῃ φησὶ κεχρῆσθαι, ἣν παρὰ Κυπρίοις φησὶ πρύλιν λέγεσθαι, ὥστε παρὰ τὴν πυρὰν τῆς πυρρίχης τὸ ὄνομα θέσθαι.

Cum prioribus cf. Strabo X, p. 480. Pro Κυπρίοις, corrigendum esse Κρησί, ostendit Eustathius ad Il. μ, 77, p. 893: Πρυλέες δὲ οἱ ἐν μάχῃ πεζοὶ κατὰ γλῶσσαν Γορτυνίων, ὥς φασιν οἱ παλαιοί, cf. Schol. Victor. ad eund. loc. πρυλέες: οὕτως Γορτύνιοι.

Schol. Victor. ad Il. ψ, 130, p. 608, 11 Bekk.: Χαλκὸν ζώννυσθαι: Ἀριστοτέλης φησὶ τοὺς πρύλεις Ἀχιλλέως. Τοὺς δὲ Ἀχαιοὺς τὸν νόμον εἰς Κρήτην κομίσαι· τῶν γὰρ βασιλέων κηδευομένων αὐτὸς προηγεῖται πυρριχίζων ὁ στρατός. Marius Plotius de Metris p. 2624 Putsch.: *Pyrrhichius pes e duabus brevibus constat temporum duum, ut herus. Qui a pyrrica lusus genere nomen accepit, quia hoc sono milites usi ab armis per ludum, ut ille ait, ciebant simulacra pugnarum. Ipsa tamen pyrrica dicta est a Pyrrho Cydonio, qui primus Cretenses sub armis saltare ad hujus pedis sonum instituit. Alii a Pyrrho Achillis filio, quem dicunt primum in tumulo patris sui armatum honoris gratia salta-*

---

tyrannidem mutavit, neque in urbe habitare plebem permisit, ut dicunt Ephorus et Aristoteles.

139.

Sotion atque Heraclides et Pamphila in quinto Commentariorum duos aiunt fuisse Periandros, tyrannum alterum, alterum vero sapientem, eumque Ambracioten. Idem Neanthes quoque Cyzicenus dicit, addens patrueles sibi invicem fuisse. Porro Aristoteles Corinthium asserit fuisse sapientem, Plato negat.

(CRETENSIUM.)

140.

Aristoteles dicit Herculem a Rhadamantho educatum esse.

141.

Aristoteles dicit primum Achillem ad Patroclis rogum pyrrhiche usum esse, quam saltationem Cypriis (*immo Cretensibus*) prylin appellari ait. Pyrrhicham vero nominatam esse a pyra sive rogo.

visse. Aristoteles autem Achillem ait hujus lusus inventorem fuisse. Quibusdam placet ab ardore, id est a velocitate, sui soni nomen accepisse hunc pedem, ἀπὸ τοῦ πυρός, *id est a flamma, et per hoc a velocitate*. Cf. Hesych. s. v. Πυρριχίζειν : Τὴν ἐνόπλιον ὄρχησιν καὶ σύντονον πυρρίχην ἔλεγον, οἱ μὲν ἀπὸ Πυρρίχου τοῦ Κρητός, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ διάπυρον εἶναι, οἱ δὲ ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως· ἐφησθέντα γὰρ τῷ Εὐρυπύλου φόνῳ ὀρχήσασθαί φησιν Ἀρχίλοχος, ὅθεν καὶ ὁ πυρρίχιος ποῦς ὠνομάσθη, Etym. M. 699, 1, Etym. Gud. p. 488, 38, Eustath. in Iliad. p. 1078, in Odyss. p. 1697. Nicol. Damasc. fr. 115 Müll.: Τὴν ἐνόπλιον πυρρίχην ἐκπονοῦντες, ἥντινα πρῶτος εὗρε Πύρριχος Κυδωνιάτης Κρὴς τὸ γένος.

(ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΩΝ.)

142 (512).

Schol. Theocrit. IV, 6 : Μίλων : Τὸν Κροτωνιάτην Μίλωνά φησιν, ὃν καὶ Ἀριστοτέλης πολυφάγον φησί· λέγουσι δὲ αὐτὸν εἶναι καὶ ἀνδρεῖον. Κατεβρώθη δὲ οὗτος ὑπὸ θηρίων ἢ κυνῶν· ἐλθὼν γὰρ εἰς ὄρος καὶ εὑρών τινας δένδρον σχίζοντας, σφῆνα δὲ βαλόντας ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου, θέλων αὐτὸς ἐκβαλεῖν τὸν σφῆνα ἐκρατήθη ἐκεῖ καὶ οὕτως ἐτελεύτησε.

Eadem Eudocia Viol. p. 291 e Scholiis. Cf. Pausan. VI, 14.

(ΚΥΘΗΡΙΩΝ.)

143 (513).

Stephan. Byz. s. v. Κύθηρα : Νῆσος πόλιν ὁμώνυμον ἔχουσα πρὸς τῇ Κρήτῃ, ἀπὸ Κυθήρου τοῦ Φοίνικος. Ἐκαλεῖτο δὲ Πορφύρουσσα διὰ τὸ κάλλος τῶν περὶ αὐτὴν πορφυρῶν, ὡς Ἀριστοτέλης.

Τῶν περὶ αὐτῶν πορφυρῶν emendatio est Meinekii, pro τὸ περί vel παρὰ τῶν πορφ., ut in codd. legitur. Eustathius, qui eadem e Stephano habet in Il. p. 80, 36 : Διὰ τὸ καλλίστας φέρειν πορφύρας, cf. idem in Il. p. 1024, 17 et in Dionys. Perieg. 198. Plin. Hist. Nat. IV, 19, 56 : *Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata*. Cf. Steph. Byz. v. Νίσυρος et de Cytheriis Heraclidis Excerpta c. 24. Ad eandem Rempublicam referenda fortasse est glossa apud Hesychium : Κυθηρο[δίκης] ἀρχή τις τὰ ξενικὰ διοικοῦσα, quanquam et ad Thucydidem IV, 53 pertinere potest.

ΚΥΘΝΙΩΝ.

144 (514).

Harpocration s. v. Κύθνιοι : Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ Συντάξεως (§ 34). Κύθνος μία τῶν Κυκλάδων νήσων, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυθνίων Πολιτείᾳ.

Supplenda hæc videntur e Stephano Byz. s. v. Κύθνος· νῆσος πρὸς τῇ Δρυοπίδι τῶν Κυκλάδων, ἀπὸ Κύθνου κτίσαντος. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ὀφιοῦσσα καὶ Δρυοπίς.

145 (515).

Zenob. Prov. IV, 83 : Κυθνώλεις συμφοραί: Τοῦτο εἰς παροιμίαν ἦλθε διὰ τὰ Κυθνίοις συμβάντα. Φησὶ γὰρ Ἀριστοτέλης οὕτω κακῶς αὐτοὺς διατεθῆναι ὑπὸ Ἀμφιτρύωνος, ὥστε τὰς μεγάλας συμφορὰς κυθνώλεις καλεῖσθαι.

Similiter Hesychius s. v. Κυθνώλης : ἐξώλης. Ἔνιοι δὲ πεποιῆσθαι τὴν λέξιν φασὶν ἀπὸ Κύθνου τῆς νήσου· ἀπολέσθαι γὰρ αὐτὴν ὑπὸ Ἀμφιτρύωνος. Aliter Helladius in Chrestom. apud Photium Biblioth. p. 533, 14 Bekk. : Ὅτι τὸ Κυθνώλης διὰ τοῦ λ γράφουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦ δ, Ἄργους γὰρ ἦν χωρίον τι καλούμενον Κύθνιον, οὗ τοὺς ἄνδρας ποτὲ Ἀμφιτρύων ἀνεῖλε πάντας πλὴν ὀλίγων πάνυ.

ΚΥΜΑΙΩΝ.

146 (516).

Schol. ABI Euripid. Medea v. 19, t. IV, p. 8, 25 Dind. : Κρέοντος παῖδ' ὃς αἰσυμνᾷ χθονός : Αἰσυμνᾷ ἡγεῖται καὶ ἄρχει : Ἰδίως δέ φησιν Ἀριστο-

---

(CROTONIATARUM.)

142.

Milonem Crotoniatam Aristoteles quoque voracem fuisse dicit.

(CYTHERIORUM.)

143.

Cythera, insula urbem habens ejusdem nominis non procul Cretam versus, a Cythero Phœnice. Appellabatur autem Porphyrussa ob pulchritudinem ostreorum (τῶν πορφυρῶν), ut ait Aristoteles.

CYTHNIORUM.

144.

Cythna una ex Cycladibus, ut Aristoteles ait in Cythniorum Republica.

145.

Κυθνώλεις συμφοραί (*Cythniæ calamitates*). Hoc in proverbium abiit, propter ea quæ Cythniis acciderunt. Dicit enim Aristoteles tam male eos tractatos ab Amphitryone esse, ut magnæ calamitates Cythniæ vocarentur.

CYMÆORUM.

146.

Αἰσυμνᾷ id est imperat et regnat. Proprio autem modo

τέλης ὑπὸ [τῶν] Κυμαίων αἰσυμνήτην τὸν ἄρχοντα λέγεσθαι.

Ex Scholiaste sua habere videtur auctor Etym. M. p. 39, 15. Paulo aliter Argument. Sophocl. Œdip. Tyr. : Ὅτι δὲ νεώτερος τὸ τοῦ τυράννου ὄνομα δῆλον· οὔτε γὰρ Ὅμηρος οὔτε Ἡσίοδος οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν παλαιῶν τύραννον ἐν τοῖς ποιήμασιν ὀνομάζει· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν Κυμαίων Πολιτείᾳ τοὺς τυράννους φησὶ τὸ πρότερον αἰσυμνήτας προσαγορεύεσθαι. Εὐφημότερόν γ' ἐκεῖνο τοὔνομα, cum quo ad verbum consentit Suidas s. v. Τύραννος. Ad Politica hæc potius spectare videntur ubi legitur III, 9, § 5 : Δύο μὲν οὖν εἴδη ταῦτα μοναρχίας· ἕτερον δ' ὅπερ ἦν ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, οὓς καλοῦσιν αἰσυμνήτας.

147 (517).

Etymol. Magn. 199, 4 s. v. Βλάξ ... Εἰς δὲ τὸ Λεξικὸν τὸ ῥητορικὸν εὗρον ἐγὼ εἰρῆσθαι τὴν λέξιν ἀπὸ ἰχθύος τινὸς ὁμοίου σιλούρῳ, ἀχρήστου δὲ οὕτως ὡς μηδὲ κύνα αὐτῷ χρῆσθαι ... Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τῆς Βλαχείας, οὗ μέμνηται καὶ Ἀριστοτέλης. Καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ τέλος τι βλαχεννόμιον κτέ.

Cf. Suidas et Apostolius IV, 99 s. v. Βλακὸς ἀχρηστότερος et omisso nomine Aristotelis Schol. Platon. Politic. p. 373 Bekk. et Schol. Luciani Dial. mortuor. p. 76 Jacobitz.

ΚΥΠΡΙΩΝ.

148 (518).

Harpocration s. v. Ἄνακτες καὶ ἄνασσαι : Οἱ μὲν υἱοὶ τοῦ βασιλέως καὶ οἱ ἀδελφοὶ καλοῦνται ἄνακτες, αἱ δὲ ἀδελφαὶ καὶ γυναῖκες ἄνασσαι· Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυπρίων Πολιτείᾳ.

Cod. E. Ἀρ. ἐν τῇ Κ. π. φησί· « Καλοῦνται — ἄνασσαι. » Eadem Suidas. Cf. Clearchus apud Athenæum VI p. 256, A et Eustath. ad Iliad. p. 947, 50 Rom.

149 (519).

Pollux II, 95 : Ὁ δὲ Νικοκλέους τοῦ Κυπρίου πατήρ, ᾧ τὰς παραινέσεις ὁ Ἀθηναῖος σοφιστὴς (sc. Isocrates) ἔγραψεν, τὸ μὲν ὄνομα αὐτῷ Τίμαρχος ἦν, διστοίχους δ' εἶχεν ἄρα τῷ Ἀριστοτέλους λόγῳ τοὺς ὀδόντας, κατὰ δὲ τὴν Ἴωνος τοῦ Χίου δόξαν τριστοίχους Ἡρακλῆς.

Ex Polluce (quem citat v. 955, Ἰούλιος) Tzetzes Chiliad. III, 961 :

Τίμαρχον τὸν πατέρα δὲ Κυπρίου Νικοκλέους
Ἀριστοτέλης γέγραφε δίστοιχον τοῖς ὀδοῦσιν.

Eadem Plinius Hist. Nat. XI, 63 : *Timarchus Nicoclis filius Paphii duos ordines habuit maxillarum. Frater ejus non mutavit primores ideoque prætrivit.*

ΚΥΡΗΝΑΙΩΝ.

150 (520).

Schol. Aristoph. Pluti 925 : Καὶ τὸ Βάττου σίλφιον : Βάττος Κυρήνην ἔκτισεν ἐλθὼν ἀπὸ Θήρας τῆς κατὰ Κρήτην νήσου· ὃν τιμήσαντες Λίβυες ἐχαρίσαντο αὐτῷ τὸ κάλλιστον τῶν λαχάνων τὸ σίλφιον καὶ ἐν νομίσματι (νομίσμασιν habet Eudocia Viol. p. 92, quæ hoc schol. exscripsit) αὐτὸν ἐχάραξαν, τῇ μὲν βασιλείαν, τῇ δὲ σίλφιον παρὰ τῆς πόλεως δεχόμενον, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυρηναίων Πολιτείᾳ. Ἔνθεν καὶ ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν διαφόρους καὶ ἐξόχους τιμὰς δεχομένων. — Ἄλλως. Σίλφιον βοτάνη πολυτίμητος· ἡ δὲ αἰτία τοιαύτη ἐστί. Βάττος ὁ καὶ Ἀριστοτέλης πόλιν ἐν Λιβύῃ Κυρήνην ἔκτισε κατὰ τὸν δοθέντα αὐτῷ παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος χρησμόν. Καὶ οἱ πολῖται οἱ Κυρηναῖοι ἀνταπόδοσιν τῆς εὐερ-

---

Cymæi αἰσυμνήτην summum magistratum vocant, teste Aristotele.

Aristoteles in Cymæorum Republica dicit tyrannos olim αἰσυμνήτας appellatos esse, quoniam id nomen honestius.

147.

Blace ineptior dici nonnulli putant a Blace, loco prope Cumam sito, cujus meminit etiam Aristoteles.

CYPRIORUM.

148.

Filii regis et fratres appellantur ἄνακτες, sorores et uxores ἄνασσαι. Aristoteles in Cypriorum Republica.

149.

Nicoclis Cyprii pater cui admonitiones scripsit Atheniensis sophistes, nomen illi erat Timarcho, ut Aristoteles tradit, duplicem ordinem maxillarum habuit.

CYRENÆORUM.

150.

Battus a Thera, quæ insula e regione Cretæ sita est, profectus Cyrenas condidit. Quem quum in honore Libyes haberent, gratificati ei sunt pulcherrimum olerum, silphium, atque imaginem Batti in nummo expresserunt altera manu potestatem regiam, altera silphium ab urbe accipientem, ut Aristoteles tradit in Cyrenæorum Republica. Hinc etiam proverbium de iis quibus eximii et insignes honores habentur, usurpari solet.

γεσίας βουλόμενοι χαρίσασθαι τῷ βασιλεῖ ἐποίησαν (εἰκόνα· ὡς δέ τινες add. Eudoc.) δακτύλιον, ἐν ᾧ ἡ πόλις αὐτῶν προσφέρει τῷ βασιλεῖ τὸ σίλφιον. Καὶ τὸ φύλλον δὲ αὐτοῦ καὶ ὁ καρπὸς καὶ ὁ κλάδος καὶ ὁ ὀπὸς καὶ ἁπλῶς τὸ πᾶν αὐτοῦ πολλῆς τιμῆς ἄξιόν ἐστιν. Καὶ οἱ Ἀμπελιῶται δὲ ἔθνος Λιβύης εἰς Δελφοὺς ἀνέθεσαν καυλὸν σιλφίου, ὥς φησιν Ἀλεξανδρίδης. Cf. Suidas s. v. Βάττου σίλφιον· ἐπὶ τῶν σπανίους τιμὰς λαμβανόντων· οἱ γὰρ Κυρηναῖοι ἑνὶ τῶν Βάττων ἐξαίρετον ἔδοσαν τὸ σίλφιον καὶ τοῦ νομίσματος ἐπὶ μὲν θατέρου Ἄμμωνα, ἐπὶ δὲ θατέρου σίλφιον ἐτύπωσαν· οἱ δὲ ἐπὶ Λιβύης Ἀμπελιῶται εἰς Δελφοὺς ἀνέθεσαν καυλὸν σιλφίου, cum quo faciunt Apostol. Prov. IV, 76, App. Prov. I, 51, Macarius II, 71. Paulo aliter Hesychius s. v. Βάττου σίλφιον· παροιμία ἐπὶ τῶν τὰς ὑπερβαλλούσας τιμὰς εὑρισκομένων. Μετενήνεκται δὲ ἀπὸ τοῦ τοὺς Κυρηναίους ἑνὶ τῶν Βαττιαδῶν μεταδοῦναι ἐξαίρετον τὸ σίλφιον, ὃ ἐκτέτμηται παρ' αὐτοῖς, ὥστε καὶ ἐν τῷ νομίσματι ὅπου μὲν Ἄμμωνα ὅπου δὲ σίλφιον ἐγκεχαράχθαι. Priora tantummodo Lex. Rhet. Seguer. p. 224, 30.

Cum altero Aristophanis Scholiaste conjungendus est Georgius Syncellus Chronograph. t. I, p. 400, 16 Dindorf. : Θηβαῖοι Κυρήνην ᾤκισαν κατὰ χρησμόν· οἰκιστὴς δὲ αὐτῆς Βάττος, ὁ καὶ Ἀριστοτέλης, unde illud perspicitur in Schol. Aristoph. non cum edit. Ald. legendum esse ὡς Ἀριστοτέλης. Ceterum apud Syncellum, pro Θηβαῖοι corrigendum est Θηραῖοι. Cf. Schneidewin. in Heraclid. Pont. p. 59 sq., Spanhem. Not. in Callimachi Hymn. in Apollin. v. 76, R. Rochette *Histoire des colonies grecques*, t. III, p. 259 sqq. Ab hoc Batto sive Aristotele diversus est Aristoteles Cyrenæus de quo loquitur Clemens Alexandr. Stromat. III, p. 192 Sylb., cui vero minime tribuendum erit, ut C. Müllerus volebat l. l. fr. 207, quod in Etymol. M. p. 33, 3 legitur : Αἰθήρ, παρὰ τὸ ἀεὶ θεῖν κυκλοφορικῶς, φησὶν Ἀριστοτέλης περὶ Κυρηναίων. Illud Κυρηναίων falso pro Κόσμου scriptum esse optimo jure conjecit Kulenkampius, quum in libro de Mundo c. 2 (t. III, p. 628, 26) iisdem pæne verbis dicatur : Οὐρανοῦ δὲ καὶ ἄστρων οὐσίαν μὲν αἰθέρα καλοῦμεν .... διὰ τὸ ἀεὶ θεῖν κυκλοφορουμένην. Cf. de Cælo I, 3.

151 (521).

Pollux IX, 60 et 62 : Ἡ μέντοι δραχμὴ εἶχεν ὀβολοὺς ἕξ... Ἦν δὲ οὐ δραχμὴ νόμισμα μόνον, ἀλλὰ καὶ πεντηκοντάδραχμον καὶ πεντάδραχμον παρὰ Κυρηναίοις καὶ τετράδραχμον ἐκαλεῖτο καὶ τρίδραχμον καὶ δίδραχμον. Τὸ παλαιὸν δὲ τοῦτ' ἦν Ἀθηναίοις νόμισμα καὶ ἐκαλεῖτο βοῦς ... ἦν μέντοι, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ἐν Κυρήνῃ καὶ τετραστάτηρον καὶ στατὴρ καὶ ἡμιστάτηρον χρυσοῦ νομίσματα.

152 (522).

Hesychius s. v. Ἀμμοῦς : ὁ Ζεὺς Ἀριστοτέλης. In Hesychii codice Ἀριστό, superscripto τλ, legitur, quod librarii errore pro Herodoti nomen poni potuisse, apud quem hæc forma exstat II, 42, suspicatur Rosius. Cf. Plutarch. de Isid. c. 9.

153 (523).

Antigon. Mirabil. c. 144 : Τῶν δ' ἐν Ἄμμωνι κρηνῶν λέγειν (φησὶ Καλλίμαχος cf. Antig. c. 129) Ἀριστοτέλη, ὅτι τὴν μὲν Ἡλίου γε νομιζομένην μέσων μὲν νυκτῶν καὶ μεσημβρίας γίγνεσθαι θερμήν, ἕωθεν δὲ καὶ δείλης καθαπερεὶ κρύσταλλον, ἡ δ' ἄλλη διότι καταβαίνοντος μὲν ἡλίου πηγνύει, ἐπὶ δυσμαῖς δ' ἰόντος ἵσταται.

Sotion c. 19 : Ἀριστοτέλης Ἄμμωνος κρήνην εἶναί φησιν, ἧς τὸ μὲν ὕδωρ μεσημβρίας καὶ μεσονυκτίου γίνεσθαι θερμόν, ὃν φύσει ψυχρότατον. Plinius Hist. Nat. II, 106 : *Jovis Hammonis stagnum interdiu frigidum noctibus fervet. In Troglodytis fons Solis appellatur dulcis et circa meridiem maxime frigidus, mox paulatim tepescens ad noctis media fervore et amaritudine infestatur.*

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ.

154 (524).

Schol. Pindari Isthm. VI, 18 : Ἡ Αἰγ...

151.

Drachma vero continebat obolos sex... Non autem drachma modo nummi nomen erat sed et pentecontadrachma et pentedrachma apud Cyrenæos et tetradrachma dicebatur et tridrachma et didrachma. Vetus autem erat Atheniensium nummus *bos* appellatus ... Erat vero, ut Aristoteles tradit, apud Cyrenæos et tetrastater et stater et hemistater, nummi aurei.

152.

Ἀμμοῦς (*Ammon*). Jupiter, Aristoteles.

153.

De fontibus apud Ammonem esse ab Aristotele perhibitum (dicit Callimachus) eum qui Solis esse putatur media nocte et media die calescere, mane et vespere instar esse glaciei; alterum vero sole descendente concrescere, stare autem sole ad occasum accedente.

LACEDÆMONIORUM.

154.

Ægidæ gens Thebanorum; ex quo nonnulli Spartam venerunt, ut Lacedæmoniis opitularentur in bello contra Amyclæenses. Ducem Ægidæ isti habuerunt Timomachum, qui primus omnia quæ ad bellum pertinent Lacedæmoniis ordinavit; quapropter magnis apud eos affecti

ἀποικίαν : Αἰγεῖδας νῦν οὐκ ἂν εἴη λέγων τοὺς Ἀθηναίους· περὶ γὰρ Θηδῶν ὁ λόγος. Καὶ εἰσὶν Αἰγεῖδαι φατρία Θηβαίων ἀφ' ἧς ἧκόν τινες εἰς Σπάρτην Λακεδαιμονίοις βοηθήσοντες ἐν τῷ πρὸς Ἀμυκλαεῖς πολέμῳ, ἡγεμόνι χρησάμενοι Τιμομάχῳ, ὃς πρῶτος μὲν πάντα τὰ πρὸς πόλεμον διέταξε Λακεδαιμονίοις, μεγάλων δὲ παρ' αὐτοῖς ἠξιώθη τιμῶν· καὶ τοῖς Ὑακυνθίοις δὲ ὁ χάλκεος αὐτῷ θώραξ προτίθεται· τοῦτον δὲ Θηβαῖοι ὅπλον ἐκάλουν. Ταῦτα ἱστορεῖ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λακώνων Πολιτείᾳ. Ἔνιοι δέ φασι τὸν Πίνδαρον νῦν μὴ τοῦ πρὸς Ἀμυκλαεῖς πολέμου μνημονεύειν μηδὲ τῶν σὺν Τιμομάχῳ Αἰγειδῶν, ἀλλὰ τῶν σὺν τοῖς Ἡρακλείδαις εἰς Πελοπόννησον κατελθόντων, ὧν Ἀριστόμαχος ὁ Κλεάδα καὶ Κλεάδας ὁ Ὕλλου ἡγοῦντο· καὶ γὰρ τότε Θήβηθεν ἥκειν τοῖς Δωριεῦσι τοὺς ἁψαμένους τῆς καθόδου Αἰγείδας μετὰ τῶν Ἀθηναίων, εἶναι δὲ τοὺς Θήβηθεν Αἰγείδας τὸ ἀνέκαθεν Ἀθηναίους. Δυεῖν οὖν ἀποστάσεων ἐκ τῆς τῶν Αἰγειδῶν τῶν Θηβαίων (φατρίας inseruit Bœckh.) εἰς Σπάρτην γεγονυιῶν, ἔργον ἀποφήνασθαι ποτέρας ὁ Πίνδαρος νῦν μνημονεύει. Μήποτε δὲ τῆς δευτέρας. Ἀριστοτέλης γάρ φησιν ὅτι πολεμοῦντες οἱ Λάκωνες Ἀμυκλαεῦσιν, ὡς ἐπύθοντο παρὰ θεοῦ τοὺς Αἰγείδας συμμάχους λαβεῖν, εἰς Ἀθήνας ἐπορεύοντο, καταλύσαντες δὲ ἐν Θήβαις εὐωχουμένης τῆς τῶν Αἰγειδῶν φατρίας ἐκλήθησαν. Ἀκούσαντες [δὲ] μετὰ δεῖπνον εὐχομένου τοῦ ἱερέως διδόναι τοῖς Αἰγείδαις τοὺς θεοὺς τὰ ἀγαθὰ καὶ συμβαλόντες τὸν χρησμὸν ἐντεῦθεν ἔλαβον τὴν συμμαχίαν.

Cf. Schol. Pind. Pyth. V, 101 : Διτταὶ δὲ αἱ τῶν Θήβηθεν Αἰγειδῶν εἰς Σπάρτην ἀφίξεις. Προτέρα μὲν ἡ σὺν τοῖς Δωριεῦσι καὶ Ἀριστοδήμῳ ἧς μέμνηται Ἔφορος ἐν τῇ πρώτῃ λέγων (cf. fr. 11 Müller)... ἑτέρα δὲ ἡ σὺν Τιμομάχῳ, ἐν ᾧ πρὸς Ἀμυκλαεῖς Λακεδαιμονίοις καθειστήκει πόλεμος.

155 (525).

Plutarch. V. Lycurgi c. 1 : Ἥκιστα δὲ οἱ χρόνοι καθ' οὓς γέγονεν ὁ ἀνὴρ (ὁ Λυκοῦργος .scil.) ὁμολογοῦνται. Οἱ μὲν γὰρ Ἰφίτῳ συνακμάσαι καὶ συνδιαθεῖναι τὴν Ὀλυμπιακὴν ἐκεχειρίαν λέγουσιν αὐτόν, ὧν ἐστὶ καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος τεκμήριον προσφέρων τὸν Ὀλυμπίασι δίσκον, ἐν ᾧ τοὔνομα τοῦ Λυκούργου διασώζεται καταγεγραμμένον. Cf. Heracl. Excerpta p. 6, 12 Schneidew. et Hermippus apud Plutarch. V. Lyc. c. 23.

156 (526).

Clemens Alex. Stromat. I, c. 26, p. 152 Sylb. : Τὸν δὲ Μίνω παρὰ Διὸς δι' ἐννάτου ἔτους λαμβάνειν τοὺς νόμους ἱστοροῦσι φοιτῶντα εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον, τόν τε αὖ Λυκοῦργον τὰ νομοθετικὰ εἰς Δελφοὺς πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα συνεχὲς ἀπιόντα παιδεύεσθαι γράφουσι Πλάτων τε καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Ἔφορος.

Quæ statim sequuntur apud Clementem Alex. v. infra in Locrorum Politia fr. 171.

157 (527).

Plutarch. V. Lycurg. c. 31 : Ὁ δὲ (Λυκοῦργος)... ὑπερῆρε τῇ δόξῃ τοὺς πώποτε πολιτευσαμένους ἐν τοῖς Ἕλλησι. Δι' ὅπερ καὶ Ἀριστοτέλης ἐλάττονας σχεῖν φησὶ τιμὰς ἢ προσῆκον ἦν αὐτὸν ἔχειν ἐν Λακεδαίμονι, καίπερ ἔχοντα τὰς μεγίστας. Ἱερόν τε γάρ ἐστιν αὐτοῦ καὶ θύουσι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὡς θεῷ.

---

est honoribus. Hyacinthiis festo æneus ei thorax publice exponitur, quem ὅπλον Thebani vocabant. Narrat hæc et Aristoteles in Laconum Republica. Quidam vero dicunt Pindarum nunc de bello contra Amyclæenses loqui nec de Ægidis qui cum Timomacho erant, sed de iis qui cum Heraclidis in Peloponnesum venerunt, quorum duces erant Aristomachus Cleadæ filius et Cleadas Hylli. Etenim Thebis tunc venisse qui Doriensibus opem tulerint Ægidas cum Atheniensibus, esse vero Ægidas e Theba ortos genere Athenienses. Quum igitur duæ expeditiones a gente Ægidarum Spartam factæ sint, difficile est dijudicare cujus Pindarus nunc mentionem faciat. Fortasse alterius. Aristoteles enim dicit Lacedæmonios contra Amyclæenses bellum gerentes, quum oraculo edocti essent Ægidas socios ipsis assumendos esse, primum profectos esse Athenas, deinde Thebis, quo deverterant, ad convivium gentes Ægidarum invitatos esse; ibi quum post cœnam sacerdotem audiissent, precantem ut Ægidis dii bona darent, oraculi sensu perspecto, hinc socios sibi arcessivisse.

155.

Minime vero quo tempore vixerit Lycurgus in confesso est. Alii enim Iphiti temporibus claruisse, eumque in Olympiacis feriis instituendis adjuvisse tradunt; estque hujus sententiæ etiam Aristoteles philosophus, indicii loco discum Olympium adducens, in quo nomen Lycurgi incisum adhuc exstet.

156.

Minoem ad Jovis antrum venientem, novem annorum spatio leges a Jove accepisse et Lycurgum assidue Delphos euntem ad Apollinem, leges ab eo didicisse, scribunt Plato, Aristoteles et Ephorus.

157.

Lycurgus ... merito omnibus illis qui unquam apud Græcos rempublicam attigerunt, gloria longe anteponitur. Ideoque et Aristoteles ait minores eum apud Spartanos, quam quos par erat, honores adeptum, quum sit quidem

164 (534).

Schol. Aristoph. Acharn 320 : Ἀριστοτέλης δέ φησιν ἐν τῇ Λακεδαιμονίων Πολιτείᾳ χρῆσθαι Λακεδαιμονίους φοινικίδι πρὸς τοὺς πολέμους, τοῦτο μὲν ὅτι τὸ τῆς χρόας ἀνδρικόν, τοῦτο δὲ ὅτι τὸ τοῦ χρώματος αἱματῶδες τῆς τοῦ αἵματος ῥύσεως ἐθίζει καταφρονεῖν. Ex hoc scholio exscriptum videtur quod a Gailio editum est in Xenoph. Anabas. I, 2, 16 : Χρῶνται γὰρ οἱ Ἕλληνες χιτῶσι φοινικίοις πρὸς τοὺς πολέμους· τοῦτο μέν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, ὅτι τῆς χρόας κτἑ. Brevius Mœris Att. s. v. Φοινικίς· Ἔνδυμα Λακωνικὸν ὁπότε εἰς πόλεμον ἴοιεν, διὰ τὸ ὁμοχροεῖν τῷ αἵματι. Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτείᾳ λέγει (add. Λακεδαιμονίων). E Schol. Aristophanis Suidas s. v. Φοινικίδα, nomine Aristotelis addito, omisso vero s. v. Καταξαίνειν εἰς φοινικίδα. Cf. Etymol. M. p. 385, 25, Thomas Mag. s. v. Φοινικίς, Schol. Aristoph. Pax v. 1173 : Ταῖς γὰρ φοινικίσιν ἐχρῶντο Λακεδαιμόνιοι, ἵνα μὴ αἰσθάνωνται τοῦ αἵματος διὰ τὴν ὁμοιότητα, καὶ ἵνα τρωθέντες μὴ νοηθῶσι τοῖς πολεμίοις. Ex Aristotele manifesto expressa sunt Plutarchi Instit. Laconic. c. 24 : Ἐν τοῖς πολέμοις φοινικίσιν ἐχρῶντο· ἅμα μὲν γὰρ ἡ χρόα ἐδόκει αὐτοῖς ἀνδρικὴ εἶναι, ἅμα δὲ τὸ αἱματῶδες τοῦ χρώματος πλείονα τοῖς ἀπείροις φόβον παρέχειν. Καὶ τὸ μὴ εὐπερίφωρον δὲ τοῖς πολεμίοις εἶναι ἐάν τις αὐτῶν πληγῇ, ἀλλὰ διαλανθάνειν διὰ τὸ ὁμόχρουν, χρήσιμον. Cf. præterea Ælian. Var. Hist. VI, 6, Valer. Max. II, 6, 2

165 (535).

Harpocration s. v. Καὶ γὰρ τὸ μηδένα τῶν μαχίμων ἄνευ τῆς τῶν ἀρχόντων γνώμης ἀποδημεῖν : Ἰσοκράτους ἐν Βουσίριδι (§ 18) περὶ Λακεδαιμονίων ταῦτα λέγοντος ῥητέον ὅτι καὶ οἱ τὰς Λακεδαιμονίων πολιτείας γεγραφότες τὰ ὅμοια εἰρήκασιν. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης οὐκ ἐξεῖναί φησιν ἀποδημεῖν τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅπως μὴ ἐθίζωνται ἄλλων νόμων εἶναι φίλοι. Τοῦ μέντοι Ἰσοκράτους τοὺς μαχίμους μόνους λέγοντος κωλύεσθαι ἀποδημεῖν οἱ περὶ Ἀριστοτέλην τοὺς πάντας Λακεδαιμονίους φασίν. Cum Aristotele facit Plutarch. Instit. Laconic. c. 19 : Ἀποδημεῖν δὲ οὐκ ἐξῆν αὐτοῖς, ἵνα μὴ ξενικῶν ἐθῶν καὶ βίων ἀπαιδεύτων μετάσχωσι.

166 (536).

Zenobius Prov. II, 24 : Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν : Αὕτη λέλεκται ἐπὶ τῶν ἐξ ἅπαντος κερδαίνειν βουλομένων. Μετενήνεκται δὲ ἀπὸ χρησμοῦ δοθέντος Λακεδαιμονίοις, ἐν ᾧ ἔχρησε τότε ὁ θεὸς ἀπολεῖσθαι τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅταν ἀργύριον καὶ χρυσίον τιμήσωσι. Μέμνηται τοῦ χρησμοῦ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λακεδαιμονίων Πολιτείᾳ.
Ἕλοι codd. Zenobii, Diogen. Prov. II, 36, Plutarchi Prov. 43, Macar. II, 68, Arsen. 87, Prov. Collect. III, apud E. Miller, *Mélanges de littérature grecque*, Paris 1868, p. 372 (ubi male scriptum est Ἀφιλοχρηματία), ὀλεῖ vero tuentur Diodor. VII, 14, 5, Plutarch. Instit. Lacon. 41, Olympiodorus in Platonis Alcib. p. 164 Creuz., Cicero de Offic. II, 11 : *Apollo Pythius oraculo edidit, Spartam nulla re, nisi avaritia perituram.* Paulo aliter :

167 (537).

Schol. A (Vatic.) Euripid. Andromach. 446 (t. IV, p. 165, 14 Dind.) : Ἑξῆς δὲ αὐτοὺς (τοὺς Σπαρτιάτας scil.) εἴς τε τὰ ἄλλα καὶ φιλοχρηματίαν κακῶς λέγει. Καὶ Ἀριστοτέλης δὲ τοῦτο ἱστορεῖ ἐν τῇ τῶν Λακώνων Πολιτείᾳ καὶ τὸ ὑπὸ [τοῦ] θεοῦ αὐτοματισθὲν προστίθησιν ἔπος·

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ (cod. ἕλοι) ἄλλο γὰρ οὐδέν.

Ceterum, Aristotelem fortasse secutus, oraculum ad Theopompi regis ætatem refert Plutarchus Instit. Lacon. 41 : Ἀλκαμένει γὰρ καὶ Θεοπόμπῳ τοῖς βασιλεῦσι χρησμὸς ἐδόθη· Ἁ φιλοχρηματία κτἑ, Diodorus contra, VII, 14, 5, ad ipsum Lycurgum.

168 (538).

Eustath. ad Iliad. ι, 129, p. 741, 16 Rom. : Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι δοκεῖ οὐκ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἡ

165.

Aristoteles non licere dicit Lacedæmoniis peregrinari, ne aliarum legum studio assuescerent. Dum Isocrates ait solos militares peregrinatione prohibitos esse, Aristoteles omnes Lacedæmonios dicit.

166.

Avaritia Spartam perdet aliud nihil. Hoc proverbium de iis dicitur, qui ex omni re quæstum facere student. Translatum est ab oraculo Lacedæmoniis dato, quo vaticinatus deus est tum Lacedæmonios perditum iri, quum argentum et aurum in honore habere cœperint. Meminit oraculi Aristoteles in Lacedæmoniorum Republica.

168.

Ælius Dionysius dicit *Lesbium cantorem* in proverbio

Λέσβος ἐνεγκεῖν, ὅθεν καὶ λεσβιάσαι τὸ αἰσχρῶς μολῦναι τὸ στόμα κατὰ Αἴλιον Διονύσιον, ὅς καὶ τὸν τῆς παροιμίας Λέσβιον ᾠδὸν τὸν Τέρπανδρόν φησιν ἢ Εὐαινετίδην ἢ Ἀριστοκλείδην. Καὶ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῇ Λακεδαιμονίων Πολιτείᾳ τὸ « μετὰ Λέσβιον ᾠδόν » τὸν Τέρπανδρόν φησι δηλοῦν. Ἐκαλοῦντο δέ, φασί, καὶ ὕστερον εἰς τὴν ἐκείνου τιμὴν πρῶτον μὲν ἀπόγονοι αὐτοῦ, εἶτα εἴ τις ἄλλος παρείη Λέσβιος, εἶθ' οὕτως οἱ λοιποὶ μετὰ Λέσβιον ᾠδόν, τὸν ἁπλῶς δηλαδὴ Λέσβιον. C. Müllerus frustra, ut videtur, pro φασί, post ἐκαλοῦντο, φησί voluit.

Cf. Zenobius Prov. V, 9 : Μετὰ Λέσβιον ᾠδόν· Παροιμία ταττομένη ἐπὶ τῶν τὰ δεύτερα φερομένων ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε· Λακεδαιμόνιοι στασιάζοντες μετεπέμψαντο κατὰ χρησμὸν τοῦ θεοῦ ἐκ Λέσβου τὸν μουσικὸν Τέρπανδρον· ἐλθὼν δὲ ἐκεῖνος καὶ τῇ μουσικῇ χρώμενος ἥρμοσεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὴν στάσιν ἔπαυσεν. Εἴποτε οὖν μετὰ ταῦτα μουσικοῦ τινὸς ἤκουον οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐπεφώνουν μετὰ Λέσβιον ᾠδόν. Μέμνηται τῆς παροιμίας ταύτης Κρατῖνος ἐν Χείρωσι. Eadem Plutarch. Prov. 110, Suidas s. v. (altera glossa), Apostol. Prov. XI, 27, Prov. Bodleian. 627, Prov. Collect. III ap. Miller, l. l. p. 375, Photius s. v. Μετὰ Λέσβιον ᾠδόν : Παρὰ Κρατίνῳ παροιμία λεγομένη ἐπὶ τῶν τὰ δεύτερα φερομένων· οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι τοὺς Λεσβίους κιθαρῳδοὺς πρώτους προσεκαλοῦντο. Ἀκαταστατούσης γάρ ποτε τῆς πόλεως αὐτῶν χρησμὸς ἐγένετο τὸν Λέσβιον ᾠδὸν μεταπέμπεσθαι· οἱ δ' ἐξ Ἀντίσσης Τέρπανδρον ἐφ' αἵματι φεύγοντα μεταπεμψάμενοι ἤκουον αὐτοῦ ἐν τοῖς συσσιτίοις καὶ κατεστάλησαν, cf. Suidas gl. pr. Hesychii glossa mutilata est : Μετὰ Λέσβιον ᾠδόν.... Τοὺς ἀπογόνους τοῦ Τερπάνδρου ἀγαθοὺς ἡγουμένους εἶναι κιθαρῳδούς, πρώτους εἰς τὸν ἀγῶνα προσκαλεῖσθαι, [εἶτ'] εἴ τις εἴη Λέσβιος ᾠδός. Quorum omnium partem saltem ex Aristotele fluxisse ostendunt Excerpta Heraclidis p. 7, 5 Schneidew. : Λακεδαιμόνιοι τὸν Λέσβιον ᾠδὸν ἐτίμησαν· τούτου γὰρ ἀκούειν ὁ θεὸς χρησμῳδούμενος ἐκέλευεν.

(ΛΕΣΒΙΩΝ.)

169 (539).

Synag. Lex. Seguer, p. 451, 31 Bekk. : Ἀσιάς· Ἡ κιθάρα, ἀπὸ Ἀσίου τινός· καὶ Ἀσία καὶ Ἀσιώνη, ἡ ἀπὸ Ἀσίας τῆς μητρὸς Προμηθέως. Δοῦριν δὲ Ἀριστοτέλης φησὶ λέγειν ὅτι ἐκλήθη Ἀσιὰς ἀπὸ τῶν χρωμένων Λεσβίων, οἵτινες οἰκοῦσι πρὸς τῇ Ἀσίᾳ. Οἱ δὲ ἀπὸ Τυρρήνου Λυδοῦ εὑρόντος πρώτου τὸ τρίγωνον ὄργανον· οἱ δὲ ἀπὸ Τερπάνδρου.

In his verbis plura sunt quæ dubitationem movent. Quod primum ad Aristotelis nomen attinet non difficilior est emendatio Δοῦρις δὲ Ἀριστοτέλη φησὶ λέγειν, quam, quod mavult Müllerus l. l. fr. 259, Δοῦριν δὲ Ἀριστοκλῆς φησὶ λέγειν, cf. Duridis fragm. 83, in Hist. gr. t. II, p. 488. Possis et Δοῦριν δὲ καὶ Ἀριστοτέλη φασὶ λ., nisi explicationem a Duride datam ab excerptore errore omissam esse statuas. Cf. Etymol. M. p. 513, 28 de cithara : Ὁ δὲ Δοῦρις ἀπὸ Κιθαιρῶνός φησιν, ὅτι Ἀμφίων ἐκεῖσε ἐμουσικεύετο. Hæc vero utcunque se habent, quod hîc Aristoteli tribuitur optime sive in Lesbiorum, seu Mytilenæorum, sive in alia Republica, Lydorum fortasse, narrari potuit. Nec minus apte fortasse de dialogo de Poetis cogitare poterit aliquis. Non enim video, cur si hæc ab Aristotele narrata sunt, non item ab Aristoxeno et ab Heraclide dici potuerint, e quorum libris satis probabiliter desumpta esse contendit Rosius quæ de eadem hac re refert Plutarchus de Musica c. 6 : Ἐποιήθη δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῆς κιθάρας πρῶτον κατὰ Κηπίωνα τὸν Τερπάνδρου μαθητήν, ἐκλήθη δὲ Ἀσιὰς διὰ τὸ κεχρῆσθαι τοὺς Λεσβίους αὐτῇ κιθαρῳδοὺς πρὸς τῇ Ἀσίᾳ κατοικοῦντας. Cf. Etymol. M. p. 153, 31 : Ἀσιάδος κρούματα : τῆς κιθάρας· οὕτως Ἀριστοφάνης εἶπε παρῳδῶν τὸ ἐξ Ἐρεχθέως Εὐριπίδου. Ἡ τρίχορδος κιθάρα οὕτω καλεῖται. Εἴρηται δὲ ὅτι ἐν Ἀσίᾳ τῇ πόλει τῆς Λυδίας κειμένῃ ἐν Τμώλῳ πρῶτον εὑρέθη. Καὶ τὰς γοώδεις δὲ ᾠδὰς ὑπὸ Νιόβης καὶ τῶν Λυδῶν γυναικῶν εὑρεθείσας εἰς Ἕλληνας ἀχθῆναι· ὅθεν καὶ Λύδιος ὁ τρόπος μετωνομάσθη, Steph. Byz. s. v. Ἀσία : πόλις Λυδίας παρὰ τῷ Τμώλῳ, ἐν ᾗ [ἡ] τρίχορδος εὑρέθη κιθάρα. Hesych. s. v. Ἀσιάς : Ἡ κιθάρα διὰ τὸ ἐν Ἀσίᾳ εὑρῆσθαι. Schol. Apoll. Rh. II, 277 : Καὶ ἡ κιθάρα Ἀσιὰς λέγεται, ἐπεὶ ἐν Λυδίᾳ πρῶτον εὑρέθη.

Terpandrum, sive Eusenetidem, sive Aristoclidem esse. Aristoteles etiam in Lacedæmoniorum Republica dicit proverbium *Post Lesbium cantorem* Terpandrum designare... Appellabantur autem, inquiunt, et postea in illius honorem primum qui ab illo genus ducebant, deinde si quis alius Lesbius adesset, postremo ita reliqui post Lesbium cantorem, Lesbium nude dictum.

(LESBIORUM.)

169.

Asias, cithara, ut ex Duride Aristoteles (*immo ut ex Aristotele Duris*) refert, nomen habet a Lesbiis, qui ea utebantur, prope Asiam habitantibus.

ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ.

169ᵇ (540).

Strabo VII, p. 322 in. : Ἐν δὲ τῇ Λευκαδίων (Πολιτείᾳ Ἀριστοτέλης) καὶ αὐτόχθονά τινα Λέλεγα ὀνομάζει, τούτου δὲ θυγατριδοῦν Τηλεβόαν, τοῦ δὲ παῖδας δύο καὶ εἴκοσι Τηλεβόας, ὧν τινὰς οἰκῆσαι τὴν Λευκάδα.

Cf. supra Ætolorum Rempublicam.

ΛΟΚΡΩΝ.

170 (541).

Polybii Excerpta c. XII, 5 : Οὐκ ὤκνησα καὶ λέγειν καὶ γράφειν ὅτι τὴν ὑπ' Ἀριστοτέλους παραδιδομένην ἱστορίαν περὶ τῆς ἀποικίας ἀληθινωτέραν εἶναι συμβαίνει τῆς ὑπὸ Τιμαίου λεγομένης. Σύνοιδα γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ὁμολογοῦσιν ὅτι παραδόσιμος αὐτοῖς ἐστιν αὕτη περὶ τῆς ἀποικίας ἡ φήμη παρὰ πατέρων, ἣν Ἀριστοτέλης εἴρηκεν, οὐ Τίμαιος. Καὶ τούτων γε τοιαύτας ἔφερον ἀποδείξεις. Πρῶτον μὲν ὅτι πάντα τὰ διὰ προγόνων ἔνδοξα παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γυναικῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν εἴη... Ib. c. 6 : Ἐκ τούτων ἄν τις συλλογιζόμενος Ἀριστοτέλει πρόσσχοι μᾶλλον ἢ Τιμαίῳ. Καὶ μὴν τὸ συνεχὲς τούτῳ τελέως ἄτοπον. Τὸ γὰρ ὑπολαμβάνειν, καθάπερ ἐκεῖνος ὑποδείκνυσιν, ὡς οὐκ εἰκὸς ἦν τοὺς οἰκέτας τῶν Λακεδαιμονίοις συμμαχησάντων τὴν τῶν κυρίων εὔνοιαν ἀναφέρειν πρὸς τοὺς ἐκείνων φίλους εὔηθες... διὸ καὶ τὴν ὀνομασίαν (Locrorum scil.) τῇ πόλει τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν εἰκότως ἐπέθεσαν καὶ τὴν οἰκειότητα τὴν κατὰ τὰς γυναῖκας προσεποιήθησαν, ἔτι δὲ τὰς φιλίας καὶ τὰς συμμαχίας τὰς προγονικὰς τὰς ἀπὸ τῶν γυναικῶν ἀνενεοῦντο... Ἀλλὰ πῶς αὐτὰ μὲν ἐξαπέστελλον οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἀκμάζοντας εἰς τὴν πατρίδα τεκνοποιίας χάριν, τοὺς δὲ Λοκροὺς τὸ παραπλήσιον οὐκ εἴων ποιεῖν; ἕκαστα δὲ ταῦτα οὐ μόνον κατὰ τὸ πιθανὸν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀλήθειαν μεγάλην ἔχει διαφοράν... Διόπερ οἱ Λοκροὶ μήτε ταῖς ἀραῖς ὄντες ἔνοχοι μήτε τοῖς ὅρκοις οἷς ὤμοσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ πρότερον εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανήξειν πρὶν ἢ τὴν Μεσσήνην κατὰ κράτος ἑλεῖν, τῆς μὲν κατὰ τὸ κοινὸν ἐξαποστολῆς εὐκόλως οὐ μετέσχον, κατὰ δὲ μέρος τὰς ἐπανόδους ποιούμενοι καὶ σπανίως, ἔδοσαν ἀναστροφὴν ταῖς γυναιξὶ πρὸς οἰκέτας γενέσθαι συνήθειαν ἢ πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς ἄνδρας, ταῖς δὲ παρθένοις καὶ μᾶλλον· ὃ καὶ τῆς ἐξαναστάσεως αἴτιον γέγονεν... c. 8 : Ἢ δεικτέον οὖν τὸν Ἀριστοτέλη κατὰ τὸν ἄρτι λόγον τὰ περὶ Λοκρῶν εἰρηκότα χάριτος ἢ κέρδους ἢ διαφορᾶς ἕνεκεν, ἢ μηδὲ τολμῶντας τοῦτο λέγειν, ὁμολογητέον ἀγνοεῖν καὶ παραπαίειν τοὺς τοιαύτῃ χρωμένους ἀπεχθείᾳ καὶ πικρίᾳ κατὰ τῶν πέλας, οἵᾳ κέχρηται Τίμαιος κατὰ Ἀριστοτέλους. Φησὶ γὰρ αὐτὸν εἶναι θρασύν, εὐχερῆ, προπετῆ, πρὸς δὲ τούτοις κατατετολμηκέναι τῆς τῶν Λοκρῶν πόλεως εἰπόντα τὴν ἀποικίαν αὐτῶν εἶναι δραπετῶν [οἰκετῶν], μοιχῶν, ἀνδραποδιστῶν.

Cf. c. 11 : Μεταβὰς ἐπὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκροὺς πρῶτον μέν φησι (ὁ Τίμαιος scil.) τήν τε πολιτείαν καὶ τὰ λοιπὰ φιλάνθρωπα τοῖς Λοκροῖς ἀμφοτέρους Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον κατεψεῦσθαι τῆς πόλεως, et præterea Dionysius Perieg. v. 365 et

---

LEUCADIORUM.

169 b.

Aristoteles in Leucadiorum Republica quendam indigenam Lelegem ponit, cujus ex filia nepos fuerit Teleboas, atque hujus XXII filii Teleboæ, quorum quosdam Leucadiam inhabitasse.

LOCRORUM.

170.

Nihil sum cunctatus dicere et scribere, narrationem ab Aristotele proditam memoriæ super deductione ejus coloniæ veriorem esse ea quam adfert Timæus. Compertum namque mihi est ipsos Locrenses fateri eam se a patribus traditam accepisse famam de sua colonia quam habet Aristoteles, non quam Timæus. Cujus sententiæ hæc etiam argumenta adferebant. Primum quidem, quod splendor omnis qui a majoribus repetitur, apud ipsos a feminis, non a viris derivetur... Ex his quisque ratiocinans ad Aristotelis magis quam ad Timæi sententiam accedet. Et quidem aliud hinc proximum est absurdum. Namque opinari, ut Timæus ostendere nititur, consentaneum non fuisse ut famuli Lacedæmoniorum, qui militiam cum his tolerabant, dominorum benevolentiam ad illorum necessarios referrent, id quidem stultum est...

Aut igitur ea quæ Aristoteles de Locris prodidit, gratiæ vel utilitati vel inimicitiæ dedisse monstrandus est : aut, si nemo est, qui id asserere ausit, fateri oportet graviter a vero aberrare eos, qui ejusmodi odio et acerbitate feruntur, cujusmodi Timæus in Aristotelem est ausus.

Ait enim, audacem illum ac levem et temerarium fuisse ac de civitate Locrorum graviter mentitum, quum coloniam eorum ex fugitivis mancipiis, mœchis ac plagiariis collectam esse dixit.

Timæus Tauromenites libro nono Historiarum (quo nomine eum reprehendit Polybius Megalopolita Historiarum duodecimo) Græcis olim non fuisse ait patrium institutum, ut emptitii servi ipsis famularentur : atque ita scribit : Omnino Aristotelem reprehendebant Locri, ac prorsus errasse eum contendebant in Locrorum institutis. Nec enim legibus Locrorum, quemadmodum nec Phocensium, licere aut servos aut ancillas possidere, iis recenti admodum memoria.

Eustathius, ad h. l. Eandem quoque rem e Polybii integro libro tangit Athenæus VI, p. 264, C : Τίμαιος δ' ὁ Ταυρομενίτης ἐν τῇ ἐνάτῃ τῶν Ἱστοριῶν (ἐλέγχει δ' αὐτὸν εἰς τοῦτο Πολύϐιος ὁ Μεγαλοπολίτης διὰ τῆς δωδεκάτης τῶν Ἱστοριῶν, ita p. 272, A)· Οὐκ ἦν, φησί, πάτριον τοῖς Ἕλλησιν ὑπὸ ἀργυρωνήτων τὸ παλαιὸν διακονεῖσθαι, γράφων οὕτως· Καθόλου δὲ ᾐτιῶντο τὸν Ἀριστοτέλη (οἱ Λοκροὶ scil.), διημαρτηκέναι τῶν Λοκρικῶν ἐθῶν· οὐδὲ γὰρ κεκτῆσθαι νόμον εἶναι τοῖς Λοκροῖς, ὁμοίως οὐδὲ Φωκεῦσιν, οὔτε θεραπαίνας, οὔτε οἰκέτας, πλὴν ἐγγὺς τῶν χρόνων.

171 (542).

Schol. Pind. Olymp. XI, 17 : Νέμει γὰρ Ἀτρέκεια πόλιν (Didymus teste schol. ad h. l. probaverat lectionem ἁ τραχεῖα πόλις, cf. *Didymi Fragm.* ed. Schmidt, p. 222 et v. l. Bergkii) Λοκρῶν... Ὁ βούλεται λέγειν ἐστὶ τοιοῦτον· καίπερ τραχεῖα οὖσα εὐνομεῖται. Διὰ τί δέ, φησὶν Ἀριστοτέλης. Ἐπειδὴ γὰρ ἐχρῶντο τῷ θεῷ πῶς ἂν πολλῆς ταραχῆς ἀπαλλαγεῖεν, ἐξέπεσεν αὐτοῖς χρησμός, ἑαυτοῖς νόμους τίθεσθαι, ὅτε καί τις ποιμήν, ὄνομα δ' ἦν Ζάλευκος, πολλοὺς νόμους δυνηθείη τοῖς πολίταις εἰσενεγκεῖν δοκίμους· γνωσθείς τε καὶ ἐρωτηθεὶς πόθεν εὕροι, ἔφησεν ἐνύπνιον αὐτῷ τὴν Ἀθηνᾶν παρίστασθαι· διὸ αὐτός τε ἠλευθέρωται καὶ νομοθέτης κατέστη.

Eadem brevius Clemens Alex. Stromat. I, p. 152 Sylb. : Χαμαιλέων τε ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ Μέθης καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λοκρῶν Πολιτείᾳ Ζάλευκον τὸν Λοκρὸν παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς τοὺς νόμους λαμϐάνειν ἀπομνημονεύουσιν. Cf. Plutarch. De sui laude c. 11.

(ΛΥΔΩΝ.)

172 (543).

Plinius Hist. nat. VII 57 : *Æs conflare et temperare* Aristoteles *Lydum Scythen monstrasse, Theophrastus Delan Phrygem putant. Ærariam fabricam alii Chalybas, alii Cyclopas. Ferrum Hesiodus in Creta eos qui vocati sunt Dactyli Idæi. Argentum invenit Erichthonius Atheniensis, ut alii, Æacus. Auri metalla et conflaturam Cadmus Phœnix ad Pangæum montem, ut alii Thoas,* etc. Ex eodem fonte, Philostephano scilicet περὶ Εὑρημάτων, Clemens Alex. Strom. I, p. 132 Sylb. : Κέλμις τε αὖ καὶ Δαμναμενεὺς οἱ τῶν Ἰδαίων Δάκτυλοι πρῶτοι σίδηρον εὗρον ἐν Κύπρῳ, Δέλας δὲ ἄλλος Ἰδαῖος εὗρε χαλκοῦ κρᾶσιν, ὡς δὲ Ἡσίοδος (male pro Ἀριστοτέλης) Σκύθης... Κάδμος δὲ ὁ Φοίνιξ λιθοτομίαν ἐξεῦρε καὶ μέταλλα χρυσοῦ τὰ περὶ τὸ Πάγγαιον ἐπενόησεν ὄρος.

173 (544).

Stephanus Byzant. s. v. Ἀδραμύτειον : Πόλις τῆς κατὰ Κάικον Μυσίας... Κέκληται ἀπὸ Ἀδραμύτου κτίστου, παιδὸς μὲν Ἀλυάττου, Κροίσου δὲ ἀδελφοῦ, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτείαις καὶ ἄλλοι. Τινὲς δὲ ἀπὸ Ἕρμωνος τοῦ Λυδῶν βασιλέως· τὸν γὰρ Ἕρμωνα Λυδοὶ Ἄδραμυν καλοῦσι Φρυγιστί. Ultima Hesychius s. v. Ἄδραμυς (cod. Ἀδραμών) : Ὁ Ἕρμων παρὰ Λυδοῖς. Καὶ Ἀδραμύτιον Ἕρμωνος. Cf. Joann. Lyd. de Mensibus IV, 18 : Τὸ Ἀδραμύττειον, πόλιν Ἀσίας, ὁ Τραϊανὸς ἔκτισεν ἀπὸ Ἀδραμύττου, τοῦ ἀδελφοῦ Κροίσου· ὄνομα δὲ αὐτῇ τὸ πάλαι Ὑποπλάκιοι Θῆϐαι, Strabo XIII, p. 613, Athen. XII, p. 515, C. De nominis Ἀδραμύτειον scriptura hæc annotat Stephan. Byz. l. l. : Ἡ γραφὴ διχῶς, διὰ τοῦ τ καὶ διὰ τοῦ δ, καὶ διὰ διφθόγγου καὶ διὰ τοῦ ι, καὶ δι' ἑνὸς τ καὶ διὰ δύο· ἀλλὰ καὶ δι' ἑνὸς τ, ὅταν ἔχῃ δίφθογγον, καὶ διὰ δύο τῷ ι μόνως.

ΛΥΚΙΩΝ.

Vide supra ad Achæorum Rempublicam fragm. 105[b].

171.

Locrorum civitas etsi aspera optime administrabatur. Causam rei tradit Aristoteles. Etenim quum deum interrogassent, quomodo magnis turbis liberari possent, editum iis oraculum est jubens ut ipsi sibi leges ferrent; quum et pastor quidam, Zaleucus nomine, multas leges posset civibus ferre optimasque. Cognitus vero atque interrogatus unde inveniret leges, dixit per quietem ipsi Minervam astare. Quare libertatem ei dederunt et legislatorem constituerunt.

Chamæleon Heracleota in libro de Ebrietate et Aristoteles in Locrorum Republica Zaleucum Locrum a Minerva leges suas accepisse memorant.

(LYDORUM.)

173.

Adramytium, urbs Mysiæ, quæ Caico proxima; nomem habet ab Adramyto conditore, Alyattæ filio, fratre Crœsi, ut ait Aristoteles in Rebuspublicis et alii; nonnulli vero nominatam dicunt ab Hermone Lydorum rege; scilicet Hermonem Lydi Adramyn vocant lingua Phrygia.

ΜΑΣΣΑΛΙΩΤΩΝ.

174 (545).

Athen. XIII, p. 576, A : Τὸ ὅμοιον ἱστορεῖ γενέσθαι καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν Πολιτείᾳ γράφων οὕτως· « Φωκαεῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ ἐμπορίᾳ χρώμενοι ἔκτισαν Μασσαλίαν. Εὔξενος δ' ὁ Φωκαεὺς Νάνῳ τῷ βασιλεῖ, τοῦτο δ' ἦν αὐτῷ ὄνομα, ἦν ξένος. Οὗτος ὁ Νάνος ἐπιτελῶν γάμους τῆς θυγατρὸς κατὰ τύχην παραγενόμενον τὸν Εὔξενον παρακέκληκεν ἐπὶ τὴν θοίνην. Ὁ δὲ γάμος ἐγίγνετο τόνδε τὸν τρόπον· ἔδει μετὰ τὸ δεῖπνον εἰσελθοῦσαν τὴν παῖδα φιάλην κεκερασμένην ᾧ βούλοιτο δοῦναι τῶν παρόντων μνηστήρων, ᾧ δὲ δοίη τοῦτον εἶναι νυμφίον. Ἡ δὲ παῖς εἰσελθοῦσα δίδωσιν εἴτε ἀπὸ τύχης εἴτε καὶ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν τῷ Εὐξένῳ· ὄνομα δ' ἦν τῇ παιδὶ Πέττα. Τούτου δὲ συμπεσόντος καὶ τοῦ πατρὸς ἀξιοῦντος, ὡς κατὰ θεὸν γενομένης τῆς δόσεως, ἔχειν αὐτήν, ἔλαβεν ὁ Εὔξενος γυναῖκα καὶ συνῴκει μεταθέμενος τοὔνομα Ἀριστοξένην. Καὶ ἔστι γένος ἐν Μασσαλίᾳ ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου μέχρι νῦν Πρωτιάδαι καλούμενον. Πρῶτος γὰρ ἐγένετο υἱὸς Εὐξένου καὶ τῆς Ἀριστοξένης. »

Apud Plutarchum in Vita Solonis c. 2, hic Protus conditor urbis Massiliæ fuisse dicitur, apud Justinum vero, qui rem paulo aliter narrat XLIII, 3 Protis appellatur.

175 (546).

Harpocration s. v. Μασσαλία : Ἰσοκράτης μέν φησιν ἐν Ἀρχιδάμῳ (§ 84) ὡς Φωκαεῖς φυγόντες τὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως δεσποτείαν εἰς Μασσαλίαν ἀπῴκησαν· ὅτι δὲ πρὸ τούτων τῶν χρόνων ἤδη ὑπὸ Φωκαέων ᾤκιστο ἡ Μασσαλία καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν Πολιτείᾳ δηλοῖ.

Eadem Photius et Suidas qui tamen post ἀπῴκησαν tantum addunt : Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἀριστοτέλης.

ΜΕΓΑΡΕΩΝ.

176 (547).

Strabo VII, p. 322 : Ἐν δὲ τῇ Αἰτωλῶν (Πολιτείᾳ Ἀριστοτέλης) τοὺς νῦν Λοκροὺς Λέλεγας καλεῖ, κατασχεῖν δὲ καὶ τὴν Βοιωτίαν αὐτούς φησιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ Ὀπουντίων καὶ Μεγαρέων.

Vide supra Strabonem de Republica Ætolorum.

ΜΕΘΩΝΑΙΩΝ.

176 a (548).

Proverb. Coll. III, apud E. Miller, *Mélanges de littérature grecque*, Paris 1868, p. 369 : Ἀμουσότερος Λειβηθρίων. Λειβήθριοι ἔθνος ἐστὶ Πιερικόν, οὗ καὶ Ἀριστοτέλης μέμνηται ἐν τῇ Μεθωναίων Πολιτείᾳ. Λέγονται δὲ ἀμουσότατοι εἶναι οἱ Λειβήθριοι ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς ἐγένετο ὁ τοῦ Ὀρφέως θάνατος.

In cod. Λειβήθριον scriptum est. Zenob. I, 79 recte Λειβήθριοι. Pro Πιερικόν, ut recte legitur in Prov. Coll. IV, l.l. p. 377, codex a manu posteriori Περσικόν, cf. Bast, *Lettre critique*, p. 224 s. et quæ habet Boissonad. ad Aristænet. Ep. I, 27, p. 592. Methonæorum Rempublicam male

---

MASSILIENSIUM.

174.

Similem historiam narrat Aristoteles in Massiliensium Republica ita scribens : Phocæenses Ioniæ, mercaturam facientes, Massiliam condidere. Euxenus autem Phocæensis hospitio utebatur Nani ; nomen id regi erat. Hic Nanus quum nuptias celebraret filiæ suæ, Euxenum, qui tunc forte Massiliam advenerat, ad epulum vocavit. Agebantur autem nuptiæ tali modo : post cœnam oportebat virginem in cœnaculum intrare, et vini pateram cui vellet ex præsentibus procis tradere; cui autem tradidisset, is sponsus erat. Ingressa igitur virgo, pateram sive casu, sive alia de causa tradidit Euxeno : nomen virgini Petta erat. Ita quum accidisset, pater, ratus volente deo huic pateram esse traditam, æquum censuit ut Euxeno collocaretur filia : isque eam duxit uxorem et mutato nomine Aristoxenam appellavit. Et superest ad hunc diem Massiliæ familia ab hac muliere originem ducens, qui Protiadæ nominantur. Fuit enim Protus filius Euxeni hujus et Aristoxenæ.

175.

Isocrates in Archidamo dicit Phocæenses Persarum regis dominationem fugientes Massiliam emigrasse. Ceterum jam ante hæc tempora Massiliam a Phocæensibus habitatam esse Aristoteles quoque in Massiliensium Republica tradit.

MEGARENSIUM.

176.

In Ætolorum Republica Aristoteles qui nunc Locri dicuntur Leleges nominat; eosdem etiam Bœotiam tenuisse ait. Similiter in Opuntiorum Republica et Megarensium.

METHONÆORUM.

176 a.

Libethriis illepidior. Libethrii natio Pierica, cujus meminit etiam Aristoteles in Methonæorum Republica. Illepidissimi dicuntur Libethrii fuisse quia apud illos occisus est Orpheus.

pro Atheniensium nominatam apud Athenæum VI, 235, E, supra vidimus fragm. 93.

ΜΗΛΙΕΩΝ.

177 (549).

Suidas s. v. Τῶν φιλτάτων τὰ φίλτατα : Φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μηλιέων Πολιτείᾳ τοὺς παῖδας γυμνοὺς ἐκφέρειν μέχρι ἐτῶν ις' καὶ καταφιλεῖν αὐτοὺς ἐν τοῖς συμποσίοις.

Hæc emendanda et supplenda sunt e Proverb. in Appendice Vaticana Centur. V, 3 : Τῶν φιλτάτων τὰ φίλτατα. Μηλίοις ἀνεῖλεν ὁ θεὸς φιλεῖν τῶν φιλτάτων τὰ φίλτατα· μέχρις οὖν ἐτῶν δέκα ἓξ γυμνοὺς περιέφερον τοὺς παῖδας καὶ κατεφίλουν ἐν Ὀλυμπίᾳ.

178 (550).

Photius s. v. Τὸ Μηλιακὸν πλοῖον : Τοῦτο ἐπὶ τῶν ἄγαν ῥεόντων πλοίων ἀπὸ ἱστορίας τινὸς εἴρηται·, φησὶ γὰρ Ἀριστοτέλης Ἱππότην εἰς ἀποικίαν στελλόμενον τοῖς μὴ βουληθεῖσιν αὐτῷ συμπλεῖν καταράσασθαι· ἐπειδὴ γὰρ προφασιζόμενοι οἱ μὲν τὰς γυναῖκας αὐτοῖς ἀρρωστεῖν, οἱ δὲ τὰ πλοῖα ῥεῖν κατέμενον, κατηράσατο μήτε πλοῖα στεγανὰ αὐτοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν κρατεῖσθαι ἀεί.

Eadem Suidas s. v. et brevius omissa Aristotelis mentione idem s. v. Μηλιακόν, Apostolius Prov. XIX, 89. Prov. Vat. Append. IV, 4. Aliam explicationem proverbii dat Diogenian. Prov. VIII, 31 : Τὸ Μηλιακὸν πλοῖον : Ἐπὶ τῶν ἄγαν ῥεόντων πλοίων. Κατηράσαντο γὰρ Λακεδαιμόνιοι μηδέποτε στεγνὰ τὰ πλοῖα Μηλιέων γενέσθαι· παραβάται γάρ. De Hippote, Aletæ Corinthi conditoris patre, C. Müllerus qui totam hanc historiam illustravit ad Aristot. fragm. 143, conferri jubet Apollodor. II, 8, 3, Conon. 26, Pausan. II, 4, 3, III, 13, 3, Schol. Theocrit. V, 83, O. Müller, *die Dorer*, t. I, p. 84, 124.

(ΜΗΛΙΩΝ.)

179 (551).

Plinius Hist. nat. IV, s. 23 : *Melos cum oppido quam Aristides Byblida*, ARISTOTELES *Zephyrium*, *Callimachus Mimallida*, *Heraclides Siphim et Acyton*. *Hæc insularum rotundissima est.* Stephan. Byz. s. v. Μῆλος : Νῆσος μία τῶν Κυκλάδων, ὁμώνυμον ἔχουσα πόλιν. Φοίνικες οὖν οἰκισταὶ πρότερον, ὅθεν καὶ Βυβλὶς ἐκλήθη ἀπὸ τῶν Βυβλίων Φοινίκων· ἀλλὰ καὶ Ζεφυρία.

(ΜΙΛΗΣΙΩΝ.)

180 (552).

Parthenius Erotic. c. 14. Περὶ Ἀνθέως. Ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ τὰ Μιλησιακά. — Ἐκ δὲ Ἁλικαρνασσοῦ παῖς Ἀνθεὺς ἐκ βασιλείου γένους ὡμήρευσε παρὰ Φοβίῳ ἑνὶ τῶν Νηλειδῶν τότε κρατοῦντι Μιλησίων. Τούτου Κλεόβοια, ἥν τινες Φιλαίχμην ἐκάλεσαν, τοῦ Φοβίου γυνὴ ἐρασθεῖσα πολλὰ ἐμηχανᾶτο εἰς τὸ προσαγαγέσθαι τὸν παῖδα. Ὡς δὲ ἐκεῖνος ἀπεωθεῖτο ποτὲ μὲν φάσκων ὀρρωδεῖν μὴ κατάδηλος γένοιτο, ποτὲ δὲ Δία ξένιον καὶ κοινὴν τράπεζαν προϊσχόμενος, ἡ Κλεόβοια κακῶς φερομένη ἐν νῷ εἶχε τίσασθαι αὐτὸν ἀνηλεῆ τε καὶ ὑπέραυχον ἀποκαλουμένη. Ἔνθα δὴ χρόνου προϊόντος τοῦ μὲν ἔρωτος ἀπηλλάχθαι προσεποιήθη, πέρδικα δὲ τιθασὸν εἰς βαθὺ φρέαρ κατασοβήσασα ἐδεῖτο τοῦ Ἀνθέως ὅπως κατελθὼν ἀνέλοιτο αὐτόν· τοῦ δὲ ἑτοίμως ὑπακούσαντος διὰ τὸ μηδὲν ὑφορᾶσθαι, ἡ Κλεόβοια ἐπισείει στιβαρὸν αὐτῷ πέτρον. Καὶ ὁ μὲν παραχρῆμα ἐτεθνήκει, ἡ δ' ἄρ' ἐννοηθεῖσα ὡς δεινὸν ἔργον δεδράκοι, καὶ ἄλλως δὲ καομένη σφοδρῷ ἔρωτι τοῦ παιδός,

---

MALIENSIUM.

177.

Carissimorum carissima. Aristoteles dicit in Maliensium Republica Malienses liberos usque ad ætatis annum decimum sextum nudos circumferre et deosculari in conviviis.

Malienses deus jussit diligere carissima carissimorum. Liberos igitur usque ad annum sextum decimum ætatis nudos circumferebant et deosculabantur Olympiæ.

178.

Maliacum navigium dicitur de vetusto et rimarum pleno navigio ab historia quadam. Aristoteles enim refert Hippoten, quum coloniam deducturus esset, imprecatum esse iis qui secum navigare recusassent. Nam quum alii uxorum infirmitatem, alii rimas navigiorum prætexentes domi manerent, imprecatus iis est, ut nunquam firmis uterentur navigiis, feminarumque imperio semper subjecti essent.

(MILESIORUM.)

180.

De Antheo. Narrat Aristoteles et scriptores rerum Milesiacarum. — Antheus regii generis ex Halicarnasso adolescens Phobio Nelidæ tunc Milesiis imperanti obses datus fuit. In hujus amorem Cleobœa, quam quidam Philæchmem vocarunt, Phobii uxor illata, multa sane machinata est, quibus adolescentem illiceret. Quum autem ille eam aversaretur aliquando quidem timorem prætexuit, ne videlicet manifestum id fieret, aliquando autem hospitii jus et communem mensam causatus est, tamdiu ut Cleobœa ægre rem ferens, in animo haberet ulcisci eum, immisericordem ipsum et superbum vo-

ἀναρτᾷ ἑαυτήν. Φόβιος μέντοι διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ὡς ἐναγὴς παρεχώρησε Φρυγίῳ τῆς ἀρχῆς· ἔφασαν δέ τινες οὐ πέρδικα, σκεῦος δὲ χρυσοῦν εἰς τὸ φρέαρ βεβλῆσθαι, ὡς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς μέμνηται ἐν τοῖσδε ἐν Ἀπόλλωνι... Cf. Anthol. gr. ed Jacobs. t. VII, p. 239 sqq.

181 (553).

Athenæus XII, p. 523, E : Μιλήσιοι δὲ ἕως μὲν οὐκ ἐτρύφων, ἐνίκων Σκύθας, ὥς φησιν Ἔφορος, καὶ τάς τε ἐφ' Ἑλλησπόντῳ πόλεις ἔκτισαν καὶ τὸν Εὔξεινον πόντον κατῴκισαν πόλεσι λαμπραῖς, καὶ πάντες ἐπὶ τὴν Μίλητον ἔθεον· ὡς δ' ὑπήχθησαν ἡδονῇ καὶ τρυφῇ κατερρύη τὸ τῆς πόλεως ἀνδρεῖον, φησὶν Ἀριστοτέλης, καὶ παροιμία τις ἐγεννήθη ἐπ' αὐτῶν· « Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. »

Ex Athenæo Eustath. ad Il. ψ, 444, p. 1358, 5 Rom. Versus a Zenobio, Prov. V, 80 Anacreonti tribuitur, fr. 86 apud Bergkium. Cf. præterea Suidas s. v., Apostol. Prov. XIII, 85, Diogenian. V, 3, Hesychius, Photius, Philostrat. Vit. Sophist. XXII, 4.

ΝΑΞΙΩΝ.

182 (554).

Athenæus VIII, p. 348, A : Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ναξίων Πολιτείᾳ περὶ τῆς παροιμίας (Οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθύς scil.) οὕτω γράφει· « Τῶν παρὰ Ναξίοις εὐπόρων οἱ μὲν πολλοὶ τὸ ἄστυ ᾤκουν, οἱ δὲ ἄλλοι διεσπαρμένοι κατὰ κώμας. Ἐν οὖν δή τινι τῶν κωμῶν, ᾗ ὄνομα ἦν Ληστάδαι, Τελεσταγόρας ᾤκει πλούσιός τε σφόδρα καὶ εὐδοκιμῶν καὶ τιμώμενος παρὰ τῷ δήμῳ τοῖς τ' ἄλλοις ἅπασι καὶ τοῖς καθ' ἡμέραν πεμπομένοις. Καὶ ὅτε καταβάντες ἐκ τῆς πόλεως δυσωνοῖντό τι τῶν πωλουμένων, ἔθος ἦν τοῖς πωλοῦσι λέγειν ὅτι μᾶλλον ἂν προέλοιντο Τελεσταγόρᾳ δοῦναι ἢ τοσούτου ἀναδόσθαι. Νεανίσκοι οὖν τινὲς ὠνούμενοι μέγαν ἰχθύν, εἰπόντος τοῦ ἁλιέως τὰ αὐτά, λυπηθέντες τῷ πολλάκις ἀκούειν, ὑποπιόντες ἐκώμασαν πρὸς αὐτόν. Δεξαμένου δὲ τοῦ Τελεσταγόρου φιλοφρόνως αὐτούς, οἱ νεανίσκοι αὐτόν τε ὕβρισαν καὶ δύο θυγατέρας αὐτοῦ ἐπιγάμους. Ἐφ' οἷς ἀγανακτήσαντες οἱ Νάξιοι καὶ τὰ ὅπλα ἀναλαβόντες ἐπῆλθον τοῖς νεανίσκοις· καὶ μεγίστη τότε στάσις ἐγένετο, προστατοῦντος τῶν Ναξίων Λυγδάμιδος, ὃς ἀπὸ ταύτης τῆς στρατηγίας τύραννος ἀνεφάνη τῆς πατρίδος.

183 (555).

Plutarch. De mulier. virtutibus c. 17 : Ναξίοις καὶ Μιλησίοις συνέστη πόλεμος διὰ τὴν Ὑψικρέοντος τοῦ Μιλησίου γυναῖκα, Νέαιραν. Αὕτη γὰρ ἠράσθη Προμέδοντος Ναξίου, καὶ συνέπλευσεν· ὃς ἦν μὲν ξένος τοῦ Ὑψικρέοντος, ἐρασθείσῃ δὲ τῇ Νεαίρᾳ συνῆλθε καὶ τὸν ἄνδρα φοβουμένην ἀπαγαγὼν εἰς Νάξον ἱκέτιν τῆς Ἑστίας ἐκάθισεν. Τῶν δὲ Ναξίων οὐκ ἐκδιδόντων, χάριν τοῦ Προμέδοντος, ἄλλως δὲ ποιουμένων πρόφασιν τὴν ἱκετείαν, ὁ πόλεμος συνέστη. Τοῖς δὲ Μιλησίοις ἄλλοι τε πολλοί, καὶ προθυμότατα τῶν Ἰώνων Ἐρυθραῖοι συνεμάχουν, καὶ μῆκος ἔσχε καὶ συμφορὰς ἤνεγκε μεγάλας ὁ πόλεμος· εἶτ' ἐπαύσατο δι' ἀρετὴν γυναικός, ὡς συνέστη διὰ μοχθηρίαν. Διόγνη-

---

cans. Quare temporis progressu amorem in se exstinctum simulabat, ac perdicem cicurum in profundum puteum demittens, Antheum rogavit ut descenderet atque extraheret illam. Ille itaque quum nihil mali suspicatus prompte obediret, Cleobœa super eum dejecit ingens saxum, unde ille statim mortuus est. Ipsa vero animo volvens quam grave flagitium perpetrasset, atque alias etiam vehementi adolescentis amore flagrans, se ipsam suspendit. Porro Phobius ob eandem causam tanquam scelestus Phrygio regnum cessit. Dixerunt autem nonnulli non perdicem, sed vasculum aureum in puteum projectum fuisse, ut Alexander quoque Ætolus.

181.

Milesii postquam voluptatibus et luxuriæ succubuerunt, enervatum concidit civitatis robur, ut ait Aristoteles, et enatum in eos est proverbium : *Fortes olim fuerunt Milesii.*

NAXIORUM.

182.

Aristoteles in Naxiorum Republica, ubi proverbii *Nullus piscis magnus est malus* meminit, hæc scribit : Eorum qui apud Naxios copia rei familiaris abundabant alii habitabant in urbe, alii per vicos sparsim vitam agebant. In uno igitur ex vicis, cui Lestadæ nomen, habitabat Telestagoras, vir prædives et optimæ apud eos famæ; quem honorabat populus cum aliis omnibus rebus, tum missis quotidie muneribus. Et si quando oppidani, in vicos digressi, emere aliquid rerum venalium vellent, sed minoris licitarentur quam par esset, solebant venditores respondere, malle se Telestagoræ dare quam eo pretio addicere. Aliquando igitur juvenes nonnulli magnum piscem mercantes, quum idem illud respondisset iis piscator, ægre ferentes sæpius illud verbum a se audiri, jam bene adpoti ad eum perrexerunt comissabundi. Quos quum benigne accepisset Telestagoras, illi et ipsum et duas nubiles filias contumelia affecerunt. Quibus indignantes Naxii, arreptis armis impetum in juvenes fecere : et maxima tum exorta est seditio, in qua præerat Naxiis Lygdamis, qui ab hoc imperio tyrannus patriæ evasit.

183.

Propter Neæram Hypsicreontis Milesii uxorem bellum inter Naxios et Milesios ortum fuit. Ea enim quum

τος γὰρ ὁ τῶν Ἐρυθραίων στρατηγός, ἔχων καὶ πεπιστευμένος ἔρυμα κατὰ τῆς Ναξίων πόλεως εὖ πεφυκὸς καὶ κατεσκευασμένον, ἠλάσατο λείαν τῶν Ναξίων πολλήν, καὶ γυναῖκας ἐλευθέρους καὶ παρθένους ἔλαβεν. Ὧν μιᾶς, Πολυκρίτης, ἐρασθεὶς, εἶχεν αὐτὴν οὐχ ὡς αἰχμάλωτον, ἀλλ' ἐν τάξει γαμετῆς γυναικός. Ἑορτῆς δὲ τοῖς Μιλησίοις καθηκούσης ἐν τῇ στρατιᾷ, καὶ πρὸς πόσιν ἁπάντων καὶ συνουσίας τραπομένων, ἠρώτησε τὸν Διόγνητον ἡ Πολυκρίτη, μή τι κωλύοι πεμμάτων μερίδας ἀποπέμψαι τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς. Ἐπιτρέψαντος δ' ἐκείνου καὶ κελεύσαντος ἐνέβαλε μολίβδινον γραμματίδιον εἰς πλακοῦντα, κελεύσασα φράσαι τὸν κομίζοντα τοῖς ἀδελφοῖς, ὅπως αὐτοὶ μόνοι καταναλώσωσιν ἃ ἔπεμψεν. Οἱ δ' ἐντυχόντες τῷ μολίβδῳ, καὶ τὰ γράμματα τῆς Πολυκρίτης ἀναγνόντες, κελευούσης νυκτὸς ἐπιθέσθαι τοῖς πολεμίοις, ὡς ὑπὸ μέθης διὰ τὴν ἑορτὴν ἐξημελημένων πάντων, προσήγγειλαν τοῖς στρατηγοῖς, καὶ παρώρμησαν ἐξελθεῖν μετ' αὐτῶν. Ἁλόντος δὲ τοῦ χωρίου, καὶ πολλῶν διαφθαρέντων, ἐξητήσατο τὸν Διόγνητον ἡ Πολυκρίτη παρὰ τῶν πολιτῶν, καὶ διέσωσεν. Αὐτὴ δὲ πρὸς ταῖς πύλαις γενομένη τοὺς πολίτας ἀπαντῶντας αὐτῇ, μετὰ χαρᾶς καὶ στεφάνων ὑποδεχομένους καὶ θαυμάζοντας, οὐκ ἤνεγκε τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς, ἀλλ' ἀπέθανεν αὐτοῦ πεσοῦσα περὶ τὴν πύλην· ὅπου τέθαπται, καὶ καλεῖται βασκάνου τάφος, ὡς βασκάνῳ τινὶ τύχῃ τὴν Πολυκρίτην φθονηθεῖσαν ἀπολαῦσαι τῶν τιμῶν. Οὕτω μὲν οἱ Ναξίων συγγραφεῖς ἱστοροῦσιν· ὁ δ' Ἀριστοτέλης φησίν, οὐδ' ἁλούσης τῆς Πολυκρίτης, ἄλλως δέ πως ἰδόντα τὸν Διόγνητον ἐρασθῆναι, καὶ πάντα διδόναι καὶ ποιεῖν ἕτοιμον εἶναι· τὴν δὲ ὁμολογεῖν ἀφίξεσθαι πρὸς αὐτόν, ἑνὸς μόνου τυχοῦσαν, περὶ οὗ τὸν Διόγνητον (ὥς φησιν ὁ φιλόσοφος) ὅρκον ᾔτησεν· ἐπεὶ δ' ὤμοσεν, ἠξίου τὸ Δήλιον αὐτῇ δοθῆναι (Δήλιον γὰρ ἐκαλεῖτο τὸ χωρίον), ἄλλως δ' οὐκ ἂν ἔφη συνελθεῖν. Ὁ δὲ καὶ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ διὰ τὸν ὅρκον ἐξέστη, καὶ παρέδωκε τῇ Πολυκρίτῃ τὸν τόπον, ἐκείνη δὲ τοῖς πολίταις. Ἐκ δὲ τούτου πάλιν εἰς ἴσον καταστάντες, ἐφ' οἷς ἠβούλοντο, πρὸς τοὺς Μιλησίους διελύθησαν.

Eadem narratio, contractior apud Polyænum VIII, 36, nonnullis vero ornatior apud Parthenium ex Andrisci libro primo Ναξιακῶν legitur. Ubi et illud additur Theophrastum quoque ἐν τῷ δ' Πρὸς τοὺς καιροὺς, ejus meminisse. De Polycritæ subita morte refert quoque A. Gellius Noct. Att. III, 15 : *Cognito repente insperato gaudio exspirasse animam refert* Aristoteles *philosophus, Polycritam nobilem feminam Naxo insula.*

ΟΠΟΥΝΤΙΩΝ.

184 (556).

Strabo VII, p. 321 : Ἐν δὲ τῇ Αἰτωλῶν (Πολιτείᾳ Ἀριστοτέλης) τοὺς νῦν Λοκροὺς Λέλεγας

amaret Promedontem Naxium mariti sui hospitem, corpus cum eo miscuit, veritaque iram mariti, cum eo in Naxum navigavit. Eam Promedon supplicem Vestæ collocavit. Naxiis autem mulierem sub præscriptione supplicationis in gratiam Promedontis non dedentibus, bellum quod dixi, conflatum est. Milesiis cum alii multi, tum Ionum studiosissime Erythræi auxilia tulelunt, bellumque hoc tractum magnis calamitatibus, tandem virtute mulieris finitum est, sicuti cœperat mulieris ob pravitatem. Diognetus Erythræorum dux munitionem quandam sibi commissam tenebat, opportune admodum contra Naxiorum urbem sitam; itaque et magnam Naxiis prædam abstulit, et mulieres ac virgines liberas. Harum unam, nomine Polycritam, amore captus, secum non ut captivam, sed uxoris loco habuit. Evenit ut in castris Milesiorum dies ageretur festus : ibi quum omnes poculis essent ac conviviis dediti, rogavit Diognetum Polycrita, ut liceret sibi fratribus partes placentarum mittere. Quumque is permitteret ac juberet, plumbeam tabellam placentæ inseruit, mandato ei qui eam fratribus afferebat, ut solos vesci juberet fratres iis quæ mittebat. Hi quum offendissent tabellam et legissent quæ scripserat Polycrita (hortabatur autem ut noctu hostes adorirentur, ob ebrietatem festo die contractam plane socordia dissolutos), rem ducibus Naxiorum significaverunt, et permoverunt ut secum exirent rei gerendæ causa. Occupato a Naxiis castello, multisque hostium interfectis, Diogneto precibus Polycrita a civibus impetravit salutem. Ipsa autem civibus ad portam occurrentibus magno cum gaudio, collaudantibusque et serta ferentibus, magnitudine lætitiæ exanimata, in ipsa porta concidit mortua : atque ibi sepulta est, et monimentum ejus vocatur *livoris tumulus* : quod invidia quadam fortunæ fascinata Polycrita putaretur meritis honoribus non potuisse frui. Hæc Naxiorum historicorum est narratio. Aristoteles captam Polycritam fuisse non dicit, sed conspectam a Diogneto, sui eum amore irretivisse, ipsumque promisisse omnia se, ut ea potiretur, dare ac facere paratum esse : Polycritam se ad ipsum venturam pollicitam, si unicum quippiam ab eo obtineret, fuisse : quumque id jurejurando interposito Diognetus confirmasset, tradi sibi Delium postulasse (id enim castello nomen erat), aliter se morem gesturam ipsi negasse : victum amore Diognetum, et jurisjurandi permotum religione, Polycritæ castellum, hocque eam civibus tradidisse. Ita Naxios rursus Milesiis pares viribus factos, pacem in suas leges confecisse.

OPUNTIORUM.

184.

In Ætolorum Republica Aristoteles qui nunc Locri dicuntur Leleges nominat; eosdem etiam Bœotiam te-

καλεῖ, κατασχεῖν δε καὶ τὴν Βοιωτίαν αὐτούς φησιν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ Ὀπουντίων καὶ Μεγαρέων.

Cf. supra Ætolorum Respublica et Stephan. Byz. s. v. Φύσκος, cujus verba ad sequens fragmentum dedimus.

185 (557).

Schol. Pindari Olymp, IX, 86 : Ἀπὸ γᾶς Ἐπειῶν : Ἐπειῶν τῶν Ἠλείων... Ὀποῦντος ἦν θυγάτηρ Ἠλείων βασιλέως, ἣν Ἀριστοτέλης Καμβύσην καλεῖ.

Ex Aristotele, ut videtur, Plutarch. Quæst. gr. c. 15 : Τίς ἡ ξυλίνη κύων παρὰ Λοκροῖς; Φύσκου τοῦ Ἀμφικτύονος υἱὸς ἦν Λοκρός, ἐκ δὲ τούτου καὶ Καβύης Ὀποῦς (ita pro Λοκρός legendum vidit Bournot. l. l. p. 285). Πρὸς ὃν ὁ πατὴρ διενεχθεὶς καὶ συχνοὺς τῶν πολιτῶν ἀναλαβὼν περὶ ἀποικίας ἐμαντεύετο· τοῦ δὲ θεοῦ φήσαντος κτίζειν πόλιν, ὅπου περ ἂν τύχῃ δηχθεὶς ὑπὸ κυνὸς ξυλίνης, ὑπερβαίνων εἰς τὴν ἑτέραν θάλασσαν ἐπάτησε κυνόσβατον· ἐνοχληθεὶς δὲ τῇ πληγῇ διέτριψεν ἡμέρας αὐτόθι πλείονας, ἐν αἷς καταμαθὼν τὸ χωρίον ἔκτισε πόλεις Φυσκεῖς καὶ Ὑάνθειαν (Ὑαντίαν Steph. Byz. s. v. Ὕαντες) καὶ τὰς ἄλλας ὅσας οἱ κληθέντες Ὀζόλαι Λοκροὶ κατῴκησαν. Cf. Eustath. ad Iliad. p. 277, 17, Steph. Byz. s. v. Φύσκος, apud quem verba, Φύσκος δὲ ἀφ' οὗ οἱ Λέλεγες οἱ νῦν Λοκροί, Aristotelis esse, satis probabiliter suspicatur Rosius, collato Strabone VII, p. 321 : Ἀριστοτέλης... τοὺς νῦν Λοκροὺς Λέλεγας καλεῖ. Athen. II, p. 70, C, hæc habet: Δίδυμος δ' ὁ γραμματικὸς ἐξηγούμενος παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ τὸ « κύναρος ἄκανθα », μήποτε φησὶ τὴν κυνόσβατον λέγει διὰ τὸ ἀκανθῶδες καὶ τραχὺ εἶναι τὸ φυτόν· καὶ γὰρ ἡ Πυθία ξυλίνην κύνα αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ Λοκρὸς χρησμὸν λαβών, ἐκεῖ πόλιν οἰκίζειν, ὅπου ἂν ὑπὸ ξυλίνης κυνὸς δηχθῇ, καταμυχθεὶς τὴν κνήμην ὑπὸ κυνοσβάτου, ἔκτισε τὴν πόλιν. Cf. Hesychius s. v. Κύναρος.

186 (558).

Harpocration : Ἄμφισσα : Πόλις τῆς Λοκρίδος· Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ὀπουντίων Πολιτείᾳ οὕτω λέγει· » Ἀνδραίμων δὲ ἦν οἰκιστής, Ἄμφισσαν δ' ὠνόμασαν διὰ τὸ περιέχεσθαι τὸν τόπον ὄρεσιν. »

Eadem etymologia apud Suidam s. v. et Zonaram p. 151. Aliter Pausanias X, 38.

187 (559).

Hesychius : Ἄσπετος : ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἠπείρῳ ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ὀπουντίων Πολιτείᾳ.

Cf. Plutarch. Vita Pyrrhi, c. 1 : Ἀχιλλεὺς ἐν Ἠπείρῳ τιμὰς ἰσοθέους ἔσχεν Ἄσπετος ἐπιχωρίῳ φωνῇ προσαγορευόμενος. Ptolemæus Hephæstio in Photii Biblioth. p. 147, 18 Bekker : Ἐκαλεῖτο (ὁ Ἀχιλλεὺς scil.) δὲ καὶ Ἰσσά, καὶ Πύρρα, καὶ Ἄσπετος. De Achille locutum esse Aristotelem ob Patroclum Opuntium notavit C. Müllerus fr. 121.

188 (560).

Chœroboscus ad Theodosii Canones t. I, p. 75, 23 Gaisf. (p. 1393 in Anecd. Bekk.) : Τὰ εἰς δων λήγοντα δισύλλαβα βαρύτονα διὰ τοῦ ω κλίνονται, εἰ μὴ μετοχικὴν κλίσιν ἀναδέχονται, οἷον κώδων... τὸ Μέδων, ἔστι δὲ κύριον ὄνομα, ὁ μὲν ποιητὴς Ὅμηρος διὰ τοῦ ντ κλίνει, οἷον Μέδοντος, τῷ λόγῳ τῶν μετοχικῶν, Ἰσαῖος δὲ ὁ ῥήτωρ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν Ὀπουντίων Πολιτείᾳ Μέδωνος φησὶν ἀναλόγως. Locus Homeri est Il. β, 727, cf. ν, 693, Eustath. p. 277, 17, Schol. Vict. ad Il. ν. 694 et Etymol. M. p. 606, 10.

---

nuisse ait. Similiter in Opuntiorum Republica et Megarensium.

185.

Opuntis, Eleorum regis, filia erat, quam Aristoteles Cambysen nominat.

Quæ est canis lignea apud Locros? Locrus Physcii filius Amphictyonis nati ex Cabya filium habuit Locrum, cum quo postquam in discordiam incidit, magno civium numero assumpto, oraculum de colonia deducenda consuluit : tulitque responsum ibi se urbem condere debere, ubi morsus esset a cane lignea. Mari trajecto rubum caninum (*cynosbaton*, id est fruticem spinosum) calcavit, vulnereque vexatus, per aliquot dies ibi commoratus, regionis natura considerata, Physcenses, Hyanthiamque condidit, urbesque alias, quæ a Locris deinde Ozolis cultæ sunt.

186.

Amphissa urbs Locridos. Aristoteles in Opuntiorum Republica sic ait : Andræmon fuit conditor, Amphissa vero urbs nuncupata est propterea quod locus montibus circumdatus erat.

187.

Aspetus in Epiro Achilles cognominatur, ut ait Aristoteles in Opuntiorum Republica.

188.

Medon, nomen proprium apud Homerum ad rationem participiorum ita flectitur ut genetivus sit Medontis; sed Isæus orator et Aristoteles in Opuntiorum Republica Medonis in genetivo casu dixerunt.

ΟΡΧΟΜΕΝΙΩΝ.

189 (561).

Joannes Tzetzes Proleg. ad Comm. in Hesiodi Opera, p. 15 Gaisf. : Τὸν παλαιὸν δὲ Ὅμηρον Διονύσιος ὁ κυκλογράφος φησὶν ἐπ' ἀμφοτέρων ὑπάρχειν τῶν Θηβαϊκῶν στρατειῶν καὶ τῆς Ἰλίου ἁλώσεως. Ἐκ τούτου γοῦν λογίζομαι τοῦτον τοῦ Ἡσιόδου εἶναι υ' ἐτῶν προγενέστερον. Ἀριστοτέλης γὰρ ὁ φιλόσοφος, μᾶλλον δ' οἶμαι ὁ τοὺς Πέπλους συντάξας, ἐν τῇ Ὀρχομενίων Πολιτείᾳ Στησίχορον τὸν μελοποιὸν εἶναί φησιν υἱὸν Ἡσιόδου ἐκ τῆς Κλυμένης αὐτῷ γεννηθέντα τῆς Ἀμφιφάνους καὶ Γανύκτορος ἀδελφῆς, θυγατρὸς δὲ Φηγέως· ὁ δὲ Στησίχορος οὗτος σύγχρονος ἦν Πυθαγόρᾳ τῷ φιλοσόφῳ καὶ τῷ Ἀκραγαντίνῳ Φαλάριδι· οἱ δὲ Ὁμήρου υ' ὑστέριζον ἔτεσι, καθά φησι καὶ Ἡρόδοτος (II, 53)... Τελευτᾷ δὲ Ἡσίοδος ἐν Λοκρίδι τοιουτοτρόπως. Μετὰ τὴν νίκην, ἣν αὐτὸν νενικηκέναι φασὶν ἐπὶ τῇ τελευτῇ Ἀμφιδάμαντος, εἰς Δελφοὺς ἐπορεύθη, καὶ ἐδόθη αὐτῷ οὑτοσὶ ὁ χρησμός·

Ὄλβιος οὗτος ἀνήρ, ὃς ἐμὸν δόμον ἀμφιπολεύει,
Ἡσίοδος Μούσῃσι τετιμένος ἀθανάτῃσι·
τοῦ δή τοι κλέος ἔσται ὅσον τ' ἐπικίδναται ἠώς.
Ἀλλὰ Διὸς πεφύλαξο Νεμείου κάλλιμον ἄλσος·
κεῖθι δέ τοι θανάτοιο τέλος πεπρωμένον ἐστίν.

Ὁ δὲ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ Νεμέαν φυγὼν ἐν Οἰνόῃ τῆς Λοκρίδος ὑπὸ Ἀμφιφάνους καὶ Γανύκτορος τῶν Φηγέως παίδων ἀναιρεῖται καὶ ῥίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν ὡς φθείρας τὴν ἀδελφὴν ἐκείνων Κλυμένην, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Στησίχορος. Ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Οἰνόη Διὸς Νεμείου ἱερόν. Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν ὑπὸ δελφίνων πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἐξήχθη τὸ σῶμα μεταξὺ Λοκρίδος καὶ Εὐβοίας, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν Λοκροὶ ἐν Νεμέᾳ τῇ τῆς Οἰνόης. Οἱ δὲ φονεῖς αὐτοῦ νηὸς ἐπιβάντες ἐπειρῶντο φυγεῖν, χειμῶνι δὲ διεφθάρησαν. Ὀρχομένιοι δὲ ὕστερον κατὰ χρησμὸν ἐνεγκόντες τὰ Ἡσιόδου ὀστᾶ θάπτουσιν ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐπέγραψαν τάδε·

Ἄσκρη μὲν πατρὶς πολυλήιος· ἀλλὰ θανόντος
ὀστέα πληξίππων γῆ Μινύων κατέχει
Ἡσιόδου, τοῦ πλεῖστον ἐν ἀνθρώποις κλέος ἐστίν,
ἀνδρῶν κρινομένων ἐν βασάνῳ σοφίης.

Ἐπέγραψε δὲ καὶ Πίνδαρος·

Χαῖρε δὶς ἡβήσας καὶ δὶς τάφου ἀντιβολήσας,
Ἡσίοδ', ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης.

Eadem fere in Certamine Homeri et Hesiodi sunt c. 15 sq. Quæ ibi similia de Homeri morte narrantur, eorum partis fontem fuisse Aristotelem in Dialogo de Poetis supra jam vidimus; quamquam de his satis difficile est judicium facere, propter scriptorum quibus hæc debentur levitatem. Ceterum de Hesiodi duplici sepultura Aristotelem in Orchomeniorum Republica narravisse testatur Plutarchus apud Proclum in Hes. O. et D. v. 631 (fr. 36, t. V, p. 28 Plutarchi Operum ed. Didot.) : Ἀοίκητον δὲ αὐτὸ (τὴν Ἄσκραν sc.) ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ καὶ τότε εἶναι, Θεσπιέων ἀνελόντων τοὺς οἰκοῦντας, Ὀρχομενίων δὲ τοὺς σωθέντας δεξαμένων· ὅθεν καὶ τὸν θεὸν Ὀρχομενίοις προστάξαι τὰ Ἡσιόδου λείψανα λαβεῖν καὶ θάψαι παρ' αὐτοῖς, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης φησὶ γράφων τὴν Ὀρχο-

---

ORCHOMENIORUM.

189.

Aristoteles philosophus, vel potius, mea quidem sententia, Peplorum auctor, in Orchomeniorum Republica Stesichorum lyricum ait filium esse Hesiodi e Clymene natum, Amphiphanis et Ganyctoris sorore, Phegeique filia. Fuit autem hic Stesichorus æqualis Pythagoræ philosophi et Phalaridis Agrigentini, quos constat posteriores fuisse Homero quadringentis annis, quemadmodum etiam Herodotus testatur... De morte autem Hesiodi sciendum, illum in Locride hac ratione vitam finiisse. Post victoriam, quam ipsi contigisse aiunt in funebribus justis Amphidamantis, profectus est Delphos, datumque illi fuit hoc oraculum :

Felix ille vir est, nostram qui circumit ædem
Hesiodus Musis, quæ non moriuntur, amatus,
Cujus tam late extendet se gloria famæ,
Quam late terras Phœbus prospectat Eoas.
Tu vero memora ista Jovi sacrata Nemeo
Custodi, fatum cui mortem destinat atram.

Ille autem quum Nemeam in Peloponneso relinqueret, Œnoæ in Locride ab Amphiphane et Ganyctore Phegei filiis interficitur et projicitur in mare, putantibus ipsum stupratorem esse Clymenes sororis ipsorum, ex qua natus fuit Stesichorus. Vocabatur autem Œnoe Jovis Nemei templum. Verumenimvero post triduum delphines cadaver e mari ducunt et in littore deponunt quod Locridem et Eubœam disterminat et sepeliverunt ipsum Locrenses in Nemea Œnoensi. Auctores vero cædis conscensis navibus conabantur fugam quærere, sed tempestate perierunt. Orchomenii postea, oraculo moniti, ossa jam sepulti Hesiodi ex Nemea auferunt, eaque in medio suo foro terræ reddunt, his versibus super monumentum inscriptis :

Ascra solum patrium fuerat, non fertile multum,
Hesiodi, corpus sed Minya ora tenet.
Inter mortales semper celebrabitur omnes,
Qui bona prudenter facta probare solent.

Scripsit etiam Pindarus tale epitaphium :

Salve, iterum pubescens ac bis condite, salve,
Hesiode, humanæ qui modus es sophiæ.

Ascram jam tunc desertam fuisse tradit Plutarchus, incolis a Thespiensibus trucidatis, iisque qui stragem effugissent ab Orchomeniis in urbem receptis. Unde etiam deum Orchomeniis imperasse, ut Hesiodi ossa apud se

μενίων Πολιτείαν. Cf. Append. Prov. IV, 92 t. I, p. 456 ed. Gotting. s. v. Τὸ Ἡσιόδειον γῆρας : Ἀριστοτέλης ἐν Ὀρχομενίων Πολιτείᾳ δὶς τεθάφθαι φησὶ τὸν Ἡσίοδον καὶ ἐπιγράμματος τοῦδε τυχεῖν· « Χαῖρε κτέ. » Παρόσον τό τε γῆρας ἀπέβη καὶ δὶς ἐτάφη. Apud Macarium VIII, 49 et Suidam sub eodem lemmate epigramma Pindaro tribuitur, cf. Bergk, in Poetar. lyric. ed. tertia, p. 383. Quæ e Plutarcho laudat Proclus ea in Septem sapient. convivio c. 19 legi putat Rosius. Conjectura satis est probabilis, licet Ascræ, propter quam ad Plutarchum provocat Proclus, nulla ibi mentio fiat. Verba autem Plutarchi Aristotelicam, ut videtur, narrationem referentia hæc sunt l. l. : Ἀνθρώπινον δὲ καὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ τοῦ Ἡσιόδου πάθος· ἀκήκοας γὰρ ἴσως τὸν λόγον. Οὐκ ἔγωγε, εἶπον. Ἀλλὰ μὴν ἄξιον πυθέσθαι. Μιλησίου γὰρ ὡς ἔοικεν ἀνδρός, ᾧ ξενίας ἐκοινώνει Ἡσίοδος καὶ διαίτης ἐν Λοκροῖς, τῇ τοῦ ξένου θυγατρὶ κρύφα συγγενομένου καὶ φωραθέντος, ὑποψίαν ἔσχεν ὡς γνοὺς ἀπ' ἀρχῆς καὶ συνεπικρύψας τὸ ἀδίκημα, μηδενὸς ὢν αἴτιος, ὀργῆς δὲ καιρῷ καὶ διαβολῇ περιπεσὼν ἀδίκως. Ἀπέκτειναν γὰρ αὐτὸν οἱ τῆς παιδίσκης ἀδελφοὶ περὶ τὸ Λοκρικὸν Νέμειον ἐνεδρεύσαντες καὶ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀκόλουθον ᾧ Τρώϊλος ἦν ὄνομα. Τῶν δὲ σωμάτων εἰς τὴν θάλασσαν ὠσθέντων, τὸ μὲν τοῦ Τρωΐλου εἰς τὸν Δάφνον ποταμὸν ἔξω φερόμενον ἐπεσχέθη περικλύστῳ χοιράδι μικρὸν ὑπὲρ τὴν θάλασσαν ἀνεχούσῃ· καὶ μέχρι νῦν Τρώϊλος ἡ χοιρὰς καλεῖται. Τοῦ δὲ Ἡσιόδου τὸν νεκρὸν εὐθὺς ἀπὸ γῆς ὑπολαβοῦσα δελφίνων ἀγέλη πρὸς τὸ Ῥίον ἐκόμιζε καὶ τὴν Μολυκρίαν. Ἐτύγχανε δὲ Λοκροῖς ἡ τῶν Ῥιείων (Ἀριαδνείων legitur in Certamine Homeri et Hesiodi c. 15) καθεστῶσα θυσία καὶ πανήγυρις, ἣν ἄγουσιν ἔτι νῦν περιφανῶς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον. Ὡς δὲ ὤφθη προσφερόμενον τὸ σῶμα, θαυμάσαντες ὡς εἰκὸς ἐπὶ τὴν ἀκτὴν κατέδραμον καὶ γνωρίσαντες ἔτι πρόσφατον τὸν νεκρόν, ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν φόνον ἐποιοῦντο, διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου. Καὶ τοῦτο μὲν ταχέως ἔπραξαν εὑρόντες τοὺς φονεῖς· αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν ζῶντας καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν. Ἐτάφη δὲ Ἡσίοδος πρὸς τῷ Νεμείῳ (cf. Thucydides III, 96, 102, Pausanias IX, 38)· τὸν δὲ τάφον οἱ πολλοὶ τῶν ξένων οὐκ ἴσασιν, ἀλλ' ἀποκέκρυπται ζητούμενος ὑπ' Ὀρχομενίων, ὥς φασι, βουλομένων κατὰ χρησμὸν ἀνελέσθαι τὰ λείψανα καὶ θάψαι παρ' αὐτοῖς.

De dubitatione, satis leviter a Tzetze mota, Pindari epigramma ab auctore Pepli, non vero ab eo qui Orchomeniorum Rempublicam conscripserat servatum fuisse, postea dicemus quum de Peplo disputabimus.

190 (562).

Pollux X, 165 : Καὶ ὅταν μὲν ἐν Ἀχαρνεῦσιν (v. 108) εἴπῃ Ἀριστοφάνης ἀχάνας χρυσίου, τὸ ἀγγεῖον ἴσως Περσικόν· ἔνιοι δὲ τὴν θεωρικὴν κίστην οὕτω κεκλῆσθαι νομίζουσιν. Ἐν δὲ Ἀριστοτέλους Ὀρχομενίων Πολιτείᾳ μέτρον ἐστὶν Ὀρχομένιον τετταράκοντα πέντε μεδίμνους χωροῦν Ἀττικούς. Οἱ δὲ κοιτίδας τὰς Πυθῶδε ἰόντων, ὅτε καὶ τὰ λεβητάρια καλοῦσι ταναγρίδας.

Schol. Aristoph. Acharn. 108 : Οὔχ, ἀλλ' ἀχάνας : Ἀχάνη μέτρον ἐστὶ Περσικόν, ὥσπερ ἡ ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις. Ἐχώρει δὲ μεδίμνους Ἀττικοὺς με', ὡς μαρτυρεῖ Ἀριστοτέλης. Ἄλλοι δέ φασιν ὅτι κίστις ἐστίν, εἰς ἣν κατετίθεντο τοὺς ἐπισιτισμοὺς οἱ ἐπὶ τὰς θεωρίας στελλόμενοι. Hesychius s. v. Ἀχάνας : Τινὲς μὲν Περσικὰ μέτρα, Φανόδημος δὲ κίστας, εἰς ἃς κατετίθεντο τοὺς ἐπισιτισμοὺς οἱ ἐπὶ θεωρικὰ ἰόντες, οἱ εἰς θεοὺς στελλόμενοι, et iterum s. v. Ἀχάνη :

---

sepelirent. Tradit hoc etiam Aristoteles in Orchomeniorum Republica.

Aristoteles in Republica Orchomeniorum dicit Hesiodum bis sepultum, atque hocce nactum esse epigramma : « Salve etc. »

Milesius quidam, cum quo hospitii ac convictus usus Hesiodo intercedebat apud Locros, hospitis filiæ pudicitiam imminuerat : re comperta creditum est Hesiodum ab initio conscium flagitii fuisse, in eoque occultando operam navasse : quum quidem hic insons, nulla sua culpa in iram hominum per calumniam et sinistras incidisset suspiciones. Nihilominus eum puellæ fratres apud Locrense Nemeium, ex insidiis trucidaverunt : unaque asseclam ipsius Troilum. Ceterum cadaveribus in mare devolutis, Troili cadaver foras in Daphnum fluvium delatum, apud scopulum aquis ambitum et non multum ex mari exstantem detentum fuit : qui scopulus etiamnum Troilus dicitur. Hesiodi autem cadaver, ubi primum a terra excidit, excipiens delphinorum grex ad Rhium et Molyciam deportavit. Forte tum Locri solemnem conventum agebant apud Rhium, ac sacris operabantur publicis, quæ etiamnum splendide isto in loco peraguntur. Quum vero cadaver videretur afferri, mirati, ut par erat, ad littus accurrerunt : quumque cadaver recens interfecti Hesiodi agnoscerent, gloria hominis permoti nihil antiquius habuerunt quam cædis auctores quærere : ac cito iis successit res, inventosque percussores vivos in mare præcipitaverunt, et eorum domum diruerunt. Ipse Hesiodus apud Nemeium sepultus est : et sepulcrum ejus plerique peregrini ignorant : occultatur enim propter Orchomenios, qui id quærunt, et reliquias Hesiodi, monitu oraculi cujusdam, auferre et apud se humare cupiunt.

190.

Achane in Aristotelis Orchomeniorum Republica mensura est, quæ continet quadraginta quinque modios Atticos.

Μέτρον σίτου ἐν Βοιωτίᾳ χωροῦν μέδιμνον ἕν (corr. μεδίμνους με'). Synag. lex. Seg. p. 473, 32 Bekk. : Ἀχάνη : Μέτρον Βοιώτιον πολλῶν τινῶν μεδίμνων. Οὕτως Ἀριστοφάνης, ubi aperte Ἀριστοτέλης reponendum est, cum Bournotio l. l. p. 285.

ΠΑΡΙΩΝ.

Vide Sopatri excerpta apud Photium, supra fragm. 105 [b].

ΠΕΛΛΗΝΙΩΝ.

191 (563).

Harpocration s. v. Μαστῆρες: Ὑπερίδης ἐν τῷ πρὸς Πάγκαλον. Ἔοικεν ἀρχή τις εἶναι ἀποδεδειγμένη ἐπὶ τὸ ζητεῖν τὰ κοινὰ τοῦ δήμου, ὡς οἱ ζηταὶ καὶ οἱ ἐν Πελλήνῃ μάστροι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Πελληνίων Πολιτείᾳ.

Eadem Photius et Suidas omisso Aristotelis nomine. Apud Harpocrationem fortasse sic scribendum : ὧν Ἀρ. ἐν τῇ Π. Π. μέμνηται. Cf. altera glossa apud Photium p. 248, 21 : Μαστῆρες οἱ τὰ φυγαδευτικὰ χρήματα εἰσπράττοντες· οἱονεὶ ζητηταὶ τῶν φυγαδευτικῶν χρημάτων, τῶν ἀειφυγίαν φυγαδευθέντων· ἐκλήθησαν δὲ μαστῆρες ἀπὸ τῶν κυνηγῶν τῶν ἐν τοῖς μαστοῖς τῶν ὀρῶν ζητούντων τὰ θηρία. Lex. Rhet. Seguer. p. 279, 6 : Μαστῆρες : Ζητηταὶ τῶν φυγαδικῶν χρημάτων. Hesychius s. v. Μαστήρ : ἐρευνητής, s. Μαστῆρες : Ζητοῦντες, ἐρευνῶντες, s. Μαστροί. Παρὰ Ῥοδίοις βουλευτῆρες. Schol. Apoll. Rhodii IV, 1003.

Πελληναίων Πολιτείαν a Dicæarcho conscriptam memorat Cicero Epist. ad Attic. II, 2.

ΡΗΓΙΝΩΝ.

192 (564).

Pollux V, 75 : Ἰθάκη δὲ μόνη τῶν νήσων ἄγονός ἐστι λαγῶ. Καρπάθιοι δὲ πρότερον οὐκ ὄντων ἐν τῇ νήσῳ λαγῶν ζεῦγος εἰσαγαγόμενοι, τὸ μὲν εἰς πλῆθος ἐκ τῆς πολυγονίας ἐπιδιδοῦν ἔφθειρε τοὺς καρπούς, οἱ δὲ παροιμίαν ἐποίησαν ἐπὶ τῶν ἐπισπαστὸν κακὸν ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπαγαγόντων· « Ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών.» Καὶ μὴν Ἀναξίλας ὁ Ῥηγῖνος οὔσης, ὥς Ἀριστοτέλης φησίν, τῆς Σικελίας τέως ἀγόνου λαγῶν, ὁ δὲ εἰσαγαγών τε καὶ θρέψας, ὁμοῦ δὲ καὶ Ὀλύμπια νικήσας ἀπήνῃ, τῷ νομίσματι τῶν Ῥηγίνων ἐνετύπωσεν ἀπήνην καὶ λαγών.

Priora fortasse ex Ithacensium Republica ducta sunt, ad explicationem proverbii ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών, de quo cf. Zenob. Prov. IV, 48. Neque obstant quæ apud Aristotelem in Hist. Anim. VIII, 28, 13, inde a Plinio Hist. nat. VIII, 226 et Eustathio in Odyss. p. 1821, 30 exscripta, leguntur, lepores nempe nullos in insula Ithaca inveniri, eosque qui in eam translati essent ad littus maris mortuos inventos esse. Anaxilæ mentio fit etiam in Excerptis Heraclidis p. 21, 15 : Ἐτυράννησε δὲ αὐτῶν (τῶν Ῥηγίνων scil.) Ἀναξίλας Μεσσήνιος· καὶ νικήσας Ὀλύμπια ἡμιόνοις, εἱστίασε τοὺς Ἕλληνας, καί τις αὐτὸν ἐπέσκωψεν εἰπών· Οὗτος τί ἂν ἐποίει νικήσας ἵπποις; Ἐποίησε δὲ καὶ ἐπινίκιον Σιμωνίδης.

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων.

... ἐγένοντο. Quæ supplenda esse perspexit Schneidewinus e tertio libro Rhetoricorum Aristotelis c. 2 § 5 ubi eadem narrantur.

ΡΟΔΙΩΝ.

193 (565).

Schol. Pindar. Olymp. VII ad inscriptionem : Διαγόρᾳ Ῥοδίῳ πύκτῃ : νικήσαντι τὴν οθ' Ὀλυμπιάδα. Ταύτην τὴν ᾠδὴν ἀνακεῖσθαί φησι Γόργων ἐν τῷ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς ἱερῷ χρυσοῖς γράμμασιν. Ὁ Διαγόρας οὗτος υἱὸς μὲν ἦν Δαμαγήτου τοῦ Ῥοδίου, ἐνίκησε δὲ καὶ Πύθια καὶ Ἴσθμια. Περὶ δὲ τούτου τοῦ Διαγόρου εἶπε μὲν καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Ἀπολλᾶς, μαρτυροῦσι δὲ τοιαῦτα. Κατὰ γὰρ τὴν Ὀλυμπίαν

PELLENENSIUM.

191.

Μαστῆρες, inquisitores, magistratus quidam constitutus ad pecunias publicas colligendas velut ζητηταί et apud Pellenenses μάστροι, ut tradit Aristoteles in Republica Pellenensium.

RHEGINORUM.

192.

Quum Sicilia, Aristotele teste, ante Anaxilam lepores non produxisset, hic invehens nutriensque, simul rheda in Olympia vincens, Rheginorum monetæ rhedam insculpsit et leporem.

RHODIORUM.

193.

Diagoræ Rhodio pugili; qui vicit Olymp. LXXIX. Hanc odam Gorgon dicit litteris aureis scriptam in templo Minervæ Lindiæ expositam esse. Hic Diagoras filius erat Damageti Rhodii Pythiis quoque et Isthmiis vicerat. Dixit de eo Aristoteles et Apollas. Tradunt vero hæc : In Olympia posita Diagoræ statua post statuam Lysandri; cubitorum est quattuor et digitorum quinque, dextram manum extendit, lævam corpori acclinat. Post hunc stat Demagetus, filiorum natu maximus, avo cognominis, in pancratium projectus, ipse quoque cubitorum quattuor, sed patre minor digitis quinque. Prope hunc stat Dorieus

ἕστηκεν ὁ Διαγόρας μετὰ τὴν Λυσάνδρου εἰκόνα, πηχῶν τεσσάρων δακτύλων πέντε, τὴν δεξιὰν ἀνατείνων χεῖρα, τὴν δὲ ἀριστερὰν εἰς ἑαυτὸν ἐπικλίνων. Μετὰ δὲ τοῦτον ἵσταται καὶ ὁ Δαμάγητος ὁ πρεσβύτατος τῶν παίδων αὐτοῦ, ὃς ἦν καὶ ὁμώνυμος τῷ πάππῳ, παγκράτιον προβεβλημένος, καὶ αὐτὸς πηχῶν τεσσάρων, ἐλάττων δὲ τοῦ πατρὸς δακτύλων πέντε. Ἐχόμενος δὲ τούτου ἕστηκε Δωριεὺς ἀδελφός, πύκτης καὶ αὐτὸς προβεβλημένος. Τρίτος δὲ μετ' ἐκεῖνον Ἀκουσίλαος, τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἱμάντα ἔχων πυκτικόν, τὴν δὲ δεξιὰν ὥσπερ πρὸς εὐχὴν ἀνατείνων. Καὶ οὗτοι μὲν οἱ τοῦ νικηφόρου παῖδες ἐν στήλαις ἵστανται σὺν τῷ πατρί, μετ' ἐκείνους δὲ καὶ θυγατέρων αὐτοῦ νικηφόροι υἱοὶ δύο, Εὐκλῆς πυγμῇ νικήσας Ἄνδρωνα (ἀνδρῶν corr. Rosius, coll. Pausan. VI, 6, 2 et 7, 3 πύξ τε ἤσκησαν καὶ ἔσχον Ὀλυμπιακὰς νίκας ἐν μὲν ἀνδράσιν Εὐκλῆς... Πεισίροδος δὲ ἐν παισίν) καὶ μετ' ἐκεῖνον Πεισίρροθος. Καὶ λέγεται κατὰ τὰ Ὀλύμπια νικήσαντας τοὺς παῖδας κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῷ πατρί, περιλαβόντας οὖν τὸν Διαγόραν περιμένει τὸ στάδιον μακαριζομένους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Χρόνῳ δὲ ὕστερόν φασι καὶ τὴν τούτου θυγατέρα Καλλιπάτειραν ἐλθεῖν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ αἰτεῖν παρὰ τῶν Ἑλλανοδικῶν ἐπιτρέψαι τὴν θέαν αὐτῇ, τοὺς δὲ κωλύειν φάσκοντας κατὰ νόμον γυναῖκα μὴ θεωρεῖν τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα· τὴν δὲ φῆσαι πρὸς αὐτοὺς οὐχ ὁμοίαν εἶναι ταῖς ἄλλαις γυναιξίν, ἀλλὰ φέρειν πλέον τι ταῖς προγονικαῖς ἀρεταῖς ἐπερειδομένην· ἔσχε γὰρ καὶ τὸν πατέρα καὶ τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς Ὀλυμπιονίκας, Δαμάγητον, Δωριέα, Ἀκουσίλαον, καὶ ἐξ ἀδελφῆς παῖδα Εὐκλέα καὶ αὐτῆς υἱὸν Πεισίρροθον. Καὶ δεῖξαι τάς τε τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν στήλας καὶ οὕτω νικηθέντας τοὺς Ἑλλανοδίκας ἐπιχωρῆσαι καὶ συνήθειαν νόμου διαλῦσαι καὶ τῇ Καλλιπατείρᾳ τὴν θέαν ἐπιτρέψαι. Καὶ τὰ μὲν περὶ αὐτῶν τοσαῦτα. Ἱστόρηται δὲ ὁ Διαγόρας Ἑρμοῦ παῖς γεγενῆσθαι· φασὶ γὰρ αὐτοῦ τὴν μητέρα εἰς ἀγρόν που πορευομένην, εἶτα καύματος σφοδροῦ ἐπισχόντος ἐπικλιθῆναί τινι Ἑρμαίῳ τεμένει καὶ οὕτω τὸν θεὸν αὐτῇ συνελθεῖν, τὸν δὲ Διαγόραν οὕτω τεκεῖν αὐτήν, ὃς πρῶτος ἀφ' Ἡρακλέους λέγεται τοιοῦτος γενέσθαι. Ἀφ' οὗ γὰρ Ἡρακλῆς συνέθηκε τὸν ἀγῶνα μηδενί πω τοιαῦτα συμβῆναι, ὥστε καὶ τὸν πατέρα καὶ τοὺς υἱοὺς Ὀλυμπιονίκας γενέσθαι.

ΣΑΜΙΩΝ.

194 (566).

Plinius Hist. nat. V, s. 37, 135 : *Samon... Partheniam primum appellatam* Aristoteles *tradit, postea Dryussam, deinde Anthemussam. Aristocritus adjicit Melamphyllum, dein Cyparissiam, alii Parthenoarussam, Stephanen*. Cf. de Aristocrito C. Müller, Fragm. Hist. gr. t. IV, p. 334, qui laudat ad h. l. Panofka, *Res Samior*. Berol. 1822, p. 8 sqq.

Stephan. Byz. s. v. Σάμος : Ἐπιφανὴς πρὸς τῇ Καρίᾳ νῆσος. Ἐκλήθη δὲ πρότερον Παρθενία καὶ Δρυοῦσσα καὶ Ἀνθεμοῦσσα καὶ Μελάμφυλλος. Cf. Strabo XIV, p. 637 : Ἐκαλεῖτο δὲ Παρθενία πρότερον οἰκούντων Καρῶν, εἶτα Ἀνθεμοῦς, εἶτα Μελάμφυλλος, εἶτα Σάμος εἴτ' ἀπό τινος ἐπιχωρίου ἥρωος εἴτ' ἐξ Ἰθάκης καὶ Κεφαλληνίας ἀποικίσαντος, Schol. Apollonii Rhod. II, 867, Hesych. s. v. Δρυοῦσσα et Δόρυσσα, Heraclid. Excerpt. p. 15, 1 : Ἡ δὲ νῆσος Παρθενία, ὕστερον δὲ Δρυοῦσσα.

Ex Aristotele fortasse ducta esse putat Rosius quæ leguntur apud Iamblichum, Vita Pythagor. c. 2 : Λέγεται δὴ οὖν Ἀγκαῖον τὸν κατοικήσαντα τὴν Σάμον τὴν ἐν τῇ Κεφαλληνίᾳ γεγενῆσθαι μὲν ἀπὸ Διὸς (male pro Ποσειδῶνος, cf. Schol. Apoll. Rhod. I, 185, II, 866. Pausan. VII, 4 et quod sequitur fragm.)... φρονήσει δὲ καὶ δόξῃ τῶν ἄλλων Κεφαλληνίων διαφέρειν. Τούτῳ δὲ γενέσθαι χρησμὸν παρὰ τῆς Πυθίας συναγαγεῖν ἀποικίαν ἀπὸ τῆς Κεφαλληνίας καὶ... οἰκίσαι νῆσον τὴν δι' ἀρετὴν τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς γῆς Μελάμφυλλον καλουμένην, προσαγορεῦσαί τε τὴν πόλιν Σάμον ἀντὶ τῆς Σάμης τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ. Τὸν μὲν οὖν χρησμὸν συνέβη γενέσθαι τοιοῦτον·

Ἀγκαῖ' ἐνυαλίαν νῆσον Σάμον ἀντὶ Σάμης σε
οἰκίζειν κέλομαι· Φυλλὰς δ' ὀνομάζεται αὕτη.

---

frater, pugil, et ipse projectus. Tertius post hunc Acusilaus, læva tenens lorum pugilis, dextram ut ad precationem extendens. Atque hi quidem victoris filii in stelis stant cum patre. Post illos vero etiam filiarum filii victores duo, Eucles qui viros pugilatu vicit et Pisirrhothus. Porro narratur filios, quum Olympiis eodem quo pater die vicissent, cingentes patrem stadium perambulasse ac beatos a Græcis esse prædicatos. Aliquo post tempore etiam filiam ejus Callipatiram Olympiam venisse ac petiisse ex Hellanodicis dicunt, ut spectare ludos ipsi permitterent. Quod quum recusarent dicentes lege vetitum esse, ne mulieres gymnicos ludos spectarent, tum vero illam dixisse, non se similem reliquis esse mulieribus, sed majus quid, gentis suæ virtutibus innixam. Habebat enim et patrem et fratres tres, Damagetum, Dorieum, Acusilaum Olympionicas, et sororis item filium Euclem, et suum ipsum Pisirrhothum. Ac monstrasse eam patris fratrumque stelas, atque ita victos Hellanodicas cessisse, ac soluta legis consuetudine permisisse Callipatiræ, ut spectatrix ludis interesset.

ubi pro Φυλλάς, Φωλλὶς scribendum esse videtur.

195 (567).

Schol. cod. Laur. Apollonii Rhod. I, 188, p. 315, 16 Keil : Παρθενίης Ἀγκαῖος : Ἀριστοτέλης φησί, τιθεὶς ἐπὶ Ἀγκαῖον τὴν παροιμίαν, ὅτι γέγονε φιλογέωργος Ἀγκαῖος καὶ πολλὰς ἐφύτευσεν ἀμπέλους. Εἰπόντος δὲ αὐτῷ τοῦ θεράποντος ὅτι θᾶττον ἀποθανεῖται ἢ πίεται ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς ἀμπέλου, Ἀγκαῖος ὡρίμου γενομένου τοῦ καρποῦ τρίψας βότρυν ἐκάλεσε τὸν θεράποντα καὶ εἶπεν ὡς ἔζησεν μέχρις οὗ καρποφορήσῃ ἡ ἄμπελος, καὶ ἔμελλε πίνειν. Τοῦ δὲ θεράποντος εἰπόντος·

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου,

διηγγέλη αὐτῷ τις σῦς διαλυμαινόμενος τὴν χώραν, ἐφ' ὃν ἐκδραμὼν πρὶν πίῃ ἀνῃρέθη ὑπ' αὐτοῦ. Διὸ ἐπεκράτησεν ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν παρὰ προσδοκίαν τι πραττόντων. Καὶ Φερεκύδης ἐν τῇ η' φησὶ τὸν Ἀγκαῖον ὑπὸ τοῦ Καλυδωνίου συὸς πληγέντα τὸν μηρὸν ἀποθανεῖν.

Isac. Tzetzes ad Lycophron. v. 488 : Ὁ γὰρ Ἀγκαῖος οὗτος, υἱὸς ὢν Ποσειδῶνος καὶ Ἀστυπαλαίας, τῆς Φοίνικος, ἐφύτευσεν ἄμπελον, κατὰ Ἀριστοτέλη τὸν τοὺς Πέπλους συντάξαντα. Μάντις δέ τις εἶπεν αὐτῷ ὡς οὐ πίοι οἶνον ἐκ ταύτης. Ἐνηνοχυίας δὲ τῆς ἀμπέλου καρπόν, ἀπέθλιψεν ὁ Ἀγκαῖος τὴν σταφυλὴν εἰς ἀγγεῖον, ἤγουν κύλικα, ὡς πιόμενος, καὶ κατεγέλα τοῦ μάντεως, δεικνύων τὴν κύλικα. Ὁ δ' ἔφη· Πολλὰ κτέ. Βοῆς δὲ γενομένης ὡς συὸς λυμαινομένου τὴν χώραν, θεὶς τὴν κύλικα ὁ Ἀγκαῖος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸν σῦν, καὶ πρῶτος ἀνῃρέθη ὑπ' αὐτοῦ.

Zenob. Prov. V, 71 : Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου : Παροιμία λεχθεῖσα ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἀγκαῖος παῖς Ποσειδῶνος φυτεύων ἀμπελῶνα βαρέως ἐπέκειτο τοῖς οἰκέταις. Εἷς δὲ τῶν οἰκετῶν ἔφη μὴ μεταλήψεσθαι τὸν δεσπότην τοῦ καρποῦ. Ὁ δὲ Ἀγκαῖος ἐπειδὴ ὁ καρπὸς ἔφθακε, χαίρων ἐτρύφα καὶ τὸν οἰκέτην ἐκέλευσε κεράσαι αὐτῷ. Μέλλων δὲ τὴν κύλικα προσφέρειν τῷ στόματι ὑπεμίμνησκεν αὐτὸν τοῦ λόγου, ὁ δὲ ἔφη τὸν εἰρημένον στίχον. Τούτων ἔτι λεγομένων οἰκέτης ἦλθεν ἀπαγγέλλων ὡς ὑπερμεγέθης σῦς τὸν ὄρχατον λυμαίνεται. Ὁ δὲ Ἀγκαῖος ἀποβαλὼν τὴν πόσιν ἐπὶ τὸν σῦν ὥρμησε καὶ πληγεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐτελεύτησεν· ὅθεν ἡ παροιμία. Διονύσιος δέ φησιν εἰρῆσθαι αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἀντινόου μνηστευσαμένου τὴν Πηνελόπην συμφορᾶς (Odyss. χ, 9). Προσαγόμενος γὰρ τὸ ἔκπωμα ἐτελεύτησε παρὰ τοῦ Ὀδυσσέως. Cf. Proverb. Collect. II apud Millerum, *Mélanges de littérat. gr.*, p. 368 : Ἀριστοτέλης δέ φησιν Ἀγκαῖόν τινα Σαμίων βασιλέα μέλλοντα πίνειν ἀκοῦσαι κραυγὴν περὶ θήραν γενομένην καὶ ἐξελθόντα συμπλακῆναι τῷ συὶ καὶ ἀποθανεῖν· ὅθεν εἰρῆσθαι τὴν παροιμίαν· Πολλὰ κτέ.

Cum Zenobio faciunt Eudocia Viol. p. 24, Schol. vulg. Apoll. Rh. l. l., Diogenian. Prov. VII, 46, e quo sua transtulit Apostol. XIV, 46. Alteram proverbii explicationem ex eodem Dionysio Thrace proponit Schol. Odyss. χ, 9, p. 706, 14 Dind., deinde vero ita pergit : Λέγει δὲ Ἀριστοτέλης περὶ τῆς παροιμίας οὕτως. Ἀγκαῖος ὁ Ποσειδῶνος καὶ Ἀστυπαλαίας Σάμιος ὢν τὸ γένος, ἔχων οἰκέτην ἀπὸ Κρήτης ἐκέλευσεν αὐτὸν προσφέρειν ποτὸν πίνειν, ὅθεν ἐντεῦθεν αἱ ἄμπελοι τυγχάνουσιν. Εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ὡς οὐ δυνήσεται πιεῖν, αὐτὸς ὁ Ἀγκαῖος κατακερτομήσας τοὺς θεράποντας ἔλαβε τὴν κύλικα καὶ προσέθετο. Λέξαντος δὲ ἐκείνου· Πολλὰ κτέ. ἄφνω συνέβη χρῆμα μεγάλου συὸς ἐπιβαρῆσαι τοῖς Ἀγκαίου χωρίοις· ἀκούσαντα δὲ αὐτὸν ἀπὸ τῶν χειλέων τὴν κύλικα καταθεῖναι καὶ διαδραμεῖν πρὸς τὸν ἄγριον, συμβαλόντα δὲ τῷ κάπρῳ τελευτῆσαι. Ἔνθεν φασὶ (φησὶ vulg. et Marc.) καταρρυῆναι τὴν παροιμίαν, in quibus lectionem codicis Vindobonensis (Græc. phil. 133) a Rosio collati secuti sumus. Ceterum rem hîc male narratam esse testantur quæ leguntur in Heracl. Excerpt. X, 2 : Ἐβασίλευσε δ' αὐτῶν (τῶν Σαμίων sc.) Ἀγκαῖος, ἀφ' οὗ τὰς ἀμπέλους ὁ θεράπων φυτεύων φησί· Πολλὰ κτέ.

In ipso proverbio, pro κύλικος, κοτύλης præbet Athenæus XI, p. 478, E.

196 (568).

Ælian. de Nat. Anim. XVII, 20 : Ἀριστοτέλης λέγει γίγνεσθαι ἐν Σάμῳ λευκὴν χελιδόνα.

SAMIORUM.

195.

Aristoteles ad Ancæum proverbium referens dicit hunc agriculturæ studiosum fuisse et multas vites plantasse. Cui quum servus dixisset moriturum priusquam de fructu vitis bibisset, Ancæus, fructibus maturatis, uvam expressit, vocatoque servo dixit se vixisse ad id usque tempus quo vitis fructus tulerit, simulque bibere volebat. Dum autem servus : *Multum*, aiebat, *inter poculum est labraque summa*, nuntiatum est ei aprum vastare regionem. In quem incurrens, priusquam bibisset occisus est ab eo. Inde proverbium de iis, quibus præter exspectationem aliquid accidit usurpatur. Pherecydes quoque in libro octavo narrat Ancæum periisse crure icto ab apro Calydonio.

196.

Aristoteles narrat in insula Samo albas hirundines nasci.

Ex Samiorum Republica desumpta hæc esse ostendunt Heracl. Excerpta, p. 15, 5: Ὅτι ἐν τοῖς Σαμίοις ἐφάνη λευκὴ χελιδὼν οὐκ ἐλάττων πέρδικος. Cf. Duris apud Antigon. Mirab. c. 132: Ὁ δὲ τοὺς Σαμιακοὺς ὥρους συγγεγραφὼς ἐπὶ τῶν πρώτων κληθέντων μαθητῶν τῶν περὶ Ἡρόστρατόν φησι χελιδόνα λευκὴν φανῆναι. Apud Ælianum lectio vulgata γίγνεσθαι ideo non in γενέσθαι mutanda videtur, quod scriptor, quum in sequentibus alia ex Aristotelis Hist. Anim. VI, 5 desumpta addiderit, credere potuit non de re semel tantum observata agi. Cf. ceterum Arist. Hist. Anim. III, 12, 12. Theophrasti fragm. περὶ Σημείων, c. 3, 2. Ælian. de Nat. An. VII, 7.

197 (569).

Ælianus de Nat. Anim. XII, 40: Τιμῶσι δὲ ἄρα Δελφοὶ μὲν λύκον, Σάμιοι δὲ πρόβατον, Ἀμπρακιῶται δὲ μὴν τὸ ζῷον τὴν λέαιναν. Τὰ δὲ αἴτια τῆς ἑκάστου τιμῆς εἰπεῖν οὐκ ἔστιν ἔξω τῆσδε τῆς σπουδῆς. Δελφοῖς μὲν χρυσίον ἱερὸν σεσυλημένον καὶ ἐν τῷ Παρνασσῷ κατορωρυγμένον ἀνίχνευσεν ὁ λύκος. Σαμίοις δὲ καὶ αὐτοῖς τοιοῦτο χρυσίον κλαπὲν πρόβατον ἀνεῦρε, καὶ ἐντεῦθεν Μανδρόβουλος ὁ Σάμιος τῇ Ἥρᾳ πρόβατον ἀνάθημα ἀνῆψεν. Καὶ τὸ μὲν Πολέμων λέγει τὸ πρότερον, τὸ δὲ Ἀριστοτέλης τὸ δεύτερον.

Cf. Ephorus apud Proverbiorum scriptores et apud Suidam, fr. 161 Müll., Clemens Alexandr. Protrept. p. 11: Πρόβατον, ὥς φησιν Εὐφορίων, σέβουσι Σάμιοι, ubi Ἔφορος corrigendum esse videtur.

198 (570).

Schol. Aristoph. Aves 471: Οὐδ' Αἴσωπον πεπάτηκας: Ὅτι τὸν λογοποιὸν Αἴσωπον διὰ σπουδῆς εἶχον. Ἦν δὲ ὁ Αἴσωπος Θρᾷξ, ἠλευθερώθη δὲ ὑπὸ Ἴδμονος τοῦ κωφοῦ. Ἐγένετο δὲ πρῶτον Ξάνθου δοῦλος. Ὁ δὲ κωμικὸς Πλάτων καὶ ἀναβιῶναί φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς Λάκωσιν... Διὰ σπουδῆς δὲ εἶχον τὸν Αἴσωπον. Καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Σαμίων Πολιτείᾳ εἰπόντα φησὶν αὐτὸν μῦθον ηὐδοκιμηκέναι.

Eadem iisdem fere verbis in Heracl. Excerpt. p. 15, 10: Αἴσωπος δὲ ὁ λογοποιὸς εὐδοκίμει τότε. Ἦν δὲ Θρᾷξ τὸ γένος, ἠλευθερώθη δὲ ὑπὸ Ἴδμονος τοῦ κωφοῦ. Ἐγένετο δὲ πρῶτον τοῦ Ξάνθου δοῦλος. Cf. præterea Aristot. Rhet. II, c. 2, § 5 ubi Æsopi fabula quam Samiis narraverat refertur.

199 (571).

Zenob. Prov. VI, 12: Τὸ περὶ Δρῦν σκότος: Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν τῇ Σαμίων Πολιτείᾳ Πριηνέων πολλοὺς ὑπὸ Μιλησίων ἀναιρεθῆναι περὶ τὴν χαλουμένην Δρῦν· ὅθεν καὶ τὰς Πριηνείας γυναῖκας ὀμνύναι τὸ περὶ Δρῦν σκότος.

Plenius ex eodem procul dubio fonte hausit Plutarchus Quæst. Gr. c. 20: Τίς ὁ λεγόμενος ἐν Πριήνῃ παρὰ Δρυῒ σκότος; Σάμιοι καὶ Πριηνεῖς πολεμοῦντες ἀλλήλοις τὰ μὲν ἄλλα μετρίως ἐβλάπτοντο καὶ ἔβλαπτον, μάχης δὲ μεγάλης γενομένης χιλίους Σαμίων οἱ Πριηνεῖς ἀπέκτειναν· ἑβδόμῳ δὲ ὕστερον ἔτει Μιλησίοις συμβαλόντες παρὰ τὴν καλουμένην Δρῦν, τοὺς ἀρίστους ὁμοῦ τε καὶ πρώτους ἀπέβαλον τῶν πολιτῶν· ὅτε καὶ Βίας ὁ σοφὸς εἰς Σάμον ἐκ Πριήνης πρεσβεύσας εὐδοκίμησε. Ταῖς δὲ Πριηνέων γυναιξίν, ὁμοῦ τοῦ πάθους τούτου καὶ τῆς συμφορᾶς ἐλεεινῆς γενομένης, ἀρὰ κατέστη καὶ ὅρκος περὶ τῶν μεγίστων· « Ὁ παρὰ τῇ Δρυῒ σκότος » διὰ τὸ παῖδας αὐτῶν καὶ πατέρας καὶ ἄνδρας ἐκεῖ φονευθῆναι. Cf. Bœckh. Corp. Inscriptt. t. II, p. 573, n. 2905.

197.

Lupum Delphi colunt, Samii avem venerantur. Ambraciotæ leænam. Causas autem quamobrem hujus modi bestias divini cultus honore prosequantur, non alienum est explicare. Delphis aurum sacrum furto direptum et in Parnasso defossum sicut dicit Polemo, investigavit lupus, Samiis item aurum furto sublatum ovis invenit: quare Mandrobulus Samius Junoni ovem consecravit, ut Aristoteles tradit.

198.

Erat Æsopus Thrax genere, libertate donatus est ab Idmone homine bardo. Primum fuerat servus Xanthi. Aristoteles in Samiorum Republica Æsopum fabulas narrantem inclaruisse dicit.

199.

Aristoteles in Republica Samiorum dicit magnum Prienensium numerum ab Milesiis occisum esse prope locum quem Quercum vocant atque hinc Prienenses mulieres per tenebras apud Quercum jurare.

Quid sibi volunt tenebræ apud Quercum, quæ Prienæ memorantur? Samii et Prienenses, bello commisso, mediocribus invicem damnis se affecerunt: magno autem prælio commisso Prienenses mille Samios trucidaverunt; septimo vero anno post cum Milesiis pugna congressi ad locum qui Quercus dicitur, optimos primosque civium amiserunt: quo tempore Bias Priene in Samum missus legatus claruit. Quum autem Prienenses mulieres calamitas hæc graviter perculisset, exsecratio et jusjurandum maximis de rebus constitutum est *per tenebras apud Quercum*: quod ibi liberi, parentes virique earum mortem oppetiissent.

200 (572).

Plutarch. Vit. Pericl. c. 26 : Ἅμα δὲ τῇ νίκῃ καὶ τῇ διώξει τοῦ λιμένος κρατήσας (ὁ Περικλῆς scil.) ἐπολιόρκει τοὺς Σαμίους... Ἐπεὶ δὲ μείζων ἕτερος στόλος ἦλθεν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν καὶ παντελῶς κατεκλείσθησαν οἱ Σάμιοι, λαβὼν ὁ Περικλῆς ἑξήκοντα τριήρεις ἔπλευσεν εἰς τὸν ἔξω πόντον, ὡς μὲν οἱ πλεῖστοι λέγουσι, Φοινισσῶν νεῶν ἐπικούρων τοῖς Σαμίοις προσφερομένων ἀπαντῆσαι καὶ διαγωνίσασθαι πορρωτάτω βουλόμενος, ὡς δὲ Στησίμβροτος ἐπὶ Κύπρον στελλόμενος· ὅπερ οὐ δοκεῖ πιθανὸν εἶναι. Ὁποτέρῳ δ' οὖν ἐχρήσατο τῶν λογισμῶν ἁμαρτεῖν ἔδοξε. Πλεύσαντος γὰρ αὐτοῦ Μέλισσος ὁ Ἰθαγένους, ἀνὴρ φιλόσοφος, στρατηγῶν τότε τῆς Σάμου, καταφρονήσας τῆς ὀλιγότητος τῶν νεῶν ἢ τῆς ἀπειρίας τῶν στρατηγῶν ἔπεισε τοὺς πολίτας ἐπιθέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις. Καὶ γενομένης μάχης νικήσαντες οἱ Σάμιοι καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἄνδρας ἑλόντες πολλὰς δὲ ναῦς διαφθείραντες ἐχρῶντο τῇ θαλάσσῃ καὶ παρετίθεντο τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸν πόλεμον ὅσα μὴ πρότερον εἶχον. Ὑπὸ δὲ τοῦ Μελίσσου καὶ Περικλέα φησὶν αὐτὸν Ἀριστοτέλης ἡττηθῆναι ναυμαχοῦντα πρότερον. Οἱ δὲ Σάμιοι τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ἀθηναίων ἀνθυβρίζοντες ἔστιζον εἰς τὸ μέτωπον γλαῦκας· καὶ γὰρ ἐκείνους οἱ Ἀθηναῖοι σάμαιναν. Ἡ δὲ σάμαινα ναῦς ἐστιν ὑόπρωρος μὲν τὸ σίμωμα, κοιλοτέρα δὲ καὶ γαστροειδής, ὥστε καὶ φορτοφορεῖν καὶ ταχυναυτεῖν. Οὕτω δ' ὠνομάσθη διὰ τὸ πρῶτον ἐν Σάμῳ φανῆναι, Πολυκράτους τυράννου κατασκευάσαντος. Πρὸς ταῦτα τὰ στίγματα λέγουσι καὶ τὸ Ἀριστοφάνειον ᾐνίχθαι·

Σαμίων ὁ δῆμός ἐστιν ὡς πολυγράμματος.

Aliam hujus proverbii, cujus Aristophanes in Babyloniis meminerat, Aristoteles dederat explicationem de qua vide sequens fragmentum. Ceterum Aristotelem de toto hoc bello inter Samios et Athenienses uberius egisse, Plutarchi verba testantur c. 28 : Δοῦρις δ' ὁ Σάμιος τούτοις ἐπιτραγῳδεῖ πολλὴν ὠμότητα τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Περικλέους κατηγορῶν, ἣν οὔτε Θουκυδίδης ἱστόρηκεν οὔτ' Ἔφορος οὔτ' Ἀριστοτέλης.

201 (573).

Photius s. v. Σαμίων ὁ δῆμος ὡς πολυγράμματος : Ἀριστοφάνης Βαβυλωνίοις, ἐπισκώπτων τοὺς ἐστιγμένους. Οἱ γὰρ Σάμιοι καταπονηθέντες ὑπὸ τῶν τυράννων, σπάνει τῶν πολιτευομένων ἐπέγραψαν τοῖς δούλοις ἐκ πέντε στατήρων τὴν ἰσοπολιτείαν, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Σαμίων Πολιτείᾳ· ἢ ὅτι παρὰ Σαμίοις εὑρέθη πρώτοις τὰ κδ' γράμματα ὑπὸ Καλλιστράτου, ὡς Ἄνδρων ἐν Τρίποδι... Θεόπομπος. Οἱ δὲ ὅτι Ἀθηναῖοι μὲν τοὺς ληφθέντας ἐν πολέμῳ ἔστιζον γλαυκί, Σάμιοι δὲ σαμαίνῃ· ἡ δὲ σαμαίνη πλοῖον δίκροτον ὑπὸ Πολυκράτους πρῶτον κατασκευασθὲν τοῦ Σαμίων τυράννου, ὡς Λυσίμαχος ἐν β' Νόστων. Τὸ δὲ πλάσμα Δούριδος.

Eadem Suidas s. v. et Apostolius Prov. XV, 32. Cf. Hesychius s. v.

ΣΑΜΟΘΡΑΚΩΝ.

202 (574).

Schol. Apollonii Rhod. I, 917 : Ἀρρήκτους ἀγα-

200.

Pericles victor hostes insecutus, simul et portum occupavit et Samios obsedit... Sed postquam alia classis major Athenis venit, undique jam septis Samiis, cum triremibus sexaginta mare exterius petiit, ut Phœnicum navibus, sic enim major pars auctorum putant, auxilio Samiis venientibus occurreret, ac quam longissime ab insula pugnaret. Stesimbrotus eum in Cyprum navigare voluisse ait, quod non videtur verisimile : utracunque ejus fuerit ratio, constat in eo peccasse ipsum. Avecto enim Pericle Melissus Ithagenis filius, philosophus, tunc Samiorum prætor, sive ob navium paucitatem, sive ob ducum imperitiam contemptis hostibus, suis persuasit, ut Athenienses adorirentur : factoque prælio, Samii victoria potiti sunt multis hostium captis, multis navibus perditis, et deinde mare tenentes, ad bellum necessaria, quibus antea caruerant, advexerunt. Ipsum quoque Periclem ante prælio navali victum fuisse a Melisso, Aristoteles scribit. Porro Samii ut ignominiam acceptam Atheniensibus reponerent, captivis in frontem incussere noctuam, sicut Athenienses ipsis prius Samænam. Samæna navigii est genus, cujus prora suilli rostri instar curvata est, concava autem magis et ventricosa, ut et oneribus vehendis accommodata sit et celeriter currat : sic dicta quod in Samo primum visa sit, a Polycrate tyranno parata. Eas notas ferunt et Aristophanem per ambages indicasse hoc versu : Quam litteratus populus incolæ Sami.

201.

Samiorum populus ut multilitteratus. Aristophanes in Babyloniis, deridens notis compunctos. Samii enim a tyrannis ad incitas redacti, ob civium penuriam servorum frontibus jus civitatis quinque stateribus venale inscripserunt, ut Aristoteles tradit in Samiorum Republica; vel quia apud Samios XXIV litteræ primum inventæ fuerunt a Callistrato, ut Andron in Tripode... Theopompus. Alii vero, quod Athenienses Samios captivos signo noctuæ notarint, Samii vero Athenienses Samæna. Est autem Samæna navigium bireme, a Polycrate tyranno Samiorum primum fabricatum, ut ait Lysimachus libro secundo Nostorum. Hoc autem commentum est Duridis.

SAMOTHRACUM.

202.

Samothrace olim Leucosia appellabatur, uti narrat

νῆσι: Τὰς τελετὰς λέγει τὰς ἐν Σαμοθρᾴκῃ ἀγομένας... Ἡ δὲ Σαμοθρᾴκη ἐκαλεῖτο πρότερον Λευκωσία, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Σαμοθρᾴκης Πολιτείᾳ. Ὕστερον δὲ ἀπὸ Σάου τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Ῥήνης παιδὸς Σάμος προσωνομάσθη κατὰ παρένθεσιν τοῦ μ. Θρᾳκῶν δὲ οἰκησάντων αὐτὴν ἐκλήθη Σαμοθρᾴκη.

Heraclides Excerpt. p. 19, 13: Σαμοθρᾴκης: Ἡ Σαμοθρᾴκη τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκαλεῖτο Λευκανία, διὰ τὸ λευκὴ εἶναι· ὕστερον δέ, Θρᾳκῶν κατασχόντων, Θρᾳκία. Τούτων δὲ ἐκλιπόντων ὕστερον ἔτεσιν ἑπτακοσίοις Σάμιοι κατῴκισαν αὐτὴν ἐκπεσόντες τῆς οἰκείας, καὶ Σαμοθρᾴκην ἐκάλεσαν.

Tertiam formam nominis Λευκωσία sive Λευκόσια, ut in Scholiis Apollonii Rhodii legitur, præbent Schol. ad Iliad. ω, 78 (cf. Eustath. ad Iliad. p. 1340, 14): Σάμου: Τῆς νῦν Σαμοθρᾴκης. Σάμους δὲ τοὺς λόφους ἔλεγον. Ἐκαλεῖτο δὲ Λευκωνία (vitiose pro Λευκωσία), εἶτα οἰκισθεῖσα ὑπὸ Σαμίων, ὧν τὰ σκάφη οἱ αἰχμάλωτοι Θρᾷκες κατέδυσαν, Σαμοθρᾴκη ὠνόμασται. Eustath. ad Il. l. l.: ὧν τὰ σκάφη αὐτόθι αἰχμάλωτοι Θρῇσσαι κατέκαυσαν, Σ. ὠνόμ. Cf. Schol. Il. v. 12 et Eustath. ad Il. p. 917.

ΣΙΚΥΩΝΙΩΝ.

203 (575).

Pollux IX, 77: Τὸ μέντοι τῶν ὀβολῶν ὄνομα οἱ μὲν ὅτι πάλαι βουπόροις ὀβελοῖς ἐχρῶντο πρὸς τὰς ἀμοιβάς, ὧν τὸ ὑπὸ τῇ δρακὶ πλῆθος ἐδόκει καλεῖσθαι δραχμή, τὰ δ' ὀνόματα καὶ τοῦ νομίσματος μεταπεσόντος εἰς τὴν νῦν χρείαν ἐνέμεινεν ἐκ τῆς μνήμης τῆς παλαιᾶς· Ἀριστοτέλης δὲ ταὐτὸν λέγων ἐν Σικυωνίων Πολιτείᾳ σμικρόν τι καινοτομεῖ, ὀφελοὺς αὐτοὺς τέως ὠνομάσθαι λέγων, τοῦ μὲν ὀφέλλειν δηλοῦντος τὸ αὔξειν, αὐτῶν δὲ διὰ τὸ εἰς μῆκος ηὐξῆσθαι ὧδε κληθέντων. Ὅθεν καὶ τὸ ὀφείλειν ὠνομάσθαι φησὶν οὐκ οἶδ' ὅπως· ἐπὶ μέντοι τῶν ὀβελῶν ὑπηλλάχθαι τὸ φ εἰς τὸ β κατὰ συγγένειαν.

Plutarch. V. Lysandri c. 17: Τοῦτο δὲ (τὸ πάτριον τῶν Λακεδαιμονίων νόμισμα scil.) ἦν σιδηροῦν... κινδυνεύει δὲ καὶ τὸ πάμπαν ἀρχαῖον οὕτως ἔχειν, ὀβελίσκοις χρωμένων νομίσμασι σιδηροῖς, ἐνίων δὲ χαλκοῖς· ἀφ' ὧν παραμένει πλῆθος ἔτι καὶ νῦν τῶν κερμάτων ὀβολοὺς καλεῖσθαι, δραχμὴν δὲ τοὺς ἓξ ὀβολούς· τοσούτων γὰρ ἡ χεὶρ περιεδράττετο. Cf. Eustath. ad. Iliad. p. 136, 4, 421, 27. Etymol. M. p. 613, 1. Etymol. Gud. s. v. Ὀβελίσκος.

(ΣΙΝΩΠΕΩΝ.)

204 (576).

Schol. Apollonii Rhod. II, 946: ἔνθα Σινώπη... Ἐν δὲ τοῖς Ὀρφικοῖς Ἄρεως καὶ Αἰγίνης γενεαλογεῖται (ἡ Σινώπη scil.), κατὰ δέ τινας Ἄρεως καὶ Παρνάσσης· κατ' Εὔμηλον καὶ Ἀριστοτέλη Ἀσωποῦ. Καὶ οὗτος μέν φησιν ὅτι Ἅλυν τε τὸν ποταμὸν ἐπλάνησε καὶ Ἀπόλλωνα καὶ Δία, αἰτησαμένη παρ' αὐτῶν πρότερον ἵν' ἐπιτύχοι οὗ ἂν θέλοι, ἔπειτα εἰποῦσα παρθενίας ὀρέγεσθαι, ταύτης ἐπέτυχεν ὡς ἂν ὅρκῳ δεδεμένων αὐτῶν. Φιλοστέφανος δέ φησι τοὐναντίον Ἀπόλλωνι αὐτὴν μιγεῖσαν ἀποκυῆσαι τὸν προσαγορευθέντα Σύρον. Cf. Diodorus Sic. IV, 72. Plutarch. V. Luculli c. 23.

ΣΥΒΑΡΙΤΩΝ.

205 (577).

Athen. XII, p. 520, C: Εἰς τηλικοῦτον δ' ἦσαν τρυφῆς ἐληλακότες (οἱ Συβαρῖται scil.), ὡς καὶ παρὰ τὰς εὐωχίας τοὺς ἵππους ἐθίσαι πρὸς αὐλὸν ὀρχεῖσθαι. Τοῦτ' οὖν εἰδότες οἱ Κροτωνιᾶται ὅτε αὐτοῖς ἐπολέ-

---

Aristoteles in Samothracum Republica. Postea de Sao Mercurii et Rheneo filio Samos nuncupata est, interposita litera m. Quum vero Thraces eam jam habitarent, vocata est Samothrace.

SICYONIORUM.

203.

Quod nomen obolorum attinet, nonnulli dicunt olim longis obelis (quasi verubus quibus figuntur frusta bubula) usos esse in permutationibus; eorum obolorum multitudinem quanta pugillo (δρακὶ) comprehendi posset δραχμὴν appellatam esse; ista vero nomina etiam tum quum hic nummus in præsentem usum transmutatus esset, ex pristina memoria remansisse. Aristoteles vero eadem dicens in Republica Sicyoniorum, non nihil tamen innovat, dum ὀφελοὺς eos (obolos sive obelos) per tempus aliquod appellatos esse dicit: etenim ὀφέλλειν significare *augere*, ab eoque ὀφελλοὺς dictos esse, quod forma eorum in longitudinem se extendens augeatur; ab ὀφέλλειν etiam τὸ ὀφείλειν verbum derivare, nescio quomodo. Ceterum in voce ὀβελὸς literam φ in cognatam literam β abiisse.

(SINOPENSIUM.)

204.

In Orphicis carminibus Martis et Æginæ filia fuisse Sinope dicitur, apud nonnullos Martis et Parnasses; apud Eumelum et Aristotelem. At hic (*poeta scil.*) quidem narrat eam decepisse et Halyn et Apollinem et Jovem. Petiverat enim ut primum ipsa iis quæ postularet potiretur; postulasse autem dicunt virginitatem, eamque obtinuisse, quum illi juramento obstricti tenerentur. Philostephanus vero contrarium dicit, compressam illam ab Apolline Syrum supra dictum peperisse.

SYBARITARUM.

205.

Sybaritæ eo progressi erant luxuriæ, ut equos etiam

μουν, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ διὰ τῆς Πολιτείας αὐτῶν, ἐνέδοσαν τοῖς ἵπποις τὸ ὀρχηστικὸν μέλος· συμπαρῆσαν γὰρ αὐτοῖς καὶ αὐληταὶ ἐν στρατιωτικῇ σκευῇ. Καὶ ἅμα αὐλούντων ἀκούοντες οἱ ἵπποι οὐ μόνον ἐξωρχήσαντο ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀναβάτας ἔχοντες ηὐτομόλησαν πρὸς τοὺς Κροτωνιάτας. Τὰ ὅμοια ἱστόρησε καὶ περὶ Καρδιανῶν ὁ Λαμψακηνὸς Χάρων (fr. 9 Müller).

Narrationem quam ex Athenæo Eustathius in Dionysium Perieg. v. 374 tangit pleniorem atque integriorem nescio unde habet Julius Africanus in Cestis c. 14, p. 293 in Mathemat. veter. ed. Paris. 1693 : Εἰς τοῦτό ποτε ἐλάσαι τρυφῆς Συβαρίτας λόγος ὡς παρὰ δεῖπνον εἰς τὸ συμπόσιον αὐτοὺς (scil. ἵππους) εἰσάγειν, τοὺς δ' ἀκούσαντας αὐλήματος ἀνίστασθαι ἐπὶ τὼ πόδε καὶ τοῖς προσθίοις ὥσπερ χειρονομοῦντας ὀρχεῖσθαι. Ὑβρισθέντα δὲ αὐλητὴν εἰς Κροτωνιάτας αὐτομολῆσαι προσφάτως ἱππομαχίᾳ νενικημένους, μέγιστα δὲ ὠφελήσειν τὸ κοινὸν ἐπαγγείλασθαι· παραδώσειν γὰρ πᾶν τὸ Συβαριτικὸν ἱππικὸν αἰχμάλωτον. Πιστεῦσαι τοὺς Κροτωνιάτας αὐτῷ καὶ ἐπιτρέψαι στρατηγεῖν, τὸν δὲ αὐλήσαντα τοῖς τῆς πόλεως αὐληταῖς δεῖξαι τὸ μέλος καὶ ὅτε καιρὸς ἦν παρεγγυῆσαι τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔξοδον. Ὡς δὲ οἱ Συβαρῖται ἐπῆλθον πανδημεὶ πολύ τι φρυαττόμενοι τῇ τῆς ἵππου περιουσίᾳ καὶ ἀνεμίγησαν αἱ φάλαγγες, ὑπὸ σημεῖον ἐν ηὔλησαν οἱ πάντες, συνήθους δὲ ἤχου ἀκούσαντες οἱ ἵπποι ὥσπερ οἴκοι ἐδιδάσκετο ἀποσεισάμενοι τοὺς ἀναβάτας ὑπωρχοῦντο πάντες. Τότε οὖν οἱ ἱππόται ἑάλωσαν κείμενοι καὶ οἱ ἵπποι ἐλήφθησαν ὀρχούμενοι, ἀναστησάντων αὐτοὺς συνήθων μελῶν.

206 (578).

Athen. XII, p. 523, C : Καὶ οἱ τὴν Σῖριν δὲ κατοικοῦντες, ἣν πρῶτοι κατέσχον οἱ ἀπὸ Τροίας ἐλθόντες, ὕστερον δ' ὑπὸ Κολοφωνίων, ὥς φησι Τίμαιος καὶ Ἀριστοτέλης, εἰς τρυφὴν ἐξώκειλαν οὐχ ἧσσον Συβαριτῶν. Καὶ γὰρ ἰδίως παρ' αὐτοῖς ἐπεχωρίασε φορεῖν ἀνθινοὺς χιτῶνας, οὓς ἐζώννυντο μίτραις πολυτελέσι· καὶ ἐκαλοῦντο διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν περιοίκων μιτροχίτωνες, ἐπεὶ Ὅμηρος τοὺς ἀζώστους ἀμιτροχίτωνας καλεῖ (Il. π, 419). Sedes fragmenti incerta. De communibus Siritarum et Sybaritarum rebus contra Tarentinos conferri potest Strabo VI, p. 264, 265. Ad Rempublicam Crotoniatarum locum retulerunt Schweighæuserus et Neumannus. Cf. Justin. XX, 2.

ΣΥΡΑΚΟΥΣΙΩΝ.

207 (579).

Pollux VI, 16 : Καί που καὶ (ἐστὶν οἶνος scil.) γλυκὺς Πόλλιος· ἔστι μὲν ἐκ Συρακουσῶν, Πόλλις δ' αὐτὸν ὁ Ἀργεῖος πρῶτος ἐπεσκεύασεν, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα, ἢ ἀπὸ τοῦ Συρακουσίων βασιλέως Πόλλιδος, ὡς Ἀριστοτέλης λέγει.

Cf. Athenæi Epit. I, p. 31, B : Ἣν (τὴν Βιβλίνην ἄμπελον scil.) Πόλλιν τὸν Ἀργεῖον, ὃς ἐβασίλευσε Συρακουσίων, πρῶτον εἰς Συρακούσας κομίσαι (φασὶν) ἐξ Ἰταλίας· εἴη ἂν οὖν ὁ παρὰ Σικελιώταις γλυκὺς καλούμενος Πόλλιος ὁ Βίβλινος οἶνος. Etym. Magn. p. 197, 32 : Βίβλινος οἶνος : οἷον. « ὕδωρ δὲ πίνει, τὸν δὲ Βίβλινον στυγεῖ. » Ἀπὸ Βιβλίνης οὕτω καλουμένης Θρᾳκίας ἀμπέλου, ἥτις διὰ τὸ εὐθαλὴς εἶναι ἐν Ἑλλάδι, μετετέθη καὶ ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ Πόλλιδος τοῦ Σικυωνίου (male pro Συρακουσίου) τυράννου· ἔνθεν αὐτήν τινες καὶ Πόλλιον καλοῦσιν. Ælianus Var. Histor. XII, 31 : Καὶ ἐν Συρακούσαις Πόλλιος· ἐκλήθη δὲ ἀπό τινος ἐγχωρίου βασιλέως.

208 (580).

Photius s. v. Καλλικύριοι : Οἱ ἀντὶ τῶν γεωμόρων ἐν Συρακούσαις γενόμενοι, πολλοί τινες τὸ πλῆθος. Δοῦλοι δ' ἦσαν οὗτοι τῶν φυγάδων, ὡς Τίμαιος ἐν ς'· ὅθεν τοὺς ὑπερβολῇ πολλοὺς καλλικυρίους ἔλεγον. Ὠνομάσθησαν δὲ ἀπὸ τοῦ εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν

---

assuefecerint inter ipsorum epula saltare ad tibiæ cantum. Id igitur quum nossent Crotoniatæ, quo tempore bellum illis inferebant, ut narrat etiam Aristoteles ubi de eorum Republica verba facit, tibicines jusserant modos saltatorios præcinere equis. Aderant enim ipsis tibicines militari cultu. Et simul atque illos canentes audivere equi non modo cœperunt saltare, verum etiam simul cum sessoribus ad Crotoniatas transfugerunt. Similem rem et de Cardianis Charon Lampsacenus narrat.

206.

Qui Sirin habitant, quam tenuerant primum qui e Troja venerunt, deinde Colophonii, ut ait Timæus et Aristoteles, in luxuriam mollitiemque prolapsi sunt nihilo minorem quam quæ Sybaritarum fuit. Apud illos enim proprius mos fuit floridas gestare tunicas, quas pretiosis mitris cingebant : quare a finitimis μιτροχίτωνες appellabantur, quum discinctos Homerus ἀμιτροχίτωνας vocet.

SYRACUSANORUM.

207.

Est etiam vinum dulce Pollium. Invenitur apud Syracusanos; Pollis Argivus primum illud fecit, a quo etiam nomen habet, sive a Pollide rege Syracusanorum, ut Aristoteles dicit.

208.

Callicyrii. Hi geomororum Syracusis locum occuparunt; quorum ingens erat multitudo : iidem autem exsulum erant servi, ut auctor est Timæus libro VI; unde

παντοδαποὶ ὄντες, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν Συρακουσίων Πολιτείᾳ, ὅμοιοι τοῖς παρὰ Λακεδαιμονίοις εἵλωσι καὶ παρὰ Θεσσαλοῖς πενέσταις καὶ παρὰ Κρησὶ κλαρώταις. Eadem Suidas s. v.

Zenobius Prov. IV, 54 : Καλλικυρίων πλείους : Οὕτως ἐν Συρακούσαις ἐκλήθησαν οἱ ἐπεισελθόντες γεωμόροις καλλικύριοι. Ἔνθεν παροιμιωδῶς ἔλεγον, εἴποτε πλῆθος ἤθελον ἐμφῆναι, ὅτι πλείους ἦσαν τῶν καλλικυρίων. Δοῦλοι δὲ ἦσαν οὗτοι καὶ τοὺς κυρίους ἐξέβαλον. Ἡ δὲ αἰτία τῆς κλήσεως αὐτῶν διὰ τὸ παντοδαποὺς εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν ὥστε τοῖς κυρίοις ἐγχεῖσθαι. Brevius Hesychius s. v. Κιλλικύριοι : Οἱ ἐπεισελθόντες γεωμόροις. Δοῦλοι δὲ ἦσαν οὗτοι καὶ τοὺς κυρίους ἐξέβαλον, et, cum eadem vocis forma, altera glossa apud Photium s. v. Κιλλικύριοι : Ἐν Συρακούσαις τινὲς ἐκλήθησαν, οἱ ἀντὶ τῶν γεωμόρων μέρος καταλαβόντες τοῦ πολιτεύματος, οἷον εἵλωτες καὶ πενέσται τινές. Cf. idem s. v. Κλαρῶται, Etymol. Gud. p. 165, Eustath. in Il. p. 295, 30, quem locum emendavit Ruhnken. ad Timæum p. 214.

209 (581).

Schol. Pind. Pyth. I, 89, Αὐτὸν δὲ τὸν Ἱέρωνα ἐν τῇ τῶν Συρακουσίων Πολιτείᾳ (φησὶν Ἀριστοτέλης) δυσουρίᾳ δυστυχῆσαι. Cf. supra ad Geloorum Rempublicam.

210 (582).

Athen. X, p. 435, E : Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Συρακουσίων Πολιτείᾳ καὶ συνεχῶς φησιν αὐτὸν (τὸν Διονύσιον τὸν νεώτερον scil.) ἔσθ' ὅτε ἐπὶ ἡμέρας ἐνενήκοντα μεθύειν· διὸ καὶ ἀμβλυωπότερον γενέσθαι τὰς ὄψεις.

Cf. Plutarch. V. Dionis, c. 7 : Κατὰ μικρὸν ἡ περὶ τὸ μειράκιον ἄνεσις τοὺς ἀδαμαντίνους δεσμοὺς ἐκείνους (cf. Ælian. Var. Hist. VI, 12), οἷς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος ἔφη δεδεμένην ἀπολείπειν τὴν μοναρχίαν, ἐξέτηξε καὶ διέφθειρεν. Ἡμέρας γάρ, ὥς φησιν, ἐνενήκοντα συνεχῶς ἔπινεν ἀρξάμενος, καὶ τὴν αὐλὴν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ... μέθαι καὶ σκώμματα... κατεῖχον. Cf. Aristot. Polit. V, 8, 14. Justin. XXI, 2. Meinekius in *Exercit. in Athenæum, Specimine altero*, p. 19, conjecit pro ἐνενήκοντα Aristotelem ἐννέα scripsisse. Cf. idem, in *Analectis ad Athenæum*, Lips. 1867, p. 197.

211 (583).

Pollux IX, 85 : Τοῦτό γε μὴν οὐκ ἄκαιρον, ὅτι τὸ μὲν Ἀττικὸν τάλαντον ἑξακισχιλίας ἐδύνατο δραχμὰς Ἀττικάς... Τὸ μέντοι Σικελικὸν τάλαντον ἐλάχιστον ἴσχυεν, τὸ μὲν ἀρχαῖον, ὡς Ἀριστοτέλης λέγει, τέτταρας καὶ εἴκοσι τοὺς νούμμους, τὸ δὲ ὕστερον δυοκαίδεκα. Δύνασθαι δὲ τὸν νοῦμμον τρία ἡμιωβόλια.

Ultima ex Apollodori Commentariis in Sophronis Mimos desumpta esse videntur, cf. Schol. Iliad. ε, 576, p. 167, A, 7 Bekk. : Παρὰ δὲ Σικελιώταις τὸ μὲν ἀρχαῖον (τὸ τάλαντον) ἦν μνῶν κδ' νῦν δὲ β'. Δύναται δὲ εἶναι τρία ἡμιωβόλια, ὡς ἐν τοῖς περὶ Σώφρονος Ἀπολλόδωρος, ubi μνῶν e νόμων corruptum esse putat Ahrens. *De dialecto Dorica*, Gotting. 1843 p. 390, cui item probabilius videtur Aristotelem non νοῦμμος sed νόμος scripsisse. Cf. H. Steph. Thesaur. ed. Didot. s. v. Νόμος, et de re Bœckh, *Metrologische Untersuchungen*, p. 310 sqq.

ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ.

212 (584).

Pollux IX, 80 : Ὁ δὲ νοῦμμος... ἔστι δὲ Ἑλληνικὸν καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Δωριέων.

Callicyrii in significationem maximæ hominum multidinis evaluerant. Sic autem vocati sunt, quod ex variis locis confluxerant, et Aristoteles in Syracusanorum Republica tradit. Similes erant Lacedæmoniorum Helotibus, Thessalorum Penestis, Cretensium Clarotis.

209.

Ipsum Hieronem urinæ difficultate laborasse refert Aristoteles in Syracusanorum Republica.

210.

Aristoteles in Syracusanorum Republica dicit Dionysium juniorem nonnunquam per nonaginta continuos dies ebrium fuisse : eoque etiam hebetatum illi oculorum usum.

211.

Hoc autem non omittendum quod Atticum talentum sex mille Atticas drachmas faciebat... Talentum quidem Siculum quam minime valuit. Vetus quidem, ut Aristoteles tradit, viginti quattuor nummos. Posterius vero duodecim. Valere autem duos obolos et semissem.

TARENTINORUM.

212.

Nummus vero... græcus est et Doriensium in Italia et Sicilia. Epicharmus enim illius mentionem fecit in Χύτραις... et Aristoteles in Tarentinorum Republica monetam apud eos appellari nummum dicit, in quo excusus est Taras Neptuni filius, delphino insidens.

Ἐπίχαρμός τε γὰρ ἐν ταῖς Χύτραις φησὶν... καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταραντίνων Πολιτείᾳ καλεῖσθαί φησι νόμισμα παρ' αὐτοῖς νοῦμμον (immo νόμον, cf. fragm. præcedens), ἐφ' οὗ ἐντετυπῶσθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος δελφῖνι ἐποχούμενον.

Cf. Pausanias X, 13, 5.

ΤΕΓΕΑΤΩΝ.

213 (585).

Schol. Apollonii Rhod. IV, 264 : Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθεν : Οἱ Ἀρκάδες δοκοῦσι πρὸ τῆς σελήνης γεγονέναι, ὡς καὶ Εὔδοξος ἐν γῆς Περιόδῳ... Μνασέας δέ φησι Προσέληνον Ἀρκάδων βασιλεῦσαι. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῇ Τεγεατῶν Πολιτείᾳ φησὶν ὅτι βάρβαροι τὴν Ἀρκαδίαν ᾤκησαν, οἵτινες ἐξεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων ἐπιθεμένων αὐτοῖς πρὸ τοῦ ἐπιτεῖλαι τὴν σελήνην, διὸ κατωνομάσθησαν προσέληνοι.

Exscripsit Scholiastem Eudocia Viol. p. 438.

214 (586).

Plutarch. Quæst. Græc. c. 5 : Τίνες οἱ παρὰ Ἀρκάσι καὶ Λακεδαιμονίοις χρηστοί; Λακεδαιμόνιοι Τεγεάταις διαλλαγέντες ἐποιήσαντο συνθήκας καὶ στήλην ἐπ' Ἀλφειῷ κοινὴν ἀνέστησαν, ἐν ᾗ μετὰ τῶν ἄλλων γέγραπται Μεσσηνίους ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρας καὶ μὴ ἐξεῖναι χρηστοὺς ποιεῖν. Ἐξηγούμενος οὖν ὁ Ἀριστοτέλης τοῦτό φησι δύνασθαι τὸ μὴ ἀποκτιννύναι βοηθείας χάριν τοῖς λακωνίζουσι τῶν Τεγεατῶν.

Eandem rem iterum tangit Plutarchus Quæst. Rom. c. 52 : Διὰ τί τῇ καλουμένῃ Γενείτῃ Μάνῃ κύνα θύουσι, καὶ κατεύχονται μηδένα χρηστὸν ἀποβῆναι τῶν οἰκογενῶν;... Ἢ διὰ τὸ χρηστοὺς κομψῶς λέγεσθαι τοὺς τελευτῶντας, αἰνιττόμενοι διὰ τῆς εὐχῆς, αἰτοῦνται μηδένα τῶν συνοίκων ἀποθανεῖν; Οὐ δεῖ δὲ τοῦτο θαυμάζειν· καὶ γὰρ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς Ἀρκάδων πρὸς Λακεδαιμονίους συνθήκαις γεγράφθαι φησί, μηδένα χρηστὸν ποιεῖν βοηθείας χάριν τοῖς λακωνίζουσι τῶν Τεγεατῶν, ὅπερ εἶναι, μηδένα ἀποκτιννύναι.

Fortasse huc referenda est glossa Hesychii : Χρηστοί : Οἱ καταδεδικασμένοι, χρήσιμοι.

ΤΕΝΕΔΙΩΝ.

215 (587).

Stephanus Byzant. s. v. Τένεδος, νῆσος τῶν Σποράδων... Ἐκαλεῖτο δὲ Λεύκοφρυς... καὶ παροιμία Τενέδιος αὐλητής, ἐπὶ τῶν τὰ ψευδῆ μαρτυρούντων. Τὸν γὰρ αὐλητὴν ἡ Φυλονόμη πρὸς Κύκνον ἤγαγε μαρτυροῦντα ὅτι Τένης αὐτὴν ἤθελε βιάσασθαι. Ἔστι καὶ ἑτέρα παροιμία Τενέδιος πέλεκυς, ἐπὶ τῶν ἤτοι πικρῶς ἢ καὶ μᾶλλον συντόμως ἀποκοπτόντων τὰ ζητήματα καὶ τὰ ἄλλα πράγματα. Καί φησιν Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι τὸν ἐν Τενέδῳ Ἀπόλλωνα πέλεκυν κρατεῖν διὰ τὰ συμβάντα τοῖς περὶ Τένην. Ἢ μᾶλλον, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Τενεδίων Πολιτείᾳ, ὅτι βασιλεύς τις ἐν Τενέδῳ νόμον ἔθηκε τὸν καταλαμβάνοντα μοιχοὺς ἀναιρεῖν πελέκει ἀμφοτέρους. Ἐπειδὴ δὲ συνέβη τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταληφθῆναι μοιχόν, ἐκύρωσε καὶ περὶ τοῦ ἰδίου παιδὸς τηρηθῆναι τὸν νόμον καὶ ἀναιρεθέντος εἰς παροιμίαν παρῆλθε τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῶν ὠμῶς πραττομένων. Διὰ τοῦτό φησι καὶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος τῶν Τενεδίων κεχαράχθαι ἐν μὲν τῷ ἑτέρῳ μέρει πέλεκυν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου δύο κεφαλὰς εἰς ὑπόμνησιν τοῦ περὶ τὸν παῖδα παθήματος. Ἔστι καὶ ἄλλη παροιμία Τενέδιος ξυνήγορος, ὁ απότομος καὶ σκληρός.

Heraclid. Excerpt. p. 12,4 : Τένεδος ἡ νῆσος τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς Λεύκοφρυς ἐκαλεῖτο, χρόνῳ δὲ ὕστερον, πρὸ τῶν Τρωικῶν, Τέννης, διενεχθεὶς πρὸς τὸν πα-

---

TEGEATARUM.

213.

Arcades videntur ante lunam natos fuisse, ut et Eudoxus in Terræ circuitu... Mnaseas vero dixit Proselenum regem fuisse Arcadum. Aristoteles in Tegeatarum Republica dicit olim barbaros Arcadiam inhabitasse, qui ejecti sunt ab Arcadibus aggressis eos ante ortum lunæ; hinc Arcadas cognominatos esse Proselenos (*anteluna-rios*).

214.

Qui sunt apud Arcades et Lacedæmonios χρηστοί, *id est boni?* Lacedæmonii Tegeatis reconciliati, fœdus pepigerunt et communem columnam ad Alpheum posuerunt; in qua inter alia fœderis capita hoc inscriptum erat : Messenios regione pellunto, neminem bonum faciunto. Hoc Aristoteles interpretans, ait eo significari, Tegeatarum neminem debere interfici, qui auxilii causa Laconicis rebus studeret.

In fœdere Arcadum cum Lacedæmoniis facto scriptum esse Aristoteles testatur : Neminem Tegeatarum debere bonum reddi (id est interfici), si auxilii causâ rebus Lacedæmoniorum studeat.

TENEDIORUM.

215.

Tenedos, una ex Sporadibus insulis... nominabatur Leucophrys... Est etiam proverbium *Tenedius tibicen* de iis qui falsa testantur. Tibicinem enim Phylonome ad Cycnum duxit, qui testabatur Tenem voluisse Phylonomæ vim inferre. Est etiam aliud proverbium *Tenedia securis* de iis qui vel aspere vel nimis concise abscidunt quæstiones et res reliquas. Ac inquit Aristides et alii Tenedium Apollinem securim tenere propter ea quæ acci-

τέρα, συνῴκισεν αὐτήν. Λέγεται δέ, ὡς καταψευσαμένης αὐτοῦ τῆς μητρυιᾶς καὶ καταμαρτυρήσαντος αὐλητοῦ τινος βιάζεσθαι ταύτην, εἰς λάρνακα ἐμβληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς Κύκνου καὶ εἰς θάλασσαν ῥιφεὶς διασωθῆναι πρὸς τὴν νῆσον· διὰ δὲ τὸ καταψεύσασθαι τὸν αὐλητὴν οὐ νόμιμον εἰς τὸ ἱερὸν αὐλητὴν εἰσιέναι. Id. v. 13 : Νόμον δέ τινά φασι τῶν βασιλέων Τενεδίοις θέσθαι, εἴ τις λάβοι μοιχόν, ἀποκτεῖναι τοῦτον πελέκει. Ἁλόντος δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ λαβόντος ἐρομένου τὸν βασιλέα, τί χρὴ ποιεῖν, ἀποκρίνασθαι, τῷ νόμῳ χρῆσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο τοῦ νομίσματος αὐτοῦ ἐπὶ θάτερα πέλεκυς κεχάρακται, ἐπὶ θάτερα δὲ ἐξ ἑνὸς αὐχένος πρόσωπον ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Καὶ ἐκ τούτου λέγεται ἐπὶ τῶν ἀποτόμων τό· « Ἀποκεκόφθαι Τενεδίῳ πελέκει. » Apud Photium et Suidam duo seu potius tres exstant glossæ, Τενέδιος ἄνθρωπος, pro Τενέδιος αὐλητής, Τενέδιος ξυνήγορος et Τενέδιος πέλεκυς. Quarum prior quam habet etiam Apostolius Prov. XVI, 25 et Zenobius VI, 9, non magis Aristotelem auctorem secuta videtur quam Schol. Iliad. α, 38 et Plutarch. Quæst. gr. c. 28 : Τί δή ποτε παρὰ Τενεδίοις εἰς τὸ τοῦ Τένου ἱερὸν οὐκ ἔξεστιν αὐλητὴν εἰσελθεῖν οὐδ' Ἀχιλλέως ἐν τῷ ἱερῷ μνησθῆναι; Cf. Diodor. Sic. V, 83. Secunda et tertia in unam coaluerunt : Τενέδιος ξυνήγορος· ἀπότομος. Δύο γὰρ πελέκεις ἐν ἀναθήμασι τιμῶσι Τενέδιοι· καὶ παροιμία· Τενέδιος πέλεκυς· Ἀριστοτέλης μέντοι ὅτι βασιλεὺς Τενέδιος μετὰ πελέκεως δικάζων τὸν ἀδικοῦντα εὐθέως ἀνῄρει. Ἢ ὅτι Ἀσσερῖνα τόπος ἐν Τενέδῳ ἔνθα ποταμίσκος, ἐν ᾧ καρκίνοι τὰ χελώνια διηρθρωμένα ἐπὶ πλεῖον ἔχοντες καὶ πελέκει ἐμφερῆ. Ἢ ὅτι βασιλεύς τις νόμον θεὶς πελέκει τοὺς μοιχοὺς ἄμφω καρατομεῖν· καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἐτήρησεν τοῦτο· καθὸ καὶ ἐν τῷ νομίσματι ἐφ' οὗ μὲν πέλεκυς, ἐφ' οὗ δὲ δύο πρόσωπα ἐξ ἑνὸς αὐχένος· οἱ δ' ὅτι Τέννης δι' ἃ ἔπαθεν ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς μετὰ πελέκεως τὰς φονικὰς ἔκρινε δίκας. Eadem Apostolius Prov. XVI, 26. Aristotelis nomen et hic ex errore in malum locum translatum esse Heraclidis Excerpta et Stephanus satis demonstrant. Secundæ apud Photium explicationis meminit etiam Plutarchus, de Pythiæ Orac. c. 12. Καὶ οἱ Τενέδιοι τὸν πέλεκυν (ἀναθεῖναι λέγονται scil.) ἀπὸ τῶν καρκίνων τῶν γενομένων περὶ τὸ καλούμενον Ἀστέριον (cf. Hesych. Ἀστέριοι· οἱ πρῶτοι τὴν Τένεδον κατοικήσαντες) παρ' αὐτοῖς. Μόνοι γὰρ ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεως ἔχουσιν. Ex eodem quo Stephanus Byz. fonte sua habet Diogenianus Prov. VIII, 58 : Τενέδιος πέλεκυς : Ἐπὶ τῶν πικρῶς ἢ μᾶλλον συντόμως ἀποκοπτόντων τὰς ζητήσεις ἢ καὶ τἄλλα πράγματα. Ἢ ἐπὶ τῶν ὠμῶν νόμων. Νόμον γάρ τις ἔταξε παρ' αὐτοῖς τὸν καταλαβόντα μοιχὸν πελέκει κόπτειν. Cf. Hesych. s. v. Τενέδιον βέλος.

216 (588).

Strabo VIII, p. 380 : Καὶ ἡ Τενέα δ' ἐστὶ κώμη τῆς Κορινθίας, ἐν ᾗ τοῦ Τενεάτου Ἀπόλλωνος ἱερόν... Δοκεῖ δὲ καὶ συγγένειά τις εἶναι Τενεδίοις πρὸς τούτους ἀπὸ Τέννου τοῦ Κύκνου, καθάπερ εἴρηκεν Ἀριστοτέλης· καὶ ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος δὲ τιμὴ παρ' ἀμφοτέροις ὁμοία οὖσα δίδωσιν οὐ μικρὰ σημεῖα.

Cf. Pausan. II, 5 de Tenea : Οἱ δὲ ἄνθρωποί φασιν οἱ ταύτῃ Τρῶες εἶναι, αἰχμάλωτοι δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ Τενέδου γενόμενοι ἐνταῦθα Ἀγαμέμνονος δόντος οἰκῆσαι· καὶ διὰ τοῦτο θεῶν μάλιστα Ἀπόλλωνα τιμῶσι. Hæc fortasse potius ad Corinthiorum Rempublicam referenda erant.

(ΤΗΝΙΩΝ.)

217 (589).

Plinius Hist. Nat. IV, 22, 65 : *Tenos... quam propter aquarum abundantiam* ARISTOTELES *Hydrussam appellatam ait, aliqui Ophiussam.*

Ex eodem fonte Stephan. Byzant. s. v. Τῆνος : Νῆσος Κυκλάς, ἀπὸ οἰκιστοῦ Τήνου. Ἐκλήθη καὶ Ὑδροῦσσα διὰ τὸ κατάρρυτον εἶναι· καὶ Ὀφιοῦσσα, quibus subjungitur locus e Mirab. Auscult. Pseudo-Aristotelis c. 33, qui et ipse fortasse e Republica Teniorum petitus erat.

---

derunt Tennæ, vel potius, ut inquit Aristoteles in Tenediorum Republica, quod rex quidam legem in Tenedo tulerit, qua jubebatur deprehensos adulteros securi utrosque occidi. Quoniam vero accidit ut ipsius filius deprehenderetur in adulterio, jussit etiam ut contra ipsius filium lex servaretur. Eo occiso in proverbium res venit, de iis quæ crudeliter fiunt. Quamobrem inquit et in nummo Tenediorum insculptam fuisse ex una parte securim, ex altera duo capita in memoriam ejus, quod filio acciderat. Est etiam aliud proverbium, *Tenedius advocatus*, qui est severus et durus.

Aristoteles tradit regem Tenedium cum securi jus dicere solitum et injuriæ convictos statim occidisse.

216.

Est et Tenea Corinthii agri pagus, ibique Apollinis Teneatæ templum... videtur etiam cognatio quædam cum Teneatis esse Tenediorum a Tenne Cycni filio, ut Aristoteles tradidit : magnumque ejus rei argumentum Apollinis cultus apud utrosque similis præbet.

ΤΡΟΙΖΗΝΙΩΝ.

218 (590).

Athen. Epit. I, p. 31, E : Εἴη ἂν οὖν ὁ παρὰ Σικελιώταις γλυκὺς καλούμενος Πόλλιος ὁ Βίβλινος οἶνος. Ἐν τῷ χρησμῷ, φησίν, ὁ θεὸς ηὐτομάτισε·

Πῖν' οἶνον τρυγίαν, ἐπεὶ οὐκ Ἀνθηδόνα ναίεις,
Οὐδ' ἱερὰν Ὑπέραν, ὅθι κ' ἄτρυγον οἶνον ἔπινες.

Ὠνομάζετο δὲ παρὰ Τροιζηνίοις, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτῶν Πολιτείᾳ, ἄμπελος Ἀνθηδονιὰς καὶ Ὑπεριὰς ἀπὸ Ἄνθου τινὸς καὶ Ὑπέρου, ὡς καὶ Ἀλθηφιὰς ἀπὸ Ἀλθηφίου τινὸς ἑνὸς τῶν Ἀλφειοῦ ἀπογόνων.

Ex Athenæo, Suidas s. v. Ἀνθηδόνιος (male pro Ἀνθηδονιὰς) et Ἀλθηφιάς. Cf. Zonar. Lexic. p. 126.

219 (591).

Plutarch. Quæst. græc. c. 19 : Τίς ἡ Ἀνθηδὼν περὶ ἧς ἡ Πυθιὰς εἶπε·

Πῖν' οἶνον τρυγίαν, ἐπεὶ οὐκ Ἀνθηδόνα ναίεις;

Ἡ γὰρ ἐν Βοιωτοῖς οὐκ ἔστι πολύοινος. Τὴν Καλαυρίαν Εἰρήνην τὸ παλαιὸν ὠνόμαζον ἀπὸ γυναικὸς Εἰρήνης, ἣν ἐκ Ποσειδῶνος καὶ Μελανθείας τῆς Ἀλφειοῦ γενέσθαι μυθολογοῦσιν. Ὕστερον δὲ τῶν περὶ Ἄνθην καὶ Ὑπέρην αὐτόθι κατοικούντων, Ἀνθηδονίαν καὶ Ὑπέρειαν ἐκάλουν τὴν νῆσον. Εἶχε δὲ ὁ χρησμὸς οὕτως, ὡς Ἀριστοτέλης φησί·

Πῖν' οἶνον τρυγίαν, ἐπεὶ οὐκ Ἀνθηδόνα ναίεις
οὐδ' ἱερὰν Ὑπέραν, ὅθι γ' ἄτρυγον οἶνον ἔπινες.

Ταῦτα μὲν ὁ Ἀριστοτέλης. Ὁ δὲ Μνασιγείτων φησὶν Ὑπέρητος ἀδελφὸν ὄντα τὸν Ἄνθον, ἔτι νήπιον ἀπολέσθαι καὶ τὴν Ὑπέρην κατὰ ζήτησιν αὐτοῦ πλανωμένην εἰς Φερὰς πρὸς Ἄκαστον, ἢ Ἄδραστον, ἐλθεῖν, ὅπου κατὰ τύχην ὁ Ἄνθος ἐδούλευεν οἰνοχοεῖν τεταγμένος. Ὡς οὖν εἱστιῶντο, τὸν παῖδα προσφέροντα τῇ ἀδελφῇ τὸ ποτήριον, ἐπιγνῶναι, καὶ εἰπεῖν πρὸς αὐτὴν ἡσυχῇ·

Πῖν' οἶνον τρυγίαν, ἐπεὶ οὐκ Ἀνθηδόνα ναίεις.

Hæc ut in editione Dübneri scripta sunt dedimus. Wyttenbachius, et post eum Rosius, τὸν Ὑπέρην πλανώμενον τῷ ἀδελφῷ. Cf. Pausanias II, 30 et Strabo VIII, p. 374.

Harpocrat. s. v. Καλαυρία... Νῆσός ἐστι πλησίον Τροιζῆνος, ὡς Ἑκαταῖος ἐν Περιόδῳ τῆς γῆς ἔφη. Ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Εἰρήνη ἡ Καλαυρία καθά φησιν Ἀντικλείδης. Cf. Photius et Suidas. Steph. Byz. s. v. Νησίδιον πρὸς τῇ Κρήτῃ.

220 (592).

Plutarch. V. Thesei c. 3 : Θησέως τὸ μὲν πατρῷον γένος εἰς Ἐρεχθέα καὶ τοὺς πρώτους αὐτόχθονας ἀνήκει, τῷ δὲ μητρῴῳ Πελοπίδης ἦν. Πέλοψ γὰρ οὐ χρημάτων πλήθει μᾶλλον ἢ παίδων μέγιστον ἴσχυσε τῶν ἐν Πελοποννήσῳ βασιλέων, πολλὰς μὲν ἐκδόμενος θυγατέρας τοῖς ἀρίστοις, πολλοὺς δὲ ταῖς πολιτείαις υἱοὺς ἐγκατασπείρας ἄρχοντας· ὧν εἷς γενόμενος Πιτθεὺς ὁ Θησέως πάππος πόλιν μὲν οὐ μεγάλην τὴν Τροιζηνίων ᾤκισε, δόξαν δὲ μάλιστα πάντων ὡς ἀνὴρ λόγιος ἐν τοῖς τότε καὶ σοφώτατος ἔσχεν. Ἦν δὲ

TRŒZENIORUM.

218.

Fuerit igitur dulce illud vinum, quod *Pollium* Siculi appellant, idem atque Biblinum. In oraculo, ut dicunt, deus jussit :

Fæcatum bibe vinum, quia non Anthedone degis,
nec sacra in Hypera, quod ibi sine fæce bibisses.

Apud Trœzenios vero, ut Aristoteles in Republica eorum tradit, nominabatur vitis Anthedonias et Hyperias ab Antho quodam et Hypere, sicuti etiam Althephias ab Althephio quodam, uno ex Alphei posteris.

219.

Quænam est Anthedon de qua Pythias dixit :

Fæcatum bibe vinum ut non Anthedone degens?

Neque enim Bœotiæ Anthedon vini est ferax multi. Calauria antiquitus dicta fuit Irene a femina Irena, quam fabulantur natam Neptuno et Melanthia Alphei filia. Postmodo quum Anthes et Hyperes cum suis ibi habitarent, insula dicta fuit Anthedonia et Hypereia. Oraculum ut Aristoteles tradit tale fuit :

Fæcatum bibe vinum ut non Anthedone degens,
aut Hyperæ sacræ, quod ibi sine fæce bibisses.»

Hæc Aristoteles. Mnasigiton vero scribit, Anthum Hyperetis fratrem etiamnum infantem fuisse amissum, Hyperemque vagatum ejus quærendi causa, Pheras ad Acastum aut Adrastum venisse, ubi tum forte Anthus servus a poculis erat : hunc in convivio sororem, cui poculum præbebat agnovisse, et clam ei dixisse :

Fæcatum bibe vinum, ut non Anthedone degens.

220.

Thesei genus paternum ad Erechthea et primos indigenas pertingit : maternum ad Pelopem refertur. Pelops enim, non pecuniæ magis vi, quam liberorum, plurimum inter Peloponnesiacos pollebat reges, quod et filias multas summis viris collocasset, et multos filios in civitatum principatum genuisset : ex quibus unus Pittheus Thesei avus oppidum non amplum quidem Trœzeniorum incolis auxit, sed præ omnibus nomen obtinuit docti pro illis temporibus et sapientissimi viri. Erat autem sapientiæ illius talis, ut credere par est, species et vis, quali Hesiodus quum uteretur, celebritatem adeptus est præcipue ex

τῆς σοφίας ἐκείνης τοιαύτη τις, ὡς ἔοικεν, ἰδέα καὶ δύναμις, οἷᾳ χρησάμενος Ἡσίοδος εὐδοκίμει μάλιστα περὶ τὰς ἐν τοῖς Ἔργοις γνωμολογίας. Καὶ μίαν γε τούτων ἐκείνην λέγουσι Πιτθέως εἶναι,

Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω (v. 370).

Τοῦτο μὲν οὖν καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος εἴρηκεν.

Hæc et alibi quam in opere de Rebuspublicis ab Aristotele dici potuisse patet; mallem tamen ad dialogum περὶ Φιλοσοφίας referre, quam, ut a Welckero factum est, *Der epische Cyklus*, p. 49, ad dialogum de Poetis.

ΦΩΚΕΩΝ.

221 (594).

Clemens Alexandrin. Stromatt. I, p. 144, 15 Sylb. : Ἐξήκεστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοητευμένους, τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διῃσθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων. Ἀπέθανεν δ' ὅμως δολοφονηθεὶς καίτοι προσημήναντος τοῦ ψόφου, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων Πολιτείᾳ.

Fragmentum manifesto spurium atque in Aristotelem auctorem mala fide scriptum, recentes primi fere post Christum natum seculi Chaldaicasque sapiens superstitiones, declarat Rosius. Non autem video cur Clemens, qui alias non semel e Rebuspublicis fragmenta attulerit, hîc necessario in fraudem inductus fuerit.

(ΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ.)

222 (595).

Plinius Hist. nat. VII, s. 57 : *Longa nave Jasonem primum navigasse Philostephanus auctor est, Hegesias Paralum, Ctesias Semiramim, Archemachus Ægæonem. Biremem Damastes Erythræos fecisse, triremem Thucydides* (I, 13) *Aminoclem Corinthium, quadriremem Aristoteles Carthaginienses, quinqueremem Mnesigiton Salaminios, sex ordinum Xenagoras Syracusios, ab ea ad decemremem Mnesigiton Alexandrum Magnum, ad XII ordines Philostephanus Ptolemæum Soterem, ad quindecim Demetrium Antigoni, ad XXX Ptolemæum Philadelphum, ad XL Ptolemæum Philopatorem qui Tryphon cognominatus est.*

« Cf. Clemens Alexandr. Stromat. I, p. 132 Sylb. : Καρχηδόνιοι δὲ πρῶτοι τετρήρη κατεσκεύασαν, ἐναυπήγησε δὲ αὐτὴν Βόσπορος αὐτοσχέδιον (αὐτόχθων Euseb. ex Clem. et Exc. Palat.). In utroque autem loco pro Carchedoniis Chalcedonios intelligendos esse solenni errore (Plinii etiam tempore) confusos, Bospori nomen admonet. » *Rosius.*

(ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ.)

223 (596).

Strabo X, p. 445 : Οὐ μόνον δὲ Μάκρις ἐκλήθη ἡ νῆσος (ἡ Εὔβοια scil.) ἀλλὰ καὶ Ἀβαντίς. Εὔβοιαν γοῦν εἰπὼν ὁ ποιητὴς τοὺς ἀπ' αὐτῆς Εὐβοίας οὐδέποτε εἴρηκεν ἀλλ' Ἄβαντας ἀεί... Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐξ Ἄβας τῆς Φωκικῆς Θρᾷκας ὁρμηθέντας ἐποικῆσαι τὴν νῆσον καὶ ἐπονομάσαι Ἄβαντας τοὺς ἔχοντας αὐτήν· οἱ δὲ ἀπὸ ἥρωός φασι, καθάπερ καὶ Εὔβοιαν ἀπὸ ἡρωίνης.

Ex Strabone Eustathius in Iliad. p. 281, 31. Cf. Schol. Il. β, 536, Etymol. Gud. p. 217, 13. Steph. Byz. s. v. Ἀβαντίς.

224 (597).

Strabo X, p. 447 : Αἱ δ' οὖν πόλεις αὗται (ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια scil.) διαφερόντως αὐξηθεῖσαι

---

sententiis in libro, quem Opera appellavit, scriptis. Unam harum Pitthei ferunt fuisse hanc, videlicet :

Sufficiat merces quæ decernatur amico.

Atque hoc Aristoteles quoque philosophus tradit.

PHOCENSIUM.

221.

Execestus Phocensium tyrannus, duos gestans incantatos annulos, e sonitu, quem collisi inter se edebant, sciebat tempora rerum gerendarum : nihilominus obiit dolo interfectus, quamvis id ei prænuntiasset annulus, ut ait Aristoteles in Republica Phocensium

(CHALCIDENSIUM.)

223.

Eubœa insula non modo Macris appellabatur, sed etiam Abantis. Equidem Homerus quum vocet insulam Eubœam nusquam ejus incolas Eubœenses sed Abantas nominat... Aristoteles dicit ex Aba Phocica profectos Thraces frequentasse insulam, unde incolæ ejus Abantes nuncupati sint. Alii vero ab heroe nomen accepisse dicunt, ita ut Eubœa ab heroina.

224.

Hæ urbes (*Chalcis et Eretria*) majorem in modum auctæ colonias etiam in Macedoniam miserunt. Nam Eretria urbes circa Pallenen et Atho condidit; Chalcis Olyntho vicinas, quas Philippus delevit. Quin et in Italia et in Sicilia multæ sunt Chalcidensium coloniæ, quas deductas esse Aristoteles dicit, quo tempore Hippobotæ qui dicebantur, rempublicam tenebant : hi enim Chalcide lecti aristocratice eam administrabant.

καὶ ἀποικίας ἔστειλαν ἀξιολόγους εἰς Μακεδονίαν. Ἐρέτρια μὲν γὰρ συνῴκισε τὰς περὶ Παλλήνην καὶ τὸν Ἄθω πόλεις, ἡ δὲ Χαλκὶς τὰς ὑπὸ Ὀλύνθῳ, ἃς Φίλιππος διελυμήνατο· καὶ τῆς Ἰταλίας τε καὶ Σικελίας πολλὰ χωρία Χαλκιδέων ἐστίν. Ἐστάλησαν δὲ αἱ ἀποικίαι αὗται, καθάπερ εἴρηκεν Ἀριστοτέλης, ἡνίκα ἡ τῶν Ἱπποβοτῶν ἐπεκράτει πολιτεία· προέστησαν γὰρ αὐτῆς ἀπὸ τιμημάτων ἄνδρες ἀριστοκρατικῶς ἄρχοντες.

De Hippobotis Chalcidensium cf. Herodot. V, 77. VI, 100. Plut. V. Pericl. c. 23. Ceterum ipsius Aristotelis matrem ex earum stirpe fuisse, qui e Chalcide Stagira coloniam duxerant, teste Dionys. Hal. Epist. ad Ammæum § 5, apte monuit Neumannus.

225 (597).

Plutarch. Erotic. c. 17 : Κλεόμαχον δὲ τὸν Φαρσάλιον ἴστε δήπουθεν ἐξ ἧς αἰτίας ἐτελεύτησεν ἀγωνιζόμενος;... Ἧκεν ἐπίκουρος Χαλκιδεῦσι [μετὰ] τοῦ Θεσσαλικοῦ, πολέμου πρὸς Ἐρετριεῖς ἀκμάζοντος. Καὶ τὸ μὲν πεζὸν ἐδόκει τοῖς Χαλκιδεῦσιν ἐρρῶσθαι, τοὺς δ' ἱππέας μέγα ἔργον ἦν ὤσασθαι τῶν πολεμίων. Παρεκάλουν δὴ τὸν Κλεόμαχον ἄνδρα λαμπρὸν ὄντα τὴν ψυχὴν οἱ σύμμαχοι πρῶτον ἐμβάλλειν εἰς τοὺς ἱππέας. Ὁ δὲ ἠρώτησε παρόντα τὸν ἐρώμενον, εἰ μέλλει θεᾶσθαι τὸν ἀγῶνα. Φήσαντος δὲ τοῦ νεανίσκου καὶ φιλοφρόνως αὐτὸν ἀσπασαμένου καὶ τὸ κράνος ἐπιθέντος, ἐπιγαυρωθεὶς ὁ Κλεόμαχος καὶ τοὺς ἀρίστους τῶν Θεσσαλῶν συναγαγὼν περὶ αὑτὸν ἐξήλασε λαμπρῶς καὶ προσέπεσε τοῖς πολεμίοις, ὥστε συνταράξαι καὶ τρέψασθαι τὸ ἱππικόν. Ἐκ δὲ τούτου καὶ τῶν ὁπλιτῶν φυγόντων, ἐνίκησαν κατὰ κράτος οἱ Χαλκιδεῖς· τὸν μέντοι Κλεόμαχον ἀποθανεῖν συνέτυχε, τάφον δ' αὐτοῦ δεικνύουσιν ἐν ἀγορᾷ Χαλκιδεῖς ἐφ' οὗ μέχρι νῦν ὁ μέγας ἐφέστηκε κίων· καὶ τὸ παιδεραστεῖν πρότερον ἐν ψόγῳ τιθέμενοι, τότε μᾶλλον ἑτέρων ἠγάπησαν καὶ ἐτίμησαν. Ἀριστοτέλης δὲ τὸν μὲν Κλεόμαχον ἄλλως ἀποθανεῖν φησὶ κρατήσαντα τῶν Ἐρετριέων τῇ μάχῃ· τὸν δὲ ὑπὸ τοῦ ἐρωμένου φιληθέντα τῶν ἀπὸ Θρᾴκης Χαλκιδέων γενέσθαι, πεμφθέντα τοῖς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκιδεῦσιν ἐπίκουρον· ὅθεν ᾄδεσθαι παρὰ τοῖς Χαλκιδεῦσιν,

Ὦ παῖδες, οἳ χαρίτων τε καὶ πατέρων λάχετ' ἐσθλῶν,
μὴ φθονεῖθ' ὥρας ἀγαθοῖσιν ὁμιλίαν,
σὺν γὰρ ἀνδρείᾳ καὶ ὁ λυσιμελὴς Ἔρως
ἐπὶ Χαλκιδέων θάλλει πόλεσιν.

Ἄντων ἦν ὄνομα τῷ ἐραστῇ, τῷ δ' ἐρωμένῳ Φίλιστος, ὡς ἐν τοῖς Αἰτίοις Διονύσιος ὁ ποιητὴς ἱστόρησε.

Multo probabilius hæc ad Chalcidensium Rempublicam quam, ut Rosius fecit, ad Aristotelis Eroticum, a nullo præter Athenæum citatum, referuntur probantque quodammodo ejusdem Athenæi verba XIII, p. 601, E : Ὅλως δὲ τοὺς παιδικοὺς ἔρωτας τῶν ἐπὶ ταῖς θηλείαις προκρίνουσι πολλοί. Παρὰ γὰρ ταῖς μάλιστα εὐνομουμέναις πόλεσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος σπουδασθῆναι τόδε τὸ ἔθος. Κρῆτες γοῦν, ὡς ἔφην (supra XI, c. 20), καὶ οἱ ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκιδεῖς περὶ τὰ παιδικὰ δαιμονίως ἐπτόηνται. Ceterum vide fr. 124.

De insula Eubœa scripserat alius Aristoteles cujus mentio apud Harpocrationem s. v. Ἄργουρα... Ἔστι δὲ πόλις τῆς Εὐβοίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ κειμένη, ὡς Ἀριστοτέλης ὁ Χαλκιδεὺς ἐν τῷ περὶ Εὐβοίας et Schol. Apollonii Rhod. I, 558 : Σουΐδας καὶ Ἀριστοτέλης, οἱ περὶ Εὐβοίαν πεπραγματευμένοι.

(ΩΡΩΠΙΩΝ.)

226 (598).

Stephanus Byz. s. v. Ὠρωπός : πόλις Μακεδονίας... Ἔστι καὶ ἄλλη Εὐβοίας. Ἀριστοτέλης γοῦν

225.

Scitis vero, Cleomachus Pharsalius qua de causa in pugna perierit?... Flagrante inter Chalcidenses et Eretrienses bello, Chalcidensibus auxilio venerat cum Thessalorum copiis. Videbantur autem Chalcidenses peditatu satis valere, sed equites hostium pellere magni erat arduique res laboris : itaque Cleomachum socii hortabantur, magno virum animo, ut primus equitatum hostilem invaderet. Is ex amasio qui una aderat quæsivit, spectatorne esse certaminis vellet : quumque affirmasset juvenis, blandeque exosculatus galeam ei imposuisset, elato jam animo Cleomachus, Thessalorum optimis circum se collectis, alacriter in hostem irruit, ita ut equitatum eorum conturbaret atque disjiceret : fugaque exinde etiam gravis armaturæ militum facta, vi Chalcidenses victoriam adepti sunt, Cleomacho tamen in pugna interfecto. Ejus sepulchrum in foro monstrant Chalcidenses, cui etiamnum magna insistit columna ; quumque antea masculum amorem vituperassent, tum aliis magis amplexi sunt atque honoraverunt. Alioquin Aristoteles Cleomachum quidem mortuum esse scribit, quum pugna vicisset Eretrienses : eum vero cui osculum amasius dederit, fuisse de Chalcidensibus e Thracia, missum auxilio Chalcidensibus Eubœensibus : itaque cani apud Chalcidenses :

O gratia patribusque fortibus quibus obtigit nitere,
vestrum nolite bonis negare florem,
nam cum virtute simul Cythereius
celebrat puer urbes Chalcidicas.

Dionysius poeta in Ætiis, Antonem amatoris, amasii nomen Philistum prodit.

(OROPIORUM.)

226.

Aristoteles Oropum Græam nominari dicit. Græa vero

τὸν Ὠρωπὸν Γραῖάν φησι λέγεσθαι· ἡ δὲ Γραῖα τόπος τῆς Ὠρωπίας πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατ' Ἐρετρίας καὶ Εὐβοίας κειμένη.

Idem s. v. Τάναγρα : πόλις Βοιωτίας, ἣν Ὅμηρος (Il. β, 498) Γραῖαν καλεῖ διὰ τὸ πλησίον εἶναι. Ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Ποιμανδρία. Λυκόφρων... Τὴν δὲ Γραῖαν ἔνιοι λέγουσι τὸ νῦν τῆς Θηβαΐκῆς καλούμενον (add. γραίας s. γραὸς ἕδος), τινὲς δὲ τὴν Ταναγραῖαν, ὧν εἷς καὶ Καλλίμαχος. Ἀριστοτέλης δὲ Γραῖαν καλεῖ τὴν νῦν Ὠρωπόν· ἔστι δὲ τόπος τῆς τῶν Ὠρωπίων πόλεως πρὸς τῇ θαλάττῃ.

Eadem Eustathius ad Il. p. 226, 22 Rom. : Ἀριστοτέλης Γραῖαν λέγει τὴν νῦν Ὠρωπόν· τὸ δὲ τῆς κλήσεως αἴτιον ἀπὸ Γραίας τῆς Μελεδῶνος. Ultima e Schol. ad Iliad. β, 498, p. 81, A, 29 Bekk. ducta sunt ubi legitur : Τῆς Μεδεῶνος θυγατρός, Λευκίππου δὲ γυναικός.

Cum Stephano Byz. conf. Strabo IX p. 404 : Καὶ ἡ Γραῖα δ' ἐστὶ τόπος Ὠρωποῦ πλησίον καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου καὶ τὸ Ναρκίσσου τοῦ Ἐρετριέως μνῆμα... Τινὲς δὲ τῇ Τανάγρᾳ τὴν αὐτήν φασιν· ἡ Ποιμανδρὶς δ' ἐστὶν ἡ αὐτὴ τῇ Ταναγρικῇ.

Aristotelis nomen fortasse pro Aristarchi apud Stephanum et inde apud Eustathium positum fuisse suspicatur Rosius, quum tota hæc disputatio ad Homerici catalogi explicationem pertineat. Quæ tamen non magis certa sunt quam quod idem existimat, hunc locum e Δικαιώμασι desumptum esse. Licet enim frequens fuerit inter Athenienses et Bœotos de Oropo controversia (cf. Strabo II, p. 115 : Διὸ καὶ συμβαίνει κρίσις πολλάκις περὶ χωρίων τινῶν· καθάπερ... Ἀθηναίοις δὲ καὶ Βοιωτοῖς περὶ Ὠρωποῦ, IX, p. 399 : Ὠρωπὸς δ' ἐν ἀμφισβητησίμῳ γεγένηται πολλάκις· ἵδρυται γὰρ ἐν μεθορίῳ τῆς τε Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας), tamen sive in peculiari Republica, sive in communi Bœotorum, sive etiam in Atheniensium de hac urbe loqui potuit Aristoteles.

ΕΞ ΑΔΗΛΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ.

227 (599).

Ælian. Var. Histor. V, 3 : Ἀριστοτέλης τὰς νῦν Ἡρακλείους στήλας καλουμένας, πρινὴ κληθῆναι τοῦτο, φησί, Βριάρεω καλεῖσθαι αὐτάς. Ἐπεὶ δ' ἐκάθηρε γῆν καὶ θάλασσαν Ἡρακλῆς, καὶ ἀναμφιλόγως εὐεργέτης ἐγένετο τῶν ἀνθρώπων, τιμῶντες αὐτόν, τοῦ μὲν Βριάρεω μνήμην παρ' οὐδὲν ἐποιήσαντο, Ἡρακλείους δὲ προσαγόρευσαν. Cf. Hesychius s. v. Βριάρεω στῆλαι : Αἱ Ἡράκλειοι λεγόμεναι. Schol. Dionys. Perieg. v. 64 : Ὄνομα δὲ τῇ μὲν Εὐρωπαίᾳ κατὰ μὲν βαρβάρους Κάλπη, κατὰ δὲ Ἕλληνας Ἀλύβη· τῇ δὲ Λιβυκῇ κατὰ μὲν Ἕλληνας Κυνηγετικὴ, κατὰ δὲ βαρβάρους Ἄβεννα, ὡς Χάραξ ἱστορεῖ. Αὗται δὲ πρότερον Κρόνου ἐλέγοντο στῆλαι διὰ τὸ μέχρι τῶν τῇδε ὁρίζεσθαι δῆθεν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ. Δεύτερον δὲ ἐλέχθησαν Βριάρεω, ὥς φησιν Εὐφορίων, τρίτον δὲ Ἡρακλέους, quæ eadem Eustathius, omisso Characis nomine, l. l. habet. Antiqui poetæ, cujus nomen excidit citatur versus apud Schol. Pind. Nem. III, 38 : Αἱ δὲ Ἡράκλειοι στῆλαι καὶ Βριάρεω λέγονται εἶναι καθό φησι...

Στῆλαί τ' Αἰγαίωνος ἁλὸς μεδέοντι Γίγαντος,

quem imitatus est fortasse Parthenius a Scholiaste ad Dionysium Periegetem ad v. 456 citatus : Ἐνταῦθα (apud Gades scil.) εἰσὶν αἱ στῆλαι τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ δὲ Παρθένιος Βριάρεω τὰς στήλας φησὶν εἶναι. Μάρτυρα δ' ἄμμιν τὴν ἐπὶ Γαδείρᾳ λίπε θυμὸν ἀρχαίου Βριάρεω ἀπ' οὔνομα τὸ πρὶν ἄρξας (1). Cf. Meinekii *Analecta Alexandr.* p. 157 et 278. Briarei mentionem fortasse in Eubœensium Republica fecerat Aristoteles, ob ea quæ narrat Arrianus apud Eustath. in Iliad. p. 123, 35. Ceterum cf. quoque Clitodemi fr. 19 apud Müllerum.

228 (600).

Apostol. Prov. XI, 97 : Νάνος ὢν ὕπεικε : Ἐπὶ τῶν μικρῶν· οὕτω Νεοκλείδης καὶ Ἀριστοτέλης, ὁ δὲ Θεόφραστος καὶ αἰδοῖον ἔχοντα μέγα· οἱ γοῦν νάνοι μέγα αἰδοῖον ἔχουσιν.

Apud Suidam s. v. Νάνος legitur tantum : Ἐπὶ τῶν μικρῶν παρὰ Νεοκλείδῃ καὶ Ἀριστοτέλει. Cf. Hesychius et Photius s. v. Proverbium si ab Aristotele illustratum est, satis probabiliter

---

locus est Oropiorum regionis, ad mare situs ex adverso Eretriæ et Eubœæ.

Aristoteles Græam dicit quæ nunc Oropus dicitur.

EX INCERTIS REBUSPUBLICIS.

227.

Aristoteles affirmat columnas, quæ nunc Herculis appellantur, antequam ita vocarentur Briarei dictas fuisse. Postquam vero Hercules terram mareque purgasset, et sine dubio bene meritus esset de hominibus : tum vero illi, honorantes ipsum, Briarei quidem memoriam rejecerunt, et Herculis columnas cognominarunt.

228.

Quum nanus sis, cede : de parvis ita Neoclides et Aristoteles.

(1) Meinekius e conjectura : Μάρτυρα δ' ἄμμιν τὰν ἐπὶ Γαδείρᾳ ἔλλιπε θεμοσύναι ἀρχαίου Βριαρεῶο ἀπ' οὔνομα τὸ πρὶν ἀράξας.

hoc fragmentum ad Respublicas Rosius retulit. Potius tamen puto testimonium ex Hist. Anim. VI, 24, 1, petitum esse.

II. NOMIMA BAPBAPIKA.

Politiis quæ Græcarum gentium mores atque instituta complectebantur, Νόμιμα Βαρβαρικά respondebant, quibuscum ea conjunxit Cicero, loco supra jam a nobis allato, de Finibus V, 4 : *Omnium fere civitatum non Græciæ solum sed etiam barbariæ ab Aristotele mores, instituta, disciplinas, a Theophrasto etiam leges cognovimus.* Titulus libri, quem expresse laudant Varro et Apollonius (cf. fragm. 1 et 2), corrupte legitur in indicibus, Νόμοι α' β' γ' δ' apud Diogenem Laertium (140), et paulo rectius Νομίμων δ' apud Anonymum (120). Νόμιμα βαρβαρικά, præter Hellanici quæ a falsario quodam ex Herodoto et Damaso conflata erant (cf. Euseb. Præpar. Evang. IX, 39, p. 466, B), Theodectis (cf. Suidas s. v.) et Nymphodori (cf. Müller. Fragm. Hist. Græc. t. II, 379), semel quoque Callimachi laudantur, apud Suidam s. v. Φασηλίς... Καὶ παροιμία· Φασηλιτῶν θῦμα, ἐπὶ τῶν εὐτελῶν καὶ ἀναίμων τίθεται. Φασηλίτας γὰρ τάριχον τῷ Καλαβρῷ θύειν φησὶ Καλλίμαχος ἐν Βαρβαρικοῖς Νομίμοις (pro Καλαβρῷ apud Photium et Zenobium Κολαβρῷ legitur. Toupius Κυλάβρᾳ scribendum esse conjecit collato Heropytho apud Athenæum VII, p. 297, E, cf. Müller. Fragm. Hist. gr. t. IV, p. 428 et Philostephanus fr. 1, ib. t. III, p. 29). Qui liber quum alibi non nominetur, fortasse non de ipsius Callimachi opere, sed de Aristotelis, quem ut sæpissime exscripserat Callimachus, hæc accipienda sunt.

Singulis Barbaricorum Institutorum partibus proprios titulos fuisse Athenæus testari videtur, in cujus Epitome I, p. 23, D, semel Τυρρηνῶν Νόμιμα afferuntur. De Ῥωμαίων vero Νομίμοις, a solo Anonymo laudatis, in fine alterius indicis, inter scripta aperte supposita, non est cur amplius curemus. Neque illud affirmare ausim non ex supposititio quodam libro petita esse quæ cum a Dionysio tum a Plutarcho ex Aristotele narrantur, cf. infra Tyrrhenorum Inst. fr. 3 et 4. Ceterum haud pauca fortasse sunt quæ ex his Barbaricis Institutis in collectiones Mirabilium migrarunt, præsertim vero in eam quæ ipsius Aristotelis nomine inscripta est. Cf. infra fragm. 4.

1 (601).

Varro de L. lat. VII, 70 : *Præfica dicta, ut Aurelius scribit, mulier ad luctum quæ conduceretur, quæ ante domum mortui laudes ejus caneret. Hoc factitatum* Aristoteles *scribit in libro qui inscribitur* Νόμιμα βαρβαρικά.

Cf. Hesychius s. v. Καρῖναι : Θρηνῳδοὶ μουσικαί, αἳ τοὺς νεκροὺς τῷ θρήνῳ καταπέμπουσαι πρὸς τὰς ταφὰς καὶ τὰ κήδη. Παρελαμβάνοντο δὲ αἱ ἀπὸ Καρίας γυναῖκες, quæ ex Aristotele fortasse desumpta sunt.

2 (602).

Apollon. Hist. Mirab. 11 : Ἀριστοτέλης δὲ ἐν Νομίμοις βαρβαρικοῖς. [Ἐν Λάτμῳ] τῆς Καρίας σκορπίοι γίνονται οἳ τοὺς μὲν ξένους πατάξαντες οὐ λίαν ἀδικοῦσι, τοὺς δὲ ἐπιχωρίους παραυτὰ ἀποκτείνουσιν.

Verba ἐν Λάτμῳ ex Antigono addenda sunt, Hist. mir. c. 18 . Ἐν Λάτμῳ δὲ τῆς Καρίας φησὶν Ἀριστοτέλης τοὺς σκορπίους, ἐὰν μὲν τῶν ξένων τινὰ πατάξωσιν, μετρίως λυπεῖν, ἐὰν δὲ τῶν ἐγχωρίων, ἕως θανάτου κατατείνειν. Eadem Plinius Hist. nat. VIII, 84 : *In Latmo Cariæ monte* Aristoteles *tradit a scorpionibus hospites non lædi, indigenas interimi.* Cf. Solin. c. 30. Rei Ælianus quoque meminit de Natura Anim. V, 14 omisso tamen Aristotelis nomine. De Caricis scorpionibus Aristot. Hist. Anim. VIII, 29.

3 (603).

Plinius Hist. nat. VII, 2, 15 : *Supra Nasamonas confinesque illis Machlyas Androgynos esse utriusque naturæ inter se vicibus coeuntes Calliphanes tradit.* Aristoteles *adjicit dextram mammam iis virilem, lævam muliebrem esse.* Sequitur mox § 27 locus de Pygmæis : *Aristoteles in cavernis vivere Pygmæos tradit : cetera de his, ut reliqui,* qui ad Hist. An. VIII, 12 spectare videtur. Cf. Eustath. in Iliad. p. 372, 13.

4 (604).

Stephan. Byz. s. v. Γέρμαρα : Κελτικῆς ἔθνος, ὃ τὴν ἡμέραν οὐ βλέπει, ὥς Ἀριστοτέλης περὶ Θαυμασίων· τοὺς δὲ Λωτοφάγους καθεύδειν ἑξάμηνον.

INSTITUTA BARBARICA.

2.

Aristoteles in Institutis Barbaricis : In Latmo Cariæ scorpii nascuntur, qui peregrinos ferientes non magnopere lædunt, indigenas vero ictu suo statim necant.

4.

Germara : Celtarum populus qui diem non adspicit, ut Aristoteles in Mirabilibus : Lotophagi autem per sex menses dormiunt.

Pro Γέρμαρα, sive Γέρμερα quæ codd. Rhedig. lectio est, Meinekius Γέρμανα, L. Diefenbach. *Origin. Europ.* p. 190, Γερμανοί scribi voluerunt. Quæ alibi e Mirabil. Auscult. laudantur apud Stephanum Byz. s. v. Γελωνοί, Οἶνα, Ὀμβρικοί, Σιντία, Ταυλάντιοι, Τῆνος, Τραπεζοῦς, Ψιττακή, in superstite collectione memorantur.

III. ΝΟΜΙΜΑ ΤΥΡΡΗΝΩΝ.

1 (605).

Athen. Epit. I, 23, D : Ἀριστοτέλης ἐν Τυρρηνῶν Νομίμοις : Οἱ δὲ Τυρρηνοὶ δειπνοῦσι μετὰ τῶν γυναικῶν ἀνακείμενοι ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ.

Heracl. Excerpta p. 18, 6 : Τυρρηνοὶ τέχνας ἔχουσι πλείστας, πάντες δὲ ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ κατάκεινται, κἂν παρῶσί τινες. Athenæus locum Aristotelis attulerat ob infrequentiorem usum verbi ἀνακεῖσθαι.

2 (606).

Pollux IV, 56 : Τυρρηνοὶ δὲ τῷ Ἀριστοτέλους λόγῳ οὐ πυκτεύουσιν ὑπ' αὐλῷ μόνον ἀλλὰ καὶ μαστιγοῦσι καὶ ὀψοποιοῦσιν.

Plutarch. De cohib. ira c. 11 : Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, κατ' αὐτὸν ἐν Τυρρηνίᾳ μαστιγοῦσθαι τοὺς οἰκέτας πρὸς αὐλόν, οὕτω πρὸς ἡδονὴν δεῖ... τῆς τιμωρίας ἐμφορεῖσθαι. Similia narrant Eratosthenes apud Athen. IV, 154, A, Theopompus ibid. XII, 517, A, Alcimus ib. p. 518, B. Ex Aristotele fortasse fluxerant quæ Ælianus de Nat. An. XII, 46 refert.

3 (607).

Dionysius Halic. Antiquit. Rom. I, 72 : Ὁ δὲ τὰς ἱερείας τὰς (Hellanicus scil. cf. Müller fr. 53) ἐν Ἄργει καὶ τὰ καθ' ἑκάστην πραχθέντα συναγαγὼν Αἰνείαν φησὶν ἐκ Μολοττῶν εἰς Ἰταλίαν ἐλθόντα μετ' Ὀδυσσέως οἰκιστὴν γενέσθαι τῆς πόλεως, ὀνομάσαι δ' αὐτὴν ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἰλιάδων Ῥώμης. Ταύτην δὲ λέγει ταῖς ἄλλαις Τρῳάσι παρακελευσαμένην κοινῇ μετ' αὐτῶν ἐμπρῆσαι τὰ σκάφη, βαρυνομένην τῇ πλάνῃ. Ὁμολογεῖ δ' αὐτῷ καὶ Δαμάστης ὁ Σιγειεὺς καὶ ἄλλοι τινές. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ φιλόσοφος Ἀχαιῶν τινὰς ἱστορεῖ τῶν ἀπὸ Τροίας ἀνακομισαμένων περιπλέοντας Μαλέαν, ἔπειτα χειμῶνι βιαίῳ καταληφθέντας, τέως μὲν ὑπὸ τῶν πνευμάτων φερομένους πολλαχῇ τοῦ πελάγους πλανᾶσθαι, τελευτῶντας δ' ἐλθεῖν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ὀπικῆς ὃς καλεῖται Λάτιον ἐπὶ τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει κείμενος. Ἀσμένους δὲ τὴν γῆν ἰδόντας ἀνελκῦσαί τε τὰς ναῦς αὐτόθι καὶ διατρῖψαι τὴν χειμερινὴν ὥραν παρασκευαζομένους ἔαρος ἀρχομένου πλεῖν. Ἐμπρησθεισῶν δὲ αὐτοῖς ὑπὸ νύκτα τῶν νηῶν οὐκ ἔχοντας ὅπως ποιήσονται τὴν ἄπαρσιν, ἀβουλήτῳ ἀνάγκῃ τοὺς βίους ἐν ᾧ κατήχθησαν χωρίῳ ἱδρύσασθαι· συμβῆναι δὲ αὐτοῖς τοῦτο διὰ γυναῖκας αἰχμαλώτους, ἃς ἔτυχον ἔχοντες ἐξ Ἰλίου· ταύτας δὲ κατακαῦσαι τὰ πλοῖα φοβουμένας τὴν οἴκαδε Ἀχαιῶν ἄπαρσιν ὡς εἰς δουλείαν ἀφιξομένας.

De eadem re Plutarchus Quæst. Rom. c. 6 : Διὰ τί τοὺς συγγενεῖς τῷ στόματι φιλοῦσιν αἱ γυναῖκες; Πότερον, ὡς οἱ πλεῖστοι νομίζουσιν, ἀπειρημένον ἦν πίνειν οἶνον ταῖς γυναιξίν; ὅπως οὖν πιοῦσαι μὴ λανθάνωσιν, ἀλλ' ἐλέγχωνται περιτυγχάνουσαι τοῖς οἰκείοις, ἐνομίσθη καταφιλεῖν; Ἢ δι' ἣν Ἀρι-

---

TYRRHENORUM.

1.

Aristoteles in Tyrrhenorum Institutis : Tyrrheni cœnant cum mulieribus sub eadem veste decumbentes.

2.

Tyrrheni, secundum Aristotelem, ad tibias non modo pugilantur, sed flagris etiam cædunt atque opsonia apparant. Narrat Aristoteles suo etiam tempore servos in Etruria ad tibiæ cantum solitos flagris cædi.

3.

Sed is (Hellanicus) qui de sacerdotibus quæ Argis erant scripsit, et ea collegit quæ cujusque tempore facta sunt ait Æneam cum Ulysse e Molossis Italiam appulsum urbem condidisse; eamque de unius Iliadum Romæ nomine vocavisse. Hanc autem dicit, nimio errore fatigatam, alias virgines Trojanas impulisse, ut una secum naves incenderent. Eique assentitur Damastes Sigensis et alii quidam. Aristoteles vero philosophus Achæorum Troja redeuntium nonnullos Maleam circumnavigantes, quum vehementi tempestate opprimerentur, per aliquantum temporis ventorum vi huc illuc delatos per mare vagatos esse, tandem vero venisse in eum Opicæ locum, qui vocatur Latium, ad mare situm Tyrrhenicum. Terra conspecta lætos naves subduxisse, ibique hiemis tempestatem transegisse, ut veris initio navigationem resumerent. Incensis vero noctu navibus, quum proficisci non possent necessitate coactos esse ut vitæ sedem in locis istis, quos appulerant, figerent. Hoc autem iis accidisse facinore mulierum, quas captivas secum e Troja duxerant. Eas enim ignes navibus injecisse timentes servitutem quæ, reversis domum Achæis, ipsas maneret.

Quare mulieres osculo salutant cognatos suos? An id sentiendum est quod plerisque probatur, interdictum usu vini mulieribus fuisse; ac proinde ne latere posset si qua vinum bibisset, sed a familiaribus inter congressum deprehenderentur, osculandi morem fuisse institutum? An vero quam affert Aristoteles philosophus causam, ea recipienda est? Id enim quod fama pervulgatum est, multisque locis adscribitur, facinus a Troadibus, quoque in Italia perpetratum fuit. Nam ibi quum post na-

στοτέλης ὁ φιλόσοφος αἰτίαν ἱστόρηκε; τὸ γὰρ πολυθρύλητον ἐκεῖνο καὶ πολλαχοῦ γενέσθαι λεγόμενον, ὡς ἔοικεν, ἐτολμήθη καὶ ταῖς Τρῳάσι περὶ τὴν Ἰταλίαν. Τῶν γὰρ ἀνδρῶν ὡς προσέπλευσαν ἀποβάντων, ἐνέπρησαν τὰ πλοῖα, πάντως ἀπαλλαγῆναι τῆς πλάνης δεόμεναι καὶ τῆς θαλάττης, φοβηθεῖσαι δὲ τοὺς ἄνδρας ἠσπάζοντο τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων μετὰ τοῦ καταφιλεῖν καὶ περιπλέκεσθαι τοὺς προστυγχάνοντας· παυσαμένων δὲ τῆς ὀργῆς καὶ διαλλαγέντων, ἐχρῶντο καὶ τοῦ λοιποῦ ταύτῃ τῇ φιλοφροσύνῃ πρὸς αὐτούς.

Hanc ex Aristotele desumptam narrationem ex Heraclide, Lembo cognominato, affert Festus s. v. *Roma* (p. 269 Müller) : *Lembos qui appellatur Heraclides existimat, revertentibus ab Ilio Achivis, quosdam tempestate dejectos in Italiæ regiones, secutos Tiberis decursum, pervenisse ubi nunc sit Roma, ibique propter tædium navigationis impulsas captivas auctoritate virginis cujusdam tempestivæ nomine Rhomes incendisse classem atque ab ea necessitate ibi manendi urbem conditam ab eis et potissimum ejus nomine eam appellatam, a cujus consilio eas sedes sibi firmavissent.* Cf. Servius ad Æneid. I, 273 et Solin. c. 1. Eodem modo res apud Polyænum VIII, 25 narratur. Similis plane fabulæ, mutatis tantum locis et nominibus, ut jam a Strabone VI, p. 264 observatum est, frequens mentio. Cf. Pseudo-Aristot. Mirab. Ausc. c. 109, et quæ congessit testimonia Schwegler. *Römische Geschichte,* t. I, p. 404, n. 29.

4 (608).

Plutarch. V. Camilli c. 22 : Τοῦ μέντοι πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἁλώσεως (urbis Romæ a Gallis scil.) ἔοικεν ἀμυδρά τις εὐθὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα φήμη διελθεῖν. Ἡρακλείδης γὰρ ὁ Ποντικὸς οὐ πολὺ τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπολειπόμενος ἐν τῷ περὶ Ψυχῆς συγγράμματί φησιν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας λόγον κατασχεῖν ὡς στρατὸς ἐξ Ὑπερβορέων ἐλθὼν ἔξωθεν ᾑρήκοι πόλιν Ἑλληνίδα Ῥώμην ἐκεῖ που κατῳκημένην περὶ τὴν μεγάλην θάλασσαν. Οὐκ ἂν οὖν θαυμάσαιμι μυθώδη καὶ πλασματίαν ὄντα τὸν Ἡρακλείδην ἀληθεῖ λόγῳ τῷ περὶ τῆς ἁλώσεως ἐπικομπάσαι τοὺς Ὑπερβορέους καὶ τὴν μεγάλην θάλατταν. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ φιλόσοφος τὸ μὲν ἁλῶναι τὴν πόλιν ὑπὸ Κελτῶν ἀκριβῶς δῆλός ἐστιν ἀκηκοώς, τὸν δὲ σώσαντα Λεύκιον εἶναι φησίν· ἦν δὲ Μάρκος, οὐ Λεύκιος, ὁ Κάμιλλος.

IV. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.

Quænam sit vocabuli δικαίωμα significatio, ipsius Aristotelis verbis definire licet, in Ethicis ad Nicom. V, 7, 7 ita dicentis : Δικαίωμα τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος, cf. præterea de Cælo I, 10, Rhetor. I, 13, Thucyd. I, 41 et alibi. Δικαιώματα igitur Aristotelis, quorum unum tantum librum agnoscunt codices Diogenis Laertii (129, Anon. 111) a Rosio collati, omnia complectebantur quæcunque de litibus, de finibus regendis aliisque controversis rebus, inter singulas civitates Græcas agitatis, earumque compositione philosopho innotuerant. Nec a vero fortasse procul aberrabimus, si non tam de justo quodam ac perfecto libro cogitamus, quam de collectione, quales et Didascaliarum et Olympionicarum et Pythionicarum libros fuisse existimo, a philosopho instituta. Talium vero collectionum monumenta publica in singulis urbibus exstantia fons et origo fuerunt, nonnullis additis quæ ad eorum explicationem necessaria erant.

Quæ si recte a nobis dicta sunt, non omnis fortasse fides deneganda est auctori Vitæ Marcianæ, Δικαιωμάτων argumentum ita describenti, p. 2 Robbe : Καὶ τὰ γεγραμμένα αὐτῷ Δικαιώματα Ἑλληνίδων πόλεων, ἐξ ὧν Φίλιππος τὰς φιλονεικίας τῶν Ἑλλήνων διέλυσεν, ὡς μεγαλορρήμον [ήσαντά π]οτε (ita Rosius, melius quam Robbe μεγαλορρημονεῖν ποτε) καὶ εἰπεῖν· « Ὥρισα γῆν Πέλοπος. » Cf. Vers. lat. vet. : *Et scriptas ab eo Justificationes Græcorum civitatum, cum quibus Philippus lites Græcorum determinabat.* In quibus præsertim et illud animadvertendum est hunc librum ante Politias conscriptum fuisse tradi, quum statim addatur : Γέγραπται δὲ αὐτῷ καὶ ἡ τῶν Πολιτειῶν ἱστορία ὕστερον.

---

vium appulsum viri essent digressi, mulieres ignem navibus injecerunt, ut erroribus finem imponerent ac navigationi : deinde sibi metuentes a maritis, cognatos et familiares, ut quisque se obtulerat, cum suavio sunt amplexæ; iraque placata, ut in gratia fuit reditum, hoc deinde eis blandiendi genus retinuerunt.

4.

Videtur sane calamitatis istius Romanæ obscura quædam statim in Græciam pervenisse fama. Heraclides enim Ponticus, qui non diu post illa tempora vixit, in libro de Anima scribit, rumorem ex occidente allatum, quod exercitus ab Hyperboreis advenerit urbemque Græcam, Romam nomine, posito ibi quodam loco ad magnum mare, ceperit. Ceterum Heraclidem fabulas et figmenta scribere alioqui solitum, non miror, vero de capta urbe sermoni, rei exaggerandæ causa, Hyperboreos et magnum mare adjecisse. At Aristoteles philosophus satis testatum fecit, auditu se de Roma a Gallis capta percepisse, eamque a Lucio recuperatam scribit : fuit autem servata non a Lucio, sed a Marco Camillo.

Pro Γέρμαρα, sive Γέρμερα quæ codd. Rhedig. lectio est, Meinekius Γέρμανα, L. Diefenbach. *Origin. Europ.* p. 190, Γερμανοί scribi voluerunt.

Quæ alibi e Mirabil. Auscult. laudantur apud Stephanum Byz. s. v. Γελωνοί, Οἴνα, Ὄμβρικοι, Σιντία, Ταυλάντιοι, Τῆνος, Τραπεζοῦς, Ψιτταχή, in superstite collectione memorantur.

III. ΝΟΜΙΜΑ ΤΥΡΡΗΝΩΝ.

1 (605).

Athen. Epit. I, 23, D: Ἀριστοτέλης ἐν Τυρρηνῶν Νομίμοις: Οἱ δὲ Τυρρηνοὶ δειπνοῦσι μετὰ τῶν γυναικῶν ἀνακείμενοι ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ.

Heracl. Excerpta p. 18, 6: Τυρρηνοὶ τέχνας ἔχουσι πλείστας, πάντες δὲ ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ κατάκεινται, κἂν παρῶσί τινες. Athenæus locum Aristotelis attulerat ob infrequentiorem usum verbi ἀνακεῖσθαι.

2 (606).

Pollux IV, 56: Τυρρηνοὶ δὲ τῷ Ἀριστοτέλους λόγῳ οὐ πυκτεύουσιν ὑπ' αὐλῷ μόνον ἀλλὰ καὶ μαστιγοῦσι καὶ ὀψοποιοῦσιν.

Plutarch. De cohib. ira c. 11: Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, κατ' αὐτὸν ἐν Τυρρηνίᾳ μαστιγοῦσθαι τοὺς οἰκέτας πρὸς αὐλόν, οὕτω πρὸς ἡδονὴν δεῖ... τῆς τιμωρίας ἐμφορεῖσθαι. Similia narrant Eratosthenes apud Athen. IV, 154, A, Theopompus ibid. XII, 517, A, Alcimus ib. p. 518, B. Ex Aristotele fortasse fluxerant quæ Ælianus de Nat. An. XII, 46 refert.

3 (607).

Dionysius Halic. Antiquit. Rom. I, 72: Ὁ δὲ τὰς ἱερείας τὰς (Hellanicus scil. cf. Müller fr. 53) ἐν Ἄργει καὶ τὰ καθ' ἑκάστην πραχθέντα συναγαγὼν Αἰνείαν φησὶν ἐκ Μολοττῶν εἰς Ἰταλίαν ἐλθόντα μετ' Ὀδυσσέως οἰκιστὴν γενέσθαι τῆς πόλεως, ὀνομάσαι δ' αὐτὴν ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἰλιάδων Ῥώμης. Ταύτην δὲ λέγει ταῖς ἄλλαις Τρωάσι παρακελευσαμένην κοινῇ μετ' αὐτῶν ἐμπρῆσαι τὰ σκάφη, βαρυνομένην τῇ πλάνῃ. Ὁμολογεῖ δ' αὐτῷ καὶ Δαμάστης ὁ Σιγειεὺς καὶ ἄλλοι τινές. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ φιλόσοφος Ἀχαιῶν τινὰς ἱστορεῖ τῶν ἀπὸ Τροίας ἀνακομισαμένων περιπλέοντας Μαλέαν, ἔπειτα χειμῶνι βιαίῳ καταληφθέντας, τέως μὲν ὑπὸ τῶν πνευμάτων φερομένους πολλαχῇ τοῦ πελάγους πλανᾶσθαι, τελευτῶντας δ' ἐλθεῖν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ὀπικῆς ὃς καλεῖται Λάτιον ἐπὶ τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει κείμενος. Ἀσμένους δὲ τὴν γῆν ἰδόντας ἀνελκῦσαί τε τὰς ναῦς αὐτόθι καὶ διατρῖψαι τὴν χειμερινὴν ὥραν παρασκευαζομένους ἔαρος ἀρχομένου πλεῖν. Ἐμπρησθεισῶν δὲ αὐτοῖς ὑπὸ νύκτα τῶν νηῶν οὐκ ἔχοντας ὅπως ποιήσονται τὴν ἄπαρσιν, ἀβουλήτῳ ἀνάγκῃ τοὺς βίους ἐν ᾧ κατήχθησαν χωρίῳ ἱδρύσασθαι· συμβῆναι δὲ αὐτοῖς τοῦτο διὰ γυναῖκας αἰχμαλώτους, ἃς ἔτυχον ἔχοντες ἐξ Ἰλίου· ταύτας δὲ κατακαῦσαι τὰ πλοῖα φοβουμένας τὴν οἴκαδε Ἀχαιῶν ἄπαρσιν ὡς εἰς δουλείαν ἀφιξομένας.

De eadem re Plutarchus Quæst. Rom. c. 6: Διὰ τί τοὺς συγγενεῖς τῷ στόματι φιλοῦσιν αἱ γυναῖκες; Πότερον, ὡς οἱ πλεῖστοι νομίζουσιν, ἀπειρημένον ἦν πίνειν οἶνον ταῖς γυναιξίν; ὅπως οὖν πιοῦσαι μὴ λανθάνωσιν, ἀλλ' ἐλέγχωνται περιτυγχάνουσαι τοῖς οἰκείοις, ἐνομίσθη καταφιλεῖν; Ἢ δι' ἣν Ἀρι-

---

TYRRHENORUM.

1.

Aristoteles in Tyrrhenorum Institutis: Tyrrheni cœnant cum mulieribus sub eadem veste decumbentes.

2.

Tyrrheni, secundum Aristotelem, ad tibias non modo pugilantur, sed flagris etiam cædunt atque opsonia apparant. Narrat Aristoteles suo etiam tempore servos in Etruria ad tibiæ cantum solitos flagris cædi.

3.

Sed is (Hellanicus) qui de sacerdotibus quæ Argis erant scripsit, et ea collegit quæ cujusque tempore facta sunt ait Æneam cum Ulysse e Molossis Italiam appulsum urbem condidisse; eamque de unius Iliadum Romæ nomine vocavisse. Hanc autem dicit, nimio errore fatigatam, alias virgines Trojanas impulisse, ut una secum naves incenderent. Eique assentitur Damastes Sigensis et alii quidam. Aristoteles vero philosophus Achæorum Troja redeuntium nonnullos Maleam circumnavigantes, quum vehementi tempestate opprimerentur, per aliquantum temporis ventorum vi huc illuc delatos per mare vagatos esse, tandem vero venisse in eum Opicæ locum, qui vocatur Latium, ad mare situm Tyrrhenicum. Terra conspecta lætos naves subduxisse, ibique hiemis tempestatem transegisse, ut veris initio navigationem resumerent. Incensis vero noctu navibus, quum proficisci non possent necessitate coactos esse ut vitæ sedem in locis istis, quos appulerant, figerent. Hoc autem iis accidisse facinore mulierum, quas captivas secum e Troja duxerant. Eas enim ignes navibus injecisse timentes servitutem quæ, reversis domum Achæis, ipsas maneret.

Quare mulieres osculo salutant cognatos suos? An id sentiendum est quod plerisque probatur, interdictum usu vini mulieribus fuisse; ac proinde ne latere posset si qua vinum bibisset, sed a familiaribus inter congressum deprehenderentur, osculandi morem fuisse institutum? An vero quam affert Aristoteles philosophus causam, ea recipienda est? Id enim quod fama pervulgatum est, multisque locis adscribitur, facinus a Troadibus, quoque in Italia perpetratum fuit. Nam ibi quum post na-

στο τέλης ὁ φιλόσοφος αἰτίαν ἱστόρηκε; τὸ γὰρ πολυθρύλητον ἐκεῖνο καὶ πολλαχοῦ γενέσθαι λεγόμενον, ὡς ἔοικεν, ἐτολμήθη καὶ ταῖς Τρῳάσι περὶ τὴν Ἰταλίαν. Τῶν γὰρ ἀνδρῶν ὡς προσέπλευσαν ἀποβάντων, ἐνέπρησαν τὰ πλοῖα, πάντως ἀπαλλαγῆναι τῆς πλάνης δεόμεναι καὶ τῆς θαλάττης, φοβηθεῖσαι δὲ τοὺς ἄνδρας ἠσπάζοντο τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων μετὰ τοῦ καταφιλεῖν καὶ περιπλέκεσθαι τοὺς προστυγχάνοντας· παυσαμένων δὲ τῆς ὀργῆς καὶ διαλλαγέντων, ἐχρῶντο καὶ τοῦ λοιποῦ ταύτῃ τῇ φιλοφροσύνῃ πρὸς αὐτούς.

Hanc ex Aristotele desumptam narrationem ex Heraclide, Lembo cognominato, affert Festus s. v. *Roma* (p. 269 Müller) : *Lembos qui appellatur Heraclides existimat, revertentibus ab Ilio Achivis, quosdam tempestate dejectos in Italiæ regiones, secutos Tiberis decursum, pervenisse ubi nunc sit Roma, ibique propter tædium navigationis impulsas captivas auctoritate virginis cujusdam tempestivæ nomine Rhomes incendisse classem atque ab ea necessitate ibi manendi urbem conditam ab eis et potissimum ejus nomine eam appellatam, a cujus consilio eas sedes sibi firmavissent.* Cf. Servius ad Æneid. I, 273 et Solin. c. 1. Eodem modo res apud Polyænum VIII, 25 narratur. Similis plane fabulæ, mutatis tantum locis et nominibus, ut jam a Strabone VI, p. 264 observatum est, frequens mentio. Cf. Pseudo-Aristot. Mirab. Ausc. c. 109, et quæ congessit testimonia Schwegler. *Römische Geschichte*, t. I, p. 404, n. 29.

4 (608).

Plutarch. V. Camilli c. 22 : Τοῦ μέντοι πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἁλώσεως (urbis Romæ a Gallis scil.) ἔοικεν ἀμυδρά τις εὐθὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα φήμη διελθεῖν. Ἡρακλείδης γὰρ ὁ Ποντικὸς οὐ πολὺ τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπολειπόμενος ἐν τῷ περὶ Ψυχῆς συγγράμματί φησιν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας λόγον κατασχεῖν ὡς στρατὸς ἐξ Ὑπερβορέων ἐλθὼν ἔξωθεν ᾑρήκοι πόλιν Ἑλληνίδα Ῥώμην ἐκεῖ που κατῳκημένην περὶ τὴν μεγάλην θάλασσαν. Οὐκ ἂν οὖν θαυμάσαιμι μυθώδη καὶ πλασματίαν ὄντα τὸν Ἡρακλείδην ἀληθεῖ λόγῳ τῷ περὶ τῆς ἁλώσεως ἐπικομπάσαι τοὺς Ὑπερβορέους καὶ τὴν μεγάλην θάλατταν. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ φιλόσοφος τὸ μὲν ἁλῶναι τὴν πόλιν ὑπὸ Κελτῶν ἀκριβῶς δῆλός ἐστιν ἀκηκοώς, τὸν δὲ σώσαντα Λεύκιον εἶναι φησίν· ἦν δὲ Μάρκος, οὐ Λεύκιος, ὁ Κάμιλλος.

IV. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.

Quænam sit vocabuli δικαίωμα significatio, ipsius Aristotelis verbis definire licet, in Ethicis ad Nicom. V, 7, 7 ita dicentis : Δικαίωμα τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος, cf. præterea de Cælo I, 10, Rhetor. I, 13, Thucyd. I, 41 et alibi. Δικαιώματα igitur Aristotelis, quorum unum tantum librum agnoscunt codices Diogenis Laertii (129, Anon. 111) a Rosio collati, omnia complectebantur quæcunque de litibus, de finibus regendis aliisque controversis rebus, inter singulas civitates Græcas agitatis, earumque compositione philosopho innotuerant. Nec a vero fortasse procul aberrabimus, si non tam de justo quodam ac perfecto libro cogitamus, quam de collectione, quales et Didascaliarum et Olympionicarum et Pythionicarum libros fuisse existimo, a philosopho instituta. Talium vero collectionum monumenta publica in singulis urbibus exstantia fons et origo fuerunt, nonnullis additis quæ ad eorum explicationem necessaria erant.

Quæ si recte a nobis dicta sunt, non omnis fortasse fides deneganda est auctori Vitæ Marcianæ, Δικαιωμάτων argumentum ita describenti, p. 2 Robbe : Καὶ τὰ γεγραμμένα αὐτῷ Δικαιώματα Ἑλληνίδων πόλεων, ἐξ ὧν Φίλιππος τὰς φιλονεικίας τῶν Ἑλλήνων διέλυσεν, ὡς μεγαλορρήμον[ήσαντά π]οτε (ita Rosius, melius quam Robbe μεγαλορρημονεῖν ποτε) καὶ εἰπεῖν· « Ὥρισα γῆν Πέλοπος. » Cf. Vers. lat. vet. : *Et scriptas ab eo Justificationes Græcorum civitatum, cum quibus Philippus lites Græcorum determinabat.* In quibus præsertim et illud animadvertendum est hunc librum ante Politias conscriptum fuisse tradi, quum statim addatur : Γέγραπται δὲ αὐτῷ καὶ ἡ τῶν Πολιτειῶν ἱστορία ὕστερον.

---

vium appulsum viri essent digressi, mulieres ignem navibus injecerunt, ut erroribus finem imponerent ac navigationi : deinde sibi metuentes a maritis, cognatos et familiares, ut quisque se obtulerat, cum suavio sunt amplexæ; iraque placata, ut in gratia fuit reditum, hoc deinde eis blandiendi genus retinuerunt.

4.

Videtur sane calamitatis istius Romanæ obscura quædam statim in Græciam pervenisse fama. Heraclides enim Ponticus, qui non diu post illa tempora vixit, in libro de Anima scribit, rumorem ex occidente allatum, quod exercitus ab Hyperboreis advenerit urbemque Græcam, Romam nomine, posito ibi quodam loco ad magnum mare, ceperit. Ceterum Heraclidem fabulas et figmenta scribere alioqui solitum, non miror, vero de capta urbe sermoni, rei exaggerandæ causa, Hyperboreos et magnum mare adjecisse. At Aristoteles philosophus satis testatum fecit, auditu se de Roma a Gallis capta percepisse, eamque a Lucio recuperatam scribit : fuit autem servata non a Lucio, sed a Marco Camillo.

1 (609).

Harpocration s. v. Δρυμός : Πόλις μεταξὺ Βοιωτίας καὶ τῆς Ἀττικῆς. Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ Πρεσβείας (§ 326). Ἀριστοτέλης δ' ἐν τοῖς Δικαιώμασί φησιν οὕτως· « Ἔπειτα Δρυμὸν ἓν Ἀττικὸν καὶ ἕτερον Βοιώτιον.»

2 (610).

Ammonius s. v. Νῆες, p. 98 Valck.: Δίδυμος ἐν δεκάτῳ ῥητορικῶν Ὑπομνημάτων φησὶν οὕτως ὅτι διαφέρουσιν αἱ νῆες τῶν πλοίων. Τὰ μὲν γάρ ἐστι στρογγύλα, αἱ δὲ κωπήρεις καὶ στρατιώτιδες. Ἀριστοτέλης δὲ ἱστορεῖ ἐν Δικαιώμασι τῶν πόλεων οὕτως· « Ἀλέξανδρος ὁ Μολοττὸς ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον, Ταραντίνων αὐτὸν μεταπεμψαμένων ἐπὶ τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον, ἐξέπλευσε ναυσὶ μὲν πεντεκαίδεκα, πλοίοις δὲ συχνοῖς ἱππαγωγοῖς καὶ στρατηγικοῖς.

Codices male πολέμων. Inde Hugo Grotius in libro celeberrimo de Jure Belli et Pacis, Aristoteli librum *Justificationes Bellorum* tribuit. Locum Ammonii, quem Erennium Philonem vocat, ter exscripsit Eustathius in Odyss. p. 1727, 11 : Ἐρέννιος οὖν Φίλων διαφέρειν φησὶ νῆας πλοίων κατὰ Δίδυμον· τὰ μὲν γὰρ στρογγύλα, αἱ δὲ στρατιώτιδες. Εἰς ὃ φέρει καὶ χρῆσιν Ἀριστοτέλους ταύτην· Ἀλέξ. ὁ Μ. κτέ., in Odyss. p. 1408, 8, omisso Aristotelis nomine, et in Iliad. p. 684, 30 ubi bene Ἀριστοτέλης δέ, φησὶν (ὁ Δίδυμος scil.) ἐν Δικαιώμασι πόλεων.

V. ΠΥΘΙΟΝΙΚΑΙ.

In recensendis libris ludos publicos sive gymnicos sive scenicos spectantibus mirum est quantum discrepent indices. Quum enim apud Diogenem Laertium (130-137) nominantur Ὀλυμπιονῖκαι α', Πυθιονῖκαι α', (περὶ) Μουσικῆς α', Πυθικὸς α', Πυθιονικῶν ἔλεγχοι α', Νῖκαι Διονυσιακαὶ α', περὶ Τραγῳδιῶν α', Διδασκαλίαι α', ita hos titulos profert Anonymus : Ὀλυμπιονίκας βίβλους ἐν ᾧ Μέναιχμον ἐνίκησεν (113), περὶ Μουσικῆς α' (114), Διονυσιακῶν ἀστικῶν καὶ ληναίων προοιμίων α' (116), περὶ Τραγῳδιῶν α' (117), περὶ Διδασκαλιῶν α' (118). Ex toto hoc numero duo tantummodo tituli sunt quos aliunde quoque novimus Πυθιονῖκαι et Διδασκαλίαι. De his mox videbimus: in Pythionicarum vero libro, quantum quidem ex superstitibus fragmentis judicare licet, præsertim vero e vocabulis ἀναγραφή sive ἀναγράφειν, in tali re solemnibus, apparet secundum seriem Pythiadum, nomina eorum qui in ludis sive musicis sive gymnicis vicerant descripta fuisse. Huic vero recensioni nominum, quam ab Aristotele e publicis cujuscunque generis monumentis concinnatam fuisse, satis probabilis est conjectura (cf. Leop. Schmidt, *Pindar*, Bonn. 1862, p. 48), num et alia quædam accesserint, de ipsorum ludorum ortu et adornatione, de singulorum victorum patria atque genere, qualia ab aliis, qui de eadem materia scripserant, ut ab Eratosthene, adjecta esse constat, nullo satis certo testimonio comprobari potest. Quæ enim a nonnullis, ut a C. Müllero, ad hosce libros de ludis gymnicis relata sunt fragmenta, talia sunt pleraque, ut majore fortasse jure e Politiis desumpta putemus.

Singulari plane casu factum est, ut nullum quod ad Olympionicas referatur, servatum sit fragmentum. De fonte enim unde Eratosthenes sua hauserit apud Diogenem Laertium VIII, 51 : Λέγει δὲ καὶ Ἐρατοσθένης ἐν τοῖς Ὀλυμπιονίκαις τὴν πρώτην καὶ ἑβδομηκοστὴν Ὀλυμπιάδα νενικηκέναι τὸν τοῦ Μέτωνος πατέρα, μάρτυρι χρώμενος Ἀριστοτέλει, ideo dubitari licet, quod plura de Empedocle, cujus ille pater fuerat, narraverat Aristoteles, in dialogis, ut videtur, de Poetis. Cf. fr. 11. Nec magis certa est conjectura Nauckii, *Aristoph. Byzant. fragm.* p. 233, in glossa Hesychii Γρίσων: ὗς. Ἀριστοφάνης δὲ ὄνομα δρομέως νενικηκότος ἐν Ὀλυμπίᾳ στάδιον et in Etymol. M. p. 241, 49: Γρίσων : ὁ χοῖρος. Ἀριστοφάνης δέ φησι δρομέως ὄνομα, pro Ἀριστοφάνης, Ἀριστοτέλης scribere jubentis. Quod si constaret, de quo supra diximus, Aristotelem, de ipso more et de præmiis ludorum quædam præmisisse, non inepte ad hanc disputationem cum C. Müllero referremus, quæ in Pseudo-Aristotelis Mirab. Auscult.

JURA URBIUM.

1.

Drymus, urbs in confiniis Bœotiæ et Atticæ. Demosthenes in Oratione de Legatione. Aristoteles vero in Justificationibus ait ita : « Deinde Drymum unum Atticum et alterum Bœotium ».

2.

Didymus in libro decimo rhetoricorum Commentariorum scribit ναῦς (*naves*) a πλοίοις (*navigiis*) differre. Hæc enim rotundæ sunt, illæ vero remis moventur et militares. Aristoteles in Justificationibus urbium ait : Alexander Molossus sub idem tempus, Tarentinis eum ad bellum contra barbaros gerendum advocantibus, enavigavit navibus quindecim, multisque navigiis equos et milites ferentibus.

c. 52 de oleis Olympicis leguntur, e quibus victorum coronæ petebantur. Vide tamen ne potius de Eleorum Politia cogitandum sit, in qua de Hellanodicis ab Aristotele dictum erat, ita ut ex illo fonte, non e Mirabilium quadam collectione Scholia in Aristophanis Plut. v. 586 (cf. Suidas s. v. κότινος) et in Theocriti Id. IV, 7 derivata sint.

De verbis quæ apud Anonymum Olympionicarum titulo addita leguntur : ἐν ᾧ Μέναιχμον ἐνίκησεν, quomodo statuendum sit, nescio, nisi in ejus catalogo lacunam fuisse arbitremur, ita ut ante hæc verba Πυθικὸς supplendum sit. Quum enim Menæchmus Sicyonius præter Alexandri historiam, Πυθικὸν etiam (i. e. orationem, non autem quod C. Müllerus volebat Fragm. Hist. gr. t. II, p. 182, librum de ludis Pythiis eorumque victoribus) composuerit, cf. Fragm. Hist. Alex. ad calcem Arriani ed. Didot. p. 146, manifestum est Aristotelis sive veri sive potius falsi et Menæchmi orationes inter se collatas fuisse.

1 (611).

Plutarchus V. Solonis c. 11 : Ἤδη μὲν οὖν καὶ ἀπὸ τούτων ἔνδοξος ἦν ὁ Σόλων καὶ μέγας, ἐθαυμάσθη δὲ καὶ διεβοήθη μᾶλλον ἐν τοῖς Ἕλλησιν εἰπὼν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς ὡς χρὴ βοηθεῖν καὶ μὴ περιορᾶν Κιρραίους ὑβρίζοντας εἰς τὸ μαντεῖον, ἀλλὰ προσαμύνειν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ Δελφοῖς. Πεισθέντες γὰρ ὑπ' ἐκείνου πρὸς τὸν πόλεμον ὥρμησαν οἱ Ἀμφικτύονες, ὡς ἄλλοι τε μαρτυροῦσι καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Πυθιονικῶν ἀναγραφῇ, Σόλωνι τὴν γνώμην ἀνατιθείς. Οὐ μέντοι στρατηγὸς ἐπὶ τοῦτον ἀπεδείχθη τὸν πόλεμον, ὡς λέγειν φησὶν Ἕρμιππος Εὐάνθη τὸν Σάμιον· οὔτε γὰρ Αἰσχίνης ὁ ῥήτωρ τοῦτ' εἴρηκεν, ἔν τε τοῖς Δελφῶν Ὑπομνήμασιν Ἀλκμαίων, οὐ Σόλων στρατηγὸς ἀναγέγραπται.

« Cf. Pausan. X, 37 (καὶ Σόλωνα ἐξ Ἀθηνῶν ἐπηγάγοντο συμβουλεύειν). Consentit ipse Æschines adv. Ctesiph. § 108 : Λαβόντες δὲ τὸν χρησμὸν οἱ Ἀμφικτύονες ἐψηφίσαντο Σόλωνος εἰπόντος Ἀθηναίου τὴν γνώμην... ἐπιστρατεύειν ἐπὶ τοὺς ἐναγεῖς κατὰ τὴν μαντείαν τοῦ θεοῦ. Publico igitur decreto usus esse videtur Pythionicarum auctor, quem ex commentario quodam ad hunc ipsum Æschinis locum (Didymi?) citavisse Plutarchus videtur e variis fontibus sparsam Solonis vitam consuens lacunasque vix explens orationis specie. » *Rosius*.

2 (612).

Hesychius s. v. Βοῦθος περιφοιτᾷ : παροιμία ἐπὶ τῶν εὐήθων καὶ παχυφρόνων, ἀπὸ Βούθου τινὸς μετενεχθεῖσα τοῦ Πύθια νικήσαντος, ὃν ἀναγράφει καὶ Ἀριστοτέλης νενικηκότα.

Proverbio Cratinum usum fuisse testantur Herodianus Περὶ μον. λέξεως, p. 42, 8 Lehrs et Zenobius II, 66, quorum prior Βοῦθος Πύθια νικήσας (cod. male ἐνίκησα)· παροιμία Βοῦθος περιφοιτᾷ. Κρατῖνος Χείρωσι· τάττεται δὲ ἐπὶ τῶν εὐήθων καὶ παχυρίνων. Cf. præterea Suidas s. v., Plutarch. Prov. I, 33 ubi additur ἀπό τινος Πυθιονίκου Βούθου καλουμένου, Macarius Prov. I, 81.

3 (613).

Schol. Pindari Isthm. II inscr. Ξενοκράτει Ἀκραγαντίνῳ : Οὗτος ὁ ἐπίνικος γέγραπται μὲν εἰς Ξενοκράτην Ἀκραγαντῖνον... τὸν δὲ Ξενοκράτην τοῦτον οἱ μὲν προϋπομνηματισάμενοι Θήρωνος ἀδελφὸν εἶναί φησιν, ὁ δὲ Ἀρτέμων σφόδρα τὰ περὶ τοὺς Σικελιώτας πεπολυπραγμονηκὼς αὐτὸν μόνον συγγενῆ φησιν εἶναι, οὗτος δὲ ὁ Ξενοκράτης οὐ μόνον Ἴσθμια νενίκηκεν ἵπποις, ἀλλὰ καὶ Πύθια τὴν εἰκοστὴν τετάρτην Πυθιάδα, ὡς Ἀριστοτέλης ἀναγράφει· καὶ Σιμωνίδης δὲ ἐπαινῶν αὐτὸν ἀμφοτέρας αὐτοῦ τὰς νίκας κατατάσσει.

Theronis et Xenocratis nomina confusa sunt apud eundem Schol. (cod. Vrat. D. Gott. et Vin-

---

PYTHIONICÆ.

1.

Hæc jam tum Soloni magnam gloriam paraverant : auxit tamen admirationem famamque ejus apud Græcos, quod suasit non esse negligendam esse injuriam quam Cirrhæi Delphico oraculo inferrent, sed pro deo Delphis succurrendum esse. Ejus enim auctoritate moti Amphictyones, bellum susceperunt, quod et alii testantur et Aristoteles in Pythionicarum Recensu Solonem auctorem hujus sententiæ facit. Non tamen, quod Euanthem scripsisse Samium Hermippus ait, dux huic bello præfectus est Solon; nam neque Æschines orator id dicit, et in Delphicis commentariis Alcmæon, non Solon, dux Atheniensium scriptus est.

2.

Buthus obambulat. Hoc proverbium usurpatur de stolidis ac simplicibus, ab athleta quodam Butho, qui Pythia vicerat et quem et Aristoteles ut victorem recenset.

3.

Xenocrati Agrigentino. Hoc epinicium in honorem Xenocratis Agrigentini scriptum est... Hunc vero Xenocratem veteres commentatores Theronis fratrem esse affirmant, sed Artemon qui diligentissime de Siceliotis scripsit, tantum cognatum fuisse dicit. Hic autem Xenocrates non solum Isthmica vicit equis, sed et Pythia, Pythiade quarta et vicesima, ut notat Aristoteles : Simonides etiam ubi eum laudat utramque ejus victoriam si-

λους λέγουσι τοὺς ποιητὰς τῶν διθυράμβων ἢ τῶν κωμῳδιῶν ἢ τῶν τραγῳδιῶν. Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ Χορευτοῦ (§ 11), «ἔλαχον, φησί, Πανταχλέα διδάσκαλον·» ὅτι γαρ ὁ Πανταχλῆς ποιητής, δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς Διδασκαλίαις.

Pantaclis nomen exstat in inscriptione a Stephano Byz. memorata s. v. Ἀτήνη. Cf. Meineke, *Hist. com. Græc.* p. 6.

3 (616).

Photius s. v. Ὄνου σκιά, καὶ περὶ ὄνου σκιᾶς : Σοφοκλῆς Κηδαλίωνι... Ἀριστοφάνης Δαιδάλῳ... Ἀριστοτέλης δ' ἐν Διδασκαλίαις καὶ δράματός τινος φέρει ἐπιγραφὴν Ὄνου σκιάν.

Eadem Suidas. Zenob. Prov. VI, 28 : Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς : μέμνηται ταύτης ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ Μένανδρος... καὶ Ἀρχίππῳ δὲ κωμῳδία γέγονεν Ὄνου σκιά. Cf. Meineke, *Hist. com. Gr.* p. 208.

4 (617).

Schol. Plat. Apolog. p. 33b Bekk. : Μέλητος δὲ τραγῳδίας φαῦλος ποιητὴς Θρᾷξ γένος ὡς Ἀριστοφάνης Βατράχοις (1309), Πελαργοῖς Λαΐου υἱὸν αὐτὸν λέγων, ἐπεὶ ᾧ ἔτει οἱ Πελαργοὶ ἐδιδάσκοντο καὶ ὁ Μέλητος Οἰδιποδείαν ἔθηκεν, ὡς Ἀριστοτέλης Διδασκαλίαις.

Pro ἔθηκεν, Meinekius l. l. p. 177 καθῆκεν conjecit, cf. Bergk. in Meinek. Fr. com. t. II, p. 1127.

5 (618).

Schol. Aristoph. Aves 1379 : Τί δεῦρο πόδα σὺ κυλλόν :... Δίδυμος μὲν κύκλον ἐπεὶ κυκλίων ᾀσμάτων ποιητής ἐστι (ὁ Κινησίας scil.), κυλλὸν δὲ ἐπεὶ χωλός ἐστιν. Εἴρηται δὲ περὶ αὐτοῦ ἐν Βατράχοις. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς Διδασκαλίαις δύο φησὶ γεγονέναι. Σύμμαχος οὕτως. Εὐφρόνιος ἐπειδὴ κυλλὸς ἦν ὁ Κινησίας. Τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν εὑρεῖν. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολὺ παρ' αὐτοῖς ἐστὶ τὸ ποδὶ λευκῷ καὶ ποδὶ κούφῳ καὶ πόδα τιθεὶς ἤ τι τοιοῦτον, τὸ κυλλὸν προσέθηκεν.

In loco corrupto Aristotelis testimonium male appositum videtur. Nec multum juvat Rosii conjectura pro ἐν Διδασκαλίαις, ἐν Πολιτείαις scribendum esse suspicantis.

6 (619).

Schol. Aristoph. Ran. 404 : Ἐπὶ γοῦν τοῦ Καλλίου τούτου φησὶν Ἀριστοτέλης ὅτι σύνδυο ἔδοξε χορηγεῖν τὰ Διονύσια τοῖς τραγῳδοῖς καὶ κωμῳδοῖς... ὥστε ἴσως ἦν τις καὶ περὶ τὸν Ληναϊκὸν ἀγῶνα συστολή. Χρόνῳ δ' ὕστερον οὐ πολλῷ τινι καὶ καθάπαξ περιεῖλε Κινησίας τὰς χορηγίας· ἐξ οὗ καὶ Στράττις ἐν τῷ εἰς αὐτὸν δράματι ἔφη σκηνὴ μὲν τοῦ χοροκτόνου Κινησίου. Cf. Bothe, Poet. comic. Fr. p. 294.

7 (620).

Schol. Aristoph. Ran. 1124 : Ἐξ Ὀρεστείας : τετραλογίαν φέρουσι τὴν Ὀρεστείαν αἱ Διδασκαλίαι Ἀγαμέμνονα, Χοηφόρους, Εὐμενίδας, Πρωτέα σατυρικόν. Ἀρίσταρχος καὶ Ἀπολλώνιος τριλογίαν λέγουσι, χωρὶς τῶν σατυρικῶν (Σατύρων conj. Bernhardy, *Gesch. der gr. Litter.*, t. II, p. 667). Argum. Æsch. Agamemn. : Ἐδιδάχθη τὸ δρᾶμα ἐπὶ ἄρχοντος Φιλοκλέους Ὀλυμπιάδι ὀγδοηκοστῇ ἔτει δευτέρῳ. Πρῶτος Αἰσχύλος Ἀγαμέμνονι, Χοηφόροις, Πρωτεῖ σατυρικῷ. Ἐχορήγει Ξενοκλῆς Ἀφιδνεύς.

8 (621).

Harpocration s. v. Σθένελος : Λυσίας ἐν τῷ πρὸς Διογένην. Καὶ ἐν ταῖς Διδασκαλίαις εὑρίσκεται ὁ Σθένελος τραγῳδίας ποιητής. Ἐκωμῴδει δὲ αὐτὸν ὁ τοὺς Πλάτωνος Λάκωνας γράψας ὡς τἀλλότρια σφετεριζόμενον. Cf. Photius s. v. et Schol. Aristoph. Vesp. v. 1312.

---

rum, comœdiarum aut tragœdiarum poetas. Antiphon in Oratione de Choreuta : Nactus sum, inquit, Pantaclem Didascalum, Pantaclem vero poetam fuisse docuit Aristoteles in Didascaliis.

3.

Aristoteles in Didascaliis recenset etiam comœdiam Asini umbra inscriptam.

4.

Meletus nequam tragœdiarum poeta, Thrax genere, ut Aristophanes in Ranis et in Ciconiis, ubi eum Laii filium dicit, quod anno, quo Ciconiæ fabula docebatur, Meletus Œdipodiam scenæ commisit, ut Aristoteles tradit in Didascaliis.

5.

Aristoteles in Didascaliis duos fuisse Cinesias dixit.

6.

Sub Callia archonte, ut Aristoteles ait, binos choragos Dionysiorum festis sumptus tragœdiarum et comœdiarum suppeditare placuit. Fortasse igitur etiam circa Lenæos ludos diminutio fuit. Non multo vero post Cinesias choregias prorsus sustulit. Unde Strattis in fabula quam contra eum scripsit, Cinesiæ tanquam χοροκτόνου meminit.

7.

Didascaliæ Orestiam tetralogiam fuisse ferunt compositam ex Agamemnone, Choephoris, Eumenidibus et Proteo satyrico.

8.

Sthenelus tragœdiarum poeta in Didascaliis quoque reperitur.

9 (622).

Schol. Aristoph. Nubes v. 552 : Δῆλον δὲ ὅτι πρότερος ὁ Μαρικᾶς ἐδιδάχθη τῶν δευτέρων Νεφελῶν. Ἐρατοσθένης δέ φησι Καλλίμαχον ἐγκαλεῖν ταῖς Διδασκαλίαις, ὅτι φέρουσιν ὕστερον τρίτῳ ἔτει τὸν Μαρικᾶν τῶν Νεφελῶν, σαφῶς ἐνταῦθα εἰρημένου ὅτι πρότερον καθεῖται. Λανθάνει δ' αὐτόν, φησίν, ὅτι ἐν μὲν ταῖς διδαχθείσαις οὐδὲν τοιοῦτον εἴρηκεν, ἐν δὲ ταῖς ὕστερον διασκευασθείσαις εἰ λέγεται, οὐδὲν ἄτοπον. Αἱ Διδασκαλίαι δὲ δῆλον ὅτι τὰς διδαχθείσας φέρουσι. Πῶς δ' οὐ συνεῖδεν ὅτι καὶ ἐν τῷ Μαρικᾷ προτετελεύτηκε Κλέων, ἐν δὲ ταῖς Νεφέλαις λέγεται·

Εἶτα τὸν θεοῖσιν ἐχθρὸν βυρσοδέψην
(v. 581).

Cf. Argument. V : Αἱ πρῶται Νεφέλαι ἐδιδάχθησαν ἐν ἄστει ἐπὶ ἄρχοντος Ἰσάρχου (Ol. 89, 1) ὅτε Κρατῖνος μὲν ἐνίκα Πυτίνῃ, Ἀμειψίας δὲ Κόννῳ.

10 (623).

Argum. Aristoph. Pacis : Ἄλλως. Φέρεται ἐν ταῖς Διδασκαλίαις δεδιδαχὼς Εἰρήνην ὁμωνύμως (ita Dind. cod. RV ὁμοίως) ὁ Ἀριστοφάνης. Ἄδηλον οὖν, φησὶν Ἐρατοσθένης, πότερον τὴν αὐτὴν ἐδίδαξεν ἢ ἑτέραν καθῆκεν ἥτις οὐ σώζεται.

Cf. Argum. I : Ἐνίκησε δὲ τῷ δράματι ὁ ποιητὴς ἐπὶ ἄρχοντος Ἀλκαίου (Ol. 89, 3) ἐν ἄστει. Πρῶτος Εὔπολις Κόλαξι, δεύτερος Ἀριστοφάνης Εἰρήνῃ, τρίτος Λεύκων Φράτορσι. Τὸ δὲ δρᾶμα ὑπεκρίνατο Ἀπολλόδωρος, ἡνίκα ἑρμῆν λοιοκρότης, quæ ultima aperte corrupta Dindorfius ita restituit : ἡνίκα ἔτ' ἦν ὑποκριτής. Rosius nomen Hermonis histrionis in his latere putat a Polluce IV, 88 nominati.

11 (624).

Argum. Sophocl. Ajac.: Ὅθεν καὶ τῇ ἐπιγραφῇ πρόσκειται μαστιγοφόρος, ἢ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ Λοκροῦ. Δικαίαρχος δὲ Αἴαντος θάνατον ἐπιγράφει· ἐν δὲ ταῖς Διδασκαλίαις ψιλῶς Αἴας ἀναγέγραπται.

12 (625).

Argum. Euripid. Rhesi : Τοῦτο τὸ δρᾶμα ἔνιοι νόθον ὑπενόησαν, Εὐριπίδου δὲ μὴ εἶναι· τὸν γὰρ Σοφόκλειον μᾶλλον ὑποφαίνει (ὑποφαίνειν Valcken.) χαρακτῆρα. Ἐν μέντοι ταῖς Διδασκαλίαις ὡς γνήσιον ἀναγέγραπται, καὶ ἡ περὶ τὰ μετάρσια δὲ ἐν αὐτῷ πολυπραγμοσύνη τὸν Εὐριπίδην ὁμολογεῖ.

13 (626).

Schol. Aristoph. Ran. v. 67 : Καὶ ταῦτα τοῦ τεθνηκότος (sc. Εὐριπίδου) :... οὕτω γὰρ καὶ αἱ Διδασκαλίαι φέρουσι, τελευτήσαντος Εὐριπίδου τὸν υἱὸν αὐτοῦ δεδιδαχέναι ὁμώνυμον ἐν ἄστει Ἰφιγένειαν τὴν ἐν Αὐλίδι, Ἀλκμαίωνα, Βάκχας. Cf. Suidas s. v. Εὐριπίδης et Vita Euripid. p. 134, 27 Westerm.

14 (627).

Argum. Soph. Œd. tyr. : Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ πρότερον οὐ τύραννον αὐτὸν (τὸν Οἰδίποδα sc.) ἐπιγράφοντες, διὰ τοὺς χρόνους τῶν Διδασκαλιῶν καὶ διὰ τὰ πράγματα· ἀλήτην γὰρ καὶ πηρὸν Οἰδίποδα τὸν ἐπὶ Κολωνῷ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀφικνεῖσθαι.

—

Res e Didascaliis petitas omissa earum mentione haud semel præbent Argumenta tragœdiarum, de quibus cf. Schneidewin, *de Hypothes. trag. Græcar. Aristophani Byz. vindicandis Abhandl. der Götting. Ges. der Wiss.*, t. VI.

1. Argum. Æschyl. Pers. : Ἐπὶ Μένωνος (Ol 76, 4) τραγῳδῶν Αἰσχύλος ἐνίκα Φινεῖ, Πέρσαις, Γλαύκῳ, Προμηθεῖ.

2. Argum. Æsch. S. c. Theb. : Ἐδιδάχθη ἐπὶ Θεαγενίδου Ὀλυμπιάδι οη'. Ἐνίκα Λαΐῳ, Οἰδίποδι, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, Σφιγγὶ σατυρικῇ. Δεύτερος Ἀριστίας Περσεῖ, Ταντάλῳ, Παλαισταῖς σατυρικοῖς τοῖς Πρατίνου πατρός. Τρίτος Πολυφράδμων Λυκουργείᾳ τετραλογίᾳ.

3. Argum. Æschyl. Agam.: Ἐδιδάχθη τὸ δρᾶμα ἐπὶ ἄρχοντος Φιλοκλέους Ὀλυμπιάδι ὀγδοηκοστῇ ἔτει δευτέρῳ. Πρῶτος Αἰσχύλος Ἀγαμέμνονι, Χοηφόροις,

9.

Eratosthenes dicit Callimachum succensuisse Didascaliis quod ferunt Maricam tertio anno post Nubes doctum esse, quum in illis aperte dicatur prius in scenam commissum fuisse.

10.

In Didascaliis fertur Aristophanem alteram fabulam eodem nomine Pacis inscriptam docuisse.

11.

In Didascaliis Ajax (*lorarius*) nude Ajax inscribitur.

12.

In Didascaliis Rhesus ut genuina Euripidis fabula recensetur.

13.

In Didascaliis scriptum est, Euripide mortuo, ejus filium cui ipsi nomen Euripidi erat docuisse in urbe Iphigeniam in Aulide, Alcmæonem vero Bacchas.

15.

Sunt qui Œdipum fabulam inscribant priorem, non tyrannum, propter tempora Didascaliarum.

Εὐμενίσι, Πρωτεῖ σατυρικῷ. Ἐχορήγει Ξενοκλῆς Ἀφιδνεύς.

4. Vita Eurip.: Ἤρξατο δὲ διδάσκειν ἐπὶ Καλλίου ἄρχοντος κατὰ Ὀλυμπιάδα ὀγδοηκοστὴν πρώτην ἔτει α'. Πρῶτον δὲ ἐδίδαξε τὰς Πελιάδας ἔτει πρώτῳ, ὅτε καὶ τρίτος ἐγένετο.

5. Argum. Eurip. Alcest.: Τὸ δρᾶμα ἐποιήθη ιζ'. Ἐδιδάχθη ἐπὶ Γλαυκίνου ἄρχοντος Ὀλυμπιάδι πε' ἔτει δευτέρῳ. Πρῶτος ἦν Σοφοκλῆς, δεύτερος Εὐριπίδης Κρήσσαις, Ἀλκμαίωνι τῷ διὰ Ψωφῖδος, Τηλέφῳ, Ἀλκήστιδι.

6. Argum. Eurip. Medeæ: Ἐδιδάχθη ἐπὶ Πυθοδώρου ἄρχοντος Ὀλυμπιάδος πζ' ἔτει πρώτῳ. Πρῶτος Εὐφορίων, δεύτερος Σοφοκλῆς, τρίτος Εὐριπίδης Μηδείᾳ, Φιλοκτήτῃ, Δίκτυϊ, Θερισταῖς σατύροις.

7. Argum. Eurip. Hippol.: Ἐδιδάχθη ἐπὶ Ἐπαμείνονος ἄρχοντος Ὀλυμπιάδος πζ' ἔτει β'. Πρῶτος Εὐριπίδης, δεύτερος Ἰοφῶν, τρίτος Ἴων.

8. Proleg. Schol. Aristoph. de Comœdia III, 49, p. XIV ed. Dübner: (Aristophanis Δαιταλεῖς) ἐδίδαξε δὲ πρῶτος ἐπὶ ἄρχοντος Διοτίμου (Olymp. 88, 1) διὰ Καλλιστράτου.

9. Photius s. v. Σαμίων ὁ δῆμος cf. Suidas: Τοὺς δὲ Βαβυλωνίους ἐδίδαξε διὰ Καλλιστράτου Ἀριστοφάνης ἔτεσι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου κδ' ἐπὶ Εὐκλέους (Olymp. 88, 2).

10. Argum. Aristoph. Acharn.: Ἐδιδάχθη ἐπὶ Εὐθύνου ἄρχοντος (Olymp. 88, 3) ἐν Ληναίοις διὰ Καλλιστράτου· καὶ πρῶτος ἦν. Δεύτερος Κρατῖνος Χειμαζομένοις. Οὐ σώζονται. Τρίτος Εὔπολις Νουμηνίαις.

11. Argum. Aristoph. Equit.: Ἐδιδάχθη τὸ δρᾶμα ἐπὶ Στρατοκλέους ἄρχοντος (Olymp. 88, 4) δημοσίᾳ εἰς Λήναια δι' αὐτοῦ Ἀριστοφάνους. Πρῶτος ἐνίκα. Δεύτερος Κρατῖνος Σατύροις. Τρίτος Ἀριστομένης Ὑλοφόροις.

12. Argum. Aristoph. Nub.: Αἱ πρῶται Νεφέλαι ἐδιδάχθησαν ἐν ἄστει ἐπὶ ἄρχοντος Ἰσάρχου (Olymp. 89, 1), ὅτε Κρατῖνος μὲν ἐνίκα Πυτίνῃ, Ἀμειψίας δὲ Κόννῳ.

13. Argum. Aristoph. Vesp.: Ἐδιδάχθη ἐπὶ ἄρχοντος Ἀμεινίου διὰ Φιλωνίδου εἰς Λήναια ἐν τῇ πθ' Ὀλυμπιάδι. Δεύτερος ἦν. Καὶ ἐνίκα πρῶτος Φιλωνίδης Προάγωνι. Λεύκων Πρέσβεσι τρίτος.

14. Argum. Aristoph. Pacis: Ἐνίκησε δὲ τῷ δράματι ὁ ποιητὴς ἐπὶ ἄρχοντος Ἀλκαίου ἐν ἄστει (Olymp. 89, 3). Πρῶτος Εὔπολις Κόλαξι, δεύτερος Ἀριστοφάνης Εἰρήνῃ, τρίτος Λεύκων Φράτορσι. Τὸ δὲ δρᾶμα ὑπεκρίνατο Ἀπολλόδωρος ἡνίκα ἑρμῆν λοιοκρότης. Cf. supra fragm. 10.

15. Athen. V, 216, E: Ἐπὶ τούτου (Ἀριστίωνος sc. Olymp. 89, 4) γὰρ Εὔπολις τὸν Αὐτόλυκον διδάξας διὰ Δημοστράτου.

16. Ælian. V. Hist. II, 8: Κατὰ τὴν πρώτην καὶ ἐνενηκοστὴν Ὀλυμπιάδα, καθ' ἣν ἐνίκα Ἐξαίνετος ὁ Ἀκραγαντῖνος στάδιον, ἀντηγωνίσαντο ἀλλήλοις Ξενοκλῆς καὶ Εὐριπίδης. Καὶ πρῶτός γε ἦν Ξενοκλῆς ὅστις ποτὲ οὗτός ἐστιν, Οἰδίποδι καὶ Λυκάονι καὶ Βάκχαις καὶ Ἀθάμαντι σατυρικῷ. Τούτου δεύτερος Εὐριπίδης ἦν Ἀλεξάνδρῳ καὶ Παλαμήδῃ καὶ Τρῳάσι καὶ Σισύφῳ σατυρικῷ. Cf. Schol. Aristoph. Vesp. 1326 et Avium 842.

17. Argum. Aristoph. Av. I et II: Ἐδιδάχθη ἐπὶ Χαβρίου (Olymp. 91, 2) διὰ Καλλιστράτου ἐν ἄστει, ὃς (ὅτε corr. Petersen, *Neue Jahrb. für Philologie*, t. LXXXV, p. 661) ἦν δεύτερος τοῖς Ὄρνισι, πρῶτος Ἀμειψίας Κωμασταῖς, τρίτος Φρύνιχος Μονοτρόπῳ. — Ἐπὶ Χαβρίου τὸ δρᾶμα καθῆκεν εἰς ἄστυ διὰ Καλλιστράτου· εἰς δὲ Λήναια τὸν Ἀμφιάραον ἐδίδαξε διὰ Φιλωνίδου. Cf. Schol. Av. 997.

18. Argum. Aristoph. Lysistr.: Ἐδιδάχθη ἐπὶ Καλλίου ἄρχοντος τοῦ μετὰ Κλεόκριτον ἄρξαντος (Olymp. 92, 1). Εἰσῆκται δὲ διὰ Καλλιστράτου.

19. Argum. Soph. Philoct.: Ἐδιδάχθη ἐπὶ Γλαυκίππου (Olymp. 92, 3)· πρῶτος ἦν Σοφοκλῆς.

20. Argum. Eurip. Phœniss.: Ἐδιδάχθη ἐπὶ Ναυσικράτους ἄρχοντος (Olymp. 92, 3? Γλαυκίππου). Δεύτερος Εὐριπίδης καθῆκε διδασκαλίαν περὶ τούτου. Καὶ (corr. κατὰ) γὰρ ταῦτα (corr. ταὐτὰ) ὁ Οἰνόμαος καὶ Χρύσιππος. Καὶ σώζεται. Cf. Schol. Aristoph. Ran. 53 et Av. 348, 424.

21. Argum. Aristoph. Ran.: Ἐδιδάχθη ἐπὶ Καλλίου τοῦ μετὰ Ἀντιγένη (Olymp. 93, 3) διὰ Φιλωνίδου εἰς Λήναια. Πρῶτος ἦν· δεύτερος Φρύνιχος Μούσαις, Πλάτων τρίτος Κλεοφῶντι.

22. Argum. Soph. Œdip. Colon.: Τὸν ἐπὶ Κολωνῷ Οἰδίποδα ἐπὶ τετελευτηκότι τῷ πάππῳ Σοφοκλῆς ὁ υἱδοῦς ἐδίδαξεν υἱὸς ὢν Ἀρίστωνος, ἐπὶ ἄρχοντος Μίκωνος (Olymp. 94, 3).

23. Argum. Aristoph. Pluti: Ἐδιδάχθη ἐπὶ ἄρχοντος Ἀντιπάτρου (Olymp. 97, 4), ἀνταγωνιζομένου αὐτῷ Νικοχάρους μὲν Λάκωσιν, Ἀριστομένους δὲ Ἀδμήτῳ, Νικοφῶντος δὲ Ἀδώνιδι, Ἀλκαίου δὲ Πασιφάῃ.

« Nudas præterea temporum notas e didascaliis petitas passim præbent scholia, velut de Eurip. Andromeda et Helena Olymp. 91, 4 (Schol. Aristoph. Ran. 53 et Thesmoph. 1012), de Aristoph. Thesmoph. Olymp. 92, 2 (Schol. Thesmoph. 190), de Euripid. Oreste Olymp. 92, 4 (Schol. Orest. 361), de Platonis Phaone Olymp. 97, 1 (Schol. Aristoph. Plut. 179). Cf. de Strattidis Atalanta Schol. Aristoph. Ran. 146 etc.» *Rosius.*

VII. ΝΟΜΟΙ ΣΥΣΣΙΤΙΚΟΙ.

Inter librorum titulos qui manifesto ad historici generis scripta pertinent, legitur apud Diogenem Laert. (139) Νόμος συστατικὸς α', apud Anonym. (169) Νόμων συστατικῶν α', ubi, quum quid illud sit συστατικὸς a nullo dici potuerit, συσσιτικὸς corrigendum erit (συνουσιαστικὸς Casaub., συμποτικὸς Jonsius *de Scriptor. Hist. Philos.* p. 57; cf. συσσιτικὸν νόμον Gnathænæ meretricis apud Athen. XIII, 585, B), ita ut hic liber fortasse non diversus fuerit ab eo qui in appendice Anonymi (21) περὶ Συσσιτίων ἢ Συμποσίων nominatur. Argumentum igitur libri non tam illud fuit, ut, quod Rosius voluit (p. 178), διάταξιν describeret peripatetici convivii a Theophrasto in testamento instituti (cf. Diog. Laert. V, 52 s., Athen. V, 186, A), quam ut varias in syssitiis usitatas consuetudines colligeret atque illustraret, singulis fortasse legibus quibus regebantur appositis. Inde et illud explicandum erit quod in Συσσιτικῷ Platonis Reipublicæ mentionem factam esse affirmat Proclus, cujus nominandæ vix ulla erat causa in libro qualem Rosius voluit. De tali vero libro, ut jam supra diximus, accipienda viderentur Macrobii verba Saturn. VII, 3, 23 : *Quum videas, inquam, anceps esse omne scommatum genus, suadeo in conviviis in quibus lætitiæ insidiatur ita, ab hujus modi dictis facessas et magis quæstiones convivales vel proponas vel ipse dissolvas. Quod genus veteres ita ludicrum non putarunt, ut et Aristoteles de ipsis aliqua conscripserit,* nisi constaret totum hunc locum e Plutarcho expressum esse, Quæst. conviv. I in., qui de ipso Aristotelis Convivio loquitur. Potius fortasse ad hunc nostrum librum spectant, quæ duobus locis refert Athenæus V, p. 186, B : Καὶ τοῖς φιλοσόφοις δὲ ἐπιμελὲς ἦν συνάγουσι τοὺς νέους μετ' αὐτῶν πρός τινα τεταγμένον νόμον εὐωχεῖσθαι. Τοῦ γοῦν Ξενοκράτους ἐν Ἀκαδημείᾳ (cf. van de Wynpersee, *de Xenocrate Chalcedonio*, Lugd. Bat. 1822, p. 191) καὶ πάλιν Ἀριστοτέλους συμποτικοί τινες ἦσαν νόμοι et in Epit. I, p. 3, F : Ὅτι Ξενοκράτης ὁ Χαλκηδόνιος καὶ Σπεύσιππος ὁ Ἀκαδημαϊκὸς καὶ Ἀριστοτέλης συμποτικοὺς (male βασιλικοὺς in codd.) νόμους ἔγραψαν, licet, ut Rosii verbis utar : « consuetudinem potius philosophorum quam quibus ea illustratur libros tangere videatur Athenæus. » Non vero est cur dubitemus ad ipsius jam Platonis et Aristotelis Convivia referre, quæ apud Plutarchum leguntur Quæstion. conviv. I, 2, 3 : Ἀβέλτερον οἶμαι καὶ ἀνόητον, ἐν λόγοις πλεονάζοντα καιρὸν ἀποστερεῖν τῶν ἀρίστων λόγων, καὶ ζητεῖν μὲν ἐν ταῖς διατριβαῖς περὶ συμποτικῶν καθηκόντων, καὶ τίς ἀρετὴ συμπότου, καὶ πῶς οἴνῳ χρηστέον, ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν συμποσίων ἀναιρεῖν φιλοσοφίαν, ὡς ἔργῳ βεβαιοῦν ἃ διδάσκει λόγῳ μὴ δυναμένην.

(609.)

Proclus in Plat. Rempubl. p. 350 ed. Basil. 1534 : Καὶ γὰρ Ἀριστοτέλης ἐπιτεμνόμενος τὴν πραγματείαν ταύτην (Πολιτείαν scil. Platonis) οὑτωσί φησιν ἐπιτέμνεσθαι τὴν Πολιτείαν· καὶ ἐν τῷ Συσσιτικῷ τοῦτον αὐτὴν προσαγαρεύει τὸν τρόπον καὶ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς (cf. Arist. Polit. II, 1, 2; IV, 5, 9; V, 10, 1; VIII, 7, 8; Rhet. II, 4, 3) ὡσαύτως καὶ Θεόφραστος ἐν Νόμοις καὶ ἄλλοθι πανταχοῦ.

VII. ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

In divisione Aristoteleorum scriptorum, quæ apud plerosque antiquos interpretes reperitur, ex uno eodemque fonte derivata, certum quoddam genus ὑπομνηματικῶν nomine designatur. De quibus ita exposuit Simplicius in Arist. Categ. p. 24, A, 45 Brand. : Ὑπομνηματικὰ ὅσα πρὸς ὑπόμνησιν οἰκείαν καὶ πλείονα βάσανον συνέταξεν ὁ φιλόσοφος... ὁ μέντοι Ἀλέξανδρος τὰ ὑπομνηματικὰ συμπεφυρμένα φησὶν εἶναι καὶ μὴ πρὸς ἕνα σκοπὸν ἀναφέρεσθαι. Διὸ καὶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τούτων συνταγματικὰ τὰ ἕτερα λέγεσθαι. Cf. Joann. Philop. in Arist. Categ. p. 35, B, 27, David Proleg. p. 24, A, 37. Hujusce generis libri, qui sive revera erant, sive hunc ipsum ὑπομνημάτων titulum præ se ferebant, perquam multi in antiquitate memorantur, de quibus egregie disputavit E. Kœpke, *de Hypomnematis græcis*, Berol. 1842. Titulum, ut libri Aristotelei, ignorant indices græci, nisi quod tres libros Ὑπομνημάτων ἐπιχειρητικῶν recensent (Diog. L. 33. Anon. 31), qui tamen ab hoc loco alieni sunt : præbet vero index librorum Theophrasteorum apud Diogenem Laertium V, 48 : Ὑπομνημάτων Ἀριστοτελικῶν ἢ Θεοφραστείων α' β' γ' δ' ε' ϛ', a quo sine dubio non diversus est qui in altero indice nominatur, aperto scripturæ vitio : τὰ ὑπνήματα. Cf. Usener, *Analecta Theophrastea*, p. 10, 14 et 11, 12. Ex hoc indice fortasse translatus est titulus in indicem Ptolemæi p. 156 apud Wenrich.: *Commen-*

LEGES CONVIVALES.

In Syssitico Aristoteles Rempublicam Platonis Πολιτείαν appellat.

tarii, qui inscribuntur ὑπομνήματα *libri XVI.* De horum librorum auctore dubitabant quoque quos secutus est Athenæus. Soli Aristoteli tribuuntur in Argumento Euripidis Medeæ, soli Theophrasto in Scholiis Apollonii Rhodii, quod fortasse librariorum festinatione factum est. Ipsi vero Commentarii excerptis ex Aristotelis Theophrastique scriptis constabant, ita ut quam simillimi Mirabilibus, quæ vocantur, Auscultationibus haberi possint.

1 (609).

Athen. IV, p. 173, E : Σῆμος δ' ἐν τετάρτῳ Δηλιάδος, « Δελφοῖς, φησὶ, παραγινομένοις εἰς Δῆλον παρεῖχον Δήλιοι ἅλας, καὶ ὄξος, καὶ ἔλαιον, καὶ ξύλα, καὶ στρώματα ». Ἀριστοτέλης, δ' ἢ Θεόφραστος ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι περὶ Μαγνήτων λέγων τῶν ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμὸν ὅτι Δελφῶν εἰσὶν ἄποικοι, τοσαύτας ἐπιτελοῦντας αὐτοὺς ποιεῖ χρείας τοῖς παραγιγνομένοις τῶν ξένων λέγων οὕτως· « Μάγνητες οἱ ἐπὶ τῷ Μαιάνδρῳ ποταμῷ κατοικοῦντες ἱεροὶ τοῦ θεοῦ, Δελφῶν ἄποικοι, παρέχουσι τοῖς ἐπιδημοῦσι στέγην, ἅλας, ἔλαιον, ὄξος, ἔτι λύχνον, κλίνας, στρώματα, τραπέζας. »

Cf. O. Müller, *die Dorier*, t. I, p. 258 s.

2 (610).

Athen. XIV, p. 654, D : Ἀριστοτέλης δ' ἢ Θεόφραστος ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι· « Τῶν φασιανῶν, φησί, οὐ κατὰ λόγον ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀρρένων ἀλλὰ πολλῷ μείζων. »

3 (611).

Athen. Epit. II, p. 44, C : Ἀριστοτέλης δ' ἢ Θεόφραστος Φιλῖνόν τινα ἱστορεῖ μήτε ποτῷ χρήσασθαί ποτε μήτε ἐδέσματι ἄλλῳ ἢ μόνῳ γάλακτι πάντα τὸν βίον.

Fortasse e Dialogo eodem hæc excerpta erant e quo fragm. 45. Cf. supra p. 38.

4 (612).

Argum. Eurip. Medeæ : Τὸ δρᾶμα δοκεῖ ὑποβαλέσθαι (ὁ Εὐριπίδης scil.) παρὰ Νεόφρονος διασκευάσας, ὡς Δικαίαρχός τε περὶ τοῦ Ἑλλάδος Βίου καὶ Ἀριστοτέλης ἐν Ὑπομνήμασι.

Cf. Diog. L. II, 154, Suidas s. v. Νεόφρων, Elmsley in Euripid. Med. p. 68. Ὑπομνήματα fortasse quæ hîc vocantur Διδασκαλίαι erant.

5 (613).

Schol. Apollonii Rhod. IV, 834 : Εἰ μὲν δὴ μαλεροῖο πυρός : περὶ τὸν πορθμὸν ἐν τῇ θαλάττῃ πυρὸς ἀναφυσήματα γίνεται ὥστε καὶ τὴν θάλασσαν θερμαίνεσθαι, ὥς φησι καὶ Μητρόδωρος ἐν πρώτῳ περὶ Ἱστορίας καὶ Θεόφραστος ἐν ἱστορικοῖς Ὑπομνήμασιν. Καί φησι τὸν βρόμον τὸν ἀπὸ τῶν Αἰόλου νήσων ἀκούεσθαι ἕως α, σταδίων· περὶ Ταυρομένιον γοῦν ἀκούεσθαι βροντῇ παραπλήσιον ψόφον.

Iidem hîc qui supra citari videntur libri. Similem confusionem in libris Φυτικὰ et Μεταλλικὰ inscriptis supra jam notavimus cf. p. 161 et 165. Eodem fonte fortasse usus est Callimachus in Ἐκλογῇ παραδόξων apud Antigon. Mir. 130 : Θεόφραστος δὲ (φησὶν ἱστορεῖν scil.) τὴν περὶ τὰς Αἰόλου νήσους (θάλασσαν) ἀναζεῖν οὕτως ἐπὶ δύο πλέθρων τὸ μῆκος ὥστε μὴ δυνατὸν εἶναι διὰ τὴν θερμασίαν ἐμβαίνειν εἰς ταύτην.

COMMENTARII HISTORICI.

1.

Semus, quarto Deliadis, « Delphensibus, ait, Delum venientibus præbebant Delii salem et acetum et oleum et ligna et stragula. Aristoteles, vel Theophrastus, in Commentariis, postquam de Magnetibus Mæandrum flumen adcolentibus dixit, esse eos Delphensium colonos, eandem operam præstantes facit peregrinis qui eos conveniunt. Verba ejus hæc sunt : « Magnetes, qui ad Mæandrum fluvium habitant, Deo consecrati Delphensium coloni, peregrinantibus, qui eos conveniunt, tectum præbent, salem, oleum, acetum, præterea lucernam, stragulas, lectos, mensas. »

2.

Aristoteles, sive Theophrastus, in Commentariis scribit : In phasianis non pro ea ratione, quæ in aliis avibus obtinet, sed multo major est marium excellentia. »

3.

Aristoteles, sive Theophrastus, narrat Philinum quendam neque potu neque cibo ullo usum esse nisi lacte per totam vitam.

4.

Medeam drama Euripides a Neophrone mutuatus, nova ejus recensione instituta scenæ commisisse videtur, uti Dicæarchus in Vita Græciæ et Aristoteles in Commentariis tradunt.

5.

Ad fretum (*Siculum*) ignis sunt in mari efflationes, adeo ut iis mare calefiat, teste Metrodoro libro primo de Historia, et Theophrasto in historicis Commentariis. Dicit etiam fremitum qui fit ad Æoli insulas audiri mille stadiorum intervallo; apud Tauromenium certe sonitum qui ad tonitrus strepitum proxime accedat.

6 (614).

Erotian. Gloss. Hippocr. p. 312 Franz.: Πιχερίῳ : βουτύρῳ ὡς καὶ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς Ὑπομνήμασί φησιν ὅτι Θόας ὁ Ἰθακήσιος ἱστορεῖ παρὰ Φρυξὶ πικέριον καλεῖσθαι τὸ βούτυρον.

Locum inter dubia Aristophanis Byz. fragmenta posuit Nauckius p. 234; Rosius vero pro Ἀριστοφάνης, Ἀριστοτέλης corrigendum esse censet. Eodem jure Ἀριστόξενος poterat cujus non solum Ἱστορικὰ sed et σύμμικτα Ὑπομνήματα afferuntur, cf. Müller. Fragm. Hist. Gr. t. II, p. 290. Sed mendum fortasse potius subest in titulo quum et alibi Aristophanis grammatici auctoritas ab Erotiano interponatur. Quis ille Thoas Ithacesius fuerit aliunde compertum non habemus, nec morem illum Aristotelis novimus aliorum testimoniis uti, quo modo hîc factum esse videmus.

IX. ΠΕΠΛΟΣ.

Peplum qui vocatur Aristoteli adscriptum, neque novit Diogenis Laertii index neque laudant nisi recentioris jam antiquitatis scriptores. De quo post Schneidewinum, *De Peplo Aristotelis Stagiritæ*, *Philolog.* t. I, p. 1 sqq., Hullemanum, *Bedenkingen tegen de echtheid van den zoogenaandem* Πέπλος *van Aristoteles*, Amsterd. 1858, aliosque disputaturi, totam hanc maxima obscuritate laborantem quæstionem ab integro exponendam esse duximus, omissis tamen iis quæ infelici tantummodo conjecturæ, eorum a quibus hucusque tractata est debentur.

De Peplo quotquot supersunt testimonia, aperte duorum sunt generum. Hanc diversitatem jam in ipsis indicibus deprehendere licet. Quum enim apud Anonymum, qui bis ponit titulum (96 et Append. 29), in altero loco, hæc addita sunt verba : περιέχει δὲ ἱστορίαν σύμμικτον, in Ptolemæi indice (83) legitur : *Epitaphia heroum, quæ Pepli nomine censentur, libri VI.* Cum Anonymo manifesto facit, qui fusius Pepli mentionem injecit Socrates, in cujus Historia ecclesiastica III, 23 p. 165 ed. Paris. 1686, ita de hoc opere disseritur : Διὸ οὐκ αἰσχύνονται πολλοὺς ἀνθρώπους ἀποθεώσαντες καὶ εἴθε γε κἂν χρηστοὺς τὸν τρόπον ἢ δικαίους ἢ σώφρονας, ἀλλὰ ἀνάγνους, ἀδίκους, μέθῃ δεδουλωμένους, Ἡρακλέας φημὶ καὶ Διονύσους καὶ Ἀσκληπιούς, καθ' ὧν συνεχῶς ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις ὀμνύων Λιβάνιος οὐκ αἰσχύνεται· ὧν τοὺς ἀρσενικοὺς καὶ θηλυκοὺς ἔρωτας εἰ ἀπαριθμησαίμην, μακρὸς ἡμῖν ἔσται ὁ τῆς παρεκβάσεως λόγος. Ἀρκέσει δὲ τοῖς ταῦτα γνῶναι ἐθέλουσιν ὁ Ἀριστοτέλους Πέπλος καὶ ὁ Διονυσίου Στέφανος καὶ Ῥηγίνου ὁ Πολυμνήμων καὶ τῶν ποιητῶν τὸ πλῆθος, οἳ περὶ αὐτῶν γράψαντες γέλωτα ὄντως καὶ φλήναφον παρὰ πᾶσι τῆς Ἑλλήνων θεολογίας δεικνύουσιν. Socratem exscripsit iisdem pæne verbis Nicephorus Hist. Eccles. X, 36, t. I, p. 89 ed. Paris. 1630 (1), nisi fortasse uterque e tertio quodam scriptore cujus nomen ignoramus suas copias derivasse censendus est. De Dionysii *Stephano*, non diverso fortasse ab ejus *Cyclo* (cf. Welcker, *Der epische Cyklus*, p. 79 sq. et C. Müller, Fragm. Histor. gr. t. II, p. 7) et de Rhegini *Polymnemone* (cf. ib. p. 12), quæ aliunde comperimus ostendunt argumentum libri Aristoteli adscripti apte indicatum esse in indice Anonymi. Ab his vero paulo diversa et cum indice Ptolemæi magis consentientia narrat Porphyrius apud Eustathium ad Hom. Iliad. β, 557, p. 285, 20 : Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι Πορφύριος εἰς Αἴαντα ἐπίγραμμα παλαιὸν φέρει τόδε... ἱστορεῖ δὲ ὁ αὐτὸς Πορφύριος καὶ ὅτι Ἀριστοτέλης σύγγραμμα πραγματευσάμενος ὅπερ ἐκλήθη Πέπλος, γενεαλογίας ἡγεμόνων ἐξέθετο καὶ νεῶν ἑκάστων ἀριθμὸν καὶ ἐπιγράμματα εἰς αὐτούς, ἃ καὶ ἀναγράφεται ὁ Πορφύριος ἐν τοῖς εἰς τὸν Ὅμηρον ἁπλᾶ ὄντα καὶ οὐδέν τι παχὺ καὶ φλεγμαῖνον ἔχοντα. Δίστιχα δὲ τὰ ὅλα ἐκεῖνα δίχα τοῦ ῥηθέντος εἰς τὸν Αἴαντα· ἴσως γὰρ ὁ ἐπιγραμματοποιὸς ἐφιλοτεχνήσατο (ἐφιλοτιμήσατο nescio unde habet Stallbaum.) ἀπεναντίας ἐλθὼν τῷ ποιητῇ ἐπὶ μὲν τῷ λαμπρῷ Αἴαντι πολυλογῆσαι, τοὺς δὲ ἄλλους ἧττον σεμνῦναι. Quæ si vera ab Eustathio relata sunt, partem tantum argumenti totius operis descriptam esse a Porphyrio satis perspicuum est, quod et fragmento comprobatur a Scholiaste Aristidis servato. Cetera omnia, præter unum in scholiis homericis allatum, de quo dubitari potest, metrica sunt, ita ut falsa apud quosdam nata sit opinio, de Peplo quasi poetico quodam opere. De his epigrammatis mox videbimus, nunc ad aliam jam quæstionem accedamus cui idem Scholiastes ad Aristidem ansam præbet.

Quum enim, exposita Aristotelis de ordine ludorum sententia, ita pergat : Ταύτην τὴν τάξιν

(1) Ὧν τοὺς ἔρωτας καὶ τὴν περιττὴν φλυαρίαν εἰ καιρὸς ἐδίδου ἀπαριθμεῖσθαι, πλατὺς ἂν καὶ ἄσβεστος ἀνερράγη γέλως τοῖς σώφροσι· πλὴν ἀποχρήσει τοῖς ἐθέλουσιν ὡς τάχος ἰδεῖν ὅ τε Ἀριστοτέλους Πέπλος, ὁ Διονυσίου Στέφανος καὶ ὁ Πολυμνήμων Ῥηγίνου καὶ ὁ τῶν ποιητῶν χορός, εἶ κτέ.

6.

Πικερίῳ : butyro, sicut et Aristophanes (*Aristoteles?*) in Commentariis inquit Thoantem Ithacensium scriptum reliquisse πικέριον apud Phryges butyrum appellari.

ὁ τοὺς Πέπλους συνθεὶς Ἀριστοτέλης (1) ἐξέθετο τῶν ἀρχαίων καὶ παλαιῶν ἀγώνων, minime dubium relinquit, quin ab Aristotele philosopho alium quendam, Pepli auctorem, distinguere voluerit. Auget et confirmat hanc dubitationem pessimus quidem auctor, sed in cujus sterquilinio plura latent reconditioris doctrinæ vestigia. Ipsa verba de quibus agitur, Joannis Tzetzæ in Prolegom. in Hesiod. Op. et D. p. 15 ed. Gaisford, ubi laudatur : Ἀριστοτέλης, ὁ φιλόσοφος, μᾶλλον δ' οἶμαι ὁ τοὺς Πέπλους συντάξας, ἐν τῇ Ὀρχομενίων Πολιτείᾳ, præclarum ejus qui scripsit ineptiæ documentum exhibent, quippe quæ, si ea e nudo sensu interpretari conamur, nihil aliud significent, quam Aristotelem philosophum ab illo qui Politias et Peplum composuerit, diversum fuisse. Quæ tam absurda est opinio tamque aliena a totius antiquitatis consensu, ut eam, licet Rosio arriserit (l. l. p. 565), ego ne Tzetzæ quidem tribuere auderem. Quid vero, si homo sciolus atque doctrinæ undecunque arreptæ incontinens, inductus fortasse vel mentione Dionysii cyclographi, quam in præcedentibus fecerat (cf. Müller. Fragm. Hist. gr. t. II, p. 10 et Bergk, Poetæ lyr. gr. p. 648 n. ed. tertiæ), vel quod de sepulcrali titulo agitur quem in Peplo quoque legerat, temperare non potuit, quin hanc suam satis inepto loco adderet conjecturam? In qua nihil veri inesse puto, præter illud tamen, quod Pepli auctorem a philosopho diversum esse obscura quadam fama audierat. Quod et alius ejus locus testatur. Ita enim in Comm. ad Lycophr. v. 448 : Ὁ Ἀγκαῖος υἱὸς ὢν Ποσειδῶνος καὶ Ἀστυπαλαίας τῆς Φοίνικος ἐφύτευσεν ἄμπελον κατὰ Ἀριστοτέλην τὸν τοὺς Πέπλους συντάξαντα. Hæc in Samiorum Politia de Ancæi viticultura narrata fuisse cum alia demonstrant, tum præsertim Heraclidis Excerpta (cf. supra fragm. 567), ita ut, licet ejusdem rei in Peplo quoque mentio fieri potuerit, libenter crediderim, hîc rursus Tzetzem intempestive doctrina abusum esse.

Præter illud vero quod hucusque notavimus, aliud quoque est de quo consentiunt Scholiasta Aristidis atque Tzetzes. Quum enim non de *Peplo*, sed, plurali numero, de *Peplis*, loquantur, totius operis plures libros fuisse indicare videntur, quorum singuli fortasse Peplum efficiebant. Quod deinde Aristoteles laudatur ὁ τοὺς Πέπλους συντάξας sive συνθείς, ostendit, nisi fallor, de compilatore potius quodam agi, quam de scriptore qualis Aristoteles philosophus fuit.

Ad hæc vero per se jam satis gravia testimonia, aliæ præterea accedunt rationes, quibus adducor ut Peplum Stagiritæ abjudicandum esse censeam. Et quidem primum titulum in indice Diogenis deesse nullo modo negari potest. De hac re satis infeliciter Schneidewinum disputasse puto. Quæ enim voluit vir doctissimus (l. l. p. 10 sq.), duplicem operis fuisse titulum Πέπλος ἢ Ἄτακτα· βιβλία ιϛʹ, ita ut, priore omisso, posterior tantummodo apud Diogenem Laertium (127) nominaretur, vix credibile efficiet quod apud Suidam legitur s. v. Εὐφορίων, Μοψοπία ἢ ἄτακτα, ἔχει γὰρ συμμιγεῖς ἱστορίας, cum Anonymi indice collatum : Πέπλον· περιέχει δὲ ἱστορίαν σύμμικτον. Duplex mentio Pepli quæ apud Anonymum fit, nihil habet quod miremur, quum duplex sit ejus index : bis vero in eadem indicis parte eundem memoratum esse librum, non est cur credamus. De libris Ἀτάκτων apud Diogenem, quos male Διατάκτων ιϛʹ nomine recenset Anonymus (fortasse Ἀδιατάκτων voluit, nisi priorem syllabam male e sequenti titulo Δικαιωμάτων ortam putes), quid statuendum sit satis difficile est dicere. Sive enim, quæ est Bergkii sententia (Poetæ lyr. gr. p. 647 sq.), hic titulus, ab illo qui volumina Aristotelea recensuit, additus est commentariis quos rudes et imperfectos reliquerat philosophus, quique varias observationes continentes post ejus mortem denique cum aliis similibus publici sunt juris facti, sive, quod ego verisimilius puto, quum a primo indicis conditore positum esset, ut totum genus librorum designaret, librariorum deinde errore ad peculiare quoddam opus translatum est. Quod si Schneidewini sententiam, cui assensus est Müllerus Fragm. Hist. gr. t. II, p. 189, probaremus, mirum profecto haberi posset, auctorem libri cui titulus Ἄτακτα foret, bis a Tzetze τὸν συντάξαντα dictum fuisse.

Ceterum nemo est quin videat ipsam hanc Pepli inscriptionem quam longissime ab Aristotelis simplicitate abhorrere, quum contra optime conveniat cum posteriorum scriptorum in talibus ridicula sæpe elegantia atque festivitatis studio, quod, multis congestis exemplis, nec omisso hoc Pepli nomine, ab Aulo Gellio in Præfatione Noctium atticarum notatum est. Quod ad nominis originem attinet, de ea optime disseruit Jos. Scaliger, in Notis ad Catalecta Virgilii p. 48 : *Quod peplum Minervæ ferretur in Panathenaicis, pleni sunt Græcorum commentarii... In eo pingebantur acu, sive intexebantur Titanomachiæ et*

(1) Ita olim e conjectura scripsit Th. Bergk, pro εἰς πέπλους συνθείς, quam conjecturam confirmavit cod. Marcianus a Rosio inspectus.

Minervæ victoria in Titanas... Sed eo respexit, quia et strenuorum quoque ducum Athenis gesta in peplo intexta templo Minervæ imponebantur. Quare et Aristoteles librum suum, quem de heroum tumulis confecerat, Peplum vocavit. Errorem qui in his inest vitare non potuit vir omni laude major, quippe qui neque Anonymi indicem neque Scholiastem Aristidis noverat, quibus illud certo efficitur, argumentum Pepli non in celebrandis tantummodo heroum tumulis circumscriptum fuisse, sed multo latius patuisse. De qua tamen re accuratius definiri nequit propter reliquiarum penuriam, quarum longe maxima pars ipsis istis epitaphiis constat de quibus jam videndum nobis erit.

Tres sunt diversi fontes quibus hæc epigrammata debemus. Longe maximam partem ex vetere quodam Mediceæ bibliothecæ codice (Laur. 56, 1 bomb. sec. 13) H. Stephanus post Anthologiam Planudeam Genev. 1566, p. 497 edidit, hoc titulo : Ποῦ ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων ἡρώων τέθαπται καὶ τί ἐπιγέγραπται τῷ τάφῳ. Aristotelis nomen in codice non est additum, sed subsequuntur nonnulla excerpta de vita Aristotelis. Hanc collectionem, qui bis repetiit, G. Canterus (Basil. 1566 et Antv. 1571), primus, ut partem Pepli Aristoteli vindicavit, Eustathii usus testimonio, apud quem quædam horum epigrammatum e Porphyrii commentariis in Homerum excerpta leguntur. His duobus, tertius denique fons accessit, Tzetzes, in cujus codicibus sive Matritensibus ab Iriarte collatis, *Catal. Bibl. Matrit.* p. 86 sq. et 256 sq. seu Harleiano, quem inspexit Th. Burgess, Pepli reliquiarum editor, Dunelmiæ, 1798, cf. *Diar. Class. Britann.* t. XIV, p. 172 sqq., aliquot aliunde ignota insunt epigrammata. Similis collectio epitaphiorum innotuerat Ausonio, qui eorum partem liberius latino sermone expressit, hac præmissa præfatione : *Ad rem pertinere existimavi, ut... Epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulcrales heroum, qui bello Troico interfuerunt. Quæ antiqua quum apud philologum quendam reperissem, Latino sermone converti* (1).

(1) De poetis quibusdam qui epitaphia in heroas Homericos composuisse feruntur, præsertim de Posidippo cf. Bergk. l. l. p. 649.

De ipsis his epitaphiis ita statuit Rosius, ea a variis poetis ficta, a peplographo collecta et operi suo inserta esse. Unicus est titulus de quo hoc affirmare licet (15, cf. etiam 64), ceteri vero omnes tales sunt, et hoc quidem Bergkio acutissimo judice (l. l. p. 648), ut vel imitatus sit antiquiora carmina, vel ipse finxerit peplographus, apud quem summa ingenii mediocritas et sermonis tenuitas ubique deprehenditur. Quod si, ut equidem puto, verissimum est judicium, vides quam procul a vero aberraverint, quicunque ex tam inepto et jejuno opere poeticam aliquam laudem Aristoteli conciliare aggressi sunt.

Totam hanc disputationem melius concludi posse non puto quam appositis Bergkii sæpius jam a nobis laudati verbis : « Quod si idoneorum testium auctoritate constaret, philosophum Peplum scripsisse, censendum foret, alium quem postea hæc epitaphia a se condita alieno operi intertexuisse, neque tamen verisimilis est hæc suspicio; igitur universum opus Aristoteli philosopho abjudicandum. Operis hujus auctor utrum philosophi nomen mala fraude mutuatus an revera Aristoteles vocitatus sit, in medio relinquam. »

1 (635).

Schol. ad Aristid. Panath. p. 189, 4, t. III, p. 323 ed. Dindorf. ad verba : Ἐνδοξότατοι πάντων οἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἀγῶνες· καὶ μὲν τούτων πρεσβύτατος ὁ τῶν Ἀθηναίων, εἰ δὲ βούλει ὁ τῶν Ἐλευσινίων : Ἡ τάξις τῶν ἀγώνων καθὰ Ἀριστοτέλης ἀναγράφεται (ita cod. Marcian. teste Rosio, ceteri κατὰ Ἀριστοτέλην γράφεται)· πρῶτα μὲν τὰ Ἐλευσίνια διὰ τὸν καρπὸν τῆς Δήμητρος· δεύτερα δὲ τὰ Παναθήναια ἐπὶ Ἀστέρι τῷ γίγαντι ὑπὸ Ἀθηνᾶς ἀναιρεθέντι· τρίτος ὃν ἐν Ἄργει Δαναὸς ἔθηκε διὰ τὸν γάμον τῶν θυγατέρων αὐτοῦ· τέταρτος ὁ ἐν Ἀρκαδίᾳ τεθεὶς ὑπὸ Λυκάονος, ὃς ἐκλήθη Λύκαια· πέμπτος ὁ ἐν Ἰωλκῷ Ἀκάστου καθηγησαμένου ἐπὶ Πελίᾳ τῷ πατρί· ἕκτος ὁ ἐν Ἰσθμῷ Σισύφου νομοθετήσαντος ἐπὶ Μελικέρτῃ· ἕβδομος ὁ Ὀλυμπιακὸς Ἡρακλέους νομοθετήσαντος ἐπὶ Πέλοπι· ὄγδοος ὁ ἐν Νεμέᾳ, ὃν ἔθηκαν οἱ ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας ἐπὶ Ἀρχεμόρῳ· ἔνατος ὁ ἐν Τροίᾳ, ὃν Ἀχιλλεὺς ἐπὶ Πατρόκλῳ ἐποίησεν· δέ-

PEPLUS.

1.

Ordo ludorum institutorum qualem Aristoteles descripsit. Primi Eleusinii propter fructum a Cerere datum; secundi Panathenaici propter Asterem gigantem a Minerva occisum; tertii quos Danaus Argis instituit ob nuptias filiarum suarum; quarti in Arcadia ab Lycaone instituti, quæ Lycæa vocantur; quinti in Iolco ab Acasto in honorem Peliæ patris celebrati; sexti sunt Isthmii, quos Sisyphus Melicertæ dedicavit; septimi Olympici, ab Hercule in Pelopis honorem instituti; octavi Nemeæi, quos septem contra Thebas Archemoro consecrarunt;

κατος ὁ Πυθικὸς, ὃν οἱ Ἀμφικτύονες ἐπὶ τῷ Πύθωνος φόνῳ ἔθηκαν. Ταύτην τὴν τάξιν ὁ τοὺς Πέπλους συνθεὶς Ἀριστοτέλης ἐξέθετο τῶν ἀρχαίων καὶ παλαιῶν ἀγώνων.

Alterum scholium ad verba Aristidis : Ὁ τῶν Παναθηναίων, hæc annotat : Τῶν μικρῶν λέγει· ταῦτα γὰρ ἐπὶ Ἐριχθονίου τοῦ Ἀμφικτύονος γενόμενα ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Ἀστερίου τοῦ γίγαντος· τὰ δὲ μεγάλα Πεισίστρατος ἐποίησε. Τὰ δὲ Ἐλευσίνια ἐπὶ Πανδίονος ἐγένετο, ὃς πέμπτος ἦν βασιλεὺς ἀπὸ Ἐριχθονίου. Διὰ δὲ τὸν καρπὸν ἐτέθησαν, deinde ad verba εἰ δὲ βούλει, ὁ τῶν Ἐλευσινίων, idem : Ὡς καὶ Ἀριστοτέλης τάττει.

Alium ludorum ordinem exhibent Hyginus Fab. 223 et Helladius apud Photium cod. 279, p. 533, B, 29 Bekk.

2 (636).

Schol. Venet A in Iliad. λ, 638 : Ἐπειοὶ οἱ Ἠλεῖοι ἀπὸ Ἐπειοῦ βασιλέως οὕτως· Ποσειδῶνος καὶ Εὐρυπύλης τῆς Ἐνδυμίωνος παῖς Ἠλεῖος ὁ κτίσας Ἦλιδα, Ἠλείου δὲ Ἄλεξις καὶ Ἐπειὸς, ἀφ' οὗ Ἐπειοὶ, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Πέπλῳ.

Eadem Etymol. M. p. 426, 28. Cf. Ritschl, *de Oro et Orione* p. 56 (*Opusc.* t. I, p. 644).

3 (637).

Sequuntur jam quæ supersunt epigrammata. Numeri uncinis inclusi Canteriani sunt in edit. Antverpiana 1571. :

---

noni Trojani, quos Achilles Patroclis in honorem instituit; decimi Pythii, quos Amphictyones propter Pythonem occisum condiderunt. Hancce ludorum antiquorum seriem qui Peplos condidit exposuit Aristoteles.

2.

Epei dicuntur Elei ab Epeo rege. Scilicet Neptuni et Eurypylæ Endymione natæ filius Eleus, qui Elidem incolis frequentavit. Elei vero filii sunt Alexis et Epeus, a quo Epei nomen habent, uti Aristoteles in Peplo tradit.

ΠΟΥ ΕΚΑΣΤΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΕΘΑΠΤΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΕΠΙΓΕΓΡΑΠΤΑΙ ΕΠΙ ΤΩ ΤΑΦΩ.

1 (10). Ἐπὶ Ἀγαμέμνονος, κειμένου ἐν Μυκήναις.

Λεύσσεις Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος, ὦ ξένε, τύμβον,
ὃς θάν' ὑπ' Αἰγίσθου κουλομένης ἀλόχου.

2 (11). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἕτερον.

Μνῆμα τόδ' Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος, ὅν ῥα κατέκτα
δῖα Κλυταιμνήστρη Τυνδαρὶς οὐχ ὁσίως.

3 (12). Ἐπὶ Μενελάου.

Ὄλβιος, ὦ Μενέλαε, σύ τ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρως
ἐν μακάρων νήσοις, γαμβρὲ Διὸς μεγάλου.

4 (28). Ἐπὶ Ἀχιλλέως, τιμωμένου ἐν Λεύκῃ τῇ νήσῳ.

Παῖδα θεᾶς Θέτιδος, Πηληιάδην Ἀχιλῆα,
ἥδ' ἱερὰ νῆσος ποντιὰς ἀμφὶς ἔχει.

5 (29). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, κειμένου ἐν Τροίῃ.

Θεσσαλὸς οὗτος ἀνὴρ Ἀχιλεὺς ἐν τῷδε τέθαπται
τύμβῳ, ἐθρήνησαν δ' ἐννέα Πιερίδες.

6 (30). Ἐπὶ Πατρόκλου, κειμένου μετὰ Ἀχιλλέως.

Πατρόκλου τάφος οὗτος, ὁμοῦ δ' Ἀχιλῆι τέθαπται,

UBINAM QUISQUE GRÆCORUM SEPULTUS EST ET QUID SEPULCRO INSCRIPTUM.

1. Agamemnonis Mycenis.

Spectas Atridæ Agamemnonis, hospes, tumulum,
qui periit per Ægisthum et exitialem conjugem.

2. Aliud ejusdem.

Monumentum hoc Atridæ Agamemnonis, quem occidit
diva Clytemnestra Tyndaris, impie.

3. Menelai.

Felix, o Menelae, tu immortalis et expers senii
in beatorum insulis, gener Magni Jovis.

4. Achillis in Leuce insula culti.

Filium divæ Thetidos, Pelidem Achillem
hæc sacra insula in medio mari habet.

5. Ejusdem ad Trojam siti.

Thessalus hic vir Achilles in hoc sepultus est
tumulo, luxere vero novem Pierides.

6. Patrocli cum Achille sepulti.

Patrocli hic tumulus, una cum Achille sepultus est,

ANNOTATIO AD EPITAPHIA HEROUM.

Ep. 4. Lemma apud Henr. Stephanum est : Ἐπὶ Ἀχ. κειμένου ἐν Τροίῃ, τιμωμένου δὲ καὶ ἐν Λ. τ. ν. Canterus verba τιμ. δὲ κ. ἐ. Λ. τ. ν. omisit, sed potius aliena esse κειμένου ἐν Τρ. quæ pertinent ad Ep. 5 vidit Schneidewin. — Epigr. habet Tzetzis cod. Harleianus ad Posthomerica 462, unde pentametrum restituit Bergkius, qu[illegible] vulgo sic legitur : ἥδ' ἱερὰ Προποντὶς ἀμφὶς ἔχει πεδίῳ.

Ep. 5. De lemmate vide ad Ep. 4.

Ep. 6. Legitur apud Tzetz. ad Posthom. v. 216, p. [illegible] Schirach. — v. 2 Cod. Harl. ἐκ παλάμαις, unde Rosius h[illegible] παλάμης, conj. Bergkius. : Ἑκτορέαις παλάμαις.

ὃν κτάνεν ὠκὺς Ἄρης Ἕκτορος ἐν παλάμαις.

7 (6). Ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου.

Ἅδ' ἐγὼ ἁ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι
Αἴαντος τύμβῳ κειραμένα πλοκάμους,
θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, εἴπερ Ἀχαιοῖς
ἁ δολόφρων Ἀπάτα κρέσσον ἐμεῦ κέκριται.

8 (7). Ἐπὶ Τεύκρου, κειμένου ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου.

Ἰῶν ὠκυμόρων ταμίην Τελαμώνιον ἥδε
Τεῦκρον ἀποφθίμενον γῆ Σαλαμὶς κατέχει.

9 (13). Ἐπὶ Νέστορος κειμένου ἐν Πύλῳ.

Τὸν βαθύνουν, ψυχήν τε νόημά τε θεῖον ἔχοντα
ἄνδρ' ἀγαθὸν κατέχω, Νέστορα τὸν Πύλιον.

10 (14). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἕτερον.

Νέστορα τὸν Πυλίων ἡγήτορα ἥδε θανόντα
γῆ κατέχει βουλῇ φέρτατον ἡμιθέων.

11 (15). Ἐπὶ Ἀντιλόχου, κειμένου ἐν Τροίῃ.

Μνῆμ' ἀρετῆς υἱοῦ τοῦ Νέστορος, Ἀντιλόχοιο,
ὃς θάνεν ἐν Τροίῃ ῥυσάμενος πατέρα.

12 (20). Ἐπὶ Ὀδυσσέως, κειμένου ἐν Τυρρηνίᾳ.

Ἀνέρα τὸν πολύμητιν ἐπὶ χθονὶ τῇδε θανόντα,
κλεινότατον θνητῶν, τύμβος ἐπεσκίασεν.

13 (21). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἕτερον.

Οὗτος Ὀδυσσῆος κείνου τάφος, ὃν διὰ πολλὰ
Ἕλληνες πολέμῳ Τρωϊκῷ εὐτύχεσαν.

14 (8). Ἐπὶ Διομήδους, κειμένου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ.

Αἰνητὸν πάντεσσιν ἐπιχθονίοις Διομήδην
ἥδ' ἱερὰ κατέχει νῆσος ὁμωνυμίη.

15 (23). Ἐπὶ Ἰδομενέως καὶ Μηριόνου, κειμένων ἐν Κνωσσῷ.

Κνωσσίου Ἰδομενῆος ὁρᾷς τάφον· αὐτὰρ ἐγώ τοι

quem occidit Mars citus manu Hectoris.

7. Ajacis Telamonii, ad Trojam.

En ego miseranda Virtus huic assideo
Ajacis tumulo tonsa comas,
animum ingenti luctu concussa, siquidem Græcis
fraus dolosa me potior visa est.

8. Teucri, Salamine Cypri.

Sagittarum quæ cito mortem afferunt arbitrum, Telamonium hæc
Teucrum occisum terra Salaminia tenet.

9. Nestoris, Pyli.

Altæ mentis, animum ingeniumque divinum habentem,
virum fortem recondo, Nestorem Pylium.

10. Ejusdem, aliud.

Nestora Pyliorum ductorem, mortuum
hæc tenet terra, consilio præstantissimum semideorum.

11. Antilochi, Trojæ.

Monumentum virtutis Nestoris filii, Antilochi
qui periit Trojæ, quum servaret patrem.

12. Ulyssis in Tyrrhenia.

Virum prudentem, in hac terra mortuum
præclarissimum mortalium, sepulcrum obumbravit.

13. Ejusdem, aliud.

Hic illius Ulyssis tumulus, propter quem multa
Græci in Trojano bello felicia experti sunt.

14. Diomedis, in cognomine insula.

Laudatum cunctis mortalibus Diomedem
hæc sacra tenet insula ejusdem nominis.

15. Idomenei et Merionis, Cnossi.

Cnossii Idomenei cernis sepulcrum; ast ego

Ep. 7. Hujus cum ceteris differentiam animadvertit Eustathius ad Il. p. 285, 19. Affert præterea Tzetzes Posthom. 489 Jacobs., in cujus cod. Harl. pro βεβολημένα, βεβαρημένου exstat. In Anthol. Palat. VII, 145 cum hac inscriptione legitur : Εἰς Αἴαντα τὸν Τελαμῶνος Ἀσκληπιάδου, cui simile subjungitur Antipatri Sidonii. In ejus parodiam compositum est Mnasalcæ epigramma apud Athen. IV, p. 163, A, Eustath. p. 285, 25 : Ὁ δὴ καὶ παρῳδήσας τις κατὰ τῆς ἡδονικῆς φιλοσοφίας ἔγραψεν οὕτως·

Ἅδ' ἐγὼ ἁ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῇδε κάθημαι
Ἡδονῇ, αἰσχίστως κειραμένα πλοκάμους,
Θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, εἴπερ ἅπασιν
ἁ κακόφρων Τέρψις κρεῖσσον ἐμοῦ κέκριται.

Ep. 8 : Cf. Ep. 24 : Τόξων Ἡρακλέους ταμίην

Ep. 9. Respicitur hoc et sequens epigr. ab Eustathio ad Il. p. 296, 22 : Δηλοῖ τὴν τοῦ γέροντος ἀρετὴν καὶ τὸ εἰς αὐτὸν παλαιὸν ἐπίγραμμα, ὅπερ καὶ φέρτατον ἡμερίων λέγει αὐτὸν καὶ βαθύνουν καὶ ψυχὴν ἐν σώματι θείαν ἔχοντα καὶ ἄνδρα ἀγαθόν, unde conjecit Bergk. illum in primo versu vitiosam lectionem ψυχήν τ' ἐν σώματι θείαν ἔχοντα reperisse.

Ep. 10. Pro ἡμιθέων, ἡμερίων legisse videtur Eustathius. Cf. ad Ep. præcedens.

Ep. 13. Expressum ad similitudinem Simonidis Epigr. 103, Anthol. Palat. VII, 347 :

Οὗτος Ἀδειμάντου κείνου τάφος, ὃν διὰ πᾶσα
Ἑλλὰς ἐλευθερίας ἀμφέθετο στέφανον.

Ep. 14. Tzetz. Posth. v. 113, p. 56 Schirach. : Καὶ κεῖται ἐν τῇ ἀπ' αὐτοῦ Διομήδῃ νήσῳ, ἔχων ἐπίγραμμα τόδε·

Τὸν πάντεσσι κράτιστον ἐπὶ χθονίοις Διομήδην
ἥδ' ἱερὰ κατέχει νῆσος ὁμωνυμίη.

Ep. 15. Idem legitur Anthol. Palat. VII, 322 ubi manus pr. Ἀδέσποτον, m. s. εἰς Ἰδομενέα καὶ Μηριόνην, et apud

πλησίον ἵδρυμαι Μηριόνης ὁ Μόλου.

juxta positus sum Meriones Moli.

16 (3). Ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Ὀϊλέως, κειμένου ἐν Μυκόνῳ τῇ νήσῳ.

Ἐνθάδε τὸν Λοκρῶν ἡγήτορα γαῖα κατέσχεν,
Αἴαντ' Οἰλιάδην ἐν πελάγει φθίμενον.

16. Ajacis Oilei, in Mycono insula.

Hic Locrorum ductorem terra retinuit
Ajacem Oiliadem qui periit in pelago.

17 (26). Ἐπὶ Νιρέως, κειμένου ἐν Τροίᾳ.

Ἐνθάδε τὸν κάλλιστον ἐπιχθονίων ἔχε γαῖα,
Νιρέα, τὸν Χαρόπου παῖδα καὶ Ἀγλαΐης.

17. Nirei, ad Trojam.

Hic pulcherrimum terrigenarum terra habet
Nireum, filium Charopi et Aglaiæ.

18 (24). Ἐπὶ Τληπολέμου, κειμένου ἐν Ῥόδῳ.

Ἅδ' Ἡρακλείδην ῥηξήνορα, θυμολέοντα
Τληπόλεμον κατέχει κυματόεσσα Ῥόδος.

18. Tlepolemi, Rhodi.

Hæc Heraclidem bellicorum et leonis instar animum ge-
Tlepolemum tenet fluctibus adspersa Rhodus. [rentem

19 (2). Ἐπὶ Ἀσκαλάφου καὶ Ἰαλμένου.

Ἀσκαλάφου Τροίῃ φθιμένου καὶ Ἰαλμένου ἥδε
ὀστέα πληξίππων γῆ Μινυῶν κατέχει.

19. Ascalaphi et Ialmeni.

Ascalaphi qui Trojæ periit et Ialmeni hæc
ossa tenet terra Minyorum equos stimulis agentium.

20 (34). Ἐπὶ κενοταφίου Ποδαλειρίου καὶ Μαχάονος ἐν Τρίκκῃ.

Οἵδ' Ἀσκληπιάδαι Ποδαλείριος ἠδὲ Μαχάων,
πρόσθεν μὲν θνητοί, νῦν δὲ θεῶν μέτοχοι.

20. In cenotaphio Podalirii et Machaonis, Triccæ.

Hic Asclepiadæ, Podalirius et Machaon,
olim mortales, nunc deorum socii.

21 (1). Ἐπὶ Πηνέλεω κειμένου ἐν Βοιωτίᾳ.

Τόνδ' ἐπὶ Κηφισσῷ ποταμῷ θέσαν ὠκὺ ῥέοντι
παῖδες Βοιωτῶν σώφρονα Πηνέλεων.

21. Penelei, in Bœotia.

Hunc ad Cephisum fluvium rapide fluentem condiderunt
Bœotorum filii, prudentem Peneleum.

22 (35). Ἐπὶ Εὐρυπύλου, κειμένου ἐν Ὀρμενίῳ.

Πάτρῃ ἐν Ὀρμενίῳ Εὐαίμονος ἀγλαὸν υἱὸν
Εὐρύπυλον κρύπτει δακρυόεσσα κόνις.

22. Eurypyli, Ormenii.

In patria Ormenio Euæmonis clarum filium
Eurypylum abscondit lacrymosa pulvis.

23 (22). Ἐπὶ Θόαντος.

Υἱὸν ὑπερθύμου Ἀνδραίμονος ἠδὲ θυγατρὸς
Γόργης τῆς Οἰνέως ἥδε κόνις κατέχει.

23. Thoantis.

Filium animo excellentis Andræmonis et filiæ
Gorges Oinei, hæc habet pulvis.

24 (32). Ἐπὶ Φιλοκτήτου.

Τόξων Ἡρακλέους ταμίην, Ποιάντιον υἱόν,
ἥδε Φιλοκτήτην γῆ Μινυὰς κατέχει.

24. Philoctetis.

Sagittarum Herculis arbiter, Pœantis filium,
hæc Philoctetem terra Minyas habet.

25 (19). Ἐπὶ Μέγητος ἀπολομένου ἐν θαλάσσῃ, ἔχοντος δὲ τάφον ἐν Δουλιχίῳ.

Μνῆμα Μέγητι θοῷ μεγαθύμου Φυλέος υἱῷ
Δουλίχιοι τεῦξαν· σῶμα δὲ πόντος ἔχει.

25. Megetis in fluctibus mortui, Dulichii vero sepulti.

Monumentum Megeti agili magnanimi Phylei filio
Dulichii struxerunt : corpus vero mare habet.

Diodor. Sic. V, 79 : Καὶ τὸν τάφον αὐτῶν ἐν τῇ Κνωσῷ δεικνύουσιν ἐπιγραφὴν ἔχοντα τοιάνδε· Κνωσίου κτλ.

Ep. 16. Tzetz. Anteh. 300, p. 25 Schir. : Αἴας δ' ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ἐξαχθεὶς ἐτάφη περὶ Δῆλον καὶ ἐπιγέγραπται αὐτῷ· Ἐνθάδε κτλ.

Ep. 17. Tzetz. Anteh. 278, p. 21 Schir. : Ὕστερον δὲ ὁ Νιρεὺς ἀναιρεθεὶς ἐτάφη ἐν Τροίᾳ, οὗ ἐπίγραμμα τόδε· Ἐνθάδε κτλ.

Ep. 18. Tzetz. p. 54 Schir. : Φέρονται δὲ αὐτῷ δύο ἐπιγράμματα, τὸ πρὸ τῆς ἀνακομιδῆς ἐν Τροίᾳ, καὶ τὸ ἐν Ῥόδῳ· Τὸν δ' κτλ. (cf. infra Epigr. 57). Καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἐν Τροίᾳ, τὸ δὲ πρὸ τῆς ἐν Ῥόδῳ ἀνακομιδῆς τόδε· Ἅδ' κτλ.

Ep. 19. Imitatur Hesiodi epitaphium quod Chersiæ Orchomenio tribuit Pausan. IX, 38, 3, in Anthol. Palat. VIII, 54 per errorem Mnasalcæ adscriptum :

Ἄσκρη πατρὶς πολυλήιος, ἀλλὰ θανόντος
ὀστέα πληξίππων γῆ Μινυῶν κατέχει κτλ.

Ep. 22. Ὀρχομένῳ habet H. Stephanus pro Ὀρμενίῳ, quod ex Il. β, 734 restituit Slothower.

Ep. 23. Tzetzes p. 45 Schir. : Ἐπὶ δὲ Θόαντι φέρεται ἐπίγραμμα τόδε· Υἱὸν κτλ. In v. 2 Θίνους.

Ep. 24. Cf. ad Epigr. 8.

Ep. 25. Tzetzes p. 50 Schir. : Φέρεται δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ Μέγητος τόδε· Μνῆμα κτλ.

26 (31). Ἐπὶ Πρωτεσιλάου ἀδελφῷ Ποδάρκει, κειμένῳ ἐν Σικυῶνι.

Γῆ μὲν Ἀχαιὶς ἔθρεψε Ποδάρκην, Ἄκτορος υἱόν·
ὀστέα δ' αὖ Σικυὼν γῆ κατέχει φθιμένου.

27 (36). Ἐπὶ Πολυποίτου καὶ Λεοντέως.

Ἄρχοντος Λαπιθῶν Πολυποίτης ἠδὲ Λεοντεὺς
ἐν γαίῃ Μήδιον τέρμ' ἀφίκοντο βίου.

28 (38). Ἐπὶ Προθόου κενοταφίῳ.

Σῶμα μὲν ἐν πόντῳ Προθόου, Τενθρηδόνος υἱοῦ,
κεῖται· ἀνοίκτιστον δ' οὔνομα τύμβος ἔχει.

29 (32). Ἐπὶ Εὐμήλου.

Υἱὸς ὅδ' Ἀδμήτοιο, Φερητιάδης Εὔμηλος
νέρθ' ὑπ' ἐμοὶ κεῖται, μοῖραν ἔχων θανάτου.

30 (16). Ἐπὶ Ἀγαπήνορος.

Ἀρχὸς ὅδ' ἐκ Τεγέης Ἀγαπήνωρ, Ἀγκαίου υἱός,
κεῖθ' ὑπ' ἐμοί, Παφίων πελτοφόρων βασιλεύς.

31 (17). Ἐπὶ Ἀμφιμάχου καὶ Διώρου.

Ἄρχων Ἀμφίμαχος, Κτεάτου πάις, ἠδὲ Διώρης
ἐνθάδ' ἐνὶ Τροίῃ μοῖραν ἔχουσι βίου.

32 (37). Ἐπὶ Γουνέως.

Σῆμα τὸ μὲν Γουνῆος ὁρᾷς· ψυχὴ δὲ θανόντος
ἀέρ' ἐς ὑγρὸν ἔβη, σῶμα δὲ πόντος ἔχει.

33 (4). Ἐπὶ Ἐλφήνορος, κειμένου ἐν Τροίᾳ.

Νήσου ἀπ' Εὐβοίης Ἐλεφήνορα, ἀρχὸν Ἀβάντων,
ἐνθάδ' ἐνὶ Τροίῃ μοῖρα κατέσχε βίου.

34 (5). Ἐπὶ Μενεσθέως, κειμένου ἐν Ἀθήναις.

Ταξίλοχος λαῶν, υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς,
ἐνθάδ' ἐνὶ κλεινῇ πατρίδι μοῖραν ἔχει.

35 (9). Ἐπὶ Σθενέλου καὶ Εὐρυάλου, κειμένων ἐν Ἄργει.

Ἀργεῖος Σθένελος Καπανήιος ὧδε τέθαπται
τύμβῳ, καὶ τούτου πλησίον Εὐρύαλος.

36 (18). Ἐπὶ Θαλπίου καὶ Πολυξένου, κειμένων ἐν Ἤλιδι.

Οἵδε Πολύξεινος καὶ Θάλπιος Ἤλιδι δίῃ
δμηθέντες κρυεροῦ δῶμ' Ἀίδαο ἔβαν.

37 (39). Ἐπὶ Ταλθυβίου, κειμένου ἐν Μυκήναις.

Ταλθύβιον θεράποντα, θεῶν κήρυκα καὶ ἀνδρῶν,
ὧδε Μυκηναίων δῆμος ἔθαψεν ἅπας.

26. Podarci, Protesilai fratris, Sicyone.

Tellus Achiva nutrivit Podarcum, Actoris filium;
ossa vero Sicyonii tellus habet mortui.

27. Polypoeti et Leontei.

Ductores Lapithum Polypoetus et Leonteus
in terra Medorum vitæ finem attigere.

28. In Prothoi cenotaphio.

Corpus Prothoi, Tenthredonis filii, in ponto
jacet : nomen indefletum tumulus gerit.

29. Eumeli.

Filius hic Admeti, Pheretiades Eumelus
subter me recubat, mortis sortem habens.

30. Agapenoris.

Rex hic Tegeæ Agapenor, Ancæi filius,
jacet subter me, Paphiorum peltas gerentium.

31. Amphimachi et Dioris.

Princeps Amphimachus Cteati filius, atque Diores
hic Trojæ finem vitæ invenere.

32. Gunei.

Monumentum Gunei adspicis : anima mortui
in humidum aerem abiit : corpus mari habetur.

33. Elphenoris, Trojæ.

Ex insula Eubœa Elephenora, principem Abantum,
hic Trojæ, vitæ finis tenet.

34. Menesthei, Athenis.

Ductor exercituum, filius Pelei, Menestheus
hic in inclyta patria finem vitæ invenit.

35. Stheneli et Euryali, Argis.

Argivus Sthenelus Capaneius hoc sepultus est
tumulo, et prope hunc Euryalus.

36. Thalpii et Polyxeni, Elide.

Hic Polyxenus et Thalpius in Elide dia
morte sæva domiti, domum Ditis adiere.

37. Talthybii, Mycenis.

Talthybium famulum, deorum hominumque præconem,
hic Mycenarum cives cuncti sepeliere.

Ep. 28. Respicere videtur Eustath. Il. p. 17, 33 : Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀέρος (nomen ἥρως derivant), ὡς δηλοῦται καὶ ἔν τινι τῶν παρὰ Πορφυρίῳ ἐπιγραμμάτων, ἐν ᾧ κεῖται τό· Σῆμα μὲν ἐν πόντῳ....
κεῖται... πνεῦμα δ' ἀὴρ ὅδ' ἔχει.
Eadem Eudocia Viol. p. 219, nisi quod σῶμα, unde fortasse corrigendus est v. 2.
Ep. 30. H. Steph. Ταφίων corr. e Pausan. VIII, 5, 3.

Ep. 31. Tzetzes p. 44 Schir. : Φέρονται δὲ καὶ τούτων ἐπιγράμματα, ἐπὶ μὲν Διώρει σὺν Ἀμφιμάχῳ κειμένῳ τῷ Κτεάτου υἱῷ, ὕστερον ἀνῃρημένῳ τόδε· Ἄρχων κτλ.
Ep. 33. p. 43 Schir. : Ἀνῃρέθη δὲ οὗτος ὁ Ἐλεφήνωρ ὑπ' Ἀγήνορος καὶ ἐπιγέγραπται αὐτῷ τόδε· Νήσου κτλ.
Ep. 35. Tzetzes p. 56 Schir. : Ἐπὶ Σθενέλου δὲ καὶ Εὐρυάλου ὕστερον ἀποθανόντων φέρεται ἐπίγραμμα τόδε· Ἀργεῖος κτλ.

38 (40). Ἐπὶ Αὐτομέδοντος ἐν Τροίᾳ.

Αὐτομέδοντ' Ἀχιλῆι ἐὺν καὶ πιστὸν ἑταῖρον
ἥδε κατεσκίασε Τρῳὰς ἄρουρα τάφῳ.

38. Automedontis, Trojæ.

Automedontem Achillis bonum et fidum socium
hæcce obumbrat tellus Trojana tumulo.

39 (27). Ἐπὶ Φειδίππου καὶ Ἀντίφου.

Φείδιππον Τροίην πέρσαντ' ἠδ' Ἄντιφον ἥρω
γαῖα πατρὶς κώμη ἥδ' Ἐφύρα κατέχει.

39. Phidippi et Antiphi.

Phidippum qui Trojam delevit et Antiphum heroem
patria terra, hic vicus Ephyra tenet.

40 (25). Ἐπὶ Δηϊπύλου.

Δηιπύλου κόρσης εὐειδέος Ὀρμενίοιο
μνῆμα τόδ' εὐκλεινόν· γείνατο Τληπόλεμος.

40. Deipyli.

Deipyli pulchra crine præditi Ormenii
monumentum hoc præclarum; genuit illum Tlepolemus.

41 (45). Ἐπὶ Ζήθου ἐν Θήβαις.

Ἑπταπύλων Θηβῶν βασιλεὺς ὅδε κεῖται ὑπ' ὄχθῳ,
Ζῆθος, ὃν Ἀντιόπη γείνατο παῖδ' ἀγαθόν.

41. Zethi, Thebis.

Quæ septem habent portas Thebarum rex hic sepultus est
Zethus, quem bonum filium genuit Antiope. [sub tumulo

42 (47). Ἐπὶ Πυλάδου, ἐν Φωκίδι.

Υἱὸς ὅδε Στροφίου Πυλάδης ἐν Φωκίδι γαίῃ
κεῖται, ἐπεὶ παντὸς μοῖραν ἔπλησε βίου.

42. Pyladis, in Phocide.

Filius hic Strophii Pylades, in Phocidis terra
jacet, postquam omnis vitæ sortem implevit

43 (44). Ἐπὶ Αἰήτου, κειμένου ἐν Κολχίδι.

Αἰήτην Κόλχοισι πολυχρύσοισιν ἄνακτα
ἐνθάδε πανδαμάτωρ μοῖρα θεῶν κτέρισεν.

43. Æetæ, in Colchide.

Æeten Colchorum divitum regem
hic quæ omnia domant fata deorum immolaverunt.

44 (48). Ἐπὶ Ἀταλάντης, ἐν Ἀρκαδίᾳ.

Κούρης Ἰασίοιο πολυκλείτης Ἀταλάντης
σῆμα πέλας στείχων ἀτρεκές ἐστι τόδε.

44. Atalantæ, in Arcadia.

Filiæ Iasii, inclytæ Atalantæ
monumentum qui propius accedis verum hoc est.

ΕΠΙ ΤΩΝ ΤΡΩΩΝ

TROJANORUM.

45 (43). Ἐπὶ Λαομέδοντος.

Ἐνθάδε Περγαμίδην κεύθει χθὼν Λαομέδοντα,
ἵππων ὠκυπόδων εἵνεκ' ἀποφθίμενον.

45. Laomedontis.

Hic Pergameum tellus abscondit Laomedontem
qui propter celeripedes equos periit.

46 (41). Ἐπὶ Ἕκτορος κειμένου ἐν Θήβαις.

Ἕκτορι τόνδε μέγαν Βοιώτιοι ἄνδρες ἔτευξαν
τύμβον ὑπὲρ γαίης, σῆμ' ἐπιγιγνομένοις.

46. Hectoris, Thebis.

Hectori hunc magnum Bœoti exstruxere
tumulum supra terram, signum posteris.

47 (42). Ἐπὶ Πυραίχμου, ἐν Τροίῃ.

Ἐλθὼν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀξίου ὧδε Πυραίχμης
ὠκύμορος πάντων νόσφι φίλων ἔθανεν.

47. Pyræchmi, Trojæ.

Relicto Amydone atque Axio hic Pyræchmes
celeri fato procul ab omnibus amicis periit.

48 (46). Ἐπὶ Ὀρφέως, κειμένου ἐν Κικονίᾳ.

Θρήικα χρυσολύρην Οἰάγρου παῖδα θανόντα
Ὀρφέα ἐν χώρῳ τῷδε θέσαν Κίκονες.

8. Orphei, in Ciconia.

Thraca aurea lyra præditum Œagri filium mortuum
Orpheum in hoc loco sepelivere Cicones.

49. (Ἐπὶ Πρωτεσιλάου, ἐν Χερρονήσῳ ἀναιρεθέντος.)

Τόνδ' ὄχθον μνήμην ἀρετῆς χάριν ἐξετέλεσσαν

49. (Protesilai, in Chersoneso occisi.)

Hunc tumulum in memoriam virtutis perfecere

Ep. 41. ὑπ ὄχθῳ corr. Hermann. vulgo ὑπόχθων. H. Stephan. ὑποχθών.

Ep. 46. Tzetzes Homer. 489 hoc lemmate hæc habet : Πολλοῖς δὲ ὕστερον ἔτεσι Θηβαῖοι λιμῷ καὶ πολέμῳ τρυχόμενοι ἐκ χρησμοῦ τὰ τούτου μετενεγκόντες ὀστᾶ ἐξ Ὀφρυνίου (cf. Strabo XIII, p. 595) παρὰ τὴν Οἰδιποδίαν ἔθαψαν κρήνην καὶ τῶν δυσχερῶν ἐπαύσθησαν. Ἐπέγραψαν δὲ Θηβαῖοι· Ἕκτορι κτλ.

Ep. 48. Conf. simile epigramma apud Diog. L. Proœm. 5, Anthol. Palat. VII, 617.

Ep. 49. Quæ sequuntur epigrammata in sylloge Florentina desiderantur, addita sunt ex Tzetze, et Eustathio et codd. Tzetzes p. 16 Schir. : Ὁ Πρωτεσίλαος ἐν Χερρονήσῳ ἀναιρεθεὶς ἐτάφη, φέρεται δὲ αὐτοῦ καὶ ἐπίγραμμα τόδε· Τόνδ' κτλ.

Ἑλλήνων παῖδες Πρωτεσίλᾳ φθιμένῳ.

Græcorum filii Protesilao mortuo.

50. (Ἐπὶ Πανδάρου.)

Τηλεβόλον ῥυτῆρα, Λυκάονος ἀγλαὸν υἱόν,
ἐκ Ζελέας κατέχει Πάνδαρον ἥδε κόνις.

50. (Pandari.)

Qui eminus tela ingessit, splendidum Lycaonis filium
ex Zelea, habet Pandarum hæc pulvis.

51. (Ἐπὶ Δόλωνος.)

Πατρὶς μὲν κρύπτει με Δόλων', Εὐμήδεος υἱόν·
πᾶσιν ἀπαγγέλλω τοῖς παριοῦσι μαθεῖν.

51. (Dolonis.)

Patria me condit Dolonem Eumedis filium;
cunctos hoc prætereuntes scire jubeo.

52. (Ἐπὶ Ῥήσου.)

Ὕπνῳ καὶ καμάτῳ δεδμημένον ἐνθάδε Ῥῆσον
Τρῶες δὴ θάψαν Τευκρίδος αἰγιαλῷ.

52. (Rhesi.)

Somno atque multo labore vinctum hic Rhesum
Troes sepeliverunt in litore Trojano.

53. (Ἐπὶ Σαρπηδόνος.)

Κᾶρες καὶ Λύκιοι βασιλεῖς Σαρπηδόνα δῖον
Ξάνθου ἐπὶ προχοαῖς ἀενάου ἔθεσαν.

53. (Sarpedonis.)

Cares et Lycii reges Sarpedona divum
in Xanthi semper fluentis ripis posuerunt.

54. (Ἐπὶ Γλαύκου.)

Εὐώδης κυπάρισσος ὁμοῦ καὶ λάινος ὄχθος
ἐνθάδε τὸν Λύκιον Γλαῦκον ἔχει φθίμενον.

54. (Glauci.)

Bene olens cyparissus simul et saxosus tumulus
hic tenent Lycium Glaucum mortuum.

55. (Ἐπὶ Μέμνονος.)

Μέμνων Τιθωνοῦ τε καὶ Ἠοῦς ἐνθάδε κεῖμαι
ἐν Συρίῃ, Βήλου πὰρ ποταμοῦ προχοαῖς.

55. (Memnonis.)

Memnon Tithoni et Auroræ hic jaceo
in Syria, ad Beli fluvii ostia.

56. (Ἐπὶ Πείρωος καὶ Ἀκάμαντος.)

Πελτοφόρου Θρήκης Ἀκάμας καὶ Πείροος ἥρως
ἕδραν ναίοντες τήνδ' ἔλαχον φθίμενοι.

56. (Piroi et Acamantis.)

Armatæ peltis Thracia oriundi Acamas et Pirous heros
hanc sedem incolentes sorte tulerunt mortui.

57. (Ἐπὶ Τληπολέμου, κειμένου ἐν Τροίῃ.)

Τόνδ' Ἡρακλείδην εὐήνορα τηλόθι πάτρης
Τληπόλεμον κρύπτει χῶρος ὅδ' ἀνθεμόεις.

57. (Tlepolemi, Trojæ.)

Heraclidem magnanimum procul a patria
Tlepolemum recondit hic locus floribus obsitus.

58. (Ἐπὶ Πυλαιμένους, κειμένου ἐν Τροίῃ.)

Ἑρμεία, στερεᾶς πέτρης τέκος, ἔννεπε πᾶσιν
Παφλαγόνος μοῖραν τοῦδε Πυλαιμένεος.

58. (Pylæmenis, Trojæ.)

Hermes, duri saxi progenies, dic omnibus
Paphlagonis fatum hujus Pylæmenis.

59. (Ἐπὶ Αἰνείου.)

Αἰνείαν Κύπριδός τε καὶ Ἀγχίσου φίλον υἱὸν
ἐνθάδε μοῖρα θεῶν ἤγαγεν εἰς Ἀΐδην.

59. (Œneæ.)

Æneam Veneris et Anchisæ filium
hic fatum deorum duxit ad inferos.

60. (Ἐφ' Ἕκτορος, κειμένου ἐν Ὀφρυνίῳ λόφῳ τῆς Τροίας.)

Ἕκτορι τόνδε τάφον Πρίαμος μέγας ἐξετέλεσσεν,

60. (Hectoris, in Ophrynio colle Trojæ.)

Hectori hoc sepulcrum Priamus magnus perfecit

Ep. 50. Tzetzes p. 51 Schir. : Ὁ Πάνδαρος ... ἐτάφη ἐν Τροίᾳ, ἐπιγέγραπται δ' ἐπ' αὐτῷ τάδε· Τηλεβόλου κτλ.
Ep. 51. Tzetzes p. 65 Schir. : Ὁ Δόλων οὗτος υἱὸς ἦν Εὐμήδεος ... ἐπιγέγραπται δὲ ἐπ' αὐτῷ τόδε· Πατρίς κτλ.
Ep. 52. Tzetzes p. 65 : Ὁ δὲ Ῥῆσος ... καθεύδων ... ἀναιρεῖται ὑπὸ Ὀδυσσέως καὶ Διομήδους· ἐπίγραμμα δὲ τούτου· Ὕπνῳ κτλ.
Ep. 53. Tzetzes p. 72 Schir. : Ὁ Σαρπηδὼν ... ἐν Λυκίᾳ τῇ πατρίδι ἐτάφη, ἐπεγράφη δὲ αὐτῷ· Κᾶρες κτλ.
Ep. 54. Tzetzes p. 73 Schir. : Καὶ Γλαῦκος ὁμοίως ἐν Λυκίᾳ ἐτάφη. Ἐπεγράφη δὲ αὐτῷ· Εὐώδης κτλ.
Ep. 55. Tzetzes Posthom. v. 345 Jacobs. : Οὕτως ὁ Μέμνων ἀνῃρημένος ἀποκομισθεὶς οἴκαδε ἐτάφη παρὰ Βήλαιον ποταμὸν Συρίας. Καὶ ἐπιγέγραπται αὐτῷ τάδε· Μέμνων κτλ.
Ep. 56. Tzetzes p. 44 Schir. : Ἐπὶ δὲ Πείρωος καὶ Ἀκάμαντος· ὑφ' Αἴαντος ὕστερον ἀνῃρημένων τόδε· Πελτοφόρων κτλ.
Ep. 57. Tzetzes p. 54 Schir : Φέρονται δὲ αὐτῷ δύο ἐπιγράμματα, τὸ πρὸ τῆς ἀνακομιδῆς ἐν Τροίᾳ, καὶ τὸ ἐν Ῥόδῳ· Τόνδ' κτλ. Cf. supra Epigr. 18.
Epigr. 58. Tzetzes p. 52 Schir. : Ἐτάφη ἐν Τροίᾳ· Φέρεται δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐπίγραμμα τόδε: Ἑρμῆ παῖ κτλ. Ἑρμεία conjectura est Bergkii.
Ep. 59. Iriart. p. 111 et cod. Vindob. n. 311
Ep. 60. Iriart. p. 109. Cf. 261.

ὄχθον ὑπὲρ γαίης μνῆμ' ἐπιγιγνομένοις.

61. (Ἐπὶ Πενθεσιλείας.)

Στήσω σε σπεύδοντα, δορυσσόε, Πενθεσιλείας
αἰπὺν ἐσαθρῆσαι τύμβον Ἀμαζονίδος.

62. (Ἐπὶ Κύκνου.)

Θυμὸν δὴ Κύκνου καὶ ὑπερφιάλους ἐπινοίας
αἰθὴρ λαμπρὸς ἔχει, σῶμα δὲ τύμβος ὅδε.

63. (Ἐπὶ Ἀσίου.)

Ἵππων ὠκυπόδων ἐλατὴρ θρασυκάρδιος...

. . . .

64. (Ἐπ' Οἰδίποδος.)

Νώτῳ μὲν μαλάχην τε καὶ ἀσφόδελον πολύριζον,
κόλπῳ δ' Οἰδιπόδαν Λαΐου υἱὸν ἔχω.

65. (Ἐπ' Ἀλεξάνδρου.)

Ἐνθάδε πῦρ τὸ Τρώων, Ἑλλάδος ἄλγος ἁπάσης,
ὁ Πριάμοιο Πάρις ψύχομαι ἀκρολόφοις.

66. (Ἐπ' Ἀχιλλέως καὶ Πατρόκλου.)

Ἄνδρε δύω φιλότητι καὶ ἐν τεύχεσσιν ἀρίστω
χαίρετον, Αἰακίδη, καὶ σύ, Μενοιτιάδη.

67. (Ἐπὶ Νέστορος.)

Ἡδυεπὴς Νέστωρ Πύλιος Νηλήιος ἥρως
ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ τύμβον ἔχει τριγέρων.

Sed jam finis facienda est ne ultra justos exspatiemur terminos. Sufficiet apponere quædam similis instituti disticha quæ satis probabiliter huc referenda esse censet Bergkius. Anthol. Palat. VII, 515 et Diog. L. Proœm. 3 :

Εὐμόλπου φίλον υἱὸν ἔχει τὸ Φαληρικὸν οὖδας
Μουσαῖον φθίμενον σῶμ' ὑπὸ τῷδε τάφῳ.

Anthol. Palat. VII, 516 et Diog. L. Proœm. 4 :

Θρήικα χρυσολύρην τῇδ' Ὀρφέα Μοῦσαι ἔθαψαν,
ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς ψολόεντι βέλει.

Cf. Alcidamas in Ulixe p. 672 Bekker. Quæ

tumulum super terram, signum posteris.

61. (Penthesileæ.)

Sistam te festinantem, hastate, Penthesileæ
ut flebilem adspicias tumulum Amazonidæ.

62. (Cycni.)

Animum Cycni et ferocem mentem
æther splendidus habet, corpus vero hoc sepulcrum.

63. (Asii.)

Equorum celeripedum agitator audax...

. . . .

64. (Œdipi.)

Dorso malvam et asphodelum multas radices habentem
sinu vero Œdipum Laii filium gero.

65. (Paridis.)

Hic, incendium Trojanorum, Græciæ cunctæ luctus
Priami filius Paris algeo in tumuli cacumine.

66. (Achillis et Patrocli.)

Viri duo amore et armis optimi
salvete, Æacida et tu Menœtiada.

67. (Nestoris.)

Sermone dulcis Nestor Pylius Neleius heros
in Pylo fertili sepulcrum habet ter senex.

apud Ausonium leguntur, quorum græca exempla non exstant, hic afferre supersedeo, quum vix unum alterumve sit inter hæc epigrammata, in quibus revera cum iis quæ habemus epitaphiis conspiret poeta Burdigalensis. Hoc jam rectissime ab H. Stephano observatum est in Certam. Hom. et Hes. p. 137, in quem injuria invectus est Schneidewinus, *Philol.* t. I, p. 14, infelici studio abreptus, quo contra omnem verisimilitudinem Peplum Aristoteli vindicare aggressus est.

Ep. 61. Tzetz. Posth. 207 Jacobs : Οὕτως ὑπ' Ἀχιλλέως ἀνηρέθη ἡ Πενθεσίλεια καὶ ἐγράφη αὐτῇ· Στήσω κτλ.

Ep. 62. Tzetz. Antehom. 257 Jacobs, Iriarte p. 111. Simillimum epigramma, e titulo attico in Diar. Archæol. 1856, p. 139 conferri jubet Bergkius :

Εὐρυμάχου ψυχὴν καὶ ὑπερφιάλους διανοίας
αἰθὴρ ὑγρὸς ἔχει, σῶμα δὲ τύμβος ὅδε.

Ep. 63. Eustath. ad Il. p. 356, 30 : Οὐ μάτην δὲ οὐδὲ τῶν ἵππων αὐτοῦ ἐμνήσθη, ἀλλ' ὅτι αὐτοῖς πεποιθὼς ὁ Ἄσιος ἐν τοῖς ἑξῆς ὡς καλοῖς ἀφρονεύσεται καὶ πεσεῖται. Ἵππων κτλ. κατὰ τὸ εἰς αὐτὸν ἐπίγραμμα.

Ep. 64. Eustath. ad Odyss. p. 1698, 25 : Ὡς δηλοῖ καί τι τῶν παρὰ τῷ Πορφυρίῳ ἐπιγραμμάτων, λέγον ὡς ἀπό τινος τάφου, ὅτι νώτῳ μὲν μαλάχην καὶ ἀσφόδελον πολύριζον, κόλπῳ δὲ τὸν δεῖνα ἔχω. Integrum epigramma legitur in cippo, qui visitur in vasculo picto apud Millingen *Anc. unedit. Monum.* t. 36. Cf. H. Steph. Thes. ed. Didot. s. v. πολύρριζος. Fortasse apud Porphyrium aliud nomen exstabat, nisi ejus sylloge etiam aliorum heroum epitaphia præter Trojani belli principes complexa est.

Ep. 65. Tzetzes Posth. 698 : Ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ τὸ ἐπίγραμμα τόδε· Ἐνθάδε κτλ.

Ep. 66. Ad Peplum hoc et quod sequitur epigramma utrumque adespotum in Anthol. Palat. VII, 143 et 144 retulit Jacobsius. cf. Brunck, *Analecta*, t. III, n. DCLIII. De priori jure dubitat Bergkius.

IX. ORATIONES ET EPISTOLÆ.

I. (ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.)

Laudatio sive vituperium Alexandri, quum illius ætatis quæ Aristotelem consecuta est rhetoribus gratissimum orationum argumentum suppeteret, mirari profecto non licet, tales declamationes Aristotelis nomine circumlatas esse, et quidem fortasse, non tam fraude illorum qui illas scripsissent, quam eorum errore, qui suscepta persona auctorem loqui non animadvertissent. De hac tamen re pluribus disserere supervacaneum est, quum qui unus huc referri possit titulus Ἀλεξάνδρου Ἐγκλησία, inter pseudepigrapha ab Anonymo (7) nominetur. Laudatoriam deinde Aristotelis in Alexandrum Orationem sunt qui novisse videntur. Ita enim Themistius Orat. III, ad Constantium p. 45, D, Harduin.: Οἱ δὲ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦντες οὐ σὲ ἀλλὰ τὰ σὰ τεθαυμάκασι... ὃν δὲ οὐδὲν ἐκπλήττει καὶ ἐπιστρέφει τῶν ἔξωθεν, οὗτός ἐστιν ὁ δυνάμενος ἰδεῖν τὸν ἀληθινὸν βασιλέα. Διὰ ταῦτα οὐ κρύβδην φέρει τὴν ψῆφον οὐδὲ προστησάμενος ἕτερον σχῆμα τῷ λόγῳ οὐδὲ βασιλείαν μὲν ἐπαινῶν, τὸν βασιλεύοντα δὲ οὐ θαρσῶν, ἀλλ' ἀναβὰς ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο βῆμα καὶ στὰς ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων ἀνακηρύττειν σε οὐκ ἀναίνεται μετὰ πλείονος τῆς παρρησίας ἢ Ξενοφῶν Ἀγησίλαον καὶ Ἀλέξανδρον Ἀριστοτέλης καὶ τὰ τελευταῖα δὴ ταῦτα ὁ Ζήνωνος ἐραστὴς τὸν καθ' ἑαυτὸν βασιλέα, quæ ultima de Persæo et Antigono rege dicta sunt. Cf. Themist. Orat. XXXII, p. 358, A, Hard., Diogen. Laert. VII, 6, 13, 14, 15, 36. Cum Themistio consentit ejus æqualis Julian. Orat. III, p. 193 Petav.: Καὶ ἐπῄνει γε Ἰσοκράτης πολλοὺς καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης. Ξενοφῶν δὲ καὶ Ἀγησίλαον τὸν βασιλέα καὶ Κῦρον τὸν Πέρσην. Quæ tamen si accuratius inspicimus, non tam de orationibus quam fortasse de epistolis, sive veris sive supposititiis in quibus Aristoteles laudes Alexandri scripserat, accipienda esse intelligemus. Eo vero facilius in talem sententiam abire me patior, quod, licet scriptores ecclesiastici Aristotelem passim adulationis erga Alexandrum non sine calumnia accusent, nullam tamen ab eo scriptam orationem in Macedonum regis laudem exstitisse affirmat Eustathius, his verbis in Epistola μη' p. 351, 78 ed. Tafel. ad imperatorem scribens: Ἀλλ' ἔδει σε καὶ τοιούτου φιλοσόφου τυχεῖν, ὁποίου τοῦ Ἀριστοτέλους μὲν ὁ Ἀλέξανδρος, τοῦ Πλάτωνος δὲ ὁ Διονύσιος. Ἀλλὰ σὺ μὲν κρείττων ἐκείνων (καὶ ὡς ἐγὼ δικάζω καὶ ἀποφαίνομαι)· ἐγὼ δὲ χείρων παρὰ πολύ... καὶ διὰ ταῦτα καὶ Διονύσιος ἐν τυράννοις ἠρίθμηται, ὅτι τὰ Πλάτωνος ἠθέτησε δόγματα· καὶ Ἀλέξανδρος τῶν κρειττόνων ἐγκωμίων ἐστέρηται, ὅτι τῆς Ἀριστοτέλους σοφίας καταπεφρόνηκε... Ἔδει δὲ καὶ τοὺς βασιλεῖς τοῖς σοφοῖς ἐκείνοις μνησικακῆσαι, ὅτι οὔτ' Ἀριστοτέλης ἐγκώμιον Ἀλεξάνδρου, οὔτε Πλάτων (scr. videtur Ἀριστοτέλει et Πλάτωνι) Διονυσίου πεποίηται. Διὰ ταῦτα ὥσπερ ὑβρισμένοι παρὰ τούτων, δίκην παρ' αὐτῶν τῆς ὕβρεως ἑκάτεροι ἀπειλήφασι. Quod legitur apud Eustathium ad Dionys. Perieget. v. 1140: Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ περὶ Ἀλεξάνδρου error est librarii. Respicit aperte Arrianum de Exped. Alexandri l. V, c. 1. Ceterum cf. C. Müller, Præf. in Script. rer. Alex. p. V, et Introd. in Pseudo-Callisthenem ad calcem Arriani ed. Didot p. XXVII.

(638.)

P. Rutilius Lupus de Figuris Sent. I, 18, p. 62 Ruhnk.: *Merismos. Hoc schema singulas res separatim disponendo et suum cuique tribuendo magnam efficere utilitatem et illustrem consuevit. Lycurgi... item Aristotelis: « Alexandro enim Macedoni neque in deliberando consilium, neque in prœliando virtus neque in beneficio benignitas* (*dignitas* v. l.) *deerat, sed dumtaxat in supplicio crudelitas. Nam quum aliqua res dubia accidisset apparebat sapientissimus, quum autem confligendum esset cum hostibus fortissimus, quum vero præmium dignis tribuendum liberalissimus, at quum animadvertendum clementissimus.*

Meliore fortasse jure hoc fragmentum ad Epistolam quandam Aristotelis ad Antipatrum referes, e quibus exempla sæpe sumpsit auctor similis libelli de Elocutione qui Demetrii nomine inscriptus est. Nec tamen ita magis pro genuinis haberi poterunt quæ e Gorgia transtulit Rutilius Lupus. Quod conjecit Bernaysius in libro *Die Dialoge des Aristoteles*, p. 157, quæ hîc dicta sunt, fortasse non de Alexandro Philippi filio, sed de alio quodam rege Macedoniæ accipienda esse, hoc vereor ut cuidam satisfaciat.

II. (ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.)

Ἐγκώμιον Πλάτωνος non aliunde notum habemus quam e verbis Olympiodori in Platonis Gorgiam cujus commentarii partem edidit A. Jahn in *Jahrbücher für Philol., Supplementband* XIV, p. 395: Ὅτι δὲ καὶ Ἀριστοτέλης σέβει αὐτὸν (τὸν Πλάτωνα scil.) ὡς διδάσκαλον, δῆλός ἐστι γράψας ὅλον λόγον ἐγκωμιαστικόν· ἐκτίθεται γὰρ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ ὑπερεπαινεῖ. Οὐ μόνον δὲ ἐγκώμιον ποιήσας ἐπαινεῖ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ἐλεγείοις τοῖς πρὸς Εὔδημον αὐτὸν ἐπαινῶν Πλάτωνα ἐγκωμιάζει γράφων

οὕτως (vide infra fragm. 666). Quod suspicatus est Rosius, in titulo Ἐγκώμιον πλούτου, qui inter pseudepigrapha Anonymi (8) legitur, Πλάτωνος scribendum esse, parum verisimilis videtur esse conjectura. Causa enim in prono est, cur Aristoteles divitiarum laudator a quodam Peripateticæ doctrinæ sectatore eligi potuerit. Ceterum collatis quæ habet auctor Vitæ Marc. p. 6 ed. Robbe : Καὶ φαίνεται ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς θαυμάζων Πλάτωνα, καὶ συνιστὰς τοῖς βασιλεῦσι τοὺς Πλάτωνι κατὰ γένος κοινωνοῦντας, facile suspicio oritur, Olympiodorum paulo ambitiosius λόγον ἐγκωμιαστικόν vocasse epistolam in Platonis laudem conscriptam.

III. ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΑΣΕΒΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΕΥΡΥΜΕΔΟΝΤΑ.

Ἀσεβείας γραφὴν contra Aristotelem prolatam fuisse multi sunt qui narrant. Diog. Laert. V, 5 : Ὁ δ' οὖν Ἀριστοτέλης ... ὑπεξῆλθεν εἰς Χαλκίδα Εὐρυμέδοντος αὐτὸν τοῦ ἱεροφάντου δίκην ἀσεβείας γραψαμένου, ἢ Δημοφίλου, ὥς φησι Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ Ἱστορίᾳ, ἐπειδήπερ τὸν ὕμνον ἐποίησεν εἰς τὸν προειρημένον Ἑρμείαν, ἀλλὰ καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀνδριάντος τοιοῦτον· Τόν κτλ., Athen. XV, p. 696, A : Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ πολυμαθεστάτου γραφὲν Ἀριστοτέλους εἰς Ἑρμείαν τὸν Ἀταρνέα οὐ παιάν ἐστιν, ὡς ὁ τὴν τῆς ἀσεβείας κατὰ τοῦ φιλοσόφου γραφὴν ἀπενεγκάμενος Δημόφιλος εἰς αἰδῶ τε (hæc ita emendavit : Δημόφιλός τις διέδωκε, Bœckh, *Hermias von Atarneus*, Berol. 1853, p. 148) παρασκευασθεὶς ὑπ' Εὐρυμέδοντος, ὡς ἀσεβοῦντος καὶ ᾄδοντος ἐν τοῖς συσσιτίοις ὁσημέραι εἰς τὸν Ἑρμείαν παιᾶνα, ἀλλὰ τῶν σκολίων ἕν τι καὶ αὐτὸ εἶδός ἐστιν, Anon. Vita Aristotelis ad calcem Diogenis Laertii ed. Didot. p. 13, 4. Causam propter quam illatum est crimen aliam indicare videtur Origenes c. Celsum I, c. 65: Οὗτος γὰρ ἰδὼν συγκροτεῖσθαι μέλλον κατ' αὐτοῦ δικαστήριον ὡς κατὰ ἀσεβοῦς διά τινα δόγματα τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ ἃ ἐνόμισαν εἶναι ἀσεβῆ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν Χαλκίδι τὰς διατριβὰς ἐποιήσατο ἀπολογησάμενος τοῖς γνωρίμοις καὶ λέγων· « Ἀπίωμεν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα μὴ πρόφασιν δῶμεν Ἀθηναίοις τοῦ δεύτερον ἄγος ἀναλαβεῖν παραπλήσιον τῷ κατὰ Σωκράτους, καὶ ἵνα μὴ δεύτερον εἰς φιλοσοφίαν ἀσεβήσωσιν. » Hujus dicti mentio apud alios quoque exstat, ut apud Ælianum Var. Hist. III, 36, David. in Categ. p. 26, B, 20, quod tamen an vere Aristoteli tribuatur, jure dubitari potest. Talis vero dubitatio nulla erit de Oratione, quam ad diluendam impietatis accusationem in se illatam scripsisse fertur Aristoteles, jam enim ipsorum testimonio qui eam laudant a philosopho abjudicatur, Anonymi scilicet, eam inter pseudepigrapha referentis et Athenæi hæc verba addentis : Εἰ μὴ κατέψευσται ὁ λόγος. Neque illud prætereundum est ejus mentionem a Diogenis Laertii indice abesse, licet in ipsa narratione (§ 9) e Favorino laudetur. Opus igitur alicujus rhetoris fuerit, nec ita multum fortasse post Aristotelis mortem conscriptum. Facile enim fieri potuit, ut, quo tempore Sophocles Amphiclidæ filius legem pertulerat, qua philosophi Athenis pellerentur, tales orationes ad exemplum Apologiæ Socratis, ab Aristotelis discipulis fingerentur. Illud utique certum est, quemadmodum Socratis (cf. Athen. V, p. 215, C), ita et Aristotelis nomen quanquam demortui ab his litibus non alienum fuisse, quod optime Eusebii testimonio comprobatur Præpar. Evang. XV, 2, p. 791 : Τὴν μὲν γὰρ Δημοχάρους (cf. C. Müller, Orat. att. Fragm. t. II p. 471) κατηγορίαν κατὰ τῶν φιλοσόφων τί χρὴ λέγειν; οὐ γὰρ Ἀριστοτέλη μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους κακῶς εἴρηκεν. Ἔτι γε μὴν αὐτὰς τὰς διαβολὰς σκοπῶν ἄν τις ληρεῖν αὐτὸν φαίη. Λέγει γὰρ ἐπιστολὰς Ἀριστοτέλους ἁλῶναι κατὰ τῆς πόλεως τῆς Ἀθηναίων καὶ Στάγειραν τὴν πατρίδα προδοῦναι Μακεδόσιν αὐτόν· ἔτι δὲ κατασκαφείσης Ὀλύνθου μηνύειν ἐπὶ τοῦ λαφυροπωλείου Φιλίππῳ τοὺς πλουσιωτάτους τῶν Ὀλυνθίων, Sophoclem autem, legis auctorem, a Philone quodam, Aristotelis discipulo impugnatum esse, cf. Athen. XIII, p. 610, F : Καὶ Σοφοκλῆς δέ τις ψηφίσματι ἐξήλασε πάντας φιλοσόφους τῆς Ἀττικῆς, καθ' οὗ λόγον ἔγραψε Φίλων, ὁ Ἀριστοτέλους γνώριμος.

De titulo Orationis Aristotelis nomine falso inscriptæ, variant Anonymus et Athenæus. Pleniorem exhibet ille : Ἀπολογία εὐσεβείας πρὸς Εὐρυμέδοντα, hic vero melius, ut videtur, Ἀπολογία τῆς ἀσεβείας, quum teste Favorino apud Diogenem Laertium V, 9, λόγος δικανικὸς fuerit contra ἀσεβείας γραφὴν scriptus.

(639.)

Athenæus XV p. 697, A : Ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ τῆς ἀσεβείας, εἰ

IMPIETATIS DEFENSIO.

Aristoteles in Apologia adversus impietatis crimen, nisi supposititia Oratio est, ait : « Non sane equidem, si Hermiæ ut immortali sacrificare voluissem, monumentum ut mortali posuissem : nec, si natura immortalem prædicare animus erat, sepulcralibus ornassem honoribus. »

μὴ κατέψευσται ὁ λόγος φησίν· » Οὐ γὰρ ἄν ποτε Ἑρμείᾳ θύειν ὡς ἀθανάτῳ προαιρούμενος ὡς θνητῷ μνῆμα κατεσκεύαζον καὶ ἀθανατίζειν τὴν φύσιν βουλόμενος ἐπιταφίοις ἂν τιμαῖς ἐκόσμησα. »

Cf. Diogen. Laert. V, 5 et 9 : Τοῦτον (τὸν Ἀριστοτέλη sc.) πρῶτον Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ Ἱστορίᾳ λόγον φησὶ δικανικὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ συγγράψαι ἐπ' αὐτῇ ταύτῃ τῇ δίκῃ καὶ λέγειν ὡς Ἀθήνησι

Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

Hæc ab aliis quasi ex Epistola quadam referuntur. V. infra fr. 15.

Aristotelem Hermiæ sacrificasse Lucianus quoque narrat Eunuch. c. 9: Ὁ Ἀριστοτέλης... εἰς ὑπερβολὴν θαυμάσας Ἑρμείαν τὸν εὐνοῦχον τὸν ἐκ τῆς Ἀταρνέως τύραννον ἄχρι τοῦ καὶ θύειν αὐτῷ κατὰ ταὐτὰ τοῖς θεοῖς. Alii ab eo Pythiadem iisdem sacris cultam esse perhibent, quæ Athenis Cereri Eleusiniæ offerri solebant, Aristippus apud Diog. Laert. V, 4 et ex Lycone Aristocles apud Euseb. Præpar. evang. XV, 2, p. 792, B.

IV. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Aristotelis Epistolæ num genuinæ quædam fuerint nescio; supposititiarum vero innumerabilem pæne multitudinem exstitisse pro certo affirmare licet. Quæ autem quum nec ejusdem generis nec eodem tempore compositæ sint, sedulo distinguenda sunt varia de iis testimonia. Proxime ad ipsius philosophi ætatem accedit earum mentio in Diogenis Laertii indice facta, de cujus auctoritate in hac re non est cur dubitemus. Recensentur autem hoc ordine : Ἐπιστολαὶ πρὸς Φίλιππον. Σηλυμβρίων ἐπιστολαί. (1) Πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπιστολαὶ δ'. Πρὸς Ἀντίπατρον θ'. Πρὸς Μέντορα α'. Πρὸς Θεμισταγόραν α'. Πρὸς Φιλόξενον α'. Πρὸς Δημόκριτον α'. Brevius apud Anonymum Ἐπιστολαὶ κ', ubi in numeri nota vitium latet, altero fortasse post κ' signo omisso. Quod si verum est, idem error in Ptolemæi indice commissus est, qui, postquam hunc posuit titulum : *Aristotelis Epistolæ, quas in VIII libros contulit Aretas*, ita pergit : *Epistolæ aliæ, quas XX libris Andronicus invenit, præter illas, quæ in libro V Andronici de Aristotelis scriptis memorantur*, sive, ut hæc a Casirio expressa sunt : *Aliæ Epistolæ, libri XX, recensuit Andronicus, præter illas, quæ in libro V Andronici memorantur : ubi et Aristotelis librorum index occurrit.* Quæ jam antea in eodem indice (21) memorantur : *Epistolæ, libri III*, eas nihil hîc moror, quum ex errore ejus qui græca arabice vertit natæ esse videantur. Habemus igitur jam trium generum epistolas, e quibus quales fuerint, quas in quinto libro memorasse dicitur Andronicus, satis commode ostendit A. Gellius Noct. att. XX, 5, quum se ex ipso hoc Andronici libro notissimas illas Alexandri et Aristotelis litteras de librorum quorundam Aristoteleorum editione, utrasque aperte fide destitutas, sumpsisse testetur. De altera autem collectione ab *Areta* instituta, plura jam dicere possumus, dummodo idem sit ille Aretas atque quem Artemonem vocant græci scriptores. Quæ confusio eo certior apparebit, quod ne græcum quidem est illud nomen Aretas, sed arabicum cf. H. Stephan. Thesaur. s. v., lenior autem videbitur iis, qui memoria tenent, Empedoclis nomen, arabicarum versionem ope, in *Abrucalis* abiisse (1). Omnem tamen dubitationem de hac re sublatam esse puto Davidis testimonio, qui eundem plane librorum numerum indicat, in Aristot. Categ. p. 24, A, 26 : Ἐπιστολαὶ ... ἃς ἐν ὀκτὼ βίβλοις συνήγαγεν Ἀρτέμων τις μετὰ Ἀριστοτέλη γενόμενος. Ultima satis absurda viderentur, nisi suspicari liceret, ab eo quem exscripsit David, additum fuisse quot anni post Aristotelem vixerit ille Artemon. Nec magis explicite de eo Pseudo-Demetrius de Elocut. § 233 : Ἀρτέμων ... ὁ τὰς Ἀριστοτέλους Ἐπιστολὰς ἀναγράψας. Inter varios hujus nominis scriptores, nullus est de quo aptius cogitetur, quam de Artemone, Casandria in Macedonia orto, cujus libros περὶ Συναγωγῆς βιβλίων et περὶ Χρήσεως βιβλίων, laudat Athenæus XII, p. 515, E et XV, p. 694, A. Cf. C. Müller, Fragm. Hist. gr. t. IV, p. 340 sqq. Neque solum collegisse videtur Aristotelis epistolas, sed et accuratius de genere quo scripta erant disputasse, ita ut non minus ad hunc referenda sint quasi ad communem fontem, quæcunque huc spectant, apud philosophi interpretes, quam apud auctorem libelli de Elocutione. Optime hoc ostendunt Pseudo-Demetrii verba § 233 : Ἀρτέμων μὲν οὖν ὁ τὰς Ἀριστοτέλους ἀναγράψας Ἐπιστολάς φησιν, ὅτι δεῖ ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ διάλογόν τε γράφειν καὶ ἐπιστολάς· εἶναι γὰρ τὴν ἐπιστολὴν οἷον τὸ ἕτερον μέρος τοῦ διαλόγου, cum iis quæ apud Simplicium leguntur collata, in Aristot. Categ. p. 27, A, 43 Brand. : Τὸ δὲ δύνασθαι σαφῶς εἰπεῖν δηλοῖ μάλιστα ὁ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ χαρακτήρ, τὸν ἀνὰ χεῖρας διάλογον (cf. H. Steph. Thes. t. VIII, p. 1395, C), ὅς ἐπι-

(1) Cf. Demosth. de Corona p. 251, 9 et 16 ubi legitur Σηλυμβρινοῖς cum v. l Σηλυμβριανοῖς. Steph. Byz. s. v. tuetur formam Σηλυβριανός. Scriptæ erant fortasse epistolæ litium occasione quas tangit Pseudo-Demosthenes in Orat. de Rhodiorum libertate p. 198, 14.

(1) Cf. Rœper, *Lectiones Abulpharagianæ*, p. 24 not.

στολαῖς προσήκει, μετ' εὐπρεπείας ἀποτυπούμενος· καὶ οὐδέ ἐστί τις τῶν συνεγνωσμένων Ἀριστοτέλει περὶ τὸν ἐπιστολικὸν χαρακτῆρα προσόμοιος. Ultima haud diversa sunt ab iis quæ Pseudo-Demetrius § 230 habet : Ἀριστοτέλης γοῦν ὃς μάλιστα ἐπιτετευχέναι δοκεῖ τοῦ τύπου τοῦ ἐπιστολικοῦ. Similem plane laudem Aristotelis epistolis tribuit Joannes Philoponus in Arist. Categ. p. 36, B, 32 Brand. : Ἐν δὲ ταῖς Ἐπιστολαῖς φαίνεται κατωρθωκὼς τὸν ἐπιστολιμαῖον χαρακτῆρα, ὃν καὶ σύντομον εἶναι δεῖ καὶ σαφῆ καὶ ἀπηλλαγμένον πάσης περισκελοῦς συνθέσεώς τε καὶ φράσεως (1). Cum aliorum epistolis, Aristotelis cum a Pseudo-Demetrio tum a Photio comparantur; quorum prior ita § 234 : Ἐπεὶ δὲ καὶ πόλεσί ποτε καὶ βασιλεῦσι γράφομεν, ἔστωσαν τοιαῦται αἱ ἐπιστολαὶ μικρὸν ἐξηρμέναι πως. Στοχαστέον γὰρ καὶ τοῦ προσώπου, ᾧ γράφεται· ἐξηρμένη μέντοι, καὶ οὐχ ὥστε σύγγραμμα εἶναι ἀντ' ἐπιστολῆς, ὥσπερ αἱ Ἀριστοτέλους πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ πρὸς τοὺς Δίωνος οἰκείους ἢ Πλάτωνος, alter vero in Epistola 207, ubi Phalaridis, Bruti, Libanii, Basilii, Isidori, cum aliorum comparantur, p. 304 ed. Montacut. : Αἱ δὲ τούτου (τοῦ Πλάτωνος scil.) Ἐπιστολαὶ ἴσον τε τῆς ἐκείνου λογιότητος καὶ τοῦ ἐπιστολιμαίου τύπου ἀπολείπονται. Αἱ δέ γε τοῦ Ἀριστοτέλους τῶν μὲν ἄλλων αὐτοῦ γραμμάτων εἰσί πως λογοειδέστεραι, πλὴν οὐδὲ ταῖς Πλατωνικαῖς ἐξισάζουσι. Δημοσθένους δὲ ... οὐδὲν ἀμείνους εὑρήσεις τοῦ Πλάτωνος.

Mirum fortasse videbitur alicui, Photium paulo iniquius de Aristotelis Epistolis judicasse. Quid vero, si quas respexit non eædem fuerunt atque illæ quarum sæpissime præstantiam laudibus extulit auctor libelli de Elocutione? Ab his enim quin plane diversæ habendæ sint, quæ etiam nunc Aristotelis nomine exstant Epistolæ sex, nemo facile dubitabit. Etenim quæcunque priorum supersunt fragmenta, talia sunt, opinor, ut perspicuum sit, eas, si non ipsius Aristotelis fuisse, tamen haud ita multum post philosophum compositas esse, quippe quarum auctor, quisquis ille fuit, rerum atque hominum ejus ætatis qua Aristotelis vixerat, accuratam ubique cognitionem ostenderit, ita ut ex ejus opere haud pauca, licet multis modis corrupta, ad eos migrasse videantur, qui postea de Aristotelis vita scripserunt. Quare simillimas puto fuisse has Epistolas cum Platonis et Isocratis Epistolis, tum orationibus nonnullis Demosthenis nomine male inscriptis, quæ si non pro genuinis haberi possunt, arte tamen atque ingenio pollent, summamque fidem in rerum narratione merentur. Quod utrumque secus esse in superstitibus Epistolis, vel levis earum inspectio demonstrabit. Tam enim omni rerum atque hominum cognitione destitutæ, tam exiles atque jejunæ in inveniendis et exponendis sententiis, tam ineptæ denique et ridiculæ sunt, ut fraus aperta atque pæne confessa sit. Quod si quædam in iis insunt sententiæ ceteris præstantiores, ideo hoc factum esse puto, quod ex ipso Aristotele mutuatæ atque in suum usum translatæ sunt a scriptore. Ita enim quæ in priore ad Philippum Epistola leguntur verba : Δεῖ γὰρ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν δυναστευόντων μὴ διὰ τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀρχῶν θαυμάζεσθαι, ἵνα τῆς τύχης μεταπεσούσης τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιῶνται, ea ut sententiam ex Aristotele excerptam afferunt Joan. Stobæus Floril. XLV, 8; Apostol. V, 90 *a*; Arsen. XIII, 59; XVIII, 21; XIX, 97; Anton. Meliss. 103, p. 174 Fabric., nisi quod pro διὰ τῶν ἀρχῶν, διὰ τὰς ἀρετὰς præbent. Similiter fortasse e Theophrasto fluxerunt, quæ in alia Epistola, satis rudi artificio, ita inducuntur : Ὅθεν ἐπαινῶ καὶ τὸν ἡμέτερον γνώριμον Θεόφραστον λέγοντα κτλ. Cf. infra. p. 330.

Præter Aristotelearum epistolarum genera quæ hucusque enumeravimus aliud restat, de quo paucis defungi poterimus. Illarum est quæ præsertim fabulosis de Alexandro narrationibus insertæ erant, quarum exemplum cum Julii Valerii versio latina Pseudo-Callisthenis suppeditat III, 27, p. 139 ed. Müller, ad calcem Arriani ed. Didot, cf. Zacher, *Pseudo-Callisthenes*, Halle 1867, p. 92, tum quas e *libro epistolarum Alexandri ducentas pæne continente epistolas*, excerpsit item ad Aristotelem datas litteras, rerum polonicarum, sublestæ satis fidei scriptor, Vincentius Kadlubko, ad calcem Dlugossi, *Historiæ Poloniæ*, Lips. 1712, t. II, p. 614. Cf. v. Gutschmid, *über die Fragmente des Pompejus Trogus*, *Jahrb. für class. Philologie III Supplement b.*, Leipz. 1857, p. 247 sq.

De talibus commentis non magis hîc curamus, quam de aliis quibusdam quale est : *Epistola Aristotelis ad Alexandrum M., qua universam suam philosophiam retractat*, quam hebraice et

(1) Ceteros locos in quibus Epistolæ Aristotelis nominantur ab ejus interpretibus, operæ pretium non est hic exscribere quippe in quibus nihil inest præter nudam mentionem. Cf. Joann. Philop. in Arist. Categ. p. 35, B, 14. Ammon. in Categ. fol. 7 recto, p. 35, B, 46 Brand. David. in Categ. p. 22, A, 21. Vix digna quæ memorentur habet Schol. An. in Arist. de Cælo, p. 467, B, 1 Brand. : Τὰ μὲν τῶν Ἀριστοτέλους συγγραμμάτων λέγεται ἀκροαματικά, ὅσα πρὸς τοὺς γνησίους αὐτοῦ μαθητὰς ἐρρήθη ... τὰ δὲ ἑταιρικὰ ὅσα πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἐγράφη, τὰ δὲ ἐξωτερικά, ὅσα δι' ἐπιστολὰς ἔγραψε πρός τινας τῶν μὴ συνήθων αὐτῷ ἀξιούμενος παρ' ἐκείνων, ἃ καὶ ἐγκύκλια λέγεται, διότι στελλομένων τούτων τοῖς ἐρωτήσασιν οὕτως ἀνεγιγνώσκοντο κατὰ κύκλον πάντων. Haud feliciter Idelerus Πολιτείας pro Ἐπιστολαῖς nominatas putabat in verbis Simplicii de quibus supra diximus p. 223.

latine in *Bibliotheca Rabbinica* Julii Bartholocci, Romæ 1675, t. I, p. 476, exstare affirmat Buhlius, in Aristotelis editione t. I, p. 266.

Reliquum est ut addamus codicis quo continebantur Aristotelis Epistolæ mentionem injectam esse a Gregorio Nazianzeno, Epistola 165 : Τὸ πυκτίον (fort. πτυκτίον cf. M. Schmidt, in Hesych. s. v. et Jacobs in Anthol. Palat. t. I, p. 18), ὅπερ εἴληφας παρ' ἡμῶν, τὰς Ἀριστοτέλους ἐπιστολάς, ἐδυνάμην μὲν μὴ ἀνακομίσασθαι, ἀλλὰ παρά σοι μένειν ἐάσαι, λογίῳ δὲ δῶρον οἰκεῖον καὶ φιλίας ὑπόμνημα δεξιόν. Quænam hæ fuerint Epistolæ ignoramus. Neque minus difficile est de Epistolis sive ipsius ad Diarem sive Diaris ad Aristotelem statuere, a solo Joanne Philopono memoratis, qui ad verba Aristotelis de Anima, II, 6, 4 : Κατὰ συμβεβηκὸς δὲ λέγεται αἰσθητὸν οἷον εἰ τὸ λευκὸν εἴη Διάρους υἱός, hæc annotat fol. K, 1 verso ed. Venet. 1535 : Λέγεται δὲ ὁ Διάρης οὗτος φίλος εἶναι τῷ Ἀριστοτέλει· φέρονται γοῦν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν Ἐπιστολαί. Τὸ οὖν λευκὸν τὸ ἐν τούτῳ καθ' αὑτὸ μὲν ὁρᾷ ἡ ὄψις, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ὅτι ἐστὶ Διάρης οἶδε. Τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι « Διάρους υἱός », ita ut Διάρης in suo codice habuisse videatur Joannes Philoponus. Utramque lectionem Themistius quoque videtur novisse Paraphr. f. 78 verso : Αἰσθητὸς γὰρ ὁ Διάρους υἱὸς ἢ ὁ Διάρης. Ignotus ceterum homo ille Diares quum neque apud Simplicium in Arist. de Anima fol. 35 verso, neque alibi ejus mentio fiat.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ.

1 (640).

Harpocrat. s. v. Ὅτι ξένους τινὰς ἑαυτοῦ αἰχμαλώτους σκάπτοντας ἐν τῷ Φιλίππου ἀμπελουργίῳ καὶ δεδεμένους παρὰ πότον ἐξῃτήσατο παρὰ Φιλίππῳ Σάτυρος, Αἰσχίνης μὲν ἐν τῷ περὶ τῆς Πρεσβείας (§ 156) φησί. Δημοσθένης δ' ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου (§ 193) φησὶν ὅτι Ἀπολλοφάνους θυγατέρας ἐξῃτήσατο καὶ ἔοικε μᾶλλον ἀληθεύειν· καὶ γὰρ Ἀριστοτέλης ἔν τινι τῶν πρὸς Φίλιππον Ἐπιστολῶν λέγει, ὡς Σατύρῳ τῷ ὑποκριτῇ τὰς Ἀπολλοφάνους θυγατέρας ἀφῆκεν. Eadem Photius et Suidas s. v. De re cf. A. Schæfer, *Demosthenes u. s. Zeit*, t. I, p. 221.

2 (641).

Vita Arist. Marc. p. 2 Robbe : Ἐτῶν δὲ γενόμενος ἑπτὰ καὶ δέκα, τοῦ Πυθοῖ θεοῦ χρήσαντος αὐτῷ φιλοσοφεῖν παρ' Ἀθηναίοις (Ἀθήνησι cod.), φοιτᾷ Σωκράτει, καὶ συνῆν [τούτῳ τὸν] μέχρι τελευτῆς αὐτοῦ χρόνον πλὴν ὀλίγον ὄντα· μετὰ δὲ τοῦτον φοιτᾷ Πλάτωνι, καὶ συνῆν τούτῳ τὸν μέχρι τελευτῆς αὐτοῦ χρόνον εἰκοσαετὴς τυγχάνων (corr. εἰκοσαετῆ τυγχάνοντα collat. Diogen. Laert. V, 9, Dionys. Halic. Op. Rhet. p. 728 Reiske) ὡς αὐτὸς ἐπιστέλλων Φιλίππῳ λέγει. In vetere versione latina : *Factus autem XVII annorum, et Pythia præcipiente ipsum philosophari, mittitur Athenas : ubi adhæsit Socrati, et moratus est cum eo tribus annis, usque ad finem vitæ ipsius. Mortuo autem Socrate, Platonem adit, cum eoque annos viginti versatus est, sicut ipse declarat mittens Philippo.*

Diog. Laert. V, 9 : Φησὶ δ' Ἀπολλόδωρος ἐν Χρονικοῖς ... παραβαλεῖν δὲ Πλάτωνι καὶ διατρῖψαι παρ' αὐτῷ εἴκοσιν ἔτη, ἑπτὰ καὶ δέκα ἐτῶν συστάντα. Eundem errorem quo laborat Vita Marciana, in Pseudo-Ammonii quoque Vita reperies ad calcem Diogenis Laertii ed. Didot. p. 10, 23 : Ἑπτακαίδεκα δ' ἐτῶν γενόμενος καὶ τῆς Πυθίας κελευούσης αὐτῷ φιλοσοφεῖν στέλλεται ἐν Ἀθήναις, ἔνθα φοιτᾷ Σωκράτει καὶ σύνεστι τούτῳ ἔτη τρία. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Σωκράτους φοιτᾷ Πλάτωνι καὶ τούτῳ σύνεστιν ἔτη εἴκοσι κτλ.

3 (642).

Julian. Orat. VII, p. 442 Petav. : Πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν ὁ τῶν θεῶν εἵνεκεν εἰς Ὀλυμπίαν βαδίζων, ὁ τῷ Πυθίῳ πεισθεὶς καὶ φιλοσοφήσας ὥσπερ Σωκράτης ὕστερον, ὡς Ἀριστοτέλης· φησὶ γὰρ καὶ αὐτὸς εἶναι Πύθιον οἴκοι παρ' ἑαυτῷ, ὅθεν αὐτῷ καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς φιλοσοφίαν ἐγένετο· μὴ παριέναι τῶν ἀνακτόρων εἴσω, εἰ μὴ τοῦτο ἐξέκλινε τὸ ὑποθεῖναι νόμοις ἑαυτὸν καὶ δοῦλον ἀποφῆναι πολιτείας;

Sermo est de Diogene cynico de quo jam antea

EPISTOLÆ.

Epistolæ ad Philippum.

1.

Aristoteles in quadam epistola ad Philippum dicit illum Satyro histrioni Apollophanis filias manumisisse.

2.

Anno ætatis decimo et septimo, Pythia jubente ut se philosophiæ daret, apud Athenienses ad Socratem accessit et cum eo remansit omne tempus ad mortem usque, quod breve fuit. Post hunc accessit ad Platonem et cum eo versatus est usque ad ejus mortem annos viginti, ut ipse in Epistola ad Philippum dicit.

3.

Nam qui deorum causa ad Olympiam adierat : qui Apollini Pythio parens animum ad philosophiam adjunxerat; ut Socrates postea; ut Aristoteles, nam et iste domesticum apud se Pythium habere se dicebat, a quo ad philosophiam capessendam initiatus fuerat, nonne in

in eadem Oratione p. 396. Legendum igitur videtur ὥσπερ Σωκράτης, ὡς ὕστερον Ἀριστοτέλης. Illud vero αὐτὸς ad Diogenem potius, quam cum Rosio ad Aristotelem referendum esse puto.

4 (643).

Vita Arist. Marc. p. 6 ed. Robbe : Καὶ φαίνεται ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς θαυμάζων τὸν Πλάτωνα, καὶ συνιστὰς τοῖς βασιλεῦσι τοὺς Πλάτωνι κατὰ γένος κοινωνοῦντας.

Cf. quæ supra de Platonis Laudatione diximus, p. 320.

5 (644).

Vita Arist. Marc. p. 4 ed Robbe : Ὁ δὲ φιλόσοφος μέγα μέρος ὢν τῆς βασιλείας (Rosius c. ant. vers. lat. φιλοσοφίας, cf. Vita Pseudo-Amm.) ὀργάνῳ τῇ δυνάμει πρὸς εὐποιίαν ἐχρήσατο, ἕνα τε ἕκαστον εὐεργετῶν καὶ πόλεις ὅλας καὶ πάντας ἅμα. Ὅσα μὲν γὰρ ἕκαστον εὐεργέτησεν, αἱ γεγραμμέναι αὐτῷ κατὰ (πρὸς Robbe) τοὺς βασιλέας περί τινων ἐπιστολαὶ δηλοῦσιν. Ὅσα δὲ πόλεις ὅλας, τὰ Στάγειρα δηλοῖ, καὶ Ἐρεσσὸς ἡ Θεοφράστου καὶ Φανίου τῶν αὐτοῦ μαθητῶν πατρίς· τήν τε γὰρ ἑαυτοῦ πατρίδα Στάγειρα κατασκαφεῖσαν ὑπὸ Φιλίππου πείθει τὸν Ἀλέξανδρον δεύτερον κτίσαι (κτίζειν Robbe), καὶ χώρας ἑτέρας (χώραν ἑτέραν Robbe) αὐτῇ καταδιδόναι (προσδιδόναι Robbe) ... καὶ Ἐρεσσὸν μέλλουσαν ὑπὸ Φιλίππου πολιορκηθῆναι ἔπεισεν ἀφεθῆναι. Πολλὰ δὲ καὶ Ἀθηναίους εὐεργέτησεν ἐν τοῖς πρὸς Φίλιππον γράμμασιν, ὡς Ἀθηναίους ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀνδριάντα αὐτῷ ἀναθεῖναι.

Similia leguntur in Pseudo-Ammonii Vita p. 11, 14 ad calcem Diogenis Laertii ed. Didot : Καὶ μέγα μέρος γέγονε τῆς τούτου (τοῦ Ἀλεξάνδρου scil.) βασιλείας· πολλὰ γὰρ ἐδυνήθη παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ δυνάμει δεόντως ἐχρήσατο, εὖ ποιῶν καὶ ἑκάστῳ ἰδίᾳ καὶ πᾶσι κοινῇ. Καὶ ὅτι μὲν πολλοὺς ἰδίᾳ εὖ ἐποίησε, δηλώσουσιν αἱ φερόμεναι αὐτοῦ συστατικαὶ Ἐπιστολαὶ περί τινων πρὸς τὸν βασιλέα· ὅτι δὲ καὶ κοινῇ πολλοὺς εὖ ἐποίησε δηλοῖ τὸ καὶ τὴν τῶν Σταγείρων πόλιν κατασκαφθεῖσαν πείθειν τὸν Ἀλέξανδρον αὖθις κτίζειν ... Καὶ τὴν Ἐρεσσὸν δὲ τὴν τοῦ Θεοφράστου πόλιν μέλλουσαν ἀδικηθῆναι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου ἐλύτρωσε τῆς ἀδικίας.

De meritis Aristotelis in patriam multi sunt qui narrant. Cf. Ælian. Var. Hist. XII, 54 : Ἀριστοτέλης τὰ δέοντα συμβουλεύων Ἀλεξάνδρῳ, πολλοῖς ὠφέλιμος γέγονεν, ἐξ ὧν καὶ τὴν πατρίδα κατῴκισε κατεσκαμμένην ὑπὸ Φιλίππου, III, 17. Plutarch. V. Alex. c. 7. Aristid. Orat. XII, t. I, p. 144 Dind., Dio Chrysost. Orat. II, t. I, p. 101, XLVII, t. II, p. 224 Reiske (v. fragm. 646), Plutarch. Non posse suavit. viv. sec. Epicur. c. 15. Ceterum epistolæ quas de Atheniensium rebus ad Philippum scripsisse dicitur Aristoteles, eædem fortasse fuerunt, atque quarum mentionem fecit Aristocles apud Eusebium Præpar. Evang. XV, 2. p. 791. Cf. supra p. 320.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ.

6 (645).

Pseudo-Demetrius de Eloc. § 233 : Ἀριστοτέλης μέντοι καὶ ἀποδείξεσί που χρῆται ἐπιστολικαῖς. Οἷον διδάξαι βουλόμενος ὅτι ὁμοίως χρὴ εὐεργετεῖν τὰς μεγάλας πόλεις καὶ τὰς μικράς φησιν· « Οἱ γὰρ θεοὶ ἐπ' ἀμφοτέραις ἴσοι· ὥστ' ἐπεὶ αἱ Χάριτες

---

adyta ipsa libentissime esset ingressus, nisi hoc unum vitaret, ne se legibus ullis subjiceret, neve servituti reipublicæ ullius addiceret ?

4.

Ostendit se Aristoteles in Epistolis admiratorem Platonis, et regibus comparat eos qui genere cum Platone conjuncti essent.

5.

Philosophus quum multum apud Alexandrum valuisset, potentia usus est quasi instrumento ad benefaciendum, prospiciens saluti cum singulorum tum urbium totarum tum omnium simul. Quæ enim contulit beneficia in singulos ostendunt litteræ ab eo de nonnullis scriptæ ad reges. Quæ in totas urbes Stagira declarant et Eressus Theophrasti atque Phaniæ ipsius discipulorum patria. Stagira enim ipsius patriam a Philippo deleta persuasit Alexandro ut iterum exstrueret, adjectis præterea agris... Eressum quum in eo esset Philippus ut vastaret, eum induxit ut relinqueret. Athenienses quoque multum juvit litteris ad Philippum datis, ita ut illi Athenienses statuam auream in arce posuerint.

Nam plurimum apud regem valuit Aristoteles, potentiaque sua bene usus omnium saluti tam privatim quam publice prospexit. Ac privatim quidem de multis eum bene meruisse, declarabunt ejus, quæ feruntur, commendatitiæ de nonnullis ad regem datæ litteræ : verum publice quoque multis eum profuisse ex eo maxime apparet, quod Stagirorum urbem eversam ipsius suasu Alexander instauravit... Eressum quoque, Theophrasti patriam, ab imminenti regis Alexandri injuria liberavit.

Epistolæ ad Alexandrum.

6.

Aristoteles sane et demonstrationibus quibusdam locis utitur epistolarum propriis : ceu docere volens, quod eodem pacto decet beneficia conferre in magnas civitates et in parvas inquit : « Dii enim in utrisque

θεαί, ἴσαι ἀποκείσονταί σοι παρ' ἀμφοτέραις. » Καὶ γὰρ τὸ ἀποδεικνύμενον αὐτὸ ἐπιστολικὸν καὶ ἡ ἀπόδειξις αὐτή.

7 (646).

Dio Chrysost. Orat. XLVII, p. 601 Emper. : Καὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἐνίοτε ἐμακάριζον, ὅστις Σταγειρίτης ὤν· τὰ δὲ Στάγειρα κώμη τῆς Ὀλυνθίας ἦν· ἁλούσης δὲ Ὀλύνθου συγγενόμενος Ἀλεξάνδρῳ καὶ Φιλίππῳ διεπράξατο οἰκισθῆναι πάλιν τὸ χωρίον, καὶ μόνον αὐτὸν ἔφασκον εὐτυχῆσαι τὴν εὐτυχίαν ταύτην ὥστε τῆς πατρίδος οἰκιστὴν γενέσθαι. Μεταξὺ δὲ πρῴην ἐνέτυχον ἐπιστολῇ τινι, ἐν ᾗ ἐστι μετανοῶν καὶ ὀδυρόμενος καὶ λέγων ὅτι τούτων τινὲς καὶ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀφικνουμένους σατράπας διαφθείρουσιν, ὥστε μηδὲν ἀγαθὸν γενέσθαι μηδὲ ὅλως κατοικισθῆναι τὴν πόλιν. Ὅπου δὲ τὸ κατοικισθῆναι τοῖς ἐκπεσοῦσι καὶ τοῦτο ἐλύπει τινάς, εἰ φυγάδες καὶ ἀπόλιδες πατρίδα ἕξουσι καὶ πολιτεύσονται κατὰ νόμους ἐν ἐλευθερίᾳ, μᾶλλον δ' ᾑροῦντο διῳκίσθαι κατὰ κώμας τοῖς βαρβάροις ὁμοίως ἢ σχῆμα πόλεως καὶ ὄνομα ἔχειν· ἦ που προσήκει θαυμάζειν καὶ εἰ ἄλλο τι λυπεῖ τινάς; Ὁ δ' οὖν Ἀριστοτέλης ἐπιστέλλων γράφει ὡς τοῖς πράγμασιν ἀπειρηκώς· φησὶ γὰρ αἱρεῖν τοὺς δακτύλους τοὺς Ἰδαίους· κἀμὲ νομίζετε καὶ εἴ τινές εἰσιν ἕτεροι. Καὶ γὰρ δὴ πλεῖον ἴσχυσεν ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων κακοδαιμονία τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους σπουδῆς, ὥστε οὐκ εἴασαν προβῆναι τὸ κώμιον εἰς ἀξίωμα πόλεως καὶ νῦν ἔτι ἀοίκητόν ἐστιν. Pro ὥστε... ὅλως scribendum esse conjecit Rosius : ὥστε μηδὲν ἂν κακὸν γενέσθαι τὸ μηδ' ὅλως. De Dactylis Idæis cf. H. Steph. s. v., Preller, *Griech. Mythol.* t. I, p. 571.

8 (647).

Ælian. Var. Hist. XII, 54 : Ἀλέξανδρον Ἀριστοτέλης ὀργιζόμενον πραῦναι βουλόμενος καὶ παῦσαι χαλεπαίνοντα πολλοῖς ταυτὶ πρὸς αὐτὸν γέγραφεν· « Ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ οὐ πρὸς ἥσσους (codd. ἴσους, em. Rutgers. *Var. Lect.* I, 6) ἀλλὰ πρὸς τοὺς κρείττονας γίνεται· σοὶ δὲ οὐδεὶς ἴσος. »

Pergit Ælianus : Ἀριστοτέλης τὰ δέοντα συμβουλεύων Ἀλεξάνδρῳ πολλοῖς ὠφέλιμος γέγονεν, ἐξ ὧν καὶ τὴν πατρίδα κατῴκισε κατεσκαμμένην ὑπὸ Φιλίππου, ita ut ad eandem epistolam hæc omnia pertinere videantur ad quæ superiora referenda sunt, de exædificatione scilicet Stagirorum.

9 (648).

A. Gellius Noct. att. XX, 5 : *Eos libros generis acroatici quum in vulgus ab eo* (Aristotele) *editos rex Alexander cognovisset... literas ad Aristotelem misit non eum recte fecisse quod disciplinas acroaticas, quibus ab ipso eruditus foret libris foras editis invulgasset... exempla utrarumque literarum sumpta ex Andronici philosophi libro subdidi. Amavi autem prorsus in utriusque epistola brevitatis elegantissimæ filum tenuissimum :*

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων. Τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. Ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

æquales, quapropter, quia Gratiæ deæ, æquales apud te constituentur a te apud utrasque. » Etenim ipsum quod demonstratur epistolæ accommodatum est, et demonstratio hæc ipsa.

7.

Atque Alexandrum aliquando beatum esse dicebam, qui quum Stagiris esset (Stagira autem vicus erant agri Olynthiaci), captaque Olyntho versaretur apud Alexandrum et Philippum impetravit vicum reædificari, eumque unum esse dicebant hanc nactum esse felicitatem, ut patriæ esset conditor. Interim autem nuper incidi in epistolam quandam, in qua eum ejus rei cœpit pœnitentia et lamentatur dicitque quod illorum quidam et regem et advenientes satrapas corrumperent, ut nihil boni possit effici, neque omnino eo rem deduci posse, ut civitas inhabitaretur, nedum ut inhabitaretur ab ejectis. Et hoc contristare quosdam, quod quum essent exules et civitate privati, patriam essent habituri et rempublicam gubernaturi, secundum leges in libertate; malebantque gubernari vicorum more, ut barbari, quam formam habere et nomen civitatis. Nunc ubi convenit admirari, si quos et aliud contristet? Aristoteles igitur in ea epistola ita scripsit, ut qui de rebus desperasset. Ait enim se tollere Idæos dactylos : id quod et me putate et si qui sunt alii. Namque plus obtinuit illorum hominum infelicitas, quam Aristotelis illud studium. Quare non sinebant viculum progredi ad civitatis dignitatem atque etiamnum non est habitatum.

8.

Aristoteles Alexandrum irascentem mitigare volens et corrigere vitium animi, quo pleraque indigne ferebat, hoc modo ad eum scripsit : « Indignatio et ira non adversus minores sed adversus superiores exsistere solet : tibi vero nullus par est. »

9.

Aristoteles Alexandro regi S.

Scripsisti ad me de sermonibus auscultatoriis hac sententia, quod putes eos clam fuisse servandos et custodiendos. Scito igitur eos editos et non editos esse. Intelligi enim ab his solum possunt qui nos audiverunt.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. Ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους· ξυνετοὶ γὰρ μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. Ἔρρωσο.

Plutarch. Vita Alexandri c. 7 : Ἔοικε δὲ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν παραλαβεῖν λόγον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπορρήτων καὶ βαθυτέρων διδασκαλιῶν, ἃς οἱ ἄνδρες ἰδίως ἀκροαματικὰς καὶ ἐποπτικὰς προσαγορεύοντες οὐκ ἐξέφερον εἰς πολλούς, μετασχεῖν. Ἤδη γὰρ εἰς Ἀσίαν διαβεβηκὼς καὶ πυθόμενος λόγους τινὰς ἐν βιβλίοις περὶ τούτων ὑπ' Ἀριστοτέλους ἐκδεδόσθαι, γράφει πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ φιλοσοφίας παρρησιαζόμενος ἐπιστολήν, ἧς ἀντίγραφόν ἐστιν· « Ἀλέξανδρος κτλ. » Ταύτην μὲν οὖν τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ παραμυθούμενος Ἀριστοτέλης ἀπολογεῖται περὶ τῶν λόγων ἐκείνων ὡς καὶ ἐκδεδομένων καὶ μὴ ἐκδεδομένων. Ἀληθῶς γὰρ ἡ μετὰ τὰ φυσικὰ πραγματεία πρὸς διδασκαλίαν καὶ μάθησιν οὐδὲν ἔχουσα χρήσιμον ὑπόδειγμα τοῖς πεπαιδευμένοις ἀπ' ἀρχῆς γέγραπται.

David in Categ. p. 27, A, 26 : Καὶ Ἀριστοτέλης ἐγκαλούμενος ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, καὶ ἐκδέδοται φησί, καὶ οὐκ ἐκδέδοται, αἰνιττόμενος τὴν ἀσάφειαν. **Cf. Simplic. in Categ. f. 2 verso, B. Ad eandem rem alludit quoque Themistius Orat. XXVI, p. 319, D, Hard. :** Τοῦτο δὲ (τὸ μυστικὸν) ἐμηχανήσατο ὅπως καὶ ἔχοντες μὴ ἔχωσιν οἱ ἀμύητοι.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΝ.

10 (649).

Aristocles in libro de Philosophia VII apud Euseb. Præp. Evang. XV, 2 p. 793, B, ed. Viger. : Τὰ μὲν οὖν ἄλλα (in Aristotelem convicia) προδήλως πέπλασται, δύο δὲ ταῦτα δοκεῖ πιστεύεσθαι δι' ἃ ψέγουσί τινες αὐτόν· ἓν μὲν ὅτι τὴν Ἑρμείου γήμειε φύσει μὲν ἀδελφήν, θετὴν δὲ θυγατέρα Πυθιάδα, κολακεύων αὐτόν... περὶ δὲ τοῦ γάμου τοῦ Πυθιάδος ἀποχρώντως αὐτὸς ἐν ταῖς πρὸς Ἀντίπατρον Ἐπιστολαῖς ἀπολελόγηται· τεθνεῶτος γὰρ Ἑρμείου διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὔνοιαν ἔγημεν αὐτήν, ἄλλως μὲν σώφρονα καὶ ἀγαθὴν οὖσαν, ἀτυχοῦσαν μέντοι διὰ τὰς καταλαβούσας συμφορὰς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς.

11 (650).

Plutarch. de Animi Tranquill. c. 13 : Ἀριστοτέλης δὲ πρὸς Ἀντίπατρον γράφων· « Οὐκ Ἀλεξάνδρῳ μόνον, ἔφη, προσήκει μέγα φρονεῖν ὅτι κρατεῖ πολλῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐχ ἧττον οἷς ὑπάρχει περὶ θεῶν ἃ δεῖ δοξάζειν. »

Eadem de suâ ipsius Laude c. 16 : Οὕτω δὲ καὶ πρὸς Ἀλέξανδρον (id est non in epistola ad Alexandrum, sed illud πρὸς ex comparatione positum est) ὁ Ἀριστοτέλης οὐ μόνον ἔφη τοῖς πολλῶν κρατοῦσιν ἐξεῖναι μέγα φρονεῖν ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ θεῶν δόξας ἀληθεῖς ἔχουσι, **de Profectu in virt. c. 6 :** Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης πρὸς Ἀντίπατρον περὶ Ἀλεξάνδρου γράφων ἔφη μὴ μόνον ἐκείνῳ προσήκειν ὅτι πολλῶν κρατεῖ μέγα φρονεῖν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον εἴ τις ὀρθῶς γινώσκει περὶ θεῶν.

Eundem hunc locum respexerit Julianus in Ep. ad Themistium p. 487 Petav. : Ἐγὼ μὲν οὖν Ἀλεξάνδρου φημὶ μείζονα τὸν Σωφρονίσκου κατεργάσασθαι... καὶ τοῦτο οὐκ ἐγὼ μόνος, Ἀριστοτέλης δὲ πρότερον ἔοικεν ἐννοήσας εἰπεῖν, ὅτι μὴ μεῖον αὐτῷ προσήκει φρονεῖν ἐπὶ τῇ θεολογικῇ συγγραφῇ τοῦ καθελόντος τὴν Περσῶν δύναμιν. Καί μοι δοκεῖ τοῦτο ἐκεῖνος ὀρθῶς ξυννοῆσαι· νικᾶν μὲν γὰρ ἀνδρείας ἐστὶ μάλιστα, καὶ τῆς τύχης· κείσθω δὲ εἰ βούλει, καὶ τῆς ἐντρεχοῦς ταύτης φρονήσεως· ἀληθεῖς δὲ ὑπὲρ θεοῦ δόξας ἀναλαβεῖν, οὐκ ἀρετῆς μόνον τελείας ἔργον ἐστίν· ἀλλ' ἐπιστήσειεν ἄν τις εἰκότως πότερον χρὴ τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἢ θεὸν καλεῖν.

12 (651).

Demetrius de Elocut. § 223 : Ἐπεὶ δὲ ἐπιστολικὸς χαρακτὴρ δεῖται ἰσχνότητος, καὶ περὶ αὐτοῦ λέξομεν. Ἀρτέμων μὲν οὖν ὁ τὰς Ἀριστοτέλους ἀναγράψας ἐπιστολάς φησιν, ὅτι δεῖ ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ διάλογόν τε γράφειν καὶ ἐπιστολάς· εἶναι γὰρ τὴν ἐπιστολὴν οἷον τὸ ἕτερον μέρος τοῦ διαλόγου· § 224 : καὶ λέγει μέν τι ἴσως, οὐ μὴν ἅπαν· δεῖ γὰρ ὑποκατεσκευάσθαι πως μᾶλλον τοῦ διαλόγου τὴν ἐπιστολήν. Ὁ μὲν γὰρ μιμεῖται αὐτοσχεδιάζοντα, ἡ δὲ γράφεται καὶ δῶρον πέμπεται τρόπον τινά § 225 : τίς γοῦν οὕτως ἂν διαλεχθείη πρὸς φίλον ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ τοῦ φυγάδος γράφων τοῦ

Epistolæ ad Antipatrum.

10.

De nuptiis autem Pythiadis satis cumulate ipse in epistolis, quas scripsit ad Antipatrum respondit.

11.

Aristoteles ad Antipatrum scribebat : « Non solum Alexandrum debere multum sibi tribuere ob imperium in tot homines : nihilo minus id licere iis, qui recte de deo sentiant. »

12.

Quia autem et nota epistolaris eget tenuitate et de ipsa dicemus. Artemon igitur, qui descripsit Aristotelis epistolas, ait, oportere eodem stilo dialogum scribere et epistolam : esse enim epistolam tanquam alteram partem dialogi; et dicit aliquid fortasse, non tamen omne : oportet enim factam esse aliquo modo magis quam dialogum epistolam : hic enim imitatur ex tempore dicentem, hæc autem scribitur et donum mittitur aliquo-

γέροντός φησιν· « Εἰ δὲ πρὸς ἁπάσας οἴχεται γᾶς (e conj. Valckenarii ad Herod. IV, 198. codd. τὰς) φυγὰς οὗτος ὥστε μὴ κατάγειν, δῆλον ὡς τοῖσγε εἰς Ἅδου κατελθεῖν βουλομένοις οὐδεὶς φθόνος. » Ὁ γὰρ διαλεγόμενος ἐπιδεικνυμένῳ ἔοικε μᾶλλον οὐ λαλοῦντι.

13 (652).

Ælian. Var. Hist. XIV, 1 : Ἀριστοτέλης ὁ Νικομάχου σοφὸς ἀνὴρ καὶ ὢν καὶ εἶναι δοκῶν, ἐπεί τις αὐτοῦ ἀφείλετο τὰς ψηφισθείσας αὐτῷ ἐν Δελφοῖς τιμάς, ἐπιστέλλων πρὸς Ἀντίπατρον περὶ τούτων φησίν· «Ὑπὲρ τῶν ἐν Δελφοῖς ψηφισθέντων μοι καὶ ὧν ἀφήρημαι νῦν οὕτως ἔχω, ὡς μήτε μοι σφόδρα μέλλειν ὑπὲρ αὐτῶν μήτε μοι μηδὲν μέλειν. » Οὐκ ἂν δὲ εἴη φιλοδοξία ταῦτα, οὐδ' ἂν καταγνοίην ἔγωγε τοιοῦτόν τι Ἀριστοτέλους ἀλλ' εὖ φρονῶν ᾤετο, μὴ ὅμοιον εἶναι, ἀρχήν τινα μὴ λαβεῖν καὶ λαβόντα ἀφαιρεθῆναι. Τὸ μὲν γὰρ οὐδὲν μέγα, τὸ μὴ τυχεῖν· τὸ δὲ ἀλγεινόν, τὸ τυχόντα εἶτα ἀποστερηθῆναι.

14 (653).

Ad eandem epistolam referendam puto sententiam Aristoteli tributam, apud Maximum C. μς' p. 645 ed. Combef. : Ἀξίωμα μέγιστόν ἐστιν οὐ τὸ κεχρῆσθαι τιμαῖς ἀλλὰ τὸ ἄξιον ἑαυτὸν εἶναι νομίζεσθαι. Eadem Arsenius IV, 44, ubi pro ἑαυτὸν rectius αὐτῶν.

15 (654).

Vita Arist. Marciana p. 8 Robbe : Ἐπαναστάντων δὲ αὐτῷ τῶν Ἀθηναίων, ὑπεχώρησεν εἰς Χαλκίδα τοσοῦτον ὑπειπὼν ὡς· « Οὐ συγχωρήσω Ἀθηναίοις δὶς ἁμαρτεῖν εἰς φιλοσοφίαν. » Ἐπεὶ δὲ τὰ αὐτὰ καθήκοντα οὐκ ἦν (ita Robbe, τὰ καθήκοντα ἦν in codice legi affirmat Rosius) πολίτῃ καὶ ξένῳ περὶ τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν, ἐπιστέλλων Ἀντιπάτρῳ γράφει· » Τὸ Ἀθήνησι διατρίβειν ἐργῶδες·

Ὄγχνη γὰρ ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ, (Od. VII, 120).

τὴν διαδοχὴν τῶν συκοφαντούντων αἰνιττόμενος.

Similiter Vita Pseudo-Ammonii p. 11, 33 Westerm. : Μετέπειτα δὲ ἀνταρσίας γενομένης ἐν τοῖς Ἀθηναίοις ἦλθεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Χαλκίδι, εἰρηκὼς τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι· « Οὐκ ἐάσω ὑμᾶς δὶς εἰς φιλοσοφίαν ἁμαρτεῖν. » Καὶ γὰρ ἤδη ἦσαν τὸν Σωκράτην φονεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐδήλωσε δὲ καὶ Ἀντιπάτρῳ τῷ βασιλεῖ, ὅτι τὸ ἐν Ἀθήνησιν ἐνδιατρίβειν ἐργῶδες. Εἶπε δὲ καὶ τὸ Ὁμηρικὸν ἔπος·

ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ,

ὡς ἐκ τούτων ἐλέγχων τὰς τῶν Ἀθηναίων συκοφαντίας.

David in Categ. p. 26, B, 25 Brand. misere diversa miscet : Ὅτι γὰρ δριμύς ἐστιν (ὁ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς), δηλοῖ αὐτοῦ μία Ἐπιστολή. Μετὰ γὰρ θάνατον Σωκράτους ὑπεξελθὼν Ἀθηνῶν καὶ διατρίβων ἐν Χαλκίδι ἀνεκαλεῖτο ὑπὸ Ἀθηναίων ἐπανελθεῖν, καὶ μὴ πεισθεὶς ἀντέγραψεν οὕτως· « Οὐ μὴ πείσω (ἐάσω leg.) Ἀθηναίους δὶς ἁμαρτεῖν εἰς φιλοσοφίαν, παρ' οἷς,

ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ. »

Διὰ δὲ τοῦ « σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ » ᾐνίξατο τοὺς συκοφάντας πολλοὺς ὄντας Ἀθήνησι καὶ ἀεὶ δεχομένους αὐτοὺς καὶ μηδέποτε λήγοντας. Cf. Origenes c. Cels. I, 65.

16 (655).

Pseudo-Demetr. de Elocut. § 144 : Καὶ ἐξ ἰδιωτικοῦ δὲ ὀνόματος γίγνεται (χάρις), ὡς ὁ Ἀριστοτέλης· « Ὅσῳ, γάρ φησί, μονώτης εἰμί, φιλομυθότερος γέγονα· » καὶ ἐκ πεποιημένου, ὡς ὁ αὐτὸς ἐν

---

modo. Quis igitur sic loqueretur cum amico, ut Aristoteles ad Antipatrum, super exule sene scripsit, qui inquit : « Si autem ad omnes terras hic abit, ut non reducere liceat, planum est non esse invidendum his qui apud inferos sunt, redire volentibus. » Qui enim sic disputat, demonstranti magis similis est, non familiariter loquenti.

13.

Aristoteles filius Nicomachi, re ipsa et opinione hominum vir sapiens, quum quidam ei decretos sibi Delphis honores ademisset, scribens de his ad Antipatrum ait : « De iis, quæ Delphis mihi decreta sunt, quibusque nunc privatus sum, sic me habeo, ut neque magnopere de iis laborem, nec tamen nihil omnino curem.

14.

Maximus honor non est usum esse quendam honoribus, sed iis dignum judicari.

15.

Conspirantibus in Aristotelem Atheniensibus in Chalcidem concessit hoc dicens : » Non sinam Athenienses bis in philosophiam peccare. » Quum vero ipsi civi et hospiti justa non darentur, de Atheniensium civitate ita in Epistola ad Antipatrum scripsit : « Laboriosum est Athenis manere :

Pyrus enim supra pyrum senescit et ficus supra ficum,

recte ita successionem sycophantarum indicans.

16.

Et e vulgari utique verbo nascitur dictionis lepus, ut quum Aristoteles inquit : « Quanto magis solus (μονώτης) sum, tanto magis cupidus fabularum fio, » et e facto ut idem in eodem : « Quanto magis solus et mecum ipse sum (αὐτίτης), tanto magis fabularum cupidus fio. » Illud enim μονώτης consuetudinis idiotarum jam est; illud vero αὐτίτης factum ex αὐτός.

τῷ αὐτῷ· « Ὅσῳ γὰρ αὐτίτης καὶ μονώτης εἰμί, φιλομυθότερος γέγονα. » Τὸ μὲν γὰρ μονώτης ἰδιωτικωτέρου ἔθους ἤδη ἐστί, τὸ δὲ αὐτίτης πεποιημένου ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Propter illud : ἐν τῷ αὐτῷ de dialogo etiam cogitare possis, præsertim quum e dialogo περὶ Δικαιοσύνης locum attulerit Demetrius. Ceterum eodem hoc loco, non addito nomine Aristotelis, iterum utitur § 164 : Τὸ δὲ γέλοιον καὶ ὀνομάτων ἐστὶν εὐτελῶν καὶ κοινοτέρων, ὥσπερ ἔχει τό· « Ὅσον γὰρ αὐτίτης καὶ μονώτης εἰμί, φιλομυθότερος γέγονα. Cf. § 97 : Ποιητέον μέντοι ἤτοι τὰ μὴ ὠνομασμένα, οἷον ὁ τὰ τύμπανα καὶ τὰ ἄλλα τῶν μαλθακῶν ὄργανα, κιναιδείας εἰπὼν καὶ Ἀριστοτέλης τὸν ἐλεφαντιστήν (Hist. An. II, 1)· ἢ παρὰ τὰ κείμενα παρονομάζοντα, οἷον ὡς τὸν σκαφίτην τις ἔφη τὸν σκάφην ἐρέσσοντα, καὶ Ἀριστοτέλης τὸν « αὐτίτην » οἷον μόνον αὐτὸν ὄντα.

17 (656).

Pseudo-Demetr. de Elocut. § 29 : Γίνεται μέντοι γε χρήσιμά ποτε (τὰ ὁμοιοτέλευτα), ὡς Ἀριστοτέλης φησίν· « Ἐγὼ ἐκ μὲν Ἀθηνῶν εἰς Στάγειρα ἦλθον διὰ τὸν βασιλέα τὸν μέγαν, ἐκ δὲ Σταγείρων εἰς Ἀθήνας διὰ τὸν χειμῶνα τὸν μέγαν· » Εἰ γοῦν ἀφέλοις τὸ ἕτερον μέγαν, συναφαιρήσῃ καὶ τὴν χάριν· τῇ γὰρ μεγαληγορίᾳ συνεργεῖ τὰ τοιαῦτα κῶλα, ὁποῖα τῶν Γοργίου τὰ πολλὰ ἀντίθετα καὶ τῶν Ἰσοκράτους.

Cf. § 154 : Πολλάκις δὲ καὶ κῶλα ὅμοια ἐποίησε χάριν, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης· « Ἐκ μὲν Ἀθηνῶν, φησίν, ἐγὼ εἰς Στάγειρα ἦλθον κτέ. » καταλήξας γὰρ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώλοις εἰς τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐποίησε τὴν χάριν. Ἐὰν δ' οὖν ἀποκόψῃς τοῦ ἑτέρου κώλου τὸ μέγαν, συναφαιρεῖται καὶ ἡ χάρις.

ΕΞ ΑΔΗΛΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ.

18 (657).

Pseudo-Demetr. de Elocut. § 230 : Εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι οὐχ ἑρμηνεία μόνον ἀλλὰ καὶ πράγματά τινα ἐπιστολικά ἐστιν. Ἀριστοτέλης γοῦν ὃς μάλιστα ἐπιτετευχέναι δοκεῖ τοῦ τύπου τοῦ ἐπιστολικοῦ· « Τοῦτο δὲ οὐ γράφω σοι, φησίν· οὐ γὰρ ἦν ἐπιστολικόν. » Ib. § 231 : Εἰ μὲν γάρ τις ἐν ἐπιστολῇ σοφίσματα γράφει καὶ φυσιολογίας, γράφει μέν, οὐ μὴν ἐπιστολὴν γράφει. Φιλοφρόνησις γὰρ βούλεται εἶναι ἡ ἐπιστολὴ σύντομος καὶ περὶ ἁπλοῦ πράγματος ἔκθεσις καὶ ἐν ὀνόμασιν ἁπλοῖς.

Similiter Speusippus in Epistola ad Philippum, in Socrat. Ep. 28 Orelli : Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἐν ἐπιστολῇ πρὸς σὲ μηκυντέον.

19 (658).

Joannes Lydus de Mensibus IV, 62 : Τὴν Τύχην Φορτοῦναν λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῆς φορᾶς, ἔνθουν ὠφέλειαν. Ἀριστοτέλης· « Εἰ ἔστιν ἀρετή, οὐκ ἔστι τύχη· ἄνω γὰρ καὶ κάτω τὰ τῆς τύχης ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις γυμνάζεται πράγμασι πλούτῳ τε καὶ διαφερόντως ἀδικίᾳ. Οἱ δὲ πρὸς ἀρετὴν ἔχοντες καὶ θεοῦ μεμνημένοι καὶ κρείττονας ἐπὶ τῶν μακαρίων καὶ ἀΰλων πραγμάτων ἐλπίδας σαλεύοντες καταφρονοῦσι τῶν τῇδε καλῶν· οὐδὲν γὰρ ἀσφαλὲς οὐδὲ κεκριμένον ἐστὶν ἐπὶ τῆς τύχης, ὡς Εὐριπίδης φησί (Cf. Eurip. Alcest. v. 785 et fragm. 936 Nauck.).

Eodem loco supra jam usus erat IV, 7 : Οἱ Ῥωμαῖοι... αὐτὴν (τὴν Τύχην scil.)... πάντων ἡγεῖσθαι νενομίκασιν, Φορτοῦναν αὐτὴν ἀπὸ τῆς φορᾶς ἐμφερῶς ὀνομάσαντες. Οἱ μὲν οὖν πρὸς ἀρετὴν ἔχοντες καὶ θεοῦ μεμνημένοι καὶ κρείττονας ἐπὶ τῶν ἀΰλων καὶ μακαρίων πραγμάτων ἐλπίδας σαλεύοντες καταφρονοῦσι τῶν τῇδε καλῶν. Εἰ μὲν γὰρ τύχη ἐστί, οὐδὲν δεῖ θεοῦ· εἰ δὲ θεὸς σθένει, οὐδὲν ἡ τύχη· εἰκαῖον γάρ τι καὶ ἀνούσιον τὸ τῆς τύχης ὄνομα.

Licet in Anonymi indice (App. 13) citetur titulus περὶ Τύχης γ', de his tamen libris, male fortasse pro περὶ Ψυχῆς γ' positis, nullo modo cogitari poterit, nec omnino, ut arbitror, de dialogo, ut

---

17.

Sunt tamen utilia quandoque (similiter desinentia membra *scil.*), ut Aristoteles inquit: « Ego Athenis Stagira veni propter regem magnum, Stagiris vero Athenas propter frigus magnum. « Si igitur abstuleris alterum magnum, una auferes et venustatem : amplæ enim dictioni prodesse possunt hujuscemodi membra.

EX INCERTIS EPISTOLIS.

18.

Scire autem oportet, non solum elocutionem, verum etiam res quasdam esse accommodatas epistolis. Aristoteles sane, qui præter ceteros videtur consecutus formam epistolarem : « Hoc autem non scribo ad te, inquit, non enim epistolæ accommodatum est. » Si enim aliquis in epistola sophismata scribit et naturæ rationes, scribit quidem; non tamen epistolam scribit : expressio enim quædam amoris debet esse epistola, concisa et de simplici re expositio, et in nominibus simplicibus.

19.

Aristoteles : « Si est virtus, non est fortuna : sursum enim ac deorsum res quæ a fortuna pendent in humanis exercentur rebus, divitiis et maxime injuria. Ad virtutem autem qui conversi sunt et dei memores, et meliores in rebus beatis et materiæ expertibus spes agitant, despiciunt ea quæ in hac terra sunt bona : nihil autem securum aut exploratum in fortuna est, ut ait Euripides. »

τοὺς ἀναξίως ἀτυχοῦντας ἐλεεῖν· οἶκτος μὲν γὰρ ἡμέρου ψυχῆς ἐστὶ σημεῖον, χαλεπότης δὲ ἀπαιδεύτου· αἰσχρὸν γὰρ καὶ σχέτλιον ἀρετὴν ἀτυχοῦσαν περιορᾶν. Ὅθεν ἐπαινῶ καὶ τὸν ἡμέτερον γνώριμον Θεόφραστον λέγοντα τὴν χάριν ἀμετάβλητον εἶναι καὶ καλὸν καρπὸν φέρειν τὸν παρὰ τῶν εὖ παθόντων ἔπαινον. Διόπερ δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν ἀνθρώπων εἰς πολλοὺς αὐτὴν κατατίθεσθαι, νομίζοντας χωρὶς τῆς εὐφημίας ἐρανόν τινα τοῦτον αὐτοῖς ὑπάρξειν ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν πραγμάτων, καὶ εἴγε μὴ πάντας, ἀλλ' ἕνα τινὰ τῶν εὐεργετηθέντων ἀποδώσειν τὴν χάριν. Ὅθεν πειρῶ πρόθυμος μὲν εἶναι ταῖς εὐεργεσίαις, ἔποχος δὲ τοῖς θυμοῖς· τὸ μὲν γὰρ βασιλικόν τε καὶ ἥμερον, τὸ δὲ βάρβαρόν τε καὶ στυγητόν. Τὰ δ' ἄλλα καθὼς ἂν δοκιμάζῃς πρᾶττε μὴ παρορῶν τὰς λυσιτελεῖς ψήφους.

Quæ hîc Theophrasto tribuuntur fortasse ex ejus libro περὶ Φιλίας excerpta sunt.

(δ') ΦΙΛΙΠΠΩ.

Οἱ διάραντες τῶν βασιλέων ἐπὶ φρονήσει καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς τῶν ἄστρων ψαύσαντες εὐεργετοῦσιν οὐδὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς πολιτευόμενοι καιρούς, ἀλλὰ καὶ θεωροῦντες τὸ τῆς τύχης ἄστατον θησαυρίζουσι τὴν χάριν πρὸς ἑκάτερα, ἐν μὲν ταῖς εὐπραγίαις τιμῆς βουλόμενοι μεταλαμβάνειν (τιμὴ γὰρ οἰκεῖον ἀρετῆς ἐστίν), ἐν δὲ τοῖς συμπτώμασι βοηθείας· αἱ γὰρ συμφοραὶ τἀναγκαῖα κρίνουσι τῶν καλῶν πρότερον· σαφέστατος γὰρ εὐνοίας ἔλεγχος ὁ τῆς τύχης καιρός· ἀπαιτεῖ γὰρ οὐ λόγους ἀλλὰ πράξεις δεόντως· ἡ γὰρ τῶν εὐνοούντων ὄψις ὥσπερ ἐν πελάγει χειμαζομένῳ παρεφάνη γῆ. Πᾶσα γὰρ ἐν ἐρήμῳ πεσοῦσα τύχη σκοπὸς ἀληθῶς ἔκκειται τοῖς πολεμεῖν ἢ ἀδικεῖν ἢ συκοφαντεῖν αἱρουμένοις, μόνη δ' ἡ τῶν σπουδαίων διαυγὴ τὸ τῆς τύχης εὐκίνητον οὐκ ἀπαρνεῖται· φέρουσα δ' εὐλόγως πᾶν τὸ προσπῖπτον τῶν κατὰ Πλάτωνα κρειττόνων εὖ διατίθεται. Διὸ καὶ τὴν ταχυτῆτα τῶν πραγμάτων εὐλαβοῦ καὶ τὸν κύκλον τῆς μεταπτώσεως ἡγοῦ, καὶ τὰς ἐν τῷ ζῆν ψήφους λογίζου· πολλὰ γὰρ ἡ ταὐτομάτου φορὰ κομίζει τῷ βίῳ καὶ ῥοπὰς αὐτονόμους ποιεῖ. Τοῖς μὲν ἀγνοοῦσι μετάνοιαν δίδου, τοῖς δ' εὐνοοῦσι τὰς χάριτας προχείρους νέμε· ταῦτα γὰρ πράττων οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ δι' ὅλου συντηρῶν, ἀσφαλέστατα καὶ ἀκίνδυνα τὰ τῆς ἡγεμονίας ἕξεις μέλαθρα. Ὡς μὲν ὑπὲρ μεγάλων ὀλίγα, ὡς δὲ πρὸς σέ, πάντα σχεδὸν εἴρηται.

Quæ e Platone afferuntur hæc procul dubio ejus Convivium, p. 188, D, sive etiam Legg. IV, p. 718, A, spectant, ubi dii ἡμῶν κρείττονες vocantur.

(ε') ΘΕΟΦΡΑΣΤΩ.

Ἡ πρόχειρος ἀδικία τῆς πολυχρονίου λυσιτελεστέρα πέφυκεν ὑπάρχειν· ἡ μὲν γὰρ ὀλιγοχρόνιον ἔχει καὶ τὴν μνήμην καὶ τὴν βλάβην, ἡ δὲ γηράσκουσα καὶ περιπεποιημένη τὴν δυσμένειαν ἔχθραν ἀΐδιον

---

buerunt; nam, ut summatim dicam, beneficiorum collatio et gratiæ relatio vitam humanam velut vinculo coercet, sic ut alii largiantur, alii accipiant, alii rursus rependant. Proinde probum ac justum est misericordiam adhiberi fortunis immerito afflictorum; nam miseratio placidi animi est, asperitas inculti; turpe enim et immane est virtutem in miseriis derelictam pati. Quam ob causam laudo etiam discipulum nostrum Theophrastum, dicentem in beneficium non cadere pœnitentiam et fructum egregium afferre laudationem eorum de quibus bene meriti simus. Quare convenit, ut sapientes homines in multos conferant beneficia, putentque futurum esse, ut relicta bona existimatione quasi stipis vicem illa obtineant in rerum commutationibus, et vero nisi omnes, at unus certe eorum, quos beneficiis obstrinximus, gratiam referat. Unde enitere, ut promptus sis in præstandis officiis et iram animi refrenes; illud enim est regium et mansuetum, hoc barbarum et odiosum. Ceterum ut tibi videbitur facias et utile consilium ne negligas.

PHILIPPO.

Qui reges sapientia elati sunt et eminentiæ fastigio sidera contingunt bene mereri student, neque solum ad præsens tempus consilia factaque sua accommodant, sed quum inconstantiam fortunæ videant in utrumque usum beneficia disponunt, cum ut secundis suis rebus in honore sint (honor enim proprium quiddam est virtutis), tum ut in cladibus auxilium habeant paratum. Calamitates enim honoribus necessaria præferunt; certissima enim amoris et benevolentiæ probatio tempus fortunæ est, quoniam non verba sed facta desiderat. Ac jure quidem; nam benevolorum adspectus quemadmodum in mari periclitanti terra apparet. Omnis enim in derelicto cadens fortuna scopus procul dubio positus est iis, qui infestare vel injuriam inferre vel calumniari volunt; solus vero honorum splendor fortunæ mobilitatem non abnegat, sed moderate ferens quidquid accidit ex iis qui secundum Platonem potentiores sunt, optime constitutum animum gerit. Quam ob rem rerum velocitatem metue, et casuum esse circulum crede, et calculorum vitæ rationem habeto. Multa enim temerarius fortunæ impetus rerumque cursus affert vitæ et inclinationes pro suo arbitrio facit. Malevolis pœnitendi locum concede, benevolis prompte benefacito; hæc enim si feceris, et non semel tantum, sed per universam vitam observaveris, tutissimum et sine periculis tenebis imperii ædificium. Ac pro magnitudine rei pauca: quantum ad te, omnia fere dicta sunt.

THEOPHRASTO.

Prompte illata injuria diu præmeditata melior est; illius enim brevis et recordatio nobis est et noxa, irreve-

παρασκευάζει, καὶ τῇ μὲν πολλάκις λόγον δωρησάμενοι γαληνισμὸν ηὕρομεν, τῇ δὲ καὶ μερίσαντες τὰς τρικυμίας σάλον καὶ ἀνίας εἴδομεν πορθμόν. Διό φημι δεῖν τὴν ἑταιρίαν μάλιστα μὲν μὴ ἀδικεῖν, οὐδὲ γὰρ εὔλογον ἔχει τὴν πρόφασιν· εἰ δὲ μή γε, ἀκουσίως τοῦτο πράξαντα θᾶττον διαλύεσθαι τὴν ἔχθραν· τὸ μὲν γὰρ μὴ ἀδικεῖν ἴσως ὑπὲρ ἄνθρωπόν ἐστι, τὸ δὲ πλανηθέντα διασώσασθαι ἐπιφέρει τι καλόν, καὶ σφόδρα τοῦτο εὐσταθοῦς διανοίας ἴδιόν ἐστιν.

(β') ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ.

Ἀπορῶ τίνων ἢ ποίων ἀρχή με λάβῃ πρός σε· ἐφ' ἃ γὰρ ἂν ἐπισκοπῶν ἐπιβάλω τὴν διάνοιαν, πάντα μοι φαίνεται μεγάλα καὶ θαυμαστά, καὶ λήθης οὐδὲν ἄξιον ὁρῶ, μνήμης δὲ οἰκεῖα καὶ προτρέψεως. Ὧν οὐδὲν οὐδεὶς ἀμαυρώσει χρόνος· αἱ γὰρ καλαὶ τῶν διδασκάλων παραινέσεις καὶ προτρέψεις θεατὴν ἔχουσι τὸν αἰῶνα. Διὸ πειρῶ τὴν ἀρχὴν μὴ εἰς ὕβριν ἀλλ' εἰς εὐεργεσίαν κατατίθεσθαι, ἧς οὐδὲν μεῖζον τῶν ἐν βίῳ ὑπάρχειν πέφυκε. Διὸ καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως πολλάκις ὑπὸ τοῦ χρεὼν διαλυόμενον ἄφθαρτον διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἔργων κέκτηται τὴν μνήμην. Τούτων οὖν τὴν ἔννοιαν ἔχε· οὐ γὰρ ἀλόγως ἠνέχθης ὡς ἔνιοι, οἳ ἀτόπως καὶ τὰς γνώμας διετέθησαν. Σοὶ καὶ γένος ἔντιμον καὶ βασιλεία πατρῷος καὶ παιδεία βέβαιος καὶ δόξα περίβλεπτος, καὶ ὅσον ταῖς ἀφορμαῖς τῆς τύχης διαφέρεις, τοσοῦτον καὶ ταῖς ἀρεταῖς τῶν καλῶν πρωτεύειν σε δεῖ. Τὰ δ' ἄλλα πρᾶττε μὲν τὰ συμφέροντα, ἐπιτέλει δὲ τὰ δόξαντα.

ΔΙΑΘΗΚΑΙ.

Aristotelis, Epistolis sive veris sive, ut ego quidem puto supposititiis, subjungendum esse duximus Testamentum philosophi, quod ex Hermippo memorat Athenæus XIII, p. 589, C : Ἀριστοτέλης δὲ ὁ Σταγειρίτης οὐκ ἐξ Ἑρπυλλίδος τῆς ἑταίρας ἐπαιδοποίησε Νικόμαχον, καὶ συνῆν ταύτῃ μέχρι θανάτου, ὥς φησιν Ἕρμιππος ἐν τῷ περὶ Ἀριστοτέλους πρώτῳ, ἐπιμελείας φάσκων τῆς δεούσης τετυχηκέναι ἐν ταῖς τοῦ φιλοσόφου Διαθήκαις. Totum vero hoc testamentum ex eodem Hermippo descripsit Diogenes Laertius, ex eodemque fonte, procul dubio, qui post Hermippum de Aristotelis vita et scriptis egerant. Cf. Vita Marc. p. 8 Robbe : Καὶ τελευτᾷ ἐκεῖσε διαθήκην ἔγγραφον καταλιπών, ἣ φέρεται παρά τε Ἀνδρονίκῳ καὶ Πτολεμαίῳ μετὰ τὸν πίνακα (τοῦ πίνακος Rosius, fort. τοὺς πίνακας cum vetere versione latina : *Et mortuus est Chalcide, demittens testamentum scriptum, quod fertur ab Andronico et Ptolemæo cum voluminibus suorum tractatuum*) τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων. Inde apud Diogenem Laertium V, 64, ubi Stratonis testamentum affertur, additis his verbis καθά που συνήγαγε καὶ Ἀρίστων ὁ Χῖος, legendum esse Ἀνδρόνικος, quem plane ignorat Diogenes Laertius, suspicatus est Rosius (l. l. p. 598), quam conjecturam nemo facile probabit. Nec magis idoneam causam video cur, ut idem suo more censet, fides abroganda sit huic testamento. Cf. Zeller, *Philosophie der Griechen* t. II, 2, p. 35 n. 2.

Diogen. Laert. V, 1, 9 : Ἡμεῖς δὲ καὶ διαθήκαις αὐτοῦ περιετύχομεν, οὕτω πως ἐχούσαις·

« Ἔσται μὲν εὖ· ἐὰν δέ τι συμβαίνῃ, τάδε διέθετο Ἀριστοτέλης· ἐπίτροπον μὲν εἶναι πάντων καὶ διὰ παντὸς Ἀντίπατρον· ἕως δ' ἂν Νικάνωρ καταλάβῃ, ἐπιμελεῖσθαι Ἀριστομένην, Τίμαρχον, Ἵππαρχον, Διοτέλην, Θεόφραστον, ἐὰν βούληται καὶ ἐνδέχηται αὐτῷ· τῶν τε παιδίων καὶ Ἑρπυλλίδος καὶ τῶν κα-

---

terata vero fovendo odium, inimicitiam parit perpetuam; et illi quidem sæpenumero verbo adhibito, tranquillitatem invenimus, huic vero vel superata undarum turba portum vidimus ægritudinis. Quare censeo amicitiam omnino lædere non debere, neque enim probabilis exstat ratio; sin minus, ei, qui invitus hoc commiserit, celeriter esse in gratiam redeundum. Scilicet nunquam injuriam inferre fortasse supra hominem est, verum errore commisso in viam redire laude dignum est atque constantis animi vel maxime proprium.

ALEXANDRO.

Dubium mihi est quæ vel qualia primum ad te scribam; adeo quæ animo et cogitatione circumspicio, cuncta mihi videntur magna et admiranda, neque video quod sit oblivione dignum, immo ad memoriam omnia faciunt atque ad hortationem. Quorum nihil tempus ullum obscurabit; honestæ enim præceptorum admonitiones et ad hortationes spectatorem habent universum sæculorum ordinem. Quamobrem incumbe, ut arbitrium non in injuriis sed in beneficiis colloces, quo nihil majus in hominum vita fieri potest. Quapropter natura, quæ mortalis est, quum sæpe fato succumbat et intereat, tamen propter operum magnitudinem, æternam memoriam possidet. Hæc igitur tecum perpende : neque enim temeritas in rebus tuis inest ut aliquorum, quorum etiam in animis flagitium et scelus est. Tibi genus clarissimum et regnum paternum, disciplina firma et gloria pervagata, et quantum fortunæ opibus excellis, tantum virtutibus quoque inter bonos te præstare convenit. Ceterum fac quæ sint utilia, quæ vero statuisti, perfice.

TESTAMENTUM.

Ceterum nos ipsius quoque testamentum legimus, hoc ferme modo conscriptum :

« Bene quidem erit : quod si quid secus acciderit, ita

ταλελειμμένων· καὶ ὅταν ὥρα ᾖ τῇ παιδί, ἐκδίδοσθαι αὐτὴν Νικάνορι· ἐὰν δὲ τῇ παιδὶ συμβῇ τι, ὃ μὴ γένοιτο οὐδὲ ἔσται, πρὸ τοῦ γήμασθαι ἢ ἐπειδὰν γήμηται, μήπω παιδίων ὄντων, Νικάνωρ κύριος ἔστω, καὶ περὶ τοῦ παιδίου καὶ περὶ τῶν ἄλλων διοικεῖν ἀξίως καὶ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν· ἐπιμελείσθω δὲ Νικάνωρ, καὶ τῆς παιδὸς καὶ τοῦ παιδὸς Νικομάχου, ὅπως ἂν ἀξιοῖ τὰ περὶ αὐτῶν, ὡς καὶ πατὴρ ὢν καὶ ἀδελφός· ἐὰν δέ τι πρότερον συμβῇ Νικάνορι, ὃ μὴ γένοιτο, ἢ πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν παῖδα ἢ ἐπειδὰν λάβῃ, μήπω παιδίων ὄντων, ἐὰν μέν τι ἐκεῖνος τάξῃ, ταῦτα κύρια ἔστω· ἐὰν δὲ βούληται Θεόφραστος εἶναι μετὰ τῆς παιδός, καθάπερ πρὸς Νικάνορα· εἰ δὲ μή, τοὺς ἐπιτρόπους βουλευομένους μετ' Ἀντιπάτρου καὶ περὶ τῆς παιδὸς καὶ περὶ τοῦ παιδίου διοικεῖν ὅπως ἂν αὐτοῖς δοκῇ ἄριστα εἶναι· ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοὺς ἐπιτρόπους καὶ Νικάνορα μνησθέντας ἐμοῦ καὶ Ἑρπυλλίδος, ὅτι σπουδαία περὶ ἐμὲ ἐγένετο, τῶν τε ἄλλων καὶ ἐὰν βούληται ἄνδρα λαμβάνειν, ὅπως μὴ ἀναξίῳ ἡμῶν δοθῇ· δοῦναι δ' αὐτῇ πρὸς τοῖς πρότερον δεδομένοις καὶ ἀργυρίου τάλαντον ἐκ τῶν καταλελειμμένων καὶ θεραπαίνας τρεῖς, ἐὰν βούληται, καὶ τὴν παιδίσκην ἣν ἔχει καὶ παῖδα τὸν Πυρραῖον· καὶ ἐὰν μὲν ἐν Χαλκίδι βούληται οἰκεῖν, τὸν ξενῶνα τὸν πρὸς τῷ κήπῳ· ἐὰν δὲ ἐν Σταγείροις, τὴν πατρῴαν οἰκίαν· ὁποτέραν δ' ἂν τούτων βούληται, κατασκευάσαι τοὺς ἐπιτρόπους σκεύεσιν οἷς ἂν δοκῇ κἀκείνοις καλῶς ἔχειν καὶ Ἑρπυλλίδι ἱκανῶς· ἐπιμελείσθω δὲ Νικάνωρ καὶ Μύρμηκος τοῦ παιδίου, ὅπως ἂν ἀξίως ἡμῶν τοῖς ἰδίοις ἐπικομισθῇ σὺν τοῖς ὑπάρχουσιν ἃ εἰλήφαμεν αὐτοῦ· εἶναι δὲ καὶ Ἀμβρακίδα ἐλευθέραν καὶ δοῦναι αὐτῇ, ὅταν ἡ παῖς ἐκδοθῇ, πεντακοσίας δραχμὰς καὶ τὴν παιδίσκην ἣν ἔχει· δοῦναι δὲ καὶ Θαλῇ πρὸς τῇ παιδίσκῃ ἣν ἔχει, τῇ ὠνηθείσῃ, χιλίας δραχμὰς καὶ παιδίσκην· καὶ Σίμωνι χωρὶς τοῦ πρότερον ἀργυρίου αὐτῷ δοθέντος εἰς παῖδ' ἄλλον, ἢ παῖδα πρίασθαι ἢ ἀργύριον ἐπιδοῦναι. Τύχωνα δ' ἐλεύθερον εἶναι, ὅταν ἡ παῖς ἐκδοθῇ, καὶ Φίλωνα καὶ Ὀλύμπιον καὶ τὸ παιδίον αὐτοῦ. Μὴ πωλεῖν δὲ τῶν παίδων μηδένα τῶν ἐμὲ θεραπευόντων, ἀλλὰ χρῆσθαι αὐτοῖς· ὅταν δ' ἐν ἡλικίᾳ γένωνται, ἐλευθέρους ἀφεῖναι κατ' ἀξίαν· ἐπιμελεῖσθαι δὲ καὶ τῶν ἐκδεδομένων εἰκόνων παρὰ Γρυλλίωνα, ὅπως ἐπιτελεσθεῖσαι ἀνατεθῶσιν, ἥ τε Νικάνορος καὶ ἡ Προξένου, ἣν διενοούμην ἐκδοῦναι, καὶ ἡ τῆς μητρὸς τῆς Νικάνορος· καὶ τὴν Ἀριμνήστου τὴν πεποιημένην ἀναθεῖναι, ὅπως μνημεῖον αὐτοῦ ᾖ, ἐπειδὴ ἄπαις ἐτελεύτησε· καὶ τὴν τῆς μητρὸς τῆς ἡμετέρας τῇ Δήμητρι ἀναθεῖναι εἰς Νεμέαν ἢ ὅπου ἂν δοκῇ. Ὅπου δ' ἂν ποιῶνται τὴν ταφήν, ἐνταῦθα καὶ τὰ Πυθιάδος ὀστᾶ ἀνελόντας θεῖναι, ὥσπερ αὐτὴ προσέταξεν· ἀναθεῖναι δὲ καὶ Νικάνορα σωθέντα, ἣν εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ηὐξάμην, ζῷα λίθινα τετραπήχη Διὶ σωτῆρι καὶ Ἀθηνᾷ σωτείρᾳ ἐν Σταγείροις. »

Τοῦτον ἴσχουσιν αὐτῷ αἱ διαθῆκαι τὸν τρόπον.

---

legavit Aristoteles : Curatorem omnium et per omnia jussit esse Antipatrum : quoad vero Nicanor adolescat, curatores et tutores instituit Aristomenem, Timarchum. Hipparchum, Diotelem et Theophrastum, si voluerit aut ipsi licuerit, filiorum et Herpyllidis rerumque omnium; quumque puella fuerit matura viro, tradi illam Nicanori : sin vero puellæ aliquid acciderit, quod absit neque fiet, aut ante nuptias aut postquam nupserit, nondum natis filiis, penes Nicanorem esto statuere et de filio et de reliquis, ut se ac nobis dignum est. Curet autem Nicanor et de puella et de puero Nicomacho, nihil ut illis desit, patris ac fratris una implens munus. Quod si Nicanori aliquid acciderit, quod absit, sive priusquam puellam duxerit, sive postquam duxerit, nondum natis filiis, quæ quidem ille instituerit, ea rata sunto : sin autem voluerit Theophrastus cum illa esse, esto ei jus idem ac Nicanori; sin alias, curatores habito cum Antipatro consilio et de puella et de puero statuant ut eis videbitur optimum. Curam quoque habeant tutores et Nicanor, mei et Herpyllidis memores, namque erga me studiosa plurimum fuit et reliquorum, et, si virum accipere voluerit, curent ne indigne nobis locetur dentque illi præter ea quæ antea acceperat, de nostris bonis talentum argenti, tresque, si voluerit, famulas et ancillam quam habet, et Pyrrhæum puerum, et si quidem Chalcide habitare voluerit, hospitium quod ad hortum est; sin autem Stagiris, paternam domum. Utrum vero horum maluerit, studeant procuratores domum ita necessaria supellectile instruere, ut ipsis honeste et Herpyllidi sufficienter instructa videatur. Curæ sit autem Nicanori et Myrmecem puerum non indigne nobis ad suos referri, cum omnibus bonis quæ ab eo accepimus. Sit autem et Ambracis libera, dantorque illi post filiæ nuptias quingentæ drachmæ ancillaque quam habet. Sed et Thalæ præter ancillam quam habet emptam, drachmæ mille et ancillula. Simoni quoque absque priori pecunia in puerum alium, sive puerum emi, sive pecuniam dari jubeo. Tychonem esse liberum, quum filia nupserit, Philonemque et Olympium ejus filiolum. Porro eorum qui mihi famulantur puerorum nullum vendi volo, sed heredes eis uti : quum vero adulti erunt, pro merito liberos dimitti volo. Curent item ut consummentur quæ Gryllioni sunt traditæ exsculpendæ imagines; ubi vero perfectæ erunt, suis ponantur locis : Nicanoris et Proxeni, quam locandam cogitabam, matrisque Nicanoris : Arimnesti vero quæ perfecta est, suo statuatur loco, ut sit ipsius monumentum, quia sine liberis defunctus est. Matris quoque nostræ imaginem Cereri Nemeæ consecrari volo aut ubicunque videbitur. Ubi vero tumulum fecerint, ibi et Pythiadis sublata ossa condant, sicut ipsa præcepit. Dedicet etiam Nicanor, ubi salvus fuerit, quod votum pro illo vovi, statuas lapideas quattuor cubitorum Jovi Servatori et Minervæ Sospiti Stagiris. »

Hanc ejus testamentum habet rationem.

X. CARMINA.

Aristotelis Carmina plura memorantur. De iis quæ in indicibus recensentur (Diog. L. 145 et 146, Anon. 127 et 128), Ἔπη et Ἐλεγεῖα, addito simul cujusque carminis, vel totius fortasse collectionis initio, certi aliquid dicere non habemus, quum aliunde non nota sint. In altero præterea indice Anonymi (150) nominantur Ἐγκώμια ἢ ὕμνοι, sequente statim verbo διάφορα, quod an ad eundem codicem pertinuerit, incertum est. Afferunt præterea ex Hermippi, ut videtur, Vitarum opere hymnum in Hermiæ honorem compositum, Athenæus et Diogenes Laertius, quem, cur ab Aristotele abjudicaremus, non magis causam video, quam epigrammata duo, alterum in Platonis, alterum in Hermiæ memoriam conscriptum. Cf. Zeller, *Philosophie der Griechen*, t. II, 2, p. 9 n. 1, p. 17 n. 2. Minus certum est nomen Aristotelis apud auctorem Etymolog. M., cf. infra fr. 662, qui item versum affert in quo Hermiæ nomen legitur. Obscuram quandam famam, falsis permixtam, carminum in Hermiæ honorem ab Aristotele compositorum apud Himerium reperies Orat. VI, 6 : Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα τῶν ἐπ' αὐτῷ πόθων ἐπεδείξατο Ἀριστοτέλης ὡς ἐστὶν ἀκούειν γνωρίσματα· καὶ γὰρ λόγους αὐτὸν ἐξήσκησε καὶ ἀρετὴν ἐξεπαίδευσε καὶ ἐλεγείῳ τὸν θάλαμον μόνῳ τῶν γνωρίμων ἐκόσμησεν. Ἀτὰρ δὴ καὶ τόδε οὐχ ἥκιστα τῆς περὶ ἐκεῖνον σπουδῆς ὁ Σταγειρίτης ἐπεδείξατο τεκμήριον. Ἔτυχε μὲν γὰρ εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπ' Ἀλεξάνδρου καλούμενος ἵνα κῆρυξ ὁμοῦ καὶ θεατὴς τῶν Περσικῶν τροπαίων γένηται. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος κατὰ τὸν Ἀταρνέα ἐγένετο, ἰδὼν πόλιν Ἑλληνικῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας διψῶσαν ἅπασαν οὐ παρῆλθε σιγῇ, βραχεῖ δὲ βιβλίῳ τήν τε πόλιν καὶ τὸν Ἑρμείαν ἠσπάζετο.

Verba philosophi Ethic. Nicom. I, 3 : Ἱκανῶς γὰρ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις εἴρηται περὶ αὐτῶν, varias turbas movisse videntur interpretibus, cf. supra p. 195. Neque minus mira sunt quæ ad hunc locum narrat Eustratius fol. 10 recto : Φασὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἔπη τινὰ ἐκθέσθαι ἐπίτηδες κατά τινα ἀριθμὸν συμποσούμενα ἐν ἑτέρᾳ καὶ ἑτέρᾳ θέσει καὶ τάξει, ὧν ἑκάστη ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τε ἤρχετο καὶ εἰς τὸ αὐτὸ κατέληγε· διὸ καὶ ἐγκύκλια ταῦτα ὠνόμασεν. Οἷς ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐνετύχομεν· εἰσὶ δ' οἳ περὶ τούτων ἱστόρησαν. Ἐν ἐκείνοις φησὶν εἰρῆσθαι περὶ εὐδαιμονίας καὶ εἰ ἔστι μακαρίζειν τινὰ ἐκ τῶν κατ' ἀρετὴν μόνων ἕξεων μηδὲν κατ' αὐτὰς ἐν βίῳ διαπραττόμενον. Διὸ βραχύ τι περὶ τούτων εἰπὼν παρελήλυθε.

Hymnum in Fortunam, quem propter Hecrenium in var. Lectt. ad Stobæi Eclog. t. II, p. 12 ex errore, ut videtur, annotantem in cod. V. A. E. hoc lemma exstare : Αἰσχύλου Ἀριστοτελ., Aristoteli olim tribuerat Bergkius, hunc mutata jam sententia, inter adespota referendum esse censet, Poet. lyric. ed. III, p. 665.

I. IAMBOI.

1 (661).

Athenæus XV, p. 696, A : Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ πολυμαθεστάτου γραφὲν Ἀριστοτέλους εἰς Ἑρμείαν τὸν Ἀταρνέα οὐ παιάν ἐστιν, ὡς ὁ τὴν τῆς ἀσεβείας κατὰ τοῦ φιλοσόφου γραφὴν ἀπενεγκάμενος Δημόφιλος εἰς αἰδῶ τε παρασκευασθεὶς ὑπ' Εὐρυμέδοντος, ὡς ἀσεβοῦντος καὶ ᾄδοντος ἐν τοῖς συσσιτίοις ὁσημέραι εἰς τὸν Ἑρμείαν παιᾶνα· ὅτι δὲ παιᾶνος οὐδεμίαν ἔμφασιν παρέχει τὸ ᾆσμα, ἀλλὰ τῶν σκολίων ἕν τι καὶ αὐτὸ εἶδός ἐστιν, ἐξ αὐτῆς τῆς λέξεως φανερὸν ὑμῖν ποιήσω.

Ἀρετά, πολύμοχθε γένει βροτείῳ,
θήραμα κάλλιστον βίῳ,
σᾶς πέρι, παρθένε, μορφᾶς
καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἐν Ἑλλάδι πότμος
καὶ πόνους τλῆναι μαλερούς, ἀκάμαντας·
τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις
καρπόν τ' ἀθάνατον χρυσοῦ τε κρείσσω
καὶ γονέων μαλακαυγήτοιό θ' ὕπνου·
σεῦ δ' ἕνεχ' οὐ'χ Διὸς Ἡρακλέης Λήδας τε κοῦροι
πόλλ' ἀνέτλασαν ἔργοις

CARMINA.

IAMBI.

1.

Ac illud etiam carmen, quod a doctissimo Aristotele in Hermeam Atarnensem est compositum, pæan non est, ut contendebat Demophilus, qui honoris causa ab Eurymedonte accusator subornatus, violatæ religionis reum egit philosophum, ut qui impio conatu quotidie in conviviis pæanem in Hermeam caneret. Pæanis autem speciem nullam habere illam cantionem, sed esse potius scoliorum genus aliquod, ex ipsius ejus verbis declarabo :

Virtus multi laboris generi mortalium,
venatio pulcherrima vitæ,
tuam propter, virgo, speciem
vel mori Græcis desiderabilis sors,
et labores perferre gravissimos, infinitosque :
talem pectoribus injicis
fructum et immortalem et auro meliorem,
et nobilitate parentum otioque dulcissimo.
Tui causa Jove satus Hercules Ledæque filii
multa tulerunt factis

σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν.
Σοῖς δὲ πόθοις Ἀχιλεὺς Αἴας τ' Ἀίδαο δόμους ἦλθον·
σᾶς δ' ἕνεκεν φιλίου μορφᾶς καὶ Ἀταρνέος ἔντροφος ἀελίου χήρωσεν αὐγάς·
τοιγὰρ ἀοίδιμος ἔργοις ἀθάνατόν τέ μιν αὐξήσουσι Μοῦσαι
Μναμοσύνας θύγατρες, Διὸς ξενίου σέβας ἀσκοῦσαι φιλίας τε γέρας βεβαίου.

Idem legitur apud Diog. Laert. V, 7, unde receptum est vulgo in Joann. Stobæi Floril. I, 12, in cujus codd. non exstat.

2 (662).

Etymol. Magn. p. 376, 21 : Καὶ δεῖ γινώσκειν, ὅτι ἔστι καὶ Ἑρμείας ὄνομα κύριον, ὁ εὐνοῦχος ὁ τρίπρατος, οἰκείως δὲ διέκειτο πρὸς Ἀριστοτέλην καὶ τὴν θετὴν αὐτοῦ θυγατέρα ἔδωκε τῷ φιλοσόφῳ· καὶ δεῖ γινώσκειν ὅτι ὡς λέγει ὁ Χοιροβοσκὸς εἰς τὴν Ὀρθογραφίαν αὐτοῦ διὰ τοῦ ι γράφεται ὡς παρ' Ἀριστοτέλει·

Εὐνοῦχος ὢν καὶ δοῦλος ἦρχεν Ἑρμίας.

Vulgo pro ἦρχεν legitur ὁ. Cod. M ἦρχεν, D ἠρ. Suidas s. v. Ἑρμίας hunc versum Hipponacti tribuit : Ἐν δὲ τοῖς τοῦ Ἱππώνακτος στίχοις ἰαμβικοῖς εὕρηται στίχος οὗτος· Εὐνοῦχος κτλ. Locum ex Helladio apud Photium Bibl. cod. 279, p. 530 : Τῆς δ' Ἀταρνέως, πόλις δ' αὕτη Θρᾳκίας, ἐκτομίας ὢν καὶ δοῦλος ἦρχεν Ἑρμείας redintegrandum in hunc modum censet esse Bergkius :

τῆς δ' Ἀταρνέως
εὐνοῦχος κτλ.

Pro Ἀριστοτέλει conjecit Ἀριστοκλεῖ Meineke, in Babrii fab. 175, probante Bœckhio, *Hermias von Atarneus*, Berol. 1853, p. 152 et B. ten Brinck, *Philologus*, t. VI, p. 217.

II. ΕΠΗ.

3 (663).

Diog. Laert. V, 27 : Ἔπη ὧν ἀρχή·

Ἁγνὲ θεῶν πρέσβισθ' ἑκατηβόλε.

III. ΕΛΕΓΕΙΑ.

4 (664).

Ib. Ἐλεγεῖα ὧν ἀρχή·

Καλλιτέκνου μητρὸς θύγατερ.

Vulgo χαλλιτέχνου. Ed. Froben. cod. M et libri Rosii καλλιτέκνου.

5 (665).

Olympiodor. in Plat. Gorgiam ed. Alb. Jahn in *Neue Jahrb. für Philologie*, Leipz. 1848, t. XIV, p. 395 : Οὐ μόνον δὲ ἐγκώμιον ποιήσας (Ἀριστοτέλης) αὐτοῦ (Πλάτωνος) ἐπαινεῖ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ἐλεγείοις τοῖς πρὸς Εὔδημον αὐτὸν ἐπαινῶν Πλάτωνα ἐγκωμιάζει, γράφων οὕτως·

Ἐλθὼν δ' ἐς κλεινὸν Κεκροπίης δάπεδον
. . . .
εὐσεβέως σεμνῆς φιλίης ἱδρύσατο βωμὸν
ἀνδρός, ὃν οὐδ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις
ὃς μόνος ἢ πρῶτος θνητῶν κατέδειξεν ἐναργῶς
οἰκείῳ τε βίῳ καὶ μεθόδοισι λόγων,
ὡς ἀγαθός τε καὶ εὐδαίμων ἅμα γίνεται ἀνήρ.
Οὐ νῦν δ' ἔστι λαβεῖν οὐδενὶ ταῦτα ποτέ.

In brevius contracta auctor Vitæ Marcianæ p. 6 Robbe : Εἴπερ γάρ τις ἄλλος, φαίνεται ὁ Ἀριστοτέλης καταπεπληγμένος (ἀποπλ...ὑς in cod. esse affirmat Rosius, unde conj. ἀποπλαγείς) Πλάτωνα, ἐπιγράφει γὰρ εἰς αὐτόν·

« Βωμὸν Ἀριστοτέλης ἱδρύσατο τόνδε Πλάτωνι »,

καὶ ἀλλαχοῦ περὶ αὐτοῦ φησίν·

« Ἀνδρός, ὃν οὐδ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις. »

Pseudo-Ammonii Vita p. 13, 4 : Ἀμέλει γάρ, ὅτι πολλὴν εὔνοιαν ἔσχε πρὸς τὸν Πλάτωνα ὁ Ἀριστοτέλης, δῆλον ἐκ τοῦ καὶ βωμὸν ἀνιερῶσαι τῷ Πλάτωνι ἐν ᾧ ἐπέγραψεν οὕτω·

Βωμὸν Ἀριστοτέλης ἱδρύσατο τόνδε Πλάτωνι,
ἀνδρὸς ὃν οὐδ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις.

---

tuum venantes decus.
tui item ob desiderium Achilles et Ajax Orci domus intrarunt;
tuam propter amabilem speciem etiam Atarnii alumnus solis viduavit lumen.
quare celebratur res ob gestas, immortalemque laudibus tollent Musæ
Memoriæ filiæ, Jovis hospitalis honorem canentes firmæque decus amicitiæ.

2.

Eunuchus et servus Hermias regnabat.

3.

Sancte deum arcitenens, antiquissime.

4.

Formosa sobole florentis matris filia.

5.

Ingressus inclytæ urbis Cecropiæ solum
pio animo sanctæ amicitiæ altare exstruxit
viro, quem ne laudare quidem malis fas est,
qui solus vel primus mortalium ostendit evidenter
propria vita atque rationum via

Cf. Joann. Philopon. in Porphyr. p. 11, B. 29, David p. 20, B, 21 (ubi tamen legitur βωμόν) : Ὡς δηλοῖ εἰς τὸν τάφον Πλάτωνος Ἀριστοτέλους ἐπίγραμμα·

Σηκὸν Ἀριστοτέλης ἱδρύσατο τόνδε Πλάτωνος
ἀνδρὸς ὃν οὐδ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις.

Pro ἱδρύσατο, ἱδρύσαο conj. Bergkius. Aristoteles ipsum Eudemum alloquitur, qui hoc Platonis monumentum condiderit.

6 (666).

Diogen. Laert. V, 6 : Ὁ δ' οὖν Ἀριστοτέλης... ὑπεξῆλθεν εἰς Χαλκίδα, Εὐρυμέδοντος αὐτὸν τοῦ ἱεροφάντου δίκην ἀσεβείας γραψαμένου ἢ Δημοφίλου, ὥς φησι Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ Ἱστορίᾳ, ἐπειδήπερ τὸν ὕμνον ἐποίησεν εἰς τὸν προειρημένον Ἑρμείαν· ἀλλὰ καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀνδριάντος τοιοῦτον·

Τόνδε ποτ' οὐχ ὁσίως παραβὰς μακάρων θέμιν ἁγνὴν
ἔκτεινεν Περσῶν τοξοφόρων βασιλεύς,
οὐ φανερῶς λόγχῃ φονίοις ἐν ἀγῶσι κρατήσας,
ἀλλ' ἀνδρὸς πίστει χρησάμενος δολίου.

Cf. Diodor. XVI, 52, Strabo XIII, p. 610, Bœckh, *Hermias von Atarneus*, Berl. 1853. De monumento ab Aristotele Hermiæ erecto epigramma exstat Theocriti Chii apud Diogenem Laertium V, 11.

XI. FRAGMENTA INCERTÆ SEDIS.

Collectis quotcunque ad deperditos Aristotelis libros referri possunt fragmentis, devenimus jam ad ea quæ a variis scriptoribus afferuntur, breves quasdam sententias continentia et plerumque ita prolata, ut ex ipsius philosophi ore excepta esse videantur. Ne quid vel hujus generis omittendum esse duxerimus, illa nobis præcipue causa fuit, quod, licet in his multa reperiantur sive nullius fere momenti, sive incerta, ob frequentem in adscribendis lemmatibus errorem, quum sæpenumero idem dictum haud uni tribuatur, quædam tamen inesse possunt, quæ, quum primum in Aristotelis quodam scripto exstarent, mutata paulatim forma, a gnomologiorum auctoribus, apophthegmatum nomine in suos usus conversa et detorta sint. Ceterum de hisce omnibus valent quæ aptissime dicta sunt de Diogene apud Dionem Chrysostomum Orat. LXXII, 11, p. 732 Emper. : Πυνθανόμενοι... περὶ Διογένους ὅτι καὶ αὐτὸς πρὸς ἅπαντα εὐπόρει λόγου καὶ ἀποκρίσεως. Τὰ μέν γε τούτου καὶ διαμνημονεύουσιν οἱ πολλοί, τὰ μέν τινα ἴσως εἰπόντος αὐτοῦ, τὰ δὲ καὶ ἄλλων συνθέντων. Tales sententiarum collectiones, ipsius Aristotelis nomen præ se ferentes, exstitisse ostendunt quæ sæpius in Joannis Stobæi Florilegio nominantur, philosophi *Chriæ* atque *Diatribæ* a quibus nobis ordiendum erit.

I. ΧΡΕΙΑΙ.

De Χρείαις veterum F. Ritschelii verba, in *Indice Schol. Univ. Bonn.* 1839, cf. ejus *Opuscul.* Lips. 1867, t. I, p. 579, ita disputantis apponere hic liceat : « Quod quidem nomen quo valeat, commode intelligitur ex Hermogenis Progymn. c. 3, p. 13 ed. Walz. : Χρεία ἐστὶν ἀπομνημόνευμα λόγου τινὸς ἢ πράξεως ἢ συναμφοτέρου σύντομον ἔχον δήλωσιν, quibus conveniunt Aphthonii Progymn. c. 3, p. 62 Walz. hæc : Χρεία ἀπομνημόνευμα σύντομον εὐστόχως ἐπί τι πρόσωπον ἀναφέρουσα, itemque Theonis verba Progymn. c. 5, p. 201 Walz. : Σύντομος ἀπόφασις ἢ πρᾶξις ἀναφερομένη μετ' εὐστοχίας εἴς τι ὡρισμένον πρόσωπον ἢ ἀναλογοῦν προσώπῳ. Nisi quod quam rhetoricæ magistri inter χρείαν et ἀπόφθεγμα intercedere diversitatem statuunt, ea quidem solius artis est nec in hos potest scriptores accommodari, qui nullo argumenti discrimine vel ἀποφθέγματα vel χρείας composuerunt. Ac nobilissimum in hoc genere exemplum movit et tractavit Athenæus, iambicis versibus conscriptas Χρείας Machonis comici poetæ. Secuti sunt philosophi Aristoteles et Aristippus, quorum hujus in scriptis etiam Χρείας Diogenes II, 85 refert, ex illius autem Χρείαις Gelonis, Anaxarchi, Gorgus, Lasi, Demosthenis, Zenonis, Anacreontis, Alexidis, Gorgiæ apophthegmata Stobæus protulit. » Sequuntur deinde aliorum nomina qui

---

quomodo bonus et felix simul fiat vir.
nunc autem nullum eandem adipisci gloriam licet.

6.

Aristoteles clam Chalcidem concessit, quod ab Eurymedonte hierophanta impietatis accusatus esset, sive, ut Favorinus ait in Omnigena Historia, a Demophilo, quia hymnum in eum quem prædiximus Hermiam scripserit, et ejusmodi præterea epigramma statuæ Delphis positæ incidi curaverit :

Hunc olim violans jus sanctum deorum
occidit rex Persarum sagittiferorum
non aperte devictum hasta in cruentis præliis
sed usus fide insidiosi hominis.

post Aristotelem vixerunt et quorum Χρεῖαι laudantur.

Chriarum hanc collectionem qua usus est Joannes Stobæus, falso Aristotelis philosophi nomine inscriptam fuisse, nulla demonstratione eget, quum, quod jam a Patritio in *Discussionibus Peripateticis*, fol. 31 verso ed. Venet. 1571, observatum est, ne omnia quidem quæ inde memorantur a philosopho dicta esse potuerint. Neque sola est Zenonis Stoici mentio (cf. infra fr. 9) quæ offendit, sed et Alexidis comici poetæ (fr. 10), Anaxarchi, Alexandri (fr. 8), Demosthenis (fr. 6 et 7) nomina, talia sunt quæ omnem dubitationem tollant. Neque tamen ideo, Aristotelis nomen, cum Rosio, e compendio scripturæ, pro Aristonis, male a librariis traditum esse concesserim. Errorem potius inde natum esse suspicor, quod, quum collectio illa Chriarum præter Aristotelis, aliorum quoque sententias complecteretur, ceteris omissis nominibus philosophi duntaxat remanserit. Inde satis perspicuum fit, titulum libri in indicibus ne quærendum quidem esse. Parum apte igitur Rosius l. l. p. 673 contulit quæ memorantur apud Anonymum Ὑποθῆκαι (cf. Diog. L. V, 88), quem titulum potius cum iis quæ statim præcedunt περὶ ἠθῶν Νικομαχείων cohærere puto.

1.

Joann. Stob. Florileg. XXIX, 70 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Λᾶσος ὁ Ἑρμιονεὺς ἐρωτηθείς, τί εἴη σοφώτατον, πεῖρα ἔφη.

2.

Joann. Stob. Florileg. XCIII, 38 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Ἀνακρέων ὁ μελοποιὸς λαβὼν τάλαντον χρυσίου παρὰ Πολυκράτους τοῦ τυράννου, ἀπέδωκεν εἰπών· Μισῶ δωρεὰν ἥτις ἀναγκάζει ἀγρυπνεῖν. Idem eodem loco 25, cum lemmate Ἀνακρέοντος : Ἀνακρέων δωρεὰν παρὰ Πολυκράτους λαβὼν πέντε τάλαντα, ὡς ἐφρόντισεν ἐπ' αὐταῖς δυοῖν νυκτοῖν, ἀπέδωκεν αὐτά, εἰπών, οὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς ἐπ' αὐτοῖς φροντίδος. Cf. Arsenius Violar. p. 109 Walz.

3.

Joann. Stob. Florileg. VII, 31 : Τοῦ αὐτοῦ. Γοργὼ ἡ Λακεδαιμονία Λεωνίδου γυνὴ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἐπὶ στρατείαν πορευομένου τὴν ἀσπίδα ἐπιδιδοῦσα εἶπεν· ἢ ταύταν ἢ ἐπὶ ταύτᾳ. Cf. Plutarch. Apophthegm. Lacon. p. 241, E et Arsen. Violar. p. 246.

4.

Joann. Stob. Floril. V. 83 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Γέλων ὁ Σικελίας τύραννος σαπρόστομος ἦν. Ὡς οὖν τῶν φίλων εἰπέ τις αὐτῷ, ὠργίζετο τῇ γυναικὶ ὅτι οὐκ ἐμήνυσεν αὐτῷ. Ἡ δὲ ἔφη· Ὤμην γὰρ καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως ὄζειν τὸ στόμα. Cf. Wœlfflin. ad Cæcilium Balbum de Nugis philosophorum, Basil. 1855, p. 13.

5.

Joann. Stob. Florileg. CXVIII, 29 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Γοργίας ὁ ῥήτωρ ἤδη γηραιὸς ὑπάρχων ἐρωτηθεὶς εἰ ἡδέως ἀποθνήσκοι, Μάλιστα (ἥκιστα cod. A, ἥδιστα conj. Gaisford.), εἶπεν· ὥσπερ γὰρ ἐκ σαπροῦ καὶ ῥέοντος συνοικιδίου ἀσμένως ἀπαλλάττομαι. Cf. Arsen. Violar. p. 172 Walz.

6.

Joann. Stob. Florileg. XXIX. 90 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Δημοσθένης ἐρωτηθεὶς πῶς

CHRIÆ.

1.

Ex Aristotelis Chriis. Lasus Hermionensis interrogatus, quid sapientissimum esset respondit, experientia.

2.

Anacreon melorum poeta auri talento a Polycrate donatus, reddidit id inquiens : Odi donum quod somno carere cogit.

3.

Gorgo Lacedæmonia Leonidæ uxor, quum filio ad bellum proficiscenti clypeum daret, sive hoc, dixit, sive super hoc.

4.

Geloni Siciliæ tyranno os fœtidum erat. Quod quum ei amicorum dixisset aliquis, irascebatur uxori, quod numquam indicasset ei. Illa vero dixit : Atqui virorum omnium os similiter olere putabam.

5.

Gorgias orator jam senex interrogatus an libenter moreretur : Maxime, dixit, nam tamquam ex putri et diffluente domuncula non invitus discedo.

6.

Demosthenes interrogatus quo pacto sibi oratoriam facultatem comparasset, plus olei, dixit, quam vini mihi consumptum est.

τῆς ῥητορικῆς περιεγένου· πλέον ἔφη ἔλαιον οἴνου δαπανήσας.

7.

Joann. Stob. Florileg. XLIII, 140 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ ἔφη πόλεως εἶναι τὴν ψυχὴν τοὺς νόμους· ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα στερηθὲν ψυχῆς πίπτει, οὕτω καὶ πόλις μὴ ὄντων νόμων καταλύεται. Cf. Arsen. Violar. p. 189 Walz.

8.

Joann. Stob. Florileg. CVII, 30 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Ἀνάξαρχος ὁ φυσικός, εἰπόντος αὐτῷ Ἀλεξάνδρου ὅτι κρεμῶ σε, Ἀπείλει τούτοις, ἔφη, τοῖς πολλοῖς, ἐμοὶ δὲ οὐδὲν διαφέρει ὑπὲρ γῆς ἢ κατὰ γῆς σήπεσθαι.

9.

Joann. Stob. Florileg. LVII, 12 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Ζήνων ὁ στωικὸς φιλόσοφος ὁρῶν τινὰ τῶν γνωρίμων ὑπὸ τοῦ ἀγροῦ περισπώμενον εἶπεν· ἐὰν μὴ σὺ τοῦτον ἀπολέσῃς, οὗτός σε ἀπολέσει.

10.

Joann. Stob. Floril. CXVI, 47 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Χρειῶν. Ἄλεξις ὁ τῶν κωμῳδιῶν ποιητής, ἐπειδή τις αὐτὸν ὄντα πρεσβύτην ἑώρακε μόλις πορευόμενον καὶ ἠρώτα, Τί ποιεῖς; ἔφη· Κατὰ σχολὴν ἀποθνήσκω. Cf. Arsen. Violar. p. 101 Walz.

II. ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ.

Chriarum atque Diatribarum, quæ his in Joannis Stobæi Florilegio laudantur, altero in loco, addito adjectivo κοινῶν, diversam plane rationem fuisse puto. Quum enim Chriæ apte et ingeniose responsa referrent, in rhetorum præcipue usum collecta, Diatribarum, nisi fallor, hoc erat consilium, ut quasi docentis Aristotelis imaginem quandam repræsentarent. Hunc sensum inesse vocabulo διατριβῶν, satis ostendunt cum Theopompus apud Athenæum XII, 508, D, qui ἐν τῷ κατὰ Πλάτωνος Διατριβῆς affirmat plerosque Platonis dialogos ἐκ τῶν Ἀριστίππου διατριβῶν, ἐνίους δὲ κἀκ τῶν Ἀντισθένους desumptos esse, tum ipse Plato Apolog. p. 37, D et initio Charmidis. Nec ipsa repugnant fragmenta. Possis tamen et aliter de iis statuere, collata Hermogenis definitione in Rhett. gr. ed. Walz. t. III, p. 406 : Διατριβή ἐστι βραχέος διανοήματος ἠθικοῦ ἔκτασις.

1.

Joann. Stob. Florileg. XXXVIII, 37 : Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους Διατριβῶν. Οὐχ ἡ λύπη μέγιστον κακὸν ἀκολουθεῖ τῷ φθόνῳ, ἀλλὰ πολὺ μεῖζον τὸ καὶ πρὸς τοὺς γνωρίμους γίνεσθαι, τῷ γὰρ αἰσχρῷ καὶ φαύλῳ τὴν ὑπεροχὴν δοτέον, οὐ τῇ λύπῃ.

2.

Joann. Stob. Florileg. XLV, 21 : Ἐκ τῶν κοινῶν Ἀριστοτέλους Διατριβῶν. Αἱ πλεῖσται στάσεις διὰ φιλοτιμίαν ἐν ταῖς πόλεσι γίγνονται· περὶ τιμῆς γὰρ οὐχ οἱ τυχόντες, ἀλλ' οἱ δυνατώτατοι ἀμφισβητοῦσι.

III. ΓΝΩΜΑΙ.

Præter sententias Aristoteli adscriptas, quas habet Maximi Confessoris Gnomologium, quale

7.

Demosthenes orator dixit leges civitatis esse animam. Ut enim exanimum corpus procumbit, similiter civitas, si leges absint, non consistit.

8.

Anaxarchus physicus, dicente ei Alexandro, suspendam te, Minare, inquit, his e vulgo, mea autem nihil interest, super terram an infra terram putrescam.

9.

Zenon Stoicus quum videret familiarem quendam curis et negotiis agri nimis intentum dixit : Nisi tu agrum perdideris, ipse te perdet.

10.

Alexis poeta comicus, quum quidam ipsum senem ægre procedentem intuitus interrogasset quid ageret, paulatim se per otium mori respondit.

DIATRIBÆ.

1.

Ex Aristotelis Diatribis. Tristitia non maximum est malum, quod invidiam sequitur : sed aliud multo majus, nempe quod in familiares etiam extenditur invidiæ affectus. Quod quum turpe sit ac improbum, merito majus habetur malum quam tristitia.

2.

E communibus Aristotelis Diatribis. Plurimæ seditiones in civitatibus ambitionis culpa oriuntur : de honoribus enim non quilibet, sed potentissimi quique contendunt.

primum editum est a C. Gesnero cum Antonii Melissa, Tiguri 1546, deinde a Combefisio in S. Maximi Oper. Paris 1675, t. II, p. 528-689 (cf. de hoc Gnomologio quæ disputavit Ritschl in *Opusculorum* t. I, p. 731 sq. et 835 sqq.), nonnullas e locupletioribus codicibus, Laurentianis XI, 14 et VII, 15, protraxit Rosius. Utrasque infra adscripsimus, additis præterea quæcunque ejusdem generis e Joannis Stobæi Florilegio, Antonii Melissa aliisque afferri possunt, iis vero omissis quæ jam supra ad certos quosdam dialogos philosophos relata sunt.

1.

Maximus Conf. c. α', p. 533 Combef. : Θεοῦ μέν ἐστι πράττειν ἃ βούλεται, ἀνθρώπου δὲ τὰ δέοντα προθυμεῖσθαι. Anton. Melissa c. ζ', p. 10 ed. Gesn. τὸ πράττειν. Cf. Arsen. Violet. p. 122 Walz.

2.

Maximus c. δ' (codd. Laur.) : Ἀνδρειότερος εἶναί μοι δοκεῖ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἢ τῶν πολεμίων κρατῶν· καὶ γὰρ χαλεπώτατον τὸ ἑαυτὸν νικῆσαι.

Hæc aperte de Alexandro dicta videntur, ita ut jure fortasse ad epistolam retulerit Rosius. Similis sententia Democriti exstat in Stobæi Floril. VII, 26, quam quum post hanc nostram sine nomine posuerit Antonius c. ια', p. 13, Aristoteli tribuere videtur, non minus quam sequentem.

3.

Maximus c. ϛ', p. 549 Combef.: Χρήματα ποιεῖσθαι μᾶλλον τῶν φίλων ἕνεκα προσήκει, ἢ τοὺς φίλους τῶν χρημάτων.

4.

Id. ib. (cod. La τοῦ αὐτοῦ cod. Lb sine lemmate) : Ἐπιτήδειος πρὸς φιλίαν ὁ πλεῖστα ἀδικεῖσθαι δυνάμενος. Aristoteli tribuunt Antonius c. κδ', p. 28 : Τίς ἐπιτήδειος πρὸς φιλίαν; ὁ π. ἀ. δ., et Arsenius Viol. p. 121.

5.

Maximus c. θ', p. 559 : Ὁ πολλοῖς φοβερὸς (ita cum editis malo legere quam φανερός, quod e codd. protulit Rosius) ὢν πολλοὺς φοβεῖται. Eadem in Antonii Mel. II, c. α', p. 78.

6.

Id. ib. (τοῦ αὐτοῦ cod. La, sine lemmate cod. Lb et edd.) : Δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν δυναστευόντων μὴ διὰ τὰς ἀρχὰς ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετὰς θαυμάζεσθαι, ἵνα τῆς τύχης μεταπεσούσης τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιῶνται. Aristoteli tribuunt Joann. Stob. Floril. XLV, 18, Arsen. Viol. p. 357. Cf. supra p. 329.

7.

Maxim. c. ιϐ', p. 569 : Ἡ πενία πολλῶν ἐστιν ἐνδεής, ἡ δὲ ἀπληστία πάντων. Ant. Mel. c. λγ', p. 41. Quæ nullo adscripto nomine in edd. Maximi sequuntur :

Μηδέποτε μακαρίσεις ἄνθρωπον ἐπὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ· πάντα γὰρ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐλάττονι πίστει δέδεται.

Οὐχ ὁ πλουτῶν, ἀλλ' ὁ μὴ χρῄζων πλούτου μακάριος.

Μέγιστόν ἐστι πλούτου, τὸ γινώσκειν ὅτι περιττός ἐστιν.

Ἂν μὴ πολλῶν ἐπιθυμεῖς, τὰ ὀλίγα πολλὰ δόξει· μικρὰ γὰρ ὄρεξις πενίαν ἰσοσθενῆ πλούτου ποιήσει.

Ὁ κατὰ φύσιν πλοῦτος ἄρτῳ καὶ ὕδατι καὶ τῇ τυχούσῃ τοῦ σώματος σκέπῃ συμπεπλήρωται· ὁ δὲ περιττὸς κατὰ ψυχὴν ἀπέραντον ἔχει καὶ τῶν τῆς ἐπιθυμίας βάσανον.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθείς, πῶς ἄν τις γένηται πλούσιος, ἐὰν τῶν ἐπιθυμιῶν ἔσται πένης, φησίν.

Ὅσα μὲν ἐπὶ τῇ φύσει, πάντες ἐσμὲν πλούσιοι, ὅσα δὲ ἐφ' ἡμῖν, πάντες ἐσμὲν πένητες.

SENTENTIÆ.

1.

Dei est quæ velit agere, hominis autem quæ opus sunt providere.

2.

Fortior esse mihi videtur qui cupidines quam qui hostes vicit : etenim difficillimum est seipsum vincere.

3.

Acquirendæ potius facultates amicorum causa, quam amici earum gratia.

4.

Idoneus est amicitiæ qui plurimas injurias ferre potest.

5.

Qui multis ipse formidabilis est, multos formidat.

6.

Decet sapientes magistratus, non propter magistratum sed propter virtutem in admiratione esse : ut fortuna mutata iisdem laudibus celebrentur.

7.

Paupertas multis eget, insatiabilis cupido omnibus.

Ὁ τῷ κατὰ φύσιν ἀρκούμενος πλούτῳ, τοῦ πολλὰ κεκτημένου, πλείονα δὲ ἐπιθυμοῦντος, πολύ ἐστι πλουσιώτερος· τῷ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐλλείπει, τῷ δὲ καὶ ὧν κέκτηται πολλῷ πλείονα.

Ἡ τέκνοις ἄγαν χρημάτων συναγωγή, πρόφασίς ἐστι φιλαργυρίης (ita ed. Gesn. et Joann. Stob. Floril. X, 65, qui Democrito tribuit, φιλαργυρίας. Combef.), τρόπον ἴδιον ἐλέγχουσα.

Hæc omnia Democrito tribuuntur, teste Rosio, in codd. Laurentianis, a quibus non dissentit Antonius, qui l. l. quarto loco positam sententiam Democrito adscripsit.

8.

Maxim. c. ιδ', p. 577 : Τὸν εὐχόμενον δεῖ φρόνιμον εἶναι, μὴ λάθῃ τι κακὸν εὐξάμενος ἑαυτῷ. In Antonii Melissa I, c. μϛ', p. 53, ubi Aristoteli tribuitur hæc sententia, non Isocrati, ut ex errore Rosius indicavit, κατ' αὐτοῦ. Vera lectio exstat in Georgidis Gnomologio edito in Boisson. Anecdot. t. I, p. 117.

9.

Maxim. c. ιϛ', p. 581 : Μὴ ἔλαττον ἡγοῦ τοῦ ἐπαινεῖσθαι τὸ νουθετεῖσθαι.

10.

Maxim. c. ιζ', p. 586 : Ταῖς μὲν πόλεσι τὰ τείχη, ταῖς δὲ ψυχαῖς ὁ ἐκ παιδείας νοῦς κόσμος καὶ ἀσφάλειαν παρέχει. Democrito hæc tribuuntur in Antonii Melissa I, c. ν', p. 56, ubi male παρέχεται. Quæ sequuntur apud Maximum cum lemmate τοῦ αὐτοῦ in ed. Combefisii, similiter sub Democriti nomine leguntur in Antonii Melissa.

11.

Maxim. c. κ', p. 596 : Ὁ μὴ εἰδὼς σιωπᾶν οὐκ οἶδε διαλέγεσθαι.

12.

Maxim. c. κ', p. 597 : Φαύλου ἀνδρὸς καθάπερ κυνὸς σιγηροῦ δεῖ τὴν σιγὴν (μᾶλλον deesse videtur) ἢ τὴν φωνὴν εὐλαβεῖσθαι. Pro σιγηροῦ malim στυγεροῦ. In ed. Gesneri, p. 186 Isocrati tribuitur; in ed. Combefisii adscriptum est margini Ἀλ. Ἀριστ. Absque lemmate post dictum Aristotelis legitur in Antonii Melissa I, c. ογ', p. 73.

13.

Maxim. c. κγ', p. 604 : Χρὴ τὸν υἱὸν δοῦλον εἶναι τοῦ πατρὸς (μᾶλλον suppl.) ἢ τὸν οἰκέτην· ὁ μὲν γὰρ φύσει τοῦ πατρὸς δοῦλός ἐστιν, ὁ δὲ νόμῳ. Eadem Anton. Mel. II, c. ια', p. 92.

14.

Maxim. c. κϛ', p. 610 : Οὐ πόρρω τοῦ ἀναμαρτήτου καθίστησιν ἑαυτὸν ὁ τὸ ἁμαρτηθὲν ἐπιεικῶς ὁμολογήσας. Eadem Anton. Mel. I, c. ιϛ', p. 20, quæ cur falso nomine Aristotelis inscripta dixerit Rosius, equidem non intelligo.

15.

Maxim. c. λϛ'. p. 626 : Ἐκ τοῦ βίου κράτιστόν ἐστιν ὑπεξελθεῖν ὡς ἐκ συμποσίου μήτε διψῶντα, μήτε μεθύοντα. Idem Apostol. Prov. VI, 96ᵃ, Anton. Mel. I, c. νη', p. 64, Arsen. Prov. p. 391.

16.

Maxim. ib.: Ὁ ἐν νόσῳ διαθήκας γράφων, παραπλήσια πάσχει, τοῖς χειμῶνι θαλαττίῳ εὐτρεπίζειν ἀρχομένοις τὰ τῆς νηὸς ὅπλα. Cf. Anton. Mel. I, c. νη', p. 64. Arsen. Viol. p. 121.

17.

Maxim. c. μ', p. 633 et Ant. Mel. II, c. οα', p. 135 : Τὸ μὴ αἰσχύνεσθαι κακὸν ὄντα κακίας ὑπερβολή.

8.

Qui preces offert, prudens existat necesse est, ne imprudens sibi ipse malum aliquod oret.

9.

Ne minus existimes corripi quam laudari.

10.

Urbibus quidem mœnia, animis autem mens ex disciplina exculta decus et munimentum præstat.

11.

Qui tacere nescit, is nec loqui novit.

12.

Hominis improbi, sicut taciti canis, non tam vox cavenda quam silentium.

13.

Oportet filium magis servum esse patris quam famulum; ille enim natura servus est patris, hic vero lege.

14.

Haud procul ab innocentia consistit, qui ingenue peccatum fassus est.

15.

Optimum est e vita tanquam e convivio excedere neque sitientem neque temulentum.

16

Qui jam æger testamentum conscribit, haud absimilis illi est, qui orta jam tempestate, navis arma apparare incipit.

17.

Pudore non affici, quum sis malus, summa est perversitas.

In cod. La, teste Rosio, cum lemmate τοῦ αὐτοῦ sequuntur hæc : Γλώσσῃ θρασείᾳ μὴ χρῆσθαι· πολλάκις γὰρ τὸ θράσος, καὶ αὐτὴν διώλεσε τὴν κεφαλήν, quæ in cod. Lb Isocrati tribuuntur, in ed. Combefisii Socrati.

18.

Maxim. c. να', p. 653 : Ὥσπερ φασὶν ἐν ἰατρικῇ, τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁπόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις, ὕλην ὑποβαλὼν τῇ κακοχυμίᾳ, οὕτω καὶ ψυχὴν μοχθηροῖς δόγμασι προκατειλημμένην, ὁπόσῳ ἂν διδάξῃς, μᾶλλον βλάψεις, μείζονας ἀρχὰς αὐτῇ τῆς ψευδοδοξίας παρέχων.

Hæc, licet bis in Antonii Melissa I, c. α', p. 3 et c. μδ' p. 52 ad Aristotelem referantur, tamen potius, sicuti Rosius autumat, christiano cuidam scriptori tribuenda sunt.

19.

Maxim. c. νδ', p. 658 : Φθόνος, φησίν, ἀνταγωνιστής ἐστι τῶν εὐτυχούντων. Cf. Anton. Melissa I, c. ξγ', p. 66, Arsen. Viol. p. 122.

20.

Joann. Stob. Floril. XCIV, 16 : Κρείττω πρὸς εὐδαιμονίαν ἐλάττω κεκτῆσθαι ἢ πολλὰ μετὰ φθόνου· καὶ γὰρ καλλίων καὶ ἡδίων οὗτος ὁ βίος.

21.

Joann. Stob. Floril. XCIII, 60 : Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; Ἀσθενείας ὑπόδειγμα, καιροῦ λάφυρον, τύχης παίγνιον, μεταπτώσεως εἰκών, φθόνου καὶ συμφορᾶς πλάστιγξ, τὸ δὲ λοιπὸν φλέγμα καὶ χολή. Cf. Secundi Sententiæ, apud Mullach. Fragm. Philosoph. gr. t. I, p. 513.

22.

Appendix Florent. ad Joann. Stob. V, 11 : Ὥσπερ ὁ οἶνος κιρνᾶται τοῖς τῶν πινόντων τρόποις, οὕτω καὶ ἡ φιλία τοῖς τῶν χρωμένων ἤθεσι. Demostheni tribuitur in Antonii Mel. I, c. κδ', p. 28, ubi legitur statim post sententiam Aristoteli adscriptam.

23.

Anton. Melissa I, c. α', p. 3 : Ἀρχὴ ἀρίστη πάντων μὲν ὁ θεός, ἀρετῶν δὲ εὐσέβεια.

24.

Anton. Mel. I, c. νθ', p. 55 : Πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοὺς μὲν ὑπηρετοῦντας αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις ἀποδέχονται καὶ νομίζουσιν οὐ μόνον εὔνους ἀλλὰ καὶ μόνους ἄνδρας ὡς ἀληθῶς εἶναι, τοῖς δὲ σωφρονίζειν ἐπιχειροῦσιν ἀηδῶς ἔχουσιν.

25.

Georgid. Gnomol. in Boisson. Anecd. t. I, p. 53 : Λέγειν μὲν δεῖ ὡς οἱ πολλοί, νοεῖν δὲ ὡς οἱ σοφοί.

26.

Georgid. Gnomol. in Boisson. Anecd. t. I, p. 91 : Τὸ εὑρεῖν ἄνδρα πιστὸν ἔργον ἐστί· φαύλων δὲ πλῆθος ἀναρίθμητον. Quæ Aristoteli male apud eundem tribuitur sententia p. 9, non illius est sed Demosthenis in Or. de Corona, § 252.

27.

Rutil. Lupus de Figuris Sentent. I, c. 6 : *Item* ARISTOTELES *dicitur dixisse : Ejus esse vitam bea-*

18.

Quemadmodum in medicina fieri aiunt, ut corpora non pura quo magis nutrieris, eo magis lædas, qui nimirum corruptis humoribus materiam ac fomentum subjicias : sic et qui pravis opinionibus præoccupatus sit, quo plus docueris, eo magis lædes, majores subinde male falseque sentiendi occasiones præbens.

19.

Invidiam dicebat illorum adversariam esse qui rebus secundis utuntur.

20.

Melius est ad felicitatem pauciora possidere, quam multa cum invidia. Nam ista vita laudabilior et suavior est.

21.

Quidnam est homo? Imbecillitatis exemplum, temporis spolium, fortunæ cursus, inconstantiæ imago, invidiæ et calamitatis trutina : reliquum vero pituita et bilis.

22.

Ita ut vinum temperatur convivarum moribus, ita et amicitia ingeniis eorum qui ea utuntur.

23.

Principium omnium optimum deus, virtutum vero pietas.

24.

Omnes fere, quicunque nostris libidinibus indulgent, iis obtemperamus et eos non solum benevolos sed et solos veros esse viros putamus; male autem habemus qui nos ad sanam mentem revocare student.

25.

Loqui oportet ut plerique, cogitare vero ut sapientes.

26.

Virum fidum invenire opus est : malorum vero innumerabilis est multitudo.

tissimam cujus et fortunæ sapientia et sapientiæ fortuna suppeditet.

IV. ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

1.

Diogen. Laert. V, 17 : Ἀναφέρεται δ' εἰς αὐτὸν (τὸν Ἀριστοτέλη) καὶ ἀποφθέγματα κάλλιστα ταυτί· Ἐρωτηθεὶς τί περιγίνεται κέρδος τοῖς ψευδομένοις· ὅταν, ἔφη, λέγωσιν ἀληθῆ, μὴ πιστεύεσθαι. Similiter Hieronymus in Ep. ad Julium Diaconum : *Antiquus sermo est, mendaces faciunt, ut ne vera dicentibus credatur.*

2.

Diog. L. V, 17 : Ὀνειδιζόμενός ποτε ὅτι πονηρῷ ἀνθρώπῳ ἐλεημοσύνην ἔδωκεν, Οὐ τὸν τρόπον, εἶπεν, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ἠλέησα. Id. 21 : Πρὸς τὸν αἰτιασάμενον ὡς εἴη μὴ ἀγαθῷ ἔρανον δεδωκώς (φέρεται γὰρ καὶ οὕτως), οὐ τῷ ἀνθρώπῳ, φησίν, ἔδωκα, ἀλλὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ, quæ eadem fere habent Joann. Stob. Floril. XXXVII, 32 et Cod. Vatic. 151 apud Walz. ad Arsenii Violetum p. 120, n.

3.

Diog. L. V, 17 : Συνεχὲς εἰώθει λέγειν πρός τε τοὺς φίλους καὶ τοὺς φοιτῶντας αὐτῷ, ἔνθα ἂν καὶ ὅπου διατρίβων ἔτυχεν, ὡς ἡ μὲν ὅρασις ἀπὸ τοῦ περιέχοντος [ἀέρος] λαμβάνει τὸ φῶς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μαθημάτων.

4.

Diog. L. V, 17 : Πολλάκις δὲ καὶ ἀποτεινόμενος τοὺς Ἀθηναίους ἔφασκεν εὑρηκέναι πυροὺς καὶ νόμους· ἀλλὰ πυροῖς μὲν χρῆσθαι, νόμοις δὲ μή.

5.

Diog. L. V, 18 : Τῆς παιδείας ἔφη τὰς μὲν ῥίζας εἶναι πικράς, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς. Idem dictum apud Hermogen. Progymn. c. 3, t. I, p. 22, Walz., Isocrati tribuitur cum v. l. Σωκράτης; apud Arsenium Viol. p. 120 Aristoteli, et ib. p. 190 Demostheni. Cf. Diomed. in Arte gramm. I, p. 310, 1 ed. Keil. : *Chriarum exercitatio in casus sic variatur... Marcus Porcius Cato dixit litterarum radices amaras esse, fructus jocundiores; genetivo casu,* etc.

6.

Diog. L. V, 18. : Ἐρωτηθεὶς τί γηράσκει ταχύ, χάρις, ἔφη. Cf. Arsen. Viol. p. 120.

7.

Diog. L. V, 18 : Ἐρωτηθεὶς τί ἐστιν ἐλπίς, ἐγρηγορότος, εἶπεν, ἐνύπνιον. Platoni hoc dictum tribuit Ælianus Var. Hist. XIII, 29.

8.

Diog. L. V, 18 : Διογένους ἰσχάδα διδόντος αὐτῷ νοήσας ὅτι, εἰ μὴ λάβοι, χρείαν εἴη μεμελετηκώς, λαβὼν ἔφη Διογένην μετὰ τῆς χρείας καὶ τὴν ἰσχάδα ἀπολωλεκέναι· πάλιν τε διδόντος λαβὼν καὶ μετεωρίσας ὡς τὰ παιδία εἰπών τε· μέγας Διογένης, ἀπέδωκεν αὐτῷ.

9.

Diog. L V, 18 : Τριῶν ἔφη δεῖν παιδείᾳ, φύσεως, μαθήσεως, ἀσκήσεως. Eadem Arsen. Viol. p. 120. Cf. supra fr. 91[c].

APOPHTHEGMATA.

1.

Interrogatus quidnam mendaces lucrarentur, ut quum vera, inquit, dixerint, illis non credatur.

2.

Quum ipsi probro daretur quod flagitioso homini misericorditer dedisset opem, non, inquit, mores miseratus sum sed hominem.

3.

Amicis ac discipulis ista consueverat dicere ubicunque moraretur : Aspectus quidem a circumfuso aere lumen accipit, animus autem a disciplinis liberalibus.

4.

Sæpenumero quum in Athenienses inveheretur, aiebat, illos frumenta et leges invenisse, verum frumentis quidem uti, non autem legibus.

5.

Institutionis amaras radices, fructus vero dulces esse dicebat.

6.

Rogatus quidnam cito consenesceret, gratia, inquit.

7.

Rogatus quid sit spes : Vigilantis, ait, somnium.

8.

Diogene caricam porrigente, cogitans quod, nisi acciperet, acutam sententiam esset meditatus, sumens, Diogenes ait caricam simul cum sententia perdidisse. Rursus ab eo porrectam accipiens atque puerili more in sublime elevans quum dixisset, magnus Diogenes, eam illi reddidit.

9.

Tria dicebat ad eruditionem esse necessaria, ingenium, exercitationem, disciplinam.

10.

Diog. L. V, 18 : Ἀκούσας ὑπό τινος λοιδορεῖσθαι, ἀπόντα με καὶ μαστιγούτω.

11.

Diog. L. V, 18 : Τὸ κάλλος παντὸς ἔλεγεν ἐπιστολίου συστατικώτερον. Ὁ δὲ τοῦτο μὲν Διογένην φασὶν ὁρίσασθαι, αὐτὸν δὲ θεοῦ δῶρον εἰπεῖν εὐμορφίαν. Priorem definitionem Aristoteli tribuunt Joann. Stobæus Floril. LXV, 11 et Arsen. Viol. p. 122.

12.

Diog. L. V, 19 : Πρὸς τὸν καυχώμενον ὡς ἀπὸ μεγάλης πόλεως εἴη, οὐ τοῦτο, ἔφη, δεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' εἴ τις μεγάλης πατρίδος ἄξιός ἐστιν.

13.

Diog. L. V, 20 : Ἐρωτηθεὶς τί ἐστι φίλος, ἔφη, μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα. Cf. Arsen. Viol. p. 121.

14.

Diog. L. V, 20 : Τῶν ἀνθρώπων ἔλεγε τοὺς μὲν οὕτω φείδεσθαι ὡς ἀεὶ ζησομένους, τοὺς δὲ οὕτω ἀναλίσκειν ὡς αὐτίκα τεθνηξομένους.

15.

Diog. L. V, 20 : Πρὸς τὸν πυθόμενον διὰ τί τοῖς καλοῖς πολὺν χρόνον ὁμιλοῦμεν, τυφλοῦ, ἔφη, τὸ ἐρώτημα. Paulo aliter Joann. Stob. Floril. LXV, 4 : Ἀριστοτέλης ἐρωτηθεὶς διὰ τί τῶν καλῶν ὁ ἔρως, τυφλοῦ, εἶπεν, ἡ ἐρώτησις. Cf. Arsen. Violar. p. 122.

16.

Diog. L. V, 20 : Ἐρωτηθεὶς τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ τῆς φιλοσοφίας, ἔφη, τὸ ἀνεπιτάκτως ποιεῖν ἅ τινες διὰ τὸν ἀπὸ τῶν νόμων φόβον ποιοῦσιν. Idem Hieroni tribuitur apud Maxim. Confess. c. ιζ', p. 586.

17.

Diog. L. V, 20 : Πρὸς τὸν εἰπόντα ἀδολέσχην, ἐπειδὴ αὐτοῦ πολλὰ κατήντλησε, μή τί σου κατεφλυάρησα, μὰ Δί', εἶπεν, οὐ γάρ σοι προσεῖχον. Cf. Plutarch. de Garrul. c. 3 : Καὶ γὰρ αὐτὸς ἐνοχλούμενος ὑπὸ ἀδολέσχου καὶ κοπτόμενος ἀτόποις τισὶ διηγήμασι πολλάκις αὐτοῦ λέγοντος· οὐ θαυμαστόν, Ἀριστότελες; Οὐ τοῦτο, φησί, θαυμαστόν· ἀλλ' εἴ τις πόδας ἔχων σὲ ὑπομένει. Ἑτέρῳ δέ τινι τοιούτῳ μετὰ πολλοὺς λόγους εἰπόντι, κατηδολέσχηκά σου, φιλόσοφε, Μὰ Δι, εἶπεν, οὐ γὰρ προσεῖχον.

18.

Diog. L. V, 21 : Ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν τοῖς φίλοις προσφεροίμεθα, ἔφη, ὡς ἂν εὐξαίμεθα αὐτοὺς ἡμῖν προσφέρεσθαι.

19.

Diog. L. V, 21 : Τὴν δικαιοσύνην ἔφη ἀρετὴν ψυχῆς διανεμητικὴν τοῦ κατ' ἀξίαν. Cf. Cicero de

10.

Audierat aliquando se a quodam maledictis proscindi ; tum ille, absentem me, inquit, etiam verberet.

11.

Dicebat pulchritudinem plus quam epistolas omnes valere ad commendationem. Plerique Diogenem ita statuisse asserunt, ipsum autem dei munus dixisse pulchritudinem.

12.

Glorianti cuidam quod magnæ esset urbis civis, non hoc, inquit, considerandum est, sed si quis illustri patria sit dignus.

13.

Rogatus quid sit amicus, una, inquit, anima in duobus corporibus habitans.

14.

Homines alios dicebat ita esse parcos ac si semper victuri essent; alios tam prodigos, ac si continuo morituri.

15.

Quærenti cur diu cum iis qui forma præstant una esse cupiamus, cæci est, inquit, talia quærere.

16.

Rogatus quid e philosophia lucratus fuisset, hoc, inquit, ut injussus ea faciam quæ plerique per legum metum faciunt.

17.

Garrulo, postquam multas ineptias effutierat, interroganti, numquid te obtudi ? Nil quidquam, inquit ; namque animum non advertebam.

Aristoteles a garrulo quodam vexatus et absurdis quibusdam narrationibus exagitatus subinde dicenti, nonne hoc mirum est Aristoteles ? respondit : Non profecto hoc est mirum, sed si quis pedibus præditus te sustinet.

18.

Rogatus erga amicos quales esse debeamus, quales, inquit, eos erga nos esse optamus.

19.

Justitiam dicebat virtutem animi unicuique secundum dignitatem distribuentem.

Inveut. II, c. 53 : *Justitia est habitus animi, communi utilitate conservata, suam cuique tribuens dignitatem.*

20.

Diog. L. V, 21 : Φησὶ δὲ Φαβωρῖνος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Απομνημονευμάτων ὡς ἑκάστοτε λέγοι, ᾧ φίλοι, οὐδεὶς φίλος· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν Ἠθικῶν ἐστι. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται.

21.

Joann. Stob. Floril. XLI, 8 : Ἀριστοτέλης ἐρωτηθεὶς τί δυσκολώτατον ἐν τῷ βίῳ εἶπε, τὸ σιωπᾶν ἃ μὴ δεῖ λαλεῖν. Idem apud Maxim. Confess. c. κ', p. 597.

22.

Joann. Stob. Fl. XIV, 87 : Ἀριστοτέλης τοὺς τὰ ἐναργῆ πράγματα πειρωμένους δεικνύναι ὅμοιον ἔφη ποιεῖν τοῖς διὰ λύχνου τὸν ἥλιον φιλοτιμουμένοις δεικνύναι. Cf. Maxim. Conf. c. κα', p. 600, Arsen. Viol. p. 122.

23.

Joann. Stob. Flor. III, 53 : Ἀριστοτέλης εἶπεν, ἐπειδὴ μὴ γίνεται τὰ πράγματα ὡς βουλόμεθα, δεῖ βούλεσθαι ὡς γίνεται.

24.

Append. Flor. ad. Joann. Stob. Floril. XVI, 44 : Ἀριστοτέλους· Οὗτος ἐρωτηθεὶς τί τῶν ζῴων κάλλιστον, ἔφη, ἄνθρωπος τὴν ψυχὴν παιδείᾳ κεκοσμημένος. Hoc et sequens dictum in Antonii Melissa I, c. ν', p. 56 ed. Gesn. Socrati tribuitur.

25.

App. Flor. ad Joann. Stob. Flor. XVI, 45 : Ὁ αὐτὸς ὀνειδιζόμενος ὑπό τινος ὅτι βαρβαρίζει, ἔφη, ἐγὼ μὲν τῷ λόγῳ, ὑμεῖς δὲ τῷ τρόπῳ.

26.

Anonym. Proleg. in Porphyrii Philos. p. 8, A, 45, Brandis, cf. Crameri Anecd. Paris. t. IV, p. 411, 14 : Φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν ἀποφθέγματι ὅτι ὅσοι ταῖς ἄλλαις τέχναις καὶ ἐπιστήμαις σχολάζοντες τῆς φιλοσοφίας ἀμελοῦσιν, ἐοίκασι τοῖς μνηστῆρσι τῆς Πηνελόπης, οἵτινες αὐτῇ συγγενέσθαι μὴ δυνάμενοι ἠγάπων κἂν ταῖς θεραπαίναις αὐτῆς συγγενέσθαι. In Joannis Stob. Flor. IV, 110, Aristoni tribuitur; Aristippo vero in Arsenii Viol. p. 116.

27.

Maxim. Confess. c. ς', p. 549 ed. Combefis. : Οὗτος ὀνειδιζόμενος ὅτι πονηροῖς συνδιατρίβει, ἐκεῖνος ἔφη, ἄριστος ἰατρός ἐστιν, ὃς τοὺς ὑπὸ πάντων ἀπεγνωσμένους ἀναλαμβάνει.

28.

Maxim. Conf. c. ς', p. 549 : Ὁ αὐτὸς ἔλεγεν, ὅτι τὸ πᾶσιν ἀρέσαι δυσχερέστατόν ἐστιν.

29.

Maxim. Conf. c. κ', p. 597 : Ἐρωτηθεὶς διὰ ποίαν αἰτίαν τοὺς ἄλλους διδάσκων λέγειν, αὐτὸς σιω-

---

20.

Refert Favorinus in secundo Commentariorum illum crebro dicere solitum, cui amici, amicus nemo. Id etiam legitur in libro septimo Ethicorum.

21.

Aristoteles interrogatus quid in vita difficillimum esset, tacere, inquit, quæ loqui non decet.

22.

Aristoteles dicebat, illos qui res manifestas demonstrare conantur, perinde facere, ac si solem adhibita lucerna ostendere vellent.

23.

Aristoteles dixit : quoniam eventus quidem rerum nostræ voluntati se haudquaquam accommodant, nos certe voluntatem eventibus accommodare oportet.

24.

Aristoteles interrogatus quodnam animal pulcherrimum esset, homo, inquit, cujus animus humanitate ornatus est.

25.

Idem quum ei exprobraretur aliquis quod barbare loqueretur, ego, dixit, verbis utor barbaris, vos autem moribus.

26.

Dicebat Aristoteles in apophthegmate illos, qui operam darent ceteris doctrinis et disciplinis, neglecto philosophiæ studio, similes esse procis Penelopes, quibus, quum ipsa potiri non possent, satis erat et cum ejus ancillis rem habere.

27.

Quum probro verteretur Aristoteli, quod cum improbis versaretur, ille, inquit, optimus medicus est, qui a reliquis depositos suscipit.

28.

Idem dicebat, placere omnibus rem maxime arduam esse.

29.

Interrogatus quid causæ esset cur qui loqui alios doceret, ipse taceret, respondit, sane etiam cos ipsa non secat, enses tamen et gladios acutos reddit.

πᾶς, ἔφη, καὶ γὰρ ἡ ἀκόνη αὐτὴ μὲν οὐ τέμνει, τὰ δὲ ξίφη ὀξέα ποιεῖ. Cf. Anton. Mel. I, c. ογ', p. 73.

30.

Maxim. Conf. c. λδ', p. 624 : Ἀριστοτέλης θεασάμενος νεανίσκον κατωφρυωμένον μηδὲν δ' ἐπιστάμενον, νεανίσκε, ἔφη, οἷος μὲν δοκεῖς αὐτὸς εἶναι, ἐγὼ γενοίμην· οἷος δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπάρχεις, τοιοῦτοί μου οἱ ἐχθροὶ γένοιντο. Verba μηδὲν δ' ἐπιστάμενον quæ desunt in ed. Maximi Conf. addenda sunt ex Antonii Melissa II, c. οδ', p. 141, Arsenii Viol. p. 122, Gnomol. in Boisson. Anecd. t. III, p. 467.

31.

Maxim. Conf. c. λδ', p. 624 : Ὁ αὐτὸς κατανοήσας μειράκιον ἐπὶ πολυτελείᾳ τῆς χλαμύδος σεμνυνόμενον, οὐ παύσει, ἔφη, μειράκιον, ἐπὶ προβάτου σεμνυνόμενος ἀρετῇ; Eadem Anton. Mel. II, c. οδ', p. 141, ubi pro ἀρετῇ, δορᾷ, et Arsen. Viol. p. 122

32.

Anton. Mel. I, c. ιζ', p. 22 Gesn.: Ἀριστοτέλης ἔφη, ἐν παντὶ τῷ βίῳ τρεῖς μεταμελείας (εἶναι·) μίαν μὲν ἐπὶ τῷ γυναικὶ πιστεῦσαι λόγον ἀπόρρητον· ἑτέραν δὲ πλεύσας ὅπου δυνατὸν πεζεῦσαι· τὴν δὲ τρίτην, ὅτι μίαν ἡμέραν ἀδιάθετος ἔμεινεν. Eadem Arsen. Viol. p. 121, omissis tamen verbis ὅπου δυνατὸν πεζεῦσαι. Dictum Catoni tribuitur apud Plutarchum V. Catonis, c. 9.

33.

Anton. Mel. I, c. ζ', p. 65 : Ἀριστοτέλης θεασάμενος μειράκιον ὡραϊζόμενον, ἔφη, οὐκ αἰσχύνῃ, ὅτι, τῆς φύσεως ἄνδρα σε ποιησάσης, ἑαυτὸν τεθήλυκας; Idem e cod. Monac. 8 et e codd. Paris 1983 et 2977 in calce Arsenii ed. Walz, p. 503.

34.

Anton. Mel. I, c. ζ', p. 65 : Ὁ αὐτὸς νέου τινὸς εὐειδοῦς μὲν τὴν ὄψιν, ἀσελγοῦς δὲ τὸν τρόπον, λοιδορουμένου αὐτὸν καὶ λέγοντος, εἰ ἐπίσης αὐτῷ ἐμισεῖτο ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀπήγξατο ἄν, ἔφη, ἐγὼ δὲ ἀπηγξάμην ἄν, εἰ ἐπίσης σοι τῶν πολιτῶν ἐφιλούμην.

35.

Anton. Mel. I, c. ογ', p. 73 : Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίς κατασχεῖν δύναται λόγον ἀπόρρητον, ἔφη, ὅς τις καὶ διάπυρον ἄνθρακα τῇ γλώσσῃ κατασχεῖν δυνήσεται.

36.

Anton. Mel. II, c. οα', p. 135 : Ἀριστοτέλης βλασφημούμενος ὑπ' ἀνθρώπου ἀσελγοῦς, ἔφη, σὺ μὲν ἀκούεις τὰ κακὰ ῥᾳδίως, καὶ λέγεις εὐχερῶς, ἐμοὶ δὲ καὶ λέγειν ἄηθες καὶ ἀκούειν ἀηδές. Eadem Arsen. Viol. p. 121, ubi bis vitiose ἄηθες.

37.

Arsen. Violet. p. 119 : Ἀριστοτέλης τὴν φιλίαν ὡρίζετο ἰδιότητα εὐνοίας ἀντίστροφον. Ταύτης δὲ τὴν μὲν συγγενικήν, τὴν δὲ ἐρωτικήν, τὴν δὲ ξενικήν. Εἶναι δὲ καὶ τὸν ἔρωτα μὴ μόνον συνουσίας ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίας.

30.

Aristoteles conspecto adolescentulo fastu nimio superbiente nihil vero sciente, adolescens, inquit, utinam qualis tu tibi videris ipse exsistam, qualis vero reipsa exsistis, inimici mei exsistant.

31.

Idem conspecto juvene pretiosa sibi veste placente eaque gloriante, non desines, inquit, juvenis, de ovis tibi virtute placere?

32.

Aristoteles dixit in tota vita tria se admisisse quorum eum pœniteret, primum quod mulieri arcanum commisisset, alterum quod navigasset quum iter pedibus perficere potuisset, tertium quod una die nihil seriæ rei egisset.

33.

Aristoteles, conspecto adolescentulo pulcherrime exornato, nonne te pudet, inquit, quum natura te virum fecerit, te ipsum in mulierem commutare?

34.

Idem quum juvenis quidam optima quidem forma præditus sed pravis moribus insultaret ipsi atque diceret, si æque perosus essem meis civibus me suspenderem, ego vero, inquit, si æque ac tu ab illis amarer.

35.

Idem interrogatus a quodam quis arcanum sermonem continere posset, dixit, qui carbonem quoque ignitum lingua continere potest.

36.

Quum ab impudente quodam conviciis lacesseretur Aristoteles, tu, inquit, et convicia facile audis, et libenter dicis, mihi vero et dicere insuetum et audire injucundum.

37.

Aristoteles definiebat amicitiam affectum proprium cui benevolentia respondeat. Ejus species distinguebat ex consanguinitate, ex amore, ex hospitalitate provenientes.

38.

Arsen. Viol. p. 120 : Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς διὰ τί μέγας ὤν, μικρὰν ἔγημε γυναῖκα, εἶπε, τοῦ κακοῦ ἐκλογὴν ποιησάμενος τὸ ἐλάχιστον ᾑρετισάμην. Idem Gnomol. in Boisson. Anecd. t. III, p. 467.

39.

Arsen. Viol. p. 120 : Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς εἰ ὁ ἔρως ἕνεκα συνουσίας γίγνεται, οὔτ' ἔφη διὰ τοῦτο οὔτ' ἄνευ τούτου. Apud. Joann. Stob. Floril. LXIII, 32 : Ἀριστοτέλης ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος ἐρωτηθεὶς κτέ. Procul dubio Ἀρίστιππος legendum est.

40.

Cod. Vatic. 151 apud Walz. in notis ad Arsenii Viol. p. 120, N. 3 : Ἀριστοτέλης ἐρωτώμενος, τί ἄνθρωπος ἔχει ὅμοιον τῷ θεῷ, τὸ εὐεργετεῖν ἔφη. Apud ipsum Arsenium Viol. p. 189 Demostheni tribuitur. De Pythagora refert hoc dictum Ælian. Var. Hist. XII, 59, quo, non nominato ejus auctore, utitur Dionysius sive Longinus de Sublim. c. 1.

41.

Γνῶμαι κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν Δημοκρίτου, Ἐπικούρου καὶ ἑτέρων φιλοσόφων, ποιητῶν καὶ ῥητόρων e cod. Monac. 8 fol. 39, et e codd. Pariss. 1982, 2977, ad calcem Arsenii ed. Walz. p. 503 : Ἀριστοτέλης ἐρωτηθεὶς ποῦ κατοικοῦσιν αἱ Μοῦσαι, ἔφη, ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν φιλοπόνων.

42.

Ibid.: Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς τί ἐστιν ἰσχυρότατον, ἔφη, ἄνθρωπος ἀναίσθητος.

43.

Pseudo-Varronis Sententiæ 144 : *Præclare cum illo agitur qui non mentiens dicit, quod ab Aristotele responsum est sciscitanti Alexandro, quo docente profiteretur se scientem : Rebus, inquit, ipsis quæ non norunt mentiri.*

44.

Gunzo apud Martenn. Amplissima Collectio, p. 306 : *Sedens in conclavi monasterii cornutum se putat, secundum proverbium Aristotelis, quo ait : Limax in suo conclavi cornupeta sibi videtur,*

Seque putat cursu timidis contendere damis.

Eadem, omisso tamen versu, in Gerberti Epistola 14. Hoc et quæ sequuntur apophthegmata indicata sunt a v. cl. Thurot, *Revue critique*, Paris 1866, t. II, p. 200.

45.

Cod. Paris. sec. X, 2772 (*fonds du roi*), cujus initium fol. 103 : *Incipiunt sententiæ philosophorum : Aristo(te)les dixit adversus inimicos inter parietes nostras victoria quærenda est.* Cf. supra Sentent. 2.

46.

Ib.: *Idem dixit injuriam injuste irrogatam ejus infamiam esse, qui facit.*

47.

Ib.: *Idem viri boni est nescire pati vel facere injuriam.*

48.

Ib.: *Idem dixit solum (esse) incommodum paupertatis, quod non posset egentibus subvenire.*

XII. FRAGMENTA DUBIA.

Restat, ut ea percenseamus fragmenta de quibus jure dubitari potest an ad deperditos Aristotelis libros referenda sint. Varium est hoc genus. Ita enim nonnunquam quasi ipsius philosophi verba laudantur, quæ licet ex ejus sententia dicta sint, non ab ipso tamen profecta videntur. Ad hoc genus referenda est definitio quæ apud grammaticos legitur Ammon. de Diff. voc. p. 30, Thom. Mag. s. v. Βιοῦν, Etymol.

Præterea non solum esse amorem coitus sed et philosophiæ.

38.

Idem rogatus cur, quum ipse magna statura esset, parvam mulierem sibi junxisset, quia inquit, mali delectu habito, minimum prætuli.

39.

Aristoteles interrogatus an amor coitus gratia fieret, neque ejus gratia, dixit, neque sine eo.

40

Aristoteles interrogatus quid simile esset homini cum deo, respondit, benefacere.

41.

Aristoteles interrogatus, ubinam habitarent Musæ, in animis eorum, inquit, qui studia amant.

42.

Idem interrogatus quidnam validissimum esset respondit, hominem sensus expertem.

In cod. La, teste Rosio, cum lemmate τοῦ αὐτοῦ sequuntur hæc : Γλώσσῃ θρασείᾳ μὴ χρῆσθαι· πολλάκις γὰρ τὸ θράσος, καὶ αὐτὴν διώλεσε τὴν κεφαλήν, quæ in cod. Lb Isocrati tribuuntur, in ed. Combefisii Socrati.

18.

Maxim. c. να', p. 653 : Ὥσπερ φασὶν ἐν ἰατρικῇ, τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁπόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις, ὕλην ὑποβαλὼν τῇ κακοχυμίᾳ, οὕτω καὶ ψυχὴν μοχθηροῖς δόγμασι προκατειλημμένην, ὁπόσῳ ἂν διδάξῃς, μᾶλλον βλάψεις, μείζονας ἀρχὰς αὐτῇ τῆς ψευδοδοξίας παρέχων.

Hæc, licet bis in Antonii Melissa I, c. α', p. 3 et c. μδ' p. 52 ad Aristotelem referantur, tamen potius, sicuti Rosius autumat, christiano cuidam scriptori tribuenda sunt.

19.

Maxim. c. νδ', p. 658 : Φθόνος, φησίν, ἀνταγωνιστής ἐστι τῶν εὐτυχούντων. Cf. Anton. Melissa I, c. ξγ', p. 66, Arsen. Viol. p. 122.

20.

Joann. Stob. Floril. XCIV, 16 : Κρείττω πρὸς εὐδαιμονίαν ἐλάττω κεκτῆσθαι ἢ πολλὰ μετὰ φθόνου· καὶ γὰρ καλλίων καὶ ἡδίων οὗτος ὁ βίος.

21.

Joann. Stob. Floril. XCIII, 60 : Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; Ἀσθενείας ὑπόδειγμα, καιροῦ λάφυρον, τύχης παίγνιον, μεταπτώσεως εἰκών, φθόνου καὶ συμφορᾶς πλάστιγξ, τὸ δὲ λοιπὸν φλέγμα καὶ χολή. Cf. Secundi Sententiæ, apud Mullach. Fragm. Philosoph. gr. t. I, p. 513.

22.

Appendix Florent. ad Joann. Stob. V, 11 : Ὥσπερ ὁ οἶνος κιρνᾶται τοῖς τῶν πινόντων τρόποις, οὕτω καὶ ἡ φιλία τοῖς τῶν χρωμένων ἤθεσι. Demostheni tribuitur in Antonii Mel. I, c. κδ', p. 28, ubi legitur statim post sententiam Aristoteli adscriptam.

23.

Anton. Melissa I, c. α', p. 3 : Ἀρχὴ ἀρίστη πάντων μὲν ὁ θεός, ἀρετῶν δὲ εὐσέβεια.

24.

Anton. Mel. I, c. νθ', p. 55 : Πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοὺς μὲν ὑπηρετοῦντας αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις ἀποδέχονται καὶ νομίζουσιν οὐ μόνον εὔνους ἀλλὰ καὶ μόνους ἄνδρας ὡς ἀληθῶς εἶναι, τοῖς δὲ σωφρονίζειν ἐπιχειροῦσιν ἀηδῶς ἔχουσιν.

25.

Georgid. Gnomol. in Boisson. Anecd. t. I, p. 53 : Λέγειν μὲν δεῖ ὡς οἱ πολλοί, νοεῖν δὲ ὡς οἱ σοφοί.

26.

Georgid. Gnomol. in Boisson. Anecd. t. I, p. 91 : Τὸ εὑρεῖν ἄνδρα πιστὸν ἔργον ἐστί· φαύλων δὲ πλῆθος ἀναρίθμητον. Quæ Aristoteli male apud eundem tribuitur sententia p. 9, non illius est sed Demosthenis in Or. de Corona, § 252.

27.

Rutil. Lupus de Figuris Sentent. I, c. 6 : *Item* ARISTOTELES *dicitur dixisse : Ejus esse vitam bea-*

18.

Quemadmodum in medicina fieri aiunt, ut corpora non pura quo magis nutrieris, eo magis lædas, qui nimirum corruptis humoribus materiam ac fomentum subjicias : sic et qui pravis opinionibus præoccupatus sit, quo plus docueris, eo magis lædes, majores subinde male falseque sentiendi occasiones præbens.

19.

Invidiam dicebat illorum adversariam esse qui rebus secundis utuntur.

20.

Melius est ad felicitatem pauciora possidere, quam multa cum invidia. Nam ista vita laudabilior et suavior est.

21.

Quidnam est homo? Imbecillitatis exemplum, temporis spolium, fortunæ cursus, inconstantiæ imago, invidiæ et calamitatis trutina : reliquum vero pituita et bilis.

22.

Ita ut vinum temperatur convivarum moribus, ita et amicitia ingeniis eorum qui ea utuntur.

23.

Principium omnium optimum deus, virtutum vero pietas.

24.

Omnes fere, quicunque nostris libidinibus indulgent, iis obtemperamus et eos non solum benevolos sed et solos veros esse viros putamus; male autem habemus qui nos ad sanam mentem revocare student.

25.

Loqui oportet ut plerique, cogitare vero ut sapientes.

26.

Virum fidum invenire opus est : malorum vero innumerabilis est multitudo.

tissimam cujus et fortunæ sapientia et sapientiæ fortuna suppeditet.

IV. ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

1.

Diogen. Laert. V, 17 : Ἀναφέρεται δ' εἰς αὐτὸν (τὸν Ἀριστοτέλη) καὶ ἀποφθέγματα κάλλιστα ταυτί· Ἐρωτηθεὶς τί περιγίνεται κέρδος τοῖς ψευδομένοις· ὅταν, ἔφη, λέγωσιν ἀληθῆ, μὴ πιστεύεσθαι. Similiter Hieronymus in Ep. ad Julium Diaconum : *Antiquus sermo est, mendaces faciunt, ut ne vera dicentibus credatur.*

2.

Diog. L. V, 17 : Ὀνειδιζόμενός ποτε ὅτι πονηρῷ ἀνθρώπῳ ἐλεημοσύνην ἔδωκεν, Οὐ τὸν τρόπον, εἶπεν, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ἠλέησα. Id. 21 : Πρὸς τὸν αἰτιασάμενον ὡς εἴη μὴ ἀγαθῷ ἔρανον δεδωκώς (φέρεται γὰρ καὶ οὕτως), οὐ τῷ ἀνθρώπῳ, φησίν, ἔδωκα, ἀλλὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ, quæ eadem fere habent Joann. Stob. Floril. XXXVII, 32 et Cod. Vatic. 151 apud Walz. ad Arsenii Violetum p. 120, n.

3.

Diog. L. V, 17 : Συνεχὲς εἰώθει λέγειν πρός τε τοὺς φίλους καὶ τοὺς φοιτῶντας αὐτῷ, ἔνθα ἂν καὶ ὅπου διατρίβων ἔτυχεν, ὡς ἡ μὲν ὅρασις ἀπὸ τοῦ περιέχοντος [ἀέρος] λαμβάνει τὸ φῶς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μαθημάτων.

4.

Diog. L. V, 17 : Πολλάκις δὲ καὶ ἀποτεινόμενος τοὺς Ἀθηναίους ἔφασκεν εὑρηκέναι πυροὺς καὶ νόμους· ἀλλὰ πυροῖς μὲν χρῆσθαι, νόμοις δὲ μή.

5.

Diog. L. V, 18 : Τῆς παιδείας ἔφη τὰς μὲν ῥίζας εἶναι πικράς, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς. Idem dictum apud Hermogen. Progymn. c. 3, t. I, p. 22, Walz., Isocrati tribuitur cum v. l. Σωκράτης; apud Arsenium Viol. p. 120 Aristoteli, et ib. p. 190 Demostheni. Cf. Diomed. in Arte gramm. I, p. 310, 1 ed. Keil. : *Chriarum exercitatio in casus sic variatur... Marcus Porcius Cato dixit litterarum radices amaras esse, fructus jocundiores; genetivo casu,* etc.

6.

Diog. L. V, 18. : Ἐρωτηθεὶς τί γηράσκει ταχύ, χάρις, ἔφη. Cf. Arsen. Viol. p. 120.

7.

Diog. L. V, 18 : Ἐρωτηθεὶς τί ἐστιν ἐλπίς, ἐγρηγορότος, εἶπεν, ἐνύπνιον. Platoni hoc dictum tribuit Ælianus Var. Hist. XIII, 29.

8.

Diog. L. V, 18 : Διογένους ἰσχάδα διδόντος αὐτῷ νοήσας ὅτι, εἰ μὴ λάβοι, χρείαν εἴη μεμελετηκώς, λαβὼν ἔφη Διογένην μετὰ τῆς χρείας καὶ τὴν ἰσχάδα ἀπολωλεκέναι· πάλιν τε διδόντος λαβὼν καὶ μετεωρίσας ὡς τὰ παιδία εἰπών τε· μέγας Διογένης, ἀπέδωκεν αὐτῷ.

9.

Diog. L V, 18 : Τριῶν ἔφη δεῖν παιδείᾳ, φύσεως, μαθήσεως, ἀσκήσεως. Eadem Arsen. Viol. p. 120. Cf. supra fr. 91[c].

APOPHTHEGMATA.

1.

Interrogatus quidnam mendaces lucrarentur, ut quum vera, inquit, dixerint, illis non credatur.

2.

Quum ipsi probro daretur quod flagitioso homini misericorditer dedisset opem, non, inquit, mores miseratus sum sed hominem.

3.

Amicis ac discipulis ista consueverat dicere ubicunque moraretur : Aspectus quidem a circumfuso aere lumen accipit, animus autem a disciplinis liberalibus.

4.

Sæpenumero quum in Athenienses inveheretur, aiebat, illos frumenta et leges invenisse, verum frumentis quidem uti, non autem legibus.

5.

Institutionis amaras radices, fructus vero dulces esse dicebat.

6.

Rogatus quidnam cito consenesceret, gratia, inquit.

7.

Rogatus quid sit spes : Vigilantis, ait, somnium.

8.

Diogene caricam porrigente, cogitans quod, nisi acciperet, acutam sententiam esset meditatus, sumens, Diogenes ait caricam simul cum sententia perdidisse. Rursus ab eo porrectam accipiens atque puerili more in sublime elevans quum dixisset, magnus Diogenes, eam illi reddidit.

9.

Tria dicebat ad eruditionem esse necessaria, ingenium, exercitationem, disciplinam.

primum editum est a C. Gesnero cum Antonii Melissa, Tiguri 1546, deinde a Combefisio in S. Maximi Oper. Paris 1675, t. II, p. 528-689 (cf. de hoc Gnomologio quæ disputavit Ritschl in *Opusculorum* t. I, p. 731 sq. et 835 sqq.), nonnullas e locupletioribus codicibus, Laurentianis XI, 14 et VII, 15, protraxit Rosius. Utrasque infra adscripsimus, additis præterea quæcunque ejusdem generis e Joannis Stobæi Florilegio, Antonii Melissa aliisque afferri possunt, iis vero omissis quæ jam supra ad certos quosdam dialogos philosophos relata sunt.

1.

Maximus Conf. c. α', p. 533 Combef. : Θεοῦ μέν ἐστι πράττειν ἃ βούλεται, ἀνθρώπου δὲ τὰ δέοντα προθυμεῖσθαι. Anton. Melissa c. ζ', p. 10 ed. Gesn. τὸ πράττειν. Cf. Arsen. Violet. p. 122 Walz.

2.

Maximus c. δ' (codd. Laur.) : Ἀνδρειότερος εἶναί μοι δοκεῖ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἢ τῶν πολεμίων κρατῶν· καὶ γὰρ χαλεπώτατον τὸ ἑαυτὸν νικῆσαι.

Hæc aperte de Alexandro dicta videntur, ita ut jure fortasse ad epistolam retulerit Rosius. Similis sententia Democriti exstat in Stobæi Floril. VII, 26, quam quum post hanc nostram sine nomine posuerit Antonius c. ια', p. 13, Aristoteli tribuere videtur, non minus quam sequentem.

3.

Maximus c. ϛ', p. 549 Combef.: Χρήματα ποιεῖσθαι μᾶλλον τῶν φίλων ἕνεκα προσήκει, ἢ τοὺς φίλους τῶν χρημάτων.

4.

Id. ib. (cod. La τοῦ αὐτοῦ cod. Lb sine lemmate) : Ἐπιτήδειος πρὸς φιλίαν ὁ πλεῖστα ἀδικεῖσθαι δυνάμενος. Aristoteli tribuunt Antonius c. κδ', p. 28 : Τίς ἐπιτήδειος πρὸς φιλίαν; ὁ π. ἀ. δ., et Arsenius Viol. p. 121.

5.

Maximus c. θ', p. 559 : Ὁ πολλοῖς φοβερὸς (ita cum editis malo legere quam φανερός, quod e codd. protulit Rosius) ὢν πολλοὺς φοβεῖται. Eadem in Antonii Mel. II, c. α', p. 78.

6.

Id. ib. (τοῦ αὐτοῦ cod. La, sine lemmate cod. Lb et edd.) : Δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν δυναστευόντων μὴ διὰ τὰς ἀρχὰς ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετὰς θαυμάζεσθαι, ἵνα τῆς τύχης μεταπεσούσης τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιῶνται. Aristoteli tribuunt Joann. Stob. Floril. XLV, 18, Arsen. Viol. p. 357. Cf. supra p. 329.

7.

Maxim. c. ιϐ', p. 569 : Ἡ πενία πολλῶν ἐστιν ἐνδεής, ἡ δὲ ἀπληστία πάντων. Ant. Mel. c. λγ', p. 41. Quæ nullo adscripto nomine in edd. Maximi sequuntur :

Μηδέποτε μακαρίσεις ἄνθρωπον ἐπὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ· πάντα γὰρ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐλάττονι πίστει δέδεται.

Οὐχ ὁ πλουτῶν, ἀλλ' ὁ μὴ χρῄζων πλούτου μακάριος.

Μέγιστόν ἐστι πλούτου, τὸ γινώσκειν ὅτι περιττός ἐστιν.

Ἂν μὴ πολλῶν ἐπιθυμεῖς, τὰ ὀλίγα πολλὰ δόξει· μικρὰ γὰρ ὄρεξις πενίαν ἰσοσθενῆ πλούτου ποιήσει.

Ὁ κατὰ φύσιν πλοῦτος ἄρτῳ καὶ ὕδατι καὶ τῇ τυχούσῃ τοῦ σώματος σκέπῃ συμπεπλήρωται· ὁ δὲ περιττὸς κατὰ ψυχὴν ἀπέραντον ἔχει καὶ τῶν τῆς ἐπιθυμίας βάσανον.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθείς, πῶς ἄν τις γένηται πλούσιος, ἐὰν τῶν ἐπιθυμιῶν ἔσται πένης, φησίν.

Ὅσα μὲν ἐπὶ τῇ φύσει, πάντες ἐσμὲν πλούσιοι, ὅσα δὲ ἐφ' ἡμῖν, πάντες ἐσμὲν πένητες.

SENTENTIÆ.

1.

Dei est quæ velit agere, hominis autem quæ opus sunt providere.

2.

Fortior esse mihi videtur qui cupidines quam qui hostes vicit : etenim difficillimum est seipsum vincere.

3.

Acquirendæ potius facultates amicorum causa, quam amici earum gratia.

4.

Idoneus est amicitiæ qui plurimas injurias ferre potest.

5.

Qui multis ipse formidabilis est, multos formidat.

6.

Decet sapientes magistratus, non propter magistratum sed propter virtutem in admiratione esse : ut fortuna mutata iisdem laudibus celebrentur.

7.

Paupertas multis eget, insatiabilis cupido omnibus.

Ὁ τῷ κατὰ φύσιν ἀρκούμενος πλούτῳ, τοῦ πολλὰ κεκτημένου, πλείονα δὲ ἐπιθυμοῦντος, πολύ ἐστι πλουσιώτερος· τῷ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐλλείπει, τῷ δὲ καὶ ὧν κέκτηται πολλῷ πλείονα.

Ἡ τέκνοις ἄγαν χρημάτων συναγωγή, πρόφασίς ἐστι φιλαργυρίης (ita ed. Gesn. et Joann. Stob. Floril. X, 65, qui Democrito tribuit, φιλαργυρίας. Combef.), τρόπον ἴδιον ἐλέγχουσα.

Hæc omnia Democrito tribuuntur, teste Rosio, in codd. Laurentianis, a quibus non dissentit Antonius, qui l. l. quarto loco positam sententiam Democrito adscripsit.

8.

Maxim. c. ιδ', p. 577 : Τὸν εὐχόμενον δεῖ φρόνιμον εἶναι, μὴ λάθῃ τι κακὸν εὐξάμενος ἑαυτῷ. In Antonii Melissa I, c. μς', p. 53, ubi Aristoteli tribuitur hæc sententia, non Isocrati, ut ex errore Rosius indicavit, κατ' αὐτοῦ. Vera lectio exstat in Georgidis Gnomologio edito in Boisson. Anecdot. t. I, p. 117.

9.

Maxim. c. ις', p. 581 : Μὴ ἔλαττον ἡγοῦ τοῦ ἐπαινεῖσθαι τὸ νουθετεῖσθαι.

10.

Maxim. c. ιζ', p. 586 : Ταῖς μὲν πόλεσι τὰ τείχη, ταῖς δὲ ψυχαῖς ὁ ἐκ παιδείας νοῦς κόσμος καὶ ἀσφάλειαν παρέχει. Democrito hæc tribuuntur in Antonii Melissa I, c. ν', p. 56, ubi male παρέχεται. Quæ sequuntur apud Maximum cum lemmate τοῦ αὐτοῦ in ed. Combefisii, similiter sub Democriti nomine leguntur in Antonii Melissa.

11.

Maxim. c. κ', p. 596 : Ὁ μὴ εἰδὼς σιωπᾶν οὐκ οἶδε διαλέγεσθαι.

12.

Maxim. c. κ', p. 597 : Φαύλου ἀνδρὸς καθάπερ κυνὸς σιγηροῦ δεῖ τὴν σιγὴν (μᾶλλον deesse videtur) ἢ τὴν φωνὴν εὐλαβεῖσθαι. Pro σιγηροῦ malim στυγεροῦ. In ed. Gesneri, p. 186 Isocrati tribuitur; in ed. Combefisii adscriptum est margini Ἀλ. Ἀριστ. Absque lemmate post dictum Aristotelis legitur in Antonii Melissa I, c. ογ', p. 73.

13.

Maxim. c. κγ', p. 604 : Χρὴ τὸν υἱὸν δοῦλον εἶναι τοῦ πατρὸς (μᾶλλον suppl.) ἢ τὸν οἰκέτην· ὁ μὲν γὰρ φύσει τοῦ πατρὸς δοῦλός ἐστιν, ὁ δὲ νόμῳ. Eadem Anton. Mel. II, c. ια', p. 92.

14.

Maxim. c. κς', p. 610 : Οὐ πόρρω τοῦ ἀναμαρτήτου καθίστησιν ἑαυτὸν ὁ τὸ ἁμαρτηθὲν ἐπιεικῶς ὁμολογήσας. Eadem Anton. Mel. I, c. ις', p. 20, quæ cur falso nomine Aristotelis inscripta dixerit Rosius, equidem non intelligo.

15.

Maxim. c. λς'. p. 626 : Ἐκ τοῦ βίου κράτιστόν ἐστιν ὑπεξελθεῖν ὡς ἐκ συμποσίου μήτε διψῶντα, μήτε μεθύοντα. Idem Apostol. Prov. VI, 96[a], Anton. Mel. I, c. νη', p. 64, Arsen. Prov. p. 391.

16.

Maxim. ib.: Ὁ ἐν νόσῳ διαθήκας γράφων, παραπλήσια πάσχει, τοῖς χειμῶνι θαλαττίῳ εὐτρεπίζειν ἀρχομένοις τὰ τῆς νηὸς ὅπλα. Cf. Anton. Mel. I, c. νη', p. 64. Arsen. Viol. p. 121.

17.

Maxim. c. μ', p. 633 et Ant. Mel. II, c. οα', p. 135 : Τὸ μὴ αἰσχύνεσθαι κακὸν ὄντα κακίας ὑπερβολή.

8.

Qui preces offert, prudens existat necesse est, ne imprudens sibi ipse malum aliquod oret.

9.

Ne minus existimes corripi quam laudari.

10.

Urbibus quidem mœnia, animis autem mens ex disciplina exculta decus et munimentum præstat.

11.

Qui tacere nescit, is nec loqui novit.

12.

Hominis improbi, sicut taciti canis, non tam vox cavenda quam silentium.

13.

Oportet filium magis servum esse patris quam famulum; ille enim natura servus est patris, hic vero lege.

14.

Haud procul ab innocentia consistit, qui ingenue peccatum fassus est.

15.

Optimum est e vita tanquam e convivio excedere neque sitientem neque temulentum.

16

Qui jam æger testamentum conscribit, haud absimilis illi est, qui orta jam tempestate, navis arma apparare incipit.

17.

Pudore non affici, quum sis malus, summa est perversitas.

In cod. La, teste Rosio, cum lemmate τοῦ αὐτοῦ sequuntur hæc : Γλώσσῃ θρασείᾳ μὴ χρῆσθαι· πολλάκις γὰρ τὸ θράσος, καὶ αὐτὴν διώλεσε τὴν κεφαλήν, quæ in cod. Lb Isocrati tribuuntur, in ed. Combefisii Socrati.

18.

Maxim. c. να', p. 653 : Ὥσπερ φασὶν ἐν ἰατρικῇ, τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁπόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις, ὕλην ὑποβαλὼν τῇ κακοχυμίᾳ, οὕτω καὶ ψυχὴν μοχθηροῖς δόγμασι προκατειλημμένην, ὁπόσῳ ἂν διδάξῃς, μᾶλλον βλάψεις, μείζονας ἀρχὰς αὐτῇ τῆς ψευδοδοξίας παρέχων.

Hæc, licet bis in Antonii Melissa I, c. α', p. 3 et c. μδ' p. 52 ad Aristotelem referantur, tamen potius, sicuti Rosius autumat, christiano cuidam scriptori tribuenda sunt.

19.

Maxim. c. νδ', p. 658 : Φθόνος, φησίν, ἀνταγωνιστής ἐστι τῶν εὐτυχούντων. Cf. Anton. Melissa I, c. ξγ', p. 66, Arsen. Viol. p. 122.

20.

Joann. Stob. Floril. XCIV, 16 : Κρείττω πρὸς εὐδαιμονίαν ἐλάττω κεκτῆσθαι ἢ πολλὰ μετὰ φθόνου· καὶ γὰρ καλλίων καὶ ἡδίων οὗτος ὁ βίος.

21.

Joann. Stob. Floril. XCIII, 60 : Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; Ἀσθενείας ὑπόδειγμα, καιροῦ λάφυρον, τύχης παίγνιον, μεταπτώσεως εἰκών, φθόνου καὶ συμφορᾶς πλάστιγξ, τὸ δὲ λοιπὸν φλέγμα καὶ χολή. Cf. Secundi Sententiæ, apud Mullach. Fragm. Philosoph. gr. t. I, p. 513.

22.

Appendix Florent. ad Joann. Stob. V, 11 : Ὥσπερ ὁ οἶνος κιρνᾶται τοῖς τῶν πινόντων τρόποις, οὕτω καὶ ἡ φιλία τοῖς τῶν χρωμένων ἤθεσι. Demostheni tribuitur in Antonii Mel. I, c. κδ', p. 28, ubi legitur statim post sententiam Aristoteli adscriptam.

23.

Anton. Melissa I, c. α', p. 3 : Ἀρχὴ ἀρίστη πάντων μὲν ὁ θεός, ἀρετῶν δὲ εὐσέβεια.

24.

Anton. Mel. I, c. νθ', p. 55 : Πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοὺς μὲν ὑπηρετοῦντας αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις ἀποδέχονται καὶ νομίζουσιν οὐ μόνον εὔνους ἀλλὰ καὶ μόνους ἄνδρας ὡς ἀληθῶς εἶναι, τοῖς δὲ σωφρονίζειν ἐπιχειροῦσιν ἀηδῶς ἔχουσιν.

25.

Georgid. Gnomol. in Boisson. Anecd. t. I, p. 53 : Λέγειν μὲν δεῖ ὡς οἱ πολλοί, νοεῖν δὲ ὡς οἱ σοφοί.

26.

Georgid. Gnomol. in Boisson. Anecd. t. I, p. 91 : Τὸ εὑρεῖν ἄνδρα πιστὸν ἔργον ἐστί· φαύλων δὲ πλῆθος ἀναρίθμητον. Quæ Aristoteli male apud eundem tribuitur sententia p. 9, non illius est sed Demosthenis in Or. de Corona, § 252.

27.

Rutil. Lupus de Figuris Sentent. I, c. 6 : *Item* Aristoteles *dicitur dixisse : Ejus esse vitam bea-*

18.

Quemadmodum in medicina fieri aiunt, ut corpora non pura quo magis nutrieris, eo magis lædas, qui nimirum corruptis humoribus materiam ac fomentum subjicias : sic et qui pravis opinionibus præoccupatus sit, quo plus docueris, eo magis lædes, majores subinde male falseque sentiendi occasiones præbens.

19.

Invidiam dicebat illorum adversariam esse qui rebus secundis utuntur.

20.

Melius est ad felicitatem pauciora possidere, quam multa cum invidia. Nam ista vita laudabilior et suavior est.

21.

Quidnam est homo? Imbecillitatis exemplum, temporis spolium, fortunæ cursus, inconstantiæ imago, invidiæ et calamitatis trutina : reliquum vero pituita et bilis.

22.

Ita ut vinum temperatur convivarum moribus, ita et amicitia ingeniis eorum qui ea utuntur.

23.

Principium omnium optimum deus, virtutum vero pietas.

24.

Omnes fere, quicunque nostris libidinibus indulgent, iis obtemperamus et eos non solum benevolos sed et solos veros esse viros putamus; male autem habemus qui nos ad sanam mentem revocare student.

25.

Loqui oportet ut plerique, cogitare vero ut sapientes.

26.

Virum fidum invenire opus est : malorum vero innumerabilis est multitudo.

tissimam cujus et fortunæ sapientia et sapientiæ fortuna suppeditet.

IV. ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

1.

Diogen. Laert. V, 17 : Ἀναφέρεται δ' εἰς αὐτὸν (τὸν Ἀριστοτέλη) καὶ ἀποφθέγματα κάλλιστα ταυτί· Ἐρωτηθεὶς τί περιγίνεται κέρδος τοῖς ψευδομένοις· ὅταν, ἔφη, λέγωσιν ἀληθῆ, μὴ πιστεύεσθαι. Similiter Hieronymus in Ep. ad Julium Diaconum : *Antiquus sermo est, mendaces faciunt, ut ne vera dicentibus credatur.*

2.

Diog. L. V, 17 : Ὀνειδιζόμενός ποτε ὅτι πονηρῷ ἀνθρώπῳ ἐλεημοσύνην ἔδωκεν, Οὐ τὸν τρόπον, εἶπεν, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ἠλέησα. Id. 21 : Πρὸς τὸν αἰτιασάμενον ὡς εἴη μὴ ἀγαθῷ ἔρανον δεδωκώς (φέρεται γὰρ καὶ οὕτως), οὐ τῷ ἀνθρώπῳ, φησίν, ἔδωκα, ἀλλὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ, quæ eadem fere habent Joann. Stob. Floril. XXXVII, 32 et Cod. Vatic. 151 apud Walz. ad Arsenii Violetum p. 120, n.

3.

Diog. L. V, 17 : Συνεχὲς εἰώθει λέγειν πρός τε τοὺς φίλους καὶ τοὺς φοιτῶντας αὐτῷ, ἔνθα ἂν καὶ ὅπου διατρίβων ἔτυχεν, ὡς ἡ μὲν ὅρασις ἀπὸ τοῦ περιέχοντος [ἀέρος] λαμβάνει τὸ φῶς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μαθημάτων.

4.

Diog. L. V, 17 : Πολλάκις δὲ καὶ ἀποτεινόμενος τοὺς Ἀθηναίους ἔφασκεν εὑρηκέναι πυροὺς καὶ νόμους· ἀλλὰ πυροῖς μὲν χρῆσθαι, νόμοις δὲ μή.

5.

Diog. L. V, 18 : Τῆς παιδείας ἔφη τὰς μὲν ῥίζας εἶναι πικράς, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς. Idem dictum apud Hermogen. Progymn. c. 3, t. I, p. 22, Walz., Isocrati tribuitur cum v. l. Σωκράτης; apud Arsenium Viol. p. 120 Aristoteli, et ib. p. 190 Demostheni. Cf. Diomed. in Arte gramm. I, p. 310, 1 ed. Keil. : *Chriarum exercitatio in casus sic variatur... Marcus Porcius Cato dixit litterarum radices amaras esse, fructus jocundiores; genetivo casu,* etc.

6.

Diog. L. V, 18. : Ἐρωτηθεὶς τί γηράσκει ταχύ, χάρις, ἔφη. Cf. Arsen. Viol. p. 120.

7.

Diog. L. V, 18 : Ἐρωτηθεὶς τί ἐστιν ἐλπίς, ἐγρηγορότος, εἶπεν, ἐνύπνιον. Platoni hoc dictum tribuit Ælianus Var. Hist. XIII, 29.

8.

Diog. L. V, 18 : Διογένους ἰσχάδα διδόντος αὐτῷ νοήσας ὅτι, εἰ μὴ λάβοι, χρείαν εἴη μεμελετηκώς, λαβὼν ἔφη Διογένην μετὰ τῆς χρείας καὶ τὴν ἰσχάδα ἀπολωλεκέναι· πάλιν τε διδόντος λαβὼν καὶ μετεωρίσας ὡς τὰ παιδία εἰπών τε· μέγας Διογένης, ἀπέδωκεν αὐτῷ.

9.

Diog. L. V, 18 : Τριῶν ἔφη δεῖν παιδείᾳ, φύσεως, μαθήσεως, ἀσκήσεως. Eadem Arsen. Viol. p. 120. Cf. supra fr. 91[c].

APOPHTHEGMATA.

1.

Interrogatus quidnam mendaces lucrarentur, ut quum vera, inquit, dixerint, illis non credatur.

2.

Quum ipsi probro daretur quod flagitioso homini misericorditer dedisset opem, non, inquit, mores miseratus sum sed hominem.

3.

Amicis ac discipulis ista consueverat dicere ubicunque moraretur : Aspectus quidem a circumfuso aere lumen accipit, animus autem a disciplinis liberalibus.

4.

Sæpenumero quum in Athenienses inveheretur, aiebat, illos frumenta et leges invenisse, verum frumentis quidem uti, non autem legibus.

5.

Institutionis amaras radices, fructus vero dulces esse dicebat.

6.

Rogatus quidnam cito consenesceret, gratia, inquit.

7.

Rogatus quid sit spes : Vigilantis, ait, somnium.

8.

Diogene caricam porrigente, cogitans quod, nisi acciperet, acutam sententiam esset meditatus, sumens, Diogenes ait caricam simul cum sententia perdidisse. Rursus ab eo porrectam accipiens atque puerili more in sublime elevans quum dixisset, magnus Diogenes, eam illi reddidit.

9.

Tria dicebat ad eruditionem esse necessaria, ingenium, exercitationem, disciplinam.

10.

Diog. L. V, 18 : Ἀκούσας ὑπό τινος λοιδορεῖσθαι, ἀπόντα με καὶ μαστιγούτω.

11.

Diog. L. V, 18 : Τὸ κάλλος παντὸς ἔλεγεν ἐπιστολίου συστατικώτερον. Ὁ δὲ τοῦτο μὲν Διογένην φασὶν ὁρίσασθαι, αὐτὸν δὲ θεοῦ δῶρον εἰπεῖν εὐμορφίαν. Priorem definitionem Aristoteli tribuunt Joann. Stobæus Floril. LXV, 11 et Arsen. Viol. p. 122.

12.

Diog. L. V, 19 : Πρὸς τὸν καυχώμενον ὡς ἀπὸ μεγάλης πόλεως εἴη, οὐ τοῦτο, ἔφη, δεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' εἴ τις μεγάλης πατρίδος ἄξιός ἐστιν.

13.

Diog. L. V, 20 : Ἐρωτηθεὶς τί ἐστι φίλος, ἔφη, μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα. Cf. Arsen. Viol. p. 121.

14.

Diog. L. V, 20 : Τῶν ἀνθρώπων ἔλεγε τοὺς μὲν οὕτω φείδεσθαι ὡς ἀεὶ ζησομένους, τοὺς δὲ οὕτω ἀναλίσκειν ὡς αὐτίκα τεθνηξομένους.

15.

Diog. L. V, 20 : Πρὸς τὸν πυθόμενον διὰ τί τοῖς καλοῖς πολὺν χρόνον ὁμιλοῦμεν, τυφλοῦ, ἔφη, τὸ ἐρώτημα. Paulo aliter Joann. Stob. Floril. LXV, 4 : Ἀριστοτέλης ἐρωτηθεὶς διὰ τί τῶν καλῶν ὁ ἔρως, τυφλοῦ, εἶπεν, ἡ ἐρώτησις. Cf. Arsen. Violar. p. 122.

16.

Diog. L. V, 20 : Ἐρωτηθεὶς τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ τῆς φιλοσοφίας, ἔφη, τὸ ἀνεπιτάκτως ποιεῖν ἅ τινες διὰ τὸν ἀπὸ τῶν νόμων φόβον ποιοῦσιν. Idem Hieroni tribuitur apud Maxim. Confess. c. ιζʹ, p. 586.

17.

Diog. L. V, 20 : Πρὸς τὸν εἰπόντα ἀδολέσχην, ἐπειδὴ αὐτοῦ πολλὰ κατήντλησε, μή τί σου κατεφλυάρησα, μὰ Δί', εἶπεν, οὐ γάρ σοι προσεῖχον. Cf. Plutarch. de Garrul. c. 3 : Καὶ γὰρ αὐτὸς ἐνοχλούμενος ὑπὸ ἀδολέσχου καὶ κοπτόμενος ἀτόποις τισὶ διηγήμασι πολλάκις αὐτοῦ λέγοντος· οὐ θαυμαστόν, Ἀριστότελες; Οὐ τοῦτο, φησί, θαυμαστόν· ἀλλ' εἴ τις πόδας ἔχων σὲ ὑπομένει. Ἑτέρῳ δέ τινι τοιούτῳ μετὰ πολλοὺς λόγους εἰπόντι, κατηδολέσχηκά σου, φιλόσοφε, Μὰ Δι, εἶπεν, οὐ γὰρ προσεῖχον.

18.

Diog. L. V, 21 : Ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν τοῖς φίλοις προσφεροίμεθα, ἔφη, ὡς ἂν εὐξαίμεθα αὐτοὺς ἡμῖν προσφέρεσθαι.

19.

Diog. L. V, 21 : Τὴν δικαιοσύνην ἔφη ἀρετὴν ψυχῆς διανεμητικὴν τοῦ κατ' ἀξίαν. Cf. Cicero de

---

10.

Audierat aliquando se a quodam maledictis proscindi; tum ille, absentem me, inquit, etiam verberet.

11.

Dicebat pulchritudinem plus quam epistolas omnes valere ad commendationem. Plerique Diogenem ita statuisse asserunt, ipsum autem dei munus dixisse pulchritudinem.

12.

Glorianti cuidam quod magnæ esset urbis civis, non hoc, inquit, considerandum est, sed si quis illustri patria sit dignus.

13.

Rogatus quid sit amicus, una, inquit, anima in duobus corporibus habitans.

14.

Homines alios dicebat ita esse parcos ac si semper victuri essent; alios tam prodigos, ac si continuo morituri.

15.

Quærenti cur diu cum iis qui forma præstant una esse cupiamus, cæci est, inquit, talia quærere.

16.

Rogatus quid e philosophia lucratus fuisset, hoc, inquit, ut injussus ea faciam quæ plerique per legum metum faciunt.

17.

Garrulo, postquam multas ineptias effutierat, interroganti, numquid te obtudi? Nil quidquam, inquit; namque animum non advertebam.

Aristoteles a garrulo quodam vexatus et absurdis quibusdam narrationibus exagitatus subinde dicenti, nonne hoc mirum est Aristoteles? respondit : Non profecto hoc est mirum, sed si quis pedibus præditus te sustinet.

18.

Rogatus erga amicos quales esse debeamus, quales, inquit, eos erga nos esse optamus.

19.

Justitiam dicebat virtutem animi unicuique secundum dignitatem distribuentem.

Invent. II, c. 53 : *Justitia est habitus animi, communi utilitate conservata, suam cuique tribuens dignitatem.*

20.

Diog. L. V, 21 : Φησὶ δὲ Φαβωρῖνος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Απομνημονευμάτων ὡς ἑκάστοτε λέγοι, ᾧ φίλοι, οὐδεὶς φίλος· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν Ἠθικῶν ἔστι. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται.

21.

Joann. Stob. Floril. XLI, 8 : Ἀριστοτέλης ἐρωτηθεὶς τί δυσκολώτατον ἐν τῷ βίῳ εἶπε, τὸ σιωπᾶν ἃ μὴ δεῖ λαλεῖν. Idem apud Maxim. Confess. c. κ', p. 597.

22.

Joann. Stob. Fl. XIV, 87 : Ἀριστοτέλης τοὺς τὰ ἐναργῆ πράγματα πειρωμένους δεικνύναι ὅμοιον ἔφη ποιεῖν τοῖς διὰ λύχνου τὸν ἥλιον φιλοτιμουμένοις δεικνύναι. Cf. Maxim. Conf. c. κα', p. 600, Arsen. Viol. p. 122.

23.

Joann. Stob. Flor. III, 53 : Ἀριστοτέλης εἶπεν, ἐπειδὴ μὴ γίνεται τὰ πράγματα ὡς βουλόμεθα, δεῖ βούλεσθαι ὡς γίνεται.

24.

Append. Flor. ad. Joann. Stob. Floril. XVI, 44 : Ἀριστοτέλους· Οὗτος ἐρωτηθεὶς τί τῶν ζῴων κάλλιστον, ἔφη, ἄνθρωπος τὴν ψυχὴν παιδείᾳ κεκοσμημένος. Hoc et sequens dictum in Antonii Melissa I, c. ν', p. 56 ed. Gesn. Socrati tribuitur.

25.

App. Flor. ad Joann. Stob. Flor. XVI, 45 : Ὁ αὐτὸς ὀνειδιζόμενος ὑπό τινος ὅτι βαρβαρίζει, ἔφη, ἐγὼ μὲν τῷ λόγῳ, ὑμεῖς δὲ τῷ τρόπῳ.

26.

Anonym. Proleg. in Porphyrii Philos. p. 8, A, 45, Brandis, cf. Crameri Anecd. Paris. t. IV, p. 411, 14 : Φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν ἀποφθέγματι ὅτι ὅσοι ταῖς ἄλλαις τέχναις καὶ ἐπιστήμαις σχολάζοντες τῆς φιλοσοφίας ἀμελοῦσιν, ἐοίκασι τοῖς μνηστῆρσι τῆς Πηνελόπης, οἵτινες αὐτῇ συγγενέσθαι μὴ δυνάμενοι ἠγάπων κἂν ταῖς θεραπαίναις αὐτῆς συγγενέσθαι. In Joannis Stob. Flor. IV, 110, Aristoni tribuitur; Aristippo vero in Arsenii Viol. p. 116.

27.

Maxim. Confess. c. ς', p. 549 ed. Combefis. : Οὗτος ὀνειδιζόμενος ὅτι πονηροῖς συνδιατρίβει, ἐκεῖνος ἔφη, ἄριστος ἰατρός ἐστιν, ὃς τοὺς ὑπὸ πάντων ἀπεγνωσμένους ἀναλαμβάνει.

28.

Maxim. Conf. c. ς', p. 549 : Ὁ αὐτὸς ἔλεγεν, ὅτι τὸ πᾶσιν ἀρέσαι δυσχερέστατόν ἐστιν.

29.

Maxim. Conf. c. κ', p. 597 : Ἐρωτηθεὶς διὰ ποίαν αἰτίαν τοὺς ἄλλους διδάσκων λέγειν, αὐτὸς σιω-

---

20.

Refert Favorinus in secundo Commentariorum illum crebro dicere solitum, cui amici, amicus nemo. Id etiam legitur in libro septimo Ethicorum.

21.

Aristoteles interrogatus quid in vita difficillimum esset, tacere, inquit, quæ loqui non decet.

22.

Aristoteles dicebat, illos qui res manifestas demonstrare conantur, perinde facere, ac si solem adhibita lucerna ostendere vellent.

23.

Aristoteles dixit : quoniam eventus quidem rerum nostræ voluntati se haudquaquam accommodant, nos certe voluntatem eventibus accommodare oportet.

24.

Aristoteles interrogatus quodnam animal pulcherrimum esset, homo, inquit, cujus animus humanitate ornatus est.

25.

Idem quum ei exprobraretur aliquis quod barbare loqueretur, ego, dixit, verbis utor barbaris, vos autem moribus.

26.

Dicebat Aristoteles in apophthegmate illos, qui operam darent ceteris doctrinis et disciplinis, neglecto philosophiæ studio, similes esse procis Penelopes, quibus, quum ipsa potiri non possent, satis erat et cum ejus ancillis rem habere.

27.

Quum probro verteretur Aristoteli, quod cum improbis versaretur, ille, inquit, optimus medicus est, qui a reliquis depositos suscipit.

28.

Idem dicebat, placere omnibus rem maxime arduam esse.

29.

Interrogatus quid causæ esset cur qui loqui alios doceret, ipse taceret, respondit, sane etiam cos ipsa non secat, enses tamen et gladios acutos reddit.

παντὸς τοῦ βίου αἷμα κεκτῆσθαι σπέρμα δὲ οὔ.

I, 19, p. 295, l. 15 : αἱ κεχραμίδες *U* — l. 20 : τελειότερον — l. 21 : λέγω δὴ τετρ.

I, 20, p. 295, l. 28 : αὕτη δὲ καθελκομένη *U*.

I, 22, p. 295, l. 41 : ὑπερπλησθέντες — l. 43 : οὐρηδόχος — l. 48 : ἐνυγρανθείη *U* — l. 50 : οὐρηδόχου — l. 53 : αὐτῇ.

II, 2, p. 296, l. 4 : ὅτι πνεύματος.

II, 4, p. 296, l. 12 : ὑπὸ δὲ θερμασίας αὔξονται [αἱ *U*] τρ.

II, 6, p. 296, l. 17 : καὶ μετά.

II, 8, p. 296, l. 25 : ταύτην· ἐπιμείνασα γοῦν ἀνύει.

II, 9, p. 296, l. 27 : ἐστίν om.

II, 11, p. 296. l. 37 : περιφέρονται coll. Mœride p. 196 — l. 39 : ἀπὸ μηνίγγων.

II, 13, p. 296, l. 44 : ἀνίστανται *U*.

II, 16, p. 297, l. 4 : ἀποπνέομεν e. conj. Bussemakeri — l. 5 : ἀπηυθυσμένον—ἀνεθείσης.

II, 17, p. 297, l. 9 : συνεκτρέχει — l. 10 : ὑποψυχόμεθα.

II, 18, p. 297, l. 11 : κεντουμένων e conj. Bussemakeri.

II, 19, p. 297, l. 15 : σύλληψις, τὸ δὲ πάθος περὶ τὴν μήτραν νευρῶδες.

II, 21, p. 297, l. 21 : τινων τετερήται *U*.

II, 24, p. 297, l. 36 : ἀκρότητες ἰσότητες θερμή τε καὶ ψυχρά.

II, 26, p. 297, l. 41 : τί τινων πυρ. — l. 42 : διαφοροῦνται e conj. Bussemak. — μὲν post ὧν.

II, 27, p. 297, l. 47 : πέσσεται.

II, 28, p. 297, l. 48 : πλείονα.

II, 29, p. 297, l. 51 : ἀνεξαμμένοις.

II, 30, p. 298, l. 5 : διὰ στενῶν τῶν πόρων ἀνωμάλῳ.

II, 31, p. 298, l. 9 : μετὰ τὴν ἐπισημασίαν — l. 10 : ἐπισημασιῶν.

II, 32, p. 298, l. 13 : γίνεται om.

II, 34, p. 298, l. 19 : τὸ παχὺ ἁλμυρόν.

II, 35, p. 298, l. 20 : πυρίκαυστα—ἐστιν om. — l. 22 : δυσέκπλυντος.

P. 298, l. 34 : σκοτοδινήσεως ἐρευγμῶν — l. 41 : αἱ τρίχες.

II, 39, p. 299, l. 6 : ἀπηρεῖσθαι — l. 8 : pro ποῦ οἰσθήσεται, ἀπερεισθήσεται *U* — l. 9 : ἰοῦσά τε ᾗ ἥλιος φέρεται.

II, 40, p. 299, l. 11 : ὁ πταρμὸς ἡμῖν—ὡς—πολύ om. — l. 13 : ἃ om. — l. 17 : ἀντιπεριίσταται — l. 22 : μὴ γίνεσθαι.

II, 41; p. 299, l. 24 : ὅτι διαπνοὴ — l. 26 : ἐκ πλήθους *U* — l. 29 : ἄν τις—αὐτὴν τὴν ῥῖνα.

II, 42, p. 299, l. 31 : εἰς τε U — l. 14 : ταὐτόν — l. 15 : ἐν τῷ *U* — l. 35 : τοῦ om. — l. 36 : κυκεών *U* coll. Theophr. π. ἰλιγγ. c. 9 — l. 37 : ἐὰν μή τις ταράττῃ — l. 38 : κεφαλῇ· χωριστὰ — l. 39 : βαρύνει καὶ ποιεῖ — l. 43 : τούτω εἶναι — l. 45 : ὅτι [ἄτοπον *U c.*] οὐδεμίαν.

II, 44, p. 300, l. 1 : διατάσει.

II, 45, p. 300, l. 6 : γέγονεν — l. 10 : pro δὲ τῷ, δ'ἐπεὶ *U* — l. 11 : ἐνεοὶ καὶ κωφοὶ *U* — l. 14 : post τὸ δέ, τῷ πνεύμονι κοινωνίαν εἶναι ins. *U c.* — l. 18 : λύγξ — l. 20 : γενομένη *U*.

II, 46, p. 300, l. 29 : εὐαισθητοτέρους—συμβαίνει κινεῖσθαι καὶ — l. 32 : τοῖς ἄνευ — l. 33 : τὸν αὐτὸν τόπον *U* — l. 34 : οὔρησεν.

II, 48, p. 300, l. 42 : χειμῶνι ἀναπνέουσιν ἐλαττονάκις — l. 44 : ἀλέαν.

II, 49, p. 301, l. 2 : καθίζουσιν — l. 5 : ὠμὰ ᾠὰ *U* coll. Arist. Probl. VI, 4 — δινεῖσθαι *U* — l. 8 : καθιζάνουσι.

II, 50, p. 301, l. 11 : οἷον φ. κ, ἐρ. οὐχ ἱεραὶ — l. 14 : ἀπὸ del. *c. U* — l. 15 : διὰ δὲ τὸ — l. 20 : ὑγιαίνει *U* ex Arist. XXXIII, 9 — l. 24 : τούτῳ et ἀσώτους ex A. l. l. *U* — l. 25 : [ὡς] om.

II, 51, p. 301, l. 33 : εἰ [οὖν εἰς *U*] μὲν τοὺς — l. 35 : ὁ πταρμὸς *U* — l. 36 : πταρνῦντο — l. 37 : τὸ θερμανθὲν e conj. Bussem. *U*.

II, 53, p. 301, l. 44 : ἀπνευστιάζῃ *U* coll. Arist. XXXIII, 13; idem *c.* ἀπνευστίζῃ — l. 45 : καταψύξεως — l. 46 : ῥιγῶντες — l. 47 : ἐκθερμαίνει.

II, 54, p. 301, l. 50 : ἀπαθέστατα *U*.

II, 55, p. 302, l. 4 : φθείρονται — l. 8 : τῆς om. — l. 11 : ἡ om. — l. 12 : ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκρεῖν ἐν τῇ κεφαλῇ μᾶλλον *U* ἐν τῷ ἐκρεῖν τὴν κεφαλὴν codd.

II, 56, p. 302, l. 17 : ἢ ὅτι — παραγίνεται — l. 19 : καὶ om. πλεῖστα om. *c. U* — l. 24 : διαφθειρόμενοι μάλιστα κυρίως τοῦτο ἐπιτηροῦνται· ὥστε κτέ.

II, 57, p. 302, l. 28 : βραχύτεραι e conj. Bussemak. — l. 31 : περὶ — l. 32 : ὀλίγην — l. 33 : αὐξητέον, ὥστ' αὔξονται ἧττον *c. U*.

II, 58, p. 302, l. 39 : ἐπὶ τῶν ποδῶν — l. 40 : ἐπεὶ δῆλον ut dittogr. om. *c. U* — l. 41 : ἔπον — l. 42 : ἅπερ — τὰ λευκὰ om. *c. U*.

II, 59, p. 302, l. 47 : ὅλα — l. 49 : τό γε *U*.

II, 61, p. 303, l. 14 : γίνεσθαι *U* — ἔμπροσθεν.

II, 62, p. 303, l. 21 : γὰρ οὐ *U* — l. 22 : φαλαχροί — l. 25 : τὸν e conj. Bussemak.

II, 64, p. 303, l. 30 : αἱ τρίχες *U* — l. 31 : πότερον ἐκ ποιότητος τῆς τροφῆς *U* — l. 34 : αὐταῖς *U* — ἐκ γὰρ τῶν γεωδῶν γίνεται.

II, 65, p. 303, l. 38 : οἱ ἐπὶ — l. 40 : ἀλέᾳ — l. 41 : ἀλεαινόμενα — l. 45 : αὐτὸ τὸ καὶ *U*.

II, 66, p. 303, l. 49 : κρατουμένης δ' ἔσωθεν φορᾶς**. [*Η ὑπὸ *U* coll. Arist. de gen. An. V, 3]

II, 67, p. 304, l. 3 : πυρικαύστοις.

II, 68, p. 304, l. 9 : ἐπεὶ [σκληρὰς, σκληρότης c. U] διὰ — l. 10 : ἀναπέμπεσθαι, om. ἄνω — l. 12 : φθάνει καταλαμβανομένη.

II, 69, p. 304, l. 16 : πότερον ὅτι U — l. 18 : τρόπους e conj. Bussemak. — l. 19 : ἐπιβιβαζομένη — ἔξω U.

II, p. 304, l. 21 : ὅταν πάθωσιν, ἂν — l. 23 : τοῦ, τοῦ δὲ τὸ c. U.

II, 70, p. 304, l. 26 : ἢ ὅτι.

II, 72, p. 304, l. 37 : οὗ περ.

II, 73, p. 304, l. 45 : διαδίδωσιν — p. 305, l. 1 : ἐξυρημένους ἐν ταῖς μάχαις καὶ ἀποθανόντας.

II, 74, p. 305, l. 7 : πρότεραι — l. 8 : κεφαλῇ ἢ αἱ ἐν τῷ γενείῳ — ὁ τόπος ὁ ἄνω τῷ — l. 9 : ἐναντίον — l. 13 : τούτου l, 14 : ῥυτιδοῦται τὰ πρόσωπα e conj. Bussemak. — l. 15 : τὰ om. c. U.

II, 75, p. 305, l. 27 : λευκαίνονται — l. 29 : τούτῳ — ἀνομοίως U, συμβαίνει οὐχ ὁμοίως c. U — προβάλλειν τὰς U — l. 20 : ἀλλὰ U.

II, 76, p. 305, l. 33 : ἀναφύονται U — l. 34 : lacunam indicat U inter αἱ μὲν et παχύνονται — l. 35 : γένωνται — l. 36 : αὐταῖς — l. 37 : ὥστε πιλοῦνται U c. — l. 39 : ῥέοντα — l. 40 : ἔτι pro εἰσι.

II, 77, p. 305, l. 47 : ἐκεῖνος U — l. 48 : ὀλίγη γὰρ U — ἀδύνατος U — l. 51 : τὸ δὲ — προβληματικώτερον incl. U — p. 306, l. 9 : εὑρῶτι γήρως U coll. Arist. de Gen. An. V, 4 — βεβαμμένος.

II, 79, p. 306, l. 17 : γίνονται — l. 18 : ἡ om. U c. — l. 19 : τὸ δὲ — πλῆρες.

II, 80, p. 306, l. 24 : αἱ ἐν τῇ U (ἐν codd.) — l. 32 : οὐδ' ὁ ἵππος U — l. 34 : παρὰ τὰς U e conj. Bussemak. — l. 38 : ἑτέραν γ' U — οὖσαν τῷ εἴδει· ὁμοίως δὲ οὐδὲ τὰς τρίχας οὐ διαγινώσκομεν — l. 40 : οὐσῶν ἑτέρων U — l. 41 : οὐχ ὁμοίας e conj. Bussemak. U — l. 42 : [τοῦ] om. U — l. 43 : τοῦ μὲν οὖν μὴ γίνεσθαι μεγάλας αὕτη — τοῦ δὲ om. δὲ post ὁμοίως — l. 44 : οὔτε τὸ μέλαν οὔτε τὸ λευκὸν — l. 46 : ὅταν πολλὴν — l. 47 : συναναςπῶσαι** [τὸ θερμὸν U c.] — καθάπερ [γὰρ U] — ὑπὸ U — l. 50 : ἀνασπασθῇ εἰς τὸν ἀνωτάτω τόπον — ὑπὸ τοῦ ὄντος U — l. 51 : ὑπὸ τούτου om. — p. 307, l. 1 : ἀνάγον — l. 2 : πολιοῦνται — l. 3 : οὕτως — l. 4 : καὶ διὰ τὴν — l. 7 : αὐτὰς — l. 8 : pro ὅθεν ἐξέλκουσαι, ὅταν ἐξέλκωσι quod inclusit U — καὶ τὴν — ἀνέλκωσι — l. 11 : τε om. — ἐνι*. ὅ τε U c. — l. 14 : ἐξέρχεται, ὥστε πολλὴν εἶναι τὴν τροφήν.

II, 81, p. 307, l. 18 : ὑγρότητος καὶ θερμότητος — ἔχῃ e conj. Bussem.

II, 82, p. 307, l. 22 : τοῖς ψύχεσι — l. 24 : τὴν γινομένην ins. U ex Aristot. — l. 25 : ὁ πότος U ex Aristot. — l. 26 : βραδύτερα U ex Arist. — ἡ δὲ βραδεῖα λίαν βαρεῖά ἐστιν U.

II, 83, p. 307, l. 29 : καὶ incl. U e conj. Bussem.

II, 84, p. 307, l. 35 : ἢ ὅτι — l. 37 : μᾶλλον e conj. Bussem. — l. 39 : ἀλέαι.

II, 85, p. 307, l. 41 : γεννωμένα — l. 43 : ἢ ὅτι U e c. Bussem. l. 44 : [οὐ] om. U lacunæ signo post τελειόγονα posito — l. 45 : φωνὴν U c. — l. 48 : τὰ δὲ ἑπτάμηνα ἔτι ἧττον διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· οὕτω γὰρ ἀτελῆ σφόδρα καὶ ἀσθενῆ γίνεται, ὥστε καὶ σπαργανοῦται ἐρίοις quæ incl. U.

II, 87, p. 308, l. 7 : ἀπὸ τῆς — l. 8 : μυχᾶσθαι — l. 13 : ἐσήμανε.

II, 89, p. 308, l. 32 : διόπερ — l. 34 : δὲ e conj. Buss. U — l. 35 : ἄποψις — l. 38 : δὴ — l. 40 : καὶ e conj. Bussem. U — l. 42 : μᾶλλον κάτω — τοιοῦτο.

II, 90, p. 308, l. 47 : ἀπορρηγνῦσι — l. 48 : οὐθ' οἱ.

II, 92, p. 309, l. 7 : ἢ ὅτι ἡ U.

II, 93, p. 309, l. 17 : ὅλου· εἶτα τὸ πάθος ἀφ' ὁμοίου.

II, 94, p. 309, l. 21 : ὥσθ' ἡ U.

II, 95, p. 309, l. 26 : καὶ ψυχρὸν U.

II, 96, p. 309, l. 31 : καὶ ἐν — l. 32 : μὴ pro οὐ — l. 33 : ἢ ἀραιουμένων incl. U — l. 36 : ὁ ἀσθμὸς, τὸ ἆσθμα U c.

II, 97, p. 309, l. 40 : οἷον ante ὀξὺ ins. U posito deinde lacunæ signo.

II, 99, p. 310, l. 4 : τῆς τε ἔσω U ex Arist. Problem. XIII, 2.

II, 100, p. 310, l. 8 : ἧττον ὀσφρ. — l. 10 : ἡ ἀπὸ [τοῦ στόματος τοῦ τὴν] ὀσμὴν ἔχοντος U ex Arist. Problem. XII, 6.

II, 101, p. 310, l. 12 : αἱ — l. 13 : αὐτάς — l. 18 : τὴν ὀσμὴν e conj. Bussem. — l. 21 : ὡς «... ἀπέλειπε ποδῶν ἁπαλὴν περὶ ποίην » U — l. 22 : διασεσῶσθαι U.

II, 102, p. 310, l. 29 : θερμότης τις U ex Arist. Problem. XII, 4.

II, 104, p, 310, l. 39 : τούτους ἐπλήρουν.

II, 105, p. 311, l. 2 : μεθύουσι· τὸ γὰρ αὐτὸ σημεῖον τοῦτο καὶ τοῖς μεθύουσιν ἤδη ἐστί.

II, 106, p. 311, l. 5 : ἡ κάτω ὁδὸς U — l. 8 : ἃ ἐν U — l. 16 : εὐθετεῖ τὰ U — ἀφαιρουμένου.

II, 107, p. 311, l. 19 : ὑγρότεροί τε.

II, 108, p. 311, l. 28 : τὴν μέλαιναν μὲν — l. 29 : ῥᾳδίως οἱ πολλοί — l. 30 : διὰ τὸ κεχωρίσθαι ἤδη U — l. 33 : ὥστε ὅσῳ ἂν U.

II, 109, p. 311, l. 42 : λυγγιῶσι U.

II, 110, p. 312, l. 7 : δὲ om. U ita ut τοῦτο cum præcedentibus cohæreat. — l. 8 : μανὰ U — l. 14 : μικρὸν — l. 15 : ἐπηυξημένα.

II, 111, p. 312. l. 18 : τί καὶ — l. 21 : καὶ τὸ — l. 23 : ὑποχωρῇ — l. 24 : γίνεται — l. 25 : ἄπαρσιν *U*.

II, 112, p. 312, l. 37 : συγκαίεται.

II, 113, p. 312, l. 45 : ἐστι — l. 49 : εὐδιαφόρητοι e conj. Bussem. — p. 313, l. 1 : φέρεται κάτω.*

II, 114, p. 313, l. 3 : ὀρρὸς — l. 6 : ὁ δὲ οἶνος ταχὺ — l. 7 : ταὐτὸν — l. 11 : καὶ ποιεῖ.

II, 115, p. 313, l. 16 : τρέφεται — l. 17 : κατ' αὐτὴν — l. 24 : εὐταμίευτα *U*.

II, 116, p. 313, l. 33 : ἢ ὅτι — l. 34 : ἀπιόντα *U* — ὑγιεινοῖς αὐτῶν τῶν εὖ.

II, 117, p. 313, l. 40 : ὥστε' ἔδει *U* ἀεὶ om. — l. 46 : δὴ *U*.

II, 118, p. 314, l. 5 : συμμένειν e conj. Bussem. — l. 7 : lacunam post περίττωμα ind. *U*.

II, 120, p. 314 : l. 20 : καὶ οὐκ ἀναπέπαυται πονοῦν *U* ex Aristot. Probl. V, 28 — l. 22 : πλήρωσις.

II, 121, p. 314, l. 27 : προσέτι *U* om. τὸ.

II, 122, p. 314, l. 32 : διότι.

II, 123, p. 314, l. 35 : lacunam inter ἢ et τῶν φύλλων *U* indicat — l. 37 : ὅτι om. — l. 41 : ὀρροὶ — l. 44 : ἂν ηὐξάνετο *U* — l. 45 : ὀρροὶ — l. 48 : ὀπτωμένων προσειομένων τε βούτυρος *U* (codd. προσιεμένων τε sive προσσιεμένων δὲ) collato Plin. Hist. nat. XXVIII, 133.

II, 124, p. 315, l. 5 : γοῦν.

II, 125, p. 315, l. 15 : γενομένου.

II, 126, p. 315, l. 17 : δὲ om. — l. 19 : αἱ αἶραι *U*.

II 127, p. 315, l. 30 : διὸ καὶ πλεῖστον χρ.

II, 128, p. 315, l. 43 : τῇ γὰρ ξηρᾷ περιττώσει — l. 45 : ἐχρεῖ· τὰ δ' οὖρα *U* — l. 46 : γοῦν — ἀνεννηνεγμένου — l. 47 : οὖν — ὑγρὰ καὶ — l. 49 : ἀναπώσῃ — l. 50 : ἐν τῷ οὐρεῖν τὰ ὑποζύγια — p. 316, l. 11 : ἐκφέρειν — l. 12 : ταῦτα — θ' om. — l. 13 : καὶ συχνὰ ἐλαύνοντες *U* coll. Hippiatr. p. 111, 112, 149, codd. συχνὰ λεαίνοντες, συνευλεαίνοντες, συνλεαίνονταις.

II, 129, p. 316, l. 19 : ὅτι μᾶλλον — l. 20 : δίαιτα — l. 21 : τούτου ἀλεκτρυόνες. — l. 22 : πολύχροοι.

II, 130, p. 316, l. 29 : χρόνον πλείω.

II, 131, p. 316, l. 34 : ἀρτίστομοι.

II, 132, p. 316, l. 41 : κάτω καὶ.

II, 133, p. 316, l. 42 : τί τὰ τοιαῦτα μον. — l. 45 : [δὲ] om. — l. 48 : ὀρθοὺς — l. 50 : κατὰ δὲ τοὺν. *U* — τὰ τετρ. — p. 317, l. 1 : ᾧ ἀναστ. ὀρθά incl. *U* — l. 2 : [διὰ] τὸ μὲν *U* — τοιαῦτα *U*.

II, 134, p. 317, l. 14 : προσφερομένων.

II, 135, p. 317, l. 16 : οἱ παχεῖς ἄνθρωποι.

II, 136, p. 317, l. 23, 24 : χαλάζησις — l. 38 : ὥσπερ δὴ *U* — l. 39 : αἱ χαλ. — l. 41 : ἢ ἕως τὴν *U*, codd. μῦς sive ὗς — l. 43 : πλείστην incl. *U*.

II, 137, p. 318, l. 8 : βρόγχον ὁ ὗς, ὡς δηλοῖ — l. 15 : δ' ἢ bis.

II, 138, p. 318, l. 22 : καὶ ἡ φλεγμονὴ δ'*** ὑπέρ. — θερμοι *U*, nisi præstat* ὥστε τὰ αἰδοῖα* ὑπέρθερμα — l. 23 : ταῖς ἐπιθυμίαις *U*.

II, 140, p. 318, l. 33 : ἔχει post σύριγγας — l. 36 : post πόρων ins. τὸ πνεῦμα *U*.

II, 141, p. 318, l. 41 : ἀλέαν.

II, 142, p. 318, l. 46 : ἐκθλίβουσι *U* coll. Arist. Hist. an. VI, 28.

II, 143, p. 318, l. 49 : λειποτριχοῦσιν — p. 319, 2 : μᾶλλον e Bussem. conj. *U*.

II, 144, p. 319, l. 5 : πάντες post l. 6 πλεῖστον — l. 8 : καὶ γὰρ.

II, 145, p. 319, l. 16 : τε om.

II, 146, p. 319, l. 21 : ὁ ἀεὶ *U* — l. 23 : ὁ περὶ *U*.

II, 147, p. 319, l. 33 : ἢ ὗς — l. 36 : ταὐτὸ.

II, 148, p. 319, l. 39 : post ἀρρένων lacunam ind. *U*. — l. 44 : ποιήσοντές τι ὅμοιον *U*.

II, 149, p. 319, l. 49 : ἐκ περιττωμάτων om. σημεῖον quod Bussem. conj.

II, 150, p. 320, l. 2 : ἧττον *U*, codd. ἥττονα l. 3 : ἄφωνοι — l. 5 : ἄφωνοι ὅλως.

II, 152, p. 320, l. 10 : ἐκείναις — ἡ τροφὴ *U* — l. 11 : pro βοτάνη *U* fort. διὸ ἐπ. βατοῦνται — ταύταις — l. 12 : διὸ δὶς τίκτουσι τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥσπερ πλεονάκις δὶς καί τὰ πρόβατα διὰ τὴν εὖ δίαιταν *U* partim e codd.

II, 153, p. 320, l. 14 : ἢ ὗς — l. 15 : καὶ οὐκ — l. 16 : εἶναι συμβαίνει πρὸς τὰς ὀσμάς — ὥσπερ οὖν *U* — l. 17 : αὐτὴ — l. 18 : δριμεῖαι (pro διτταὶ) *U* — l. 19 : μὲν Φρυγῶν ὡς μεμολυσμένων.

II, 154, p. 320, l. 24 : ὥσπερ... γινόμενοι incl.

II, 155, p. 320, l. 26 : οὐ τριβόμενοι incl. *U* — l. 28 pro ἢ οὐ, πολὺ *U* — l. 29 : γαλακτοπότῃ — l. 30 : ἢ e conj. Bussem. *U* — l. 31 : [ἢ] om. *U* — l. 32 : διὰ τοῦτο *U* — l. 33 : ἔχει β. — l. 34 : τὰ δ' ὀδοῦσιν — l. 35 : τούτου — l. 36 : ταῦτα ὑπάρχει οὐθενί. *U* — καὶ — τὰς βάσεις incl. *U* — p. 320, l. 39 : κέρατα*** τοῦ εἰς τὸ ἔξω τοὺς ὀδόντας τρέπεσθαι — l. 41 : οὐχ ὅτι ἐτ. οὐ τριβ. e conj. Bussemak. *U* — l. 43 s. : διὰ τὸ ἐγκεκλεῖσθαι incl. *U* — l. 44 : διὰ τὸ σχ.

II, 156, p. 321, l. 1 : προθυμίας τὸ θερμὸν *U*.

II, 157, p. 321, l. 5 : λεπτοτριχώτερα — παχυτριχότ. — l. 9 : πλείω — l. 11 : ἢ γὰρ.

II, 158, p. 321, l. 15 : ὅτι τῶν ἄλλων μᾶλλον θυμώθη, add. μᾶλλον *U* — l. 16 : ἀγρίων ὑῶν ὁρμὴ — l. 17 : ὑλακή.

II, 159, p. 321, l. 18 : οἱ ἵπποι *U* — l. 20 : οὐδεν ἧττον *U*.

II, 161, p. 321, l. 36 : ὀρθή incl. *U*, omisso καὶ quod add. conj. Bussem.

II, 162, p. 321, l. 37 : ἀσθενῆ incl. *U*, omisso καὶ quod add. conj. Bussem. — l. 38 : καὶ μὴ — l. 40 : δ' οἷον — l. 42 : τοιοῦτοι οἱ κακοὶ *U* — l. 44 : ὡς γὰρ — μὴ δέον χρ. *U* — τούτῳ — l. 46 : καὶ incl. *U*.

II, 162, p. 322, l. 10 : πεσοῦσα *U* — l. 11 : εὐτολμίαν *U*.

II, 163*, p. 322, l. 15 : οὐ διὰ *U c.* — l. 16 : καὶ ὅτι — ἀγονώτερον *U*.

II, 163**, p. 322, l. 18 : μᾶλλον τῶν — θηλειῶν — l. 22 : ἀνδρειότεροι.

II, 165, p. 322, l. 35 : τὴν om. bis — l. 36 : ἢ πρὸς — l. 41 : βορέας — l. 42 : κατ. οἱ δ' ἄλλοι πνέουσιν ὀλιγ. *U*, οἱ δ' ἄλλοι add. e conj. Bussemakeri.

II, 166, p. 322, l. 46 : κωλύεται *U*.

II, 167, p. 323, l. 4 : οὐκ ἐκώλυε — l. 6 : ἐπισχ. — βουσίν incl. *U*.

II, 168, p. 323, l. 11 : ἀπ' ἐαρινῆς ἰσ. *U*, coll. Geopon. XVI, 1, 3; Hippiatr. p. 55 — l. 16 : *U* — πάσχειν.

II, 169, p. 323, l. 21 : τὸ μεσοκύνιον *U*, coll. Hippiatr. p. 262 — l. 25 : πλείονος — l. 28 : παρεμπίπλαται.

II, 170, p. 323, l. 34 : ἂν ἐμοῦσι — l. 36 : καὶ κρατοῦνται — τοῖς δ' *U* — l. 37 : τὸ ἀνεμ.

II, 171, p. 323, 41 : « pro παρὰ τοῖς ποσίν, exspectes μανοσάρκοις οὖσι » *U*.

II, 173, p. 323, l. 49 : δὲ ὅτι διάγει *U* — p. 324, l. 2 : τέγγεται *U* — ῥανίσιν — l. 5 : πονοῦντα — l. 6 : ἐνθένδ'.... μαλακῷ incl. *U*.

II, 174, p. 324, l. 18 : τὸ συμβαῖνον *U* — τοῖς τὰς — l. 19 : τὰς πλ.

II, 175, p. 324, l. 21 : ἡ ἡμ.

II, 176, p. 324, l. 28 : λείποντες *U* — l. 30 : συνεχῶς φέρειν *U c.* — l. 32 : ἀπαλλάττειν *U* — l. 34 s. : ὅταν περ ἀκμάσῃ ἡ ὁρμή *U* — l. 36 : δοκοῦσαι κύειν.

II, 178, p. 324, l. 44 : κατὰ τὴν *U* — l. 45 . εὐκινητὸν *U* — l. 46 : ταὐτό *U* — ἐνδέχεται.

II, 179, p. 324, l. 47 : ἀγενεῖς — ποικιλία *U* — p. 325, l. 2 : ἀγενεῖς.

II, 180, p. 325, l. 5 : ἢ ὅτι ῥᾷον καὶ *U*.

II, 181, p. 325, l. 11 : κινεῖται *U* fort. ἐκκρίνεται — l. 12 : ὥσπερ ὁ ἱδρὼς ἔξω, οὕτως — l. 13 : κοιλίαν φαῦλοι χυμοὶ (om. γὰρ quod Buss. conj. add.) οἱ ποιοῦσι τὴν δυσωδίαν (ὥσπερ.... φαρμάκου) transpos. *U*.

II, 183, p. 325, l. 22 : τῷ *U* — l. 23 : προΐεται *U*.

II, 183*, p. 325, l. 27 : ἀνθρώπῳ *U* coll. Arist. Probl. X, 27 — l. 28 : πάθος *U* coll. Arist. codd. πάχος — l. 29 : ἐξ ἐπιπολῆς — l. 33 : δὲ ἢ — l. 34 : διὸ ἠλλοιομένης om. δὲ *U* coll. Arist. — l. 37 : τὸ ἐξ *U* coll. Arist. — l. 41 : νοσώδη μέρη — l. 43 : γίνοιντο ἂν καὶ φύοιντο τρίχες *U* partim ex Arist. partim e codd.

II, 184, p. 325, l. 46 : εἰ e conj. Bussem. *U* — l. 47 : λευκὰς ἀναφύουσιν αἱ οὐλαί, ἀλλ' ὁμοιοτάτας *U* — l. 49 : ἢ ὅτι *U* — p. 326, l. 1 : λευκαί.

II, 185, p. 326, 7 : pro ἐν τοῖς ποταμοῖς l. ἐν ταῖς πλησμοναῖς *U c.* — l. 8 : εὐρὺ τὸ ἔντερον — l. 9 : εὐμαρῶς — βαδίζοντες post ἀφοδεύουσι *U* e codd. βαδίζοντα — πληθύοντα δὲ τὴν ἕδραν διαδώσει *U*.
